వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

కావ్య శృఙ్ఖలా

భారతమఞ్జరీ

కాశ్మీరికమహాకవిశ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితా భారతమఞ్జరీ

సమస్తవదనోద్గీతబ్రహ్మణే బ్రహ్మణే నమః।
నమః ప్రజాపతిభ్యశ్చ కృష్ణద్వైపాయనాయ చ।। 1 ।।
వృద్ధశ్రవాః పురా సూతో రోమహర్షణసంభవః।
పౌరాణికో మునిర్ద్రష్టుం నైమిషారణ్యమభ్యగాత్।। 2 ।।
శౌరాణికో మునేస్తత్ర సత్త్రే ద్వాదశవార్షికే।
తం పప్రఇఛ్ఛుః కథాశ్చిత్రాః పరివార్య తపస్వినః।। 3 ।।
సోఽబ్రవీద్వ్యాసశిష్యేణ జనమేజయభూపతేః।
యద్వైశమ్పాయనేనోక్తం సర్పసత్త్రే కథాద్భుతమ్।। 4 ।।
ప్రణమ్య పరమం ధామ విష్ణుం ధాతారమచ్యుతమ్।
మతం వ్యాసస్య వక్ష్యామి భారతం శ్రృణుతానఘాః।। 5 ।।
శ్రూయతే కిల లోకేఽస్మిన్సర్వ్వస్తమసావృతే।
బృహదణ్డమభూదేకం ప్రజాకారణమవ్యయమ్।। 6 ।।
తస్మాత్ప్రజాపతిరభూత్తతోఽయంసర్గవిస్తరః।
కాలేన ప్రలయం యాతి సర్గోఽయం విపులభ్రమః।। 7 ।।
పునశ్చ భవతీత్యేవం మాయేయం పరివర్తతే।
ఆదితో సహ్య ఇత్యాసీద్బృహద్భానుముఖావరః।। 8 ।।
దేవభ్రాడస్య పుత్రోఽభూత్సుభ్రాడస్య సుతస్తతః।
దశజ్యోతిః శతజ్యోతిఃసహస్రజ్యోతిషోఽభన్।। 9 ।।
తేభ్యః సహస్రవంశేభ్యః కురువంశాదయో నృపాః।
మాన్ధాతృనా(రా)మనహుషప్రముఖా చ కులావలీ।। 10 ।।

భ్రాతుర్ద్వైపాయనః క్షేత్రే పుత్రాన్మాతురనుజ్ఞయా।
అజీజనత్త్రీనివాగ్నీన్ధృతరాష్ట్రపురోగమాన్।। 11 ।।
ధృతరాష్ట్రానుజః పాణ్డుః క్షేత్రజాంస్తనయాన్వనే।
అవాప ధర్మపవనసురేన్ద్రాశ్విసముద్భవాన్।। 12 ।।
పితర్యుపరతే తేషాం ధార్తరాష్ట్రనివేశనే।
దౌర్యోధనో మన్యువహ్నిర్జజ్వాల ద్యూతమారుతః।। 13 ।।
వనవాసాదిభిః క్లేశైః కుపితాస్తే మహారణే।
జఘ్నుః పరస్పరం క్షత్రం నిఃశేషా యేన భూరభూత్।। 14 ।।
సమన్తపఞ్చకక్షేత్రే నిహతాస్తే మహారథాః।
కీర్తిమన్తో దివం ప్రాపుర్మాన్ధాతృనహుషోపమాః।। 15 ।।
వైచిత్రవీర్యః పుత్రేషు హతేషు భృశదుఃఖితః।
శుశోచ సంజయస్యాగ్రే స్మరన్పాణ్డవవిక్రమమ్।। 16 ।।
తరత్తురంగ(త్తరఙ్గ)తరలసంసారవిశరారుతామ్(హతాన్)।
ఆశ్వాసయామాస నృపం సంజయః సముదాహరన్।। 17 ।।

అనుక్రమణికా।। 1 ।।

శ్రుత్వేతి సూతాత్సంక్షేపం పునః పప్రచ్ఛ శౌనకః।
సమన్తపఞ్చకే క్షేత్రే కథాం పృష్టోఽబ్రవీచ్చ సః।। 18 ।।
పురా క్షత్రక్షయం కృత్వా భర్గశిష్యః స భార్గవః।
సమన్తపఞ్చకే పఞ్చ చకార రుధిరహ్రదాన్।। 19 ।।
తతః ప్రభృతి పుణ్యం తన్మునీనాం వచస కిల।
తత్రాభవన్మహద్యుద్ధం కురుపాణ్డవభూభృతామ్।
అక్షౌహిణ్యో దశాష్టౌ చ తత్రైవ నిధనం గతాః।। 20 ।।
రథో గజో నరాః పఞ్చ త్రయోఽశ్వాః పత్తిరుచ్యతే।
సేనాముఖం గుల్మగణో వాహినీ పృతనా చమూః।। 21 ।।

క్రమాదనీకినీ చైత్రత్రిగుణం త్రిగుణం భవేత్।
అనీకినీం దశగుణామాహురక్షౌహిణీం బుధాః।। 22 ।।
వేదవేదాఙ్గసంయుక్తం భారతం కల్మషాపహమ్।
పర్వాణ్యష్టాదశ ప్రోక్తం బహువృత్తాన్తభూషితమ్।। 23 ।।
పౌష్యపౌలోమవృత్తాది శతమన్తరపర్వణా(మ్)।
విస్తారితం వ్యాసశిష్యైః సుకేన చ జగత్త్రయే।। 24 ।।

పర్వసంగ్రహః।। 2 ।।

పారీక్షితస్య నృపతేర్భ్రాతృభిబు సరమాసుతః।
తాడితో భీమసేనాద్యైర్మాతరం శరణం యయౌ।। 25 ।।
క్రుధా కశ్యపజాయాథ నిర్దేషమశపన్నృపమ్।
అదృష్టం ప్రాప్స్యసి భయం న చిరాదితి మా(సా)బ్రవీత్।। 26 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా చకితో గత్వా మునిం వవ్రే పురోహితమ్।
భ్రాతుభిః సహతస్తస్థౌ నిర్వృతో జనమేజయః।। 27 ।।
అత్రాన్తరే లోహదన్తో ధౌమ్యో నామ మహామునిః।
పరీక్ష్య శిష్యాన్విదధే జ్ఞాననిర్ధూతసంశయాన్।। 28 ।।
స శశాస పురః శిష్యం శ్రీమాన్పాఞ్చాల్యమారుణిమ్।
క్షేత్రే జలం బధానేతిస చ గత్వా తథాకరోత్।। 29 ।।
జలప్రవాహవివరే దత్త్వాత్మానం రరభ యత్।
క్షేత్రం తేనాస్య భగవానభవద్వరదో గురుః।। 30 ।।
ఆహూతో గురుణా యస్మాదుద్దాల్య క్షేత్రముత్థితః।
మునిరుద్దాలక ఇతి ప్రథిత స్తేన సోఽభవత్।। 31 ।।
కృతకృత్యే గతే తస్మిన్నుపమన్యురథాపరః।
గోరక్షణే సంనియుక్తో గురుణా భైక్ష్యభోజనః।। 32 ।।
తం గురుః పీవరం దృష్ట్వా ప్రాహ కేనాసి వర్తసే।

భైక్ష్యేణేత్యుపమన్యుశ్చ ప్రోవాచ రచితాఞ్జలిః।। 33 ।।
మమానివేద్య నార్హోఽసి భైక్ష్యం భోక్తుం యతవ్రతః।
ద్విర్భైక్ష్యముపరోధాయ పరేషాం తన్న క్షమమ్।। 34 ।।
గవ్యం క్షీరం కుతః స్వం తే వత్స ఫేనం తదేవ చ।
కృపణేతి నిషిద్ధోఽసౌ ధౌమ్యేనాశనమత్యజత్।। 35 ।।
అర్కపత్త్రాశనాత్సోఽథ కాలేనాన్ధ్యముపాగతః।
కూపే నిపతితో దూరాదాహూతో గురుణావదత్।। 36 ।।
అర్కపత్త్రాశనాదన్ధః కూపే నిపతితః ప్రభో।
అహమిత్యేతదాకర్ణ్య ధౌమ్యః ప్రాహ కృపాకులః।
వత్స స్తుత్వాశ్వినౌ ద్వౌ త్వం దివ్యం చక్షురవాప్నుహి।। 37 ।।
శ్రుత్వేత్యాశ్వినసుక్తేన స్తుత్వా తౌ ప్రాప తద్వరాత్।
అపూపం గురవే తం చ సామృతం స న్యవేదయత్।। 38 ।।
తతో గురోర్వరాత్సోఽభూజ్జ్ఞానవాన్దివ్యలోచనః।
ఉపమన్యుః పరీక్షాగ్నిశుద్ధో జామ్బూనదప్రభః।। 39 ।।
వేదనామా తృతీయోఽథ ధురి గౌరివసంహితః।
గురుణా జ్ఞానసర్వస్వే సంతోషాద్భాజనీకృతః।। 40 ।।
తతః కాలేన శిష్యోఽభూద్వేదస్యాపి తదాశ్రమే।
ఉత్తఙ్కో నామ తపసాం మహసాం స్వమివాశ్రయః।। 41 ।।
కదాచిదథ తం ధృత్వా శిష్యం గేహే జితేన్ద్రియమ్।
స క్రియాపరిచార్యాయై వేదో యాజయితుం యయౌ।। 42 ।।
క్రియామహీనాం త్వం కర్తా నిర్దిష్టో గురుణా గృహే।
ఋతౌ గురువదాగచ్ఛేత్యూచిరే తం గురుస్త్రియః।। 43 ।।
తదనాదృత్య స యదా తస్థౌ కాష్ఠమివాచలః।
గురురేత్య తదా చక్రే తం నిజజ్ఞానభాజనమ్।। 44 ।।

దక్షిణామాహరామీతి బ్రువాణమితి తం గురుః।
ఆహ ప్రదీయతాం వత్స మత్పత్న్యై యత్సమీహితమ్।। 45 ।।
ఉత్తఙ్కేన తతః పృష్టా కిం దదామీతి తద్వధూః।
ప్రాహ పౌష్యాపరాఖ్యస్య సౌదాసస్య మహీపతేః।। 46 ।।
భార్యాస్తి దమయన్త్యాఖ్యా తస్యాస్త్వం మణికుణ్డలే।
మహ్యం దేహీతి తచ్ఛ్రుత్వా ప్రతిశ్రుత్య జగామ సః।। 47 ।।
వ్రజన్పథి దదర్శాథ పురుషం వృషవాహనమ్।
శుశ్రావ తస్మాద్ఘోరస్య పురీషం భక్షయేతి చ।। 48 ।।
తద్వాక్యాద్భక్షయిత్వా తద్యయౌ పౌష్యనికేతనమ్।
తత్రాన్తఃపురమాసాద్య క్షత్త్రియాం న దదర్శ సః।। 49 ।।
తామదృష్ట్వా నృపం ప్రాహ త్వద్భార్యా కిం న దృశ్యతే।
తన్నిశమ్యాబ్రవీత్పౌష్యస్తోషాదభ్యాగతప్రియః।
త్వం న పశ్యసి మే జాయాముచ్ఛిష్టస్తాం పతివ్రతామ్।। 50 ।।
శ్రుత్వేత్యుత్తఙ్క సంస్మృత్య సత్యం గోమయభోజనే।
భక్షితే న మయాచాన్తముచ్ఛిష్టోఽస్మీత్యువాచ తమ్।। 51 ।।
అథోపవిశ్య విధివత్సమాచమ్య దదర్శ తామ్।
క్షత్త్రియాం తేజసో మూర్తాం లక్ష్మీమివ పతివ్రతామ్।। 52 ।।
నిజవృత్తాన్తమావేద్య యాచితా తేన సా దదౌ।
తే దివ్యకుణ్డలే తస్మై ప్రభాఖణ్డలమణ్డితే।। 53 ।।
తక్షకోఽర్థయతే నిత్యమిమే సత్కుణ్డలే ద్విజ।
అప్రమత్తేన గన్తవ్యమిత్యుత్తఙ్కమువాచ సా।। 54 ।।
ప్రతిగృహ్య తయా దత్తే రుచిరే మణికుణ్డలే।
పౌష్యేణామన్త్రితః శ్రాద్ధే దృష్ట్వాన్నం తం శశాప సః।। 55 ।।
అశుచ్యన్నమిదం పౌష్య త్వయా మే సముపాహృతమ్।

అన్ధో భవిష్యసీత్యుక్తే తేన పౌష్యః సమభ్యధాత్।
భవిష్యసి చ్ఛిన్నవంశస్త్వమదుష్టాన్నదూషణాత్।। 56 ।।
ఇత్యుక్త్వాన్నం తదన్విష్య పౌష్యః పునరువాచ తమ్।
భగవన్నాపరాధో మే ముక్తకేశైరుపాహృతమ్।
సకేశమశుచిప్రాయమన్నం తస్మాత్క్షమస్వ మే।। 57 ।।
శ్రుత్వేత్యుత్తఙ్కః ప్రోవాచ భూత్వాన్ధో దృష్టిమాప్స్యసి।
వారయ ప్రతిశాపం మే త్వమపి క్షమాభృతాం వర।। 58 ।।
పౌష్యోఽబ్రవీత్తీక్ష్ణవాచో బ్రాహ్మణాశ్చపలాశయాః।
అతోఽన్యథా క్షత్రియాశ్చ నాస్మి శాపక్షయే క్షమః।। 59 ।।
ఉత్తఙ్కోఽథాబ్రవీత్పౌష్య త్వదుక్తం మాం న బాధతే।
శుద్ధాన్నదూషణాచ్ఛాపస్త్వయా దత్తో న తత్తథా।। 60 ।।
ఉక్త్వేతి తూర్ణం ప్రయయౌ వ్రజతస్తస్య వర్త్మని।
వార్యుపస్పృశతస్తీరనిహితే వాససావృతే।
భిక్షురూపో జహారాశు కుణ్డలే కిల తక్షకః।। 61 ।।
స ప్రవిశ్యాథ పాతాలం తక్షకాన్వేషణోద్యతః।
స్తుత్వా నాగాన్దదర్శాగ్రే విచిత్రం భుజగాలయే।। 62 ।।
పటం సితాసితగుణం వయన్త్యౌ తత్ర యోషితౌ।
ద్వాదశారం తథా చక్రం కుమారైః షడ్భిరఞ్చితమ్।। 63 ।।
తతః పురందరం స్తుత్వా హయారూఢం దదర్శ తమ్।
తత్తురంగదద్వారే తద్గిరా సముపాధమత్।। 64 ।।
ధ్మాయమానస్య తస్యాగ్నిః సధూమః స్రోతసాం ముఖైః।
నిర్గతో నాగభవనం చక్రే ధూమాన్ధకారితమ్।। 65 ।।
భీతస్తతస్తక్షకోఽస్మై దదౌ తే రత్నకుణ్డలే।
తే ప్రాప్య హృష్టస్తేనైవ వాజినా ప్రయయౌ గురుమ్।। 66 ।।

దత్త్వా తే గురుభార్యాయై గురుం పప్రచ్ఛ కౌతుకాత్।
పటం చక్రం హయస్థం చ నరం చ వృషవాహనమ్॥ 67 ॥
ఉపాధ్యాయోఽవదత్పృష్టో వయన్త్యౌ పుత్ర యోషితౌ।
తే హి ధాతా విధాతా చ సాసాశ్రివలయాకులమ్॥ 68 ॥
తత్కాలచక్రమృతవః కుమారాః షట్ చ తే స్థితాః।
అశ్వాధిరూఢః పర్జన్యస్తురగః స చ పావకః॥ 69 ॥
వృషస్త్రిదశమాతఙ్గస్తదారూఢః పురందరః।
తత్పురీషశ్చ పీయూషం త్వయా ధన్యేన భక్షితమ్॥ 70 ॥
ఇత్యుత్తఙ్క సమాకర్ణ్య గురోః ప్రాప్య వరం వరమ్।
యయౌ తక్షకవైరేణ రాజానం జనమేజయమ్॥ 71 ॥

పౌష్యమ్॥ 3 ॥

హస్తినాపురమాసాద్య స దృష్ట్వా జనమేజయమ్।
ప్రోవాచ క్షత్రియా రాజన్నిర్వీరా న పదం శ్రియః॥ 72 ॥
స తే పరీక్షిజ్జనకస్తక్షకేణ దురాత్మనా।
దగ్ధస్తస్యాపకారాయ యత్నః సముచితస్తవ॥ 73 ॥
ఇత్యుత్తఙ్కవచః శ్రుత్వా బభూవ జనమేజయః।
వహ్నిర్వృతోఽనిలేనేవ భ్రకుటీధూమవిభ్రమైః॥ 74 ॥
స్తూస్యేతి వచః శ్రుత్వా శోనకో భృగువంశజః।
పప్రచ్ఛ స్వకులం పూర్వం స చ పృష్టోఽభయభాషత॥ 75 ॥
భృగోర్మునివరస్యాసీత్పులోమా దయితా జితాః।
న భ్రేజిరే దృశా యస్యాస్తపోవనమృగాఙ్గనాః॥ 76 ॥
పత్యౌ స్నానాయ నిర్యాతే పులోమా నామ రాక్షసః।
అపశ్యదేకామభ్యేత్య పులోమాం కాన్తిభూషణామ్॥ 77 ॥
పృష్టేన వహ్నినా ఖ్యాతా భృగోర్భార్యేతి స స్వయమ్।

గర్భాలసాం తామహరద్రాక్షసో మదనాతురః।। 78 ।।
గర్భాత్తస్యాశ్చ్యుతః సూనుః క్రోధాత్కాలానలప్రభః।
తత్తేజసా చ తద్వక్షే భస్మసాదభవత్క్షణాత్।। 79 ।।
అశ్రుబిన్దూద్భవా తస్యా బభూవ సరిదాశ్రమే।
వధూసరేతి విఖ్యాతా లోకకిల్బిషనాశినీ।। 80 ।।
తతో భృగుః సమభ్యేత్య జ్ఞాత్వా దృష్ట్వా చ తత్పునః।
కర్ణేజపం శశాపాశు పావకం పావకద్యుతిః।। 81 ।।
సర్వభక్షత్వమాసాద్య వహ్నిః శాపాన్మహామునేః।
అదర్శనః గతః ప్రాప ప్రతిష్ఠాం బ్రహ్మణో వరాత్।। 82 ।।
చ్యుతత్వాచ్చ్యవనాఖ్యస్య స కన్యాయామథాభవత్।
ప్రమతిర్నామ తనయో రురుస్తస్యాభవత్సుతః।। 83 ।।
రురుః ప్రమద్వరాం భార్యాం స్థలకేశాశ్రమే పురా।
ఆయుషోఽర్ధేన దుష్టాహిదష్టామిష్టామజీవయత్।
తస్యాభూచ్ఛునకః సూనుః శౌనకస్తత్సుతో భవాన్।। 84 ।।
రురుః సహర్షస్తాం భార్యాం జీవయిత్వా ప్రమద్వరామ్।
బభూవ సతతం సర్పనిధనైకవ్రతః కిల।। 85 ।।
కదాచిత్తాడిత స్తేన డుణ్డుభో దణ్డపాణినా।
పృష్టః ప్రోవాచ కుటిలో భవన్భోగం నివేష్టయన్।। 86 ।।
అహం సహస్రపాన్నామ విప్రో మోహాత్పురా మయా।
ఖగమో నామభీతే తాడితః ఫణినా ద్విజః।। 87 ।।
తచ్ఛాపాదస్మి సంప్రాప్తిశ్చిరాడ్డుణ్డుభతామిమామ్।
విహితా శాపశాన్తిర్మే తేనైవ రురుదర్శనాత్।। 88 ।।
దీర్ఘవైరం ద్విజో భూత్వా మా కృథా భుజగాన్ప్రతి।
క్షత్త్రియస్య వ్రతం ధైర్యం ద్విజానాం భూషణం కృపా।। 89 ।।

తథా హి వహ్నినా దగ్ధాః సర్పసత్త్రే భుజంగమాః।
పారీక్షితేన జయినా రాజ్ఞా పితృవధక్రుధా।
ఆస్తీకేన ద్విజేనైవ రక్షితాః కృపయా తదా।। 90 ।।

పౌలోమమ్।। 4 ।।

శ్రుత్వేతి మునిభిః సూతః పృష్టోఽస్తీకకథాం పునః।
ప్రాహ యాయావరాఖ్యానాం కులే జాతో మహాద్విజః।। 91 ।।
జరత్కారురితి ఖ్యాతో బ్రహ్మచారీ పురా వ్రజన్।
దదర్శ వీరణస్తమ్బలమ్బమానాన్పితామహాన్।। 92 ।।
అధోముఖాన్మహాకూపే మూషికగ్రస్తధారణాన్।
కథితాన్వయనామానం కథితాస్తం బభాషిరే।। 93 ।।
త్వద్బ్రహ్మచర్యవిచ్ఛిన్నపుణ్యసంతానతన్తవః।
అకాలమూషికాక్రాన్తాస్త్వైవ పితరో వయమ్।। 94 ।।
తతస్తద్వచసా చక్రే స పునర్దారసంగ్రహమ్।
న మన్నామ్నీం వినా భార్యాం భజిష్యామీతి సర్వదా।। 95 ।।
అథ కాలేన స ప్రాప విధిదిష్టాదయాచకః।
వాసుకేరనుజాం జాయాం సనామ్నీమేవ సంయమీ।। 96 ।।
గర్భోఽస్తీత్యాత్తనామానం తస్మాత్పుత్రమవాప సా।
అస్తీకం సర్వనాగానాం మాతృశాపనివర్తనమ్।। 97 ।।
శౌనకేన పునః పృష్టో మాతృశాపస్య కారణమ్।
నాగానామవదత్సూతః పురాణాఖ్యానకోవిదః।। 98 ।।
భర్తుర్వరాత్కశ్యపస్య గర్భం దక్షసుతే మునే।
సుషువాతే పురా కద్రూర్వినతా చ ఖగోచితమ్।। 99 ।।
అణ్డేభ్యో నిబుసృతాః పూర్వ కద్రూపుత్రా యదాహయః।
విభేదాణ్డద్వయాదేకమీర్ష్యయా వినతా తదా।। 100 ।।

అపూర్ణాణ్డవినిర్భదాదనూరురరుణోఽభవత్।
మాతరం కుపితో దాస్యం యాస్యసీతి శశాప సః।। 101 ।।
కాలేనాథ భగిన్యౌ తే దివ్యం దదృశతుర్హయమ్।
యస్యోరుమన్దరాక్రాన్తక్షీరోదార్ణాంసి జన్మ భూః।। 102 ।।
అమృతాహరణే యత్నమాశ్రితైర్దేవదానవైః।
మథ్యమానోఽద్రిణా పూర్వం దదౌ చణ్డీశమణ్డనమ్।। 103 ।।
శశాఙ్కం కౌస్తుభం లక్ష్మీం సుధాం ధన్వన్తరిం తథా।
పీయూషమశ్వరాజం చ సురేభ్యః క్షీరసాగరః।। 104 ।।
వఞ్చయిత్వా స్వయం విష్ణుః స్త్రీరూపేణ మహాసురాన్।
సుధాం జహార సహసా తద్దత్తాం చ పపుః సురాః।। 105 ।।
రాహోస్త్రిదశరూపేణ పీయూణం గిరతస్తతః।
హరిశ్చక్రేణ చిచ్ఛేద కణ్ఠప్రాప్తామృతం శిరః।। 106 ।।
సూచితః సోమసూర్యాభ్యాం తద్వధాత్తచ్ఛిరస్తతః।
తపో ఘోరతరం చక్రే యేన తావత్తి పర్వసు।। 107 ।।
అమృతోత్థం భగిన్యౌ తం దృష్ట్వాశ్వం ధవలం పథి।
కింవర్ణోఽసావితి స్వైరమూచతుస్తే పరస్పరమ్।। 108 ।।
వినతా సిత ఇత్యాహ కద్రూశ్చాసితవాలధిమ్।
పణం దాస్యాయ చక్రాతే వివాదేనేతి తే తతః।। 109 ।।
అథాబ్రవీత్సుతాన్కద్రూర్నాగాన్కలుషమానసా।
శ్వేతః సురహయః పుత్రాః కృష్ణవాలో విధీయతామ్।। 110 ।।
ఇతి శ్రుత్వా న చక్రుస్తత్పాపభీతా భుజంగమాః।
వితతే సర్పసత్త్రే వో భవిష్యత్యగ్నిరన్తకః।। 111 ।।
ప్రత్యాఖ్యానరుషా కద్రూః శశాప తనయానితి।
శేషైర్భుజంగైరసితే విహితేఽథ తురఙ్గమే।। 112 ।।

దాస్యం జగామ వినతా విజితా బాలచేష్టితైః।
అథాపరాణ్డాదుదగాద్గరుడః కనకచ్ఛవిః।। 113 ।।
చఞ్చన్నిజప్రభాపుఞ్జవ్యఞ్జితానన్తవిక్రమః।
స్తూయమానః సురైః సర్వైః స యయౌ మాతురన్తికమ్।। 114 ।।
ప్రాజ్యాజ్యవర్ధమానస్య కృషాణోః(శానోః) శ్రియముద్వహన్।
కద్రుం వహన్తీం స్కన్ధేన సవ్యాజపణనిర్జితామ్।। 115 ।।
మాతరం వినతాం తార్క్ష్యః ప్రాప్య శుశ్రావ తత్కథామ్।
మాతుర్గిరా స భుజగానువాహ భుజగాహితః।। 116 ।।
నీత్వా సూర్యరథాభ్యర్ణం గాఢసంతాపమూర్ఛితాన్।
సుపర్ణేనోహ్యమానాంస్తాన్దృష్ట్వా మరుతాం పతిమ్।। 117 ।।
తద్వినిర్మితమేఘౌఘవృష్టినష్టాతపక్లమాః।
నదన్తో భుజగాః పృథ్వీం బభ్రముస్తార్క్ష్యవాహనాః।। 118 ।।
దాస్యం శ్రుత్వాథ భోగిభ్యః పీయూషాహరణావధి।
తదా తదాహితోద్యోగస్తార్క్ష్యః ప్రపచ్ఛ మాతరమ్।। 119 ।।
మాతర్దాస్యవిమోక్షాయ గచ్ఛామ్యమృతమఞ్జసా।
సమాహర్తుం సురాన్క్షిప్రం భోజనం మే సమాదిశ।। 120 ।।
సాబ్రవీదస్తి జలధేః కూలే స బహులాన్వయః।
నిషాదలోకస్తేన త్వం విపులాం తృప్తిమాప్నుహి।
నిషాదమధ్యగస్త్ోత్ర స రక్ష్యో బ్రాహ్మణస్త్వయా।। 121 ।।
లగ్నస్తవ తదా కణ్ఠే యస్తప్తబడిశాయతే।
తత్కిరన్నివ మర్మాణి స జ్ఞేయో బ్రాహ్మణస్త్వయా।। 122 ।।
స ధీవరనివాసోఽపి న భ్రష్టో నిజధర్మతః।
అలుప్తసంధ్యః సతతం న హి జాత్యా తిరస్కృతః।। 123 ।।
ఖస్తి తేఽస్తు వ్రజ క్షిప్రమితి మార్తుర్గిరా ఖగః।

ప్రయయౌ పక్షవిక్షేపవాతవిక్షోభితామ్బుధిః।। 124 ।।

సోఽబ్ధికూలాశ్రయం భుక్త్వా దాసానాం విపులం కులమ్।

కణ్ఠే బడిశవల్లగ్నం త్యక్త్వా తన్మధ్యగం ద్విజమ్।

వ్రజన్నవాప జనకం కశ్యపం తేజసాం నిధిమ్।। 125 ।।

అమృతాహరణోద్యోగం నివేద్యాస్మై ప్రణమ్య సః।

భోజనం దిశ మే తాత న తృప్తోఽస్మీత్యథాభ్యధాత్।। 126 ।।

తం ప్రాహ కశ్యపః పుత్ర సరస్యస్మిన్మహాన్కృతీ।

అనేకోయజనాయామౌ స్థితౌ కుఞ్జరకచ్ఛపౌ।। 127 ।।

పురా ధనవిభాగోత్థకలినా వణిజౌ మిథః।

శాపాదేతాం దశాం యాతౌ సుప్రతీకవిభావసూ।। 128 ।।

తౌ భక్ష్యేతి తచ్ఛ్రుత్వా తార్క్ష్యో విక్షోభతత్పరః।

చరణాభ్యాం సమాదాయ తౌ జగామ మహాజవః।। 129 ।।

దివ్యవృక్షవనం గత్వా సోఽథ రోహణపాదపమ్।

ప్రాప కాఞ్చనశాఖాయామాశ్రాన్తః సముపావిశత్।। 130 ।।

శతయోజనవిస్తీర్ణా శాఖా స్పృష్టైవ తత్పదా।

అభజ్యత మునివ్యాప్తా చఞ్చ్వాదాయా స తాం యయౌ।। 131 ।।

లమ్బమానైస్తపఃక్షామైర్వాలఖిల్యైరధోముఖైః।

కీర్ణేయమితి జగ్రాహ భీత్యా తాం పతగేశ్వరః।। 132 ।।

స కశ్యపం సమభ్యేత్య సశాఖాగజకచ్ఛపః।

కిం కరోమీతి సంభ్రాన్తమానసః పర్యతప్యత।। 133 ।।

ప్రార్థితాః సుతవాత్సల్యాత్కశ్యపేన తతః స్వయమ్।

శాఖాం త్యక్త్వా యయుః సర్వే వాలఖిల్యాస్తపోజుషః।। 134 ।।

వాక్యాత్పితుర్హిమగిరౌ త్యక్త్వా తాం భక్షితామిషః।

జగామ శక్రభవనం పీయూషహరణోద్యతః।। 135 ।।

తపసా వాలఖిల్యానాం జాతో జేతా స వజ్రిణః।
ఇన్ద్రః సర్వవిహఙ్గానాం వాహనం వరదో హరేః॥ 136 ॥
కశ్యపస్య పురా యజ్ఞే సురసిద్ధర్షిచారణాః।
అవహన్క్రతుసంభారమనారతమవారితాః॥ 137 ॥
ఇధ్మభారం సమాదాయ స్వయం పర్వతసంనిభమ్।
ఆగతో వృత్రహా తత్ర వాలఖిల్యాన్వ్యలోకయత్॥ 138 ॥
అఙ్గుష్ఠాగ్రసముత్సేధాన్స తాన్దృష్ట్వా తపఃకృశాన్।
పలాశతూలికామాత్రభారసంపీడితాఙ్గకాన్॥ 139 ॥
సీదతో భూమిధరవద్వారిధౌ జలపూరితే।
జహాసాల్పబలానిన్ద్రః కో వా లక్ష్మ్యా న మాద్యతి॥ 140 ॥
తే తస్య హాసాత్కుపితా ఘోరమిష్టిం ప్రచక్రిరే।
కశ్యపస్య సుతో భూయాదిన్ద్రజిహ్మాలవానితి॥ 141 ॥
తత్ప్రభావాత్సముద్భూతో యయౌ జేతుం సురేశ్వరమ్।
మార్తాణ్డశతసంవీతః సుమేరురివ జంగమః॥ 142 ॥
స ప్రవిశ్య దివం దేవానజయద్విజయాన్వితః।
జిత్వా శక్రం రణే వీరో మోహయిత్వామరాన్రణే॥ 143 ॥
నిహత్య విశ్వకర్మాణం భవనే సోమరక్షిణామ్।
పక్షాక్షేపసముత్థేన రజఃపుఞ్జేన భీషణౌ॥ 144 ॥
నిరస్య రక్షాభుజగౌ విదార్యాథ స పఞ్జరమ్।
సుధాం భ్రామ్యన్మహాచక్రాం జహార బలదర్పితః॥ 145 ॥
అపీత్వైవ సమాదాయ పీయూషకలశం జవాత్।
తం ప్రయాన్తం విబుద్ధ్వారాద్దదర్శ కమలాధవః॥ 146 ॥
అలౌల్యేన తవానేన ప్రీతోఽహం పతగేశ్వరః।
వరం గృహాణేత్యవదత్తత్తస్తం భగవాన్హరిః॥ 147 ॥

సుధాం వినాస్యామమరస్తవోపరి సదా స్థితః।
వరం గృహాణ మత్తోఽపి తమిత్యాహ స పక్షిణమ్।। 148 ।।
తచ్ఛ్రుత్వేత్యాహ భగవాన్సర్వమేవ భవిష్యతి।
వాహనం మే భవాన్భూయాత్తార్క్ష్యః ప్రాహ తథాస్తు మే।। 149 ।।
విష్ణోర్వాహనతాం ప్రాప్య ధ్వజోపరి చ సంస్థితిమ్।
వ్రజన్పశ్చాత్స వజ్రేణ వజ్రిణాభ్యేత్య తాడితః।। 150 ।।
తేనాహతోఽప్యవ్యథితః స్వపక్షం శతయోజనమ్।
స్వయం తత్యాజ మానోఽస్తు వజ్రస్యేతి విహస్య సః।। 151 ।।
నిర్జితేన సురేన్ద్రేణ సఖ్యం కృత్వా జగాద తమ్।
పన్నగేభ్యో మయా న్యస్తం హర్తవ్యమమృతం త్వయా।। 152 ।।
ఉక్త్వేతి గత్వా భుజగాన్దత్త్వా తేభ్యః సుధాం ఖగః।
విధివత్ప్రియతామేతద్వ్రతదాస్యోఽబ్రవీదితి।। 153 ।।
సుధాం కుశేషు సంస్థాప్య స్నాతుం యాతేషు భోగిషు।
తార్క్ష్యేణ ప్రాగనుజ్ఞాతో జహారేన్ద్రోఽథ తాం జవాత్।। 154 ।।
వఞ్చితా భుజగా దృష్ట్వా సుధాలిప్తం కుశాసనమ్।
లిలిదుర్ధీర్ఘజిహ్వాగ్రా యేన ప్రాపుర్ద్విజిహ్వతామ్।। 155 ।।
తతః ప్రభృతి దర్భాణాం పూతతా హవ్యకవ్యయోః।
శక్రవాక్యాచ్చ భుజగా యయుస్తార్క్ష్యస్య భక్ష్యతామ్।। 156 ।।
ఇత్యేతన్మాతృశాపస్య కారణం కీర్తితం మయా।
శేషవాసుకికార్కోటతక్ష్యకైలాదిభోగినామ్।। 157 ।।
తతస్తీవ్రేణ తపసా వరాన్ప్రాప్య పితామహాత్।
ఉవాహ తద్గిరా శేషః పృథ్వీం సగిరికాననామ్।। 158 ।।
మాతృశాపపరిత్యక్తా వాసుకిప్రముఖాస్తతః।
అమన్త్రయన్త సహితాః సర్పసత్త్రప్రతిక్రియామ్।। 159 ।।

కేచిదాహుః క్రతౌ తస్మిన్వయం సర్వే ససంహతాః।
కరిష్యామో విషోల్కాభిరుపాయైర్వా చతుర్విధైః।। 160 ।।
ఐలపత్రస్తతః ప్రాహ వాసుకి ధీమతాం వరః।
అవశ్యభావాచ్చాపోఽసౌ మాతుః శాపత్సముత్థితః।। 161 ।।
శ్రుతాస్తస్మిన్మయా శాపే మాతురుత్సఙ్గశాయినా।
కద్రూరహో న తీక్ష్ణేతి దివానాం బ్రువతాం గిరః।। 162 ।।
సురైః కౌతుకిభిః పృష్టః శాపశాన్తిం చతుర్ముఖః।
ఉవాచ పాపనిరతాదన్దశూకాః ప్రమాదినః।। 163 ।।
సర్పసత్రే ప్రయాస్యన్తి తీక్ష్ణా విషధరాః క్షయమ్।
యాయావరసుతః శేషాన్ధర్మస్థాన్మోచయిష్యతి।। 164 ।।
ఉత్పత్స్యతే పునః సూనుర్నాగానాం స్వసురేవ సః।
జరత్కారోర్జరత్కారోరస్తీక ఇతి విశ్రుతః।। 165 ।।
శ్రుతమేతన్మయా పూర్వం బాలేన భుజగాధిప।
ఇత్యైలపత్రాదాకర్ణ్య వాసుకిర్భయమత్యజత్।। 166 ।।
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య పరీక్షిత్పాణ్డువంశజః।
మృగానుసారీ విపినే బభ్రామ వసుధాధిపః।। 167 ।।
మౌనవ్రతం పురో దృష్ట్వా సమీకం సోఽబ్రవీన్మునిమ్।
అపి దృష్టస్త్వయా మార్గే కురఙ్గో మచ్ఛరాఙ్కితః।। 168 ।।
ఇతి పృష్టో యదా కించిన్నోవాచ స మునిస్తదా।
శవం భుజగమాధాయ స్కన్ధే తస్య యయౌ నృపః।। 169 ।।
పితరం సర్పసరఘావిషవిస్ఫోటదూషితమ్।
అథ తత్తనయః శృఙ్గీ మహాకోపీ విలోక్య తమ్।। 170 ।।
స్పూర్జద్విషస్తక్షగాగ్నిః సప్తాహేనైవ ధక్ష్యతే।
తత్కర్తారం శశాపేతి కమ్పమానకరాధరః।। 171 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా కరుణాసిన్ధుః సమీకః పృథివీభుజః।
సమీపం ప్రాహిణోద్ధూతం శాపోఽయం రక్ష్యతామితి।। 172 ।।
మునిశాపపరిత్రస్తః పరీక్షిన్మన్త్రిణాం ధియా।
మన్త్రరక్షౌషధివ్రాతైర్వ్యదధే గుప్తిమాత్మనః।। 173 ।।
సప్తమేఽహని సంప్రాప్తే తక్షకో విధిచోదితః।
నిర్దగ్ధుం పృథివీపాలం ప్రయయౌ హస్తినాపురమ్।। 174 ।।
స దదర్శ పురో విప్రం కశ్యపం విషమన్త్రిణమ్।
పరీక్షిద్రక్షణాయాతం దరిద్రం ద్రవిణార్థినమ్।। 175 ।।
తస్య వ్యవసితం సర్వం శ్రుత్వోవాచ భుజంగమః।
అహం స తక్షకో నామ మాం జేతుం కః ప్రగల్భతే।। 176 ।।
తం రక్షసి నరేన్ద్రం చేన్మయా దగ్ధం మహాద్రుమమ్।
సంజీవయైనం జానామి తత్తేఽహం విషమన్త్రితామ్।। 177 ।।
ఇత్యుక్త్వా విషవేగేన న్యగ్రోధం సోఽదహత్క్షణాత్।
సశాఖపుష్పపత్త్రం చ చక్రే మన్త్రేణ తం ద్విజః।। 178 ।।
తత్ప్రత్యయాద్ధనం తస్మై నివర్తస్వేతి తక్షకః।
ప్రసాద్య ప్రదదౌ భూరి ప్రాప్య విప్రశ్చ తద్యయౌ।। 179 ।।
కాలదష్టం నృపం జ్ఞాత్వా యాతే దివ్యదృశి ద్విజే।
తక్షకస్తాపసాకారాన్సర్పాన్రాజ్ఞే వ్యసర్జయత్।। 180 ।।
తం సమేత్య మహీపాలం ఛన్నాః స్వస్తీతి వాదినః।
ఫలాని చ దదుస్తస్మై పుష్పాణి చ కుశైః సహ।। 181 ।।
తత్ఫలాన్తరనిర్యాతం కీటం హ్రస్వతరం నృపః।
దృష్ట్వాబ్రవీన్మునీఞ్శాపం మానయామీతి యుక్తితః।। 182 ।।
కృమిస్తక్షకనామాసౌ క్షణాన్మిథ్యా దశత్వయమ్।
ఇతి బ్రువాణం సచివాంస్తక్షకస్తమవేష్టయత్।। 183 ।।

తతః స్ఫూర్జద్విషజ్వాలా వలయేన సమన్విరమ్।
భూపతిం భస్మసాత్కృత్వా భోగీన్ద్రో నభసా యయౌ।। 184 ।।
నిర్దగ్ధే నపతౌ తస్మింస్తత్పుత్రో జనమేజయః।
రాజ్యే వృతో మన్త్రివరైర్భార్యాం భేజే వపుష్టమామ్।। 185 ।।
రమమాణస్తయా తన్వ్యా వరోద్యానే స భూపతిః।
యాతి కాలే పితుర్వృత్తం శుశ్రావామాత్యమణ్డలాత్।। 186 ।।
స మన్యువహ్నిసంతప్తః సర్వసత్త్రే ప్రతిక్రియామ్।
చకార సర్వనాగానాం వివిశ్య బ్రాహ్మైః సహ।। 187 ।।
తస్మివ్యాలోలవిస్ఫూర్జజ్జ్వాలాలీఢనభస్తలే।
భుజగాః సర్పసత్త్రాగ్నౌ నిపేతుః కుఞ్జరోపమాః।। 188 ।।
విషాగ్నిధూమశ్యామానాం స్ఫులిఙ్గాచిరరోచిషామ్।
మేఘానామివ సంరమ్భః పతతాం భోగినామభూత్।। 189 ।।
దహ్యమానేషు సర్వేషు సర్వసత్త్రే మహీభుజః।
సురేశం శరణం యాతే మన్త్రకృష్టే చ తక్షకే।। 190 ।।
సేన్ద్రం తక్షకమాకృష్య నిపాతయత పావకే।
ఇతి బ్రువణే భూపాలే ఖం ప్రాప్తే చ శతక్రతౌ।। 191 ।।
తస్మిన్నవసరే భీతః కమ్పమానః కృతాఞ్జలిః।
అస్తీకం వాసుకీః ప్రాహ స్వస్రీయం రక్ష మామితి।
స తథేతి ప్రతిశ్రుత్య జనమేజయభూపతేః।। 192 ।।
అవాప్య యజ్ఞవసుధాం ద్వాఃస్థైరావేదితోఽవిశత్।। 193 ।।
తతో మన్త్రబలాత్త్రస్తే తక్షకే వజ్రిణా సహ।
తిష్ఠేత్యస్తీకవచనాల్లమ్బమానే క్షణం స్థితే।। 194 ।।
నిర్దగ్ధభుజగవ్రాతసావిపులకర్దమాః।
మేదోనద్యః సువిపులాః ప్రయయుః సరితాం పతిమ్।। 195 ।।

అస్తీకోఽథ నృపం ప్రాప్య స్వస్తిపూర్వాం స్తుతిం వ్యధాత్।
ఇతి స్వస్తిస్తుతికృతే తుష్టస్తస్మై స భూపతిః।
దదౌ వరం తద్వరాచ్చ స రరక్ష ఫణీశ్వరాన్।। 196 ।।
అస్తీకస్యాథ వచసా సర్పసత్త్రే మహీభుజః।
నివృత్తే సర్వనాగానాం శేషాణాముత్సవోఽభవత్।। 197 ।।

ఆస్తీకమ్।। 5 ।।

అస్తీకచరితం శ్రుత్వా పవిత్రాం భారతీం కథామ్।
శౌనకేన తతః పృష్టో రోమహర్షణిరభ్యధాత్।। 198 ।।
పరీక్షితేన భగవాన్పృష్టః సత్యవతీసుతః।
అచోదయత్సర్పసత్త్రే వైశమ్పాయనమీశ్వరః।। 199 ।।
స శిష్యోఽభిహిత స్తేన మహాభారతమభ్యధాత్।
కర్మాన్తరేషు సత్త్రస్య ప్రణమ్యేశ్వరమచ్యుతమ్।। 200 ।।
పుణ్యం పవిత్రమాయుష్యమితిహాససురద్రుమమ్।
ధర్మమూలం శ్రుతిస్కన్ధం స్మృతిపుష్పం మహాఫలమ్।। 201 ।।
వసుశ్చేదిషు రాజాభూత్సార్వభౌమః సఖా హరేః।
ఇష్టిరిన్ద్రస్య పూజార్థం భువి యేన ప్రవర్తితా।। 202 ।।
మహిష్యామృతుమత్యాం స గిరికాయాం నరాధిపః।
చరన్మృగవ్యం సస్మార తామేవాయతలోచనామ్।। 203 ।।
ససర్జ వీర్యం తచ్చాశు బబన్ధ తరుపర్ణకే।
శ్యేనస్య తద్గలే బద్వా ప్రేయస్యై ప్రాహిణోదథ।। 204 ।।
శ్యేనాదన్యఖగాకృష్టమపతద్యమునామ్భసి।
శాపచ్యుతాప్సరా మీనభావం ప్రాప్తా నిపీయ తత్।। 205 ।।
బభూవ గర్భిణీ సాథ కృష్టా కాలేన ధీవరైః।
సురవారవధూః సా హి శాపాన్మాత్స్యం నతుం శ్రితా।

అద్రికా నామ తత్కృత్తా ప్రయయౌ త్రిదశాలయమ్ ।। 206 ।।
తస్యాః ప్రజాతే మిథునే కుమారం వసురగ్రహీత్ ।
యో మత్స్యనామా విదధే మత్స్యదేశం మహీపతిః ।। 207 ।।
భాగాత్కుమారీం దాశాయ గన్ధకాలీం దదౌ నృపః ।
ఫల్లోత్పలవనానీవ యద్దృశా కకుభో బభుః ।। 208 ।।
తాం దాశపుత్రీం శనకైర్నవయౌవనమీయుషీమ్ ।
దదర్శ యమునాతీరే తర్తుకామః పరాశరః ।। 209 ।।
మాహాత్మ్యాద్భావినోఽర్థస్య ససకామోఽథ తం గిరా ।
విధాయ దిక్షు నీహారం భేజే తాం హరిణేక్షణామ్ ।। 210 ।।
అపరిభ్రష్టకౌమారా గన్ధకాలీ మునేర్వరాత్ ।
బభూవోత్పలగన్ధా చ తస్య చిత్తప్రసాదినీ ।। 211 ।।
స తయా సంగతో నావి నవనీరజచక్షుషా ।
అసృజత్తనయం జ్ఞానభాస్కరం భాస్కరద్యుతిః ।। 212 ।।
స ఏష భగవాన్వ్యాసః కృష్ణః సత్యవతీసుతః ।
యో జాత ఏవ సర్వాఙ్గవేదవిత్ప్రయయౌ వనమ్ ।। 213 ।।
జాతః స యమునాతీరే ద్వైపాయన ఇతి స్మృతః ।
వ్యస్య వేదాన్సమస్తాంశ్చ వ్యాసతామగమద్విభుః ।। 214 ।।
త్రివర్గశాసనం శాస్త్రం సూచయన్నివ రశ్మిభిః ।
స గచ్ఛన్నాహ జననీం స్మర్తవ్యోఽహం విపత్స్వితి ।। 215 ।।
అథ రామహతే క్షత్రే సంభూతే విప్రతః పునః ।
పురారిదలితా దైత్యా భూమావంశైరవాతరన్ ।। 216 ।।
తద్భారపీడితా పృథ్వీ బ్రహ్మాణాం శరణం గతా ।
త్రాణం నారాయణం ప్రాప సేన్ద్రమంశ్న గాం గతమ్ ।। 217 ।।
దేవాః ససిద్ధగన్ధర్వాః సురారిదలనోద్యతాః ।

నానారజర్షివంశేషు విష్ణుమేవాన్వవాతరన్।। 218 ।।

చతుర్దశవిధః సర్గః పురా సృష్టః స్వయంభువా।

తస్మిన్సర్గే మనుష్యేషు సంభూతా దేవదానవాః।। 219 ।।

విప్రచిత్తిహిరణ్యాక్షప్రహ్లాదాద్యా మహాసురాః।

మానుష్యేషు జరాసంధచైద్యశల్యాదయోఽభవన్।। 220 ।।

గన్ధర్వాపతేరంశో ధృతరాష్ట్రో జనాధిపః।

అణీమాణ్డవ్యశాపేన ధర్మో విదురతాం గతః।। 221 ।।

ద్రోణ్యాం జాతో భరద్వారజమునేరంశో బృహస్పతేః।

ద్రోణోఽభవన్మహాప్రాజ్ఞో గురుః సర్వధనుష్మతామ్।

అశ్వత్థామా చ రుద్రాంశో వసుః శాన్తనవోఽభవత్।। 222 ।।

రౌద్ర ఏవ కృపాచార్యః శకునిర్ద్వాపరో యుగః।

సాత్యకిర్మరుతామంశో హార్దిక్యో ద్రుపదస్తథా।। 223 ।।

సర్వక్షితీశక్షయకృత్కలేరంశః సుయోధనః।

అంశా ధర్మానిలేన్ద్రాణాం పాణ్డుపుత్రాస్తథాశ్వినోః।। 224 ।।

ధృష్టద్యుమ్నోఽనలాంశశ్చ కర్ణోఽశశ్చణ్డదీధితేః।

నారాయణాంశో భగవాన్వాసుదేవోఽరిమర్దనః।। 225 ।।

అంశావతరణమ్।। 6 ।।

అంశావతరణం శ్రుత్వా పప్రచ్ఛ జనమేజయః।

వంశం కురూణాం విపులం పృష్టశ్చ మునిరబ్రవీత్।। 226 ।।

బభూవ పృథివీపాలో దుఃష్యన్తః కాన్తిభూషణః।

యత్రప్రకాశయశోధౌతాః శ్యామాః సందహమాయయుః।। 227 ।।

కపోలపత్త్రరహితాః పత్త్రిభిః శత్రుయోషితః।

భ్రూభఙ్గేనాపి యశ్చక్రే గతభ్రూభఙ్గవిభ్రమాః।। 228 ।।

స కదాచిద్వనం ధన్వీ వివేశ మృగయారసాత్।

లలనాతుల్యనయనాంస్తర్జయన్నిషుభిర్మృగాన్॥ 229 ॥

స హత్వా కేసరివ్రాతాన్సైన్యమధఅయాద్వినిర్గతః।

కణ్వాశ్రమం శనైః ప్రాప మన్దానిలచల్లతమ్॥ 230 ॥

దదర్శ తత్ర తటిర్ణీం మాలినీం హంసమాలినీమ్।

విశాలపులినశ్రోణీం కామినీమివ హారిణీమ్॥ 231 ॥

తరలాలికులక్వాణవాచాలోత్పుల్లపాదపే।

అపశ్యదాశ్రమే తస్మిన్కన్యామాయతలోచనామ్॥ 232 ॥

నయనానలదగ్దేన విదగ్దేన మనోభువా।

త్రినేత్రవఞ్చనాయేవ కల్పితాం లలనాతనుమ్॥ 233 ॥

యథోచితకృతాతిథ్యాం హృష్టాం స్వాగతవాదినీమ్।

పప్రచ్ఛాకులితః క్షిప్రం విస్మయేన స్మరేణ చ॥ 234 ॥

క్వ స్థితో భగవాన్కణ్వో మునిః సుభ్రూర్మహాయశాః।

తమహం నన్తుమాయాతో వన్ద్యం నన్దనవాసినామ్॥ 235 ॥

నిశమ్యైతన్మహీభర్తుః ప్రోవాచ మునికన్యకా।

సాచీకృతేక్షణచ్ఛాయా కల్పితశ్రవణోత్పలా॥ 236 ॥

ఫలాని స్వయమాదాతుం స నిర్యాతః పితా మమ।

విశ్రమ్యతామిహ క్షిప్రం నచిరాత్సముపైష్యతి॥ 237 ॥

తదాకర్ణ్య నృపః ప్రాహ త్వయుక్తం మహదద్భుతమ్।

కథయైతత్కథం తస్య సుతా త్వం బ్రహ్మచారిణః॥ 238 ॥

ఇతి పృష్టాబ్రవీత్కన్యా శ్రూయతాం యది కౌతుకమ్।

మమ జన్మకథా పూర్వం కథితా మునినా యథా॥ 239 ॥

తపస్యతో భగవతః కౌశికస్య మునేః పురా।

విఘ్నాయ సురరాజేన విసృష్టాప్సరసాం వరా॥ 240 ॥

సా మేకాఖ్యా సంప్రాప్య తద్వనం వామలోచనా।

విజహార శనైర్బాలా వల్లరీవానిలాహతా।। 241 ।।

శచీపతిప్రేరితోఽథ వాయుస్తస్యా వరాంశుకమ్।

జహార బాలకదలీకన్దలీసున్దరశ్రియః।। 242 ।।

తాం లజ్జాకులితాం దృష్ట్వా సాభిలాషోఽభవన్మునిః।

మహతామపి యత్సత్యం దుర్నివారో మనోభవః।। 243 ।।

స్వయం ప్రణయినా తేన ప్రార్థితాథ ఘనస్తనీ।

భేజే మనసిజక్రీడాం వర్షాణామధికం శతమ్।। 244 ।।

సా మామజీజనత్కాలే కలికమివ మఞ్జరీ।

జాతమాత్రాం చ తత్యాజ నిర్జనే మాలినీతటే।। 245 ।।

తత్ర మాం భగవాన్కణ్వః శకున్తైర్వీక్ష్య సంవృతామ్।

జగ్రాహ కరుణాసిన్ధుర్నామ్నా ఖ్యాతాం శకున్తలామ్।। 246 ।।

విశ్వామిత్రమునేర్జాతాం మేనకాయాం తపోనిధేః।

సాహం కణ్వేన మునినా సుతావత్పరిపాలితా।। 247 ।।

ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా ప్రోవాచ పృతివీపతిః।

ఉద్ధూతామన్దకన్దర్పవాతవ్యాలోలమానసః।। 248 ।।

అయి బాలకురఙ్గాక్షి జనోఽయం వశగస్తవ।

సాపత్న్యే వసుధావధ్వా యోగ్యా రాజ్ఞః సుతా హ్యసి।। 249 ।।

త్వదాననశశిద్యోతధౌతాః సన్తు గృహే మమ।

విలాసహాససుభగా దివాపి కుముదాకరాః।। 250 ।।

ఇత్యుక్తే లజ్జయా తస్యాః ప్రోన్మిషత్కుచపాతినీ।

దృష్టిర్ననామ త్రివలీలేఖాపర్యన్తపాతినీ।। 251 ।।

పితుర్వశాస్మి సోభే(ఽభ్యే)త్య తుభ్యం మాం సంప్రదాస్యతి।

ఇత్యాహ కమ్పతరలామలజ్జా లలితాక్షరమ్।। 252 ।।

పుత్ర స్తే పృథివీపాలో భవిష్యతి శుచిస్మితే।

భేజే వివాహం గాన్ధర్వం రాజా కృత్వేతి సంవిదమ్।। 253 ।।
తాం యౌవనవసన్తాఢ్యాం స్తనస్తబకబన్ధురామ్।
శృఙ్గారమారుతాధూతాం స్ఫురితాధరపల్లవామ్।। 254 ।।
ఉశ(ష)స్య(?)మాధవోద్యానమాధవీం పులకాఙ్కురామ్।
చుచుమ్బ రాజమధుపః స్మితచ్ఛవిమధుచ్ఛటామ్।। 255 ।।
స్మరకేలికలాక్రాన్తాం తామామన్త్ర్య వ్రజన్నృపః।
త్వదర్థం ప్రేషయిష్యామి వాహినీమిత్యభాషత।। 256 ।।
క్షిప్రం ప్రయాతే నృపతౌ కణ్వోఽభ్యేత్య శకున్తలామ్।
దదర్శ కమ్పవ్యాలోలాం గజముక్తామివాబ్జినీమ్।। 257 ।।
దివ్యచక్షుర్విదిత్వా తాం మునిర్యోగ్యసమాగమాత్।
తుష్టస్తయార్థితో రాజ్ఞో వితతార వరం వశీ।। 258 ।।
ధర్మాభిగమతా నిత్యం రాజ్ఞామస్ఖలితా తథా।
దుఃష్యన్తవంశజాతానాం భూయాదిత్యభ్యధాన్మునిః।। 259 ।।
అథాపాణ్డుముఖీ కాలే దిక్షా(క్ప్రా)చీవ సుధాకరమ్।
సుషువే సదృశం పుత్రం సా స్కన్దమివ పార్వతీ।। 260 ।।
స జాతః పూర్ణచన్ద్రాభః కల్పవృక్ష ఇవోద్గతః।
బలవాన్సర్వదమనో మృగేన్ద్రదమనాదభూత్।। 261 ।।
పుత్రమాదాయ మునినా కృతక్షత్త్రోచితవ్రతమ్।
దుఃష్యన్తనగరం ప్రాయాదనుజ్ఞాతా శకున్తలా।। 262 ।।
సా కణ్వశిష్యానుగతా సంప్రాప్య హస్తినాపురమ్।
లజ్జానతముఖామ్భోజా సమేత్య నృపమబ్రవీత్।।। 263 ।।
అయం తే తనయో రాజన్మయి జాతో గుణాధికః।
కణ్వాశ్రమే ప్రతిజ్ఞాతం సత్యం సంపాదయ ప్రభో।। 264 ।।
శకున్తలాయాః శ్రుత్వేతి నృపః ప్రాహ స్మరన్నపి।

నాహం త్వామేవ జానామి కుతో ను తనయం తవ।। 265 ।।
ఇత్యుక్త్వా తాం మహీపాలో బాలం కమలలోచనమ్।
సమర్ప్యమాణం సుదృశా నాగ్రహీద్భ్రుకుటీముఖః।। 266 ।।
సా త్వపహ్నవవైలక్ష్యకోపకమ్పాకులా సతీ।
అసత్యమలినాం వాచం నినిన్ద జగతీపతేః।। 267 ।।
అహో స్వమాత్మజం రాజన్నాభిజానాసి సంనిభమ్।
హీనదృష్టిరివాత్మానం దర్పణే ప్రతిబిమ్బితమ్।। 268 ।।
నార్హస్యపహ్నవం కర్తుం జానన్నపి మహామతిః।
అసత్యరజసః సఙ్గాద్రాజా రాజన్న రాజతే।। 269 ।।
సత్యముత్తమసత్త్వానాం దాక్షిణ్యం కీర్తిశాలినామ్।
అద్రోహః సాధువృత్తానాం విలాససదనం శ్రియః।। 270 ।।
సహజస్యాభిజాతస్య గుణానాం యశసాం తథా।
నైతత్తవోదితం రాజన్యన్మాం వదసి సంసది।। 271 ।।
స్నేహస్యాయతనం పూర్వం పశ్చాద్దాక్షిణ్యభాజనమ్ఽ
నైవార్హన్తి పరిత్యాగం మాననీయా హి యోషితః।। 272 ।।
సుహృద్దుర్భిషగ్దాసో గురుర్మన్త్రీ సమాశ్రయః।
భార్యా సర్వాస్వవస్థాసు విశ్రాన్తిజననం నృణామ్।। 273 ।।
దీపాద్దీపమివోత్పన్నం పరలోకే ప్రకాశకమ్।
కః పుత్రం నయనానన్దమృతే త్వామవమన్యతే।। 274 ।।
హృదయాదిభిజాతేన స్వర్గపీయూషవర్షిణా।
సుకృతేనేవ పుత్రేణ కో నామ న సుఖీ భవేత్।। 275 ।।
సాక్షిణోఽన్తఃశరీరస్థా యస్య పఞ్చ సహాపరైః।
హసన్త్యపహ్నవారమ్భే తతః కోఽన్యో గతత్రపః।। 276 ।।
ఇత్యుక్త్వా హీనతాదుః ఖాత్ప్రరురోద మనస్వినీ।

స్థూలాగ్రకణహారేణ భూషయన్తీ కుచస్థలమ్।। 277 ।।

రాజఞ్జాతస్త్వమేవాస్యామమ్బుసీవామలే రివః।

భజస్వ తనయం జాయాం భజ రాజీవలోచనామ్।। 278 ।।

ఇత్యుచ్చచార వచనం గగనాత్తచ్చ భూపతిః।

నిశమ్య పుత్రమాదాయ చకార భరతాధిపమ్।। 279 ।।

శాకున్తలః స దౌష్యన్తిర్నృపో భారతవంశకృత్।

శశాస మేదినీం సప్తసముద్రరశనాం విభుః।। 280 ।।

శాకున్తలమ్।। 7 ।।

పురా దేవాసురే యుద్ధే దానవాంస్త్రిదశైర్హతాన్।

ప్రాప్య సంజీవనీం విద్యాం శుక్రః శిష్యానజీవయత్।। 281 ।।

దైత్యేష్వక్షీణసైన్యేషు దేవైః సంమన్త్ర్య వృత్రహా।

తాం విద్యాం ప్రాహిణోజ్జ్ఞాతుం బృహస్పతిసుతం కచమ్।। 282 ।।

కచోఽథ దానవేన్ద్రస్య నగరం వృషపర్వణః।

గత్వా శుక్రం సమభ్యేత్య చిరమేవావ్రతోఽభవత్।। 283 ।।

తేన ప్రతిగృహీతోఽసౌ చరన్వార్షసహస్రికమ్।

సేవావ్రతం తత్తనయాం దేవయానీమతోషయత్।। 284 ।।

జ్ఞాతం(త్వా)సంజీవనీం విద్యాం ప్రాప్తోఽయమితి దానవాః।

గురుగోరక్షణవ్యగ్రం జఘ్నుః సంమన్త్ర్య తం రహః।। 285 ।।

స్నేహార్ద్రహృదయా తస్మిన్దేవయానీ సులోచనా।

ప్రోవాచ పితరం తాత కచోఽద్యాపి న దృశ్యతే।। 286 ।।

అయం కమలినీకాన్తో యాతోఽస్తం వాసరేశ్వరః।

అగోపాశ్చాగతా గావో వ్యక్తం తాత హతః కచః।। 287 ।।

తమాజ్ఞాకారిణం దక్షం పౌత్రమఙ్గిరసో మునేః।

కచం వినా న జీవామీత్యుక్త్వాభూత్సాస్రులోచనా।। 288 ।।

దివ్యదృష్టిస్తతః స్మృత్వా విద్యాం సంజీవనీం క్షణాత్।
దానవైర్నిర్హతం దూరాత్కావ్యః కచమజీవయత్।। 289 ।।
ఆహూతో గురుణాభ్యేత్య స వృత్తం స్వం నివేద్య చ।
పుష్పార్థం దేవయాన్యాథ విసృష్టః కాననం యయౌ।। 290 ।।
తం పునర్దానవా హత్వా దగ్ధం నిష్పిష్య నిర్జనే।
ఉపచారే విసృష్టాయాం సురాయాం గురేవ దదుః।। 291 ।।
తతోఽబ్రవీద్దేవయానీ పుష్పార్థం ప్రేషితో మయా।
పునర్న దృశ్యతే తాత కచః కమలలోచనః।। 292 ।।
తతః శుక్రః క్షణం ధ్యాత్వా దేవయాన్యా గిరా కచమ్।
కుక్షిస్థం జీవయామాస వృత్తం చాస్య తథాశ్రృణోత్।। 293 ।।
తత్రైవ దత్తాం శుక్రేణ విద్యామాసాద్య తాం కచః।
తూర్ణం నిర్భిద్య తత్కుక్షిం నిర్గతస్తమజీవయత్।। 294 ।।
అథ శుక్రోఽబ్రవీన్మోహాద్యః పాస్యతి సురాం ద్విజః।
స యాస్యతి తమః పూర్ణాం నరకే దుర్దశామితి।। 295 ।।
ప్రాప్య విద్యాం చిరాద్గన్తుమామన్త్ర్య గురుముద్యతమ్।
దేవయానీ కచం ప్రాహ భజ మామితి భామినీ।। 296 ।।
కచః ప్రోవాచ శుక్రో మే సుభ్రు మాన్యో గురుః పితా।
అహం తస్యోషితః కుక్షౌ ధర్మేణ త్వం స్వసా మమ।। 297 ।।
ప్రత్యాఖ్యాతేతి సా తేన కోపకమ్పాకులావదత్।
న భక్తత్యాగినో విద్యా తవ దర్పాత్ఫలిష్యతి।। 298 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా శుక్రతనయామువాచ వ్యాకులః కః।
అనపేతః సదాచారాచ్ఛాపస్యార్హోఽస్మి నో తవ।। 299 ।।
విద్యా శిష్యేషు సాఫల్యం ధర్మభాజో మమైష్యతి।
మునిపుత్రో న తే కశ్చిద్భవితా స్వోచితః పతిః।। 300 ।।

ఇత్యుక్త్వా శుక్రభవనాత్త్వరితః ప్రయయౌ కచః।
ప్రాప్తం వర్షసహస్రేణ కచం ప్రత్యుద్యయుః సురాః।। 301 ।।
తే కచాత్ప్రాప్య తాం విద్యాం తుష్టాస్తస్మై వరం దదుః।
యేనాభూత్సోఽక్షయయశాః క్రతుభాగస్య భాజనమ్।। 302 ।।
అత్రాన్తరే నిజోద్యానకాననే కమలాననా।
హృష్టా లలాస శర్మిష్ఠా తనయా వృషపర్వణః।। 303 ।।
దాసీసహస్రానుగతా సా విలాసమదాలసా।
వసన్తవాతవ్యాలోలలతాలీలాం వ్యడమ్బయమ్।। 304 ।।
తత్రైవ శుక్రతనయా దేవయానీ ఘనస్తనీ।
విజహార మనోజన్మసద్మయౌవనశాలినీ।। 305 ।।
యదృచ్ఛయాగతోఽభ్యేత్య తాసామథ శచీపతిః।
చక్రే వస్త్రపరావృత్తిం వాయుభూతః స్మితాప్రియః।। 306 ।।
నిజవస్త్రసమాకర్షాత్స జ్ఞాతే కలహే తతః।
శర్మిష్ఠాయా దేవయాన్యా వివాదః సమజాయత।। 307 ।।
ఉత్తానపాణేర్దీనస్య యాచకస్య త్వమాత్మనా।
దాతుర్దైత్యపతేః పుత్రీం మూఢే మామవమన్యసే।। 308 ।।
ఉక్త్వేతి కూపే శర్మిష్ఠా దేవయానీమపాతయత్।
ఐశ్వర్యమదమత్తేభ్యః కుశలం కేన లభ్యతే।। 309 ।।
దైత్యపుత్ర్యాం ప్రాయాతాయాం యయాతిర్నాహుషో నృపః।
మృగయానిర్గతోఽభ్యాయాద్గహనం తద్యచ్ఛయా।। 310 ।।
జలార్థీ తత్ర సోఽపశ్యత్కూపే తస్మిన్గతోదకే।
శుక్రకన్యామసామాన్యలావణ్యాభరణాననామ్।। 311 ।।
కథితాన్వయసంజ్ఞాం తాముజ్జహార మహీపతిః।
కరేణాదాయ లోలాక్షీం పునర్విష్ణురివావనిమ్।। 312 ।।

యాతే తతో నరపతౌ దేవాయానీం సుదుఃఖితామ్।
ఆహూయ ప్రాహ పితరం వృత్తం సా బాష్పగద్గదమ్।। 313 ।।
తామాహ శుక్రో బాలానాం కేలికోపకథా కథమ్।
ప్రమాణీక్రియతే సద్భిర్వైరపారతితీర్షయా।। 314 ।।
సోఢవ్యో హ్యపరాధేఽపి సాధునా కోపపావకః।
క్షమాజలైరసంసిక్తః శామ్యేదపి న జన్మభిః।। 315 ।।
ఉక్త్వేత్యుశనసా స్వైరం మానినాం సాథ కన్యకా।
కో యాతి యాచకాదన్యో దైన్యాద్విభ్రష్టమానినా(తా)మ్।। 316 ।।
అవజ్ఞాతా తయా తాత నాహం జీవితుముత్సహే।
వృషపర్వాణమభ్యేత్య సుతా వృత్తాన్తమభ్యధాత్।। 317 ।।
ఏష దైత్యాన్పరిత్యజ్య వ్రజామీతి నిగద్య సః।
గన్తుమభ్యుద్యయౌ క్రుద్ధః సంరమ్భగలితాంశుకః।। 318 ।।
పాదయోర్నిపపాతాస్య భీతో దైత్యపతిస్తతః।
లోలకుణ్డలకోణాగ్రస్పృష్టాణ్డతటః క్షణమ్।। 319 ।।
ప్రసాద్యతాం దేవయానీ మమ మన్యుర్న విద్యతే।
ఇత్యాహ శుక్రః సాధూనాం కోపో హి వినయావధిః।। 320 ।।
గురుపుత్రీం ప్రసాద్యాథ వృషపర్వా కృతాఞ్జలిః।
తస్యై సుతా దదౌ దాసీం దాసీశతపురఃసరామ్।। 321 ।।
దాసీం సంప్రాప్య శర్మిష్ఠాం హృష్టా భార్గవకన్యకా।
ప్రాహ యాచకపుత్ర్యాస్త్వం కథం దాసీతి సస్మితా।। 322 ।।
తతః కదాచిత్సా బాలా మల్లికాకలికాకులమ్।
యయౌ తదేవ చూతాలీసంసర్పిపవనం వనమ్।। 323 ।।
అత్రాన్తరే నరపతిర్యయాతిర్మృగయారసాత్।
తమేవ దేశమభ్యాయాత్పునః కమలలోచనా।। 324 ।।

దేవయానీ తమాలోక్య ద్వితీయమివ మన్మథమ్।
నామాభిజనమాకర్ణ్య త్వద్వశాస్మీత్యభాషత।। 325 ।।
తతో యయాతిస్తామాహ సున్దరీం కథితాన్వయామ్।
క్షత్రియోఽహం మునిసుతే సుభ్రు త్వామర్థయే కథమ్।। 326 ।।
అత్యాశీవిషమస్త్రం హి విజితప్రలయానలమ్।
తేజో లఙ్ఘయితుం శక్తః కో ను నామ ద్విజన్మనామ్।। 327 ।।
అనభ్యుపగతాం పిత్రా వోఢుం త్వాం నాహముత్సహే।
కావ్యః ప్రణేతా ధర్మాణాం ప్రమాణాం తద్వచో మమ।। 328 ।।
అథ రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా పితరం సా సులోచనా।
సమాహూయ స్వసంకల్పం వివాహాయ న్యవేదయత్।। 329 ।।
న దోషోఽస్తీతి శుక్రేణ తతస్తాం స్వయమర్పితామ్।
జగ్రాహ నాహుషో లోకే మునీనాం హి గిరా స్థితిః।। 330 ।।
శర్మిష్ఠానుగతాం ప్రాప్య దేవయానీం మహీపతిః।
దృష్టః స్వనగరం ప్రాయాత్రప్రత్యగ్రరచితోత్సవః।। 331 ।।
తతః ప్రాప సుతౌ దేవీ దేవయానీ నరాధిపాత్।
యదుం చ తుర్వసుం చేతి కాలే కువలయేక్షణా।। 332 ।।
కదాచిదథ రాజానం శర్మిష్ఠా స్తబకస్తనీ।
ఋతుం ప్రయత్నా ప్రత్యగ్రయౌవనారమ్భనిర్భరా।। 333 ।।
అశోకవనికాభ్యాసే స్థితం ప్రోవాచ నిర్జనే।
పృథువేపథుశఙ్ఙనమణినూపురమేఖలా।। 334 ।।
సఖ్యాః పతిః క్షితిపతే మమ త్వం ధర్మతః పతిః।
ఋతావద్యార్థితాః పూర్వ ప్రణయః పూర్యతాం విభో।। 335 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా భూపతిః ప్రాహ దత్త్వా శుక్రః సుతాం పురా।
సేవ్యా త్వయా న శర్మిష్ఠేత్యకరోన్మమ సంవిదమ్।। 336 ।।

త్వ(త)ద్వచో బహుభీతిర్మే విఘ్నస్తత్సంగమాదృతే।
పూర్ణేన్దువదనాం సుభ్రు కస్త్వాం న బహు మన్యతే।। 337 ।।
ఇతి దైత్యేన్ద్రతనయా శ్రుత్వా భూపాలమభ్యధాత్।
లిఖన్తీ చరణాగ్రేణ భూమిమాయతలోచనా।। 338 ।।
వివాహ స్త్రీషు నర్మోక్తౌ ప్రాణభ్రంశే ధనక్షయే।
న సత్యం గణ్యతే సద్భిః సత్యం సాక్షిషు శస్యతే।। 339 ।।
ఇత్యర్థితః స్వయం రాజా తాం రాజీవవిలోచనామ్।
భేజే స్వేదామ్బుసంస్పృష్టకపోలాధరపల్లవామ్।। 340 ।।
రమమాణస్తయా రాజా గూఢా బాలా మృగీదృశా।
ద్రుహ్యుం చానుం చ పూరుం చకాలేన ప్రాపదాత్మజాన్।। 341 ।।
తతః కదాచిదుద్యానే తాన్కుమారాన్మహీభుజః।
తుల్యాననాన్సమాలోక్య కాన్తిలిప్తదిగన్తరాన్।। 342 ।।
కస్య యూయమితి ప్రాహ శఙ్కితా భార్గవాత్మజా।
తే చాఙ్గుల్యా నృపం దూరాత్పితరం తమదర్శయన్।। 343 ।।
తతః క్రోధానలాక్రాన్తా తద్రాజచరితం రహః।
గత్వా పితుర్గృహం సర్వం దేవయానీ న్యవేదయత్।। 344 ।।
తామేవానుసమాయాన్తం జాయాం సాన్త్వయితుం నృపమ్।
శశాప కుపితః క్రుద్ధో జరాజీర్ణో భవేతి తమ్।। 345 ।।
నిశమ్య శాపం రాజాథ భృగుసూనుః ప్రసాదితః।
ప్రాహ పుత్రం సంక్రమయ్య జరాం యౌవనమాప్స్యసి।। 346 ।।
తదాకర్ణ్య స్వనగరం స గత్వాహ సుతాన్క్రమాత్।
జరయా యౌవనం మహ్యం పుత్రకా దీయతామితి।। 347 ।।
తే తమూచుర్గతప్రాణో ధన్యో న తు జరార్దితః।
శరీరభారవాహో హి జరీ సర్వాపదాం పదమ్।। 348 ।।

స చతుర్భిర్యదుముఖైః ప్రత్యాఖ్యాతః సుతైర్నృపః।
శశాప తాన్న రాజ్యార్హాః పాపవంశ్యా యథాభవన్।। 349 ।।
వితీర్ణం పూరుణా ప్రాప్య తారుణ్యమథ పార్థివః।
అభూత్సహస్రమబ్దానాం సుఖీ సంభోగతత్పరః।। 350 ।।
పూర్ణే కాలే నిజం రాజ్యం యౌవనం చ మహీపతిః।
ప్రదాయ పూరవే తుష్టో వానప్రస్థోఽభవన్మునిః।। 351 ।।
పూరోరయం రాజవంశః పౌరవో యాదవో యదోః।
పితుః శాపాన్మ్లేచ్ఛశకాః శేషాణాం యవనాదయః।। 352 ।।

యాయాతమ్।। 8 ।।

తతః పరేణ తపసా స్వర్గమారుహ్య నాహుషః।
ఉవాస బ్రాహ్మభువో లోకపాలసభాసు చ।। 353 ।।
కదాచిదథ దేవేన్ద్రస్తం పప్రచ్ఛ కతాన్తరే।
రాజన్విరాజసే పుణ్యైః కేనాసి తపసా సమః।। 354 ।।
సోఽబ్రవీత్సురసిద్ధర్షిగన్ధర్వనృపభోగిషు।
న పశ్యామ్యాత్మనస్తుల్యం తపసా యశసాపి వా।। 355 ।।
ఇతి బ్రువాణం తం శక్రః పతేత్యాహోచ్చయా గిరా।
సర్వభూతావమానేన క్షీణం తత్తే తపో నృప।। 356 ।।
అవమానేన భహతాం ప్రహర్షక్రోధవిస్మయైః।
తపాంసి క్షయమాయాన్తి యశాంసీవ సుదుర్నయైః।। 357 ।।
ఇతి శక్రగిరా రాజాపతత్క్షిప్రం సురాలయాత్।
విధ్వస్తవదనచ్ఛాయః సాధుసఙ్గమయాచత।। 358 ।।
సతాం మధ్యే పతేత్యుక్తః స సురేన్ద్రేణ పార్థివః।
దౌహిత్రాణాం క్రతుక్షేత్రే పపాతాధోముఖో దివః।। 359 ।।
ప్రతర్దనో వసుమనాః శిబిరౌశీనరోఽష్టకః।

తే నృపం సూర్యసంకాశం పతన్తం తం వ్యలోకయన్।। 360 ।।

తమష్టకోఽబ్రవీద్దేవ కస్త్వం దీప్తానలద్యుతిః।

ఏవంవిధానాం మహసామాకరో జాతు నాల్పకః।। 361 ।।

ఇతి పృష్టోఽష్టకేనారాన్నిజం నామ నివేద్య సః।

ఉవాచ జన్మవృత్తాన్తం పాతనం చ దివో భువి।। 362 ।।

సంసారతత్త్వం పృష్టోఽథ దౌహిత్రేణ స సర్వవిత్।

అస్పృష్టభూమిః సత్సఙ్గాదనుభూతమభాషత।। 363 ।।

ఆరుహ్య పుణ్యపాథేయో నరస్త్రిదశమన్దిరమ్।

భుఙ్క్తే శుభఫలం దివ్యం కలాకేలికలః కృతీ।। 364 ।।

కాలేన క్షీణపుణ్యోఽసౌ క్షపితార్థ ఇవేశ్వరః।

ఏకో నిష్కాస్యతే స్వర్గాత్కామీ వేశ్యాగృహాదివ।। 365 ।।

దివః పతన్తం తం ఘోరా రాక్షసా గృధ్రగోముఖాః।

పునః పునః సముద్భూతం భక్షయన్తి మహారవాః।। 366 ।।

షష్టిం వర్షసహస్రాణి తైర్భుక్త్వా బహుధేరితః।

స్వకర్మానుగతో యాతి చిన్మాత్రో దేహసంగమమ్।। 367 ।।

వాసనాగన్ధసంపృక్తో దేహీ గర్భం ప్రసర్పతి।

వాయుః శబ్దైరివాక్రాన్తో భూతైరవ్యక్తశక్తిభిః।। 368 ।।

పాపః పరాపమానీ చ నీచయోనిషు జాయతే।

భువి పుణ్యపరో యాతి పునః స్వర్గగతిం నరః।। 369 ।।

గృహీ తతో వనస్థస్చ తతో న్యస్తాఖిలక్రియః।

నిర్వైరో నిర్మమః శాన్తః ప్రయాతి పరమం పదమ్।। 370 ।।

యయాతిరితి దౌహిత్రైః పృష్టః సర్వం నిగద్య తత్।

యయౌ తత్పుణ్యసంస్పృష్టస్తైరేవ సహితో దివమ్।। 371 ।।

తే దివ్యధిష్ణ్యైరారూఢాస్త్రిదివం పఞ్చ పార్థివాః।

వ్యరాజన్తోర్జితోత్సాహాః పఞ్చ సూర్యా ఇవోదితాః।। 372 ।।

తేషాం మధ్యేఽధికం రాజా శిబిరౌశీనరో బభౌ।

దానేన తపసా కీర్త్యా సత్యేన క్షమాయ తథా।। 373 ।।

ఉత్తరయాయాతమ్।। 9 ।।

పునః స్వర్గం సమారూఢే నాహుషే పృథివీపతౌ।

తత్పుత్రస్యాభవత్పూరోర్వశః సువిపులః క్షితౌ।। 374 ।।

మనోర్వైవస్వతస్యాసీదిడో నామ పురా సుతః।

ఆయుస్తస్యాభవత్పుత్రో నహుషశ్చాయుషోఽభవత్।। 375 ।।

యయాతిర్నాహుషో రాజా పూరుస్తస్యాభవత్సుతః।

జనమేజయస్తస్య సూనుః ప్రాచీధన్వా తతోఽభవత్।। 376 ।।

సంయాతిస్తనయస్తస్య తతః శమ్పాతిరిత్యభూత్।

సార్వభౌమస్తత్సుతోఽభూదారాధీరస్తదాత్మజః।। 377 ।।

పుత్రస్తస్య మహాభౌమస్తతోఽప్యయుతనాప్యభూత్।

అక్రోధనస్తత్తనయస్తస్య దేవాతిథిః సుతః।। 378 ।।

తస్యాపత్యం పదః శ్రీమానృక్షస్తస్యాత్మజోఽభవన్।

తతశ్చ మతినారాఖ్యస్తస్య త్రపు(తంసు)రభూత్సుతః।। 379 ।।

నలినశ్చ త్రపోః(తంసోః) సూనుర్దుష్యన్తస్తత్సుతో విభుః।

భరతస్తస్య దాయాదోఽభి(భు)మన్యుర్భారతో నపః।। 380 ।।

సుహోత్రస్తత్సుతో హస్తీ హస్తినాపురకృత్తతః।

వికుణ్ఠో హస్తినః సూనురజమీఢస్తతోఽభవత్।। 381 ।।

ఆజమీఢః సంవరణః కురుః సంవరణాత్మజః।

అభిమ్వా(అనశ్వా)కౌరవో రాజా పరీక్షిదభవత్తతః।। 382 ।।

పరీక్షితో భీమసేనః ప్రతీపస్తత్సుతో నృపః।

ప్రాతీపః శంతనుః శ్రీమాన్రాజా సత్యవతీపతిః।। 383 ।।

విచిత్రవిర్యస్తత్సూనుస్తతః పాణ్డుర్మహీపతిః।
అర్జునః పాణ్డుదాయాదః సౌభద్రశ్చ తదాత్మజః।। 384 ।।
పరీక్షిత్తస్య తనయస్తతస్త్వం జనమేజయః।
భవతశ్చాయమాయుష్మాఞ్ఛతానీకః కులోచితః।। 385 ।।
అశ్వమేధకృతశ్చాస్య సహస్రానీకభూపతిః।
భవిష్యతి సుతః శ్రీమాన్పూరోరిత్యయమన్వయః।। 386 ।।

పూరువంశానుకీర్తనమ్।। 10 ।।

బ్రహ్మలోకే పురా యజ్వా మనువంశ్యో మహాతిథిః।
తస్యథౌ చతుర్ముఖస్థానే రాజా రాజర్షిభిః సహ।। 387 ।।
తత్ర మన్దాకినీ మూర్తా సభాసీనం పితామహమ్।
సిషేవే హంసశుభ్రేణ చామరేణామ్బుజన్మనా।। 388 ।।
స ఫేనమాలాధవలోడు(?)గ్గూలపటపల్లవః।
తస్యా వాలానిలాధూతో విచచాల మృగీదృశః।। 389 ।।
తాం దృష్ట్వా సంభ్రమాలోలక్వణద్వలయమేఖలామ్।
వైలక్ష్యమగమన్సర్వే సురాః క్షణమవాఙ్ముఖాః।। 390 ।।
మహాతిథిస్తు తాం దృష్ట్వా రమ్భాగర్భనిభప్రభామ్।
నిమేషదోషశూన్యేన చక్షుషా సముదైక్షత।। 391 ।।
తత్కోపాద్బ్రహ్మణా శప్తః స పపాత తతో భువి।
ప్రతిపస్యాత్మజో రాజ్ఞో భూయాసమిత్యచిన్తయత్।। 392 ।।
తస్మిన్నవసరే గఙ్గా నివృత్తా బ్రహ్మలోకతః।
వసూన్విషణ్ణవదనాన్దదర్శ వ్యోమగమినీ।। 393 ।।
తే శాపకారణం పృష్టాస్తయా ప్రాహుర్గతత్విషః।
వసిష్ఠేన వయం శప్తా నిపతామో మహీతలే।। 394 ।।
శంతనోః ప్రాతిపీయస్య యాస్యామో దేవి పుత్రతామ్।

జననీ తత్ర కారుణ్యాత్త్వం నో భవితుమర్హసి।। 395 ।।

జాతానస్మాఞ్జలే క్షిప్త్వా విముక్తం చ విధత్స్వ నః।

కః సహేతాపదావాసం సాయాసం జన్మ మానుషమ్।। 396 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా జాహ్నవీ ప్రాహ సర్వమేతత్కరోమ్యహమ్।

కిం తు తస్య నృపస్యైకః పుత్రోఽస్తు భవతాం మతః।। 397 ।।

విఫలం నోత్సహే కర్తుం యదర్థం తత్సమాగమమ్।

ఇతి గఙ్గావచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టా వసవోఽవదన్।। 398 ।।

సర్వేషామష్టమాంశేన బలవీర్యగుణౌజసామ్।

అస్మాకం దేవి భవితా బ్రహ్మచారీ తవాత్మజః।। 399 ।।

ఇతి సంవిదమాదాయ తేషు యాతేషు భూతలమ్।

ప్రతిపం పృథివీపాలం తటాన్తే చిరజాపినమ్।। 400 ।।

తత్తీర్థసలిలాత్సాక్షాద్గఙ్గా కాన్తితరఙ్గితా।

ఊరుం దక్షిణమారుహ్య ప్రోవాచ భజ మామితి।। 401 ।।

స తామువాచ నాజ్ఞాతాం నావర్ణాం న పరస్త్రియమ్।

వ్రజామీతి వ్రతం విద్ధి మమ మానిని సర్వదా।। 402 ।।

దక్షిణాఙ్కోపవిష్ట చ త్వం స్నుషా మే భవిష్యసి।

అపత్యానాం పదమేతద్వామం తు దయితాస్పదమ్।। 403 ।।

ఇతి రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా తథేత్యుక్త్వా త్రిమార్గగా।

ప్రయయౌ కాన్తిపూరౌఘైః పూరయన్తీ తటస్థలీమ్।। 404 ।।

అత్రాన్తరే వ్రతవతః ప్రతిపస్య సుతోఽభవత్।

శంతనుః శాన్తవయసో బ్రహ్మశాపాన్మహాతిథిః।। 405 ।।

తం యువానం తతః ప్రాహ స కదచిత్సుతం నృపః।

గఙ్గాకూలే పురా పుత్ర దివ్యా యోషిత్స్వయం మయా।। 406 ।।

వృతా స్ను షేతి వచసా తాం భజస్వ సమాగతామ్।

ఉక్త్వేతి రాజ్యం దత్వాస్మై ప్రతిపస్తపసే యయౌ।। 407 ।।
తతః స భువనాభోగభూషణం జనవల్లభః।
బభూవ భూభృతాం నాథః శంతనుః శాన్తవిప్లవః।। 408 ।।
చరన్స గఙ్గాపులినేఽసత్సమదసాగరే।
కదాచిదనిలాలోలమఞ్జరీలాస్యమన్దిరే।। 409 ।।
దదర్శ కార్తికీచన్ద్రవదనాం దివ్యయోషితామ్।
స్వచ్ఛాంశుకాం సుధాఫేనధవలాం కమలామివ।। 410 ।।
తాం పృథుశ్రోణిపులినాం కటాక్షరఫరాకులామ్।
లావణ్యవాహినీం వీక్ష్య రసత్రుపరసారసామ్।। 411 ।।
ప్రహర్షవిస్మయోత్ఫుల్లలోచనో జగతీపతిః।
పితుః స్మృత్వా వచః ప్రాహ రమ్భోరు భజ మామితి।। 412 ।।
తదాకర్ణ్య ప్రణయినం సా తం త్రిదశవాహినీ।
మేనే యథేష్టకరణప్రత్యాఖ్యానావధిప్రియమ్।। 413 ।।
రమమాణస్తయా తన్వ్యా నవోద్యానే స భూపతిః।
ప్రయాతమపి నాజ్ఞాసీత్కాలం కమలలోచనః।। 414 ।।
తతః సా శాపపతితాన్సప్త జాతాన్వసూన్క్రమాత్।
జఘాన సలిలే క్షిప్త్వా నోచే కించిచ్చ తాం నృపః।। 415 ।।
సుతే జాతేఽష్టమే రాజ్ఞా నిషిద్ధా సావదత్తతః।
సమయాత్త్వం విచలితః స్వస్తి గచ్ఛామి భూపతే।। 416 ।।
ప్రత్యాఖ్యానం వియోగాయేత్యేతత్కిం విస్మృతం తవ।
అహం త్రిపథగా రాజన్నభవం తవ వల్లభా।
వశిష్ఠశాపాన్నిపతద్వసుమోక్షకృతక్షణా।। 417 ।।
పురా విహారరసికా వసవోఽష్టౌ ప్రియాసఖాః।
హృష్టాశ్చేరుర్వశిష్ఠస్య మేరుపార్శ్వే తపోవనే।। 418 ।।

సర్వకామప్రదాం తత్ర హోమధేనుం మహామునేః।
చరన్తీం ద్యౌర్వసుర్దృష్ట్వా నిజాం జాయామభాషత।। 419 ।।
పీయూషస్యన్దినీ ధేనురియం రూపవతీ మునేః।
మర్త్యోఽప్యమర్త్యతాం యాతి యత్క్షీరేణ సవిగ్రహః।। 420 ।।
వసుభార్యా నిశమ్యేతి తం ప్రాహ దయితం ప్రియా।
వయస్యా మర్త్యలోకేఽస్తి జీవితం మే బహిశ్చరమ్।। 421 ।।
ఉశీనరస్య దుహితా నృపతేరజిరావతీ।
తదర్థం క్షీరమిచ్ఛామి హరైతాం సురభిం బలాత్।। 422 ।।
తథేతి ప్రేరితో ధేనుం సోఽహరత్స్మరమోహితః।
తేజసా సహ నశ్యన్తి స్త్రీజితానాం హి బుద్ధయః।। 423 ।।
తత్కోపాత్తాన్వసూనేత్య వశిష్ఠః సహసాశపత్।
ఏకస్యాప్యపరాధేన వృన్దమాయాతి వాచ్యతామ్।। 424 ।।
మర్త్యేషు జన్మ భూయాద్వః శాపం శ్రుత్వేతి తే తతః।
భీతాః ప్రసాదయామాసుః సోఽథ తానవదచ్ఛనైః।। 425 ।।
గర్భావిధిరయం శాపో వత్సరం వో భవిష్యతి।
యో హర్తా ద్యౌరస్తు చిరం మనుష్యోఽయం భవిష్యతి।। 426 ।।
ఇతి శప్తావశిష్టేన మోచితాః సప్త తే మయా।
రాజన్సుతస్తవాయుష్మాన్వసుర్ద్యౌరయమష్టమః।। 427 ।।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ గఙ్గా తూర్ణమాదాయ తం శిశుమ్।
దేవవ్రతాభిధానోఽభూద్యో దేవైర్విహితవ్రతః।। 428 ।।
తతః కాలేన సంప్రాప్తవిద్యం శస్త్రాస్త్రకోవిదమ్।
జాహ్నవీ తం నరపతేః పునరేత్య సుతం దదౌ।। 429 ।।
హృష్టః శంతనురాసాద్య గాఙ్గేయముచితం సుతమ్।
మేనే సఫలమాత్మానం యౌవరాజ్యేఽభిషిచ్య తమ్।। 430 ।।

భీష్మోత్పత్తిః ।। 11 ।।

కదాచిదథ కాలిన్దీతటోపాన్తవనస్థలీః।
చచార శంతనుః పశ్యన్మఞ్జుగుఞ్జద్విహంగమాః।। 431 ।।
తత్రోత్ఫుల్లోత్పలామోదసోదరం దివ్యసౌరభమ్।
ఆఘ్రాయ దృష్టవాన్కన్యాం కలాం కాన్తిమతీమివ।। 432 ।।
కాసీతి పృష్టా సా తేన ప్రోవాచ వరవర్ణినీ।
అహం సత్యవతీ నామ సుతా దాశపతేరితి।। 433 ।।
తతః స్మరేణ సహసాస ధీరో వివశీకృతః।
దాశరాజం సమభ్యేత్య తామయాచత సున్దరీమ్।। 434 ।।
అస్యాం జాతో రాజ్యభాగీ సుత స్తే యది భూపతే।
తత్తేఽహం వితరామ్యేనామితి దాశాధిపోఽవదత్।। 435 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా శంతనుర్ధ్యాత్వా ధుర్యం దేవవ్రతం సుతమ్।
దాశవాక్యమనాదృత్య ప్రయయౌ హస్తినాపురమ్।। 436 ।।
స తత్ర మన్మథాక్రాన్తస్తామేవ హృదయస్థితామ్।
ధ్యాయన్న నిద్రామభజద్గాథామర్థస్మృతామివ।। 437 ।।
తం ధ్యానపరమేకాన్తే పుత్రో దేవవ్రతః స్వయమ్।
పప్రచ్ఛ శోకసంతాపకారణం ధైర్యసాగరః।। 438 ।।
సుతేన పృష్టః ప్రోవాచ త్వమేవైకః సుతో మమ।
అపైతి నేకపుత్రాణాం సంతానక్షయజం భయమ్।। 439 ।।
జాతే కులోచితే పుత్రే త్వయి సర్వగుణాధికే।
కృతకృత్యస్య చ పునర్వివాహో మే విడమ్బనా।। 440 ।।
ఇతి తద్వాక్యమాకర్ణ్య గాఙ్గేయో మన్త్రిణాం గిరా।
వివేద పితరం దాశకన్యకాహృతమానసమ్।। 441 ।।
స గత్వా యమునాకూలవర్తినం దాశభూపతిమ్।

యయాచే పూజితః కన్యాం జనకాయ సులోచనామ్।। 442 ।।

కథం త్వయి స్థితే వీర దౌహిత్రో మే నృపో భవేత్।

ఇత్యుక్తే దాశరాజేన వీరః శాంతనవోఽబ్రవీత్।। 443 ।।

నాహం రాజ్యం కరిష్యామి సత్యోఽయం సమయో మమ।

ఇతి బ్రువాణం గాఙ్గేయం దాశరాజోఽబ్రవీత్పునః।। 444 ।।

సత్యసంధ ప్రతిజ్ఞైషా తవ తావదనశ్వరీ।

త్వత్సుతానాం తు వీరాణాం రాజ్యం కో వారయిష్యతి।। 445 ।।

దేవవ్రతస్తదాకర్ణ్య దాశరాజమభాషత।

వ్యేతు తే మత్సుతభయం బ్రహ్మచారీ భవామ్యహమ్।। 446 ।।

ఇత్యుక్తే రాజపుత్రేణ గగనాత్పుష్పవర్షిణః।

భీషణా తే ప్రతిజ్ఞేయం భీష్మేతి ప్రోచిరే సురాః।। 447 ।।

తతస్తాం దాశరాజేన దత్తాం నిఃశఙ్కచేతసా।

శీఘ్రమాదాయ గాఙ్గేయః ప్రయయౌ హస్తినాపురమ్।। 448 ।।

వితీర్ణామథ పుత్రేణ ప్రాప్య సత్యవతీం నృపః।

నిశమ్య తత్ప్రతిజ్ఞాం స లజ్జానతముఖోఽభవత్।। 449 ।।

స్వచ్ఛన్దనిధనం తస్మై దదౌ తుష్టః పితా వరమ్।

కిమదేయం కృతజ్ఞానామనుక్త్వైవోపకారిణామ్।। 450 ।।

తతః సత్యవతీ కాలే సుషువే రాజదారకమ్।

మౌక్తికం వేణువల్లీవ రాకేవ రజనీపతిమ్।। 451 ।।

చిత్రాఙ్గదాభిధానే చ తస్మిన్యౌవనమీయుషి।

ప్రసూత సత్యాప్యపరం బాలకం పాలకం క్షితేః।। 452 ।।

తస్మిన్విచిత్రవీర్యాఖ్యే శనైః సంపూర్ణవిగ్రహే।

ఆరురోహ దివం రాజా మఖసోపానపఙక్తిభిః।। 453 ।।

దత్తాభిషేకో భీష్మేణ తతశ్చిత్రాఙ్గదో యువా।

వీరశ్చిత్రాఙ్గదేనైవ గన్ధర్వేణాహతోఽరిణా।। 454 ।।
రాజ్యం విచిత్రవీర్యాయ తతో దేవవ్రతో దదౌ।
ఆపత్స్వపి న సీదన్తి సతాం సత్ప్రక్రియాః క్రియాః।। 455 ।।
తత్రప్రతిగ్రహలాభాయ జిత్వా భూపాన్స్వయంవరే।
కన్యకాః కాశినృపతేరానినాయాపగాసుతః।। 456 ।।
మనసాప్యన్యపూర్వాం స జ్ఞాత్వా సాల్వాభిలాషిణీమ్।
జ్యేష్ఠామమ్బాభిధాం తాసాం తత్యాజ జ్వలితామివ।। 457 ।।
విచిత్రవీర్యోఽప్యనిశం ప్రౌఢానఙ్గతరఙ్గితః।
అమ్బికామ్బాలికాకేలిరసార్ద్రహృదయోఽభవత్।। 458 ।।
తయో రతోఽభవద్యక్ష్మక్షయక్షిపరిక్షితః।
జనానురాగసంధ్యాఙ్కః క్వాపి రాజశశీ యయౌ।। 459 ।।
విచిత్రవీర్యే త్రిదివం యాతే సత్యవతీ శుచా।
నిర్దహ్యమానా గాఙ్గేయమవదద్బాష్పగద్గదా।। 460 ।।
ఛిన్నోఽయం శంతనోర్వంశః కాలేన క్రూరకారిణా।
యదత్ర సాంప్రతం పుత్ర తచ్చిన్తయితుమర్హసి।। 461 ।।
క్షేత్రే విచిత్రవీర్యస్య భ్రాతుస్త్రిదశగామినః।
వంశప్రతిష్ఠామాధత్స్వస్వ కురు వా దారసంగ్రహమ్।। 462 ।।
వచః శ్రుత్వేతి సత్యాయా భీష్మః ప్రాహావిలుప్తధీః।
సాధూనాం మరణం శ్రేయో న మాతః సత్యవిప్లవః।। 463 ।।
త్వద్వివాహే ప్రతిజ్ఞాం తాం స్మరామ్యేకాగ్రమానసః।
త్యజన్తి జీవితం కాలే మర్యాదాం న తు మానినః।। 464 ।।
వంశప్రతిష్ఠామాధత్తాం బ్రాహ్మణః కశ్చిదేత్య నః।
పురా రామహతే క్షత్త్రే ద్విజైర్జాతా నరాధిపాః।। 465 ।।
ఔతథ్యేనాపి మునినా బలేర్వసుమతీపతేః।

వల్లభాయాం సుదోష్ణాయామఙ్గాఖ్యో జనితో నృపః।। 466 ।।

తయైవ చ విసృష్టాయాం శూద్రాయామప్యజీజనత్।

మునిః కుక్షివదాదీన్స మునీనేకాదశాత్మజాన్।। 467 ।।

భీష్మస్యేతి వచః శ్రుత్వా ప్రాహ సత్యవతీ శనైః।

కానీనస్తనయో మేఽస్తి మునిర్జాతః పరాశరాత్।। 468 ।।

భగవాన్యమునాద్వీపే ద్వైపాయన ఇతి శ్రుతః।

వేదవ్యాసం మహాత్మానం తం స్మరామి కులస్య నః।

ధ్రువం మయార్థితః కుర్యాత్స ప్రరోహశ్రియం పునః।। 469 ।।

ఇతి బ్రువాణా భీష్మేణ తథేత్యభిహితాదరాత్।

సస్మార తపసో రాశిం సా సుతం జ్ఞానభాస్కరమ్।। 470 ।।

స ధ్యాతమాత్రో భగవానాయయావఞ్జనద్యుతిః।

నిజతేజశ్ఛటాపుఞ్జపిఙ్గశ్మశ్రువిలోచనః।। 471 ।।

సర్వజ్ఞం జ్ఞాతవృత్తాన్తం పూజితం తం పురోధసా।

భీష్మేణ చాబ్రవీన్మాతా వాత్సల్యాత్ప్రస్నుతస్తనీ।। 472 ।।

భ్రాతుర్విచిత్రవీర్యస్య క్షేత్రే మద్వచనాన్మునే।

ధర్మజ్ఞ జనయాపత్యం ప్రతిష్ఠాయై కులస్య నః।। 473 ।।

నౌరివాకర్ణధారేయం వర్తతే భూరరాజకా।

సీదతే ధర్మమర్యాదా రాష్ట్రే హి నృపవర్జితే।। 474 ।।

ఇతి మాతుర్వచో వ్యాసస్తథేతి ప్రత్యపద్యత।

తతోఽమ్బికాం జ్ఞాతవృత్తాం సత్యా తస్మై వ్యసర్జయత్।। 475 ।।

సా కాశిరాజతనయా కృష్ణం పిఙ్గలలోచనమ్।

సంగమ్య తం మునివరం భీతా నేత్రే న్యమీలయత్।। 476 ।।

తత్సకాశాదథాయాతం సత్యా మునిమభాషత।

అప్యస్యాం తనయో వ్యాస భవిష్యతి కులోచితః।। 477 ।।

ఇతి పృష్టో మునిః ప్రాహ తనయోఽస్యాం భవిష్యతి।
బహుపుత్రశ్చ కిం త్వాన్ధ్యం మాతృదోషాదుపైష్యతి।। 478 ।।
కిమన్ధేనేతి స మునిః సత్యవత్యార్థితః పునః।
అమ్బాలికాం సమభ్యాయాత్సాపి తం వీక్ష్య భాస్వరమ్।। 479 ।।
చణ్డాంశుమివ దుష్ప్రేక్ష్యమనాధృష్టమివాచలమ్।
బభూవ పాణ్డురముఖీ భగ్నసంవిగ్నమానసా।। 480 ।।
తతః సత్యాం సమభ్యేత్య పనః పృష్టోఽబ్రవీన్మునిః।
తనయః పాణ్డువక్త్రాయా పాణ్డురస్యా భవిష్యతి।। 481 ।।
అథాన్ధమమ్బికాసూత ధృతరాష్ట్రం ధియాం నిధిమ్।
అమ్బాలికా తథా పాణ్డుం యశఃకర్పూరపాణ్డురమ్।। 482 ।।
పునరభ్యర్థితో మాత్రా తృతీయమసృజన్మునిః।
అమ్బికాకూటానిర్దిష్టశూద్రస్త్రీసంగమాత్సుతమ్।। 483 ।।
ధర్మో మాణ్డవ్యశాపేన స బాలః శూద్రతాం గతః।
విదురః శూద్రకర్మాభూత్స్వకర్మ హి కులం మహత్।। 484 ।।
తపస్యతో మునేః పూర్వం మాణ్డవ్యస్యాన్తికే ధనమ్।
భీతైశ్చౌరైః సముత్సృష్టం దదృశుః పురరక్షిణః।। 485 ।।
మౌనవ్రతః స తైః పృష్టో యదా నోవాచ కించన।
తదా తం చౌరసహితం తే నిన్యుః పార్థివాన్తికమ్।। 486 ।।
అజ్ఞాతవృత్తస్తం మోహాత్పాపశూలే న్యవేశయత్।
శూలస్థః స తపస్తీవ్రం చిరం తేపే మహాతపాః।। 487 ।।
మునయస్తం ఖగా భూత్వా శూలస్తమవదఞ్ఛుచా।
కస్యేమాం కర్మణో నిష్ఠాం ప్రాప్తోఽసి భగవన్నితి।। 488 ।।
సోఽబ్రవీత్స్వాత్మనైవాత్మా పురా విహితమశ్నుతే।
తతః ప్రసాదయామాస తం జ్ఞాత్వా చకితో నృపః।। 489 ।।

ఆకృష్యమాణం శూలగ్రం యదా తస్య న నిర్యయౌ।
తదా వికృత్తాం తత్కోటిం వహన్నన్తశ్చచార సః।। 490 ।।
తతః ప్రభృతి లోకేఽసావణీమాణ్డవ్య ఇత్యభూత్।
స గత్వా కుపితో ధర్మం సమాసీనమభాషత।
కర్మణః కస్య పాకోఽయం మమ శూలాధిరోపణమ్।। 491 ।।
ఇతి పృష్టో మునీన్ద్రేణ ధ్యాత్వా ధర్మస్తమబవీత్।
పుచ్ఛే యత్పుత్తికా పూర్వం త్వయా విద్ధా తృణాఙ్కురైః।। 492 ।।
కర్మణస్తస్య పాకోఽయం తదాకర్ణ్యావదన్మునిః।
అహో న్వల్పాపరాధస్య మమ దణ్డః సుదుఃసహః।। 493 ।।
కృతో ధర్మ త్వయా తస్మాచ్ఛూద్రయోనౌ భవిష్యతి।
మయా బాల్యే కృతం హ్యేతద్బాలా యస్మాదపాతకాః।
ఆచతుర్దశవర్షాన్తాదిత్యేషా సత్కృతా స్థితిః।। 494 ।।
ఏవం మునీన్ద్రశాపేన ధర్మో యాతః స శూద్రతామ్।
విదురో దీర్ఘదర్శీ చ ధర్మజ్ఞశ్చాభవద్బుధః।। 495 ।।
అన్తర్హితే భగవతి వ్యాసే తే కురునన్దనాః।
వ్యవర్ధన్త మహోత్సాహాః ప్రజానాముత్సవైః సహ।। 496 ।।
ప్రజ్ఞాచక్షురభూత్తేషాం ధృతరాష్ట్రోఽగ్రజో బలీ।
ఉవాహ రాజ్యం పాణ్డుస్తు దుష్యన్తభరతోపమః।। 497 ।।
సుతాం గాన్ధారరాజస్య సుబలస్య బలీయసః।
శకునేరనుజాం లేభే గాన్ధారీమమ్బికాసుతః।। 498 ।।
పుత్రాణాం ప్రాప్స్యసి శతం విశాలబలతేజసామ్।
దదావితి వరం తస్యాః స్వయమారాధితో హరిః।। 499 ।।
విదిత్వాన్ధం పతిం సా తు సతీ వ్రతపరాయణా।
బబన్ధ చ సుపట్టేన నయనే వినయావనిః।। 500 ।।

అత్రాన్తరే శూరసుతాం వసుదేవానుజాం నృపః।
జగ్రాహ కున్తవత్కన్యాం కున్తిభోజమహీపతిః।। 501 ।।
పుత్రీ చ మాతులేయీ చ గృహే సా తస్య కన్యకా।
అపర్ధతాతిథిగురుద్విజపూజావిధాయినా।। 502 ।।
దుర్వాససో మునివరాత్ప్రయత్నారాధితాత్సతీ।
పుత్రార్థం త్రిదశాహ్వానే దివ్యమన్త్రమవాప సా।। 503 ।।
తతః కదాచిత్సౌధస్థా నవయౌవనశాలినీ।
ఆజుహావ సహస్రాంశుం జ్ఞాతుం మన్త్రస్య సత్యతామ్।। 504 ।।
స ధ్యాతమాత్రో భగవాన్సాక్షాత్తామేత్య సున్దరీమ్।
అభ్యఘాదయమస్మీతి వ్యావల్గల్లోలకుణ్డలః।। 505 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా లజ్జితా బాలా తమువాచ కృతాఞ్జలిః।
పృథాపరాభిధా కున్తీ కమ్పశిఞ్జానమేఖలా।। 506 ।।
మునిమన్త్రపరీక్షాయై ధ్యాతోఽసి భగవన్మయా।
ప్రసీద కరుణాసిన్ధో క్షమ్యతాం బాలచాపలమ్।। 507 ।।
ఇత్యుక్తో భాస్కరః కున్త్యా ప్రోవాచామోఘదర్శనః।
త్వదర్థమహామాయాతో భజ మాం చారుహాసిని।। 508 ।।
త్వయా సహ కురఙ్గాక్షి సంగమో మే ప్రసాదనమ్।
నిష్ఫలాహ్వానసదృశీ నావమానమహీ పరా।। 509 ।।
మత్సఙ్గప్రతిషేధస్తే దోషాయ శ్రేయసేఽన్యథా।
ఇత్యర్థితా సా బహుశో రవిణా సంగమం యయౌ।। 510 ।।
అలుప్తకన్యకాభావా సహస్రంశువరాత్తతః।
అసూత తనయం కర్ణం భాస్వత్కనకకుణ్డలమ్।। 511 ।।
తయా బన్ధుభయాత్త్యక్తో లజ్జయా సలిలే శిశుః।
స సూతేనాధిరథినా సంప్రాప్తః కాఞ్చనైః సహ।। 512 ।।

తద్భార్యయా వర్ధితోఽథ రాధయా వసునా సహ।
సంప్రాప్త ఇతి స శ్రీమాన్వసుషేణాభిధోఽభవత్।। 513 ।।
సూర్యోపస్థానసమయే నాదేయం తస్య కించన।
బభూవ సర్వసస్త్రాస్త్రవిద్యావిక్రమశాలినః।। 514 ।।
తతస్తాం రాజతనయాం కున్తీం కమలలోచనామ్।
కాన్తః స్వయంవరే పాణ్డురవాప నృపసంసది।। 515 ।।
మాద్రీం చ మద్రరాజస్య సుతాం లావణ్యవాహినీమ్।
లేభే దేవవ్రతప్రత్తశుల్కేనామ్బాలికాసుతః।। 516 ।।
తాభ్యాం తరలనేత్రాభ్యాం రమమాణో మహీపతిః।
ప్రీత్యా రత్యా చ సహితో మనోభవ ఇవాబభౌ।। 517 ।।
స జిత్వా దిక్షు భూపాలాన్కరం ప్రాప్య ధనుర్ధరః।
యయౌ యయాతిశర్యాతినృగనాభాగతుల్యతామ్।। 518 ।।
భీష్మః పారశవీం కన్యాం దేవకస్య మహీపతేః।
విదురాయ సమానీయ దదౌ వంశవివృద్ధయే।। 519 ।।
అత్రాన్తరే వ్యాసవాక్యాద్ధృతరాష్ట్రస్య వల్లభా।
ఉవాహ గర్భం గాన్ధారీ సంవత్సరయుగం సతీ।। 520 ।।
పుత్రార్థినీ చిరధృతే గర్భే సా జాతమత్సరా।
బహుధా తాడయామాస ముష్టిభ్యాముదరం నిజమ్।। 521 ।।
తతో మాంసమయీం పేశీమష్ఠీలామివ సంహతామ్।
అసూత రాజమహిషీ దుఃఖాతఙ్కమయీమివ।। 522 ।।
వ్యాసవాక్యాదథాసిక్తా సా పేశీ శీతవారిణా।
ఏకాధికం శతమభూద్గర్భతో ముష్టితాడనాత్।। 523 ।।
అఙ్గుష్ఠపర్వమాత్రాస్తే ఘృతకుణ్డేషు రక్షితాః।
వ్యస్తా బభూవుః కాలేన బాలకాః కాన్తవర్చసః।। 524 ।।

జ్యేష్ఠో దుర్యోధనస్తేషాం తతో దుఃశాసనాదయః।
వికర్ణదుఃశలముఖా దుఃశ్లైకా చ కన్యకా।। 525 ।।
వంశానాం ధృతరాష్ట్రస్య యుయుత్సుశ్చాభవత్సుతః।
తేషు జాతేషు ఘోరాభూద్దుర్నిమిత్తపరమ్పరా।
పణ్డుస్తు మృగయాశీలో ధన్వీ వీరశ్చరన్వనే।। 526 ।।
జఘాన సురతాసక్తం మృగరూపం మునిం శరైః।
స తం శశాప దయితారతపర్యన్తజీవితః।। 527 ।।
రాజన్నూనమయాస్త్వమప్యేవమకాలే వధకృన్మమ।
ఇతి శప్తో మునీన్ద్రేణ పాణ్డుర్దుఃఖానలాహతః।। 528 ।।
త్యక్త్వా రాజ్యం వనే తస్థౌ బ్రహ్మచారీ వధూసఖః।
ప్రియాభ్యాం సహ స ప్రాయాచ్ఛతశృఙ్గం తపోవనమ్।। 529 ।।
బభూవ శమసంతోషపీయూషవిషదాశయః।
కదాచిద్విజనే కున్తీం స చిన్తాకులితోఽబ్రవీత్।। 530 ।।
యాజినోఽపి గతిః స్వర్గే నహ్యపుత్రస్య సున్దరీ।
తస్మాదుత్పాదయ సుతం క్షేత్రజం మే నృపాత్మజే।। 531 ।।
క్షత్రక్షేత్రే పురా జాతాః శ్రూయన్తే బ్రాహ్మణాన్నృపాః।
ఇతి పత్యుర్వచః శ్రుత్వా కున్తీ ప్రాహ సులోచనా।। 532 ।।
నైతన్మోచితం రాజంస్త్వదన్యం మనసాప్యహమ్।
న చిన్తయామి పుత్రో మే త్వత్త ఏవ భవిష్యతి।। 533 ।।
వ్యుషితాశ్వః పురా రాజా పౌరవో యజ్వనాం వరః।
దయితానిరతో నిత్యం యక్ష్మణా క్షయమాయయౌ।। 534 ।।
తం వ్యసుం రాజమహిషీ భద్రా నామ మనః ప్రియమ్।
విలపన్తీ న తత్యాజ తద్గతిం గన్తుముద్యతా।। 535 ।।
చిరం దయితమాలిఙ్గ్య శోచన్తీం తాం పరివ్రతామ్।

ఊచే నభోభవా వాణీ భద్రేఽనేన గతాసునా।। 536 ।।

రహః సంగచ్ఛ సుభగే తనయాన్సమావాప్స్యతి।

తదాకర్ణ్య పదాదిష్టం సా కృత్వా సత్యశాలినీ।। 537 ।।

త్రీన్సాల్యాంశ్చతురో మద్రాన్పుత్రాన్ప్రాప మహీపతేః।

ఇత్యనన్యధియాం రాజన్సతీనాం దైవతం పతిః।। 538 ।।

ఏతత్కున్త్యా వచః శ్రుత్వా పాణ్డుః పునరభాషత।

ఏవమేతద్యథార్థం త్వం ధన్యా కమలలోచనే।। 539 ।।

అనావృతాః స్వవర్ణేషు సర్వసాధారణాః పురా।

నార్యో బభూవుర్నిర్వైరో యతః సర్వోఽభవజ్జనః।। 540 ।।

ఔద్దాలకః శ్వేతకేతుర్విజనే వీక్ష్య మాతరమ్।

కరేణానేతుమాకృష్టామపూర్వేణ ద్విజన్మనా।। 541 ।।

కుపితో విదధే స్త్రీణామేకభర్తృవ్రతాం స్థితిమ్।

పత్యుస్తు శాసనాత్తాసాం న దోషః పసంగమే।। 542 ।।

భర్తుః కల్మాషపాదస్య మదయన్తీ పురా సతీ।

ఆజ్ఞయా తనయం లేభే వశిష్ఠాదశ్మకాభిధమ్।। 543 ।।

రాజ్ఞో విచిత్రవీర్యస్య వయం చ క్షేత్రజాః సుతాః।

అతస్త్వం రాజదయితే మదూచః కర్తుర్మహసి।। 544 ।।

ఇత్యాకర్ణ్య వచో భర్తుః ప్రాహ కున్తీ నతాననా।

లజ్జాముకులితాపాఙ్గసాచీకృతవిలోచన।। 545 ।।

ఆరాధితాన్మయా పూర్వం ప్రాప్తో దుర్వాససో మునేః।

మన్త్రః స్మారస్ఫురద్వీర్యస్త్రిదశాహ్వానసత్ఫలః।। 546 ।।

అనేన పుత్రి మన్త్రేణ సమాహ్వాయ సురోత్తమాన్।

యథేచ్ఛం ప్రాప్స్యసి సుతాన్మ మామిత్యవదన్మునిః।। 547 ।।

సాహం కం దేవమాహ్వాయ త్వదాజ్ఞాకారిణీ విభో।

భవామి తనయోత్సఙ్గా తవ సంకల్పసిద్ధయే ।। 548 ।।

ఇతి రాజ్ఞ్యా వచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టః పాణ్డురబ్రవీత్।

దివౌకసాం వరో ధర్మస్తన్మయాః ప్రవరాననాః।

తస్మాద్ధర్మం సమాహూయ దేవి పుత్రమవాప్నుహి।। 549 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా రాజమహిషీ ధ్యాత్వా మన్త్రం యతవ్రతా।

ధర్మేణ యోగవపుషా సంగతా గర్భమాదధే।। 550 ।।

అజీజనత్తతః కాలే సుతం కున్తీ మహాప్రభమ్।

జయశ్రీరివ సామ్రాజ్యం పూజ్యం సర్వమహీభృతామ్।। 551 ।।

అయం ధర్మభృతాం జ్యేష్ఠే ధర్మసూనుర్యుధిష్ఠిరః।

ఇత్యుద్యాయౌ వచస్తస్మిఞ్జాతే గగనచారిణామ్।। 552 ।।

తతః పాణ్డూర్వధూం ప్రాహ బలజ్యేష్ఠావరా నృపాః।

ఆహూయ మారుతం దేవం బలినం పుత్రమాప్నుహి।। 553 ।।

తథేతి శ్రుత్వా కున్తీ చ జగత్ప్రాణాత్సమీరణాత్।

సంవత్సరానన్తరజం ద్వితీయం ప్రాప దారకమ్।। 554 ।।

ఉత్సఙ్గాత్పతితో మాతుర్వ్యాఘ్రభీతేః స బాలకః।

వజ్రసంహననైర్గాత్రైర్విదధే దలశః శిలామ్।। 555 ।।

భీమసేనాభిధానోఽయం జాతో భీమపరాక్రమః।

ఇత్యున్ననాద గమ్భీరభావా వ్యోమ్ని సరస్వతీ।। 556 ।।

దుర్యోధనో ధార్తరాష్ట్రో జాతో యస్మిన్దినే బలీ।

తస్మిన్నేవ స కౌన్తేయో భీమకర్మా వృకోదరః।। 557 ।।

తతః పాణ్డుః క్షణం ధ్యాత్వా స్మృత్వా శక్రం దివౌకసామ్।

ఈశ్వరం తత్సుతప్రాప్త్యై శశాస దయితాం పునః।। 558 ।।

స్వయముగ్రేణ తపసా సభార్యస్త్రిదశేశ్వరమ్।

వర్షేణాతోషయత్పాణ్డుస్తద్ధర్శనమవాప చ।। 559 ।।

పుత్రం తవ ప్రదాస్యామీత్యుక్తః సాక్షాద్బలద్విషా।
ప్రహృష్టః ప్రయతస్తస్థౌ నిజవంశవివృద్ధయే।। 560 ।।
తతో మన్త్రసమాహూతాత్కున్తీ ప్రాప శతక్రతోః।
పుత్రం హి తేజసాం రాశిం దేవం సూర్యమివాదితిః।। 561 ।।
అర్జునోఽయం సురపతేః సూనుస్తుల్యపరాక్రమః।
ఇత్యుచ్చచార గగనాద్వాణీ విజయజన్మని।। 562 ।।
ననృతుర్నాకకామిన్యో గన్ధర్వాణాం జగుర్గణాః।
జాతే జమ్భారితనయే ననన్దుర్నన్దనౌకసః।। 563 ।।
తతో భర్త్రార్థితా కున్తీ మాద్రౌ మన్త్రం దదౌ రహః।
సకృదాహ్వానఫలదస్తవాయమితి చాభ్యధాత్।। 564 ।।
తతో విమృశ్య సాహ్వానమశ్వినోరకరోత్సమమ్।
ప్రౌఢిం విదగ్ధమనసాం కః పరిచ్ఛేత్తుమర్హతి।। 565 ।।
సుషువే యమజౌ కాలే తతో మాద్రీ తయోః సుతౌ।
మతిర్వివేకనిర్మాణే శ్రుతోపశ్రుతయోరివ।। 566 ।।
నకులః సహదేవశ్చేత్యభిధాక్షరమాలికామ్।
సుధార్ద్రామివ చక్రాతే తౌ బాలౌ నవసంగమాత్।। 567 ।।
తపోవనేషు మునిభిః కృతరాజ్యోచితవ్రతైః।
తైః సుతైః పఞ్చభిః పాణ్డరక్షైర్మన్త్ర ఇవాబభౌ।। 568 ।।

కురుపాణ్డవోత్పత్తిః।। 12 ।।

అత్రాన్తరే విజయమన్మథరాజమన్త్రీ సంభోగభఙ్గినవనాటకసూత్రధారః।
శృఙ్గారవారవనితాజనదుగ్ధసిన్ధుచన్ద్రోదయో మృగదృశామభవద్వసన్తః।। 569 ।।
లీలావతీముఖరనూపురపాదపద్మపాతస్ఫురత్తరుణరాగవశాదశోకః।
యేనాభవాత్పులకితః కుమసుమక్రమేణ తత్ర ప్రమాణపురుషో భగవాననఙ్గః।। 570 ।।
తస్మిన్సమున్మిషతి మన్మథబాలమిత్రే లీలాగురౌ మధుపజాలజటాలకాలే।

మాద్రీ చచార కుసుమావచయాచితాఙ్గీ శాఖాన్తరే తరలతారకురఙ్గదృష్టిః।। 571 ।।
తామిన్దుసున్దరముఖీమథ రాజచన్ద్రః కాన్తాం దదర్శ కుసుమాయుధవైజయన్తీమ్।
దృష్ట్వైవ చ ప్రసవపల్లవితానురాగ స్తస్యాభవత్కుసుమితో మదనః సబాణః।। 572 ।।
శ్రోణీతటే ధృతపదో మదనాలవాలే హేలావలన్నయనపత్రయుతోఽథ తస్యాః।
చక్రే లసత్కుచఫలః పురునన్దనస్య విశ్రామకేలిమఖిలాం స్మరకల్పవృక్షః।। 573 ।।
తాం శాపబన్ధవినియన్త్రితమానసోఽపి పాణ్డుః ప్రియాం నయనశుక్తిభిరాచచామ్।
ధత్తే నిషేధవిషయే పరమానుబన్ధమాజ్ఞా హి కామనృపతేరనుకూలవామా।। 574 ।।
సంభాషితాథ యదితేన శనైః స్మితార్ద్రజ్యోత్స్నావదాతకిరణాఙ్కురితాననాబ్జా।
రోద్ధుం శశాక న మనః ప్రసృతం ప్రియస్య కో వా విధాతృచరితం పరిమార్ష్టుమీశః।। 575 ।।
తామఞ్చలేన పరిధాయ నివార్య చేతః శాపోపశాన్తినియమాదృఢమాలిలిఙ్గః।
అప్యాకులాలికులహుంకృతిభిర్లతాభిర్భీత్యేవ పల్లవకరైర్విధుతైర్నిషిద్ధః।। 576 ।।
ఆలిఙ్గ్య తాం పులకపీనకపోలభాగామున్నిద్రనీలనలినాయతచారునేత్రామ్।
ఉన్మాదినీం సపది మద్రనరేన్ద్రపుత్రీం కేలీపలాశశయనం విజనే నినాయ।। 577 ।।
తతః స్పర్శసుఖాస్వాదమీలితార్ధలోచనః।
తత్యాజ జీవితం రాజా ద్విజశాపవశీకృతః।। 578 ।।
తస్మిన్యాతే దివం మాద్రీ శోకాగ్నిం సహసావిశత్।
భవిష్యతశ్చితావహ్నేర్విజ్ఞాతుం సారతామివ।। 579 ।।
తతః కున్తీ సమభ్యేత్య తద్దృష్ట్వా శ్రుతతత్కథా।
మాద్రీమువాచ శోచన్తీం మర్తుమాహితమానసా।। 580 ।।
ధన్యాసి మాద్రి యస్యాస్తే హృష్టేన జగతీభుజా।
అనఙ్గమఙ్గలోత్సఙ్గో బభూవాలిఙ్గనోత్సవః।। 581 ।।
ఉత్తిష్ఠ పాహి తనయాననుగచ్ఛామ్యహం పతిమ్।
ఇతి శ్రుత్వా వచః కున్త్యా మద్రరాజసుతావదత్।। 582 ।।
ఆర్యే మన్ముఖవిన్యస్తలోచనోఽయం మహీపతిః।

అతృప్త ఇవ కామానాం ప్రయాతస్త్రిదశాలయమ్।। 583 ।।

తమహం నయనానన్దబన్ధుం ప్రణయినం కథమ్।

పరలోకగతం శక్తా త్యక్తుమేకాకినం సతీ।। 584 ।।

స్వపుత్రనిర్విశేషౌ తు పాల్యౌ మే తనయౌ త్వయా।

ఇత్యుక్త్వా పాదయోః కున్త్యాః పపాతాయతలోచనా।। 585 ।।

తతః కథంచిత్సంప్రేష్య పృథాం తనయపాలనే।

వేశశ్రియం సమాధాయ వివాహసదృశీం క్షణాత్।। 586 ।।

వివేశ పావకం మాద్రీ పరిష్వజ్య నరేశ్వరమ్।

యత్సత్యం శోకసంతాపే హిమశీతశ్చితానలః।। 587 ।।

పాణ్డువిపత్తిః।। 13 ।।

పాణ్డౌ ప్రయాతే త్రిదివం శతశృఙ్గనివాసినః।

కున్తీం సపుత్రాం మునయో నిన్యుస్తే హస్తినాపురమ్।। 588 ।।

కురుభ్యః పాణ్డువృత్తాన్తం తత్సుతానాం చ సంభవమ్।

భర్తుశ్చానుగతిం మాద్ర్యాః సద్యోఽభ్యేత్య న్యవేదయన్।। 589 ।।

నిధాయ ధృతరాష్ట్రాయ న్యాసభూతాన్నృపాత్మజాన్।

పితామహాయ చ క్షిప్రం ప్రయయుస్తే తపోధనమ్।। 590 ।।

విదురేణ సభీష్మేణ సంస్కృతే పాణ్డువిగ్రహే।

మాద్రీసహాయే తచ్ఛోకాన్ముముహుః పురవాసినః।। 591 ।।

తతః సమేత్య భగవాన్కృష్ణద్వైపాయనో మునిః।

విజనే జననీం ప్రాహ సత్యాం సత్యనిధిః స్వయమ్।। 592 ।।

స్మరణీయసుఖః కాలః కలుషోఽయముపస్థితః।

వర్ధతే జగతః పాపం వృద్ధస్యేవ క్షయజ్వరః।। 593 ।।

అతీతరమణీయేయం విధ్వస్తగుణమణ్డలా।

న భాతి భూః సంకుచితా పద్మినీవ హిమాహతా।। 594 ।।

మాతుః స్నుషాభ్యాం సహితా తస్మాద్వ్రజ తపోవనమ్।
శుష్యత్సుఖేషు కాలేషు త్యాగే హ్యమృతనిర్ఝరః॥ 595 ॥
ఇతి వ్యాసవచః శ్రుత్వా గత్వా సత్యవతీ వనమ్।
స్నుషాభ్యాం సహితా లేభే తపోయోగాత్పరం పదమ్॥ 596 ॥
శతమేకోత్తరం రాజ్ఞః కుమారాణాం మహౌజసామ్।
తతః ప్రవర్ధమానం తత్పాణ్డవైర్మిశ్రితం యయౌ॥ 597 ॥
జ్యేష్ఠో దుర్యోధనస్తేషాం భీమతుల్యవయాః సదా।
డిమ్భకేలీషు విక్రాన్తం న సేహే మారుతాత్మజమ్॥ 598 ॥
తాన్ఫలావచయాసక్తాన్వృక్షరూఢాన్వృకోదరః।
తరోర్మూలం సమారుహ్య చరణేన న్యపాతయత॥ 599 ॥
జలకేలిషు నిఃశేషాన్దోర్భ్యామాదాయ తాఞ్జవాత్।
చిరం మమజ్జ యేనాసంస్తే క్షణాచ్చాల్పజీవితాః॥ 600 ॥
సానుజో బాలకేలీషు నిర్జితోఽథ సుయోధనః।
ఆస్థాయ కుటిలాం బుద్ధిం మన్యుసంతాపమూర్చితః॥ 601 ॥
ప్రమాణకోట్యాం సుప్తం తం బద్ధ్వా కృత్వోరగావృతమ్।
చిక్షేపామ్భసి మూర్ఖాణాం దోషాయ ప్రభవిష్ణుతా॥ 602 ॥
దుర్యోధనస్య దయితం సారథిం హేలయైవ సః।
అపహస్తేన నిద్రార్ధజృమ్భజిహ్మననోఽవధీత్॥ 603 ॥
దంశభగ్నరదాన్సర్పాన్ప్రవృద్ధోఽథ వృకోదరః।
చిచ్ఛేద తద్రుషా తస్మై విషాన్నం కౌరవీ దదౌ॥ 604 ॥
జీర్ణే విషే మన్యువృక్షస్తత స్తేషామవర్ధత।
యస్య సర్వమహీపాలక్షయః ప్రాదుర్భూత్ఫలమ్॥ 605 ॥
పునస్తపస్యతః పూర్వం గౌతమస్య శరద్వతః।
విఘ్నాయ వృత్రహా భీతః ప్రాహిణోత్సురకన్యకామ్॥ 606 ॥

దృష్ట్వా జలపదీం నామ తాం ఫుల్లజలజేక్షణామ్।
స మునిః స్మరనిర్ధూతధైర్యో వీర్యమవాసృజత్॥ 607 ॥
శరస్తమ్బే నిపతితాత్తస్మాన్మిథునముత్తమమ్।
కృష్ణాజినయుతం కాలే సాయకాజ్కమజాయత॥ 608 ॥
స కుమారః కుమారీ చ మృగయాసక్తచేతసా।
గృహీతౌ తౌ కృపార్ద్రేణ రాజ్ఞా శన్తనునా వనాత్॥ 609 ॥
వర్ధితౌ కృపయా రాజ్ఞా బ్రహ్మదివ్యోచితవ్రతౌ।
కృపః కృపీ చ తౌ నామ్నా లోకే ఖ్యాతౌ బభూవతుః॥ 610 ॥
స కృపః పాణ్డుపుత్రాణాం కురూణాం చాభవద్గురుః।
జామదగ్న్య ఇవాశేష శస్త్రాస్త్రజ్ఞానకోవిదః॥ 611 ॥
భరద్వాజః పురా దృష్ట్వా ఘృతాచీం సురసున్దరీమ్।
హవిర్ధానే చరన్వీర్యం నిదధే కలశే చ్యుతమ్॥ 612 ॥
తస్మాదభూన్మునిసుతో ద్రోణో వేదవిదాం వరః।
అగ్నివేశాన్మునేః ప్రాప యోఽస్త్రమాగ్నేయముత్తమమ్॥ 613 ॥
స ప్రాప గౌతమీం భార్యాం కృపస్య భగినీం కృపీమ్।
తస్యామజీజనద్వీరమశ్వత్థామానమాత్మజమ్॥ 614 ॥
జాతో ననాద బలవానుచ్చైరుచ్చైఃశ్రవా ఇతి।
దివ్యాశ్వసదృశస్థామా సోఽశ్వత్థామా తతోఽభవత్॥ 615 ॥
తతో గృహస్థః సుతవన్ద్రోణో ద్రవిణకామ్యయా।
జమధ్గ్న్యం యయౌ రామమశ్రాన్తవసువర్షిణమ్॥ 616 ॥
వితీర్య కస్యపాయోర్వీం వ్రజన్తం జలధేస్తటీమ్।
భార్గవో దత్తసర్వస్వః ప్రాప్తం ద్రోణమభాషత॥ 617 ॥
శరీరమాత్రశేషోఽహం గృహాణాస్త్రాణి దక్షిణామ్।
విముఖార్థిముఖం ద్రష్టుం నోత్సహే భార్గవో హ్యహమ్॥ 618 ॥

ఇత్యుక్త్వాస్మై స సంహారం సరహస్యవ్రతం విభుః।
దదౌ సర్వ ధనుర్వేదం విద్యాస్త్రగ్రామగుమ్ఫితమ్।। 619 ।।
స ప్రాప్య దివ్యాన్యస్త్రాణి శిశుమిత్రం మహీపతిమ్।
పాఞ్చాల్యం ద్రుపదం ప్రాయాద్ధనార్థీ పృషతాత్మజమ్।। 620 ।।
పురాహిరాజతనయః స బాల్యే తమభాషత।
రాజ్యార్ధం ప్రాప్తరాజ్యస్తే దాస్యామీతి మనోరథాత్।। 621 ।।
తత్స్మృత్వా ప్రాప్య తం ద్రోణో వయస్యం పార్షతం నృపమ్।
రాజ్యార్ధం తత్సఖే దేహీత్యవదత్సరలాశయః।। 622 ।।
తం ప్రాహ ద్రుపదో బ్రహ్మన్మూర్ఖోఽసి బత మన్దధీః।
న లజ్జసే కథం రాజా తవ భిక్షాభుజః సఖా।। 623 ।।
సమానకులశీలానాం తుల్యార్థజ్ఞానచేతసామ్।
శోభతే సఖ్యసబన్ధో హాసాయ తు విపర్యయే।। 624 ।।
నిరస్తో ద్రుపదేనేతి ద్రోణో గత్వా గజాహ్వయమ్।
ఆచార్యకం కౌరవాణాం వాఞ్ఛంస్తస్థౌ కృపాలయే।। 625 ।।
అత్రాన్తరే తే కుమారా విజనే కేలిశాలినః।
పతితం కన్దుకం కూపే నాలభన్త సుసంహతాః।। 626 ।।
ఐషీకముష్టినా ద్రోణో విద్ధ్వా శ్రేణీతॅచేన తమ్।
ఉద్ధృత్య కన్దుకం ప్రాదాత్తేషాం విస్మయశాలినామ్।। 627 ।।
తే తస్య దృష్ట్వా తత్కర్మ భీష్మాయైత్య న్యవేదయన్।
చక్రే సర్వకుమారాణాం గురుం దేవవ్రతోఽథ తమ్।। 628 ।।
ప్రతిగృహ్య స తాఞ్శిష్యాన్నానాదేశ్యాంశ్చ పార్థివాన్।
స సుతాభ్యధికాం ప్రీతిం విదధే నిత్యమర్జునే।। 629 ।।
సూతపుత్రోఽపి రాధేయః ప్రయయౌ తస్య శిష్యతామ్।
స్పర్ధమానోఽస్త్రవిద్యాభిః సతతం స్వయసాచినా।। 630 ।।

ఆస్థితస్తు పరం యత్నం ధనుర్విద్యార్జనేఽర్జునః।
నిర్దీపే నిశి భుఞ్జానో ముఖం దీపమమన్యత॥ 631 ॥
అభ్యాససాధ్యం నిఖిలం మత్వా సంతమసే వ్యధాత్।
ఇషుపాతానభూద్యేన శబ్దవిద్యా(వేధ)విశారదః॥ 632 ॥
తస్య మౌర్వీరవం శ్రుత్వా ద్రోణోఽభ్యేత్య ముదాన్వితః।
తమాహ త్వత్సమః శిష్యో నాన్యో మమ భవిష్యతి॥ 633 ॥
తతః కదాచిదేకాన్తే ద్రోమం సర్వధనుష్మతామ్।
హిరణ్యధన్వనః శ్రీమాన్నిషాదాధిపతేః సుతః॥ 634 ॥
ఏకలవ్యోఽవదద్ధీమాఞ్ఞాధి మాం శిష్యమాగతమ్।
భారద్వాజస్తు తం జ్ఞాత్వా దాశోఽయమితి నాగ్రహీత్॥ 635 ॥
స గత్వా మృణ్మయం ద్రోణం శ్రద్ధావాన్పూజయన్సదా।
అస్త్రాభ్యాసం స్వయం చక్రే యనాభూద్ధన్వినాం వరః॥ 636 ॥
తతః కదాచిచ్ఛిక్షాయై నిర్గతాః పాణ్డవా వనాత్।
వ్యాలం వ్యలోకయన్బాణైః సప్తభిః పూరితాననమ్॥ 637 ॥
కస్యేదం లాఘవమితి స్వయమన్విష్య తే తతః।
దదృశుర్ధన్వినాం ధుర్యమేకలవ్యం యతవ్రతమ్॥ 638 ॥
స తైః పృష్టోఽబ్రవీద్ద్రోణశంష్యోఽహమితి సస్మితః।
అర్జునస్తు తదాకర్ణ్య గత్వా గురుమభాషత।
అహో మదధికః శిష్యో భవతోఽస్తి ధనుర్ధరః॥ 639 ॥
తచ్ఛ్రుత్వా ప్రయయౌ ద్రోణస్తం నిషాదపతేః సుతమ్।
సమేత్య చ పునః ప్రాహ ప్రణామరచితాఞ్జలిమ్॥ 640 ॥
శిష్యోఽసి చేన్మమ క్షిప్రం దక్షిణా దీయతామితి।
నిషాదరాజస్తం ప్రాహ ధన్యోఽహం గృహ్యతామితి॥ 641 ॥
తతస్తం దక్షిమాఙ్గుష్ఠం యయాచే దక్షిణాం గురుః।

దదౌ చ తం నికృత్యాస్మై నిర్వికారాననోఽథసః।। 642 ।।

ప్రతియాతే తతో ద్రోణే యాతి కాలే ధనుర్భృతామ్।

రాజపుత్రసహస్రాణామభూన్మధ్యేఽర్జునోఽదికః।। 643 ।।

భాసమత్యుచ్ఛ్రితం లక్ష్యం కదాచిత్కుమ్భసంభవః।

విధాయ శిష్యానవదద్భవద్భిర్దృశ్యతేఽత్ర కిమ్।। 644 ।।

తే ప్రాహుర్భాసమఖిలం పశ్యామః స్వం చ కార్ముకమ్।

భాసగ్రీవామృతేనాన్యత్పశ్యామీత్యర్జునోఽబ్రవీత్।। 645 ।।

తతః పార్థం పరిష్వజ్య శరం ముఞ్చేతి సాదరమ్।

ద్రోణోఽబ్రవీదర్జునోఽపి భాసగ్రీవాం చకర్త తామ్।। 646 ।।

తతః కదాచిద్గఙ్గాయాం గ్రాహః కుఞ్జరసంనిభః।

స్నాతుమభ్యుద్యతం ద్రోణం జఙ్ఘాయామగ్రహీద్బలీ।। 647 ।।

తన్మోచనాయ తేనాశు ప్రేరితా శిష్యమణ్డలీ।

ఇతస్తతః ప్రేక్షమాణా న లేభే కర్మనిశ్చయమ్।। 648 ।।

గ్రాహం జఘాన బాణైస్తు పఞ్చభిః శక్రనన్దనః।

అస్త్రం బ్రహ్మశిరస్తస్మై తతస్తోషాద్దదౌ గురుః।। 649 ।।

ప్రాప్తవిద్యేషు సర్వేషు రాజరాజన్యసూనుషు।

శిల్పిభిః కల్పితే మఞ్చే ధృతరాష్ట్రో నరేశ్వరః।। 650 ।।

కృపభీష్మముఖైః సార్ధం సర్వైరన్తఃపురైస్తథా।

యయౌ కృతాస్త్రతాం ద్రుష్టుం కుమారాణాం గురోర్గిరా।। 651 ।।

తతః ప్రేక్షకసంపూర్ణం రఙ్గం గఙ్గాజలోజ్జ్వలే।

బిభ్రాణో వాససీ ద్రోణః ప్రవివేశ శశిద్యుతిః।। 652 ।।

అశ్వత్థామ్నా స విబభౌ సహిత స్తేజసాం నిధిః।

దేవః శక్తిమతా సాక్షాత్స్కన్దేనేవ త్రిలోచనః।। 653 ।।

ప్రవిశ్య రాజపుత్రా స్తే లాఘవేనాస్త్రవిద్యయా।

చిత్రన్యస్తా ఇవోపాన్తే చక్రుః ప్రేక్షకమాలికాః।। 654 ।।
తతః పరస్పరస్పర్ధాదర్శితోత్తాలమణ్డలౌ।
గదాహస్తౌ వివిశతుర్భీమసేనసుయోధనౌ।। 655 ।।
ప్రేక్షకోత్సాహవచనైర్మానినౌ సంగరోద్యతౌ।
న్యవారయద్ద్రోణసుతస్తౌ భుజాభ్యాం గురోర్గిరా।। 656 ।।
తేషాం తదస్త్రవైచిత్ర్యం ధృతరాష్ట్రం విచక్షుషమ్।
శ్రావయామాస విదురః కున్తీ చ సుబలాత్మజామ్।। 657 ।।
తతః కలకలారావం నివార్యాఙ్గులిసంజ్ఞయా।
హర్షవిస్తారనయనో భారద్వాజః సమభ్యధాత్।। 658 ।।
అధునా దృశ్యతాం పార్థః పుత్రాత్ప్రియతరో మమ।
స్పర్ధయా లజ్జతే జానే కార్తవీర్యార్జునేన యః।। 659 ।।
ఇతి కుమ్భోద్భవేనోక్తే వివేశ శ్వేతవాహనః।
ఆజానుబాహుర్విక్రాన్తః శ్యామో రాజీవలోచనః।। 660 ।।
స దివ్యాస్త్రప్రభావేన సృజన్వహ్నిజలానిలాన్।
చచార రఙ్గే పౌరస్త్రీకటాక్షోత్పలమాలితః।। 661 ।।
దివ్యప్రభావమాలోక్య తత్రాశ్చర్యం కిరీటినః।
కురవోఽపి సుసంభ్రాః శస్త్రశిక్షామదర్శయన్।। 662 ।।
తతో జలధరధ్వానధీరగమ్భీరనిఃఖనః।
ఉచ్చార బహిర్ఘోషో భుజాస్ఫాలనసంభవః।। 663 ।।
తేనాభవత్రేక్షకాణాం ద్వారాగ్రన్యస్తచక్షుషామ్।
కిమేతదిత్యున్ముఖానాం కోఽపి కౌతుకవిభ్రమః।। 664 ।।
తతః కనకతాలాభః శ్రీమాన్రుచిరమణ్డలః।
భాస్వత్కవచరత్నాంశుపిఞ్జరీకృతదిఙ్ముఖః।। 665 ।।
ద్వితీయ ఇవ తిగ్మాంశుర్మహతాం మహసాం నిధిః।

వివేశ ధన్వినాం ధుర్యః కర్ణః కమలలోచనః।। 666 ।।

స ప్రణమ్య కృపద్రోణౌ హేలయా చలకుణ్డలః।

చకారార్జునదివ్యాస్త్రనిర్విశేషమవజ్ఞయా।। 667 ।।

అథ తద్దర్శనానన్దపులకాఙ్కురితో వ్యధాత్।

ప్రణయాత్పూర్వమాభాష్య సఖ్యం తేన సుయోధనః।। 668 ।।

తతః స్పర్ధానుబన్ధోత్థవైరయోః కర్ణపార్థయోః।

ద్వన్ద్వయుద్ధసమారమ్భే బభూవాభినవో రసః।। 669 ।।

స్వయముద్యతయోర్ద్రష్టుం తనయౌ శక్రసూర్యయోః।

ముమోహ కున్తీ గూఢార్థసుతవృత్తాన్తకోవిదా।। 670 ।।

తౌ యోద్ధుమద్యతౌ దృష్ట్వా చాపాచార్యోఽబ్రవీత్కృపః।

సమైః సఖ్యం చ యుద్ధం చ భారతానాం కులవ్రతమ్।। 671 ।।

అర్జునః పాణ్డుదాయాదః కురువంశవిభూషణమ్।

అజ్ఞాతకులశీలేన నారాజ్ఞా యోద్ధుమర్హతి।। 672 ।।

కృపస్యేతి వచః శ్రుత్వా కర్ణః కించిదధోముఖః।

మానీ లిలేఖ వసుధాం లజ్జాముకులితేక్షణః।। 673 ।।

తతో దుర్యోధనః ప్రాహ గురో యుక్తం న భాషసే।

ప్రకర్షశ్చేద్గుణేష్వస్తి కిమాకారపరీక్షయా।। 674 ।।

విద్యయా బాహువీర్యేణ తపసా యశసా శ్రియా।

క్రియన్తే కృతిభిర్నామకులాని గుణశాలిభిః।। 675 ।।

అరాజేతి యదప్యుక్తం తత్రాచార్యః శృణోతు మే।

లక్ష్మీనిరీక్షితాః క్షిప్రం భజన్తే చక్రవర్తితామ్।। 676 ।।

అయం మయాఙ్గవిషయే కృతః కర్ణో మహీపతిః।

ఏవంవిధస్య వపుషః సురరాజ్యం కిమద్భుతమ్।। 677 ।।

ఉక్త్వేతి తం రత్నఘటైః సలాజకుసుమామ్బుభిః।

హేమాసనే కృతోష్ణీషమభిషిచ్య నృపం వ్యధాత్।। 678 ।।
తతః కాన్తాకరాధృతసితచామరవీజితః।
రాజహంసైరివ వ్యాప్తః స బభౌ కమలాకరః।। 679 ।।
తస్య మూర్ధ్ని సితచ్ఛత్త్రం విరరాజ శశిప్రభమ్।
ఆవర్తమానం వ్యోమ్నీవ లీలామణ్డలితం యశః।। 680 ।।
అత్రాన్తరే జరాజీర్ణః సకమ్పో ద్రష్టుమాత్మజమ్।
వివేశాధిరథిః సూతో యష్టివ్యగ్రకరః స్ఖలన్।। 681 ।।
పుత్రేతి వాదినం దూరాత్తం హర్షాస్రుపరిస్రుతమ్।
ప్రణనామ తతః కర్ణో బద్ధాభినవశేఖరః।। 682 ।।
సూతోఽయమితి విజ్ఞాయ భీమః స్మితముఖోఽబ్రవీత్।
అహో ను చిత్రం రాధేయ స్పర్ధసే సవ్యసాచినా।। 683 ।।
సారథేరథ చర్యాసు సజ్జో భవ సుశిక్షితః।
పఞ్చాననానుకారో హి మార్జారస్య న శోభతే।। 684 ।।
ఇతి కర్ణః సమాకర్ణ్య నిఃశ్వస్య రవిమైక్షత।
సముత్పత్య చ తత్కోపాద్వీరః ప్రాహ సుయోధనః।। 685 ।।
రణే ధృష్టప్రభావస్య శూరస్య బలశాలినః।
ధీమతః కృతవిద్యస్య న మూలాన్వేషణం క్షణమ్।। 686 ।।
అనలః సలిలాజ్జాతః కార్తికేయోఽపి వహ్నితః।
గూఢం హి మహతాం జన్మ పరిచ్ఛేత్తుం క ఈశ్వరః।। 687 ।।
పార్థ యూయం యతా జాతాః కిం తేన కథితేన వా।
ప్రగల్భాః కిల సర్వే హి పరదోషానుదర్శనే।। 688 ।।
సకుణ్డలే సకవచే సహస్రాంశుసమత్విషి।
కర్ణే మనుష్యశఙ్కాపి కస్య నామాశయం స్పృశేత్।। 689 ।।
కిమేతైర్వా వచోయుద్ధైరభిమానజ్వరోఽస్తి చేత్।

తదా మణ్డలితోచ్చణ్డకోదణ్డః క్రియతాం భుజః।। 690 ।।

ఇతి దుర్యోధనవచో నిశమ్యాకులితే జనే।

అస్తాచలశిరశ్చుమ్బీ రవిరాతామ్రతాం యయౌ।। 691 ।।

శనైః స్తోకతమోవ్యాప్తే యాతే సంధ్యారుణే దినే।

స భ్రూభఙ్గ ఇవాకోపపాటలే కుముదద్రుధా।। 692 ।।

యామినీకామినీకర్ణపూరచఞ్చకకోరకైః।

ప్రదీపైః కాఞ్చనచ్ఛాయే సంజాతే రాజవర్త్మని।। 693 ।।

యయౌ దుర్యోధనః కర్ణం లీలయాలమ్బ్య పాణినా।

భ్రాతృభిః సహ సంరమ్భశిఞ్జానమణికఙ్కణః।। 694 ।।

ధనంజయముఖామ్భోజే న్యస్తసస్నేహలోచనాః।

పాణ్డవైః సహితా జగ్ముర్భీష్మద్రోణకృపాదయః।। 695 ।।

చిత్రం కణోద్భుతం భీమో బత సౌతుకమర్జునః।

అహో దుర్యోధనశ్చేతి ప్రశంసన్ప్రయయౌ జనః।। 696 ।।

అస్త్రదర్శనమ్।। 14 ।।

అథార్జునముఖాఞ్శిష్యానేకాన్తే గురురబ్రవీత్।

రాజపుత్రః సఖా పూర్వం మమాభూత్పార్షతాత్మజః।। 697 ।।

రాజ్యార్ధం తే ప్రదాస్యామీత్యవదచ్చైశవే స మామ్।

ప్రాప్తరాజ్యో మయా గత్వా సరలేన స యాచితః।। 698 ।।

న తుల్యోऽసీతి మే చక్రే న్యక్కారం మదవిప్లుతః।

తస్య మన్యుమహావహ్నేర్భవన్తః శిష్యవారిదాః।। 699 ।।

సర్వే ప్రాణామమిత్యుక్త్వా విరరామ శనైర్గురుః।

ధనంజయప్రభృతయస్తతో గత్వా నృపాత్మజాః।। 700 ।।

సానుబన్ధం వనిర్జిత్య ద్రుపదం రణమూర్ధని।

తూర్ణం బద్ధ్వా సమానీయ ద్రోణాయైత్య న్యవేదయన్।। 701 ।।

సఖ్యం పునః సమాదాయ భారద్వాజో ముమోచ తమ్।
స హి ద్రోణాయ రాజ్యార్ధమాహిచ్ఛత్రపురం దదౌ।। 702 ।।
వినిర్జితో రణే రాజా మత్వా ద్రోణం సుదుర్జయమ్।
బబన్ధ తత్ప్రతీకారే పుత్రజన్మమనోరథమ్।। 703 ।।

ద్రుపదపరాజయః।। 15 ।।

గీయమానగుణాన్పౌరైర్విద్యావిక్రమశాలినః।
పార్థాన్దుర్యోధనో జ్ఞాత్వా జజ్వాల ద్వేషవహ్నినా।। 704 ।।
స కర్ణసౌబలసఖస్తత్పరాభవదీక్షితః।
బభూవ విదురో గూఢం తాన్ధియైవ రరక్ష చ।। 705 ।।
ప్రజానురాగాద్విజ్ఞాయ రాజ్యార్హాన్పాణ్డునన్దనాత్।
సమేత్య విజనే ప్రాహ ధృతరాష్ట్రం సుయోధనః।। 706 ।।
స్వీకృత్య ప్రకృతీస్తాత పాణ్డోర్దాయాద్యమీహతే।
ప్రాప్తం యుధిష్ఠిరో యత్నాత్సానుజో జిహ్మయా ధియా।। 707 ।।
న పౌరుషేణ న త్యాగాన్న నీత్యా వా పృథాసుతాః।
లోకస్య ప్రియతాం యాతస్తే పుణ్యైః కిం తు కేవలైః।। 708 ।।
ప్రాప్తరాజ్యేషు పార్థేషు తద్వశా ఏవ భూమిపాః।
భవిష్యన్తి ధిగస్మాంస్తు తాత తత్పిణ్డజీవినః।। 709 ।।
ఉచ్ఛిష్టభగ్నపాత్రాఙ్కో ధన్యశ్చణ్డాలయాచకః।
న పునస్తుల్యకుల్యేషు యాచ్ఞావనతశేఖరః।। 710 ।।
తే వయం తవ దాయాదా మానినః పృథివీపతేః।
నావజ్ఞాతా భవిష్యామో యథా తత్కర్తుమర్హసి।। 711 ।।
కౌలేయకకులవ్యస్తగ్రామాన్తవిషమస్థితేః।
జమ్బుకస్య వరం శ్లాఘ్యం నావజ్ఞాతస్య జీవితమ్।। 712 ।।
ఇతి దుర్యోధనవచః శ్రుత్వా తనయవత్సలః।

ధృతరాష్ట్రః క్షణం ధ్యాత్వా ధీమాన్వక్తుం ప్రచక్రమే ।। 713 ।।
స కనీయన్గుణజ్యేష్ఠః పాణ్డుర్భ్రాతా మమాభవత్।
ప్రజారఞ్జనమేవాసీద్యస్య రాజ్యవిభూషణమ్ ।। 714 ।।
రాజ్యమర్హతి తత్సూనుర్నిజం ప్రాప్తం జనప్రియః।
జనానురాగజాతా హి శ్రీర్వంశమనుధావతి ।। 715 ।।
మానోచితేన దానేన పాణ్డునా పూజితాః పురా।
న సహన్తే ప్రకృతయః పార్థద్రోహం న బాన్ధవాః ।। 716 ।।
పితుర్వచనమాకర్ణ్య ప్రాహ దుర్యోధనః పునః।
తత్రైవమేతదర్థేన సర్వః పరవశో జనః ।। 717 ।।
సంప్రత్యర్థోఽస్మదాయత్తః ప్రజాః స్వీకురు పాణ్డువత్।
లోకస్య ద్రవిణైర్నిత్యం తృణవత్ప్రాణవిక్రయః ।। 718 ।।
కించిత్కాలం నరపతే పాణ్డవాన్వారణావతమ్।
విసృజ్య స్వాం శ్రియం కర్తుం బద్ధమూలాం త్వమర్హసి ।। 719 ।।
భీష్మః పితామహోఽస్మాకం జానే మాధ్యస్థ్యమాస్థితః।
ద్రోణపుత్రోఽనురక్తో మే కృపద్రోణౌ యతశ్చ సః ।। 720 ।।
ఛన్నో విదుర ఏవైకః పార్థానాం హితకృత్సదా।
మమ శఙ్కాస్పదం తాత లక్ష్మీరక్షా విధీయతామ్ ।। 721 ।।
తదాకర్ణ్యామ్బికాసూనుస్తథేతి ప్రతిపద్యత।
భవితవ్యతయా హన్త బుద్ధిః కస్య న కృష్యతే ।। 722 ।।
తత్రప్రయుక్తాః సభామధ్యే ప్రశశంసుస్తతో జనాః।
అన్యేద్యురుత్సవోదారం నగరం వారణావతమ్ ।। 723 ।।
తద్దర్శనోత్సుకాన్రాజా శనైర్విజ్ఞాయ పాణ్డవాన్।
యాత్రామహోత్సవం ద్రష్టుం గమ్యతామిత్యభాషత ।। 724 ।।
పాణ్డుపుత్రాస్తతః స్వైరం గురూనామన్త్ర్య శఙ్కితాః।

యయుస్తదాశిషం ప్రాప్య నగరం వారణావతమ్ ।। 725 ।।

తస్మిన్క్షణే సమాహూయ మహామాత్రం పురోచనమ్ ।

దుర్యోధనో రహః ప్రాహ హర్షస్నేహపురఃసరమ్ ।। 726 ।।

అపి ప్రగల్భలలనాకటాక్షచపలాః శ్రియః ।

సన్మన్త్రిప్రణిధానేన చిరం తిష్ఠన్తి భూభుజామ్ ।। 727 ।।

అహం త్వయా సహాయేన పృథివీం వ్యస్తకణ్టకామ్ ।

భోక్తుమిచ్ఛామ్యుపాయేన త్వం హి మే ప్రథమా గతిః ।। 728 ।।

అద్య వైచిత్రవీర్యేణ భూభుజా పాణ్డునన్దనాః ।

యాత్రామహోత్సవం ద్రష్టుం ప్రేషితా వారణావతమ్ ।। 729 ।।

తత్ర తూర్ణతరం గత్వా త్వమశ్వతరవాహనః ।

గూఢం కురుష్వ సధృతం తేషాం జతుశిలాగృహమ్ ।। 730 ।।

తస్మిన్విస్రమ్భమాప్తేషు తేషు కున్త్యా సమం శనైః ।

దాతవ్యోఽగ్నిస్త్వయా రాత్రౌ బహిర్ద్వారకృతార్గలే ।। 731 ।।

ఇతి దుర్యోధనేనోక్తే జాతహర్షః పురోచనః ।

తత్తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ ప్రయయౌ వారణావతమ్ ।। 732 ।।

ప్రస్థితాన్పాణ్డుతనయాన్పౌరాః శఙ్కితచేతసః ।

అనుజగ్ముః సవిదురా నిన్దన్తో వసుధాధిపమ్ ।। 733 ।।

అజాతశత్రువచసా నివృత్తే పౌరమణ్డలే ।

అపృష్టో విదురః ప్రాహ ప్రతీపం గన్తుముద్యతః ।। 734 ।।

యః కాయకర్తనం తీక్ష్ణం వేత్తి శస్త్రమలోహజమ్ ।

శిశిరప్రతిపక్షం చ కక్షఘ్నం న స హన్యతే ।। 735 ।।

శీతశత్రౌ ప్రవృద్ధేఽపి న భయం బిలవాసినామ్ ।

సచక్షుషో నాస్త్యగమ్యం నాశుభం ధృతిశాలినామ్ । 736 ।।

వ్రజన్భవతి దేశజ్ఞో దిశో జానాతి తారకైః ।

సదా జితేన్ద్రియో ధీమాన్న పరైః పరిభూయతే।। 737 ।।
ఇత్యుక్త్వా విదురః ప్రాయాత్తూర్ణముద్బాష్పలోచనః।
కిమేతదితి ప్రపఞ్చ కున్తీ తచ్చ యుధిష్ఠిరమ్।। 738 ।।
కక్ష ఘ్నో భగవాన్వహ్ని ర్విషం శస్త్రమలోహజమ్।
తజ్జ్ఞేయమిత్యనేనోక్తమితి ధర్మాత్మజోఽబ్రవీత్।। 739 ।।
అలంకృతాస్తతః సర్వే వివిశుర్వారణావతమ్।
ఫాల్గునస్య సితే పక్షే రోహిణ్యామష్టమేఽహని।। 740 ।।
తత్ర తైః పూజితాః పౌరైః పూజయన్తో ద్విజోత్తమాన్।
దశరాత్రం సుఖం తస్థుః ప్రరోజనకృతోత్సవాః।। 741 ।।
తతః ప్రరోచనగిరా కుశలైః శిల్పిభిః కృతమ్।
పాణ్డవా వివిశుర్వేశ్మ రచితం జతుసర్పిషా।। 742 ।।
తత్రప్రవిశ్యాబ్రవీద్భీమం గన్ధమాఘ్రాయ ధర్మజః।
ఇదం మన్దిరమాగ్నేయం శఙ్కే నః శత్రుభిః కృతమ్।। 743 ।।
ఇహైవాలక్షితాకారా వసామశ్చలరక్షిమః।
అన్యథోపాంశుదణ్డేన ఘ్నన్త్యస్మానరయః శరైః।। 744 ।।
ఇత్యుక్త్వా శఙ్కితస్తత్ర చిరం తస్థౌ యుధిష్ఠిరః।
మృగయాఛద్మనా మార్గాన్కలయన్సానుజః సదా।। 745 ।।
అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య విదురప్రేరితో రహః।
నివేద్య చ్ఛద్మవృత్తాన్తం పార్థేభ్యః ఖనకో నిశి।। 746 ।।
సంసారమివ దుర్లక్ష్యం బిలం సుపిహితం వ్యధాత్।
వక్రానువక్రసోపానసురఙ్గాదీర్ఘనిర్గమమ్।। 747 ।।
దగ్ధుమభ్యుద్యతం జ్ఞాత్వా తతో భీమః ప్రరోచనమ్।
స్వయమాదీపయామాస తేనైవ సహితం గృహమ్।। 748 ।।
తత్ర ప్రవృద్ధసప్తార్చిర్జ్వాలావలయితే గృహే।

లాక్షాఘృతశిలామోదశఙ్కితే దుఃఖితే జనే।। 749 ।।

తారప్రలాపప్రముఖైః సహితా పఞ్చభిః సుతైః।

నిషాదీ భోక్తుమాయాతా తత్ర దగ్ధా విధేర్వశాత్।। 750 ।।

కిం న దగ్ధా వయం సర్వే దగ్ధపాణ్డవదర్శినః।

విధ్వస్తగాతకః పాపో యేషాం రాజా సుయోధనః।। 751 ।।

దిష్ట్యా చ సానుబన్ధోఽసౌ స్వయం దగ్ధః ప్రరోచనః।

ఇత్యశ్రుగద్గదగిరో నిశి పౌరాః ప్రచుక్రుశుః।। 752 ।।

జతుగృహదాహః।। 16 ।।

బిలేన భీమసేనస్తు నిర్గత్య గరుడోపమః।

ఆదాయ జననీం స్కన్ధే దోర్భ్యాం పార్థయుధిష్ఠిరౌ।। 753 ।।

అఙ్కే చ మాద్రీతనయౌ ప్రయయౌ భీమవిక్రమః।

నిర్దిశన్పాదనిర్ఘాతైర్దోలాలీలామివ క్షితైః।। 754 ।।

తతః పాణ్డుసుతాన్దగ్ధాన్జ్ఞాత్వా భీష్మపురోగమాః।

శోచన్తశ్చక్రిరే తేషాముద్బాష్పాః సలిలక్రియామ్।। 755 ।।

తతః పథి నిరాలోకే నక్షత్రైర్గణయన్దిశః।

భీమో గఙ్గాం సముత్తీర్య వివేశ విషమం వనమ్।। 756 ।।

న్యగ్రోధమూలే విన్యస్య తత్ర కున్తీం సుపత్రకామ్।

శ్రమాపనుత్తయే తేషాం సమాహర్తుం యయౌ జలమ్।। 757 ।।

క్షిప్రం నిజోత్తరీయేణ సరసో హంససూచితాత్।

ఆదాయామ్బుః సమాయాతః సుతాన్సుప్తాన్వ్యలోకయత్।। 758 ।।

సోఽబ్రవీద్వీతనిఃసారాః కరికర్ణచలాః శ్రియః।

బాహూపధానా విపినే యద్రైతేఽప్యత్ర శేరతే।। 759 ।।

ఇతి బ్రువన్భీమసేనస్తద్వక్షణకృతక్షణః।

తస్థౌ దిశో విగణయన్నప్రబుద్ధః స ప్రజాగరః।। 760 ।।

అస్మిన్నవసరే తస్మిన్వనే సతతసంనిధిః।
హిడిమ్బో నామ కల్పాన్తజీమూతసదృశచ్ఛవిః।। 761 ।।
దృశా కపిశయన్నాశా విద్యుత్పుఞ్జపిశఙ్గయా।
విపాటయన్నివ జగద్దంష్ట్రాజ్వాలఘటావకైః।। 762 ।।
ఆఘ్రాయ మానుషం గన్ధం ప్రస్రవత్సృక్కిసంపుటః।
హిడిమ్బాం భగినీమాహ హృష్టో నిశి నిశాచరః।। 763 ।।
జానే చిరేణ మే దిష్టం ధాత్రా భోజనమీప్సితమ్।
మర్త్యానామయమామోదః ప్రీణాత్యేవ మమోదరమ్।। 764 ।।
ఆనయైతాన్నరాన్గచ్ఛ విలోక్యాద్రవర్తినః।
ఆకణ్ఠపూరం రుధిరం పాతుముత్కణ్ఠితో హ్యహమ్।। 765 ।।
ఇతి భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా గత్వా రాక్షసకన్యకా।
దదర్శ పాణ్డవాన్సుప్తాప్రబుద్ధం చ వృకోదరమ్।। 766 ।।
దృష్ట్వా తమరవిన్దాక్షం ప్రత్యక్షమివ మన్మథమ్।
అభిలాషవతీ రూపం చకార సుమనోహరమ్।। 767 ।।
స్తనస్తబకినీ సాక్షాత్సరాగాధరపల్లవా।
విలాసమారుతాధూతా లతేవ లలితాకృతిః।। 768 ।।
తస్యాః కటాక్షనయనైర్విబభౌ కాననస్థలీ।
నృత్యచ్ఛిఖణ్డివలయచ్యుతైరివ శిఖణ్డకైః।। 769 ।।
ఉపసృత్య పృథుశ్రోణీ సా సనైర్వల్గువాదినీ।
ఉవాచ మారుతసుతం సాచీకృతవిలోచనా।। 770 ।।
కే యూయమస్మిన్విజనే స్థితాః సురసుతోపమాః।
ఇదం హి కాననం ఘోరమావృతం ఘోరరక్షసా।। 771 ।।
హిడిమ్బో నామ మే భ్రాతా యుష్మాన్హన్తుమిహోద్యతః।
తమహం మాయయా పాపం వఞ్చయామి భజస్వ మామ్।। 772 ।।

ఇఙ్గితజ్ఞ స్వయం విద్ధి మమ భావం భవద్గతమ్।
విబోధయైతాన్రక్షామి నీత్వా వ్యోమ్నా వనాన్తరమ్॥ 773 ॥
తృణం బాన్ధవపక్షో హి భర్తృస్నేహేన యోషితామ్।
ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్యాః ప్రాహ మారుతసంభవః॥ 774 ॥
నాహం కాతరవత్సుభ్రు సుఖసుప్తాన్భయాదివ।
వినిద్రాన్సహసా భ్రాతౄన్కరోమి జననీం తథా॥ 775 ॥
ఆయాతు కాలపక్వోఽసౌ వరాకో రజనీచరః।
జానాతు మద్భుజాయన్త్రనిఃశేషవిషమాం వ్యథామ్॥ 776 ॥
ఏవం కథాకృతోస్త్రత్ర హిడిమ్బాభీమసేనయోః।
ఉత్త్రాస్య(?)తాలురసనః స్వయమాయాత్స రాక్షసః॥ 777 ॥
తస్య దంష్ట్రాఘటాయన్త్ర్రనిర్ఘోషణసముత్థితైః।
సధూమదహనోద్గారైరాకులాః కకుభోఽభవన్॥ 778 ॥
స తాన్సుప్తాన్సమాలోక్య ప్రబుద్ధం చ వృకోదరమ్।
తదాననాసక్తనేత్రాం భగినీమిదమబ్రవీత్॥ 779 ॥
ఆః పాపే మానుషస్నేహాన్మహన్మదాజ్ఞ విస్మృతా తవ।
జానే సహైతైస్త్వమపి ప్రయాతా యమమన్దిరమ్॥ 780 ॥
ఇత్యుక్త్వా దహనజ్వాలాకరాలశ్మశ్రుమూర్ధజః।
హిడిమ్బం కవలీకర్తుం కాలః కాల ఇవోదితః॥ 781 ॥
తం భమసేనః ప్రోవాచ ప్రహసన్నివ లీలయా।
నైనామర్హసి హన్తుం త్వం మయి జీవతి రాక్షస॥ 782 ॥
సర్వభూతాన్తరస్థేన మమేయం చారుహాసినీ।
స్వయం భగవతా దత్తా కామేన కమలేక్షణా॥ 783 ॥
ఇత్యుక్త్వా భీమసేనస్తం క్రోధాధ్మాతసమాకులః।
బలాదాకృష్య జగ్రాహ భుజాభ్యాం గిరిగౌరవమ్॥ 784 ॥

తయోః ప్రవృత్తే సమరే కమ్పమానే మహీతలే।
ప్రబుద్ధా సహసా కున్తీ సహ పుత్రైర్దదర్శ తత్॥ 785 ॥
తద్వృత్తాన్తమథ జ్ఞాత్వా హిడిమ్బావచసా పృథా।
బభూవ తనయస్నేహాత్కిమప్యాకులితశయా॥ 786 ॥
తతోఽర్జునః సమభ్యేత్య బభాషే పవనాత్మజమ్।
జహి నక్తంచరం భీమ యావత్సంధ్యా న దృశ్యతే॥ 787 ॥
జీర్ణతాలీవనశ్యామా యతో జర్జరితా క్షపా।
నైతి క్రూరః క్షణో యావత్తావత్క్షపయ రాక్షసమ్॥ 788 ॥
అథవైనమహం భీమ మృత్యుదంష్ట్రాశితైః శరైః।
కరోమి రాఘవత్రాసస్మరణం రక్షసాం గురుమ్॥ 789 ॥
శ్రుత్వేతి ఫల్గునవచో నైవమిత్యుచ్చయా గిరా।
వదన్భీమో గుణశతం భ్రామయామాస రాక్షసమ్॥ 790 ॥
పాతయిత్వా చ సావేగం నిష్పిపేష మహీతలే।
త్రుట్యజ్ఝాఙ్కారిమర్మాస్థిసంఘట్టవికటాకృతిమ్॥ 791 ॥
స తేన బలినా గాఢం పీడ్యమానో నిశాచరః।
రురావ దుర్గయాక్రాన్తః పురేవ మహిషాసురః॥ 792 ॥
తస్యారావేణ మహతా పూర్యమాణే నభస్తలే।
అకాణ్డప్రలయారమ్భశఙ్కాభూత్త్రిదివౌకసామ్॥ 793 ॥
తతః కీలాలకల్లోలవివలద్గలగర్జితమ్।
నిధనం తద్యయౌ రక్షస్తమోభిః శార్వరైః సహ॥ 794 ॥
క్షపాయాం క్షీయమాణాయామథ సంధ్యారుణం నభః।
బభూవ రుధిరవర్షైః పూర్యమామమివాభితః॥ 795 ॥
తతోఽరుణకరస్ఫారపిఙ్గశ్మశ్రుజటాసటః।
పిశాచ ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యః ప్రత్యూషః సమదృశ్యత॥ 796 ॥

హిడిమ్బవధః।। 17 ।।

తస్మిన్గతే తత్స్వసారం నాభ్యనన్దద్వృకోదరః।
బ్రువాణః క్రోధతామ్రాక్షో ధిక్క్రూరాన్రాక్షసానితి।। 797 ।।
తతో హిడిమ్బా సంకల్పభఙ్గభీతా ఘనస్తనీ।
ప్రయయౌ శరణం కున్తీం భీమో మాం భజతామితి।। 798 ।।
ప్రేరితస్తద్గిరా మాత్రా భీమో ధర్మసుతేన చ।
దివా సమాగమః కార్య ఇతి తాం సంవిదామజత్।। 799 ।।
స తయా సహ రమ్యాసు దివ్యకాననభూమిషు।
తత్రప్రభావోచితగతిః కైలాసకటకేషు చ।। 800 ।।
ఉద్దణ్డపుణ్డరీకేషు హిమవన్మానసేషు చ।
హరిచన్దనదృద్యేషు మలయాచలమౌలిషు।। 801 ।।
తాం సేవమానస్తరుణీం హరిణీం హారలోచనామ్।
లేభే రతిసనాథస్య శ్రియం వికటాస్యం ఘటోత్కచమ్।। 802 ।।
తతో హిడిమ్బా తనయం వికటాస్యం ఘటోత్కచమ్।
అసూత మాయినాం సద్యః ప్రసూతిః కిల రక్షసామ్।। 803 ।।
తతః సమామన్త్ర్య యయౌ భీమం సా క్షణదాచరీ।
సంగమో హి సుతోత్పత్తిపర్యన్తో వ్యోమచారిణామ్।। 804 ।।
కార్యేషు స్మరణీయోఽహముక్త్వేతి దిశముత్తరామ్।
ఘటోత్కచోఽపి ప్రయయౌ పార్థైః ప్రీత్యాభినన్దితః।। 805 ।।

ఘటోత్కచోత్పత్తిః।। 18 ।।

తతో వనాన్యతిక్రమ్య మణ్డలాని చ భూభుజామ్।
జటావల్కలినశ్ఛన్నా వ్రజన్తః పాణ్డునన్దనాః।। 806 ।।
దదృశుస్తేజసాం రాశిం కృష్ణద్వైపాయనం పథి।
లలాటతలసంసక్తప్రణామాఞ్జలిపల్లవాః।। 807 ।।

యుధిష్ఠిరః శ్రియం పూర్ణాం ప్రాప్స్యతీతి కృపాజుషా।
ఆశ్వాసితా తేన కున్తీ ధృతిం లేభే మనఖినీ।। 808 ।।
తద్వ్యాక్యాదేకచక్రాం తే ప్రవిశ్య విపులాం పురీమ్।
బ్రాహ్మణావస్థే తస్థుర్ద్విజవేశా ఇవానలాః।। 809 ।।
స్థాతవ్యమప్రసాదేన భవద్భిర్గూఢచారిభిః।
మాసేన పునరేష్యామీత్యుక్త్వా తాన్ప్రయయౌ మునిః।। 810 ।।
భిక్షాన్నం తే సమాహృత్య సదా మాత్రే న్యవేదయన్।
తతోఽర్ధం భీమసేనాయ సర్వేభ్యోఽర్ధం దదౌ చ సా।। 811 ।।
తతః కదాచిద్విప్రాణాం గృహే తేషాం సుఖోషితా।
శుశ్రావ కరుణం కున్తీ నాదం హృదయదారణమ్।। 812 ।।
సా నిశమ్య కృపావిష్టా భీమమూచే పురఃస్థితమ్।
నిరీక్షమాణస్తనయం కన్యాం చాగ్రే ద్విజోత్తమః।। 813 ।।
అసారే బత సంసారే కర్మతన్త్రైః శరీరిణామ్।
జాయన్తే ప్రియసంయోగా వియోగ హృదయచ్ఛిదః।। 814 ।।
అద్యైకో రక్షసే రాజ్ఞా మద్గృహాత్పరికల్పితః।
న కంచిదుత్సహే త్యుక్తం రక్ష్యశ్చాత్మా విపశ్చితా।। 815 ।।
కథం జాయాం సతీవృత్తాం మనః సబ్రహ్మచారిణీమ్।
త్యజామి నిరనుక్రోశః సహాయం దైవనిర్మితమ్।। 816 ।।
ఇమాం చ కన్యాం కస్మైచిద్విధాత్రా పరికల్పితామ్।
మమ దౌహిత్రజననీం కథం త్యక్తుమహం క్షమః।। 817 ।।
అవ్యక్తభాషీ బాలోఽయం హృదయానన్దనిర్ఝరః।
అసంశయం మద్వినాశే వృత్తిచ్ఛేదాద్వినశ్యతి।। 818 ।।
ఇతి బ్రువాణం తం భార్యా ప్రోవాచ ధృతిశాలినీ।
సమయో విహితో ధాత్రా మమాయం న్యాయతః ప్రభో।

అగ్రే చ భర్తుర్మరణం యోషితాం బలమాశిషామ్।। 819 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా కన్యకోవాచ పితరౌ పేశలస్వనా।

అవశ్యమేవ దాతవ్యా కస్మైచిత్కన్యకా జనైః।। 820 ।।

తస్మాదద్య పరిత్యజ్య మామేకామస్తు వః శివమ్।

పితుః సంతారిణీ కన్యా లోకే హ్యస్మిన్పరత్ర చ।। 821 ।।

తచ్ఛ్రుత్వోవాచ బాలోఽపి గదాముద్యమ్య పాణినా।

నవదన్తాంశుమిషతః పీతం క్షీరమివోద్వసన్।। 822 ।।

అనయా రాక్షసం యష్ట్యా హనిష్యామ్యహమేవ తమ్।

ఇత్యవ్యక్తం శిశోః శ్రుత్వా రురుదుర్గృహయోషితః।। 823 ।।

తం తేషాం కరుణాలాపం శ్రుత్వా వ్యథితమానసా।

ద్విజం బాష్పాకులం కున్తీ శుచః పప్రచ్ఛ కారణమ్।। 824 ।।

అపి ప్రాణైః పణం కృత్వా దుఃఖాత్సంతారయామ్యహమ్।

యుష్మాన్ధృతిం సమాలమ్బ్య కథ్యతమితి సాబ్రవీత్।। 825 ।।

తాం బ్రాహ్మణః ప్రత్యువాచ మాతర్దుఃఖమభేషజమ్।

ఇదం నో విహితం ధాత్రా తత్ర త్వం కిం కరిష్యసి।। 826 ।।

ఇహాస్తే వికటాకారో బకో నామ నిశాచరః।

వారేణ భుఙ్క్తే పౌరాణామేకం స పురుషం సదా।। 827 ।।

వేత్రకీయగ్రహస్తస్మై ప్రేరయత్యనిశం నృపః।

పురుషం మహిషోపేతమన్నానాం శకటం తథా।। 828 ।।

బలవాన్ధవిణాదానే పరిత్రాణే చ దుర్బలః।

మస్తకస్థం హి మరణం ప్రజానాం దుష్కృతీ నృపః।। 829 ।।

సఽయం వారో మమాయాతో రాజదేశనివాసినః।

అస్తు జన్మాన్తరే మాతః స్వస్తి వా దర్శనం పునః।। 830 ।।

తదాకర్ణ్యాబ్రవీత్కున్తీ వ్యేతు వో రాక్షసాద్భయమ్।

ప్రహిణోమి నిజం పుత్రమహమస్మై మహాశినే।। 831 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా బ్రాహ్మణః కర్ణౌ పిధాయ సహసాభ్యధాత్।

శ్రుతావప్యుచితం నైవ మాదృశామీదృశం వచః।। 832 ।।

అహెూ బత నృశంసానాం ధురి మాం చక్రవర్తినమ్।

త్వం కర్తుముద్యతా మాతః శస్తమేతదసాంప్రతమ్।। 833 ।।

తపస్వినం బ్రాహ్మణం చ ద్రదేశ్యం గృహాగతమ్।

నిజజీవితరక్షాయై హన్యాత్కః శ్వపచం వినా।। 834 ।।

ఇతి విప్రవచః శ్రుత్వా కున్తీ ప్రోవాచ సస్మితా।

మన్త్రసిద్ధస్తు మత్పుత్రో నానుకమ్ప్యస్త్వయా ద్విజ।। 835 ।।

విద్యాబలాద్రాక్షసం తం క్షపయిషఅయత్యసంశయమ్।

అజ్ఞాతతత్ప్రభావస్త్వమేవం వాదీః కృపాన్వితః।। 836 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా బ్రాహ్మణో హృష్టః సంజాతప్రత్యయః శనైః।

తాం దేవతాం మన్యమానస్తథేతి ప్రత్యపద్యత।। 837 ।।

తతో విదితవృత్తాన్తం విధాయ పృథువిక్రమమ్।

ద్విజకార్యేషు సంనద్ధా కున్తీ ప్రాయాద్వృకోదరమ్।। 838 ।।

యుధిష్ఠిరోఽపి తజ్జ్ఞాత్వా ప్రోవాచకీర్తిశఙ్కితః।

న మాతః పపరక్షాయై పుత్రత్యాగస్తవోచితః।। 839 ।।

తన్నిశమ్య వచః కున్తీ జ్ఞాత్వా భీమపరాక్రమమ్।

కృతమేతన్మయా పుత్రధర్మ ఏవాధునా గతిః।। 840 ।।

ఇతి శ్రుత్వావదద్వీరో జననీం బ్రాహ్మణప్రియః।

ద్విజకార్యసముద్యుక్తాం ప్రశంసన్ధర్మనన్దనః।। 841 ।।

సత్యోచితా మతిర్మాతస్తవ హర్షాయ నః పరమ్।

గూఢం ప్రయాతు భీమశ్చ యథా న జ్ఞాయతే పరైః।। 842 ।।

ఇత్యాజ్ఞయా సమాదాయ శకటం భక్ష్యపూరితమ్।

యయౌ బకవనం భీమః పలాశశతసంకులమ్।। 843 ।।
తదన్నం భక్షయన్నేవ తత్రాపశ్యన్నిశాచరమ్।
దీప్తోర్ధ్వకేశనయనం సదావాగ్నిమివాచలమ్।। 844 ।।
రాక్షసోఽపి తమాలోక్య భుఞ్జానమవిశఙ్కితమ్।
సకోపవిస్మయావిష్టో గర్జన్మేఘ ఇవాబ్రవీత్।। 845 ।।
రే రే మమాశనం మూఢ కథమశ్నాస్యభీతవత్।
త్యజన్త్యేవాథవా భీతిం నిశ్చయీకృతమృత్యవః।। 846 ।।
అయం న భవసీత్యుక్త్వా కరాభ్యాం కాలసంనిభః।
పృష్ఠే జఘాన సాక్షేపో భీమసేనం క్షపాచరః।। 847 ।।
సోఽపి భుఞ్జాన ఏవాన్నం కులాచలఇవాచలః।
నిరాకులో యాతుధానం లీలయా సముదైక్షత।। 848 ।।
తతస్తద్విస్మితం రక్షః కోపాదేత్య వృకోదరమ్।
సాలముత్పాట్య సహసా సశబ్దం తమతాడయత్।। 849 ।।
భీమసేనోఽప్యసంభ్రాన్తో భుక్త్వాచమ్య యథావిధి।
మహత్తరుం సమున్మూల్య నిశాచరమతాడయత్। 850 ।।
తయోః ప్రవృత్తే సమరే నిఃశేషితమహీరుహే।
అభూచ్చటచటారావో గిరీణాం స్ఫుటతామివ।। 851 ।।
తతో భీమః సమాదాయ గ్రీవాయాముగ్రవిక్రమమ్।
పృష్ఠే జానుం సమాదాయ ధనుర్వ్యామనామయత్।। 852 ।।
భీమేన భజ్యమానస్య వదనాత్తస్యరక్షసః।
సముల్లలాస కీలాలకుల్యా కల్లోలమాలినీ।। 853 ।।
పతితే విగతశ్వాసే తస్మిన్నథ మహీతలే।
భీతాస్తదనుగాః శబ్దం పూర్ణం శ్రుత్వా సమాయయుః।। 854 ।।

బకవధః।। 19 ।।

ఆశ్వాసితాస్తే భీమేన సమయం చ నిషేవితాః।
లోకకణ్టకతాం త్యక్త్వా శోచన్తః స్వామినం యయుః॥ 855 ॥
భీమసేనే ప్రయాతేఽథ త్యక్త్వా పథి నిశాచరమ్।
పరేఽహ్ని సంహతాః పౌరా నిహతం దదృశుర్బకమ్॥ 856 ॥
హృష్టాస్తే వారమన్విష్య పప్రచ్ఛుర్బ్రాహ్మణం స్మయాత్।
సోఽవదన్మన్త్రసిద్ధేన కేనచిద్రాక్షసో హతః॥ 857 ॥
తతో నిష్కణ్టకే లోకే స్వచ్ఛన్దసుఖచారిణి।
కదాచిదాయయౌ విప్రగేహమ్ప్రయాగతో ద్విజః॥ 858 ॥
తం భుక్తోత్తరమాసీనం కథయన్తం సకౌతుకాః।
కథాః పాణ్డుసుతాః స్వైరం పప్రచ్ఛుః పృథయా సహ॥ 859 ॥
స నానాదేశచరితం కథయిత్వా మనోరమమ్।
ఊచే కథాన్తే పాఞ్చాలే స్వస్తి శ్రీమాన్నరేశ్వరః॥ 860 ॥
ద్రుపదో నామ స పురా ద్రోణశిష్యైర్జితో రణే।
దత్త్వా ద్రోణాయ రాజ్యార్ధమన్తః కోపాదతప్యత॥ 861 ॥
బహుపుత్రోఽపి సదృశం పుత్రం ద్రోణవధేప్సయా।
వాఞ్ఛన్స జాహ్నవీతీరే సిషేవే ప్రణతో మునిమ్॥ 862 ॥
తత్ర యాజోపయాజాఖ్యౌ కాశ్యపౌ సంశితవ్రతౌ।
బ్రాహ్మణౌ బహుభిః కామైర్వర్షం పర్యచరత్కృతీ॥ 863 ॥
ఉపయాజం తతో హృష్టం కదాచిత్సోఽబ్రవీన్నృపః।
ద్రోణహన్తారమిచ్ఛామి త్వత్ప్రభావాత్సుతం ద్విజ॥ 864 ॥
ప్రాప్తం తద్విజితో నిద్రాం న లేభే దుఃఖితో హ్యహమ్।
తుభ్యం గవాం ప్రయచ్ఛామి హేమాలంకృతదర్బుదమ్॥ 865 ॥
తచ్ఛ్రుత్వా ద్రుపదేనోక్తముపయాజస్తమబ్రవీత్।
నైవంవిధేషు యుక్తోఽహం విప్రః క్షుద్రేషు కర్మసు।

యాజః కనీయాన్మే భ్రాతా కర్మణ్యస్మిన్నియోజ్యతామ్ ।। 866 ।।

అశుద్ధభూమిపతితం ఫలం లౌల్యేన భక్షయన్ ।

మయైవ తర్కితో దూరాత్పురా లుబ్ధోఽయమిత్యసౌ ।। 867 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా యాజమభ్యేత్య ద్రుపదః ప్రణతోఽబ్రవీత్ ।

దేహి ద్రోణాన్తకమ పుత్రం గోధనం తే దదామ్యహమ్ ।। 868 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా జ్ఞాతవృత్తాన్తో యాజస్తస్య మహీపతేః ।

అథర్వసంహితాయాజీ విదధే విధివద్ధుతమ్ ।। 869 ।।

తతోఽగ్నిమధ్యాదుత్తస్థౌ ముకుటీ బద్ధకఙ్కటః ।

అర్చిషామివ సంఘాతః కుమారః సాసికార్ముకః ।। 870 ।।

ధృష్టద్యుమ్నాభిధానోఽయం జాతో ద్రోణాన్తకః సుతః ।

తవ రాజన్నితి తతః శుశ్రావ ద్రుపదో దివః ।। 871 ।।

అలఙ్ఘ్యశాసనం దైవం మత్వా విజ్ఞాతతత్కథః ।

ద్రోణః సర్వాసు విబుధం తం చక్రే మానినాం వరః ।। 872 ।।

తస్యానుజా సముదభూద్యాగకుణ్డాచ్చ కన్యకా ।

ప్రతిపర్వ ద్విజైరిన్దోరర్చితేవాధిదవతా ।। 873 ।।

ఇన్దీవరదలశ్యామా కృష్ణేయం తవ సున్దరీ ।

భూభారశాన్త్యై జాతేతి పునః ఖాదశ్రృణోన్నృపః ।। 874 ।।

కాలేన మదనోద్యానమఞ్జరీ మఞ్జువిభ్రమా ।

స్తనస్తబకినీ జాతా సా యౌవనమధుశ్రియః ।। 875 ।।

దృశ్యస్తస్యాః సుపిపులః స్వయంవరమహోత్సవః ।

భవితా పార్షతపురే సమాజే జగతీభుజామ్ ।। 876 ।।

ధృష్టద్యుమ్నద్రౌపదీజన్మవర్ణనమ్ ।। 20 ।।

ఇతి ద్విజవరాచ్ఛ్రుత్వా వ్యథితాః పాణ్డునన్దనాః ।

ద్రోణాన్తకః కథం జాత ఇత్యాసన్నాకులాశయాః ।। 877 ।।

తతస్తానవదత్కున్తీ దేశోఽయం నార్థివత్సలః।
పాఞ్చాలాన్పుత్ర గచ్ఛామః సమృద్ధాన్కృశవేతనాః।। 878 ।।
ఇతి మాతుర్గిరా గన్తుం జాతోద్యోగేషు తేషు తు।
ఆయయౌ భగవాన్సాక్షాన్మునిః సత్యవతీసుతః।। 879 ।।
స పృష్ట్వా కరుణాసిన్ధుః కుశలం పాణ్డునన్దనాన్।
ఉవాచ సర్వం సర్వజ్ఞః పురాభూన్మునికన్యకా।। 880 ।।
తపసా సా సమారాధ్య పఞ్చకృత్వః సుమధ్యమా।
పతిం దేహీతి వరదం యయాచే చన్ద్రశేఖరమ్।। 881 ।।
తస్యాః పఞ్చగుణాం వాచం నిశమ్య గిరిజాపతిః।
పఞ్చ తే పతయో భద్రే భవిష్యన్తీత్యభాషత।। 882 ।।
సైషా పఞ్చాలనగరే జాతా ద్రుపదనన్దినీ।
భవతాం తత్ర యాతానామసౌ భార్యా భవిష్యతి।। 883 ।।
ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే వ్యాసే ద్విజానామన్త్ర్య పాణ్డవాః।
యాతా గఙ్గాతటే ప్రాపుస్తీర్థం సోమశ్రవాయనమ్।। 884 ।।
తత్ర ప్రదేషప్రారమ్భే స్త్రీభిశ్చిత్రరథాభిధః।
లలాస గన్ధర్వపతిర్జలకేలికుతూహలీ।। 885 ।।
తస్య కఙ్కణకేయూరరత్నాఞ్చితభుజాఞ్చలే।
భేజిరే భాభిరమ్భాంసి జన్భారిధనుషః శ్రియమ్।। 886 ।।
స తారహారమసకృత్పునరుక్తం స్తనస్థలే।
కరాకీర్ణామ్బుధారాభిశ్చకార హరిణీదృశామ్।। 887 ।।
తాస్తస్య పద్మవదనాః శిఞ్జానమణిమేఖలాః।
త్వఙ్గద్విహఙ్గవాచాలాం ముహుర్గఙ్గాం వ్యలోడయన్।। 888 ।।
తాసాం హారైశ్చ హాసైశ్చ దన్తపత్త్రైశ్చ సుభ్రువామ్।
కర్పూరకర్ణపూరేశ్చ విసూత్రితమభూత్తమః।। 889 ।।

పాణ్డవాస్తత్తటం ప్రాప్య దదృశుస్తం తథా స్థితమ్।
ప్రకాశితాగ్రాః పార్థేన జ్వలదుల్ముకపాణినా॥ 890 ॥
సోఽపి తద్దర్శనాత్క్షిప్రం వస్త్రావృతకుచస్థలాః।
విలోక్య కాన్తాః క్రోధాన్ధ ఉవాచాగ్రే స్థితం జయమ్॥ 891 ॥
అహెూ ను నిర్భయా యూయం యదకాణ్డే మహీమిమామ్।
మత్కేలిశయనే ప్రాప్తా మోహెూ వాత్రాపరాధ్యతి॥ 892 ॥
నృణామదేశకాలజ్ఞాః సంచారః కిల వాసరే।
అయం క్షణః ఖేచరాణాం తమఃపిహితదిఙ్ముఖః॥ 893 ॥
అహమఙ్గారపర్ణాఖ్యస్తథా చిత్రరథాభిధః।
గన్ధర్వరాజో గఙ్గాయా కూలే వనమిదం మమ॥ 894 ॥
ఈర్ష్యాలోస్తస్య తద్వాక్యం నిశమ్య విజయోఽబ్రవీత్।
అహెూ ను మదనోన్మాదాన్మోహాద్వాపి ప్రగల్భసే॥ 895 ॥
త్రైలోక్యగామినీ గఙ్గా సమస్తజనపావనీ।
నిజోపవనకుల్యేవ కస్య క్రీడాపరిగ్రహః॥ 896 ॥
సుకసిద్ధద్విజాతీనాం ప్రణామే తర్పణే గవామ్।
పుణ్యామ్భసాం చ సంస్పర్శే కాలం కో వా పరీక్షతే॥ 897 ॥
ఇత్యర్జునవచః శ్రుత్వా విససర్జ స సాయకమ్।
రథమారుహ్య దోర్దణ్డమణ్డలీకృతకార్ముకః॥ 898 ॥
మార్గణేన నివార్యాశు ఫల్గుణస్తస్య మార్గణాన్।
అస్త్రం ప్రాదుశ్చకారోగ్రమాగ్నేయం తేజసాం నిధిః॥ 899 ॥
తత్రప్రభాభిర్నభోభాగే జాతే జ్వాలాజటాయుషిః।
క్షణాద్గారపర్ణస్య భస్మసాదభవద్రథః॥ 900 ॥
తతస్తం విరథం భూమౌ పతితం పాణ్డునన్దనః।
జగ్రాహాకృష్య కేశేషు మన్దారామోదశాలిషు॥ 901 ॥

తస్య వ్యాకీర్ణమాల్యోత్థా రురావ భ్రమరావలీ।
కృపేవ తత్పరిత్రాణయాచ్ఞాతారప్రలాపినీ।। 902 ।।
తస్మిన్గృహీతే తత్పత్నీ ధర్మజం శరణం యయౌ।
భీతా కుమ్భీనసీ నామ కమ్పాన్ముఖరమేఖలా।। 903 ।।
యుధిష్ఠిరేణ కృపయా వారితోఽథ ధనంజయః।
తం ముమోచ న వీరాణాం విషమస్థేషు విక్రమః।। 904 ।।
తతః ప్రోవాచ గన్ధర్వః పార్థం ప్రణతశేఖరః।
నిర్జితోఽహం త్వయా వీర దర్పస్త్యక్తోఽదునా మయా।। 905 ।।
అఙ్గారపర్ణతాద్యైవ నివృత్తా మే వితేజసః।
యోఽహం చిత్రరథో యుద్ధే త్వయా దగ్ధరథః కృతః।। 906 ।।
గృహాణా చాక్షుషీం విద్యాం ప్రాణదస్త్వం సఖా మమ।
యథేచ్ఛం దృశ్యతే సర్వమనయా నను దత్తయా।। 907 ।।
ఏవమేవ న గృహ్ణామి మానీ త్వం క్షత్రియో యది।
తత్ప్రీతిపూర్వమాగ్నేయమస్త్రమేతత్ప్రయచ్ఛ మే।। 908 ।।
గన్ధర్వాణాం తురఙ్గాణాం భవద్భ్యః శతపఞ్చకమ్।
యుద్ధకాలే ప్రదాస్యామి శతమప్యక్షయం సదా।। 909 ।।
ఇత్యుక్త్వా స దదౌ విద్యాం పావకాస్త్రం విలోక్య చ।
సఖ్యం చ శాశ్వతం భేజే జయినా సవ్యసాచినా।। 910 ।।

ఆఙ్గారపర్ణమ్।। 21 ।।

తతః కిరీటి గన్ధర్వం ప్రీతః పప్రచ్ఛ నిర్వృతమ్।
కిమకారణమస్మాసు గతవానసి విక్రియామ్।। 911 ।।
తతాపార్థవచనం శ్రుత్వా వీరశ్చిత్రరథోఽబ్రవీత్।
శృణు పార్థ మయా యేన యుష్మాకం ధర్షణా కృతా।। 912 ।।
అపురస్కృతవిప్రాణామనగ్నీనామజాపినామ్।

ప్రభవామో వయం రాత్రౌ జాతాధికబలోత్కటాః।। 913 ।।
స్త్రీసమక్షం విశేషేణ రణోత్సాహో మమాభవత్।
కాన్తాకటాక్షహృష్టో హి న వేత్తి మరణం జనః।। 914 ।।
పరేణ బ్రహ్మచర్యేణ నిర్జితోఽహం త్వయార్జున।
పురోహితం వినా శక్తిః క్షత్రియాణాం కుతోఽన్యథా।। 915 ।।
కురువంశశశాఙ్కస్య తవ తాపత్య విక్రమః।
పురోధసా మన్త్రవతా సంయుక్తస్త్రిజగజ్జయీ।। 916 ।।
తత్పాణ్డుతనయః శ్రుత్వా తం పప్రచ్ఛ సకౌతుకః।
కథం తాపత్యతాస్మాకం బ్రూహి గన్ధర్వభూపతే।। 917 ।।
ఇతి పటష్టః స పార్థేన ప్రోవాచ ప్రేమనిర్భరః।
బభూవ భారతే వంశే పురా సంవరణో నృపః।। 918 ।।
తద్యశోరాశిమాలోక్య ముగ్ధవిద్యాధరాఙ్గనాః।
స్ఫాటికాచలకూటేషు విశ్రాన్తిం నైవ లేభిరే।। 919 ।।
స రాజా మృగయాసక్తః కదాచిద్విహరన్వనే।
విష్ణాశ్వః శనైః పద్భ్యామారురోహ గిరేః శిరః।। 920 ।।
కత్రోత్పలలతాకుఞ్జమఞ్జుగుఞ్జద్విహఙ్గమే।
కింనరీకేలిసంగీతస్తిమితాష్టకురఙ్గకే।। 921 ।।
పుంనాగకేసరాశోకచూతకిఞ్జల్కపిఞ్జరే।
కల్పితే కాఞ్చనగిరౌ ద్వితీయ ఇవ వేధసా।। 922 ।।
దదర్శ కాన్తిసర్వస్వాకోశం కుసుమధన్వనః।
దివ్యకన్యామసామాన్యలావణ్యామృతవాహినీమ్।। 923 ।।
అఙ్గప్రభాసువర్ణేన స్మితమౌక్తికశోభినా।
కటాక్షరుచిరత్నేన తారుణ్యేన విభూషితామ్।। 924 ।।
వీక్ష్య వీరోఽపి నృపతేస్తామాయతవిలోచనామ్।

విస్మయస్మరకమ్పానాం క్రీడామణ్డపతామగాత్॥ 925 ॥

కస్యాసి చన్ద్రవనే కా త్వం కువలయేక్షణా।

భజ మాం సుభగే నీతం కామేన తవ దాసతామ్॥ 926 ॥

ఇతి తద్వదనామ్భోజభృఙ్గాయితవిలోచనః।

వాచాలతాం నరపతిశ్చాటుకారః కిమప్యగాత్॥ 927 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా లజ్జితా బాలా సా నమద్వదనామ్బుజా।

స్థిత్వా క్షణం సముత్ప్లుత్య నభః ప్రాయాదదర్శనమ్॥ 928 ॥

తస్యాం గతాయాం నృపతిర్నేత్రపద్మదినశ్రియి।

భేజే విరహసంతాపం చక్రవాక ఇవాకులః॥ 929 ॥

ప్రీతిః సమాగమాభ్యాసాత్కస్య నామ న జాయతే।

పుష్ణాతి దృష్టమాత్రస్తు చిత్తం సాతిశయో జనః॥ 930 ॥

స తామపశ్యన్నుచ్ఛ్వాసపరిమ్లానముఖామ్బుజః।

ఉన్మత్త ఇవ బభ్రామ వనే విరహమోహితః॥ 931 ॥

తారప్రలాపముఖరో మూర్ఛితః సోఽపతద్భువి।

ఉన్మూలిత ఇవాభ్యేత్య మన్మథేన ప్రమాథినా॥ 932 ॥

తం విలోక్య మహీపాలం పతితం గగనస్థితా।

సా కన్యా పునరభ్యేత్య లబ్ధసంజ్ఞా(జ్ఞ)మభాషత॥ 933 ॥

తనయా తపనస్యాహం తపతీ నామ భూపతే।

త్వం చ సర్వగుణోదారస్త్రిషు లోకేషు గీయసే॥ 934 ॥

కింతు పిత్రాభ్యనుజ్ఞాతా వివాహమభికామయే।

శైశవే పితురాయత్తాః పరతన్త్ర్యః సదా స్త్రియః॥ 935 ॥

ఇత్యుక్త్వాకాశమవిశత్తపతీ తరలేక్షణా।

కుర్వాణా దశనోద్యోతైర్దిశః శశిశతోజ్జ్వలాః॥ 936 ॥

తస్యామభ్యేత్య యాతాయాం పునస్తాపం యయౌ నృపః।

శ్రీఖణ్డసలిలైః సిక్తో విప్రైః పశ్చాదివోక్షితః।। 937 ।।
తతో వనం సమన్విష్య ససైన్యేష్వథ మన్త్రిషు।
ప్రాప్తేష్వేకో మహామాత్యః సమభ్యేత్య దదర్శ తమ్।। 938 ।।
స దృష్ట్వా మూర్చ్ఛితం భూమౌ సంభ్రాన్తశ్చక్రవర్తినమ్।
శనైరాశ్వాస్య పప్రచ్ఛ యేనాభూజ్జ్ఞాతతత్కథః।। 939 ।।
తతో మన్త్రిగిరా రాజా వశిష్ఠం శ్రేయసాం నిధిమ్।
నిజం పురోహితం ధ్యాత్వా భాస్కరారాధనం వ్యధాత్।। 940 ।।
తస్మాదూర్ధ్వభుజః సోఽథ ద్వాదశాహముపోషితః।
వశిష్ఠస్తపనం గత్వా యయాచే తపతీం ఖయమ్।। 941 ।।
తమూచే భగవాన్సూర్యో మమైవాభూదయం చిరమ్।
కన్యాం సంవరణాయైనాం దాస్యామీతి మనోరథః।। 942 ।।
ఇత్యుక్త్వా తపతీం హృష్టః ప్రదదౌ వాసరేశ్వరః।
స్వనిశ్చితాం సమాదాయ మునిః కన్యాం న్యవేదయత్।। 943 ।।
తతో రాజా కృతోద్వాహస్తయా బాలమృగీదృశా।
విజహార లతాజాలశ్యామలాచలమౌలిషు।। 944 ।।
రమమాణస్తయా తన్వ్యా మన్దారకృతశేఖరః।
ఉవాస ద్వాదశ సమా దివ్యకాననభూమిషు।। 945 ।।
తం వినా రాజశశినం దుర్భిక్షేణ నిపీడితాః।
అవృష్టిపాతాదభవన్ప్రజా లుప్తమఖశ్రియః।। 946 ।।
అభ్యర్థితోఽథ సచివైర్నృపతిః స నిజం పురమ్।
వివేశ తత్క్షణం చాభూత్పృథివీ సస్యశాలినీ।। 947 ।।
యజ్వనస్తస్య తనయస్తపత్యామభవత్కురుః।
తద్వంశజాతస్త్వం పార్థతాపత్యః కీర్తితో మయా।। 948 ।।

తాపత్యమ్।। 22 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా ఫల్గుణోఽవాదీద్వశిష్ఠస్య మహామునేః।
చరితం శ్రోతుమిచ్ఛామి రాజ్ఞస్తస్య పురోధసః।। 949 ।।
పృష్టః కున్తీసుతేనేతి గన్ధర్వేన్ద్రస్తమబ్రవీత్।
శ్రృణు ప్రభావం వీరస్య తస్య శాన్తాత్మనో మునేః।। 950 ।।
యః శక్తోఽపి జగత్సర్వం నిర్దగ్ధుం క్రోధవహ్నినా।
విప్రియం కాలవిహతం సేహే గమ్భీరసాగరః।। 951 ।।
కామక్రోధౌ స్వయం లోకక్రీడాకారణపణ్డితౌ।
పాదసంవాహనం యస్య చక్రాతే భయకమ్పితౌ।। 952 ।।
కౌశికస్య సుతో గాధేర్విశ్వామిత్రః పురా నృపః।
మృగానుసారీ విపినే విశిష్ఠాశ్రమమావిశత్।। 953 ।।
నిమన్త్రితస్తత స్తేన రాజా సబలవాహనః।
తత్కామధేనునిర్దిష్టాన్దివ్యాన్భోగానవాప్తవాన్।। 954 ।।
తాం ధేనుం నన్దినీం నామ మనోనయననన్దినీమ్।
విశ్వామిత్రో మునివరం యయాచే నిచయైర్గవామ్।। 955 ।।
గజైః సకాఞ్చనైః సాశ్వైస్తం రాజ్యేనాపి భూభుజా।
అర్థినాం న దదౌ హోతా కామధేనుం మహామునిః।। 956 ।।
తతో లక్ష్మీబలోన్మత్తస్తాం జహార నృపో బలాత్।
దీనావలోకినీ త్యక్తా మునీన్ద్రేణ క్షమావతా।। 957 ।।
హ్రియమాణా తత స్తేన సాసృజత్పాహ్లవాన్స్రవాత్।
శకృతశ్చ శకాన్వీరాన్యోనిజాన్యవనానపి।। 958 ।।
దరత్తురుష్కచీనాంశ్చ మ్లేచ్ఛాఞ్శ్కోకారుణేక్షణా।
తైర్ధన్యమానం దుద్రావ విశ్వామిత్రబలం క్షణాత్।। 959 ।।
బ్రహ్మతేజో దురాధర్షం జితో విజ్ఞాయ కౌశికః।
తపశ్చచార తత్రాప్త్యై చిరం సంతాపితామరః।। 960 ।।

అత్రాన్తరే నరపతిః సౌదాసో మృగయారసాత్।
ప్రజన్వశిష్ఠతనయం దదర్శైకాయనే పథి।। 961 ।।
తం నృపః శక్తినామానమపసర్పేత్యభాషత।
తం తథైవాభ్యధాత్సోఽపి భూభుజోఽగ్రం ద్విజోఽర్హతి।। 962 ।।
పౌష్యః కల్మాషపాదాఖ్యః సౌదాసః కుపితస్తతః।
మునిసూనుం క్రుధా న్యస్తం ప్రాద్రవద్యాతుధానవత్।। 963 ।।
రుషా ప్రహారాభిహతో మునిసూనుః శశాప తమ్।
భవిష్యసి మనుష్యాదస్త్రాసాదిత్యాకులాశయః।। 964 ।।
శప్తస్తేన ఖనగరం యాతః స వసుధాధిపః।
మాంసభుక్తిం స మునినా యాచితోఽన్తఃపురం యయౌ।। 965 ।।
స్మృత్వా తమర్ధరాత్రే చ నిజం సూదం సమాదిశత్।
కురుష్వ తూష్ణం విప్రాయ మాంసభోజనమిత్యసౌ।। 966 ।।
ఆర్ధరాత్రే కుతో మాంసమితి వాదనమాహ తమ్।
నామాంసం ద్విజాయాస్మై ప్రయచ్ఛేత్యవదన్నృపః।। 967 ।।
సూదోఽపి వధ్యవసుధాం గత్వా శూలాగ్రవర్తినామ్।
మాంసం క్షణేన సంస్కృత్య దదౌ విప్రాయ భోజనమ్।। 968 ।।
ద్విజోఽపి దివ్యదృగ్జ్ఞాత్వా తదభక్ష్యం క్రుధాన్వితః।
నృమాంసాదో భవేత్యాశు తమ్వ్యాకూజితోఽవదత్।। 969 ।।
పునరుక్తేన శాపేన తం నరేన్ద్రమథావృతమ్।
సమాదిశత్తథాదిష్టో విశ్వామిత్రేణ రాక్షసః।। 970 ।।
వశిష్ఠపుత్రానఖిలాన్భక్షయేతి స వైరతః।
తేనాదిష్టో నృపం చక్రే రాక్షసం క్రూరచేష్టితమ్।। 971 ।।
స గత్వా రాక్షసవిష్టో వశిష్ఠస్య తపోవనమ్।
ఉవాచ శక్తిం త్వద్దత్తః శాపోఽయం సముపస్థితః।। 972 ।।

నృమాంసభోజనారమ్భం త్వత్త ఏవ కరోమ్యహమ్।
ఓంకారకలీకారచతురోఽహం క్వ యాస్యసి।। 973 ।।
ఇత్యుక్త్వా భక్షయిత్వా తం ఘోరో రుధిరసంప్లుతః।
శతం వశిష్ఠపుత్రాణాం నిగీర్య క్షుధితోఽభవత్।। 974 ।।
తతస్తపోవనం దృష్ట్వా పుత్రైర్విరహితం మునిః।
బభూవ శోకసంతప్తో వజ్రేణేవ విదారితః।। 975 ।।
స మేరుశ్రృఙ్గాత్తత్యాజ తనుం నాగాచ్చ పఞ్చతామ్।
శోకే బన్ధురివ స్నిగ్ధః కుతో వా లభ్యతే బుధః।। 976 ।।
ప్రవిష్టో దహనం మేనే స తుషారచయోపమమ్।
శోకపావకదగ్ధానాం శఙ్కే వహ్నిర్నిరర్థకః।। 977 ।।
వివేశ జలధిం కణ్ఠే స బద్ధ్వా విపులాం శిలామ్।
మహతామపి దుర్లఙ్ఘ్యా వియోగవిషమా విపత్।। 978 ।।
సంత్యక్తో వీచిహస్తేన సోఽబ్ధినా నాభవద్వ్యసుః।
దుఃఖవ్యథాం న జానాతి జడరాశిః కథం ను వా।। 979 ।।
పాశైశ్చ దృఢమాత్మానం బద్ధ్వా నద్యామపాతయత్।
విపాశశ్చాభవత్తేన విపాశా సాభవన్నదీ।। 980 ।।
శతధా విద్రుతా చాన్యా సరిత్ప్రాప శతద్రుతామ్।
తతః స మరణాయాసాద్విరరామ మునీశ్వరః।। 981 ।।
స కదాచిదపశ్యన్త్యాః సుతవధ్వాస్తపోవనే।
గర్భే స్థితస్య శుశ్రావ పౌత్రస్యాధ్యయనధ్వనిమ్।। 982 ।।
శక్తిజాయామపశ్యన్తీం తాం దృష్ట్వా జ్ఞాతతత్కథః।
బబన్ధ ధృతిమాలమ్బ్య స్థితం స్థితిమతాం వరః।। 983 ।।
తం స్నుషాసహితం రాజా సౌదాసో రాక్షసావృతః।
హన్తుమభ్యాయయౌ ఘోరో గర్జన్నశనిమేఘవత్।। 984 ।।

తమాపతన్తం మన్త్రజ్ఞో హుంకారేణ స భూపతిమ్।
వినష్టశాపం విదధే సంత్యక్తం తేన రక్షసా।। 985 ।।
ముక్తశాపః స భూపాలో మునిం ప్రహ్వో వ్యజిజ్ఞపత్।
ఋతౌ జాయాసమాసక్తస్తరుణో బ్రాహ్మణః పురా।। 986 ।।
అసంప్రాప్తస్వంతోషో రాక్షసావృతచేతసా।
కాన్తాననన్యస్తనేత్రో మయా పాపేన భక్షితః।। 987 ।।
తద్భార్యా శోకవివశా మాం శశాప ప్రలాపినీ।
దయితాసఙ్గపర్యన్తమాయుస్తే భవతాదితి।। 988 ।।
వంశాచ్ఛిన్నోఽయమిక్ష్వాకోర్బ్రహ్మచర్య శ్రితే మయి।
దేహి మే క్షేత్రజం పుత్రం కులే నస్త్వం పరాయణమ్।। 989 ।।
ఇతి కల్మాషపాదేన సౌదాసేనార్థితో మునిః।
దమయన్తీం తదాదిష్టో భేజే నిఃసఙ్గమానసః।। 990 ।।
సా మునేర్గర్భమాసాద్య స్థితం ద్వాదశవత్సరమ్।
అశ్మనాతాడయద్దుఃఖాత్తేనాభూత్తత్సుతోఽశ్మకః।। 991 ।।
అత్రాన్తే శక్తిభార్యా కాలే సుతమజీజనత్।
యో ద్వాదశసమా వేదాన్సాఙ్గాన్గర్భస్థితో జగౌ।। 992 ।।
పరాసుః స్థాపితో ధృత్యా యస్మాత్తేన పితామహః।
పరాశరాఖ్యస్తేనాభూత్సశక్తేః సదృశః సుతః।। 993 ।।
స మాతుర్వచసా జ్ఞాత్వా పితరం సానుజం హతమ్।
క్రోధాచ్చకార త్రైలోక్యసంహారాభిముఖం మనః।। 994 ।।
వశిష్ఠః క్రుద్ధమాలోక్య పౌత్రం కాలానలప్రభమ్।
ఉవాచ సర్వభూతేషు కారుణ్యస్నిగ్ధలోచనః।। 995 ।।
మా క్రుధః పుత్ర స పితా పూర్ణాయుస్తే దివం గతః।
స్వకర్మముద్ధితో లోకః కో హన్తా కశ్చ హన్యతే।। 996 ।।

కృతవీర్యః పురా రాజా భృగూనగ్రభుజో ద్విజాన్।
అపూరయద్వీతసంఖ్యైః కువీరసదృశో ధనైః।। 997 ।।
కాలేన తత్కులే భూపా దరిద్రా ద్రవిణార్థినః।
అచోరయన్భృగుకులం క్రూరా దస్యుగణా ఇవ।। 998 ।।
అన్యాయద్రవిణాదానేష్వుద్యమః క్రియతేఽన్యథా।
లుబ్ధానాం సత్యసంకోచాత్సంకుచన్త్యేవ సంపదః।। 999
హరన్తో భార్గవధనం నిర్ధనా ఏవ తే నృపాః।
ఆబాలగర్భం జఘ్నుస్తాన్దృష్ట్వా గర్భేషు తద్ధనమ్।। 1000 ।।
హైహయైర్హన్యమానేషు రాజనయైర్భార్గవేష్వథ।
భయాదేకా భృగువధూశ్చ్యుతం గర్భమధారాయత్।। 1001 ।।
స భిత్త్వోరుం శిశుర్జాతో దివాకర ఇవాపరః।
దృష్ట్వైవ రాజసంఘానాం జహార సహసా దృశః।। 1002 ।।
అభ్యాసే క్షత్రియాః సర్వే ప్రసాద్య బ్రాహ్మణం భయాత్।
చక్షూంషి తద్గిరా ప్రాప్య యయుర్భగ్నపరాక్రమాః।। 1003 ।।
ఔర్వాభిధానః స మునిర్బాలః శ్రుత్వా హతాన్భృగూన్।
సర్వలోకవినాశాయ మతిం చక్రే మహాతపాః।। 1004 ।।
తస్యోగ్రం క్రోధమాలోక్య కృశానుశతతేజసః।
న్యవారయజ్జగల్లోప్లషశఙ్కితాః పితరః స్వయమ్।। 1005 ।।
నిర్దగ్ధుముద్యతో లోకాన్కోపాగ్నిస్తేన తద్గిరా।
న్యస్తోఽగ్నౌ వడవావక్త్రే లోకా హ్యప్సు ప్రతిష్ఠితాః।। 1006 ।।
ఇత్యౌర్వః క్రోధజం వహ్నిం స తత్యాజ మహాముని।
పుత్ర త్వమపి కోపాగ్నిం త్యజ మా విక్రియాం గమః।। 1007 ।।

ఔర్వమ్।। 23 ।।

వశిష్ఠస్యేతి వచసా విరతస్త్రిజగత్క్షయాత్।

పరాశరో జుహావాగ్నౌ రక్షఃసత్త్రేణ రాక్షసాన్॥ 1008 ॥
తతః సమేత్య కృపయా పులస్త్యో మునిభిః సహ।
రరక్ష రాక్షసాన్వంశప్రతిష్ఠాయై ప్రసాద్య తమ్॥ 1009 ॥
తద్వాక్యాద్విరతః సత్త్రాద్యజ్ఞవహ్నిం పరాశరః।
తత్యాజ వృక్షే లక్షోఘ్నముత్తరే హిమభూభృతః॥ 1010 ॥

వాసిష్ఠమ్॥ 24 ॥

ఇతి గన్ధర్వరాజేన కథితః శక్రనన్దనః।
శ్రుత్వా పురోహితోఽస్మాకం కథ్యతామిత్యువాచ తమ్॥ 1011 ॥
ఉక్త్వోచకాభిధే తీర్థే దేవలస్యానుజో మునిః।
ధౌమ్యోఽస్తి యుష్మద్యోగ్యోఽసావితి చిత్రరథోఽబ్రవీత్॥ 1012 ॥
తతో గన్ధర్వమామన్త్ర్య హృష్టాః పాణ్డుసుతా యయుః।
ధౌమ్యాశ్రమం తదుద్దిష్టవర్త్మనా పుణ్యశాలినః॥ 1013 ॥
తతః ప్రణమ్య తం వీరాః ప్రసన్నహృదయాననమ్।
పురోహితం హితం వవ్రుః సామ్రాజ్యజయసంపదామ్॥ 1014 ॥
సోత్సాహాస్తం పురస్కృత్య తే మాత్రా సహితాస్తతః।
పాఞ్చాలనగరం జగ్ముర్ద్రష్టుం కృష్ణాస్వయంవరమ్॥ 1015 ॥
వ్రజన్తో ద్విజసార్థేన సమాజే జగతీభుజామ్।
పారాశర్య మునివరం దదృశుః శ్రేయసాం నిధిమ్॥ 1016 ॥
తం ప్రణమ్యాభ్యనుజ్ఞాతాస్తేన తే వివిశుః పురమ్।
రాజేన్ద్రకుఞ్జరఘటాతురఙ్గరథసంకులమ్॥ 1017 ॥
భిక్షాభుజో విప్రవేశాః కుమ్భకారనివేశనే।
నివేశ్య మాతరం వీరాః స్వయంవరమహీం యయుః॥ 1018 ॥
అధృష్యం కార్ముకం యత్ర రాధాయన్త్రం చ పార్షతః।
తనయావరణే చక్రే శౌర్యశుల్కపరం పణమ్॥ 1019 ॥

సవ్యసాచీ స చేజ్జీవేద్వీరో మమ సుతాం పరః।
న భజేదిత్యభూత్తస్య లక్ష్యే తస్మిన్మనోరథః।। 1020 ।।
తతో మునివరైర్జుష్టం స్వయం కౌతుకిభిః సదః।
వివిశుః పార్థివాః సర్వే వ్యావల్గిమణికుణ్డలాః।। 1021 ।।
తేషాం దుర్యోధనో మధ్యే బభారాభ్యధికాం శ్రియమ్।
తారహారాంశుధవలో నక్షత్రాణామివోడుపః।। 1022 ।।
మహార్హరత్నపీఠేషు హేమసింహాసనే ష చ।
ఉపావిశన్మహీపాలా మేరుకూటేష్వివామరాః।। 1023 ।।
తే తత్ర చారుకటకా రత్నభ్రాజిష్ణుశేఖరాః।
విరేజుర్భూభృతాం ధుర్యాశ్చన్దనాగురుభూషితాః।। 1024 ।।
రాజహంసప్రభైః శుభ్రచామరైః పరిసర్పిభిః।
ఉద్దణ్డపుణ్డరీకాస్తే విబభుః కమలాకరాః।। 1025 ।।
అదృశ్యత తతః కృష్ణా స్వచ్ఛకాన్తిదుగూ(కూ)లినీ।
త్రిజగద్విజయారమ్భే వైజయన్తీ మనోభువః।। 1026 ।।
బభౌ పాదనఖశ్రేణీబిమ్బితా రాజమణ్డలీ।
తస్యా ద్రష్టుం ప్రవృత్తేన లజ్జావనతమాననమ్।। 1027 ।।
తస్య లావణ్యనలినీవికసద్దలకోమలమ్।
జఙ్ఘాకాణ్డయుగం స్వచ్ఛదుగూలసలిలం బభౌ।। 1028 ।।
సా క్వణన్మేఖలాలోలమువాహ జఘనం ఘనమ్।
మన్దాకినీవ పులినం కలహంసకృతారవమ్।। 1029 ।।
సౌభాగ్యబాలకదలీ రోమరేఖాం బభార సా।
క్రీడాశిఖణ్డకచ్ఛాయామివ కామశిఖణ్డినః।। 1030 ।।
హారిణా స్తనయుగ్మేన రేజేఽమ్బుకణమాలినా।
చక్రవాకయుగేనేవ సా తారుణ్యతరఙ్గిణీ।। 1031 ।।

కటాక్షభ్రమరం శుద్ధదన్తదీధితికేసరమ్।
రక్తాధరదలం తస్యా రరాజ వదనామ్బుజమ్॥ 1032 ॥
లీలయా పరిసర్పన్తీ సా దదర్శ నరేశ్వరాన్।
విలాసతాలవృన్తేన వీజ్యమానాన్మనోభువా॥ 1033 ॥
ధృష్టద్యుమ్నస్తతోఽవాదీన్నివార్య స్తుతివాదినామ్।
దోష్ణా జయద్విపాలానశోభినా బన్దినాం గిరః॥ 1034 ॥
నరేన్ద్రచన్ద్రాః కర్పూరపూరశుభ్రయశస్త్విషామ్।
అయం సమాజో భవతాం కస్య నో నయనోత్సవః॥ 1035 ॥
న నః ప్రగల్భతే వాణీ యుష్మాకం గుణవర్ణనే।
నిర్దోషమమృతం కీర్తిర్యేషామాశ్చర్యకౌముదీ॥ 1036 ॥
ఇదం ధనురనాధృష్యం లక్షయం చ క్షితివల్లభాః।
కృష్ణాం చ తత్పణప్రాప్యాం దృష్ట్వా యుక్తం విధీయతామ్॥ 1037 ॥
ఇత్యుక్త్వా రాజతనయో మానిః పృథివీభుజః।
దన్తాంశుచన్ద్రికాధౌతం బభాషే భగినీం పునః॥ 1038 ॥
మాననీయాన్మునీన్కృష్ణే ప్రణమ్య జగతీభజామ్।
సమాజం పశ్య విస్రబ్ధా లక్ష్యఘ్నస్తు పతిస్తవ॥ 1039 ॥
అయం దుర్యోధనః శ్రీమాన్రాజా రాజేన్ద్రశేఖరః।
మానినో నిజవద్యస్య భుజ్యతే శ్రీః సుహృజ్జనైః॥ 1040 ॥
ఏతేఽస్య భ్రాతరః శూరా దుఃశాసనపురఃసరాః।
విభాతి కేలిహంసీవ లక్ష్మీర్యద్భుజపఞ్జరే॥ 1041 ॥
అయమఙ్గపతిః శ్రీమానర్థిసార్థసుధార్ణవః।
కర్ణో వికర్ణో నామ్నాపి జాయతే యస్య శాత్రవః॥ 1042 ॥
మాతులః కులరాజస్య సౌబలోఽయం మహాబలః।
ప్రోషితారాతినిఃశ్వాసైర్యత్ప్రతాపాగ్నిరుద్ధతః॥ 1043 ॥

ధనుష్మానప్రతిరథః సౌన్ధవో౽యం జయద్రథః।
జాతా సురాణాం భూస్పర్శశఙ్కా యత్సైన్యరేణుభిః।। 1044 ।।
అయం పద్మపలాశాక్షః కృష్ణః కేశినిసూదనః।
షోడశస్త్రీ సహస్రాక్షిభృఙ్గాలీకమలాకరః।। 1045 ।।
రేవతీరమణశ్చాయం రౌహిణేయోరివారణః।
ఐరావణ ఇవాభాతి సతతం యో మదశ్రియా।। 1046 ।।
కృతవర్మానిరుద్ధశ్చ గదః సాత్యకిరుద్ధవః।
అక్రూరశ్చారుదేష్ణశ్చేత్యేతే దాశార్హపుంగవాః।। 1047 ।।
మత్స్యరాజో విరాటో౽యం కామ్బోజో౽యం సుదక్షిణః।
కౌరవ్యః సోమదత్తో౽యం శన్తనోర్భ్రాతురాత్మజః।। 1048 ।।
సోమదత్తసుతాశ్చైతే భూరిర్భూరిశ్రవాః శలః।
మద్రాద్రినాథః శల్యో౽యం భగదత్తశ్చ భూపతిః।। 1049 ।।
ఏతే చాన్యే చ భూపాలాస్త్వదర్థం సుభ్రు సంగతాః।
అర్హాః కులేన కున్త్యా చ రాధాభేత్తా తు తే వరః।। 1050 ।।
ఇత్యుక్తవతి పాఞ్చాలే రాజపుత్రే నరేశ్వరాః।
చాపాభిముఖముత్తస్థుర్హేలాకలితధన్వినః।। 1051 ।।
దర్పజృమ్భాభిరామాణాం భుజస్తమ్భావలోకినామ్।
సంరమ్భో భూమిపాలానాం బభూవ స మనోభవః।। 1052 ।।
క్వణత్కఙ్కణకేయూరతారహారచ్ఛటాకులః।
వ్యావల్గత్కుణ్డలస్తేషాం కో౽పి వ్యతికరో౽భవత్।। 1053 ।।
తస్మిన్నవసరే శౌరిర్బలభద్రమభాషత।
ప్రచ్ఛన్నాన్పాణ్డుతనయాన్పశ్య మధ్యే ద్విజన్మనామ్।। 1054 ।।
ధ్రువం జతుగృహాన్ముక్తా భాన్త్యేతే లబ్ధయౌవనాః।
దోర్దర్పాత్కలయన్తో౽న్తర్వరాకం సర్వరాజకమ్।। 1055 ।।

ఇతి స్వైరం మధురిపౌ భాషమాణే నరాధిపాః।
అహంపూర్వికయా సర్వే ససృపుర్ధనుషోఽన్తికమ్॥ 1056 ॥
తద్దర్శనరసాకృష్టైః సురైః సంపూరితేఽమ్బరే।
లిఖితా ఇవ భూపాలాః కృష్ణాన్యస్తదృశో బభుః॥ 1057 ॥
నాధిజ్యం సేహిరే కర్తుం కార్ముకం గిరిగౌరవమ్।
తే కృష్ణాలాభసర్వస్వే సద్యశ్ఛిన్నమనోరథాః॥ 1058 ॥
ధనుషస్తులనం తస్య మనసాపి సుదుఃసహమ్।
మేనిరే తద్వినిష్పేషచూర్ణితాఙ్గదకుణ్డలాః॥ 1059 ॥
సహసా ధ్వస్తధైర్యేషు భగ్నోత్సాహేషు రాజసు।
హారేషు తప్తనిశ్వాసైర్గ్లానిప్రాప్తేషు మానినామ్॥ 1060 ॥
సవ్యసాచీ సముత్తస్థౌ ద్విజమధ్యాన్మహాభుజః।
సోమానం ధన్వినాం మానమధోయాతమివోద్ధరన్॥ 1061 ॥
కార్ముకాభిముఖే తస్మింల్లజ్జితా జగదుర్ద్విజాః।
అహో ను బ్రహ్మసదృశం జాడ్యమస్య ప్రమాదినః॥ 1062 ॥
అపి శల్యప్రభృతిభిర్న ధృతం యన్మహాబలైః।
మోహాత్సమీహతే కర్తు తదధిజ్యమయం బటుః॥ 1063 ॥
విడమ్బనీయా ద్వేష్యా వా భూభుజామధునా వయమ్।
ఏకస్యాపి నికారేణ సర్వః సార్థో వినశ్యతి॥ 1064 ॥
శక్తోఽయమథవా వీరః సురరూపశ్చ దృశ్యతే।
ఛన్నానాం కో హి జానాతి తేజసః సారఫల్గుతామ్॥ 1065 ॥
ఇతి బ్రువత్సు సర్వేషు ధనురాకృషఅయ పాణ్డవః।
రామాభిరామః సహసా విద్ధా లక్ష్యమపాతయత్॥ 1066 ॥
యదైవ న్యపతద్బాణస్తస్మింల్లక్ష్యే కిరీటినః।
తదైవ కృష్ణాహృదయం వివిశుః స్మరసాయకాః॥ 1067 ॥

పుష్పవర్షైః సురోత్సృష్టైః పార్థః శుభ్రోఽభవత్తతః।
తదుత్థైరివ భృఙ్గౌఘైర్నృపా మలినతాం యయుః॥ 1068 ॥
కృష్ణా తతః కటాక్షాంశునీలోత్పలవిరాజితమ్।
ఆదాయ సుమనోదామ ధనంజయముపాయయౌ॥ 1069 ॥
ఆనన్దోత్పల్లనయనో ద్రుపదోఽపి మ(స)హాత్మజైః।
తమభ్యనన్దద్భూపాలాన్సాసూయమవలోకయన్॥ 1070 ॥
అథాన్యోన్యం మహీపాలా విలోక్య క్షణమాననమ్।
అవమానాగ్నిసంతాపప్రోన్మిషత్స్వేదబిన్దవః॥ 1071 ॥
ఊచిరే కృతకస్మేరచ్ఛాయాధౌతాధరశ్రియః।
ఆరక్తనయనామ్భోజవ్యఞ్జితోఽర్జితమన్యవః॥ 1072 ॥
అహో మిథ్యావినీతేన లమ్బకూర్చేన భూభుజా।
మానినః పృథివీపాలా ద్రుపదేన విడమ్బితాః॥ 1073 ॥
సందేహదోలనతులామారోప్య భుజవిక్రమమ్।
ఇయముద్ఘట్టకక్రీడా ధూర్తేనానేన నః కృతా॥ 1074 ॥
సరలైః స్వయమస్మాభిర్యశః స్ఫటికనిర్మలమ్।
అసాధుజనసంపర్కపఙ్కేన మలినీకృతమ్॥ 1075 ॥
ద్విజేన మన్యురస్మాకం కృతం యేనాతిచాపలమ్।
వధ్యోఽయం ద్రుపదః కన్యాం యోఽస్మై దాతుం సముద్యతః॥ 1076 ॥
సహామహే కథం నామ సదాచారవిపర్యయమ్।
బ్రాహ్మణానాం న విహితో రాజయోగ్యః స్వయంవరః॥ 1077 ॥
ఇత్యుక్త్వా పార్థతం సర్వే భాస్వత్కనకకఙ్కకాః।
నృపాః సమాయయుర్హన్తుం భ్రుకుటీకుటిలాననాః॥ 1078 ॥
దృష్ట్వా తాన్క్రోధసంరబ్ధాన్ద్రుపదః శరణం ద్విజాన్।
ప్రయయౌ తేఽపి సంనద్ధాః సముత్తస్థుః సమన్తతః॥ 1079 ॥

తతో విహస్య విజయో వినివార్య రణాద్ద్విజాన్।
తదేవ ధనురాకృష్య పార్థివాత్సముపాద్రవత్।। 1080 ।।
ఉన్మూల్య భీమసేనోఽపి పృథుశాఖం మహీరుహమ్।
రాజసాగరముద్ధూతో జగ్రాహ గిరిగౌరవః।। 1081 ।।
ప్రభావసదృశాకారం కర్ణో వీక్ష్య కిరీటినః।
సుసంరబ్ధః సమభ్యేత్య చకార జటిలం శరైః।। 1082 ।।
అథార్జునభుజోత్సృష్టాన్సాయకాన్సరలాయతాన్।
న సేహే సమరే కర్ణః ఖలః సాధుగుణానివ।। 1083 ।।
సోఽబ్రవీత్ఫాల్గుణం కర్ణః శఙ్కితః శౌర్యసంపదా।
ధనుర్వేదోఽసి కిం సాక్షాద్రామః శక్రోఽథవా ద్విజః।। 1084 ।।
ఇతి కర్ణవచః శ్రుత్వా హసన్నూచే ధనంజయః।
యుధ్యస్వ కిం తవానేన న మే జీవన్గమిష్యసి।। 1085 ।।
మృణాలకోమలభుజైః సుకుమారపరాక్రమైః।
అస్మద్విధానాం యుద్ధేఽస్మిన్నలం దుఃశాసనాదిభిః।। 1086 ।।
ఉక్త్వేతి చణ్డకోదణ్డమణ్డలాన్తరనిర్గతైః।
తం కరైరవి తీక్ష్ణాంశుః శరైః క్షిప్రమపూరయత్।। 1087 ।।
భీమసేనోఽథ సంభ్రాన్తః శల్యదుర్యోధనౌ బలీ।
జిత్వా నినాయ భుజయోః శౌర్యం కేయూరతామివ।। 1088 ।।
భీమేన బాహుయుద్ధేన జితే శల్యే సరాజకే।
న్యవర్తన్త మహీపాలా బ్రహ్మతేజోవిశఙ్కితాః।। 1089 ।।
యుధిష్ఠిరే పురాయాతే యమాభ్యాం సహ ధీమతి।
పశ్చాత్కృష్ణామథాదాయ జగ్మగుర్భీమఫల్గుణౌ।। 1090 ।।
కుమ్భకారగృహోపాన్తే భార్గవస్య నివేశనే।
తే ప్రాపుర్మాతరం వీరాః కర్మశాలాన్తరస్థితామ్।। 1091 ।।

భీమార్జునావూచతుస్తాం భైక్ష్యమానీతమిత్యథ।
నిశి కున్తీ చ తావూచే సమం సంభుజ్యతామితి ।। 1092 ।।
ద్రౌపదీం చ పురో దృష్ట్వా తతో భ్రాజిష్ణుభూషణామ్।
మృషావాదపరిభ్రష్టా పస్చాత్తాపం యయౌ పృథా ।। 1093 ।।
ఖిన్నాం విలోక్య తాం కున్తీం మిథః సంతతిశాలినః।
సర్వేషామేవ నః కృష్ణేత్యూచుర్విహితసంవిదః ।। 1094 ।।
పాణ్డుపుత్రాన్పరిజ్ఞాయ తతో విక్రమసూచితాన్।
హలాయుధసఖః శౌరిర్ద్రష్టుం హృష్టః సమభ్యయాత్ ।। 1095 ।।
గూఢం ప్రవిశ్య తాన్దృష్ట్వా తతః పుత్రాన్పితృస్వసుః।
కృష్ణోఽస్మీతి వదన్పాదౌ సోఽగ్రహీద్ధర్మజన్మనః ।। 1096 ।।
పరిష్వజ్య సమాభాష్య హృష్టాస్తే శౌరిణా మిథః।
ముహూర్తం స్వకథాః శ్రుత్వా తస్థుర్బాష్పాకులేక్షణా ।। 1097 ।।
తతో యతాగతే యాతే కృష్ణే లాఙ్గలినా సహ।
ధృష్టద్యుమ్నోఽనుజావృత్తం జ్ఞాతుం బభ్రామ శఙ్కితః ।। 1098 ।।
స భార్గవగృహోపాన్తే ఛన్న స్తేషాం కథాన్తరే।
శుశ్రావ కృష్ణేత్యాహ్వానం కథాశ్చ క్షత్రియోచితాః ।। 1099 ।।
తతః స హృష్టో ద్రుపదం తమభ్యేత్య సమభ్యధాత్।
తాత రాజేన్ద్రవేశ్యేన వృతా సా భగినీ మమ ।। 1100 ।।
నాగవల్లీ సమారూఢా స్వయం క్రముకపాదపమ్।
పీయూషశాలినీ జ్యోత్స్నా చన్ద్రకాన్తేన సంగతా ।। 1101 ।।
ఇతి పుత్రవచః శ్రుత్వా ద్రుపదః స్వం పురోహితమ్।
విసృజ్య పాణ్డుతనయానానినాయ నిజాలయమ్ ।। 1102 ।।
కల్పితం నృపవీక్షాయై చతురైర్నృపసేవకైః।
తే సముచ్చిత్య జగృహుః క్ష్మాపయోగ్యముపాయనమ్ ।। 1103 ।।

కున్తీ కృష్ణాం సమాదాయ వివేశాన్తఃపూరం తతః।
పార్థాశ్చ రత్నపీఠేషు పూజితాః సముపావిశన్।। 1104 ।।
తాన్పుక్తోత్తరమాసీనాన్పూజయిత్వాథ పార్షతః।
పప్రచ్ఛాభిజనం పూర్వమాకారేణాపి వర్ణితమ్।। 1105 ।।
తతో యుధిష్ఠిరోఽవాదీన్మేఘగమ్భీరయా గిరా।
తాణ్డవాచార్యకం కుర్వన్నివ క్రీడాశిఖణ్డినామ్।। 1106 ।।
రాజన్ననన్యసదృశాః ప్రతాపానుగుణా గుణాః।
భవన్తి సత్త్వసంపన్నా న హీనాభిజనే జనే।। 1107 ।।
అవిచార్యైవ తనయావత్సలః కిం విశఙ్కసే।
రాధావిభేదే సామాన్యః కో హి నామ ప్రగల్భతే।। 1108 ।।
అహం యుధిష్ఠిరో రాజన్భీమోఽయమయమర్జునః।
అనేన తత్పురో రాజ్ఞాం యన్త్రం భూమౌ నిపాతితమ్।। 1109 ।।
ఇతి పీయూషసంసిక్తం శ్రుత్వా యౌధిష్ఠిరం వచః।
లేభే సఫలసంకల్పో ద్రుపదః ప్రమదశ్రియమ్।। 1110 ।।
ముహూర్తం హర్షనిఃస్యన్దః స్థిత్వా శ్రుత్వా చ తత్కథామ్।
పాఞ్చాలరాజః ప్రోవాచ కుత్సయన్ధృతరాష్ట్రజాన్।। 1111 ।।
దిష్ట్యా జతుగృహాత్తస్మాన్ముక్తా యూయం మహాభయాత్।
దిష్ట్యా చ యుష్మత్సంబన్ధః ప్రాప్తః సుకృతినా మయా ।। 1112 ।।
గృహ్ణాతు విధివత్పాణిం మత్పుత్ర్యాః శ్వేతవాహనః।
తచ్ఛ్రుత్వోవాచ కౌన్తేయో మాతుః సత్యాం గిరం స్మరన్।। 1113 ।।
పుత్ర్యాస్తవ వయం సర్వే గ్రహీష్యామః కరం నృప।
మా విశఙ్కస్వ ధర్మస్య సుసూక్ష్మో హి గతిక్రమః।। 1114 ।।
ద్రుపదోఽపి తదాకర్ణ్య ప్రోవాచోత్కమ్పితాశయః।
అహో నిన్ద్యమసత్సేవ్యం ధర్మజ్ఞోఽప్యభిభాషసే।। 1115 ।।

అనపేక్ష్య కులాచారం కథమస్మద్విధో జనః।
బహిష్కృతే లోకవాదైః కర్మణ్యస్మిన్ప్రవర్తతే।। 1116 ।।
ఏకపత్నీవ్రతా నార్యః పురుషా బహుయోషితః।
కథమేతాం స్థితిం ధర్మ్యాం హేలయా హాతుమర్హసి।। 1117 ।।
తచ్ఛ్రుత్వోవాచ తం పార్థో మా రాజన్విమనా భవ।
జనన్యా వయమాజ్ఞప్తాః సహేయం భుజ్యతామితి।। 1118 ।।
తదతథ్యం కథం కర్తుం శక్తః సత్యధనో జనః।
సత్యం హి ధర్మవృక్షస్య మూలం శాఖాసహస్రిణః।। 1119 ।।
ఇతి కౌన్తేయవచసా విషణ్ణే ససుతే నృపే।
కున్తీ పృష్టా సమభ్యేత్య తదేవాహ నరేశ్వరమ్।। 1120 ।।

ద్రౌపదీస్వయంవరః।। 25 ।।

అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య భగవాన్భూతభావనః।
సమస్తసంశయచ్ఛేత్తా మునిః సత్యవతీసుతః।। 1121 ।।
తైః సమభ్యర్చితస్తత్ర చూడాచుమ్బితభూతలైః।
సంశుశ్రావ పృథక్తేషాం వివాహే ధర్మసంశయమ్।। 1122 ।।
తమబ్రవీన్మునివరః సంశయం మా కృథా వృథా।
శ్రూయతామిదమత్రైవ వర్ణితం వేధసా స్వయమ్।। 1123 ।।
యమే క్రతుక్రియావ్యగ్రే సమగ్రా జగతీ పురా।
ప్రజాభారేణ సంపూర్ణా పీడితా వీతమృత్యునా।। 1124 ।।
తతః పృథ్వీపరిత్రాణవ్యాపృతః పాకశాసనః।
దృష్ట్వా చతుర్ముఖం దేవం యమయజ్ఞమహీం యయౌ।। 1125 ।।
దదర్శ తత్ర జాహ్నవ్యాం సువర్ణకమలావలీమ్।
వ్రజన్తీం వీచినిచయైః క్షణమావర్తనర్తితామ్।। 1126 ।।
కౌతుకాత్తదథాన్విష్య సహస్రాక్షో మృగీదృశమ్।

అపశ్యద్దివ్యలలనాం విషణ్ణావదనామ్బుజామ్ ।। 1127 ।।

బాష్పామ్బుబిన్దుభిస్తస్యా జలే హేమాబ్జమాలికామ్।

తాం విలోక్య స పప్రచ్ఛ విస్మితః శోకకారణమ్ ।। 1128 ।।

సాపి తం జ్ఞాస్యసీత్యుక్త్వా జగామ గజగామిని।

తామేవానువ్రజఞ్ఛక్రో దదర్శ గిరిమూర్ధని ।। 1129 ।।

సింహాసనస్థం పురుషం కాన్తం ప్రణయినీసఖమ్।

క్రీడన్తమక్షైస్తం దృష్ట్వా దృష్ట్వా దర్పాత్రోపవాచ వృత్రహా ।। 1130 ।।

అహో న జగతాం నాథం మాం దృష్ట్వాపి న కమ్పసే।

వికలోఽపి పురః స్త్రీణాం నూనం శక్రాయతే జనః ।। 1131 ।।

శతమన్యోర్వచః శ్రుత్వా విహస్య గిరిజాపతిః।

తం చక్రే దృక్త్రిభాగేన క్షణాత్కాష్ఠమివాచలమ్ ।। 1132 ।।

తతోఽక్షకేలిపర్యన్తే తాం సబాష్పాం స్త్రియం రహః।

ఉవాచ హాసకిరణైః కుర్వాణః స్ఫాటికం జగత్।

స్పృష్ట్వైనం మద్గిరా ముఞ్చ దృప్తం మత్క్రోధబన్ధనాత్ ।। 1133 ।।

ఇత్యుక్త్వా తేన నాకస్త్రీస్తబ్ధం పస్పర్శ వజ్రిణమ్।

స్పృష్టమాత్రః స చ తయా పపాత గతచేతనః ।। 1134 ।।

తమబ్రవీదుమాకాన్తో మైవం దర్పం పునః కృథాః।

ఉత్తిష్ఠాలోకయ గుహాం గిరేరుద్ధాల్యశేఖరమ్ ।। 1135 ।।

ఇతి శ్రుత్వా తథా కృత్వా స దదర్శ దరీగృహే।

తుల్యాకృతిత్రయోవేశాంశ్చతురోఽన్యాన్పురందరాన్ ।। 1136 ।।

దృష్ట్వా తాన్కమ్పితః శక్రో బభూవోద్భ్రాన్తమానసః।

కశ్చిదేతే యథా నాహం భవిష్యామీతి శఙ్కితః ।। 1137 ।।

తమువాచాథ భగవాన్భర్గః కార్యార్థమస్తు వః।

పఞ్చానాం మానుషే లోకే జన్మ భూభారశాన్తయే ।। 1138 ।।

మహేశ్వరవచః శ్రుత్వా తే కృత్వాఞ్జలయస్తతః।
ఊచుర్ధర్మాదయో దేవాః సన్తు నో జనకా ఇతి।। 1139 ।।
శక్రోఽప్యవాదీన్మత్పూనురేషాం మధ్యేఽస్తు పఞ్చమః।
త్వత్ప్రసాదాదహం దేవ న పతామి స్వయం క్షితౌ।। 1140 ।।
ఏవమస్త్వితి తం దేవః ప్రీతః ప్రోవాచ శంకరః।
వినయావధయః కోపాః స్థాయినో న మహాత్మనామ్।। 1141 ।।
విశ్వభుగ్ధృతధామా చ శిబిః శాన్తస్తథాపరః।
తేజస్వీ వేతి తే శక్రా జాతాః పాణ్డుసుతా భువి।। 1142 ।।
తదర్థం సున్దరీ జాతా స్వర్గస్త్రీ సైవ భూతలే।
కృష్ణా తవ సుతా రాజన్నత్ర మా విమతిం కృథా।। 1143 ।।
ఏతత్సర్వం యథా వృత్తం పశ్య దివ్యేన చక్షుషా।
ఇత్యుక్త్వాస్మై దదౌ వ్యాసః క్షణం ధ్యానమయీం దృశమ్।। 1144 ।।
తతస్తత్వం సమాలోక్య హృష్టః పాఞ్చాలభూపతిః।
ధన్యోఽస్మీతి వదన్ప్రహ్వో నిర్యయౌ మునినా సహ।। 1145 ।।

పఞ్చేన్ద్రోపాఖ్యానమ్।। 26 ।।

అథ యాతే మునిపరే యోగే పుష్యేన్దుపూజితే।
ధౌమ్యేన విదివద్వహ్నౌ హుతే మన్త్రపురస్కృతే।। 1146 ।।
క్రమేణ జగృహుః పాణిం కృష్ణాయాః పాణ్డునన్దనాః।
పూజితాః సర్వపాఞ్చాలైర్భూరిరత్నామ్బరప్రదైః।। 1147 ।।
ఉత్సవే విశ్రుతే తస్మిన్వర్తమానే మహాధనే।
పార్థేభ్యః ప్రాహిణోత్కృష్ణో ధనం బహుహయద్విపమ్।। 1148 ।।

వివాహః।। 27 ।।

తతః పాణ్డుసుతైర్లబ్ధాం కృష్ణం జ్ఞాత్వా నరేశ్వరాః।
విస్మయం చ ప్రకోపం చ సంతాపం చ ప్రపేదిరే।। 1149 ।।

పాణ్డవాభ్యుదయం శ్రుత్వా దుఃశాసనపురోగమాః।
హా కష్టమిత్యభాషన్త నిన్దన్తో విధిశాసనమ్॥ 1150 ॥
ధృతరాష్ట్రం సమభ్యేత్య ప్రహృష్టో విదురస్తతః।
ఉవాచ దిష్ట్యా త్వత్పుత్రైః ప్రాప్తా కృష్ణా బలాదితి॥ 1151 ॥
తచ్ఛ్రుత్వా ధీమతస్తస్య తుష్టః కురు మహీపతిః।
కృష్ణాం దుర్యోధనేనైవ ప్రాప్తాం మేనే సహ శ్రియా॥ 1152 ॥
పునస్తమభ్యధాత్క్షత్తా భ్రాతుః పుత్రైస్వ ప్రభో।
ముక్తైర్జతుగృహాద్దైవాజ్జితం కున్తీసుతైరితి॥ 1153 ॥
తతః స సంవృతాకారో బహిర్హర్షమివావహన్।
ఉవాచ పుత్రాబ్యధికా దిష్ట్యా జీవన్తి తే మమ॥ 1154 ॥
అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య సహామాత్యైః సుయోధనః।
ఉవాచ విదురే యాతే పితరం మన్యుమూర్చ్ఛితః॥ 1155 ॥
అహో ను కృతవైరాస్తే విస్మృతాస్తవ శత్రవః।
యస్తేషాం సంగ్రహం మోహాదార్జవాద్యాతుముద్యతః॥ 1156 ॥
శ్రియా శశాఙ్కధవలచ్ఛత్రచామరవిభ్రమైః।
అవిశ్వాసమయే రాజ్యే ధ్రువం సముపహస్యతే॥ 1157 ॥
చౌరం ద్విష్టం వధూం యాతాం శత్రుం విత్రాసితం కృతమ్।
పునః సంగృహ్య యః శేతే స తైరేవ ప్రబోధ్యతే॥ 1158 ॥
విశ్వాసం శఙ్కితే శత్రౌ మా కృథాః సరలాశయః।
రాజన్నుపహుచ్ఛలం రాజ్యం భుజ్యన్తే కిల నాహవైః॥ 1159 ॥
ఉపాయైరధ్యశక్యాస్తే జానే జేతుం నరేశ్వరాః।
ఉపేక్షితా భవిష్యన్తి సంకల్పేఽప్యథ దుర్జయాః॥ 1160 ॥
శ్రూయతే ద్రౌపదీ తేషాం సర్వేషాం మహిషీ మతా।
సైవ తద్భేదనోపాయో జీవితం హి కలేః స్త్రియః॥ 1161 ॥

హన్యన్తాం కుశలైస్తీక్ష్ణైర్గూఢమద్యైవ వా మమ।
పశ్చాత్తాపం హి పుష్ణాతి కాలహీనో మనోరథః।। 1162 ।।
ఇతి దుర్యోధనేనోక్తే వీరస్తపనసంభవః।
ఊచే దన్తాంశుభిః కుర్వన్ముఖాబ్జే కేసరావలీమ్।। 1163 ।।
మతిమద్భిః ప్రయత్నేన యథావద్విహితా అపి।
ఉపాయా నైవ సిధ్యన్తి వినా దైవావలోకనమ్।। 1164 ।।
మానీ చ కృతవైరశ్చ దృష్టసారశ్చ విక్రమే।
కో హి దైవం సముద్దిశ్య విలమ్బేన వధే రిపోః।। 1165 ।।
యత్నైర్బహువిధైః పార్థా భవద్భిః క్షపితా అపి।
వివర్తన్తే మహోత్సాహాః కిమన్యద్దైవతం వినా।। 1166 ।।
ఉపాయా యుక్తయో మాయాః కాలయాపనముచ్యతే।
నిరపాయో జయస్తూలమేక ఏవ పరాక్రమః।। 1167 ।।
అద్యైవ పాణ్డుతనయాఞ్జహి యుద్ధే మహీపతే।
కృష్ణాదిభిః పరావృత్తాస్తే హి కాలేన దుర్జయాః।। 1168 ।।
అమ్బుసా శమమాయాతి ముష్టిమేయశిఖః శిఖీ।
ప్రవృద్ధేఽధఃస్థితైః పశ్చాత్సంతప్తైరేవ దృశ్యతే।। 1169 ।।
ఇతి శ్రుత్వామ్బికాసూనుస్తనయః స్నేహమోహితః।
ఏవమేతదితి ధ్యాత్వా సందేహాకులితోఽభవత్।। 1170 ।।
స భీష్మప్రముఖాన్వృద్ధానానాయ్య నయకోవిదాన్।
పప్రచ్ఛ సుతసంకల్పే యక్తాయుక్తవినిశ్చయమ్।। 1171 ।।
మహాశయో జగాదాథ సమదర్శీ పితామహః।
రాజన్నద్యాపి మన్యే నో విక్రియాం సముపాగతః।। 1172 ।।
వితీర్య తేభ్యో రాజ్యార్ధమవిజ్ఞాతాన్తరః పరైః।
నిష్పరీవాదవిషదం విభవం భోక్తుమర్హసి।। 1173 ।।

ఆనృశంస్యేన సభటా బన్ధుప్రీత్యా కులాధికాః।
వినయనే చ శోభన్తే యత్సత్యం ప్రభవిష్ణవః।। 1174 ।।
ఇత్యుక్తవతి గాఙ్గేయే భారద్వజోఽభ్యభాషత।
శ్రేయః శాన్తనవేనోక్తం రాజన్స్వకులభూతయే।। 1175 ।।
ప్రాప్తకాలం వచః పథ్యం ప్రమాదీ న శ్రృణోతి యః।
ధిక్ఛన్దం స చిరేణైవ నష్టశ్రీకః శ్రృణోతి సః।। 1176 ।।
యుక్త్యా సంప్రియతామేతద్బన్ధువైరముపస్థితమ్।
కులభేదే హి వివృతే ప్రయాన్త్యేవ విభూతయః।। 1177 ।।
ఏతదాకర్ణ్య కర్ణోఽథ కించిదాకూణితాననః।
ఉవాచ బత జీవన్తి నిజైః పుణ్యైః క్షితీశ్వరాః।। 1178 ।।
అసామాన్యేన మానేన దానేన చ దృఢీకృతాః।
ప్రభుం నేచ్ఛన్తి సచివా యత్తతోఽన్యత్కిమద్భుతమ్।। 1179 ।।
అథవా భూమిపాలానాం మిథ్యైవాస్థానుజీవిషు।
కేవలం భాగ్యసంయోగో వికలస్యాపి భూతయే।। 1180 ।।
అమ్బరీష ఇతి ఖ్యాతో బభూవ పృథివీపతిః।
వికలః కరణైర్హీనో నిఃశ్వాసాలక్ష్యజీవితః।। 1181 ।।
మన్త్రీ తస్య మహాకర్ణిః సర్వమావృత్య మణ్డలమ్।
చకార రాజ్యహరణే మనో లోభేన మోహితః।। 1182 ।।
తతో నృపతిపుణ్యోత్థైరదృష్టపురుషైర్బలాత్।
హతోఽసౌ సచివో రాజ్ఞామితి భాగ్యానుగాః శ్రియః।। 1183 ।।
ఇతి శ్రుత్వావదద్ద్రోణః సూతపుత్ర హతా ధ్రువమ్।
కురవః కర్ణ దర్పాన్ధాః సర్వజ్ఞోఽత్ర త్వమేవ చ।। 1184 ।।
తతః ప్రోవాచ విదురో ధృతరాష్ట్రం మహామతిః।
అహో ను నాస్తి తే రాజన్భేషజం వ్యసనామయే।। 1185 ।।

భీష్మో ద్రోణశ్చ యద్వక్తి శ్రేయసే సునయోచితమ్।
తదనాయాసమమృతం బత కస్య న రోచతే।। 1186 ।।
సమానాః స్వసుతైరేవ ధర్మేణ తవ పాణ్డవాః।
న తేషాం పృతివీపాల దాయాద్యం హర్తుమర్హసి।। 1187 ।।
బలినా భీమసేనేన విజయేన చ ధన్వినా।
కో హి సర్వస్వమాదాయ వీతశజ్కః సుఖం వసేత్।। 1188 ।।
ప్రరోచనకృతో మన్యుః సామ్నా సరలచేతసః।
అజాతశత్రోర్వీరస్య హృదయాదపకృష్యతామ్।। 1189 ।।
ఆనీయన్తామిహైవాద్య తే ప్రసాద్య కులిశ్రియే।
ఆనన్దః పౌరవృన్దానామస్తు తద్దర్శనోద్యతః।। 1190 ।।
ఋజుః కర్ణో నవైశ్వర్యమూఢో దుర్యోధనః శిశుః।
నృశంసః శకునిస్తేషాం కుతో ను స్వహితే మతిః।। 1191 ।।
విదురస్యేతి వచసా ధృతరాష్ట్రో విబోధితః।
ఉవాచ సాధు యుష్మాభిరుక్తం కీర్త్యై కులస్య నః।। 1192 ।।
గత్వా విదుర కౌన్తేయాన్సానుగః క్షిప్రమానయ।
ఉత్కణ్ఠితం మమ మనస్తత్సంగమసుధారసే।। 1193 ।।
ఇత్యాజ్ఞయా నరపతేర్విదురః శీఘ్రవాహనః।
యథోక్తం ధృతరాష్ట్రేణ హృష్టః సర్వం నివేద్య సః।
ఆగమ్యతాం నాగపురం పాణ్డవానిత్యభాషత।। 1194 ।।
తతః పాఞ్చాలరాజస్య వచసా కేశవస్య చ।
సానుగా పాణ్డుతనయాః ప్రయయుర్హస్తినాపురమ్।। 1195 ।।
అథ తద్దర్శనానన్దసుధానిష్యన్దచేతసామ్।
పౌరాణామభవత్కోఽపి తత్కీర్తిగణనాదరః।। 1196 ।।
తే బద్ధరత్నముకుటాశ్చారుకేయూరకుణ్డలాః।

జఙ్గమా ఇవ సంప్రాప్తా భ్రేజిరే రోహణాచలాః।। 1197 ।।

రాజధానీం ప్రవిశ్యాథ ప్రణిపత్య పితామహమ్।

సమేత్య సకృపద్రోణం ధృతరాష్ట్రం వవన్దిరే।। 1198 ।।

స్థిత్వా సంపూర్ణితాస్తత్ర కంచిత్కాలం సుఖేన తే।

ప్రయయుః ఖాణ్డవప్రస్థమామ్బికేయస్య శాసనాత్।। 1199 ।।

ఉద్దిష్టం తత్ర రాజ్యార్ధం తే ప్రాప్త వ్యవసాయినః।

విచిత్రగోపురాజాలం పురం చక్రుర్మహాధనమ్।। 1200 ।।

తత్ర త్రిదివసంకాశే నన్దనోద్యానసున్దరే।

ననన్దుర్లోకపాలా స్తే దిక్షు విశ్రుతకీర్తయః।। 1202 ।।

ఇన్ద్రప్రస్థయుధిష్ఠిరరాజ్యార్ధప్రాప్తిః।। 28 ।।

తతః కదాచిదాస్థానస్థితం తత్ర సహానుజమ్।

స్వయం యుధిష్ఠిరం దష్టుమాయయౌ నారదో మునిః।। 1202 ।।

తం ప్రణమ్య ప్రభాపుఞ్జపిఞ్జరీకృతదిఙ్ముఖమ్।

అపూజయన్పాణ్డుసుతాః ప్రాజ్యరత్నాసనాదిభిః।। 1203 ।।

స పృష్ట్వా నామయం శ్రీమాన్సానుజం ధర్మనన్దనమ్।

ఆశీర్భిర్వ్యదధే ధన్యాం ద్రౌపదీం నన్తుమాగతామ్।। 1204 ।।

తాం విసృజ్య జగాదాథ విజనే పాణ్డవాన్మునిః।

దిష్ట్యా జగాదాథ విజనే పాణ్డవాన్మునిః।

దిష్ట్యా కుశలినో యూయం పునరాలిఙ్గితాః శ్రియా।। 1205 ।।

ఏకపత్నీసమాసక్తైర్భవద్భిః సంహతైర్మిథః।

స్థాతవ్యమప్రసాదేన భేదమూలం హి యోషితః।। 1206 ।।

సున్దోపసున్దావసురౌ నిర్జితామరమణ్డలౌ।

అభూతాం తపసాజయ్యౌ ప్రజాపతివరోర్జితౌ।। 1207 ।।

న భయం సర్వభూతేభ్యో మిథోభేదం వినాభవత్।

తయోః సమరవీథీషు సతతం భుజశాలినోః।। 1208 ।।
తతస్తద్భేదనోపాయం మన్త్రయిత్వా సురైర్విధిః।
కాన్తాం తిలోత్తమాం నామ సురనారీం వినిర్మమే।। 1209 ।।
ఆదాయ సర్వరత్నేభ్యస్తిలం తిలమనిన్దితమ్।
నియోగాద్బ్రహ్మణః క్షిప్రం సా కృతా విశ్వకర్మణా।। 1210 ।।
తతః సా సురకాయార్థం దైత్యాల్లోభయితుం శనైః।
సురాన్ప్రదక్షిణీకృత్య జగామ గజగామినీ।। 1211 ।।
చతుర్ముఖోఽభవత్క్షిప్రం తాం వీక్ష్య శశిశేఖరః।
శక్రః సహస్రనేత్రశ్చ మునయశ్చ శతాననాః।। 1212 ।।
సా విన్ధ్యోపవనాసీనౌ జ్ఞాత్వా తావసురాధిపౌ।
తత్రైవ పుష్పావచయం గత్వా చక్రే సుమధ్యమా।। 1213 ।।
తస్యా విలాసవలితం లతాఞ్చలవిసంస్థులమ్।
క్వచిన్మధుకరాపాతకృతసీత్కారవిభ్రమమ్।। 1214 ।।
క్వచిద్బాలానిలాలోలదుగూలచలనాకులమ్।
బభౌ మనోభవాభోగవిభాగసుభగం వపుః।। 1215 ।।
దృష్ట్వా తౌ మధుసంమత్తౌ తాం కురఙ్గవిలోచనామ్।
మమైవేయం మమైవేయమిత్యుక్త్వా భేదమాపతుః।। 1216 ।।
తతః సముద్యతగదౌ సమరే యుద్ధదుర్మదౌ।
మిథః ప్రహారైః స్ఫుటితావభూతాం గతజీవితౌ।। 1217 ।।

సున్దోపసున్దోపాఖ్యానమ్।। 29 ।।

ఇత్యేవం యోషితో రాజన్భేదస్య వ్యసనస్య చ।
పరాభవస్య చ పదం సేవేతాశఙ్కితోఽథ తాః।। 1218 ।।
భ్రాతృభేదస్త్వయా రాజన్రక్షణీయః ప్రయత్నతః।
అసిధారావ్రతమిదం యదేకస్త్రీనిషేవణమ్।। 1219 ।।

నారదేనేతి కథితం నిశమ్య పాణ్డునన్దనాః।
జాయాయాం సమయం చక్రుర్మిథోభేదాద్విశఙ్కితాః॥ 1220 ॥
కృష్ణయా సంగతం భ్రాతా భ్రాతరం యో విలోకయేత్।
స చరేద్ద్వాదశ సమాస్తీర్థసేవీ వనేచరః॥ 1221 ॥
ఇతి సంవిదమాదాయ నారదస్య పురో మునేః।
రరక్ష పృథివీం వీరా దోర్భిర్భోగీన్ద్రసన్నిభైః॥ 1222 ॥
తతః ప్రయాతే దేవర్షౌ కదాచిచ్చక్రసంభవః।
శుశ్రావ క్రన్దితం దూరాద్విప్రస్యార్తప్రలాపినః॥ 1223 ॥
దస్యుభిః పాపచరిత్రైర్దుర్బలస్య బలాధికైః।
హ్రియతే గోధనం మేఽద్య పార్థో రక్షతు మాం తతః॥ 1224 ॥
ఇతి ద్విజన్మనః శ్రుత్వా పూత్కృతం క్షిప్రమర్జునః।
న భేతవ్యమితి క్షిప్రమవదత్కార్ముకోన్ముఖః॥ 1225 ॥
స వ్రజన్నాయుధాగారం స్థితం తత్ర యుధిష్ఠిరమ్।
ద్రౌపద్యా సహితం జ్ఞాత్వా క్షపాం చిన్తాకులోఽభవత్॥ 1226 ॥
అప్యాయుధార్థీ సంస్మృత్య ప్రతిజ్ఞాం న వివేశ సః।
బ్రహ్మస్వవిప్రలోపం చ న సేహే మానినాం వరః॥ 1227 ॥
ఇతః సమయభఙ్గో మే ధర్మహానిరతః పరః।
ఇతి ధ్యాత్వా వివిగ్నోఽభూత్సందేహాత్సత్యధర్మయోః॥ 1228 ॥
ఇతో మే వనవాసోఽస్తు ద్విజోపేక్షాం తు న క్షమే।
ఇతి ప్రవిశ్య జగ్రాహ స నిశ్చిత్యాయుధం నిజమ్॥ 1229 ॥
తతో విధాయ దలశః సాయకైర్దస్యుమణ్డలమ్।
బ్రాహ్మణాయ దదౌ పార్థో గోధనం యశసాం నిధిః॥ 1230 ॥
యుధిష్ఠిరమథాభ్యేత్య ప్రాహ ప్రాఞ్జలిరర్జునః।
రాజన్సమయవిభ్రంశాత్స్వస్తి గచ్ఛామ్యహం వనమ్॥ 1231 ॥

ప్రస్థితం తీర్థసేవాయై మామనుజ్ఞాతుమర్హసి।
అసత్యం నోత్సహే రాజన్ధర్మరాజ తవానుజః।। 1232 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా విప్రియం రాజా సబాష్పస్తమభాషత।
పురాస్మాభిః కృతః పార్థ సమయో దర్శనాన్మిథః।। 1233 ।।
న మన్యుస్త్వయి భ్రాతుర్మే న చాహం దర్శితస్త్వయా।
అకిల్బిషో హి మద్వాక్యాన్నాస్మాన్సంత్యక్తుమర్హసి।। 1234 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా శక్రతనయో రాజానమవదత్కృతీ।
ధర్మమాచరతి వ్యాజాత్కథమస్మద్విధో జనః।। 1235 ।।
ఇత్యుక్త్వా నృపమామన్త్ర్య ప్రతస్థే పాణ్డునన్దనః।
నియతైరితిహాసజ్ఞైః సహితో బ్రహ్మవాదిభిః।। 1236 ।।
స గత్వా పుణ్యతీర్థాని సేవమానః సహ ద్విజైః।
గఙ్గాద్వారం సమాసాద్య స్నాతుం స్వయమవాతరత్।। 1237 ।।
తత్ర తం మన్మథాకారం దృష్ట్వా నాగేన్ద్రకన్యకా।
ఐరావతకులే జాతా చకర్ష స్మరమోహితా।। 1238 ।।
ఉలూపీ నామ సా కాన్తా నివేద్యాస్మై నిజం కులమ్।
కృతాగ్నికార్యం తం తత్ర భజ మామిత్యభాషత।। 1239 ।।
సాభిలాషం వచః శ్రుత్వా తస్యాస్తరలచక్షుషః।
ధ్యాత్వా ముహూర్తం ప్రోవాచ పార్థః పృథులలోచనః।। 1240 ।।
కాన్తికల్లోలయలితాం నయనామృతవాహినీమ్।
భజమానం స్వయం సుభ్రు కస్త్వాం న బహు మన్యతే।। 1241 ।।
కింత్వహం ద్వాదశ సమా బ్రహ్మచర్యప్రదీక్షితః।
చరామి పుణ్యతీర్థాని సమయోఽయం గురోర్గిరా।। 1242 ।।
ఇత్యుర్జునవచః శ్రుత్వా భుజఙ్గపతికన్యకా।
ప్రోవాచ లజ్జావినమన్నేత్రాంశుశబలస్తనీ।। 1243 ।।

అయం కన్యావిరుద్ధో మే క్రమః కమలలోచన।
తవాపి పురతో వచ్మి ప్రగల్భలలనేవ యత్॥ 1244 ॥
జాతే సర్వమహం నాథ యుష్మత్సమయసత్కథామ్।
కిన్త్వియం త్వత్పురేత్యుక్త్వా యత్కిముక్తేన తేన వా॥ 1245 ॥
రక్ష వా సమయం నాథ జీవితం వా ప్రయచ్ఛ మే।
యోషిద్వధే చ సత్యే చ చిన్త్యతాం గురులాఘవమ్॥ 1246 ॥
ఇతి తస్యా మృగదృశః శ్రుత్వా ప్రణయివత్సలః।
విలాసమరసం భేజే తత్సంగమమహోత్సవమ్॥ 1247 ॥
తతో పరేఽహ్ని తాం బాలామామన్త్ర్య వినతాననామ్।
ఉన్మజ్జ్య సలిలాత్పార్థస్తీర్థాని ప్రయయౌ కృతీ॥ 1248 ॥

ఉలూపీదర్శనమ్॥ 30 ॥

స గత్వా హిమవత్పార్శ్వం దృష్ట్వాగస్త్యతటం తథా।
వసిష్ఠపర్వతం పుణ్యం భృగుతుఙ్గం చ పాణ్డవః॥ 1249 ॥
నానాతీర్థేషు పుణ్యాత్మా బ్రాహ్మణేభ్యో యతవ్రతః।
గోభూమిహేమలక్ష్యాణి ప్రదదౌ మన్దిరాణి చ॥ 1250 ॥
హిరణ్యబిన్దోస్తీర్థే చ స్నాత్వా పాచీం దిశం యయౌ।
నదీముత్పలినీం గత్వా నైమిషారణ్యమాయయౌ॥ 1251 ॥
నన్దామపరనన్దాం చ కౌశికీం చ గయాం తథా।
అతీత్యాఙ్గాంశ్చ వఙ్గాంశ్చ ప్రయయౌ జలధేస్తటీమ్॥ 1252 ॥
మహేన్ద్రపర్వతం దృష్ట్వా మణిపూరపురం గతః।
సాదరం పూజితస్తస్థౌ చిత్రవాహనభూభుజా॥ 1253 ॥
తస్య చిత్రాఙ్గదాం నామ సుతాం లావణ్యశాలినీమ్।
దదర్శ హర్షవికసల్లోచనస్తత్ర ఫల్గుణః॥ 1254 ॥
తాం వీక్ష్య చన్ద్రవదనాం తన్వీం వలితలోచనామ్।

అశిక్షితోఽప్యర్థనాం స యయాచే చిత్రవాహనమ్ ।। 1255 ।।
తేనార్థితోఽబ్రవీత్సోఽపి ప్రహృష్టో రచితాఞ్జలిః ।
ధన్యోఽస్మి పార్థ యస్య త్వం స్వయం సంబన్ధమీహసే ।। 1256 ।।
కిం త్వస్మాకం కులే శంభోర్వరాత్సంతతిరక్షయా ।
ఏకపుత్రక్రమేణైవ ద్విః ప్రసూతిర్న విద్యతే ।। 1257 ।।
సేయమేకైవ మే జాతా కన్యాపి తనయో యథా ।
అస్యాః సుతో మే భవితా రాజ్యే వంశవివర్ధనః ।। 1258 ।।
పుత్రప్రదానశుల్కేన గృహాణేమాం మదాత్మజామ్ ।
ఇతి పాణ్డుసుతాయాసౌ సమయేనైవ తాం దదౌ ।। 1259 ।।
రమమాణస్తయా తత్ర త్రస్తసారఙ్గనేత్రయా ।
తిస్రో వసన్తసుభగా ఆనినాయ సమాః సమాః ।। 1260 ।।

చిత్రాఙ్గదాసంగమః ।। 31 ।।

తామామన్త్ర్య తతో యాతః స్మృత్వా సమయమర్జునః ।
దక్షిణే సాగరానూపే పఞ్చతీర్థాన్యవాప్తవాన్ ।। 1261 ।।
తత్రైకస్మిన్నథ స్నాతో జానులగ్నం మహాబలమ్ ।
ఉజ్జహార బలాద్వీరో గ్రాహం కుఞ్జరసంనిభమ్ ।। 1262 ।।
తేనోద్ధృతః స మహసా క్షణేన లలనాభవత్ ।
దివ్యాభరణరోచిష్ణుప్రభాపల్లవితాకృతిః ।। 1263 ।।
పార్థేన సావదత్పృష్టా వయం పఞ్చ సురాఙ్గనాః ।
కృత్వా తపస్వినో విఘ్నం తచ్ఛాపాద్గ్రాహతాం గతాః । 1264 ।।
కశ్చిదుద్ధృత్య వో వీరః శాపశాన్తిం విధాస్యతి ।
ప్రార్థితేనేతి తేనైవ శాపముక్తిరుదాహృతా ।। 1265 ।।
స ప్రవీరస్త్వమేవ ప్రాక్కథితో నారదేన నః ।
అద్యాస్మత్పుణ్యనివహైః ప్రాప్తో నాథ మహీమిమామ్ ।। 1266 ।।

శాపాన్మహాభయాదస్మాదహం సంతారితా త్వయా।
చతస్రోఽన్యాః సముద్ధర్తుం కరుణాబ్ధే త్వమర్హసి।। 1267 ।।
ఇత్యర్థితః శక్రసుతస్తయా త్రిదివయోషితా।
శాపాదుద్ధృత్య తాః ప్రాయాన్మణిపూరపురం పునః।। 1268 ।।
తత్ర చిత్రాఙ్గదాకేలివిలాసరసికశ్చిరమ్।
బాలచూతనికుఞ్జేషు విజహార స్మరోపమః।। 1269 ।।
తస్యామజీజనత్పార్థః కాలే కమలలోచనమ్।
బభ్రువాహననామానం జయన్తం మఘవానివ।। 1270 ।।

బభ్రువాహనజన్మ।। 32 ।।

మాతామహాయ తం దత్త్వా స యాతః పశ్చిమాం దిశమ్।
ప్రభాసం తీర్థమాసాద్య తస్థౌ దాతా యతవ్రతః।। 1271 ।।
తం తీర్థసేవినం దృష్ట్వా ప్రియం సుహృదమచ్యుతః।
ప్రీతిం భేజే సమేత్యైత్య సహసా తేన సంగతః।। 1272 ।।
తావన్యోన్యం పరిష్వజ్య హర్షవిస్తారితేక్షణౌ।
స్వవృత్తాన్తం మిథః పృష్ట్వా తస్థతుః ప్రేమనిర్భరౌ।। 1273 ।।
తతస్తౌ రథినౌ గత్వా దృష్ట్వా రైవతకం గిరిమ్।
హృష్టౌ వివిశతుర్వీరౌ ద్వారకాముత్సవాకులామ్।। 1274 ।।
బలభద్రప్రభృతిభిః పూజితో వృష్ణిపుంగవైః।
విజహారార్జునస్తత్ర ప్రద్యుమ్నప్రముఖైః సహ।। 1275 ।।
అథ రైవతకం యాత్రామహోత్సవవిభూషితమ్।
వృష్ణయః సహ కాన్తాభిర్యయుః సర్వే స్వలంకృతాః।। 1276 ।।
తేషాం మధ్యే బభౌ స్రగ్వీ కిరీటీ భోగకుణ్డలః।
తమన్వేష్టుం సమాయాతో మనోభవ ఇవాపరః।। 1277 ।।
తస్మిన్మహోత్సవే తత్ర ప్రయాతే లలనాగణే।

కృష్ణానుజా బభౌ కన్యా సుభద్రా లలితాకృతిః ।। 1278 ।।

కరపల్లవినీ శ్యామా కటాక్షభ్రమరాకులా।

సహాసకుసుమా భేజే వసన్తమివ యౌవనమ్ ।। 1279 ।।

శుశుభే శశిశుభ్రేణ హారేణ హరిణేక్షణా।

సాహేన వలయేనేవ నవయౌవనవాహినీ ।। 1280 ।।

తాం దదర్శార్జునః కామసద్భవిభ్రమశాలినీమ్।

కుర్వాణాం దృగ్విభాగేన కర్ణోత్పలమివాత్మనః ।। 1281 ।।

నిజకాన్తివితానేన సందేహితవిభూషణామ్।

సుధాగర్భసముద్భూతామివ శీతాంశుదేవతామ్ ।। 1282 ।।

తాం విలోక్య విలాసార్ద్రసౌభాగ్యతరుమఞ్జరీమ్।

పుష్పాయుధశరాసారలక్ష్యతామర్జునో యయౌ ।। 1283 ।।

తదాలోకనసంజాతవిస్మయాలోలకన్ధరః।

సోఽబ్రవీద్భుత లోలాక్ష్యా లావణ్యలలితం వపుః ।। 1284 ।।

అవిభాగమమర్యాదమసామాన్యమనుత్తరమ్।

అహో ను లోచనోల్లేహ్యం కిమన్యేషాం రసాయనమ్ ।। 1285 ।।

గణయన్నితి సోకణ్ఠః స ధీరోఽప్యగమన్ముహుః।

స్మరసంతాపకమ్పానాం క్రీడాకన్దుకతామివ ।। 1286 ।।

తతో మహోత్సవవ్యగ్రసమగ్రజనమణ్డలే।

కృష్ణస్యానుమతో వీరో రథీ జిష్ణుర్జహార తామ్ ।। 1287 ।।

హృతాం తామథ విజ్ఞాయ సంహతాః సర్వవృష్ణయః।

చుక్షుభుర్యుద్ధసంనద్ధా దిధక్షవ ఇవాగ్నయః ।। 1288 ।।

ఆముక్తహేమకవచే పర్యాణితతురఙ్గమే।

ఆరోపితమహాచాపే జాతే తేషాం రణోద్యమే ।। 1289 ।।

బీభత్సుం నిన్దతి క్రోధకమ్పితే లాఙ్గలధ్వజే।

వ్యావల్గికుణ్డలచ్ఛాయారచితేన్ద్రాయుధత్విషి ।। 1290 ।।

ఉగ్రభీష్మోష్మసంతప్తముగ్రసేనే శ్వసత్యలమ్ ।

శమ్బరం శఙ్కమానే చ సామ్బేఽమ్బరవిలోకిని ।। 1291 ।।

చారుదోష్ణే సమాకృష్టఖడ్గభ్రాజిష్ణుదోష్ణి చ ।

వీరానుత్కణ్ఠితే హన్తుం సారణే తరసా రణే ।। 1292 ।।

అనిరుద్ధేఽపి సంనద్ధే వికృతే కృతవర్మణి ।

అక్రూరే క్రూరతాం యాతే సముద్యతగదే గదే ।। 1293 ।।

ముహూర్తం మౌనమాలమ్బ్య నిర్వికారాననో హరిః ।

ఊచే హర్షక్షణే కోఽయం యుష్మాకం కోపవిప్లవః ।। 1294 ।।

అవశ్యం దీయతే కన్యా కస్మైచిద్గుణశాలినే ।

కథ్యతాం చ జగత్యస్మిన్గుణవాన్కోఽర్జునాధికః ।। 1295 ।।

పృథ్వీ రక్షామణేర్యస్య మూల్యమల్పం నరేన్ద్రతా ।

ఆఖణ్డలభువా తేన సంబన్ధః కస్య న ప్రియః ।। 1296 ।।

ధన్వినా క్షిప్రహస్తేన సమరే బహుబాహునా ।

అర్జునేనార్జునేనైవ వైరం కస్య జయశ్రియే ।। 1297 ।।

సుభద్రాపతయే తస్మై దాసీహయరథద్విపైః ।

ప్రేష్యన్తాం ద్రవిణం పూర్వం పక్షోఽయం ప్రతిభాతి మే ।। 1298 ।।

ఇతి కృష్ణస్య మన్త్రేణ దాశార్హాస్తూర్ణమత్యజన్ ।

విచారపదమాసాద్య రుషం విషమివాహయః ।। 1299 ।।

సుభద్రాహరణమ్ ।। 33 ।।

అత్రాన్తరే కృతోద్వాహః సంపూర్ణసమయవ్రతః ।

యుధిష్ఠిరాన్తికం ప్రాయాత్సోత్కణ్ఠః శ్వేతవాహనః ।। 1300 ।।

సుభద్రాసహితం ప్రాప్తం దృష్ట్వా ధర్మసుతోఽర్జునమ్ ।

జగత్పరిమితం మేనే హర్షసంపూర్ణమానసః ।। 1301 ।।

నృపభీమౌ ప్రణమ్యాథ యమాభ్యామభివాదితః।
కృష్ణాం ప్రసాదయామాస యమాభ్యామభివాదితః।
కృష్ణాం ప్రసాదయామాస ప్రచ్ఛన్నేర్ష్యావిషోల్బణామ్।। 1302 ।।
ప్రౌఢా చాభ్యర్థితా తేన సా ప్రీతిమధికాం యయౌ।
ప్రేమ ప్రణయకోపాన్తే మానినీనాం హి వర్ధతే।। 1303 ।।
సుభద్రాపి సమభ్యేత్య పృథాయాః పాదవన్దనమ్।
కృత్వా ద్రుపదజాం ప్రీత్యా ప్రణనామ ప్రియంవదామ్।। 1304 ।।
స్నేహవిస్ఫారితదృశః పాఞ్చాల్యాః కేశవస్వసా।
పురో బభౌ ప్రణయినీ రతేః ప్రీతిరివాగ్రతః।। 1305 ।।
సుభద్రాం తత్ర పూర్ణేన్దువదనాం మదనారణిమ్।
యోషితోఽప్యనిమేషేణ చక్షుషా సుచిరం పపుః।। 1306 ।।

హరణహారికా।। 34 ।।

తతో యాతే హలధరే పార్థానామన్త్ర్య సానుగే।
ఉవాసార్జునసౌహార్దాత్స్వయం తత్రైవ కేశిహా।। 1307 ।।
సుభద్రాపి స్మరవతీ రమమాణా కిరీటినా।
అసూత తనయం కాన్తం కాలే కమలలోచనమ్।। 1308 ।।
బాలోఽప్యభూన్మన్యుమాంశ్చ సోఽభిమన్యురితి స్మృతః।
కృష్ణయోః సదృశః శౌర్య వ్యవర్ధత మహాబలః।। 1309 ।।
స పితుః సర్వవిద్యాసు మాతులస్య చ సంగమాత్।
శాస్త్రేషు చాభవద్వీరః ప్రియో రాకేన్దుసున్దరః।। 1310 ।।

అభిమన్యుజన్మ।। 35 ।।

కృష్ణాపి పాణ్డుపుత్రేభ్యః కాలేన తనయాన్క్రమాత్।
అజీజనత్పృథుగుణాన్పృథుతుల్యపరాక్రమాన్।। 1311 ।।
ప్రతివిన్ధ్యో నరపతేః సుతసోమశ్చ మారుతేః।

అర్జునాచ్ఛ్రుతకర్మా చ కర్మణా భువి విశ్రుతః।। 1312 ।।
నకులాచ్ శతానీకః శ్రుత సేనః కనీయసః।
ఇత్యేతే పఞ్చ పాఞ్చాల్యా బభూవుర్బలశాలినః।। 1313 ।।

ద్రౌపదేయోత్పత్తిః।। 36 ।।

క్షితిం క్షితిభృతాం ధుర్యే సంరక్షతి యుధిష్ఠిరే।
రామాదిచరితే లోకో బభూవ శిథిలాదరః।। 1314 ।।
శాసనాలానసంలీనా రాజగన్ధమతఙ్గజాః।
ఉష్ణం నిఃశశ్వసుర్నిత్యం తత్ప్రతాపవశీకృతాః।। 1315 ।।
దానమానహృతా లుబ్ధాః పరిత్రాణహృతాః ప్రజాః।
బభూవుర్యశసే తస్య మాన్యాశ్చ వినయాహృతాః।। 1316 ।।
గుణైః సంపత్తయా త్యాగస్తేన సంపత్సుధాసితా।
తయోర్ధనానురాగశ్చ సదా తస్య వ్యవర్ధత।। 1317 ।।
కదాచిదథ కృష్ణేన సహితః శక్రనన్దనః।
ప్రయయౌ యమునాతీరం జలకేలికుతూహలీ।। 1318 ।।
తత్రార్ద్రవఞ్జులలతాకుఞ్జకూజద్విహఙ్గమే।
తీరే బాలానిలాలోలవానీరతరుపల్లవే।। 1319 ।।
స సుభద్రాదిభిః కామం కాన్తాభిః కమలేక్షణః।
హారీకృతామ్బుధారాభిర్విజహార హరిప్రియః।। 1320 ।।
తస్య కేయూరరత్నాంశుజాతైరిన్ద్రాయుధైర్జలమ్।
విబభౌ ప్రావృషేణ్యానాం మేఘానాం పతితైరివ।। 1321 ।।
మురారిణా సహోత్తీర్య ప్రవిశ్యోద్యానమన్దిరమ్।
సుఖాసీనోఽథ శుశ్రావ గీతం హరిణచక్షుషామ్।। 1322 ।।
స నర్మపరిహాసేషు దన్తదీధితిచామరైః।
బభౌ కేలిపరిశ్రాన్తాః కాన్తా నిర్వాపయన్నివ।। 1323 ।।

అథాయయౌ ద్విజః కశ్చిత్స్వతేజః పుఞ్జనిర్భరః।
పరమేష్ఠీవ వాసాబ్జరజః పిఞ్జరితాకృతిః।। 1324 ।।
మాహాత్మ్యమివ సాకారం హేమాద్రిమివ జఙ్గమమ్।
తం దృష్ట్వోత్తస్థతుః కృష్ణౌ రత్నపీఠాత్కృతాఞ్జలీ।। 1325 ।।
స చోపసృత్య శనకైః స్వస్తివాదం విధాయ చ।
ఉవాచ బహుభుగ్విప్రః క్షుధితోఽల్పాశనాదహమ్।। 1326 ।।
యువాం వదాన్యౌ సంప్రాప్తః శ్రుత్వేతి ద్విజభాషితమ్।
ఊచతుః పార్థవార్ష్ణేయౌ ప్రియం భోజనముచ్యతామ్।। 1327 ।।
తతోఽబ్రవీత్పునర్విప్రః ప్రత్యక్షీకృతవిగ్రహః।
పావకోఽహం వనమిదం దగ్ధుమిచ్ఛామి ఖాణ్డవమ్।। 1328 ।।
తక్షకో నివసత్యత్ర శక్రస్య దయితః సఖా।
తత్ప్రీత్యా గుప్తమిన్ద్రేణ ప్రవేష్టుం నాస్తి మే గతిః।। 1329 ।।
తస్మాద్భవద్భుజోత్సృష్టశరజాలవారితైః।
శక్రప్రయుక్తమేఘౌఘైర్నిర్ముక్తం వన్మర్థయే।। 1330 ।।
ఇతి కృష్ణార్జునౌ తత్ర యాచితౌ కృష్ణవర్త్మనా।
సాధ్వితి కృత్వా సంనద్ధావభూతాం తత్సమీహితే।। 1331 ।।
శ్వేతకిర్నామ రాజాభూదిక్ష్వాకుకులనన్దనః।
సదా జజ్వాల యస్యాగ్నిః సత్త్రే ద్వాదశవర్షికే।। 1332 ।।
యాజకాస్తస్య బహుభిర్వితానైః కర్మవిస్తరైః।
ఖిన్నా ఘనాజ్యధూమేన ప్రయయుర్నష్టలోచనాః।। 1333 ।।
స యాజకైః పరిత్యక్తస్తపసారాధ్య శంకరమ్।
తస్య త్రిలోచనాదిష్టే యజ్ఞే ద్వాదశవార్షికే।। 1334 ।।
అవిచ్ఛిన్నాజ్యనివహైర్జాడ్యం ప్రాప హుతాశనః।
స మన్దదీధితిః క్షీణౌ జాడ్యదరుచిమాశ్రితః।। 1335 ।।

ఖాణ్డవం బ్రహ్మణాదిష్టం సత్త్వాఢ్యం దగ్ధుమాయయౌ।
ఘృతేన జాడ్యముత్పన్నం జాఙ్గలైరేవ శామ్యతి।। 1336 ।।
ఇత్యాశయా ప్రజజ్వాల ఖాణ్డవే దహనస్తతః।
తం క్షిప్రం కరకామేఘైరసకృత్పాకశాసనః।। 1337 ।।
శాన్తిం నినాయ తేనాసౌ బభూవ చిరమాతురః।
తతః కాలేన స ప్రాప్య నరనారాయణౌ భువి।। 1338 ।।
హృష్టశ్చతుర్ముఖాదిష్టో వర్త్మవిఘ్నోపశాన్తయే।

శ్వేతక్యుపాఖ్యానమ్।। 37 ।।

పార్థోఽబ్రవీత్తం భగవన్దివ్యాస్త్రాణి హి సన్తి మే।
కింతు కర్మక్షమం నాస్తి కార్ముకం సమరోచితమ్।। 1339 ।।
సామాన్యేన రథేనాత్ర క్షయిభిః సాయకైస్తథా।
సంయుక్తోఽపి భవత్కార్యే సజ్జ ఏవాస్మి కేవలమ్।। 1340 ।।
మురారేరపి దోర్దణ్డఖణ్డస్య దృఢకర్మఠమ్।
ప్రతాపసదృశం నాస్తి త్వత్కార్యక్షమమాయుధమ్।। 1341 ।।
ఇత్యర్జునవచః శ్రుత్వా దదామీత్యనలోఽవదత్।
సస్మార వరుణం దేవం స చ ధ్యాతః సమాయయౌ।। 1342 ।।
వహ్నినా ప్రేరితః సోఽథ గాణ్డీవం పాణ్డుసూనవే।
అక్షయ్యౌ చేషుధీ ప్రాదాద్రథం చ నగరోపమమ్।। 1343 ।।
విపులాః ప్రాంశవో యస్మిన్హయాః పవనరంహసః।
విబభుశ్చన్ద్రధవలాః శరన్మేఘా ఇవామ్బరే।। 1344 ।।
సుదర్శనం చ కృష్ణాయ చక్రం కౌమోదకీం తథా।
దత్త్వా కృశానుమామన్త్ర్య ప్రయయౌ యాదసాం పతిః।। 1345 ।।
సోమేన రాజ్ఞా విజితం పురా యేన జగత్త్రయమ్।
అర్జునస్తద్ధనుః ప్రాప్య త్రిపురారిరివాబభౌ।। 1346 ।।

రథం తతః సమారుహ్య మహాభూతనినాదితమ్।
సువర్ణరత్నదీప్తాభం ఘోరవానరకేతనమ్।। 1347 ।।
ధనంజయోఽబ్రవీద్వహ్నిం సజ్జస్త్వం ఖాణ్డవం విశ।
ఇతి బ్రువాణే సానన్దం పాణ్డవే సజనార్దనే।। 1348 ।।
తాభ్యామేవ సహ ప్రాయాత్సప్తార్చిః స మహావనమ్।
ధూమకేతుస్తతస్తూర్ణం స్వయం జజ్వాల ఖాణ్డవే।। 1349 ।।
జ్వాలావిలోలజిహ్వాభిర్జగద్విత్రాసయన్నివ।
ధూమాన్ధకారితం వ్యోమ బభూవాగ్నిశిఖాకులమ్।। 1350 ।।
ప్రదీప్తశ్మశ్రుకేశానాం రక్షసాముపమాక్షమమ్।
తిరశ్చీనాభిరభితో జ్వాలాభిః కకుభో బభుః।। 1351 ।।
ప్రత్యగ్రగలితస్యేవ మేరోః కాఞ్చనవీచిభిః।
క్షణేన కాననే తస్మిన్గృహీతే చిత్రభానునా।। 1352 ।।
వికోశకింశుకాశోకతులాం సర్వే యయుర్ద్రుమాః।
తతశ్చాటచటారావో బభూవాఘట్టితామ్బరః।। 1353 ।।
బ్రహ్మాణ్డస్ఫుటనారమ్భగ్రన్థిభేద ఇవోత్కటః।
క్వచిద్విరచితోత్కారాః క్వచిద్వల్లీవిలాసినః।। 1354 ।।
శిఖితాం క్వచిదాజగముర్విభఙ్గా పావకార్చిషామ్।
విప్లుష్టవిచటత్కీటపటలైరాశుశుక్షణిః।। 1355 ।।
కక్షేణ్వాప్తవాన్క్షిప్రం పూర్ణా ఇవ తిలాహుతీః।
వహ్నేః శిఖాగ్రవిచ్ఛేదా గగనాఙ్గనసఙ్గినః।। 1356 ।।
చక్రుః ఖచారిణాం హేమవిమానవలనాభ్రమమ్।
తతః ప్రవృత్తే భూతానాం మేదసా విమలే తలే।। 1357 ।।
నిర్ధూమై రోచిషాం చక్రైర్హైమః జగదివాభవత్।
ఘోరః కహకహాశబ్దో బభూవాథ హవిర్భుజః।। 1358 ।।

శిఖాభిర్లిహ్యమానానామాక్రన్దః కకుభామివ।
స్ఫులిఙ్గనిచయా వహ్నేర్విచేరుస్తరలత్విషః।। 1359 ।।
దగ్ధానామివ సత్త్వానాం జీవా గగనగామినః।
అర్ధవిప్లుష్టవపుషో విద్రుతాః కాననౌకసః।। 1360 ।।
చక్రన్దుర్భూతసంఘాశ్చ ప్రలయానలశఙ్కినః।
సింహానాం కేసరసటా జ్వాలావలయితా బభుః।। 1361 ।।
మత్తేభకుమ్భనిర్భేదేష్వివ రక్తచ్ఛటాఙ్కితాః।
దహ్యమానా మహాకాయా ముహూర్తం గజయూథపాః।। 1362 ।।
పృథుకాఞ్చనముద్రాభిః సంభృతా ఇవ బభ్రముః।
కృష్ణార్జునాభ్యామభితః ఖణ్డితాః శరమణ్డలైః।। 1363 ।।
నిరుద్ధగతయః పేతుః సర్వే వహ్నౌ వనేచరాః।
దహ్యమానం తతః శ్రుత్వా దేవేభ్యస్త్రిదశేశ్వరః।। 1364 ।।
ఖాణ్డవం స్వయమభ్యేత్య దదర్శ జలదైర్వృతః।
తడిద్ఘనాకులం వ్యోమ జ్వాలాధూమవృతం వనమ్।। 1365 ।।
పరస్పరోపమాపాత్రమభూద్భూతభయంకరమ్।
హన్యమానేషు సత్త్వేషు గాణ్డీవేన కిరీటినా।। 1366 ।।
ప్రాగేవ చ కురుక్షేత్రప్రయాతే తక్షకే భయాత్।
తత్పుత్రమశ్వసేనాఖ్యం జననీ నాగవల్లభా।। 1367 ।।
నిగీర్య ప్రయయౌ భీతా పుచ్ఛశేషేణ సూచితమ్।
పాణ్డవోఽపి తమాలోక్య పుచ్ఛం చిచ్ఛేద కోవిదః।। 1368 ।।
భల్లేన పృథుధారేణ మాయయాత్యన్తకోపితః।
భవిష్యస్య ప్రతిష్ఠస్త్వం తం శశాపేతి చార్జునః।। 1369 ।।
"పావకం వాసుదేవశ్చ సముత్తీర్ణముపాయయౌ।"

పుచ్ఛఖణ్డనమ్।। 38 ।।

అథ బాహుప్రమాణాభిర్ధారాభిర్మరుతాం పతిః।
స్ఫటికస్తమ్భసంభారం బభారేవ నభస్తలే।। 1370 ।।
నిరుద్ధా శరజాలేన ముహూర్తాత్సవ్యసాచినా।
ఆఖణ్డలోజ్ఝితా వృష్టిః శశామ దహనోష్మణా।। 1371 ।।
శతమన్యుస్తతః క్రుద్ధస్త్రిదశైరుద్ధతాయుధైః।
సహ దివ్యాస్త్రవర్షేణ ధనంజయమపూరయత్।। 1372 ।।
తదస్త్రాణి నివార్యాశు ప్రత్యస్త్రైః శ్వేతవాహనః।
అయోధయత్సురాన్సర్వాన్సాయకైః పూరయన్నభః।। 1373 ।।
తతః శక్రసముత్సృష్టం శృఙ్గం మన్దరభూభృతః।
చకార తిలశః పార్థో జాతజ్వాలాశిలం శరైః।। 1374 ।।
అథార్జునేన విజితే సురచక్రే సురేశ్వరః।
ఐరావణస్థో విబభౌ చిత్రస్థ ఇవ విస్మయాత్।। 1375 ।
తమువాచ నభోవాణీ శక్ర మా సాహసం కృథాః।
తక్షకస్తే సుహృన్నాత్ర స్థితో యుద్ధేన కిం వృథా।। 1376 ।।
నరనారాయణౌ దేవౌ కృష్ణౌ తే విదితౌ ధ్రువమ్।
ఏతౌ న జేతుం సమరే శక్యౌ శక్రశతైరపి।। 1377 ।।
ఇత్యాకర్ణ్య యయౌ శక్రో లజ్జాకుటిలకన్ధరః।
హృష్టశ్చ సుతమాలోక్య స్వప్రభావాధికం రణే।। 1378 ।।

ఇన్ద్రపరాజయః।। 39 ।।

తతోఽర్జునశరాసారశకలీకృతవిగ్రహాన్।
వనేచరాన్భూతయక్షదైత్యరాక్షసపన్నగాన్।। 1379 ।।
కవలీకృత్య భగవాన్పావకః స్వాస్థమాయయౌ।
జ్వాలాభిర్నిర్వికారాభిర్హర్షమావేదయన్నివ।। 1380 ।।
భవనాత్తక్షకస్యాథ మయం దైత్యేన్ద్రముత్థితమ్।

విత్రాసవిద్రుతం వహ్నిర్జ్వాలాయతభుజో జవాత్।। 1381 ।।

ససర్పాఘట్టయన్విశ్వం సంరమ్భగురుగర్జితైః।

కృతాన్త ఇవ ధూమాలీ కృష్ణసర్పో వ్యలోకయత్।। 1382 ।।

మయోఽపి పావకం వీక్ష్య పశ్చాత్క్రుద్ధమభిద్రుతమ్।

చక్రిణం చ ప్రహర్తారం త్రాయఖేత్యభ్యదాజ్జయమ్।। 1383 ।।

తం పార్థః శరణం యాతం రరక్ష కరుణానిధిః।

ఆపన్నత్రాణవిముఖం చరితం న మహాత్మనామ్।। 1384 ।।

ఏవం మయోఽశ్వసేనశ్చ ముక్తస్తస్మాన్మహాభయాత్।

సారఙ్గకాశ్చ చత్వారో రక్షితాః ఖయమగ్నినా।। 1385 ।।

మయరక్షణమ్।। 40 ।।

బభూవ మన్దపాలాఖ్యో బ్రహ్మచారీ మునిః పురా।

యస్య శ్రుతవిదో విద్యా వివిశుః ఖయమాశయమ్।। 1386 ।।

దేహం సంన్యస్య కాలేన ప్రయాతస్త్రిదశాలయమ్।

లేభే తపోజితాంల్లోకానపుత్ర ఇవ నైవ సః।। 1387 ।।

దేవానాం శాసనాద్గత్వా పుత్రార్థం వసుధాతలమ్।

విహఙ్గవధ్వా సంగమ్య ప్రాప పుత్రచతుష్టయమ్।। 1388 ।।

ఖాణ్డవే వర్తమానేషు స సుతేషు మహామునిః।

ఉపస్థితం వహ్నిభయం జ్ఞాత్వా తుష్టావ పావకమ్।। 1389 ।।

తతోఽస్త్రతుష్టో భగవాననలో న దదాహ తాన్।

భయాన్మాత్రా పరిత్యక్తాన్ఖయం చ స్థితికారిణః।। 1390 ।।

మన్దపాలాఖ్యానమ్।। 41 ।।

మన్దపాలసుతాన్బాలాన్పరివర్జ్యాథ శార్ఙ్గికాన్।

కర్మణా విస్మితస్తేన సమేత్యాథ సరేశ్వరః।। 1391 ।।

అస్త్రాణి పార్థ దాస్యామి కాలే తే రుద్రదర్శినః।

భవిష్యత్యక్షయా ప్రీతిః కృష్ణపాణ్డుసుతేన తే।। 1392 ।।

తయోర్వ్రితీర్యేతి వరం తుష్టః ప్రాయాత్త్రివిష్టపమ్।

తతో వహ్నిః సమామన్త్ర్య నిర్వృతౌ కృష్ణపాణ్డవౌ।। 1393 ।।

జగామాభిమతం దేశం హేమన్ద్రేః శ్రియమాగతః।

అవతీర్య రథాభ్యాం చ కృష్ణౌ నిర్ఝరిణీతటే।। 1394 ।।

"విశ్రాన్తిం ప్రాపుర్బాలైః కదలీపల్లవానిలైః।"

ఖాణ్డవవనదాహః।। 42 ।।

శ్వేతకేతోర్నరపతేర్బహువత్సరయాజినః।

అవిశ్రాన్తం నిపీయాజ్యం జాడ్యం యత్ప్రాప పావకః।। 1395 ।।

పరాక్రమేణ తజ్జిష్ణోః ప్రభావాచ్చాసురద్విషః।

తత్యాజ ఖాణ్డవం దగ్ధ్వా హవ్యానాం చాభవత్క్షమః।। 1396 ।।

ఇతి హుతభుగకాణ్డే ప్రౌఢపార్థేషు పక్షానిలబహులవిలాసః ఖాణ్డవం నిర్దదాహ।

హృవిధురితాలోకః కించ సంకోచ్య ఖణ్డైర్విజయశరవితానైర్వృష్టిమాఖణ్డలస్య।। 1397

ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం మహాభారతమఞ్జర్యామాదిపర్వ।

****

.

సభాపర్వ।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్।। 1 ।।
తస్మాన్మహాభయాన్ముక్తో రచితాఞ్జలిరర్జునమ్।
కిం తే ప్రియం కరోమీతి దైత్యరాజోఽబ్రవీన్మయః।। 2 ।।
తమబ్రవీత్పాణ్డురాజో వాస్తు సందర్శ్యతాం త్వయా।
ప్రాణసంరక్షణే మూల్యం కథమస్మద్విధః స్పృశేత్।। 3 ।।
నిషిద్ధ ఇతి పార్థేన విశ్వకర్మా సురద్విషామ్।
కృష్ణవాక్యాత్సభాం కర్తుముద్యయౌ ధర్మజన్మనః।। 4 ।।
తతః సుఖోషితః శౌరిః పితరం ద్రష్టుముత్సుకః।
సంభాష్య కృష్ణాం నత్వా చ కున్తీమాశ్వాస్య చానుజామ్।। 5 ।।
అజాతశత్రుమామన్త్ర్య పశ్చాద్యాతం సహానుజైః।
వినివర్త్య యయౌ తూర్ణం శైబ్యసుగ్రీవవాహనః।। 6 ।।
పుణ్యే మూహూర్తేఽథ మయో వృషపర్వసభామణీన్।

ఆదాయ బిన్దుసరసః కైలాసోత్తరవర్తినః ।। 7 ।।
గదాం భీమాయ శఙ్ఖం చ దేవదత్తం కిరీటినే।
దత్త్వా చక్రే మణిమయస్తమ్భభాస్వత్ప్రభాం సభామ్ ।। 8 ।।
రత్నకుట్టిమరస్యాసు విస్మృతో దర్పణాదరః।
అనశ్వరం నవనవం బభౌ సర్వాసు కాననమ్ ।। 9 ।।
ప్రతిబిమ్బమయం చిత్రం యస్యాం మాణిక్యభిత్తిషు।
వైడూర్యనాలరుచిరైః పద్మరాగమయచ్ఛదైః ।। 10 ।।
భ్రేజే యత్ర సరిచ్చిత్రైః కమలైర్వమకర్ణికైః।
నిజతేజశ్ఛటాపుఞ్జరఞ్జితాఖిలదిఙ్ముఖ్యామ్ ।। 11 ।।
తాం వహన్తి స్మ భీమాఖ్యాః కింకరాః కామచారిణః।
తతో మహోత్సవారమ్భే బ్రహ్మఘోషపురఃసరః ।। 12 ।।
రాజభిః సహితో రాజా తాం వివేశ యుధిష్ఠిరః।
పృథురత్నాసనవతీం సర్వర్తుకుసుమోజ్జ్వలామ్ ।। 13 ।।
అథావిశన్మునివరాస్తాం తదా దీప్తతేజసః।
నమత్సమస్తభూపాలాః కిరీటమణిపాటలాః ।। 14 ।।
గన్ధర్వాణాం పతిస్తత్ర చిత్రసేనః సహానుగః।
సిషేవే పాణ్డవం సర్వరాజమణ్డలమణ్డనమ్ ।। 15 ।।

సభాప్రవేశః ।। 1 ।।

తతః సురమునిర్దేప్రభాపిఞ్జరితామ్బరః।
వివేశ నారదో రాజసభాం పార్థనమస్కృతః ।। 16 ।।
స రత్నాసనమానాద్య ధర్మసూనుం కృతాఞ్జలిమ్।
ఊచే దన్తాంశుకర్పూరైః పూరయన్నివతాం సభామ్ ।। 17 ।।
కచ్చిత్త్వామర్థనైపుణ్యం లోకః పార్థ నిషేవతే।
గురుర్హి ధనవానగ్రే సర్వవిద్యావతామపి ।। 18 ।।

కచ్చిద్ధర్మఫలోఽర్థస్తే లుబ్ధస్య హి ధనాగమః।
ఆఙ్గారికస్యేవ తనుర్న ఫలాయ భవేత్పునః।। 19 ।।
కచ్చిద్బాలానిలాలోలనీలోత్పలవిలోచనాః।
అవిస్మృతాత్మనో రామా రమయన్తి మనస్తవ।। 20 ।।
కచ్చిత్సు_తిప్రియా మూర్తిశ్చిత్తజ్ఞైర్న విలుప్యతే।
విబుధైస్త్యక్తమూర్ఖస్య కశ్చిత్తే రక్ష్యతే మతిః।। 21 ।।
కచ్చిన్నిగూఢమన్త్రస్య ప్రజాకార్యాణి పశ్యతః।
జితనిద్రస్య తే దృష్టిరవిలుప్తా మనోరమైః।। 22 ।।
ఇతి దివ్యమునేర్వాక్యైః ప్రహృష్టో జగతీపతిః।
బభూవ చన్ద్రకిరణైశ్చన్ద్రకాన్త ఇవోజ్జ్వలః।। 23 ।।

కచ్చిత్కమ్।। 2 ।।

ఈదృశీ దృష్టపూర్వాన్యా కిం సభేతి మహీభుజా।
యుధిష్ఠిరేణ పృష్టోఽథ బభాషే నారదో మునిః।। 24 ।।
దేవరాజసభా పుణ్యా భాతి పార్థ మనోరమా।
యస్యాం శతక్రతుః శచ్యా సహితః పూజ్యతే సురైః।। 25 ।।
తస్యాం సభాయాం రాజేన్ద్ర హరిశ్చన్ద్రో విరాజతే।
మణ్డలం వారివాహానాం సర్వే చ మరుతాం గణాః।। 26 ।।
యమస్య తైజసీ రమ్యా విశ్వకర్మకృతా సభా।
దిలీపరామశర్యాతిభరతాద్యైర్వృతా నృపైః।। 27 ।।
వరుణస్య సభా శుభ్రా యస్యాం నాగాః సభాసదః।
యా దశగ్రీవసుగ్రీవవాలిముఖ్యైర్ని షేవ్యతే।। 28 ।।
నిర్మితా స్వయమున్నిద్రహేమామ్బురుహదీర్ఘికా।
కుబేరస్య సభా సాక్షాద్యత్రాస్తే సగణః శివః।। 29 ।।
పురా సూర్యేణ నీతోఽహమపశ్యం బ్రహ్మణః సభామ్।

మనుష్యలోకే నాన్యస్య దృష్టపూర్వా మయా సభా।। 30 ।।
యథేయం భవతః పార్థ దివ్యాభిప్రాయశాలిని।
శ్రుత్వేతి ధర్మతనయః పునః పప్రచ్ఛ నారదమ్।। 31 ।।
సర్వ ఏవ మహీపాలా వైవస్వతసభాసదః।
ఏక ఏవ హరిశ్చన్ద్రః కథమిన్ద్రసభాం శ్రితః।। 32 ।।
పాణ్డుస్తు పృథివీపాలో రాజమధ్యే కిమబ్రవీత్।
పృష్టః పాణ్డుసుతేనేతి గీర్వాణమునిరబ్రవీత్।। 33 ।।
అతీత్యాన్యాన్నరపతీన్స రాజా రాజతే దివి।
రాజసూయమఖే ప్రాప్య సామ్రాజ్యం స జగజ్జయీ।। 34 ।।
ఇన్ద్రలోకం హరిశ్చన్ద్రః ప్రాప రాజేన్ద్రచన్ద్రమాః।
రాజసూయమఖే యష్టా భవేతి త్వాం పితావదత్।। 35 ।।
తస్మిన్యోగ్యశ్చ యజ్ఞే త్వమిత్యుక్త్వా ప్రయయౌ మునిః।
తస్మిన్మహర్షిసహితే ద్వారకాభిముఖం గతే।
ప్రదధ్యౌ నిఃశ్వసన్రాజా రాజసూయమనన్యధీః।। 36 ।।

లోకపాలసభావర్ణనమ్।। 3 ।।

ఆలోచ్య కృష్ణమునినా ధౌమ్యేన చ వనేశ్వరః।
ఇన్ద్రసేనం విసృజ్యారాదానినాయ జనార్దనమ్।। 37 ।।
సైన్యసుగ్రీవయుక్తేన రథేనానలవర్చసా।
కైటభారిః సమభ్యేత్య వవన్దే ధర్మనన్దనమ్।। 38 ।।
రాజసూయే ధృమతిం తం జ్ఞాత్వా కంససూదనః।
అపాయోపాయవిద్వ్యా త్వా వక్తుం సముపచక్రమే।। 39 ।।
జాతస్య నాహుషకులే సత్యం సముచితా మతిః।
రాజసూయప్రయత్నేఽస్మింస్తవ భీమార్జునాగ్రజ।। 40 ।।
కింతు జీవతి దుర్ధర్షే జరాసంధమహీభుజి।

న శక్యతే క్రతుప్రాప్తిరపి దేవైః సవాసవైః।। 41 ।।

శిశుపాలాదయః సర్వే దన్తవక్త్రాదయో నృపాః।

మురభౌమహయగ్రీవా యమేకం పర్యుపాసతే।। 42 ।।

నీరన్ధ్రం వ్రజతో యస్య సమస్తనృపతిక్షయః।

త్యక్తా సా మధురాస్మాభిర్వృష్టికాలశనైర్భయాత్।। 43 ।।

జామాతరం సంనిహతం శ్రుత్వా కంసం మయా యుధి।

స్థితోఽద్య సర్వదాశార్హసంహారైకకృతక్షణః।। 44 ।।

స బభూవ సుసంనద్ధో హంసేన హిడికేన చ।

యోధాభ్యామధికం దృప్తః శూరాభ్యామధికం జయీ।। 45 ।।

అపరో నిహతం హంసం శ్రుత్వాథ హిడికో యయౌ।

ప్రలయం(?) తం నిశమ్యైవ హంసోఽపి నిధనం గతః।। 46 ।।

తయోర్వసుమతీపుణ్యైర్యమునామ్భసి మగ్నయోః।

మన్యే హీనబలః కించిజ్జరాసంధోఽద్య వర్తతే।। 47 ।।

చణ్డీశం యష్టుకామేన శిరఃకమలమణ్డలైః।

షడశీతిర్నృపతయస్తేన బద్ధా గిరివ్రజే।। 48 ।।

విజేయాః సమరప్రాయాస్తస్య శేషాశ్చతుర్దశ।

పూర్ణం స వాఞ్ఛతి శతం పశూనామివ భూభుజామ్।। 49 ।।

యస్తం జిత్వా జగచ్ఛత్రుం తాన్మోక్ష్యతి నరేశ్వరాన్।

సర్వైశ్వర్యపదం ప్రాప్య స సామ్రాజ్యమిహాశ్నుతే।। 50 ।।

అజాతశత్రుః శ్రుత్వేతి శ్లథారమ్భ ఇవాభవత్।

యుద్ధం ససంశయం తేన భ్రాతృణామనుచిన్తయన్।। 51 ।।

రాజసూయమన్త్రః।। 4 ।।

పరాక్రమస్య కాలోఽయం జరాసంధనిపాతనే।

శ్రుత్వేతి భీమార్జునయోర్బభాషే కేశవం నృపః।। 52 ।।

భగవన్కంసవిధ్వంస చాణూరమురసూదన।
మాగధః కిం ప్రభావోఽసౌ యస్త్వయాపి న నిర్జితః।। 53 ।।
ఇతి పృష్టో నరేన్ద్రేణ వ్యాజహార తతో హరిః।
అభూద్బృహద్రథో నామ మగధాధిపతిః పురా।। 54 ।।
ఫలం పుత్రార్థినే తస్మై మహర్షిశ్చణ్డకౌశికః।
ఆమ్రవృక్షాన్నిపతితం దదౌ తుష్టః సుమన్త్రితమ్।। 55 ।।
తద్భక్షయిత్వా తద్భార్యే సుషువాతే భయంకరే।
ఏకాక్షిబాహుచరణే గర్భార్ధే తేజసావృతే।। 56 ।।
తచ్ఛరీరార్ధయుగలం త్యక్తం తాభ్యాం చతుష్పథే।
యదృచ్ఛయాగతాపస్యజ్జరా నామ నిశాచరీ।। 57 ।।
సంహితో విగ్రహార్ధాభ్యాం తయాభూత్సోఽర్భకః క్షణాత్।
తద్రవాఘట్టితే లోకే నిర్యయౌ మగధాధిపః।। 58 ।।
జరా తస్మై దదౌ పుత్రం జరాసంధం తముత్కటమ్।
పఞ్చాస్యమివ యం సంఖ్యే న సహన్తే నృపద్విపాః।। 59 ।।

జరాసంధోత్పత్తిః।। 5 ।।

కాలేన హంసహిడికౌ తస్య ధాత్రా భుజావివ।
ఛిన్నౌ తద్రహిం రాజఞ్జహి తం సమయో హ్యయమ్।। 60 ।।
శ్రుత్వేతి ధర్మతనయో దాశార్హవచనే స్థితః।
వ్యాదిదేశ జరాసంధవధే భీమధనంజయౌ।। 61 ।।
తౌ కృష్ణసహితౌ వీరౌ కృతస్వస్త్యయనౌ ద్విజైః।
భుజాయుధౌ ప్రయయతుర్మాగధం సమరోత్సుకౌ।। 62 ।।
తే వ్రజన్తః సముత్తీర్య పర్వతాన్సరితస్తథా।
అవాపుర్గిరిదుర్గాన్తం కృష్ణార్జునవృకోదరాః।। 63 ।।
తతో మిత్త్వా గిరేః శృఙ్గం ప్రవిశ్య విపులౌజసః।

దదృశుర్మాగధపురం స్వర్గం భువమివాగతమ్॥ 64 ॥

బలాదాహృత్య తే మాల్యం మహార్ఘం చ విలేపనమ్।

అలంకృత్యాత్మనాత్మానం వివిశుర్నగరాన్తరమ్॥ 65 ॥

ద్విజరాజన్యవేశాంస్తానాలోక్య కమలేక్షణాన్।

బభూవ పౌరకాన్తానాం కోఽపి కౌతుకవిభ్రమః॥ 66 ॥

రాజధానీం ప్రవిశ్యాథ స్థగయన్త ఇవౌజసా।

రాజసేవకలోకానాం మనాంసి చ వచాంసి చ॥ 67 ॥

కక్ష్యాత్రయమతిక్రమ్య స్నాతకవ్యఞ్జనా ఇవ।

దాతారమర్థివాత్సల్యాత్తూర్ణమభ్యుథ్గతం స్వయమ్॥ 68 ॥

దదృశుస్తే జరాసంధం తేజోమూర్తిమివాశ్రితమ్।

బిభ్రాణమురసా హారం సత్త్వం మూర్తమివాత్మనః॥ 69 ॥

ప్రసాదనార్థాస్తే వీరాస్తం వీక్ష్య క్షితిపాశనిమ్।

పురః పద్మవనానీవ చక్రుః కోపారుణేక్షణైః॥ 70 ॥

మాగధోఽప్యథ సంభాష్య తానూచే దశనాంశుభిః।

యశః సర్వనరేన్ద్రాణాం పీతం ప్రకటయన్నివ॥ 71 ॥

అర్థినో గృహమాయాతా యూయం మే ప్రీతిహేతవః।

ఆకల్పః కింతు భవతామయం భ్రమయతీవ మామ్॥ 72 ॥

మాల్యవన్తోఽనులిప్తాశ్చ స్నాతకవ్రతవాదినః।

అసస్త్రాశ్చ భుజస్తమ్భవ్యఞ్జితోర్జితవిక్రమాః॥ 73 ॥

కే యూయం ద్విజరాజన్యవేశా సంకరకారిణః।

ప్రవిష్టాః కటకద్వారమపద్వారేణ మే పురమ్॥ 74 ॥

విప్రాణాం న నిషేధోఽస్తి మద్గృహే గుప్తగోపురే।

అప్యర్ధరాత్రే వివృతః కోశో మే నిత్యమర్థిషు॥ 75 ॥

తచ్ఛ్రుత్వోవాచ కంసారిః క్షిప్రకోపస్మితత్విషా।

పుష్పితామివ బిభ్రాణః కపోలఫలకశ్రియమ్।। 76 ।।

పుష్పవన్తః శ్రియా జుష్టా వయం న స్నాతకవ్రతాః।

అవిరుద్ధోఽయమస్మాకం వేశో విక్రమలాఞ్ఛనః।। 77 ।।

అద్వారేణ విశన్త్యేవ బుద్ధిమన్తో రిపోర్గృహమ్।

అకృత్వా ధర్షణాం పూర్వం కథం యుద్ధం ప్రవర్తతే।। 78 ।।

స్వేచ్ఛావేశవిహారాశ్చ దాతారో నార్థినో వయమ్।

ఇతి కృష్ణవచః శ్రుత్వా విస్మయాన్మాగధోఽవదత్।। 79 ।।

అహో ను వైరం యుష్మాభిరజ్ఞాతైర్న స్మరామ్యహమ్।

నహ్యప్రసిద్ధచరితా జరాసంధస్య శత్రవః।। 80 ।।

అకిల్బిషే మయి పునర్యుష్మాకం నోపపద్యతే।

వైరిసంభావనా సన్తో నహి నిర్వైరవైరిణః।। 81 ।।

తచ్ఛ్రుత్వోవాచ భగవాన్హసన్హలధరానుజః।

అహో ను జగతః శత్రుర్నిర్వైరోఽసి మహీపతే।। 82 ।।

అయమైశ్వర్యదర్పః కిం మోహః సంవృతిరేవ వా।

యత్కిల్బిషం మహత్కృత్వా నిష్పాప ఇవ భాషసే।। 83 ।।

యష్టుమిచ్ఛసి భూపాలముణ్డషణ్డైః కర్పదినమ్।

అనపేనః పశువధాత్కథమన్యాఞ్జిఘాంససి।। 84 ।।

అపి విప్రియలేశేన క్షిప్రం యో యాతి విక్రియామ్।

స కథం ప్రాణసందేహం కుర్యాదన్యస్య హేలయా।। 85 ।।

ప్రవర్తతే కథం రాజ్ఞః పురుషప్రోక్షణే మతిః।

యది నాచారవిభ్రంశో యది నాగమవిప్లవః।। 86 ।।

సహామహే నహి వయం ధర్మస్థితివిపర్యయమ్।

ధనంజయోఽయం భీమోఽయం కృష్ణోఽహం కురు యత్నమమ్।। 87 ।।

భుజదర్పావలేపేన మావమంస్థా పరాన్నృప।

సింహాః సన్తి గజేన్ద్రాణాం శరభాశ్చ గజద్విషామ్।। 88 ।।

ముఞ్చ సర్వాన్నరపతీన్రక్ష కీర్తి సహాయుషా।

ఏషామర్థే సముద్యుక్తః స్వయం రాజా యుధిష్ఠిరః।। 89 ।।

అథవా భుజదర్పాన్ధో యుధ్యస్వైకతమేన నః।

యుద్ధాద్వా రాజమోక్షాద్వా తృతీయా నాస్తి తే గతిః।। 90 ।।

ఇతి శ్రుత్వా జరాసంధో నిధాయ స్వభుజే దృశమ్।

ఉవాచ ధీరో గమ్భీరసంరమ్భో విగతభ్రమః।। 91 ।।

అదృష్టపూర్వాం ప్రతిభాం బత పశ్యామి తే హరే।

స ఏవాహం జరాసంధస్త్వం కిమన్యః స ఏవ వా।। 92 ।।

ఛద్మనా నిహతే కంసే యత్పురా జ్ఞాతిఘాతినా।

ప్రాప్తం మత్తస్త్వయా యుద్ధం ప్రమాణం తత్ర వృష్ణయః।। 93 ।।

త్వమేవ వద ముఞ్చామి నృపాన్కథమనిర్జితః।

న చ పశ్యామి సదృశం జేతారం కశ్చిదాత్మనః।। 94 ।।

జితస్త్వం కృష్ణ బహుశో బీభత్సుః పేశలశయః।

ప్రథమం ప్రార్థయే యుద్ధం భీమేన భుజశాలినా।। 95 ।।

ఇత్యుక్త్వా రత్నముకుటచ్ఛాయాశబలితత్విషా।

సంయమ్య వాససా కేశానుత్తస్థౌ సమరోన్ముఖః।। 96 ।।

అథాహతభుజాఘాతఘోరఘోషభయంకరః।

భీమభూమిభుజోః క్షిప్రం యుద్ధారమ్భో నిరాయుధః।। 97 ।।

తతో విషమనిష్పేషభుజయన్త్రనిపీడనైః।

జానుబన్ధైశ్చ నిబిడైర్దుర్లక్ష్యౌ తౌ బభూవతుః।। 98 ।।

ముహుస్తచ్చరణాధాతకమ్పమానే మహీతలే।

అకాలప్రలయారమ్భశఙ్కాభూత్పురవాసినామ్।। 99 ।।

మర్మవిస్ఫోటటఙ్కారిముష్టిపాతోత్థితస్తయోః।

వేణూనాం దహ్యమానానామివాభూద్దారుణో రవః।। 100 ।।

ఉదభూత్కార్తికే యుద్ధం తయోర్దశ నిశాః సమమ్।

తతోఽభవజ్జరాసంధః కించిత్క్రమవిసంస్థులః।। 101 ।।

శ్రాన్తం మాగధమాలోక్య కృష్ణో భీమమభాషత।

మా పీడయైనం నిబిడం బలం ప్రాప్నోత్వయం పునః।

సంధి విఘటయైవాస్య విశ్లిష్టో హి వినశ్యతి।। 102 ।।

ఇతి కృష్ణస్య వచసా భీమో భీమబలం రిపుమ్।

భ్రామయామాస వేగేన శతకృత్వస్తరుం యథా।। 103 ।।

రుధిరోద్గారిణం భూమౌ వినదన్నిష్పిపేష తమ్।

పృష్ఠే జానుం సమాదాయ గాఢమన్దరగౌరవః।। 104 ।।

తస్య నిఃశేషఘోషేణ గర్జితేన చ మారుతేః।

మహతామపి భూతానాం భయమావిరభూన్ముహుః।। 105 ।।

తతస్తత్యాజ తం భీమో వ్యసుం భూమిభృతాం వరమ్।

విదీర్ణకటకం భిన్నం వజ్రేణేవ సమాహతమ్।। 106 ।।

తస్య దివ్యహయోదారం నిహతారిమనోరథః।

ఆరురోహ రథం శౌరిర్భీమార్జునసఖస్తతః।। 107 ।।

తస్మిన్నథే యుగాన్తాగ్నిదుష్ప్రేక్ష్యః క్షపితద్విషః।

ధ్వజాగ్రే పుష్కరాక్షస్య తార్క్ష్యః సన్నిహితోఽభవత్।। 108 ।।

తతో గిరివ్రజాద్భూపాన్విముచ్య ప్రణతాన్హరిః।

జరాసంధసుతం రాజ్యే సహదేవం విధాయ చ।। 109 ।।

కార్యం భవద్భిః సాహాయ్యం రాజసూయే మహీభుజః।

కరప్రదైరితి నృపానుక్త్వా తస్సహితో యయౌ।। 110 ।।

జరాసంధవధః।। 6 ।।

రాజభిః సహితః శౌరిర్దృష్ట్వా హృష్టం యుధిష్ఠిరమ్।

జగామ ద్వారకాం యజ్ఞే సమేష్యామీతి సంవిదా।। 111 ।।

స్వం స్వం దేశం ప్రయాతేషు భూమిపాలేషు ఫల్గుణః।

యుధిష్ఠిరాజ్ఞయా జేతుం ప్రయయౌ దిశముత్తరామ్।। 112 ।।

ప్రాచీం భీమో యయౌ భీమః ప్రతీచీం నకులో దిశమ్।

దక్షిణాం సహదేవశ్చ రాజ్ఞో యజ్ఞవిభూతయే।। 113 ।।

కువిన్దవిషయం జిత్వా కాలకూటీం చ హేలయా।

దైశికానర్జునశ్చక్రే స్వమణ్డలసుకాన్నృపాన్।। 114 ।।

తతః ప్రాగ్జ్యోతిషపురం ప్రవిశ్య శతమన్యుజః।

చకార దివసానష్టౌ భగదత్తేన సంగరమ్।। 115 ।।

అర్జునస్యాథ శౌర్యేణ తుష్టః ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః।

ద్రవిణం ప్రదదౌ భూరి శక్రస్య దయితః సఖః।। 116 ।।

స కులూతాపతిం జిత్వా బృహన్తం పాడునన్దనః।

కాశ్మీరానజయద్వీరో దశభిర్మణ్డలైః సహ।। 117 ।।

బాహ్లీకానృషికాన్వీరాన్కమ్బోజాంశ్చ విజిత్య సః।

అష్టౌ శుకోదరచ్ఛాయాన్హయాన్పాశ్వాన్వాతరంహసః।। 118 ।।

స నిష్కుటం హిమగిరం జిత్వా చ శ్వేతపర్వతమ్।

వివేశ హాటకం నామ దేశం గుహ్యకరక్షితమ్।। 119 ।।

తతోఽపి తిత్తిరిచ్ఛాయాన్హయానాదాయ పాణ్డవః।

విజిత్య కిన్నరపురం ప్రయయావుత్తరాన్కురూన్।। 120 ।।

మనుష్యాణామగమ్యోఽయం దేశః పార్థ పురోదితః।

నివర్తస్వేతి తే చాహురర్జునం శరవర్షిణః।। 121 ।।

ప్రీత్యా వితీర్ణం తైర్భూరి మణికాఞ్చనవర్షణమ్।

విధేయో ధర్మరాజస్య రాజసూయే సమాగమః।। 122 ।।

ఇతి భూపాన్సమాభాష్య జగామ స్వపురం తతః।

వాహినీభిః పరివృతో రత్నాకర ఇవాపరః।। 123 ।।
అపూరయద్ధర్మసుతం తత్ర ద్రవిణరాశిభిః।
అస్మిన్నవసరే భీమో వీరః పాఞ్చాలసృఞ్జయాన్।। 124 ।।
విదేశాంశ్చ దశార్ణాంశ్చ పులిన్దాంశ్చాజయద్రణే।
చేదిరాజం చ యుక్తిజ్ఞో యజ్ఞాగమనసంవిదా।। 125 ।।
విదధే కరదం ప్రీత్యా శిశుపాలం మహాబలమ్।
జిత్వా కుమారవిషయే శ్రేణిమన్తం నరేశ్వరమ్।। 126 ।।
దీర్ఘప్రజ్ఞమయోధ్యాయాం కౌసలం చ బృహద్బలమ్।
మత్స్యం చ కాశిరాజం చ నిషధాధిపతిం తథా।। 127 ।।
బ్రహ్మక్రాథకిరాతేన్ద్రాన్రాధేయం చాఙ్గభూపతిమ్।
వీతసంఖ్యాంశ్చ భూపాలాన్కృత్వా సేనానుయాయినః।। 128 ।।
ధనం విపులమాధాయ యుధిష్ఠిరముపాయయౌ।
సహదేవోऽపి నిర్జిత్య శూరసేనాన్పటచ్చరాన్।। 129 ।।
దన్తవక్త్రం చ రాజానం కున్తిభోజం సజృమ్భకమ్।
పౌణ్డ్రం చ భోజరాజం చ జిత్వా మాహిష్మతీం యయౌ।। 130 ।।
బభూవ యుద్ధం తత్రాస్య నీలేన జగతీభుజా।
గజవాజిరథోద్ధృతరజఃపిహితదిఙ్ముఖమ్।। 131 ।।
తతః కృశానురదహత్సహదేవస్య సైనికమ్।
వరదః స హి నీలస్య రాష్ట్రం రక్షతి సర్వదా।। 132 ।।
శుచిః ప్రయతవాక్చిత్తః స్తుత్వా మాద్రీసుతోऽథ తమ్।
త్వదర్థమయమారమ్భః ప్రణయాదిత్యభాషత।। 133 ।।
తతః సాక్షాద్ధుతభుజా తుష్టేనాభ్యేత్య రక్షితః।
క్షణేన సహదేవోऽభూదజయ్యస్త్రిదశైరపి।। 134 ।।
ప్రసాదితోऽథ నీలేన ప్రీత్యా ద్రవిణసంచయైః।

గత్వా విజగ్యే ససుతం భీష్మకం పృథివీపతిమ్।। 135 ।।
విన్దానువిన్దావావన్త్యౌ విజిత్య పృథివీశ్వరౌ।
పాణ్డ్యద్రవిడకాన్వౌణ్డ్రాన్కేరలాన్సతిమిఙ్గిలాన్।। 136 ।।
సౌదారకాన్నిషాదాంశ్చ కర్ణప్రావరణాంస్తథా।
ఏకపాదాన్కాలముఖాన్వ(న్య)వనాద్రాక్షసానపి।। 137 ।।
తరుకచ్ఛస్థితో దూతైః కృత్వా లఙ్కాపతేః శనైః।
మూర్ధ్ని యౌధిష్ఠిరీమాజ్ఞాం దివ్యమాలామివోజ్జ్వలామ్।। 138 ।।
ఆదాయ ద్రవిణం పూర్ణం యజ్ఞసంభారసిద్ధయే।
ధర్మరాజం సమభ్యాయాదశ్రాన్తబలవాహనః।। 139 ।।
నకులోఽపి శనైర్గత్వా జిత్వా రోహితకాధిపమ్।
త్రిగర్తశిబిశైరీషవాటధారాంశ్చ పార్థివాన్।। 140 ।।
హారహూనాన్సమరతానమ్బష్ఠాంశ్చ సమాలవాన్।
విధాయ మాతులం శల్యం సామ్నా మద్రాధిపం వశే।। 141 ।।
కరం భూమిగుణం ప్రాప్య ప్రయయౌ ధర్మనన్దనమ్।
కుర్వాణః కుఞ్జరానీకైః క్ష్మాం విలోలాచలామివ।। 142 ।।

దిగ్విజయః।। 7 ।।

అథాభ్యేత్య స్వయం కృష్ణః సాత్యకిప్రముఖైః సహ।
ప్రదదౌ ధర్మపుత్రాయ తోషాద్బహుగుణం ధనమ్।। 143 ।।
హేమకూటవిశాలం తం హేమరాశిమనన్తకమ్।
విలోక్య యజ్ఞసంభారం చక్రే కృష్ణాజ్ఞయా నృపః।। 144 ।।
అథ దీక్షావ్రతక్షామా ప్రాచీవ శశినః కలా।
బభౌ కృశా చ రమ్యా చ వన్యా చ నృపతేస్తనుః।। 145 ।।
సర్వవిత్స్వయమభ్యేత్య పారాశర్యో మునీశ్వరః।
బ్రహ్మత్వమకరోత్తస్య మునిచక్రపురస్కృతః।। 146 ।।

అధ్వర్యుర్యాజ్ఞవల్క్యోఽబూత్సుసామా సామగస్తథా।
హోతా ధౌమ్యశ్చ పౌష్యశ్చ మునయోఽన్యే చ హోత్రగాః।। 147 ।।
పుణ్యే ముహూర్తే విధిత్రప్రవృత్తే మఙ్గలార్చితే।
రాజసూయసమారమ్భే పృథివ్యాం రత్నవర్షిణి।। 148 ।।
నిమన్త్రితః సమభ్యాయాన్మాద్రీపుత్రేణ సానుగః।
దుర్యోధనో హరిఖురోట్టఙ్కితాస్విలమణ్డలః।। 149 ।।
యజ్ఞాఙ్గనం సమాసాద్య ధర్మసూనోర్నృపాకులమ్।
అప్యనేకగజానీకో న స స్ఫుటమలక్ష్యత।। 150 ।।
అన్యే చ పృథివీపాలా వివిశుర్విపులశ్రితః।
రున్ధానా ఇవ ధిక్చక్రే రత్నోపాయనపాణయః।। 151 ।।
ధృతరాష్ట్రః సవిదురో భీష్మో ద్రోణః సగౌతమః।
పూజితాః ప్రథమం రాజ్ఞా రత్నాసనజుషోఽభవన్।। 152 ।।
అథోపవివిశుః సర్వే భూపాలా యజ్ఞసంసది।
జగద్రాజమయం సర్వం కుర్వాణా ఇవ సంగతాః।। 153 ।।
తత్కుణ్డలాఙ్గదశిరోరత్నరశ్మిచ్ఛటా బభుః।
ప్రరోహా ఇవ హర్షస్య యజ్ఞప్రీత్యా హవిర్భుజః।। 154 ।।
తేషాం చామరపర్యన్తనర్తితోష్ణీషశోభినామ్।
ఉరఃసు రేజిరే హారా అట్టహాసా ఇవ శ్రియః।। 155 ।।
భోజ్యాభోజ్యపరిద్రష్టా తత్ర దుఃశాసనోఽభవత్।
ద్రోణిశ్చ ద్విజపూజాసు సంజయో రాజసత్కృతౌ।। 156 ।।
కృతాకృతపరీక్షాసు ద్రోణః శాన్తనవస్తథా।
ధనవ్యయేషు విదురో గ్రహణే చ సుయోధనః।। 157 ।।
వ్యగ్రా బభూవురన్తే చ నియుక్తా ధర్మజన్మనా।
విజహ్రుర్నిజవత్తత్ర కురువృద్ధాస్తథా పరే।। 158 ।।

వర్తమానే సువిపులే క్రతౌ తస్మిన్మహాధనే।
దేవాశ్చ భూమిదేవాశ్చ భేజిరే ప్రమదశ్రియమ్॥ 159 ॥
ఆభిషేచనికం సర్వమాదాయ నృపతిశ్రియే।
అన్తర్వేదీషు వివిశుర్నారదప్రముఖాస్తతః॥ 160 ॥
కర్మాన్తరేషు విప్రాణాం వేదశాస్త్రవిపశ్చితామ్।
తదభూద్వివిధైర్వాదైర్బ్రహ్మలోకనిభం సదః॥ 161 ॥
తత్రాపర్యన్తమాలోక్య సమాజం జగతీభుజామ్।
దివ్యదృఙ్నారదోఽపస్యత్కృష్ణం తత్క్షయదీక్షితమ్॥ 162 ॥

రాజసూయారమ్భః॥ 8 ॥

సంవత్సరే తతో యాతే ప్రాప్తే చార్ఘోచితార్హణే।
కృతాకృతపరిద్రష్టా నృపం భీష్మోఽభ్యభాషత॥ 163 ॥
అర్ఘ్యార్హణస్య కాలోఽయం సంప్రాప్తో నృప పూజ్యతామ్।
రాజకం మహతాం పూజాక్రమో హి క్రతురుత్తమః॥ 164 ॥
ఋత్విక్ప్రియో నృపాచార్యై సంయుక్తః స్నాతకస్తథా।
షడర్ఘ్యస్యోచితం ప్రాహుః పదం శ్రుతివిదః కిల॥ 165 ॥
పితామహవచః శ్రుత్వా ధర్మసూనురభాషత।
పూర్వం కస్మై మహార్ఘాయ మన్యసే దీయతామితి॥ 166 ॥
తతః శాన్తనవః క్షిప్రం ధ్యాత్వా రాజానమబ్రవీత్।
స్వయం స్థితే హృషీకేశే పూజామర్హతి కోఽపరః॥ 167 ॥
న హి నామ జగత్కోశప్రకాశనవిశారదే।
అభ్యుద్గతే సహస్రాంశౌ విభాసన్తే గ్రహాదయః॥ 168 ॥
ఇత్యుక్తవతి గాఙ్గేయే ధర్మరాజేన చోదితః।
ప్రదదౌ వాసుదేవాయ సహదేవో యతావిధి॥ 169 ॥
శిశుపాలస్తదాలోక్య శుభ్రదన్తమరీచిభిః।

ఆత్మానం మన్యుసంతప్తం వ్యజనైర్వీజయన్నివ॥ 170 ॥

సౌన్దర్యం వన్దివృన్దానాం గిరాం కఙ్కణరావిణా।

భుజేన విజయోదారద్విపేన్ద్రాలానశోభినా॥ 171 ॥

మౌనావలమ్బినో భూపాన్దృశైవ పరిభర్త్సయన్।

ఆదధే ఘనగమ్భీరగర్జితాడమ్బరాం గిరమ్॥ 172 ॥

అవిశేషజ్ఞతా మోహాద్బాలానామియముద్యతా।

అపి హాస్యైకజననీ హృదయాని దునోతి నః॥ 173 ॥

అహెూ విశృఙ్ఖలధియాం లోకో వచసి వర్తతే।

కేన వా కృతినా ఛిన్నా జిహ్వా స్వచ్ఛన్దవాదినామ్॥ 174 ॥

ఋత్విక్ప్రియనృపాచార్యసంయుక్తస్నాతకాన్స్వయమ్।

ఉక్త్వా చ కృష్ణమేవార్ఘం పశ్చాద్భీష్మో బ్రవీతి యత్॥ 175 ॥

ఋత్విగవ్యాసో గురుర్ద్రోణః ప్రియా మాన్యాశ్చ భూమిపాః।

మునయః స్నాకాశ్చాన్యే తేషు కోఽయం జనార్దనః॥ 176 ॥

ఏతే నిజభుజస్తమ్భస్తమ్భితారిమనోరథాః।

అవస్తుబుద్ధ్యా పార్థేషు నృపా మాన్యా నిరుత్తరాః॥ 177 ॥

ప్రమాదాదవలేపాద్వా మన్యతే యదసాంప్రతమ్।

సాధు తద్యది న క్లైబ్యం వీరగోష్ఠీషు గణ్యతే॥ 178 ॥

భారద్వాజాదయః పూజ్యా వృద్ధాశ్చ ద్రుపదాదయః।

వదన్తు సర్వసామాన్యాం న్యక్కృతిం న ప్రమార్ష్టి కః॥ 179 ॥

ధిగహెూ దీక్షితస్యాస్య గోపమర్చయతః ప్రియమ్।

ఇన్దుకున్దాఙ్కురాకారం యశో దమ్భోలినా హతమ్॥ 180 ॥

మాన్యా విమాననాం నైతే సహన్తే మానినో నృపాః।

వాత్సల్యాద్వయమాయాతా నతు కౌన్తేయశాసనాత్॥ 181 ॥

పాణ్డవా దేవపుత్రా వా దృష్ట భీష్మోఽపి లక్షితః।

గోపో దృష్టశ్చ ధృష్టోఽయం యో గృహ్ణాత్యర్ఘ్యమర్ఘవత్ ॥ 182 ॥
ఇత్యుక్త్వోత్థాయ సంరమ్భాన్మహతః కాఞ్చనాసనాత్ ।
సంరమ్భశిథిలోష్ణీషో రాజభిః సహ నిర్యయౌ ॥ 183 ॥
తమభిద్రుత్య కౌన్తేయః ప్రోవాచ రచితాఞ్జలిః ।
మిథ్యైవ పృథివీపాల కోపాన్మా విక్రియాం గమః ॥ 184 ॥
సత్యం జానామి జానే త్వం తత్త్వేన మధుసూదనమ్ ।
కింతు కర్మవశాదేష జాతస్తే మతివిప్లవః ॥ 185 ॥
కులే మహతి జాతస్య శూరస్య గుణశాలినః ।
మానినస్తవ భూపాల మాత్సర్యం నైవ శోభతే ॥ 186 ॥
అజాతశత్రౌ సంరమ్భాదితి వాదిని సంసది ।
భీష్మః ప్రోవాచ మా రాజన్మిథ్యాస్మిన్వినతో భవ ॥ 187 ॥
ప్రార్థనాప్రణతేర్యోగ్యో నైవ నీచతరో నృపః ।
మన్త్రాహుతిం శ్మశానాగ్నిర్న హి నామార్హతి క్వచిత్ ॥ 188 ॥
అనర్ఘం పుణ్డరీకాక్షం మన్యతే యది చేదిపః ।
తదేష ఏవ గోవిన్దాదధికం ప్రబ్రవీతు నః ॥ 189 ॥
అన్యో మధువధూగణ్డపాణ్డిమశ్యామమణ్డితః ।
కో జహారాసురస్త్రీణాం స్వచ్ఛాయాచౌరమఞ్జనమ్ ॥ 190 ॥
సహస్రబాహోర్బాణస్య హేలయా హరిణీదృశామ్ ।
తుల్యాలిఙ్గనజామీర్ష్యా రథాఙ్గేన జహార కః ॥ 191 ॥
ఇతి బ్రువాణో గాఙ్గేయే సహదేవోఽభ్యభాషత ।
హహో నృపతయః సర్వే మమేదం శ్రూయతాం వచః ॥ 192 ॥
దోషాన్న సహతే యో యః కేశవం పూజితం మయా ।
విన్యస్తస్తస్య తస్యాయం పాదో మూర్ధ్ని నిరీక్ష్యతామ్ ॥ 193 ॥
ఇత్యుక్త్వా సహదేవేన దర్శితే చరణే పురః ।

కోఽప్యభూద్భూమిపాలానాం సమరారమ్భవిభ్రమః।। 194 ।।

తతోఽబ్రవీచ్చేదిపతిః కించిదావృత్తకంధరః।

విలోలకుణ్డలోద్ద్యోతైః క్షపామావిద్ధమణ్డలః।। 195 ।।

బాలోఽయం భూమిపాలానాం వీరాణాం గణనాస్పదమ్।

సహదేవః కథం నామ త్వం తు వృద్ధ విబోధ్యసే।। 196 ।।

భీష్మమిథ్యాస్తుతిపదైర్జ్ఞాతకృష్ణపరాక్రమాన్।

కిమర్థం భ్రామయస్యస్మాన్మూఢ పాణ్డుసుతానివ।। 197 ।।

శౌర్యశిష్టః ప్రభుః కంసో హతః సా స్త్రీ చ పూతనా।

వహ్నినేవ త్వయా శౌరేర్నవం కిం నామ వర్ణ్యతే।। 198 ।।

అహో ను త్వద్విధైర్ధూర్తైర్గోవిన్దో గుణవాన్కృతః।

ఉక్తివైచిత్ర్యమాత్రేణ ప్రాయశో హ్రియతే జనః।। 199 ।।

యథేష్టవాదీ కుశలస్త్వం తు ప్రచ్ఛన్నకిల్బిషః।

వైరం సృజసి పార్థానాం రాజభిః స్వయమక్షమః।। 200 ।।

ధర్మవాదీ వృథాచారో హంసోఽభూద్ధామ్మికః పురా।

అణ్డాని తస్య నిక్షిప్య విశ్వస్తాః ప్రయయుః ఖగాః।। 201 ।।

స తాని నిత్యం సంభక్ష్య తస్థౌ కృతకనిఃస్పృహః।

తథా త్వమపి బన్ధూనాం భీష్మ మిత్రముఖో రిపుః।। 202 ।।

పతితస్త్వం సతాం మార్గాద్బ్రహ్మచర్యమిదం వృథా।

వంశవిచ్ఛేదపాపిష్ఠం మన్యే శౌర్యవ్రతం తవ।। 203 ।।

బ్రవీషి వచసా సర్వం న చ జానాసి తత్త్వతః।

తదిక్షుభారవాహీవ న త్వం తచ్చర్వణే విభుః।। 204 ।।

మా సాహసం కురుష్వేతి త్వల్లిఙ్గో విహగః సదా।

విరౌతి సింహదంష్ట్రాగ్రాత్స్వయం మాంసం చ ఖాదతి।। 205 ।।

సభాసు ధర్మవాదీతి కథ్యసే జిహ్మచేష్టితః।

పరస్తుతౌ న జానాసి కిం నిన్దాసదృశం ఫలమ్ ।। 206 ।।
హతో వ్యాజాజ్జరాసంధో యద్ద్విజవ్యాఞ్జనైస్త్రిభిః।
తదేవ కిం న పర్యాప్తం సత్యం తే కేశవస్తుతేః ।। 207 ।।
శిశుపాలవచః శ్రుత్వా భీమసేనో భయంకరమ్।
బభార కోపం కల్పాన్తకరాలానలదుఃసహమ్ ।। 208 ।।
త్రిశిఖా భ్రుకుటిస్తస్య లలాటే సమలక్ష్యత।
ఉద్గతేవ ప్రతాపాగ్నేరగ్రే ధూమావలిస్త్రిధా ।। 209 ।।
కోపారుణం ముఖం తస్య దృష్ట్వా దష్టరదచ్ఛదమ్।
లోకనాశపరిత్రస్తాః స్వస్తీతి మునయోఽబ్రువన్ ।। 210 ।।
తముత్పతన్తం వేగేన శిశుపాలజిఘాంసయా।
జగ్రాహ బలవాన్భీష్మో భుజాభ్యాం గిరిగౌరవమ్ ।। 211 ।।
చేదిరాజస్తమాలోక్య హసన్నోవాచ సఖనమ్।
ముఞ్చైనం భీష్మ యాత్వేష మత్కోపాగ్నిపతఙ్గతామ్ ।। 212 ।।
అభిపత్య బలాద్బాలం నైనం హన్మి సహ త్వయా।
నహి కాత్యాయనీసింహః క్రోష్టారమభిదావతి ।। 213 ।।
తచ్ఛ్రుత్వాధికసంజాతకోపవహ్నిం వృకోదరమ్।
ఊచే భీష్మః స్మితచ్ఛాయానిర్ఝరైః స్నపయన్నివ ।। 214 ।।
భీమ భీమ మదాన్ధేఽస్మిన్మా క్రుధశ్చేదిపాంసనే।
చన్ద్రాంశుదంష్ట్రావికటే మృత్యురస్యాసురాన్తకః ।। 215 ।।
దమఘోష ఇతి ఖ్యాతశ్చేదీనామాభవన్నృపః।
వసుదేవ స్వసా తస్య సాత్వతీ వల్లభాభవత్ ।। 216 ।।
సా చేదిరాజమహిషాం త్ర్యక్షమేనం చతుర్భుజమ్।
అజీజనద్వచశ్చేదం శుశ్రావాకాశచారిణమ్ ।। 217 ।।
యస్యాఙ్కేఽభ్యధికాఙ్గత్వమస్య బాలస్య హీయతే।

సోఽస్య మృత్యురితి శ్రుత్వా న్యస్తోఽఙ్కే భూభుజాం తయా।। 218 ।।

బన్ధులోకే తతః ప్రాప్తే కృష్ణస్యాఙ్కే సమర్పితః।

జనన్యా శిశుపాలోఽభూద్విగతాధికదృగ్భుజః।। 219 ।।

తతస్తద్దర్శనత్రాసాత్సాత్వతీ మధుసూదనమ్।

యయాచే తనయస్నేహాదభయం దీయతామితి।। 220 ।।

శతమస్యాపరాధానాం క్షమిష్యామీతి కేశవః।

దదౌ తస్యై వరం తేన నిర్భయోఽయం మహీపతిః।। 221 ।।

ఇతి వాదిని గాఙ్గేయే చేదిరాజో జనార్దనమ్।

ఉవాచ పృథుసంరమ్భశిథిలాంశుకశేఖరః।। 222 ।।

మూర్ధైః సమర్పితాం పూజాం స్థితేష్వఖిలరాజసు।

అనర్హః కోఽనుగృహ్ణాతి నిర్లజ్జస్త్వాం వినా హరే।। 223 ।।

విడమ్బితోఽద్య హాసాయ మన్యే త్వం పాణ్డునన్దనైః।

పూజా తవేయం హాస్యాయ కణ్ఠే హార ఇవార్పితః।। 224 ।।

వధ్యస్త్వం భూమిపాలానాం మమ కృష్ణ విశేషతః।

సర్వావమానినం నీచం సహన్తే మానినః కథమ్।। 225 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్కృష్ణో నిఃసంరమ్భమభాషత

లీలాస్మితాశ్రియా కుర్వన్పాఞ్చజన్యమివాననైః।। 226 ।।

దిష్ట్యా నికారగణనా సమక్షం సర్వభూభుజామ్।

సంపూర్ణాస్య పృథగ్లోకాన్కః ప్రత్యాపయితుం క్షః।। 227 ।।

మయి ప్రాగ్జ్యోతిషపురం యాతే ద్వారవతీమసౌ।

దదాహ స్ఫాటికస్తమ్భశుభ్రాం కీర్తిమివాత్మనః।। 228 ।।

అహరచ్చాశ్వముత్సృష్టమశ్వమేధే పితుర్మమ।

కిం వాన్యైః కథితైశ్చాస్య నికారైః పాపచేతసః।। 229 ।।

ఇత్యుక్త్వా తస్య చక్రేణ కణ్ఠం హారవిభూషితమ్।

రాహోరివాశు చిచ్ఛేద సద్యః పీతస్సుతామృతమ్।। 230 ।।

తస్మిన్విలూనశిరసి క్ష్మాపాలే సహసా క్షితౌ।

పతితే హేమపీఠాగ్రాన్మేరోః శృఙ్గ ఇవోన్నతే।। 231 ।।

తత్తేజః పశ్యతాం రాజ్ఞామతిసూర్యానలద్యుతి।

వివేశ వదనే శౌరేః పిణ్డీకృతదిగన్తరమ్।। 232 ।।

తతశ్చచాల వసుధా లోలసాగరమేఖలా।

అనభ్రే ప్రవవర్ష ద్యౌర్మహాశనిపురఃసరమ్।। 233 ।।

తద్దృష్ట్వా భూమిపాలానాం నిఃశబ్దమభవత్సదః।

మన్థావసానమూకస్య దుగ్ధాబ్ధేః శ్రియముద్వహత్।। 234 ।।

శిశుపాలవధః।। 9 ।।

శిశుపాలసుతం తూర్ణమభిషిచ్య యుధిష్ఠిరః।

సభార్యోఽవభృథస్నానం చకార మునిశాసనాత్।। 235 ।।

తతః సమాప్తే విధివద్యజ్ఞే విపులదక్షిణే।

సామ్రాజ్యవిజయోష్ణీషబద్ధసౌలిర్బభౌ విభుః।। 236 ।।

యథార్హైరథ సత్కారైః ప్రీతాః ప్రతియయుర్నృపాః।

ఆమన్త్ర్య పాణ్డుతనయాన్ప్రణామాఞ్చితమౌలయః।। 237 ।।

తేషు యాతేషు దాశార్హః క్ష్మాపమామన్త్ర్య సానుజమ్।

యయౌ వ్యక్తః కథంచిత్తైరతృప్తైః సంగమామృతే।। 238 ।।

గతేషు కురువృద్ధేషు సత్కృతేషు సహర్షిభిః।

వివేశ సానుజో రాజా రాజధానీం శ్రియా యుతః।। 239 ।।

ఏకో దుర్యోధనస్తత్ర శకునిశ్చాస్య మాతులః।

ఉవాస జ్ఞాతిభోగేన విభూష్యన్తే హి భూతయః।। 240 ।।

అనేకకౌతుకాం లక్ష్మీం స పశ్యన్ధర్మజన్మనః।

అన్తర్ద్వేషవిషోధ్మాతః పుటపాకమదహ్యత।। 241 ।।

సర్వోపచారైర్యత్నేన సేవ్యమానో నృపాజ్ఞయా।
దాసీభిర్నృత్యగీతాద్యైస్తస్థౌ దుర్యోధనశ్చిరమ్।। 242 ।।
దివ్యాభిప్రాయరుచిరాం సభాం మయవినిర్మితామ్।
వైడూర్యస్తమ్భరుచిరాం తప్తకాఞ్చనజాలకామ్।। 243 ।।
వీక్ష్యమాణః శశిమణిప్రాకారకృతచన్ద్రికామ్।
స్ఫాటికం కుట్టిమం ప్రాప్య జలాశఙ్కీ న్యవర్తత।। 244 ।।
వ్రజన్నుత్క్షిప్తవస్త్రోఽథ దదర్శ విమలం సరః।
స్ఫాటికాశఙ్కయా తత్ర స మమజ్జ సహాంశుకః।। 245 ।।
మేనే ద్వారం చ వివృతం వైమల్యాన్మణివేశ్మని।
దృష్ట్వేతి విప్రలమ్భం తం జహసుస్తత్ర కింకరాః।। 246 ।।
హర్మ్యస్థా రాజలలనాః సానుజశ్చ వృకోదరః।
స్మితశ్రియా కపోలాన్తే దన్తపత్రాణి చక్రిరే।। 247 ।।
అవమానాగ్నినా తేన దహ్యమానః సుయోధనః।
లజ్జయా సంవృతిం చక్రే పార్శ్వాలోకనహేలయా।। 248 ।।
యుధిష్ఠిరమథామన్త్ర్య స గచ్ఛన్గజసాహ్వయమ్।
చిన్తావివర్ణవదనో భూతగ్రస్త ఇవాభవత్।। 249 ।।
ఉవాచ శకునిః కోఽయం తవాపి ధృతివిప్లవః।
సర్వేశ్వరస్య పశ్యామి న హి తే దుఃఖకారణమ్।। 250 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా దీర్ఘనిఃశ్వాససంశుష్కాధరపల్లవః।
దుర్యోధనోఽవదద్దుఃఖజ్వరేణ కథితేన కిమ్।। 251 ।।
దృష్ట్వోపచితమాత్మానం శ్రియం పూర్ణాం చ వైరిషు।
అమర్షణశ్చ మానీ చ కథం జీవతి మద్విధః।। 252 ।।
రుద్ధప్రవేశాన్భూపాలాన్ద్వాఃస్థైః పాణ్డవవేశ్మని।
విలోక్య మ్లానమానస్య నిధనం మే మహోత్సవః।। 253 ।।

స యజ్ఞః సా సభా సా శ్రీస్తే భోగాః స పరిచ్ఛదః।
మాతుం మనోరథో నాపి న శక్యో మే మహోత్సవః।। 254 ।।
మురారిణా హతే చైద్యే తస్మిన్నృపతిమణ్డలే।
అహో బతాభవజ్జీవః పార్థభీత్యా న కస్యచిత్।। 255 ।।
అవహాసం సభాయాం తం శాత్రవం విభవం చ తమ్।
మత్త(?)మాహితసంకల్పో న సేహే కిం కరోమ్యహమ్।। 256 ।।
ఇతి దుర్యోధనవచః శ్రుత్వా ప్రోవాచ సౌబలః।
పార్థాః స్వభుజవీర్యేణ జాతా విభవశాలినః।। 257 ।।
హృతా తు వనత్రైః శక్తిర్న రుద్ధో భూమ్యనన్తరః।
పృథ్వీ భగవతీ పృథ్వీ భవ త్వమపి దిగ్జయీ।। 258 ।।
అజిత్వా పాణ్డుతనయాన్మన్యసే న జయం యది।
న హి నామ ప్రకాశన్తే పురస్తేజాంసి తేజసామ్।। 259 ।।
అత్రాపి శ్రూయతాం రాజన్కృష్ణార్జునవృకోదరాన్।
జానే జేతుం స పాఞ్చాలాఞ్జమ్భారిరపి దుర్బలః।। 260 ।।
ఏక ఏవాస్త్యుపాయోఽత్ర నిరపాయో విసంశయః।
అక్షజ్ఞోఽహమనక్షజ్ఞం జేతుం ధర్మసుతం క్షమః।। 261 ।।
ద్యూతేన తచ్ఛ్రియం సర్వాం జిత్వా దాస్యామ్యహం తవ।
రాజసూయవ్రతస్థోఽసౌ న చాహూతో నివర్తతే।। 262 ।।
ధృతరాష్ట్రాజ్ఞయా కింతు కరోమి త్వత్సమీహితమ్।
ఇత్యుక్త్వా విరతే తస్మిన్నూచే హృష్టః సుయోధనః।। 263 ।।
విపత్సు చ పరిత్రాణం సంపత్సు చ విభూషణమ్।
బహుచూడామణిః సత్యం భవానేవ కిముచ్యతే।। 264 ।।
దుఃఖితం ధృతరాష్ట్రాయ మాం మాతుల నివేదయ।
అవశ్యమనుజానాతి ద్యూతం స సుతవత్సలః।। 265 ।।

ఏవం బ్రువాణే ప్రణయాచ్ఛ్రితహర్షే సుయోధనే।
తూర్ణమభ్యేత్య శకునిర్ధృతరాష్ట్రం వ్యజిజ్ఞపత్।। 266 ।।
రాజన్వివర్ణవదనః శోకార్తో భృశమాతురః।
దుర్యోధనస్తవ సుతో వర్తతే వ్యాధినా వినా।। 267 ।।
ప్రజ్ఞాచక్షుస్తదాకర్ణ్య సుతమానాయ్య నిర్జనే।
పప్రచ్ఛ సర్వసంభోగసుభగం దుఃఖకారణమ్।। 268 ।।
కీర్తిరఙ్కురితా దిక్షు పుష్పితా శ్రీః సుహృద్గృహే।
రణే చ వైరిముణ్డేషు ఫలితస్తవ విక్రమః।। 269 ।।
గీతం వీణురవావిద్ధం శృణోషి హరిణీదృశామ్।
దధాసి విపులాభాసం వాసాంసి సహ కఙ్కణైః।। 270 ।।
జఙ్ఘమాద్రినిభైర్నాగైస్తురగైశ్చ మనోజవైః।
ప్రయాసి సతతం పుత్ర కృశః కేనాసి నిఃసుఖః।। 271 ।।
నిశమ్యేతి పితుర్వాక్యం శనైర్దుర్యోధనోఽవదత్।
అభేషజేన కిం తాత దుఃఖేన కథితేన తే।। 272 ।।
పరేషామధికాం లక్ష్మీం దృష్ట్వా న్యూనాం తథాత్మనః।
వనం న యాతి యో మానీ ప్రమాణీక్రియతే స కైః।। 273 ।।
అన్తర్నిదహ్యమానేన శక్తిహీనేన శత్రుషు।
సంతతిః క్రియతే యేన నిన్ద్యం ధిక్తస్య జీవితమ్।। 274 ।।
యన్త్రితో దేశకాలాభ్యాం సహతే యః పరాభవమ్।
తస్యాలకావలీ మన్యే రశనా చ విభూషణమ్।। 275 ।।
యుధిష్ఠిరస్య భూపాల రత్నోపాయనసంగ్రహే।
మయాపి రాజపూజ్యేన కోశాధ్యక్షాయితం క్రతౌ।। 276 ।।
దుఃఖేఽప్యదుఃఖితేనైవ హర్షః ప్రకటితో మయా।
నటేనేవ రిపోర్గేహ తత్కిం న మరణం మమ।। 277 ।।

నమ్రః కృతకసంమానం కృతం వై పూర్వవైరిణా।
దుఃసహం సహతే భారం ధిక్తం పురుషగర్దభమ్।। 278 ।।
ఛత్త్రం ధ్వై(ద్రై)న్యధ్వజం మూర్ధ్ని వృథేదం మమ మానినః।
యోఽహమభ్యధికాన్పార్థాన్పశ్యామ్యుపచితః శనైః।। 279 ।।
రాజసూయే మయా దృష్టా సా శ్రీః పాణ్డవభూపతేః।
బోఢుం మనోరథేనాపి యాం శక్తా నరేశ్వరాః।। 280 ।।
యత్ర యత్ర దృశం పార్థ ప్రదదౌ జగతీభుజామ్।
తత్ర తత్రాఞ్జలివనైర్బభుః పద్మాకరా ఇవ।। 281 ।।
దిక్చక్రం చామరమయం గజవాజిమయీ మహీ।
తస్మిన్రాజఘటామర్దే నభశ్ఛత్త్రమయం బభౌ।। 282 ।।
అలబ్ధాన్తఃప్రవేశాశ్చ తత్రాన్యే వసుధాధిపాః।
వ్యలమ్బన్త చిరం ద్వారి గ్రామ్యా ఇవ కరప్రదాః।। 283 ।।
నానాదేశాగతైస్తత్ర బభూవుర్ధనరాశిభిః।
ఏకీకృతమహాశైలా దిశాః పుఞ్జీకృతా ఇవ।। 284 ।।
ముక్తవత్యఖిలం భోగం లక్షే లక్షే ద్విజన్మనామ్।
శఙ్ఖశబ్దేన సంజ్ఞాభూద్యజ్ఞే తస్మిన్ద్విజన్మనామ్।। 285 ।।
తైః శఙ్ఖనాదైరసకృత్సర్వాశాపూరణక్షమైః।
సతతం భూభుజాం తత్ర శ్రవణౌ బధిరీకృతౌ।। 286 ।।
అభిషేకే పృథాసూనోశ్ఛత్త్రవ్యజనపాణయః।
అహంపూర్వికయా సర్వే తత్ర తస్థుర్నరేశ్వరాః।। 287 ।।
శక్రస్తాం కథమాప్నోతి దూరే వైశ్రవణస్య సా।
యా శ్రీః పాణ్డుసుతస్యాభూద్యజ్ఞే కనకవర్షిణః।। 288 ।।
తస్య రత్నవిచిత్రాయాం సభాయామనభిజ్ఞవత్।
పతితః స్ఫాటికాశఙ్కావిప్రలబ్ధోఽహమమ్బుసి।। 289 ।।

స ఏవ హృది మే మగ్నః శోకః శఙ్కురివాయసః।
జహాస సాక్షిసంకోచం తత్ర యన్మాం వృకోదరః॥ 290 ॥
సోఽహం త్వదాజ్ఞయా తాత శకునిం సముపాశ్రితః।
ద్యూతేనైవ హరిష్యామి శ్రియం తాం ధర్మజన్మనః॥ 291 ॥

యజ్ఞవర్ణనమ్॥ 10 ॥

ఇతి పుత్రవచః శ్రుత్వా స్వకులక్షయశఙ్కితః।
ధృతరాష్ట్రోఽభ్యధాద్వత్స కోఽయం తే వ్యసనాగమః॥ 292 ॥
భ్రాతుర్విభవమాలోక్య పుత్ర కిం పరితప్యసే।
తవాపి సంపదః సన్తి స్పృహణీయా మహీభుజామ్॥ 293 ॥
సహాయైః పాణ్డుతనయైః స్వాధీనభుజవిక్రమః।
జిత్వా త్వమపి భూపాలాన్యజస్వ బహుభిర్మఖైః॥ 294 ॥
యః పరద్రవిణాదానేషూద్యమో లబ్ధచేతసామ్।
కో భవేదాపదాం పుత్ర స్వామీ తన్నిజరక్షణే॥ 295 ॥
ఇత్థం విబోధ్యమానోఽపి పిత్రా దుర్యోధనోఽసకృత్।
నాత్యద్ద్యూతనిర్బన్ధం దైవాల్లోభవశీకృతః॥ 296 ॥
తతః కథంచిత్సాకమ్పస్తనయస్నేహవిహ్వలః।
తథేత్యుక్త్వా కురుపతిః సభాం క్షిప్రమకారయత్॥ 297 ॥
భవితవ్యతయా సత్యం ముద్రితః సర్వదా జనః।
ఆమ్బికేయోఽపి యత్సూనోః సమీహితమమన్యత॥ 298 ॥
తతో రత్నమయీం రమ్యాం కుశలైః శిల్పిభిః కృతామ్।
సభాం కృత్వా సమాహూయ విదురం సోఽభ్యభాషత॥ 299 ॥
గత్వా యుధిష్ఠిరం క్షత్తః క్షిప్రమానయ మద్గిరా।
కృతా మచ్ఛిల్పిభిశ్చిత్రా త్వత్సభాసదృశీ సభా॥ 300 ॥
పాణ్డవానాం మమ సుతైర్ద్యూతక్రీడావిహారిణామ్।

ప్రీతిసంభోగసుభగస్తస్యామస్తు సమాగమః।। 301 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా విదురో ద్యూతం నిన్దన్కలహదోహదమ్।
విధాతృచోదితేనాథ భూభుజా ప్రేరితో యయౌ।। 302 ।।
స గత్వా పాణ్డవపురం విషణ్ణవదనః శనైః।
అవాప్య ధర్మతనయం ప్రాప్తపూజాసనోఽవదత్।। 303 ।।
ధర్మరాజ మహారాజో వక్తి త్వామమ్బికాసుతః।
మత్సభామేహి సుభగాం విహారాయ సహానుజః।। 304 ।।
శకునిప్రముఖైస్తత్ర సుహృద్ద్యూతం ప్రవర్తతే।
సారం మన్యే విభూతీనాం సుహృద్బన్ధుసమాగమమ్।। 305 ।।
ఇత్యహం ధృతరాష్ట్రేణ ప్రేషితో భవదన్తికమ్।
భయంకరాశ్చ కితవాస్తత్ర సర్వే సమాగతాః।। 306 ।।
అనర్థం విపదాం మూలం ద్యూతం తు కలహోదయమ్।
విచార్య సర్వం కౌన్తేయ కర్తుమర్హసి సాంప్రతమ్।। 307 ।।
అజాతశత్రుస్తచ్ఛ్రుత్వా తం పృష్టకుశలోఽవదత్।
జానామి కలహం ఘోరం ద్యూతమున్మూలనం శ్రియః।। 308 ।।
శకునిప్రముఖాఞ్జానే కితవాన్క్షుద్రదేవినః।
ఆహూతో న నివర్తేఽహం కిం తు మే సమయః క్రతోః।। 309 ।।
యథేష్టకారిణం దైవం కో హి నామాతివర్తతే।
ఇత్యుక్త్వా ధర్మతనయః ప్రతస్థే సానుజః కురూన్।। 310 ।।
వ్రజన్రాజఘటాబన్ధైర్వాజివృన్దైశ్చ పాణ్డవః।
ఉద్ధూతధూలిపటలైరకాలరజనీం వ్యధాత్।। 311 ।।
ద్రౌపదీసహితః ప్రాప్య సానుజో హస్తినాపురమ్।।
వివేశ భూషితోత్సాహః సామ్రాజ్యవిజయశ్రియా।। 312 ।।
ప్రత్యుద్గతః సమచివైః సహ దుర్యోధనాదిభిః।

ప్రవిశ్య కౌరవపతిం వృద్ధాంశ్చ ప్రణనామ సః।। 313 ।।

ధృతరాష్ట్రసమాదిష్టమాసాద్య మణిమన్దిరమ్।

నిజవద్విజహారాథ రాజోద్యానేషు పాణ్డవః।। 314 ।।

కృష్ణా చ కురుపత్నీనాం మధ్యే హరిణలోచనా।

బభౌ త్రిదశకన్యానాం పౌలోమీవ శ్రియా యుతా।। 315 ।।

భుక్తోత్తరమథాసీనాన్పాణ్డవాన్సహ కౌరవైః।

వీక్ష్య ప్రముదితా నార్యో నృత్యగీతైః సిషేవిరే।। 316 ।।

తతో రజన్యాం యాతాయాముదితే తిగ్మరోచిషి।

శకునిప్రముఖా ధూర్తాః సంహతా వివిశుః పురమ్।। 317 ।।

రత్నోజ్జ్వలామథ సభాం కురుపుంగవస్య పార్థోఽనుజైః సహ నిషక్తసువర్ణపీఠామ్।

రాధేయసౌబలసుయోధనసిన్ధురాజదుఃశాసనాదికితవోపచితాం వివేశ।। 318 ।।

ద్యూతం సుహృత్ప్రణయనాటకసూత్రధారైః ప్రావర్త్యతామితి తతః శకునౌ బ్రువాణే।

ప్రోవాచ పాణ్డుతనయః శశిమౌలిశైలశృఙ్గశ్రియం ప్రతిసన్నివ దన్తభాభిః।। 319 ।।

గాన్ధారరాజ కురునాథసుతస్య కోఽయం మోహస్త్వయా కితవ చేతసి సంప్రదిష్టః।

ద్యూతప్రతారణమిషేణ నరేన్ద్రలక్ష్మీవాలక్షపాకరకలానవవారివాహః।। 320 ।।

శ్రీరాజయక్ష్మణి యశః శశిసైంహికేయే సంభోగచూతనవవహ్నిముఖే త్వయాయమ్।

అక్షావటే వ్యసనవారినిధేరపారే కిం క్షిప్యతే కురుపతిర్బత హేలయైవ।। 321 ।।

సర్పన్తు దుర్విలసితైకనిధేర్విధాతుర్వేలావిలోడనవిలోలవిశృఙ్ఖతాని।

నశ్యన్తు కీర్తికలహంసిరుతాని నామ లోకాపవాదజలదాగమశఙ్కితాని।। 322 ।।

అక్షాన్నిప క్షపయ సచ్చరితం క్షితీశం దీక్షాం విపత్సు దిశ దర్శయ పాణిదాక్ష్యమ్।

ఆహూత ఏవ నను సంప్రతి రాజసూయయజ్వా న పాణ్డుతనయో విముఖోఽస్మి యస్మాత్।। 323 ।।

ఏతద్యుధిష్ఠిరవచః శకునిర్నిశమ్య మాయాప్రపఞ్చకృతసంవృతిరిత్యువాచ।

దుర్యోధనాననసరోజవికాసహేతుం దృష్టిం క్షిపన్క్షణఖణామకరాక్షహస్తః।। 324 ।।

గోష్ఠీనవామృతరసప్రథమావదంశః సౌహార్దరత్నవినిబన్ధనహేమకర్మ।

బుద్ధిప్రసాదనవిధిః స్మరకేలిభూషా ద్యూతం హి నాగరకలాకుశలోపదేశః।। 325 ।।

శ్రుత్వేతి పాణ్డుతనయః ప్రమాణం భవితవ్యతామ్।

భాష్యమాణః పణం పృష్టః పరైః ప్రోవాచ సంసది।। 326 ।।

భీష్మద్రోణకృపాదీనామిదమగ్రే న సాంప్రతమ్।

రాజసూయవ్రతశ్చాయం న నివర్తే పణస్త్వయమ్।। 327 ।।

లక్ష్మీస్మితం నయనకైరవకోశచన్ద్రః సామ్రాజ్యవారినిధిఫేనమహాట్టహాసః।

హారాగ్రగో మణిరయం ద్యుతిపట్టబన్ధో గాన్ధారరాజ రుచిరాంశువరః పణో మే।। 328 ।।

ఏతదాకర్ణ్య శకునిః క్షిప్త్వాక్షాన్మాయయా పురః।

జితోఽసీత్యభ్యధాత్పార్థం స చోవాచ పణం పునః।। 329 ।।

అభ్రంలిహధ్వజపటప్రకటాట్టహాసో ఘణ్టావలీరవవిఘట్టితదిగ్విభాగః।

అస్పృష్టభూతలహయాష్టకసంనివిష్టో రాజన్రథో రిపుమనోరథహృత్పణో మే।। 330 ।।

జిత్వా తమథ గాన్ధారః పునః పప్రచ్ఛ పాణ్డవమ్।

తన్మాయామవిదిత్వైవ సరలః సోఽప్యభాషత।। 331 ।।

ఆస్తే పణః కరిగణో మమ గేహఘణ్టాటాఙ్కారసారబధిరీకృతనాకరన్ధ్రః।

యాత్రాసు యస్య విషమాఞ్చితకర్ణతాలైరుద్ధాటితాశ్చ పిహితాశ్చ దిశో భవన్తి।। 332 ।।

ఇత్యుక్తవతి కౌన్తేయే జిత్వా తమపి హేలయా।

పణం పప్రచ్ఛ శకునిః పృష్టః పార్థోఽబ్యభాషత।। 333 ।।

నేత్రోత్పలా వదనబిమ్బసహస్రపత్రా లోలాలకాన్తమధుపాః స్మితహంసమాలాః।

భ్రూలాస్యవీచిరచనాః స్తనకోకమాలా దాస్యః పణో మమ మనోభవకేలవాప్యః।। 334 ।।

జిత్వా దాసీసహస్రామామయుతాన్యథ సౌబలః।

పప్రచ్ఛాన్యం పణం పృష్టో జగాద చ యుధిష్ఠిరః।। 335 ।।

ఉత్తప్తమాహితమనిఙ్కితజాతరూపం ద్రోణీసహస్రవినివేశనిధానసంస్థమ్।

సర్వం ధనం మమ పణో మణిమౌక్తికాఙ్కం హిత్వా సురద్విజధనం సకలా చ పృథ్వీ।। 336 ।।

శ్రుత్వైతద్విదురోఽవాదీద్ధృతరాష్ట్రం సభాస్థితమ్।
అనయోఽయం ధ్రువం రాజన్కులాన్తాయ నవోద్గతః।। 337 ।।
ఆయాతమాత్రే హర్షేఽస్మిన్దుఃఖాన్తే సా మనః కృథాః।
పరస్వసంగ్రహో రాజన్నిదాఘహిమసంనిభః।। 338 ।।
అథవా సుతవాత్సల్యాద్విస్మృతా తవ సన్మతిః।
బుధ్యస్వ పాణ్డవత్యాగాత్పుత్రత్యాగస్తవోచితః।। 339 ।।
ద్యూతం సర్వాపదం మూలం వైరాద్యేన ప్రవర్తితమ్।
త్యక్తే దుర్యోధనే తస్మిఞ్జీవన్తి కురవః సుఖమ్।। 340 ।।
శేషైః సహ సుతైః పార్థాన్రక్ష త్యక్త్వా సుయోధనమ్।
పరిత్యజ్య గజనీకమాస్థాం మా జమ్బుకే కృథాః।। 341 ।।
ఇతి బ్రుబాణే విదురే కోపాద్దుర్యోధనోఽవదత్।
ప్రాజ్ఞంమన్యో వృథైవాసి కిమపృష్టోఽభిభాషసే।। 342 ।।
గృహే గృహే భవత్యేవ స్వజనవ్యఞ్జనో రిపుః।
శఙ్కితాస్తద్వచో నిత్యం కింతు ప్రాజ్ఞా న కుర్వతే।। 343 ।।
గరూణాం గణకో న త్వం భావినోఽర్థస్య సూచకః।
ప్రాగల్భ్యమథవాయాతి బలాత్స ఖ్యాతయే జనః।। 344 ।।
విదుర బ్రూహి తం గత్వా యః శృణోతి తవాదరాత్।
వృద్ధశూన్యా సబా నేయం యస్యాం త్వమసి పణ్డితః।। 345 ।।
ఇతి దుర్యోధనేనోక్తే పాణ్డవం సౌబలోఽబ్రవీత్।
విజితోఽసి మహీపాల కథ్యతామపరః పణః।। 346 ।।
తతోఽబ్రవీద్ధర్మసుతో నకులోఽయం పణో మమ।
విముక్తసౌన్దర్యమదో మన్యే యం వీక్ష్య మన్మథః।। 347 ।।
ఏతదాకర్ణ్య శకునిర్మాయయా విచరన్క్షణాత్।
గణయన్నకులాచారమజయన్నకులం తతః।। 348 ।।

తమువాచ పునః పార్థః సహదేవః పణో మమ।
యస్య లోకే చ శాస్త్రే చ పరం పారం గతా మతిః।। 349 ।।
ఇత్యుక్తవతి కౌన్తేయే తమప్యజయదక్షవిత్।
శకునిః కైతవే వ్యాజం శస్త్రే విషమివోద్వహన్।। 350 ।।
తతోऽవదద్ధర్మసుతః పణోऽయం మే ధనంజయః।
భగదత్తాదయో యేన దిగ్జయే స్థాపితా వశే।। 351 ।।
శక్రేభకుమ్భనిర్మగ్నా యస్య నామాఙ్కితాః శరాః।
కథయన్త్యమరావత్యాం ప్రౌఢం ఖాణ్డవవిక్రమమ్।। 352 ।।
యుధిష్ఠిరవచః శ్రుత్వా విజితోऽసీతి సౌబలః।
తమూచే పణమన్యం చ పప్రచ్ఛ నికృతిం శ్రితః।। 353 ।।
తం పాణ్డవః ప్రత్యువాచ భీమసేనః పణో మమ।
జరాసంధభిదో యస్య గీయతే రాజభిర్యశః।। 354 ।।
ఇత్యుక్త్వా విజితం శ్రుత్వా తమపి భ్రాతరం నృపః।
పృథ్వీరక్షామణిం పశ్చాదాత్మానం విదధే పణమ్।। 355 ।।
అభిధాయ జితోऽసీతి తతస్తం సుబలాత్మజః।
ఉవాచ రాజన్కృష్ణైకా తవాస్త్యవిజితః పణః।। 356 ।।
తచ్ఛ్రుత్వోవాచ కౌన్తేయః పణో మే ద్రుపదాత్మజా।
ఇన్దీవరవనానీవ భాన్తి యస్యా దృశా దిశః।। 357 ।।
అనక్షజ్ఞం తతోऽక్షజ్ఞః శకునిర్ధర్మనన్దనమ్।
క్షణాదయం జితోऽసీతి ప్రోవాచ నికృతిం శ్రితః।। 358 ।।
అథబ్రవీద్ధార్తరాష్ట్రో విదురం హృష్టమానసః।
ఆనయ ద్రౌపదీం గచ్ఛ దాసీం ద్యూతజితాం మమ।। 359 ।।
తతో జగాద విదురః సహసా కోపకమ్పితః।
అహో ను కాలపక్వస్త్వం న విభేషి బలేऽపి యత్।। 360 ।।

నేయం క్రకచతుల్యానాం మర్మవిచ్ఛేదవాదినామ్।
తిష్ఠత్యమృతగర్భోత్థా లక్ష్మీః కమలలోచనా।। 361 ।।
వైరమాత్మవినాశాయ విహితం పాణ్డవైస్త్వయా।
వృక్షశాఖాం సమారుహ్య మోహాత్త్వం ఛేత్తుముద్యతః।। 362 ।।
ధ్రువం లక్ష్మీమదాన్ధస్త్వం పతితో వ్యసనావటే।
వినష్టం కౌరవకులం యస్య చైవ త్వమగ్రణీః।। 363 ।।
భాషితో విదురేణేతి సావలేపం సుయోధనః।
పరావృత్య నిజం సూతం ప్రాతికామినమబ్రవీత్।। 364 ।।
భయం న చాస్తి పార్థేభ్యో న చ త్వం విదురో యథా।
సదాద్వేషపరోఽస్మాసు గచ్ఛ కృష్ణాం సమానయ।। 365 ।।
తచ్ఛ్రుత్వాన్తః పురం గత్వా సూతః పాణ్డవవల్లభామ్।
అబ్రవీదేహి పాఞ్చాలి ప్రభుస్తేఽద్య సుయోధనః।। 366 ।।
నకులే సహదేవ చ పార్థే చ సవృకోదరే।
హారితే ధర్మజేనాక్షైః పశ్చాదాత్మాపి హారితః।। 367 ।।
తతస్త్వమపి భూపేన పణితా నిర్జితా పరైః।
తదాగచ్ఛ జితాం ద్రష్టుమీహతే త్వాం సుయోధనః।। 368 ।।
సూతస్యేతి వచః శ్రుత్వా పార్వతీ దుఃఖితావదత్।
గచ్ఛ ధర్మేణ విజితా నాహం కౌరవభూభుజా।। 369 ।।
ఆత్మైవ హారితః పూర్వం యేన స్వచ్ఛన్దచేతసా।
స మాం యుధిష్ఠిరో రాజా పణీకర్తుం కథం విభుః।। 370 ।।
ఏతత్కృష్ణావచో గత్వా ధార్తరాష్ట్రాయ సూతజః।
న్యవేదయన్నిషణ్ణాత్మా తతో దుర్యోధనోఽవదత్।। 371 ।।
ఇహైవాభ్యేత్య పాఞ్చాలీ స్వయం న్యాయం బ్రవీతు నః।
న హి సభ్యైరనిర్ణీక్తం లభన్తే స్వార్థమర్థినః।। 372 ।।

ఇత్యాజ్ఞయా కురుపతేర్గత్వా సూతస్తతః పునః।
రజస్వలామేకవస్త్రాం ద్రౌపదీం తదభాషత।। 373 ।।
కృష్ణా ప్రోవాచ తత్రస్థాః సమ్భూయ ధర్మసుతోఽపి వా।
వదన్తు కిమహం పూర్వం పశ్చాద్వా విజితా పరైః।। 374 ।।
ఇతి తద్వచసా క్షిప్రం నివృతం వీక్ష్య సూతజమ్।
దుఃశాసనం తదాహ్వానే కుపితః కౌరవోఽదిశత్।। 375 ।।
స గత్వా పృథుసంరమ్భో వన్యద్విప ఇవ శ్వసన్।
హర్తుం వినిశ్చయం చక్రే కాం రాజకదలీమివ।। 376 ।।
కృష్ణాపి తం సమాలోక్య భ్రుకుటీకుటిలాననమ్।
చకమ్పే వ్యాఘ్రవిత్రస్తహరిణీహారిలోచనా।। 377 ।।
తరలప్రేక్షితైః క్షిప్రం తస్యాశ్చలితచక్షుషః।
దిక్షు శక్రాయుధానీవ తత్రదక్షాయై సముద్యయుః।। 378 ।।
దుఃశాసనస్తతోఽవాదీద్రుదతీం తాం రజస్వలామ్।
పురస్త్రీవ్రతముత్సృజ్య నిర్లజ్జా భజ కౌరవాన్।। 379 ।।
అధునా ధార్తరాష్ట్రస్య దాసీ త్వం ద్యూతనిర్జితా।
వచో దుఃశాసనస్యేతి నిశమ్య ద్రుపదాత్మజా।। 380 ।।
అన్తఃపురే కురుస్త్రీణాం దుద్రావ శరణార్థినీ।
విద్రుతాయాస్తతస్తస్య పశ్చాజ్జగ్రాహ కౌరవః।। 381 ।।
వేణీం స్వకులదావాగ్నేర్ధూమలేఖామివాసితామ్।
సాకృష్యమాణా బలినా తేనైకవసనా సతీ।। 382 ।।
ఊచే రజస్వలాస్మీతి బాష్పగద్గదభాషిణీ।
అనాదృత్యైవ తద్వాచం తాం సభామనయజ్జవాత్।। 383 ।।
కృష్ణే విక్రోశ గోవిన్దం పార్థం వేతి వదన్ముహుః।
రాజసూయజలార్ద్రేషు కేశేష్వాకృష్య తేన తామ్।। 384 ।।

న్యస్తాం వీక్ష్య పురో వృద్ధాః శల్యవిద్ధా ఇవాభవన్।
ద్రోణే కరతలన్యస్తలలాటే ధ్యాననిశ్చలే।। 385 ।।
మనసా నిన్దతి ముహుర్గాఙ్గేయే చిరజీవితామ్।
విదురే దుఃఖనిస్పన్దే నిర్జీవిత ఇవ స్థితే।। 386 ।।
మ్లానీకృతాధరదలం తప్తం శ్వసతి బాహ్లికే।
పుత్రాణాం జయమాకర్ణ్య శ్రోత్రసంజాతచక్షుషి।। 387 ।।
ధృతరాష్ట్రే విభక్తాస్యే నిఃస్యన్దోత్తాలితభ్రువి।
కర్ణే లీలాస్మితచలత్కపోలఫలకే ముదా।। 388 ।।
శకునావుద్ధిపత్యక్షాన్ముహుః సిఞ్జానకఙ్కణే।
లీలాలసం వీక్ష్య(క్ష)మాణే ద్రౌపదీం చ సుయోధనే।। 389 ।।
నోచిరే కృష్ణయా పృష్టాః సభ్యాస్తే ధర్మసంశయమ్।
తతః శాన్తనవో ధ్యాత్వా యాజ్ఞసేనీమభాషత।। 390 ।।
సూక్ష్మా ధర్మగతిః పుత్రి వాచా తాం వివృణోతి కః।
హారితాత్మా నృపో నేశః పతిః స్త్రీణాం చ దైవతః।। 391 ।।
ఇత్యస్మిన్ధర్మసందేహే న్యాయం కో వక్తుమర్హతి।
ఇదమేవ హి జానామి వఞ్చితో యద్యుధిష్ఠిరః।। 392 ।।
బహుభిః కితవైః క్షుద్రైరనక్షజ్ఞో ఽక్షవేదిభిః।
ఇత్యుక్తవతి గాఙ్గేయే ద్రౌపదీం న్యాయవాదినీమ్।। 393 ।।
వచోభిర్భర్త్సయామాస తీక్ష్ణైర్దుఃశాసనః క్రుధా।
కృష్ణాకటాక్షనిర్దగ్ధస్తతో భీమో జ్వలన్నివ।। 394 ।।
ఉవాచ భ్రాతరం జ్యేష్ఠముత్పతన్కనకాసనాత్।
అహో నిర్మానతా నామ క్షాన్తిరిత్యుచ్యతే బుధైః।। 395 ।।
పరాభవేఽపి దారాణాముపేక్షాం క్షమతే ను కః।
విధాత్ర కిం కృతే జ్యేష్ఠో నిర్వైరస్త్వం యుధిష్ఠిరః।। 396 ।।

యస్యార్థోఽపి న తద్వాచ్యం కిమన్యద్గురుగౌరవాత్।
ఇతి త్రైలోక్యసంహారసజ్జపావకవర్చసమ్।। 397 ।।
బ్రువాణం మారుతసుతం శమయామాస ఫల్గునః।
తతో వికర్ణః క్రోశన్తీం ద్రౌపదీం వీక్ష్య సంసది।। 398 ।।
ఉవాచ భూపతీన్సర్వానస్యా న్యాయో వివిచ్యతామ్।
ఇతి బ్రువన్సమాలోక్య మూకం సకలరాజకమ్।। 399 ।।
పునర్జగాద ధర్మజ్ఞో వికర్ణో ధృతరాష్ట్రజః।
స్త్రియోఽక్షా మృగయా వేతి వ్యసనం పృథివీభుజామ్।। 400 ।।
ధర్మాధర్మౌ న జానన్తి వ్యసనస్థాస్తు పార్థివాః।
వ్యసనస్థేన పార్థేన ప్రథమం హారితాత్మనా।। 401 ।।
పఞ్చానామియమాయత్తా యాజ్ఞసేనీ పణీకృతా।
స్వయం శకునినా చైషా ప్రార్థితా విస్మృతాః పణః।। 402 ।।
తస్మాన్న విజితా కృష్ణా సర్వే సభ్యా వదన్తు నః।
వికర్ణేనేతి గదితే సాధు సాధ్వితి భూభుజామ్।। 403 ।।
సంపూరితసభాగర్భః సముత్తస్థౌ మహారవః।
తతః కర్ణః పరావృత్య సంరమ్భశిథిలాంశుకః।। 404 ।।
ఉవాచ కోపాత్సాకమ్పః కుర్వన్కుణ్డలతాణ్డవమ్।
అనౌచిత్యం మహత్యత్ర దుర్నిమిత్తం చ లక్ష్యతే।। 405 ।।
యత్ర తిష్ఠత్సు వృద్ధేషు బాలో వదతి వృద్ధవత్।
భర్తా విభుః స్వదారాణాం నేత్యహో హాస్యకారకమ్।। 406 ।।
వికర్ణ విగతప్రజ్ఞస్త్వదన్యః కో ను భాషతే।
ఇదం చ శృణు లోకేషు విశ్రుతం శ్రుతవర్జిత।। 407 ।।
దృష్టపఞ్చనరా నార్యః ఖచ్ఛన్దా న పదం హ్రియః।
సేయం సభాం సమానీతా స్యాదసీ బన్ధకీ యది।। 408 ।।

తద్ధర్మవాదసందేహసంరమ్భః కోఽయమీదృశః।
హర దుఃశాసనాస్యాస్త్వం వాసః పశ్యన్తు కౌరవాః।। 409 ।।
ఏనాం గామివ నిర్లజ్జాం కిం సతీగౌరవైర్వృథా।
ఇత్యుక్తే సూతపుత్రేణ కాలపాశవశీకృతః।। 410 ।।
కేశపాశం వికృష్యాస్యా వాసో జగ్రాహ కౌరవః।
యథా యథా జహారాశు స తస్యా రుచిరామ్బరమ్।। 411 ।।
తథా తథా నవనవం ప్రాదురాసీత్తతస్తనౌ।
తతో నివృత్తే శనకైః శ్రాన్తే దుర్యోధనానుజే।। 412 ।।
ధిక్శబ్దో భూమిపాలానాముదతిష్ఠదధోదృశామ్।
అథ కోపాత్సముత్థాయ కమ్పవ్యాలోలకుణ్డలః।। 413 ।।
బభాషే నిఃశ్వసన్భీమః కేసరీవ తలాహతః।
అస్య క్షుద్రపశోర్భిత్త్వా వక్షః ఫేనిలముద్గతమ్।। 414 ।।
పాస్యామి పశ్యతాం రాజ్ఞాం రుధిరం స్మర్యతాం వచః।
దుఃశాసనవధాబద్ధనిశ్చయేనేతి భాషితే।। 415 ।।
భీమేన విదురో దుఃఖాత్సముత్క్షిప్తభుజోఽవదత్।
అహో బత సభా సభ్యైరియం మౌనాదధః కృతా।। 416 ।।
సన్తో వదతి యత్సత్యం సభాం న ప్రవిశన్తి వా।
ప్రియాప్రియవివేకోఽస్తి యస్య న్యాయే పురః స్థితః।। 417 ।।
నరకేషు క్షయస్తస్య పాశైర్బద్ధస్య దారుణైః।
స్వసుతేఽప్యప్రియం బ్రుతే వక్తి శత్రావపి ప్రియమ్।। 418 ।।
విచారకర్కశః ప్రీతేర్న హి వశ్యో మహాజనః।
ప్రహ్లాదతనయేనాభూన్మునిసూనోః సుధన్వనః।। 419 ।।
వాదః కన్యార్థితాహేతోర్గుణాభిజనశీలతః।
గత్వా ప్రహ్లాదమేవాథ తం పప్రచ్ఛతురన్తరమ్।। 420 ।।

శరీరయోః పణం కృత్వా సంఘర్షాత్పృథుసాహసౌ।
తతో జగాద ప్రహ్లాదస్తనయం స్వం విరోచనమ్॥ 421 ॥
త్వత్తః స్వ(సు)ధన్వాభ్యధికః కులద్వయసమున్నతః।
ఇత్యుక్తే దైత్యపతినా స్వ(సు)ధన్వఙ్గిరసోఽవదత్॥ 422 ॥
సత్యవ్రతేన భవతా భాషితం ధర్మకర్కశమ్।
పుత్ర స్తే ప్రాణసందేహాన్ముక్తః పణకృతాన్మయా॥ 423 ॥
ఇతి స్వపుత్రేఽప్యభవన్నిష్పక్షో దితినన్దనః।
తస్మాత్సర్వే వదన్త్వత్ర కృష్ణాయా ధర్మనిర్ణయమ్॥ 424 ॥
గోకర్ణశిథిలాః సత్యే న భవన్తి విపశ్చితః।
విదురేణేతి కథితే మూకీభూతే సభాతలే॥ 425 ॥
భీష్మః ప్రోవాచ జానాతి సర్వమేతద్యుధిష్ఠిరః।
తతో దుర్యోధనః క్రీడాస్మితపల్లవితాధరః॥ 426 ॥
అభ్యధాత్పాణ్డుతనయా వదన్త్వగ్రజమప్రియమ్।
అప్రమాణం స్వమాత్మానం భాషతాం చ యుధిష్ఠిరః॥ 427 ॥
తతో దాస్యాద్విముఞ్చామి త్వామహం ద్రుపదాత్మజే।
ఇత్యుక్తే కురురాజేన తే రాజానః సభాసదః॥ 428 ॥
పాణ్డవాః కిం ను వక్ష్యన్తీత్యభవన్కౌతుకాకులాః।
ఉత్కంధరేషు సర్వేషు లిఖితేష్వివ తత్క్షణమ్॥ 429 ॥
నిశ్చలేషు నరేన్ద్రేషు భీమసేనోఽభ్యభాషత।
అయం వసుమతీనాథః ప్రభుర్నో ధర్మనన్దనః॥ 430 ॥
సహామహే పరిభవం శాసనే న్యాయయన్త్రితాః।
ప్రమాణం పృథివీపాలో యదినాయం క్షమాధనః॥ 431 ॥
తత్కో ను మద్భుజాయన్త్రాత్స్వస్తిమాన్కౌరవో వ్రజేత్।
ఇతి బ్రువాణం సాకమ్పం సందష్టదశనచ్ఛదమ్॥ 432 ॥

క్షమయామాసురవ్యగ్రాః స్వయం భీష్మముఖాః క్షణమ్।
తతో దుర్యోధనో దర్పవిలాసరసమన్థరః।। 433 ।।
ఊరుం గజకరాకరం పాఞ్చాల్యాః సమదర్శయత్।
భీమసేనోఽథ సంరమ్భాత్భ్రూకరక్రోధారుణేక్షణః।। 434 ।।
ఊచే తవోరూ భేత్స్యామి సత్యం కదలికోమలౌ।
ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సధూమాః స్రోతసాం ముఖైః।। 435 ।।
నిర్యయుః కాలతుల్యస్య సహసా పావకార్చిషః।
అత్రాన్తరే ఘోరతరం జమ్బుకాః సహచారిభిః।। 436 ।।
రురువుర్వహ్నిశాలాగ్రే ధృతరాష్ట్రస్య మన్దిరే।
తతః సమేత్య గాన్ధార్యా విదురః కాలమోహితమ్।। 437 ।।
ధృతరాష్ట్రం సమామన్త్ర్య సానుగోఽథ యుధిష్ఠిరః।
రథీ రథవరైః ప్రాయాత్కురువృద్ధైః ప్రసాదితః।। 438 ।।

ద్యూతమ్।। 11 ।।

తతః సౌబలరాధేయదుఃశాసనసుయోధనాః।
వైచిత్రవీర్యమభ్యేత్య దుఃఖతప్తా బభాషిరే।। 439 ।।
అర్థశాస్త్రవిదా రాజడన్వయం వృద్ధేన ధీమతా।
త్వయా వయం జలనిధౌ బద్ధ్వా క్షిప్తా మహోరగైః।। 440 ।।
అశాన్తవైరా రిపవస్త్వయాస్మాకం ప్రవర్ధితాః।
శ్వభ్రాన్తే లమ్బమానానాం పాశచ్ఛేదోఽయముచ్యతే।। 441 ।।
త్యక్తా హస్తగతా లక్ష్మీః కృతః కణ్ఠే మహోరగః।
అహో నీతివిదా సాధు విచార్య విహితం త్వయా।। 442 ।।
వజ్రపఞ్జరబద్ధస్య సింహస్యోత్పాట్య శేఖరమ్।
కో ను ముఞ్చన్తి తం పస్చాద్యో న కాలేన చోదితః।। 443 ।।
యాతా రథైః సమున్నద్ధాః పాణ్డవా భ్రుకుటీముఖాః।

లభన్తే నైవ తే వ్యక్తం నిద్రాం వైరతితీర్షవః।। 444 ।।
ఇతి దుర్యోధనాదీనాం వచః శ్రుత్వా జనేశ్వరః।
పునః ప్రవర్తతాం ద్యూతమిత్యుక్త్వా దైవమోహితః।। 445 ।।
వార్యమాణోఽపి భీష్మేణ ద్రోణేన విదురేణ చ।
ఆనినాయ పునః పార్థం వ్రజన్తం ప్రాతికామినామ్।। 446 ।।
ఆహూతో న నివర్తేఽహమితి సంకల్ప్యయన్త్రితమ్।
తతః సభాం సమాయాతే సమేత్య కితవాః పునః।। 447 ।।
అవదన్సౌబలముఖాః సానుజం ధర్మనన్దనమ్।
వయం ద్వాదశవర్షాణి విపినే ద్యూతనిర్జితాః।। 448 ।।
చరామశ్చర్మవసనా భవన్తో విచరన్తు వా।
స్వజనేఽప్యనభిజ్ఞాతా వత్సరం చ త్రయోదశమ్।। 449 ।।
జ్ఞాతానాం పునరేషైవ వనవాసకృతా స్థితిః।
ఏక ఏవాధునాస్మాకమిత్యస్తు విపులః పణః।। 450 ।।
ఏతద్యుధిష్ఠిరః శ్రుత్వా తథేత్యూచే విషణ్ణధీః।
తతో జితోఽసీత్యవదత్క్షిప్తవాక్షాన్సౌబలో నృపమ్।। 451 ।।
హృదయాభీప్సితం తస్య చరన్త్యక్షాః సదైవ హి।
అథావముచ్య రాజార్హం వాసోభిః సహ భూషణమ్।। 452 ।।
రౌరవాణ్యజినాన్యాశు రాజా జగ్రాహ సానుజః।
సమామన్త్ర్య తతో వృద్ధన్విపినం గన్తుముద్యయౌ।। 453 ।।
ద్రౌపద్యా సహ విస్రస్తవేణీవస్త్రావలోలయా।
ప్రస్థితాన్పాణ్డవాన్దృష్ట్వా కర్ణదుఃశాసనాదయః।। 454 ।।
ఊచిరే సస్మితాః కృష్ణాం నివర్తస్వ సులోచనే।
అలం షణ్ఢతులైః పార్థైర్నష్టశ్రీకైరసంస్తుతైః।। 455 ।।
యే చర్మనద్ధా దృశ్యన్తే నిర్విషణ్ణా వృషా ఇవ।

ఏవంవిధాః సుపురుషాః శ్రుత్వా వాచో దురాత్మనామ్।। 456 ।।
ఉవాచ భీమః కుపితః పునరుక్తం వదామ్యహమ్।
కౌరవాణాం కరిష్యామి యోషితాం సాఞ్జనాస్రుభిః।। 457 ।।
కృష్ణానికారగణనాలేఖపట్టం స్తనస్థలే।
గదాభిన్నోరుదణ్డస్య ధార్తరాష్ట్రస్య సంగరే।। 458 ।।
పాదేనాలోడయిష్యామి శిరో వ్యాకీలమూర్ధజమ్।
అర్జునః సూతతనయం సహదేవశ్చ సౌబలమ్।। 459 ।।
హనిష్యతీతి సంరమ్భాదుక్త్వా భీమో వినిర్యయౌ।
విదురస్య గృహే కున్తీం నిక్షిప్యోద్బాష్పలోచనామ్।। 460 ।।
సధౌమ్యాః పాణ్డుతనయా యయుః కృష్ణాయుతాస్తతః।
నిర్గతేష్వథ పార్థేషు శఙ్కమానోఽమ్బికాసుతః।। 461 ।।
పప్రచ్ఛ విదురం తేషాం వ్రజతాం గతిచేష్టితమ్।
వస్త్రావృతముఖామ్భోజః ప్రయాతో ధర్మనన్దనః।। 462 ।।
అన్యథా నిర్దహేల్లోకం తచ్చక్షుః కోపవిప్లవైః।
గతశ్చ నిజముష్టిభ్యాం కిరీటీ సికతాః క్షిపన్।। 463 ।।
శరానేవం మయా క్షిప్తాన్ద్రక్ష్యన్తీతి విచిన్తయన్।
వ్రజన్భీమో భుజౌ చక్రే ప్రకటౌ పరిధావివ।। 464 ।।
ఇమౌ మే కౌరవవధే సహాయావితి దర్శయన్।
పాంసువ్యాప్తశ్చ నకులో లిప్తవక్త్రస్తథాపరః।। 465 ।।
యాతౌ రూపమవచ్ఛాద్య స్త్రీణాం చిత్తప్రమోహనమ్।
ద్రౌపదీ ముఖమాచ్ఛాద్య విప్రకీర్ణైః శిరోరుహైః।। 466 ।।
గతావదన్తీ శత్రూణాం నిధనే స్త్రీషు తాం దశామ్।
ఇత్థం తే పాణ్డుదాయాదా యాతాః సత్యధనా వనమ్।। 467 ।।
ధౌమ్యేనాథర్వణం స్మృత్వా కృతరక్షాపరిగ్రహాః।

అభూత్సానుక్షయః క్షిప్రం శఙ్కితస్తత్పరాక్రమే।। 468 ।।

దుఃఖార్త్తం ధ్యాననిఃస్యన్దం తమభాషత సంజయః।

నహి పీతం విషం పూర్వం పశ్చాత్తాపేన శామ్యతి।। 469 ।।

అమన్త్రజ్ఞః ఫణిద్వేష్టా దుర్బలాగ్నిర్మహాశనః।

అసంశయః ప్రమాదీ చ రాజన్మన్దిరమాపదామ్।। 470 ।।

వైరం విధాయ నిష్పారం పాణ్డవైర్బలవత్తరైః।

ప్రాప్తోఽనుతాపపదవీమధునా కస్య ఖిద్యసే।। 471 ।।

ప్రోవాచ భగవాన్సాక్షాన్నారదోఽభ్యేత్య సంసది।

ఇతశ్చతుర్దశే వర్షే న భవిష్యన్తి కౌరవాః।। 472 ।।

లక్ష్యన్తే చ నిమిత్తాని ఘోరాణి జగతీపతే।

యేషామల్పతరం మన్యే ఫలం త్రైలోక్యసంక్షయః।। 473 ।।'

అథ పృథుగుణకృష్టైః పాణ్డవాః పౌరవృన్దైస్తపసి విహితనిష్ఠైర్బ్రహ్మణైశ్చానుయాతాః।

సహ నగరనివాసాన్నిర్యయుః పౌరనారీనయనజలలవాలీలాలిచోచ్ఛ్వాసవాతైః।। 474 ।।

అనుద్యూతమ్।। 12 ।।

ఇతి శ్రీవ్యాసరూపక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం మహాభారతమఞ్జర్యాం సభాపర్వ ద్వితీయమ్।।

****

.

ఆరణ్యపర్వ

।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।

దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్। ।। 1 ।।

ఓవ ధర్మసతుః పాపైః కోపితః సానుజో వనమ్।

కృష్ణాసహాయః ప్రయయౌ వఞ్చితో నికృతిప్రత్రైః।। 2 ।।

పౌరాననుగతాన్సాన్త్వైర్వినిర్జిత్య ప్రియంవదః।

ఇన్ద్రసేనముఖాన్భృత్యాఞ్గ్రాహైవ చతుర్దశ।। 3 ।।

బ్రాహ్మణైః సహ తద్దుఃఖాదమ్భసా సహ వృత్తిభిః।

తతో నినాయ రజనీం గఙ్గాకూలతటాన్తికే।। 4 ।।

ప్రాతర్విలోక్య తాన్విప్రానధ్వఖిన్నానుపోషితాన్।

ముమోహ కరుణాపూర్ణః కశ్మలాభిహతోఽథ సః।। 5 ।।

అవాప్తసంజ్ఞం శనకైస్తం ద్విజః శౌనకోఽబ్రవీత్।

క్ష్మాపతే శోకహర్షాభ్యాం విలోడ్యన్తే న పణ్డితాః।। 6 ।।
స్మేరచామరహాసిన్యో వల్లభాః కస్య న శ్రియః।
కింత్వేతాః పవనాలోలకదలీదలచఞ్చలాః।। 7 ।।
తరఙ్గతరలైరర్థైర్భోగైర్భ్రూభఙ్గభఙ్గురైః।
ముహూర్తమాత్రతారుణ్యైర్న స్నిహ్యతి సతాం మనః।। 8 ।।
అస్తు పర్యన్తరోగేషు భోగేషు ప్రణయో నృణామ్।
తద్వియోగవిషోద్భూతః సంతాపో యది మన్యతే।। 9 ।।
అదృశ్యః కోఽప్యపూర్వోఽయం తృష్ణావ్యాధిరభేషజః।
సంత్యక్తేఽపి శరీరేఽస్మిన్యో న శామ్యతి దేహినామ్।। 10 ।।
సతాం జగన్తి మిత్త్రాణి సంతోషధనశాలినామ్।
ధనీ ద్వేష్యస్తు సర్వేషాం నగ్నగ్రామ ఇవాంశుకీ।। 11 ।।
భూతిభిర్వృష్టనష్టాభిర్నర్త్యతే న మహాశయః।
నాగతాభిర్న యాతాభిర్నదీభిశ్చిన్త్యతేఽమ్బుధిః।। 12 ।।
శ్రుత్వేతి శౌనకవచో వ్యాజహార యుధిష్ఠిరః।
నాస్మి కేవలలోభేన మునే దుఃఖవశం గతః।। 13 ।।
విప్రానుపోషితాన్దృష్ట్వా మదర్థం దుఃఖితాన్కృశాన్।
చిన్తానలపరీతోఽహమేతద్భరణవాఞ్ఛయా।। 14 ।।
శ్రేయాననుపజీవేద్యః కాకభోజ్యో వరం శవః।
విముఖార్థిముఖద్రష్టా సోచ్చ్వాసో న తు నిర్ధనః।। 15 ।।
భృత్యశేషం చ విఘసం ద్విజశేష తథామృతమ్।
యో హి నాశ్నాతి ధిక్తస్య శ్వగృహాత్సదృశం గృహమ్।। 16 ।।
సర్వాశ్రమేషు శంసన్తి పణ్డితా గృహమేధినమ్।
పర్జన్యస్యేవ భూతాని యస్య జీవన్తి సంపదా।। 17 ।।
సోఽహం గృహాశ్రమే వర్తే కథమర్థివివర్జితః।

కణ్టకీభూతసుషిరః శ్వభ్రజాత ఇవ ద్రుమః।। 18 ।।
యుధిష్ఠిరవచః శ్రుత్వా హసన్నోవాచ శౌనకః।
అహో బతాయం లోకస్య మిథ్యామానపరిగ్రహః।। 19 ।।
కర్తవ్య ఇతి కిం త్వేష సదాచారో మహాత్మనామ్।
ఫలమూలైస్తృణైర్వాపి వాగ్భిరద్భిర్విలోకనైః।। 20 ।।
పూజ్యతేఽర్థిజనః సద్భిర్విలుప్తవిభవైరపి।
కాలప్రాప్తైర్నిధానైర్వా జీర్ణేన ఫలకేన వా।। 21 ।।
సమానా మహతాం వృత్తిర్ధైర్యముద్రితచేతసామ్।
పరార్థోఽయం సమారమ్భో యది తే కర్మ కుర్వతః।। 22 ।।
తత్కిం రాజన్న రాజాసి తపఃసాధ్యా విభూతయః।
నిశమ్య శౌనకేనేతి భాషితం ధర్మనన్దనః।। 23 ।।
తథేత్యుక్త్వా తమేవార్థం ధౌమ్యం పప్రచ్ఛ భూతయే।
బ్రాహ్మణార్థం నరేన్ద్రేణ స చ పృష్టోఽభ్యభాషత।। 24 ।।
ప్రథమం క్షుత్పరీతానాం భూతానామమృతం రవిః।
పురా ససర్జ భగవాన్సోమమావిశ్య మహౌషధీః।। 25 ।।
దక్షిణాయనమాసాద్య దధానః శక్తిమైన్దవీమ్।
రసాన్పుష్ణాతి తానేవ సంగృహ్యోత్యుత్తరాయణే।। 26 ।।
ప్రాణానాం హేతురన్నానాం తమారాధయ సంయమాత్।
ఇతి ధర్మసుతః శ్రుత్వా తద్ధత్తశ్రుతిజాపకః।
తపసా వరదం దేవం దివాకరమతోషయత్।। 27 ।।
నమః సూర్యాయ విసరత్సంవిత్కిరణశాలినే।
సత్యప్రకాశసన్ధాయ సంసారతిమిరచ్ఛిదే।। 28 ।।
నమోఽనుగ్రహతాత్పర్యవిశ్వచర్యావిధాయినే।
అర్యమ్ణే జనతాతాపహరాయాశ్చర్యతేజసే।। 29 ।।

నమశ్చిద్గగనాభోగభాసినే బోధభాస్వతే।
అవిచ్ఛిన్నస్వభావాయ భవాయాభయకారిణే।। 30 ।।
నమస్త్వష్ట్రే సమాకృష్టదుష్టాయారిష్టశాలినే।
దిగ్దలాష్టకసంశ్లిష్టజగత్పద్మవికాసినే।। 31 ।।
నమో విష్యన్దిశీతాంశుకృశానుశబలత్విషే।
పూర్ణప్రశమితాశేషదోషాయాతిశయస్పృశే।। 32 ।।
నమస్త్వతర్క్యగతయే వసుధాన్తరచారిణే।
అర్కాయామృతసంపర్కరససంవర్ధితాన్ధసే।। 33 ।।
నమో లోకపరిత్రాణకర్త్రే నిత్యోదితాత్మనే।
సవిత్రే త్రిజగన్నేత్రశతపత్త్రవికాసినే।। 34 ।।
నమో విరాజమానాయ మేరున్యస్తగభస్తయే।
అజాయ విశ్వజయినే పృథివ్యాదిమయాత్మనే।। 35 ।।

సూర్యస్తవః।। 1 ।।

ఇత్యాదిభిః స్తుతిపదైర్ధౌమ్యప్రోక్తైర్యుధిష్ఠిరః।
ఆవాహ్య ప్రణతః సూర్యం దదర్శ పురతః స్థితమ్।। 36 ।।
తతస్తుష్టో దదౌ తస్మై భగవాన్వాసరేశ్వరః।
స్వయం సన్నిధిమన్నానామక్షయాణాం మహానసే।। 37 ।।
తతో భౌమాంశ్చ దివ్యాంశ్చ ప్రాప్య భోగాన్నవేర్వరాత్।
ద్విజశేషాశనో నిత్యం ననన్ద కులనన్దనః।। 38 ।।
భుక్తవత్సు ద్విజాతీనాం సహస్రేష్వనివారితమ్।
సానుగేషు చ పార్థేషు శేషం భుజక్తే స్మ పార్షతీ।। 39 ।।
సమృద్ధిమతులాం ప్రాప్య జంగమస్వర్గసన్నిభామ్।
విప్రసంఘైర్వృతా జగ్ముస్తతస్తే కామ్యకం వనమ్।। 40 ।।
అత్రాన్తరే నాగపురే నిఃశ్వసన్నమ్బికాసుతః।

పార్థానాం విక్రమం ధ్యాయన్న లేభే దుఃఖితో ధృతిమ్।। 41 ।।

విదురం సోఽథ పప్రచ్ఛ శఙ్కమానః పరాభవమ్।

అస్మిన్నః సమయో బ్రూహి శ్రేయో మతిమతాం వరః।। 42 ।।

పృష్టో వైచిత్రవీర్యేణ సాదరం విదురోఽవదత్।

రాజన్నద్యాపి వర్తస్వ సునీత్యా రక్ష సంపదమ్।। 43 ।।

యత్స్నేహాదేష తే రాజఞ్జాతో దుర్నయవిప్లవః।

సూనోస్తస్యైవ తే పూర్వం మన్యే పర్యన్త ఏష్యతి।। 44 ।।

ప్రసాద్య పాణ్డవాన్వీరానపి త్యక్త్వా సుయోధనమ్।

యశఃశుభ్రాం శ్రియం రక్ష యావద్వైరం న వర్ధతే।। 45 ।।

కో హి భీమస్య దోర్దణ్డఖణ్డితోశ్చణ్డవైరిణః।

తిష్ఠేదభిముఖం స్వామిన్ప్రతిబిమ్బాననం వినా।। 46 ।।

జానే నాద్యాపి జాతోఽసౌ సోఢుం యోఽర్జునమాహవే।

శక్తో యస్య ప్రతాపాగ్నిరగ్నేరపి సమాశ్రయః।। 47 ।।

రాజన్హితాయ బుధ్యస్వ మా యుధ్యస్వ స్వబన్ధుభిః।

నిఃసంశయో హి సంగ్రామే త్వత్పుత్రాణాం పరాజయః।। 48 ।।

శ్రుత్వేతి విదురేణోక్తమన్తఃకోపో జనాధిపః।

స్విద్యల్లలాటఘటితభ్రకుటీకుటిలోఽవదత్।। 49 ।।

హితవాదీతి సతతం ప్రమాణీక్రియతే మయా।

సందేహేష్వధునా జ్ఞాతం యత్త్వమస్మత్పరాఙ్ముఖః।। 50 ।।

పుత్రం త్యజేతి కో బ్రూతే నిష్ఠురం కఠినాశయః।

నిఃస్నేహమనపత్యం చ త్వామృతే క్రూరవాదినమ్।। 51 ।।

విరక్తచేతసా కోఽర్థః పణ్డితేనాపి ధీమతా।

సూరూపయాపి కిం నార్యా సతతం యా పరాఙ్ముఖీ।। 52 ।।

నేదానీముపయోగోఽస్తి త్వద్బుద్ధివిభవేన మే।

వ్రజ పాణ్డుసుతాన్యేషు తవ చేతః ప్రసీదతి ।। 53 ।।
ఇత్యుక్తో ధృతరాష్ట్రేణ విదురో మన్యుమూర్చ్ఛితః।
రథేన ప్రయయౌ తూర్ణం పార్థానాం కామ్యకం వనమ్ ।। 54 ।।
తత్ర సంపూజ్యమానస్తైర్జటావల్కలధారిభిః।
నివేద్య నిజవృత్తాన్తం తస్థౌ పరివృతః సుఖమ్ ।। 55 ।।
తతోఽనుశయసంతప్తః ప్రలాపప్రముఖాననః।
సంజయం విదురాహ్వానే ధృతరాష్ట్రః సమాదిశత్ ।। 56 ।।
స గత్వా కాననం పార్థాన్సమాగమ్య ప్రణమ్య చ।
ప్రసాద్య విదురం రుష్టమానినాయ నృపాన్తికమ్ ।। 57 ।।
ప్రజ్ఞాచక్షుః పరిష్వజ్య తం ప్రాప్తం సాస్రులోచనః।
దురుక్తమన్యువిముఖం క్షమయామాస వత్సలమ్ ।। 58 ।।

విదురాగమనమ్ ।। 2 ।।

అథ ప్రత్యాగతం జ్ఞాత్వా విదురం పార్థకాననాత్।
రాధేసౌబలముఖానూచే దుర్యోధనో రహః ।। 59 ।।
అయం చ దయితో మన్త్రీ పునః ప్రాప్తః పితుర్మమ।
విదురోఽన్తర్గతః శత్రురస్మాకం దైవనిర్మితః ।। 60 ।।
ధ్రువం ధూర్తోఽభిజాతస్య రాజ్ఞశ్చేతః శనైరసౌ।
ప్రవిశ్య పాణ్డుతనయాన్వనాన్ప్రత్యానయిష్యతి ।। 61 ।।
కృతవైరానరీన్దృష్ట్వా తానహం శ్రీయుతాత్పునః।
నిరపేక్షః శరీరేఽస్మిన్ప్రవిష్యామ్యనృపో యథా ।। 62 ।।
ఇతి దుర్యోధనేనోక్తే జగాద సుబలాత్మజః।
అనిస్తీర్ణప్రతిజ్ఞాస్తే వ్యక్తం నాయాన్తి కాననాత్ ।। 63 ।।
అథవా త్యక్తమర్యాదా లోభాదేష్యన్తి పాణ్డవాః।
స ఏవాహం త ఏవాక్షాః కైతవం క్వ గతం పునః ।। 64 ।।

ఇతి బ్రువాణే శకునౌ నృపం వీక్ష్య నిరాదరమ్।
దృదయజ్ఞస్తతః కర్ణో వక్తుం సముపచక్రమే।। 65 ।।
శ్రియా విహీనా నిష్పక్షా దుఃఖితాః కాననౌకసః।
వధ్యాస్తే తూర్ణమేవాద్య ప్రమాణం యది మద్వచః।। 66 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా జాతహర్షోఽథ పాణ్డవాన్హన్తుమోజసా।
గజవాజిరథానీకైర్ధార్తరాష్ట్రో వినిర్యయౌః।। 67 ।।
ప్రస్థితం సచివైః సార్ధం తమేత్య జ్ఞానలోచనః।
న్యవారయత్కృష్ణమునిః కుత్సితం జిహ్మమన్త్రితమ్।। 68 ।।
ఉవాచ చ సమభ్యేత్య భగవానమ్బికాసుతమ్।
అహో దుర్నయరూపోఽయం కాలో యుష్మాసు జృమ్భతే।। 69 ।।
భ్రాతౄణామేష వైరాగ్నిః కులాన్తాయ సముద్గతః।
త్యజ దుర్యోధనం రాజఞ్శేషా జీవన్తి తే సుతాః।। 70 ।।
వనస్థానపి పపోఽసౌ పాణ్డవాన్హన్తుముద్యతః।
ఏకస్యాస్య వికారేణ మా వోఽస్తు విషమా గతిః।। 71 ।।
ఇతి వ్యాసవచః శ్రుత్వా ధృతరాష్ట్రః సుతప్రియః।
బభాషే భగవన్సర్వం జానామి విపదాం పదమ్।। 72 ।।
కిం తు స్వయం న శక్నోమి మునే సంత్యక్తుమాత్మజమ్।
న కస్యానేకదోషోఽపి పుత్రః కాయ ఇవ ప్రియః।। 73 ।।
ధృతరాష్ట్రవచః శ్రుత్వా పారాశర్యోఽవదత్పునః।
ఏవమేతన్నరపతే పుత్రస్నేహః సుదుస్త్యజః।। 74 ।।
సమానా మమ ధర్మేణ పాణ్డవాస్త్వత్సుతాస్తథా।
కిం తు పార్థేషు మే రాజన్కృశేష్వభ్యధికా దయా।। 75 ।।
సురరాజః పురా పృష్టా రుదతీం సురభీం దివి।
పప్రచ్ఛ శఙ్కితో మాతః కశ్చిత్కుశలమస్తి నః।। 76 ।।

సా తేన కారణం పృష్టా కథంచిద్దుఃఖితావదత్।
క్షేమం దివౌకసాం శక్ర కింత్వహం స్నేహవిక్లవా॥ 77 ॥
దుర్బలం పశ్య మే వత్స భువి కార్షికపీడితమ్।
ధుర్యేణ బలినాన్యేన కృష్యమాణం కకుద్మతా॥ 78 ॥
శక్ర యద్యప్యసంఖ్యోఽయం వృషసర్గః క్షితౌ మమ।
తథాప్యస్మిన్కృశతనౌ జాయతేఽప్యధికా స్పృహా॥ 79 ॥
తద్దుఃఖకారణం శ్రుత్వా సురభ్యాః పాకశాసనః।
వవర్ష తం వృషం యేన స ముమోచాథ కార్షికః॥ 80 ॥
ఇత్యేవం కరుణా రాజన్కృశేషు విపులా సతామ్।
వనేచరాన్పాణ్డుసుతాన్బాలాన్పశ్య స్వపుత్రవత్॥ 81 ॥

సురభ్యుపాఖ్యానమ్॥ 3 ॥

అయమాయాతి మైత్రేయః పాణ్డవాన్వీక్ష్య కాననే।
వచోఽస్య కార్యమిత్యుక్త్వా యయౌ సత్యవతీసుతః॥ 82 ॥
అథాదృశ్యత మైత్రేయః కృశానుసదృశో మునిః।
తేజోభిః కపిలైః కుర్వన్దిశః ప్రజ్వలితా ఇవ॥ 83 ॥
స ప్రవిశ్యాప్తసత్కారో నిషణ్ణః కనకాసనే।
సపుత్రం కౌరవపతిం సభాసీనం సమభ్యధాత్॥ 84 ॥
రాజన్న వినయో ఘోరః కిం త్వయాయుముపేక్షితేః।
కులాచారం సముత్సృజ్య వర్తసే కౌతవేన యత్॥ 85 ॥
శ్రుతం మయైతద్భవతా భ్రాతృపుత్రా వివాసితాః।
బన్ధుద్రోహరజఃసఙ్గాదహో రాజన్న రాజసే॥ 86 ॥
వైచిత్రవీర్యమిత్యుక్త్వా పరావృత్యాబ్రవీన్మునిః।
దుర్యోధనం యశః స్ఫీతం భరతానాముదాహరన్॥ 87 ॥
ధార్తరాష్ట్రశమం పార్థైర్విధాయ భావ సుస్థితః।

హిడమ్బబకకిన్దీర హన్తా భీమోఽపి దుఃసహః।। 88 ।।

దృష్టా మయా వల్కలినః పాణ్డవాః కామ్యకే వనే।

దుర్యోధన భవద్వైరగణనామన్త్రజాపినః।। 89 ।।

కాననే వ్రజతా రాత్రౌ కిన్దీరో నామ రాక్షసః।

నిర్హతో భీమసేనేన తత్కిం నాకర్ణితం త్వయా।। 90 ।।

ఇతి బ్రువాణం మైత్రేయం దర్పాదనవలోకయన్।

క్ష్మాం పాదేన లిఖన్నూరుం జఘాన కురునన్దనః।। 91 ।।

అనయం తం మునిర్దృష్ట్వా కోపాత్కాలానలప్రభః।

నాయమస్తీతి సంచిన్త్య శశాప ధృతరాష్ట్రజమ్।। 92 ।।

అస్య దుర్నయగదస్య భేషజం కుమ్భభిన్నభటభాజి సంయుగే।

ఊరుభఞ్జనవిధౌ భయంకరో భీమ ఏవ భవతో భవిష్యతి।। 93 ।।

ఇత్యుద్వాన్తమహాశాపపావకం కుపితం మునిమ్।

భీతః ప్రసాదయామాస పుత్ర స్నేహాత్కురూద్వహః।। 94 ।।

ప్రశాన్తమన్యుః శనకైరువాచ మునిపుంగవః।

అస్య సంత్యక్తవైరస్య శాపో నాంయ భవిష్యతి।। 95 ।।

ఇత్యుక్త్వా నిఃశ్వసన్నాసీత్క్షణం మునిరధోముఖః।

తమూచే ధృతరాష్ట్రోఽథ కిన్దీరో నిహతః కథమ్।। 96 ।।

ఇతి పృష్టో మునిర్దృష్ట్వా దుర్యోధనమనాదరాత్।

విదురో వక్ష్యతీత్యుక్త్వా తూర్ణం ప్రాయాదదర్శనమ్।। 97 ।।

మైత్రేయశాపః।। 4 ।।

తస్మిన్ప్రయాతే విదురః పృష్టో రాజ్ఞాభ్యభాషత।

కిన్దీరదారుణాఖ్యానద్వేషాద్దుర్యోధనే గతే।। 98 ।।

అథ తేషామితో ద్యూతజితానాం వ్రజతాం వనమ్।

అర్ధరాత్రే తమఃపుఞ్జైరఞ్జనాద్రినిభైర్వృతే।। 99 ।।

ఉదతిష్ఠన్మహాకాయః కిన్దీరో నామ రాక్షసః।
తమస్తమాలగహనే మహాతాల ఇవోద్గతః।। 100 ।।
జ్వాలాజటాలనయనం విద్యుత్పిఙ్గశిరోరుహమ్।
నక్తం దీప్తౌషధివ్యాప్తం నీలాద్రిమివ జఙ్గమమ్।। 101 ।।
తం విలోక్య పురః కృష్ణా చకితాయతలోచనా।
దుఃశాసనకరాకృష్టవికీర్ణకచసంచయా।। 102 ।।
సంరమ్భస్రస్తకౌశేయా భ్రశ్యత్కిఙ్కిణికమాలికా।
విలోలభృఙ్గమాలేవ చకమ్పే చూతవల్లరీ।। 103 ।।
తతో ననాద బలవాన్నజన్యాం రజనీచరః।
దిశో విఘట్టితాః సర్వా యేన భూతాని మేనిరే।। 104 ।।
నదతస్తస్య విపులా మాయా త్రైలోక్యమోహినీ।
ధౌమ్యమన్త్రపరిభ్రష్టా విద్యేవ సహసా యయౌ।। 105 ।।
దృష్ట్వా యుధిష్ఠిరం జ్ఞాత్వా నామభిః పాణ్డునన్దనాన్।
వినష్టమాయః క్రోధాన్ధః ససంరమ్భాదభాషత।। 106 ।।
అహో ను సుచిరాదేష ఫలితో మే మనోరథః।
యత్సత్యం కాకతాలీయమాయాన్తీప్సితసిద్ధయః।। 107 ।।
భీమేనానేన నిహతో భ్రాతా మే దయితో బకః।
డిమ్భమిత్రం హిడిమ్భశ్చ సోఽపి ప్రాణో బహిశ్చరః।। 108 ।।
దిష్ట్యా సోఽయం మమ రిపుర్భుజపఞ్జరగోచరమ్।
ప్రయాతో దైవనిర్దిష్టః కృతాన్తగరాతిథిః।। 109 ।।
ఇతి దంష్ట్రాఘటాయన్త్రవినిష్పేషోద్గతానలే।
భీమో బ్రువాణే కిన్దీరే నిష్పత్రమకరోత్తరుమ్।। 110 ।।
మహతా మార్గవృక్షేణ స తేన క్షణదాచరమ్।
అతాడయత్పృథుస్కన్ధస్ఫుటటాఙ్కారరావినా।। 111 ।।

కిన్దీరోఽప్యుల్ముకం దీప్తం భీమాయ ప్రాహిణోజ్జ్వాత్।
తదాపతచ్చ చిక్షేప చరణేన స హేలయా।। 112 ।।
తద్విశీర్ణస్ఫులిఙ్గౌఘైర్ముహూర్తం కకుభో బభుః।
సాన్ధకారా ఇవ గుహాః ఖద్యోతవలయాకులాః।। 113 ।।
గాత్రేషు శైలసారేషు విపులాః పాదపాస్తయోః।
ద్రాగభజ్యన్త బిసినీబాలకన్దాఙ్కురా ఇవ।। 114 ।।
తతో నిశాచరః క్రుద్ధః శైలశృఙ్గోపమాం శిలామ్।
చిక్షేప మారుతేర్మూర్ధ్ని కమ్పితాఖిలభూతలామ్।। 115 ।।
సంస్తమ్భ్య భీమసేనోఽథ శిలాతాడనజాం వ్యథామ్।
నిష్పీడ్య కణ్ఠే పాణిభ్యాం రావిణం తం నిశాచరమ్।। 116 ।।
భ్రామయిత్వా చిరం వ్యోమ్ని వినిష్పిష్య చ భూతలే।
వ్యసుం సరుధిరోద్గారముత్ససర్జోద్వేలోచనమ్।। 117 ।।
ఇతి తత్ర ద్విజేన్ద్రాణాం శ్రుతం కథయతాం మయా।
దృష్టం చ తద్గిరివనే రాక్షసస్య కలేవరమ్।। 118 ।।
విదురేణేతి కథితం శ్రుత్వా రాజామ్బికాసుతః।
ఉవాచ చేతసా శోకం తప్తం శూలమివాయసమ్।। 119 ।।

కిన్దీరవధః।। 5 ।।

అస్మిన్నవసరే జ్ఞాత్వా కైతవేన వివాసితాన్।
కేశవః పాణ్డుతనయాన్స్వయమేవ సమాయయౌ।। 120 ।।
చేదికేకయపాఞ్చాలైర్ధృష్టద్యుమ్నపురోరగైః।
వీరైః పరివృతః సోఽథ జటావల్కలధారిణః।। 121 ।।
తాన్వీక్ష్య తత్ర సాకోపః కమ్పమాన ఇవాచలః।
ఉపవిశ్యాభవద్వాచాం క్షణం నోదీరణే విభుః।। 122 ।।
కోపోత్కటస్య తస్యాభూల్లలాటే భ్రకుటీ క్షణమ్।

కాలీ విశ్వక్షయాక్షేపదీక్షితేవ భయంకరీ।। 123 ।।

తం వీక్ష్య ప్రలయావర్తసంవర్తకశతోపమమ్।

జగత్త్రయపరిత్రస్తాః స్వస్తీత్యూచుర్మహర్షయః।। 124 ।।

ధనంజయస్తమవదత్ప్రణయావర్జితాఞ్జలిః।

విశ్వసంహారచతురాం హరే సంహార విక్రియామ్।। 125 ।।

ధార్తరాష్ట్రేషు కీటేషు కోఽయం గమ్భీరవిక్రమః।

సంరమ్భస్తవ దుర్వారదైత్యనిర్దారణోచితః।। 126 ।।

కిం న స్మరసి సర్వేశ బదర్యాం శమినా త్వయా।

పుష్కరేషు ప్రభాసేషు సహస్రాబ్దం కృతం తపః।। 127 ।।

ఇయం దేవ భవన్మూర్తిస్త్రాణాయామృత పేశలా।

తృతీయా తవ సా రౌద్రీ శక్తిః సంకర్షణాత్మికా।। 128 ।।

త్వదిచ్ఛాస్పన్దమాత్రేణ భవన్తి న భవన్తి చ।

జగన్తి సర్వభూతాత్మన్నిజధామస్పృశాచ్యుత।। 129 ।।

ఇతి పార్థస్య వచసా శాన్తకోపో మురాన్తకః।

ఉవాచ సర్వం జానామి త్వయోక్తం శక్రనన్దన।। 130 ।।

నరో మునిపురాణస్త్వం జీవితం మే బహిశ్చరమ్।

తస్య విప్రకృతిం క్షుద్రైస్తవ నాహం సఖే సహ।। 131 ।।

నిజశోణితసిక్తాని రజాంసి వసుధాతలే।

పతితా భక్షయిష్యన్తి వ్యక్తం దుర్యోధనాదయః।। 132 ।।

ఇతి వాదినమభ్యేత్య ద్రౌపదీ కైటభాన్తకమ్।

ఉవాచ సాశ్రునయనా ధృష్టద్యుమ్నస్య శృణ్వతః।। 133 ।।

శ్రుతాః కథయతాం నిత్యం యుధిష్ఠిరసభాజుషామ్।

మయా కృష్ణ మనునీన్ద్రాణాం త్వత్ప్రభావవిభూతయః।। 134 ।।

త్వయి నాథే జగన్నాథే రాజ్ఞః సామ్రాజ్యయాజినః।

జాయా యుధిష్ఠిరస్యాహం గౌరితి వ్యాహృతా పరైః ।। 135 ।।

అగ్రే బకహిడిమ్బారేః ప్రత్యక్షం ఖాణ్వద్రుహః ।

దుఃశాసనేన కృష్టాహం తవ కృష్ణ సఖీ సతీ ।। 136 ।।

కా ను సీమన్తినీఖేలం భర్తృమానేన యాస్యతి ।

కలత్రం పాణ్డుపుత్రాణాం మాం విలోక్య యథాగతామ్ ।। 137 ।।

అయం మే బాన్ధవయశశ్చన్ద్రికాకాలవారిదః ।

ధార్తరాష్ట్రకరాకృష్టవ్యాకీర్ణకచసంచయః ।। 138 ।।

బన్ధుస్వజనహీనాహం నూనం పాతకకారిణీ ।

పరాభవమిమం ప్రాప్తా యత్ర్వకృతవధూరివ ।। 139 ।।

ఇత్యుక్త్వా లోచనాద్వాన్తస్థూలాస్రుకణసంతతిమ్ ।

కుచస్థలే మానవతీ నినాయాసూత్రహారతామ్ ।। 140 ।।

తతో బభాషే తాం దేవో భగవాన్గరుడధ్వజః ।

మన్యుహాలాహలేనార్తాం సహసా జీవయన్నివ ।। 141 ।।

రాజపుత్రి కరిష్యన్తి సత్యం తాః కౌరవస్త్రియః ।

నిర్వాపణం బాష్పజలైః కోపసప్తార్చిషస్తవ ।। 142 ।।

ప్రహర్షం తటినీనాథో ధ్రువం యాస్యతి నిర్వృతః ।

కురుసేనాసరద్రక్తనదీ నవసమాగమాత్ ।। 143 ।।

యత్క్షమం భీమభుజయోర్గాణ్డీవస్యోచితం చ యత్ ।

మత్కోపస్య చ యత్తుల్యం తస్య తస్యాహమగ్రణీః ।। 144 ।।

ఇత్యుక్తవతి దాశార్హే ధృష్టద్యుమ్నోఽభ్యభాషత ।

వీరపత్న్యః కరిష్యన్తి పతయస్తే సమీహితమ్ ।। 145 ।।

హతే యుధి మయా ద్రోణే గాఙ్గేయే చ శిఖణ్డినా ।

కౌరవాః పాణ్డుపుత్రాణాం నాతిభారో భవిష్యతి ।। 146 ।।

ఇతి భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా ద్రౌపదీ వినతాననా ।

త్ర్యశ్రేణాలోకయామాస కటాక్షేణ కిరీటినమ్।। 147 ।।

తస్యా నేత్రత్రిభాగేన కర్ణాన్తపరిసర్పిణా।

విద్ధః పర్యన్తశుభ్రేణ శరేర్ణేవార్జునోఽవదత్।। 148 ।।

మా శుచః కృష్ణశారాక్షి తదైవ కురవో హతాః।

యదైవ కృష్ణే కృష్ణేన లలాటే భ్రుకుటీ కృతా।। 149 ।।

ఇత్యర్జునేన గదితే పరివృత్య జనార్దనః।

నిర్వికారమివామ్భోధిం యుధిష్ఠిరమభాషత।। 150 ।।

కిం కరోమి మహీనాథ జగద్రక్షాశిఖామణిః।

పరాభవమిమం ప్రాప్తో మయి సన్నిహితే భవాన్।। 151 ।।

రాజసూయే తవ మయా శిశుపాలే నిపాతితే।

క్రుద్ధః సాల్వో హయగ్రీవస్తత్సఖా మత్పురీం యయౌ।। 152 ।।

త్వత్పురస్థే మయి జవాత్సోఽభ్యేత్య ద్వారకాం బలీ।

మహతా వలచక్రేణ రుద్ధానః పర్యవారయత్।। 153 ।।

సుశ్లిష్టగోపురాద్దాలదృఢయన్త్రార్గలావృతామ్।

శస్త్రాప్రాకారసంబాధాం యన్త్రకూటాశ్మశాలినీమ్।। 154 ।।

నానురోధధృతైర్యోద్ధైర్నైకాలభృతైర్న చ।

న దృష్టసారైర్న కృశైర్గుప్తాం పరిఘబాహుభిః।। 155 ।।

పురీం నిరీక్ష్య సంరుద్ధాం సౌభేన వ్యోమచారిణా।

ప్రద్యుమ్నప్రముఖాః సర్వే నిర్యయుర్మత్సుతా రథైః।। 156 ।।

తైః క్షోభ్యమానా సాల్వస్య వాహినీ మకరైరివ।

బభౌ లసద్ధికోశాసివీచీవలయశాలినీ।। 157 ।।

క్షేమవృద్ధివివిన్ధ్యాఖ్యౌ సౌభసేనాపతీ తతః।

దైత్యవీరౌ న సహతో మత్సుతానాం పరాక్రమమ్।। 158 ।।

చారుదోష్ణేన సమరే వివిన్ధ్యేఽథ నిపాతితే।

కామగేన విమానేన ఖయం సాల్వః సమభ్యయాత్ ।। 159 ।।
తమభ్యధావత్ప్రద్యుమ్నో దారుకప్రేరితైర్హయైః।
నిర్ధారయన్నివ మహీం రాజమానో ఝషధ్వజః ।। 160 ।।
తతో దివ్యాస్త్రవిసరజ్వాలాజాలారుణం నభః।
ప్రద్యుమ్నసాల్వయోర్యుద్ధే జాతరక్తమివాభవత్ ।। 161 ।।
సువర్ణపుఙ్ఖైః ప్రద్యుమ్నసాయకైః సాల్వవాహినీ।
బభార మేరుసంజాతహేమవేత్రవనశ్రియమ్ ।। 162 ।।
రౌక్మిణేయశరేణాయం దారుణేన విదారితః।
దుర్జనస్యేవ వచసా సాల్వో మోహాదథాపతత్ ।। 163 ।।
లబ్ధసంజ్ఞో విమానేన చలన్నీలపతాకినా।
భ్రూభఙ్గభీషణేనేనవ స ప్రద్యుమ్నముపాద్రవత్ ।। 164 ।।
క్షిప్రహస్తస్తతః సాల్వః కర్ణాన్తపరిసర్పిణా।
క్రుద్ధః శరేణ వివ్యాధ ప్రద్యుమ్నం బాణవర్షిణమ్ ।। 165 ।।
నిర్భిద్య దూరయాతేన తేన తీక్ష్ణేన పత్త్రిణా।
స చచాల మహాశైలః కులిశేనేవ తాడితః ।। 166 ।।
లబ్ధసంజ్ఞః స దృష్ట్వైవ నిజసారథినా రథమ్।
అపకృష్టం వినిర్భర్త్స్య సూతమభ్యాద్రవత్పునః ।। 167 ।।
స తురఙ్గైర్జవోదారైర్గ్రస్తక్షితితలైరివ।
సమభ్యేత్య రిపుం చక్రే క్రుద్ధః శరశతాకులమ్ ।। 168 ।।
తతః ప్రాదుశ్చకారోగ్రం దైత్యాస్త్రం సాల్వభూపతిః।
తచ్చాశు బ్రహ్మశిరసా శమయామాస మత్సుతః ।। 169 ।।
తత్సాయకేన సాల్వోఽథ దారితః క్షతజోక్షితః।
వాతాకుల ఇవాశోకశ్చకమ్పే మూర్చ్ఛితో ముహుః ।। 170 ।।
రౌక్మిణేయోఽథ దివ్యాస్త్రం సందధానః స్వకార్ముకే।

సంహరాస్త్రం వధాయాస్య కృష్ణ ఇత్యశృణోద్ధివః॥ 171 ॥
సంహృతాస్త్రే తతో వీరే ప్రద్యుమ్నే దివ్యశాసనాత్।
సాల్వరాజో యయౌ కృత్వా ద్వారకాం ధ్వస్తతోరణాత్॥ 172 ॥
అథ ప్రతినివృత్తోఽహం యజ్ఞాన్తే నగరాత్తవ।
అపశ్యం చ పురీం ధ్వస్తాం హేమన్తే నలినీమివ॥ 173 ॥
ఉర్వరీం శలిసంపూర్ణాం మేఘేనేవ సమాహతామ్।
శ్రుత్వాహం సాల్వరాజేన తాం పురీం శకలీకృతామ్॥ 174 ॥
వృష్ణిభిః సహితో వీరైరగమం కోపకమ్పితః।
అబ్ధికూలాశ్రయం సాల్వం దివ్యధిష్ణ్యాంశుసూచితమ్॥ 175 ॥
సౌభాభిధానం తస్యాహం పురమాకాశగం మహత్।
అపూరయం శరశతైర్మణ్డలీకృతకార్ముకః॥ 176 ॥
తస్యాథ మాయయా క్షిప్రమభవం తిమిరావృతః।
ముహుః సహస్రసీర్యాశ్చ దిశః ప్రజ్వలితా ఇవ॥ 177 ॥
పూషాస్త్రేణ సముత్సార్య మోహం తన్మాయయా కృతమ్।
అపూరయమహం దైత్యం తమూర్ధ్వవదనైః శరైః॥ 178 ॥
సోఽథ మే పితరం వృద్ధం మాయాయోధీ నభస్తలాత్।
అధోముఖం లమ్బమానం శరభిన్నమదర్శయత్॥ 179 ॥
తద్దృష్ట్వా లూనధైర్యోఽహం విచార్య క్షణమాత్మనా।
దైత్యమాయాం వినిశ్చిత్య నాపశ్యం శత్రుమగ్రతః॥ 180 ॥
తతః ప్రచణ్డమార్తణ్డమణ్డలాభం సుదర్శనమ్।
ఘోరం ప్రాహిణవం తస్మై పిఙ్గీకృతదిగన్తరమ్॥ 181 ॥
అర్చిషాం పాటలైస్తస్య గగనోత్సఙ్గగామినః।
బభుః సిన్దురరుచిరాః కుఞ్జరేన్ద్రా ఇవాద్రయః॥ 182 ॥
తతస్తత్పటుటాఙ్కారస్ఫోటితాశేషదిక్తటమ్।

స సౌభనగరం సాల్యం ద్విధాచక్రే దదాహ చ।। 183 ।।
చక్రనిర్ధారితే దైత్యే పతితేఽథ మహీతలే।
తద్వహ్నినా దహ్యమానా యయుస్తదనుగాః క్షయమ్।। 184 ।।
ఇతి సౌభరణేనాహం సుచిరం వ్యాకులోఽభవమ్।
పరాభవస్త్వయా ప్రాప్తః కిం కరోమ్యస్థితే మయి।। 185 ।।

సాల్వవధః।। 6 ।।

ఇత్యుక్త్వా శౌరిరాదాయ సుభద్రాం సాస్రలోచనామ్।
సౌభద్రం చ రథేనాశు జగామామన్త్ర్య పాణ్డవాన్।। 186 ।।
ద్రౌపదేయాన్పురస్కృత్య ధృష్టద్యుమ్నే సకేకయే।
ప్రయాతే ధృష్టకేతౌ చ పౌరవృన్దేన సానుగాః।। 187 ।।
రథానారుహ్య తే జగ్ముః పుణ్యం ద్వైతవనం సరః।
భృఙ్గావలీజటా యత్ర బభుః ఫుల్లాః పలాశినః।। 188 ।।
పున్నాగకేశరాశోకచూతకింశుకచమ్పకాః।
సామానీవ జగుర్యత్ర మఞ్జుశిఞ్జానషట్పదైః।। 189 ।।
వసత్సు తత్ర పార్థేషు నారదాద్యా మునీశ్వరాః।
స్థితిం బబన్ధుః కుర్వాణా దేవలోకమివాపరమ్।। 190 ।।
తస్మిన్బ్రహ్మమహాసంఘమధ్యే వీక్ష్య మహాభుజాన్।
ధన్వినో జటినో వీరాన్పాణ్డవాన్విస్మితో మునిః।। 191 ।।
మార్కణ్డేయో రఘుపతేర్దశకణ్ఠశిరశ్ఛిదః।
చిరం సస్మార రామస్య ఋష్యమూకనివాసినః।। 192 ।।
తతః కదాచిత్సాయాహ్నే సాంధ్యరాగారుణామ్బరే।
ప్రశాన్తవిప్లవే యాతే పరివ్రాజకతామివ।। 193 ।।
సర్పత్సు హోమధూమేషు ప్రలయావర్తలీలయా।
మన్త్రాహుతీనాం సాకారైరోఙ్కారైరఙ్కితేష్వివ।। 194 ।।

సాయం పిఙ్గాయమానాసు తటినీతీరభూమిషు।
సంధ్యాబద్ధసమాధీనాం ద్విజానామివ తేజసా।। 195 ।।
యుధిష్ఠిరం బకో దాల్భ్యో బభాషే తత్ర సంసది।
వనే విలోకయఁల్లక్ష్మీం బ్రహ్మలోకావలోకితామ్।। 196 ।।
రాజచూడామణే పశ్య త్వత్సమాశ్రయశాలినామ్।
నిర్విఘ్నం భూమిదేవానాం ప్రవృత్తా వైదికీ క్రియా।। 197 ।।
అహో పరస్పరాబద్ధబ్రహ్మక్షత్రమిదం వనమ్।
విభాతి తేజసోస్తుల్యం తపఃశౌర్యజుషోః శ్రియా।। 198 ।।
మిథస్తేజఃప్రతాపాఢ్యాస్త్రాణాయ విభవాయ చ।
నరేన్ద్రాచ్చ ద్విజేన్ద్రాణాం బ్రాహ్మణాచ్చ మహీభుజామ్।। 199 ।।
ఇతి దాల్భ్యేన కథితే ధర్మరాజః సహానుగః।
స్వారణ్యం బ్రాహ్మణకీర్ణం పశ్యన్సంతోషమాప్తవాన్।। 200 ।।
తతః కృష్ణా సమభ్యేత్య సమభాషత భామినీ।
వహన్తీ మనసా ఘోరం దుఃశాసనపరాభవమ్।। 201 ।।
క్ష్మాపతే దయితాం భార్యాం పరైర్నితామిమాం దశామ్।
మానినీం మానినో వీక్ష్య భ్రూభఙ్గోఽపి న తే కథమ్।। 202 ।।
న హి రాజన్తి రాజానో రాజన్వీనాః స్వతేజసా।
క్షమామక్షమతామేవ క్షత్రియాణాం వదన్తి యత్।। 203 ।।
నాతితీక్ష్ణం విలజ్జన్తే క్షమినం లజ్జయన్తి చ।
శంసన్తి తాం క్షమాం సన్తో న యా పరిభవాస్పదమ్।। 204 ।।
భడిః పితామహం శ్రీమాన్ప్రహ్లాదం సంశయే పురా।
పప్రచ్ఛ తేజసః సారం క్షాన్తేశ్చ గురులాఘవమ్।। 205 ।।
స తేన పృష్టః ప్రోవాచ మునీనాం భూషణం క్షమా।
అక్రురతేజసాం కింతు జీవ స్తేజో మహీభుజామ్।। 206 ।।

అవమానైర్బహువిధైర్నర్మభిర్మర్మవేధిభిః।
దారాపహరణైర్యావత్క్షమావాన్పరిభూయతే॥ 207 ॥
శమినా కిం మనుష్యేణ ప్రశాన్తాఙ్గరవర్చసా।
స్వభృత్యా అపి పాదేన నిర్విశఙ్కం స్పృశన్తి యమ్॥ 208 ॥
భర్త్స్యతే గృహయోషాభిర్బాలకైః పరికృష్యతే।
జరద్గవ ఇవావీర్యః క్షమీ సర్వాపదాం పదమ్॥ 209 ॥
స్త్రియః క్లీబం భటా భీరుం స్త్రియం చాన్యే వదన్తి యమ్।
తస్య సర్వావధూతస్య క్షమినో జీవితేన కిమ్॥ 210 ॥
ధిక్తం క్షమాపరం దీనం జీర్ణమార్జారవత్సదా।
శ్మశ్రుపాటనపర్యన్తం సహతే యః పరాభవమ్॥ 211 ॥
మానినః సతతం తస్య స్వయం గ్రాహసుఖాః శ్రియః।
తేజసా రాజతే దిక్షు విజయవ్యఞ్జనేన యః॥ 212 ॥
కింతు కైవల్యతైక్ష్ణ్యేన తేజో నికృతితేజసః।
అపకారాయ లోకానాం హాలాహలమహేరివ॥ 213 ॥
తస్మాదతీక్ష్ణస్తేజస్వీ క్షమావానరిమర్దనః।
యథాపరాధదణ్డశ్చ ప్రభవిష్ణుః పదం శ్రియః॥ 214 ॥
మౌనీ పాదప్రహారేఽపి న క్షమీ నీచ ఏవ సః।
ఆకృష్టశాస్త్రో మిత్రేఽపి న తేజస్వీ ఖలో హి సః॥ 215 ॥
క్రోధం క్షమావాన్కురుతే దేశకాలౌ వివేచ్య యః।
జనాపవాదైరస్పృష్టా వర్ధన్తే తస్య సంపదః॥ 216 ॥
ప్రహ్లాదేనేతి కథితం పృష్టేన భడినా పురా।
రాజన్పరాపకారేషు క్షమాం శత్రుషు మా కృథాః॥ 217 ॥
అథైవంవాదినీం కృష్ణామకృష్ణచరితో నృపః।
ఊచే ససత్త్వో ధవలాం దిశన్దశనచన్ద్రికామ్॥ 218 ॥

కృష్ణే యథాహ భవతీ తేజో రాజ్ఞాం విభూతయే।
ఊర్జితా తేజసా సార్ధం జాత్రైవ క్షత్త్రసంతతిః।। 219 ।।
యచ్చ సత్త్వమనుత్సేకం యశ్చాహింస్రః పరాక్రమః।
యదప్యచాపలం దాక్ష్యం తేజంస్తదభిధీయతే।। 220 ।।
కేవలక్రోధదగ్ధానామాయాసః కిల దుఃసహః।
క్రోధాన్ధస్తమసి శు(శ్వ)భ్రే పతత్యేవానివారితః।। 221 ।।
సర్వ్వథా దేవి శప్తోఽసౌ స్వచ్ఛన్దాస్పదమాపదామ్।
ఆవిష్ట ఇవ యో భూత్రైః క్రోధాధ్మాతోఽభిధావతి।। 222 ।।
అపస్మారోఽపమానేన క్రోధేన వ్యాకులో జనః।
ఆత్మానం ఘాతయేద్వ్యావత్కిం వా కుర్యాన్న పాతకమ్।। 223 ।।
ఆస్తేఽమ్బుధిరివాక్షోభ్యః క్రోధం ధీరో నియమ్య యః।
ఉత్థానోపహతాస్తస్య న భవన్త్యేవం శత్రవః।। 224 ।।
ప్రాప్నోత్యకీర్తి బహులామాత్మనాశం చ దుర్బలః।
యేన తం దుఃసహం క్రోధం సాధు కో నామ న త్యజేత్।। 225 ।।
శశిశ్రియేవ రజనీ లీలయైవ వరాఙ్గనా।
శోభతే భమయైవాసౌ మహతాం కిల శక్తతా।। 226 ।।
అద్రవ్యాడమ్బరో యజ్ఞస్తపశ్చాకాయశోషణమ్।
అప్రమాదం మహత్తేజః క్షమా నామామృతం సతామ్।। 227 ।।
పూజ్యాః క్షమావతా యేన సత్యత్యాగాదయో గుణాః।
కశ్యపశ్చాభ్యదాత్సుభ్రు పరం బ్రహ్మ క్షమా నృణామ్।। 228 ।।
ఇతి సౌమ్యం వచో భర్తుః శ్రుత్వా ద్రుపదనన్దినీ।
ఉవాచ దుఃఖసంతప్తా దీర్ఘం నిశ్వస్య మానినీ।। 229 ।।
సర్వాత్మనా నమస్తస్మై ధాత్రే స్వచ్ఛన్దచారిణే।
యేనాపకృష్టా బుద్ధిస్తే స్వధర్మాత్పృథివీపతే।। 230 ।।

సర్వథా దైవవిహితం చేష్టతే తద్వశో జనః।
యన్త్రకారేచ్ఛయా జీవన్నివ కృత్రిమపుత్రకః।। 231 ।।
ప్రాయో దేవైకనిష్ఠానామఫలోఽయం క్రియాక్రమః।
శుభాశుభమిదం కర్మ సర్వమేవేశ్వరేచ్ఛయా।। 232 ।।
పాపః సుయోధనో రాజ్యే త్వం చ దేవ వనేచరః।
అతో న దైవికాదన్యో హేతుః సర్వత్ర దేహినామ్।। 233 ।।
అజాతశత్రుర్దయితావచః శ్రుత్వేతి సస్మితః।
ఉవాచ కృష్ణే జానామి ప్రగల్భం వక్తుమీదృశమ్।। 234 ।।
మహాత్మనాం మునీన్ద్రాణాం దృష్ట్వా ధర్మఫలాం శ్రియమ్।
ప్రత్యక్షేఽస్మిన్సదాచారే కః శఙ్కాం కర్తుమర్హతి।। 235 ।।
కర్తవ్య ఇతి ధర్మో మే నతు ధర్మఫలార్థితా।
వాణిజ్యం తత్ర ధర్మోఽసౌ క్రియతే యః ఫలార్థిభిః।। 236 ।।
ఇతి పత్యుర్వచః శ్రుత్వా బభాషే ద్రౌపదీ పునః।
సర్వమేతద్విజానామి కింత్వేషా దుఃఖసూచనా।। 237 ।।
దైవం పురుషకారే చ పరస్పరనిబన్ధనమ్।
జ్ఞాత్వా విబోధ్యసే దేవ మా విలమ్బస్వ పౌరుషే।। 238 ।।
నిగద్యేతి నివృత్తాయాం కృష్ణాయాం మారుతాత్మజః।
ధర్మరాజ సమభ్యేత్య నిఃశ్వసన్నిత్యభాషత।। 239 ।।
మూకానామివ సర్వస్వం క్లీబానామివ కామినీ।
హృతా విగతమానానాం లక్ష్మీర్దుర్యోధనేన నః।। 240 ।।
ధర్మైకవాదినా నిత్యం త్వయా త్యక్తార్థసంపదా।
అధఃకృతా వయం రాజన్దగ్ధపక్షాః ఖగా ఇవ।। 241 ।।
ధర్మః కామార్థలోపీ వా కామో వాప్యర్థధర్మహా।
అర్థో వా ధర్మకామఘ్నః సద్భిః కిల విగర్హితః।। 242 ।।

సమర్థః క్షత్త్రియో మానీ లుప్తవృత్తిర్జటాధరః।
కస్మిన్నభిహితః శాస్త్రే యేనాయం తే విపర్యయః।। 243 ।।
రాజన్నద్యాపి వర్తస్వ స్వధర్మే రణదీక్షితః।
విశతు త్వత్ప్రతాపాగ్నిర్వైరివేణువనావనిమ్।। 244 ।।
పతద్భిర్భూభుజాం వక్త్రైః సమరే సవ్యసాచినః।
కరోతు కన్దుకక్రీడాం గాణ్డీవప్రణయీ భుజః।। 245 ।।
భిన్నేభకుమ్భకూటోత్థవేల్లద్రక్తచ్ఛటాఙ్కితా।
శోణాంశుకవతీవేయం రణే నృత్యతు మద్గదా।। 246 ।।
ఇతి బ్రువాణం సంరమ్భాదీప్తమం భూమిభృతాం వరః।
గమ్భీరధీరహృదయో విమృష్య క్షణమభ్యధాత్।। 247 ।।
న మే ప్రగల్భతే వాణీ యుష్మాకమనుశాసనే।
మత్కృతే దుర్దశా ఘోరా సహ్యతే యైరవిక్రియైః।। 248 ।।
జానే ప్రభావం విపులం భీమం భీమ భుజస్య తే।
హేలానిర్జితజమ్భారేర్విజయస్య చ ధన్వినః।। 249 ।।
కింతు నోల్లఙ్ఘనీయోఽయం సమయో ద్యూతనిర్మితః।
అజ్ఞాతచర్యాపర్యాప్తః సత్యభఙ్గభయాన్మయా।। 250 ।।
కాలేన కాలపక్వాంస్తానహితాన్పాతయిష్యసి।
న హి కాలమనాసాద్య తిమిరం హన్తి భాస్కరః।। 251 ।।
ఏతదాకర్ణ్య విమనా భీమసేనోఽబ్రవీత్పునః।
రాజన్న నియతే మృత్యౌ కాలం కో ను విలమ్బతే।। 252 ।।
అనిలోల్లాసితోత్తాలజలకల్లోలచఞ్చలమ్।
కిం న జానాసి రాజేన్ద్ర నృణాం జీవితవిభ్రమమ్।। 253 ।।
అవశ్యం మన్యునిర్దగ్ధాః క్షయం యాతాః స్వయం వయమ్।
త్రయోదశ సమాః కాలః కస్య నామ ప్రతీక్షతే।। 254 ।।

అసంశయం చ దోషోఽయం యద్వయం దిక్షు విశ్రుతాః।
ఛన్నాః క్వ విచరిష్యామః కరేణార్కా ఇవావృతాః।। 255 ।।
అప్యమర్త్యేషు దేశేషు గీయన్తే యస్య కీర్తయః।
స త్వం పిహితవక్త్రోఽపి నావిజ్ఞాతో భవిష్యసి।। 256 ।।
స పార్థో విజితా యేన కిన్నరా అపి దిగ్జయే।
ఆచ్ఛాద్యతే ప్రవృద్ధార్చిర్వస్త్రేణేవానలః కథమ్।। 257 ।।
ఉపస్థితమపర్యన్తమిదం నో వ్యసనం ధ్రువమ్।
గోప్యన్తే విపులామోదాః కేన కస్తూరికామృగాః।। 258 ।।
నిహత్య సమరే శత్రూంశ్చర ధర్మం పునః కృతీ।
వృషోత్సర్గాదయః సన్తి సర్వపాపప్రశాన్తయే।। 259 ।।
ఇతి ధర్మసుతః శ్రుత్వా ధీమాన్భీమేన భాషితమ్।
ప్రత్యువాచ విచారోఽత్ర భూతయే సాధుసంమతః।। 260 ।।
వీరాణాం దృష్టసారాణాం మహోత్సాహవతామపి।
సహసా విహితం కర్మ పశ్చాత్తాపాయ కేవలమ్।। 261 ।।
కర్ణః శక్తిమతాం ధుర్యః కార్తికేయ ఇవాపరః।
భీష్మో ద్రోణశ్చ సహసా న విజేయః సురైరపి।। 262 ।।
ఇతి వాదిని భూపాలే భగవాఞ్జ్ఞానలోచనః।
తం దేశమాయయౌ సాక్షాన్మునిః సత్యవతీసుతః।। 263 ।।
ప్రాప్తపూజాసనః సోఽథ బభాషే ధర్మనన్దనమ్।
చిన్తా తవ మయా జ్ఞాతా రాజన్హృదయవర్తినీ।। 264 ।।
దివ్యాస్త్రవిదుషో వీరా ద్రోణకర్ణకృపాదయః।
శక్యా న జేతుమిత్యేషా చిన్తా తవ నివర్తతామ్।। 265 ।।
దివ్యాం దదామి తే విద్యాం యాం త్వత్తః ప్రాప్య ఫల్గుణః।
అస్త్రాణి లోకపాలేభ్యో రుద్రాచ్చ సమవాప్స్యతి।। 266 ।।

ఇత్యుక్త్వా ధర్మపుత్రాయ మహోపనిషదం మునిః।
రహః ప్రతిస్మృతిం నామ ప్రతిపాద్య తిరోదధే॥ 267 ॥
తతో విమర్దవిరలాస్త్యక్త్వా ద్వైతవనస్థలీః।
బ్రహ్మసంఘైః పరివృతాః కామ్యకం పాణ్డవా యయుః॥ 268 ॥
తత్రార్జునం సమాహూయ కదాచిద్ధర్మసంభవః।
వ్యాసశాసనమావేద్య తద్విద్యాభాజనం వ్యధాత్॥ 269 ॥
విద్యాం పార్థః సమాసాద్య దివ్యాస్త్రజ్ఞానసాధనః।
ఆమన్త్ర్య తపసే ప్రాయాద్ధర్మరాజం సహానుజమ్॥ 270 ॥
స గత్వా కవచీ ధన్వీ తటీం గౌరీగురోర్గిరేః।
ఇన్ద్రకీలాభిధం శృఙ్గమారురోహ మనోహరమ్॥ 271 ॥
తమేత్య తత్ర తేజస్వీ ద్విజః కశ్చిదభాషత।
జ్ఞాత స్తే పుత్ర సంకల్పః పరమాస్త్రార్థినో భయా॥ 272 ॥
తపసా శంకరం దృష్ట్వా సమీహితమవాప్స్యసి।
ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే శక్రే పార్థః ప్రాప తపోవనమ్॥ 273 ॥
మన్దారమధువిష్యన్దనన్దదిన్దిన్దిరాకులమ్।
తమాలవలయశ్యామం సిన్దువారవనోజ్జ్వలమ్॥ 274 ॥
యమునాజాహ్నవీవారి విభఙ్గసుభగప్రభమ్।
ప్రపాతనిర్ఝరాసారశీకరామీలితేక్షణైః॥ 275 ॥
ఝుఙ్కారశ్రవణానన్దనిఃస్యన్దైః సేవితం ద్విపైః।
వేల్లత్కాలగురుచ్ఛాయారచితామ్భోదవిభ్రమమ్॥ 276 ॥
నృత్యచ్ఛిఖణ్డివలయవ్యాలోలకదలీవనమ్।
కిన్నరీకేలిసంగీతదత్తకర్ణకురఙ్గకమ్॥ 277 ॥
సంచరత్సిద్ధలలనాచరణాలక్తకాఙ్కితమ్।
తస్థావూర్ధ్వభుజస్తత్ర నిరాహారో జితేన్ద్రియః॥ 278 ॥

ఏకపాదానతాఙ్గుష్ఠనఖాగ్రస్పృష్టభూతలః।
నిరాలమ్బః స్మరన్దేవం స్థాణుం స్థాణురివాచలః।। 279 ।।
శీతవాతాతపసహో దిశః సంతాపయన్నివ।
అత్రాన్తరే మునివరైర్విజ్ఞప్తో భగవాన్హరః।। 280 ।।
కైరాతం రూపమాదాయ పాణ్డవం ద్రష్టుమాయయౌ।
ప్రాంశుః కనకతాలాభో యువా రాజీవలోచనః।। 281 ।।
మయూరపత్త్రాభరణః స ధన్వీ శబరో బభౌ।
స్వేచ్ఛావిహారిణస్తస్య చరితానువృతా సతీ।। 282 ।।
బభూవ లీలశబరీ గుఞ్జాఫలవిభూషితా।
తస్యాః కర్ణాన్తలమ్బిన్యో విలోలనయనచ్ఛటాః।। 283 ।।
బర్హిబర్హావతంసస్య చక్రిరే పునరుక్తతామ్।
జహర్ష శబరః శర్వస్తాం పశ్యఞ్శబరీం ప్రియామ్।। 284 ।।
హేలావిశ్రృఙ్ఖలో వేషస్తోషాయ ప్రభుచేతసామ్।
అస్మిన్నవసరే పార్థో దైత్యం సూకరరూపిణమ్।। 285 ।।
మూకం నామ జిఘాంసన్తం జఘాన నిశితేషుణా।
శబరోఽపి సమభ్యేత్య సమకాలమతాడయత్।। 286 ।।
తేనాసౌ సౌకరం రూపం త్యక్త్వా దైత్యోఽభవద్వ్యసుః।
ఏకకాలశరాఘాతకోపాదథ ధనంజయః।। 287 ।।
అకర్ణాకృష్టకోదణ్డః కిరాతపతిమభ్యధాత్।
అహో ను మృగయాధర్మం జానన్నపి వనేచరః।। 288 ।।
క్రోడం మయా హతం హత్వా నిర్భయో న వికమ్పసే।
ధర్మాణాం కిం విమోహాద్వా ధార్ష్ట్యాద్వా హతవానసి।। 289 ।।
కురఙ్గం నిర్వివేకో వా గహ్వరావసథో జనః।
ఇత్యుక్త్వా హేమపుఙ్ఖైస్తం శరైర్హేమాచలప్రభమ్।। 290 ।।

కిరణైరివ తీక్ష్ణాంశురవిశ్రాన్తమపూరయత్।
శరీరే వజ్రసారాభే శరాస్తస్యార్జునేరితాః।। 291 ।।
అవకాశమనాసాద్య విశీర్ణా ప్రయయుః క్షితిమ్।
తతో గ్రస్తశరస్తేన పార్థః క్రుద్ధోఽతివిస్మితః।। 292 ।।
గాణ్డీవేన స్మితముఖం చూడాగ్రే తమతాడయత్।
గ్రస్తకోదణ్డదణ్డోఽథ పునస్తేనైవ హేలయా।। 293 ।।
అభ్యధావత్సమాకృష్య స్వఖ్గం భుజగభీషణమ్।
పాతితోఽప్యర్జునేనాశు కృపాణస్తస్య మూర్ధని।। 294 ।।
విశీర్ణస్తేజసైవాద్య ప్రయయౌ కణశో దిశః।
తతో భుజాభ్యామాకృష్య కిరాతం భీమవిక్రమమ్।। 295 ।।
ముష్టిభిస్తలఘాతైశ్చ నిజఘాన ధనంజయః।
తేన కాఞ్చనగౌరేణ కిరీటీ శ్యామలద్యుతిః।। 296 ।।
విబభౌ నీలరత్నాద్రిః సంశ్లిష్ట ఇవ మేరుణా।
దృష్ట్వా ధైర్యమమర్యాదమూర్జితం చ పరాక్రమమ్।। 297 ।।
అన్తర్హితా గణాస్తత్ర పాణ్డుసూనుమపూజయన్।
ఉరస్తటవినిష్పేషైర్వజ్రసారాఙ్గయోస్తయోః।। 298 ।।
ఉదభూద్ధూమలేఖాఙ్కస్ఫులిఙ్గశబలోఽనలః।
అథార్జునం దీర్ఘభుజో భుజపఞ్జరవర్తినమ్।। 299 ।।
నిష్పీడ్య విబిడం భూమౌ స నిశ్చేష్టమపాతయత్।
తస్మిన్నిపతితే దేవః శివః సాక్షాదభాషత।। 300 ।।
కైలాసశిఖరాణీవ దర్శయన్దశనాంశుభిః।
ఉత్తిష్ఠ పశ్య మాం పార్థ శౌర్యమున్ముద్రితం త్వయా।। 301 ।।
దివ్యం గృహాణ నయనం తుష్టస్తే విక్రమాదహమ్।
ఇత్యుక్తే చన్ద్రచూడేన పీయూషైరివ పూరితః।। 302 ।।

దదర్శాగ్రే తముత్థాయ సహసా రచితాఞ్జలిః।
త్రైలోక్యానుగ్రహవ్యగ్రాం బిభ్రాణం లోచనత్రయీమ్।। 303 ।।
దినేశశశివహ్నీనాం జీవబీజమహీమివ।
భూషితం భఙ్గురాభోగైర్విషశ్యామైర్భుజఙ్గమైః।। 304 ।।
కరాలకాలదాహోత్థైర్ధూమలేశైరివాఙ్కితమ్।
దేవీ కపోలఫలకే కస్తూరీపత్త్రవల్లరీమ్।। 305 ।।
ఆలిఖన్తమివాసక్తం శ్యామాభిః కణ్ఠకాన్తిభిః।
కపాలకుహరోత్ఫుల్లఫేనైర్జూటాపగామ్బుభిః।। 306 ।।
చూడాశశాఙ్కప్రీత్యేవ సేవితం కుముదాకరైః।
విలోక్య భూతిధవలం శూలినం వృషవాహనమ్।। 307 ।।
తుష్టావ ధన్యతామానీ హర్షబాష్పాకులేక్షణః।
వైకుణ్ఠాకుణ్ఠబాణాయ గరిష్ఠగిరిధన్వినే।। 308 ।।
నమః శ్రుతిరథస్థాయ త్ర్యక్షాయ త్రిపురచ్ఛిదే।
గజాసురతమఃకూటపాటనస్పష్టభానవే।। 309 ।।
నమస్తమ్భితజమ్భారిభుజస్తమ్భాయ శంభవే।
నమో భిన్నాఞ్జనశ్యామమూర్తయే భైరవాత్మనే।। 310 ।।
కాలీకటాక్షవిక్షేపకలితాయేవ శూలినే।
నమస్తుఙ్గజటాజూటక్షుమ్భద్భాగీరథీజుషే।। 311 ।।
వలత్కైలాసశుభ్రాయ తాణ్డవాడమ్బరస్పృశే।
ఇతి స్తుత్వా విరూపాక్షం క్షమయామాస ఫల్గునః।। 312 ।।
స్వచూడాచుమ్బినీం కుర్వంస్తత్పాదనఖచన్ద్రికామ్।
సంకల్పప్రార్థితం తస్మై తతస్తుష్టో మహేశ్వరః।। 313 ।।
అస్త్రం పాశుపతం ప్రాదాత్పునః ప్రత్యక్షవిగ్రహమ్।
తస్మిన్గృహీతే పార్థేన మహాస్త్రే దీప్తతేజసి।। 314 ।।

(?)లోకశ్చ బాలసైలానాం తాణ్డవం నిర్దిశన్నివ।
తతః ప్రయాతే నభసా సగణే పార్వతీపతౌ।
దృష్టాః సాక్షాన్మయా శంభురిత్యభూద్విస్మితోఽర్జునః।। 315 ।।

కైరాతమ్।। 7 ।।

అథేన్ద్రనీలరుచిరః కుర్వాణః శ్యామలా దిశః।
నదీనాగవృతః శ్రీమానాయయౌ యాదసాం పతిః।। 316 ।।
తతః కాఞ్చనసచ్ఛాయో ధనదశ్చ సగుహ్యకః।
భిన్నాఞ్జనగిరిప్రఖ్యో దణ్డహస్తస్తథా యమః।। 317 ।।
సహస్రాక్షస్తు భగవానైరావణగతః స్వయమ్।
సితచ్ఛత్రాంశుకైః కుర్వన్కకుభః సస్మితాననాః।। 318 ।।
తే పార్థమూచిరే భాస్వద్విమానోద్భవాసితామ్బరాః।
గృహాణాస్త్రాణి నో వీర పురాణస్త్వం నరో మునిః।। 319 ।।
సురకార్యం మహాకార్యం త్వయా సమరమూర్ధని।
ఇత్యుక్త్వాస్మై దదుః ప్రీతాః ఖాయుధాని యథావిధి।। 320 ।।
దణ్డమస్త్రం యమాద్ఘోరం పాశం ప్రాప జలేశ్వరాత్।
స్వాపనం చ తిరోధానం ధనదాచ్చ ధనంజయః।। 321 ।।
వత్స త్రిదివమారుహ్య మదస్త్రాణ్యాప్స్యసీతి తమ్।
యయౌ శక్రోఽథ సంభాష్య లోకపాలసఖో దివమ్।। 322 ।।

లోకపాలాస్త్రప్రాప్తిః।। 8 ।।

తతో హయాయుతయుత స్తేజః పిఞ్జరితామ్బరః।
అదృశ్యతోరునిర్ఘాదో మాతలిప్రేరితో రథః।। 323 ।।
శనైః పార్థం సమభ్యేత్య ప్రీతః ప్రోవాచ మాతలిః।
ప్రేషితః సురరాజేన తవాయం ప్రేరితో రథః।। 324 ।।
నిక్వణాత్కిఙ్కిణీజాలరత్నధ్వజవిభూషితః।

అసిశక్తిగదాపాశవిద్యున్మే ఘోరగావృతః।। 325 ।।
దివమేహీతి తచ్ఛ్రుత్వా పార్థః స్నాతోఽర్చితామరః।
కృతజప్యో గిరివరం సమామన్త్ర్యాహితాఞ్జలిః।। 326 ।।
ఆరురేహ రథం శ్రీమాన్ప్రణమ్యాలోలకుణ్డలః।
యం స్ప్రష్టుమపి మాన్ధాతృమనుముఖ్యా న లేభిరే।। 327 ।।
వల్గత్తరఙ్గతుఙ్గేన ధ్వజపట్టాట్టహాసినా।
మనోరథజవేనాథ యయౌ తేన రథేన సః।। 328 ।।
దివః సుదూరమారుహ్య యజ్వనాం పుణ్యకర్మణామ్।
యతీనాం దానశీలానాం శాన్తానాం సత్యవాదినామ్।। 329 ।।
అతిసూర్యప్రభాభాఞ్జి విమానాని విలోకయన్।
ఐరావణం చతుర్దన్తం దదర్శ తుహినప్రభమ్।। 330 ।।
యశః సర్వసురేన్ద్రాణాం తదాకారమివాశ్రితమ్।
కర్ణతాలానిలాలోలగుఞ్జద్భ్రమరవిభ్రమమ్।। 331 ।।
ఫుల్లసప్తచ్ఛదామోదం కైలాసమివ జఙ్గమమ్।
వ్యోమమార్గమతిక్రమ్య స వివేశామరావతీమ్।। 332 ।।
ఇన్ద్రాయుధశతానీవ సృజన్తీ రత్నతోరణైః।
స ప్రకాశామశీతోష్ణామస్పృష్టాం దుఃఖశీకరైః।। 333 ।।
బాలానిలేన కలితాం మన్దారమధువాహినా।
అనేకాకౌతుకవతీం సంచారిమణిమన్దరామ్।। 334 ।।
మనోరథశతాభ్యస్తామివ విశ్వకృతా కృతామ్।
ఆనన్దస్యన్దిభిర్దివ్యవనితావదనేన్దుభిః।। 335 ।।
అదోషవిషదోద్యోతైరపూర్వకృతచన్ద్రికామ్।
విద్రుమస్కన్దరుచిరైర్హేమశాఖాశతోజ్జ్వలైః।
ముక్తాకుసుమసచ్ఛాయైర్యుతాం రత్నఫలైర్ద్రుమైః।। 336 ।।

అమ్లానమాల్యవసనైర్నయనానన్దబన్ధుభిః।
ధిష్ణ్యభ్రాజిష్ణువిభవైః సేవితాం భాసురైః సురైః।। 337 ।।
అవతీర్ణో రథాత్పార్థః ప్రవిశ్య విపులాం సభామ్।
పృథురత్నాసనాసీనం దదర్శ త్రిదశేశ్వరమ్।। 338 ।।
దివ్యకాన్తాకరాధూతవాలవ్యజనమారుతైః।
ఈషదంసతటన్యస్తతరఙ్గితసితాంశుకమ్।। 339 ।।
విరాజమానం రజనీరాజమణ్డలశాలినా।
ఛత్త్రేణ మౌలిరత్నాంశుమాల్యదామోపశోభినా।। 340 ।।
బిభ్రాణమురసా హారం తారానికరవిభ్రమమ్।
జాహ్నవీనిర్ఝరోదారం హేమాచలమివాపరమ్।। 341 ।।
శచ్యా నిపాతవిచలైర్వ్యాచాలమివ కఙ్కణైః।
కాన్తాసహాయైర్గన్ధర్వైర్గీయమానపరాక్రమమ్।। 342 ।।
ప్రనృత్తనాకరమణీశిఞ్జానమణిభూషణైః।
స్తూయమానమివోదారైర్నామభిః స్మ(సు)రవన్దినా।। 343 ।।
వవన్దే వన్ద్యమానం తం కిరీటీ సిద్ధచారణైః।
రచయన్కుణ్డలోద్ద్యోతైః కపోలపులకశ్రియమ్।। 344 ।।
తం విలోక్య సహస్రాక్షః సానన్దామన్దసున్దరమ్।
నిజాసనార్ధమాదిశ్య హర్షాత్పస్పర్శ పాణినా।। 345 ।।
తం పుణ్యసౌరభోదారం వ్యాజహార పురందరః।
తన్మూర్ధ్నీవ జయోష్ణీషం నిర్దిశన్దశనాంశుభిః।। 346 ।।
కున్తీసుత పరాం కోటిం ప్రాప్తోఽసి విపులైర్గుణైః।
గృహాణ మే శస్త్రమస్త్రం మేఘాశనిశతైర్భృతమ్।। 347 ।।
భీష్మద్రోణముఖా వీరా వినా దివ్యాస్త్రమణ్డలమ్।
న శక్యాః సమరే జేతుం నరైః సామాన్యసాయకైః।। 348 ।।

సహాయాశ్చిత్రసేనోఽయం గీతవాద్యకలాగురుః।
నిర్దిష్టస్తే మయేత్యుక్త్వా ప్రాదాదస్త్రం సురేశ్వరః।। 349 ।।
తతః ప్రాప్తాస్త్రనిచయో రాజర్షీణాం స్వయం వ్యధాత్।
వన్దితస్త్రిజగద్వన్ద్యైః స పురందరగౌరవాత్।। 350 ।।
అప్సరోభిః పరివృతః సమాః పఞ్చ జితేన్ద్రియః।
ఉపాస వాసవగృహే సవ్యసాచీ సురైః సహ।। 351 ।।
తతః కదాచిదభ్యేత్య లోమశస్తం మహామునిః।
ఆస్థానే విస్మితోఽపస్యదాసనార్ధే శతక్రతోః।। 352 ।।
శక్రో విస్మితమాలోక్య మునిం స్మితముఖోఽబ్రవీత్।
సుదృష్టిషట్పదఘటాం క్షిపన్పార్థముఖామ్బుజే।। 353 ।।
మునేః మునిః పురాణోఽయం నారాయణసఖో నరః।
జాతస్త్రిదశకార్యార్థం భాజనం సాధుసత్కృతేః।। 354 ।।
గత్వా యుధిష్ఠిరాయైనమిహస్థం త్వం నివేదయ।
ఉత్కణ్ఠాకులితో యేన నాసౌ తామ్యతి చిన్తయా।। 355 ।।
ఇతి జమ్భారివచసా తీర్థాని ద్రష్టుముత్సుకః।
లోమశః కామ్యకం ప్రాయాత్సేవితః పాణ్డునన్దనైః।। 356 ।।

ఇన్ద్రలోకగమనమ్।। 9 ।।

అత్రాన్తరే భగవతా వ్యాసేన పరికీర్తితామ్।
శ్రుత్వార్జునకథాం రాజా ధృతరాష్ట్రోఽన్వతప్యత।। 357 ।।
నిఃశ్వస్య శోకవివశః స సంజయమభాషత।
పుత్రాణాం నిశ్చితం మృత్యుం మన్యమానో ధనంజయాత్।। 358 ।।
అపి శ్రుతం మయా సూత పారాశర్యమునేర్వచః।
యదర్జునేన సంగ్రామే తోషితస్త్రిపురాన్తకః।। 359 ।।
ఆఖణ్డలపురం గత్వా ప్రాప్తం యేనాస్త్రమణ్డలమ్।

తేజసా పూరితే తేన న జానే కిం భవిష్యతి।। 360 ।।
కిమన్యత్కర్ణముఖ్యానాం వల్లైర్గాణ్డీవనిర్గతైః।
పతితాన్యేవ పశ్యామి శిరాంసి వసుధాతలే।। 361 ।।
ఇతి బ్రువాణం ప్రోవాచ సంజయో జగతీపతిమ్।
ఏవమేతత్కురుపతే న నః శేషో భవిష్యతి।। 362 ।।
న శ్రృణ్వతాం హితవచః పాదోత్సారితసంపదామ్।
నిధనావధయో రాజన్నను తాపపరమ్పరాః।। 363 ।।
కో ను గాణ్డీవధన్వానం యుష్మాకం వారయిష్యతి।
యస్య జ్యాతలనిర్ఘోషా దిక్షు గాయన్తి విక్రమమ్।। 364 ।।
ఇత్యాది సంజయేనోక్తం మర్శయన్నమ్బికాసుతః।
బభూవానుశయోద్విగ్నః స్థలే మత్స్య ఇవాహతః।। 365 ।।
అస్మిన్నవసరే పార్థ విరహాకులితం వనే।
ఆయాద్యుధిష్ఠిరం ద్రష్టుం బృహదశ్వో మహామునిః।। 366 ।।
స పృష్ట్వానామయం తత్ర ప్రణతం సానుజం నృపమ్।
మౌనీ ప్రాప్తాసనః క్షిప్రమభూత్సుప్త ఇవార్ణవః।। 367 ।।
విశ్రాన్తం తం సమాలోక్య బభాషే ధర్మనన్దనః।
నిఃశ్వాసైః కథయన్దుఃఖమపశ్యన్సవ్యసాచినామ్।। 368 ।।
భగవన్నపి రాజాస్తి భవిష్యతి బభూవ వా।
మత్సమో భువి దుఃఖానాం విపదాం చ నికేతనమ్।। 369 ।।
మద్వృత్తాన్తమిదం సర్వం జానీషే దివ్యచక్షుషా।
క్షుత్వేతి పాణ్డవవచజః సస్మితం మునిరభ్యధాత్।। 370 ।।
స్వచ్ఛన్దదివ్యవిభవో విప్రాణాం కల్పపాదపః।
భ్రాతృభిః సహితో రాజన్సురేన్ద్రాదపి రాజసే।। 371 ।।
నిషధేష్వభవద్రాజా వీరసేనసుతో నలః।

న లేభిరే యశస్తుల్యం యస్య మన్వాదయో నృపాః।। 372 ।।
అనాయాసపరిష్వక్తా కరేణాస్పృశతా దృఢమ్।
ముక్తా వసుమతీ యేన సుకుమారీవ కామినీ।। 373 ।।
యం విచార్య సురాః సత్యం సౌన్దర్యాన్తరవేదినః।
పుష్పచాపపదే కుర్యురనఙ్గః స్యాన్న చేత్స్మరః।। 374 ।।
తస్య కాలే విదర్భేషు భీమస్య వసుధాపతేః।
పుత్రార్థినో మునివరాత్ఫలితోఽభూన్మనోరథః।। 375 ।।
దమోఽథ దమనో దాన్తశ్చేతి తుల్యగుణోజ్జ్వలాః।
బభూవుస్తనయాస్తస్య దమయన్తీ చ కన్యకా।। 376 ।।
సా శుశ్రావ నలం బాలా రూపయౌవనవిశ్రుతమ్।
సోఽపి తామశ్రృణోల్లీలావల్లరీం పుష్పధన్వనః।। 377 ।।
తయోః పరస్పరోదారగుణాకర్ణనకౌతుకాత్।
అభిలాషరసాసిక్తో బభూవాఙ్కురితః స్మరః।। 378 ।।
కదాచిదథ జగ్రాహ మృగయారసికో నలః।
దివ్యభూమిసమాయాతం రాజహంసం మనోహరమ్।। 379 ।।
సోఽవదన్మానుషగిరా గృహీత స్తేన ఖేచరః।
ముఞ్చ మాం తీర్తయామి త్వాం దమయన్త్యాః పురో నృప।। 380 ।।
ఇతి బ్రువాణస్త్వరిత స్తేన ప్రాయాద్విహఙ్గమః।
వేగగామీ దిశః కుర్వన్ముక్తాహారఝణజ్ఝణాః।। 381 ।।
స విదర్భాన్సమభ్యేత్య దమయన్త్యై న్యవేదయత్।
నలస్య నయనానన్దస్యన్దినీం రూపసంపదమ్।। 382 ।।
తతస్తం రాజశశినం ధ్యాయన్తీ సాస్రులోచనా।
కృశా శశాఙ్కలేఖేన బభూవాపాణ్డురద్యుతిః।। 383 ।।
తాం చిన్తాపితాం శ్రుత్వా ధీమాన్వైదర్భభూపతిః।

స్వయంవరోద్యతో దూతైరానినాయ నరేశ్వరాన్ ।। 384 ।।
తేషాం చ వ్రజతాం శుభ్రచ్ఛత్త్రైశ్ఛన్నా మహీభుజామ్।
అభూత్సంసర్పిశీతాంశుసహస్రసుభగే బభుః ।। 385 ।।
తేషు నానాదిగన్తేషు పుఞ్జీభూతేషు రాజసు।
పృథ్వీగజఘటాబన్ధైర్యయౌ సంఘట్టితామివ ।। 386 ।।
జలభారరసోల్లాసలమ్బమానామ్బుదోపమమ్।
వాజివ్రజఖురోద్ధూతధూలిజాలైరభూన్నభః ।। 387 ।।
అత్రాన్తరే సమాలోక్య సంగమం జగతీభుజామ్।
నారదస్త్వరితం గత్వా సురేన్ద్రాయ న్యవేదయత్ ।। 388 ।।
సహస్రాక్షోఽథ విజ్ఞాయ దమయన్త్యాః ఖయంవరమ్।
లోకపాలైః సహ వ్యోమ్నా స ప్రతస్థే తదాశయా ।। 389 ।।
వ్రజన్తస్తే మహేన్ద్రేణ వరుణాగ్నియమా భువి।
విదర్భనగరం యాన్తం దదృశుర్నైషధం నలమ్ ।। 390 ।।
వికర్షన్తం గజఘటాసేతుం సైన్యమహోదధిమ్।
ప్రణతాననుగృహ్ణన్తం సామన్తానవలోకనైః ।। 391 ।।
కేయూరనీలరత్నాంశుభుజఙ్గైః పరివారితమ్।
తేజోముద్రితసౌన్దర్యనిధానమివ జఙ్గమమ్ ।। 392 ।।
దధానం కమ్బుసుభగే కణ్ఠే మౌక్తికపాలికామ్।
ముఖతారాపతిప్రీత్యా సక్తాం తారావలీమివ ।। 393 ।।
విలోలధవలోష్ణీషగఙ్గాలిఙ్గితశేఖరమ్।
విడమ్బితస్మరారాతిమపూర్వమివ మన్మథమ్ ।। 394 ।।
చామరేణానిలోచ్ఛ్వాసైర్నిర్దిష్టపులకం ముహుః।
కర్ణే కథయతాభ్యేత్య దమయన్తీగుణానివ ।। 395 ।।
ఖఙ్గాఙ్గనా విలోక్యాస్య రూపమాయాన్తి విప్లవమ్।

ఇతి ఛత్త్రచ్ఛలేనైత్యచ్ఛాద్యమానమివేన్దునా।। 396 ।।
రాజచన్ద్రం సమాలోక్య విస్మితాస్తే సురోత్తమాః।
స్వభావనిఃస్పన్దదృశో నిఃశ్పన్దమతయోఽభవన్।। 397 ।।
ప్రాప్తేఽస్మిన్నాజపుత్రీ సా ధ్రువం నాన్యం వరిష్యతి।
ధ్యాత్వేతి సంశ్రితా యుక్తిం తముపేత్యావదన్సురాః।। 398 ।।
రాజన్భక్తస్త్వమస్మాసు ప్రీతిమన్తో వయం చ తే।
ఇన్ద్రాదయః సురాస్తస్మాత్కార్యం నః కర్తుమర్హసి।। 399 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా తాన్సురో దృష్ట్వా ప్రణతో విస్మితో నలః।
కరోమీత్యభ్యధాద్వీరో యాచ్ఞాభఙ్గేష్వశిక్షితః।। 400 ।।
తే తమూచురితో గత్వా బ్రూహి వైదర్భకన్యకామ్।
త్వదర్థం వయమాయాతా లోకపాలాః సులోచనే।। 401 ।।
అస్మాకమేకం సుభగే భజేథాస్త్వం స్వయంవరే।
ఇత్యమర్త్యవచః శ్రుత్వా విషణ్ణో నైషధోఽబ్రవీత్।। 402 ।।
ఏకార్థాభినివిష్టోఽహం కథమస్మిన్ప్రయోజనే।
ప్రభవామ్యన్యథా సత్యం న వృథా మే ప్రతిశ్రుతమ్।। 403 ।।
ప్రఖ్యాతోఽన్తఃపురం రాజా కఞ్చుకిస్త్రీగణైర్వృతమ్।
ప్రవిశామి కథం తావదుపాయోఽత్ర విచిన్త్యతామ్।। 404 ।।
తతః శక్రోఽవదత్స్వేచ్ఛారూపో రాజన్నతర్కితః।
భవిష్యసీతి తచ్ఛ్రుత్వా విదర్భాన్ప్రయయౌ నృపః।। 405 ।।
ప్రవిశ్యాలక్షితః సోఽథ కన్యకాన్తఃపురం క్షణాత్।
మధ్యే దాసీసహస్రాణాం తామపశ్యన్మృగేక్షణామ్।। 406 ।।
లావణ్యాభరణోదారాం మిథ్యైవాహితభూషణామ్।
ప్రదీపశబలాలోకామివ పూర్ణేన్దుచన్ద్రికామ్।। 407 ।।
విలోలలోచనాపాఙ్గతురఙ్గధవలత్విషా।

క్షాలయన్తీమివ ముహుః కర్ణోత్పలదలావలీమ్ ।। 408 ।।
కాన్తాం స్తనస్తబకినీం సరాగాధరపల్లవామ్ ।
సుధాగర్భసముద్భూతాం పారిజాతలతామివ ।। 409 ।।
తనుమధ్యాం పృథుశ్రోణీం ఘనోద్భిన్నపయోధరామ్ ।
నిఃశేషితశరస్యేవ శక్తిం కుసుమధన్వనః ।। 410 ।।
విద్యాధరా నయన్త్యేనాం కదాచిదితి శఙ్కయా ।
మణికుట్టిమసంక్రాన్తాం భువేవాన్తఃప్రవేశితామ్ ।। 411 ।।
తాం తత్రస్థవదనాం వీక్ష్య విస్మయాకులితో నలః ।
బభూవానన్దనిఃస్యన్దో ధృతేః క్షణమనీశ్వరః ।। 412 ।।
దమయన్తీ చ తం దృష్ట్వా సఖీజనవృతా పురః ।
హర్షాకులా నమశ్చక్రే మనసా స్మరశఙ్కినీ ।। 413 ।।
ఖయమాగమనే హేతుం తయా పృష్టోఽవదన్నలః ।
నైషధోఽహం నరపతిర్దూతో నన్దనవాసినామ్ ।। 414 ।।
త్వాం ప్రాహ శక్రో వరుణో వహ్నిర్ధర్మాధిపస్తథా ।
వయం త్వదర్థమాయాతా రమఖైకతసేన నః ।। 415 ।।
ఇతి శ్రుత్వా స్మితముఖీ లజ్జానతవిలోచనా ।
ఉవాచ రాజతనయా వేపమానతనుర్నృపమ్ ।। 416 ।।
న త్వమర్హసి మే రాజన్సంకల్పం చిరసంభృతమ్ ।
వృథా కర్తుం ప్రణయిషు ప్రభవో నహ్యనాదరాః ।। 417 ।।
త్వదర్థమేవ భూపాలా మయైతే సంనిపాతితాః ।
జీవితం తు జనస్యాస్య త్వమేవ న పరో భువి ।। 418 ।।
ఇయం సౌభాగ్యహేలా వా విడమ్బనకథాథవా ।
అస్మద్భావపరీక్షా వా యదేవమపి భాషసే ।। 419 ।।
ఇత్యుక్త్వా తం శరకారైర్దృగ్విభాగైః స్మితాననా ।

సాసూయైశ్చ సలజ్జైశ్చ సహర్షైశ్చ వ్యలోకయత్।। 420 ।।

తం తస్యా నిశ్చలం జ్ఞాత్వా సంకల్పం నిషధాధిపః।

ప్రహర్షపులకాకీర్ణః ప్రయయౌ త్రిదశాన్ప్రతి।। 421 ।।

తేభ్యో నివేద్య తం తస్యాః సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః।

ప్రయయౌ తదనుజ్ఞాతః స్వయంవరసభాఙ్గనమ్।। 422 ।।

ప్రవిశ్య భూమిపాలానాం భూషణాభాసురం సదః।

మేరుం రవిరివ శ్రీమాన్స భేజే కాఞ్చనాసనమ్।। 423 ।।

తే నృపా నలమాలోక్య సాకారమివ మన్మథమ్।

బభూవుర్భూపతిసుతాలాభే శ్లథమనోరథాః।। 424 ।।

పుణ్యశ్లోకే నలే తత్ర రాజమధ్యే విరాజతి।

వైజయన్తీవ కామస్య దమయన్తీ సమావిశత్।। 425 ।।

సహసాలోకనారమ్భప్రసూతినిఖిలక్రియామ్।

కుర్వతీ భూపతిసభాం విలోచనమయీమివ।। 426 ।।

నిజకాన్తివిధానేన పీయూషవిషదత్విషా।

సామ్రాజ్యవిజయోష్ణీషం గ్రథతీవ మనోభువః।। 427 ।।

తదీవ్క్ష్య లలనారత్నం భూభుజామివ మానినామ్।

మనాంసి లేభిరే క్షిప్రం దోలారోహణవిభ్రమమ్।। 428 ।।

సాపి వీక్ష్య నృపాన్వన్దిగీయమానపరాక్రమాన్।

దదర్శ సదృశాకారాన్నలాన్పఞ్చ సులోచనా।। 429 ।।

కిమేతదితి నిఃస్పన్దా సందేహాన్దోలితాశయా।

సురమాయావిలసితం మత్వా లేభే న నిశ్చయమ్।। 430 ।।

తతోఽబ్రవీన్నమస్కృత్య ప్రణతా త్రిదివాలయాన్।

కపోలఫలకస్రస్తకర్పూరశబలస్తనీ।। 431 ।।

నలాదన్యత్ర సంకల్పో న బధ్నాతి పదం మమ।

సత్యేనానేన దేవాః స్వాం లభన్తాం వ్యఞ్జనస్థితిమ్।। 432 ।।
శ్రుతం మయా నిర్నిమేషాచ్ఛాయావిరహితాః సురాః।
అపరిమ్లానవసనా భవన్త్వేతే తథావిధాః।। 433 ।।
ఇత్యుక్తే రాజసుతయా స్వలక్షణజుషః సురాః।
తుష్టా దత్త్వా వరానష్టౌ నలాయ ప్రయయుర్దివమ్।। 434 ।।
స తేషాం సంనిధిం ప్రాప యత్ర యత్రోపయోగినమ్।
దివ్యాన్నరసవిజ్ఞానం స్రజం ధర్మగతిం తథా।। 435 ।।
తతః కటాక్షశబలాం మాలామలికులాకులామ్।
నలాయ రాజతనయా చిక్షేప వినతా హ్రియా।। 436 ।।
పుణ్యశ్లోకం సమాలోక్య దమయన్త్యా వృతం పురః।
విలక్షాః క్షణమైక్షన్త క్షితిం క్షితిభృతాం వరాః।। 437 ।।
తతో యథాగతం యాతే వైదర్భే నృపమణ్డలే।
స తాం యథావిధి ప్రాదాన్నలాయ ప్రమదాకులః।। 438 ।।
మనోరథశతాభ్యస్తాం నైషధః ప్రాప్య సున్దరీమ్।
వృతః సామన్తనిచయైః ప్రహృష్టః స్వపురీం యయౌ।। 439 ।।
ప్రవర్ధితోత్సవస్తత్ర తయా బాలమృగీదృశా।
విజహార విలాసాఙ్కే రతిమానివ మన్మథః।। 440 ।।
అత్రాన్తరే సమాయాతో ద్వాపరానుగతః కలిః।
దదర్శ దివి శక్రాద్యాన్వినివృత్తాన్స్వయంవరాత్।। 441 ।।
ఉపగత్యార్థినం ప్రాప్తం జ్ఞాత్వా శక్రస్తమబ్రవీత్।
నలో వృతస్తయా రాజా గచ్ఛ వృత్తః స్వయంవరః।। 442 ।।
తదిన్ద్రేణ స్మితవతా నిశమ్య కథితం కలిః।
ప్రతీకారోత్సుకః ప్రాయాన్నైషధం కోపకమ్పితః।। 443 ।।
ఉవాస మలినాచారశ్చిరం లేభే న చాన్తరమ్।

నలోఽథ సహ వైదర్భ్యా రమమాణో మనోహరః।। 444 ।।
సిషేవే సుభగామోదాస్తాలచూతవనస్థలీః।
సౌధేషు కౌముదీకాన్తకిరణోత్కరహారిషు।। 445 ।।
నృత్యన్ముగ్ధమయూరేషు ధారాయన్త్రగృహేషు చ।
హంససంఘట్టితోత్తుఙ్గతరఙ్గేషు సరఃసు చ।। 446 ।।
ఫుల్లామ్బుజరజఃపుఞ్జపిఞ్జరోపాన్తభూమిషు।
రాజరమ్భానికుఞ్జేషు తమాలగహనేషు చ।। 447 ।।
తం సేవమానో నయనానన్దామృతతరఙ్గిణీమ్।
నినాయ ద్వాదశ సమాః సముహూర్తావ హేలయా।। 448 ।।
కదాచిదపి సంధ్యాయామధౌతచరణామ్బుజమ్।
కలిరన్తరమాసాద్య దుర్జనో నలమావిశత్।। 449 ।।
సశోకం పుష్కరం నామ తతో గత్వా స్వయం కలిః।
రహో జగాద ద్యూతేన నైషధాదాహర శ్రియమ్।। 450 ।।
అహం సహాయస్తే ద్యూతే వృషో భూత్వా పురఃస్థితః।
ద్వాపరావిష్కృతైరక్షైః పణం మామేవ కల్పయేః।। 451 ।।
ఇత్యుక్త పుష్కరో లుబ్ధః కలినా మానినం నృపమ్।
అనివర్తిమాహూయ కైతవేనాజయద్ధనమ్।। 452 ।।
తం ద్యూతరససంసక్తం త్యక్తాఖిలనృపక్రియమ్।
దమయన్తీ సహామాత్యైర్దుఃఖితా ప్రత్యబోధయత్।। 453 ।।
సోఽపి తేషాం న శుశ్రావ వచనం హితవాదినామ్।
ఆసన్నవిపదాం సత్యముపదేశాః శిరోరుజః।। 454 ।।
దేవి నస్తస్య కాలేన శుష్యత్కోశస్య మన్త్రిణః।
పౌరాః ప్రకృతయశ్చాన్యాః శుశుచుర్దుఃఖవిహ్వలాః।। 455 ।।
తతః సాశ్రుముఖీ దేవీ ప్రాహిణోన్నగరే పితుః।

ఇన్ద్రసేనం సుతం బాలమిన్ద్రసేనాం చ కన్యకామ్ || 456 ||

తౌ దారకౌ రథాగ్ర్యేణ వార్ష్ణేయో నలసారథిః|

భీమాయ రాజ్ఞే నిక్షిప్య ప్రయయౌ భూమిపాన్తికమ్ || 457 ||

నలోఽథ హారితాశేషరాజ్యః సంత్యక్తభూషణః|

నిషిద్ధవాసో నగరే పుష్కరేణ వినిర్యయౌ || 458 ||

దమయన్తీసఖః సోఽథ నిరాహారో వ్రజన్పథి|

దదర్శ హేమరుచిరాన్విహగాన్వేగవాహినః || 459 ||

తాఞ్జిఘృక్షుర్నిజం వాసః ప్రాహిణోద్ద్యూతకోవిదః|

భోజనం విధినాదిష్టమేతదిత్యాప్తనిశ్చయః || 460 ||

తతస్తస్య ఖగావస్త్రం హృత్వా తమవదన్మిథః|

వయమక్షాః క్షితిపతే వాసస్తే న సహామహే || 461 ||

ఇత్యుక్త్వా తేషు యాతేషు విజనే వల్లభాం నలః|

ఉవాచ దుఃఖవివశః సోచ్ఛ్వాసః కలయన్దిశః || 462 ||

ప్రియే పశ్య హృతం వాసో మమాక్షైః క్షీణసంపదః|

విచిన్త్యాపి న పశ్యామి ప్రాణవృత్తిం పునస్తవ || 463 ||

ఇదం తే వదనామ్భోజం ప్రమ్లానాధరపల్లవమ్|

శుష్కతోయాశయచ్ఛాయం కరోతి మమ మానసమ్ || 464 ||

దిగన్ధవర్త్మతాం నాభిర్దేశోఽయం జనవర్జితః|

అయం విదర్భనగరే మార్గో విరలపాదపః|

కోసలే సరలశ్ఛాయం రమ్యోఽయం దక్షిణాపథే || 465 ||

ఇత్యాది దర్శయన్తం తం ప్రదేశిన్యా దిగన్తరమ్|

శఙ్కితేవ విశాలాక్షీ ప్రోవాచోత్కమ్పితాశయా || 466 ||

నాథ మార్గోపదేశేన కిమప్యేతన్మనో మమ|

శఙ్కితం న తవ త్యాజ్యో జనోఽయం హృదయానుగః || 467 ||

నృణాం హితోపదేశేషు ప్రణయాశ్వాసనేషు చ।
భార్యైవ పరమం మిత్రం సంపత్సు చ విపత్సు చ॥ 468 ॥
తదేహి దేవ గచ్ఛావో విదర్భాధిపతేః పురమ్।
ధన్యోఽస్మీతి స సంహృష్టస్తత్ర త్వాం పూజయిష్యతి॥ 469 ॥
ఇత్యుద్బాష్పదృశః శ్రుత్వా వచనం హరిణీదృశః।
నలః ప్రోవాచ దయితాం మా విశఙ్కాం వృథా కృథాః॥ 470 ॥
మిత్త్రం సర్వాస్వవస్థాసు భార్యా సువ్రతచారిణీ।
ప్రియే జీవతి సర్వస్వం జీవన్కో ను వుముఞ్చతి॥ 471 ॥
విదర్భాస్తు న గచ్ఛామి ప్రభుర్భూత్వాద్య నిర్ధనః।
అఙ్గుల్యా దర్శితః పౌరర్మ్లానమ్లానికరైరివ॥ 472 ॥
ధిక్తం వినష్టవిభవః కృపాలోలితకన్ధరైః।
యః సోఽయమితి సోచ్ఛ్వాసైర్దూరాన్నిర్దిశ్యతే జనైః॥ 473 ॥
ఇతి బ్రువాణౌ శనకైః శోకార్తౌ దమ్పతీ మిథః।
వాససైకేన సంవీతౌ ప్రాపతుర్నిర్జనాం భువమ్॥ 474 ॥
తత్ర ప్రవిశ్య తన్వఙ్గీ శ్రాన్తా నిద్రామవాప సా।
నలస్తు చిన్తాస్తిమితస్తథా వాలోకయన్దిశః॥ 475 ॥
సోఽచిన్తయదియం బాలా వినఙ్క్ష్యతి మదాశ్రయా।
ఆయాసభాజనో నిత్యం భాగ్యహీనానుగో జనః॥ 476 ॥
అవశ్యం మత్పరిత్యక్తా బాన్ధవాననుయాస్యతి।
ఇయం న సహతే శోచ్యాం దశాం మదనుయాయినీమ్॥ 477 ॥
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా నలః కలివిమోహితః।
క్షణం శుశోచ దయితా వదనన్యస్తలోచనః॥ 478 ॥
కలినా కృష్యమాణశ్చ తత్రైవ్మూ చ ముహుర్ముహుః।
దోలావిలోలహృదయో న స సస్మార ధీరతామ్॥ 479 ॥

తతః శస్త్రేణ వస్త్రార్ధం ఛిత్త్వా సపది నైషధః।
ప్రయయౌ లఘుసంచారం ధృతిం త్యక్త్వా ప్రియాం చ తామ్॥ 480 ॥
వినివర్త్య పునః కాన్తాం దుఃఖితస్తాం విలోకయన్।
శుశోచ సాస్రునయనో నిన్దన్నాత్మానమాత్మనా॥ 481 ॥
అహో ను మద్విహీనేయం ప్రబుద్ధా కిం కరిష్యతి।
వియోగవజ్రపాతేఽస్మిన్కథం ధీరా భవిష్యతి॥ 482 ॥
ధిఙ్మాం నిష్కరుణం పాపమియం కువలయేక్షణా।
యత్కృతే ప్రాణసందేహం ముహూర్తాన్సమవాప్స్యతి॥ 483 ॥
విచిన్త్యేతి యయౌ దూరం స్నేహాద్ధ పునరాయయౌ।
వాతూలతూలతరలైః సంకల్పైరాకులీకృతః॥ 484 ॥
తతః కలిమమాకృష్టే గతే దూరతరం నలే।
ప్రబుద్ధా సహసా కాన్తం నాపశ్యత్తం సులోచనా॥ 485 ॥
క్షణం చక్రాధిరూఢేవ శ్వభ్రావపతితేవ చ।
మకరాకరమగ్నేవ సా వివేద న కించనః॥ 486 ॥
సంజ్ఞామవాప్య శనకైః కథం ప్రణయినీం ప్రియః।
స మాం త్యజేదితి క్షిప్రం నిశ్చయం న జగామ సా॥ 487 ॥
క్షణముత్కన్ధరం దత్త్వా దిక్షు సాస్రులవా దృశః।
ఆర్యపుత్ర హహాహేతి క్రోశన్తీ న్యపతద్భువి॥ 488 ॥
అన్యదుక్త్వా క్షితిపతే కిమన్యత్కృతవానసి।
మయా విరహితోఽద్యైవ కథమేకశ్చరిష్యతి॥ 489 ॥
ఇత్యుక్త్వోత్థాయ సంరమ్భాత్సా విచేతుం సముద్యయౌ।
ప్రాణనాథం కుచాభోగభ్రశ్యదర్ధాంశుకాకులా॥ 490 ॥
సాఞ్జనాస్రుసమాకీర్ణసోత్కమ్పకుచకుడ్మలా।
లతేవ సా బభౌ లోలస్తబకాలీనషట్పదా॥ 491 ॥

తాం జగ్రాహ తతస్తత్ర శోకోఽమూర్తిమివాశ్రితః।
సహసాజగరో ఘోరః స్ఫూర్జత్కాలాగ్నిదుఃసహః।। 492 ।।
అస్మిన్నేవాన్తరే కశ్చిల్లుబ్ధకోఽభ్యేత్య తాం పురః।
విలోక్య వ్యాలవలితాం తం జఘాన ధనుర్ధరః।। 493 ।।
నిహత్యాజగరం సోఽథ తాముత్కమ్పఘనస్తనీమ్।
భజ మామితి కామార్తో జగాద గజగామినీమ్।। 494 ।।
సా దుఃఖితా తదాకర్ణ్య మన్యుసంతాపమూర్చ్ఛితా।
తం దీప్తశాపశిఖినా నిర్దదాహ పతివ్రతా।। 495 ।।
విలపన్తీ తతో బాలా నలం కమలలోచనమ్।
ఖదుఃఖమివ విస్తీర్ణం వివేశ విషమం వనమ్।। 496 ।।
పవనోచ్ఛ్వసితాం తత్ర విలోలశిరసాం ముహుః।
తరూణామపి తాం దృష్ట్వా శోకావేశ ఇవాభవత్।। 497 ।।
హా నాథ క్వ స్థితోఽసీతి తస్యా విక్రోశితేక్షణమ్।
చక్రన్దురివ తద్దుఃస్యాత్ప్రతిశ్రుత్వా రవైర్దిశః।। 498 ।।
కరుణం విలపన్తీం తాం విలోక్య హరిణేక్షణమ్।
తదృశుర్నిశ్చలగ్రీవా హరిణాః సాస్రులోచనాః।। 499 ।।
సా ప్రపచ్ఛ గజం సింహం హరిణం పాదపం గిరిమ్।
అపి దృష్టో నల ఇతి ప్రౌఢవ్యసనమోహితా।। 500 ।।
అయం ప్రణయకోపః కిం పరీక్షాస్య జనస్య వా।
యదాత్మానమవచ్ఛాద్య నాథ మాం నాభిభాషసే।। 501 ।।
ఇద్యుక్త్వా తరుకుఞ్జేషు వనేషు చ గుహాసు చ।
సరితాం కూలకచ్ఛేషు బభ్రామ ప్రియమీక్షితుమ్।। 502 ।।
తతస్తపోవనం పుణ్యమవాప విషదప్రభమ్।
దదర్శ తేజోదుర్లక్ష్యాన్భృగ్వత్రిప్రముఖాన్మునీన్।। 503 ।।

అవాప్స్యసి పతిం పుత్రి న చిరాద్గతకిల్బిషమ్।
ఇతి తాం క్షిప్రమాశ్వాస్య మునయస్తే తిరోహితాః।। 504 ।।
అన్తర్హితే మునిగణే విస్మితా సా నృపాత్మజా।
అరణ్యం విరలచ్ఛాయం వివేశ వ్యసనాకులా।। 505 ।।
వ్రజన్తం చేదివిషయం తత్ర సార్థమవాప సా।
అపి దృష్టో నరపతిర్నల ఇత్యవదత్పృథక్।। 506 ।।
అథాకలితవృత్తాన్తైరున్మత్తేవ ప్రలాపినీ।
ఆశ్వాసితా సార్థవృద్ధైః సహ గన్తుం సముద్యయౌ।। 507 ।।
వనాన్తరే సమాసాద్య స సార్థః సలిలాశయమ్।
క్షీణేఽహ్ని విపులే తీరే న్యషీదన్ముక్తవాహనః।। 508 ।।
తతః సుప్తేషు సర్వేషు మేఘసంఘాతసంనిభః।
గజయూథః సమభ్యాయాత్తం దేశం జలవాఞ్ఛయా।। 509 ।।
తైః క్షణం దృశ్యమానేషు తేషు తీర్థనివాసిషు।
తదభూద్విపులాక్రన్దః సర్వప్రాణిభయంకరః।। 510 ।।
అల్పావశేషం కృత్వా తం సార్థం యాతేషు దన్తిషు।
ప్రాతర్విధివశాన్ముక్తా విమలా యన్నృపాత్మజా।। 511 ।।
ముహుర్వియోగసంతప్తా తదాలోక్య ముమోహ సా।
విపత్స్వేవ హి వర్తన్తే విపదో విధిశాసనాత్।। 512 ।।
సా చేదివిషయం ప్రాప్య హతశేషైః సహ ద్విజైః।
జనన్యా చేదిరాజస్య న్యవసత్పూజితా సతీ।। 513 ।।
సైరన్ధ్రీవ స్థితా తత్ర నావజ్ఞాతా బభూవ సా।
నహి లాఘవమాప్నోతి ప్రచ్ఛన్నోఽపి మహాజనః।। 514 ।।
రాజమాత్రా కృతాశ్వాసా దయితం ద్రక్ష్యసీతి సా।
నినాయ తత్ర విరహధ్యానదీర్ఘాకృతా నిశాః।। 515 ।।

నలో విచ్ఛిన్నవస్త్రార్ధో వ్రజన్కలివిమోహితః।
పురో దదర్శ దావాగ్నిం దుఃఖాగ్నేరివ సోదరమ్।। 516 ।।
త్రాయస్వ నైషధేత్యారాత్తతః శ్రుత్వా మహారవమ్।
నాగం గజకరాకారం దహ్యమానం వ్యలోకయత్।। 517 ।।
తమభ్యధాత్స నాగేన్ద్రో జ్వాలావలయితాకృతిః।
స్కన్ధే గృహీత్వా మాం రాజన్సంతారయ మహానలాత్।। 518 ।।
భరపీడాం కరిష్యామి న తే భూత్వాణ్వవిగ్రహః।
శ్రేయసేఽహం తవాసక్తః పదాని గణయన్వ్రజ।। 519 ।।
కార్కోటకః ఫణీన్ద్రోఽహమితి శ్రుత్వైవ నైషధః।
స్కన్ధే తముద్ధృతం ధృత్వా పదాని గణయన్యయౌ।। 520 ।।
దశమేఽథ దశేత్యుక్తే పదే తమదశత్ఫణీ।
దష్టమాత్రే నల స్తేన స్వరోఽభూద్వికృతాకృతిః।। 521 ।।
తమబ్రవీత్పునర్నాగో వైరూప్యాన్మా శుచం కృథాః।
కంచిత్కాలం తవ విభో రక్షైషా విహితా మయా।। 522 ।।
శత్రుర్దేహం ప్రవిష్టస్తే దుఃఖే యేనాసి పాతితః।
స మద్విషానలాక్రాన్తో న స్థాస్యతి సుఖం ఖలః।। 523 ।।
ఋతుపర్ణమితో గత్వా నృపమిక్ష్వాకువంశజమ్।
సారథ్యేన నిషేవస్వ బాహుకేతి కృతాభిధః।। 524 ।।
తురఙ్గహృదయజ్ఞస్య స తేఽక్షహృదయం నృపః।
విద్యావినిమయాత్ప్రీతః సుహృద్భూత్వా ప్రదాస్యతి।। 525 ।।
ప్రాప్తాక్షహృదయో రూపం వాససార్ధేన సంవృతః।
ప్రాప్స్యసీతి స సంభాష్య దత్వా వస్త్రం తిరోదధే।। 526 ।।
ఋతుపర్ణం తతో గత్వా నలో దుఃఖానలాకులః।
ఉవాస పూజిత స్తేన సూదసారథ్యకర్మణా।। 527 ।।

సూదావనుచరౌ సోఽథ నిర్దిష్టౌ తేన భూభుజా।
వార్ష్ణేయజీవలాభిఖ్యౌ ప్రాప విస్రమ్భభాజనమ్।। 528 ।।
స నిఃశ్వస్య సదా దీర్ఘం ధ్యాననిశ్చలలోచనః।
సంరుద్ధకణ్ఠో బాష్పేణ వ్యాకులాక్షరమభ్యధాత్।। 529 ।।
అహెూ ను పుణ్యహీనేన హరిణీ హారిలోచనా।
లక్ష్మీరివావినీతేన హారితా సా దురాత్మనా।। 530 ।।
ఇత్యాది విలపన్తం తం వార్ష్ణేయో జీవలానుగః।
కిమేతదితి పప్రచ్ఛ స చ పృష్టోఽభ్యభాషత।। 531 ।।
కేనాపి దైవదగ్ధేన ముగ్ధా కాపి వరాఙ్గనా।
ఏకైవ విపినే త్యక్తా తస్యైవ పరిదేవితమ్।। 532 ।।
ఇత్యుక్త్వా విరహక్షామో నినాయ విపులాః క్షపాః।
సోచ్ఛ్వాసం కలితా దీపైః ప్రేఙ్ఖోల్లితశిఖైర్ముహుః।। 533 ।।
అత్రాన్తరే నలం శ్రుత్వా పుష్కరేమ వివాసితమ్।
విదర్భరాజః పుత్రీం చ ద్విజానన్వేష్టుమాదిశత్।। 534 ।।
సుదేవో నామ విప్రోఽథ మహీం భ్రాన్త్వా సకాననామ్।
చేదిరాజగృహేఽపశ్యద్దమయన్తీం పతివ్రతామ్।। 535 ।।
విస్తీర్ణవిరహెూచ్ఛ్వాసధూసరాధరపల్లవామ్।
నిదాఘపవనస్పృష్టాం పేశలామివ వల్లరీమ్।। 536 ।।
కపోలఫలకాలక్ష్యపాణిం స్వాపారుణచ్ఛవిమ్।
సంధ్యాభ్రలవసంపృక్తాం బాలాం శశికలామివ।। 537 ।।
ప్రోషితవ్రతసంపన్నాం స తత్రాబద్ధవేణికామ్।
వియోగాగ్నిసముద్భూతధూమమాలాఙ్కితామివ।। 538 ।।
బ్రాహ్మణస్తాం పరిజ్ఞాయ లలాటే తిలలక్షణామ్।
రాజమాత్రాభ్యనుజ్ఞాతాం విదర్భాననయత్కృతీ।। 539 ।।

తథాభూతాం సుతాం ప్రాప్తాం దృష్ట్వా భీమో నరేశ్వరః।
హా హేతి విలపన్నాస్రు ముమోహ మహిషీసఖః।। 540 ।।
లబ్ధసంజ్ఞః సమాశ్వాస్య దమయన్తీం ధియాం నిధిః।
ప్రాహిణోత్తద్గిరా విప్రాన్విచేతుం దిక్షు నైషధమ్।। 541 ।।
ద్విజానాం వ్రజతాం తేషాం సందేశం సా దదౌ సతీ।
ఇదం దేశేషు సర్వేషు భవద్భిర్గీతామితి।। 542 ।।
దాక్షిణ్యేన సహైతద్వాసశ్ఛిత్త్వా ప్రియాం సుముత్సృజ్య।
సుప్తామేకాం విపినే జీవితనాథ క్వ యాతోఽసి।। 543 ।।
ఇతి భీమసుతాదిష్టం గాయన్తస్తే ద్విజోత్తమాః।
బభ్రముః పృథివీం సర్వాం ప్రతివాక్యార్థినోఽనిశమ్।। 544 ।।
తతః కదాచిదభ్యేత్య బ్రాహ్మణస్తామభాషత।
పర్ణాదో నామ నిఖిలాం మహీం భ్రాన్త్వా మనోజవః।। 545 ।।
దేవి నాసాదితః కశ్చిత్తాం త్వద్గాథాం నిశమ్య యః।
దదౌ ప్రతివచోఽస్మాకం నలసందేశనార్థినామ్।। 546 ।।
ఏక ఏవ త్వయోధ్యాయామృతుపర్ణస్య భూపతేః।
సారథిర్బాహుకో నామ విరూపో హ్రస్వబాహుకః।। 547 ।।
దివ్యాన్నరసవిజ్ఞానే హయజ్ఞానే చ కోవిదః।
గాథాం శ్రుత్వా వినిఃశ్వస్య మామూచే సాస్రులోచనః।। 548 ।।
అవశ్యం భావిదుఃఖస్య సహసాపహారితాత్మనః।
ప్రియా ప్రణయినీ తస్య న నామ క్రోద్ధుమర్హతి।। 549 ।।
విధినా విప్రలబ్ధానాం వ్యసనేషు విముహ్యతామ్।
అవిలుప్తాత్మసద్భావ న కుప్యన్తి పతివ్రతాః।। 550 ।।
ఉక్త్వేతి దీర్ఘం నిఃశ్వస్య లజ్జాముకులితేక్షణః।
స సూతో దుఃఖవివశశ్చరణేనాలిఖన్మహీమ్।। 551 ।।

ద్విజేన కథితం శ్రుత్వా సందేహాన్దోలితాశయా।
ముహూర్తం దుఃఖవివశా దమయన్తీ వ్యచిన్తయత్।। 552 ।।
మాత్రా సంమన్త్ర్య సా స్వైరం మిథ్యాదిష్టస్వయంవరా।
అయోధ్యాం ప్రాహిణోద్దూతమృతుపర్ణాయ భూభుజే।। 553 ।।
ఏకేనాహ్నా సమాయాసి యది త్వం శతయోజనీమ్।
తన్మామవాప్స్యసీత్యేవం తస్మై సందేశమభ్యధాత్।। 554 ।।
పృథివ్యాం న నలాదన్యో రథీ దూరాధ్వలఙ్ఘనే।
ఇతి నిశ్చిత్య సా చక్రే తముపాయం తదాశయా।। 555 ।।
అయోధ్యాం ప్రాప్య తే దూతా నృపమూచుః సకౌతుకమ్।
భవితా న చిరాద్రాజన్దమయన్త్యాః స్వయంవరః।। 556 ।।
అహ్నా సుదూరముల్లఙ్ఘ్య మార్గం తాం త్వమవాప్స్యసి।
తచ్ఛ్రుత్వా సాదరం రాజా తూర్ణ బాహుకమబ్రవీత్।। 557 ।।
దమయన్త్యాః పునః సూత భవితా శ్వః స్వయంవరః।
అపి శక్నోషి మాం నేతుమేకాహేనైవ తాం పురీమ్।। 558 ।।
మమాగమ్యం హి తద్వర్త్మ ప్రమాణమధునా భవాన్।
బాహుకేఽపి తదాకర్ణ్య వజ్రేణేవ సమాహతః।। 559 ।।
అచిన్తయదహో తస్యాః పరివృత్తం సతీవ్రతమ్।
అహో ను దేహినాం మధ్యే చేతాంసి చరితాని చ।। 560 ।।
శరీరాణీవ పుష్యన్తి కాలే విపర్యయమ్।
విహితోఽయముపాయో వా తయా మద్దర్శనాశయా।। 561 ।।
ధ్యాత్వా తదానీం నృపతిం శక్నోమీత్యశ్వతత్త్వవిత్।
అమాంసలానథ హయాంస్తనుతీక్ష్ణాయతాననాన్।। 562 ।।
సత్త్వోచితాన్ఖురఖురాన్యోజయిత్వా రథే క్షణాత్।
నృపం విస్మితమారోప్య బాహుకః సమచోదయత్।। 563 ।।

సూర్యాశ్వానుదయారూఢః సంజాతోరురివారుణః।
తే ప్రౌఢాః ప్రేషితాస్తేన సముత్పేతుస్తురఙ్గమాః।। 564 ।।
దినేశవాజివిద్వేషాదివాభ్యధికగామినః।
జవేన వ్రజతాం తేషాం వేగదీర్ఘీకృతత్విషా।। 565 ।।
స్వచ్ఛకేతుదుగూలేన సీమన్తితమభూన్నభః।
తతో రాజ్ఞః పరిభ్రష్టముత్తరీయం జిఘృక్షతః।। 566 ।।
వ్యత్క్రాన్తయోజనస్యాశు నాభూత్తద్దృష్టిగోచరే।
తదాశ్చర్యం సమాలోక్య నృపో విపులకౌతుకః।। 567 ।।
అచిన్తయదహో కోఽపి ప్రచ్ఛన్నోఽయం సురోత్తమః।
అరుణః శాలిహోత్రో వా మాతలిర్వా నలోఽథవా।। 568 ।।
ఇతి సంచిన్త్య సుచిరం రాజా బాహుకమబ్రవీత్।
అమానుషీయం విద్యా తే కస్య న స్మయకారిణీ।। 569 ।।
పశ్యాక్షహృదయజ్ఞస్య మమాపి ప్రతిభాం పరామ్।
దృష్ట్వైవ సంఖ్యాం జానామి పత్త్రపుష్పఫలే తరోః।। 570 ।।
ఇత్యుక్త్వాగ్రే స్థితే దూరాద్గణయిత్వా విభీతకే।
అదర్శయద్బాహుకస్య యథోక్తం పత్త్రసంచయమ్।। 571 ।।
తతోఽక్షహృదయం ప్రాప బాహుకో హయవిద్యయా।
ఋతుపర్ణాన్నరపతేః సఖ్యమాభాష్య శాశ్వతమ్।। 572 ।।
ప్రాప్తాక్షహృదయస్యాశు బాహుకస్యాథ విగ్రహాత్।
కార్కోటకవిషజ్వాలామూర్ఛితో నిర్యయౌ కలిః।। 573 ।।
ప్రత్యక్షవిగ్రహం దృష్ట్వా తం కోపాకులితో నలః।
శప్తుమైచ్ఛత్స సంరమ్భః స్థగితస్యన్దనః క్షపామ్।। 574 ।।
తమువాచ కలిర్భీతః కమ్పమానః కృతాఞ్జలిః।
దమయన్త్యైవ శప్తోఽహం శాపం సంహర భూపతే।। 575 ।।

తచ్చాపవివశో నిత్యం స దుఃఖమవసం త్వయి।
దహ్యమానోఽతితీవ్రేణ కార్కోటకవిషాగ్నినా॥ 576 ॥
అద్యప్రభృతి లోకేఽస్మిన్భవతీక్కీర్తికథావిదామ్।
నాశుభం మత్కృతం కించిత్పుణ్యశ్లోకో భవిష్యతి॥ 577 ॥
దేవ మామా కృథాః కోపం తాసాతమితి వాదినమ్।
నాశవన్నైషధో వైరం నహి నామాధమే సతామ్॥ 578 ॥
తతో విభీతకం భీతో వివేశాకులితః కలిః।
అమఙ్గలప్రదో యేన సోఽభవత్పాదపః సదా॥ 579 ॥
బాహుకః కలిముక్తోఽథ ప్రసన్నహృదయః క్షణాత్।
ఋతుపర్ణస్య వచసా పునరశ్వానచోదయత్॥ 580 ॥
తతో విదర్భం సంప్రాప్తే సహసైవ నరేశ్వరే।
ఆకర్ణ్య రథనిర్ఘోషం భీమో నలమశఙ్కత॥ 581 ॥
అభ్యాగతధియా సోఽథ పూజితో భీమభూభుజా।
ఋతుపర్ణో హ్రియా నోచే తాం స్వయంవరసంకథామ్॥ 582 ॥
ఆదిశ్య కేశినీం నామ దూతీం తత్సూతమీక్షితుమ్।
దమయన్తీ తతః సౌధమారురోహ దిదృక్షయా॥ 583 ॥
ఆకారేఙ్గితచేష్టాభిః సమాలోక్యాథ కేశినీ।
బాహుకం బహుశో గత్వా దర్శయన్తీ సమాయయౌ॥ 584 ॥
తామబ్రవీద్దేవి మయా బాహుకో లక్షితోఽసకృత్।
కిమన్యన్నల ఏవైష రూపే కింత్వస్తి సంశయః॥ 585 ॥
సలిలానలపుష్పాణామిచ్ఛామాత్రేణ సంనిధిః।
దృష్టా మయాస్య వివరే సంకటే చాహతా గతిః॥ 586 ॥
త్వత్కథావాదినీం మాం చ బాష్పపూర్ణేక్షణః క్షణమ్।
బ్రువన్ప్రణయవాక్యాని పృచ్ఛత్యేవ పునః పునః॥ 587 ॥

ఇన్ద్రసేనాం చ తనయామిన్ద్రసేనం చ దారకమ్।
దీర్ఘముష్ణం చ నిఃశ్వస్య పరిష్వక్తుమివోద్యతః।। 588 ।।
వచః శ్రుత్వాథ కేశిన్యా దమయన్తీ ససంశయా।
పిత్రోరనుజ్ఞాం సంప్రాప్య బాహుకం ప్రయయౌ స్వయమ్।। 589 ।।
తమేత్య విరహాపాణ్డుకపోలపతితాలకా।
ఏకవేణీకృతా తన్వీ బాష్పాకులమభాషత।। 590 ।।
అపి దృష్టస్త్వయా కశ్చిత్ప్రియః ప్రణయినీం ప్రియామ్।
అనాగసం వనే త్యక్త్వా గతః సుప్తాం విధాయ సః।। 591 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా సాస్రునయనో దమయన్తీమువాచ సః।
దుర్జనస్తాదృశః కోఽన్యో మామృతే కలిమోహితమ్।। 592 ।।
కలినా తత్కృతం సర్వం స చ త్వచ్చాపశోషితః।
ప్రణష్టో మే ధృతిజుషః పశ్యైతత్సహజం వపుః।। 593 ।।
ఇత్యుక్త్వా నవవస్త్రేణ సహసావృత్య విగ్రహమ్।
నలః స్వరూపమాసాద్య విబభౌ కమలేక్షణః।। 594 ।।
తతో నవమివాలోక్య జగజ్జాతమివాఖిలమ్।
మిథో ననన్దతుస్తత్ర తౌ పరిష్వజ్య దమ్పతీ।। 595 ।।
దమయన్తీ న మే ప్రాణాః ప్రయాతా ఇతి లజ్జితా।
తామానతుముఖీం దృష్ట్వా శాన్తయిత్వాథ నైషధః।। 596 ।।
పూజ్యం సతీవ్రతం దేవ్యా దమయన్త్యా జగత్త్రయే।
శుశ్రావేత్యుదితం వ్యోమ్నా వాయునా లోకసాక్షిణా।। 597 ।।
ప్రసాద్య నైషధం యాతే ప్రణయానతశేస్వరే।
ఋతుపర్ణే విదర్భాణాం బభూవ ప్రమదోత్సవః।। 598 ।।
భీమేన పూజితో రాజ్ఞా సహసాలిఙ్గితః శ్రియా।
కాన్తాసఖః స్వనగరం గత్వా గజఘటాసఖః।। 599 ।।

ద్యూతే పణీకృతప్రాణో జిత్వా పుష్కరమక్షవిత్।
విరాజమానచరితః స్వం రాజ్యం ప్రాప్తవాన్నలః॥ 600 ॥
జితం విభ్రష్టవిభవం సంవిభజ్య కృపానిధిః।
పుష్కరం నిహతారాతిః స యజ్వా క్ష్మామపాలయత్॥ 601 ॥
ఇత్యున్నతాత్మనామేవ జాయన్తే దైవవిప్రియాః।
కా నామ గణనాన్యేషాం విపదో యేషు సంపదః॥ 602 ॥
అనుత్సిక్తాశ్చ సంపత్సు ధైర్యసారా విపత్సు చ।
అవిమూఢాశ్చ కార్యేషు నావసీదన్తి సాధవః॥ 603 ॥
తద్గృహాణాక్షహృదయం మత్తస్త్వమపి పార్థివ।
ఇత్యుక్త్వా తత్రప్రదాయాసౌ తీర్థార్థీ ప్రయయౌ మునిః॥ 604 ॥

నలోపాఖ్యానమ్॥ 10 ॥

బృహదశ్వే ప్రతిగతే స్మరన్తః సవ్యసాచినమ్।
పాణ్డవాః పాణ్డురాచారం లేభిరే న వనే ధృతిమ్॥ 605 ॥
అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య నారదో భగవాన్స్వయమ్।
పాప్తపూజాసనస్తేభ్యః పాణ్డుపుత్రాననసాన్త్వయత్॥ 606 ॥
పృష్టోఽథ సర్వతీర్థానాం ఫలం ధర్మసుతేన సః।
ఉవాచ యత్పులస్త్యేన భీష్మాయ కథితం పురా॥ 607 ॥
పరోపకారిణః శాన్తాః సత్యవ్రతపరాయణాః।
సత్త్వశుద్ధా భవన్త్యేవ తీర్థేషు ఫలభాగినః॥ 608 ॥
అస్పృష్టతీర్థసలిలైరుదారైరకృతవ్రతైః।
న హి పుణ్యపణప్రాప్యాః ప్రాప్యన్తే పురుషైః శ్రియః॥ 609 ॥
ద్రవిణాడమ్బరావాప్యా జ్ఞాత్వా పాపమయాన్క్రతూన్।
సర్వయజ్ఞఫలం తీర్థం ధీమాన్కో ఘా న సేవతే॥ 610 ॥
ఇష్టం భగవతా సాక్షాత్తీర్థం పుష్కరజన్మనా।

ధ్వంసం యాస్యన్తి పాపాని స్మరతామపి పుష్కరమ్।। 611 ।।
యత్ఫలం భూమిదేవానాం జుహ్వతాం యజతామపి।
తదేవ వసతామేకాం కార్త్తికీం పుష్కరే నృణామ్।। 612 ।।
జమ్బుమార్గం సమాసాద్య తథా తణ్డులికాశ్రమమ్।
ఆగస్త్యం చ సరః పుణ్యం యాజినాం లభతే నరః।। 613 ।।
కణ్వాశ్రమం శ్రియో ధామ ధర్మారణ్యం చ సంయతః।
యయాతిపతనక్షేత్రం మహాకాలాభిధం తథా।। 614 ।।
కోటితీర్థం యథార్థం చ శైవం భద్రవటం సరః।
నర్మదాం దక్షిణం సిన్ధుం తథా చర్మణ్వతీం నదీమ్।। 615 ।।
సూనుం హిమవతః శైలమర్వుధం బహునిర్ఝరమ్।
వసిష్ఠస్యాశ్రమం పుణ్యం కపిలాతీర్థముత్తమమ్।। 616 ।।
ధామ వహ్నేః ప్రభాసం చ సరస్వత్యబ్ధిసంగమమ్।
వరదానం వరో యత్ర దత్తో దుర్వాససా హుతే।। 617 ।।
తీర్థం పిణ్డారకాఖ్యం తు శిలా యత్ర ప్రదృశ్యతే।
పుణ్యం ద్వారవతీమధ్యే శఙ్ఖపద్మకలఙ్కితాః।। 618 ।।
ద్రి(ద)మితీర్థ వసేర్ధారాం వసుతీర్థం చ సౌన్ధవమ్।
బ్రహ్మతుఙ్గం సకౌమారం రేణుకం చ సరోవరమ్।। 619 ।।
పుణ్యం పఙ్చనదం నామ తీర్థం భీమాశ్రమం తథా।
శ్రీకుణ్డం చ శ్రియో ధామ తీర్థ చ విమలాభిధమ్।। 620 ।।
సౌవర్ణరాజతా యత్ర దృశ్యన్తే మత్స్యజాతయః।
మ(వ)డవామథ సంప్రాప్య దత్త్వా సప్తఋుచే చరుమ్।। 621 ।।
వస్త్రాపదే హరం నత్వా మణిమన్తమవాప్య చ।
ఉమాపతేః పదం పుణ్యం దేవికాం విప్రమాతరమ్।। 622 ।।
కామాఖ్యం రుద్రతీర్థం చ యజనం యాజనం తథా।

దీర్ఘసత్త్రం వినశనం చమసం చ శివోద్భవమ్।। 623 ।।
స్కన్దకోటీం రుద్రకోటీం మునికాటీం చ మోక్షదామ్।
కురుక్షేత్రే ద్వారపాలం గ(న)త్వా యక్షం చ శక్తకమ్।। 624 ।।
పుణ్యం చ వైష్ణవం స్థానం తీర్థం పారిప్లవం తథా।
జగద్వన్ద్యం పృథివ్యాశ్చ తీర్థం శాలూకినీం నదీమ్।। 625 ।।
దశాశ్వమేధం భౌజఙ్గం వారాహం చాశ్వినం తథా।
జయన్త్యాం సోమతీర్థ చ పుణ్డరీకం చ సారసమ్।। 626 ।।
సార్ధం ముఞ్జవటం నామ పఞ్చ రామహ్రదాంస్తథా।
యత్ర స్నాతా న జాయన్తే తత్తీర్థం వంశామూలకమ్।। 627 ।।
కాయసంశోధనం తీర్థం శో(లో)కోద్వారం చ విశ్రుతమ్।
శ్రీతీర్థం సూర్యతీర్థం చ పుణ్యం గోభవనం తథా।। 628 ।।
దేవ్యాస్తీర్థం శఙ్ఖినీం చ బ్రహ్మావర్తం చ పైతృకమ్।
మాతృతీర్థం మానుషం చ కేదారం సరకం తథా।। 629 ।।
ఇలాస్పదం చ కిందానం కింజప్యం కలశీం తతః।
నదీం వైతరణీం నామ పుణ్యం చ ఫలకీవనమ్।। 630 ।।
మిశ్రకం సర్వతీర్థౌఘైః పురా వ్యాసేన మిశ్రితమ్।
వ్యాసారణ్యం దృషద్వత్యాః కౌశిక్యాశ్చ సమాగమమ్।। 631 ।।
వ్యాసస్థలీం పురా యత్ర పుత్రశోకాకులః సురైః।
ఆశ్వాసితః కృష్ణమునిర్దేహత్యాగాచ్చ వారితః।। 632 ।।
మృగధూమం విష్ణుపదం వామనం సకులంపునమ్।
పావనం పావనం తీర్థం కుఞ్జం సారస్వతం తథా।। 633 ।।
కన్యాతీర్థం బ్రహ్మతీర్థం బ్రాహ్మణ్యం యేన లభ్యతే।
సప్తసారస్వతం తీర్థం యత్ర మంకణకో మునిః।। 634 ।।
ననర్త గాత్రాదాలోక్య నిజాచ్ఛాకరసం స్రుతమ్।

తస్మిన్ప్రనృత్తే త్రైలోక్యే ప్రతినృత్తే కులేశ్వరే।। 635 ।।
అదర్శయచ్ఛివోఽఙ్గుష్ఠాద్భూతం భస్మ హితప్రభమ్।
తతః స నిర్మమః స్తుత్వా వరదం శశిశేఖరమ్।। 636 ।।
సదా సంనిహితం చక్రే తస్మిన్పుణ్యే నిజాశ్రమే।
శౌక్రం సరః స్వయం యత్ర సగణో రమతే గుహః।। 637 ।।
కపాలమోచనం తీర్థమగ్నితీర్థం సకౌశికమ్।
పృథూదకం పృథుఫలం మృతో యత్ర న జాయతే।। 638 ।।
సరస్వత్యరుణాసఙ్గం తీర్థం వారుణభౌజసమ్।
అభిషిక్తః సురైర్యత్ర సేనానీస్తారకాన్తకః।। 639 ।।
స్వర్గద్వారం స్వస్తిపురం కూపం గఙ్గాహ్రదాభిధమ్।
కోటితీర్థం సన్నిహితం తీర్థానాం యత్ర సర్వదా।। 640 ।।
బదరీపాచనం తీర్థం పుణ్యం సంనిహతీమపి।
సర్వతీర్థాగమో యత్ర విశీర్ణో రాహుణా నవః(?)।। 641 ।।
నైమిషం ధర్మతీర్థం చ ధర్మో యత్రాకరోత్తపః।
తీర్థం చకార పచనం సౌగన్ధికవనం తతః।। 642 ।।
ప్లక్షప్రస్రవణం జాతా యత్ర ప్లక్షాత్సరస్వతీ।
త్రిశూలఖాతం రుద్రస్య ప్రియాం శాకంభరీం తథా।। 643 ।।
వారాం మహాగిరిం గత్వా గఙ్గాద్వారం చ విశ్రుతమ్।
సప్తగఙ్గం త్రిగఙ్గం చ చక్రావర్తం మహాఫలమ్।। 644 ।।
ధ్యాతం కనఖలం తీర్థం పుణ్యం చ కపిలావటమ్।
గఙ్గాయాశ్చ సమఙ్గాయాః సరస్వత్యాశ్చ సంగమమ్।। 645 ।।
కుబ్జాస్యం యమునాసూనుం మునికుల్యాం భృగోః శిరః।
విద్యాతీర్థం వైతసికం సున్దరీం బ్రాహ్మణీం నదీమ్।। 646 ।।
గఙ్గోద్భవం త్రినయనం ప్రియాం వారాణసీం పురీమ్।

నిర్దగ్ధమూలా సంసారవల్లీ యత్ర న జాయతే।। 647 ।।

తాం చాక్షయ్యవటోపేతాం పితృసంతారిణీం గయామ్।

ధర్మారణ్యం ధైనవం చ దృశ్యతే యత్ర పర్వతః।। 648 ।।

కపిలాయాః సవత్సాయాః ఖురముద్రాభిరఙ్కితః।

శార్వం గృధ్రవటం తీర్థం భస్మ యత్రాభిజాయతే।। 649 ।।

మణినాగం విషహరం గౌతమస్య వనం తతః।

పుణ్యం హ్రదమహల్యాయాః కూపం జనకభూపతేః।। 650 ।।

గణ్డకీం కింపరాం వీరాం విశల్యాం చ తరఙ్గిణీమ్।

సాలిగ్రామం తతః ప్రాప్య నిలయం కైటభద్విషః।। 651 ।।

ముద్రా యత్ర ప్రజాయన్తే వైష్ణవో భయలాఞ్ఛనాః।

వటేశ్వరం హరిం తత్ర దేవం నత్వా చ వామనమ్।। 652 ।।

జ్యేష్ఠిలం చ నిగూఢం చ దేవకూటం చ సిద్ధిదమ్।

వీరాశ్రమం చ కౌమారం వహ్నిధారం విధేః సరః।। 653 ।।

కుమారధారం గౌర్యాశ్చ శిఖరం నన్దినీం నదీమ్।

అరుణాకర్ణికాసఙ్గముర్వశీవోహితం సరః।। 654 ।।

కుమ్భకర్ణాశ్రయం నన్దాం నదీం కోకాముఖం హరేః।

కౌమారమృషభద్వీపం తీర్థమౌద్దాలకం పురః।। 655 ।।

ధర్మతీర్థం సదణ్డార్తం చమ్పాం చాత్ర లపేటికామ్।

సంవేద్య తీర్థే సంధ్యాం చ లౌహిత్యం కరతోయికామ్।। 656 ।।

గఙ్గాసాగరసఙ్గం చ వైరాజ శోణసంగమమ్।

వంశగుల్మం కోసలాం చ కాలాతీర్థం సుపుష్కరమ్।। 657 ।।

బదరీం రామతీర్థం చ కేదారం మునిసేవితమ్।

శ్రీపర్వతే నదీతీర్థం పుణ్యం దేవహ్రదం తథా।। 658 ।।

పాణ్డ్యేషు శైలమృషభం సిద్ధగన్ధర్వవన్దితమ్।

కావేరీ కన్యకాతీర్థం గోకర్ణం శశిశేఖరమ్ ।। 659 ।।

గాయత్రీస్థానముచితం వాపీం సంవర్తకస్య చ।

వేణాం గోదావరీం వేణావరదాసంగమం తతా ।। 660 ।।

కుశప్లవం కృష్ణవేణాం దణ్డకం రామసేవితమ్।

శరభఙ్గాశ్రమం పుణ్యం తీర్థం శర్వనఖం తథా ।। 661 ।।

సప్తగోదావరం తుఙ్గం భృగోః కాలిఞ్జరం గిరిమ్।

మన్దాకినీం చిత్రకూటే భర్తృస్థానం గుహస్య చ ।। 662 ।।

జ్యేష్ఠస్థానం శ్రృఙ్గవీ(వే)రం గఙ్గామగ్నిత్రయాఙ్కితామ్।

గఙ్గాయమునయోః పుణ్యం ప్రయాగం జఘనం భువః ।। 663 ।।

ప్రతిష్ఠానం కమ్బలాశ్వం వేదౌ భోగవతీ నిధేః।

తీర్థం హంసప్రపతనం సిద్ధక్షేత్రం చ సిద్ధిదమ్ ।। 664 ।।

అవాప్య సర్వపాపేభ్యో నరః క్షిప్రం ప్రముచ్యతే।

సమృత్వా నామాపి తీర్థానామేతేషాం శుభమశ్నుతే ।। 665 ।।

ఫలం సమస్తం యజ్ఞానాం దానానాం తపసాం తథా।

ఆసాద్య బ్రహ్మరుద్రేన్ద్రం విష్ణులోకానుపైతి చ ।। 666 ।।

ఏతత్పులస్త్యకథితం నారదో ధర్మసూనవే।

నివేద్య తీర్థాన్పశ్యేతి సమాభాష్య తిరోదధే ।। 667 ।।

పులస్త్యతీర్థయాత్రా ।। 11 ।।

తతో యుధిష్ఠిరో జాతతీర్థసందర్శనాదరః।

ధౌమ్యం పప్రచ్ఛ పుణ్యానాం తీర్థానాం దిగనుక్రమమ్ ।। 668 ।।

సోఽవదద్భూజా పృష్టః సర్వవిన్మునిసంసది।

దేవర్షిసేవితం ప్రాచ్యాం నైమిషం గోమతీ నదీ ।। 669 ।।

సురయజ్ఞమహీ పుణ్యా గిరీణాం ప్రవరోచ్ఛ్రయాః।

బ్రాహ్మం సరో గయా పుణ్యా నదీ గయశిరస్తథా ।। 670 ।।

ఫల్గుర్నదీ కౌశికీ చ తథా స్వర్గతరఙ్గిణీ।
కౌశికస్య క్రతుక్షేత్రం యత్ర బ్రాహ్మణ్యమాప సః।। 671 ।।
మహేన్ద్రః క్ష్మాభృతాం ధుర్యో బ్రహ్మ భూద్యత్ర దీక్షితః।
గోదావరీం దక్షిణస్యాం దిశి పుణ్యజలా నదీ।। 672 ।।
నదీ హైమరథీ వేణా పయోష్ణీ నృగనిర్మితా।
మాఠరం చ వనం పుణ్యం వేదీ శూర్పారకీ తథా।। 673 ।।
చన్ద్రా పాషాణతీర్థా చ ధామ విశ్రవసో మునేః।
జన్మభూమిః కుబేరస్య గిరిర్వైడూర్యశేఖరః।। 674 ।।
విశ్వామిత్రనదీ పుణ్యా మైనాకశ్చాసితస్తథా।
కక్ష సేనాశ్రమః పుణ్యశ్చ్యవనస్య తథాశ్రమే।। 675 ।।
కేతుమాలశ్చ మేధ్యా చ నదీ సైన్ధవకం వనమ్।
ఉదీచ్యాం సర్వతీర్థాఢ్యా పుణ్యతోయా సరస్వతీ।। 676 ।।
అశ్వమేధాన్బహూన్యత్ర భరతః ప్రాప భూపతిః।
రాజన్నేతాని తీర్థాని పుణ్యాన్యన్యాని చ క్షితౌ।
అర్జునాగమనాకాఙ్క్షీ చర బ్రహ్మపురస్కృతః।। 677 ।।
ఇత్యుక్త్వా విరతే ధౌమ్యే ప్రభామణ్డలమణ్డితః।
మార్తాణ్డ ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యో లోమశో మునిరాయయౌ।। 678 ।।

ధౌమ్యతీర్థయాత్రా।। 12 ।।

వన్ద్యమానం మునిగణైస్తం ప్రణమ్య యుధిష్ఠిరః।
అర్చయిత్వాసనజుషం పప్రచ్ఛాగమకారణమ్।। 679 ।।
సోఽవదత్పృష్టకుశలః ప్రహ్వం పాణ్డవభూపతిమ్।
రాజన్నహం మహీం భ్రాన్త్వా గతస్త్రిదశమన్దిరమ్।। 680 ।।
తత్రాసనార్ధే దేవస్య మయా దృష్టః శతక్రతోః।
సవ్యసాచీ తవ భ్రాతా సురరాజాధికప్రభః।। 681 ।।

తతస్తద్దర్శనోద్భూతవిస్మయం పాకశాసనః।
దృష్ట్వాదిదేశ మాం వక్తుం పార్థం కుశలినం తవ।। 682 ।।
ప్రాప్తాన్యస్త్రాణి సర్వాణి సురేభ్యః సవ్యసాచినా।
సురకార్యం మహత్కృత్వా న చిరాత్త్వాముపేష్యతి।। 683 ।।
తోషయిత్వా నుయుద్ధేన దేవదేవం పినాకినమ్।
అస్త్రం పాశుపతం ప్రాప్తం ఘోరం గాణ్డీవధన్వనా।। 684 ।।
కలాదిశౌర్యశఙ్కా తే సతతం హృది వర్తతే।
త్యజ్యతాం దుర్జయో రాజన్మయా గుప్తో ధనఞ్జయః।। 685 ।।
ఇతి త్వామాహ దేవేన్ద్రస్తూర్ణం పశ్యసి చార్జునమ్।
లోమశేనేతి కథితం శ్రుత్వా ధర్మసుతోఽవదత్।। 686 ।।
సుధావిస్యన్దినీ వాణీ తవేయం భగవన్ముహుః।
హర్షవీచీవిలాసాఙ్కం మానసం విదధాతి నః।। 687 ।।
భాజనం త్వత్ప్రసాదస్య ధన్యోఽహం సంపదాం పదమ్।
యస్య శక్రః స్వయం దేవో విజయాయ సముద్యతః।। 688 ।।
దిష్ట్యాద్య కుశలీ వీరః శ్రుతస్త్వత్తో మయార్జునః।
యస్య దీర్ఘభుజస్తమ్భః ప్రతాపో మన్దిరం శ్రియః।। 689 ।।
త్వత్ప్రభావోదితమతిస్తీర్థాని క్షితిమణ్డలే।
ద్రష్టుమిచ్ఛామి భగవన్ప్రసాదం కర్తుమర్హసి।। 690 ।।
ఇతి బ్రువన్మునీన్ద్రేణ తథేత్యభిహితో నృపః।
ప్రతస్థే భ్రాతృభిః సార్ధం మునిచక్రపురస్కృతః।। 691 ।।
ప్రథమం నైమిషారణ్యప్రముఖే తీర్థమణ్డలే।
స్నాత్వా దత్త్వా ధనం భూరి స చ యజ్ఞమహీం యయౌ।। 692 ।।
గతస్య తత్ర రాజర్షేః ప్రభావం బహుయాజినః।
నిశమ్య కథితం దాతుః శమఠేన ద్విజన్మనా।। 693 ।।

అగస్త్యాశ్రమమాసాద్య మునిం పప్రచ్ఛ లోమశమ్।
అగస్త్యచరితం పుణ్యం స చ పృష్టోఽభ్యభాషత।। 694 ।।
రాజన్నిల్వలవాతాపీ పురా దైత్యౌ బభూవతుః।
పురీం మణిమతీం వేధాశ్చక్రే గగనగాం యయోః।। 695 ।।
ఇల్వలో భ్రాతరం హత్వా కపటాన్మేషరూపిణమ్।
ద్విజానభోజయత్పాపః సతతం బ్రహ్మకణ్టకః।। 696 ।।
ఏహీతి తేనైవాహూతస్తేషాం భుక్తవతాం జవాత్।
విప్రాణాముదరం భిత్వా వాతాపిర్నిర్యయౌ సదా।। 697 ।।
ఇత్యేవం దైత్యయోర్గేహే వర్తమానే ద్విజక్షయే।
బ్రహ్మన్నగస్త్యః స్వాన్పితౄంల్లమ్బమానాన్వ్యలోకయత్।। 698 ।।
దృష్ట్వా తాన్పతనే హేతుం సోఽథ పప్రచ్ఛ విస్మితః।
తే తమూచురధోవక్త్రాస్తవైవ పితరో వయమ్।। 699 ।।
త్వద్బ్రహ్మచర్యాత్పతితాశ్ఛిన్నసంతానతన్తవః।
తస్మాదపత్యముత్పాద్య త్రాతుమర్హసి నో భవాత్।। 700 ।।
ఇతి తేషాం వచః శ్రుత్వా తథేతి మునిరబ్రవీత్।
తతః స తపసా ధ్యాత్వా రూపముచ్చిత్య లోకతః।। 701 ।।
విదర్భనృపతేః పుత్రీమశ్రృణోల్లలితాననామ్।
లోపాముద్రేతి విఖ్యాతాం తాం యౌవనవిభూషితామ్।। 702 ।।
విదర్భరాజమభ్యేత్య యయాచే స మునీశ్వరః।
రాజా విషణ్ణవదనః శాపభీతోఽభవత్క్షణమ్।। 703 ।।
లోపాముద్రా తతోఽభ్యేత్య ఖిన్నం పితరమబ్రవీత్।
తాత త్వం దేహి మామస్మై బ్రహ్మకోపో హి దుఃసహః।। 704 ।।
ఇత్యుక్తవాక్యాం తనయామగస్త్యాయ యథావిధిః।
విదర్భరాజః ప్రదదౌ కమ్పితస్తస్య తేజసా।। 705 ।।

లోపాముద్రాం సమాసాద్య మునిర్మానసచన్ద్రికామ్।
తయైవ సహితః ప్రాయాత్పుణ్యధామ తపోవనమ్॥ 706 ॥
తదాజ్ఞయా సముత్సృజ్య భూషణాన్యుచితాని సా।
చన్ద్రలేఖేన సంధ్యాభ్రం పిఙ్గం జగ్రాహ వల్కలమ్॥ 707 ॥
ఆరాధయన్తీ సుచిరం సా పతిం ధర్మచర్యయా।
కాలేన కామలతికా భూషితాభూద్ధనస్తనీ॥ 708 ॥
ప్రత్యగ్రస్నానసుభగా సంగమం మునినార్థితా।
సావదత్కౌతుకవినమల్లజ్జాముకులితేక్షణా॥ 709 ॥
మహార్హశయనే సౌధే భూషితం త్వాం విభూషితా।
ఉపైమి పర్ణశాలేనయం న హి ప్రీణాతి మే మనః॥ 710 ॥
విభవం మత్పితుర్గేహే భగవన్దృష్టవానసి।
తపసా రాజయోగ్యం చ సర్వం కర్తుం త్వమీశ్వరః॥ 711 ॥
ఇత్యుక్తో మృగశావాక్ష్యా శ్రుతవిప్రముఖాన్నృపాన్।
నిఃస్పృహోఽపి యయౌ తూర్ణం ద్రవిణార్థీ మహామునిః॥ 712 ॥
సమావాయవ్యయౌ తేషాం నిశమ్య కరుణానిధిః।
తైరేవ సహితః ప్రాయాద్ధనినం దైత్యమిల్వలమ్॥ 713 ॥
స తేన యాచితో దైత్యస్తస్మై హత్వానుజం రహః।
భోజనం విదధే సర్వాన్హన్తుకామో మహాసురః॥ 714 ॥
భోజనే శఙ్కితాన్దృష్ట్వా తాన్నృపానసస్మితో మునిః।
భుక్త్వా సమస్తమభవన్నిర్వికారాననః క్షణమ్॥ 715 ॥
ఆహూతే తూర్ణమేహీతి దానవోనాథ దానవే।
ముమోచ పవనోద్గారం ప్రహసన్కుమ్భసంభవః॥ 716 ॥
తతో భీతేన దైత్యేన వితీర్ణం విపులం వసు।
ఆదాయ జీర్ణవాతాపిః స్యన్దనేన యయౌ మునిః॥ 717 ॥

గత్వా దివ్యామ్పరవతీం రత్నాభరణభూషితామ్।
రాజార్హే శయనే జాయామభజత్తాం తపోనిధిః।। 718 ।।
లోపాముద్రాథ సంప్రాప్య గర్భం తస్మాత్తపోనిధేః।
సప్తభిర్వత్సరైః పుత్రమసూత తపసాం నిధిమ్।। 719 ।।
దృఢస్యుర్నామ సమునిర్బాలః సర్వజ్ఞతాం యయౌ।
ప్రభూతేఽశ్మసమాహారే దిగ్ధో బాహ్వపరాభిధః।। 720 ।।
ఏతస్మిన్నన్తరే లోకాన్కాలేయా నామ దానవా।
అపీడయన్బలోన్మత్తా వృత్రేణ పరిపాలితాః।। 721 ।।
విరఞ్చిస్యాథ వచసా శక్రో దానవనిర్జితః।
ప్రాప వజ్రం కృతం త్వష్ట్రా దధీచేరస్థిసంచయైః।। 722 ।।
తేన విష్ణుబలాధ్యాతో హత్వా వృత్రం సురేశ్వరః।
మాతలిప్రేరితరథః కాలేయాన్సముపాద్రవత్।। 723 ।।
తే భీతాః పాథసాం రాశిం వివిశుర్మకరాకరమ్।
ఉన్మజ్య చ ప్రతినిశం నిజఘ్నుర్మునిమణ్డలమ్।। 724 ।।
తైర్భక్ష్యమాణేష్వనిశం తపోవననివాసిషు।
దేవాః శరణమాజగ్ముర్హిరణ్యాక్షహరం హరిమ్।। 725 ।।
తానబ్రవీత్స భగవానబ్ధిమగ్నా మహాసురాః।
దుర్జయా జలధేస్తస్మాచ్ఛోషణే క్రియతాం శ్రమః।। 726 ।।
అగస్త్య ఏకో భగవాన్విభురత్ర సముద్యమే।
విష్ణునేతి సమాదిష్టాస్తం మునిం త్రిదశా యయుః।। 727 ।।
తపోవనే తమూచూస్తే గతిస్త్వం నో మహామునే।
దర్పాన్ధః పాతితః స్వర్గాత్త్వయైవ నహుషః పురా।। 728 ।।
సముత్థిత పురా విన్ధ్యో గిరిర్మేరుజిగీషయా।
ప్రదక్షిణాం కరోత్యేష సూర్యో మామితి దుర్మదః।। 729 ।।

నిరుద్ధనిఖిలాలోకో మార్గం దేహీతి వాదినా।
వ్రజతా దక్షిణామాశాం త్వయా భూమిసమః కృతః।। 730 ।।
స త్వమద్య కృపాసిన్ధో సిన్ధుం దానవసంశ్రయమ్।
పాతుమర్హసి నిఃశేషం యావత్తైర్న హతం జగత్।। 731 ।।
ఇత్యర్థితః సురగణైః సమభ్యేత్య మహోదధిమ్।
ఆచచామ చలచ్చైలతుల్యకల్లోలమాలినమ్।। 732 ।।
నిఃశేషపీతే మునినా సముద్రే కాలముద్రితాః।
త్రిదశైర్నిహతాః క్షిప్రం కాలేయా బలశాలినః।। 733 ।।
తతః సువితతే కాలే నిర్జలస్య మహామ్బుధేః।
సురాః సంపూరణోపాయం సతతం సమచిన్తయన్।। 734 ।।
కదాచిదథ రాజర్షిః సగరో నామ విశ్రుతః।
షష్టిం పుత్రసహస్రాణాం వరాత్ప్రాప పినాకినః।। 735 ।।
ద్వితీయాయాం తు జాయాయామేకమేవాసమఞ్జసమ్।
జాతో నివాసే కాలేన కుపితః పౌరకణ్టకః।। 736 ।।
అశ్వం యజ్ఞే సముత్సృష్టం యాన్తం తేన మహీభుజా।
కదాచిత్తే సమాదిష్టా రాజపుత్రా వినిర్యయుః।। 737 ।।
జితత్రైలోక్యవీరాణాం తేషాం విచరతాం క్షితౌ।
తస్య శుష్కామ్బుధేః కూలే తురగోఽన్తరధీయత।। 738 ।।
యజ్ఞవిఘ్నపరిత్రస్తాః సుతాస్తే శాసనాత్పితుః।
కుద్దాలవిహితైః ఖాతైః పాతాలతలమావిశన్।। 739 ।।
అసురోరగరక్షాంసి నిఘ్నన్తస్తత్ర దుర్మదాః।
చరన్తం కపిలస్యాగ్రే దదృశుస్తం హయం మునేః।। 740 ।।
తతో జిఘృక్షతాం తేషాం తమశ్వః కపిలః క్రుధా।
భస్మకూటావశేషాణి శరీరాణ్యకరోద్దృశా।। 741 ।।

దగ్ధేషు తేషు కోపేన మునినా దీప్తతేజసా।
అసమఞ్జం సుతం ప్రీతం దుఃఖితః సగరోఽబ్రవీత్॥ 742 ॥
వినష్టా మమ పుత్రాస్తే హారితశ్చ తురఙ్గమః।
క్రతువిధ్వంసభీతస్య త్వమేవైకః పరాయణమ్॥ 743 ॥
ఇతి రాజ్ఞా సమాదిష్టః సోంఽశుమానంశుమానివ।
తేజస్వీ ప్రాప్య పాతాలం తుష్టావ కపిలం మునిమ్॥ 744 ॥
వితీర్ణం తేన తుష్టేన సమాదాయ హయం తతః।
అహీనం యజ్ఞసంభారం చకార సగరస్య సః॥ 745 ॥
అథ కాలేన తపసా సగరే త్రిదివం గతే।
అంశుమానభవద్రాజా రాజమానగుణోజ్జ్వలః॥ 746 ॥
తస్య పుత్రో దిలీపోఽభూత్తత్పుత్రోఽథ భగీరథః।
పృథ్వీం పృథురివ శ్రీమాఞ్శశాసాహతశాసనః॥ 747 ॥
కదాచిన్నిహతారాతిః స శుశ్రావ పితామహాన్।
జ్వలత్కపిలకోపేన భస్మీభూతాన్రసాతలే॥ 748 ॥
తత్కృతే గమ్యమానోఽథ గఙ్గావతరణం హితమ్।
తపసా తాం సమారాధ్య దేవదేవం చ ధూర్జటిమ్॥ 749 ॥
దివః పతన్తీం చణ్డీశజటాజూటభృతాం చిరమ్।
పాతాలమనయద్గఙ్గాం దగ్ధాస్తే యత్ర సాగరాః॥ 750 ॥
తస్యాః ప్రాలేయశిఖరస్ఫారకల్లోలహాసిభిః।
సలిలైర్భస్మని స్పృష్టే సాగరాస్త్రిదివం యయుః॥ 751 ॥
అగస్త్యపీతైః స్వైరేవ జలైరాపూరితోఽమ్బుధిః।
తదన్తే సాగరాశ్చాన్యే నిఖాతాస్తైర్నృపాత్మజైః॥ 752 ॥

ఆగస్త్యమ్॥ 13 ॥

లోమశేనేతి కథితాం శ్రుత్వాగస్త్యకథాం నృపః।

మేనే పవిత్రమాత్మానం సర్వతీర్థేష్వివాప్లుతమ్ ।। 753 ।।
నన్దామపరనన్దాం చ నద్యౌ ప్రాప్యాథ పాణ్డవః ।
హేమకూటగిరేః శృఙ్గమారురోహ సురైర్వృతమ్ ।। 754 ।।
వాఙ్మాత్రకుపితా యత్ర వర్షన్తి దృషదోఽమ్బుదాః ।
సాయం ప్రాతశ్చ భగవాన్దృశ్యతే యత్ర పావకః ।। 755 ।।
తస్మిన్నగమ్యే మర్త్యానామృషభస్యాశ్రమే మునేః ।
స్నాత్వార్చితసురః ప్రాయాద్ధర్మజః కౌశికాశ్రమమ్ ।। 756 ।।
కృతావగాహం కౌశిక్యాం లోమశస్తత్ర పాణ్డవమ్ ।
ఊచే తపోవనమిదం యత్ర వైభాణ్డకో మునిః ।। 757 ।।
దృష్ట్వోర్వశీమప్సరసం విభాణ్డకమునేః పురా ।
పపాత వీర్యం సలిలే పపౌ తచ్చ కురఙ్గికా ।। 758 ।।
అజాయత తతస్తస్యా మృగశృఙ్గాఙ్కితో మునిః ।
ఋష్యశృఙ్గ ఇతి ఖ్యాతో బాలో నిఖిలవేదవిత్ ।। 759 ।।
హరిణైః సహ సంవృద్ధః పిత్రా సువిహితవ్రతః ।
అదృష్టమానుషశ్చక్రే సుచిరం విపినే తపః ।। 760 ।।
అత్రాన్తరేఽఙ్గవిషయే లోమపాదస్య భూపతేః ।
అనావృష్టిరభూద్ఘోరా ద్విజశాపసముద్భవా ।। 761 ।।
ఆరాధ్య విప్రాన్సోఽజ్ఞాసీద్విప్రం ప్రశమనం మునిమ్ ।
ఋష్యశృఙ్గం తపోయోగాదదృశ్యం తేజసాం నిధిమ్ ।। 762 ।।
స తదానయనే వేశ్యామాదిదేశ దివౌకసామ్ ।
హన్తుం ప్రగల్భతే కోఽన్యో జనం యోషిజ్జనాదృతే ।। 763 ।।
సా పుత్రీసహితారుహ్య నౌఘటాకృతమాశ్రమమ్ ।
విచిత్రకృత్రిమలతాలీనయన్ను విహఙ్గమమ్ ।। 764 ।।
విభాణ్డకాశ్రమోపాన్తే క్షణం స్థిత్వా సరిత్తటే ।

మునిసూనోర్మనో హన్తుం ప్రాహిణోత్సున్దరీం సుతామ్ ।। 765 ।।
చారేణావేద్య రహితం తం పిత్రా దీప్తతేజసా।
విలాసాలససంచారా సా వివేశ తపోవనమ్ ।। 766 ।।
తాం స్తనస్తబకానమ్రాం సరాగాధరపల్లవామ్।
మనోభవవనే జాతామి సంచారిణీం లతామ్ ।। 767 ।।
పుష్పహాసాం వసన్తస్య దేవతామివ రూపిణీమ్।
విలోక్య చన్ద్రవదనామృష్యశృఙ్గో ముదం యయౌ ।। 768 ।।
అభూత్తస్యాప్యసఙ్గస్య కోఽపి తద్దర్శనే రసః।
శరీరసహజో నూనమనాదిర్వాసనాక్రమః ।। 769 ।।
సాపి తం వలితాపాఙ్గాచితానఙ్గమఙ్గలా।
కలకోకిలసంలాపా పప్రాచ్ఛ కుశలం శనైః ।। 770 ।।
తామబ్రవీన్మునివరః ఖాగతం తే తపోధన।
సురోచితమిదం సాధో బిభర్షి రుచిరం వ్రతమ్ ।। 771 ।।
అనభిజ్ఞో నిషద్యేతి దదౌ తస్యై నిజాసనమ్।
బదరామలకాదీని ఫలాని చ తపోధనః ।। 772 ।।
పరిత్యక్తఫలా తస్మై రాజార్హం మోదకం దదౌ।
విచిత్రకన్దుకక్రీడాలడితైః స్మరవిభ్రమైః।
అయన్తదర్శితకుచైర్వేలాగలితమేఖలైః ।। 773 ।।
మునిసునోర్మనో హృత్వా తైస్తైశ్చటులచేష్టితైః।
ఆశ్రమో నాతిదూరే మే నిగద్యేతి జగామ సా ।। 774 ।।
తస్యాం గతాయాం కామేన నవేనాకలితే మునౌ।
విభాణ్డకః సమభ్యాయాత్తేజసా ప్రజ్వలన్నివ ।। 775 ।।
స విలోక్య సుతం చిన్తానిఃశ్వాసమ్లానితాధరమ్।
కిమేతదితి పప్రచ్ఛ లుప్తార్థమివ దస్యుభిః ।। 776 ।।

సోఽవదత్తాత దృష్టోఽద్య సురరూపో మయా మునిః।
బర్హిబర్హోపమా యస్య జటాః కుసుమమాలితాః।। 777 ।।
స కృష్ణసారనయనో దాడిమికుసుమాధరః।
ఆహ్లాది వక్తి కిమపి శ్రోత్రపాత్రీరసాయనమ్।। 778 ।।
ఉరఃఫలయుగేనేవ పరిణాహవతాఙ్కితమ్।
తస్య దీర్ఘాక్షసూత్రేణ శశిశుభ్రేణ శోభితమ్।। 779 ।।
త్రికాలస్నాయినో మధ్యే లగ్నా శేవలవల్లరీ।
తస్య నాభితటే హేమధూమలేఖానుకారిణీ।। 780 ।।
ఇన్ద్రాయుధచ్ఛవిర్బాలకలహంసకలమ్బనా।
మౌఞ్జీ విరాజతే తస్య మమ నేయం తథావిధా।। 781 ।।
కరాయుధేన బహుశో విదధాతి నతోన్నతిమ్।
ఫలేన లీలావ్యావల్గితనువల్కలపల్లవమ్।। 782 ।।
నివేశ్య వదనం వక్త్రే వవర్ష వదనో మమ।
పీయూషమివ యేనాహం జలోన్మగ్న ఇవాభవమ్।। 783 ।।
కా నామ వ్రతచర్యా సా కిం నామ సుభగం తపః।
భవేయమచిరాత్తాత యేనాహమపి తాదృశః।। 784 ।।
తస్యోగ్రతపసో మన్యే కోఽపి దీక్షాక్రమో నవః।
యస్య సందర్శనాదేవ జాయతే వృత్తిసంక్షయః।। 785 ।।
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా మత్వా తాం యోషితం మునిః।
ఉవాచ తపసో విఘ్నాస్తాదృశాః పుత్ర రాక్షసాః।। 786 ।।
ఇత్యుక్త్వా కాశ్యపః కోపాత్స్థిత్వా తత్ర దినత్రయమ్।
పునర్మూలఫలాహారీ ప్రయయౌ కాననాన్తరమ్।। 787 ।।
తస్మిన్ప్రయాతే సాభ్యేత్య లీలావిభ్రమసాలినీ।
ఋష్యశృఙ్గస్య పురతస్తస్థౌ కామాన్ధచేతసః।। 788 ।।

స విలోక్య సుధాసిక్త ఇవాలమ్బ్య కరేణ తామ్।
త్వదాశ్రమపదం సాధో వ్రజామీతి వదన్యయౌ।। 789 ।।
తతస్తమాశ్రమధియా నౌ ఘటారూఢమఙ్గనా।
నినాయ లోమపాదస్య చమ్పామఙ్గపతేః పురీమ్।। 790 ।।
తస్మిన్ప్రవిష్టే సహసా వవృషుః సఘనం ఘనాః।
తత్ప్రహర్షాన్నృపస్తస్మై శాన్తాం నామ సుతాం దదౌ।। 791 ।।
అత్రాన్తరే చణ్డకోపో విభాణ్డకమునిః సుతమ్।
హృతం జ్ఞాత్వా నృపపురీం కమ్పమానః సమాయయౌ।। 792 ।।
స రాజ్ఞా రచితామగ్రే దృష్ట్వా గోకులపద్ధతిమ్।
నృపేణ త్వత్సుతాయైషా దత్వా శ్రుత్వేతి చాసకృత్।। 793 ।।
ప్రశాన్తమన్యుస్తనయం సమాలోక్య వధూముఖమ్।
యయౌ తపోవనం కోపశ్చిరం నహి మహాత్మనామ్।। 794 ।।
ఋష్యశృఙ్గోఽపి సుదృశా రాజపుత్ర్యా తయా సహ।
ఉవాస పుణ్యచరితస్తదా తస్మిన్మహాశ్రమే।। 795 ।।

ఋష్యశృఙ్గోపాఖ్యానమ్।। 14 ।।

నిశమ్య లోమశేనేతి కథితం ధర్మనన్దనః।
సానుజః ప్రయయౌ శ్రీమాన్గఙ్గాసాగరసంగమమ్।। 796 ।।
స్నాత్వా కృతవ్రతస్తత్ర నదీనాం శతపఞ్చకే।
ద్విజేభ్యో వసు విస్తీర్ణం ప్రదదౌ వాసవోపమః।। 797 ।।
కలిఙ్గవిషయే ప్రాప్య పుణ్యాం వైతరణీం నదీమ్।
రుద్రాయ త్రిదశా యత్ర యజ్ఞభాగమకల్పయన్।। 798 ।।
స్నాత్వా దివ్యాం దృశం లేభే పూతాత్మా పాణ్డునన్దనః।
లోకాతీతాం యయా క్షిప్రం శుశ్రావ చ దదర్శ చ।। 799 ।।
దేవీరూపాం తతః పృథ్వీమారుహ్య పృథివీపతిః।

కృతస్వస్త్యయనః సాక్షాల్లోమశేన శ్రియా బభౌ ।। 800 ।।
యత్ర కృత్స్నా మహీ దత్తా కశ్యపాయ స్వయంభువా।
తాం పుణ్యభువమాసాద్య కృతకృత్యోఽభవన్నృపః ।। 801 ।।
తత్రోపవిష్ట కౌన్తేయః పూజయిత్వాఖిలాన్మునీన్।
రామశిష్యం యత్రాత్మానమపృచ్ఛదకృతవ్రణమ్ ।। 802 ।।
కదా ద్రక్ష్యామి భగవన్భార్గవం తేజసాం నిధిమ్।
ఇతి పృష్టస్తమవదద్ద్రక్ష్యసీత్యకృతవ్రణః ।। 803 ।।
సోఽథ తచ్చరితం పృష్టో రాజా పునరభాషత।
ప్రత్యక్షదర్శీ రామస్య చరితే విక్రమే తథా ।। 804 ।।
కన్యకుబ్జాధినాథస్య గాధేః సత్యవతీం సుతామ్।
ఋచీకాఖ్యో భృగోః సూనురశ్వశుల్కామవాప్తవాన్ ।। 805 ।।
సహస్రం శ్యామకర్ణానాం హయానాం వారుణోదితమ్।
అశ్వతీర్థోత్థితం రాజ్ఞే దత్వా కన్యాం సమేత్య తామ్ ।। 806 ।।
చచార విపినే ధర్మం పితృశుశ్రూషణే రతః।
తం చ సా రాజతన్యా సిషేవే తపసి స్థితమ్ ।। 807 ।।
భృగుస్తనయభార్యాయై తస్యై తుష్టో వరం దదౌ।
తమయాచత సా మాతురాత్మతశ్చోదితౌ సుతౌ ।। 808 ।।
సోఽబ్రవీత్త్వ తస్యాశ్చ న్యగ్రోధోదుమ్బరౌ తరూ।
సమాలిఙ్గ్యోజ్జ్వలాచారో భద్రే పుత్రౌ భవిష్యతః ।। 809 ।।
సాదిష్ట శ్వశురేణేతి కృత్వా వృక్షవిపర్యయమ్।
అవాప గర్భం కాలేన వారత్తజ్జననీ తథా ।। 810 ।।
భృగుః సగర్భాం తాం దృష్ట్వా పునః ప్రోవాచ ధర్మవిత్।
అహో ను బుద్ధిదౌర్బల్యాద్విస్మృతౌ తవ పాదపౌ ।। 811 ।।
వ్యత్యాద్వృక్షయోః పుత్రి క్షత్రాచారః సుతస్తవ।

భవితా గాధిపత్న్యాశ్చ రాజన్యో బ్రాహ్మణోచితః।। 812 ।।

ఋచీకభార్యా తచ్ఛ్రుత్వా విషణ్ణావదనాఋజా।

క్షత్త్రాచారోఽస్తు మే పౌత్రో మా పుత్ర ఇతి చాభ్యధాత్।। 813 ।।

తతో గాధివధూః పుత్రం విశ్వామిత్రమజీజనత్।

వరాదృచీకపత్నీ చ జమదగ్ని తపోనిధిమ్।। 814 ।।

జమదగ్నిశ్చ కాలేన భార్యామాసాద్య రేణుకామ్।

అవాప తనయాన్పఞ్చ యేషాం రామోఽనుజః కృతీ।। 815 ।।

కదాచిదథ భూపాలం కాన్తం చిత్రరథామిధమ్।

జలకేల్యాకులం దృష్ట్వా రేణుకా విస్మితాభవత్।। 816 ।।

స్వేదార్ద్రవదనాం దృష్ట్వా మునిర్ధైర్యాత్పరిచ్యుతామ్।

ఆదిదేశ రుషా హన్తుం పుత్రాఞ్ఘ్నుర్న తాం చ తే।। 817 ।।

చత్వారస్తనయాస్తేఽథ శప్తాస్తేన మహర్షిణా।

కాష్ఠలోష్ఠోపమాకారా బభూవుర్గతచేతసః।। 818 ।।

రామస్తు శాసనాత్తస్య మాతుః పరశునాచ్ఛినత్।

శిరస్తేన బభూవాస్య జమదగ్నిర్వరప్రదః।। 819 ।।

తద్వరాద్విస్మృతవధాం సజీవాం జననీం వ్యధాత్।

నష్టపాపం తథాత్మానం రామః స్వస్థాంస్తథాగ్రజాన్।। 820 ।।

తతః కదాచిదహరజ్జమదగ్నేస్తపోవానాత్।

సవత్సధేనుం క్షితిపః కార్తవీర్యో మదాకులః।। 821 ।।

యాతే భఙ్క్త్వా తరువరాంస్తస్మిన్సమరదుర్మదే।

రామోఽభశ్ర్యేత్య విదిత్వా తత్కోపాజ్జజ్వాల కోపతః।। 822 ।।

స గత్వా తస్య చిచ్ఛేద సహస్రం బాహుశాలినః।

భల్లైర్భుజానాం సంగ్రామే భర్గశిష్యో ధనుర్ధరః।। 823 ।।

తస్మిన్హతే తత్తనయాః కాలేనాభ్యేత్య తద్వనమ్।

రామేణ రహితం జఘ్నుర్జమదగ్నిం శితైః శరైః।। 824 ।।
తతో రామః సమభ్యేత్య పితరం వీక్ష్య పాతితమ్।
విలప్య సుచిరం ధీరః క్షత్త్రియాన్సముపాద్రవత్।। 825 ।।
త్రిఃసప్తకృత్వో నిఃశేషం కృత్వా క్షత్త్రక్షయం యుధి।
చక్రే పఞ్చ కురుక్షేత్రే విపులాన్రుధిరహ్రదాన్।। 826 ।।
తర్పయిత్వా పితౄన్సర్వాఞ్శోణితేనైవ భార్గవః।
కశ్యపాయ దదౌ దేవీం హైమీం వ్యామదశాయతామ్।। 827 ।।
స్థితో మహేన్ద్రశిఖరే పృథ్వీం దత్వా ససాగరామ్।
స కరోతి చతుర్దశ్యాం మునీనామిహ సంనిధిమ్।। 828 ।।

కార్తవీర్యోపాఖ్యానమ్।। 15 ।।

తం దృష్ట్వా పాణ్డుతనయః సానుజో మునిభిః సహ।
తీర్థాని పశ్యన్సర్వాణి ప్రభాసం పుణ్యమాప్తవాన్।। 829 ।।
రామకృష్ణముఖైస్తత్ర సంగతో వృష్ణిపుంగవైః।
అవాప విపులాం ప్రీతిం స్నేహప్రణయశాలిభిః।। 830 ।।
కృష్ణాజినవృతం దృష్ట్వా కున్తీపుత్రం జటాధరమ్।
దుర్యోధనాయ చుక్రోధ సాత్యకిః సత్యవిక్రమః।। 831 ।।
వృష్ణ్యన్ధకానథామన్త్ర్య రేవాముత్తీర్య పాణ్డవః।
త్రేతాద్వాపరయోః సంధిం ప్రాప వైడూర్యపర్వతమ్।। 832 ।।
తతోఽబ్రవీల్లోమశస్తం చ్యవనేనేహ భూపతే।
పురా యజ్ఞే భుజస్తమ్భః స్తమ్భితో జమ్భవైరిణః।। 833 ।।
చ్యవనో భార్గవశ్చక్రే ఘోరం దీప్తతపాస్తపః।
యేన భూమౌ నిమగ్నాఙ్గో వ్యాప్యస్తృణపిపీలకైః।। 834 ।।
అథ కాలేన శర్యాతిర్నృపస్తం దేశమాయయౌ।
క్రీడాకులవధూవృన్దసందేహితలతావనః।। 835 ।।

తస్య పుత్రీ సుకన్యేతి విశ్రుతా లోలలోచనా।
విలలాస వనే తస్మిన్వనదేవీవ రూపిణీ।। 836 ।।
తాం దృష్ట్వా చన్ద్రవదనాం చ్యవనః క్షమయా గిరా।
తద్విలాసరసాకృష్టో బభాషే న చ సాశృణోత్।। 837 ।।
సా తస్య భూమిలీనస్య మణిబుద్ధ్యా విలోచనే।
అపాటయత్కణ్టకేన తేనాభూద్వ్యథితం జగత్।। 838 ।।
తతోऽకాపాదథ శర్యాతేః శకృత్స్రోమ్యాదనీకినీ।
ఆనాహవ్యాధిసంరుద్ధా సంకటం పరమం యయౌ।। 839 ।।
తతో యత్నాత్సమన్విష్య నరేన్ద్రస్తం తపోవనమ్।
భీతః ప్రసాదయామాస ప్రణామావర్జితాఞ్జలిః।। 840 ।।
తమూచే చ్యవనో రాజన్సుతామేతాం ప్రయచ్ఛ మే।
నాన్యథా తవ సేనేయం మయా బద్ధా విముచ్యతే।। 841 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా నృపతిస్తస్మై తూర్ణం దత్వా నిజాత్మజామ్।
విముక్తరోగమాదాయ సైన్యం ఖనగరం యయౌ।। 842 ।।
చ్యవనోऽపి సమాదాయ సుకన్యాం కాన్తికౌముదీమ్।
చిరం పర్యచరద్వహ్నిం తయైవ సహ సంయుతః।। 843 ।।
తతః కదాచిత్తాం తన్వీమశ్వినౌ యౌవనాన్వితామ్।
అపశ్యతాం యదృచ్ఛాప్తాం రూపస్యేవాధిదేవతామ్।। 844 ।।
తాం వీక్ష్య సాభిలాషౌ తావూచతుః కాన్తిభూషితౌ।
అహో ను సుభగే దివ్యం జాతం తే యౌవనం వృథా।। 845 ।।
ఇదం రూపమనాహార్యమియం చ లలితా తనుః।
సంభోగభాజనం కాన్తం వినా న ప్రతిభాతి నౌ।। 846 ।।
భజ త్వమావయోరేకం చ్యవనః ప్రవయాః కృశః।
విపఞ్చ్యాః పటహేనైవ తేన తే సంగమః కథమ్।। 847 ।।

అథవా తం కరిష్యావః స్వరూపం యౌవనాన్వితమ్।
తతస్తస్యావయోశ్చ త్వం మధ్యాదేకతమం వృణు।। 848 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా కోపపవనాకమ్పితా వల్లరీవ సా।
తమర్థమేవ భర్తారమువాచ స్ఖలితాక్షరమ్।। 849 ।।
కో దోషః సోఽబ్రవీత్సుభ్రూః పశ్యావస్తద్విచేష్టితమ్।
తన్నిశ్చిత్యాశ్వినావేత్య సాబ్రవీదేవమస్త్వితి।। 850 ।।
తతస్తౌ మునినా సార్ధం దివ్యరూపప్రదం సరః।
ప్రవిశ్య సహసోత్తస్థుస్తుల్యరూపాస్త్రయస్తతః।। 851 ।।
వీక్ష్య తాన్సదృశాకారాన్సదృశాభరణామ్బరాన్।
వవ్రే స్వమేవ దయితం సుకన్యా చ్యవనం సతీ।। 852 ।।
తతస్తారుణ్యమాసాద్య కాన్తాం చ ముదితో మునిః।
అశ్వినావబ్రవీత్తుష్టః కరిష్యే యువయోః ప్రియమ్।। 853 ।।
భవద్భ్యాం కల్పయిష్యామి సోమభాగం క్రతౌ సదా।
ఇత్యుక్తౌ మునినా ప్రీత్యా జగ్మతుస్తం ప్రణమ్య తౌ।। 854 ।।
తతో యువా మునివరస్తయా బాలమృగీదృశా।
విజహార వనాన్తేషు ఫుల్లపాదపశోభిషు।। 855 ।।
కదాచిదథ శర్యాతేః శ్వశురస్య స యాజకః।
మునిర్బభూవ విపులం యజ్ఞే మునిగణైః సహ।। 856 ।।
అథ తత్రాశ్వినోః సోమం ప్రగృహ్ణన్తం సురేశ్వరః।
తమేత్యోవాచ భగవాన్నశ్వినౌ సోమమర్హతః।। 857 ।।
అపఙ్క్త్యయోజ్యౌ భిషజౌ పరకార్యోపజీవినౌ।
నైతావర్హసి కర్తుం త్వమజ్ఞానాత్సోమపీథినౌ।। 858 ।।
ఇత్యుక్తేఽపి సురేన్ద్రేణ నామన్యత మునీశ్వరః।
యోగ్యావేవాశ్వినౌ దేవౌ వదన్నితి ముహుర్ముహుః।। 859 ।।

తతః క్రుద్ధః సురపతిర్వజ్రముద్యమ్య పాణినా।

సోఽభ్యధావత్ససంరమ్భః సందష్టరదనచ్ఛదః।। 860 ।।

మునిః ప్రహరతస్తస్య సవజ్రం దక్షిణం భుజమ్।

సంస్తమ్భ్య మూకకటకం చిత్రార్పితమివాకరోత్।। 861 ।।

తద్వినాశాయ హుత్వా చ పావకం పావకప్రభః।

ఘోరం మాయాసురం నామ కృత్యారూపం వినిర్మమే।। 862 ।।

శతయోజనవిస్తీర్ణాం వక్త్రే దంష్ట్రాచతుష్టయీమ్।

బిభ్రాణం కాలదహనజ్వాలాజిహ్వో విభీషణః।। 863 ।।

కాలస్యేవ మహాకాలో వాడవస్యేవ వాడవః।

స వర్త్మస్థగితాకాశో గర్జఞ్జమ్భారిమభ్యగాత్।। 864 ।।

తమాపతన్తం సహసా వజ్రస్తబ్ధభుజో మునిమ్।

భీతః ప్రసాద్య ప్రోవాచ సోమభాగోఽస్తు తేఽశ్వినౌ।। 865 ।।

ఇతి శక్రేమ భగవాన్భృగుసూనుః ప్రసాదితః।

ఉత్ససర్జ కృపామ్భోధిస్తథా మాయాసురం చ తమ్।। 866 ।।

దత్వాథ సోమమశ్విభ్యాం సమాప్య విధివత్క్రతుమ్।

శక్రం విసృజ్య భగవాన్విజహార బధూసఖః।। 867 ।।

తస్యై తత్పుణ్యయశసః సరసశ్చరితామృతమ్।

లోమశేనేతి కథితే తత్ర సస్నే మహీభుజా।। 868 ।।

సౌకన్యమ్।। 16 ।।

ఆర్చీకపర్వతం గత్వా మాన్ధాతుశ్చ మఖక్షితిమ్।

మాన్ధాతృచరితం పృష్టో రాజ్ఞా ప్రోవాచ లోమశః।। 869 ।।

మనువంశ్యః పురా రాజా యవనాశ్వశ్చరన్వనే।

తృషితః ప్రాప పుత్రేష్టికలశం భృగుణా వృతమ్।

పీత్వా తమార్తో నృపతిర్నివృత్తోఽభూద్గతక్లమః।। 870 ।।

తతో వర్షశతే పూర్ణే కుక్షిం భిత్త్వా మహీపతేః।
తదభూద్వాసురః సూనుర్జీవితస్త్రిదశేక్షితః।। 871 ।।
మాం ధాస్యతీతి శక్రేణ ముఖే దత్త్వా ప్రదేశినీమ్।
ఆశ్వాస్య ప్రాంశురభవత్స మాన్ధాతేతి బాలకః।। 872 ।।
తస్య విక్రమదానోత్థం చరితం చక్రవర్తినః।
నృపైరనుకృతం కైశ్చిన్న పూర్వైర్నాపరైరపి।। 873 ।।

మాన్ధాత్రుపాఖ్యానమ్।। 17 ।।

మాన్ధాతృసంభవం శ్రుత్వా రాజ్ఞా పృష్టో మునిః పునః।
సోమకాశ్రమమాసాద్య తత్కథాం సమభాషత।। 874 ।।
బభూవ సోమకో నామ నృపతిర్యజ్వనాం వరః।
జన్తుర్నామ సుతస్తస్య జాయాశతజుషోఽభవత్।। 875 ।।
స పితుర్జననీనాం చ ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియః సుతః।
దష్టః పిపీలకేనైత్య కదాచిత్స్ఫిజి బాలకః।। 876 ।।
తద్వ్యథారావమాకర్ణ్య రాజా సాన్తఃపురశ్చిరమ్।
బభూవ విషనారాచనిర్భిన్న ఇవ మర్మణి।। 877 ।।
ఏకపుత్రత్వనిర్భిన్నచేతసస్తస్య యాజకః।
అపత్యశతసంప్రాప్త్యై యాగమార్థర్వణం వ్యధాత్।। 878 ।।
క్రోశన్తీనాం సుతం హృత్వా జననీనాం తమేవ సః।
జుహావ తద్వసామగ్నావుత్కృత్యోత్కృత్య భాగశః।। 879 ।।
తతస్తద్ధూమమాఘ్రాయ వివశా యాజకాజ్ఞయా।
రాజపత్న్యః సుతశతం ప్రాపుః కాలే కులోచితమ్।। 880 ।।
అమూర్తజన్తుజననీ జన్తుమేవ తమాత్మజమ్।
లక్షితం హేమవర్ణేన తత్సమానేన లక్ష్మణా।। 881 ।।
ప్రాప్తపుత్రశతో రాజా కాలేన త్రిదివం గతః।

దదర్శ నరకే ఘోరే పచ్యమానం ఖయాజకమ్॥ 882 ॥
మత్కృతే పాపమాప్తోఽసావితి సంచిన్త్య భూపతిః।
త్యక్త్వా నిజం ఖర్గఫలం లమేవాను సమాయయౌ॥ 883 ॥
తస్య సత్త్వేన నిర్ముక్తే యాజకే స తతః స్వయమ్।
అవాప నృపతిర్యజ్వా పునస్త్రిదివమన్దిరమ్॥ 884 ॥

జన్తూపాఖ్యానమ్॥ 18 ॥

తస్యాయమాశ్రమో రాజన్యయాతిమఖభూరియమ్।
శ్రుత్వేతి లోమశోనోక్తం ప్రయయౌ ధర్మనన్దనః॥ 885 ॥
తతో మరుత్తధూపాఙ్కం దేశం ప్రాప్య పురో మునిః।
ఊచే యుధిష్ఠిరం పశ్య పుణ్యం కశ్మీరమణ్డలమ్॥ 886 ॥
వితస్తాం మోక్షదాం పశ్య యస్యాః శీకరమారుతైః।
పుంసాం భవమరుభ్రాన్తితాపే పాపే చ కా కథా॥ 887 ॥
దివ్యదృష్టిశ్చ మడవామత్రైవాలోకయోజ్జ్వలామ్।
ధర్మస్య పుణ్యనగరే విహారసరసీమివ॥ 888 ॥
పశ్య మోక్షశ్రియో లీలాదర్పణం పాపసూదనమ్।
కాష్ఠరూపీ హరః సాక్షాద్యత్ర చైత్రే విలోక్యతే॥ 889 ॥
జలాముపజలాం పుణ్యాం యమునాం చ విలోకయ।
ఉశీనరస్య పశ్యైతత్క్రతుక్షేత్రం క్షమాపతేః॥ 890 ॥
యస్య సత్త్వవతః సత్యం పురా జ్ఞాతుం సురేశ్వరః।
శ్యేనః కపోతరూపేణ వహ్నినా సహితోఽభ్యయాత్॥ 891 ॥
స కపోతః పరిత్రస్తః శ్యేనేనానుసృతో బలాత్।
ఊరుమూలం నరపతేర్వివేశ భయపిణ్డితః॥ 892 ॥
శ్యేనోఽప్యభ్యేత్య భూపాలమూచే తద్రక్షణోద్యతమ్।
భక్ష్యం మే దైవవిహితం నేమం రక్షితుమర్హసి॥ 893 ॥

త్వమగ్రణీర్ధర్మభృతాం ప్రథమస్త్వం విపశ్చితామ్।
వృత్తిలోపాన్నిహన్తుం మాముద్యతోఽసి కథం విభో।। 894 ।।
ఆహారవిరహాదద్య వినష్టే మయి భూపతే।
భార్యా మే పుత్రసహితా వినఙ్క్ష్యత్యవశా సతీ।। 895 ।।
తస్మాత్త్యజైనమేకస్య రక్షణాన్మా బహూన్వధీః।
పాపానుబన్ధనో ధర్మో నహి నామ మహాత్మనామ్।। 896 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా విస్మితో రాజా తం జగాద దయానిధిః।
శరణార్థినమాయాతం త్యజేతి బత భాషసే।। 897 ।।
విచిత్రం యాతి సర్వో వా స్వార్థే ముఖరతాం జనః।
ఆహారం తే విధాస్యామి సకుటుమ్బస్య హేలయా।। 898 ।।
కపోతం ప్రతి నిర్బన్ధం మా కృథాస్త్వం విహఙ్గమ।
తచ్ఛ్రుత్వా నృపతిం శ్యేనః పునః సావేగమభ్యధాత్।। 899 ।।
రాజన్పక్ష్యశతేనాపి శాశ్వతం న త్యజామ్యహమ్।
శాశ్వతీం కో హి సహజాం వృత్తి త్యజతి లోభతః।। 900 ।।
అథవా తుల్యమేతేన సముత్కృత్య స్వవిగ్రహమ్।
తులయా దేహి మే మాంసం యది శక్నోషి పార్థివ।। 901 ।।
ఇత్యాకర్ణ్య మహీపాలః ప్రహృష్టస్తులయా దదౌ।
లాభం పరం మన్యమానః స్వమాంసం విపులాశయః।। 902 ।।
యాతే కపోతే గురుతాం తులారూఢే శనైః శనైః।
వితీర్ణాశేషమాంసస్తామారురోహ తులాం నృపః।। 903 ।।
తతః స్వరూపవానిన్ద్రస్తమభాషత విస్మితః।
శ్యేనరూపః సురేన్ద్రోఽహం కపోతోఽయం చ పావకః।। 904 ।।
విజ్ఞాతుం సత్త్వమాప్తౌ తే ఖస్థౌ భవ యశోనిధే।
ఇన్ద్రానలౌ నిగద్యేతి జగ్మతుస్త్రిదశాలయమ్।। 905 ।।

శ్యేనకపోతీయమ్ ।। 19 ।।

ఔద్దాలకేస్తతః ప్రాప్య శ్వేతకేతోస్తపోవనమ్ ।
పునర్జగాద భగవాఁల్లోమశః పాణ్డునన్దనమ్ ।। 906 ।।
మునేరుద్ధాలకస్యాసీచ్ఛ్వేతకేతుః కులోచితః ।
తనయః కన్యకా చైకా సుజాతా నామ విశ్రుతా ।। 907 ।।
కహోడాఖ్యాయ విదుషే తాం దదౌ బ్రహ్మవాదినే ।
సా తస్మాద్గర్భమాధత్త కాలేన వరవర్ణినీ ।। 908 ।।
గర్భస్థితః సిశుస్తస్యాః కదాచిచ్ఛిష్యమధ్యగమ్ ।
ప్రోవాచ పితరం సమ్యఙ్నాధీతమితి సర్వవిత్ ।। 909 ।।
కహోడస్తద్వచః శ్రుత్వా బభాషే లజ్జితో రుషా ।
సహసాష్టాఙ్గవక్రస్త్వమష్టావక్రో భవిష్యసి ।। 910 ।।
ఆసన్నప్రసవా కాలే కహోడం బ్రాహ్మణీ తతః ।
ఊచే ధనవిహీనాయాః ప్రసవో మే సుదుస్తరః ।। 911 ।।
జాయావచో నిశమ్యేతి యజ్ఞం జనకభూపతేః ।
ప్రాయాత్కహోడో విత్తార్థీ దుఃసహా గృహదుర్గతిః ।। 912 ।।
వన్ద్యేన వన్దినా తత్ర వాదే విద్యావిచక్షణాః ।
జిత్వా పణధృతే సోఽథ క్షిప్తో జలనికేతనే ।। 913 ।।
అష్టావక్రం తతోఽసూత సా భర్తృరహితా సతీ ।
మాతామహేన విధివద్యథోచితకృతవ్రతమ్ ।। 914 ।।
ఆప్తవిద్యోఽథ విజ్ఞాయ స మాతుర్వచసా శిశుః ।
నిహతం వన్దినా వాదే పితరం కోపకమ్పితః ।। 915 ।।
మాతులేన సహ ప్రాయాద్యాజినం జనకం నృపమ్ ।
ద్వాఃస్థేన స్థగితస్తత్ర బాలోఽసీత్యవలేపతః ।। 916 ।।
సోఽవదత్తేజసః సారం పశ్య బాలేన కిం కృతమ్ ।

బాలో వహ్నిర్దహత్యేవ తపత్యేవ చ భాస్కరః।। 917 ।।

తేజసాం హి విచారేషు వయః కుత్రోపాయుజ్యతే।

ఇతి బ్రువాణో ద్వాఃస్థేన నృపవాక్యాత్ప్రవేశితః।। 918 ।।

అహ్నాయ వన్దినో వాదే స సభ్యానాం స్మయం వ్యధాత్।

ఉత్తరోత్తరవాక్యేన తయోరస్థగితో మిథః।। 919 ।।

వాదః సమభవద్వాణీవిచ్ఛేదావధినిర్ణయః।

ఏకోఽగ్నిర్ద్వౌ చ శక్రాగ్నీ త్రయో లోకః సనాతనాః।। 920 ।।

చత్వార ఇహ వర్ణాశ్చ విశ్రుతాః పఞ్చ పావకాః।

ఋతవః షట్ చ సంయాన్తి మునయః సప్త పూజితాః।। 921 ।।

వసవోఽష్టౌ నవ ప్రోక్తాః సామిధేన్యో దిశో దశ।

ఏకాదశ స్మృతా రుద్రాస్తథా ద్వాదశ భాస్కరాః।। 922 ।।

ఇత్యుత్తరక్రమే వాదే బన్దీ లజ్జానతాననః।

పునరూచే మహాప్రాజ్ఞో వరుణస్య తదాజ్ఞయా।। 923 ।।

క్షిప్తా మయాబ్ధౌ తస్యైవ కురు యజ్ఞం ద్విజోత్తమ।

తే సమేష్యన్తి న చిరాదిత్యుక్త్వా విరరామ సః।। 924 ।।

తత్రోన్మజ్య ద్విజైః సార్ధం హృష్టో వరుమసత్కృతః।

కహోఢో జయినా తేన బభౌ పుత్రేణ సంగతః।। 925 ।।

బన్దీ జనకమాలోక్య మమజ్జ సలిలే తదా।

నిమజ్య దుర్బలః పాయాదష్టావక్రః సమాతులః।। 926 ।।

తన్మాతులస్యాశ్రమోఽయం శ్వేతకేతోస్తపస్యతః।

రైభ్యస్య చ మునేరేతత్పుణ్యధామ తపోవనమ్।। 927 ।।

అష్టావక్రీయమ్।। 20 ।।

ఇహ రైమ్యభరద్వాజౌ మునీన్ద్రౌ సుహృదౌ తదా।

తతస్తపోవనే తీవ్రం చక్రతుర్విహితాశ్రమౌ।। 928 ।।

భరద్వాజస్య తనయో యవక్రీతాభిధోఽభవన్।
పుత్రౌ రైభ్యస్య చాభూతామర్వావసుపరావసూ।। 929 ।।
సాత్మజం పూజితం దృష్ట్వా రైభ్యం వేదవిదాం వరమ్।
భారద్వాజో యవక్రీతో మూర్ఖః క్రోధాకులోఽభవత్।। 930 ।।
స గత్వా సుచిరం చక్రే వేదవిద్యాప్తయే తపః।
తతః సాక్షాత్సమభ్యేత్య శక్రస్తం ప్రత్యబోధయత్।। 931 ।।
నిర్బన్ధాత్పరివర్తస్వ మిథ్యాయం తే పరిశ్రమః।
ప్రతిభాన్తి కథం వేదా వినా గురుముఖాన్మునే।। 932 ।।
ఇత్యుక్తోఽపి సురేన్ద్రేణ యదా న విరరామ సః।
తదా వృద్ధద్విజో భూత్వా కృశః శక్రోఽభ్యయాత్పునః।। 933 ।।
స తత్తపోవనోపాన్తే వాలుకాముష్టిభిః శనైః।
గఙ్గాయా విపులం వేగం సేతునా రోద్ధుముద్యయౌ।। 934 ।।
తం దృష్ట్వా నిష్ఫలాయామే కర్మణి ప్రస్తుతం కృశమ్।
యవక్రీతో హసన్నూచే కిమిదం తే విచేష్టితమ్।। 935 ।।
కథం వేగవతీ గఙ్గా సికతాముష్టిసేతునా।
ధర్తుమాయాతి మోహో వా కోఽప్యేష తవ జృమ్భతే।। 936 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా సంమితం వృద్ధో బ్రాహ్మణస్తమభాషత।
యథైతత్తే తపో ఘోరం తథైవాయం మమోద్యమః।। 937 ।।
అనధీత్య గురోరగ్రే ప్రతిభాతి కథం శ్రుతిః।
సికతాముష్టిభిః సేతుః కథం నామ నిబధ్యతే।। 938 ।।
ఇతి యుక్త్యా బోధితోఽపి తపసో న చచాల సః।
తతః శక్రవరాల్లేభే వేదాన్విద్యాస్తథాఖిలాః।। 939 ।।
వరావాప్తిం చ తామేత్య హృష్టః పిత్రే న్యవేదయత్।
తతః ప్రాప్తవరం పుత్రం భరద్వాజః సమభ్యధాత్।। 940 ।।

సర్వజ్ఞోఽస్మీతి దర్పాన్థో మా కృథాః పుత్ర విస్మయమ్।
సహసైవ వినశ్యన్తి దర్పాద్విద్యాః శ్రియో యథా।। 941 ।।
అధునా వినయో భూషా విదుషస్తవ పుత్రక।
ప్రయాతి నమ్రశిరసాం సహస్రగుణతాం గుణః।। 942 ।।
రైభ్యో మునిః కోపనోఽసౌ మా గమస్త్వం తదాశ్రమమ్।
స్తబ్ధతాం తత్ర భజసే ధ్రువం నూతనపణ్డితః।। 943 ।।
వరాదమరతుల్యోఽపి వాలధేస్తనయో మునేః।
ధనుషాఖ్యేన దర్పాన్థో భ్రంశితః క్షిప్రమాయుషః।। 944 ।।
గిరితుల్యం వరాదాయుస్తస్య జ్ఞాత్వా సభూధరమ్।
మహిషైర్భేదయామాస సమయేనాభూత్క్షణాద్వ్యసుః।। 945 ।।
ఇతి పిత్రా సమాదిష్టో యవక్రీతో మదాకులః।
హృష్టో బభ్రామ రమ్యాసు వనపర్యన్తభూమిషు।। 946 ।।
తతః కదాచిన్మత్తాలిమాలాభ్రూభఙ్గభఙ్గురే।
మధౌ విరహిణాం కాలే కాలే కుసుమశాలిని।। 947 ।।
వ్యాప్తాసు దిక్షు విలస్తకుసుమోత్థేన రేణునా।
వశీకరణచూర్ణేన వికీర్ణేన మనోభువా।। 948 ।।
యదృచ్ఛయా యవక్రీతో విచరన్తీం నిజాశ్రమే।
రైమ్యస్నుషామనిమిషో దదర్శ విషదప్రభామ్।। 949 ।।
స శశాఙ్కముఖీం దృష్ట్వా తాం తరఙ్గితమానసః।
భజస్వ మామిత్యవదత్స్మరేణ ముఖరీకృతః।। 950 ।।
తం విస్మృతకులాచారం విలోక్యైకాకినీ సతీ।
సమేష్యామీతి మిథ్యైవ బభాషే భయకమ్పితా।। 951 ।।
తస్మిన్నపసృతే రైభ్యః సంప్రాప్తో నిజమాశ్రమమ్।
అపశ్యత్సాస్రునయనాం దయితాం తాం పరావసోః।। 952 ।।

యవక్రీతనికారం స శ్రుత్వాశ్వాస్య స్నుషాం రుషా।
జజ్వాల కాలకల్పాన్తకరాలానలసన్నిభః।। 953 ।।
స జుహావ జటామేకాం నిజాముత్పాట్య పావకే।
కృత్యా సముదభూత్క్షిప్రం జగద్గ్రాసక్షమా యయా।। 954 ।।
హుత్వా ద్వితీయాం చ జటాం ఘోరముత్పాట్య రాక్షసమ్।
ఆదిదేశ యవక్రీతవధే కృత్యాసమం మునిః।। 955 ।।
స శూలహస్తో దీప్తాక్షః ససార భయవిద్రుతమ్।
అర్ధశౌచం యవక్రీతం కృత్యాహృతకమణ్డలుమ్।। 956 ।।
శుష్కే సరస్యసంప్రాప్తజలః సోఽథ మునేః సుతః।
రక్షసానుసృత స్తేన కాలేనేవ బలీయసా।। 957 ।।
అగ్న్యగారం పితుః ప్రాప్తః శూద్రేణ గృహరక్షిణా।
రుద్ధప్రవేశో న్యపతద్రక్షః శూలసమాహతః।। 958 ।।
యాతజీవే మునిసుతే రాక్ష సే చ తిరోహితే।
భరద్వాజః సమభ్యాయాత్కృతస్నానః స్వమాశ్రమమ్।। 959 ।।
తస్మిన్దినే నోద్యయుస్తం దుఃఖవేదనకూణితాః।
తాం విక్రియాం స దృష్ట్వైవ శఙ్కితః పుత్రవత్సలః।। 960 ।।
నిశమ్య తత్కథాం శూద్రాన్నిపపాత విచేతనః।
లబ్ధసంజ్ఞోఽథ సుచిరం విలలాపాశ్రుగద్గదమ్।। 961 ।।
స్నేహజన్మని సంసారే కిం దుఃఖాదపరం ఫలమ్।
అహో తు క్రోధదగ్ధేన మయాపి సుహృదా సతా।। 962 ।।
స క్రూరకోపో న చిరాత్స్వపుత్రాద్వధమాప్స్యతి।
ఉక్త్వేతి పుత్రం సంస్కృత్య భరద్వాజోఽగ్నిమావిశత్।। 963 ।।
కాలేన రైభ్యతనయౌ బృహద్యుమ్నస్య భూపతేః।
యజ్వనో యాజకౌ యజ్ఞే జగ్మతుః పితురాఽయా।। 964 ।।

వర్తమానే క్రతౌ తస్మిన్నాశ్రమం స్వం పరావసుః।
సంప్రాప్తః పితరం రాత్రౌ జఘాన మృగశఙ్కయా।। 965 ।।
ప్రాతర్దృష్ట్వా హతం రైభ్యం బ్రహ్మహత్యాకులోఽథ సః।
నృపయజ్ఞమహీం గత్వా భ్రాత్రే సర్వం న్యవేదయత్।। 966 ।।
అర్వావసుస్తదాకర్ణ్య దుఃఖితోఽనుజమబ్రవీత్।
త్వం యాజయస్వ భూపాలమహం త్వత్పాపశాన్తయే।। 967 ।।
వ్రతం చరామి నియతో నిగద్యేతి జగామ సః।
తీర్ణవ్రతేఽథ కాలేన తస్మిన్ప్రాప్తే పరావసుః।। 968 ।।
కృతఘ్నో రాజమానార్థీ బృహద్యుమ్నమభాషత।
అయమస్మిన్క్రతుక్షేత్రే ప్రవిష్టో బ్రహ్మహా తవ।। 969 ।।
ఇత్యుక్తో భూపతిస్తేన తత్ప్రవేశమవారయత్।
సత్యం న బ్రహ్మహాసమీతి బ్రువతోర్వావసోస్తతః।। 970 ।।
తుష్టా వహ్నిముఖా దేవాః సమేత్య ప్రదదుర్వరాన్।
సోఽజీవయద్వరాత్తేషాం పితరం విస్మృతాగసమ్।। 971 ।।
పితుర్మిత్రం భరద్వాజం యవక్రీతం చ తత్సుతమ్।
లబ్ధజీవో యవక్రీతః సురానూచే కృతాఞ్జలిః।। 972 ।।
తుల్యాధ్యయనసంస్కారో రైభ్యో మామవధీత్కథమ్।
తచ్ఛ్రుత్వా జగదుర్దేవాస్త్వయా గురుముకాద్వినా।। 973 ।।
అధీతా నిఖిలా వేదాస్తేన న్యూనోఽసి కర్మణా।
ఇత్యుక్త్వా ప్రతియాతేషు సురేషు త్రిదశాలయమ్।। 974 ।।
జగామ స్వాశ్రమం రైభ్యో భరద్వాజశ్చ సాత్మజః।
ఏతత్తపోవనం తేషాం దివ్యపుష్పఫలద్రుమమ్।। 975 ।।

యావక్రీతమ్।। 21 ।।

ఉశీరబీజం మైనాకం శ్వేతం కాలగిరం తథా।

గఙ్గాం సప్తవిధాం దేవీ నిలయం చ ఘనప్రభోః।। 976 ।।

ప్రయతః పశ్య కౌన్తేయ సిద్ధగుహ్యకసేవితమ్।

అధునా మానుషాగమ్యో దేశః సిద్ధజనాశ్రయః।

నియతః సానుజో రాజన్సమాధానపరో వ్రజ।। 977 ।।

లోమశేనేత్యభిహితే ధర్మరాజోఽనుజైః సహ।

కృష్ణాం శ్రమార్తామాశ్వాస్య ప్రయయౌ నియతవ్రతః।। 978 ।।

కుణిన్మతఙ్గనేన్ద్రేణ పూజితోఽథ సుబాహునా।

అమానుషపదం గన్తుముద్యయౌ గన్ధమాదనమ్।। 979 ।।

హిమవన్తం తమాసాద్య సోఽథ తస్యానుగాశ్చ తే।

సునయశ్చాభవత్సర్వే మహామారుతకమ్పితాః।। 980 ।।

త్రుట్యద్విటపిటాఙ్కారముఖరేణ నభస్వతా।

అదృశ్యన్త హృతాస్తత్ర విపులా దేవదారవః।। 981 ।।

తతః స్థూలాశ్మవర్షేణ పీడితా నిబిడేన తే।

పునర్భభూవుర్నిస్యన్దాః శిలావివరవర్తినః।। 982 ।।

అకాలప్రలయారమ్భభీమగమ్భీరవిభ్రమే।

ప్రశాన్తే సుచిరం తస్మిన్ప్రచణ్డఘనవిప్లవే।। 983 ।।

సంస్మృతో భీమసేనేన సానుగస్తాన్ఘటోత్కచః।

ఉవాహ సిద్ధమార్గేణ లోమశస్తు స్వయం యయౌ।। 984 ।।

బదర్యాశ్రమమాసాద్య మునిభిః సహ సానుజః।

క్లాన్తామవేక్ష్య దయితాం నిషసాద యుధిష్ఠిరః।। 985 ।।

రాజపుత్రీమనర్ఘాం తాం విలోక్య క్లమమాగతామ్।

మారుతా వ్యజనేనేవ సిషేవే గన్ధమాదనః।। 986 ।।

చక్రే తత్ర సముద్భూతప్రణయాబద్ధమణ్డలైః।

భృఙ్గైః కస్తూరికాపత్త్రలేఖాఙ్కాః పవనో దిశః।। 987 ।।

విద్యాధరేన్ద్రవదనాః కపోలపులకోజ్జ్వలాః।
చకారోదారమన్దారస్ఫారకేసరమారుతః।। 988 ।।
సోఽభవత్సుప్తకర్ణానాం నాగానాం నీలచక్షుషామ్।
ప్రియాయ సల్లకీగన్ధకర్పురో గన్ధవాహనః।। 989 ।।
విదధే చూతబన్ధూకధూలిజాలజటావలీమ్।
ప్రోక్తాలవాలసరలశ్యామలాచలమౌలిషు।। 990 ।।
మహీం మహీభృతశ్చక్రే సంపతత్కలికాకులామ్।
హరిణారికరస్పర్శభయకణ్టకితామివ।। 991 ।।
పరాగప్రచ్ఛదపటప్రావృతో మరుదాబభౌ।
హరనిర్ఝరసంచారతారహారో ధరాధరః।। 992 ।।
వల్లీలాస్యవిలాసేషు ధుతకాలగురుర్గురుః।
స వవౌ బర్హివనితాసేవ్యః శీకరమారుతః।। 993 ।।
తత్రోన్మదమరుద్భ్రాన్తం ద్రౌపద్యా న్యపతత్పురః।
కమలం కమలాహస్తకమలాదివ నిర్గతమ్।। 994 ।।
దివ్యపఙ్కజమాలోక్య కృష్ణానయనపఙ్కజమ్।
హర్షాదవాప వైపుల్యం తుల్యరూపరసాదివ।। 995 ।।
సా తదాదాయ లోలాక్షీ క్షితిపాయ న్యవేదయత్।
భీమమాలోక్య లోలాలికేతకోదారయా దృశా।। 996 ।।
తిర్యఙ్నిరీక్షమాణాయాస్తస్యాశ్చక్షురచూచురత్।
ప్రాన్తప్రోతేన్ద్రనీలస్య ముక్తాహారస్య చారుతామ్।। 997 ।।
తతోఽన్యకమలార్థిత్వమిఙ్గితజ్ఞానకోవిదః।
దయితాయాః పరిజ్ఞాయ ప్రతస్థే పవనాత్మజః।। 998 ।।
సోఽపశ్యద్వివిధాశ్చర్యమద్రిమున్నిద్రపాదపమ్।
బద్ధతూణధనుష్పాణిర్వారయన్వరవారణాత్।। 999 ।।

ఉత్తాలనీలనలినీలలితాయతవిభ్రమైః।
నేత్రైర్భయానభిజ్ఞాభిః కురఙ్గీభిర్విలోకితః।। 1000 ।।
అదృశ్యాభిరుపాన్తస్థచూతచణ్డ(మ్ప)కకేసరైః।
నమో నమో భవాయేతి సిద్ధకన్యాభిరర్చితః।। 1001 ।।
సోత్కమ్పకుచవిన్యస్తహస్తమభ్యస్తవిక్రమమ్।
సానన్దం వనదేవీభిః సౌన్దర్యాదభినన్దితః।। 1002 ।।
ఊరువాతసముత్పాతమహాశిఖరశేఖరః।
త్రస్తోత్పతత్సరఃపక్షి ప్రారబ్ధస్ఫారదుర్దినమ్।। 1003 ।।
తస్య శబ్దేన మహతా గుహాః సమభిపూరితాః।
ఉత్ఫుల్లమల్లికా జ్వాలాః సాట్టహాసా ఇవాభవన్।। 1004 ।।
విద్యాధరాణామభవత్క్షణముద్భ్రాన్తచేతసామ్।
బిభ్యత్కాన్తాకుచావిద్ధనిబిడాలిఙ్గనోత్సవః।। 1005 ।।
సహసా భయవిచ్ఛిన్నప్రవాహం మత్తదన్తినామ్।
యయౌ సుఖేన దానామ్భో ముహూర్తం యత్పదావలీ।। 1006 ।।
సింహానాం ప్రతిశబ్దేన గుహానాం చ ప్రతిస్వనైః।
గర్జితైశ్చ గజేన్ద్రాణాం స రురావేవ భూధరః।। 1007 ।।
సువర్ణకదలీఖణ్డమణ్డితే కటకే గిరేః।
స్థితః సరస్తటాభ్యర్ణే హనుమాంస్తత్ర సాకృతిః।। 1008 ।।
వీరస్తం శబ్దమాకర్ణ్య శక్రాశనిసమస్వనమ్।
పుచ్ఛమాస్ఫోటయామాస కమ్పితాచలశేఖరమ్।। 1009 ।।
ఆస్ఫాల్యమానే లాఙ్గూలే పటుశబ్దం హనూమతా।
ఉదభూత్పృష్ఠటాఙ్కారో వ్యాఘట్టితనభస్తటః।। 1010 ।।
సర్వతో వాయుతనయో జ్ఞాత్వా భ్రాతరమాగతమ్।
ఆవృత్య తస్థౌ పన్థానం శ్రేయసే తస్య వత్సలః।। 1011 ।।

భీమోఽథ సరసి స్నాత్వా తస్మిన్కదలికావనే।
తమపశ్యద్ద్రుహ్మాన్నగ్రే కపిమేకాయనే పథి।। 1012 ।।
జృమ్భారమ్భాభిరామేణ నిద్రార్ద్రేనాల సేక్షణమ్।
హ్రస్వమప్యున్నతమివ వ్యాప్తాకాశేన తేజసా।। 1013 ।।
నిఃస్పన్దం నిభృతశ్వాసం చిత్రన్యస్తమివాచలమ్।
కథితాశేషసంచారం గాత్రైర్వ్యాయామలక్షణైః।। 1014 ।।
ప్రచ్ఛన్నకణ్ఠమాస్కన్దలమ్బమానైః శిరోరుహైః।
ఉరఃసంపిణ్డితాఙ్ఘత్వాత్పృష్ఠే వక్రోన్నతాయతమ్।। 1015 ।।
వహన్తం మణిబన్ధేన జానుసంధ్యగ్రవర్తినా।
ముహుర్జిహ్మాసముత్క్షిప్తలమ్బభ్రూలతమాననమ్।। 1016 ।।
అయత్నాకుఞ్చితాగ్రేణ పుచ్ఛేన క్షితిశాలినా।
పవనాకమ్పిపర్యన్తకేసరేణ విరాజితమ్।। 1017 ।।
తం వీక్ష్య రుద్ధవర్త్మానం కమలార్థీ త్వరాకులః।
అపసర్పత్వయమితి ప్రోన్ననాద వృకోదరః।। 1018 ।।
తస్య నాదేన మహతా ప్రలయారమ్భశంసినా।
చక్రాన్దురివ సంత్రస్తాః ప్రతిశ్రుత్కా(త్యా)రవైర్దిశః।। 1019 ।।
తతో హేలాఞ్చితగ్రీవమీషదున్మీల్య లోచనే।
ఉవాచ కృతకాలస్య మన్దమన్దస్వనం కపిః।। 1020 ।।
అహో ను బలదర్పాద్వా ప్రమదాద్వా మహాకులః।
ప్రాణినాం హృదయోత్కమ్పం విదధాసి వరం ముహుః।। 1021 ।।
ప్రభవిష్ణుపదస్థానాం ధీమతాం వృద్ధసేవినామ్।
ఉద్వేగకారీ లోకస్య న హ్యారమ్భో మహాత్మనామ్।। 1022 ।।
దీర్ఘరోగమశక్తం మాం వినిద్రం కుర్వతా త్వయా।
పరపీడానభిజ్ఞేన కిం నామ సుకృతం కృతమ్।। 1023 ।।

ఇతః పరమగమ్యోఽయం దేశశ్చ సిద్ధసేవితః।
నివర్తస్వ ప్రసఙ్గో హి నాతిదీర్ఘః ప్రశస్యతే।। 1024 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా విస్మితస్తస్మై నివేద్యాభిజనం నిజమ్।
దేవోఽయమితి తం మత్వా వ్యాజహారార్జునాగ్రజః।। 1025 ।।
వాఙ్మాత్రైర్న నివర్తేఽహం మార్గం దేహి ప్లవంగమః।
గమ్యో వాయమగమ్యో వా దేశో భవతు కిం తవ।। 1026 ।।
ఇత్యుక్తో భీమసేనేన పునః కపిరభాషత।
ఉల్లఙ్ఘ్య వ్రజ మాం భీమ నాహం విచలనే క్షమః।। 1027 ।।
అయం క్లేశమయః కాయః సర్వాపాయమయాశ్రయః।
భారాయతే హిం పర్యన్తే దరిద్రాణామివోత్సవః।। 1028 ।।
తదాకర్ణ్యావదద్భీమః కథం త్వద్విగ్రహస్థితమ్।
అనన్తమచ్యుతం ధామ క్షేత్రజ్ఞం లఙ్ఘయామ్యహమ్।। 1029 ।।
సర్వవ్యాపీ న చేదేష స్యాత్తే హృది సనాతనః।
సశైలం లఙ్ఘయేయం త్వామమ్భోధిం హనుమానివ।। 1030 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా వానరోఽవాదీత్సముద్భూతతనూరుహః।
కోఽసౌ విలఙ్ఘితామ్భోధిర్హనుమానిత్యభూత్పురా।। 1031 ।।
ఇతి పృష్టః ప్లవంగేన ప్రత్యభాషత పాణ్డవః।
సహాయో రఘునాథస్య దశకణ్ఠకులచ్ఛిదః।। 1032 ।।
సీతాన్వేషణసంరబ్ధో యో విలఙ్ఘ్య మహామ్బుధిమ్।
దదాహ లఙ్కాం సాతఙ్కాం నిర్దిశన్ఘోరరక్షసామ్।। 1033 ।।
స మే భ్రాతానిలసుతో విశ్రుతో భువనత్రయే।
యేనాబ్ధివిక్రమే పద్భ్యాం మహేన్ద్రో వామనీకృతః।। 1034 ।।
ఇతి బ్రువాణం సావజ్ఞో వానరః పాణ్డునన్దనమ్।
ఉవాచోత్క్షిప్య లాఙ్గూలం మమైతద్గమ్యతామితి।। 1035 ।।

పాణినైకేన భీమోఽథ పుచ్ఛముద్ధర్తుమక్షమః।

జగ్రాహ సర్వప్రాణేన భుజాభ్యాం న శశాక సః।। 1036 ।।

ఆలోహితముఖః స్విద్యద్గాత్రో దష్టరదచ్ఛదః।

ఘటమానః ప్రయత్నేన భుజాభ్యాం జగతీం యయౌ।। 1037 ।।

నిఃశ్వసన్మూర్ఛితః సోఽథ స్తుత్వా తస్యోర్జితం బలమ్।

కో భవాన్కిమవాన్కిం స్విదిత్యభాషత విస్మితః।। 1038 ।।

తతస్తమవదత్ప్రీతః ప్రహసన్వానరేశ్వరః।

అహం స హనుమాన్భీమ తనయో మాతరిశ్వనః।। 1039 ।।

శ్రేయసే తవ వర్త్మేదం నిరుద్ధం మాయయా మయా।

మా త్వాం శపేయుః సంక్రుద్ధాః సిద్ధా విక్రమగర్వితమ్।। 1040 ।।

గిరే రమ్యనికుఞ్జేషు గాయన్తి త్రిదశాఙ్గనాః।

సతతం రామచరితం మమ తేనేహ సంనిధిః।। 1041 ।।

నాతిదూరే కమలినీ సా యదర్థం త్వమాగతః।

అనుద్ధతగతిర్దివ్యే వినీతోఽస్మిన్గిరౌ వ్రజ।। 1042 ।।

ఇతి బ్రువాణం కౌన్తేయః ప్లవగేన్ద్రం కృతాఞ్జలిః।

ఉవాచ ద్రష్టుమిచ్ఛమి రూపం తవ నిజం విభో।। 1043 ।।

వపుషా యేన భగవన్పురా లఙ్ఘితవానసి।

అపారం పాథసాం రాశిం తద్దర్శయితుమర్హసి।। 1044 ।।

భీమేనాభ్యర్థితః సోఽథ బభాషే ప్రణతప్రియః।

యాతః స కాలో విపులః శక్తయస్తా తిరోహితాః।। 1045 ।।

భవేఽస్మిన్సర్వభాబానాం కాలేన పరివర్తినామ్।

అనిశం క్షీయమాణానాం శ్వః శ్వః కోఽపి విపర్యయః।। 1046 ।।

హ్రస్వే యుగేఽస్మిన్సా శక్తిః కుతో మమ మహీయసీ।

కాలో విపరిణామేన విచిత్రో హి యుగే యుగే।। 1047 ।।

ఏకదాకర్ణ్య పప్రచ్ఛ యుగానాం పాణ్డునన్దనః।
ఆచారం చ విచారం చ దివ్యజ్ఞానం కపీశ్వరమ్।। 1048 ।।
సోఽబ్రవీద్భగవాన్విష్ణుర్దివ్యకాన్తిః కృతే యుగే।
చతుష్పాన్నిఖిలో ధర్మో జనాశ్చైకశ్రుతివ్రతాః।। 1049 ।।
సమజ్ఞానాః సదాచారా ద్వేషదుఃఖవివర్జితాః।
భీమ సంన్యాసినాం కర్మ కుర్వన్తి విగతస్పృహాః।। 1050 ।।
త్రిపాచ్చ ధర్మస్త్రేతాయాం రక్తశ్చ భగవాన్హరిః।
ఫలాయ వర్ణాశ్చత్వారో భజన్తే వైదికీం క్రియామ్।। 1051 ।।
ద్విపాచ్చ ద్వాపరే ధర్మః పీతచ్ఛాయో జనార్దనః।
విరలాశ్చ సదాచారా రాగద్వేషాకులా జనాః।। 1052 ।।
ఏకపాదః కలౌ ధర్మః కృష్ణతాం యాతి కేశవః।
లోకో లుప్తక్రియాచారో వ్యాధివ్యసనపీడితః।। 1053 ।।
ఇత్యేషా కాలయోగేన వివిధాచారలక్షణా।
యుగస్థితిరవిశ్రాన్తా చక్రవత్పరివర్తతే।। 1054 ।।
తథాపి దర్శయామ్యేవ పురాణం తే మహద్వపుః।
ఇత్యుక్త్వార్కపథోత్తీర్ణ నిజరూపమదర్శయత్।। 1055 ।।
తస్య ప్రవర్ధమానస్య బభూవాత్యుచ్ఛ్రితం వపుః।
పునర్నివృత్తాగస్త్యస్య విన్ధ్యస్యేవ మహీభృతః।। 1056 ।।
పరిణాహసముత్సేధైర్యాతే తస్మిన్నమేయతామ్।
తత్స్కన్ధబన్ధసంరుద్ధం పర్యాప్తమభవన్నభః।। 1057 ।।
సహస్రసూర్యమాలాఙ్కం హేమాచలమివోత్థితమ్।
భీమో దదర్శ దుష్ప్రేక్ష్యం తమర్ధోన్మీలితేక్షణః।। 1058 ।।
వ్యాజృమ్భివక్త్రకుహరస్ఫురజ్జిహ్వాబిభీషణమ్।
ప్రవిష్టౌర్వానలజ్వాలం లఙ్ఘనే జలధేరివ।। 1059 ।।

విస్ఫుష్టదష్టదంష్ట్రాంశుపటలైర్దిక్తటే ముహుః।
లిఖన్తమివ కర్పూరైః కాకుత్స్థస్యాక్షయం యశః।। 1060 ।।
విద్యుత్సహస్రపిఙ్గేన వ్యాప్తం విపులతేజసా।
లఙ్కాదాహప్రణయినా సేవమానమివాగ్నినా।। 1061 ।।
కుమ్భకర్ణదశగ్రీవవిశిఖవ్రణలక్ష్మణా।
వక్షసా స్థగితాకాశం రాక్షసక్షయకారిణా।। 1062 ।।
హేలావ్యావర్తమానేన లాఙ్గూలేన మహీయసా।
శ్రితం వాసుకినైవైత్య స్వయం మన్దరశఙ్కయా।। 1063 ।।
తం వీక్ష్య విస్మితో భీమః కల్పాన్తదహనప్రభమ్।
ఉవాచ సంహర విభో దుర్నిరీక్ష్యమిదం వపుః।। 1064 ।।
తేజస్తే భైరవం వీర త్రైలోక్యం నిర్దహేత్క్షణాత్।
ప్రసీద భగవన్సర్వం క్షమ్యతాం మమ చాపలమ్।। 1065 ।।
ఇత్యర్థితః పాణ్డవేన సంజహార నిజం వపుః।
భీమం భీమబలః ప్రీత్యా హనుమానాలిలిఙ్గ చ।। 1066 ।।
తద్భుజాభ్యాం పరిష్వక్తః కృతకృత్య పృథాసుతః।
బలం చైవ మహాభాగ్యం సహస్రగుణమాప్తవాన్।। 1067 ।।
తతోఽబ్రవీత్పాణ్డుసుతం వరదో వాయునన్దనః।
కిం కరోమి ప్రియం భ్రాతస్తవ విక్రమశాలినః।। 1068 ।।
మథామి కిం కౌరవాణాం శిలయా హస్తినాపురమ్।
అథవా సంనిధానం వః కరిష్యామ్యర్జునధ్వజే।। 1069 ।।
తత్ర స్థితస్య మే నాదైః పుష్కరావర్తనాదిభిః।
ఘట్టితాః కౌరవాః సంఖ్యే ప్రయాస్యన్తి క్షణాత్క్షయమ్।। 1070 ।।
ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే క్షిప్రం ప్లవగేన్ద్రే వృకోదరః।
కమలార్థీ యయౌ తస్య మాహాత్మ్యం తద్విచిన్తయన్।। 1071 ।।

హనుమద్భీమసమాగమః।। 22 ।।

తతః ప్రాయాత్సముత్తీర్య భీమః సిద్ధతరఙ్గిణీమ్।
మజ్జద్విద్యాధరవధూకుచాస్ఫాలాకులోదకామ్।। 1072 ।।
స ధనేశాచలం ప్రాప్య దదర్శ నలినీం నవామ్।
వీచిహస్తసమాధూతకమలాం కమలామివ।। 1073 ।।
పరాగపటసంవీతవినతామ్భోరుహాననామ్।
రవిశ్రియాబోధ్యమానసంజ్ఞాం నవవధూమివ।। 1074 ।।
దృష్ట్వా రథాఙ్గసారఙ్గప్రతిబిమ్బవిడమ్బితామ్।
రసత్కలరవోదారహంసహాసవతీమివ।। 1075 ।।
కుముదామోదసంరుద్ధమధుపాలాపసీత్కృతామ్।
క్వణద్విహఙ్గరశనాం సురతాకులితామివ।। 1076 ।।
ప్రత్యగ్రగోత్రసస్వనితైర్నిర్ఝరైః పయసో ముహుః।
వీచిభ్రూభఙ్గసంరమ్భాం సోద్వేగాం మానినీమివ।। 1077 ।।
ఘనపుష్కరలీనాలితతస్వానమనోరమామ్।
దంష్ట్రాగ్రబిసినీసూత్రధారహంసాం నదీమివ।। 1078 ।।
ఉత్పతత్పక్షిపక్షాగ్రపతజ్జలకణాకులామ్।
షట్పదౌఘాసితపటాం దుర్దినాభిసృతామివ।। 1079 ।।
శిఞ్జానభృఙ్గవలయాం భ్రశ్యత్కేసరమాలికామ్।
వలత్ఫేనావలీహారాం కేలితాణ్డవితామివ।। 1080 ।।
వీచిహస్తాహతిచలత్ప్రతిబిమ్బేన్దుకన్దుకామ్।
తీరశాఖాసఖీబద్ధదోలాం రాజసుతామివ।। 1081 ।।
వైడూర్యనాలరుచిరైః శోణరత్నమయచ్ఛదైః।
భూషితాముద్ధతామోదైః పద్మైః కనకకర్ణికైః।। 1082 ।।
స తామాలోక్య విబభౌ హర్షోత్ఫుల్లవిలోచనః।

కో నామ గుణినాం సఙ్గాన్న స్యాదానన్దనిర్ఝరః।। 1083 ।।

రక్షాయై రాక్షసాస్తస్యా నిర్దిష్టా హేమకఙ్కటాః।

తే సమేత్య జిహీర్షన్తం కమలాని వృకోదరమ్।। 1084 ।।

ఊచుః కస్త్వం ధనపతేర్నలినీం హన్తుమర్హసి।

త్రిదశైరపి దుష్ప్రాపామస్మాభిః పరిరక్షితామ్।। 1085 ।।

ఇమాం నాసాదయత్యన్యో బలాదత్యక్తజీవితః।

అయాచితా విత్తపతేరియం హన్తుం న పార్యతే।। 1086 ।।

నివర్తఖాఫలాయాసాన్మిథ్యాభ్రాన్తోఽసి కాననే।

ఏతదాకర్ణ్య కౌన్తేయస్తానువాచావిశఙ్కితః।। 1087 ।।

పాణ్డవో భీమసేనోఽహమనుజో ధర్మజన్మనః।

పద్మాన్యేతాని కృష్ణాయాః కృతే హర్తుమిహాగతః।। 1088 ।।

క్షత్రియోఽహం కథం యాచే వయం యాచ్ఞాస్వశిక్షితాః।

సర్వసాధారణా చేయం జాతా భూధరకన్దరే।। 1089 ।।

వరాఙ్గనేవ నలినీ నిజః కస్య పరిగ్రహః।

ఇత్యుదీర్యోల్లసత్కమ్పాం లోలనీలాబ్జలోచనామ్।। 1090 ।।

పద్మనాలలతాలక్ష్యపులకాకారకణ్టకామ్।

స్రస్తహంసాలిరశనాం సరసీమాలిలిఙ్గ తామ్।। 1091 ।।

వల్గత్కాఞ్చనపద్మాని తం దృష్ట్వా హర్తుముద్యతమ్।

వీరం దశ సహస్రాణి రక్షసాం సముపాద్రవన్।। 1092 ।।

ఘోరాః క్రోధవశా నామ తే యక్షైః సహ రాక్షసాః।

అదృశ్యం మారుతిం చక్రుః శరశక్త్యసితోమరైః।। 1093 ।।

స సమాదాయ విపులాం గదాం కార్తస్వరాఙ్గదామ్।

కృతాన్తనగరే చక్రే సుచిరాద్రాక్షసాగమమ్।। 1094 ।।

తేషాం కలావశేషం తత్సైన్యం కృత్వావహేలయా।

విదధే రక్షసాం భూయః పునర్దాశరథిర్భ్రమమ్।। 1095 ।।

హతశేషేషు భగ్నేషు తేషు కైలాసకన్దరే।

లీనేషు తత్పయః పీత్వా జగ్రాహాబ్జాని మారుతిః।। 1096 ।।

హతశేషాస్తు తత్కాలే వర్మాయుధపరిచ్ఛదాః।

తే శశంసుస్తతో గత్వా కుబేరాయ పరాభవమ్।। 1097 ।।

సశబ్దవిషమాశ్వాసవదనోద్వాన్తశోణితాన్।

భీమసేనబలాక్రాన్తాన్బభాషే తాన్ధనాధిపః।। 1098 ।।

పద్మాని నిజవద్భీమో హరతు ప్రసభం మమ।

ధన్యః పుణ్యో మహామానీ మాననీయో న కస్య సః।। 1099 ।।

ఇతి వైశ్రవణాత్క్రుద్ధే నివృత్తే రక్షసాం గణే।

విజహారాత్తకమలో భీమః పుష్కరిణీతటే।। 1100 ।।

అత్రాన్తరే ధర్మసూనోః ప్రతివాతాదికం మహత్।

అత్రాప్యాసీత్స నిర్ఘాతో ఘోరః సంగ్రామసూచకః।। 1101 ।।

ఉల్కానిపాతశబలం వీక్ష్య వ్యాప్తామ్బరం తమః।

క్వ భీమ ఇతి పప్రచ్ఛ శఙ్కితో ధర్మనన్దనః।। 1102 ।।

తస్య వ్యవసితం శ్రుత్వా ద్రౌపద్యా వినివేదితమ్।

ప్రతస్థే వ్యథితస్తూర్ణం సానుజో ధనదాచలమ్।। 1103 ।।

ఘటోత్కచేనోహ్యమానః సానుజేన విహాయసా।

లోమశప్రముఖైః సార్ధ యయౌ కృష్ణాసఖః క్షణాత్।। 1104 ।।

స తాం పుష్కరిణీం ప్రాప్య హైడమ్బేన నివేదితామ్।

భీమసేనం గదాపాణిం దదర్శ హతరాక్షసమ్।। 1105 ।।

తముపేత్య పరిష్వజ్య రాజా శ్రుత్వా చ తత్కథామ్।

ఆవేగాత్పునరప్యేవమిత్యువాచ సవిస్మయః।। 1106 ।।

తతః పరస్పరం సర్వే తత్రప్రహర్షకృతోత్సవాః।

కంచిత్కాలం విజహ్రుస్తే తస్మిన్కమలినీతటే।। 1107 ।।

పుష్కరాహరణమ్।। 23 ।।

(తీర్థయాత్రాపర్వ)

యుధిష్ఠిరాజ్ఞయా యాతే నిజం ధామ ఘటోత్కచే।
శిష్యోఽహం భార్గవస్యేతి వదన్ద్విజవరాకృతిః।
ప్రాయాజ్జటాసురో నామ ప్రచ్ఛన్నస్తాన్నిశాచరః।। 1108 ।।
ఛిద్రాపేక్షీ స సతతం గణయన్సర్వమాయుధమ్।
ఉవాస సుచిరం తేషాం పూజ్యమానో ద్విజన్మభిః।। 1109 ।।
భీమే కదాచిన్మృగయారసాద్యాతే జటాసురః।
జహార విపులాకారః సభార్యం సానుజం నృపమ్।। 1110 ।।
తమబ్రవీద్ధర్మసుతశ్ఛద్మనాపహృతాయుధః।
ధౌరేయోఽసి కృతఘ్నానాం బత పాపకృతాం గురుః।। 1111 ।।
అభయం సంశ్రయం మానమన్నం వా ప్రాప్తవాన్యతః।
హింస్రోఽపి చరతే ద్రోహం న తత్ర నిరపత్రాపః।। 1112 ।।
ఇత్యుక్త్వా పాణ్డవః పృష్ఠే తస్యాభూద్గిరిగౌరవః।
మనోజవా బభూవాస్య గతిర్యేన విడమ్బితా।। 1113 ।।
విధూయ సహదేవోఽథ తం బలేన నిరాయుధః।
తిష్ఠేత్యువాచ సంరబ్ధో ద్రౌపదీం పరిసాన్త్వయన్।। 1114 ।।
ఏతస్మిన్నన్తరే భీమః సమేత్య పిశితాశినా।
తాన్దదర్శ హృతాన్దూరాత్కృష్ణాం చ కమలేక్షణః।। 1115 ।।
సోఽభిమృష్య స్ఫురత్క్రోధాత్తం జవాద్భయవిద్రుతమ్।
జగ్రాహ దోర్భ్యాం నిబిడం చిరాత్పుత్రమివాగతమ్।। 1116 ।।
స భీమభుజయన్త్రేణ పీడితో రజనీచరః।
తమూచే బకకిర్మీర వధదర్పం హరామి తే।। 1117 ।।

ఇత్యుక్త్వా ముష్టిభిర్భీమం వజ్రసారైరతాడయత్।
తతో వృక్షైః శిలాభిశ్చ చిరం యుద్ధమభూత్తయోః॥ 1118 ॥
అథ భీమో వినిష్పిష్య వపుస్తస్య తతః క్షితౌ।
ఉజ్జహార శిరః కాయాత్ఫలం తాలతరోరివ॥ 1119 ॥

జటాసురవధః॥ 24 ॥

కృతాన్తాతిథినాం యాతే రాక్షసే సమనోరథే।
సానుజో ధర్మజః ప్రాయాద్బదర్యాశ్రమమశ్రమః॥ 1120 ॥
తత్ర స్థిత్వా మునిగణైరర్జునాగమనోత్సుకః।
స దినైః సప్తదశభిః ప్రయయౌ తుహినాచలమ్॥ 1121 ॥
రాజర్షేరాశ్రమం తత్ర సంప్రాప్య వృషపర్వణః।
న్యాసం తస్మై వినిక్షిప్య విపులం స్వం పరిచ్ఛదమ్॥ 1122 ॥
హిమవచ్ఛిస్వరం రమ్యమగమద్గన్ధమాదనమ్।
సంచరత్సిద్ధతరుణీచరణాలక్తకాఙ్కితమ్॥ 1123 ॥
విచిత్రకాఞ్చనలతాకుఞ్జగుఞ్జద్విహఙ్గమమ్।
హరహాససితస్ఫారనిర్ఝరోదారకన్దరమ్॥ 1124 ॥
ఉత్ఫుల్లకింశుకాశోకకర్ణికారమనోహరే।
తత్ర దృష్ట్వోజ్జ్వలాం లక్ష్మీం భీమమూచే యుధిష్ఠిరః॥ 1125 ॥
నానాధాతువిచిత్రస్య శక్రాయుధశతత్విషః।
పశ్య భూమిభృతః శోభాం దీర్ఘనిర్ఝరహారిణః॥ 1126 ॥
పశ్య మన్దాకినీతీరచారురత్నశిలాతలే।
గాయన్తి పాణినాలమ్బ్య కిన్నర్యో హేమవల్లకీః॥ 1127 ॥
కేలిప్రమత్తా మరుతో మన్దారామోదవాదినః।
విద్యాధరాఙ్గనాః పశ్య సేవన్తే లలితాలకాః॥ 1128 ॥
ఇతి కాన్తావనాన్తేషు శ్రియో నిర్వర్ణయన్నృపః।

ఆర్ష్టిషేణస్య రాజర్షేరాశ్రమం ప్రాప్య సానుగః।। 1129 ।।
బబన్ధ సానుజస్తత్ర పూజితస్తేన పాణ్డవః।
స్థితిం స్థితిజ్ఞో విజ్ఞాయ గిరీన్ద్రం దుర్గమం తతః।। 1130 ।।
తతః కదాచిత్సహసాసరసోఽన్తర్గరుత్మతా।
ద్రుతే వేగాన్మహానాగే సోఽద్రిర్వాతాకులోఽభవత్।। 1131 ।।
నిపేతుర్మరుతా తేన సుదూరశిఖరోద్భవాః।
అపూర్వాః పారిజాతశ్రీజయినః కుసుమోత్కరాః।। 1132 ।।
దృష్ట్వా విచిత్రరూపాణి తాని పుష్పాణి పార్వతీ।
ఉవాచ విజనే భీమం హర్షోత్ఫుల్లవిలోచనా।। 1133 ।।
ఇతః పరం రమ్యతరం పార్శ్వమస్య మహీభృతః।
ద్రష్టుముత్కణ్ఠతే చేతో దివ్యపుష్పాచితం మమ।। 1134 ।।
వారితే ధన్వినా పూర్వం త్వయా రాక్షసమణ్డలే।
పశ్చాదహం సమేష్యామి భువమేతామకణ్టకామ్।। 1135 ।।
ఇతి ప్రణయశాలిన్యా ప్రేయస్యా ప్రేరితః ప్రియః।
సాయుధః ప్రయయౌ భీమో దిశం ధనదలాలితామ్।। 1136 ।।
సరత్నతోరణవతీం స్ఫారస్ఫాటికమన్దిరామ్।
దృష్ట్వాలకాం శఙ్ఖశబ్దం విదధే వాయునన్దనః।। 1137 ।।
అమానుషమివ ప్రాప్తం తం దృష్ట్వోద్ధతగామినమ్।
గుహ్యకాః సహ రక్షోభిః క్రుద్ధా యుద్ధార్థమాయయుః।। 1138 ।।
తైః క్రూరకర్మభిస్తస్య విమర్దస్తుములోఽభవత్।
ధన్వినో రాఘవస్యేవ ఖరప్రభృతిభిః పురా।। 1139 ।।
భీమైర్భీమభుజోత్సృష్టైర్భల్లైర్వజ్రైశ్చ దారుణైః।
క్షతాఙ్గాన్యభవన్క్షిప్రం వపూంషి పిశితాశినామ్।। 1140 ।।
తే భగ్నదర్పాః సహసా దుద్రువుర్భయపిణ్డితాః।

అకాలకాలజలదాః పవనప్రేరితా ఇవ।। 1141 ।।

తాన్వీక్ష్య విముఖాన్వీరః కుబేరస్య ప్రియః సఖః।

మా నశ్యతేతి ప్రోవాచ మణిమాన్రాక్షసేశ్వరః।। 1142 ।।

మానినాం మరణం శ్రేయః సమరే న పలాయనమ్।

తరఙ్గలోలాన్యాయూంషి కీర్తిః కల్పాన్తసాక్షిణీ।। 1143 ।।

ఇత్యుక్త్వా మణిమాన్క్రుద్ధో భీమమభ్యాద్రవద్బలీ।

గదామాదాయ విపులాం పృథుశ్రృఙ్గ ఇవాచలః।। 1144 ।।

తద్భుజప్రేరితాం వేగాదాపతన్తీం వృకోదరః।

చక్రే గదాం తాం విశిఖైర్మయూఖఖచితామివ।। 1145 ।।

శక్తిం చిక్షేప భీమాయ తతః స భుజగీమివ।

తాం తస్యై దూరముత్ప్లుత్య చిక్షేప క్షయదూతికామ్।। 1146 ।।

శూలం విధాయ దలశో మణిమత్ప్రేరితం తయా।

గదాహతోఽథ మణిమాన్నిపపాత విచేతనః।

వజ్రభగ్న ఇవాకీర్ణకటకో రోహణాచలః।। 1147 ।।

మణిమద్వధః।। 25 ।।

అత్రాన్తరే భీమసేనమపశ్యన్ధర్మనన్దనః।

పునః శఙ్కాకులః ప్రాయాదన్వేష్టుం ధనదాచలమ్।। 1148 ।।

ఆర్ష్టిషేణాశ్రమే ధృత్వా ద్రౌపదీం సానుజోఽథ సః।

భూభృతో దూరముల్లఙ్ఘ్య దదర్శ పవనాత్మజమ్।। 1149 ।।

తం దృష్ట్వా నిహతారాతిం ప్రహృష్టో విజయాగ్రజమ్।

నిష్పిష్టరత్నముకుటం మణిమన్తం చ పాతితమ్।। 1150 ।।

ఉవాచ విస్మితో రాజా సాదరం రభసాదహో।

కృతవానసి నిఃశఙ్కః సురాణామిదమప్రియమ్।। 1151 ।।

విరమాస్యాన్మమ గిరా వ్యవసాయాద్బలీయసామ్।

అతిప్రసఙ్గకుపితో యాతి స్నిగ్ధోఽపి శత్రుతామ్॥ 1152 ॥

ఇత్యుక్తవతి కౌన్తేయే క్షయం విజ్ఞాయ రక్షసామ్।

స్వయం వైశ్రవణః శ్రీమాన్క్రుద్ధస్తం దేశమాయయౌ॥ 1153 ॥

తం దృష్ట్వా దేవమాయాన్తం ప్రణనామ యుధిష్ఠిరః।

భీమస్తు నిర్వ్యథో యోద్ధుం దర్పాదభిముఖోఽభవత్॥ 1154 ॥

తతః ప్రహస్య భగవాఞ్శాన్తకోపో ధనాధిపః।

ఉవాచ వీరా యుష్మాసు న మన్యుర్వర్తతే మమ॥ 1155 ॥

త్రిదశానాం పురా యజ్ఞే ప్రయాతోఽహం కుశావతీమ్।

త్రిభిర్మహాపద్మశతైర్యక్షాణాం పరివారితః॥ 1156 ॥

సఖా మే రాక్షసపతిర్మణిమానేష పార్శ్వగః।

అగస్త్యస్యోపరి తదా నిరష్ఠీవన్నభోగతః॥ 1157 ॥

కుపితః స శశాపైనం మూఢముగ్రతపా మునిః।

మర్త్యాదవాప్స్యసి వధం సానుగో న చిరాదితి॥ 1158 ॥

ఏతన్నికారజం పాపం తం దృష్ట్వా భువి మానుషమ్।

తే నష్ట్యతిహతానీకమితి మామపి సోఽభ్యధాత్॥ 1159 ॥

సోఽయం హతోఽద్య భీమేన శాపాత్తస్య సఖా మమ।

అహం చ కిల్బిషాన్ముక్తో దృష్ట్వా వీరం వృకోదరమ్॥ 1160 ॥

దర్పసాహసశీలానామవిచారితకారిణామ్।

ఆయుషా సహ నశ్యన్తి సంపదో మూఢచేతసామ్॥ 1161 ॥

వినయాహృతమానానాం సునయాహృతసంపదామ్।

ప్రణయాహృతమిత్రాణాం కీర్తిస్త్రైలోక్యకౌముదీ॥ 1162 ॥

కుశలీ శక్రసదనాత్ప్రాప్తాస్తః శ్వేతవాహనః।

యుష్మాన్సమేష్యత్యచిరాదిత్యుదీర్య తిరోదధే॥ 1163 ॥

వైశ్రవణసమాగమః॥ 26 ॥

ప్రయాతే గుహ్యకాధీశే సానుగే పాణ్డునన్దనాః।
ఆర్ష్టిషేణాశ్రమం గత్వా కృష్ణాం ప్రాపుర్ముదాన్వితాః।। 1164 ।।
తేషాం నివసతాం తత్ర ఫల్గునోత్సుకచేతసామ్।
అల్పోఽపి ప్రయయౌ కాలః సంవత్సరశతోపమః।। 1165 ।।
తతః కదాచిద్గగనం వ్యాప్తం విపులతేజసా।
అదృశ్యత ప్రజ్వలితైర్మేరుశృఙ్గైరివావృతమ్।। 1166 ।।
అథావతీర్య నభసః సమభ్యాయాద్ధనంజయః।
శిఞ్జానకిఙ్కిణీజాలైర్మాతలిప్రేరితైర్హయైః।। 1167 ।।
పాణినా ఖయమిన్ద్రేణ మూర్ధ్ని బద్ధేన భాస్వతా।
విభ్రాజితః కిరీటేణ సితోష్ణీషాట్టహాసినా।। 1168 ।।
దివ్యాభరణరోచిష్ణుః ప్రభాపల్లవితాకృతిః।
పారిజాత ఇవాయాతో జేతుం కైలాసపాదపమ్।। 1169 ।।
దేవదత్తేన శఙ్ఖేన కైలాసశతరోచిషా।
శోభితః స్వయమభ్యేత్య యశసేవ శరీరిణా।। 1170 ।।
సోఽవరుహ్య రథాత్పద్భ్యాముపసృత్య యుధిష్ఠిరమ్।
వవన్దే భీమసేనం చ హర్షాదనుజవన్దితః।। 1171 ।।
శక్రదత్తాని భాశ్వన్తి దివ్యాన్యాభరణాని సః।
వితీర్య కృష్ణామానన్దనిఃస్పన్దామాపపౌ దృశా।। 1172 ।।
ధర్మజో హర్షసంరుద్ధః పరిష్వజ్య ధనంజయమ్।
మేనే పవిత్రమాత్మానం శంకరస్పర్శగౌరవాత్।। 1173 ।।
సత్కృతః పాణ్డుతనయైర్మాతలిర్వినయానతైః।
సహస్రవాజినా తేన రథేన ప్రయయౌ దివమ్।। 1174 ।।
చిరసంభృతలావణ్యవిడమ్బితసుధాకరమ్।
పిబన్తశ్చక్షుషా పార్థం న తృప్తిం పాణ్డవా యయుః।। 1175 ।।

అథాపరేఽహ్ని ప్రత్యూషే స్వయమేత్య శచీపతిః।
ప్రహ్వం ధర్మాత్మజం ప్రీతః ప్రోవాచ రచితాఞ్జలిమ్।। 1176 ।।
ప్రాప్తా స్తేణ తవ భ్రాత్రా సురకార్యం మహత్కృతమ్।
పృథ్వీ భుజబలాత్తస్య న చిరాత్త్వమవాప్స్యసి।। 1177 ।।
ఉక్త్వేత్యన్తర్హితే శక్రే ధర్మసూనుః కిరీటినమ్।
పప్రచ్ఛ సర్వవృత్తాన్తం సురకార్యం చ యత్కృతమ్।। 1178 ।।
సోఽవదత్స్వయమాఖ్యాతుం రాజన్నిజపరాక్రమమ్।
న మే ప్రగల్భతే వాణీ కింతు వచ్మి త్వదాజ్ఞయా।। 1179 ।।
త్వత్తోఽహం త్వద్వితీర్ణాం తాం ప్రాప్య విద్యామితో గతః।
అపశ్యం తపసా దేవం శంకరం శబరాకృతిమ్।। 1180 ।।
తోషితః సన్నియుద్ధేన మమ పాశుపతం దదౌ।
అస్త్రం యస్య ప్రభాజాలైర్బభూవుర్జటిలా దిశః।। 1181 ।।
తతోఽహం లోకపాలేభ్యో దేవదేవే తిరోహితే।
అవాప్య సర్వాణ్యస్త్రాణి ప్రయాతః శక్రమన్దిరమ్।। 1182 ।।
నిజాసనార్ధం దేవేన స్వయం వృత్రబలత్విషా।
తత్రోపవేశితో భక్త్యా సురవిస్మయదోఽభవమ్।। 1183 ।।
కాలేన సర్వాణ్యస్త్రాణి దత్వా జమ్భనిసూదనః।
ఊచే దత్వా మమ స్కే కరం శిఞ్జానకఙ్కణమ్।। 1184 ।।
ప్రాప్తోఽసి వీర వీరాణాం శౌర్యసీమన్తరత్నతామ్।
నివాతకవచాన్దైత్యానధునా హన్తుమర్హసి।। 1185 ।।
సముద్రకోటినిలయాస్త్రిస్త్రః కోట్యస్తరస్వినామ్।
సేనా పరిచ్ఛదస్తేషాం సమరేష్వనివర్తినామ్।। 1186 ।।
ఇత్యుక్త్వాఖణ్డలః శ్రీమానభినన్దితశాసనమ్।
ప్రాహిణోన్మాతలిసఖం నిజేన స్యన్దనేన మామ్।। 1187 ।।

కిరీటమక్షయ్యం జ్యాం చ వర్మాభేద్యమిదం తథా।
మహేన్ద్రదత్తం ప్రాప్యాహం యాతో దైత్యాశ్రితాం దిశమ్॥ 1188 ॥
ప్రస్థితం మాం సమాలోక్య సురారిదలనోద్యతమ్।
దేవాః శఙ్ఖమిమం మహ్యం ప్రదదుర్విపులస్వనమ్॥ 1189 ॥
బలాద్వాజిసహస్రేణ మయూరరుచిరత్విషా।
యుక్తేన స్యన్దనేనాథ ప్రాప్తోఽహం జలధేస్తటీమ్॥ 1190 ॥
త్వఙ్గత్తరఙ్గసంఘట్టశోషితాశేషదిక్తటే।
వేలావనే వారిరాశేరపశ్యం విపులాం పురీమ్॥ 1191 ॥
ప్రలయామ్బుధరధ్వానసోదరం శఙ్ఖనిఃస్వనమ్।
శ్రుత్వా నివాతకవచా మామమన్యన్త వజ్రిణమ్॥ 1192 ॥
ఆరోపితమహాచాపాః కృష్ణఖఙ్గ విభీషణాః।
తే మాముపాద్రవన్క్రుద్ధా రథినో బద్ధకఙ్కటాః॥ 1193 ॥
తతస్తానవిశన్క్షిప్రం గాణ్డీవప్రేషితాః శరాః।
సాయం వస్తుమివాయాతా విహఙ్గావనపాదపమ్॥ 1194 ॥
మమార్ధచన్ద్రకృత్తాని వక్త్రాణి సురవైరిణామ్।
నిపేతుః కాలపక్వానాం ఫలానీవ మహీరుహామ్॥ 1195 ॥
అథ మాయాసముదభూద్ఘోరా త్రైలోక్యమోహినీ।
త్రైః సృష్టా మాతలిరపి ప్రయయౌ మూఢతాం యయా॥ 1196 ॥
తమోనిబద్ధదిక్చక్రాః శైలశస్త్రాగ్నివర్షిణః।
అదృశ్యాస్తే చిరం చక్రుః సంహరాత్కులితం జగత్॥ 1197 ॥
మహాస్త్రైరథ తన్మాయాం విదార్య విపులామహమ్।
అకార్యం హేలయా తేషాం జీవితావచయం శరైః॥ 1198 ॥
పతితైర్విపులైస్తేషాం శరీరైర్గిరిసంనిభైః।
నిరుద్ధా దివముత్పేతుర్మాతలిప్రేరితా హయాః॥ 1199 ॥

హత్వా నివాతకవచాన్ప్రవిష్టస్తత్పురీమహమ్।
విచిత్రరత్నభవనప్రభాక్షిప్తామరావతీమ్॥ 1200 ॥
వికీర్ణహారరచనాస్త్రస్తాస్తరలలోచనాః।
అపశ్యం విద్రుతాస్తత్ర నూతనాతఙ్కకమ్పితాః॥ 1201 ॥
మాం దృష్ట్వా వలితగ్రీవాస్తాస్తూర్ణమనివారితాః।
ముహుస్త్రికపరావృత్తిలక్షితైకకుచా యయుః॥ 1202 ॥
తతోఽహం ప్రాప్తవిజయః ప్రస్థితస్త్రిదశాలయమ్।
అపశ్యం వ్యోమగం చారు పురం కాఞ్చనమన్దిరమ్॥ 1203 ॥
కిమేతదితి పృష్టోఽథ మయా మాతలిరభ్యధాత్।
హిరణ్యపురమిత్యేతద్విశ్రుతం కామగం పురమ్॥ 1204 ॥
పౌలోమాః కాలఖఞ్జాశ్చ తిష్ఠన్త్యస్మిన్మహాసురాః।
ఋతే మర్త్యమవధ్యాస్తే కస్యచిద్బ్రహ్మణో వరాత్॥ 1205 ॥
తతోఽహం మాతలివచః శ్రుత్వా తత్పురవాసినామ్।
అవాప సవిధం స్ఫూర్జద్గాణ్డీవనిబిడధ్వనిః॥ 1206 ॥
తతస్తే విపులక్రోధా నూతనా ధర్షణోత్కటాః।
మాం సమభ్యాయయుర్భీమా నదన్తో భైరవస్వనాః॥ 1207 ॥
తైః శస్త్రవృష్టిముత్సృష్టాం మహసా పిహితామ్బరామ్।
కించిచ్ఛిథిలధైర్యోఽహం న ధర్తుమభవం విభుః॥ 1208 ॥
తదృయౌ స్థగితాలోకా మాయా తేషాం మహీయసీ।
సమస్తభవనాభోగే భయమావిరభూద్యయా॥ 1209 ॥
తానహం దుర్జయాన్మత్వా సమాలమ్బ్య ధృతిం శనైః।
త్ర్యమ్బకం త్రిపురారాతిం నమస్కృత్య త్రిలోచనమ్॥ 1210 ॥
స్మృతమాత్రం పురా ప్రాప్తం జ్వాలాజటిలవిగ్రహమ్।
అస్త్రం పాశుపతం ఘోరం గాణ్డీవే సమయోజయమ్॥ 1211 ॥

షడ్భుజాస్త్రిముఖాః సర్వభూషితాస్త్రివిలోచనాః।
నానాప్రాణిముఖాస్తస్మాన్నిర్యయుర్భీషణా గణాః।। 1212 ।।
తైః క్షణాద్ధ్వస్తమాయాస్తే హిరణ్యపురవాసినః।
నీతాః సర్వే సదయితాః స్మృతిమాత్రావశేషతామ్।। 1213 ।।
హతేషు తేషు వీరేషు రుద్రాస్త్రేణోగ్రతేజసా।
ఆగమం శక్రసూతేన పూజ్యమానః సురాలయమ్।। 1214 ।।
నిహతారాతిమాలోక్య ప్రాప్తం మామథ వృత్రహా।
ఇమాం మే కాఞ్చనీం మాలాం ప్రదదౌ హర్షనిర్భరః।। 1215 ।।

నివాతకవచవధః।। 27 ।।

విజయేనేతి కథితం శ్రుత్వా రాజా సహానుజః।
ప్రహర్షోత్ఫుల్లనయనో విపులం విస్మయం యయౌ।। 1216 ।।
అథ తాని మహాస్త్రాణి రాజ్ఞే దర్శయితుం జయమ్।
సముద్యతం సురా దృష్ట్వా కమ్పితాస్సాఖిలా దిశః।। 1217 ।।
ఊచుర్నాకారణం ప్రాప్తదివ్యాన్యస్త్రాణి బాలవత్।
ప్రయోక్తుమర్హస్యేతాని నిర్దహన్తి జగత్క్షణాత్।। 1218 ।।
నభస్తలాదిత్యుదీర్య గతే గీర్వాణమణ్డలే।
ఆమన్త్ర్య పాణ్డవాన్ప్రాయాద్దేవర్షిర్లోమశో దివమ్।। 1219 ।।

లోమశతీర్థయాత్రా।। 28 ।।

వత్సరైః పఞ్చభిః ప్రాప్తే ధృతాస్త్రే సవ్యసాచిని।
వర్షద్వయావశేషే చ వనవాసే యుధిష్ఠిరః।। 1220 ।।
ఆర్ష్టిషేణం సమామన్త్ర్య కామ్యకం గన్తుముద్యతః।
పరిచ్ఛదం సమాదాయ కామ్యకం వృషపర్వణః।। 1221 ।।
విశాఖాయూపమాసాద్య కటకం హిమభూభృతః।
విజహార మహార్హాసు వత్సరం సిద్ధభూమిషు।। 1222 ।।

తతః కదాచిద్విస్ఫూర్జద్విషవేగోల్బణాననమ్।
దదర్శ పన్నగం భీమో రుద్ధభూధరకన్దరమ్॥ 1223 ॥
దంష్ట్రాన్తరాలవిచలద్దీర్ఘజిహ్వావిభీషణమ్।
పృథుశీత్కారనిఃశ్వాసవిప్లుష్టాయతపాదపమ్॥ 1224 ॥
భిన్నాఞ్జనచయచ్ఛాయం నీలాద్రిమివ జఙ్గమమ్।
హరితాలపిశఙ్గాభిర్వ్యక్తలేఖాభిరఙ్కితమ్॥ 1225 ॥
ఉదరేణాతిరౌద్రేణ వ్యఞ్జితోగ్రవిషోష్మణా।
విరాజమానం విస్తీర్ణవలీవలయమాలినా॥ 1226 ॥
వహ్నికుణ్డోపమానాభ్యాం నేత్రాభ్యాం విహితాతపమ్।
ప్రసాదమివ కాలస్య కుర్వాణం జృమ్భయా ముఖమ్॥ 1227 ॥
తం వీక్ష్య విస్మయావిష్టో జాతరోమాఞ్చకఞ్చుకః।
చిత్రన్యస్య ఇవ క్షిప్రం నిఃస్పన్దోఽభూద్వృకోదరః॥ 1228 ॥
నాగాయుతబలం భీమం భుజగః సోఽథ భీషణః।
భోగేనాభిగినావేష్ట్య జగ్రాహ భుజగౌరవాత్॥ 1229 ॥
నిరుద్ధస్తేన బలినా మారుతిర్గిరివర్ష్మణా।
శ్వసన్వివర్ణవదనో నిశ్చేష్టస్తమభాషత॥ 1230 ॥
త్రైలోక్యకవలీకారచతురో భీమదర్శనః।
త్వమేవ భగవాన్కాలః కిం సాక్షాద్వపుషామునా॥ 1231 ॥
నతం పశ్యామి లోకేషు త్రిషు మద్భుజగౌరవమ్।
యస్యాగ్రే కుణ్ఠతాం యాతమృతే కాలాద్బలీయసః॥ 1232 ॥
అహో ను ధార్తరాష్ట్రాణామనుకూలేన వేధసా।
వృథైవ విహితాస్తే తే మమ మాతుర్మనోరథాః॥ 1233 ॥
ఇత్యుక్తః పాణ్డుపుత్రేణ ప్రోవాచాజగరః స్వయమ్।
శాపబద్ధస్య ధాత్రా మే దిష్ట్యాదిష్టోఽసి భోజనమ్॥ 1234 ॥

ఇతి బ్రువాణే భుజగే భీమే చార్తప్రలాపిని।
దృష్ట్వాయాద్దుర్నిమిత్తాని తం దేశం పాణ్డవాగ్రజః।। 1235 ।।
స దృష్ట్వా భోగిసంక్రుద్ధం భ్రాతరం భుజశాలినమ్।
విషణ్ణవదనోఽపృచ్ఛత్తం కోఽసీతి భుజఙ్గమమ్।। 1236 ।।
సోఽబ్రవీత్పార్థ నహుషః క్ష్మాపాలో వ్యాలతామిమామ్।
అగస్త్యశాపాత్ప్రాప్తోఽహం చిరాయాస్మినమహీధరే।। 1237 ।।
షష్ఠే కాలే భోజనం మే ధాత్రా సృష్టో వృకోదరః।
వివృణోషి యది ప్రశ్నాన్ముఞ్చామ్యేనం తదేష తే।। 1238 ।।
ఇత్యుక్తవాక్యః పార్థేన బ్రుహీత్యభిహితః ఫణీ।
ఉవాచ బ్రాహ్మణః కోఽసౌ వేద్యం కిం చ యతాత్మభిః।। 1239 ।।
రాజా తమవదత్సత్యం తపః శీలం దయా క్షమా।
యస్మిన్స బ్రాహ్మణో వేద్యం సుఖదుఃఖోజ్ఝితం పదమ్।। 1240 ।।
తతః సర్పోఽబ్రవీత్సన్తి శూద్రేఽప్యేతే క్వచిద్గుణాః।
సుఖదుఃఖాతిరిక్తం చ పదం కిం నామ లక్ష్యతే।। 1241 ।।
తమబ్రవీద్ధర్మసుతో గుణాః సత్యాదయో యది।
శూద్రే స బ్రాహ్మణో జ్ఞేయః శూద్రస్తద్రహితో ద్విజః।। 1242 ।।
సుఖదుఃఖాతిరిక్తం చ పదమస్తి భుజఙ్గమ।
న శీతం న చ సంతప్తం స్థానం కిం నోపలభ్యతే।। 1243 ।।
జాతిర్వ్విలక్షణా నాస్తి సమానో భవవిభ్రమః।
తస్మాన్న వృత్తాదపరం బ్రాహ్మణ్యముపలక్షయే।। 1244 ।।
సర్వజ్ఞత్వం సుసత్వత్వం త్రిదివం నహుషాత్మనా।
శుభం బ్రూహి గతో ధర్మో విప్రకీర్ణో హ్యసంవృతః।। 1245 ।।
పృష్టో రాజ్ఞావదత్సర్పః స్వర్గమాప్నోతి మానవః।
సత్యవ్రతః పాత్రవర్షీ దయాశీలః ప్రియంవదః।। 1246 ।।

దేశకాలవిభాగేన గుణానాం సారఫల్గుతా।
ఏతేషాముపయోగేషు ప్రాధాన్యం చ విశిష్యతే।। 1247 ।।
పునస్తమబ్రవీద్రాజా సర్వజ్ఞ మమ సంశయమ్।
ఛిన్ధ్యేకం యుగపజ్జ్ఞానం విషయే మనసో న కిమ్।। 1248 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా భుజగోఽవాదీదీశ్వరేణాత్మనా మనః।
క్రమేణ ప్రేరితం బుధ్ద్య గృహ్ణాతి విషయాన్పృథక్।। 1249 ।।
ఇత్యుక్త్వాజగరో రాజ్ఞే వినివేద్య నిజాం కథామ్।
త్వద్దర్శనావధిః శాపో మమేతి ముదితోఽవదత్।। 1250 ।।
భీమం వినష్టశాపోఽసౌ ముక్త్వా త్యక్త్వా భుజఙ్గతామ్।
నాహుషేణైవ వపుషా దివమాచక్రమే తతః।। 1251 ।।

ఆజగరమ్।। 29 ।।

అథాయయౌ హరప్లుష్టస్మరధూమైరివావృతః।
విప్రయుక్తవధూకాలః కాలో జలదలాఞ్ఛనః।। 1252 ।।
శిఖణ్డితాణ్డవాచార్యైర్మురజధ్వానబన్ధుభిః।
గర్జితైర్నవమేఘానాం సోత్కణ్ఠేవాభవన్మహీ।। 1253 ।।
నవామ్బుబిన్దుభిర్వ్యాప్తా విరేజుర్వనరాజయః।
ఘనగర్జితవిత్రస్తైర్నక్షత్రైః పతితైరివ।। 1254 ।।
తతస్తరలతారాభిర్ధారాభిరభితో బభుః।
స్ఫారహారానుకారాభిర్దిశో ఘనపయోధరాః।। 1255 ।।
చకాశే కాననతటీ నృత్యద్భిర్బర్హిమణ్డలైః।
సంరమ్భే మత్తమేఘానాం భ్రష్టైరిన్ద్రాయుధైరివ।। 1256 ।।
నిర్యయుర్గర్భకోశేభ్యః శుభ్రాః కేతకసూచయః।
కలా ఇవ భువి వ్యాప్తాః శరచ్చన్ద్రస్య భావినః।। 1257 ।।
ప్రియాలు పల్లవాపాతి ధారాసారరవం ముహుః।

శుశ్రువుర్విప్రమోదఇచ్చదేకకర్ణం కురఙ్గకాః।। 1258 ।।

పీత్వా కదమ్బకోశేభ్యో మధు మత్తః సమీరణః।

జగ్రాహకేతకిలతాపరాగపటపల్లవమ్।। 1259 ।।

తస్మిన్ప్రయోదసమయే జలధౌతసానుః ఫుల్లత్కదమ్బకుటజః స గిరిశ్చకాశే।

యత్రౌఘయౌవనమదాత్తటినీవధూనా మాసీదనఙ్గనవభఙ్గితరఙ్గనృత్తమ్।। 1260 ।।

తత్రాబ్జఖణ్డకదలీదలవృన్దపాతిధారారవస్తిమితకుఞ్జరదత్తకర్ణః।

చక్రే మనః కుపితకిన్నరకామినీనాం ప్రేయః ప్రమామరసబద్ధదృఢాభిలాషమ్।। 1261 ।।

ఛిన్నే శనైర్ఘనఘటాపటలేఽనిలేన చన్ద్రాననా శరదదృశ్యత హంసహాసా।

యస్యాశ్చకార విలసత్కమలాకరోత్థా భృఙ్గావలీ తరలకున్తలసంనివేశమ్।। 1262 ।।

సారస్వతేషు పులినేషు విహృత్య పార్థాః సప్తచ్ఛదప్రభవసౌరభభాజి కాలే।

కామాయ కామ్యకవనం వివిశుర్విశాలం మత్తాలిమణ్డలనిమీలితఫుల్లమాలమ్।। 1263 ।।

లక్ష్మీసఖోఽథ భగవాన్మధుకైటభారిరభ్యాయయౌ పురవధూస్మితకైరవార్కః।

పార్థాశ్రమం శ్రమహరః స చ సప్తకల్పజీవీమునిర్మునిజనైరభినన్ద్యమానః।। 1264 ।।

మార్కణ్డేయకథాః శ్రోతుమనుయాతేఽథ నారదే।

కృష్ణస్యానుమతో రాజా పురాణం మునిమభ్యధాత్।। 1265 ।।

ధన్యోఽహం భగవన్యేన పరమేష్ఠిసమో భవాన్।

దృశ్యతే నారదశ్చాయం కృష్ణశ్చాయం సనాతనః।। 1266 ।।

ధార్తరాష్ట్రా దురాచారా విపులైశ్వర్యశాలినః।

వనేచరా వయం తస్మాన్మన్యే కర్మ నిరర్థకమ్।। 1267 ।।

అథవా స్వకృతం కర్మ భుజ్యతే సర్వజన్తుభిః।

ఈశ్వరః కురుతే సర్వం తదేషా విఫలా శ్రుతిః।। 1268 ।।

హటాద్వా కర్మ ఫలతి ప్రవిభాగేన దేహినామ్।

దేహముత్సృజ్య యాతానాం క్వ ను తత్కర్మ తిష్ఠతి।। 1269 ।।

ఇతి పృష్టో నరేన్ద్రేణ మార్కణ్డేయోఽభ్యభాషత।

పురా ప్రజాపతిః పూర్వః ప్రజా విగతకల్మషాః।। 1270 ।।

అసృజద్విమలజ్ఞానా దేవాగారగతివ్రతాః।

యాతి కాలే ప్రజాసార్థః సోఽభవద్భవవిక్లవః।। 1271 ।।

మాయాభేదవికల్పోత్థశుభాశుభఫలోదయః।

తస్మిన్సర్గే ప్రజాతానాం దేహినాం నిజకర్మతః।। 1272 ।।

హఠాద్దైవాచ్చ సతతం దృశ్యతే ఫలసంతతిః।

ఛాయేవానుగతం కర్మ లోకే హ్యస్మిఞ్శరీరిణామ్।। 1273 ।।

తేనైవ సౌరభేణేవ దేహాన్తే యాతి వాసనా।

పాపినః సుఖినో దృష్ట్వా మయాప్యుక్తం త్వయా నృప।। 1274 ।।

తత్రేదం శృణు కాలేషు చిత్రః పాకోఽస్తి కర్మణామ్।

లోకోఽయమేవ సుఖినాం పర ఏవ తపస్వినామ్।। 1275 ।।

అసతాం న పరో నాయం పరశ్చాయం చ యజ్వనామ్।

ఏతదాకర్ణ్య భూపాలో విప్రాణాం బ్రాహ్మణప్రియః।। 1276 ।।

మునిం పప్రచ్ఛ మాహాత్మ్యం స చ పృష్టస్తమబ్రవీత్।

హైహయో రాజతనయః కృష్ణాజినధరం పురా।। 1277 ।।

వనే జఘాన బాణేన మునిసూనుం మృగాశయా।

స తం విలోక్య నిహతం బ్రహ్మహత్యాభయాకులః।। 1278 ।।

సర్వం నివేద్య బన్ధుభ్యో మునీం తార్క్ష్యముపాయయౌ।

స బన్ధుసహితస్తస్మై కథయిత్వాథ కిల్బిషమ్।। 1279 ।।

దదర్శ తస్యైవ పురో హతం తం మునిమక్షతమ్।

తార్క్ష్యోఽథ సస్మితోఽవాదీన్మత్సుతోఽయం హతస్త్వయా।। 1280 ।।

తత్క్షణం ప్రాప్తజీవోఽసావత్రాస్తే తపసో బలాత్।

బ్రాహ్మణప్రియకామానాం ద్విజశేషాశినాం సదా।। 1281 ।।

న మృత్యుభయమస్మాకం వ్రతినాం సత్యవాదినామ్।

ఇతి శ్రుత్వా మునివచో హేహయా విస్మయాకులాః।
హృష్టా యయుః ప్రశంసన్తో బ్రాహ్మణాన్బ్రహ్మవాదినః।। 1282 ।।

బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యమ్।। 30 ।।

పురా వైన్యస్య రాజర్షేరశ్వమేధసభాం మునిః।
అత్రిర్వివేశ విత్తార్థీ తం చ తుష్టావ భూపతిమ్।। 1283 ।।
ప్రజాపతిస్త్వం ప్రథమో మహేన్ద్రో వరుణో యమః।
ప్రకాశ్యతే జగత్కృత్స్నం త్వయైవాంశుమతా యథా।। 1284 ।।
ఇతి స్తుతేఽత్రిణా తత్ర వైన్యే ప్రోవాచ గౌతమః।
అహో న ధనకామానాం మిథ్యా చాటుప్రగల్భతా।। 1285 ।।
కథం ప్రజాపతిర్వైన్యో మిథ్యా భవితుమర్హతి।
ఆక్షిప్తో గౌతమేనేతి తమత్రిః పునరభ్యధాత్।। 1286 ।।
తతస్తయోః శ్రుతివిదోర్మిథో వివదమానయోః।
ద్రష్టా సనత్కుమారోఽభూన్మునీన్ద్రో మునిసంసది।। 1287 ।।
స తయోః పృథగాకర్ణ్య సందేహం నృపతిస్తుతౌ।
ఉవాచాభిహితం తథ్యమత్రిణా దైవతం నృపః।। 1288 ।।
బ్రాహ్మణానుగృహీతస్య రాజ్ఞో న హి విహన్యతే।
గతిర్వాయుసనాథస్య దీప్తస్యేవ హవిర్భుజః।। 1289 ।।
వర్ణాశ్రమగురుః శ్రీమానిన్ద్రో దణ్డధరో యమః।
సాధువాదః సముదభూద్విపులో నృపమణ్డలే।। 1290 ।।
తతస్తస్మై దదౌ వైన్యస్తత్తోషాద్ద్రవిణం బహు।
వితీర్య తదపత్యేభ్యః స చ ప్రాయాత్తపోవనమ్।। 1291 ।।

వైన్యోపాఖ్యానమ్।। 31 ।।

సరస్వతీం పురా తార్క్ష్యః పప్రచ్ఛ బ్రాహ్మణాగ్రణీః।
ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ స్వధర్మం బ్రహ్మచారిణామ్।। 1292 ।।

సావదతసతతాధ్యాయీ బ్రహ్మజ్ఞో నియతః శుచిః।
స్వర్గే యజ్వా ప్రదాతా చ మోదతే త్రిదశైః సహ।। 1293 ।।
వాపీషు హేమపద్మాసు కల్పవల్లీవనేషు చ।
స్తూయమానో ముదం యాతి గీర్వాణైరమరీగణైః।। 1294 ।।
తతోఽధికం ధేనుదాతా లభతే సుకృతం కృతీ।
కులాని హేలయా సప్త సంతారయతి గోప్రదః।। 1295 ।।
వృషం దత్వా రవేర్లోకం వాసో దత్వా హిమత్విషః।
యాతి హేమమహీకన్యాదానైశ్చ సురతుల్యతామ్।। 1296 ।।
ఏతాదృశః శుచిర్విప్రో బ్రహ్మజ్ఞో నియతేన్ద్రియః।
స గవాం లోకమాసాద్య పశ్యత్యవ్యయమీశ్వరమ్।। 1297 ।।
గృహ్ణాతి నాశుచేర్వహ్నిః శుచికామా హి దేవతాః।
అశ్రోత్రియాన్నిరాచారాన్ద్విషన్త్యవిదుషః సదా।। 1298 ।।
అగ్నిహోత్రాత్సముత్పన్నా మాతాహం బ్రహ్మవాదినామ్।
ఛేత్తుం సంశయమాయాతా తేనైతత్కథితం మయా।। 1299 ।।
పరం పురాణమమలం పదం పశ్యన్తి సూరయః।
సహస్రశాఖం మన్మధ్యే పుణ్యగన్ధం చ వేతసమ్।। 1300 ।।
తన్మూలాత్పరమానన్దమధునిష్యన్దనిర్భరాః।
సరన్తి శాఖాభిముఖా మహానద్యశ్చ సోదకాః।। 1301 ।।

సరఖతీతార్క్ష్యసంవాదః।। 32 ।।

శ్రుత్వైతత్పాణ్డుపుత్రేణ మానవం చరితం పునః।
పృష్టో జగాద సర్వజ్ఞో మునిరాద్యో మనీషిణామ్।। 1302 ।।
తీవ్రం తపః పురా చక్రే బదర్యాశ్రమకాననే।
తృతీయో బ్రాహ్మణః సాక్షాన్మునిర్వైవస్వతో మనుః।। 1303 ।।
తం కదాచిత్సమభ్యేత్య కమ్పమానః కృపానిధిమ్।

ఉవాచ చీరిణీతీరే మత్స్యో బలవతాం భయాత్ ।। 1304 ।।

బాలం ఖాదన్తి విపులా మత్స్యా మాం త్రాతుమర్హసి ।

తచ్ఛ్రుత్వా తం మునిః స్వచ్ఛే చిక్షేపానణ్డజేఽమ్బుసి ।। 1305 ।।

ఆవర్తమానం కాలేన తత్ర వృద్ధిముపాగతమ్ ।

వాపీం నినాయ సుచిరాత్తతోఽపి సురవాహినీమ్ ।। 1306 ।।

తతశ్చ విపులాకారం తమబ్ధిమనయన్మనుః ।

మహోదధిస్థితః కాలే స మత్స్యస్తమభాషత ।। 1307 ।।

ఏకార్ణవీ భవద్విశ్వః కాలోఽయం సముపస్థితః ।

సహ సప్తర్షిభిర్నావి సర్వబీజభృతా త్వయా ।। 1308 ।।

స్థాతవ్యం తత్స్థితం చ త్వామహమేష్యామి శృఙ్గవాన్ ।

మత్స్యేన మునిరిత్యుక్తః ప్రయయౌ నిజమాశ్రమమ్ ।। 1309 ।।

తతః సముల్లసత్స్ఫారతరఙ్గణభీషణే ।

జలీభూతపురగ్రామగిరీన్ద్రభువనే మనుః ।

కాలేనామ్భఃసు శాన్తేషు తపసైవాసృజత్ప్రజాః ।। 1310 ।।

మత్స్యోపాఖ్యానమ్ ।। 33 ।।

కథం దృష్టం త్వయా సర్వం సర్గాన్తేష్వితి భూభుజా ।

అనేకయుగవిధ్వంససాక్షీ పృష్టోఽబ్రవీన్మునిః ।। 1311 ।।

యేయం ద్వాదశసాహస్రీ యుగసంఖ్యా కిల శ్రుతా ।

అహర్బ్రాహ్మం తత్సహస్రం తదన్తే వర్తతే తమః ।। 1312 ।।

విపర్యయే తతః ప్రాప్తే బహుసూర్యార్దితం జగత్ ।

ప్రలేయ భస్మసాద్యాతి ససాగరగిరీశ్వరమ్ ।। 1313 ।।

వాతనిర్ధారితే లోకే పుష్కరావర్తకావృతే ।

శనైరేకార్ణవీభూతే సుప్తే విశ్వసృజి స్వయమ్ ।। 1314 ।।

తద్విధేఽహం పురా కాలే తస్మిన్సలిలసంప్లవే ।

భ్రాన్తః శ్రాన్తో నిరాలమ్బో న విశ్రామ్యామి కుత్రచిత్ ।। 1315 ।।
తతో న్యగ్రోధశాఖాగ్రపర్యన్తస్థితమీశ్వరమ్ ।
అపశ్యం పద్మపత్రాక్షం బాలం కృష్ణమధోక్షజమ్ ।। 1316 ।।
ప్రవేశితోఽహం వదనే కృపయాతీవ విహ్వలః ।
అపశ్యం జఠరే తస్య సనదీసాగరామ్బరమ్ ।। 1317 ।।
చతుర్దశవిధం సర్గం నాభిపద్మభువా సహ ।
సోఽయం చతుర్భుజో దేవః సంబన్ధీ తవ కేశవః ।
నిశమ్యేతి మునేర్వాక్యం సర్వే కృష్ణ వవన్దిరే ।। 1318 ।।

మార్కణ్డేయసమస్యా ।। 34 ।।

పునర్మహీభుజా పృష్టో జఘన్యయుగచేష్టితమ్ ।
మార్కణ్డేయోఽవదద్భావి విమలాజ్ఞానలోచనః ।। 1319 ।।
కలౌ లుప్తక్రియాచారాః శూద్రాణాం దాసతాం గతాః ।
సర్వభక్ష్యా భవిష్యన్తి బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవర్జితాః ।। 1320 ।।
బ్రాహ్మణేతి సమాహూతాః క్రోధం యాస్యన్తి లజ్జితాః ।
శూద్రేభ్యః స్పృహయిష్యన్తి విపులైశ్వర్యకాఙ్క్షిణః ।। 1321 ।।
రాజానో దస్యుచరితా బలినో దుర్బలార్దనే ।
అశక్తాస్తత్పరిత్రాణే భవిష్యన్త్యల్పసంపదః ।। 1322 ।।
సాధూనుత్సాదయిష్యన్తి సోత్సాహాః ప్రభవిష్ణవః ।
అమన్దనర్మక(చ)టుకా దుష్టా నృపతిచేటకాః ।। 1323 ।।
ధనం జాయాః శరీరాణి హరిష్యన్త్యవహేలయా ।
ప్రజానామశ్రుతాక్రన్దా బలినో రాజవల్లభాః ।। 1324 ।।
బ్రాహ్మణైః కృతసంబన్ధా మిథ్యా బ్రాహ్మణవాదినః ।
ఆధిపత్యే కరిష్యన్తి శూద్రాః శస్త్రోపజీవినః ।। 1325 ।।
ద్రష్టారో ధర్మసందేహే శూద్రా గ్రామపురాధిపాః ।

గురవశ్చ భవిష్యన్తి మన్త్రతన్త్రోపజీవినః।। 1326 ।।
జపవ్రతధరాః కేచిద్వృషలా మన్త్రసంవృతాః।
హవిర్హుతాశే క్షేప్స్యన్తి సదాస్రుక్స్రువపాణయః।। 1327 ।।
విప్రాః పానార్తినో యేషాం వశీకరణసాదరాః।
పాఖణ్డిభ్యో గ్రహీష్యన్తి దీక్షాం ముగ్ధాశ్చ జన్తవః।। 1328 ।।
రాజమార్గావలోకిన్యో నార్యస్త్యక్తగృహక్రియాః।
పత్యౌ విద్వేషమేష్యన్తి విటానాలోక్య సోత్సుకాః।। 1329 ।।
వేశ్యాశ్చణ్డాలగామిన్యో భోగమోక్షే గతత్రపాః।
పుంసాం సర్వం హరిష్యన్తి గురుభిర్ద్రవిణార్థినః।। 1330 ।।
కన్యా బలాద్భన్డవధూరోదనారబ్ధమఙ్గలాః।
అకాలకుసుమాకారాః శిశవో వ్రతశాలినః।। 1331 ।।
లబ్ధసర్గాస్తథా వృద్ధా బాలాః సురతలమ్పటాః।
జటాభుతశ్చటీసక్తాః శ్రమణాశ్చ కలత్రిణః।। 1332 ।।
మునయో దీర్ఘరోగార్తాః పాపశీలా నిరామయాః।
న్యాసాపహారిణో లుబ్ధాః సత్యశీలమదోజ్ఝితాః।। 1333 ।।
భ్రష్టాచారా భవిష్యన్తి ప్రజా యుగవిపర్యయే।
ఉత్కోచజీవినో వాచా ధర్మసంకోచకారిణః।। 1334 ।।
కాయస్థాః క్ష్మాం కరిష్యన్తి సుషిరాం మూషికా ఇవ।
కూటవిక్రయిణో వ్యాజతుల్యామానవిధాయినః।। 1335 ।।
సహసా వృద్ధిమాప్స్యన్తి వణిజో దినతస్కరాః।
వ్యాధిసంధారణోపాయజీవికాహి చికిత్సకాః।। 1336 ।।
అశాస్త్రజ్ఞాశ్చరిష్యన్తి కృతాన్తస్యేవ కింకరాః।
ధూమో యత్రానలస్తత్రేత్యేతావతి కృతశ్రమాః।
విద్వత్పూజామవాప్స్యన్తి క్షణికజ్ఞానవాదినః।। 1337 ।।

యజ్ఞే దానే వ్రతే సత్యే మిథ్యోపాయైః ప్రకల్పితమ్।
విధాస్యన్తి ప్రతినిధిర్య(ధిం య)జ్ఞక్లేశాసహిష్ణవః।। 1338 ।।
తృష్ణార్తాయ న పానీయమపి దాస్యన్తి యే పథి।
లప్స్యన్తే భోజనం తేభ్యః కో నామ క్షుధితో జనః।। 1339 ।।
భార్యావినిమయో మైత్రీ ముగ్ధద్రోహో విదగ్ధతా।
పరాక్రమః సుప్తవధో భవిష్యతి మిథో నృణామ్।। 1340 ।।
దైవాద్ధర్మపరః కశ్చిద్యది నామ భవిష్యతి।
తేనైవ దుర్నిమిత్తేన తస్యాయుః క్షయమేష్యతి।। 1341 ।।
శనైః ప్రరూఢే ద్రవ్యేషు దానే మూల్యే చతుర్గుణే।
అదత్తశుక్లా యాస్యన్తి కుమార్యైర్భాణ్డజీవినః।। 1342 ।।
ఖాన్నేషు మన్దరుచయః పరాన్నే దీప్తవహ్నయః।
ఆకణ్ఠముదరస్ఫోటం భోక్ష్యన్తే లోలుపా మిథః।। 1343 ।।
సప్తవర్షాసు నారీషు మనుజా దశవత్సరాః।
జనయిష్యన్త్యపత్యాని హ్రస్వా హ్రస్వబలాయుషః।। 1344 ।।
తతో మ్లేచ్ఛసమాకీర్ణం జగత్సర్వం భవిష్యతి।
అవిభాగమమర్యాదం విధ్వస్తనిఖిలక్రియమ్।। 1345 ।।
ఇతి యాతే పరాం కోటిం కిల్బిషైరాకులే కలౌ।
ద్విజేన్ద్రః శమ్భలగ్రామే శ్రీమానుత్పత్స్యతే శిశుః।। 1346 ।।
యః కర్కితనయః ఖ్యాతో నామ్నా విష్ణుయశా ఇతి।
మ్లేచ్ఛానుత్సాద్య తరసా క్షితిం ప్రత్యానయిష్యతి।। 1347 ।।
తతః పునః కృతయుగే ప్రవృత్తే మధుమాసవత్।
ఉత్ఫుల్లధర్మకుసుమా మహీ రమ్యా భవిష్యతి।। 1348 ।।

భవిష్యత్।। 35 ।।

భూమిదేవాః సదా పూజ్యాస్త్వయా రాజన్నృభూషతా।

తత్సంవిభాగినా బాలదుర్బలానాథరక్షిణా।। 1349 ।।

పావకో భగవాన్విప్రో దహత్యరమథ క్షణాత్।

మా కదాచిత్కృథాః పార్థ తస్మాద్విప్రేఽవమాననామ్।। 1350 ।।

పరిక్షిన్నామ రాజాభూదిక్ష్వాకుకులభూషణః।

నీతో విముద్రతాం యేన సముద్రో రత్నశోషిణా।। 1351 ।।

స కదాచిద్వనే ధన్వీ మృగయారసికో జవాత్।

హృతో దూరం తురఙ్గేన(ణ) పార్ష్ణిసంస్పర్శరోషిణా।। 1352 ।।

మృగానుసారీ రహితశ్ఛత్త్రేణ వ్యజనేన చ।

స్వేదామ్బుబిన్దుఖచితః సోఽభిజాతః క్లమం యయౌ।। 1353 ।।

స్నాతో గతశ్రమస్తత్ర నిషణ్ణః పల్లవాసనే।

వీజ్యమానో బభౌ హంసైర్విలోలైర్వ్యజనైరివ।। 1354 ।।

తస్య బాలానిలాలోలవీ(వే)ణీవలయశాలినీమ్।

తీరే దదర్శ గాయన్తీం కన్యాం పుష్పోచ్చయాకులామ్।। 1355 ।।

లావణ్యసలిలస్మేరాం కుచపఙ్కజకోరకామ్।

శిఞ్జానమధుపాలాపామపరామివ పద్మినీమ్।। 1356 ।।

స తాం దృష్ట్వేన్దువదనాం మదనోద్యానకౌముదీమ్।

విస్మయస్మరహర్షాణాం కిమప్యాయాద్విధేయతామ్।। 1357 ।।

భజ మామితి తేనోక్తా నవప్రణయశాలినా।

ఉవాచ సా స్మరవతీ లజ్జానతవిలోచనా।। 1358 ।।

స్థాతవ్యం నిర్జనే దేశే మయేతి నృపసంవిదా।

భజేఽహం త్వాం సురస్త్రీణామపి చేతో విలోభనమ్।। 1359 ।।

ఇత్యుక్తః సుధియా హృష్టస్తథేత్యుక్త్వా నిజాం పురీమ్।

తయైవ సహితః ప్రాయాత్స్కన్ధావారేణ సంగతః।। 1360 ।।

స తయా తత్ర సంభగసంభావితమనోభవః।

విజహార సురోద్యానే ప్రధానామాత్యకల్పితే।। 1361 ।।

లీలావతీసహాయస్య తత్ర తస్య విలాసినః।

విపులోఽపి యయౌ కాలః క్షణవత్స్మరదక్షిణః।। 1362 ।।

కదాచిదథ సా తస్మిన్సరసీం కేలికాననే।

దదర్శ సురతభ్రాన్తా కలహంససితస్మితామ్।। 1363 ।।

తస్యాం పత్యుర్గిరా నేత్రచ్ఛాయాసందేహితోత్పలా।

మమజ్జ హారిణి జలే నోన్మమజ్జ చ సున్దరీ।। 1364 ।।

తతస్తద్విరహోద్దగ్రవహ్నివ్యాప్తతనుర్నృపః।

నిఃస్రావ్య వాపీం నాపశ్యత్తాం మణ్డూకాన్దదర్శ చ।। 1365 ।।

తైరాత్తాం మన్యమానోఽథ స శోకాకులమానసః।

చకార సర్వమణ్డకనిఃశేషవధనిశ్చయమ్।। 1366 ।।

తద్గిరా జలతీరేషు జఘ్నుర్మణ్డూకమణ్డలమ్।

సేవకాస్తద్వధోత్సాహే కృతోపాయనసంవిదః।। 1367 ।।

తతః క్షయార్తో మణ్డూకరాజస్తాపసవిగ్రహః।

యయాచే నృపమభ్యేత్య జీవరక్షాం జలౌకసామ్।। 1368 ।।

అర్థ్యమానోఽపి నృపతిర్న యదా విరరామ సః।

జలౌకసామధిపతిస్తదా దుఃఖాకులోఽవదత్।। 1369 ।।

ఆయుర్నామాస్మి మణ్డూకరాజః సా తనయా మమ।

అశోభనా నామ తయా నృపాః కే న విడమ్బితాః।। 1370 ।।

గృహాణ తామితి నృపం నిగద్యోజ్జీవయన్నివ।

ఆహూయ పుత్రీం ప్రోవాచ పురః సన్నిహితేక్షణమ్।। 1371 ।।

ఆయాసితోఽహం వివశో విద్యుచ్చపలయా త్వయా।

వఞ్చనాం భూమిపాలానాం రచయన్త్యా హృతాత్మనామ్।। 1372 ।।

అబ్రాహ్మణయాస్తవ సుతా భవిష్యన్త్యనృతవ్రతాః।

ఇత్యుక్త్వా తాం నరేన్ద్రాయ దత్త్వా ప్రాయాత్స్వమాలయమ్।। 1373 ।।

తాం ప్రాప్య పద్మవదనాం నృపః ప్రమదనిర్భరః।

సుధయేవ నవీభూతం పునర్జగదమన్యత।। 1374 ।।

తస్య తస్యాం సుతాః కాలే బభూవుర్నృపతేస్త్రయః।

శలో దలో బలశ్చేతి పితుస్తుల్యపరాక్రమాః।। 1375 ।।

సంప్రాప్తయౌవనం రాజ్యే జ్యేష్ఠం ధృత్వా శలం నృపః।

పరిక్షిత్తపసే ప్రాయాద్వనమిక్ష్వాకునన్దనః।। 1376 ।।

శలః సంప్రాప్తరాజ్యోఽథ కదాచిద్విపినే రథీ।

మృగానుసారీ ప్రోవాచ తూర్ణం యాహీతి సారథిమ్।। 1377 ।।

సూతస్తమవదద్రాజన్నైష శక్యస్త్వయా మృగః।

ప్రాప్తుం వామ్యావపి హయౌ తవారుహ్య మనోజవౌ।। 1378 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా కౌతుకావిష్టః స తం పప్రచ్ఛ పార్థివః।

వామ్యౌ హయౌ క్వ విద్యేతే సత్యం కథయ కస్య తౌ।। 1379 ।।

ఇత్యాగ్రహేణ పృష్టోఽసౌ రాజ్ఞా భీతోఽవదచ్ఛనైః।

తౌ హయౌ వామదేవస్య మునేర్వాతాధికౌ జవే।। 1380 ।।

నిశమ్య సారథివచో వామదేవాశ్రమం శలః।

తూర్ణం గత్వాశ్వయుగలం యయాచే శ్రీమదోద్ధతః।। 1381 ।।

దాతవ్యౌ కృతకార్యేణ వచసేతి యయౌ నృపః।

వితీర్ణౌ వామదేవేన సమారుహ్య యయౌ జవాత్।। 1382 ।।

సంప్రాప్తహరిణస్తాభ్యాం హృష్టో గత్వా నిజాం పురీమ్।

రాజార్హౌ న మునేర్యోగ్యావేతావిత్యకరోన్మతిమ్।। 1383 ।।

వామదేవస్య శిష్యేణ విసృష్టేనైత్య యాచితః।

న దదౌ తురగౌ లుబ్ధో విభవేన విమోహితః।। 1384 ।।

తతః స్వయం సమభ్యేత్య వామదేవః క్రుధా జ్వలన్।

తమువాచ నిజౌ రాజన్ప్రయచ్ఛ తురగావితి।। 1385 ।।
రాజావదద్వహన్తు త్వాం శిక్షితా బలినో వృషాః।
రాసభా మద్వితీర్ణా వా రాజయోగ్యౌ తు తౌ హయౌ।। 1386 ।।
ఇతి బ్రువాణం నృపతిం మునిక్రోధసముద్భవా।
శూలహస్తా మహాకాయా జఘ్నుర్ఘోరా నిశాచరాః।। 1387 ।।
శలే హతే దలో రాజా బభూవ మలినాశయః।
తమప్యభ్యేత్య కాలేన తౌ యయాచే హయౌ మునిః।। 1388 ।।
తురగౌ యాచమానాయ తస్మై క్రోధాకులోఽథ సః।
ప్రాహిణోద్ధనురాకృష్య విషదిగ్ధం శిలీముఖమ్।। 1389 ।।
వామదేవగిరా సోఽథ శరో హృదయదారణః।
దలస్య వల్లం పుత్రం ప్రతీపపతితోఽవధీత్।। 1390 ।।
అన్తఃపురే సే (శ్యే)నజితి క్షితిపాలాత్మజే హతే।
తమేవ శరణం ప్రాయాన్నృపపత్నీ మునీశ్వరమ్।। 1391 ।।
పునర్ద్వితీయముత్స్రష్టుం సాయకం దలముద్యతమ్।
మునిః సంస్తమ్భ్య దృష్ట్యైవ చిత్రార్పితమివాకరోత్।। 1392 ।।
తతో వినయవాదిన్యా బ్రాహ్మణ్యకులజాతయా।
ప్రసాదితో రాజపత్న్యా విరరామ రుషో మునిః।। 1393 ।।
తయార్థితో వరం రాజ్ఞే స దదౌ సరలాశయః।
బ్రహ్మదోషోద్భవం పాపం తేన తత్యాజ భూపతిః।। 1394 ।।
పూజితో నమ్రశిరసా తద్దత్తౌ ప్రాప్య తౌ హయౌ।
రాజ్ఞా మునిః సభార్యేణ విసృష్టః స్వాశ్రయం యయౌ।। 1395 ।।
ఇతి కోపాగ్నిభిర్బ్రాహ్మైర్వనానామివ భూభుజామ్।
స్మృతిశేషా విధీయన్తే ముహూర్తేనైవ సంపదః।। 1396 ।।

మణ్డూకోపాఖ్యానమ్।। 36 ।।

అపి త్వత్తోఽస్తి దీర్ఘాయురితి పృష్టో మహర్షిభిః।

యుధిష్ఠిరేణ చ పునర్మార్కణ్డేయోఽభ్యభాషత॥ 1397 ॥

ఇన్ద్రద్యుమ్నః పురా రాజా పురాణో యజ్వనాం వరః।

ప్రణష్టకీర్తిః కాలేన క్షీణపుణ్యోఽపతద్దివః॥ 1398 ॥

సోఽపశ్యత్ప్రచ్యుతః స్వర్గాత్సుమేరురివ జఙ్గమః।

గుల్ఫప్రమాణాః కాలేన ప్రజా హ్రస్వత్వమాగతాః॥ 1399 ॥

స వృద్ధాన్దిక్షు పప్రచ్ఛ విచిన్వన్కీర్తిమాత్మనః।

అపి స్మరతి వః కశ్చిదిన్ద్రద్యుమ్నం మహీపతిమ్॥ 1400 ॥

తే తమూచుర్న సోఽస్మాభిః శ్రుతో రాజా కథాస్వపి।

తచ్ఛ్రుత్వా దుఃఖితోఽభ్యేత్య మామపృచ్ఛత్స పార్థివః॥ 1401 ॥

మునే జానాసి మాం కచ్చిదిన్ద్రద్యుమ్నం నరేశ్వరమ్।

ఇత్యాదరాదహం తేన పృష్టో రాజ్ఞా తమభ్యధామ్॥ 1402 ॥

సప్తకల్పప్రమాణోఽపి త్వాం రాజన్న స్మరామ్యహమ్।

అస్తి మత్తోఽపి దీర్ఘాయుర్హిమవత్కన్దరాశ్రయః॥ 1403 ॥

ప్రకారకర్ణో జానాతి త్వములూకః స చేన్నృపః।

సుదూరం తద్గిరేర్వర్త్మ కథం తే దర్శయామ్యహమ్॥ 1404 ॥

మయేత్యభిహితో రాజా తం దిదృక్షుర్దయాకులః।

ఉవాహ మాం హయో భూత్వా విషమే హిమవత్తటే॥ 1405 ॥

తతస్తూర్ణం తమేత్యాహమపృచ్ఛం రజనీఖగమ్।

అపి స్మరసి రాజానమిన్ద్రద్యుమ్నమితి స్మయాత్॥ 1406 ॥

సోఽవదన్న మయా దృష్టః శ్రుతో వా స మహీపతిః।

నాడీజఙ్ఘోఽతిదీర్ఘాయుర్జానే జానాతి తం బకః॥ 1407 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా సహ తేనైవ సరస్తీరనికేతనమ్।

నాడీజఙ్ఘం సమేత్యాహమపృచ్ఛం భూమిపాగ్రగః॥ 1408 ॥

ఇన్ద్రద్యుమ్నాభిధః కచ్చిదపి రాజా శ్రుతస్త్వయా।
సోఽవదన్న స భూపాలో వృద్ధేనాపి మయా శ్రుతః॥ 1409 ॥
కచ్ఛపోఽస్తి సరస్యస్మిన్మత్తోఽపి చిరజీవితః।
అకూబరాభిధః శఙ్కే స తం జానాతి భూమిపమ్॥ 1410 ॥
ఇత్యుక్త్వా తం సమాహూయ సహాస్మాభిః స ఖేచరః।
కూర్మరాజమపృచ్ఛత్తమిన్ద్రద్యుమ్నస్మృతిం ప్రతి॥ 1411 ॥
పృష్టోఽథ కూర్మః ప్రోవాచ సహసా భయవిద్రుతః।
జానామ్యేనమహం వీరం రాజానం యజ్వనాం వరమ్॥ 1412 ॥
యజ్ఞేషు యేన చిత్యాసు బహుశోఽహం నిషేవితః।
ఇన్ద్రద్యుమ్నసరశ్చేదం యస్య గోదానవారిభిః॥ 1413 ॥
ఇతి సంకీర్తితే నామ్ని యశసా సహ భూభృతః।
దివ్యం విమానమాదాయ దేవదూతః సమాయయౌ॥ 1414 ॥
యశఃపీయూషలిఖితా యావన్నామాక్షరావలీ।
శ్రూయతే పురుషస్తావదశరీరోఽపి జీవతి॥ 1415 ॥
తతో మాం తములూకం చ స్వస్థానే వినిధాయ సః।
యయౌ కీర్తిపతాకేన విమానేన దివం నృపః॥ 1416 ॥

ఇన్ద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానమ్॥ 37 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా పాణ్డుతనయో మునిం పప్రచ్ఛ విస్మితః।
కువలాశ్వః కథం రాజా ధున్ధుమారత్వమాగతః॥ 1417 ॥
ఇతి పృష్టో నృపతినా వ్యాజహార పునర్మునిః।
తస్థౌ కృతాశ్రమః పూర్వముత్తఙ్కో మరుధన్వసు॥ 1418 ॥
తపసా తేన తీవ్రేణ దేవదేవం హరిం మునిః।
దదర్శ విమలజ్ఞానస్తుష్టావ చ కృతాఞ్జలిః॥ 1419 ॥
తతోఽస్య తత్రతుష్టో విశ్వేశః కృతకృత్యం విధాయ తమ్।

ఉవాచ కార్యం దేవానాం త్వయా కార్యం మహామునే।। 1420 ।।

మధుకైటభయోః పుత్రం ధున్ధుం త్రైలోక్యకణ్టకమ్।

ఇక్ష్వాకువంశజాతేన రాజ్ఞా త్వం మారయిష్యసి।। 1421 ।।

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్విష్ణుః సహసైవ తిరోదధే।

ఉత్తఙ్కశ్చ హరిం ధ్యాయన్బభూవానన్దనిర్భరః।। 1422 ।।

అథ కాలేఽతివిపులే యాతే సూర్యాన్వయీ నృపః।

కాకుత్స్థో బృహదశ్వాఖ్యః శతక్రతుసమోఽభవత్।। 1423 ।।

కువలాశ్వః సుతస్తస్య బభూవాతులవిక్రమః।

వీరాణాం యస్య పుత్రాణాం సహస్రాణ్యేకవింశతిః।। 1424 ।।

బృహదశ్వః సుతం రాజ్యే కువలాశ్వం నిధాయ తమ్।

ప్రతస్థే తపసే ధీమానరణ్యం పృథివీపతిః।। 1425 ।।

తం ప్రస్థితం సమభ్యేత్య మునిర్మాన్యః కృతాఞ్జలిమ్।

ఉవాచ తేజసాం రాశిరుతఙ్కః పృథువిక్రమమ్।। 1426 ।।

న వనం రాజశార్దూల గన్తుమర్హసి విప్రవత్।

ప్రజాసంరక్షణం నామ భూభుజాం పరమం తపః।। 1427 ।।

జగత్సంహారసంరబ్ధో ధున్ధుర్నామ మహాసురః।

క్లిశ్నాతి భువనం నిత్యం తం హత్వా కాననం వ్రజ।। 1428 ।।

పురా జగన్నివాసస్య నిద్రాలోః శేషశాయినః।

చక్రతుర్నాభికమలాధూననం మధుకైటభౌ।। 1429 ।।

కమ్పమానే మహాపద్మే విధౌ త్రస్తే తదన్తరే।

ప్రబుద్ధః పుణ్డరీకాక్షస్తౌ దదర్శాథ కౌతుకాత్।। 1430 ।।

తతః ప్రహస్య భగవాంస్తావవాదీన్మహాసురౌ।

గృహ్ణీతం మే వరం వీరౌ తుష్టోఽహం యువయోరితి।। 1431 ।।

తావూచతుస్తం వరదావావాం న ఖలు యాచకౌ।

అస్మద్వరం గృహాణ త్వం యాచ్ఞాయోగ్యా భవద్విధాః।। 1432 ।।

ఇత్యుక్తః కేశవస్తాభ్యాం విమృష్య క్షణమభ్యధాత్।

ఏవమస్తు వరాదద్య భవేయం భవదన్తకః।। 1433 ।।

సత్యవ్రతౌ తదాకర్ణ్య తావబ్రుతాం తథేతి తమ్।

అసంవృతే నిరాకాశే నౌ వధోఽస్త్వితి సంవిదా।। 1434 ।।

తావూర్వోరథ వైకుణ్ఠశ్చక్రనిష్కృత్తమస్తకౌ।

న్యవధీద్రుధిరోద్గారసంపూరితదిగన్తరౌ।। 1435 ।।

తయోః సుతోఽసౌ బలవాన్ధున్ధుర్నిర్జితనిర్జరః।

వాలుకాన్తర్గతః శేతే సికతా జలధేస్తటే।। 1436 ।।

ఉజ్జాలకాభిధే దేశే మగ్నస్తస్మిన్స దుర్మతిః।

త్రైలోక్యం తపసా సర్వం తేజస్వీ దగ్ధుమిచ్ఛతి।। 1437 ।।

ప్రతిసంవత్సరం తత్ర తస్య శ్వాసః ప్రవర్తతే।

సప్తాహం కమ్పతే యేన ధరా సాబ్ధిధరాధరా।। 1438 ।।

తదుచ్ఛ్వాససముద్భూతవాలుకాధూలిమీలితమ్।

నష్టాలోకం జగత్సర్వం న పరిస్పన్దతే క్వచిత్।। 1439 ।।

తస్య తైర్ధుర్విలసితైరాశ్రమో మే తపస్యతః।

సంతప్తవాలుకాపూర్ణో విధ్వస్తః శుష్కపాదపః।। 1440 ।।

జహి తం పృథివీపాల దైత్యం సమరదుర్మదమ్।

నహి లోకపరిత్రాణమన్యత్రేక్ష్వాకుసంతతేః।। 1441 ।।

ఇత్యుత్తఙ్కవచః శ్రుత్వా బృహదశ్వోఽవదన్నృపః।

మత్సుతః కువలాశ్వస్తం రణే దైత్యం హనిష్యతి।। 1442 ।।

ఇత్యుక్తే పుత్రమాదిశ్య తద్వధే మునిశాసనాత్।

జగామ తపసే రాజా సంతోషామృతనిర్భరః।। 1443 ।।

సహస్రైరథ పుత్రాణాం సహితః పృథువిక్రమైః।

చఖాన సైకతం దేశం కువలాశ్వో రణోత్సుకః ।। 1444 ।।

నిఖాతేఽబ్ధితలే దైత్యం దుర్నిరీక్ష్యం స్వతేజసా।

విష్ణునాప్యాయితబలః స దదర్శ బలోత్కటమ్ ।। 1445 ।।

కువలాశ్వసుతైర్నానాశస్త్రవృష్టిభిర్ధితః।

దానవః సోఽథ నిఃశ్వాసైస్తత్సైన్యమదహత్క్షణాత్ ।। 1446 ।।

తతః సమభవద్యుద్ధం దివ్యాస్త్రత్రాసదుఃసహమ్।

కువలాశ్వస్య నృపతేర్ధున్ధోశ్చ సురవైరిణః ।। 1447 ।।

బ్రహ్మాస్త్రేణాథ విస్ఫూర్జద్వహ్నిజ్వాలాజటాయుషా।

దదాహ తం బలోదగ్రం దైత్యమిక్ష్వాకునన్దనః ।। 1448 ।।

ఇతి ధున్ధువధాద్రాజా స యాతో ధున్ధుమారతామ్।

తస్మిన్నిపతితే ప్రాయాత్స్వపురీం సురపీజితః ।। 1449 ।।

ధున్ధుమారోపాఖ్యానమ్ ।। 38 ।।

సతీనాం శ్రోతుమిచ్ఛామి ప్రభావమధునా ప్రభో।

పృష్టో యుధిష్ఠిరేణేతి మునిః పునరభాషత ।। 1450 ।।

బ్రాహ్మణః కౌశికో నామ తేజస్వీ నియతః పురా।

స్వాధ్యాయనిరతస్తస్థౌ మూలే విపులశాఖినః ।। 1451 ।।

విహఙ్గశకృతో బిన్దుర్మూర్ధ్ని తస్యాపతత్సితః।

తద్దృష్ట్వా తరుశాఖాగ్రమాలులోకే రుషాకులః ।। 1452 ।।

తస్య కోపారుణైరాసీద్దృష్టిపాతైః సపాదపః।

దావానలశిఖాజాలైరామూలమివ మాలితః ।। 1453 ।।

తతస్తేన తరోరగ్రే బలాకా కోపచక్షుషా।

దృష్టమాత్రైవ సహసా పపాత గతజీవితా ।। 1454 ।।

పశ్చాత్తాపాభిభూతోఽథ తాం దృష్ట్వా పతితాం ద్విజః।

అకార్యకారితాం శోచన్నినిన్ద క్రోధమాత్మనః ।। 1455 ।।

మన్థాయమానే దివసే సోఽథ గ్రామే కులావలీమ్।
గత్వా యయాచే త్వరయా భిక్షాం ద్విజకుటుమ్బినీమ్॥ 1456 ॥
తిష్ఠేత్యుక్తస్తయా యావత్స ముహూర్తం విలమ్బతే।
తావత్కులపతిస్తస్యాః క్షుధార్తః పతిరాయయౌ॥ 1457 ॥
సా తతోఽర్థినముత్సృజ్య భర్తారం భర్తృదైవతా।
చిరం పర్యచరత్సాధ్వీ పాద్యపూజాసనాదిభిః॥ 1458 ॥
తతో భిక్షాం సమాదాయ నిర్యయౌ సా పతివ్రతా।
చిరప్రతీక్షణరుషా బభాషే తాం చ కౌశికః॥ 1459 ॥
తిష్ఠేత్యుక్త్వా కథం భైక్షే విఘ్నం మే కృతవత్యసి।
భిక్షాతోఽప్యధికో లాభో నిషేధోఽప్యవిలమ్బితః॥ 1460 ॥
బ్రహ్మణ్యానాం కులే జాతా బ్రాహ్మణానవలిమ్పసి।
మత్కోపాన్న భవన్త్యేవ మహేన్ద్రప్రముఖా అపి॥ 1461 ॥
పతివ్రతా సమాకర్ణ్య తమూచే వినతాననా।
జానేఽహం బ్రాహ్మణాన్విప్ర యైరపేయః కృతోఽమ్బుధిః॥ 1462 ॥
సర్వాత్మనా తు మే భర్తా పూజ్యో నాన్యత్పరాయణమ్।
పతిశుశ్రుషయా స్త్రీణాం దివ్యం జ్ఞానం ప్రవర్తతే॥ 1463 ॥
సా వరకీ బలాకాద్య త్వయా దగ్ధా క్రుధా ద్విజ।
న తత్తపస్వినః సాధోర్యుక్తం తవ విపశ్చితః॥ 1464 ॥
ఘోరః శత్రుః శరీరస్థః పుంసాం క్రోధానలః కిల।
మోహధూమచయైర్యస్య న పశ్యన్త్యన్ధకారితాః॥ 1465 ॥
సర్వభూతేషు కరుణా వైరాగ్యం విషయేషు చ।
శక్తిర్దమే చ సత్యే చ బ్రాహ్మణ్యమభిధీయతే॥ 1466 ॥
విద్వానపి న జానీసే ధర్మాణాం తత్త్వనిశ్చయమ్।
సూక్ష్మా ధర్మస్య గతయో జ్ఞాయన్తే న హి హేలయా॥ 1467 ॥

అపి స్వధర్మనిరతో మిథిలాయాం యతవ్రతః।
పితృసేవారతో వ్యాధః స తే ధర్మం ప్రవక్ష్యతి।। 1468 ।।
క్షమ్యతాం యన్మయోక్తోఽసీత్యేవం సోఽభిహతస్తయా।
త్యక్తకోపో యయౌ తూర్ణ మిథిలాం జాతకౌతుకః।। 1469 ।।
తత్రాథ వివిధం మాంసం విక్రీణానం పరాహతమ్।
ధర్మవ్యాధం స దూరస్థో దదర్శ జనసంకులే।। 1470 ।।
వ్యాధోఽపి తం సమాలోక్య సహసాభ్యేత్య సాదరమ్।
పూజయిత్వావదత్సత్యా ప్రేషితస్త్వమిహాగతః।। 1471 ।।
ధర్మం వక్ష్యామి తే సర్వం గృహమాగమ్యతాం మమ।
ఇత్యుక్తస్తేన సహితస్తద్గృహం ప్రయయౌ ద్విజః।। 1472 ।।
విగతక్లమమాసీనం తత్ర వ్యాధో జగాద తత్।
బహుశాఖస్య ధర్మస్య సంక్షేపః శ్రూయతాం ద్విజ।। 1473 ।।
నిన్ద్యామపి నిజాం వృత్తిమహింసానిరతః శుచిః।
న త్యజామి స్వధర్మస్థః పితృశుశ్రుషణవ్రతః।। 1474 ।।
స్వధర్మమపరిత్యజ్య వర్తతే యో గృహాశ్రమే।
శుచిః సత్యవ్రతో దాన్తః సదాచారః సదోచ్యతే।। 1475 ।।
కృతాపచారేఽప్యక్రోధాః కరుణాస్నిగ్ధలోచనాః।
సమానాః సుఖదుఃఖేషు శిష్టా ధర్మస్య భాజనమ్।। 1476 ।।
విచార్యమాణో బహుశః సూక్ష్మోఽయం ధర్మనిర్ణయః।
చోదనావిహితే మార్గే హింసాప్యాయాతి ధర్మతామ్।। 1477 ।।
పశుహింసైవ యజ్ఞేషు పరో ధర్మః ప్రకీర్తితః।
మాంసప్రియా హి సతతం పావకప్రముఖాః సురాః।। 1478 ।।
యతయో న్యస్తకర్మాణః పద్భ్యాం మృద్గన్తి సంతతమ్।
శయానా వా నిజైరఙ్గైరదృశ్యాన్సూక్ష్మకీటకాన్।। 1479 ।।

తస్మాత్సర్వసమర్థానాం మనః శుద్ధికృతం ఫలమ్।
వ్యఞ్జకం కర్మణాం నిత్యం పరత్రేహ చ దేహినామ్।। 1480 ।।
మానసేన ప్రయత్నేన కర్మణో హి విచిత్రతా।
సంకరః సుఖదుఃఖానామన్యథా నోపపద్యతే।। 1481 ।।
ఐశ్వర్యశాలినః పాపా ధనహీనా హి సాధవః।
దృశ్యన్తే విషమాః సర్వే తుల్యనక్షత్రమఙ్గలాః।। 1482 ।।
మహాకులేషు జాయన్తే చౌరాః పాతకకారిణః।
నీచవంశేషు విద్వాంసః స్నానశీలాశ్చ జన్తవః।। 1483 ।।
జరామరణదౌర్గత్యవిపదో న స్యురుత్కటాః।
వాసనాచేష్టితస్యేత్థం కర్మబన్ధః శరీరిణః।
నిర్లేపో నిష్ప్రపఞ్చశ్చ పరమాత్మా న నశ్యతి।। 1484 ।।
ఇత్యుక్త్వా విస్మయాక్రాన్తం తం నీత్వా మన్దిరాన్తరమ్।
పితరౌ దర్శయిత్వాసౌ వినయాత్పునరభ్యధాత్।। 1485 ।।
పశ్యైతౌ దైవతధియా పితరౌ పూజితౌ మయా।
ఏతద్భక్త్యా పరాం నిష్ఠాం ప్రాప్తోఽహం జ్ఞానలోచనః।। 1486 ।।
అన్యస్మిఞ్జన్మని మయా మునిః సారఙ్గశఙ్కయా।
విద్ధః పురా మార్గణేన తచ్చాపాద్వ్యాధతా మమ।। 1487 ।।
విశల్యోఽథ కృతస్తస్మాన్మయా చానుప్రసాదితః।
పితృశుశ్రూషయా మహ్యం స జాతిస్మరతాం దదౌ।। 1488 ।।
త్వయా తు కాననే పూర్వం వ్రజతా తపసే ద్విజ।
వియోగదుఃఖే పితరౌ పాతితౌ గతలోచనౌ।। 1489 ।।
తౌ గత్వా పునరారాధ్య తపసః ఫలమాప్స్యసి।
ఇత్యుక్తః కౌశికస్తేన గత్వా తత్కృతవాన్కృతీ।। 1490 ।।

పతివ్రతోపాఖ్యానమ్।। 39 ।।

శ్రుత్వైతత్పాణ్డుతనయః పర్యపృచ్ఛత్పునర్మునిమ్।
అగ్నీనాం వివిధం వంశం షణ్ముఖస్య చ సంభవమ్।। 1491 ।।
స తేన పృష్టః ప్రోవాచ శ్రూయతాం ధర్మనన్దనః।
పురాణం పుణ్యమాఖ్యానం శ్రూయతే శ్రుతిషు ప్రభో।। 1492 ।।
మన్థాయమానమహసి ప్రణ(న)ష్టే పావకే పురా।
అగ్నిత్వమకరోత్సాక్షాత్తేజస్వీ మునిరఙ్గిరాః।। 1493 ।।
ప్రతిష్ఠామథ పూర్వోఽగ్నిస్తద్గిరా పునరాగతః।
పుత్రత్వే కల్పయామాస ఖయమఙ్గిరసం మునిమ్।। 1494 ।।
అభూదఙ్గిరసః సూనుర్గురుః శ్రీమాన్బృహస్పతిః।
సం(శం)యుర్నామ ప్రదీప్తార్చిరగ్నిః పుత్రో బృహస్పతేః।। 1495 ।।
అశ్వమేధే సదా యస్య కల్ప్యతే పశురగ్రజైః।
సం(శం)యోః సుతో భరద్వాజో భరతాఖ్యశ్చ పావకః।। 1496 ।।
భరద్వాజస్య తనయో వహ్నిర్నామ్నా రథప్రభుః।
అగ్నిశ్చ భరతో నామ భరతస్యాత్మజస్తతః।। 1497 ।।
రథప్రభోర్నిశ్చయవనో విపాపోఽగ్నిస్తతోఽభవత్।
తతోఽభూన్నికృ(ష్కృ)తిర్నామ సురాఖ్యస్తత్సుతో నలః।। 1498 ।।
విశ్వజస్తస్య తనయో విశ్వభుక్తస్య చాత్మజః।
కర్మణ్యః పాపయజ్ఞేషు పావకో గౌపతిస్తతః।। 1499 ।।
వడవాగ్నిస్తతో ఘోరస్తతో మన్యుర్జనాన్తకృత్।
దివ్యరూపస్తతో ధన్వీ తథా కామాభిధోఽనలః।। 1500 ।।
అమోఘాఖ్యస్తతశ్చోక్తో బహిరూక్థాహ్వయస్తతః।
తేషాం చ విపులే వంశే సంభూతా బహవోఽనలాః।। 1501 ।।
ఇత్యుక్తం వివిధం కర్మ పృథగ్యేషు ప్రతిష్ఠితమ్।
తేషాం పరస్పరస్పర్శే భ్రంశే సమయవిప్లవే।

ఇష్టయోఽష్టాకపాలేన విధేయా గృహమేధిభిః।। 1502 ।।

పురా దేవాసురే యుద్ధే జయినో వీక్ష్య దానవాన్।

మహేన్ద్రో నిజసేనానాం నాయకం సమచిన్తయత్।। 1503 ।।

స చిన్తావ్యాకులో గత్వా వివిక్తం మానసం గిరిమ్।

నిశమ్య కరుణాక్రన్దమభ్యధావత్కృపానిధిః।। 1504 ।।

హ్రియమాణాం తతోఽపశ్యత్క్రోశన్తీం దివ్యకన్యకామ్।

కేశినా దానవేన్ద్రేణ గజేన కదలీమివ।। 1505 ।।

తతో యుద్ధేన తం జిత్వా విద్రావ్య చ శతక్రతుః।

కన్యకామితి పప్రచ్ఛ సా చ పృష్టా తమబ్రవీత్।। 1506 ।।

అహం ప్రజాపతేర్జ్యేష్ఠా దేవసేనాభిధా సుతా।

కన్యకా దైత్యసేనాఖ్యా ద్వితీయా చ మమానుజా।। 1507 ।।

జహార తామసౌ కేశీ సాభిలాషాం మహాసురః।

మాం చ ప్రార్థయతే హర్తుం నైనం చాస్మ్యభికామహే(యే)।। 1508 ।।

తస్మాన్మే బలినామగ్ర్యం పతిం దిశ శచీపతే।

ఏకవీరస్తవ పతిర్భావీతి ప్రాహ మాం పితా।। 1509 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా విబుధాధీశః పతిం తస్యా వ్యచిన్తయత్।

దర్శహోమాగ్నిసంయుక్తావపశ్యచ్ఛశిభాస్కరౌ।। 1510 ।।

తదృష్ట్వాసురసఙ్ఘానాం మత్వా వక్త్రం హుతాశనమ్।

వీరోఽస్మాజ్జాయతాం కశ్చిత్పతిరస్యా బలాధికః।। 1511 ।।

సురాణాం దైత్యదలనే సేనానీర్యో భవిష్యతి।

ఇత్యన్తర్గణయన్నిన్ద్రః ప్రాయాద్బ్రహ్మనికేతనమ్।। 1512 ।।

చిన్తితోఽర్థో మయా శక్ర భవిష్యతి న సంశయః।

ఇత్యుక్తో వేధసా తత్ర ప్రహృష్టః స్వపురీం యయౌ।। 1513 ।।

అత్రాన్తరే ప్రియాః సప్త సప్తర్షీణాం హుతాశనః।

విలోక్య చన్ద్రవదనా బభూవ మదనాతురః।। 1514 ।।
మునిభార్యాభిలాషో మే యుక్తః కథమితి క్షణమ్।
హూయమానస్తతో వహ్నిస్తాపమభ్యధికం యయౌ।। 1515 ।।
అకార్యభీతః కామేన లజ్జాప్రచ్ఛన్నశాయినా।
అన్తఃకుణ్డలితేనేవ భోగినా స వివేష్టితః।। 1516 ।।
ధ్యాయన్వివర్ణవదనః కృశస్త్యక్తుం స్వవిగ్రహమ్।
కృశానుః కాననం ప్రాయాదథ మన్మథమూర్ఛితః।। 1517 ।।
దివ్యజ్ఞానేన విజ్ఞాయ పత్నీ స్వాహా హవిర్భుజః।
సంకల్పం పునిభార్యాసు తద్రూపాత్తం సమభ్యయాత్।। 1518 ।।
పూర్వమఙ్గిరసః పత్న్యాః శివాయా రూపముత్తమమ్।
విధాయ సా స్మరాక్రాన్తమకామయత పావకమ్।। 1519 ।।
తద్వీర్యం సా సమాదాయ పాణిభ్యామథ సత్వరా।
విధాయ గారుడీరూపం ప్రయయౌ శ్వేతపర్వతమ్।। 1520 ।।
అస్తు మా మునిపత్నీనాం మిథ్యాదోషకథా క్వచిత్।
ఇతి ప్రచ్ఛన్నరూపా సా దృష్ట్వా శరవనం మహత్।। 1521 ।।
దుర్గ్రిప్రైః సప్తవదనైర్వ్యాప్తం కృష్ణభుజఙ్గమైః।
తత్ర తత్యాజ తద్వీర్యం హేమకుణ్డే సుదుర్గమే।। 1522 ।।
అన్యాసాం మునిపత్నీనాం రూపం కృత్వా తథైవ సా।
భేజే వహ్నిమరున్ధత్యాః శశాకానుకృతిం న తు।। 1523 ।।
షట్కృత్వ స్వాహయా స్కన్నే తతస్తత్రాగ్నితేజసి।
స్కన్దః శ్రీమాన్కుమారోఽభూత్సహస్రాంశుసమద్యుతిః।। 1524 ।।
షణ్ముఖో ద్వాదశభుజో లోహితాభ్రేణ సంవృతః।
ప్రథమేఽహ్ని స్ఫురత్తేజోమణ్డలం సమదృశ్యత।। 1525 ।।
వ్యక్తిం యాతో ద్వితీయాయా తృతీయాయామభూచ్ఛిశుః।

ప్రవృద్ధగాత్రో బలవాంశ్చతుర్ధ్యామున్ననాద సః।। 1526 ।।
తస్య నాదేన మహతా కమ్పితే భువనత్రయే।
ఐరావతాఖ్యశ్చిత్రశ్చ నాగావుత్తస్థతుర్భయాత్।। 1527 ।।
తౌ కరాభ్యాం స జగ్రాహ బాలః స్పూర్జద్విషోల్బణౌ।
రౌద్రం ధనుః సమాదాయ కృకవాకుం చ భాసురమ్।। 1528 ।।
శఙ్ఖామాపూర్య వక్త్రేణ శరైః శక్త్యా చ భూధరాన్।
అదారయద్భయన్నాదో యేనాభూత్సర్వభూభృతామ్।। 1529 ।।
క్రౌఞ్చాద్రేరకరోద్బాణైర్విపులాం వివరావలీమ్।
సుమేరుం యేన గచ్ఛన్తి హంసాః కైలాసవాసినః।। 1530 ।।
ఉన్మమాథ మహచ్ఛృఙ్గం శక్త్యా శ్వేతస్య భూభృతః।
తతస్తమేవ శరణే యయుః సర్వే మహీధరాః।। 1531 ।।
ద్విధా కృత ఇవాకాశే తేన దోర్భ్యాం సమాహతే।
త్రస్తాని సర్వభూతాని మేనిరే జగతాం క్షయమ్।। 1532 ।।
అమానుషాణి సత్త్వాని వనే తస్మిన్బభాషిరే।
అహో ను కామమత్తేన కృతోఽయం విప్లవాగ్నినా।। 1533 ।।
స్వాహయా చ జగత్సర్వం యేనేదం పరితప్యతే।
తతః సా గారుడీ స్కన్దం తమభ్యేత్యావదన్ముదా।
అహం తే జననీ పుత్ర స్వాహా పత్నీ హవిర్భుజః।। 1534 ।।
సప్తర్షయోఽపి తం శ్రుత్వా జాతం విప్లవశఙ్కితాః।
స్వపత్నీస్తత్యజుః కోపాద్వినా దేవీమరున్ధతీమ్।। 1535 ।।
విశ్వామిత్రస్తు తత్సర్వం తత్త్వేన జ్ఞాతవాన్స్వయమ్।
ప్రచ్ఛన్నో ను గతో వహ్నిం దృష్ట్వా స్వాహావిచేష్టితమ్।। 1536 ।।
స గత్వా ప్రణతస్తస్య శిశోశ్చూడాదికాః క్రియాః।
చక్రే యేనాస్య సతతం స మునిర్దయితోఽభవత్।। 1537 ।।

అత్రాన్తరే సురాః సేన్ద్రాస్తం జ్ఞాత్వా దుర్జయం శిశుమ్।
వ్యసర్జయన్మాతృగణం తద్వధాయ భయాకులాః।। 1538 ।।
తా లోకమాతరో గత్వా తమధృష్యమవేక్ష్య చ।
శరణం ప్రయయుర్భీతా బభూవుస్తస్య మాతరః।। 1539 ।।
మాతౄణాం క్రోధజాం దేవీం ధాత్రీం నామ షడాననః।
రరక్ష శూలం విపులం వహన్తీం కీర్ణపావకమ్।। 1540 ।।
అగ్నిః స్వయమథాభ్యేత్య ఛాగవక్త్రః స నైగమః।
రమయామాస తం బాలం తద్రక్షార్థం సముద్యతః।। 1541 ।।
లోహితాబ్ధేశ్చ తనయా తం పరిష్వజ్య వత్సలా।
రరక్ష పుత్రవత్స్కన్దం ప్రహృష్టాస్తాశ్చ మాతరః।। 1542 ।।
తం భూతసంఘైర్వివిధైః సమన్తాత్పరివారితమ్।
హన్తుమైరావణగతః సురైః శక్రః సమాయయౌ।। 1543 ।।
త్రిదశానాగతాన్దృష్ట్వా సంరబ్ధాన్వివదన్గుహః।
జ్వాలాపటలమత్యుగ్రముత్ససర్జ ముఖైర్ముహుః।। 1544 ।।
తదుద్వాన్తేన శిఖినా దహ్యమానా దివౌకసః।
తమేవ శరణం జగ్ముర్భీతాస్త్యక్త్వా శతక్రతుమ్।। 1545 ।।
తతో వజ్రేణ దేవేన్ద్రో దీప్తాగ్రేణ షడస్రిణా।
బిభేద దక్షిణే పార్శ్వే కుమారం కోపకమ్పితః।। 1546 ।।
తస్య వజ్రహతాద్గాత్రాదుదభూత్తద్విధోఽపరః।
శ్రీమాన్విశాఖో బహుశో ఘోరాః స్కన్దాశ్చ పార్షదాః।। 1547 ।।
తతో భీతః సురపతిః ప్రణామావర్జితాఞ్జలిః।
తమేవ శరణం ప్రాయాత్ప్రశంసంస్తత్పరాక్రమమ్।। 1548 ।।
పఞ్చమ్యామథ మూర్తౌ శ్రీర్గుహస్యాకారమావిశత్।
శ్రీపఞ్చమీతి యేనాసౌ ప్రసిద్ధిం ప్రయయౌ తిథిః।। 1549 ।।

తతో మునిగణైః సార్ధం తమువాచ పురందరః।
సురరాజ్యం భజ విభో త్వమేవార్హసి శక్రతామ్।। 1550 ।।
ఇతి భీతేన శక్రేణ ప్రార్థితః సత్వసాగరః।
సేనాధిపత్యమభజన్మానయన్వృత్రవైరిణమ్।। 1551 ।।
సేనాపరివృఢే తస్మిన్నభిషిక్తే స్వయం విభుః।
అభ్యాయాద్భగవాన్భర్గః ప్రీత్యా గిరిసుతాసఖః।। 1552 ।।
వహ్నినావిష్టరౌద్రేణ స్వాహయ చ మహాబలః।
అన్తఃప్రవిష్టపార్వత్యా జనితో హి షడాననః।। 1553 ।।
తస్య ఖణ్డేన్దుముకుటః స్వయం కాఞ్చనమాలికామ్।
బబన్ధ మూర్ధ్ని విజయోష్ణీషం దేహం త్విషా దిశన్।। 1554 ।।
దేవ సేనాం తతః కన్యాం తామిన్ద్రేణ సమర్పితామ్।
పరిణీయేన్దువదనాం రరాజాజరసాం వరః।। 1555 ।।
మునిభిస్తాః పరిత్యక్తాః షట్పత్న్యః శుచిమానసః।
కుమారం శరణం యాతా బభూవుః కృత్తికా దివి।। 1556 ।।
జగత్సంహారకామస్య తతో మాతృగణస్య సః।
బాలానాషోడశాద్వర్షాద్ధింసాయాః పదమభ్యధాత్।। 1557 ।।
తే చ తత్పార్షదా ఘోరా బాలఘ్నా దుర్గ్రహాగ్రహాః।
పూతనాశ్చ పిశాచ్చశ్చ కుమ్భాణ్డీసూతికాభుజః।। 1558 ।।
దేవగన్ధర్వయక్షాణామన్యే చ పురుషగ్రహాః।
కుర్వన్తి సహసోన్మాదమృతే మాహేశ్వరం నరమ్।। 1559 ।।
స్కన్ధప్రమాదాత్స్వాహాథ వహ్నేరత్యన్తవల్లభా।
విముఖస్యాప్యభూత్సర్వహవ్యమన్త్రానువర్తినీ।। 1560 ।।
షష్ఠ్యాం దేవాసురయుద్ధే తారకం దానవాధిపమ్।
జఘాన సానుగం సోఽథ శక్త్యా శక్తిమతాం వరః।। 1561 ।।

తతః స లబ్ధవిజయో ననన్ద సురనన్దితః।
సప్తమే మారుతస్కన్దే శర్వేణాధికృతః కృతః।। 1562 ।।
కథయిత్వేతి విరతే మార్కణ్డేయే మహౌజసి।
విస్మయం ప్రయయౌ రాజా సానుజో ధర్మనన్దనః।। 1563 ।।

ఆఙ్గీరసమ్।। 40 ।।

అథ కృష్ణస్య మహిషీ సత్యభామా కథాన్తరే।
అపృచ్ఛత్పాణ్డవవధూమేకాన్తే ద్రుపదాత్మజామ్।। 1564 ।।
సర్వే సమానమనసో వదనప్రేక్షిణస్తవ।
యదేతే పాణ్డవాః కృష్ణే చిత్రం తత్ప్రతిభాతి భే।। 1565 ।।
యూనాం తేజస్వినాం దృష్టకామినీభోగసంపదామ్।
చిత్తసంవననం మన్యే భుజఙ్గగ్రహణోపమమ్।। 1566 ।।
అఞ్జనైరౌషధికృతైర్యుక్తిజైర్వా విలేపనైః।
స్నానైర్వా మన్త్రవిహితైర్బద్ధైర్వా మణిసూత్రకైః।। 1567 ।।
సౌభాగ్యాధిగమోపాయః కోఽయం కువలయేక్షణే।
సేవే యేనాహమప్యేతం మాధవం బహువల్లభమ్।। 1568 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వావదత్కృష్ణా ప్రచ్ఛన్న స్నేహగౌరవాత్।
ఈషదాకుఞ్చితైకభ్రూ వ్యఞ్జితాం దధతీ రుషమ్।। 1569 ।।
అనాలోచ్యైవ సద్భావం నిన్దితం బత భాషసే।
కథం పతివ్రతా నారీ కుహకేషు మతిం క్షిపేత్।। 1570 ।।
మన్త్రమూలబలాత్ప్రీతిః సఖి ద్రోహోఽభిధీయతే।
విషదానప్రకారో హి వశీకరణసంవిధిః।। 1571 ।।
యోషిద్భిర్వశ్యకామాభిర్భర్తౄణాం గూఢమౌషధమ్।
కిమఙ్గైర్భోజనైర్వాపి భర్తౄణాం న హరేదసూన్।। 1572 ।।
శ్రూయన్తే కుహకైస్తైస్తైః స్త్రీభిః పాఖణ్డిసేవయా।

విశ్వస్తాః పతయో నీతా జడోన్మత్తాన్ధమూకతామ్ ।। 1573 ।।

పుంస్త్వాత్ప్రచ్యావితాః కేచిత్కుష్ఠినో విహితాః పరే।

హతభాగ్యాః కృతాశ్చాన్యే యోషిద్భిః క్షుద్రచూణకైః ।। 1574 ।।

శృణు చే పాణ్డుపుత్రేషు సఖి సంవననక్రియామ్।

భర్తృసేవారతా నిత్యం న జానే దైవతం పరమ్ ।। 1575 ।।

తిష్ఠామి విజనే నైకా నిష్కుటే వా కృతక్షణా।

పతితాభిరసాధ్వీభిర్భిక్షుకాభిర్న మన్త్రయే ।। 1576 ।।

గృహచిన్తాం పరిత్యజ్య న భవామి సకౌతుకా।

ప్రసాదాద్ద్వారదేశాద్వా రాజమార్గావలోకినీ ।। 1577 ।।

శృణోమి సాదరా భర్తుర్నాక్షిపామి చ తత్కథామ్।

అలంకృతా సుగన్ధా చ మఙ్గలాని సదా భజే ।। 1578 ।।

అసంవృతమసంస్పృష్టం విప్రకీర్ణముపేక్షితమ్।

న కరోమి గృహే కిం చిద్గృహాచారైరవఞ్చితా ।। 1579 ।।

ఆశీవిషమివ క్రుద్ధం శశాఙ్కమివ సామృతమ్।

పతిం పరిచరన్తీవ న భవామ్యన్యమానసా ।। 1580 ।।

అష్టాశీతి సహస్రాణి ద్విజానాం ధర్మజన్మనః।

అగ్నయాసనే సదాశ్నన్తి మహార్ఘం రాజభోజనమ్ ।। 1581 ।।

ప్రత్యేకం రత్నవలయా త్రింశద్దాస్యోఽపి శోఽభితాః।

నృపాజ్ఞయా నృపతివత్సదా పరిచరన్తి తాన్ ।। 1582 ।।

స్నాతకానాం యతీనాం చ సహస్రాణి మనీషిణామ్।

సదా కాఞ్చనపాత్రేషు భుఞ్జతే రాజసత్కృతమ్ ।। 1583 ।।

దశాయునాని దాసీనాం పాత్రహస్తాన్యనారతమ్।

అర్థినో వివిధైర్భోగైర్భోజయన్తి దివానిశమ్ ।। 1584 ।।

దశలక్షాణి దాసీనాం దాసానాం చ పరిచ్ఛదః।

స్వర్వాణి చ గజాశ్వస్య కోశో రాజ్ఞస్తథాక్షయః।। 1585 ।।

నిఃశేషమహమేవైతచ్చిన్తయామి సదోత్థితా।

ఆగోపాలాఙ్గనం సర్వం పుష్ణామి భృత్యవర్తనైః।। 1586 ।।

ఏతత్సంవననం సత్యే మమ భర్తృషు సర్వదా।

ఉపదేశస్తవాప్యేష కేశవారాధనే సఖి।। 1587 ।।

ద్రౌపదీసత్యమాసంవాదః।। 41 ।।

అథామన్త్ర్య హృషీకేశః సానుజం ధర్మనన్దనమ్।

ఆశ్వాస్య ద్రౌపదీం ప్రాయాద్ద్వారకాం దయితాసఖః।। 1588 ।।

అత్రాన్తరే నాగపురే ధృతరాష్ట్రః కృశాన్వనే।

నిశమ్య పాణ్డుతనయాన్కృపయా పర్యతప్యత।। 1589 ।।

తతః సౌబలరాధేయౌ నృపం లక్ష్మీమదోద్ధతమ్।

దుర్యోధనం సమభ్యేత్య హృదయప్రియమూచతుః।। 1590 ।।

రాజన్కులాధికైశ్వర్యశాలినాం కిం తయా శ్రియా।

విషాఞ్జనశలాకేవ న యాః శత్రుషు నేత్రయోః।। 1591 ।।

కోఽన్యో ధన్యతరస్తస్మాద్యః ప్రౌఢవిభవో రిపూన్।

అనేనైవ శరీరేణ విషమస్థానుదీక్షతే।। 1592 ।।

త్వాం పశ్యన్తు న వజ్రాశ్రిప్రభాదన్తురకఙ్కణమ్।

నిర్ధారితారాతిబలం సహస్రాక్షమివాపరమ్।। 1593 ।।

దుర్యోధనో నిశమ్యైతచ్చిరసంభృతమీప్సితమ్।

తానూచే యుక్తమేవైతత్కిం తు వృద్ధో న మన్యతే।। 1594 ।।

అలక్షితో నాస్త్యుపాయో యేనైతత్కాననం వయమ్।

వ్రజామోఽభిమతం ద్రుష్టుం వాపదేశేన కేనచిత్।। 1595 ।।

ఇతి దుర్యోధనవచః శ్రుత్వా కర్ణః ససౌబలః।

చిన్తయిత్వా నిశామేకాం తమేత్య ప్రాతరబ్రవీత్।। 1596 ।।

దృష్టస్తధ్గమనోపాయో రాజన్నద్య మయా ధితా।
విపులం గోధనం ద్రుష్టుం ఘోషయాత్రా విధీయతామ్।। 1597 ।।
తేషు ద్వైతవనోపాన్తఘోషేషు విహరన్తి తే।
వివిక్తకేలిసంచారమత్తాః కటకయోషితః।। 1598 ।।
ఇత్యుక్తః సూతపుత్రేణ జాతహర్షః సుయోధనః।
అనుజ్ఞాం ఘోషయాత్రాయాం ధృతరాష్ట్రమయాచత।। 1599 ।।
సోఽబ్రవీధ్గమ్యతాం పుత్ర కింత్వేకస్తత్ర సంశయః।
ఘోషాదదూరే పార్థానామాశ్రమః కాననౌకసామ్।। 1600 ।।
తత్ర లక్ష్మీమదాన్ధేన కోపితాస్తే త్వయా ధ్రువమ్।
తేజస్వినో నిర్దహేయుః సానుగం త్వాం తరస్వినః।। 1601 ।।
తతో జగాద శకునిర్హేలయైవామ్బికాసుతమ్।
కిం తైస్తపస్విభిర్దృష్టైః పాణ్డవైర్లోకవిస్మృతైః।
ఘోషయాత్రాపదేశేన గచ్ఛామో మృగయారసాత్।। 1602 ।।
ఇత్యుక్తః కైతవాత్తేన ధృతరాష్ట్రః సుయోధనమ్।
గమ్యతామితి నిఃశ్వస్య విషణ్ణవదనోఽవదత్।। 1603 ।।
తతః ప్రయాణపటహవ్యాకులం రాజమణ్డలమ్।
అభూధ్గజఘటాబన్ధసంరబ్ధగజపాలకమ్।। 1604 ।।
అథ ప్రమతభూపాలాన్దృక్త్రిభాగైర్విలోకయన్।
నిర్యయౌ నృపతిశ్ఛత్త్రపూర్ణచన్ద్రోదయాకులః।। 1605 ।।
వ్రజన్కర్ణాన్తసంసర్పినేత్రః కర్ణకథామృతే।
దత్తకర్ణః స విబభౌ కించిత్పార్శ్వానతాననః।। 1606 ।।
చలద్భిశ్చామరైస్తస్య నర్తితశ్రవణోత్పలైః।
వదనామ్భోజపర్యన్తే రాజహంసాయితం ముహుః।। 1607 ।।
చలత్స్వఛ్ఛాంశుకల్లోలే విపులే తద్బలార్ణవే।

చక్రిరే తస్య నృఘటాదీ్వపపర్ణీవిజృమ్భితమ్।। 1608 ।।

వ్రజద్వాజివ్రజఖురోద్ధూతధూలీకదమ్బకే।

వప్రధాతోత్సుకాస్తస్య తస్థుః సేనాగజాః క్షణమ్।। 1609 ।।

గీతం వేణురవావిద్ధమగ్రే హరిణచక్షుషామ్।

శ్రృణ్వన్తో విషమోదఞ్చదేకకర్ణం యయుర్వయాః।। 1610 ।।

తస్యేభకలతాలోత్థసిన్దూరపటలైర్బభౌ।

సేనాసీమన్తినీలోకః పునరుక్తారుణాంశుకః।। 1611 ।।

స ఘోషపాలీమాసాద్య దర్శితాం గోకులాధిపైః।

వనస్థలీషు రమ్యాసు విజహార వధూసఖః।। 1612 ।।

విచిత్రపుష్పాభరణా ముగ్ధా బల్లవయోషితః।

దదృశుః కౌతుకోత్తాలదృశస్తం మన్మథోపమమ్।। 1613 ।।

గాయద్గోపాఙ్గనాసఙ్గహృష్యమాణమృగీగణే।

గమ్భీరమత్తనిర్హ్రాదప్రనృత్తశిఖిమణ్డలే।। 1614 ।।

విహృత్య తత్ర సుచిరం లక్షయిత్వా చ గోధనమ్।

స మృగవ్యరసవ్యగ్రో యయౌ ద్వైతవనాన్తికమ్।। 1615 ।।

తస్మిన్నేవ దినే తత్ర దీక్షితో ధర్మనన్దనః।

రాజర్షిసత్రే మునిభిర్బభూవ పరివారితః।। 1616 ।।

తతో దుర్యోధనో దీర్ఘవ్యాయామైః శ్రాన్తవాహనః।

ఆదిదేశ సరస్తీరే నివేశః క్రియతామితి।। 1617 ।।

తదాజ్ఞాకారిణః క్షిప్రం గత్వా ద్వైతవనం సరః।

దదృశుస్తేజసాధృష్యైర్గన్ధర్వైరభితో వృతమ్।। 1618 ।।

కుబేరభవనాదేత్య చిత్రసేనః ప్రియాసఖః।

లలాస గన్ధర్వపతిస్తస్మిన్సరసి సున్దరే।। 1619 ।।

సుయోధనానుగాస్తూర్ణం తాన్సమేత్య బభాషిరే।

రమతేఽత్ర నృపః శ్రీమానపసర్పత ఖేచరాః।। 1620 ।।

అయం విహర్తుమాయాతో రాజా దుర్యోధనః స్వయమ్।

యస్యాగ్రమహిషీ భూభిశ్చతురర్ణవమేఖలా।। 1621 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా సస్మితాః సర్వే గన్ధర్వానుచరాః క్రుధా।

తానూచుర్బత ధార్ష్ట్యం వో మోహో నిర్లజ్జతాపి వా।। 1622 ।।

కథం పురందరోద్యానలీలావిస్రమ్భభాగినః।

త్యజామో మానుషగిరా విహారవసుధామిమామ్।। 1623 ।।

ఇతి గన్ధర్వవచనం నిశమ్య నృపసేవకాః।

రాజ్ఞే తమర్థమభ్యేత్య ససంరమ్భా న్యవేదయన్।। 1624 ।।

తతః కోపాన్నృపః కర్ణప్రముఖైః సచివైర్యుతః।

స్వయం తం దేశమభ్యేత్య గన్ధర్వాన్సమయోధయత్।। 1625 ।।

హేమపుఙ్ఖైరథ శరైః కర్ణకార్ముకనిర్గతైః।

వైద్యుతైః ఖచితేవాభూత్క్షణాద్గన్ధర్వవాహినీ।। 1626 ।।

దుర్యోధనార్ధచన్ద్రాగ్రకృత్తాని వ్యోమచారిణామ్।

స్వఃసిన్ధుకమలానీవ పేతుర్వక్త్రాణి భూతలే।। 1627 ।।

తతో బభూవ గన్ధర్వమయీవ నిఖిలా మహీ।

తద్దీప్తకఙ్కటవరైర్దిగ్దాహైరివ పూరితా।। 1628 ।।

తదుత్సృష్టై శితశరైః స్ఫుటితే కురుభూపతేః।

కటకే కర్మ ఏవైకస్తస్థౌ మేరురివాచలః।। 1629 ।।

దృష్ట్వా ధైర్యమమర్యాదం రణే కర్ణస్య సైనికాః।

పునరభ్యేత్య గన్ధర్వాన్సంరబ్ధాన్పర్యవారయన్।। 1630 ।।

ప్రత్యేకమభవత్తేషాం దశభిర్దశభిః సహ।

దీప్తాయుధధరైర్దీప్తైర్గన్ధర్వైర్యుద్ధముద్ధతమ్।। 1631 ।।

తతస్తే ఖేచరాః క్రుద్ధా విద్రావ్య కురువాహినీమ్।

చక్రిరే విరథం కర్ణం కురురాజం చ తాదృశమ్।। 1632 ।।
తతః స్వయం చిత్రసేనో మానినాం పృథివీపతిమ్।
జగ్రాహ గన్ధర్వపతిర్జీవగ్రాహం సుయోధనమ్।। 1633 ।।
హృతే తస్మిన్నరపతౌ సర్వైరన్తఃపురైః సహ।
జహ్నుస్తదనుజానన్యే గన్ధర్వా బలశాలినః।। 1634 ।।
విధ్వస్తే కౌరవబలే భ్రష్టాః కటకయోషితః।
క్రోశన్త్యః శరణం జగ్ముః సానుజం ధర్మనన్దనమ్।। 1635 ।।
నిశమ్య తేషాం వృత్తాన్తం వృద్ధామాత్యైర్నివేదితమ్।
భీమసేనః స్మితముఖః ప్రోవాచాన్దోలితాననః।। 1636 ।।
అహో కేనాపి నః స్వైరమమన్థామృతదాయినా।
కృతం గూఢవయస్యేన హితం నిఃశబ్దవర్తినా।। 1637 ।।
యదాయస్య గదాం గుర్వీ యదాకృష్య చ గాణ్డివమ్।
యత్నాత్కర్తవ్యమస్మాబిస్తత్కృతం బత ఖేచరైః।। 1638 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా ధర్మతనయో జగాద విజయాగ్రజమ్।
నికారగణనాం భీమ విషమస్థేషు మా కృథాః।। 1639 ।।
మిథోవైరాణి బన్ధూనాం భవన్తి న భవన్తి చ।
కింతు వ్యసనకాలేషు సతాం భేదో న లక్ష్యతే।। 1640 ।।
సత్యం జానే విజానాతి వాణీ వర్ణయితుం న తామ్।
శత్రోరభయదానేన యా ప్రీతిరుపజాయతే।। 1641 ।।
తస్మాద్వైచిత్రవీర్యస్య ప్రియం పుత్రం విచక్షుషః।
విమోచ్య తత్రస్థాద్గాన్ధర్వాద్భవద్భిర్లభ్యతాం యశః।। 1642 ।।
ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన జాతహర్షో వృకోదరః।
యమౌ చ జగ్ముస్తం దేశం సహ గాణ్డీవధన్వనా।। 1643 ।।
రథైః కనకసంనాహైర్భాస్వత్కనకకఙ్కటాః।

తే బభుర్మేరుశృఙ్గస్థాః సూర్యా ఇవ శరాంశవః।। 1644 ।।
ఆకర్ణాఞ్చితగాణ్డీవమణ్డలాన్తరనిర్గతాః।
గన్ధర్వశాలిశలభాశ్చేరుః పార్థశరాస్తతః।। 1645 ।।
అయత్నాద్యుధ్యమానస్య సమరే సవ్యసాచినః।
గన్ధర్వా భృశసంరబ్ధాః స్యన్దనం భేత్తుముద్యయుః।। 1646 ।।
తే భీమసేననారాచనిర్భిన్నపృథువిగ్రహాః।
పేతుః కనకసంనాహాః సుమేరోరివ శేఖరాః।। 1647 ।।
తతః క్షణేన గన్ధర్వైః పూరితే కాననాన్తరే।
తన్మాయయా జగత్కృత్స్నం సాన్ధకారమదృశ్యత।। 1648 ।।
తతః క్రుద్ధో నలాస్త్రేణ స్ఫూర్జజ్జ్వాలావలీజుషః।
న్యవధీద్దశలక్షాణి గన్ధర్వాణాం ధనంజయః।। 1649 ।।
గదాపాణిరథాభ్యేత్య చిత్రసేనః ఖయం రుషా।
అయోధయత్పాణ్డుసుతాన్మాయారచితవిభ్రమః।। 1650 ।।
కిరీటీ తస్య విపులాం గదాం మాయాం చ సాయకైః।
ఛిత్త్వా విమోహం విదధే రున్ధానః శేఖరాన్దివి।। 1651 ।।
పీడితం విహ్వలం దృష్ట్వా చిత్రసేనం తతోఽర్జునః।
సంజగ్రాహ నిజాస్త్రాణి వయస్యవధశఙ్కితః।। 1652 ।।
తమబ్రవీచ్చిత్రసేనో విపరీతమిదం సఖే।
తవ వ్యవస్థితం యోద్ధుం యత్పరిత్రాయసే రిపుమ్।। 1653 ।।
యుష్మాన్కృశాన్వనే ద్రష్టుమేష పాపః సుయోధనః।
ప్రాప్తో లక్ష్మీమదాధ్మాతో బద్ధః శక్రాజ్ఞయా మయా।। 1654 ।।
కిం కుర్మః కర్ణనో నీచః కర్ణో వైరస్య కారణమ్।
తుములేఽస్మిన్నపక్రాన్తో న లబ్ధోఽస్మాభిరాకులైః।। 1655 ।।
ఇత్యాకర్ణ్యార్జునః ప్రీత్యా ప్రసాద్య సుహృదం ప్రియమ్।

ఉవాచ త్యజ్యతామేష ధర్మరాజగిరా పశుః।। 1656 ।।
ఇతి గన్ధర్వనృపతిర్యాచితః శక్రసూనునా।
త్యక్త్వా యుధిష్ఠిరస్యాగ్రే కౌరవాన్ప్రయయౌ దివమ్।। 1657 ।।
తస్మిన్ప్రయాతే గన్ధర్వాన్నిహతాన్పాణ్డవైర్యుధి।
అజీవయత్సహస్రాక్షః స్వయం పీయూషనిర్ఝరైః।। 1658 ।।
తతో లజ్జానతముఖం కౌరవం ధర్మనన్దనః।
ఉవాచైవంవిధం రాజన్మా కృథాః సాహసం పునః।। 1659 ।।
వినయాదితి తేనోక్తః కులిశేనేవ తాడితః।
యయౌ సుయోధనో మౌనీ విశన్నివ రసాతలమ్।। 1660 ।।
పునః సంఘట్టితాం సేనాం సాసూయమవలోకయన్।
నిఃశ్వాసమ్లానవదనః సోఽభూన్మూక ఇవ వ్రజన్।। 1661 ।।

ఘోషయాత్రా।। 42 ।।

తతః ప్రచ్ఛాయమాసాద్య విజనం దేశమాయతమ్।
భుగ్నాననో నరపతిర్దుర్బలో ముక్తవాహనః।। 1662 ।।
అత్రాన్తరే సమాయాతః కర్ణో దృష్ట్వా వరూథినీమ్।
అజ్ఞాతవృత్తః ప్రోవాచ ధ్యానముక్తం సుయోధనమ్।। 1663 ।।
దిష్ట్యా త్వయా కురుపతే జితా గన్ధర్వవాహినీ।
దిష్ట్యా కుశలిభిర్వీరైర్భ్రాతృభిశ్చాస్య సంగతః।। 1664 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా పాణిసంసక్తలలాటః క్ష్మాం విలోకయన్।
తిర్యగున్నమితైకభ్రూర్నిఃశ్వస్యోవాచ కౌరవః।। 1665 ।।
అస్మత్కథానభిజ్ఞేన త్వయా కర్ణ యదుచ్యతే।
కిం తన్న శల్యం హృదయే నోపలమ్భోఽస్తి కింతు మే।। 1666 ।।
తారేమన్రణే వయం బద్ధా గన్ధర్వై రణశాలిభిః।
మోచితాః ఫల్గుణముఖైర్ధర్మపుత్రస్య శాసనాత్।। 1667 ।।

ధిగస్మాకం భుజౌ కర్ణ ధిజ్ మానం ధిక్ చ పౌరుషమ్।
నటానామివ మిథ్యైవ యేషాం శస్త్రపరిగ్రహః।। 1668 ।।
నిర్మితోఽయం ప్రకారః కిం మరణస్య న మానినః।
యద్భయే సస్మితః శత్రుః పరిత్రాణం త్రపావతః।। 1669 ।।
త్వమేవ కర్ణ జానీషే యదత్ర మమ భేషజమ్।
కిం కుర్మో న దదాత్యేషా రన్ధ్రం దేవీ వసుంధరా।। 1670 ।।
మర్మాస్థిలీనన్యక్కారశల్యానాం జీవతాం నృణామ్।
ముఖోచ్ఛ్వాసే చ మరణే దర్శ్యతాం గురులాఘవమ్।। 1671 ।।
న ప్రయాన్తి యది ప్రాణా నియతావధయః సఖే।
తద్భ్రష్టమానదర్పాణాం సంన్యాసః పరమౌషధమ్।। 1672 ।।
అధునా క్షమతాం లక్ష్మీరయం రాజ్యస్య చాఞ్జలిః।
మాలేవ గతజీవస్య మానహీనస్య సంపదః।। 1673 ।।
అయం దుఃశాసనో రాజ్యే నియుక్తో దయితో మయా।
మత్తేస్స్నతుల్యా యుష్మాభిర్విధేయాస్యాపి సన్నతిః।। 1674 ।।
ఇత్యుక్త్వా తపసా దేహత్యాగాయ కృతనిశ్చయః।
తస్థౌ కుశాస్సమాస్తీర్య మౌనీ క్షణమధోముఖః।। 1675 ।।
తం మైవమితి సాస్రేణ పాదయోః పతతా ముహుః।
దుఃశాసనేనార్థ్యమానం బభాషే సూతనన్దనః।। 1676 ।।
విప్రియే దైవవిహితే ధీరాణాం రణశాలినామ్।
విషాదేనావిలుప్తానాం వికారో నైవ బాధతే।। 1677 ।।
శోకః శోకానుబన్ధీ హి న స గణ్యేత శోచతామ్।
అర్థైరర్థా ఇవాయాన్తి దుఃఖైర్దుఃఖపరమ్పరాః।। 1678 ।।
న హి ప్రాణపరిత్యాగో మానభఙ్గే ప్రతిక్రియా।
మానినో దీర్ఘమిచ్ఛన్తి ప్రతీకారాయ జీవితమ్।। 1679 ।।

శౌర్యస్థైరేవ పర్యాయైర్దృష్టౌ జయపరాజయౌ।
స్వప్నమాయావిలసితం నహ్యసుప్తః ప్రపశ్యతి।। 1680 ।।
వర్ణాశ్రమగురుః శ్రీమాన్దైవాద్వ్యసనమాగతః।
రక్షణీయో నిజైః ప్రాణైర్నృపో విషయకామిభిః।। 1681 ।।
స త్వం విధాతురాదేశాజ్జ్ఞాతిశత్రువశం గతః।
వీక్షితః పాణ్డవైర్దాసైస్తత్ర కిం గురు మన్యసే।। 1682 ।।
తదుత్తిష్ఠ క్షితిపతే భుఙ్క్ష్వ రాజ్యమకణ్టకమ్।
జీవద్భిరేవ దృశ్యన్తే జేతారో విజితాః పునః।। 1683 ।।
ఇతి కర్ణవచో మానీ నామన్యత యతో నృపః।
తదా శకునిరభ్యేత్య తం సకోప ఇవాభ్యధాత్।। 1684 ।।
హర్షశోకాద్భుతాయాసైర్యో బాల ఇవ కృష్యతే।
గుర్వీణాం సంపదాం రాజన్స కథం నామ భాజనమ్।। 1685 ।।
బన్ధుస్నేహాత్సుచరితైర్బలిభిః పాణ్డునన్దనైః।
రక్షితః శోచసి కథం హర్షస్థానే విమూఢవత్।। 1686 ।।
యుధిష్ఠిరాయ రాజ్యార్ధం దత్త్వా ప్రీతిపురఃసరమ్।
కృతజ్ఞ మనసః శల్యమపకారం సముద్ధర।। 1687 ।।
వహన్తి దుఃసహం భారం సన్తః స్వల్పమపి ప్రియమ్।
తత్సాహస్రగుణం కర్తుమీహమానః ప్రతిక్రియామ్।। 1688 ।।
ఇతి గాన్ధారరాజేన బోధ్యమానః సుయోధనః।
అవమానవిషావేగదగ్ధో నోవాచ కించన।। 1689 ।।
తం జ్ఞాత్వా శోకవివశం త్యక్తోత్సాహమచేతసమ్।
పాతాలవాసినో దైత్యా బభూవుర్భృశదుఃఖితాః।। 1690 ।।
తే స్వపక్షక్షయోద్విగ్నాస్త్రిదశోత్సాహశఙ్కితాః।
దుర్యోధనబలాదానే ధోరామిష్టిం ప్రచక్రిరే।। 1691 ।।

తతో యాగానలోద్భూతాం దీప్తాం కృత్యాం విసృజ్య తమ్।
నిశి పాతాలమానీయ శోకతప్తం బభాషిరే।। 1692 ।।
మా మ్లానిం భజ కౌరవ్య జేతాసి యుధి శాత్రవాన్।
సోత్సాహైః ప్రాప్యతే లక్ష్మీర్న క్లీబైర్న విషాదిభిః।। 1693 ।।
దత్తస్త్వం నో భగవతా తపస్తుష్టేన శూలినా।
దేవ్యా వినిర్మితః సాక్షాత్సుకృతీ కేలిపుత్రకః।। 1694 ।।
అభేద్యం సర్వశస్త్రాస్త్రైర్దేవీ కృతవతీ పురా।
పూర్వార్ధం వజ్రసారం తే వపుషః కౌసుమం పరమ్।। 1695 ।।
త్వదర్థం వయముద్యుక్తాస్త్రిదశాన్విజిగీషవః।
తథా హి నరకో భౌమః ప్రవిష్టః కర్ణమాత్మనా।। 1696 ।।
అస్మదావిష్టదేహాశ్చ భీష్మద్రోణకృపాదయః।
నైర్ఘృణ్యం పరమం ప్రాప్తా యోత్స్యన్తే పాణ్డుసూనుభిః।। 1697 ।।
సంశప్తకగణాః సర్వే హనిష్యన్తి ధనంజయమ్।
ఇత్యుక్త్వా కౌరవం దైత్యా నీత్వా తత్రైవ తత్యజుః।। 1698 ।।
తతో హృష్టం తమజ్ఞాతతత్కథాః సౌబలాదయః
ప్రసాద్య నిన్యుః ప్రణయాత్ససైన్యం హస్తినాపురమ్।। 1699 ।।

దుర్యోధనప్రాయోపవేశః।। 43 ।।

రాజధానీం ప్రవిష్టం తం భీష్మోఽభ్యేత్య సభాస్థితమ్।
ఉవాచ దిష్ట్యా భూపాల దృష్టోఽసి కుశలీ పునః।। 1700 ।।
సౌభ్రాత్రమానృశంస్యం చ దృష్టం సరలచేతసామ్।
అపి త్వయా ఖయం రాజన్పాణ్డవానాం మహౌజసామ్।। 1701 ।।
అపి కర్ణస్య గన్ధర్వసమరే శూరమానినః।
కక్షాసంవృతవస్త్రస్య జవో దష్టః పలాయనే।। 1702 ।।
ఆస్తామేతేన నః కింవా క్రియతామత్ర సాంప్రతమ్।

భుజ్యతాం పృథివీపాల పృథివీ పాణ్డవైః సహ।। 1703 ।।
ఏతదాకర్ణ్య సావజ్ఞో దైత్యానాం వచనం స్మరన్।
నిర్యయౌ సస్మితో రాజా కర్ణమాలమ్బ్య పాణినా।। 1704 ।।
లజ్జానతే తతో యాతే గాఙ్గేయే పునరేత్య తామ్।
సభామచిన్తయత్త్వైరం పార్థవైరం సుయోధనః।। 1705 ।।
తస్య యజ్ఞే మతిరభూద్ధర్మరాజజిగీషయా।
రాధేయేన స సంమన్త్ర్య జిత్వా దిక్షు రిపువ్రజమ్।। 1706 ।।
పురోహితం సమాహూయ జగాద ధనదాధికః।
రాజసూయేన సామ్రాజ్యం ప్రాప్తుమిచ్ఛామ్యహం త్వయా।। 1707 ।।
ఇత్యుక్తే ధార్తరాష్ట్రేణ తమువాచ పురోహితః।
క్రతుర్న శక్యః సంప్రాప్తుం సంజీవతి యుధిష్ఠిరే।
సమ్రాట్శబ్దో హి యుగపద్ద్వితీయం నోపసర్పతి।। 1708 ।।
తత్తుల్యమపరం యజ్ఞమవాప్నుహి మహీపతే।
హేమలాఙ్గలకృష్టాయా సంరమ్భః క్రియతాం భువి।। 1709 ।।
ఉక్తే పురోహితేనేతి సంభృతే రత్నసంచయే।
ప్రాప్తేషు భూమిపాలేషు రాజ్ఞః సత్త్రమవర్తత।। 1710 ।।
తస్మిన్క్రతౌ దీక్షితేన సావజ్ఞం ప్రేషితో ద్విజః।
ఉవాచ పాణ్డవాన్గత్వా కాననే మునిసంనిధౌ।। 1711 ।।
యజతే కౌరవో రాజా రాజమానో నృపశ్రియా।
ఆగమ్యతాం సఖే తస్మిన్ద్రష్టుం రాజసమాగమమ్।। 1712 ।।
శ్రుత్వా దూతస్య వచనం బభాషే ధర్మనన్దనః।
ధర్మేఽభిరమతే శ్రీమాన్దిష్ట్యా రాజా సుయోధనః।। 1713 ।।
అనిస్తీర్ణే కథం నామ వనవాసావధౌ వయమ్।
నగరం కురురాజస్య ప్రవిశామో వనేచరాః।। 1714 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా పాణ్డుపుత్రేషు విలఖత్సు దృశా మహీమ్।
అశక్తో మానముద్వోఢుం వ్యాజహార వృకోదరః।। 1715 ।।
ధార్తరాష్ట్రః పశుర్యత్ర మన్త్రోక్ధో యత్ర పావకః।
భవిష్యామో వయం తత్ర రణయజ్ఞే సభాసదః।। 1716 ।।
ఇతి భీమస్య వచసా దూతే ప్రత్యాగతే నృపమ్।
సంపూర్ణే పృథుసంభారే యజ్ఞే విపులదక్షిణే।। 1717 ।।
సత్కృతేష్వఖిలైర్భోగైః ప్రతియాతేషు రాజసు।
రాధేయసౌవలసఖో ననన్ద కురునన్దనః।। 1718 ।।
తమబ్రవీదాధిరథిర్వృతే యుధి యుధిష్ఠిరే।
రాజసూయే త్వయా ప్రాప్తే భవిష్యే నిర్వృతః పునః।। 1719 ।।
పాదశౌచం విధాస్యేఽహం నాహత్వా సమరేఽర్జునమ్।
తస్మిన్హతే పాణ్డుసుతాన్హతాఞ్జ్ఞాస్యసి సానుగాన్।। 1720 ।।
ఇతి ప్రతిజ్ఞాం కర్ణస్య నిశమ్య ధృతరాష్ట్రజః।
ప్రహృష్టః సానుజో మేనే మూఢో హస్తగతం జయమ్।। 1721 ।।

ధార్తరాష్ట్రయజ్ఞః।। 44 ।।

అత్రాన్తరే ద్వైతవనే స్వప్నే రాజా యుధిష్ఠిరః।
విజ్ఞప్తః సాస్రునయనైః కులక్షయభయాన్మృగైః।। 1722 ।।
యుష్మాభిః సతతం బాణైః స్వల్పశేషాం వయం కృతాః।
తదస్మద్దయయా రాజన్గమ్యతాం కాననాన్తరమ్।। 1723 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రబుద్ధోఽథ కౌన్తేయః కరుణాకులః।
సానుగః కామ్యకం గత్వా తృణబిన్దుసరో యయౌ।। 1724 ।।

గృగస్వప్నప్రదర్శనమ్।। 45 ।।

సంవత్సరావశేషేఽథ వనవాసే మహేశ్వరమ్।
దదర్శ ధర్మజస్తత్ర సాక్షాత్సత్యవతీసుతమ్।। 1725 ।।

తం దృష్ట్వా పూజయిత్వా చ మహతాం మహసాం నిధిమ్।
మేనే పవిత్రమాత్మానం కృతకృత్యం చ పాణ్డవః।। 1726 ।।
మునీన్ద్రః సానుజం తం చ దృష్ట్వా రాజ్యపరిచ్యుతమ్।
కరుణాపూర్ణహృదయః ప్రోవాచ స్నిగ్ధలోచనః।। 1727 ।।
నాతప్తతపసాం రాజన్సుఖమస్తి శరీరిణామ్।
దాతారః సత్యనిరతాః శాన్తాశ్చ శుభభాగినః।। 1728 ।।
ఇత్యుక్తో ధర్మతనయః పప్రచ్ఛ ప్రణతో మునిమ్।
భగవన్దానతపసోః కథ్యతాం గురులాఘవమ్।। 1729 ।।
ఇతి పృష్టో నృపతినా వ్యాజహార మునీశ్వరః।
దానాదభ్యధికం కించిదుత్తమం న తు దుష్కరమ్।। 1730 ।।
అర్థో హి నామ సతతం పుంసాం ప్రాణా బహిశ్చరాః।
ముమూర్షుభిరపి త్యక్తుం యత్సత్యం న స శక్యతే।। 1731 ।।
పతన్తి కరవాలేషు విశన్తి మకరాకరమ్।
దుష్కరం కిం న కుర్వన్తి కష్టమర్థార్థినో నరాః।। 1732 ।।
తస్మాన్న జానతే జాతు జాతపుణ్యైర్వినా నరాః।
దానం హి నామ సంసారే నిధానం సర్వసంపదామ్।। 1733 ।।
బభూవ ముద్గలో నామ కురుక్షేత్రే మహాతపాః।
విప్రః శిలోఞ్ఛసర్వస్వో యజ్వా బహుకుటుమ్బకః।। 1734 ।।
వ్రీహిద్రోణం సమాహృత్య పక్షే పక్షే హుతానలః।
ఏకాహం భోజనం చక్రే దత్తశేషం స సర్వదా।। 1735 ।।
ప్రతిపర్వ స్వయం తస్య శక్రః సురగణైః సహ।
శుద్ధాత్మనో హవిర్భాగం జగ్రాహ బహుమానతః।। 1736 ।।
కదాచిత్తస్య పక్షాన్తే కృతకృత్యస్య భోజనే।
దిగమ్బరోఽతిథిః సాక్షాద్దుర్వాసో మునినాయకః।। 1737 ।।

సత్త్వప్రచారమానం తద్వితీర్ణం తేన కోపనః।
భుక్త్వాన్నం స యయౌ లిప్త్వా శేషేణ నిజవిగ్రహమ్।। 1738 ।।
తస్మిన్గతే నిరాహారః శనైర్గచ్ఛన్నవిక్రియః।
పక్షాన్తే పునరాప్తాయ తస్మై స్వం భోజనం దదౌ।। 1739 ।।
వితీర్యేతి స షట్కృత్వః సర్వం విమలమానసః।
అర్థినే ధర్మపీయూషైః పూజ్యమాన ఇవాబభౌ।। 1740 ।।
తతస్తుష్టే మునివరే సత్త్వం తస్య ప్రశంసతి।
దేవదూతః సమేత్యాత్య విమానేన తమబ్రవీత్।। 1741 ।।
అర్జితం తపసా స్వర్గం దానేన చ దమేన చ।
ఏహి ధిష్ణ్యం సమారుహ్య స్పృహణీయోఽసి ముద్గల।। 1742 ।।
ఇతి బ్రువాణం పప్రచ్ఛ దేవదూతం స సత్త్వవాన్।
కథ్యతాం కీదృశః స్వర్గః కరిణ్యామ్యుచితం తతః।। 1743 ।।
తమబ్రవీద్దేవదూతశ్చిత్రం స్వర్గేఽపి పృచ్ఛసి।
అథ కర్ణపథం కిం తే న యాతం తత్సుఖం సఖే।। 1744 ।।
కోశః సమస్తరమ్యాణాం నిధానం సర్వసంపదామ్।
పుణ్యకర్మద్రుమఫలం స్వర్లోక ఇతి కథ్యతే।। 1745 ।।
సుకృతం భుజ్యతే తత్ర క్రియతే న తు కించన।
మూలభోమాత్క్షయం యాతి నూతనానర్జనాత్తు తత్।। 1746 ।।
దేవదూతవచః శ్రుత్వా విమృశ్యోవాచ ముద్గలః।
అలం స్వర్గేణ మే సాధో నియతక్షణభఙ్గినా।। 1747 ।।
అచ్యుతం పరమం ధామ ధ్రువం శాశ్వతమవ్యయమ్।
అనన్తం ప్రార్థయే స్థానం క్షమ్యతాం గమ్యతాం సఖే।। 1748 ।।
ముద్గలేనేత్యభిహితే దేవదూతే తిరోహితే।
విస్మయః సర్వభూతానాం బభూవ వ్యోమచారిణామ్।। 1749 ।।

తతః సమాధినిరతః సమానః సుఖదుఃఖయోః।
విరతేచ్ఛభయద్వేషో నిర్వాణం ముద్గలో యయౌ।। 1750 ।।
ఇతి సత్త్వవతాం రాజన్భవన్తీప్సితసిద్ధయః।
త్వమపి ప్రాప్స్యసి శ్రేయో నిగద్యేతి యయౌ మునిః।। 1751 ।।

ద్రీహిద్రౌణికమ్।। 46 ।।

గతే భగవతి వ్యాసే కదాచిదథ పాణ్డవాః।
మృగయావ్యపదేశేన లక్ష్యాభ్యాససముత్సుకాః।। 1752 ।।
ఆశ్రమే ధౌమ్యసహితాం తృణబిన్దోర్మహామునేః।
విన్యస్య ద్రౌపదీం వీరా విచేరుర్దిక్షు కాననే।। 1753 ।।
అత్రాన్తరే సమభ్యాయాత్తేన కాననవర్త్మనా।
సాల్వాన్ప్రజన్పరిణయే సిన్ధురాజో జయద్రథః।। 1754 ।।
స దదర్శాశ్రమద్వారి కృష్ణామాయతలోచనామ్।
ఫుల్లనీలాబ్జసుభగాం కన్దర్పనలినీమివ।। 1755 ।।
కదమ్బశాఖామాలమ్బ్య పాణినా కమలత్విషా।
దర్శితైకకుచాభోగం విలాసలలితం స్థితామ్।। 1756 ।।
తాం విలోక్యైవ పూర్ణేన్దువదనాం సిన్ధుభూపతిః।
ఉల్లాసితః స్మృతిభువా శిబీనాం నృపమభ్యధాత్।। 1757 ।।
లీలాతరఙ్గిణీ కేయం నయనానన్దకౌముదీ।
యస్యాః సందర్శనేనాపి జృమ్భతే మదనానలః।। 1758 ।।
ప్రవిష్టా హృదయామ్భోజే విబద్ధే వదనేన్దునా।
ఇయం నిర్యాస్యతి వ్యక్తం న మే జన్మాన్తరేష్వపి।। 1759 ।।
అలం మమ వివాహేన దృష్ట్వేమాం హరిణేక్షణామ్।
భృఙ్గః కల్పలతాం వీక్ష్య యూథికాం కథమీహతే।। 1760 ।।
గచ్ఛ జానీహి కస్యైషా కిం కరోత్యజనే వనే।

స్మరైర్న్ద్రజాలికన్యస్తా గగనాం యది నోత్పతేత్।। 1761 ।।

ఉక్తో జయద్రథేనేతి కౌటికాశ్వః శిబీశ్వరః।

అవరుహ్య రథాత్తూర్ణం గత్వా పప్రచ్ఛ తాం స్వయమ్।। 1762 ।।

శశిముఖి కుచకుమ్భప్రోద్భవన్మన్మథేభస్రుతమదభరలోభభ్రాన్తభృఙ్గాభిరామైః।

పరికలితలలాటా కున్తలైః సుభ్రు కా త్వం సజలజలదలేశాలంకృతేవేన్దుమూర్తిః।। 1763 ।।

సుతను సురథసూనుః కౌటికాశ్వోఽస్మి రాజా వ్యజనధవలఫేనః సిన్ధునాథాత్మజోఽయమ్।

ఇతి వదతి శిబీన్ద్రే లజ్జితా సా బభాషే సిచయమనిలలోకం కౌశికం సంనియమ్య।। 1764 ।।

న హి జనరహితానాం మాదృశీనాం వయోభిర్భవతి పరకథామిర్మేలనం జాతు యుక్తమ్।

తదపి సరతి వాఙ్మే భ్రాతరభ్యాగతత్వాద్ద్రుపదనృపసుతాహం పాణ్డవానాం కలత్రమ్।। 1765 ।।

ఇతి వచనముదారం రాజపుత్రేణ తస్యాస్త్వరితతరముపేత్య శ్రావితః సిన్ధురాజః।

స్వయమిదముపగమ్యోవాచ పాఞ్చాలపుత్రీం కిరణజటిలగణ్డః కుణ్డలాతాణ్డవేన।। 1766 ।।

ప్రతిమితముఖలక్ష్మ్యా లక్ష్యఫుల్లారవిన్దాః స్మితసితకరసారైః సంపతద్రాజహంసాః।

కురు చటులకటాక్షైర్లోలనీలామ్బుజాఢ్యా వరతను పునరుక్తా మద్గృహోద్యానవాపీః।। 1767 ।।

తవ చ లలితదృష్టిర్మాన్మథీయేషు వృష్టిర్వరతను పతితేయం కర్ణమూలాయతా మే।

అనుభవతు సపత్నీభావముర్వీ భవత్యాః పరిహరతు విధాతా వ్యర్థనిర్మాణఖేదమ్।। 1768 ।।

ఇతి నృపవదనాహిస్ఫారఫూత్కారఘోరప్రసరదతనుమన్యువ్యావలన్మన్దరామా।

గిరమసృజదుదఞ్చద్భ్రూవిభఙ్గోత్తరఙ్గాం మథనజలధివేలేవావలీం కాలకూటీమ్।। 1769 ।।

బత పిబసి విషౌఘం మోహితః కాలశక్త్యా తదసి(?)చరణపాతైః సుప్తమశీర్విషం వా।

రిపువనదహనానాం పాణ్డవానాం ప్రియాం మా కలుషమధృతలజ్జం భాషసే నిర్భయో యత్।। 1770 ।।

శ్రుతిపథముపయాతః కిం న ధర్మాత్మజస్తే నిఖిలభువనరక్షామఙ్గలోద్యోగదీపః।

రచయతి సకలక్ష్మాపాలమౌలిప్రభాణాం చరణనఖమయూఖైర్యః పరిష్వఙ్గలీలామ్।। 1771 ।।

దధతి ధనదవాప్యో యద్భుజాదణ్డషణ్డోత్తులితకమలలోలాః కమ్పమద్యాపి జానే।

అపి స న విదితస్తే మారుతిర్గ్రస్తదృప్యద్వికటబకహిడిమ్బోద్దామకిర్మీరవీర్యః।। 1772 ।।

కపటశబరవేశానువ్రతా యం భవానీ త్రిపురహరరణాగ్రే వీక్ష్య నిఃశఙ్కమల్లమ్।
అలభత చకితాక్షీం కాన్తసందేహదోలాం తమపి విజితరుద్రం కిం న జానాసి పార్థమ్।। 1773 ।।
ఇతి బ్రువాణాం తాం కోపకమ్పితాం రాజకుఞ్జరః।
స జహార వరారోహాం కరేణుః కదలీమివ।। 1774 ।।
క్రోశన్తీం తాం సమారోప్య రథం వ్రజతి సైన్ధవే।
ధౌమ్యః పద్యామనుయయౌ సదాచార ఇవ శ్రుతిమ్।। 1775 ।।
అత్రాన్తరే పాణ్డుసుతా దుర్నిమిత్తశతాకులే।
శఙ్కితాః స్వాశ్రమం ప్రాప్య శుశ్రువుర్వల్లభాం హృతామ్।। 1776 ।।
తాన్సమాపతతో దృష్ట్వా సైన్ధవే లలితౌజసి।
జగాద ద్రౌపదీ భూపం తర్జయన్తీవ తేజసా।। 1777 ।।
ఏతే మాం పాణ్డుతనయాః సంప్రాప్తా భుజశాలినః।
కోదణ్డప్రణయీ బాహుః క్రియతాం యది శక్యతే।। 1778 ।।
ఏష గాణ్డీవనిర్ఘోషః శ్రూయతామశనిస్వనః।
హుఙ్కార ఇతి కాలస్య జగద్గ్రామాభిలాషిణః।। 1779 ।।
దృశ్యతామధునా రాజ్ఞాం పతితోత్పలితైర్ముహుః।
శిరోభిః కన్దుకక్రీడా సమరే సవ్యసాచినః।। 1780 ।।
ఇతి తస్యాయ బ్రువాణాయాం భల్లైర్గాణ్డీవధన్వనః।
కృత్తాని పేతుశ్చత్రాణి యశాంసీవ మహీభుజామ్।। 1781 ।।
విప్రకీర్ణేషు సహసా త్రిగర్తశిబిసిన్ధుషు।
అభూద్భీమగదాపాతైః కృతాన్తనగరోత్సవః।। 1782 ।।
తతస్త్రిగర్తనృపతిం సుధన్వానం యుధిష్ఠిరః।
వీరో హత్వార్ధచన్ద్రేణ తదనీకం వ్యాగాహత।। 1783 ।।
నకులోఽపి పృషట్కాభ్యాం క్షేమంకరమహాముఖౌ।
జఘాన కుఞ్జరఘటాః కృపాణేన విపాటయన్।। 1784 ।।

అభిద్రుత్య ససంరమ్భః కౌటికాశ్వస్య మారుతిః।

క్షురప్రేణాహరద్వక్త్రం బలాద్వ్యాకులకుణ్డలమ్।। 1785 ।।

సౌవీరాన్ద్వాదశ నృపాఞ్శిబీనిక్ష్వాకువంశజాన్।

పూర్వోపాయనతాం మృత్యోర్ధాజ్ఞినాయ ధనంజయః।। 1786 ।।

తస్మిన్నసృగ్వసామత్తభూతవేతాలసంగతే।

వర్తమానే రణే రాజా భీతో దుద్రావ సైన్ధవః।। 1787 ।।

భగ్నే ససైనికే తస్మిన్నుత్సృజ్య ద్రుపదాత్మజామ్।

ససార మారుతిః పశ్చాత్తూర్ణం కాల ఇవాకులః।। 1788 ।।

గాన్ధార్యా నను జామాతా రక్ష్యోఽయం దుఃశలాపతిః।

ఇత్యూతే ధర్మతనయో భీమసేనం కృపానిధిః।। 1789 ।।

తతః సాసూయమవదత్కృష్ణా కోపవతీ సతీ।

అహో దారాపహారేఽపి వీతక్రోధో మహీపతిః।। 1790 ।।

మానమ్లానకరం శత్రుం సమరే వశమాగతమ్।

కో ముఞ్చతి సభాసీనైర్మానిభిర్యో న హన్యతే।। 1791 ।।

ఇత్యుక్తవత్యా ప్రేయస్యా కటాక్షేణ నిరీక్షితౌ।

సంసర్పతుర్భీమపార్థౌ జయద్రథవధోత్సుకౌ।। 1792 ।।

తతః కృష్ణాం సమాదాయ యమాభ్యాం సహ ధర్మజః।

యయౌ నిజాశ్రమం హృష్టైర్మునీన్ద్రైరభివన్దితః।। 1793 ।।

క్రోశమాత్రం ప్రయాతస్య జవాత్సిన్ధుమహీభృతః।

అలక్షితైః శరైరశ్వాఞ్జఘాన శ్వేతవాహనః।। 1794 ।।

రథముత్సృజ్య తం పద్భ్యాం విద్రుతం భయకాతరమ్।

జగాదోచ్చైః స్మితముఖః సంహృతాస్త్రో ధనంజయః।। 1795 ।।

మా మా కలఙ్క కులం పలాయనపరో నృప।

కిమనేనైవ వీర్యేణ జిహీర్షసి కులాఙ్గనాః।। 1796 ।।

ఇత్యుచ్యమానః సోऽత్రాశమర్జునేనాపి సైన్ధవః।
దుద్రావాగణితశ్వభ్రః శ్వాసాయాసవిశ్రృఙ్ఖలః।। 1797 ।।
తమభిద్రుత్య సావేగం కేశేష్వాకృష్య మారుతిః।
నిక్షిప్య భూతలే గాఢం జఘానార్తమరత్రిణా।। 1798 ।।
లడచ్చూడామణిస్రస్తమఙ్గలోష్ణీషశేఖరమ్।
తస్యాసన్నవివాహస్య పదా భీమోऽహనచ్చిరః।। 1799 ।।
జీవితోచ్ఛిత్తయే తస్య దృష్ట్వా భీమం సముద్యతమ్।
ఉవాచ దుఃశలాభర్తా త్యజ్యతామితి ఫల్గుణః।। 1800 ।।
తతోऽబ్రవీద్భీమసేనస్తం ప్రపీడ్య గలే దృఢమ్।
కిం కరోమి ఘృణీ రాజా విప్రాచారో యుధిష్ఠిరః।। 1801 ।।
ఏష సంత్యజ్యసే పాపో దాసోऽస్మీతి పశో వద।
ఉక్తే తస్యార్ధచన్ద్రేణ చక్రే పఞ్చశిఖం శిరః।। 1802 ।।
తతస్తం విషమశ్వాసం దాసోऽహమితి వాదినమ్।
తత్యాజ నీత్వా కృష్ణాయాః పురో రాజ్ఞశ్చ మారుతిః।। 1803 ।।
యుధిష్ఠిరేణ సావజ్ఞం విసృష్టోऽథ జయద్రథః।
జగామ భుగ్నవదనో లజ్జావిలులితైః పదైః।। 1804 ।।
స గఙ్గాద్వారమాసాద్య తపసా వృషభధ్వజమ్।
అతోషయత్స్వయం రుద్రం యేనాస్మాద్బలమగ్రహీత్।। 1805 ।।
సోऽథ తుష్టో వరం హృష్టం యయాచే చన్ద్రశేఖరమ్।
జయేయం త్వద్వరాత్పఞ్చ సానుగాన్పాణ్డవానితి।। 1806 ।।
తమూచే భగవాన్భర్గో దుర్జయాన్వారయిష్యసి।
తాన్వినా విజయం వీరం రక్ష్యతే స హి విష్ణునా।। 1807 ।।
ఇతి శర్వవరం ప్రాప్య స్వపురం సిన్ధుభూపతిః।
యయావన్తర్జ్వలత్పార్థవద్వేషవడవానలః।। 1808 ।।

ద్రౌపదీప్రమాథః।। 47 ।।

అథ ధర్మాత్మజో జాయాం సాన్త్వయిత్వా పతివ్రతామ్।
మునిం మునిసభాసీనో మార్కణ్డేయమభాషత।। 1809 ।।
అపి దృష్టః పురా కశ్చిద్భగవన్భవతా నరః।
ఏవంవిధానాం దుఃఖానాం యో నామాహమివాస్పదమ్।। 1810 ।।
తథా దుర్నయకూటేన కృత్తజూటేన తేన నః।
పత్నీపరాభవో రాజ్ఞా సైన్ధవేనాప్యకారి యత్।। 1811 ।।
ఇతి బ్రువాణం రాజానం పురాణో మునిరభ్యధాత్।
శ్రూయతాం ప్రాప్తవాన్దుఃఖం రామస్త్వత్తోఽధికం యథా।। 1812 ।।
అయోధ్యాయామభూద్భూపః శ్రీమానిక్ష్వాకువంశజః।
అజసూనుర్దశరథః సంహృతారిమనోరథః।। 1813 ।।
కోసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చేతి వల్లభాః।
తిస్రస్తస్యాభవన్దేవ్యః కులాచారగుణోజ్జ్వలాః।। 1814 ।।
అత్రాన్తరే విశ్రవసః పౌలస్త్యస్య సుతో మునేః।
లఙ్కాధిపో దశగ్రీవస్త్రైలోక్యం తపసాజయత్।। 1815 ।।
భ్రాత్రా విభీషణేనాపి వారితో ధర్మసేవినా।
అనుజైః సోఽవధీద్దేవాన్కుమ్భకర్ణఖరాదిభిః।। 1816 ।।
తతోఽగ్నిముఖ్యైస్త్రిదశైరర్థితస్తద్వధే విధిః।
ఋతే మర్త్యాదవధ్యోఽసౌ మద్వరాదిత్యువాచ తాన్।। 1817 ।।
అథ ధాతుర్గిరా విష్ణుశ్చతుర్ధా వ్యక్తవిగ్రహః।
వధాయ దశకణ్ఠస్య సానుగః క్ష్మామవాతరత్।। 1818 ।।
స శ్రీమాన్రామసౌమిత్రిశత్రుఘ్నభరతాత్మనా।
దేవో దశరథస్యాప పవిత్రాఖ్యస్య పుత్రతామ్।। 1819 ।।
నీతోఽథ యజ్ఞరక్షాయై విశ్వామిత్రేణ తాటకామ్।

ప్రాప్తాస్త్రో రాక్షసీం హత్వా బభౌ రామః సలక్ష్మణః ।। 1820 ।।
హత్వా సుబాహుం మారీచం క్షిప్త్వా చ శతయోజనీమ్ ।।
మిథిలాధిపతేర్యజ్ఞే ద్రష్టుం భగ్నధనుర్యయౌ ।। 1821 ।।
వీరస్తస్య తదాకృష్య ధనుర్భఙ్క్త్వా చ శాంభవమ్ ।
అవాప తచ్ఛుల్కలాభాం సీతాం జనకనన్దినీమ్ ।। 1822 ।।
తామాదాయ స్వనగరీం వ్రజన్స పథి భార్గవమ్ ।
అజయత్కుపితం భగ్నే చాపదణ్డే పినాకినః ।। 1823 ।।
తతో దశరథస్తస్మై పుత్రాయ జయశాలినే ।
స్వరాజ్యముద్యతో దాతుం దాసీ శుశ్రావ మన్థరా ।। 1824 ।।
సా గర్భచేటికావర్గాద్గత్వా భరతమాతరమ్ ।
చకార ఘోరవిద్వేషవిషవ్యాకులమానసామ్ ।। 1825 ।।
సా కైకేయీ తద్వచసా ప్రాగ్వితీర్ణం వరం వనే ।
అయాచత సభార్యస్య రాఘవస్య వివాసనమ్ ।। 1826 ।।
తయార్థితః సత్యధనస్తతో దశరథః సుతమ్ ।
రామం గుణగణారామం జీవితేన సహాత్యజత్ ।। 1827 ।।
రాఘవో దణ్డకారణ్యే సానుజో విహితాశ్రమః ।
భరతేనార్థితోఽభ్యేత్య న జగ్రాహ నిజాం శ్రియమ్ ।। 1828 ।।
తత్పాదుకే సమాదాయ మూర్ధ్నా చీరజటాధరః ।
నన్దిగ్రామే ఫలాహారో భరతః క్ష్మామపాలయత్ ।। 1829 ।।
అత్రాన్తరే వనే దృష్ట్వా రామం దశముఖస్వసా ।
ఘోరా శూర్పనఖా నామ బభూవ స్మరతాపితా ।। 1830 ।।
జ్ఞాత్వా తత్సంగమే విఘ్నం సా సీతాం హన్తుమాయయౌ ।
వికర్ణనాసాం తత్కోపాత్తాం చకార చ లక్ష్మణః ।। 1831 ।।
సాథ గత్వా జనస్థానం ప్రేరయిత్వానుజం స్వరమ్ ।

నినాయ సానుజం రామప్రతాపాగ్నిపతఙ్గతామ్ ।। 1832 ।।
తతః సా జలధేః పారే లఙ్కామేత్య నిశాచరమ్ ।
చక్రే విదితవృత్తాన్తం క్రోధాన్ధం దశకన్ధరమ్ ।। 1833 ।।
సంమన్త్ర్యాథ దశగ్రీవో మారీచేనాతిమాయినా ।
ప్రయయౌ దణ్డకారణ్యం హర్తుం రాఘవవల్లభామ్ ।। 1834 ।।
భూత్వాథ హేమహరిణో మారీచో రావణాజ్ఞయా ।
జహార రామం జానక్యా యాచితం చర్మలుబ్ధయా ।। 1835 ।।
స విద్రుతోఽనిలజవస్తాడితో రాఘవేషుణా ।
హా లక్ష్మణేతి విక్రోశ్య మాయీ జీవితమత్యజత్ ।। 1836 ।।
ఆర్తప్రలాపం గగనే రక్షఃకూటాత్మముత్థితమ్ ।
జానకీ శఙ్కితా శ్రుత్వా విససర్జాను లక్ష్మణమ్ ।। 1837 ।।
ఏకాం విత్రస్తాం విజనే భిక్షువేశో దశాననః ।
అభ్యేత్య మన్మథాక్రాన్తో జహార హరిణేక్షణామ్ ।। 1838 ।।
ఆవిష్కృతస్వరూపేణ హ్రియమాణఆథ తేన సా ।
చక్రన్ద రాఘవం వీరం లోకపాలాంశ్చ మానినీ ।। 1839 ।।
తతః కృపాలురభ్యేత్య జటాయుర్గృధ్రభూపతిః ।
అయోధయద్దశగ్రీవం సీతారక్షణదీక్షితః ।। 1840 ।।
తచ్చఞ్చుచరణాపాతవిధ్వస్తరథసారథిః ।
రావణస్తం కృపాణేన లూనపక్షమపాతయత్ ।। 1841 ।।
హత్వా శత్రుం సమాసాద్య లఙ్కాం లఙ్కేశ్వరస్తతః ।
నిదధౌ రాక్షసీగుప్తాం సీతాముద్యానమన్దిరే ।। 1842 ।।
సీతాం యయాచే ప్రణయం సతీం నిత్యం పరాఙ్ముఖీమ్ ।
బలాద్ధర్షయితుం హ్యేష శాపబన్ధాదనీశ్వరః ।। 1843 ।।
రామః ప్రతినివృత్తోఽపి దృష్ట్వా లక్ష్మణమాగతమ్ ।

మృగకూటం చ మారీచం దృష్ట్వా సీతామశఙ్కత।। 1844 ।।

స విలోక్యాశ్రమం శూన్యం ముమోహ మహిషీప్రియః।

ఆశ్వాసితో లక్ష్మణేన సబాష్పం విలలాప చ।। 1845 ।।

స దీనో విరహక్షామశ్చిరాదాసాద్య కాననమ్।

ఋష్యమూకే కపివరాన్వీరః పఞ్చ వ్యలోకయత్।। 1846 ।।

తేషాం ప్రధానం సుగ్రీవం ప్రతిపన్నం వయస్యతామ్।

స చక్రే విదితోదన్తం హనుమన్తం చ సానుగమ్।। 1847 ।।

భ్రాతరం వైరిణం తస్య రామో హత్వాథ వాలినమ్।

సుగ్రీవస్యాదిశద్రాజ్యం సీతాన్వేషణసంవిదా।। 1848 ।।

తతో వానరరాజేన విసృష్టే కపిమణ్డలే।

దిశో విచేతుం హనుమానుల్లఙ్ఘ్య మకరాకరమ్।। 1849 ।।

లఙ్కోద్యానే శశిముఖీం రుద్ధామాలోక్య జానకీమ్।

దగ్ధ్వా లఙ్కాం హతారాతిః రామః కపిచయావృతః।

బద్ధ్వా సేతుం జలనిధౌ యయౌ లఙకాం సలక్ష్మణః।। 1850 ।।

తస్మాద్విజ్ఞాయ వృత్తాన్తం రామః కపిచయావృతః।

బద్ధ్వా సేతుం జలనిధౌ యయౌ లఙ్కాం సలక్ష్మణః।। 1851 ।।

విభీషణః పరిత్యజ్య దుర్నయాన్ధం దశాననమ్।

బభూవ రామసైన్యానామగ్రణీః సమరోత్సవే।। 1852 ।।

తతః ప్రవృత్తే సంగ్రామే ఘోరే ప్లవగరక్షసామ్।

త్రైలోక్యకమ్పనః కోఽపి భూతానాం విభ్రమోఽభవత్।। 1853 ।।

అథ రాఘవకోదణ్డనిర్గతా విశిఖావలీ।

యయౌ రాక్షసజీవానాం సేతుతాం యమవర్త్మని।। 1854 ।।

ప్రకమ్పనే సధూమ్రాక్షే సప్రహస్తే మహోదరే।

నిహతే మేఘనాదే చ కుమ్భకర్ణే చ సంహృతే।। 1855 ।।

స్వయం వినిర్గతం కోపాద్రావణం నిర్జితామరమ్।
బ్రహ్మాస్త్రేణోగ్రమహసా జఘాన రఘునన్దనః॥ 1856 ॥
విభీషణాయ తద్రాజ్యం దత్త్వా ప్రాప్య చ జానకీమ్।
అయోధ్యాం ప్రయయౌ వీరః పుష్పకేణ విహాయసా॥ 1857 ॥
భరతేన స సంగమ్య యజ్వా నిహతవ్యటకః।
ఏకాదశసహస్రాణి వత్సరాణాం జుగోప గామ్॥ 1858 ॥
త్వమప్యేవం నరపతే నిస్తీర్య వ్యసనోదధిమ్।
అవాప్స్యసి నిజాం లక్ష్మీం సానుజో జనవల్లభః॥ 1859 ॥

రామోపాఖ్యానమ్॥ 48 ॥

తతో ధర్మాత్మజః శ్రుత్వా కథితం మునినా పునః।
పప్రచ్ఛ తం ద్రుపదజాం పశ్యన్మన్యుపరాయణామ్॥ 1860 ॥
పరాభవమియం ప్రాప్తా మత్కార్యే విపులం మునే।
అప్యేతత్సదృశీ కాచిత్త్వయా దృష్టా పతివ్రతా॥ 1861 ॥
ఇతి పృష్టో మునిర్ధ్యాత్వా గిరమూచే చిరంతనః।
శృణు భూమిపతే పుణ్యం సతీవృత్తాన్తమద్భుతమ్॥ 1862 ॥
అభూదశ్వపతిర్నామ శ్రీమాన్మద్రేషు భూపతిః।
సత్యత్యాగాదయో యస్య గుణా ఏవ విభూషణమ్॥ 1863 ॥
గాయత్రీం తపసారాధ్య తన్మన్త్రైర్జపహోమకృత్।
సావిత్రీం నామ స ప్రాప పుత్రీం లలితలోచనామ్॥ 1864 ॥
లావణ్యపేశలాకారా సా భేజే కాన్తిపల్లవా।
కాలేన కామలతికా వసన్తమివ యౌవనమ్॥ 1865 ॥
స్వతేజసా దీప్యమానాం న తాం సామాన్యభూపతిః।
కశ్చిద్యయాచే దుష్ప్రాపాం రాజసూయశ్రియం యథా॥ 1866 ॥
తతః పితా ప్రాహిణోత్తాం వృద్ధకఞ్చుకిరక్షితామ్।

భర్తారం స్వయమన్వేష్టుం రాజర్షీణాం తపోవనమ్।। 1867 ।।

తతః ప్రతినివృత్తా సా పితరం వక్తుమాగతా।

తత్సభాగ్రస్థితిజుషా నారదేన విలోకితా।। 1868 ।।

స తామాలోక్య దేవర్షిర్మద్రరాజమభాషత।

దూరాదివైత్య కిం రాజన్వక్తుకామా సుతా తవ।। 1869 ।।

ఇతి వాదిని దేవర్షౌ సుతాం ప్రోవాచ భూపతిః।

అగ్రే భగవతః పుత్రి కథ్యతాం కో వృతస్త్వయా।। 1870 ।।

ఇతి పిత్రా సమాదిష్టా సా బభాషే నతాననా।

వృద్ధస్య సాల్వరాజస్య వనస్థస్య విచక్షుషః।

ద్యుమత్సేనస్య తనయో మయా తాత ధియా వృతః।। 1871 ।।

ఇత్యుక్తే రాజతనయాం గీర్వాణమునిరభ్యధాత్।

భవ్యః స సత్త్వవాన్నామ రాజపుత్రో గుణాధికః।। 1872 ।।

కలానాం కేలిసదనం విద్యానాం పాణిదర్పణమ్।

భవద్భ్యో రాజపుత్రోఽసౌ యువా హృదయనన్దనః।। 1873 ।।

ఉచితస్తే స జామాతా కిమన్యద్వంశభూషణమ్।

కింత్వేష వర్షశేషాయురితి మే దూయతే మనః।। 1874 ।।

నారదేనేతి గదితే సంతప్త ఇవ భూపతిః।

దీర్ఘాయుషం వృణు పరం తనయామిత్యభాషత।। 1875 ।।

సాప్యవాదీత్కులే జాతా న కన్యా ద్విః ప్రదీయతే।

అంశే వివాహే దానే చ వాగేకైవ విపశ్చితామ్।। 1876 ।।

ఇతి నిశ్చితసంకల్పాం భూపాలస్తాం తపస్వినీమ్।

నారదేనాభ్యనుజ్ఞాతస్తథేత్యూచే శుచివ్రతాః।। 1877 ।।

స తపోవనమభ్యేత్య సాల్వమభ్యర్థ్య సత్త్వవాన్।

దదౌ సత్త్వవతే పుత్రీం నవయౌవనభూషణామ్।। 1878 ।।

సావిత్రీమథ సంప్రాప్య సత్త్వవాఞ్ఛనకార్పితామ్।
జయినః స్మరరాజస్య యౌవరాజ్యమివాప్తవాన్।। 1879 ।।
పరిచర్యాపరా భర్తురార్యస్య చ తపోవనే।
సతీ నినాయ సా కాలం చిన్తయన్తీ మునేర్వచః।। 1880 ।।
దినత్రయావశేషే చ యాతే సా పరివత్సరే।
శ్వశురేణార్థ్యమానాపి త్రిరాత్రోపోషితాభవత్।। 1881 ।।
ప్రత్యాసన్నే తతస్తస్మిన్నారదాభిహితే దినే।
వనం ఫలార్థిని గతే సాల్వరాజసుతే స్వయమ్।। 1882 ।।
శనైస్తమేవానుయయౌ సా సతీ శ్వశురాజ్ఞయా।
మర్తుమాహితసంకల్పా వియోగే ప్రత్యుపస్థితే।। 1883 ।।
ఫలాన్యాదాయ కాష్ఠాగ్రం పాటయిత్వాథ సత్త్వవాన్।
అభిజాతో రాజపుత్రః శ్రమాద్భేజే శిరోరుజమ్।। 1884 ।।
తతః శ్లథాఙ్గో ధృత్వాఙ్కే జాయాయా నిర్జనే శిరః।
నిద్రామీలితనేత్రాబ్జః స తస్థౌ నిశ్చలశ్చిరమ్।। 1885 ।।
పత్యుః సుప్తస్య సావిత్రీ ముఖముత్సఙ్గసంగతమ్।
నిమేషదోషశూన్యేన చక్షుషా సుచిరం పపౌ।। 1886 ।।
తతః సా బద్ధముకుటం శ్యామకం పీతవాససమ్।
దదర్శ పాశభుజగవ్యగ్రహస్తం స్థితం పురః।। 1887 ।।
తం దృష్ట్వా రక్తనయనం పత్యుస్త్యక్త్వా శనైః శిరః।
బద్ధాఞ్జలిపుటా సాధ్వీ సా సంత్రస్తా తమబ్రవీత్।। 1888 ।।
భగవన్మహసాం రాశిః కస్త్వం కర్తుం కిమీహసే।
దైవతం పరమం మన్యే త్వాం దేవవపుషామునా।। 1889 ।।
ఇత్యుక్తే రాజసుతయా స దేవస్తామభాషత।
క్షిపన్సత్త్వవతో వక్త్రే ముహుః పాశాయ తాదృశః।। 1890 ।।

యమోఽహం నేతుమాయాతస్తవేమం వల్లభం స్వయమ్।
సత్యశీలేషు శుద్ధేషు ప్రభవన్తి న కింకరాః॥ 1891 ॥
ఇత్యుక్త్వాకృష్య పాశేన కాయాత్సత్త్వవతః క్షణాత్।
అఙ్గుష్ఠమాత్రం పురుషం స యయౌ దక్షిణాం దిశమ్॥ 1892 ॥
ఆకృష్టజీవం దయితం గతశ్వాసమవేక్ష్య సా।
యమమేవాన్వయాత్సాధ్వీ వ్రతాదవ్యాహతా పథి॥ 1893 ॥
కార్పణ్యేన కృతం బాలే నివర్తస్వేతి తాం యమః।
ఉవాచ న తు సా సత్వశాలినీ ప్రత్యవర్తత॥ 1894 ॥
సావదత్సత్త్వశీలానాం వ్రతినాం న్యస్తకర్మణామ్।
ధర్మః ప్రమాణమేవైకః స చ త్వం దేవమూర్తిమాన్॥ 1895 ॥
ఉపపన్నం వచస్తస్యాః శ్రుత్వా వైవస్వతోఽవదత్।
వరం గృహాణ మే పుత్రి ముక్త్వైకం భర్తృజీవితమ్॥ 1896 ॥
సావదత్త్వద్వరాద్దేవ మాన్ధః శ్వశురో నృపః।
చక్షుష్మానస్తు రాజ్యం చ లభతాం వయసా సహ॥ 1897 ॥
ఇతి బ్రువాణాం తాం దేవస్తథేత్యుక్త్వా పునః పునః।
వరాన్వినా భర్తృజీవం గృహాణేత్యభిభాషత॥ 1898 ॥
పితుః పుత్రశతం సాథ శ్వశురస్య చ మానినీ।
ఆత్మనశ్చ యయాచే తం తథేత్యూచే యమోఽపి తామ్॥ 1899 ॥
ఉచ్యమానా తత స్తేన నివర్తస్వేతి సా ముహుః।
ఉవాచాగ్రేసరం భర్తుర్మమేదం హృదయం విభో॥ 1900 ॥
అసాగరోత్థం పీయూషమద్రవ్యం వ్యసనౌషధమ్।
హర్షశ్చాశోకపర్యన్తః సద్భిః కిల సమాగమః॥ 1901 ॥
జ్ఞాయతే న భయం సద్భ్యః సన్తో రక్షన్తి సర్వదా।
నాఫలా సంగతిః సద్భిః స్వభావశ్చ కృపా సతామ్॥ 1902 ॥

ఇత్యుక్తే రాజతనయాతోషాత్తపనసంభవః।
వితతార వరం యేన సా భర్తారమజీవయత్ ।। 1903 ।।
ఆయుస్తస్మై వత్సరాణాం దత్త్వ శతచతుష్టయమ్।
సభార్యాయ యయౌ దేవో వ్యోమ్నా మహిషవానహః।। 1904 ।।
తతః సుప్తోత్థిత ఇవ పాప్తజీవః ప్రియాం పురః।
విలోక్య సత్త్వవానూచే స్వప్నవత్సర్వమీక్షితమ్ ।। 1905 ।।
ద్యుమత్సేనోఽథ సంప్రాప్తచక్షుః పుత్రం వధూసఖమ్।
సభార్యోఽభ్యేత్య శుశ్రావ తద్వృత్తం మునిభిః సహ।। 1906 ।।
తత స్తేషాం ప్రహృష్టానాం సావిత్రీం చ ప్రశంసతామ్।
వైవస్వతవితీర్ణాస్తే వరాః సఫలతాం యయుః।। 1907 ।।
ఇతి వంశద్వయం రాజన్సావిత్ర్యా తారితం పురా।
చిరాయుః కథయిత్వేతి విరరామ మునీశ్వరః।। 1908 ।।

సావిత్ర్యుపాఖ్యానమ్ ।। 49 ।।

అత్రాన్తరే త్యాగనిధఇం కర్ణం తరణితేజసమ్।
మహార్హశయనే వీరం శయానం రత్నమన్దిరే।। 1909 ।।
క్షపాయాం క్షీయమాణాయాం గీయమానం యశః పద్రైః।
ప్రాభాతికైర్బన్దిగణైః కిన్నరైరివ వజ్రిణామ్ ।। 1910 ।।
స్వప్నే వివస్వానవదద్యోగేన బ్రాహ్మణాకృతిః।
శ్రృణు కర్ణ హితం కించిత్సౌహార్దాదిదముచ్యతే।। 1911 ।।
అద్య త్వాం ఫల్గుణహితాసక్తః సురపతిః స్వయమ్।
యాచితుం కుణ్డలే దివ్యే వర్మ చైతత్సమేష్యతి।। 1912 ।।
మౌర్ఖ్యాత్సుధామయం సర్వం యద్యేతత్త్వం ప్రదాస్యసి।
కిమన్యద్వైరిణాం వధ్యో నిరాయాసం భవిష్యసి।। 1913 ।।
జానేఽహం సత్త్వసార త్వం ప్రాణైరపి యశోర్థినమ్।

సూర్యోపస్థానసమయే నాదేయం యస్య కించన।। 1914 ।।

జీవతామేవ శోభన్తే కింతు కీర్త్యాదయో గుణాః।

గతాసోః సాధువాదైః కిం నేక్షతే న శ్రృణోతి యః।। 1915 ।।

తస్మాత్సంరక్షితా ప్రాణాస్నైతద్దేయం త్వయా సఖే।

మూలచ్ఛేదో హి ధర్మస్య శరీరోపేక్షణం నృణామ్।। 1916 ।।

అహం సహస్రకిరణః ప్రీత్యా తవ హితే రతః।

మాం వినా సతతం కర్ణ నాన్యజ్జానాసి దైవతమ్।। 1917 ।।

ఇత్యుక్తశ్చణ్డమహసా కర్ణః ప్రాఞ్జలిరబ్రవీత్।

ధన్యోఽహం యస్య దేవ త్వం హితం సాక్షాదుదీక్షసే।। 1918 ।।

ఏకర్థిప్రతిపాదితాఖిలభువాం శిష్యో గురూణామహం త్యాగే నామ బలాన్ని వేద్య భగవన్కర్ణః కథం నిస్త్రపమ్।

దైన్యాతఙ్కకలఙ్కితాననరుచో యాచ్ఞావిధావర్థినః ప్రత్యాఖ్యానవికుణ్ఠవలనాభుగ్నం ముఖం వీక్షతామ్।। 1919 ।।

ఏవం సునిశ్చితాం తస్య మతిం జ్ఞాత్వా దివాకరః।

తమూచే శక్తిమాదాయ కుణ్డలే దేహి వజ్రిణే।। 1920 ।।

ఇతి స్వప్నే తమాభాష్య ప్రబుద్ధం చ నభఃస్థితః।

సూర్యః సాక్షాదుపస్థానే తదేవ పునరభ్యధాత్।। 1921 ।।

అథాభిషిక్తం కృతదేవకార్యం హుతానలం కాఞ్చనదానకాలే।

అఖణ్డితత్యాగమవాప కర్ణమాఖణ్డలః కుణ్డలవర్మహారీ।। 1922 ।।

తమూచే స ద్విజాకారః స్వరస్తీత్యుక్త్వా కృతాఞ్జలిమ్।

పరుః ప్రాణప్రదానేఽపి సన్నద్ధం స్థితమర్థినామ్।। 1923 ।।

న కర్ణ స్తూయతే కేన జఙ్గమః కల్పపాదపః।

సముద్రోఽపి కృతో యేన విముద్రో రత్నవర్షిణా।। 1924 ।।

ప్రయచ్ఛ సహసే వర్మకుణ్డలే మే సుధామయే।

ఏవంవిధేషు దానేషు దాతా కోఽన్యస్త్వయా వినా।। 1925 ।।

ఇత్యుక్తో వజ్రిణా కర్ణః శస్త్రేణోత్కృత్య విగ్రహాత్।

కుణ్డలే వర్మ చ దదౌ యేన వైకర్తనోఽభవత్॥ 1926 ॥

తతః సాక్షాద్భగవతా తుష్టేన బలవైరిణా।

ఏకవీరవధాయైవ శక్తిమవాప్తవాన్॥ 1927 ॥

కుణ్డలాహరణమ్॥ 50 ॥

పూర్ణేఽథ ద్వాదశే వర్షే శ్రుత్వా కర్ణకథాం వనే।

ఉవాహ చేతసాం చిన్తాం శక్తితుల్యాం యుధిష్ఠిరః॥ 1928 ॥

అత్రాన్తరే ద్వైతవనం ప్రవిష్టః కశ్చిద్ద్విజః పాణ్డుసుతానవాదీత్।

శృఙ్గాగ్రలగ్నాం హరిణేన నీతాం మమాత్మజాం రక్షత భో జవేన॥ 1929 ॥

ఇతి విప్రవచః శ్రుత్వా పాణ్డవాస్తూర్ణమాద్రవన్।

మృగమామణ్డలాకృష్టకోదణ్డాశ్చణ్డసాహసాః॥ 1930 ॥

కురఙ్గాకృష్టాస్తే నికటతటభాగే గిరిభువః పరిశ్రాన్తాః స్ఫూర్జత్తరణికిరణప్లోషజటిలే।

అవాపుర్న్యగ్రోధం వితతవిటపివ్యాప్తగహనే నిషణ్ణాస్తస్యాధః కథమపి యయుర్నిర్వృతిలవమ్॥ 1931 ॥

అథోచే నకులం రాజా తరుమారుహ్య పాథసామ్।

స్థానమాలోక్య తూణీరేణానయామ్బు మహాభుజ॥ 1932 ॥

తథేతి కృత్వా నకులో విలోక్య సరోఽభిపత్య స్ఫటికావదాతమ్।

కేనాపి భూతేన నివార్యమాణః పయః పిబఞ్జీవితముత్ససర్జ॥ 1933 ॥

తత్రైవ సహదేవోఽపి విసృష్టో జాతశత్రుణా।

ప్రశ్నముక్తికృతాపేయం పయః పీత్వాభవద్వ్యసుః॥ 1934 ॥

తతోఽర్జునే మారుతనన్దనే చ తత్రైవ యాతే ను చ ధర్మజన్మా।

స్వయం తథాన్విష్య సరో దదర్శ తాన్వజ్రరుగ్ణానివ భూధరేన్ద్రాన్॥ 1935 ॥

అథోచ్చచార వచనం రాజన్ప్రశ్నానముఞ్చతా।

న పేయం మమ పానీయం యః పిబేత్స త్యజేదసూన్॥ 1936 ॥

రాజన్బకోఽస్మీతి మృషాభిధాయి యక్షోఽస్మి సత్యం పునరిత్యుదీర్య।

ప్రశ్నానిమాన్బ్రూహి తతః పిబామ్బు దుర్లక్ష్యరూపో నృపమిత్యువాచ।। 1937 ।।

బ్రూహీతి రాజ్ఞాభిహితో జగాదోత్కం క ఈయతే।

చరాః కే చాస్య కశ్చాస్తం నయతి క్వ చ తిష్ఠతి।। 1938 ।।

ప్రజాపతిప్రేరితమభ్యుపైతి బిమ్బం రవేస్తస్య చరాః సురాశ్చ।

ధర్మస్తమస్తం నయతి ప్రతిష్ఠా సత్యేఽస్య యక్షేతి నృపో బభాషే।। 1939 ।।

పునర్యక్షోఽవదచ్ఛృణ్వఞ్జిఘ్రన్పశ్యన్వదన్స్పృశన్।

ఉచ్ఛ్వసన్నపి కో లోకే నరో రాజన్న జీవతి।। 1940 ।।

రాజాబ్రవీద్యస్య దేవా నాశ్నన్తి చ తథార్థినః।

న భృత్యా నాపి పితరః స జీవన్మృత ఉచ్యతే।। 1941 ।।

పునర్యక్షోఽవదద్భూమేర్గురు కిం ప్రాంశు కిం దివః।

చతురం కిం చ పవనాత్ప్రభూతం కిం చ దేహినామ్।। 1942 ।।

నృపోఽబ్రవీద్భువో మాతా జనకో ద్యోర్మనోనిలాత్।

ఆధిక్యం భజతే నిత్యం చిన్తైకా బహులా నృణామ్।। 1943 ।।

తతోఽవదన్నిర్నిమేషం కః శేతే నిశ్చలమణ్డకమ్।

దృశదో నాస్తి హృదయం వర్ధతే తటినీ జవాత్। ।। 1944 ।।

రాజావదన్నిర్నిమేషో మత్స్యో నిశ్చలమణ్డకమ్।

దృశదో నాస్తి హృదయం వర్ధనే తటినీ జవాత్।। 1945 ।।

పనర్యక్షః స్మయాదూచే బ్రూహి రాజన్కిముత్తమమ్।

ధన్యానాం చ ధనానాం చ లాభానాం చ సుఖస్య చ।। 1946 ।।

యుధిష్ఠిరోఽవదద్వాక్యం ధన్యానాముత్తమం కిల।

శ్రుతం ధనానామారోగ్యం లాభానాం హర్షభూః సుఖమ్।। 1947 ।।

పునర్యక్షోఽవదత్కో ను పరో ధర్మః సదాఫలః।

కిం నియమ్య న శోచన్తి సతాం సఖ్యం న జీర్యతే।। 1948 ।।

నృపోఽవదత్పరో ధర్మస్త్రైతో నిత్యఫలశ్చ సః।
మనో బధ్వ న శోచన్తి సతాం సంధిర్న జీర్యతే।। 1949 ।।
యక్షోఽప్యవాదీత్కిం త్యక్త్వా భవేదభిమతో నరః।
అశోకశ్చార్థయుక్తశ్చ సుఖవాంశ్చేతి కథ్యతామ్।। 1950 ।।
రాజాబ్రవీన్మానలోభస్మరక్రోధవివర్జితాః।
ప్రియా భవన్త్యశోకాశ్చ ధనినః సుఖినస్తథా।। 1951 ।।
యక్షో బభాషే కే రాజన్కథ్యన్తే పురుషా మృతాః।
రాష్ట్రం శ్రాద్ధం చ కిం నామ మృతం యజ్ఞో మృతశ్చ కః।। 1952 ।।
రాజాబ్రవీన్మృతో నిఃస్వో రాష్ట్రం మృతమరాజకమ్।
మృతం చాశ్రోత్రియం శ్రాద్ధం యజ్ఞశ్చాదక్షిణో మృతః।। 1953 ।।
యక్షో జగాద కా నామ దిక్కిమన్నం పయశ్చ కిమ్।
కిం చ హాలాహలం ఘోరం శ్రాద్ధస్యావసరశ్చ కః।। 1954 ।।
దిక్సాధవో ధేనురత్నం దివం వార్యర్థనా విషమ్।
గుణవాన్బ్రాహ్మణః కాలః శ్రాద్ధస్య సమయేష్వపి।। 1955 ।।
ప్రశ్నే ష్వేవం విముక్తేషు యక్షః పునరంభాషత।
ప్రశ్న ఏకోఽస్తి మే రాజన్పురుషః క ఇవోచ్యతే।। 1956 ।।
ధర్మాత్మజోఽవదద్యస్య శబ్దః పుణ్యస్య కర్మణః।
జృమ్భతే రోదసీ వ్యాప్య పురుషః సోఽభిధీయతే।। 1957 ।।
ఇత్యుక్తో విస్మితో యక్షస్తోషాదూచే యుధిష్ఠిరమ్।
భ్రాతౄణాం మద్వరాదేకస్తవ జీవతు సంమతః।। 1958 ।।
ఇతి ధరమసుతః శ్రుత్వా దేహత్యాగోద్యతోఽవద్త।
మాద్రీసుతో జీవతు మే భ్రాతా పుత్రాధికః ప్రియః।। 1959 ।।
ఇత్యానృశంస్యం సత్త్వం చ విదిత్వా ధర్మజన్మనః।
యక్షో నిద్రాం నివార్యేవ భ్రాతౄన్సర్వానజీవయత్।। 1960 ।।

భ్రాతృలాభప్రముదితం ప్రత్యక్షీకృతవిగ్రహః।

సోఽవదత్పాణ్డుతనయం ధర్మ్యం జయమవాప్నుహి।। 1961 ।।

అలక్షితో మద్వరాత్త్వం సానుజః పరివత్సరాత్।

అజ్ఞాతవాససమయం తరిష్యసి మహామతే।। 1962 ।।

ధర్మోఽహమస్మి జనకస్తవ రాజసింహ దృష్టా తవేయమమలా శ్రుతిశాలినీ ధీః।

మాణ్డవ్యశాపవిరతిర్మమ కిం చ జాతా పూర్ణేన్దుసున్దరయశస్తవ దర్శనేన।। 1963 ।।

పార్థో వరం ప్రాప్య నివృత్తగాఢవనప్రవాసావధిఘోరదుఃఖః।

అజ్ఞాతవాసప్రతిపన్నచిత్తో ధౌమ్యేన సార్ధం శ్రితమన్త్ర ఆసీత్।। 1964 ।।

ఆరణేయమ్।। 51 ।।

ఇతి మహాకవిక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం సమాప్తమారణ్యపర్వ।

ॅ***

.

॥విరాటపర్వ॥

తతః పాణ్డుసుతా దత్త్వా బ్రాహ్మణాయారణీం నిజామ్।
విరాటనగరం గన్తుం చక్రుః సంమన్త్ర్య నిశ్చయమ్॥ 1 ॥
యుధిష్ఠిరమథోవాచ కిరీటి కౌతుకాకులః।
రాజన్మత్స్యపతేర్గేహ ప్రచ్ఛన్నః కిం కరిష్యసి॥ 2 ॥
త్రైలోక్యఖ్యాతయశసః పృథ్వీరక్షాశిరోమణేః।
తవ చ్ఛన్నాం స్థితిం మన్యే వహ్నేర్వస్త్రావగూహనమ్॥ 3 ॥
ఇతి పృష్టోఽవదద్రాజా మత్స్యస్య నృపతేరహమ్।
సభాస్తారో భవిష్యామి నామ్నా కఙ్క ఇతి ద్విజః॥ 4 ॥
ఉక్తే యుధిష్ఠిరేణేతి భీమః పృష్టోఽభ్యభాషత।
వల్లభాఖ్యో భవిష్యామి సూదోఽహం తస్య భూభుజః॥ 5 ॥
తతో బీభత్సురవదత్కన్యానాం తస్య భూపతేః।
బృహన్నడేతి విఖ్యాతో భవిష్యామి కలాగురుః॥ 6 ॥
గ్రన్థికస్తన్తిపాలాఖ్యౌ ఖ్యాతౌ తురగగోపతీ।
భవిష్యావః ప్రియౌ తస్యేత్యూచతుర్యమజావపి॥ 7 ॥
విరాటపత్న్యాః సైరన్ధ్రీ వేశకర్మణి కోవిదా।
ఛన్నా తత్ర భవిష్యామీత్యువాచ ద్రుపదాత్మజా॥ 8 ॥

ఏవం మిథో వినిశ్చిత్య సమామన్త్ర్య మునీశ్వరాన్।
తేషు గన్తుం ప్రవృత్తేషు ధౌమ్యో ధీమానభాషత॥ 9 ॥
సేవ్యైర్భవద్భిః సేవ్యోऽసావవధానేన భూపతిః।
రాజసేవాసమాధిశ్చ ధీమతామపి దుర్గ్రహః॥ 10 ॥
త్యక్తాభిమానస్పర్ధానాం సమానాం సుఖదుఃఖయోః।
యోగినాం సేవకానాం చ కౌశలం హృదయగ్రహః॥ 11 ॥
న రాజ్ఞో దయితోऽస్మీతి బలోల్లోలా హి రాజధీః।
వేశ్యానాం చ నృపాణాం చ నాస్తి సత్యం ప్రియో నరః॥ 12 ॥
న రాజ్ఞః సంమతోऽస్మీతి తదర్థం భూషణం భజేత్।
క్షుబ్ధైర్నృపైః ప్రవాహైశ్చ బద్ధమూలోऽపి పాత్యతే॥ 13 ॥
అసూచితో న ప్రవిశేదన్తరజ్ఞోऽపి భూభుజామ్।
శ్వః శ్వో నవీభవన్త్యేషాం మనాంసి చ దినాని చ॥ 14 ॥
వదేన్న పణ్డితోऽస్మీతి ప్రభూణాం సహసా హి తమ్।
మత్తాః సహన్తే భూపాలాః కుఞ్జరేన్ద్రాశ్చ నాఙ్కుశమ్॥ 15 ॥
అనేకవికటాటోపప్రాణిసంఘట్టకారిణః।
వేతాలాః క్షితిపాలాశ్చ దైవాత్సిద్ధ్యన్తి కస్యచిత్॥ 16 ॥
నిర్వ్యశఙ్కో న సేవేత రాజానమవహేలయా।
క్రుద్ధేన కః కేసరిణా కృతకణ్ఠగ్రహో హసేత్॥ 17 ॥
పురఃస్థితం నిర్దహన్తి పార్శ్వస్థం వేష్టయన్తి చ।
చిన్తయన్తి స్థితం పశ్చాద్భోగినః కుటిలా నృపాః॥ 18 ॥
మణిమన్త్రౌషధైః స్వస్థాః సర్పదష్టా విలోకితాః।
నృపైర్దృష్టివిషైర్దష్టా న స్వస్థాః పునరుత్థితాః॥ 19 ॥
జానే జ్వాలాజటాలేభ్యః కటాహేభ్యః పిబన్తి తే।
తైలం తృష్ణాతరలితా రాజా యైరుపజీవ్యతే॥ 20 ॥

సేవ్యన్తే క్షితిపాః క్షుద్రా యదేతత్కూపలక్షనమ్।
ప్రకోపో నిధనం యేషాం స్మితమాత్రం త్వనుగ్రహః।। 21 ।।
చాటుకారైరనుజ్ఞాసు కృతమిత్యేవ వాదిభిః।
చిన్తానువర్తిభిర్ధూర్తైర్భుజ్యన్తే రాజసంపదః।। 22 ।।
నిగద్యేత్యాగ్ని హోత్రాణి పాణ్డవానాం పురోహితః।
ఆదాయ పాఞ్చాలపురం ధౌమ్యః ప్రాయాదలక్షితః।। 23 ।।
పరిచ్ఛదం గృహీత్వాథ రథైః కౌన్తేయశాసనాత్।
ఇన్ద్రసేనప్రభృతయః సూతా వృష్ణిపురీం యయుః।। 24 ।।
తతః కృష్ణాసఖాశ్ఛన్నం వ్రజన్తః పాణ్డునన్దనాః।
పురీం జితకుబేరస్య ప్రాపుర్మత్స్యమహీపతేః।। 25 ।।
తే శ్మశానే శమీస్కన్ధే నిధాయ నిజమాయుధమ్।
శవేన లమ్బమానేన చ్ఛాదయిత్వా దురాసదే।। 26 ।।
వివర్జయిష్యన్తి నరా దూరాదేవ శమీమిమామ్।
ఆబద్ధం శవమత్రేతి గన్ధమాదాయ పూతికమ్।। 27 ।।
జయో జయన్తో విజయో జయత్సేనో జయద్రథః।
ఇతి సంజ్ఞాం ముహుః కృత్వా గూఢవేశాః పృథగ్యయుః।। 28 ।।
రాజధానీం ప్రవిశ్యాథ మత్స్యరాజం సభాస్థితమ్।
ఉపాయయౌ ధర్మసుతః శనైర్మణిమయాక్షధృత్।। 29 ।।
మాహాత్మ్యం కౌతుకాత్పృష్టః కోऽసీతి స మహీభుజా।
ఉవాచ దన్తకిరణైః స్వం యశో దర్శయన్నివ।। 30 ।।
సభాస్తారోऽభవం విప్రః ప్రియః పాణ్డవభూపతేః।
కఙ్కో నామాస్మి సంప్రాప్తో భ్రష్టోऽద్య త్వాం జిజీవిషుః।। 31 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా మత్స్యనృపతిః ప్రహృష్టస్తమభాషత।
భవ ద్యూతసహాయో మే ప్రసీదతి మనస్త్వయి।। 32 ।।

ఇదం రాజ్యమనాయాసమియం శ్రీరనపాయినీ।
సఖే విస్రమ్భభాజో మే భుజ్యతాం నిజవత్త్వయా।। 33 ।।
ఇత్యుక్త్వా మత్స్యరాజేన మానితే ధర్మనన్దనే।
అన్యేద్యుర్భీమసేనోఽపి భీమసేనః సమాయయౌ।। 34 ।।
బ్రువాణం వల్లభోఽస్మీతి తం దర్వీఖణ్డలాఞ్ఛనమ్।
ప్రధానసూదం విదధే యోధం చ బలినం నృపః।। 35 ।।
తతో విరాటమహిషీం సుదేష్ణామేత్య సున్దరీ।
సైరన్ధ్రికాపదం కృష్ణా వేశజ్ఞాస్మీత్యయాచత।। 36 ।।
తామబ్రవీన్మత్స్యవధూర్విలోక్య లలితాకృతిమ్।
అనేన వపుషా సుభ్రు కథం స్థాస్యసి మద్గృహే।। 37 ।।
నిరీక్ష్య యోషితోఽప్యేతత్తవ రూపమనిన్దితే।
స్పృశన్తి పౌరుషం భావం పురుషాణాం తు కా కథా।। 38 ।।
సా త్వం విమోహనం పుంసాం జైత్రమస్త్రం మనోభువః।
కథం విభవమత్తస్య గృహే రాజ్ఞశ్చరిష్యసి।। 39 ।।
సర్వాతిశాయలావణ్యవిభ్రమాభరణాం తనుమ్।
తవ వీక్ష్య న మాం సత్యం భజిష్యతి నరేశ్వరః।। 40 ।।
శ్రుత్వైతత్పాణ్డవవధూరువాచ తరలేక్షణా।
గన్ధర్వాః పఞ్చ పతయః పరిరక్షన్తి మాం సదా।। 41 ।।
తేషు జీవత్సు వీరేషు న హి కాలేన చోదితః।
స్ప్రష్టుమర్హతి మాం కశ్చిత్క్రోష్టా సింహవధూమివ।। 42 ।।
ఏతదాకర్ణ్య తాం చక్రే సైరన్ధ్రీం రాజవల్లభా।
వశీకృతేవ తన్మూర్త్యా మానినీతి కృతాభిధామ్।। 43 ।।
తతో విరాటమాసాద్య సహదేవో ధియాం నిధిః।
గోకులాధిపతాం భేజే వృషలక్షణకోవిదః।। 44 ।।

కిరీటీ ముకుటాచ్ఛాద్య వేణీకృతశిరోరుహః।
కురువైరవిషాపూర్ణో భుజఙ్గ ఇవ కఞ్చుకీ।। 45 ।।
భూషణం లలనాయోగ్యం దైత్యాస్త్రవ్రణలక్ష్మణా।
వపుషా ధారయన్వీరః పినాకివ్రణసాక్షిణా।। 46 ।।
వదన్బృహన్నడాస్మీతి సభాయాం విస్మయాకులమ్।
శణ్ఢవేశో నరపతిం సమభ్యాయాద్ధనంజయః।। 47 ।।
ఉత్తరాయా నృపతినా పూజితః సురసంనిభః।
విరాటదుహితుః సోఽభూన్నృత్యగీతకలాగురుః।। 48 ।।
నకులోఽప్యశ్వతత్త్వజ్ఞః సమభ్యేత్య నరాధిపమ్।
తురఙ్గధిపతాం ప్రాప రథబన్ధవిచక్షణః।। 49 ।।

పాణ్డవప్రవేశః।। 1 ।।

తత్రైవ పాణ్డుపుత్రేషు వసత్సు చ్ఛన్నచారిషు।
చత్వారః ప్రయయుర్మాసాః పూజ్యమానేషు భూభుజా।। 50 ।।
అత్రాన్తరే నటా మల్లా మత్స్యరాజనివేశనమ్।
నగరోత్సవయాత్రాయాం నానాదిగ్భ్యః సమాయయుః।। 51 ।।
స్వభటానాం యశశ్చన్ద్రతిరస్కారవిశారదః।
జీమూతనామా మల్లేన్ద్రస్తేషాం మధ్యే సమాయయౌ।। 52 ।।
పతితానేకమల్లస్య రఙ్గాగ్రే తస్య వల్గతః।
తేజసా ముద్రితః కశ్చిన్న లేభే ప్రతిమల్లతామ్।। 53 ।।
తస్మిన్నలబ్ధసమరే లజ్జితో మత్స్యభూపతిః।
యుధ్యస్వేత్యవదత్సూదం వల్లభం భుజశాలినమ్।। 54 ।।
భీమోఽథ రాజవచసా బద్ధకక్ష్యస్తరస్వినమ్।
బన్ధైరయోధయన్మల్లం మత్తో మత్తమివ ద్విపమ్।। 55 ।।
తయోః ప్రాజ్యభుజాఘాతవినిష్పేషైః సగర్జితైః।

అభూన్నృపగృహోద్యానశిఖినాం తాణ్డవోత్సవః।। 56 ।।

తతో మారుతిరుత్క్షిప్య జీవన్తం రావిణం జవాత్।

భ్రామయిత్వా శతావర్తం నిష్పిపేష మహీతలే।। 57 ।।

తస్య నిష్పిష్యమాణస్య నిశ్చేరుః స్రోతసాం ముఖైః।

రక్తచ్ఛటాః ప్రస్రవతః ప్రాణవహ్నేరివార్చిషః।। 58 ।।

ఆపాతిని మహామల్లే హతే తస్మిన్నరేశ్వరః।

ప్రదదౌ భీమసేనాయ ధనం వైశ్రవణోపమః।। 59 ।।

తతో మదోద్ధతాన్నాగాన్కోపితాంశ్చ మృగేశ్వరాన్।

సమ్ముఖం కుర్వతాం మాసా దశ పూజాజుషాం యయుః।। 60 ।।

రఙ్గయుద్ధమ్। సమయపరిపాలనమ్।। 2 ।।

తతః కదాచిత్సేనానీర్మత్స్యరాజస్య వల్లభః।

సుదేష్ణాయాః ప్రియో భ్రాతా కీచకో నామ విశ్రుతః।। 61 ।।

స్వసురన్తఃపురేఽపశ్యత్కృష్ణామాబద్ధవేణికామ్।

లక్ష్మీమివాబ్ధిసంక్రాన్తకాలకూటచ్ఛటాఙ్కితామ్।। 62 ।।

తాం వీక్ష్య చన్ద్రవదనాం హరిణీహరిలోచనామ్।

లోచనోల్లేఖ్యలావణ్యరసాయనతరఙ్గిణీమ్।। 63 ।।

బభూవోత్క్రాన్తమర్యాదః సహసోత్కమ్పితాకృతిః।

అనీశ్వరః సధైర్యస్య తృష్ణాక్రాన్త ఇవాతురః।। 64 ।।

స దీపః పవనేనేవ దోలితో మలినాశయః।

ఉవాచ భగినీమేత్య విస్మయాలోలకంధరః।। 65 ।।

కన్దర్పకేలిసరసీ కేయం కువలయేక్షణా।

గృహీతవానవద్యాఙ్గీ మనఃసారఙ్గవాగురా।। 66 ।।

ఇత్యుక్త్వా మన్మథగ్రస్తో జగాదాభ్యేత్య పార్షతీమ్।

అహో తు సుభగే రూపం నేత్రసంవననం తవ।। 67 ।।

ఇయం లావణ్యతటినీ తనుస్తవ సుమధ్యమే।
న శోభతే వినా కాన్తగాన్ఢాలిఙ్గనవిభ్రమమ్॥ 68 ॥
అనభ్యాసహతా విద్యా నిఃసంభోగా వరాఙ్గనా।
సంపదస్త్యాగరహితాః శల్యం కస్య న మానసే॥ 69 ॥
సీమన్తినీపదం సుభ్రు మదన్తఃపురయోషితామ్।
భజ వ్రజతు కామస్య శ్లాఘ్యతాం కార్ముకగ్రహః॥ 70 ॥
ఏతదాకర్ణ్య సైరన్ధ్రీ బభాషే కోపకమ్పితా।
అహో దుర్నయభాజస్తే దుర్నిమిత్తాయతే మతిః॥ 71 ॥
అగమ్యాహం పరవధూర్మా మోహాత్పేశలం వయః।
ఐశ్వర్యం చ శరీరం చ స్మృతిశేషమిదం కృథాః॥ 72 ॥
కాలేన న హ్యనాకృష్టాః సహసా కుర్వతే మతిమ్।
పరేషాం త్యక్తమర్యాదా దారేషు చ ధనేషు చ॥ 73 ॥
గన్ధర్వాః పఞ్చ పతయో మమ విక్రమశాలినః।
అలక్ష్యాః సాక్షిణో నిత్యం న సహన్తే పరాభవమ్॥ 74 ॥
ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం కీచకః కామమోహితః।
నిర్లజ్జస్తద్గతం భావం సుదోష్ణాయై న్యవేదయత్॥ 75 ॥
సా భ్రాతరం గతచ్ఛాయం విలోక్య స్మరతాపితమ్।
అబ్రవీద్గచ్ఛ సైరన్ధ్రీం ప్రేషయిష్యామి తే గృహాన్॥ 76 ॥
మిథ్యా కృతోత్సవం సా త్వాం సురార్థం ప్రహితా మయా।
సాన్త్వనీయా త్వయా తన్వీ యథా న విముఖీ భవేత్॥ 77 ॥
ఇతి స్వస్రా కృతాశ్వాసః స యయౌ స్వగృహం రహః।
కృష్యమాణ ఇవాకాలే కాలేన మదనేన చ॥ 78 ॥
తతః సురార్థం సైరన్ధ్రీం ప్రాహిణోద్భ్రాతృవత్సలా।
సుదోష్ణా న వ్రజామీతి వాదినీం శఙ్కినీం బలాత్॥ 79 ॥

ఏకాకినీ వ్రజన్తీ సా సాయాహ్నే శరణం యయౌ।
సహస్రకిరణం ప్రాయాద్వివశా రచితాఞ్జలిః।। 80 ।।
తస్యాః శరీరే భగవాన్నిదధే వాసరేశ్వరః।
రక్షాయై రాక్షసం దీప్తమభిమానమివోన్నతమ్।। 81 ।।
తతో మనోరథాభ్యస్తా సా గతామవలోక్య తామ్।
జహర్ష కీచకః ప్రాప్య స్వప్నే మాలామివారుణామ్।। 82 ।।
సాదరం చ సముత్థాయ తామభాషత భామినీమ్।
శ్మశ్రులేఖాం నవోద్భిన్నాం కపోలే కలయన్ముహుః।। 83 ।।
అయి బాలకురఙ్గాక్షి భజ ప్రణయినం జనమ్।
యౌవనాభరణం రూపం శృఙ్గారాభరణం వయః।। 84 ।।
కాన్తపీతాధరం వక్త్రం రతినర్మకృశం వపుః।
కేలిస్రస్తా చ కబలీ సౌభాగ్యం హరిణీదృశామ్।। 85 ।।
మాన్యతాం మన్మథః సుభ్రు సేవ్యన్తాం పానభూమయః।
న హి పీనస్తనాభోగాశ్చిరం యౌవనసంపదః।। 86 ।।
పశ్య శయ్యాం వరారోహే త్వదర్థముపకల్పితామ్।
రోహిణీరమణస్మేరచ్ఛాయాం స్వచ్ఛోత్తరచ్ఛదామ్।। 87 ।।
రత్నాభరణవాసాంసి విభవో జీవితం చ మే।
యథేష్టం క్రియతాం సర్వం స్వాధీనం మృదుభాషిణి।। 88 ।।
ఇత్యుక్తే కోపసంతాపలతజ్జాదుఃస్వాకులాశయామ్।
తూర్ణం వ్రజన్తీం జగ్రాహ స తామంశుకపల్లవే।। 89 ।।
సా తం బలాత్సమాధూయ బలినాం రాజవల్లభా।
పాపభారాదివ శ్రాన్తం హేలయైవ న్యపాతయత్।। 90 ।।
తం పాతయిత్వా సా వేగం దుద్రావ శరణార్థినీ।
సభాం విరాటరాజస్య యత్రాస్తే స యుధిష్ఠిరః।। 91 ।।

అభిసృత్య జవార్తాం చ కేశేష్వాకృష్య కీచకః।
పదా జఘాన కోపాన్ధో దీప్తాం శ్రియమివాత్మనః।। 92 ।।
నిర్గత్య ద్రౌపదీకాయాదలక్ష్మ్యా రాక్షసస్తతః।
కీచకం వివశం భూమౌ నష్టచేష్టమపాతయత్।। 93 ।।
సభాస్థితో భీమసేనో దృష్ట్వా కాన్తాపరాభవమ్।
బభూవ కోపాదుద్భ్రాన్తకృతాన్తదహనద్యుతిః।। 94 ।।
జగత్సంహారసంనద్ధచేతసస్తస్య ధర్మజః।
అజ్ఞాతసమయే సంజ్ఞాం విదధేఽఙ్ఘ్రిపీడనాత్।। 95 ।।
తతః కృష్ణా సమభ్యేత్య సభాద్వారం మనస్వినీ।
భీమం నేత్రత్రిభాగేన వీక్ష్య బాష్పామ్బుపక్ష్మణా।। 96 ।।
సోత్కమ్పకుచవిన్యస్తతరలాస్రుకణా ముహుః।
జగాద బాలవల్లీవ స్తబకాంలీనషట్పదా।। 97 ।।
సుఖం న శేతే శక్రోఽపి యేషాం వైరిపదం శ్రితః।
తేషాం వధూం సముద్దర్పః పదా పస్పర్శ కీచకః।। 98 ।।
భగినీభాగ్యవిభవాత్త్రపమతో రాజవల్లభః।
కీచకో యది రాజాపి తత్కిం కీర్తిముపేక్షతే।। 99 ।।
దస్యూనామయమాచారః పశూనాం వాలినిన్దితః।
ఈహతే యత్పరవధూం లజ్జాముత్సృజ్య దుర్ధరః।। 100 ।।
ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం విరాటో హేలయావదత్।
యువయోః కేన విజ్ఞాతం రహఃకలహకారణమ్।। 101 ।।
ఇత్యుక్తే మత్స్యరాజేన భర్త్సితే కీచకే జనైః।
యుధిష్ఠిరః శనైః స్విద్యల్లలాటఫలకోఽవదత్।। 102 ।।
గచ్ఛ సైరన్ధ్రి కిం మిథ్యా ద్యూతే విఘ్నకరీ హి నః।
సమీహితం విధాస్యన్తి పతయః సన్తి తే యది।। 103 ।।

తతో గత్వా సుదేష్ణాయై పాఞ్చలీతి న్యవేదయత్।
నిఃశ్వసన్తీ భుజఙ్గీవ తస్థౌ మన్యుసమాకులా॥ 104 ॥
సా కీచకకరస్పృష్టా స్నాతా ప్రక్షాల్య వాససీ।
భీమం మహానసే సుప్తం ప్రయయౌ నిశి మానినీ॥ 105 ॥
తం భుజాభ్యాం పరిష్వజ్య గాఢం కుచపురఃసరా।
వితోష్య కృష్ణా ప్రోవాచ కృతాసనపరిగ్రహమ్॥ 106 ॥
నాథ శేతే సుఖం రాజా యథా ధర్మసుతస్తథా।
కో ను వైరమనిర్యాత్య సంతప్తః స్వపితి శ్వసన్॥ 107 ॥
అన్యత్ర గతనిఃశ్వాసాద్గతాసోరతిసీతలాత్।
హే కీచకకరస్పర్శవికీర్ణవరకున్తలామ్।
న క్షిపామి తనుం వహ్నౌ మన్యుపారదిదృక్షయా॥ 108 ॥
హిడిమ్బకాలదణ్డస్య దోర్దణ్డస్య తవ ప్రభో।
ప్రియాపరిభవే ఘోరే కథం యుక్తముపేక్షణమ్॥ 109 ॥
ఖణ్డితాఖణ్డలారాతేరపి గాణ్డీవధన్వనః।
మమైవ కిం న పర్యాప్తః పరిత్రాణే పరాక్రమః॥ 110 ॥
ఉక్త్వేతి కృష్ణా బాష్పామ్బునిర్ఝరాప్లావితస్తనీ।
నవతాం భీమసేనస్య నినాయ వ్యసనోదధిమ్॥ 111 ॥
అనర్ఘాం రాజపుత్రీం తాం దృష్ట్వా బాష్పానలాకులామ్।
శోచన్వృకోదరో బాష్పాసన్నకణ్ఠోఽభ్యభాషత॥ 112 ॥
అహో ప్రసాదభీతానాం కియతీ నః సహిష్ణుతా।
మర్యాదామానసారాణాం తుచ్ఛానాం వణిజామివ॥ 113 ॥
ధిగ్బలం మానహీనానామస్మాకం ధిగ్భుజావిమౌ।
స్త్రీణామివ వివాహేషు యేషాం శస్త్రపరిగ్రహః॥ 114 ॥
జీవన్ప్రియాయాః పురుషః కః సహేత పరాభవమ్।

యది బ్రాహ్మణవన్న స్యాద్ధృణీ రాజా యుధిష్ఠిరః।। 115 ।।

మద్గిరా క్షత్రియే గత్వా కీచకస్య ప్రమాదినః।

కురుష్వ సంగమే మిథ్యానృత్తవేశ్మని సంవిదమ్।। 116 ।।

ప్రచ్ఛన్నస్తన్వి తం రాత్రౌ పరస్త్రీకాముకం బలాత్।

కరిష్యే తదసృఙ్నృత్తశివాకణ్ఠగ్రహోచితమ్।। 117 ।।

ఇత్యుక్తే భీమసేనేన తథేత్యాభాష్య పార్షతీ।

అలక్షితా ప్రతియయౌ సుదేష్ణాయా నివేశనమ్।। 118 ।।

అన్యేద్యుః పునరాయాతం కీచకం సంగమార్థినమ్।

సాబ్రవీత్కిమహం మోహాత్స్వజనే ప్రార్థితా త్వయా।। 119 ।।

కన్యానాం నృత్యభవనే త్వామద్య నిశి నిర్జనే।

ప్రతీక్ష్యమాణా స్థాస్యామి న స్యాదేవం విపర్యయః।। 120 ।।

ప్రత్యభ్యుపగమాత్తస్యాః స యయౌ నిర్వృతిం పరామ్।

మన్యమానః సఫలతాం రూపస్య విభవస్య చ।। 121 ।।

కృష్ణాసంవిదమాదాయ కీచకేన మనస్వినీ।

గత్వా విదితవృత్తాన్తం విదధే మారుతం రహః।। 122 ।।

తతో దినక్షయాకాఙ్క్షీ కీచకః సంగమోత్సుకః।

న శశాక క్షణం స్థాతుం దష్టపాద ఇవాహినా।। 123 ।।

దృష్టిం చ కలయన్వ్యోమ్ని దినే మదనమోహితః।

న శయానో ధృతిం లేభే నోపవిష్టో న చోత్థితః।। 124 ।।

తతస్తస్యాయుషా సార్ధం క్షీణేఽహ్ని కమలోజ్జ్వలే।

హృష్టో దదర్శ స నిశాం ముగ్ధో నిధనదూతికామ్।। 125 ।।

అథ మాల్యమలంకారమపునఃసంగమాయ సః।

విశేషకం చ కర్పూరం చకారాభ్యధికాదరః।। 126 ।।

కాలహస్తాఙ్గులీతుల్యైర్ధూపధూమశిఖాచయైః।

వేష్ట్యమాన ఇవాసక్తం స చకమ్పే స్మరాతురః।। 127 ।।

స విభూషితమాత్మానం దర్పణప్రతిబిమ్బితమ్।

సమామన్త్ర్యేవ సహసా కృష్టః కాలేన నిర్యయౌ।। 128 ।।

తం కేశవలయాబద్ధకుసుమామోదలోలుభాః।

అనుజగ్ముర్మధుకరాః కృష్ణాః కర్మలవా ఇవ।। 129 ।।

పూర్వమేవ ప్రవిష్టేఽథ ప్రచ్ఛన్నే మారుతాత్మజే।

వివేశ నృత్యభవనం ప్రహృష్టః కీచకో రహః।। 130 ।।

తస్యోత్కటం సమాదాయ మదామోదం విలాసినః।

గన్ధద్విప ఇవ కోపాదీప్తో మోఽభూదతిభైరవః।। 131 ।।

మత్వా తత్ర స్థితాం కృష్ణాముపసృత్యాథ కీచకః।

ఉవాచ హర్షవివశః కరేణాన్ధ ఇవ స్పృశన్।। 132 ।।

అవిలమ్బిత ఏవాహం సుభ్రు త్వాం సముపాగతః।

ఔత్సుక్యాదధికశ్చైష న మే భూషాపరిగ్రహః।। 133 ।।

అపి మాం నిరలంకారం ప్రశంసన్తి వరాఙ్గనాః।

తోషాయ హి విదగ్ధానాం స్వభావసుభగో జనః।। 134 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా వాయుతనయో మన్థరాం గిరమాదధే।

గమ్భీరగృహకోణేషు హుంకారైరివ పూరితామ్।। 135 ।।

అహో బత సురూపోఽసి సుభగోఽసి వధూప్రియః।

చిత్రం ప్రగల్భసే హర్తుం కులే జాతాః కులాఙ్గనాః।। 136 ।।

న తే రూపే వివాదోఽస్తి సత్యం శూన్యవిభూషణ।

ఏవంవిధోఽనుభూతశ్చేత్త్వయా స్పర్శస్తదుచ్యతామ్।। 137 ।।

ఇత్యుక్త్వాస్య భుజం స్కన్ధే జ్యాఘాతకిణకర్కశమ్।

విదధే విపులాభోగం యమగేహార్గలాగురుమ్।। 138 ।।

తతో విలోలమాల్యేషు కేశేష్వాకృష్య కీచకమ్।

సోఽగ్రహీద్విపులం దేహం మహానిల ఇవ ద్రుమమ్॥ 139 ॥

ఘోరే ప్రవృత్తే సమరే భుజస్తమ్భాయుధే తయోః।

రాత్రావభూదదృశ్యానాం భూతానామపి విస్మయః॥ 140 ॥

భీమసేనభుజాఘాతస్ఫుటితాఙ్గదనిర్గతైః।

స్ఫులిఙ్గైః కీచకో రేజే స్వద్యోతైరివ పాదపః॥ 141 ॥

ముష్టిభిస్తాడ్యమానస్య కీచకేనాథ మారుతేః।

కులిశాభిహతస్యాద్రేరివాభూద్భీషణో రవః॥ 142 ॥

తయోశ్చరణానిర్ఘాతైః సనిర్ఘోషైశ్చ పాతనైః।

బభూవాకాణ్డభూకమ్పశఙ్కా భువనవాసినామ్॥ 143 ॥

తతః కణ్ఠే నిపీడ్యోరు రక్తోద్గారాకులాననమ్।

నిష్పిష్య భీమో నిర్జీవం వినదున్నుత్ససర్జ తమ్॥ 144 ॥

తస్య సర్వాణి గాత్రాణి జఠరాన్తర్నివేశ్య సః।

నిర్విభాగం వ్యధాత్పిష్టమాంసపిణ్డోపమం వపుః॥ 145 ॥

తతస్తం గూఢవృత్తాన్తం ద్రౌపద్యై వినివేద్య సః।

గత్వా మహానసం వీరః సుష్వాప గతవిక్రియః॥ 146 ॥

సైరన్ధ్ర్యా దర్శితం హర్షాన్నిహతం వీక్ష్య కీచకమ్।

సంత్రాసం చ విషాదం చ విస్మయం చ యయౌ జనః॥ 147 ॥

పఞ్చాధికం శతం యస్య భ్రాతౄణాం భుజశాలినామ్।

వ్యగ్రం శరీరసంస్కారే నిర్యయావనుగైః సహ॥ 148 ॥

తే దుఃఖితాః స్తమ్భపార్శ్వసక్తాం నాసార్పితాఙ్గులిమ్।

నిరీక్ష్య(క్ష)మాణాం సైరన్ధ్రీం దృష్ట్వా కోపాత్సమాద్రవన్॥ 149 ॥

హతోఽయమస్యాః పతిభిః కృత్యేయం వధమర్హతి।

ఉక్త్వేతి రాజపుత్రాస్తాం దగ్ధుం నిన్యుశ్చితాగ్నినా॥ 150 ॥

సా సంజ్ఞానామభిశ్చైవ క్రోశన్తీ నిజవల్లభాన్।

కోపాద్వశిభిరాకృష్ట న లేభే శరణం సతీ।। 151 ।।
తతో భీమః ప్రియాక్రన్దం శ్రుత్వా భీమపరాక్రమః।
యయౌ ప్రాకారముల్లఙ్ఘ్య గృహీత్వా మార్గపాదపమ్।। 152 ।।
తమన్తకమివాయాన్తం సహసా వీక్ష్య కీచకాః।
విద్రుతాస్తత్యజుః కృష్ణాం గన్ధర్వభయశఙ్కితాః।। 153 ।।
తతస్తానేకపాతేన దశవ్యామేన శాఖినా।
హత్వా భీమః ప్రతియయౌ స్వైరమాశ్వాస్య వల్లభామ్।। 154 ।।
గన్ధర్వేణ హతాన్వీరాన్రాజా విజ్ఞాయ కీచకాన్।
సైరన్ధ్రీం దుఃఖవివశే భయాన్నోవాచ కించన।। 155 ।।
సుదోష్ణా రాజవచసా తామూచే భ్రాతృవత్సలా।
గచ్ఛ సైరన్ధ్రి నేదానీమిహ వాసస్తవోచితః।। 156 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా పార్వతసుతా బభాషే వినయాదివ।
దేవి త్రయోదశాహాని క్షమతాం మమ పార్థివః।। 157 ।।
వీరాః సంవత్సరే పూర్ణే గన్ధర్వాః స్వపదం శ్రితాః।
నేష్యన్తి మాం విరాటశ్చ యుక్తస్తైర్జయమాప్స్యతి।। 158 ।।
ఏతదాకర్ణ్య సైరన్ధ్రీం విరాటమహిషీ భియా।
నోవాచ కించిదాయాసం శఙ్కమానా మహీపతేః।। 159 ।।

కీచకవధః।। 3 ।।

అత్రాన్తరే ధార్తరాష్ట్రనిర్దిష్టా దిక్షు యే చరాః।
ప్రత్యాగతాస్తే జగదుర్వినష్టాః పాణ్డవా ఇతి।। 160 ।।
తతశ్చారేణ విజ్ఞాయ గన్ధర్వైః కీచకాన్హతాన్।
వి(వ్య)జిజ్ఞపత్త్రిగర్తేశః సుశర్మా కౌరవేశ్వరమ్।। 161 ।।
స కీచకో విరాటస్య బలవాన్పృతనాపతిః।
నిహతో నిశి గన్ధర్వైః సానుజో బలవత్తరైః।। 162 ।।

త్రిగర్తజయినో యస్య దృప్తరాజకులచ్ఛిదః।
సమరే సింహనాదేన న చలన్తి నృపద్విపాః। 163 ॥
తేనాధునా విహీనస్య ధనినో మత్స్యభూపతేః।
తరసా విపులాం లక్ష్మీం స్వరయమాహర్తుమర్హసి॥ 164 ॥
తస్యాహం గోధనం సర్వమాదాయ కులవైరిమః।
సేనాకృష్టిం విధాస్యామి పశ్చాత్తత్ర జయశ్రియే॥ 165 ॥
తస్మిన్బలేన మహతా దూరం మాం సమభిద్రుతే।
పురబన్ధస్త్వయా కార్యో మత్స్యానాం గజబన్ధురః॥ 166 ॥
శ్రుత్వైతత్కౌరవపతిస్తామేవాదాయ సంవిదమ్।
కర్ణాదిభిః కృతోత్సాహో నిర్యయౌ నిఖిలైర్బలైః॥ 167 ॥
సంపూర్ణే పాణ్డుపుత్రాణామజ్ఞాతసమయే తతః।
ఉవాచాభ్యేత్య గోపాలో మత్స్యరాజం సభాస్థితమ్॥ 168 ॥
దేవ త్రిగర్తరాజేన హ్రియతే తవ గోధనమ్।
అకీచకానాం మత్స్యానామయం పరిభవో నవః॥ 169 ॥
తచ్ఛ్రుత్వా క్షత్రియో మానీ విరాటో బద్ధకఙ్కటః।
ప్రచ్ఛన్నైః పాణ్డుతనయైశ్చతుర్భిః సహ నిర్యయౌ॥ 170 ॥
సం రథీ రథిభిర్వీరైః ప్రసర్పన్పృతనాగ్రగః।
చక్రే గజఘటాఘణ్టాటాఙ్కారబధిరా దిశః॥ 171 ॥
త్రిగర్తసేనామాసాద్య విరాజత్పృథకార్ముకః।
గర్జద్విరాటజలదో వవర్ష విశిఖావలీః॥ 172 ॥
సహస్రమథ వీరాణాం రథకుఞ్జరవర్తినామ్।
మత్స్యరాజః స తైః సార్ధమనయత్కీర్తిశేషతామ్॥ 173 ॥
సూర్యదత్తశ్చ శఙ్ఖశ్చ మదిరాశ్వశ్చ తత్సుతాః।
త్రిగర్తవాహినీం శ్రుత్వా వివిశుర్మకరా ఇవ॥ 174 ॥

హేమపుఙ్ఖైః శరై స్తేషాం విద్యుల్లోలైస్తథాసిభిః।
అభూత్సంహారపిశునైః సదిగ్దాహమివామ్బరమ్॥ 175 ॥
కాలఖఙ్గేన నిర్ధూతే తతోఽస్తకటకే రవౌ।
ప్రయాతే శిరసీవాహనః సంధ్యారుధిరకర్దమే॥ 176 ॥
శనైర్ద్వీపమదస్ఫారవిస్ఫారైస్తిమిరైర్దిశః।
బభూవుః సమరత్రాసాన్ముక్తకేశ్య ఇవాకులాః॥ 177 ॥
పేతుః సశబ్దం కృత్తాని శిరాంసి రథినాం భువి।
ఫలాని జరఠానీవ తమస్తాలమహీరుహః॥ 178 ॥
ప్రశాన్తే సైన్యరజసి ప్రవాహైః శోణితామ్బసామ్।
విమలే తారకాలోకే సుఖం యుయుధిరే భటాః॥ 179 ॥
అథ చూడామణిశ్చన్ద్రో దేవస్య త్రిపురద్విషః।
వ్యోమద్విరదరాజస్య కర్ణశఙ్ఖ ఇవోద్యయౌ॥ 180 ॥
తస్యాంశుభిః శుశుభిరే శనకైః పూరితా దిశః।
యశోభిరివ శురాణాం సంముఖావహపాతినామ్॥ 181 ॥
తస్మిన్రణే కుమ్భికుమ్భకపాలైః పానకేలయః।
బభూవుః ప్రమదోద్భూతభూతవేతాలరక్షసామ్॥ 182 ॥
సుశర్మా సానుజోఽభ్యేత్య విరాటం శరవర్షిణమ్।
విధాయ విరథం బాణైర్జీవగ్రాహమథాగ్రహీత్॥ 183 ॥
రణాద్విరాటమాదాయ రంహసా గన్తుముద్యతే।
సుశర్మణి బలే భగ్నే భీమమూచే యుధిష్ఠిరః॥ 184 ॥
పశ్యతాం పశ్య శూరాణాం మద్గునేవ సుశర్మణా।
నీతో మత్స్యపతిర్యోఽభూదస్మాకం చిరమాశ్రయః॥ 185 ॥
అయం సుభుజదర్పస్య మానస్యాభిజనస్య చ।
కాలః కృతజ్ఞః సంప్రాప్తో యశః కుసుమమాధవః॥ 186 ॥

ఆజమీఢో నిగద్యేతి జవాదభ్యేత్య సానుజః।
సహస్రమవధీద్బాణైః స భటానాం సుశర్మణః।। 187 ।।
శతాని సప్త భీమశ్చ సహస్రం యమజావపి।
హత్వా రథానాం సమరే త్రిగర్తాధిపమాద్రవత్।। 188 ।।
అభిసృత్య తతో భీమః సుశర్మాణం మహాజవః।
జగ్రాహ రథమాపేష్య చరణేన స సారథిమ్।। 189 ।।
మోచయిత్వా విరాటం స త్రిగర్తాధిపతేః శిరః।
పాదేనాలోడయామాస ప్రహారైర్మూర్చ్ఛితాత్మనః।। 190 ।।
తం వధార్హమపి ప్రాప్తం యుధిష్ఠిరగిరా తతః।
తత్యాజ ప్రహసన్భీమో దాసోఽస్మీత్యనువాదినమ్।। 191 ।।
లజ్జావికుణ్ఠవదనే శనైర్యాతే సుశర్మణి।
బభాషే పాణ్డుతనయాన్విరాటో హర్షనిర్భరః।। 192 ।।
కఙ్కప్రధానైర్యుష్మాభిర్బాలభిర్విజయీ కృతః।
అహం మమ ధనం రాజ్యం యథేష్టం హ్రియతామిదమ్।। 193 ।।
ఇతి మత్స్యపతేర్వాచం ప్రతిపూజ్య మనస్వినః।
ఊచుః సర్వం కృతమితి ప్రహృష్టాః పాణ్డునన్దనాః।। 194 ।।
తతో దూతైః సమాదిశ్య స్వపురే విజయోత్సవమ్।
తస్థౌ తత్రైవ తాం రాత్రిం రాజా విశ్రాన్తసైనికః।। 195 ।।

దక్షిణగోగ్రహే సుశర్మపరాజయః।। 4 ।।

అథ ప్రాతః సమభ్యేత్య నగరం గోకులాధిపః।
అన్తఃపురే మత్స్యపతేస్తనయం కమ్పితోఽవదత్।। 196 ।।
రాజా పుత్ర త్వయా రాజపుత్రఏమ భుజశాలినా।
సదా వహత్యుచ్చశిరా వీరపుత్రాభిమానితామ్।। 197 ।।
సంప్రత్యరివధవ్యగ్రే తస్మిన్యుద్ధాయ నిర్గతే।

శూన్యేఽస్మిన్వీరనగరే కిం న రాష్ట్రపతిర్భవాన్।। 198 ।।

ఏష దుర్యోధనో రాజా విపులైర్వో బలార్ణవైః।

హరతి ప్రసభం సర్వం గోధనం యశసా సహ।। 199 ।।

గజవాజిమయీ భూమిశ్ఛత్రధ్వజమయం నభః।

దిక్చక్రం చామరమయం జాతం యస్మిన్ప్రసర్పతి।। 200 ।।

తస్య భూమిభృతాం పత్యుః కురురాజస్య మానినః।

త్వం వినా సమరే సైన్యం ద్రష్టుమప్యుత్సహేత కః।

పరాక్రమైకసచివః ప్రత్యుద్గచ్ఛ కురూన్ప్రతి।। 201 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా గోపతివచస్తారం వైరాటిరుత్తరః।

జనన్యాశ్చ వధూనాం చ సంనిధావిదమభ్యదాత్।। 202 ।।

ధత్తాం ధనుర్గర్జితసింహనాదైః సైన్యామ్బుదః కౌరవపార్థివస్య।

నైవోత్తరో యావదుదఞ్చదుగ్రకల్పాన్తవాతప్రతిమోఽభ్యుపైతి।। 203 ।।

క్షయాధ్వరోజ్కారకలాలతాలక్రేజ్కారవిస్ఫారధనుఃశిఖస్య।

ఏకాహుతిత్వం రిపుసైన్యమేతత్ప్రత్యాతు మే కోపహుతాశనస్య।। 204 ।।

బలానురూపో యది సారథిర్మే భవేదవశ్యం తదహం రణాగ్రే।

కుర్యాం కురూణాం సహసా మనాంసి ధనంజయోపాగమశజ్కితాని।। 205 ।।

ఇత్యుక్తే రాజపుత్రేణ పార్థస్పర్ధాభిమానినా।

మన్యుతప్తావదత్కృష్ణా విహస్యాన్తర్మనఖినీ।। 206 ।।

బృహన్నడేతి యః ఖ్యాతో నృత్యాచార్యః స్వసుస్తవ।

స సారథిరభూత్పూర్వం ఖాణ్డవే సవ్యసాచినః।। 207 ।।

తస్య ప్రచణ్డగాణ్డీవఖణ్డితాఖణ్డలద్విషః।

యోఽభవత్ప్రవరో యన్తా స తవాపి న కిం క్షమః।। 208 ।।

తమర్థయస్వ సారథ్యే విసృజ్య క్షిప్రముత్తరామ్।

పత్న్యా ఇవాస్యాః ప్రమయాద్వచో న న కరిష్యతి।। 209 ।।

వచః శ్రుత్వేతి సైరన్ధ్ర్యా రభసాదనుజాం నిజామ్।
ఆనినాయ విసృజ్యాశు రాజపుత్రో బృహన్నడామ్॥ 210 ॥
నివేదితస్వవృత్తేన యత్నాద్వైరాటినార్థితః।
కథంచిదభ్యుపగమం సారథ్యే విదధే జయః॥ 211 ॥
స మిథ్యా హాసయన్కన్యాః కవచం కాఞ్చనోజ్జ్వలమ్।
ఆబబన్ధ విచిత్రాభిశ్చేష్టాభిరనభిజ్ఞవత్॥ 212 ॥
తతస్తం రథమారూఢం సముత్క్షిప్య ధ్వజాంశుకమ్।
ఊచే విరాటతనయా స్మితపల్లవితాధరా॥ 213 ॥
బృహన్నడే కౌరవాణాం జితానామంశుకావలీ।
మత్కేలిపుత్రికాహేతో హర్తవ్యా సమరే త్వయా॥ 214 ॥
ఇతి బ్రువాణాం తాం వీరస్తథేత్యుక్త్వా ధనంజయః।
రాజపుత్రే సమారూఢే తురగాన్సమచోదయత్॥ 215 ॥
తేన తే ప్రేరితాః క్షిప్రం వాజినో జవశాలినః।
అస్పృశన్త ఇవ క్షోణీం ప్రయయుర్జయశంసినః॥ 216 ॥
తతో నగరపర్యన్తశ్మశానే పార్థివాత్మజః।
శమీసమీపమాసాద్య దదర్శ విపులం రజః॥ 217 ॥
గత్వా విదూరం స రథోత్తమేన కిరీటిసూతః సురసంగమేన।
దదర్శ నిష్కోశసముద్యదుగ్రనిస్త్రింశవీచీచలశాత్రవాభిగుప్తమ్।
ద్రోమాత్మజద్రోణకృపాఙ్గరాజశరావలీదన్తురితోరుచాపమ్॥ 218 ॥
ఆయాన్తముగ్రం కురురాజసైన్యం శస్త్రాకులం శాన్తనవాభిగుప్తమ్।
ద్రోణాత్మజద్రోణకృపాఙ్గరాజశరావలీదన్తురితోరుచాపమ్॥ 219 ॥
నాగేన్ద్రకర్ణాఞ్చనధూతకుమ్భసిన్దూరసంధ్యాయితసర్వలోకమ్।
విలోలవాజివ్రజభాజ్యమానతటోత్థితోట్టఙ్కితపాంసుకూటమ్॥ 220 ॥
కల్పక్షయామ్భోధరఘోరఘోషరథస్వనాస్ఫాలితదిగ్విభాగమ్।

విలోక్య కోదణ్డరవప్రచణ్డాం భయాదితం మత్స్యసుతో జగాద।। 221 ।।
బృహన్నడే నాహమిదం సమర్థో నిరీక్షితుం కౌరవరాజసైన్యమ్।
యస్య ద్విపేన్ద్రోత్థితకర్ణతాలైర్ధృష్టాశ్చ నష్టాశ్చ దిశో భవన్తి।। 222 ।।
సహస్రరశ్మిప్రతిబిమ్బదీప్తకృపాణదావానలదుర్నిరీక్ష్యే।
మహారథవ్యాధశరాన్ధకారే సేనావనే కిం హరిణః కరోమి।। 223 ।।
హంహో నివర్తస్య జవేన తావద్యావన్న దృప్యద్ద్విపఘోరగర్జః।
కరాలవేల్లత్కరవాలధారః పినష్టి మాం శత్రురకాలమేఘః।। 224 ।।
శ్రుత్వేతి తాం కాతరరాజపుత్రవాణీమనేకభ్రమణాతిభీరుమ్।
బృహన్నడా సస్మితమబ్రవీత్తం దన్తద్యుతివ్యఞ్జితతారహారా।। 225 ।।
క్ష్మాపాలసూనో తవ వీరమధ్యే లజ్జామహే సంగరరఙ్గభఙ్గాత్।
యశో హి కల్పాన్తశతైకసాక్షి న జీవితం కుఞ్జరకర్ణలోలమ్।। 226 ।।
మన్దానిలాన్దోలితపారిజాతలతావధూనర్తితనన్దనాని।
కాన్తాసహాయాః సురమన్దిరాణి నాశస్త్రపూతాః పురుషా లభన్తే।। 227 ।।
తథా ప్రతిజ్ఞాం స్వసురుత్తరాయా మాతుశ్చ కృత్వా పురతో విలజ్జః।
పలాయనోత్సాహపురఃస్థితోఽసి హ్రీమానచిన్తా నహి కాతరాణామ్।। 228 ।।
శ్రుత్వేతి వాక్యం స బృహన్నడాయా విస్రస్తహస్తచ్యుతచాపదణ్డః।
ఉవాచ పశ్యన్కురురాజసేనాం పృష్ఠే పతన్తీమివ కమ్పమానః।। 229 ।।
యా కీర్తిరుత్సర్పతి దేహనాశాద్దిగ్దుఃఖదాం మూలవినాశినీం తామ్।
విక్రీయ దేవం ద్రవిణేన కో ను యాత్రోత్సవం దేవకులే కరోతి।। 230 ।।
కీర్త్యా తయా కిం స్వయమేవ లోకే న శ్రూయతే నాపి విలోక్యతే యా।
కరోతి కిం నామ గుణం గతాసోః కణ్ఠే కృతా కాఞ్చనపద్మమాలా।। 231 ।।
సంగ్రామచర్చాచకితావలాగ్రే గృహే న కో నామ సుఖేన వల్గేత్।
మత్తాసిపాతాహతదన్తిదన్తటాఙ్కారఘోరాస్తు రణావకాశాః।। 232 ।।
కో నామ భీష్మం సకృపం సకర్ణం ద్రోణం చ వీరం సమరే సహేత।

యేషాం పురో వజ్రధరోఽపి సాక్షాన్మన్యే న శౌర్యప్రతిభాం బిభర్తి।। 233 ।।
ఉక్త్వేతి శుష్కాస్యవిలోలనేత్రో రథాదవప్లుత్య జగామ తూర్ణమ్।
ఆతాణ్డవాడమ్బరికుణ్డలాంశుజాలైః స కుర్వన్స్మరచాపచక్రమ్।। 234 ।।
తం పాణ్డుపుత్రోఽనుససార వేగాద్వ్యాధూతరక్తాంశుకవేణుదణ్డః।
తం కౌరవా వీక్ష్య విచిత్రరూపం విమర్షశూన్యా జహసుః స్వనేన।। 235 ।।
స్త్రీవేశగుప్తో ధ్రువమేష పార్థః ప్రలమ్బబాహుర్గజఖేలగామీ।
విమోక్ష్యతి క్రోధవిషం శరౌఘైరిత్యూచిరే ద్రోణకృపాపగేయాః।। 236 ।।
పార్థేన పశ్చాదథ మత్స్యసూనుః కేశైర్గృహీతః కృపణం జగాద।
విముఞ్చ మాం కాఞ్చనదన్తిరత్నరథానుగం తే ద్రవిణం దదాని।। 237 ।।
విక్రోశతస్తస్య నిశమ్య వాచం జిష్ణుర్జగాద స్మితధౌతదన్తః।
నియచ్ఛ మే త్వం తురగానహం తే విదావయిష్యామి బలం రిపూణామ్।। 238 ।।
అస్మిఞ్శమీస్కన్ధనికుఞ్జకుమ్భే సన్త్యాయుధాన్యుత్తరపాణ్డవానామ్।
ప్రయచ్ఛ తేభ్యో భుజసంనిభం మే గాణ్డీవమాఖణ్డలసూనుచాపమ్।। 239 ।।
విలమ్బమానేఽత్ర శవే విశఙ్కాం మా త్వం కృథా గూఢమసౌ హి మాయా।
ఇత్యర్జునోక్తామవధార్య వాచం శమీం సమారుహ్య పలాశినీం తామ్।। 240 ।।
దదర్శ జామ్బూనదచిత్రభాంసి ధనూంషి దీప్తానసిసాయకాంశ్చ।
విముచ్య జగ్రాహ తతో విశాలం భ్రాజిష్ణుకాన్తస్వరబిన్దువృన్దమ్।। 241 ।।
స సాయకం కార్ముకదణ్డముగ్రం శనైః పిరజ్ఞాయ గిరార్జునస్య।
దృష్ట్వా చ తేనైవ నివేదితాని పాణ్డోః సుతానాం ప్రవరాయుధాని।। 242 ।।
ఉవాచ నిఃశ్వస్య విరాటపుత్రః క్వ తే గతాః పఞ్చ సురేన్ద్రతుల్యాః।
తమబ్రవీదిన్ద్రసుతః స్మయన్తం కఙ్కద్విజో ధర్మసుతో నరేన్ద్రః।। 243 ।।
అహం కిరీటీ పవనాత్మజశ్చ సూదో యమౌ గోతురగాధిపౌ తౌ।
పార్థోఽర్జునో జిష్ణురహం కిరీటీ ధనంజయః శ్వేతహయశ్చ కృష్ణః।। 244 ।।
భజస్వ ధైర్యం కురురాజసేనాం పశ్యాస్త్రజాలైర్మమ దీర్యమాణామ్।

అజ్ఞాతవాసః పణనిర్మితోఽసౌ తీర్ణో భవద్వేశ్మని నః సుఖేన।। 245 ।।

ఇత్యర్జునేనాభిహితే ప్రహృష్టస్తూర్ణం సమాదాయ తదాయుధం తత్।

వైరాటిరారుహ్య రథం తురఙ్గానచోదయత్కాఞ్చనజాలనద్ధమ్।। 246 ।।

ధ్వజే గతః సంనిధిమప్రమేయః సర్వైశ్చ భూతానుగతః కపీన్ద్రః।

యస్య ప్రభాభిర్గగనం బభూవ సవాడవోద్గారమివార్ణవామ్బుః।। 247 ।।

దధ్మౌ తతః శఙ్ఖమఖణ్డకీర్తిరాఖణ్డలేయో ధుతచాపదణ్డః।

యచ్ఛబ్దసంఘట్టపరమ్పరాభిర్దిక్సంధిబన్ధాః శిథిలీబభూవుః।। 248 ।।

నాదేన తేనాశనినిఃస్వనేన సంమూర్చ్ఛితం మత్స్యసుతం కిరీటీ।

వీరః సమాశ్వాస్య మహాస్త్రచక్రం ధ్యాత్వా యతాత్మా ధనురాచకర్ష।। 249 ।।

వజ్రాద్రినిష్పేషగభీరఘోషైర్జ్యాస్ఫాలనోత్థైః సురరాజసూనోః।

ఆకమ్పమానే భువనే జగాద ద్రోణః కురూణామధినాథముచ్చైః।। 250 ।।

విమర్దశంసీన్యజయావహాని రాజన్నిమిత్తాన్యుపలక్షయామి।

శివాః కరిష్యత్న్యశివాః కురూణాం రణే పరిష్వఙ్గవిలాసలీలామ్।। 251 ।।

అయం స పార్థః కపిలక్షణేన సమాగతః కేతుమతా రథేన।

ఏష శ్రుతిం స్యన్దనఘోరఘోషో ఘనాఘనాస్ఫోటపటుః పినష్టి।। 252 ।।

ఏతే శరాః కర్ణపర్ధన యాన్తి శీత్కారిణో గాణిడివవేగనున్నాః।

నివేదయన్తీవ వనప్రవాసఖేదం వినిఃశ్వస్య ధనంజయస్య।। 253 ।।

ఇత్యాచార్యవచః శ్రుత్వా మానీ మన్యుకృశానునా।

ఉవాచ భీష్మాభిముఖో దహ్యమానః సుయోధనః।। 254 ।।

విరాటేన సహాస్మాకం విగ్రహోఽయముపస్థితః।

అకస్మాతకథమాయాతి పార్థో యోద్ధుం హఠాదివ।। 255 ।।

అనిస్తీర్ణప్రతిజ్ఞశ్చ యద్యాయాతో ధనంజయః।

కా నః క్షతిః పునర్వస్తుం వనమేవ గమిష్యతి।। 256 ।।

ఆచార్యస్త్వసకృత్పార్థం శిష్యప్రీత్యా ప్రశంసతి।

నాపూర్వాః కురువీరాణాం ధనుః శఙ్ఖరథస్వనాః।। 257 ।।
కిముచ్యతే గురురయం జానాతి సమరస్థితిమ్।
స్తుతిం విధత్తే యః శత్రోః ప్రత్యాసన్నే రణోత్సవే।। 258 ।।
వయం ద్రోణం న పృచ్ఛామః పణ్డితం కరుణానిధిమ్।
కాలేఽస్మిన్నుపదేష్టారో నిస్త్రింశా ఏవ మానినామ్।। 259 ।।
ప్రాయశ్చిత్తేషు యజ్ఞేషు పరలోకకథాసు చ।
గురవః పణ్డితా యోగ్యా యుద్ధే తు భుజశాలినః।। 260 ।।
ఇతి వాదిని భూపాలే సూతపుత్రేఽపి గర్జతి।
ఉవాచ భీష్మో గమ్భీరం శృణ్వన్గాణ్డీవనిఃస్వనమ్।। 261 ।।
కాలో యతా నియమితో మాసైరపి సహాధికః।
నిస్తీర్ణః పాణ్డుతనయైః సత్యం సత్యపరాక్రమైః।। 262 ।।
శ్వేతాశ్వోఽయం సమాయాతో ఘోరవానరకేతనః।
అద్యాపి రోచతాం సన్ధిస్తవ వీర సహ శ్రియా।। 263 ।।
ఇత్యుక్త్వా శన్తనుసుతో నైతదస్తీతి వాదినమ్।
పునర్జగాద రాజానం మత్వా దైవపరాఙ్ముఖమ్।। 264 ।।
యత్తా భవన్తు సుభటాః సేనాబన్ధో విధీయతామ్।
యుద్ధ్యామహే సుసంరబ్ధాః సహ గాణ్డీవధన్వనా।। 265 ।।
గావః సేనాచతుర్భాగరక్షితా యాన్తు నః పురమ్।
వివాదమూలే రక్షాం హి పూర్వం శంసన్తి మానినః।। 266 ।।
చతుర్భాగేన చాన్యేన వాహిన్యాస్త్వం సమావృతః।
వ్రజన్నాగపురం రాజఞ్జయో హి స్వామిరక్షణమ్।। 267 ।।
అహం కర్ణకృపద్రోణద్రౌణిముఖ్యైర్వృతో భటైః।
బీభత్సుం ధారయిష్యామి నదీవేగమివాచలః।। 268 ।।
ఉక్తే శాన్తనవేనేతి తథా చక్రే సుయోధనః।

అర్జునోఽప్యనిలాలోలపతాకః పునరాయయౌ॥ 269 ॥

దృష్ట్వా పార్థః పునస్తూర్ణం వ్రజన్తం ధృతరాష్ట్రజమ్।

హసన్నువాచ వైరాటిం యాహి యత్ర సుయోధనః॥ 270 ॥

ఏష ప్రయాతి గాః సర్వాః సమాదాయ గజాహ్వయమ్।

గతేఽస్మిన్నిమమూలేన యుద్ధేన విఫలేన నః॥ 271 ॥

ఇత్యర్జునేన వైరాటిరుక్తః కౌరవమాద్రవత్।

సపక్షైరివ తైరశ్వైరాప్తోఽథ ప్రసరత్ఖురైః॥ 272 ॥

పార్థం దుర్యోధనాయైవ దృష్ట్వా తూర్ణమభిద్రుతమ్।

నివృత్య భీష్మప్రముఖా రాజానం పర్యవారయన్॥ 273 ॥

ఏకీభూతాం పునః సేనాం దృష్ట్వా హృష్టో ధనంజయః।

శఙ్ఖమాపూరయామాస పుష్కరావర్తనిఃస్వనమ్॥ 274 ॥

తస్య ప్రధ్మాయమానస్య శబ్దేనోదధిజన్మనః।

గజభూతనినాదైశ్చ బభూవాకులితం జగత్॥ 275 ॥

తతో గాణ్డీవమాకృష్య జ్యాఘోషమకరోజ్జయః।

యేనోత్పుచ్ఛా యయుర్గావస్త్రస్తా మత్స్యపురం జవాత్॥ 276 ॥

తాసు ప్రతినివృత్తాసు సవ్యసాచీ శరావలీమ్।

ప్రాహిణోదనవచ్ఛిన్నాం మృత్యుదూతీం మహీభుజామ్॥ 277 ॥

శుభ్రపక్షైస్తదుచ్ఛిష్టైర్బభుర్బాణైర్ద్విపాధిపాః।

వేల్లద్బలాకావలయాః కాలమేఘా ఇవాకులాః॥ 278 ॥

తతో వికర్ణప్రముఖాః కౌరవాః పాణ్డునన్దనమ్।

చక్రుః శిలీముఖైస్తూర్ణం ఫుల్లకింశుకవిభ్రమమ్॥ 279 ॥

అథార్జునశరాసారైస్తే విధ్వస్తరథప్రజాః।

దుద్రువుర్విముఖాః క్షిప్రం గిరిభగ్నా ఇవానిలాః॥ 280 ॥

భ్రజిష్ణురత్నముకుటం దష్టోష్టం చలకుణ్డలమ్।

శత్రం తపస్యవదనం క్రుద్ధశ్చిచ్ఛేద ఫల్గుణః।। 281 ।।

తతో వీరశిరః పద్మైశ్చాదితేఽర్జునసాయకైః।

భూతలే ద్విరదాః ప్రాపుః కమలాకరనిర్వృతీః।। 282 ।।

శిరాంసి రుధిరావర్తే పతితాని మహీభుజామ్।

పాదన్యాసోపలాశఙ్కాం చక్రిరే సమరశ్రియః।। 283 ।।

భగ్నే గజఘటాబన్ధే కర్ణభ్రాతుర్ధనంజయః।।

చకర్త సంగ్రామజితః శరేణ రుచిరం శిరః।। 284 ।।

మృతం దృష్ట్వానుజం కర్ణస్తూర్ణమాకీర్ణసాయకః।

అభ్యుద్యయౌ పాణ్డుసుతం ధరాధర ఇవోద్ధురః।। 285 ।।

తతో ధవలపక్షాగ్రా పార్థం కర్ణశరావలీ।

వివేశ హంసమాలేవ విపులా క్రౌఞ్చభూధరమ్।। 286 ।।

మనోరథశతాభ్యస్తం దృష్ట్వా వైకర్తనం పునః।

సోత్కణ్ఠమివ గాణ్డీవం చకర్షాఖణ్డలాత్మజః।। 287 ।।

నవే రణముఖారమ్భే గాణ్డీవం కర్ణపార్థయోః।

చకార తారక్రౌంకారైర్విస్ఫారోఙ్కారవిభ్రమమ్।। 288 ।।

అథాఙ్గాన్యఙ్గనృపతేః కుమ్భికుమ్భాగ్రభేదిభిః।

విదార్య విశిఖైః ప్రౌఢమున్ననాద ధనంజయః।। 289 ।।

తే శరాః పృథుశీత్కారా భిత్త్వా కర్ణం సకఙ్కటమ్।

వివిశుర్వసుధాం తీక్ష్ణాః సనిఃశ్వాసా ఇవోరగాః।। 290 ।।

దమ్భోలిభిన్నశిఖరో ధాతుస్రావీవ భూధరః।

సూతపుత్రః ప్రితయయౌ విముఖం క్షితజోక్షితః।। 291 ।।

తతః కృపం సమభ్యేత్య గౌతమం పాణ్డునన్దనః।

అప్రయత్నశ్లథైర్బాణైర్యుయుధే గురుగౌరవాత్।। 292 ।।

సశక్రే సమరం ద్రష్టుం ప్రాప్తే త్రిదశమణ్డలే।

అనేకార్కమివోద్భాసివిమానమభవన్నభః।। 293 ।।

కృపం విజిత్య సమరే హత్వాశ్వం హతసారథిమ్।

జవాదభిససారైకో వీరాన్వానరకేతనః।। 294 ।।

తం సమభ్యుద్యయౌ ద్రోణః శోణాశ్వేన పతాకినా।

కమణ్డలుధ్వజవతా రథేన ఘననాదినా।। 295 ।।

పూర్వం న ప్రహరామీతి పార్థేన వినయాత్మనః।

విజ్ఞప్తః ప్రాహిణోద్బాణాన్స్మయమాన ఇవాశు సః।। 296 ।।

ఆచార్యవిశిఖవ్రాతచ్ఛన్నే గగనమణ్డలే।

గాణ్డీవధన్వనా ముక్తా నాన్తరం లేభిరే శరాః।। 297 ।।

ఉదీరితే తతస్తాభ్యాం ఘోరే దివ్యాస్త్రమణ్డలే।

యయుస్త్రస్తా రణత్తారనూపురాః ఖేచరాఙ్గనాః।। 298 ।।

అథ దుర్లక్ష్యతాం యాతే గాణ్డీవనిఃసృతైః శరైః।

ఆచార్యే ధన్వినాం ధుర్యే వ్యదీర్యత వరూథినీ।। 299 ।।

ఛిన్నవర్మధ్వజం దృష్ట్వా జనకం ద్రోమనన్దనః।

స్యన్దనేనాద్రవత్పార్థం హేమకార్ముకకేతునా।। 300 ।।

తౌ కార్తస్వరనారాచసంచయైరచిరోజ్ఝితైః।

సంనాహమివ చక్రాతే హైమం గగనదన్తినః।। 301 ।।

నిర్విశేషం తయోస్తత్ర వీరయోర్యుధ్యమానయోః।

నాన్తరం దదృశుర్వీరా ద్రౌణేర్బాణక్షయం వినా।। 302 ।।

ఉపనిన్యుర్జనాస్తూర్ణం శకటాన్యథ పత్త్రిణామ్।

ద్రోణపుత్రాయ సమరే మత్వాక్షయ్యశరం జయమ్।। 303 ।।

ద్రౌణిం సంసక్తమాలోక్య సమరే సవ్యసాచినా।

ధనురాధూయ రాధేయో జ్యాఘోషమకరోత్పునః।। 304 ।।

శ్రుత్వా శబ్దం కటాక్షేణ తం నిరీక్ష్య ధనంజయః।

అభ్యాద్రవద్విఘటయన్ఘటాః కరటినాం పునః।। 305 ।।
తమభ్యేత్యాబ్రవీత్క్రుద్ధః శ్వేతాశ్వః కృష్టకార్ముకమ్।
కర్ణ దర్శయ సంగ్రామే సతతం యద్వికత్థసే।। 306 ।।
లక్ష్మీజడం విలుణ్ఠ్యైనం మూర్ఖం బాలం సుయోధనమ్।
స్వర్ధసే యత్సదాస్మాకం తస్యాయం నికషక్షణః।। 307 ।।
రాజవల్లభ నేయం సా సభా యస్యాం జితా వయమ్।
ఇభాః కరటికాకుణ్ఠభటేన్ద్రసురతా భువః।। 308 ।।
హర్మ్యేషు పానలీలాసు యదవోచః సుయోధనమ్।
తదద్య కర్మణా సర్వం కర్తుమర్హసి సూతజ।। 309 ।।
దృష్టాధునైవ తే వీర సమరే వీరమానితా।
హతం భ్రాతరముత్సృజ్య ద్రుతం యద్గతవానసి।। 310 ।।
ఉక్త్వేతి దూరం గాణ్డీవం చకర్ష శతమన్యుజః।
కర్ణోఽపి కృష్టకోదణ్డః కుపితస్తమభాషత।। 311 ।।
అహో విసదృశం సర్వం భాషసే ప్రతిభాన్వితమ్।
అన్తస్తుచ్ఛాసు వాణీషు భీరూణాం హి ప్రగల్భతా।। 312 ।।
పురా జితః సభాయాం త్వమద్యాప్యవిజితోఽసి కిమ్।
జితా ఏవ హి జీయన్తే న జయన్తి జితాః క్వచిత్।। 313 ।।
ఇతి బ్రువాణం రాధేయం శరైర్జమ్భారిసంభవః।
హేమపుఙ్ఖైశ్చకారాశు దావవ్యాప్తమివాచలమ్।। 314 ।।
ఆకర్ణకృష్టైః పార్థోఽపి చ్ఛన్నః కర్ణశిలీముఖైః।
విస్రవద్భూరి రుధిరో రక్తాశోక ఇవాబభౌ।। 315 ।।
శరాసనం తతశ్ఛిత్త్వా శక్తిం చ కనకోజ్జ్వలామ్।
జఘాన కర్ణస్యాశేషాన్స ముహూర్తాత్పదానుగాన్।। 316 ।।
ఖలనర్మోపమానేన పత్త్రిణా మర్మభేదినా।

ముమోహ విద్ధః క్రుద్ధేన రాధేయః సవ్యసాచినా ।। 317 ।।
తస్మిన్సారథినా నీతే దూరం విహ్వలచేతసి।
ఉచ్చైర్వసన్తం వైరాటిం జగాద వినదఙ్గయః।। 318 ।।
అధునా ప్రాపయ రథం రాజసూనో పితామహః।
యత్ర రామశరశ్రేణీవ్రణాలంకృతవిగ్రహః।। 319 ।।
ఏష శాన్తనవో భీష్మః శూరాణాం పరమావధిః।
హేమతాలో ధ్వజో యస్య తేజోమూర్తిమివేక్ష్యతే।। 320 ।।
ఛత్త్రం యః స్వయశః శుభ్రం ధత్తే లోలోజ్జ్వలాంశుకః।
దుగ్ధోదధిరివోన్నద్ధశ్చన్ద్రమణ్డలముద్గతమ్।। 321 ।।
గామ్భీర్యధైర్యాభరణో నిఃసంరమ్భపరాక్రమః।
ఏష ప్రతీక్షతే మన్యే మామేవ సమరోత్సుకః।। 322 ।।
ఇత్యర్జునవచః శ్రుత్వా వైరాటిర్విహ్వలోఽవదత్।
పశ్య మేఽఙ్గాని దీర్ణాని రణే నిర్వివరైః శరైః।। 323 ।।
వసారుధిరగన్ధేన శఙ్ఖగాణ్డీవనిఃస్వనైః।
దివ్యాస్త్రాణాం చ దీప్త్యా మే జాతా సర్వేన్ద్రియవ్యథా।। 324 ।।
ఇతి వాదినమాశ్వాస్య శ్వేతాశ్వస్తూర్ణముత్తరమ్।
తత్త్వేరితరథః ప్రాయాద్భీష్మం భీమపరాక్రమమ్।। 325 ।।
నృపకాయకుఠారేణ పార్థస్తస్యేషువర్షిణః।
ధ్వజం చిచ్ఛేద భల్లేన సమం కురు మనోరథైః।। 326 ।।
సామ్రాజ్య ఇవ రత్నాఢ్యే వీరమాన ఇవోన్నతే।
కేతౌ నిపతితే తస్మిన్రాజ్ఞామావిరభూద్భయమ్।। 327 ।।
తతో దుఃశాసనముఖా హేమపుఙ్ఖైః శరైర్జయమ్।
నక్తం దీప్తౌషధిచ్ఛన్నం నీలాద్రిమివ చక్రిరే।। 328 ।।
సర్వైర్మహారథైరేత్య ధార్తరాష్ట్రైశ్చ ఫల్గుణః।

యుయుధే రుద్ధసంచారో నృత్యన్నివ ధనుర్ధరః।। 329 ।।
శరప్రకరమచ్ఛిన్నం పతన్తం వీక్ష్య సైనికాః।
కాలైన్ద్రజాలికకృతా మాయేయమితి మేనిరే।। 330 ।।
పతద్భిశ్చామరైశ్ఛత్రైరుష్ణీషైశ్చ మహీభుజామ్।
పతతాం కుఞ్జరేన్ద్రాణాం కోఽపి వ్యతికరోఽభవత్।। 331 ।।
తతః ససర్ప విపులా రక్తకల్లోలినీ రణే।
శోణచన్దనలిప్తేవ ప్రీతయే తటినీపతేః।। 332 ।।
ధనంజయశరాసారచ్ఛన్నే గగనమణ్డలే।
అకాణ్డంరజనీప్రీతిర్బభూవ పిశితాశినామ్।। 333 ।।
తం కాలమివ కాలస్య నివాతకవచాన్తకమ్।
ఉత్సృజన్తం రిపువనే కోపాగ్నిం చిరసంభృతమ్।। 334 ।।
స్ఫురద్దివ్యాస్త్రదహనజ్వాలాజటిలకార్ముకమ్।
వీక్ష్య సంహారచకితా వాహిన్యః శతధా యయుః।। 335 ।।
తతః శాన్తనవః శ్రీమాన్స్వయం దివ్యాస్త్రమణ్డలైః।
మహాస్త్రదుఃసహం పార్థం సావష్టమ్భమయోధయత్।। 336 ।।
భీష్మచాపచ్యుతైర్బాణైర్ధ్వజాగ్రే సవ్యసాచినః।
ఆఘట్టితాని భూతాని నేదుః స్ఫోటితదిక్తటమ్।। 337 ।।
ఉన్మమాథ సితచ్ఛత్రం గాఙ్గేయస్య తతోఽర్జునః।
కృష్ణానికారక్షమిణౌ యశో మూర్తమివోన్నతమ్।। 338 ।।
తస్యాస్త్రమణ్డలైర్విద్ధో వ్యథాం సంస్తమ్భ్య పాణ్డవః।
చకర్త చణ్డకోదణ్డమఖణ్డితపరాక్రమః।। 339 ।।
అపరేణాథ ధనుషా కిరన్తం సాయకావలీమ్।
స్వభటా దదృశుర్భీష్మం సహస్రాంశుమివాపరమ్।। 340 ।।
భీష్మేణ యుధ్యమానస్య నిష్కమ్పం సవ్యసాచినః।

శక్రాదయః సురాః శౌర్యం పుష్పవర్షైరపూజయన్ ।। 341 ।।

స హత్వా వివిధైర్వీరాన్గాఙ్గేయరథరక్షిణః।

అస్త్రజాలైస్తదస్త్రాణాం ప్రతిబన్ధమివాకరోత్ ।। 342 ।।

రాజ్ఞాం భూషణరత్నేషు ధనుష్మాన్ప్రతిబిమ్బితోఽర్జునః।

అయోధయత్కురుచమూమనేకైరివ విగ్రహైః ।। 343 ।।

తన్మహాస్త్రానిలావర్తపరివృత్తాని చక్రవత్।

భువం భూతాని దదృశుర్ధనంజయమయీమివ ।। 344 ।।

స యయౌ లాఘవే చిత్రే సంధానాదానసౌష్ఠవే।

స్పర్ధయా కార్తవీర్యస్య సహస్రభుజతామివ ।। 345 ।।

తతో నాఙ్గేయమవిశద్విశాలా విశిఖావలీ।

గాణ్డీవప్రేరితా హంసమాలేవ శుచిమానసమ్ ।। 346 ।।

స విద్ధో దశభిర్బాణైర్విష్టభ్య రథకూబరమ్।

వీరోఽపి నిజసంజ్ఞాయా నాభవత్క్షణమీశ్వరః ।। 347 ।।

తతః సారథినా నీతే తస్మిన్వాతజవైర్హయైః।

దుర్యోధనః సమభ్యాయాత్సానుగః స్వయమర్జునమ్ ।। 348 ।।

జఘానాకర్ణకృష్టేన హేమపుఙ్ఖేన పత్రిణా।

స లలాటతటే పార్థం శిఞ్జానమణికుణ్డలః ।। 349 ।।

విస్రవద్రుధిరాపీడో ధాతుచిత్ర ఇవ ద్విపః।

రక్తాశోకమయీం మాలాం స బిభ్రాణ ఇవాబభౌ ।। 350 ।।

అథ గాణ్డీవమాకృష్య భిన్దానః కుఞ్జరాధిపాన్।

మన్యునేవ శరేణారాద్వివ్యాధోరసి కౌరవమ్ ।। 351 ।।

తతో బాణహతే తస్మిన్విద్రుతే సహసార్జునః।

ఉవాచ బత భూపాల రణభఙ్గే న శోభసే ।। 352 ।।

కథం నరపతిర్మానీ సుహృత్కర్ణస్య మానినః।

లమ్బమానా యతోష్ణీవం జయం దగ్ధ్వా పలాయసే।। 353 ।।
రణే పరాఙ్ముఖో భూత్వా కురఙ్గ ఇవ కాతరః।
వన్దిభిః శ్రోష్యసి కథం విక్రమాభరణం యశః।। 354 ।।
ఇతి పాణ్డుసుతేనోక్తః సమభ్యాయాత్సుయోధనః।
సోఽత్రాపశా(సా) వైరిణాం వాచో న సహన్తే హి మానినః।। 355 ।।
మానాఙ్కుశపరావృత్తం తం దృష్ట్వా రాజకుఞ్జరమ్।
భీష్మకర్ణకృపద్రోణాః ససైన్యాః పర్యవారయన్।। 356 ।।
ఏకీభూతాన్పునః కోపాదథ సర్వాన్మహారథాన్।
అయోధయద్విభజ్యేవ బహుధాత్మానమర్జునః।। 357 ।।
తతః సంమోహనం నామ దయితం పుష్పధన్వనః।
అస్త్రం నృపేషు దయయా సమదత్త ధనంజయః।। 358 ।।
అకర్ణతాలద్విరదా నిశ్చలాఙ్గతురఙ్గమాః।
సా తేన మోహితాస్త్రేణ లిఖితేవాభవచ్చమూః।। 359 ।।
అర్జునేన్దూదయే తత్ర వ్యామీలితదలే శనైః।
సుప్తే రాజామ్బుజవనే విచేరుర్న శిలీముఖాః।। 360 ।।
నిఃస్పన్దచామరోష్ణీషా నిశ్చలాస్తే బభుర్నృపాః।
నివాతే సుప్తహంసానాం సరసాముపమాక్షమాః।। 361 ।।
నిద్రాముకులితే తేషాం వదనామ్భోజమణ్డలే।
శ్మశ్రులేఖావలీ చక్రే బహిర్భృఙ్గభ్రమాయితమ్।। 362 ।।
తన్ద్రీనిమీలితదృశాం నాగానాం గణమణ్డలే।
మూర్తేవ నిద్రా సుష్వాప భృఙ్గాలీ మదఘూర్ణితా।। 363 ।।
తతః శఙ్ఖం సమాపూర్య జ్యాఘోషమకరోజ్జయః।
నిపేతుర్యేన శూరాణాం కరేభ్యశ్చాపయష్టయః।। 364 ।।
ఉత్తరాయా వచః స్మృత్వా వైరాటిమథ ఫల్గుణః।

ఉవాచాహర వాసాంసి చిత్రాణ్యేషాం యశస్వినామ్।। 365 ।।
గృహాణ కాఞ్చనత్విషి వాసాంస్యఙ్గపతేః సఖే।
కదలీదలనీలాని కౌరవస్య చ మానినః।। 366 ।।
ప్రబుద్ధ ఏక ఏవాత్ర వీరః శాన్తనవః స్థితః।
విహాయైనం హరాన్యేషామమ్బరం యావదిచ్ఛసి।। 367 ।।
ఇత్యుక్తః పాణ్డుపుత్రేణ తథా కృత్వా నృపాత్మజః।
ఆరుహ్య స్యన్దనం తూర్ణం తద్గిరాశ్వానచోదయత్।। 368 ।।
వ్రజన్తం విజయం పశ్చాద్భీష్మో బాణైరపూరయత్।
సోఽపి తస్య పరావృత్య హత్వాశ్వాన్హేలయా గతః।। 369 ।।
ప్రబుద్ధస్యాథ బీభత్సుః క్వ యాత ఇతి వాదినః।
కిరీటం కౌరవపతేశ్ఛిత్వా పార్థో యయౌ తతః।। 370 ।।
లబ్ధసంజ్ఞే ప్రయాతేఽథ కురుసైన్యే యథాగతమ్।
పార్థో బృహన్నడావేశః సూత ఏవాభవత్పునః।। 371 ।।
ప్రహృష్టరోమా వైరాటిః ప్రతస్థే స్వపురం తతః।
అమానుషం ఘూర్ణమానః శౌర్యం జిష్ణోర్విచిన్తయత్।। 372 ।।

ఉత్తరగోగ్రహః।। 5 ।।

అత్రాన్తరే మత్స్యపతిః ప్రవిశ్య విజయాపురమ్।
శుశ్రావ తనయం యాతం జేతుం భీష్మముఖాన్కురూన్।। 373 ।।
ఏకో బృహన్నడాసూతః కథం తాన్కురుపుఙ్గవాన్।
ప్రాప్య జీవేన్మమ సుతః శుశోచేతి స భూపతిః।। 374 ।।
తతో విరాటమభ్యేత్య తూర్ణం దూతా బభాషిరే।
ఉత్తరేణాహృతా గావో జిత్వా భీష్మముఖానితి।। 375 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా విస్మయావిష్టో హర్షవ్యాకోశమానసః।
మత్స్యరాజః పురే శ్రీమానాదిదేశ మహోత్సవమ్।। 376 ।।

తస్మిన్ప్రశంసతి సుతం వీరపుత్రాభిమానిని।
ఈషత్స్మితసుధాధౌతం బభాషే ధర్మనన్దనః।। 377 ।।
రాజన్కిమద్భుతం తస్య వైరినిర్ధలనం రణే।
జేతుమేకా ప్రగల్భోఽత్ర యది న స్యాద్బృహన్నడా।। 378 ।।
ఇతి బ్రువాణం కౌన్తేయం సావహేలం పునః పునః।
జఘానాక్షేణ సావేగం విరాటః కోపకమ్పితః।। 379 ।।
తదాఘాతస్రుతం రక్తం పాణిభ్యాం తస్య గృహ్ణతః।
హేమపాత్రేణ జగ్రాహ కృష్ణా పార్శ్వావలోకినః।। 380 ।।
అత్రాన్తరే సమభ్యాయాత్పథి పౌరాఙ్గనాగణైః।
ఆకీర్యమాణః కుసుమైర్విరాటం ద్రష్టుముత్తరః।। 381 ।।
స రాజధానీమాసాద్య కక్ష్యాన్తరమతీత్య చ।
ప్రవిశ్యాన్తఃపురం శ్రీమాన్ప్రణనామ నరేశ్వరమ్।। 382 ।।
స దృష్ట్వా రక్తసంసిక్తం కఙ్కం శఙ్కాకులోఽవదత్।
కేనేదం సాహసం తాత కృతమాత్మవినాశినా।। 383 ।।
తతస్తత్కలహం శ్రుత్వా విరాటేన నివేదితమ్।
ప్రసాద్యతామయం తూర్ణమిత్యువాచోత్తరః పునః।। 384 ।।
రాజ్ఞా ప్రసాదితో యత్నాదిత్యువాచ యుధిష్ఠిరః।
క్షాన్తమేవ మయా రాజన్రక్తం సంరక్షితా భువి।। 385 ।।
శోణితం పతతే యత్ర న తద్రాష్ట్రం భవేద్యతః।
వారితం త్వద్ధితాయైతత్త్వం హి నః పరమాశ్రయః।। 386 ।।
ఇత్యుక్తే సంహృతే రక్తే జిష్ణుశ్చన్నోఽవిశత్తతః।
స హి యౌధిష్ఠిరం రక్తం దృష్ట్వా హన్యాత్సురానపి।। 387 ।।
అథ పప్రచ్ఛ తనయం విరాటో విస్మయాకులః।
కథం బభూవ సమరే కురుభిస్తే సమాగమః।। 388 ।।

భయం సంజనయేయుర్యే జమ్భారేరపి సంయుగే।
విమర్దస్తైరభూత్పుత్ర కథం తే ధన్వినాం వరైః।। 389 ।।
ఇతి పృష్టో నృపతినా హృష్టో వైరాటిరబ్రవీత్।
న మయా విజితాస్తాత కురవో రణశాలినః।। 390 ।।
సురపుత్రేణ కేనాపి దుష్కరం కర్మ తత్కృతమ్।
తం చ ద్విత్రదినైర్వీరమవశ్యం ద్రక్ష్యసి స్వయమ్।। 391 ।।
ఇత్యుత్తరేణ కథితం నృపస్యోత్సవశాలినః।
పావర్తత పురే కోఽపి నృత్యగీతరసాదరః।। 392 ।।
వీరాస్తతస్తృతీయేఽహ్ని తతో ధవలవాససః।
సభామేత్య విరాటస్య భేజిరే కాఞ్చనాసనమ్।। 393 ।।
తద్దర్శనస్మయావిష్టం విరాటం ఫల్గుణస్తతః।
ఉవాచ రాజన్కఙ్కోఽయం సభాస్తారో యుధిష్ఠిరః।। 394 ।।
ఏష సర్వమహీపాలమౌలిలాలితశాసనః।
దేవః సామ్రాజ్యవిజయీ భ్రూభఙ్గోరుశరాసనః।। 395 ।।
వల్లభో భీమసేనోఽయమహం చ శ్వేతవాహనః।
వీరౌ మాద్రీసుతావేతౌ గౌతురఙ్గపతీ తవ।। 396 ।।
సైరన్ధ్రీ ద్రౌపదీ చేయం కృష్ణా కువలయేక్షణా।
రాజార్హమాసనం రాజన్న నామాస్మాసు నోచితమ్।। 397 ।।
అర్జునేనేత్యభిహితే వైరాటిస్తత్పరాక్రమమ్।
శశంస సర్వమాశ్చర్యం రాజ్ఞే విస్మయశాలినే।। 398 ।।
తతః ప్రసాద్య వినయాద్భూపాలః పాణ్డునన్దనాన్।
ధనం రాజ్యం శరీరం చ ప్రీత్యా సర్వం న్యవేదయత్।। 399 ।।
ప్రణయాన్మత్స్యరాజేన సుతాం దత్తామథోత్తరామ్।
అభిమన్యోః కృతే పార్థో జగ్రాహ లలితాకృతిమ్।। 400 ।।

తతః సౌభగద్రమానాయ్య రామం కృష్ణం చ సానుగమ్।

పాఞ్చాలాన్ద్రౌపదేయాంశ్చ నన్దుః పాణ్డునన్దనాః।। 401 ।।

నిస్తీర్ణసమయా జ్ఞాత్వా సుహృదస్తాన్సబాన్ధవాః।

రాజానో రాజపుత్రాశ్చ ద్రష్టుం హృష్టాః సమాయయుః।। 402 ।।

అథార్జునాదర్జితనృత్యగీతాం తాముత్తరాం విశ్రుతరూపశోభామ్।

చన్ద్రావదాతాం పరిణీయ కాన్తో లలాస మత్స్యస్య గృహేఽభిమన్యుః।। 403 ।।

వైవాహికమ్।। 6 ।।

ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం విరాటపర్వ।

****

.

॥ఉద్యోగపర్వ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
అభిమన్యోః పరిణయే సంగతానేకబాన్ధవాః।
రత్నోజ్జ్వలాం విరాటస్య వివశుః పాణ్డవాః సభామ్॥ 2 ॥
హేమాసనే సంనివిష్టైర్వృష్ణిపాఞ్చాలపుంగవైః।
బభాసే సా సభా వీరైర్ద్యౌరివామరశేఖరైః॥ 3 ॥
ఏకాసనగతౌ తత్ర జనార్దనయుధిష్ఠిరౌ।
వైడూర్యహేమరుచిరాం చక్రాతే స్వాంశుభిః సభామ్॥ 4 ॥
అజాతశత్రావచిరాన్మిత్రేఽభ్యుదయశాలిని।
వికాశం భేజిరే నేత్రశతపత్త్రాణి భూభుజామ్॥ 5 ॥
అథావదద్ఘనశ్యామః కౌస్తుభాంశుతడిద్ఘనః।
నర్తయన్నృవనోద్యాననీలకణ్ఠానివాచ్యుతః॥ 6 ॥
స బభౌ స్వచ్ఛదశనచ్ఛాయాచ్ఛురితదిఙ్ముఖః।
పాఞ్చజన్యస్య కిరణాన్నిపీతాన్వికిరన్నివ॥ 7 ॥
విదితం రాజసింహానాం యదేతత్పునరుచ్యతే।
తద్దీర్ఘసంభృతస్యాన్తర్మన్యువేగస్య జృమ్భితమ్॥ 8 ॥
గణనా నృపమధ్యేఽస్మిన్న శక్యా కౌరవాగసామ్।
కృష్ణాకచగ్రహో యేషాం కేతుభుతః ప్రకాశతే॥ 9 ॥
తథాపి సామసాధ్యేఽర్థే న దణ్డః సద్భిరిష్యతే।

కో హి హస్తావచేయేషు పద్మేషు పరశుం క్షిపేత్ ॥ 10 ॥

శ్రుత్వేతదూచే హలభృత్కైలాసధవలచ్ఛవిః।

క్షీరోద ఇవ శీతాంశుకలా దన్తాంశుభిః క్షిపన్ ॥ 11 ॥

యదాహ జగతామేష బాన్ధవః కమలాధవః।

తదేవ మతమస్మాకం క్వ వినా సామ సిద్ధయః॥ 12 ॥

సాధ్యాన్సామ్నా పరాన్హత్వా లక్ష్మీమణ్డనదర్పణమ్।

పశ్చాత్తాపవినిఃశ్వాసైః కః కుర్యాన్మలినం యశః॥ 13 ॥

స్వబన్ధువధలబ్ధా శ్రీః ప్రవృత్తాపి న శోభతే।

స్వకపోలోద్ధృతైర్మాంసైః శ్లిష్టా కృత్తేవ నాసికా॥ 14 ॥

క్రూరకర్మార్జితా స్థిత్వా శ్రీః శిఖేవాశుశుక్షణేః।

యాతి పశ్చాద్విధాయాశు తమః కశ్మలకజ్జలైః॥ 15 ॥

అజాతశత్రోర్గేహేషు నన్దన్తః కురునన్దనాః।

పార్థాశ్చ కౌరవేన్ద్రస్య మోదన్తాం హస్తినాపురే॥ 16 ॥

ధన్యా బన్ధుగృహోద్యానే పరస్పరమయన్త్రితాః।

యాన్తి భుక్తోత్తరాస్థానే సున్దరీనర్మసాక్షితామ్॥ 17 ॥

ముగ్ధాఙ్గనా మధు రహస్తన్త్రీ మధురగీతయః।

సుహృద్బన్ధుజనైర్గోష్ఠీ పుణ్యకల్పతరోః ఫలమ్॥ 18 ॥

క్షీణకోశసహాయానాముపాయోపక్రమద్విషామ్।

నృణాం మరణరూఢానాం ప్రథమం సమరే రుధిః॥ 19 ॥

ఇత్యుక్తే రౌహిణేయేన సాత్యకిః సత్యపౌరుషః।

కోపాఞ్చితముఖాలోలగణ్డతాణ్డవికుణ్డలః॥ 20 ॥

ఉవాచాసిత్రవణలుఠన్ముక్తాహారేఽథ వక్షసి।

కుర్వన్సితోత్తరీయస్య పునః పునరుదఞ్చనమ్॥ 21 ॥

అహో దూరపరిభ్రష్టమానం మసృణముచ్యతే।

కుతో వా దీనదర్పాణామాక్రాన్తివికటా గిరః।। 22 ।।

వద్ధైకభేషజే శత్రౌ యత్స్నిహ్యతి మనో నృణామ్।

సా హ్యనాయాసితోదగ్రఖఙ్గానామతిభీరుతా।। 23 ।।

ప్రతిష్ఠాం ఛాదితభియాం హితవ్యాజాచ్చమైషిణామ్।

అలగ్నోష్ఠాక్షరా వాచో న శ్రృణ్వన్తి రణప్రియాః।। 24 ।।

మృదవః సుహృదామగ్రే మానినీప్రణయే నతాః।

పరావమర్దకఠినాః శౌర్యాధ్మాతా హి మానినః।। 25 ।।

అనాకృష్టాసిచాపానాం విస్మృతప్రథితాగసామ్।

యాచ్ఞావిహితసామ్నా శ్రీశ్ఛిన్నహస్తస్య కఙ్కణః।। 26 ।।

మన్త్రిమన్త్రపరిత్యక్తమన్యుహాలాహలః పరైః।

వధ్యతే రాజభుజగః ప్రమాణం యస్య భీరవః।। 27 ।।

రూఢస్నేహాః పరార్ధేషు న తే శామ్యన్తి కౌరవాః।

యావత్పాణ్డవదోర్దణ్డపీడాం నాయాతి గాణ్డివమ్।। 28 ।।

రణలక్ష్మీకటాక్షై స్తే యావత్కర్ణాన్తగామిభిః।

న విద్ధాః పక్ష్మలైర్బాణైస్తావన్నాయాన్తి రక్తతామ్।। 29 ।।

ఏతే క్రోధాగ్నిసంతాపజాతతృష్ణాః శరా మమ।

నాపీత్వా నిర్వృతిం యాన్తి శోణితం కౌరవోరసామ్।। 30 ।।

కృష్ణాపరిభవక్లాన్తిస్ఫూర్జల్లజ్జారజోజుషః।

వాఞ్ఛన్త్యసృఙ్నదీస్నానం భీష్మద్రోణకృపా ధ్రువమ్।। 31 ।।

ఉక్త్వేతి సాత్యకిస్తూర్ణం బభూవ భ్రకుటీముఖః।

ఉద్భూతకాలకూటస్య బిభ్రాణో రూపమమ్బుధేః।। 32 ।।

అథ తద్వచనాస్వాదలోలమౌలిషు రాజసు।

యుధిష్ఠిరం ప్రతిష్ఠాయ ద్రుపదోఽప్యాదధే వచః।। 33 ।।

హరిర్యదాహ రామశ్చ స ఏవాద్యః సతాం క్రమః।

సాత్యకిః శౌర్యసదృశం ధన్యః కిం వా ప్రభాషతామ్।। 34 ।।
అయత్నసాధ్యం శంసత్సు యాన్తి నిర్వాచ్యతాం బుధాః।
వినా తు శత్రుకాన్తాస్త్రైర్న తత్రోక్ధాగ్ని నిర్వృతిః।। 35 ।।
రాజ్ఞాం దూతా విసృజ్యన్తాం కృతకం సామ చార్థ్యతామ్।
దత్త్వా స్థానద్వయే పాదౌ విచిన్త్యైకం సమాశ్రయేత్।। 36 ।।
ఆనీయతాం ధృష్టకేతుః సేనాబిన్దుశ్చ భూపతిః।
భగదత్తః స చేన్ద్రస్య దైత్యసంగ్రామబాన్ధవః।। 37 ।।
శల్యశ్చ శత్రుశల్యాభో జయత్సేనశ్చ మాగధః।
కేకయా భ్రాతరః పఞ్చ యుధామన్యూత్తమౌజసౌ।। 38 ।।
ఇత్యుక్త్వా ద్రుపదో రాజా విరరామ ధియాం నిధిః।
కృష్ణస్యానుమతే దూతా విసృష్టాశ్చ యయుర్నృపాన్।। 39 ।।
తతో మురారేర్వచసా పురోహితమనల్పణమ్।
సాకారమోజసాం రాశిం ద్రుపదో నిజమబ్రవీత్।। 40 ।।
ద్విజేన్ద్ర కౌరవేన్ద్రోఽసౌ గత్వా సామ త్వయార్థ్యతామ్।
అవిబన్ధేన యావన్న సైన్యమాయాతి పూర్ణతామ్।। 41 ।।
వక్తుం త్వమేవ జానీషే విచిత్రం లఘు సారవత్।
ఇతి పాఞ్చాలరాజేన విసృష్టః స కురూన్యయౌ।। 42 ।।
గతే తస్మిన్మధురిపుర్వృష్ణివీరైః సహాపరైః।
ఆమన్త్ర్య పాణ్డుతనయాన్మాత్స్యం చ ద్వారకాం యయౌ।। 43 ।।
అతృప్తా దర్శనే తస్య పార్థాః సంస్తమ్భ్య మానసమ్।
ఉద్యోగం బాన్ధవగిరా చక్రిరే బలసంగ్రహే।। 44 ।।
అత్రాన్తరే ధార్తరాష్ట్రః శ్వేతాశ్వశ్వ రణోత్సుకః।
జగ్మతుః కేశవం తుల్యం సాహాయ్యం యాచితుం రణే।। 45 ।।
తౌ ద్వారకాం సమాసాద్య రత్నైర్భ్రాజిష్ణుమన్దిరామ్।

అమాత్యైః కౌరవస్యేవ సమన్తాదభిరాజితామ్ ।। 46 ।।
అన్తఃపురం వివిశతుః శౌరేః కేలీగృహం శ్రియః ।
నీలరత్నాంశుభిర్వ్యాప్తం ధూపధూమశిఖాయితైః ।। 47 ।।
తౌ శయానం దదృశతుస్తత్ర కేశినిసూదనమ్ ।
స్వచ్ఛస్ఫటికపర్యఙ్కే క్షీరార్ణవ ఇవాపరే ।। 48 ।।
శనైర్నిద్రాయమాణస్య శీర్షాన్తే తత్ర కౌరవః ।
ఉపావిశత్ఫల్గునోఽపి చరణామ్బుజయోః పురః ।। 49 ।।
తతః ప్రబుద్ధో భగవాన్దదర్శాగ్రే ధనంజయమ్ ।
శ్లిష్టాఞ్జలిపుటస్పృష్టకిరీటం వికటద్యుతిమ్ ।। 50 ।।
కృతాభివాదనం పృష్ట్వా కుశలం సవ్యసాచినమ్ ।
శయ్యోపధానలగ్నాంసమపశ్యచ్చ సుయోధనమ్ ।। 51 ।।
తాభ్యామభ్యర్థితో యుద్ధే సహాయోఽస్తు భవానితి ।
పరావృత్యావదద్దేవః కౌరవాభిముఖాననః ।। 52 ।।
ప్రాప్తస్తావద్భవాన్పూర్వం చరమం శ్వేతవాహనః ।
పూర్వసందర్శనాత్కింతు పార్థ ఏవ వృణోతి మామ్ ।। 53 ।।
అక్షౌహిణీ చ వృష్ణీనామయోద్ధా చాస్మి భూపతే ।
ద్వే భాగే విదితే తుల్యే గృహాణాక్షౌహిణీమతః ।। 54 ।।
ఇత్యుక్తః శౌరిణా హృష్టస్తథేత్యూచే స్మితాననః ।
మన్యమానోఽధికం భాగం వృష్ణిసేనాం సుయోధనః ।। 55 ।।
కృతవర్మముఖైర్గుప్తాం తమాదాయ వరూథినీమ్ ।
కేశవేనాభ్యనుజ్ఞాతః స యయౌ హస్తినాపురమ్ ।। 56 ।।
అర్జునోఽపి హరిం లబ్ధ్వా వచసా త్యక్తసంగరమ్ ।
బద్ధప్రతిజ్ఞం సారథ్యే పృథ్వీలాభమమన్యత ।। 57 ।।
తతః కృష్ణం సమామన్త్ర్య కృష్ణశ్చ శ్వేతవాహనః ।

యుధిష్ఠిరాన్తికం ప్రాయాదల్పశీఘ్రపదానుగః।। 58 ।।
అత్రాన్తేర ధర్మసూనోః సాహాయ్యే శల్యమాగతమ్।
జహార కౌరవస్తుల్యచ్ఛన్నసన్మానభోజనైః।। 59 ।।
నృత్యగీతైర్బహువిధైర్మాల్యరత్నవరాంశుకైః।
రాజార్హైరుపచారైశ్చ తైస్తైః పథిషు కల్పితైః।। 60 ।।
ఆదౌ స సేవితస్తేన ప్రతిపన్నః సహాయతామ్।
ధుఃఖం యయౌ ధర్మసుతం లజ్జాకుటిలకన్ధరః।। 61 ।।
యుధిష్ఠిరేణ వినయాత్పూజితః సోఽభ్యధాత్పునః।
హరణం కౌరవేన్ద్రేణ వ్యాజసంమానభోజనైః।। 62 ।।
ద్యూతే కృష్ణాపరిక్లేశం వనవాసాది యన్నృణామ్।
శ్రుత్వా యుధిష్ఠిరాద్దుఃస్వం కథాన్తే మద్రపోఽవదత్।। 63 ।।
పురా త్రిశిరసం శక్రః సుతం త్వష్టుః ప్రజాపతేః।
అఘాతయత్తపస్యన్తముగ్రం తద్ర్వతశఙ్కితః।। 64 ।।
తతః క్రుద్ధోఽసృజత్త్వష్టా పుత్రం వృత్రాభిధం పునః।
తపసా యేన విజితాః సురాః శర్మ న లేభిరే।। 65 ।।
సమరే వజ్రిణం వీరం కవలీకృత్య హేలయా।
నిర్వికారాననస్తస్థౌ సురసంహారదీక్షితః।। 66 ।।
విధాతృదిష్టయా తస్మిఞ్జృమ్భయా వినతాననే।
సంకోచితాఙ్గ సహసా నిర్యయౌ త్రిదశేశ్వరః।। 67 ।।
తతః శరణమభ్యేత్య విష్ణుం జిష్ణుం సురద్విషామ్।
అవాప తద్వధోపాయే మన్త్రం బలనిసూదనః।। 68 ।।
సామ్నా సఖ్యం సమాదాయ స వృత్రేణ తరస్వినా।
అచిన్తయత్సదా రన్ధ్రం గూఢం తస్య నిపాతనే।। 69 ।।
అథ సంధ్యాసమాధిస్థం శక్రో విష్ణోరనుజ్ఞయా।

వజ్రగర్భేణ ఫేనేన సోఽవధీద్వృత్రముత్కటమ్।। 70 ।।
తస్మిన్హతే సమాక్రాన్తో ఘోరయా బ్రహ్మహత్యయా।
న క్వచిత్ప్రత్యయం లేభే శక్రశ్చక్రాకులాశయః।। 71 ।।
స పాపవిపరీతాత్మా గత్వాతివిపులం సరః।
మృణాలబాలనిలయో బభూవానుశయాకులః।। 72 ।।
తతః శక్రపదే రాజా నహుషో వాసవాధికః।
సురైః ససిద్ధమునిభిర్వృతః శూన్యే సురాలయే।। 73 ।।
స శచీం ప్రార్థయామాస నవైశ్వర్యవిమోహితః।
లబ్ధ్వా మహత్పదం మూర్ఖాః సేవన్తే నాశమాత్మనః।। 74 ।।
సా సతీ బలినా తన యాచ్యమానా పునః పునః।
గురుం బృహస్పతిం పత్యుః ప్రయయౌ శరణం శచీ।। 75 ।।
సా గత్వా తద్గిరా దూరముపసృత్య ప్రదర్శితమ్।
సరస్తదన్తః ప్రచ్ఛన్నం దదర్శ మరుతాం పతిమ్।। 76 ।।
ప్రేయస్యా విషమస్థోఽసౌ దృష్టో నిఃశ్వస్య దుఃఖితః।
ఉవాచ జ్ఞానవృత్తాన్తస్తామస్రులులితేక్షణామ్।। 77 ।।
దుర్మదోఽసౌ మహాకోపో నహుషో రాజకుఞ్జరః।
న వినాశయితుం శక్యో బలాత్కమలలోచనే।। 78 ।।
గత్వా త్వం యుక్తిమాస్థాయ బ్రూహి తం మన్మథాన్తరమ్।
సప్తర్షిస్యన్దనారూఢః స్వైరమాగచ్ఛ మామితి।। 79 ।।
ఇతి భర్త్రా సమాదిష్టా పౌలోమీ ఛన్నచారిణీ।
తామేవ విదధే తూర్ణం నహుషేణైత్య సంవిదమ్।। 80 ।।
తతో మునిరథం కృత్వా వ్రజన్నహుషదేవరాట్।
సర్పేతి చరణాగ్రేణ త్వరితోఽగస్త్యమస్పృశత్।। 81 ।।
కోపాన్మహామునేస్తస్య శాపేన పతితోఽథ సః।

అవాప సర్వతామేవ యస్త్వయా మోచితః పురా।। 82 ।।
నదీస్త్రీవృక్షశైలేషు గురువాక్యాత్పురందరః।
ఉత్ససర్జ తతః స్వస్థో బ్రహ్మహత్యామనాకులః।। 83 ।।
అభ్యర్థితోఽత్ర త్రిదశైర్గురువాక్యాదకల్మషః।
నిజం రాజ్యమవాప్యేన్ద్రో ననన్ద దయితాసఖః।। 84 ।।
ఆఖ్యానమిన్ద్రవిజయం శ్రుత్వేదం విజయోద్యమే।
జయం లభన్తే నియమాదత స్తే కథితం మయా।। 85 ।।

ఇన్ద్రవిజయః।। 1 ।।

ఇత్యుక్తం మద్రరాజేన నిశమ్య విజయైషిణా।
వినయావనతః స్వైరం వ్యాజహార యుధిష్ఠిరః।। 86 ।।
కురుపక్షాశ్రితేనాపి కార్యం సంపాద్యతాం త్వయా।
కుర్వతా సూతపుత్రస్య తేజోవధవిగర్హణామ్।। 87 ।।
తథేత్యథ ప్రతిశ్రుత్య శల్యః ప్రాయాత్కురూన్ప్రతి।
దిశన్భువనసంనాహం గజగణ్డాలిఖణ్డలైః।। 88 ।।
అత్రాన్తరే పాణ్డుసుతానాయయౌ గరుడధ్వజః।
సాత్యకిశ్చేకితానశ్చ జయత్సేనశ్చ మాగధః।। 89 ।।
కేకయా ధృష్టకేతుశ్చ కున్తిభోజశ్చ భూపతిః।
కుర్వన్తో విపులానీకైర్నిఃసంచారాం వసుంధరామ్।। 90 ।।
వాహిన్యస్తా గజగ్రాహాః శస్త్రవీచీవిశృఙ్ఖలాః।
ప్రవిశ్య పార్థసైన్యాబ్ధిం యయుర్దుర్లక్ష్యతామివ।। 91 ।।
శనైః ప్రవృద్ధసైన్యేషు పాణ్డవేషు పరేషు చ।
కురురాజసభాం ధీరో వివేశ స పురోహితః।। 92 ।।
భీష్మకర్ణకృపద్రోణశల్యబాహ్లికసేవితామ్।
ప్రవిశ్య లేభే సత్కారం రాజసింహగుహాం సభామ్।। 93 ।।

స పృష్ట్వానామయం సర్వాన్క్రమావాప్తవచఃక్రమః।
ప్రోవాచ ప్రతిభోన్మేషనిర్విశఙ్కమతిర్ద్విజః॥ 94 ॥
ధృతరాష్ట్రస్య పాణ్డోశ్చ క్రమప్రాప్తా యథా మహీ।
తన్నామ విదితం లోకే యథా చాత్మా తథాత్మజః॥ 95 ॥
భవద్భిః స్వేచ్ఛయా దత్తామపి పార్థః కృశాం శ్రియమ్।
నినాయ పూర్ణతాం శుక్లపక్షశ్చన్ద్రకలామివ॥ 96 ॥
యథాస్య సా హృతా నైవ తద్వక్తుం మతమేతి నః।
అవిస్మృతనికారాణాం న హి మామసమర్థతా॥ 97 ॥
వనవాసావధిః పూర్ణశ్ఛన్నవాసోఽతివాహితః।
పితామహపితృవ్యైర్నో వృత్తిః స్వాంశేన కల్ప్యతామ్॥ 98 ॥
ఇతి యౌధిష్ఠిరం విప్రః సందేశం వినివేద్య సః।
ఇఙ్గితజ్ఞో నరేన్ద్రాణాం వక్త్రేషు దృశమాదధే॥ 99 ॥
తతః శాన్తనవో ధీమానువాచానన్దనిర్భరః।
దిష్ట్యా శమార్థినః పార్థా దిష్ట్యా నేచ్ఛన్తి సంగరమ్॥ 100 ॥
దిష్ట్యా గాణ్డీవదహనం న ప్రవిష్టా మహారథాః॥
దిష్ట్యా సర్వే కృతాన్తస్య విస్మృతాః పృథివీభుజః॥ 101 ॥
ఇతి బ్రువాణే గాఙ్గేయే కర్ణః కోపాదభాషత।
సంరమ్భత్రస్తవస్త్రాగ్రనియమాలోలదోర్ద్రుమః॥ 102 ॥
విజితాశ్చానుకమ్ప్యాశ్చ యాచన్తే యది పాణ్డవాః।
గమ్భీరఘోషగర్భః కిం ప్రహర్షస్తే పితామహ॥ 103 ॥
ఉచ్చైః క్రియన్తే స్తుతిభిః సర్వదా పాణ్డవాస్త్వయా।
తత్సహస్రగుణాః సన్తి దేశే దేశే మహారథాః॥ 104 ॥
ఇతి కర్ణవచః శ్రుత్వా భీష్మః స్మితముఖోఽబ్రవీత్।
అహో ను వల్లభో మన్త్రీ హితమాభాషసే ప్రభోః॥ 105 ॥

న శక్తాః సమరే స్థాతుం న చేచ్ఛన్తి శమం ఖలాః।

భ్రష్టోభయపదా నూనం పైశూన్యైకాన్తవృత్తయః॥ 106 ॥

చిత్రం నేచ్ఛసి సౌహార్దమపి దృష్టః పరాక్రమః।

రాధేయఘోషయాత్రాయాం గోగ్రహే చ స్వయం త్వయా॥ 107 ॥

ఇతి వాదిని గాఙ్గేయే ప్రజ్ఞాచక్షుర్నరేశ్వరః।

విమృష్యో(ప్యో)వాచ వినయాదనుమాన్య పితామహమ్॥ 108 ॥

అమీషాం భూమిపాలానాం కృత్స్నస్య చ కులస్య నః।

శ్రేయః శాన్తనవేనోక్తం సత్యమాయతిదర్శినా॥ 109 ॥

గచ్ఛ సంజయ రాజానం ధర్మాత్మానం యుధిష్ఠిరమ్।

ఆసాద్య మద్గిరా బ్రూహి యేన సౌహార్దమిచ్ఛతి॥ 110 ॥

న యస్య చిన్తయిత్వాపి కించిత్పశ్యామి కిల్బిషమ్।

స ధీమాన్ధర్మతనయస్తత్తద్వాచ్యస్త్వయోచితమ్॥ 111 ॥

ఇతి వైచిత్రవీర్యేణ గావల్గానేరుదారధీః।

ఆదిష్టః పాణ్డుతనయాన్ప్రయయౌ సపురోహితః॥ 112 ॥

ఉపప్లవవినష్టాన్స రథేన జవశాలినా।

పాణ్డవాన్ప్రాప్య శనకైః సభాభవనమావిశత్॥ 113 ॥

స యుధిష్ఠిరమభ్యేత్య కృష్ణభీమధనంజయైః।

చేదిసృఞ్జయపాఞ్చాలమత్స్యమాగధకేకయైః॥ 114 ॥

విరాజితాం సభాం భాస్వత్స్వప్రభాభరణాననామ్।

ప్రణనామ నిజం నామ సంజయః పరికీర్తయన్॥ 115 ॥

కుశలం బాన్ధవకులే పృష్ట్వోవాచ తతో నృపః।

అప్యస్మాకం సభార్యాణాం స్మరన్తి కురుపుంగవాః॥ 116 ॥

అపి సంజయ వైరాగ్నేః ప్రవృద్ధస్య శమామ్బుభిః।

ప్రతీకారపరో రాజా సామజ్యేష్ఠో హ్యుపక్రమః॥ 117 ॥

అపి నారభతే కర్మ యేనానుశయతాపితః।
మ్లానీకరోతి నిఃశ్వాసైః కీర్తిముక్తావలీం ముహుః।। 118 ।।
మాద్యద్గజఘటాభోగవిస్తీర్ణాం శ్రియమాత్మనః।
అపి వీక్ష్య న తాదృంశి వేత్త్యాయూంషి వహన్త్యసౌ।। 119 ।।
అప్యస్మాన్బన్ధుభావేన వీక్ష్య(క్ష)మాణోఽమ్బికాసుతః।
కులైకనాశపిశునే న పుత్రవచనే స్థితః।। 120 ।।
శ్రుత్వైతత్సంజయో రాజ్ఞః ప్రసన్నమధురా గిరః।
ఉవాచ సాధు సర్వత్ర వర్తతే కౌరవేశ్వరః।। 121 ।।
క్షమావరవధూహారాః కురవో గతకిల్బిషాః।
వర్తన్తే యద్యయుద్ధేన భవాన్సంతోషమేష్యతి।। 122 ।।
న మహాన్తః ప్రశంసన్తి యుద్ధం సంశయపఞ్జరమ్।
మిత్రబన్ధుక్షయాత్ప్రాప్తో జయోఽప్యత్ర పరాజయః।। 123 ।।
అథవా మన్యునా వ్యాప్తో వర్తసే యది నిష్కృపః।
తద్వ్యర్థైవానుభూతాః కిం వనవాసాదియన్త్రణాః।। 124 ।।
యది ధర్మః ప్రమాణం తే న స్యాత్సరలచేతసః।
తదైవ కురవః సర్వే న స్యుర్భీమార్జునక్రుధా।। 125 ।।
సర్వక్షయఫలే యుద్ధే విభూత్యై మా కృథా మతిమ్।
అలోభాభరణా ఏవ శోభన్తే త్వాదృశాం శ్రియః।। 126 ।।
సంజయేనేత్యభిహితే ధర్మసూనురభాషత।
దన్తత్విషా ప్రకటయన్స్వచ్ఛం నిజమివాశయమ్।। 127 ।।
యుద్ధైషిణీం కదా వాచమస్మాకం శ్రుతవానసి।
లోకసంహారచకితో నైవం తదభిభాషసే।। 128 ।।
నిజా శ్రీరపరిత్యాజ్యా రక్షణీయాశ్చ బాన్ధవాః।
అస్మిన్దోలాచలే కార్యే ప్రమాణం నో జనార్దనః।। 129 ।।

ఇత్యుక్తే ధర్మరాజేన బభాషే కమలాధవః।
యుష్మదాయత్తమధునా యుద్ధం సంజయ వా మమ।। 130 ।।
అప్యయుద్ధరుచో యావద్గ్రామైః పఞ్చభిరర్థినః।
పాణ్డవా యది నామీషాం సమ్యగ్వర్తేత కౌరవః।। 131 ।।
అతోఽన్యథా తు గాణ్డీవనిఃసృతైః శరమణ్డలైః।
కబన్ధతాణ్డవోచ్చణ్డాం నిజాం ద్రక్ష్యసి నీకినీమ్।। 132 ।।
ఇతి శౌరేర్వచః శ్రుత్వా సానుజస్య చ భూపతేః।
కురూన్ప్రతి యయౌ తూర్ణమనుజ్ఞాం ప్రాప్య సంజయః।। 133 ।।
స గత్వా హాస్తినపురం ధృతరాష్ట్రస్య మన్దిరమ్।
దినాన్తేఽధ్వపరిశ్రాన్తో ద్వాఃస్థేనావేదితోఽవిశత్।। 134 ।।
నివేద్య కుశలం తస్మై పాణ్డవానాం మహౌజసామ్।
ప్రాతర్వక్తాస్మి తద్వాక్యమిత్యుక్త్వా స్వగృహం యయౌ।। 135 ।।

సంజయయానమ్।। 2 ।।

తస్మిన్గతే శఙ్కమానో వినిద్రోఽనుశయాకులః।
ఆనాయ్య విదురం రాజా పప్రచ్ఛ హితమాత్మనః।। 136 ।।
గత్వా పాణ్డుసుతాన్వీరాన్ప్రత్యాయాతోఽద్య సంజయః।
జానే నైతద్వచః ప్రాతః సభాయాం కిం ను వక్ష్యతి।। 137 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వావదత్క్షత్తా రాజన్కిం పరితప్యసే।
ధీమతో విబుధస్యాపి కిం తే వ్యసనమాగతమ్।। 138 ।।
నాకృతార్థో లభేన్నిద్రాం కామీవాదుర్లభాఙ్గనః।
దుర్బలా బలినాక్రాన్తశ్చోరో వా గణితాన్తరః।। 139 ।।
నిఃసంతోషః పరస్వేషు న కశ్చిత్కురుతే మతిమ్।
గాఢతృష్ణాప్రతప్తానాం దుర్వారో హి ప్రజాగరః।। 140 ।।
కల్యాణశీలాః సంఘర్షహర్షక్రోధేన చోజ్ఝితాః।

చిన్తాజ్వరేణ స్పృశ్యన్తే న హి నామ మనీషిణః।। 141 ।।

వికారో లక్ష్యతే యేన న సంపత్సు విపశ్చితా।

కృచ్ఛ్రాణి సంతరేద్యేన తత్పాణ్డిత్యం ప్రచక్షతే।। 142 ।।

సమస్తసంశయావాసమనర్థాయతనం మహత్।

తమఃప్రసాదనం ఘోరం ప్రపద్యన్తే న పణ్డితాః।। 143 ।।

మన్త్రే మతిర్భయే ధైర్యం వ్యవహారే ప్రగల్భతా।

పాణ్డిత్యమేతదుచితం శుకపాఠస్తతోఽన్యథా।। 144 ।।

గుణానురాగో వినతిర్వివేకః సాధుసంగమః।

అసంమోహశ్చ కార్యేషు స్వభావోఽయం విపశ్చితామ్।। 145 ।।

వృత్తిహీనోఽపి నాకార్యం న దర్పం బలవానపి।

న దుఃఖితోఽపి సంతాపం భజతే యః స పణ్డితః।। 146 ।।

ప్రతిభావాన్సమున్నీయ యుక్తం వదతి సంసది।

అనిన్ద్యం కురుతే యశ్చ స విద్వానితి గణ్యతే।। 147 ।।

పరోపకారచతురాః పరాయాసాసహిష్ణవః।

దుర్లభాః కిల లోకేఽస్మిన్ప్రియవాచో విపశ్చితః।। 148 ।।

ధిక్తానమూర్ఖాన్మదక్రోధలోభమోహమనోభవైః।

యే నృత్యన్తే యథాకామం యన్త్రపుత్రకవత్సదా।। 149 ।।

కిం తైర్వివేకరహితైర్నిపతద్భిః పదే పదే।

ఆయాసో జీవితం యేషాం నిధనం చ ప్రియాశిషః।। 150 ।।

మూర్ఖః సర్వజ్ఞతామానీ విత్తహీనో మహాశయః।

అప్రభుః కోపకటుకో మూఢః కైర్న విడమ్బ్యతే।। 151 ।।

యే చానిమిత్తపశునా యే చ దోషావలోకినః।

అప్రశస్తాన్ఖలాన్కస్తాన్పూకానివ విసర్జయేత్।। 152 ।।

వృద్ధిం యద్యాతి సహసా మూఢానాం విద్ధి తద్గతమ్।

పర్యన్తకాలే దీపస్య బహులీభవతి ద్యుతిః।। 153 ।।

అసత్యమలినా వాణీ కార్పణ్యమలినం మనః।

మాత్సర్యమలినా దృష్టిర్న భవత్యదురాత్మనామ్।। 154 ।।

కులాన్తకం త్యజ సుతం మా స్వధర్మాద్వ్యనీనశః।

ధర్మాత్ప్రియతరం నాన్యత్సత్యాచ్చ సతతం సతామ్।। 155 ।।

పురా విరోచనో దైత్యః స్వ(సు)ధన్వా చాఙ్గిరఃసుతః।

కేశిన్యా దేవకన్యాయా మన్దిరం సహ జగ్మతుః।। 156 ।।

న్యస్తే హేమాసనే తత్ర తయోః సంఘర్షశాలినోః।

వయం శ్రేష్ఠా ఇతి మిథో వివాదః సమజాయత।। 157 ।।

జీవితం పణమాదాయ తతస్తౌ జాతమత్సరౌ।

విరోచనస్య పితరం ప్రహ్లాదం ద్రష్టుమాపతుః।। 158 ।।

తాభ్యాం నివేద్య వృత్తాన్తం దృష్టః సంస్పృష్టసంశయమ్।

ప్రహ్లాదః పుత్రమవదన్న సత్యం హర్తుముత్సహే।। 159 ।।

ఇత్యుక్తే దైత్యరాజేన ప్రశంసన్సత్యశీలతామ్।

తుష్టోఽస్య విజితం పుత్రం స్వ(సు)ధన్వా స్వయమత్యజత్।। 160 ।।

స్వయం పణీకృతప్రాణమపి పుత్రం నిరస్య సః।

రరక్ష ధర్మమర్యాదాం ప్రహ్లాదః సత్యభూషణః।। 161 ।।

వినయాభరణా లక్ష్మీరార్జవాభరణం మనః।

వాణీ చ సత్యాభరణా న హి నామాకృతాత్మనామ్।। 162 ।।

న సత్యం పృథివీపాల భూమ్యర్థే హాతుమర్హసి।

సత్యమేవ హి పాథేయం సంసారవిషమాధ్వని।। 163 ।।

యథా యథా మతిః పుంసాం కల్యాణాభినివేశినీ।

తథా తథా ప్రతిపదం సూతే నిఖిలసంపదః।। 164 ।।

హతా సభా వృద్ధహీనా వృద్ధాశ్చాధర్మవాదినః।

ధర్మశ్చ సత్యరహితః సత్యం చ కలిసంశ్రయమ్ ।। 165 ।।

జన్మాన్తరేఽప్యసుఖదం ఘోరమాయతిదర్శినః।

న పశ్చాత్తాపజననం విబుధాః కర్మ కుర్వతే ।। 166 ।।

హంసరూపః పురాత్రేయః సాధ్యైః పృష్టో మహీశ్వరః।

ఉవాచ సంపదాం పాత్రం ధీరా విజితమన్యవః ।। 167 ।।

న గిరో మర్మభేదిన్యః సభ్రూభఙ్గాశ్చ నో దృశః।

న వికారాశ్చ కటుకా భవన్త్యమలచేతసామ్ ।। 168 ।।

కర్తవ్యమితి యత్కృత్యం సంక్షేపేణ సమాప్యతే।

న తేషాం రజ్జుదీర్ఘేయం ప్రసక్తానుప్రసక్తికా ।। 169 ।।

న సేవ్యా ధనినో నీచా నానుగమ్యా మదోద్ధతాః।

న కార్యాః సుహృదో లుబ్ధా నాక్షేప్యా బలశాలినః ।। 170 ।।

రాజన్నుద్యోధనస్నేహాత్కిల్బిషే మా మనః కృథాః।

తమో హి మరణాదూర్ధ్వం లమ్బమానమనైశికమ్ ।। 171 ।।

అనాగతేషు దోషేషు యో న జానాతి సంవృతిమ్।

వ్యసనే సంనిపతితో వివశః స కరోతి కిమ్ ।। 172 ।।

ప్రజాగరే విదురవాక్యమ్ ।। 3 ।।

విదురేణేత్యభిహితే నిఃశ్వస్యోవాచ భూపతిః।

జయం ధర్మానుజం జానే కింతు త్యాజ్యో న మే సుతః ।। 173 ।।

విధాతృవిహితం నామ కోఽతివర్తితుమీశ్వరః।

భవితవ్యతయాదిష్టం సత్యం న న భవిష్యతి ।। 174 ।।

పురా న మృత్యురస్తీతి శ్రుతం గూఢం వచో మయా।

కథం తదపి మే క్షత్తః సంశయం ఛేత్తుమర్హతి ।। 175 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా విదురోఽవాదీచ్ఛూద్రోఽహం కథమీశ్వరః।

వక్తుం గుహ్యవిదాం గుహ్యం శ్రుతిగర్భమవైదికః ।। 176 ।।

సనత్సుజాతో యోగీన్ద్రో బాల ఏవ సనాతనః।
మత్స్మృతోఽద్య సమభ్యేత్య త్వద్వాక్యం ప్రతిభాషతామ్॥ 177 ॥
అభిధాయేతి తం క్షత్తా సరస్మార ధ్యానమాస్థితః।
ధ్యాతమాత్రశ్చ సోఽభ్యేత్య పృష్టః ప్రోవాచ భూభుజమ్॥ 178 ॥
క్రోధోఽన్తకః సర్వమిదం నిహన్తి య ఏష పుంసాం వదనాదుదేతి।
విమోహకామాఞ్జలినా జనౌఘం పిబన్నశేషం మరణం న మృత్యుః॥ 179 ॥
ప్రౌఢారిషడ్వర్గమయోఽన్తరస్థో మృత్యుర్నరాణాం శమనో న మృత్యుః।
జన్మైవ మృత్యుః స యతోఽస్తి తస్మిఞ్జన్మన్యపేతే న హి మృత్యురస్తి॥ 180 ॥
జయన్తి విప్రా మరణం న నామ శుష్కక్రియామాత్రనిషణ్ణచిత్తాః।
ఛన్దాంసి తన్నైవ నివారయన్తి న తీర్థసేవా న తపో న యజ్ఞః॥ 181 ॥
నిరత్యయం నిర్వృతిధామశోకహర్షాతిరిక్తాతిగుణత్రయం యే।
భజన్తి తేషామమృతం స్వసంవిత్ప్రోక్తోధస్తు మూర్ధ్నాన్సముపైతి మృత్యుః॥ 182 ॥
క్రోధస్పృహాశోకతృషాభిమానలోభాభ్యసూయాః సజుగుప్సితేర్ష్యాః।
కామో వివిత్సా చ విమోహయుక్తా దోషా నృణాం ద్వాదశఘోరమృత్యుః॥ 183 ॥
తపో వ్రతేజ్యానియమానిబన్ధః పరాక్షరస్యాధిగమేన మోక్షః।
ప్రతిష్ఠితం న క్వచిదిత్సుతారా సూర్యాగ్నితోయాత్పరమాక్షరం తత్॥ 184 ॥
యచ్చుక్రతో బ్రహ్మమహత్ప్రకాశం యాతే మృతే ద్యౌర్విదిశో దిశశ్చ।
యత్ప్రాణితో రాజతి ఖే వివస్వాన్సనాతనో యోగివరైః స మృగ్యః॥ 185 ॥
జన్మన్యుదస్తే యదుపైతి మృత్యుః పృష్టే చ సుక్రోచ్చరితః ప్రకాశే।
యోగీన్ద్రదృశ్యేఽమృతమాప్నువన్తి తస్మాన్న మృత్యుః కురుపుంగవాస్తి॥ 186 ॥
ఉక్త్వేతి భాస్వరాకారః పీయూషకిరణాననః।
సనత్సుజాతో నృపతిం సమామన్త్ర్య తిరోదధే॥ 187 ॥

సనత్సుజాతమ్॥ 4 ॥

అథ ప్రభాతే విపులాం రత్నాసనవతీం సభామ్।

ధృతరాష్ట్రోఽవిశద్భీష్మకృపద్రోణాదిభిః సహ।। 188 ।।
తతః ప్రవివిశుర్బన్దిగీయమానపరాక్రమాః।
భగదత్తాదయో భూపా మౌలిపిఞ్జరితామ్బరాః।। 189 ।।
విబభుస్తే మరకతస్తమ్భశ్యామే సభాతలే।
నలినీవనసచ్ఛాయే రాజహంసా విలాసినః।। 190 ।।
స్ఫురత్కఙ్కణరత్నాంశునఖరాస్తే చకాశిరే।
రాజసింహాః సితోష్ణీషస్ఫారకేసరవిభ్రమాః।। 191 ।।
తతః కర్ణాన్తసంసర్పి చామరో మదమన్థరః।
శ్రీమాన్సుయోధనో మత్తః కుఞ్జరేన్ద్ర ఇవావిశత్।। 192 ।।
హేమాసనాధిరూఢేషు తేషు భ్రాజిష్ణుమౌలిషు।
మేరుకూటోపవిష్టేషు రాజత్సు త్రిదశేష్వివ।। 193 ।।
సంజయః కురురాజస్య ప్రవిశ్యోపావిశత్పురః।
స్మయమానో ముహుః పశ్యన్సమాజం జగతీభుజామ్।। 194 ।।
ప్రత్యాగతః పాణ్డవేభ్యః కిం ను వక్ష్యతి సంజయః।
ఇత్యభూద్భూమిపాలానాం కోఽపి కౌతుకవిభ్రమః।। 195 ।।
ధృతరాష్ట్రః క్షణం ధ్యాత్వా వివక్షుమథ సంజయమ్।
పప్రచ్ఛ పార్థసందేశం జాతనేత్రః శ్రుతావివ।। 196 ।।
పూర్వం గావల్గనే బ్రూహి కిమాహ ధనంజయః।
యశః స్వాణ్డవతుష్టోఽగ్నిర్యస్య బన్దీవ గాయతి।। 197 ।।
కాలికేయవధే యస్య స్వర్గోద్యానశిఖణ్డిషు।
గాణ్డీవధ్వనిరుచ్చణ్డతాణ్డవాచార్యతాం గతః।। 198 ।।
ఇతి పృష్టో నృపతినా సంజయః ప్రత్యభాషత।
శ్రూయతాం సుహృదాం మధ్యే కిరీటీ మాం యదభ్యధాత్।। 199 ।।
పితామహస్య ద్రోణస్య కృపస్య కృతవర్మణః।

ద్రౌణేర్మద్రాధినాథస్య శకునేర్వాహ్లికస్య చ।। 200 ।।
మన్త్రిణః సూతపుత్రస్య సర్వేషాం చ మహీభుజామ్।
సంనిధౌ పితురగ్రే చ శ్రావయేథాః సుయోధనమ్।। 201 ।।
కృపాలోర్ధర్మరాజస్య రాజ్యం త్వం చేన్న ముఞ్చసి।
తదయం తవ గాణ్డీవప్రణయీ మద్భుజో గురుః।। 202 ।।
గదానిర్భిన్నమత్తేభకుమ్భకూటసముద్గతే।
దుస్తరే రుధిరావర్తే భీమం ద్రక్ష్యసి సంగరే।। 203 ।।
రథోద్భూతరజఃపుఞ్జైః ప్రసర్పన్మహిషావివ।
కరిష్యత స్తే సేనాసు యమవిక్రీడితం యమౌ।। 204 ।।
రజస్వలాః కమ్పమానా దారయన్పృతనాస్తవ।
కృష్ణాకోపప్రతికృతం ధృష్టద్యుమ్నో విధాస్యతి।। 205 ।।
ధనుఃశిఖః స్ఫురద్బాణస్ఫులిఙ్గవలయాకులః।
యాస్యత్యేవారిగహనే శిఖణ్డీ ధూమకేతుతామ్।। 206 ।।
భగ్నే మహారథఘటాబన్ధే సాత్యకిసాయకైః।
విద్రుతాః కురువాహిన్యో యాస్యన్త్యేవ సహస్రధా।। 207 ।।
వీరవక్త్రాబ్జపతితాః సౌభద్రస్య శిలీముఖాః।
భవిష్యన్తి కురుస్త్రీణాం వ్యక్తం వైధవ్యసాక్షిణః।। 208 ।।
స్థాస్యన్తి తే కథం నామ యేషాం యుద్ధముపస్థితమ్।
చైద్యేన కున్తిభోజేన మత్స్యేన ద్రుపదేన చ।। 209 ।।
ద్రక్ష్యనతి మే రథే దృప్తం కురవః కపికుఞ్జరమ్।
విశ్వకర్మకృతాం మాయాం భూతసఙ్ఘే బిభర్తి యః।। 210 ।।
ఘోరః కహకహః శబ్దః శ్రూయతే యస్య గర్జితః।
కల్పాన్తే జృమ్భమాణస్య వహ్నేరివ దిధక్షతః।। 211 ।।
సారథిర్యస్య భగవాన్స్వయం కైటభసూదనః।

స రథస్తూర్ణమాయాతో వార్యతాం యది సక్యతే।। 212 ।।
భగ్నం కర్ణరథం దృష్ట్వా మనోరథమివాత్మనః।
హితానాం బాధ్వగిరాం సంస్మర్తాసి సుయోధన।। 213 ।।
ఇతి ఫల్గుణసందేశే సంజయేన నివేదితే।
తదభూద్భూమిపాలానాం కపోలపులకద్యుతిః।। 214 ।।
భీష్మస్తతో నదన్మేఘగమ్భీరాం గిరమాదదే।
పూరితామివ తద్వక్త్రైర్బిమ్బితైర్మణిభిత్తిషు।। 215 ।।
దుత్యోధన న జానీషే ఘోరం వ్యాసనమాగతమ్।
మన్యే కాలకటాక్షేణ లక్షితాః క్షితివల్లభాః।। 216 ।।
కృష్ణావేకరథే కో ను ద్రష్టుముత్సహతే పుమాన్।
లోకసంహారపిశునౌ తుల్యౌ సూర్యావివోద్యతౌ।। 217 ।।
నరనారాయణావేతౌ విరిఞ్చిప్రేరితైః సురైః।
అర్థితౌ పార్థగోవిన్దౌ జాతౌ భూభారశాన్తయే।। 218 ।।
కాలఖఞ్జాః సపౌలోమా హిరణ్యపురవాసినః।
హతా నరావతారేణ పార్థేనేత్యాహ నారదః।। 219 ।।
కర్ణస్య కర్ణమధురాః సమాకర్ణ్య గిరో ముహుః।
జాతోఽయం దర్పమోహస్తే యేన పృథ్వీ వినఙ్క్ష్యతి।। 220 ।।
తిష్ఠన్తి విభవేష్వేవ రాజ్ఞాం ధూర్తాః ప్రియంవదాః।
వ్యసనానిలపాతే తు తూలవద్యాన్తి తే దిశః।। 221 ।।
యైరేవ పాత్యతే ముగ్ధః స్వామీ దుర్నయసంకటే।
జడోఽమితి తైరవ దూరస్థైరుపహస్యతే।। 222 ।।
లక్ష్మీః కమలినీ భృఙ్గా రాజ్యచన్దనభోగినః।
నావసానేషు దృశ్యన్తే సుఖకాననబర్హిమః।। 223 ।।
హనిష్యామి రణే పార్థాన్గిరం కర్ణో బ్రవీతి యత్।

దృష్టం తద్ఘోషయాత్రాయాం గోగ్రహే చ స్వయం త్వయా ।। 224 ।।
ఇతి శాన్తనవేనోక్తే శ్వసన్వైకర్తనోఽబ్రవీత్ ।
సమయేత్స్మిన్న మే వక్తుం యుజ్యతే క్షమమాత్మనః ।। 225 ।।
కిం కుర్మః సమరారమ్భో న స్యాద్యది మహీపతేః ।
తత్కః సహేత విషమాం మర్మవిచ్ఛేదినీం గిరమ్ ।। 226 ।।
ఇత్యుక్త్వా చరణాగేణ సంరమ్భాన్మణికుట్టిమమ్ ।
గాఢావలేఖినా శాణకోణఘృష్టమివాకరోత్ ।। 227 ।।
యదా త్వయా విరహితం సైన్యం రాజ్ఞో భవిష్యతి ।
భీష్మ యోత్స్యే తదేత్యుక్త్వా నిర్యయావఙ్గభూపతిః ।। 228 ।।
ధృతరాష్ట్రస్తతో ధ్యాత్వా పునః సంజయమబ్రవీత్ ।
అపి ధర్మసుతో రాజా శమమిచ్ఛతి కౌరవైః ।। 229 ।।
యోద్ధారస్తత్ర కే ప్రాప్తాః కియచ్చ విపులం బలమ్ ।
ఇతి వైచత్రవీర్యేణ పృష్టః ప్రోవాచ సంజయః ।। 230 ।।
శమమిచ్ఛత్యభిన్నోఽసౌ ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః ।
వీరో యుద్ధం చ యేనాస్య విపులో బలసంగ్రహః ।। 231 ।।
ఇత్యుక్త్వా మోహమగమత్సంజయో విహ్వలాశయః ।
ముహూర్తాచ్చ సమాశ్వస్య పునర్భూపాలమబ్యధాత్ ।। 232 ।।
సా సేనా పాణ్డుపుత్రాణాం మత్తద్విరదదుర్గమా ।
శస్త్రాస్త్రావర్తగహనా కం నామ న విమోహయేత్ ।। 233 ।।
భువి సన్తి గజా నైవ హయాశ్చ వనకుఞ్జరాః ।
న గజాశ్వం రథా నైవ తత్రేత్యహమచిన్తయమ్ ।। 234 ।।
సాత్యకిర్ద్రుపదః శైబ్యః శిఖణ్డీ పఞ్చ కేకయాః ।
చేకితానో జయత్సేనో యుధామన్యూత్తమౌజసౌ ।। 235 ।।
ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ ధృష్టకేతుర్ఘటోత్కచః ।

ఆర్జునిర్ద్రౌపదేయాశ్చ స్థితా వీరా యుయుత్సవః।। 236 ।।
వైచిత్రవీర్యః శ్రుత్వైతద్విషణ్ణః పునరబ్రవీత్।
భీమాద్భయం మే నాన్యస్మాత్తనయానాం భవిష్యతి।। 237 ।।
భీమసేనగదాఘాతనిర్భిన్నభుజవక్షసామ్।
పశ్యామీవ పునః ప్రాప్తం పుత్రాణాం నిధనం రణే।। 238 ।।
కిమన్యదర్జునశరైర్విరుద్ధే వ్యోమమణ్డలే।
హతా అపి న శక్ష్యన్తి మన్యే గన్తుం దివం నృపాః।। 239 ।।
ఇత్యామ్బికేయే వదతి ప్రౌఢామర్షః సుయోధనః।
సమాజరాజసింహానాం పశ్యన్నోత్సాహమభ్యధాత్।। 240 ।।
వక్తుం న యుక్తముచితం నిన్ద్యం హ్యామప్రశంసనమ్।
తుల్యకుల్యాన్సుతాన్పాణ్డోరధికాన్కేన మన్యసే।। 241 ।।
అక్షౌహిణ్యః సప్త తేషామేకాదశ మమ స్థితాః।
అథ కస్మాదనాలోచ్య శఙ్కసే న పరాభవమ్।। 242 ।।
లక్షాణ్యక్షౌహిణీనాం వా దీప్తానాం శస్త్రచేతసామ్।
గజస్థో భగదత్తో వా తుల్యం మన్యే రణే న వా।। 243 ।।
యేషాం శాన్తనవో గోప్తా ద్రోణశ్చ ససుతో యుధి।
తేషాం శఙ్కాస్పదం సాక్షాదపి మన్యే న వజ్రభృత్।। 244 ।।
గణ్యో బృహద్బలః శల్యః సైన్ధవశ్చ సబాహ్లికః।
సేనాగ్రగా మమైతేషాం తుల్యః పార్థేషు మృగ్యతామ్।। 245 ।।
ఇత్యుక్తే ధార్తరాష్ట్రేణ సఖేదో విదురోఽవదత్।
అహో స్వజనవైరేణ వినష్టం భారతం కులమ్।। 246 ।।
పాశబద్ధౌ స్వగౌ పూర్వం పశ్యతః పాశజీవినః।
బలినౌ జగ్మతుస్తూర్ణం కృత్వా జాలం విహాయసా।। 247 ।।
వ్యాధోఽపి తావనుయయౌ దూరమాలోకయన్నభః।

మిథో విభేదాత్పతనం శఙ్కమానస్తయోర్భువి।। 248 ।।
తతశ్చిరార్త్రౌ కలహే జాతే చఞ్చునఖాయుధే।
సహ జాలేన పతితౌ గృహీతౌ తేన ధీమతా।। 249 ।।
ఏవం కురూణాం భేదేన వినాశోఽయముపస్థితః।
కిముచ్యతే కాలరాత్ర్యాః ప్రత్యాసన్నో మహోత్సవః।। 250 ।।
విదురేణేతి కథితే పారాశర్యః స్వయం మునిః।
ఉవాచాభ్యేత్య కారుణ్యాద్గన్ధారీ చ సుయోధనమ్।। 251 ।।
పుత్ర దత్త్వా నిజం రాజ్యం పార్థేభ్యో రక్ష జీవితమ్।
మా గమః స్వకులే క్షిప్రం వినాశాతఙ్కకేతుతామ్।। 252 ।।
కిమన్యన్న శ్రుమోషి త్వం ధృతరాష్ట్రః శ్రుణోతు తే।
ధ్రువమభ్యుదయస్తత్ర యత్ర దేవో జనార్ధనః।। 253 ।।
తత్ప్రభావం విజానీహి సంజయేన నివేదితమ్।
ఇత్యుక్త్వాన్తర్దధే తూర్ణం పశ్యతాం భూభుజాం మునిః।। 254 ।।
తతో నృపతినా పృష్టో గావల్గనిరభాషత।
రాజన్స్వయం మధురిపుః పాణ్డవార్థే సముద్యతః।। 255 ।।
యస్యాద్భుతాని కర్మాణి కథయన్తి మనీషిమః।
ఇచ్ఛామాత్రమిదం యస్య జగత్సర్వం చరాచరమ్।। 256 ।।
వాసుదేవో హృదావాసో విష్ణుర్వశితయా చ యః।
జనార్ధనోఽరిదలనాద్ధమాద్దామోదరశ్చ యః।। 257 ।।
సంజయేనేత్యభిహితే ప్రజ్ఞాచక్షుర్నరేశ్వరః।
ప్రశంసన్మనసా దేవం వవన్దే గరుడధ్వజమ్।। 258 ।।
అత్రాన్తరే ధర్మసుతో వ్యాజహార హరేః పురః।
విశన్నివాశయే ప్రీత్యా కౌస్తుభే ప్రతిబిమ్బితః।। 259 ।।
విశ్వాత్మనస్తవ విభో యదగ్రే కించిదుచ్యతే।

అనుక్తమపి తద్వ్యక్తం ప్రయాతి పునరుక్తతామ్ ।। 260 ।।
తదా యత్సంజయోఽభ్యేత్య బహ్వర్థం స్వల్పముక్తవాన్।
జాయతే నామ్బికాసూనోరద్యాపి విమలం మనః।। 261 ।।
స్వరాజ్యదానేన శమం పుత్రస్నేహాత్స(న్న) వాఞ్ఛతి।
స్వధనే కథమస్మాకం ధర్మ్యే యుక్తముపేక్షణమ్।। 262 ।।
అరణ్యే జమ్బుకల్యక్తే కీటనిష్కుషితోదరే।
శవేఽప్యాస్థాం జనే దత్తే న పునర్ధనవర్జితే।। 263 ।।
ఏకాకీ సకుటుమ్బోఽపి కులే జాతోఽప్యవిశ్రుతః।
విద్వానపి నిరాచారో భవత్యేవాధనో నరః।। 264 ।।
హీనజన్మాప్యభిజనం జరాజీర్ణోఽపి యౌవనమ్।
మూర్ఖోఽపి ప్రతిభోద్భేదం ధనేన లభతే నరః।। 265 ।।
అర్థో గరీయాన్సతతం మూలత్వాద్ధర్మకామయోః।
దానే విషయభోగే చ ధనహీనః కరోతి కిమ్।। 266 ।।
నాదరిద్రో భవేత్పాపీ నాపాపీ నిర్ధనో భవేత్।
అభిధామాత్రభేదో వా మన్యే పాపదరిద్రయోః।। 267 ।।
నిర్ధనా నిర్ధనా ఏవ భ్రష్టైశ్వర్యస్తు శోచ్యతే।
యస్య దుఃఖేన లోకోఽయం నిఃశ్వస్యోర్ధ్వముదీక్షతే।। 268
కథం ను క్షత్రియో భూత్వా రాజ్యం నిజభుజార్జితమ్।
త్యక్త్వా విరాటనిర్దిష్టాం భజేన్నమ్రాననః శ్రియమ్।। 269 ।।
పరిచ్యుతోఽయం గుణవానేష శ్రీమాన్పురాభవత్।
ఇతి దత్తం కృపావిష్టైర్భుజ్యతే న హి మానినః।। 270 ।।
లుబ్ధః సుయోధనో రాజ్యం నాయుద్ధేన ప్రదాస్యతి।
భోగే పరిణతాం లక్ష్మీం కస్త్యక్తుం స్వయమీశ్వరః।। 271 ।।
బహ్వాయామమర్యాదం ధిగ్యుద్ధం మానసంశయమ్।

జయో యత్ర సుహృద్బన్ధుభృత్యజీవితవిక్రయైః।। 272 ।।

అయుద్ధేన యథా రాజా ధృతరాష్ట్రః ప్రయచ్ఛతి।

రాజ్యాంశం నిజమస్మాకం తథా త్వం కర్తుమర్హసి।। 273 ।।

కుశస్థూలమథామన్దీం వారణాహ్వమపి స్థలమ్।

ఏకం చాన్యమపి జ్ఞాతం గ్రామాన్పఞ్చ దదాతు నః।। 274 ।।

ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన కైటభారిరభాషత।

ఏవమేతన్నరపతే శమం శంసన్తి సాధవః।। 275 ।।

స్వయం వ్రజామ్యహం తత్ర శ్రేయసే సర్వభూభుజామ్।

జానే మమ వచో రాజా కురువృద్ధః కరిష్యతి।। 276 ।।

అథ సోఽపి సుతస్నేహమోహాదుత్పథమేష్యతి।

కులేషు న భవిష్యామో వాచ్యాః సద్ధర్మవర్తినః।। 277 ।।

ఏతదాకర్ణ్య కౌన్తేయః పునః కేశవమబ్రవీత్।

గమనం తత్ర తే కృష్ణ న మహ్యమభిరోచతే।। 278 ।।

క్షుద్రః సుయోధనః పాపో మిత్రైర్ఘోరతరైర్వృతః।

యేనాస్మదర్థం విపులాః పతితాః సంనిపాతితాః।। 279 ।।

ఇతి బ్రువాణం రాజనపవదన్మధుసూదనః।

మా కృథాః సంశయం రాజన్మయి నాసౌ ప్రగల్భతే।। 280 ।।

తాః సేనాః కురురాజస్య మత్కోపకవలీకృతాః।

ముహూర్తాన్న భవిష్యన్తి యది కుర్యురసాంప్రతమ్।। 281 ।।

ఇత్యుక్తవతి సంరమ్భాద్విశ్వక్సేనే యుధిష్ఠిరః।

అభ్యధాద్భగవానేవ ప్రమాణం సంశయే పునః।। 282 ।।

జగన్నివాసలోకానాముద్యతస్యానుకమ్పయా।

సందేశశిక్షాగురుతాం కస్తే యాతి జగద్గురోః।। 283 ।।

గమ్యతాం తత్ర కున్తీ తు సమాశ్వాస్యా త్వయా ప్రభో।

కృతార్థం పునరాయాతం ద్రక్ష్యామస్త్వామనామయమ్ ।। 284 ।।
ఇత్యుక్తే భూభుజా భీమఫల్గునౌ నకులస్తథా।
అవదంల్లోకసంహారచకిలాః కమలాధవమ్ ।। 285 ।।
భగవన్భూభుజాం మధ్యే తత్త్రద్బ్రూయాః సుయోధనమ్।
నిర్వికారం సహాస్మభిర్యథా ప్రశమమిచ్ఛతి ।। 286 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వాగ్రజైరుక్తం సహదేవోఽభ్యభాషత।
కృష్ణా తత్త్రద్బ్రవీథాస్త్వం యథా సంధిర్న నో భవేత్ ।। 287 ।।
వికారం కో హి విస్మృత్య పరాక్రమధరో నరః।
ప్రతిక్రియావికుణ్ఠేన మనసా మానమర్హతి ।। 288 ।।
ఇత్యుక్తే సహదేవేన కృష్ణా కృష్ణమభాషత।
బాష్పాద్దుర్దినమాదాయ కృష్ణసారాయతేక్షణా ।। 289 ।।
తథా సభాయామాలోక్య కృష్టాం దుఃశాసనేన మామ్।
పశ్య మాధవ నిర్వైరాః సంధిమిచ్ఛన్తి పాణ్డవాః ।। 290 ।।
అజ్ఞాతసమయోత్తీర్ణా మన్యే శత్రుపరాభవమ్।
గర్భవాసవినిర్ముక్తా ఇవ నైతే స్మరన్తి తమ్ ।। 291 ।।
లోభాత్ప్రవాసాద్దైన్యాద్వా యద్యేషామస్మి విస్మృతా।
తత్కిం దుఃశాసనముఖైర్ధృష్టద్యుమ్నో న యోత్స్యతే ।। 292 ।।
కిమన్యదర్థితాం గత్వా సంధిం దుర్యోధనస్త్వయా।
విస్మర్తవ్యా తు నేయం మే వేణీ మన్యునికేతనమ్ ।। 293 ।।
ఉక్త్వేత్యుదగ్రదుఃఖాగ్నిధూమేనేవాకులేక్షణా।
చకారాస్రక్షణౌఘేన చ్ఛిన్నహారలతాభ్రమమ్ ।। 294 ।।
ద్రక్ష్యసి క్షత్రియే క్షిప్రం నిహతారికులస్త్రియః।
ప్రత్యగ్రభగ్నవలయాః కృష్ణాస్తామిత్యథాబ్రవీత్ ।। 295 ।।
తతః పార్థాన్సమామన్త్ర్య ముహూర్తే మిత్త్రదైవతే।

సూర్యోదయే ప్రసన్నాత్మా హేమన్తరమ్యవాసరే।। 296 ।।
రేవత్యాం మఙ్గలోదారః సుఖీ సాత్యకినా సహ।
రథేన మేఘనాదేన ప్రయయౌ గరుడధ్వజః।। 297 ।।
తస్మిన్ర్వజతి దుర్వారరజఃపిహితదిఙ్ముఖాః।
సనిర్ఘోషం వవుర్వాతాశ్చకమ్పే చ వసుంధరా।। 298 ।।
తం వ్రజన్తం సమేత్యాహుర్మునయో భార్గవాదయః।
త్వాం కౌరవసభాసీనం ద్రక్ష్యామః కౌతుకాదితి।। 299 ।।
బృహత్స్థలం సమాసాద్య దినాన్తే ముక్తవాహనః।
సహస్రమాత్రానుచరో నిశామేకామథానయత్।। 300 ।।
దూతైరథాగతం జ్ఞాత్వా ధృతరాష్ట్రః స్వయం హరిమ్।
హృష్టోఽబ్రవీద్భీష్మముఖాన్స్మితం చ స్మయనిర్భరః।। 301 ।।
భగవాన్కైటబారాతిర్దేవః కాలియసూదనః।
అస్మాన్సమేష్యతీత్యేష ప్రవాదో భువి విశ్రుతః।। 302 ।।
రత్నాన్యాదాయ భూరీణి హస్త్యశ్వస్యన్దనం తథా।
మన్త్రిణో వర్త్మని హరిం ప్రత్యుద్యాన్తు మదాజ్ఞయా।। 303 ।।
ఇతి బ్రువాణం రాజానం ప్రశంసతి పితామహే।
విదురే చ క్షణం ధ్యాత్వా హసన్దుర్యోధనోఽబ్రవీత్।। 304 ।।
పూజామతోఽధికాం తాత సత్యమర్హతి కేశవః।
కింతు యుద్ధసమారమ్భభీతానస్మాన్స మన్యతే।। 305 ।।
మతిమానేక ఏవాసౌ పాణ్డవానాం పరాయణమ్।
బద్ధ్వైనం తాన్సమేష్యామి గూఢోఽయం మే మనోరథః।। 306 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా విప్రియం రాజ్ఞి కమ్పమానేఽమ్బికాసుతే।
ఉవాచ భీష్మో నాస్త్యేవ భరతానామిదం కులమ్।। 307 ।।
దుర్నిమిత్తైకపిశునస్తనయః శలభస్తవ।

న కృష్ణకృష్ణవర్త్మానమాసాద్యైవం భవిష్యతి ।। 308 ।।

ఇత్యుక్త్వా భ్రకుటీభీమవ్యక్తకోపాగ్నివిభ్రమః।

నిర్యయౌ నిఃశ్వసన్భీష్మః సంరమ్భశిథిలాంశుకః ।। 309 ।।

అథ ప్రభాతే కంసారిః శ్రీమాన్భ్రాజిష్ణుకౌస్తుభః।

నగరం కురురాజస్య రత్నాకర ఇవావిశత్ ।। 310 ।।

నిబిడగజతురఙ్గే కౌతుకాలోలకాన్తా నయనకువలయాలీలాలితోత్తాలసౌధే।

మణికనకవితానాలంకృతే రాజమార్గే వపురమృతమనోజ్ఞం కైటభారేర్బభాసే ।। 311 ।।

లక్ష్మీపతిక్షణనిరీక్షణలాలసాని ప్రాపుర్ముఖాని వలభీషు భుజఙ్గమానామ్।

వైడూర్యమణ్డితగవాక్షవిభక్తభాంసి శేవాలజాలవలితామ్బుజపుఞ్జశోభామ్ ।। 312 ।।

రుక్మిణీరమణశారదామ్బరం శుభ్రశఙ్ఖశశిబిమ్బచుమ్బితమ్।

హారతారకమవేక్ష్య యోషితాముల్లలాస విలలాస మానసమ్ ।। 313 ।।

కౌస్తుభాగ్రరుచి బాలపల్లవం గాత్రదీధితిపలాశభూషితమ్।

శఙ్ఖకాన్తికుసుమం పదే పదే కాన్తివృక్షమవరోపయన్నివ ।। 314 ।।

శ్యామకుఞ్జరకపోలసంమిల్లోలభృఙ్గవలయాబ్ధ(న్ధ)కారితమ్।

ద్వారమేత్య పృథురత్నతోరణం ద్రష్టుమాశు ధృతరాష్ట్రమావిశత్ ।। 315 ।।

కల్పితార్పితయథార్హసత్కృతిః సాదరం స నృపతేః పురోధసా।

అమ్బికాసుతమవాప్య సానుగః శ్వో భవిష్యతి కథేత్యభాషత ।। 316 ।।

అథ కురుకులవృద్ధాంస్తూర్ణమామన్త్ర్య కృష్ణో విదురశిబిరమాపద్భక్తిమాత్రైకతోషః।

సుతకుశలకథాభిః స్వైరమాశ్వాస్య కున్తీం పునరవిశదుదగ్రం ధామ దుర్యోధనస్య ।। 317 ।।

భోక్తుం తేన నిమన్త్రితః ప్రణయితాం మిథ్యా దధానేన స భుక్తిః ప్రీతిపరుఃసరా విపది కా ప్రౌఢోక్తిరిత్యబ్రవీత్।

క్షత్తుర్మన్దిరమేత్య నిర్వృతిపదం భుక్త్వా ప్రియార్థో ఽనయత్తేనైవాఖిలధర్మనీతివిదుష కుర్వన్కథాః శర్వరీమ్ ।। 318 ।।

అథ భీష్మకృపద్రోణశల్యసిన్ధునృపాశ్రితే।

సదస్యభ్యాయయౌ శౌరిః పురఃసరసుయోధనః ।। 319 ।।

ప్రవిశద్రాజముకుటప్రభాశక్రాయుధాకులమ్।
కక్ష్యాముద్బదమతిక్రమ్య స రరాజాంశుమానివ।। 320 ।।
తతః సకలభూపాలధవలోష్ణీషహాసినీమ్।
మణికాఞ్చనముక్తాఙ్కపర్యఙ్కామవిశత్సభామ్।। 321 ।।
ఆయాన్తం పుణ్డరీకాక్షం దృష్ట్వా శ్రీవత్సవక్షసమ్।
కురువృద్ధాః సముత్తస్థుర్భూపాశ్చాన్యే సహస్రశః।। 322 ।।
అత్రాన్తరే సమాజగ్ముర్నారదాద్యా మహర్షయః।
నిజప్రభావితానేన సేవ్యమానా ఇవాగ్నినా।। 323 ।।
తేషు ప్రాప్తసనార్ఘ్యేషు భేజే హరిరథాసనమ్।
రత్నప్రతిమితాశేషలోకం జగదివాపరమ్।। 324 ।।
సనీలమణిపీఠాగ్రన్యస్తపాదో వ్యరాజత।
దర్శయన్కాలియస్యేవ పునశ్చ రణగౌరవమ్।। 325 ।।
మణికుట్టిమనీలాంశుశ్రియాశ్రితపదో బభౌ।
భ్రువేవ దృశ్యరూపాణాముపాలమ్భాయ యాచితః।। 326 ।।
స్వచ్ఛామ్బరసుహృత్త్వేనరాజసాగరగామినీమ్।
వ్యధాత్పాదనఖద్యోత్రైః పునః స్వర్గాపగామివ।। 327 ।।
స పాఞ్చజన్యపూర్ణేన్దుప్రీత్యా తారకపఙ్క్తిభిః।
సేవ్యమాన ఇవ స్ఫారతారహారో వ్యరాజత।। 328 ।।
తప్తహేమాఙ్గదచ్ఛాయా వ్యాప్తః స వపుషాజయత్।
బాలాతపజుషో లక్ష్మీమిన్ద్రనీలమహీభృతః।। 329 ।।
శోభాం పీతాంశుకోదారైర్బభార శ్యామలైర్భుజైః।
కనకప్రవిబద్ధాన్తవైడూర్యస్తమ్భవిభ్రమైః।। 330 ।।
సోఽభవన్మౌక్తికస్యమేరకేయూరకిరణాఙ్కురైః।
శేషాహిశయనాభ్యాసాన్నిర్మోకాంశైరివాచితః।। 331 ।।

సకౌస్తుభం ప్రభాచక్రం బిభ్రాణః పల్లవారుణమ్।
రేజే చతుర్ముఖోత్పత్తికమలం కల్పయన్నివ।। 332 ।।
శోణైర్నయనకోణాంశునివహైర్విదధే ముహుః।
కమలాలాలనవ్యగ్రాః ఫుల్లాః కమలినీరివ।। 333 ।।
ఉవాహ కుణ్డలచ్ఛాయాం కర్ణాభ్యాం మౌక్తికోజ్జ్వలామ్।
స్తోకావలీమివ స్వచ్ఛాం శ్వేతద్వీపనివాసినామ్।। 334 ।।
కిరీటపద్మరాగాంశువలైః కలయన్దివి।
మిత్త్రస్య రాహువిత్త్రామత్రాణం చక్రమివాసృజత్।। 335 ।।
స బభార సితోష్ణీషమట్టహాసమివ శ్రియః।
ఆవర్తమానం బ్రహ్మాణ్డే మూర్తం శఙ్ఖమివాధునిమ్(?)।। 336 ।।
ఇన్ద్రనీలమణిస్తమ్భాన్వట్టయన్దేహకాన్తిభిః।
బాణబాహువనచ్ఛేదం పునః కుర్వన్నివాబభౌ।। 337 ।।
శుశుభే స్ఫాటికసభాభిత్తిషు ప్రతిబిమ్బితః।
స్వశక్తిప్రణతాకారాన్దిక్పతీన్ప్రవిశన్నివ।। 338 ।।
లక్ష్మీపతిం సభాసీనం నిర్నిమేషదృశో నృపాః।
వీక్ష్య పుణ్యైరివ ప్రాపుశ్చిరం త్రిదశతుల్యతామ్।। 339 ।।

కౌరవసభావర్ణనమ్।। 5 ।।

అథ మన్థావసానాబ్ధిమూకే తస్మిన్సభాతలే।
కిం వక్ష్యతీతి సోత్కేషు భూపాలేషు జగద్గురుః।। 340 ।।
మూర్తితాణ్డవవిస్ఫూర్జన్మురజధ్వామన్థరామ్।
సమాదదే మహామేఘగర్జితాడమ్బరాం గిరమ్।। 341 ।।
తస్య దన్తాంశునివహాః సుభ్రాః క్షణమసూచయన్।
హంసా ఇవ విమానేన శ్రోతుం ప్రాప్తం చతుర్ముఖమ్।। 342 ।।
వైచిత్రవీర్యభీష్మేణ ద్రోణేన చ వివేచ్యతామ్।

జగద్వినాశచకితైర్యదస్మాభిరిహోచ్యతే।। 343 ।।
హితం తావద్వచః ప్రీత్యా నిఃశఙ్కమభిధీయతే।
న యాతి యావత్సంసత్సు ప్రత్యాఖ్యానవికుణ్ఠతామ్।। 344 ।।
గుణానాం కిల సామ్రాజ్యే కులమేవ ప్రతిష్ఠితమ్।
కులాభిమానాభరణాః శోభన్తే హి సతాం శ్రియః।। 345 ।।
భరతస్య కురోః పూర్వం జాతోఽసి నృప సత్కులే।
తనయస్నేహమోహేన కథముత్పథమాస్థితః।। 346 ।।
తృష్ణాముఖం సుఖం దుఃఖం త్యజ్యతాం మహతాం కులే।
న హి విస్మారసంసారవికారాః ప్రభవిష్ణవః।। 347 ।।
వినయానమ్రశిరసాం కరుమాపూర్ణచేతసామ్।
ప్రశాన్తవైరరజసామవన్ధ్యా రజనీ నృణామ్।। 348 ।।
ప్రీతివస్రబ్ధమనసామలోభవిభవార్థినామ్।
సత్పక్షపాతసక్తానాం జగన్తి సుహృదః సతామ్।। 349 ।।
నివృత్తబాన్ధవగణా లుబ్ధానాం జ్వలితాః శ్రియః।
ఉద్వేజయన్తి హృదయం శ్మశానాగ్నిశిఖా ఇవ।। 350 ।।
యద్భుజ్యతే న నిజవద్బాన్ధవైః ససుహృజ్జనైః।
స్వయోగ్యమాంససంపూర్ణం న గేహం పక్వణం హి తత్।। 351 ।।
బన్ధుభోగో విభూతీనాం ప్రియభోగో మృగీదృశామ్।
విద్వద్భోగశ్చ సూక్తీనాం ససతం నవయౌవనమ్।। 352 ।।
వివేకాలంకృతం చేతో రూపం గుణవివర్ధితమ్।
సుహృద్బన్ధువృతా లక్ష్మీర్లక్షణం పుణ్యకర్మణామ్।। 353 ।।
మిత్రబన్ధువిపక్షాణాం జడసంగ్రహకారిణామ్।
మేఘానామివ పాపానాం విభూతిరచిర్ద్యుతిః।। 354 ।।
మిత్రాణి సాధవో యస్య శత్రుః పుత్రోఽప్యనాత్మవాన్।

జగద్విభూష్యతే తేన వసన్తేనేవ కాననమ్ ।। 355 ।।

వినయో రత్నముకుటం సచ్ఛాస్త్రం మణికుణ్డలే।

త్యాగశ్చ కఙ్కణం యేషాం కిం తేషాం జడమణ్డనైః ।। 356 ।।

వినాశో భూమిపాలానాం భ్రాతౄణామయముత్థితః।

ఉపేక్షితో దహేల్లోకాన్వేణుసంఘట్టవహ్నివత్ ।। 357 ।।

సదాభక్తపరిత్యాగః స్వజనేషు నృశంసతా।

విరోధో బలవద్భిశ్చ విపదః ప్రథమాఙ్కురః ।। 358 ।।

యశః సుధా సుధామ్భోధౌ కమలా కమలాకరే।

వినష్టే రాజచక్రేఽస్మిన్కో గుణోఽనుశయాదృతే ।। 359 ।।

పరస్వహరణాయైతే హన్యన్తే కిం మహీధరాః।

క్రైశ్చూతచణ్డ(మ్ప)కవనం దహ్యతేఽఙ్గారకారణాత్ ।। 360 ।।

బలవద్వధలభ్యా శ్రీర్దుఃఖాయ వ్యసనోదయా।

ప్రాతివేశ్యాభిమానేన దరిద్రాణామివోత్సవః ।। 361 ।।

విజయోద్యోగసక్తానాం మూలమర్థో మహీభుజామ్।

బాన్ధవానాం ససుహృదాం సంగ్రహో ధనముచ్యతే ।। 362 ।।

అతః పూజ్యతరః కోఽసౌ ధర్మాత్మా స్నేహయన్త్రితః।

అజాతశత్రుర్యస్యాజ్ఞా వీరైర్మూర్ధ్నాభినన్ద్యతే ।। 363 ।।

కుమ్భికుమ్భస్తనీం ఖఙ్గవేణికాం చామరస్మితామ్।

భీమసేనమనాశ్రిత్య కో ను ప్రౌఢాం శ్రియం భజేత్ ।। 364 ।।

అద్యాపి యస్య గేహేషు హిరణ్యపురవాసినామ్।

శఙ్ఖేన శామ్యతి ప్రౌఢగాణ్డీవనిబిడధ్వనిః ।। 365 ।।

శతక్రతుభువా తన శఙ్కితః కో ను రాజతే।

యత్పరాక్రమసారాణాం ప్రమాణం త్రిపురాన్తకః ।। 366 ।।

ప్రజ్ఞానయన తాం సత్యాం కురు రాజన్నితో దిశమ్।

ప్రజన్తో బలరూపేణ పునర్జాతా నరేశ్వరాః।। 367 ।।
భారతీం భారతహితామకృష్ణాం కృష్ణభాషితామ్।
మనసా పూజితాం సభ్యైః శ్రుత్వాభాషత భార్గవః।। 368 ।।
యథార్థ(ర్త్థ) భగవన్సత్యం శృణోతి యది కౌరవః।
రాజ్ఞాం హితావధానేషు ప్రమాద్యన్నోఽపరాధ్యతి।। 369 ।।
పురా దమ్భోద్భవో నామ మదాన్ధో రాజకుఞ్జరః।
జగచ్చచార యుద్ధార్థీ మూర్తో దర్ప ఇవాఖిలమ్।। 370 ।।
స బదర్యాశ్రమం ప్రాప్య నరనారాయణౌ నృపః।
అయాచత రణం మూఢా న హి శామ్యన్త్యపాతితాః।। 371 ।।
తతో నరధనుర్దణ్డప్రచణ్డేషీకఖణ్డితః।
కృపయా రక్షితస్తేన నిర్మదః సమపద్యత।। 372 ।।
ఏవం నామాశనిర్దర్పః కౌరవేశ్వరమాగమః।
రాజన్నిజయశశ్చన్ద్రసంక్షయాసితపక్షతామ్।। 373 ।।

దమ్భోద్భవోపాఖ్యానమ్।। 6 ।।

జామదగ్న్యవచః శ్రుత్వా కణ్వో(ణ్వో)ఽపి మునిరబ్రవీత్।
రాజన్భరతవంశేఽస్మిన్యాతోఽసి క్షయకేతుతామ్।। 374 ।।
పురా సురపతేః సూతో మాతలిర్దుహితుః పతిమ్।
గుణకేశ్యాః సముచితం ద్రష్టుం బభ్రామ భూతలమ్।। 375 ।।
యదృచ్ఛాసంగతేనాథ నారదేన సురర్షిణా।
సహ యాస్యావ ఇత్యుక్తః పాతాలం తత్సఖోఽవిశత్।। 376 ।।
స ప్రవిశ్యావ ఇత్యుక్తః దృష్ట్వా దేవముమాపతిమ్।
దదర్శ రుచిరం సద్మ దైత్యదానవభోగినామ్।
స్వప్రభాభాస్వరైర్దివ్యైర్జనైర్యుక్తం రసాతలమ్।। 377 ।।
పుష్కరో నామ పుత్రోఽయం వరుణస్యామ్బుజేక్షణః।

జ్యోత్స్నావలీప్రియం ప్రాప యం పుత్రీసంమతద్విషః।। 378 ।।

ఆపో గాణ్డీవయతతా యతస్తద్గణ్డీవం ధనుః।

సోమేన రాజ్ఞా సంప్రాప్తం త్రైలోక్యజయశాలినా।। 379 ।।

అచ్చాచ్ఛనిర్ఝరస్యన్దిచ్ఛత్రమేతజ్జలప్రభోః।

చన్ద్రకాన్తమయం హారి ధారాగృహమివ శ్రియః।। 380 ।।

అయం సలిలభక్షోఽగ్నిర్దేవైరత్రామృతం వృతమ్।

అస్మిన్ప్రవిష్టః శీతాంశుః క్షీణః క్షీణోఽభివర్ధతే।। 381 ।।

ఇతో దీప్తం హయశిరః సముద్గచ్ఛతి పర్వసు।

ఏతద్ధణ్డం మహద్దీప్తం కాలవహ్నిర్యదన్తరే।। 382 ।।

హిరణ్యపురమేతచ్చ దైత్యానాం బాలశాలినామ్।

నివాతకవచా యత్ర కాలఖఞ్జైః సహ స్థితాః।। 383 ।।

అయం సౌపర్ణలోకశ్చ యత్రైతే గరుడాత్మజాః।

భాన్తి మేరుప్రభాః సర్వే నరాః శ్రీవత్సలాఞ్ఛనాః।। 384 ।।

సురభీణామయం లోకో రుదాణాం యత్ర మాతరః।

ధారయన్తి దిశః సర్వాశ్చతస్రః కామధేనవః।। 385 ।।

ఇయం భోగవతీ నామ భోగినాం సుభగా పురీ।

వాసుకిప్రముఖా యత్ర భాసన్తే భోగినాం వరాః।। 386 ।।

సుముఖో నామ నాగోఽయం కాన్తః కన్దర్పవిగ్రహః।

పితాస్య దికచరో నామ వైనతేయేన భక్షితః।। 387 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా మాతలిః ప్రీతస్తం రాజీవవిలోచనమ్।

యోగ్యం దుహితురాలోక్య జామాతారమమన్యత।। 388 ।।

ఆర్యకం నామ భోగీన్ద్రం సుముఖస్య పితామహమ్।

నారదో మాతలిగిరా సమభ్యేత్యావదత్తతః।। 389 ।।

మాతలిః సురరాజ్యస్య యుద్ధేషు దియతః సఖా।

గుణకేశీం సుతాం దాతుం త్వత్పౌత్రాయ సమీహతే।। 390 ।।

తదాకర్ణ్యార్యకోఽవాదీత్సంబన్ధః శ్లాఘ్య ఏష న।

సుముఖస్య వయః కిం తు ప్రతిజ్ఞాతో గరుత్మతా।। 391 ।।

ఆర్యకేనేత్యవిహితే స్వయం మాతలిరబ్రవీత్।

వృత ఏవ మయా పుత్ర్యై సుముఖః సదృశో వరః।

పశ్యత్వేష సురాధీశం సోఽస్య శ్రేయో విధాస్యతి।। 392 ।।

ఇత్యుక్త్వా తం సమాదాయ మాతలిర్నారదానుగః।

స్వర్గం గత్వా దదర్శేన్ద్రముపేన్ద్రేణ సహ స్థితమ్।। 393 ।।

తతో మాతలివృత్తాన్తే నారదేన నివేదితే।

ఉవాచ శక్రం వాత్సల్యాద్విష్ణుః కారుణ్యనిర్భరః।। 394 ।।

సూత స్తే మాతలిః శక్ర రక్ష్యోఽస్య తనయాపతిః।

పీయూషం దీయతామస్మై దేవోఽయం క్రియతాం వరాత్।। 395 ।।

ఇత్యుక్తో విష్ణునా శక్రస్తం చకార గిరామరమ్।

భుజఙ్గమోఽథ లబ్ధాయుర్గుణకేశీమవాప్తవాన్।। 396 ।।

తం వృత్తాన్తమథ జ్ఞాత్వా కుపితో భుజగాన్తకః।

పక్షవాతైర్విఘటయన్దిక్కుటీర్దివమాయయౌ।। 397 ।।

సోఽబ్రవీద్వజ్రిణం వీరో విష్ణుం చ సురసంనిధౌ।

కథం మే వృత్తివిచ్ఛేదో భవద్భ్యాం క్రీడయా కృతః।। 398 ।।

విష్ణోర్భృత్యోఽహమిత్యేషా నూనమస్తి విమాననా।

వరదోఽహం గతో యస్య వాహతాం స్వేచ్ఛయాకులః।। 399 ।।

మయాపి నిహతా దైత్యా జాతోఽహమపి కశ్యపాత్।

అథాహం న్యూనతాం కేన యుష్మదభ్యర్థకో గతః।। 400 ।।

వహామి పక్షప్రాన్తేన త్రైలోక్యం విష్ణునా సహ।

ఇతి వాదినముద్దర్ప తం హసన్విష్ణురభ్యధాత్।। 401 ।।

సవ్యేతరం వహ సఖే బాహుం మే బలినాం వర।
సత్యమితాం తత స్తేఽహం జానే వాణీం ధృతిం తథా।। 402 ।।
ఇత్యుక్త్వాస్య భుజం స్కన్ధే నిదధే స హి లీలయా।
అదర్పశిక్షాగురుణా గురుణా తేన సోఽపతత్।। 403 ।।
వదనోద్గీర్ణరుధిరః సుప్తపక్ష్మోఽతిమూర్ఛితః।
సంరక్షితో భగవతా దయార్ద్రేణ ధృతిం యయౌ।। 404 ।।
ఇతి దర్పోఽవమానాయ వినాశాయైవ దుర్నయః।
దుర్యోధన వృథా దర్పం మా కృథా వ్యసనోదయమ్।। 405 ।।
యశఃసితజటాభారాః పృషత్కనఖదన్తురాః।
నృసిహా హి మహారాజ నృపభీమధనంజయాః।। 406 ।।

మాతలివరాన్వేషణమ్।। 7 ।।

శ్రుత్వేతి కణ్వ(ణ్వ)వచనం నిఃశ్వసన్వలితాననః।
స్పృశన్కరికరాకారమూరుమూరీకృతానయః।। 407 ।।
గూఢాభిపాతైర్విషమం లక్ష్మీసోపానవిభ్రమైః।
వక్షో విలోక్య రాధేయం తిర్యక్సంభావయన్దృశా।। 408 ।।
కృతకస్మేరకిరణైః కుర్వన్నపరచామరే।
పాదేనోవాచ విలిఖన్పాదపీఠం సుయోధనః।। 409 ।।
యాచే వదామి విహరామి హరామి శత్రూన్ప్రేష్యా భజే నను పరానితి మూఢావాఞ్ఛా।
దైవం హి జన్మలిఖితాలికపట్టలేఖాం దృష్ట్వా ముహుర్ముహురుదేతి శుభాశుభేషు।। 410 ।।
ఇత్యుక్తే ధార్తరాష్ట్రేణ విషణ్ణో నారదోఽవదత్।
అపి కేలికలాలోకః కలహైకకుతూహలీ।। 411 ।।
నిర్బన్ధాద్దుర్గ్రహాన్ధానాం దుఃఖాతఙ్కవిషద్రుమాః।
స్వయముప్తైః ప్రజాయన్తే హృది బీజైరివానయైః।। 412 ।।
గాలవాఖ్యో మునిః శిష్యో విశ్వామిత్రం గురుం పురా।

దదామి దక్షిణాం తుభ్యమిత్యవోచత్పునః పునః।। 413 ।।
ప్రత్యాఖ్యాతోఽపి బహుశస్తదేవ స యదావదత్।
తతో నిర్బన్ధకుపితో విశ్వమిత్రస్తమబ్రవీత్।। 414 ।।
దక్షిణావర్తశుద్ధానాం శతాన్యష్టౌ ప్రయచ్ఛ మే।
హయానాం శ్యామకర్ణానాం హిమకున్దేన్దువర్చసామ్।। 415 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా దుర్లభాన్మత్వా గాలవస్తద్విధాన్హయాన్।
దినైరేవాస్థిశేషోఽభూచ్చిన్తాశోకపరాయణః।। 416 ।।
స వయస్యం సమభ్యేత్య గరుడం పతతాం వరమ్।
తమర్థమనువేద్యాస్మై శుశోచానుశయాకులః।। 417 ।।
తతస్తమబ్రవీత్తార్క్ష్యో మామారుహ్య మునే దిశః।
విచిత్య శ్యామకర్ణాంస్తానశ్వాన్గుర్వర్థమాప్నుహి।। 418 ।।
ఇత్యుక్తః పక్షిరాజేన తమేవారుహ్య గాలవః।
ఉద్వేగమూర్చ్ఛితః ప్రాయాదర్ధమీలితలోచనః।। 419 ।।
స పశ్యన్వివిధాశ్చర్యాన్నాగాన్గగనసఙ్గినః।
పూర్వం పూర్వాం దిశం ప్రాప దేవానాం పూర్వమాలయమ్।। 420 ।।
పురా యమేన గురవే దక్షిణాయై నివేదితామ్।
దక్షిణాం చ తతః ప్రాయాత్పితరో యత్ర సోమపాః।। 421 ।।
పశ్చిమాం చ తతో గత్వా పశ్చాద్యత్ర రవిః కరాన్।
విసృజ్య వాసరస్యాన్తే ప్రవిశత్యమ్బుసాం నిధిమ్।। 422 ।।
ఉత్తరాం దిశమాస్థాయ పాపాదుత్తీర్యతే యయా।
యస్యాం విష్ణుపదం పుణ్యం మరుత్తం మఖభూస్తథా।। 423 ।।
భ్రాన్త్వా దిశస్తా ఋషభం ప్రాంశుం భూధరమాప్తవాన్।
తస్యోపవిష్టౌ శిఖరే చిరాద్గరుడగాలవౌ।। 424 ।।
తతః సిద్ధాం తదృశతుః శాణ్డిలీం నామ భాసురామ్।

కృతాతిథ్యౌ తయా తత్ర భుక్త్వా నిద్రామవాపతుః।। 425 ।।
గరుడో వీతనిద్రోఽథ మనోరథమచిన్తయత్।
ఏవంవిధా మునివధూర్యోగ్యా బ్రహ్మనికేతనే।
విష్ణోః శక్రస్య వా ధామ్ని ధ్యాత్వేతి విరరామ సః।। 426 ।।
తతః ప్రభాతే విస్రస్తపక్షః శీర్మకరాననః।
ప్రక్లిన్నమాంసకూటాభో బభూవ భృశవిహ్వలః।। 427 ।।
నివేదితాన్వయం పశ్చాత్ప్రణతం కరుమాకులా।
సపక్షం శాణ్డిలీ చక్రే తం దృశా బలవత్తరమ్।। 428 ।।
తామామన్త్ర్య తతో యాతస్తార్క్ష్యేణ సహ గాలవః।
గుర్వర్థచిన్తావిధురో న ధృతిం ప్రత్యపద్యత।। 429 ।।
తం వ్రజన్తం పథి మునిర్విశ్వామిత్రో యదృచ్ఛయా।
ఆయాతః సస్మితోఽవాదీన్మ్లానం లజ్జానతాననమ్।
క్వ తే మహ్యం ప్రతిజ్ఞాతా శ్యామకర్ణా హయాస్త్వయా।। 430 ।।
ఇత్యుక్త్వా కౌశికే యాతే గాలవం భృశదుఃఖితమ్।
ఉవాచ గరుడో ధ్యాత్వా తస్య కార్యస్య నిశ్చయమ్।। 431 ।।
ధనేన లభ్యతే సర్వం తచ్చ శక్రధనాధిపౌ।
దివ్యం ప్రేప్సూ ముదా యుక్తౌ రక్షతః పృథుసంచయౌ।। 432 ।।
ప్రాప్యన్తే ద్రవిణేనైవ శ్యామకర్ణాస్తురఙ్గమాః।
ఏక ఏవేశ్వరో రాజా యయాతిరమితానుగః।। 433 ।।
ఇత్యుక్త్వా గరుడో గత్వా యయాతిం మునినా సహ।
యజ్ఞవ్యయీకృతాశేషధనమశ్వానయాచత।। 434 ।।
సోఽబ్రవీదర్థితస్తేన శుల్కదేయాస్తి మే సుతా।
మాధవీ నామ తామేష వితీర్యాప్నోతు వాజినః।। 435 ।।
ఇత్యాభాష్య దదౌ కన్యామర్థిభఙ్గభయాన్నృపః।

గాలవస్తాం సమాదాయ విసృజ్య గరుడం యయౌ।। 436 ।।

హర్యశ్వం నామ స నృపం వీరం మతిమతాం వరమ్।

ఉవాచ రాజన్కన్యేయం త్వయా శుల్కేన గృహ్యతామ్।। 437 ।।

హయానాం శ్యామకర్ణానాం దేహి తేన నృపాత్మజామ్।

ఆత్మజం జనయిత్వైకం దాస్యామ్యేనాం పునస్తవ।

ఇతి సంవిదమాదాయ స తాం జగ్రాహ వాజిభిః।। 438 ।।

తతస్తస్యాం స కాలేన జయన్తమివ వాసవః।

పుత్రం వసుమనఃసంజ్ఞం వసువీర్యమజీజనత్।। 439 ।।

అథ తస్మాత్సమాదాయ యయాతితనయాం మునిః।

తయైవ సంవిదా ప్రాయాద్దివోదాసాయ భుభుజే।। 440 ।।

ప్రతర్దనాభిధేయస్య జాతే పుత్రే పునర్మునిః।

సమాదాయాశ్వశేషార్థీ వ్రజన్ప్రాప ఖగాధిపమ్।। 441 ।।

తమబ్రవీత్తురఙ్గానాం మయాప్తాని శతాని షట్।

శేషం సంప్రాప్త్యుపాయే మే సౌహార్దాచ్చిన్త్యాం త్వయా।। 442 ।।

ఇతి పృష్టో విషణ్ణేన మునినా వినతాత్మజః।

ఉవాచ షట్ శతాన్యేవ పృథివ్యాం సన్తి వాజినామ్।। 443 ।।

సహస్రం శ్యామకర్ణానామృచీకతపసా పురా।

ప్రాప్తం వివాహశుల్కార్థం వారుణం హయతోఽర్థతః।। 444 ।।

కాలేన తావతా తేషాం కస్మింశ్చిద్రాజసంగరే।

వైతస్తేన ప్రవాహేన హృతం శతచతుష్టయమ్।। 445 ।।

హయానాం షట్శతాన్యేవ తస్మాత్సన్తి మహీతలే।

అశ్వసంపూర్ణం కన్యాం దేహ్యేనాం గురవే సఖే।। 446 ।।

గరుడేనేత్యభిహితే గాలవస్తాంస్తురఙ్గమాన్।

దత్త్వా కన్యాం చ తాం ప్రాదాద్గురవే తనయావధి।। 447 ।।

విశ్వామిత్రస్తతస్తస్యాం తుర్య తనయమష్టకమ్।
జనయిత్వేన్ద్రసదృశం గాలవాయైవ తాం దదౌ।। 448 ।।
గాలవః శుభకృత్యోఽథ తనయాం తాం యయాతయే।
వరాదభ్రష్టకౌమారాం దదౌ పద్మసమాననామ్।। 449 ।।
తతో యయాతిర్దుహితుస్తస్యాశ్చక్రే స్వయంవరమ్।
చరాచరాణాం భూతానాం సమాజే పరికల్పితే।। 450 ।।
విచార్య మాధవీ తత్ర సురాన్సిద్ధర్షిభూమిపాన్।
వివిక్తం కాననం వవ్రే వరం తీర్థతపోధియా।। 451 ।।
తత్ర శాష్పాఙ్కురాహారమృగసబ్రహ్మచారిణీ।
సా చచార పరిత్రస్తా లోకశఙ్కాభయాదివ।। 452 ।।
యయాతిరథ కాలేన యజ్వా ప్రాప్య సురాలయమ్।
సర్వభూతావమానేన క్షీణపుణ్యోఽపతద్దివః।। 453 ।।
స పతన్నేవ దౌహిత్రైః స్వపుణ్యైనాష్టకాదిభిః।
పునరారోపితః స్వర్గే పుత్ర్యా చ తపసా తయా।। 454 ।।
ప్రాప్తవాని(న)తినిర్బన్ధాద్గాలవో దుఃఖవిక్రియామ్।
యయాతిశ్చాతిమానేన నిపపాత మహీతలమ్।। 455 ।।

గాలవచరితమ్।। 8 ।।

నారదేనేతి కథితం ధృతరాష్ట్రః సుయోధనమ్।
కృష్ణశ్చ భీష్మద్రోణౌ చ గాన్ధారీ చేదమూచిరే।। 456 ।।
దుర్యోధనహితం వాక్యం బుధ్యస్వ స్వకులశ్రియే।
మా గమః పార్థకోపాగ్నౌ మోహాద్బాలపతఙ్గవత్।। 457 ।।
సంధాయ పాణ్డుతనయైర్వసుధాం వసుధామభిః।
ప్రవర్ధమానవిభవైర్భుక్త్వా కీర్తిమహాపయన్।। 458 ।।
శ్రుత్వైతద్గాఢసంరమ్భో జగాద ధృతరాష్ట్రజః।

అవశ్యంభావినో భావా భవన్త్యేవానివర్తినః ।। 459 ।।
జయో వా సంశయ లక్ష్మ్యా వధో వా స్వర్గదో యుధి।
న హ్యేకమనయోః పక్షమహం పశ్యామి నిర్మలమ్ ।। 460 ।।
అశిక్షితప్రణామానాం పృథ్వీమూల్యం మనస్వినామ్।
త ఏవ ప్రణతాః శత్రౌ లభన్తే న వరాటికామ్ ।। 461 ।।
ప్రవృత్తదర్పా వైరాక్తాః పాణ్డవా మానినో భువి।
సూచ్యగ్రపరిమాణేఽపి కిమన్యన్మే న భాగినః ।। 462 ।।
ఇత్యుక్త్వా కౌరవః కృష్ణగ్రహణే జాతనిశ్చయః।
నిర్గత్య కర్ణప్రముఖైః సంమన్త్ర్య పునరావిశత్ ।। 463 ।।
తేషాం తదిఙ్గితం జ్ఞాత్వా సాత్యకిర్ధీమతాం వరః।
న్యవేదయదసంరమ్భాత్కృష్ణాయాకృష్ణకర్మణే ।। 464 ।।
తతః కోపానలజ్వాలా జటాభిరివ పూరయన్।
తాం సభాం కైటభారాతిర్ఘోరం వపురదర్శయత్ ।। 465 ।।
సర్వదేవమయే తస్య శరీరే భాస్వరత్విషః।
రూపం తస్యోగ్రమాలోక్య ముముహుః పృథివీశ్వరాః ।। 466 ।।
అనన్తమప్రమేయం తద్విశ్వరూపమధోక్షజః।
దర్శయిత్వా మునీన్సర్వాన్సమామన్త్ర్య వినిర్యయౌ ।। 467 ।।
రథేన ఘనఘోషేణ భాస్వద్గరుజలక్ష్మణా।
విదురావసథం గత్వా స కున్తీం ద్రష్టుమావిశత్ ।। 468 ।।
తం భ్రాతుః పుత్రమాయాతం పరిష్వజ్య హరిం పృథా।
పుత్రాణాం కుశలం శ్రుత్వా బభాషే సాశ్రులోచనా ।। 469 ।।
కృష్ణ మద్వయసా వాచ్యస్త్వయా ధర్మసుతో ఘృణీ।
ఆర్జవం బ్రహ్మసులభం న తే క్షత్రియ శోభతే ।। 470 ।।
పరార్థ్యవచనో రాజా యాచసే విభవం నిజమ్।

పాపాన్పాపసహాయాంశ్చ కిం న జానాసి కౌరవాన్।। 471 ।।

అజ్ఞాతపరమార్థానాం వ్యవహారపారజ్ముస్త్వమ్।

అష్టాకపాలవిప్రాణాం జాడ్యమేవంవిధం క్షమమ్।। 472 ।।

విదురా స్వసుతం పూర్వం రాజానం శత్రుభిర్జితమ్।

ఉవాచారమ్భవిముఖం న రాజాభరణం క్షమా।। 473 ।।

క్షమతే విస్మృతక్రోధో నికారం యః కృతాగసామ్।

గణనాపూరణం లోకే స పుంసాం ధర్మపుత్రకః।। 474 ।।

వరం కణ్టకవాన్వృక్షో న శమీ సరలాశయా।

స్పృహణీయా వరం వన్ధ్యా న మాతా శాన్తతేజసామ్।। 475 ।।

మాత్రా విదురయేత్యుక్తః సంజయో నామ భూపతిః।

జయోద్యోగకృతోత్సాహశ్చకారారినిబర్హణమ్।। 476 ।।

గాణ్డీవధన్వా భగవాన్వాచ్యస్తద్దక్షిణోచితమ్।

ఉత్తేజనం తు భీమస్య న వీరస్యోపయుజ్యతే।। 477 ।।

ఇతి బ్రువాణామామన్త్ర్య తాం పాణ్డుతనయాన్ప్రతి।

దారుకప్రేరితైరశ్వైర్జగామ గరుడధ్వజః।। 478 ।।

భగవద్యానమ్।। 9 ।।

తస్మిన్ప్రయాతే సంత్రస్తో ధృతరాష్ట్రోఽథ సంజయమ్।

పప్రచ్ఛ చారౌరన్విష్య చరితం కౌటభద్విషః।। 479 ।।

శ్రుతం సంజయ కంసారే ర్వజతో నయశాలినః।

కాపి మన్త్రకథా స్వైరం రాధేయేన సహాభవత్।। 480 ।।

ఏకస్త్వం ధీమతాం ధుర్యో యది జానాసి కథ్యతామ్।

ఇతి పృష్టో నరేన్ద్రేణ సంజయః ప్రత్యభాషత।। 481 ।।

శ్రుతం కథయతోర్గూఢం కర్ణకేశవయోర్మయా।

అనుమాన్య ముహుః కర్ణమిదమూచే జనార్దనః।। 482 ।।

దేవేన రవిణా కున్త్యాం జాతస్త్రైలోక్యచక్షుషా।
పాణ్డోస్త్వం తనయః కర్ణ క్షేత్రజో ధర్మజాగ్రజః।। 483 ।।
తదేహి కౌరవాంస్త్యక్త్వా సోదరాన్పాణ్డునన్దనాన్।
సహితస్తైర్వసుమతీం భుఙ్క్ష్వ శక్ర ఇవామరైః।। 484 ।।
శ్రుత్వైతత్సాదరం వీరః కర్ణః కృష్ణమభాషత।
భగవన్సర్వమేవాహం జానే సంభవమాత్మనః।। 485 ।।
కిం తు భుక్తం చ పీతం చ విస్రబ్ధం యస్య మన్దిరే।
దుర్యోధనస్య తస్యాహం ద్రోహేణ సుహృదో విభోః।। 486 ।।
సహస్రరశ్మేస్తనయః కర్ణోఽహం కథమచ్యుత।
మిత్రద్రోహపరీవాదకలఙ్కం కామయే శ్రియమ్।। 487 ।।
కిరీటినా మయి హతే భీమేన చ సుయోధనే।
అవశ్యం పృథివీం కృత్స్నామవాప్స్యతి యుధిష్ఠిరః।। 488 ।।
మత్కృం నైవ వాచ్యోఽసౌ జ్ఞాత్వా మాం భ్రాతరం హి సః।
ప్రాప్యమప్యఖిలం రాజ్యం నిజం నైవ లభిష్యతే(?)।। 489 ।।
అస్మిన్విధాతృవిహితే క్షత్త్రక్షేత్రక్షయే యుధి।
పార్థాన్ద్రక్ష్యసి వైకుణ్ఠవీరాన్విజయశాలినః।। 490 ।।
భుఞ్జానః పాయసం స్వప్నే సఘృతం ధవలామ్బరః।
అస్థిసంచయమారూఢో మయా దృష్టో యుధిష్ఠిరః।। 491 ।।
సహస్రపాదే ప్రాసాదే భ్రాతృభిః పరివారితః।
శుద్ధమాల్యో మహోత్సాహః స ఏవాలోకితః పునః।। 492 ।।
అత్యుచ్చగిరిశృఙ్గస్థో దృష్టః శ్రీమాన్వృకోదరః।
కిరీటీ త్వత్సహాయశ్చ పాణ్డురద్విపమూర్ధని।। 493 ।।
సానుగః కౌరవపతిః శోణమాల్యానులేపనః।
దక్షిణాశాం వ్రజన్దృష్టే మయా గర్దభవాహనః।। 494 ।।

దృష్టాశ్చ ధవలోష్ణీషా ద్రౌణిహార్దిక్యగౌతమాః।
తాన్వినా ధ్రువమస్మాసు కృతాన్తో విచరిష్యతి।। 495 ।।
దృశ్యన్తే దుర్నిమిత్తాని యథా ఘోరాణి కేశవ।
తథా జానే న నః శేషో గాణ్డీవేన భవిష్యతి।। 496 ।।
ఇతి కర్ణేన కథితే స్వైరం వినయశాలినా।
తం సమామన్త్ర్య భగవాఞ్జగామ గరుడధ్వజః।। 497 ।।

కర్ణోపనివాదః।। 10 ।।

కృష్ణే ప్రయాతే విదురః కున్తీం తనయవత్సలామ్।
ఉవాచాభ్యేత్య కుటిలం దుర్యోధనవిచేష్టితమ్।। 498 ।।
అనునీతోఽపి బహుశో ముమూర్షుర్ధృతరాష్ట్రజః।
అస్మద్వచో న గృహ్ణాతి పథ్యం బాల ఇవాతురః।। 499 ।।
అమానినే గతే కృష్ణే కురుపాణ్డవసంగరే।
ధ్రువం ప్రవృత్తే నిఖిలా పృథివీ భవిష్యతి।। 500 ।।
శ్రుత్వైతద్విదురేణోక్తం కున్తీ చిన్తాకులాశయా।
కర్ణం జపపరం ప్రాయాత్సి్థతం భాగీరథీతటే।। 501 ।।
ఆపృష్ఠతాపాదుద్యన్తం తం భాస్కరముపస్థితమ్।
ప్రతీక్షమాణా సా తస్థౌ ప్రౌఢతాపక్లమార్దితా।। 502 ।।
జపాన్తే తాం సమాలోక్య కర్ణో విరచితాఞ్జలిః।
రాధేయః సూతపుత్రోఽహం కిం కరోమీత్యభాషత।। 503 ।।
సా తం బభాషే వాత్సల్యాత్కానీనస్త్వం సుతో మమ।
జనకస్తే సహస్రాంశుర్న సూతః పృథుతేజసః।। 504 ।।
యుధిష్ఠిరేణ సంగమ్య భ్రాత్రా వనయశాలినా।
భుఙ్క్ష్వ వీర మహీం కృత్స్నాం మా పాపాన్కౌరవాన్భజ।। 505 ।।
ఇతి మాత్రార్థితః కర్ణస్తదేవోదీరితం దివః।

సాక్షాద్దేవేన రవిణా శుశ్రావ విపులాశయః।। 506 ।।
సోఽవదత్ప్రణతః కున్తీం మాతర్జానే త్వయోదితమ్।
వృద్ధస్యాధిరథేః కింతు నాస్థాం హాతుమహం విభుః।। 507 ।।
ఆజన్మసంభృతస్తస్య స్నేహాన్మయి మనోరథః।
కథమేకపదే యాన్తు నీచసౌహార్దవద్ధృథా।। 508 ।।
బహిశ్చరం జీవితం చ న త్యాజ్యో మమ కౌరవః।
సర్వావస్థాసు యస్యాహం బన్ధుః స్వామీ గురుః సుహృత్।। 509 ।।
ర్కిత్వస్మిన్సమయే మాతస్తవ పుత్రాన్వినార్జునమ్।
న హనిష్యామి మా తేఽస్తు ప్రమయోఽయం వృథా మయి।। 510 ।।
మయా హతే ఫల్గునే వా హతే పార్థేన వా మయి।
పఞ్చపుత్రైవ భవతీ కిమన్యద్విచరిష్యతి।। 511 ।।
ఉక్తే వైకర్తనేనేతి ముహుః కమ్పితమానసా।
తమామన్త్ర్య యయౌ గూఢం విదురావసథం పృథా।। 512 ।।

కర్ణకున్తీసమాగమః।। 11 ।।

భగవానథ సంప్రాప్య పాణ్డవాన్కైటభాన్తకః।
న్యవేదయత్కౌరవాణామభిప్రాయం దురన్తరమ్।। 513 ।।
తతో బభూవ సంరమ్భః సత్త్వోత్సాహసముద్ధతః।
సేనాసు పాణ్డుపుత్రాణాం విజయారమ్భవిభ్రమః।। 514 ।।
కృష్ణస్యానుమతే వీరం ధృష్టద్యుమ్నం మహాభుజమ్।
పాణ్డవాః పావకాజ్జాతం సేనాపతిమకల్పయత్।। 515 ।।
అభిషిక్తే తతస్తస్మిన్ప్రహృష్టే విపులౌజసి।
యుధిష్ఠిరః కురుక్షేత్రం ప్రతస్థే విపులైర్బలైః।। 516 ।।
తస్య రాజసముద్రస్య సోత్సాహం పరిసర్పతః।
నిర్ఘోషో వాహినీసఙ్ఘసంఘర్షప్రభవోఽభవత్।। 517 ।।

గజవాజిరథోద్ధూతసాన్ద్రధూలీకదమ్బకైః।
జ్వలిష్యతః శత్రువహ్నేర్ధూమోఽపీడాయితం పురః॥ 518 ॥
దివాకరకరస్పృష్టరత్నాభరణరోచిషః।
విచేరుర్భూభుజాం హేమనారాచనిచయా ఇవ॥ 519 ॥
బన్దిభిర్గీయమానాస్తే యశోవిక్రమలాఞ్ఛనైః।
నామభిర్మేనిరే వీరా దేవానపి న దుర్జయాన్॥ 520 ॥
కర్మతాలానిలోద్ధూతగజసిన్దూరరేణవః।
చక్రిరే రుధిరావర్తపూర్ణామివ నభస్తటీమ్॥ 521 ॥
కురుక్షేత్రమథాసాద్య సకృష్ణాః పాణ్డునన్దనాః।
నద్యాస్తీరే హిరణ్వత్యా రాజ్ఞాం స్థానాన్యకల్పయన్॥ 522 ॥
పరిస్వాపరిరూఢాని శిబిరాణి నరేశ్వరాః।
కృష్ణార్జునోపదిష్టాని సాదరం భేజిరే నరాః॥ 523 ॥
సంనివిష్టే కురుక్షేత్రే రాజభిః సహ పాణ్డవే।
ననాదేవ మహీ క్లిష్టా శఙ్ఖదున్దుభినిఃస్వనైః॥ 524 ॥
అత్రాన్తరే కురుపతిః సహస్రైర్భూభుజాం వృతః।
నిర్యయౌ పృథివీం కుర్వన్ధ్వజచ్ఛత్రమయీమివ॥ 525 ॥
స దశైకాధికాః శ్రీమాన్కర్షన్నక్షౌహిణీః ప్రభౌ।
ప్రభా ఇవ సహస్రాంశుః సరిత్పతిరివాపగాః॥ 526 ॥
కరవాలా బభుస్తస్య గజశైలాకులే బలే।
భూపీడితా ఇవ వ్యాలాః పాతాలవివరోత్థితాః॥ 527 ॥
స విలోక్య మహీపాలాన్ద్రోణకర్ణకృపాదిభిః।
సహితోఽభ్యేత్య వినయాద్దేవవ్రతమభాషత॥ 528 ॥
అస్తు నః శక్తిమాన్వీరః కార్తికేయ ఇవాపరః।
మహత్యస్మిన్రణారమ్భే వాహినీనాం విభుర్భవాన్॥ 529 ॥

ఇత్యర్థితః కౌరవేణ వ్యాజహార పితామహః।
ఏషోఽహం తవ సేనానీర్యోత్స్యే పాణ్డుసుతానితి।। 530 ।।
సదావరోపయిష్యామి యోద్ధాయుతవధాదపి।
న చాపమేతదిత్యేతాం విద్ధి మే యుధి సంవిదమ్।। 531 ।।
ఇతి వాదిని గాఙ్గేయే ధార్తరాష్ట్రేన సాదరమ్।
అభిషిక్తే జగత్కృత్స్నం చకమ్పే సాశనిస్వనమ్।। 532 ।।
కురుక్షేత్రమథాసాద్య దుర్యోధనగిరా శనైః।
రత్నవన్తి విభక్తాని శిబిరాణ్యభజన్నృపాః।। 533 ।।

యుధిష్ఠిరనిర్యాణయాత్రా।। 12 ।।

శ్రుత్వా యుధిష్ఠిరో భీష్మం కృతం సేనాపతిం పరైః।
ఉవాచ భూమిపాన్సర్వాననుజాంశ్చ హరేః పురః।। 534 ।।
పూర్వం భీష్మేణ నో యుద్ధం భవిష్యతి మహౌజసా।
జమ్భారిరపి నో యస్య సమరే గణనాస్పదమ్।। 535 ।।
చరితం విక్రమోదారం గాయన్తి త్రిదశాఙ్గనాః।
యత్తా భవన్తస్తిష్ఠన్తు శక్యతే న స హేలయా।। 536 ।।
యుధి ధైర్యనిధిర్వక్తుం ధౌరేయః సర్వధన్వినామ్।
ఇత్యుక్త్వా విదధే ధీమాన్కృష్ణస్యానుమతే నృపః।। 537 ।।
పతీన్సప్తసు సేనాసు సప్తశక్రపరాక్రమాన్।
మాత్స్యద్రుపదశైనేయధృష్టకేతుశిఖణ్డినః।। 538 ।।
మాగధః పార్షతశ్చేతి తత్సేనాపతయోఽభవన్।
ఇనో బభూవ తేషాం చ ధృష్టద్యుమ్నస్తరస్వినామ్।
తస్యోపరి పరిద్రష్టా పార్థోఽభూత్కృష్ణపాలితః।। 539 ।।
అత్రాన్తరే హలధరస్తుల్యో భీమసుయోధనౌ।
ప్రియౌ శిష్యౌ సదా మత్వా శనైస్తం దేశమాయయౌ।। 540 ।।

స ధర్మరాజమామన్త్ర్య సానుజం సజనార్దనమ్।
బన్ధుయుద్ధవిరక్తాత్మా ద్రష్టుం తీర్థాన్యగాత్కృతీ।। 541 ।।
తస్మిన్గతే సమభ్యాయాత్పాణ్డవాన్భీష్మకాత్మజః।
రుక్మీ నామ కరే యస్య మాహేన్ద్రవిజయం ధనుః।। 542 ।।
అక్షౌహిణ్యా వృతః శ్రీమాన్విజితాఖిలభూమిపః।
సోఽభ్యేత్య మదసంరబ్ధః సవ్యసాచినమబ్రవీత్।। 543 ।।
కరోమి తవ సాహాయ్యం సమరేఽస్మిన్విశఙ్కటే।
భీష్మద్రోణౌ హనిష్యామి యది భీతోఽసి ఫల్గున।। 544 ।।
శ్రుత్వైతదర్జునోఽవాదీదసంరమ్భః స్మితోత్తరమ్।
బత భీతపరిత్రాతా పరిభ్రామ్యసి భూతలే।। 545 ।।
నివాతకవచోచ్ఛేదే గన్ధర్వవిజయేఽపి వా।
గోగ్రహే వా సఖా కశ్చిత్కో భవేన్మే భవద్విధః।। 546 ।।
యథాగతం వ్రజేత్యుక్తః స సావజ్ఞం కిరీటినా।
తదేవ గత్వా దర్పాన్ధో దుర్యోధనమభాషత।। 547 ।।
తేనాపి మానినా త్యక్తః స జగామ నిజాం పురీమ్।
తస్మిన్ప్రయాతే వలయోరారమ్భో విపులోఽభవత్।। 548 ।।
అస్మిన్నవసేర రాజా ధృతరాష్ట్రః సుతప్రియః।
పప్రచ్ఛ సంజయం చేష్టాం కురుపాణ్డవసేనయోః।। 549 ।।
స తేన పృష్టః ప్రోవాచ సంనివిష్టే బలద్వయే।
ఉలూకం శకునేః సూనుమాదిదేశ సుయోధనః।। 550 ।।
గచ్ఛ కౌరవ్య కౌన్తేయం బ్రూహి భూపాలసంసది।
మా విలమ్బస్వ సమరే దీర్ఘదీర్ఘపరాశ్రయః।। 551 ।।
ఇష్టేభ్యో దత్తసర్వస్వః కురుష్వ ప్రియసంగమాన్।
ఉపస్థితం నాతిదూరాద్యుద్ధం శాన్తనవేన వః।। 552 ।।

ఇతి దుర్యోధనేనోక్తో గత్వా సౌబలసంభవః।
తదేవోవాచ భూపాలమధ్యే భీమార్జునాగ్రజమ్ ।। 553 ।।
తమూచతుః క్రుధా తామ్రనేత్రౌ కృష్ణధనంజయౌ।
ఉలూక కాలపక్వోఽసౌ ప్రాతర్ద్రష్టా సుయోధనః ।। 554 ।।
మనయతే యశ్చ గాఙ్గేయం సమరేఽస్మిన్పరాయణమ్।
తమేవ ద్రక్ష్యతి శరైశ్ఛిన్నం గాణ్డీవనిర్గతైః ।। 555 ।।
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టస్తాభ్యాం గాన్ధారనన్దనః।
గత్వా తద్ధార్తరాష్ట్రాజ యాజమధ్యే న్యవేదయత్ ।। 556 ।।

ఉలూకయానమ్ ।। 13 ।।

సుయోధనేన పృష్టోఽథ రథసంఖ్యాం పితామహః।
ఉవాచ కల్పయన్వీరవక్త్రేషుపులకశ్రియమ్ ।। 557 ।।
శృణు సేనానివేశేఽస్మిన్పరేషామాత్మనస్తథా।
సంగమే సర్వవీరాణాం మహారథాన్తరమ్ ।। 558 ।।
ప్రవరస్త్వం రథో రాజన్భ్రాతృభిః సహితో రథైః।
ఆత్మనశ్చ గుణాన్తవక్తుం ప్రగల్భన్తే న మాదృశః ।। 559 ।।
హార్దిక్యోఽతిరథో వీరో మద్రరాజశ్చ తత్సమః।
భూరిశ్రవా రథాగ్ర్యాణాం ప్రవరో యూథపాధిపః ।। 560 ।।
రథః సుదక్షిణో రాజా సైన్ధవో ద్విగుణో రథః।
విన్దానువిన్దౌ నీలశ్చ ప్రఖ్యాతాః స్యన్దనోత్తమాః ।। 561 ।।
సుశర్మా సానుజో వీరో రథో వీరతరో మమ।
లక్ష్మణస్తవ పుత్రశ్చ భ్రాతా దుఃశాసనశ్చ తే ।। 562 ।।
ఖ్యాతౌ రథోత్తమౌ వీరౌ దణ్డధారశ్చ భూపతిః।
రథోత్తమౌ మహావీరానుగ్రాయుధబృహద్బలౌ ।। 563 ।।
శారద్వతః కృపో వీరో యూథపానాం తు యూథపః।

రథో గాన్ధారనృపతి శకునిర్మాతులస్తవ।। 564 ।।

రుద్రస్య తేజసా యుక్తో ద్రౌణిః శతగుణో రథః।

ద్రోణశ్చ రథయూథానాం ప్రణేతా త్రిగుణో రథః।। 565 ।।

సత్యశ్రవా రతోదారో వృషసేనో మహారథః।

జలసంధో రథవరో మాగధోఽతిరథః స్మృతః।। 566 ।।

బాహ్లికస్తత్సమో వీరః సత్యమానుత్తమో రథః।

అలాయుధో(అలంబుషో)రాక్షసేన్ద్రః ప్రఖ్యాతో రథసత్తమః।। 567 ।।

ప్రాగ్జ్యోతిషో బహుగుణో భగదత్తో రథాధిపః।

రథో గాన్ధారతనయౌ భ్రాతరౌ వృషకాచలౌ।। 568 ।।

ఘృణీ ప్రసాదనిరతో వర్మకుణ్డలవర్జితః।

పురుషః కత్థనో నీచః కర్ణ ఏవ రథోత్తమః।। 569 ।।

శ్రుత్వైతత్క్రోధతామ్రాక్షః కర్ణో నాగ ఇవాశ్వసన్।

ఉవాచ బత వృద్ధోఽపి భీష్మ బాలాయసే ధియా।। 570 ।।

మోహాదకారణద్వేషాద్దర్పాద్వా మర్మదారణమ్।

సతతం పాప కటుకం భాషమాణో న లజ్జసే।। 571 ।।

ఉపస్థితేషు యుద్ధేషు మహత్సు నయవేదిభిః।

అపి మిథ్యాస్తుతిపదైః క్రియన్తే భీరవో భటాః।। 572 ।।

వోఢవ్యే రాజకార్యేఽస్మిన్మహతాం యద్విమాననమ్।

కురుషే తదహం జానే పరైర్న్యస్తోఽసి భేదకః।। 573 ।।

న తచ్చిత్రమిదం మన్యే రథసంఖ్యా యదుచ్యతే।

శౌర్యం తేజశ్చ శూరాణాం వచసా గణ్యతే కథమ్।। 574 ।।

యది దుర్యోధనో రాజా సహతే కార్యగౌరవాత్।

తదస్మాకం కిమాయాతం న్యక్కారం యత్క్షమామహే।। 575 ।।

అహం జేష్యామి పార్థానాం విపులం బలమాగతమ్।

ఉచ్చైః కృతోఽసి మిథ్యైవ కిం కుర్మో భీష్మ భూభుజా।। 576 ।।

మయా జితేఽథవా శత్రౌ యశస్త్వా ప్రతిపద్యతే।

అహతే త్వయి గాఙ్గేయ తస్మాద్యోత్స్యే న పాణ్డవైః।। 577 ।।

ఇత్యుక్తే సూతపుత్రేణ వీరః శాన్తనవోఽబ్రవీత్।

విశ్రాన్తే యుధ్యమానే వా కా నామాస్థా రణే త్వయి।। 578 ।।

అస్మిన్నుపస్థితే కార్యే రాజ్ఞః సుచిరచిన్తితే।

భేదః సంరక్ష్యతేఽస్మాభిర్యేన కర్ణ న హన్యసే।। 579 ।।

ఇతి బ్రువన్కౌరవేణ పృష్టః శాన్తనవః పునః।

ఉవాచ పాణ్డవబలే రథానాం సారఫల్గుతామ్।। 580 ।।

స్వయం యుధిష్ఠిరో రాజా యమౌ చ బలినాం వరౌ।

మహారథా మహోత్సాహాశ్చరిష్యన్తి బలే తవ।। 581 ।।

రథస్త్వష్టగుణో భీమః శూరో రథశతాధిపః।

విదితం సర్వవీరాణాం యాదృశః ఫల్గునో రథః।। 582 ।।

ద్రౌపదేయా రథాః పఞ్చ తథా వైరాటిరుత్తరః।

అభిమన్యుః పితుస్తుల్యో దేవస్య చ సురద్విషః।। 583 ।।

ప్రవరో రథయూథానాం సాత్యకిః సత్యవిక్రమః।

రథౌ మమ మతౌ వీరౌ యుధామన్యూత్తమౌజసౌ।। 584 ।।

విరాటద్రుపదౌ వృద్ధౌ దృష్టసారౌ మహారథౌ।

ధృష్టద్యుమ్నః శిఖణ్డీ చ ఖ్యాతావతిరథౌ భువి।। 585 ।।

కృతవర్మా త్వర్ధరథో ధృష్టద్యుమ్నసుతః శిశుః।

ధృష్టకేతుః క్షత్రదేవో జయన్తశ్చిత్రజిజ్జయః।। 586 ।।

కున్తిభోజశ్చేకితానః పఞ్చ వీరాశ్చ కేకయాః।

శైబ్యశ్చ కాశిరాజశ్చ మతాః సర్వే రథోత్తమాః।। 587 ।।

శఙ్ఖాదయో మత్స్యపుత్రా వారక్షేమశ్చ భూపతిః।

చిత్రాయుధః సత్యధృతిః సేనాబిన్దుశ్చ పౌరవః।। 588 ।।

పురజిచ్చన్ద్రసేనశ్చ శ్రేణిమాంశ్చ మహారథాః।

రోచమానశ్చ తత్తుల్యో వసుదానశ్చ సాత్మజః।

ద్రౌపదః సత్యజిద్వీరో మతో మేఽష్టగుణో రథః।। 589 ।।

ఘటోత్కచో బహుగుణో యూథపప్రవరో రథః।

అన్యే త్వర్ధరథా వీరాః పార్థివాః పాణ్డునన్దనాః।। 590 ।।

రథాతిరథసంఖ్యా।। 14 ।।

ఏతాన్సర్వానహం యోత్స్యే గుప్తాన్గాణ్డీవధన్వనా।

అప్యుద్యతాస్త్రః స్త్రీరూపమేకం ముక్త్వా శిఖణ్డినమ్।। 591 ।।

పురా విచిత్రవీర్యస్య భ్రాతురర్థే మయా పురః।

రాజ్ఞో హృతాః కాశిపతేస్తిస్రః కన్యాః స్వయంవరే।। 592 ।।

అమ్బామ్బికామ్బాలికా చ తా నరేన్ద్ర ప్రమాథినః।

రథే మే యుద్ధ్యమానస్య లతా ఇవ చకమ్పిరే।। 593 ।।

ప్రస్థితం మాం తతో దృష్ట్వా నిర్జితాసేషభూమిపమ్।

ఉవాచామ్బాభిధా జ్యేష్ఠా తాసాం కమలలోచనా।। 594 ।।

సాల్వరాజో మయా పూర్వం మనసా దయితో వృతః।।

నాకామామబలాం వీర బలాన్మాం హర్తుమర్హసి।। 595 ।।

ఏతదాకర్ణ్య సహసా తామహం జ్వలితామివ।

అత్యజం భారతకులే కలఙ్కపరిహారధీః।। 596 ।।

సా గత్వా సాల్వనృపతిం సంకల్పం వినివేద్య తమ్।

ఉవాచ భజ మాం నాథ ప్రణయాత్స్వయమాగతామ్।। 597 ।।

ఇత్యుక్తో మృగశావాక్ష్యా తయా సాల్వమహీపతిః।

వృ(హృ)తాన్యేనేతి తాం మానీ జ జగ్రాహ కులోద్ధతః।। 598 ।।

సా ద్వైవాదుభయభ్రష్టా గత్వా దుఃఖాత్తపోవనమ్।

మునీన్యయాచే ప్రవ్రజ్యాం స్వవృత్తాన్తం నివేద్య తమ్ ।। 599 ।।

తస్యా ఏవాథ రాజర్షిస్తత్ర మాతామహః స్థితః ।

విషణ్ణస్తత్కథాం శ్రుత్వా బభాషే హోత్రవాహనః ।। 600 ।।

మహేన్ద్రపర్వతే పుత్రి రామో భృగుకులోద్వహః ।

వర్తతే కరుణాసిన్ధుర్గచ్ఛ తం శరణం విభుమ్ ।। 601 ।।

శిష్యో హి తస్య వచసా గురోః శన్తనునన్దనః ।

గ్రహీష్యతి పరిత్యక్తామపి త్వాం మా శుచం కృథాః ।। 602 ।।

ఇత్యుక్తే జామదగ్న్యస్య జ్యేష్ఠః శిష్యః కృతవ్రతః ।

యదృచ్ఛయా సమభ్యాయాత్తం దేశం మునిసేవితమ్ ।। 603 ।।

స శ్రుత్వా పూజితః కన్యాకథాం తాం హోత్రవాహినీభ్ ।

ఉవాచ ప్రాతరాగన్తా రామః స్వయమిదం వనమ్ ।। 604 ।।

ఉక్తే కృతవ్రతేనేతి తస్మిన్యాతేఽథ వాసరే ।

ప్రాతః శ్రీమాన్స్వయం రామో భాస్వరః ప్రత్యదృశ్యత ।। 605 ।।

తం పూజితం మునివరైః ప్రణమ్యాలంకృతాసనమ్ ।

రాజపుత్రీ కృపాసిన్ధుం సబాష్పా శరణం యయౌ ।। 606 ।।

తస్యా వృత్తాన్తమాకర్ణ్య సోఽవదత్సరలాశయః ।

పుత్రి మద్వచసా భీష్మో న త్వాం త్యక్ష్యతి గౌరవాత్ ।। 607 ।।

ఏషోఽహం కౌరవక్షేత్ర గత్వా శాన్తనవం స్వయమ్ ।

అనుశాస్య విధాస్యామి దక్షిణం త్వత్సమీహితే ।। 608 ।।

ఇత్యుక్త్వా శిష్యసహితస్తాం సమాదాయ భార్గవః ।

కురుక్షేత్రం యయౌ తేజః పుఞ్జైరాపూరయన్దిశః ।। 609 ।।

సాక్షాదభ్యాగతం జ్ఞాత్వా మునిం మాన్యం దివౌకసామ్ ।

ప్రత్యుద్గతోఽహం సహసా పురస్కృత్య పురోధసమ్ ।। 610 ।।

రామో మామాగతం దృష్ట్వా పూజామాదాయ సానుగః ।

ఉవాచ భీష్మ కన్యేయం హృతా త్యక్తా చ కిం త్వయా।। 611 ।।

త్వద్విసృష్టా పరిత్యక్తా సాల్వేనాపి దురాత్మనా।

గృహాణైనాం మమ గిరా భ్రాతురర్థే మనస్వినీమ్।। 612 ।।

ఏతద్గురోర్నిశమ్యాహం వచనం కరుణానిధేః।

అవదం నః కులే నేయముచితా భావదూషితా।। 613 ।।

స్వయం యాతాం సాల్వపతిం తేన త్యక్తాం చ మద్భయాత్।

కథం కులకలఙ్కాయ గృహ్ణీమ్యేనాం భవద్గిరా।। 614 ।।

ప్రసీద భగవన్నైతద్వక్తుమర్హస్యసాంప్రతమ్।

మయేత్యభిహితో రామః కోపాదాకులితోఽవదత్।। 615 ।।

శిష్యో భూత్వా కథం భీష్మ మోహాన్మామవమన్యసే।

ఉపస్థితో వినాశస్తే మదాజ్ఞాభఙ్గకారిణః।। 616 ।।

అహో బత న జానీషే నవరాజనయవంశజః।

త్రిః సప్తకృత్వ క్షపితక్షత్రం మాం హేహయాన్తకమ్।। 617 ।।

ఇత్యహం తద్వచః శ్రుత్వా పునః పునరుదీరితమ్।

అవోచం కించిదుద్భిన్నకోపస్వేదార్ద్రవిగ్రహః।। 618 ।।

ఉపదేష్టా సతాం వృత్తే గురురుత్యుచ్యతే బుధైః।

స ఏవోత్పథమాపన్నః పరిత్యాజ్య ఇతి శ్రుతిః।। 619 ।।

స త్వం ధర్మదపేతేఽర్థే మాం నియోక్తుమిహోద్యతః।

అర్హోఽసి మమ బాణాగ్రే క్షత్రియాచారసంగరే।। 620 ।।

అశూరాస్తే పురా సర్వే నిహతాః క్షత్రియాస్త్వయా।

మన్యేఽహం జాతవాన్కశ్చిన్న తదా మాదృశో జనః।। 621 ।।

యథేష్టం వీర యుధ్యస్వ శిష్యైరనుగతో నృపైః।

చాపద్వితీయః సజ్జోఽహం త్వద్దర్పోచ్ఛిత్తయే యతః।। 622 ।।

మయేత్యుక్తే గరుర్గర్వాత్తేజస్వీ భృగునన్దనః।

ఉదతిష్ఠత్కురుక్షేత్రే వీరః సమరసంముఖః।। 623 ।।
తస్మిన్దివ్యరథారూఢే దీప్తాస్త్రే భాసురత్విషి।
యుయుత్సుం జాహ్నవీ దేవీ మాతాభ్యేత్య జగాద మామ్।। 624 ।।
క్షత్రకన్దాగ్నినా పుత్ర మా కృథా భృగుసూనునా।
విరోధం యావదేనం తే ప్రసాదమహమర్థయే।। 625 ।।
ఇతి మాత్రాప్యభిహితో నాత్యజం స్వకులవ్రతమ్।
వీరా భయప్రణామేషు భరతా న హి శిక్షితాః।। 626 ।।
కృష్టచాపః ప్రణమ్యాహం తం గురుం సర్వధన్వినామ్।
తత్పూర్వశరపాతార్థీ ముహూర్తం నిశ్చలోఽభవమ్।। 627 ।।
తతస్తదస్త్రవలయజ్వాలావలయితామ్బరే।
అగమం శరసఙ్ఘానాం మధ్యే క్షణమదృశ్యతామ్।। 628 ।।
అథాహం సఙ్ఖనాదేన పరిపూర్య దిశో దశ।
అయోధయం రణే రామం విరామం క్షత్రతేజసామ్।। 629 ।।
తేన మే యుధ్యమానస్య నిష్కమ్పస్య దినత్రయమ్।
అపూజయన్సురాః సర్వే విక్రమం పుష్పవర్షిణః।। 630 ।।
వసుభిర్బ్రాహ్మణాకారైర్జాహ్నవ్యా చ ముహుర్ముహుః।
ధృతోఽహం జామదగ్న్యాస్త్రపాతమూర్ఛితమానసః।। 631 ।।
తతో మహాస్త్రనివహైరహం శిష్యం పినాకినః।
నిర్జిత్య భార్గవం యత్నాద్యుద్ధే శ్లథమనోరథమ్।। 632 ।।
తస్మాత్సమరసంమర్దాద్విరతో విస్మితోఽథ సః।
కాశిరాజసుతామూచే కించిదాభుగ్నకన్ధరః।। 633 ।।
దుర్జయో యుధి గాఙ్గేయః కిం కరోమి నృపాత్మజే।
క్షత్రజాతిరతిక్రూరా గురుం మాం నాభిమన్యతే।। 634 ।।
అధునా క్షత్త్రియః శిష్యో మయా వర్జ్య ఇతి బ్రువన్।

మహేన్ద్రం ప్రయయౌ రామః స్వపురం చాహమావిశమ్।। 635 ।।
తతః కాశిపతేః పుత్రీ మన్యుదుఃస్వానలాకులా।
ఆశ్రమేషు మహర్షీణాం చక్రే గోరతరం తపః।। 636 ।।
భూయాన్మానవిహీనాయా జన్మ భీష్మవధాయ మే।
ఇత్యాశయా సా తీర్థేషు నిరాహారా శనైరభూత్।। 637 ।।
దృష్ట్వా తీవ్రతపఃక్షామాం తామువాచ సురాపగా।
దేహాన్తే కుటిలాచారా వత్సదేశే భవిష్యసి।। 638 ।।
తుమ్బీతి తటనీ ఖ్యాతా ఘోరసత్త్వనిషేవితా।
ఇత్యుక్తా స్వర్గసరితా కాలేన వృషభధ్వజమ్।। 639 ।।
నియతారాధ్య వరదం వరం ప్రాప మనోగతమ్।
పుత్రార్థినః సా కాలేన రాజ్ఞో రౌద్రతపోజుషః।। 640 ।।
అజాయత సుతా పూర్వం ద్రుపదస్యేశ్వరేచ్ఛయా।
భావీ పుమానసౌ కన్యా భగవానిత్యభాషత।
యస్మాత్తాన్నృపస్తస్యాః ఖ్యాపయామాస పుత్రతామ్।। 641 ।।
శిఖణ్డీతికృతాభిఖ్యః సా కన్యా కూటపుత్రకః।
ద(దా)శార్ణాధిపతేః పుత్రీం భార్యాం లేభే సులోచనామ్।। 642 ।।
సా యౌవనవతీ దృష్ట్వా శయ్యాయాం తాం శిఖణ్డినీమ్।
స్త్రియం దుఃఖార్దితా పిత్రే దూత్యా సర్వం న్యవేదయత్।। 643 ।।
వితీర్ణో కూటపుత్రాయ సుతాం దాశార్ణభూపతిః।
హిరణ్యవర్మా విజ్ఞాయ ద్రుపదం యోద్ధుమాయయౌ।। 644 ।।
తస్మిన్సువిపులానీకే ప్రత్యాసన్నే తరస్విని।
ద్రుపదశ్చిన్తయావిష్టో న లేభే కార్యనిశ్చయమ్।। 645 ।।
విషణ్ణం పితరం దృష్ట్వా మాతరం చ శిఖణ్డినీ।
ద్రుపదశ్చిన్తయావిష్టో న లేభే కార్యనిశ్చయమ్।। 646 ।।

సా శోకార్తా నిరాహారా స్థూణాకర్ణేన పాలితా।
తస్మిన్వే మహద్వేశ్మ దదర్శ మణివేష్టితమ్।। 647 ।।
ప్రవిశ్య సహసా తస్థౌ నిరాహారా చిరం శుచా।
యక్షశ్చ వీక్ష్య తాం శ్రుత్వా తద్వృత్తాన్తమభాషత।। 648 ।।
పురుషవ్యఞ్జనం ప్రాప్య మయా దత్తం సుమధ్యమే।
గత్వా త్రాయస్వ పితరం నిజం రూపం ప్రయచ్ఛ మే।। 649 ।।
కృతాకార్యా చ న చిరాత్పునర్యోషా భవిష్యసి।
ఇతి సంవిందమాదాయ విసృష్టా తేన సా యయౌ।। 650 ।।
దత్తం వినిమయాత్తేన సా రూపం ప్రాప్య పౌరుషమ్।
పిత్రే స్వపురమాసాద్య వృత్తాన్తం స్వం న్యవేదయత్।। 651 ।।
హృష్టో జామాతరం దృష్ట్వా దాశార్ణః ప్రీతిశాలినమ్।
ఆమన్త్ర్య ద్రుపదం ప్రాయాద్వితీర్య ద్రవిణం బహు।। 652 ।।
అత్రాన్తరే ధనపతిః స్థూణాకర్ణగృహం స్వయమ్।
యాతో దదర్శ స్త్రీరూపం తం హ్రియా నోద్గతం పురః।। 653 ।।
తతో విదితవృత్తాన్తః కుబేరస్తమభాషత।
స్త్రీరూప ఏవ పాప త్వం నరస్త్వస్తు శిఖణ్డినీ।
తజ్జీవావధి మద్వాక్యాదిత్యస్తు వ్యత్యయశ్చిరమ్।। 654 ।।
అభిధాయేతి కుపితే యాతే వైశ్రవణే స్వయమ్।
కృతకృత్యస్తమభ్యాయాద్యక్షం ద్రుపదనన్దనః।। 655 ।।
దాతుం ప్రాప్తం నిజం రూపం సత్యవాదినమార్జవాత్।
దృష్ట్వా శిఖణ్డినం యక్షో విషణ్ణవదనోఽవదత్।। 656 ।।
గచ్ఛ పాఞ్చాల్య నేదం మే స్త్రీరూపం యుజ్యతే స్వయమ్।
త్యక్తం శాపాద్ధనపతేర్మద్రుపం త్వం చ రక్షితా।। 657 ।।
ఇతి యక్షవచః శ్రుత్వా శిఖణ్డీ స్వపురం యయౌ।

సర్వాస్త్రశస్త్రకుశలో యక్షతుల్యపరాక్రమః।। 658 ।।

ఏవం న స్త్రీ న పురుషః స్త్రీపూర్వో ద్రుపదాత్మజః।

వర్జ్యో యుధి మయా నిత్యమితి మే క్షత్రియవ్రతమ్।। 659 ।।

పలాయమానే న్యస్తాస్త్రే ముక్తకేశే వివర్మణి।

స్త్రీపూర్వే శరణం యాతే న శూరః శన్తనోః సుతః।। 660 ।।

అమ్బోపాఖ్యానమ్।। 15 ।।

నిశాయామిత్యభిహితే భీష్మేణ నృపసంసది।

దుర్యోధనోఽవదత్ప్రాతః ప్రణిపత్య పితామహమ్।। 661 ।।

కాలేన కియాత సైన్యం పాణ్డూనాం సాగరోపమమ్।

శక్తః క్షపయితుం కిం వా ద్రోమః కర్ణః కృపోఽథవా।। 662 ।।

ఇత్యుక్తః కురురాజేన హసఞ్శాన్తనవోఽబ్రవీత్।

మహాస్త్రదర్శీ సతతం హన్తుం మాసేన తద్బలమ్।

శక్తోఽహమితి తేనోక్తే తదేవ గురురభ్యధాత్।। 663 ।।

కృపో మాసద్వయేనేతి ద్రౌణిశ్చ దశభిర్దినైః।

పఞ్చభిర్దివసైః కర్ణః ప్రతిజజ్ఞే రిపుక్షయమ్।। 664 ।।

తతో విహస్య సోత్ప్రాశం భీష్మః కర్ణం విగర్హయన్।

నాభ్యనన్దత్పృథుబలం కథయన్సవ్యసాచినమ్।। 665 ।।

అత్రాన్తరే ధర్మసుతో బభాషే శ్వేతవాహనమ్।

అపారాః పార్థ మన్యేఽహం కురురాజవరూథినీః।

కాలేన కియతా తాసాం క్షయం ఫల్గుణ మన్యసే।। 666 ।।

ఇతి పృష్టో నృపతినా బభాషే శక్రనన్దనః।

యోద్ధాహం సారథిః కృష్ణో గాణ్డీవం ధనురూర్జితమ్।। 667 ।।

అస్త్రం పాశుపతం ఘోరం ప్రియం దేవస్య ధూర్జటేః।

ఆస్థా కా తత్ర మర్త్యేషు యత్రైతత్తుల్యముద్యతమ్।। 668 ।।

ఇత్యుక్తవతి కౌన్తేయే ప్రహర్షాద్భుజశాలినామ్।

బభూవుర్విగ్రహ్ రాజ్ఞాం స్పష్టరోమాఞ్చకఞ్చుకాః।। 669 ।।

అస్మిన్క్షణే నృపగిరా కృపసోమదత్తిమద్రాధినాథభగదత్తజయద్రతాద్యాః।

అగ్రేసరం త్రిపథగాతనయం విధాయ యుద్ధాఙ్గణం వివిశురాశు విముక్తధామ।। 670 ।।

పుణ్యే భార్గవభిన్నభూపనిధనే క్షేత్రే తతః కౌరవే కౌన్తేయస్య సమన్తపఞ్చకతటే సేనానివేశా బభౌ।

త్వఙ్గత్తుఙ్గతురఙ్గకుఞ్జరఘటావ్యాలోలితక్ష్మాతటీఘృష్టవ్యాకులశేషమస్తకమణిజ్వాలినిభైరాయుధైః।। 671 ।।

కర్ణాటాశ్వకరూషికాధిపతయో మత్స్యాఙ్గవఙ్గాధిపాః శైలాః సైన్ధవసాల్వశకప్రాగ్జ్యోతిపక్ష్మాధరాః।

సుహ్యక్రాథకిరాతచీనయవనా గౌడైత్రపర్యన్తజాః కృచ్ఛ్రేణ క్షితిపాలలక్షనిబిడం తత్రాన్తరం లేభిరే।। 672 ।।

సేనానివేశః।। 16 ।।

ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాముద్యోగపర్వ।

****

october_02 continuation

।।భీష్మపర్వ।।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్।। 1 ।।
ఆసూర్యకిరణాక్రాన్తాజ్జగతో జనగోచరాత్।
పుణ్యధామ్ని కురుక్షేత్రే సమాయాతేషు రాజసు।। 2 ।।
ఏకీభూతేషు సైన్యేషు కురుపాణ్డవసంగరే।
వృద్ధబాలావశేషాసు దిక్షు యాతాసు శూన్యతామ్।। 3 ।।
దారుణేషు నిమిత్తేషు ప్రాదుర్భూతేషు సర్వతః।
మిథో దృష్టిపథం యాతే పతాకాభిర్బలద్వయే।। 4 ।।
సోత్సాహం దధ్మతుః శఙ్ఖం హృషీకేశధనంజయౌ।
యయోర్గమ్భీరఘోషేణ భువనాని చకమ్పిరే।। 5 ।।
విషమస్థో న హన్తవ్యో న చ సేనావినిర్గతః।
న నివృత్తే రణే చేతి మర్యాదాం చక్రిరే నృపాః।। 6 ।।
అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య పారాశర్యో మునీశ్వరః।

విషణ్ణం మన్దిరగతం ధృతరాష్ట్రమభాషత ।। 7 ।।

వీరాణాం భూమిపాలానామశేషేఽస్మిన్సమాగమే।

క్షత్త్రస్య సంక్షయో రాజన్విషమః సముపస్థితః ।। 8 ।।

దివ్యం గృహాణ నయనం స్వయం యుద్ధం విలోకయ।

ఇత్యుక్తే మునినా రాజా జగాదాకులితాశయః ।। 9 ।।

భగవాన్బన్ధునిధనం నాహం ద్రష్టుం సముత్సహే।

భావ్యస్యావశ్యభావిత్వాన్న చ వారయితుం క్షమః ।। 10 ।।

ఇత్యుక్తవతి భూపాలే సంజయం వరదో మునిః।

విధాయ దివ్యనయనం పునః క్షితిపమభ్యధాత్ ।। 11 ।।

అయం తే నిఖిలం యుద్ధం కథయిష్యతి సంజయః।

నాస్య కించిదవిజ్ఞాతం దివ్యదృష్టేర్భవిష్యతి ।। 12 ।।

కృతాన్తో జృమ్భతే రాజ్ఞాం ధృతరాష్ట్ర తవానయాత్।

దృశ్యన్తే దుర్నిమిత్తాని క్షయకర్ణేజపాని యత్ ।। 13 ।।

సౌరేణ పీడితా గాఢం రోహిణీ జ్వలితా దిశః।

విపరీతా ప్రసూతిశ్చ కబన్ధేనావృతో రవిః ।। 14 ।।

క్రవ్యాదైరావృతం వ్యోమ మేఘా వర్షన్తి శోణితమ్।

కిమన్యద్రాజమహిషీ హా మహీ న భవిష్యతి ।। 15 ।।

ప్రదక్షిణశిఖో వహ్నిః ప్రసాదో మనసస్తథా।

లక్షవ్యక్తం జయస్యైతద్ధర్మో యత్రాస్తి తత్ర సః ।। 16 ।।

శతాన్యేకేన జీయన్తే నైకో జేయః శతైరపి।

తరలా హ్యసిధారేయం నిశ్చయో నాత్ర గణ్యతే ।। 17 ।।

ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే క్షిప్రం మునీన్ద్రే సంజయం నృపః।

పప్రచ్ఛ ద్వీపసంస్థానం స చ పృష్టోఽభ్యభాషత ।। 18 ।।

రాజన్విశాలే శీతాంశోర్మణ్డలే దర్పణాకృతౌ।

స్ఫారం సుదర్శనం ద్వీపం నిఖిలం ప్రతిబిమ్బితమ్ ।। 19 ।।
ఏకతః పిప్పలాచ్ఛాయమన్యతః శశకాకృతి ।
ద్వీపేఽస్మిన్మణ్డలాకారే లవణామ్బుధివేష్టితే ।
కర్ణికేవామ్బుజే ప్రాంశుర్మధ్యే కనకపర్వతః ।। 20 ।।
శయానా భూధరాశ్చాన్యే పార్శ్వయోస్తస్య భూభృతః ।
స్థితా హిమాలయముఖాః స్పృశన్తః పూర్వపశ్చిమమ్ ।। 21 ।।
హిమవాన్హేమకూటశ్చ నిషదశ్చేతి దక్షిణే ।
ఉత్తరే శృఙ్గవాన్నీలః శ్వేతశ్చేతి మహాబలాః ।। 22 ।।
ఏషాం రత్నవిచిత్రాణామన్తరే వర్షభూమయః ।
కర్మభూర్భారతం వర్షమన్యాశ్చ ఫలభూమయః ।। 23 ।।
హరివర్షముఖేష్వేవ ప్రజాసర్గః స్మరోపమః ।
స్థానం సుకృతినాం యత్ర విఖ్యాతా గణ్డికా ఇతి ।। 24 ।।
జమ్బూఖణ్డం తథా మేరోరధో యత్ఫలవిస్రుతా ।
జాతా జమ్బూనదీ శుభ్రా జామ్బూనదవిధాయినీ ।। 25 ।।
ఉత్తరాః కురవః పీత్వా తామేవ గతమృత్యవః ।
దివస్పృశస్తరేస్తస్య నామ్నేదం ద్వీపముచ్యతే ।। 26 ।।
ఇత్యుక్త్వా సంజయో గత్వా కురుక్షేత్రే రాణాఙ్గణే ।
సమేత్య ధృతరాష్ట్రాయ శశంయ స్వభటక్షయమ్ ।। 27 ।।

జమ్బూఖణ్డనిర్మాణమ్ ।। 1 ।।

శృణు రాజన్హతానన్తసామన్తః శన్తనోః సుతః ।
విదధే పాణ్డుపుత్రాణాం యథా విజయసంశయమ్ ।। 28 ।।
వజ్రసూచీముఖాఖ్యాభ్యాం వ్యూహాభ్యాం రాజకుఞ్జరైః
మిథో వ్యూఢేష్వనీకేషు గాఙ్గేయేనార్జునేన చ ।। 29 ।।
తస్మిన్క్షత్రక్షయక్షేత్రే సర్వక్షత్రసమాగమే ।

దుర్యోధనేఽతిసంరబ్ధే పృథుసైన్యాభిమానిని॥ 30 ॥

గాఙ్గేయశఙ్ఖనాదేన సముద్భూతే బలార్ణవే।

శఙ్ఖశబ్దేన పార్థానాం పాఞ్చజన్యానుయాయినా॥ 31 ॥

పూరితే భువనాభోగే దిక్షు విస్ఫూర్జితాస్వివ।

సర్వసేనాశ్రయః శ్రీమాన్విజయోఽచ్యుతసారథిః॥ 32 ॥

దదర్శ కురుసేనాసు గురుసంబన్ధిబాన్ధవాన్।

నిజప్రతాపదహనే స తేషాం శలభాయితమ్।

మత్వా జగాద గోవిన్దం విషణ్ణః కరుణానిధిః॥ 33 ॥

అహో వత విమూఢానాం రాజ్యలేశే సుఖాయ నః।

కృష్ణ బన్ధువధేఽప్యస్మిన్నసంరమ్భోఽయముద్యమః॥ 34 ॥

అవతీర్య సదాచారస్తుతిక్రమ్యకులస్థితిమ్।

కథం గురువధప్రాప్యాం భజేదస్మద్విధఋ శ్రియమ్॥ 35 ॥

ఇత్యుక్త్వా సాస్రునయనో బీభత్సుః కృపయా రథే।

కరాదుత్సృజ్య గాణ్డీవం నిషసాద విషాదవాన్॥ 36 ॥

శ్రీమద్భగవద్గీతాసు ప్రథమోఽధ్యాయః॥ 2 ॥

తం దృష్ట్వా శోకవివశం జగాద మధుసూదనః।

అకాణ్డే ధైర్యసారస్య కేయం కాతరతా తవ॥ 37 ॥

తరస్వీ క్షత్రియో మానీ ప్రాణైరపి యశఃక్రయీ।

నిజాం కులస్థితిం పార్థ న ధర్మ్యాం హాతుమర్హసి॥ 38 ॥

సంయుక్తం వా వియుక్తం వా నిత్యం దేహేన దేహినమ్।

విశ్వమాయాప్రపఞ్చేఽస్మిన్కోఽనుశోచతి తత్త్వధీః॥ 39 ॥

సుఖాద్యవస్థా దేహస్య కాలే కాలే యథావిధాః।

దేహినోఽస్య తథా దేహాః సతః సత్తావివర్జితాః॥ 40 ॥

విషయేన్ద్రియసంయోగాన్వయినో హర్షశోకదాన్।

సహతే యో విలుప్తాత్మా నిర్వాణం తస్య శాశ్వతమ్॥ 41 ॥

అజస్య పురాణస్య దేహినోఽస్యావినాశినః।

జీర్ణపర్ణపరావృత్తితుల్యేయం దేహకల్పనా॥ 42 ॥

ఆదిమధ్యావసానేషు వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణః।

సత ఏవాస్య సతతం న విరామః శరీరిణః॥ 43 ॥

అయశస్యమతస్త్యక్త్వా సంకోచం విపులాశయః।

జయాజయౌ సమం మత్వా విశ స్వర్గోన్ముఖో రణమ్॥ 44 ॥

ఆస్థాయ యౌగికీం బుద్ధిం కర్మబన్ధవివర్జితః।

శుష్కవేదక్రియాహీనం గుణాతీతం పదం భుజ॥ 45 ॥

సర్వవేదేషు విదుషామేతదేవ ప్రయోజనమ్।

జలాశయేషు పూర్ణేషు యథా సలిలహారిణామ్॥ 46 ॥

నిఃసఙ్గః ఫలసంన్యాసీ కురు కర్మ సదోదితః।

పరమేశ్వరమేవాహి(?)వాణిజ్యం హి ఫలార్థినామ్॥ 47 ॥

యదా తే వీతమోహస్య బుద్ధిర్యాస్యతి నిర్వృతిమ్।

కృతీ భవిష్యసి తదా శ్రుతేష్వర్థేష్వనాదరః॥ 48 ॥

ఇతి బ్రువాణః పార్థేన స్థితప్రజ్ఞస్య లక్షణమ్।

పృష్టః సమాధిసక్తస్య భగవానిత్యభాషత॥ 49 ॥

ఈశ్వరాదపరో నాహమితి స్వానన్దనిర్భరః।

నిరస్తాఖిలసంకల్పః స్థితప్రజ్ఞోఽభిధీయతే॥ 50 ॥

ఆస్తే కూర్మ ఇవాఙ్గాని కామాన్సంవృత్యయః శ్రయమ్।

విషయాధ్యానవిరహాత్స్వ్తధీర్న స నశ్యతి॥ 51 ॥

కష్టైస్తపోభిర్విషయాః శుష్యన్త్యేవ రసం వినా।

అనాదరవిరక్తానాం సదాప్యధ్యాత్మదర్శినామ్॥ 52 ॥

నిద్రార్తభూతకాలేషు ప్రబుద్ధిస్తిమిరేషు యః।

స మహాబ్ధిరివాక్షోభ్యః స్థితిం బ్రాహ్మీం ప్రపద్యతే।। 53 ।।

శ్రీగీతాసు ద్వితీయోఽధ్యాయః।। 3 ।।

శ్రుత్వైతదర్జునః కృష్ణమువాచాకులితాశయః।
కథమేవం వదన్ఘోరే సమరేఽస్మిన్యునక్షి మామ్।। 54 ।।
కర్మణః శ్రేయసీ బుద్ధిరిత్యుక్త్వాపి స్వయం విభో।
కర్మ దుర్మతియోగ్యం మాం ప్రశంససి విమోహయన్।। 55 ।।
శ్రేయో వదేత్యుక్తవతి శ్వేతాశ్వే కేశవోఽబ్రవీత్।
నిష్ఠా ప్రజ్ఞానకర్మభ్యాం మయోక్తా సాంఖ్యయోగయోః।। 56 ।।
అనారమ్భాన్న చ త్యాగాత్కర్మణో ముచ్యతే జనః।
శ్రోత్రాదయో బలాదస్య ధావన్త్యేవ స్వకర్మసు।। 57 ।।
స్మరన్తి మనసా సర్వం రుద్ధకర్మేన్ద్రియా అపి।
మిథ్యాచారానత్వసక్తాః(?)కర్మిణో నియతాన్తరాః।। 58 ।।
శ్రేయో హ్యకర్మణః కర్మ న యజ్ఞః కర్మణా వినా।
యజ్ఞశేషాశినః పుణ్యద్రుమాః కేవలభోగినః।। 59 ।।
కర్మస్థితోఽపి నిఃసంజ్ఞో(సఙ్గో) యదా ప్రాప్నోతి మానవః।
ఆత్మారామదశాస్తుష్టస్తదా కార్యాన్నివర్తతే।। 60 ।।
కర్మణైవ గతాః సిద్ధిం జనకప్రముఖాః పురా।
తన్మా కార్యాన్నివర్తస్వ లోకస్త్వామనువర్తతామ్।। 61 ।।
మమాపి కృతకృత్యస్య కర్మేదం స్థితిరక్షిణః।
వినస్యత్యన్యథా లోకో మత్ప్రమాణవిశ్రృఙ్ఖలః।। 62 ।।
పాత్రం సర్వజ్ఞయోగ్యేషు నాదరేషు పృథగ్జనః।
తస్మాన్నోత్సాహయేదేతాన్పఙ్గూన్వేగగతానివ।। 63 ।।
యుధ్యస్వ సర్వకర్మాణి మయి సంన్యస్య నిర్వృతః।
తరన్తి హి తమో ఘోరం నిత్యం మన్మతవర్తినః।। 64 ।।

ప్రకృతేరుచితం సర్వం స్వధర్మనిరతః కురు।
రాగద్వేషౌ పరిత్యజ్య ప్రియాప్రియసముద్భవౌ।। 65 ।।
శ్రుత్వైతదర్జునోఽవాదీత్ప్రేరితః కేన పాతకమ్।
చరత్యనీశ్వరః ప్రాణీ బలాదివ వశీకృతః।। 66 ।।
ఇతి పృష్టో హృషీకేశో జగాద జగతాం పతిః।
రజోగుణసముత్థేన హర్షశోకాదిదాయినా।। 67 ।।
లోకసంహారశీలేన కామేన క్రోధబన్ధునా।
అహంకారేణ బలినా ఘోరేణానేన వైరిణా।। 68 ।।
శేవాలేనైవ సలిలం రజసేవామలం నభః।
ఆవృతో మలినోనాత్మా మేఘేనైవోదితో రవిః।। 69 ।।
మనోబుద్ధిసమాయుక్తం స్థానమిన్ద్రియపఞ్జరమ్।
యస్య తం దుఃసహం శత్రుం కామరూప వినాశయ।। 70 ।।

శ్రీగీతాసు తృతీయోఽధ్యాయః।। 4 ।।

సూర్యేణాప్తః పురా మత్తో యోగోఽయం మనునా తతః।
య ఏవ కాలేనోత్పన్నస్తుభ్యమద్య మయోదితః।। 71 ।।
అనేకజన్మసాక్షీ త్వం భక్తః సహచరోఽపి మే।
న తత్స్మృతిపథం యాతం కింతు తే ప్రాక్తనం వపుః।। 72 ।।
అహం తు నిత్యధరమస్య స్థితయే గుప్తయే సతామ్।
యుగే యుగే భవామ్యేష వినాశాయ దురాత్మనామ్।। 73 ।।
అకృతం ధర్మకర్తారం కర్మైతన్నావృణోతి మామ్।
త్వమప్యసక్తో నిష్కామః కురు కర్మ కులోచితమ్।। 74 ।।
దుర్జ్ఞేయః ప్రవిభాగస్తు కర్మాకర్మవికర్మణామ్।
స్వోచితం ఫలహీనం చ విరుద్ధం చేతి భేదతః।। 75 ।।
కర్మణః ఫలసంన్యాసాద్యోఽనుపశ్యత్యకర్మతామ్।

జానాత్యకర్మణః పాపాత్కర్మ యశ్చ స బుద్ధిమాన్॥ 76 ॥
జ్ఞానాగ్నినా దగ్ధకర్మా నిత్యానన్దో నిరాశ్రయః।
నిరాశీర్నిరహంకారో యజ్వా బ్రహ్మణి లీయతే॥ 77 ॥
బ్రహ్మార్పణేన బ్రహ్మాగ్నౌ హుత్వా బ్రహ్మమయం హవిః।
ప్రాణయజ్ఞరతో యాతి బ్రహ్మ బ్రహ్మసమాధినా॥ 78 ॥
సంయమాగ్నావిన్ద్రియాణి విషయానిన్ద్రియానలే।
తత్కర్మాణ్యాత్మయోగాగ్నౌ హుత్వా యాన్తి పరాం గతిమ్॥ 79 ॥
యేఽపి ద్రవ్యతపోయోగస్వాధ్యాయజ్ఞానయాజినః।
ప్రాణాపానాదిహ విషో ధృత్వా నాడీషు ధారణమ్॥ 80 ॥
సమర్పయన్తి నిఖిలం జ్ఞానం విగతకల్మషాః।
తే ప్రయాన్తి పరం ధామ యజ్ఞశిష్టామృతాశినః॥ 81 ॥
తద్విధాః ప్రణిపాతేన సేవితా జ్ఞానినస్త్వయా।
అయత్నాత్త్వాం విధాస్యన్తి స్వాత్మన్యఖిలదర్శినమ్॥ 82 ॥
జ్ఞానాగ్నినా దగ్ధపాపః పవిత్రేణ భవిష్యసి।
కాలేన శ్రద్దధానానాం స్వయం జ్ఞానం ప్రసీదతి॥ 83 ॥
నశ్యన్తి సంశయజుషో మూఢా న త్వస్తసంశయాః।
జ్ఞానినః సంశయం త్వస్మాత్ఛిత్త్వోత్తిష్ఠ విభూతయే॥ 84 ॥

శ్రీగీతాసు చతుర్థోఽధ్యాయః॥ 5 ॥

నిశమ్య తత్పునః పార్థః పప్రచ్ఛ మధుసూదనమ్।
సంన్యాసకర్మయోగాభ్యాం శ్రేయో బ్రూహి జనార్దన॥ 85 ॥
ఇతి పృష్టోఽవదచ్చౌరిరుభావేతౌ విముక్తయే।
కర్మయోగస్తు సంన్యాసాద్విశిష్ట ఇతి మే మతిః॥ 86 ॥
శ్రృణ్వన్తోఽపి వదన్తోఽపి స్పృశన్తోఽపి స్వకర్మణి।
సక్తా అపి న సజ్జన్తి పఙ్కే రవికరా ఇవ॥ 87 ॥

తదేవ విహితం కించిత్సుంసాం సుకృతదుష్కృతమ్।
అజ్ఞానపిహితే జ్ఞానే కిం త్వేషా కర్మవాసనా।। 88 ।।
జ్ఞానేనోత్సారితా జ్ఞానాః పరాం నిష్ఠాముపాగతాః।
బ్రాహ్మణే వా శ్వపాకే వా విబుధాః సమదృష్టయః।। 89 ।।
బాహ్యే సుఖే విరక్తానాం దుఃఖజన్మని నశ్వరే।
అన్తఃసుఖారామతయా పరం జ్యోతిః ప్రసీదతి।। 90 ।।
బహిః స్పర్శాన్సముత్సృజ్య భ్రూమధ్యనిహితేక్షణః।
నాసాన్తరే సమౌ ధృత్వా ప్రాణాపానౌ విముక్తయే।। 91 ।।
కామరాగమదద్వేషభయక్రోధవివర్జితః।
అహన్తా జ్ఞానతమసాం శాన్తిం విన్దత్యమత్సరః।। 92 ।।

శ్రీగీతాసు పఞ్చమోఽధ్యాయః।। 6 ।।

క్రియావానఫలాకాఙ్క్షీ నిజం కర్మ కరోతి యః।
ఆరురుక్షుదశాతీతో యోగారూఢో విమత్సరః।। 93 ।।
కూటస్థో జ్ఞానతృప్తశ్చ పశ్యత్యాత్మానమాత్మనా।
సమాసనః సమాకారో నిస్తరఙ్గ ఇవోదధిః।। 94 ।।
ఘ్రాణాగ్రదర్శీ శాన్తాత్మా మాముపైతి సమాధినా।
యుక్తాహారాదిచేష్టస్య నిత్యం నిష్కమ్పచేతసః।। 95 ।।
ఆత్మలాభో భవత్యేవ త్యక్తకామస్య యోగినః।
మనః సంయమ్య పశ్యన్తి ప్రవత్యేతద్యతో యతః।। 96 ।।
ఆత్మానం మాం చ సర్వత్ర మమాత్మని తథాఖిలమ్।
మనసశ్చఞ్చలస్యాస్య వైరాగ్యేణైవ సంయమః।। 97 ।।
తథాభ్యాసేన బలినా వాతస్యేవ ప్రమాథినః।
ఏతదాకర్ణ్య కౌన్తేయః పునః పప్రచ్ఛ కేశవమ్।। 98 ।।
లోలత్వాన్మనసో దేవ యోగాద్భ్రష్టస్య కా గతిః।

అర్జునేనేతి భగవాన్పునః పృష్టోఽభ్యభాషత।। 99 ।।
యోగభ్రష్టోఽపి పురుషః శుభకృత్తు భవిష్యతి।
చిరం భుక్త్వా సుఖం దివ్యం స కల్యాణపురః సరః।। 100 ।।
భోగినాం యోగినాం వాపి సంభూతో మహతాం కులే।
పూర్వాభ్యస్తం పునర్ధీమాఞ్జన్మభిః ప్రతిపద్యతే।
తపో జ్ఞానాధికం యోగం తస్మాద్యోగీ భవార్జున।। 101 ।।
శ్రీగీతాసు షష్ఠోఽధ్యాయః।। 7 ।।
మయి న్యస్తమనా నిత్యం భక్త్యా మాం వేత్తి మానవ।
అష్టమూర్తిరహం సర్వం జీవభూతశ్చరాచరే।। 102 ।।
ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారణం మాం విదుర్బుధాః।
సర్వే మత్ప్రాణితా భావా మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్।। 103 ।।
దేవీం మాయాం దధానం మాం న జానాతి విమోహితః।
యే తు జానన్తి మాం మాయాం భవన్తి కృతినః సదా।। 104 ।।
అర్థీ జిజ్ఞాసురార్తో వా జ్ఞానీ వా మాం ప్రపద్యతే।
ప్రియః ప్రియస్య సతతం జ్ఞానినస్త్వస్మి గోచరే।। 105 ।।
అనన్యదేవతాభక్తాః శ్రద్ధావన్తో విసంశయాః।
వాసుదేవః సర్వమితి యజన్తే మాం ముముక్షవః।। 106 ।।
తే బ్రహ్మాధ్యాత్మకర్మాఖ్యం సాధిభూతం విదన్తి మామ్।
సాధిదైవాధియజ్ఞం చ దేహవ్యపరమేష్వపి।। 107 ।।
శ్రీగీతాసు సప్తమేఽధ్యాయః।। 8 ।।
అచ్యుతేనేత్యభిహితే శక్రసూనురభాషత।
కిమేతద్బ్రహ్మ భగవన్నధియజ్ఞః కిముచ్యతే।। 108 ।।
ఇతి పృష్టో హృషీకేశో బభాషే శ్వేతవాహనమ్।
అనశ్వరం పరబ్రహ్మ భావోఽధ్యాత్మా తథాత్మనః।। 109 ।।

నిఃసఙ్గో భవకృత్కర్మ నశ్వరేష్వధిభూతతా।
అధిదైవోఽహమేవాత్ర హ్యధియజ్ఞోఽప్యహం విభుః॥ 110 ॥
అన్తకాలే స్మరన్తో మాం ప్రవిశన్త్యేవ భావితాః।
పర్యన్తే భావతుల్యా హి నృణాం జన్మాన్తరస్థితిః॥ 111 ॥
కవిం పురాణం శాస్తారమణీయాంసమణోరపి।
పరస్తాత్తమసో నిత్యం యే స్మరన్తి రవిప్రభమ్॥ 112 ॥
భ్రూమధ్యే విహితప్రాణా బ్రహ్మరన్ధ్రవిభేదినః।
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ జపన్తో యాన్తి తే పరమ్॥ 113 ॥
బ్రహ్మాదిభిర్యాతసర్గశ్చక్రవత్పరివర్తతే।
పరం మాం ప్రతిపన్నాస్తే న భవన్తి భవే పునః॥ 114 ॥
వైరఙ్చేఽస్మిన్నహోరాత్రే భవన్తి న భవన్తి చ।
భూతాన్యేకస్తు భగవానవ్యక్తో న వినశ్యతి।
తేజోమయమహః శుక్లో మోక్షాయైవోత్తరాయణమ్॥ 115 ॥

శ్రీగీతాస్వష్టమోఽధ్యాయః॥ 9 ॥

రాజగుహ్యమిదం చాన్యత్పవిత్రం శ్రృణు ఫల్గుణ।
అశ్రద్ధధానో నాప్నోతి మాం సంసారవశీకృతః॥ 116 ॥
సర్వకర్తరి భూతాని మయి సన్తి న తేష్వహమ్।
లోకాః స్థితా న స్థితాశ్చ మయి వ్యోమ్నీవ వాయవః॥ 117 ॥
అధిష్ఠితైషా ప్రకృతిర్మయా సూతే చరాచరమ్।
అసక్తం మాం న జానన్తి మలినామోఘదర్శినః॥ 118 ॥
సర్వం సర్వగతం యజ్ఞం వేద్యం బీజం భవాభవమ్।
విదన్తి మాం సుకుతినః సర్వకారణకారణమ్॥ 119 ॥
త్రయీధర్మజుషః స్వర్గభోగలాభక్షయాకులాః।
న ప్రాప్నువన్తి మాం శుష్కక్రియాపాశవశీకృతాః॥ 120 ॥

మదేకశరణా నిత్యం కృతినోఽనన్యయాజినః।
అప్యన్యయోనిసంభూతాః స్వయమాయాన్తి యత్పదమ్॥ 121 ॥

శ్రీగీతాసు నవమోఽధ్యాయః॥ 10 ॥

భూయోఽపి మే శ్రృణు సఖే ప్రీత్యా యత్ప్రతిబోధ్యసే।
న తత్త్వేనామరగణా మునయో వా విదన్తి మామ్॥ 122 ॥
చరాచరేఽస్మిన్ప్రవరం యద్యత్పశ్యసి భూతిమత్।
తదహం సర్వభూతాత్మా న హి కించిన్మయా వినా॥ 123 ॥
అహం విష్ణురహం సూర్యశ్చన్ద్రోఽహం మఘవానహమ్।
శంకరోఽహం ధనేశశ్చ వహ్నిః సురగురుస్తథా।
అక్షరోఽహమహం కాలో జయోఽహం భూతిరప్యహమ్॥ 124 ॥

శ్రీగీతాసు దశమోఽధ్యాయః॥ 11 ॥

శ్రుత్వైతదవదత్పార్థో జానే త్వాం సర్వమచ్యుత।
కింతు విశ్వమయం రూపం ద్రష్టుమిచ్ఛామి తే విభో॥ 125 ॥
ఇత్యుక్తః పాణ్డుపుత్రేణ భగవాన్కైటభాన్తకః।
విశ్వావిష్కారకలయా విశ్వరూపమదర్శయత్॥ 126 ॥
తస్యానన్తశిరోనేత్రసహస్రభుజశాలినః।
దేహే జగన్నివాసస్య లీనం విశ్వమదృశ్యత॥ 127 ॥
అతిసూర్యాగ్నిమహసా తేజసా పూరితామ్బరమ్।
దృష్ట్వా పులకితః పార్థస్తమువాచ కృతాఞ్జలిః॥ 128 ॥
పశ్యామ్యుదగ్రగీర్వాణగ్రామవ్యాప్తోరువిగ్రహమ్।
త్వాం యేన పూరితం సర్వమనవచ్ఛిన్నవర్ష్మణా॥ 129 ॥
బ్రహ్మరుద్రమరుద్వహ్నిమునీన్ద్రభుజగాకులమ్।
ద్రష్టుం తదేవ పర్యన్తరహితం నోత్సహే వపుః॥ 130 ॥
భీష్మద్రోణముఖాన్వీరాన్ప్రవిష్టాన్వదనాని తే।

దంష్ట్రోత్కటాని పశ్యామి కాలస్యేవ యుగక్షయే।। 131 ।।

కో భవాన్సర్వసంహారారౌద్రేణ వపుషాసూదనః।

అకాణ్డే దగ్ధుమఖిలాన్స్వయం లోకాన్సముద్యతః।। 132 ।।

ఇత్యుక్తవతి కౌన్తేయే జగాద మధుసూదనః।

అహం జగత్త్రయోత్తోపదీక్షితః క్షితిపాన్తకః।। 133 ।।

కురుసేనాగ్రగాన్వీరాన్పూర్వం వినిహతాన్మయా।

హత్వా యశఃశ్రియా జుష్టమవాప్నుహి కులోచితమ్।। 134 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా కాలియారాతేర్వచః పార్థః కృతాఞ్జలిః।

ఉవాచ కమ్పితమనాః ప్రణతో గద్గదస్వనః।। 135 ।।

కీర్త్యా జగన్తి హృష్యన్తి స్తుతయా సిద్ధచారణైః।

దీప్త్యా ద్రవన్తి రక్షాంసి స్థానే తవ జనార్దన।। 136 ।।

నౌమి త్వాం జగదావాసం విశ్వరూపమధోక్షజమ్।

అనన్తం శాశ్వతం ధామ సర్వాత్మానం పునః పునః।। 137 ।।

క్షమ్యతాం తత్సుహృదితి స్వయం యత్ప్రణతప్రియః।

ఉక్తోఽసి కృష్ణ గోవిన్ద యాదవేతి పురా మయా।। 138 ।।

ఉగ్రం తదేవం భగవన్దృష్ట్వా రూపమహం మహత్।

చక్రారూఢమివాశేషం పశ్యామి నిఖిలం జగత్।। 139 ।।

ప్రసీద దర్శయ విభో వపుః సౌమ్యం తదేవ మే।

శాన్తిం మే యాతి సహసా నాన్యతా వ్యథితం మనః।। 140 ।।

ఇతి ప్రసాదితః కృష్ణః ప్రణతేన కిరీటినా।

అదర్శయన్నిజం రూపం తదేవాథ చతుర్భుజమ్।। 141 ।।

దేవా అపి న పశ్యన్తి మమేదం సర్వగం వపుః।

ఇత్యుక్త్వాశ్వాసయామాస కౌన్తేయం కమలాధవః।। 142 ।।

శ్రీగీతాస్వేకాదసోఽధ్యాయః।। 12 ।।

అథార్జునోఽవదత్కృష్ణం యే భక్తాస్త్వాముపాసతే।
అవ్యక్తమక్షరం యే చ తేషాం కేఽధికయోగినః।। 143 ।।
పార్థేనేతి హరిః పృష్టో విహితానుగ్రహోఽవదత్।
మద్భక్తాః శ్రద్ధయోపేతాః సర్వథా యోగినోఽధికాః।। 144 ।।
క్లేశేనైవ తు మత్ప్రాప్తిరవ్యక్తాక్షరసేవనాత్।
సూక్ష్మస్థూలగతిర్దుఃఖం తత్త్వజ్ఞైరప్యవాప్యతే।। 145 ।।
మద్భక్తాస్త్వచిరాదేవ ప్రాప్నువన్తి పరం పదమ్।।
అతస్త్వం మన్మనా నిత్యమనన్యనిరతో భవ।। 146 ।।
వశే యది న తే చిత్తమభ్యాసేన గృహాణ తత్।
తత్రాప్యశక్తో మత్కర్మా సతతం శ్రేయసే భవ।। 147 ।।
అథవా ఫలసంన్యాసం కర్మణాం కురు మత్పరః।
జ్ఞానం హి పరమాభ్యాసాజ్జ్ఞానాద్ధ్యానమిహోత్తమమ్।। 148 ।।
ధ్యానాచ్చ ఫలసంన్యాసస్తతః శాన్తిర్విశిష్యతే।
అద్వేష్టా కరుణాసిన్ధుః సుఖదుఃఖసమః శమీ।। 149 ।।
ఉదాసీనః శుచిర్దక్షః క్షమీ భక్తః ప్రియో మమ।
శ్రీగీతాసు ద్వాదశోఽధ్యాయః।। 13 ।।
శరీరం క్షేత్రమిత్యాహుః క్షేత్రజ్ఞం మాం విదుర్బుధాః।
క్షేత్రం తత్సవికారం తు మాయా భూతాది చ స్థితమ్।। 150 ।।
శాన్తానాం దృష్టదోషాణాం జ్ఞానినాం న విమోహనమ్।
మానదమ్భమదక్రోధత్యాగో గురుని షేవణమ్।। 151 ।।
అసక్తిర్నశ్వరే నిత్యం జ్ఞానమజ్ఞానమన్యథా।
జ్ఞేయం తు మన్మయం బ్రహ్మ శుద్ధం సదసతోః పరమ్।। 152 ।।
సర్వతః పాణివదనం సర్వాకారమనామయమ్।
ప్రకృతిః పురుషశ్చేతి క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంగమః।। 153 ।।

ప్రకృతిః కరణే హేతుర్ప్రోక్తా తు పురుషః స్మృతః।
ఏకస్థానం పృథగ్భావం భూతానాం యోఽనుపశ్యతి।। 154 ।।
తత్సంగమాచ్చ విస్తారం స యాతి బ్రహ్మ శాశ్వతమ్।
పరమాత్మా గుణాతీతో నిత్యత్వాదయమవ్యయః।
భౌతికేఽపి స్థితః కాయే సర్వవ్యాపీ న లిప్యతే।। 155 ।।
శ్రీగీతాసు త్రయోదశోఽధ్యాయః।। 14 ।।
సర్వజ్ఞానమిదం భూయః శ్రూయతాం సురసేవితమ్।
యద్యోగో బ్రహ్మగర్భేఽస్మిన్సంభవన్మూర్తిసంభవః।। 156 ।।
సత్త్వాదయస్తదుద్భూతా విభాన్త్యేతే గుణాస్త్రయః।
వైచిత్ర్యాదనిశం యేషాం సంసరన్తి శరీరిణః।। 157 ।।
సత్త్వం ప్రకాశకం జ్ఞేయం యదుత్థైః స్తమ్భకం రజః।
తమో హ్యావరణం మోహప్రమాదాద్యస్య సంభవః।। 158 ।।
సతతం సంకరేణైషాం న్యూనాధిక్యవిభేదతః।
గుణదోషాశ్చ దృశ్యన్తే తే తే కిల శరీరిణామ్।। 159 ।।
మద్భక్తాః శాన్తమనసో జీవన్ముక్తిదశాం శ్రితాః।
గుణైరేతైః పరిత్యక్తా భజన్తే సుఖమక్షయమ్।। 160 ।।
శ్రీకీతాసు చతుర్దశోఽధ్యాయః।। 15 ।।
ఊర్ధ్వమూలం భవాశ్వత్థమాబ్రహ్మసదనోదితమ్।
లోకాన్తరానేకశాఖం విచిత్రవిషయాఙ్కురమ్।। 161 ।।
గుణకర్మప్రబుద్ధానాం శుభాశుభఫలోదయమ్।
స్వభావభూమావవృతం జానీతే యః స వేదవిత్।। 162 ।।
తమసఙ్గకుఠారేణ చ్ఛిత్త్వా యాన్తి పదం మమ।
నిరస్తమోహం వైమల్యాదతిసూర్యేన్దుపావకమ్।। 163 ।।
యదంశో జీవలోకేఽస్మిఞ్జీవశ్చరతి సర్వగః।

వాయుర్గన్ధమివాదాయ యో యాతీన్ద్రియవాసనాః ।। 164 ।।
తద్విధం గుణయుక్తానాం సర్వావస్థాసు నిర్గుణమ్ ।
పశ్యన్తి జ్ఞానినః సర్వజగతాం జీవనం పరమ్ ।। 165 ।।
భూతసర్గామివాగత్య అక్షరోఽహం సనాతనః ।
మన్మయా ధృతిమన్తో మాం భజన్తే పురుషోత్తమమ్ ।। 166 ।।
శ్రీగీతాసు పఞ్చదశోఽధ్యాయః ।। 16 ।।
అభీః సత్త్వం శుచిర్జ్ఞానం దమో దానం తపః క్రతుః ।
అహింసాయా గుణాశ్చాన్యే జాయన్తే దివ్యసంపదామ్ ।। 167 ।।
దమ్భమానమదక్రోధపారుష్యాజ్ఞానచాపలైః ।
ఆసురీ సూచ్యతే సంపన్మోహసోకవివర్ధినీ ।। 168 ।।
యుక్తోఽపి సతతం దివ్యసంపదా మా శుచః సఖే ।
ఆసురం భావమాపన్నా భజన్తే యోనిమాసురీమ్ ।। 169 ।।
సత్త్వాదిభిర్గుణైర్బద్ధో జ్ఞాయతే చేష్టితైర్జనః ।
మనోభోజనమాచారో గుణతుల్యో హి దేహినామ్ ।। 170 ।।
శ్రీగీతాసు షోడశోఽధ్యాయః ।। 17 ।।
ఆకర్ణ్యైతదథోవాచ ఫల్గునః పునరచ్యుతమ్ ।
సంన్యాసత్యాగయోస్తత్వం జ్ఞాతుమిచ్ఛామ్యహం విభో ।। 171 ।।
ఉక్తే పాణ్డుసుతేనేతి భగవానభ్యభాషత ।
కామ్యకర్మఫలత్యాగం సంన్యాసం సంప్రచక్షతే ।। 172 ।।
సర్వకర్మఫలత్యాగస్త్యాగ ఇత్యభిధీయతే ।
మ(స)త్కర్మ న పరిత్యాజ్యం త్యాజ్యం తు విధిగర్హితమ్ ।। 173 ।।
నిత్యకర్మపరిత్యాగో మోహాత్తామస ఉచ్యతే ।
క్లేశదుఃఖభయాత్త్యాగో రాజసో నిష్ఫలః స్మృతః ।
కుర్వతామప్యసక్తానాం త్యాగః సత్త్వోచితో మతః ।। 174 ।।

శ్రీగీతాసు సప్తదశోఽధ్యాయః।। 18 ।।

కర్మ కర్తా చ బుద్ధిశ్చ త్రివిధా గుణభేదతః।
ధృతిః సుఖం చ త్రైగుణ్యాత్త్రివిధం దేహినాం మతమ్।। 175 ।।
యథోక్తసేవీ నిఃసఙ్గః కురు కర్మ నిజం సఖే।
మద్భక్తో మత్సృతిపరః పరం పదమవాప్స్యసి।। 176 ।।
ఇదం భక్తాయ తే జ్ఞానముపదిష్టం మయా స్వయమ్।
యః శ్రోష్యతి స సంసారదుఃఖాన్యతితరిష్యతి।। 177 ।।
కచ్చిన్మోహో వినష్టస్తే కచ్చిదేతచ్ఛ్రుతం త్వయా।
కేశవేనేతి కథితే బభాషే శక్రనన్దనః।। 178 ।।
భగవన్వీతమోహోఽహం కరిష్యే తవ శాసనమ్।
ఉక్త్వేతి వీరో గాణ్డీవమాచకర్ష రణోత్సుకః।। 179 ।।

శ్రీగీతాస్వంష్టాదశోఽధ్యాయః।। 19 ।।

అథోదతిష్ఠద్గమ్భీరజలదధ్వానమన్థరః।
యుయుత్సుం పార్థమాలోక్య సైన్యానాం హర్షనిఃస్వనః।। 180 ।।
పూర్వం తతః సుభటకఙ్కటపాతిఖఙ్గటాఙ్కారనాదముఖరేషు బలేషు రాజ్ఞామ్।
ధర్మాత్మజః కవచచాపశరాన్విముచ్య దేవవ్రతాభిముఖముత్సుకధీః ససర్ప।। 181 ।।
ధిగ్దిఙ్నృపం కృపణచేష్ట మనుష్యసంజ్ఞం భీరుం యుధిష్ఠిరమలీకకృతాభిధానమ్।
యాచ్ఞా కృతాఞ్జలిరుపైతి పరాన్యదేష శూరాస్తదిఙ్గితజడాః పృథగిత్యవోచన్।। 182 ।।
సోఽప్యచ్చకీర్తిరథ భీష్మముఖానుపేత్య ప్రహ్వః శరీరపణసంశ్రితధార్తరాష్ట్రాన్।
తత్పాదలగ్నముకుటః ప్రకటం ప్రణమ్య లేభే తదాశిషమశేషమహీపజైత్రీమ్।। 183 ।।
అభ్యాహతం చ రణరఙ్గమృదఙ్గతూర్యే పార్థాన్గుణైకరసికో గుణవాన్యుయుత్సుః।
అభ్యాయయౌ తవ సుతః స్వకురూన్నిరస్య ధావన్తి తుల్యగుమమేవ నృణాం మనాంసి।। 184 ।।
అస్మిన్మహాక్షయముఖే కరవాలపట్టసంరక్షితప్రతిముఖే రణరఙ్గనాట్యే।

వ్యాకీర్ణకీర్తికుసుమాఞ్జలిరర్జునాగ్రనాస్త్రీమివాపఠదమన్దధనుర్నినాద్రైః।। 185 ।।

అత్రాన్తరే నృపతిచక్రకిరీటకోటిసంపాతజాతవబుశాకులవిస్ఫులిఙ్గ।

జైత్రీ త్రిశూలకరశిష్యమునేరుదగ్రా గాఙ్గేయశాతవిశిస్వావలిరుల్లలాస।। 186 ।।

సంత్రాససంకుచితనిశ్చలకర్ణతాలదిక్కుఞ్జరాకలితకమ్పితసర్వలోకమ్।

క్షుభ్యత్క్షయామ్బుధరభైరవభీమనాదం భీమం నిశమ్య భయమావిరభూద్భటానామ్।। 187 ।।

అథ భీమం సమభ్యాయాత్స్వయం రాజా సుయోధనః।

భ్రాతృభిః సహితో వీరైర్ధునానో విపులం ధనుః।। 188 ।।

తతః ప్రవృత్తే సంగ్రామే దుర్లక్ష్యే శరవృష్టిభిః।

స్వయం శాన్తనవః శ్రీమానభ్యధావద్ధనంజయమ్।। 189 ।।

సాత్యకిం కృతవర్మా చ హ్యభిమన్యుం బృహద్బలః।

దుఃశాసనోఽపి నకులం సహదేవం చ దుర్ముఖః।। 190 ।।

యుధిష్ఠిరం తథా శల్య ఆచార్యో ద్రుపదాత్మజమ్।

సోమదత్తశ్చ వైరాటిం బాహ్లికశ్చేదిభూపతిమ్।। 191 ।।

రక్షసాం ప్రవరం వీరం ఘటోత్కచమలుమ్బుసః।

శిఖణ్డినం ద్రోణసుతో మత్స్యం ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః।। 192 ।।

కృపః కేకయభూపాలం ద్రుపదం చ జయద్రథః।

సుతసోమం వికర్ణశ్చ భీమసేనసుతం బలీ।। 193 ।।

చేకితానః వికర్ణశ్చ ప్రఐతివిన్ధ్యం చ సౌబలః।

ఇరావతశ్చ విక్రాన్తం శతాయుః ఫల్గుణాత్మజమ్।। 194 ।।

విన్దానువిన్దావావన్త్యౌ కున్తిభోజం యశస్వినమ్।

కౌరవో వీరబాహుశ్చ విరాటసుతముత్తరమ్।। 195 ।।

అన్యే చ వీరా రాజానో రాజసింహాః ప్రహారిణః।

ఉత్సాహసత్త్వసంపన్నాః ససైన్యాః యముపాద్రవన్।। 196 ।।

తేషాం కఙ్కణరత్నాంశుపటలాః కరనిర్గతాః।

హేమపుఙ్ఖా శరాశ్చక్రుర్వహ్ని వ్యాప్తం దిగన్తరమ్।। 197 ।।

అథోపుఙ్ఖా రజసా గజవాజిరథాకులమ్।

వీరాణాం తుములం యుద్ధం నిర్మర్యాదమవర్తత।। 198 ।।

తతః శిరోభిర్వీరాణాం పతితోత్పుల్లితైర్ముహుః।

అమన్దకన్దుకక్రీడా బభూవేవ రణశ్రియః।। 199 ।।

తతః పాణ్డవసైన్యేషు భీష్మచాపచ్యుతైః శరైః।

విదారితేష బహుశః సముత్తస్థౌ మహారవః।। 200 ।।

అథాభిమన్యురభ్యేత్య శతమన్యుసుతాత్మజః।

భీష్మమభ్యాద్రవద్వీరో మిషతాం సర్వభూభుజామ్।। 201 ।।

కృతవర్మప్రభృతిభిః సహితం భీష్మమోజసా।

అయోధయత్స విశిఖైర్ధ్వజమస్య చకర్త చ।। 202 ।।

హేమతాలే నిపతితే సంరబ్ధోఽథ పితామహః।

దివ్యాస్త్రవర్షీ సావేగం సౌభద్రం సముపాద్రవత్।। 203 ।।

తతో వృకోదరముఖా వినదన్తో మహారథాః।

సానుగం శన్తనుసుతం సమన్తాత్పర్యవారయన్।। 204 ।।

భీష్మోఽపి సాత్యకిం విద్ధ్వా ధ్వజం పవనజన్మనః।

ఉన్మమాథ శరాగ్రేణ హైమం కేసరిణం రథాత్।। 205 ।।

అత్రాన్తరే గిరిప్రాంశుమారుహ్య మదకుఞ్జరమ్।

అయోధ్యన్మద్రరాజం హృష్టో వైరాటిరుత్తరః।। 206 ।।

స కుఞ్జరేన్ద్రః శల్యస్య పాదేన చతురో హయాన్।

జఘానాకృష్య హస్తేన గర్జఞ్జలదనిఃస్వనః।। 207 ।।

తతో మద్రాధిపః క్రుద్ధః శక్తిం శక్తిమతాం వరః।

ప్రదీప్తాం ప్రాహిణోద్వేగాదుత్తరాయేషువర్షిణే।। 208 ।।

స తయా భిన్నహృదయః పపాత గలితాయుధః।

కర్ణికార ఇవ భ్రష్టః కరీన్ద్రాచలశేఖరాత్।। 209 ।।
ఉత్తరం నిహతం దృష్ట్వా శఙ్ఖస్తస్యానుజః క్రుధా।
చకార శల్యమభ్యేత్య శరైర్జటిలవిగ్రహమ్।। 210 ।।
తస్య శల్యోఽథ గదయా విదార్య దలశో రథమ్।
ఉన్ననాదాభవన్యేన దిశః శకలితా ఇవ।। 211 ।।
శఙ్ఖో హతాశ్వః సహసా ఫల్గుణస్య రథం యయౌ।
భీష్మోఽథ పాణ్డవచమూం వ్యగాహత నృపాన్తకః।। 212 ।।
మత్స్యకేకయాపాఞ్చాలచేదిసేనాసు సర్వశః।
భీష్మబాణవిభిన్నాసు సూర్యోఽస్తశిఖరం యయౌ।। 213 ।।
తతో నివృత్తే సంగ్రామే శిబిరాణి నరేశ్వరాః।
భేజిరే ప్రతిసంసన్తో విపులం భీష్మవిక్రమమ్।। 214 ।।
ప్రథమే యుద్ధదివసే ఉత్తరవధః।। 20 ।।
దినాన్తే దీర్ఘపృతనః శోకార్తో ధర్మనన్దనః।
సంహారం నిజసైన్యానాం ప్రదధ్యౌ భీష్మవిక్రమమ్।। 215 ।।
స రాజమధ్యే గోవిన్దమువాచ కరుణాకులః।
క్షీయమాణస్య సమరే సత్యం శ్రేయస్తపో మమ।। 216 ।।
అలం యుద్ధేన మే కృష్ణ పృథివీక్షయకారిణా।
కో ముచ్యేత రణే ప్రాప్య భీష్మం భీష్మపరాక్రమమ్।। 217 ।।
ఇతి బ్రువాణం రాజానమువాచ మధుసూదనః।
ధ్రువస్తే విజయో రాజన్యస్య యోద్ధా ధనంజయః।। 218 ।।
సాత్యకిర్ద్రుపదః శైబ్యః సిఖణ్డీ పఞ్చ కేకయాః।
సౌభద్రశ్చ రణే క్రుద్ధో హన్యాదేవ గణానపి।। 219 ।।
ఉక్తే జనార్దనేనేతి తీవ్రం భీష్మపరాక్రమమ్।
మిథః కథయతాం తేషాం సా జగామ విభావరీ।। 220 ।।

అథోదితే సహస్రాంశౌ విహితే పాణ్డునన్దనైః।
క్రుఞ్చవ్యూహే మహోత్సాహైర్వ్యూహమన్యేఽపి చక్రిరే।। 221 ।।
తతః ప్రవృత్తే సమరే తీవ్రే భీరుభయంకరే।
హృదయాకమ్పనే నాజ్ఞాం తాలకేతురదృశ్యత।। 222 ।।
గమ్భీరధీరసంరమ్భో వర్జయన్స పృథగ్జనమ్।
చకర్త భూభుజామేవ శిరాంసి లఘువిక్రమః।। 223 ।।
భీష్మేణాలోలితే వ్యూహే వాతోద్ధూత ఇవార్మవే।
తమభ్యధావత్సంరబ్ధః శ్వేతాశ్వోఽచ్యుతసారథిః।। 224 ।।
తమాపతన్తం విశఖైర్భీష్మః క్షిప్రమపూరయత్।
ద్రోణదుర్యోధనముఖాః సర్వే చాన్యే మహారథాః।। 225 ।।
పార్థోఽపి సాయకైశ్చక్రే సమన్తాత్కురువాహినీమ్।
తత్పక్షపవనస్ఫారైర్దీర్ణామివ సహస్రధా।। 226 ।।
దుర్యోధనప్రేరితోఽథ స్వయం శన్తనునన్దనః।
నిన్దన్నిజం క్షత్రధర్మమభ్యదావద్ధనంజయమ్।। 227 ।।
నిర్విశేషం తయోస్తత్ర సుచిరం యుధ్యమానయోః।
నిరుద్ధాం శరజాలేన నాదృశ్యన్త దిశో దశ।। 228 ।।
న దదర్శ తయోః కశ్చిదన్తరం క్షిపతోః శరాన్।
ధారాసారప్రబలయోర్నదతోరివ మేఘయోః।। 229 ।।
తతో ద్రోణముఖా వీరా ధృష్టద్యుమ్నపురోగమైః।
అయుధ్యన్తాభవన్యేన సురాః పులకితా దివి।। 230 ।।
భీభసేనః కలిఙ్గానాం ప్రవిశ్యాథ వరుథినీమ్।
పాతయన్కుఞ్జరాంశ్చక్రే నిఃసంచారాం వసుంధరామ్।। 231 ।।
భీమనిర్భిన్నమత్తేభకుమ్భోద్భూతాసృగమ్బుసామ్।
ప్రవాహైర్యయురాకణ్ఠం తురఙ్గాః కృచ్ఛ్రగామినః।। 232 ।।

నిహత్య కుఞ్జరానీకం కలిఙ్గానాం ప్రహారిణామ్।
కేతుమన్తం నరపతిం జఘాన సపదానుగమ్॥ 233 ॥
నిఃశేషితకలిఙ్గస్య భీమసేనస్య నాదతః।
ఘనగమ్భీరనాదేన పృథివీ సమకమ్పత॥ 234 ॥
తతో భీష్మః సమభ్యేత్య దృష్ట్వా దీర్ణామనీకినీమ్।
విధాయ విరథం భీమం శైనేయాశ్వానపోథయత్॥ 235 ॥
దుర్యోధనసుతం వీరం లక్ష్మణం శౌర్యలక్షణమ్।
అభిమన్యుః శితైర్బాణైః క్షిప్రహస్తమపోథయత్॥ 236 ॥
గోచరే పతితం పుత్రం సౌభద్రస్య ప్రమాథినః।
దృష్ట్వా దుర్యోధనో రాజా సానుగః స్వయమాద్రవత్॥ 237 ।
కురువీరైః పరివృతం విలోక్య సుతమర్జునః।
మణ్డలీకృతగాణ్డీవస్తూర్ణం ప్రత్యుద్యయౌ పరాన్॥ 238 ॥
లాఘవాదభితస్తస్య సాయకాశ్చిత్రయోధినః।
జహ్నుః శిరాంసి శూరాణాం ఫలానీవ మహీరుహామ్॥ 239 ॥
ఆఖణ్డలభువా చణ్డగాణ్డీవప్రేరితైః శరైః।
విదారితేష్వనీకేషు విధ్వస్తరథసాదిషు॥ 240 ॥
రుధిరేణేవ గగనే సంధ్యారాగేమ పూరితే।
అవహారం రణే చక్రే వాసరాన్తే పితామహః॥ 241 ॥

దితీయో యుద్ధదివసః॥ 21 ॥

అన్యేద్యుర్గారుడం వ్యూహం దృష్ట్వా భీష్మేణ కల్పితమ్।
అర్ధచన్ద్రం ప్రతివ్యూహం చక్రిరే పాణ్డునన్దనాః॥ 242 ॥
తతః ప్రవృతే సమరే భీరూణాం ధృతిఖణ్డనే।
ఆరూఢేవ మహీవ్యోమ రజసా సమలక్ష్యత॥ 243 ॥
అసృక్స్రవాహైః సహసా ప్రశాన్తే రేణుమణ్డలే।

సుఘోరః సంప్రహారోఽభూన్నృపాణాం త్రిదశేక్షితః।। 244 ।।
భీష్మద్రోణముఖైర్వీరైః। ఫల్గుణప్రముఖా రణే।
సంసక్తాః సమదృశ్యన్త పూర్వదేవైరివామరాః।। 245 ।।
బాణజాలేన మహతా సంహతానాం సమన్తతః।
అర్జునేన నిరుద్ధాసు రిపూణాం శస్త్రవృష్టిషు।। 246 ।।
అకమ్పితౌ కురువ్యూహే భీమసేనఘటోత్కచౌ।
ప్రవిశ్య చక్రతుర్వీరౌ వ్యాకులాం పరవాహినీమ్।। 247 ।।
తావభ్యధావత్సంరమ్భాదమర్షీ ధృతరాష్ట్రజః।
కుర్వన్నాజసమాజేన మౌలిరద్నారుణా దిశః।। 248 ।।
హైడమ్బబాణనిహతా వీరాస్తస్య పదానుగాః।
మహావాతసమాక్రాన్తా ద్రుమా ఇవ చకమ్పిరే।। 249 ।।
దుర్యోధనప్రేరితానాం శరాణాం దీప్తతేజసామ్।
వృష్టిమభ్యుద్గతాం ఘోరాం చిచ్ఛేదాశు వృకోదరః।। 250 ।।
భీమోత్సృష్టేన పృథునా పృషజ్కే(త్కే)నాథ కౌరవః।
హృది విద్ధో నిమగ్నేన ముమోహ భృశవిహ్వలః।। 251 ।।
తస్మిన్సారథినా నీతే రథేనాకులకేతునా।
దుద్రావ సైన్యం తత్సర్వం పశ్యతోర్ద్రోణభీష్మయోః।। 252 ।।
మహారథైర్వారితేఽపి కీర్ణే తస్మిన్బలార్ణవే।
ప్రత్యుద్యయౌ సమాశ్వస్య తూర్ణం రాజా సుయోధనః।। 253 ।।
పార్థసాత్యకిసౌభద్రైః స దృష్ట్వా బహుశశ్చమూమ్।
విద్రావితాం సమభ్యేత్య పితామహమభాషత।। 254 ।।
దారితం పశ్య మే సైన్యం లబ్ధలక్షైరరాతిభిః।
పాణ్డుపుత్రేషు కృపయా త్వయి మాధ్యస్థ్యమాశ్రితే।। 255 ।।
అలం ద్రోమసహాయస్య పరిత్రాతుం పురస్తవ।

మదభాగ్యవశాన్న స్యాద్యది పార్థేషు వః కృపా।। 256 ।।
ఏతత్సుయోధనేనోక్తం శ్రుత్వా సురసరిత్సుతః।
ఈషత్స్మితసుధాధౌతకపోలఫలకోఽవదత్।। 257 ।।
ఉక్తోఽసి బహుశో రాజన్నజేయాః పాణ్డవా ఇతి।
యత్తు శక్యం మయా కించిద్వృద్ధేనాద్య కరోమి కిమ్।। 258 ।।
ఇత్యుక్త్వా చాపమాకృష్య తాలమాత్రం మహాభుజః।
మన్దాయమానే దివసే సమమభ్యుద్యయౌ పరాన్।। 259 ।।
తతో భీష్మరథోదీర్ణైః శరైః సూర్యకరప్రభైః।
విదారితాన్యనేకాని తమాంసీవ క్షయం యయుః।। 260 ।।
తోమరేష్వాతపత్రేషు శరీరేషు చ భూభుజామ్।
పేతుః పునరభావాయ భీష్మనామాఙ్కితాః శరాః।। 261 ।।
అదృష్టపుఙ్ఖవదనైర్ఘనశ్రేణీకృతైర్ముహుః।
తత్సాయకైరదృశ్యాభూత్పాణ్డవానామనీకినీ।। 262 ।।
తం యుధ్యమానం దీప్తాస్త్రం వర్జయన్తోఽపి సంగరే।
దిక్షు భీష్మసహస్రాణి దదృశుః సర్వపార్థివాః।। 263 ।।
వ్రజత్సు రాజచక్రేషు భీష్మానలపతఙ్గతామ్।
ఏకేనైకేన బాణేన భిన్నేషు త్రిషు దన్తిషు।। 264 ।।
యాతే సహస్రధా సైన్యే పాణ్డవానాం తరస్వినామ్।
అనయత్ఫల్గుణరథం గాఙ్గేయాన్తికమచ్యుతః।। 265 ।।
తతోఽభవద్భీష్మశరైర్భాస్వరైః సవ్యసాచినః।
క్షణం పఞ్చాననస్యేవ చారుకాఞ్చనపఞ్జరః।। 266 ।।
నిరుద్ధశరసంచారో యత్నేన శతమన్యుజః।
విచిత్రైర్విచరన్మార్గైర్యుయుధే కృష్ణసారథిః।। 267 ।।
తస్యాతిమానుషం ధైర్యమాస్థితస్య పితామహః।

సాధు పుత్రేతి సంహృష్టః పరాక్రమమపూజయత్।। 268 ।।

తత్కఙ్కపత్త్రినిర్భిన్నౌ కృష్ణావేకరథే స్థితౌ।

రక్తాశోకావివోత్ఫుల్లౌ బభతుః క్షతజోక్షితౌ।। 269 ।।

తతో నిరన్తరైర్బాణైర్భీష్మకార్ముకనిర్గతైః।

ఆక్రాన్తభువనాభోగైర్నాదృశ్యన్త దిశో దశ।। 270 ।।

భీష్మే పృథుశరజ్వాలే కాలానల ఇవోద్యతే।

దుద్రావ పాణ్డవచమూః పశ్చాదభిసృతా పరైః।। 271 ।।

భగ్నేషు భటముఖ్యేషు బభాషే కైటభాన్తకః।

క్వ ను మానధనా యూయమపారయశసో రణే।

పరిత్యజ్య కులాచారం యాతాః కాతరతామిమామ్।। 272 ।।

ఇత్యుక్త్వా తాన్సమాలోక్య విద్రుతానేవ కేశవః।

ఉవాచ సాత్యకిం వీరం యుధ్యమానం ప్రయత్నతః।। 273 ।।

తిష్ఠన్తు యాన్తు వా సర్వే సాత్యకే పృతనాగ్రగాః।

ఏష స్వయం నిహన్మ్యద్య సానుగం శన్తనోః సుతమ్।। 274 ।।

ఇత్యుక్త్వా చణ్డమార్తణ్డమణ్డలాగ్రం సుదర్శనమ్।

స్వయముద్యమ్య కంసారిః స్యన్దనాగ్రాదవాతరత్।। 275 ।।

క్రుద్ధస్య తస్య కల్పాన్తకరాలానలరోచిషః।

న రూపం సేహిరే ద్రష్టుం సురా అపి దివి స్థితాః।। 276 ।।

సంరమ్భోద్భ్రాన్తదోర్దణ్డవిలసత్పీతవాససా।

శోభాం భేజే స నీలాద్రేః సర్వతస్సంధ్యాభ్రశాలినః।। 277 ।।

తమన్తకమివాయాన్తం జగత్సంహారదీక్షితమ్।

ధీరః శాన్తనవో దృష్ట్వా ధునానో ధనురభ్యధాత్।। 278 ।।

ఏహ్యేహి భగవన్విష్ణో జిష్ణో త్రిదశవిద్విషామ్।

చక్రేణ మే శిరశ్ఛిన్ధి భవక్లేశకృశానునా।। 279 ।।

భవతా నాభిజామ్భోజసముద్భూతస్వయంభువా।
హతో జగన్నివాసేన ధన్యతాం యాత్వయం జనః।। 280 ।।
సిద్ధసిన్ధుసుతేనేతి భాషితే నతమౌలినా।
అవరుహ్య రథాత్తూర్ణమర్జునః కృష్ణమన్వగాత్।। 281 ।।
స నిష్పీడ్య బలాత్పాదౌ పురస్తాత్కాలియద్విషః।
ఉవాచ సంహర విభో కోపం విశ్వక్షయోచితమ్।। 282 ।।
క్షపయామి రిపూన్సర్వాన్యుధి సత్యేన తే శపే।
ఇతి ప్రసాద్య తం పార్థో రథమారోపయత్పునః।। 283 ।।
తతో గాణ్డీవఘోషేణ పాఞ్చజన్యరవేణ చ।
చక్రాతే రాజచక్రాణాం కృష్ణౌ కృష్ణాముద్భ్రమమ్।। 284 ।।
తతో నిర్వివరైర్బాణైః శల్యభిరిశ్రవఃశలాః।
అవాకిరన్భీష్మముఖాః ఫల్గుణం శస్త్రవృష్టిభిః।। 285 ।।
తామాయుధమహావృష్టిం ఛిత్త్వా సపది పాణ్డవః।
మాహేన్ద్రమస్త్రం విదధే సర్వలోకక్షయక్షమమ్।। 286 ।।
తస్మిన్నుదీర్ణే సహసా మహాస్త్రే దీప్తతేజసి।
చణ్డవాతవికీర్ణేవ చకమ్పే కురువాహినీ।। 287 ।।
వధ్యమానేషు సైనేషు క్షిప్రం గాణ్డీవధన్వనా।
నరనాగాశ్వదేహోత్థా ససర్ప రుధిరాపగా।। 288 ।।
ఛత్త్రాచ్ఛఫేనపటలాం చలచ్చామరసారసామ్।
కేశశేవాలశబలాం పిశాచాస్తాం సిషేవిరే।। 289 ।।
ఘోరే నృపక్షయే తస్మిన్వర్తమానే రణోత్సవే।
సంధ్యయా దిక్షు జాతాసు శోణితేన భృతాస్వివ।। 290 ।।
యాతేఽస్తం చణ్డకిరణే ప్రత్యగ్రరుధిరత్విషి।
మాంసపిణ్డ ఇవ గ్రస్తే ఘోరేణ ధ్వాన్తరక్షసా।। 291 ।।

విధ్వస్తచాపకవచా విప్రకీర్ణరథధ్వజాః।
అవహారమకుర్వన్త పాణ్డవాః శస్త్రవిక్షతాః।। 292 ।।

తృతీయో యుద్ధదివసః।। 22 ।।

పునః ప్రభాతే సంరబ్ధా నిర్యయుః కురుపాణ్డవాః।
వినదన్తో మహోత్సాహా వ్యాడవ్యూహాగ్రవర్తినః।। 293 ।।
అథ ప్రవృత్తే సమరే పృథివీక్షయశంసిని।
సౌభద్రప్రముఖా వీరాన్భీష్మముఖ్యానయోధయన్।। 294 ।।
తతః శరశతాసారసంపూరితదిగన్తరః।
మహారథానతీత్యాన్యాన్భీష్మోఽర్జునముపాద్రవత్।। 295 ।।
నిర్విశేషం తయోః క్షిప్రం పీరయోర్యుధ్యమానయోః।
ఏకో ద్రోణిముఖాన్వీరానభిమన్యురయోధయత్।। 296 ।।
ఛిన్నవర్మధ్వజరథాన్స విధాయ మహారథాన్।
శిరఃప్రకరముచ్ఛిన్నం రాజ్ఞాం క్షిప్రమపాతయత్।। 297 ।।
ద్రోణప్రభృతిభిః సర్వైర్దృష్ట్వా సౌభద్రమావృతమ్।
ధృష్టద్యుమ్నశ్చమూనాథశ్చకర్తాభ్యేత్య కౌరవాన్।। 298 ।।
స హత్వా చామరం శూరః పౌరవ్యతనయం నృపమ్।
శిరఃసంయమనేః కాయాజ్జహారాకులకుణ్డలమ్।। 299 ।।
అత్రాన్తరే గజానీకైర్విపులైశ్చ గజాధిపః।
భీమదుర్యోధనాదిష్టో గదాపాణిః సమాద్రవత్।। 300 ।।
భీమసేనోఽథ రభసాదవరుహ్య రథాద్గజాన్।
గర్జన్నురుగదాఘాతైర్జఘాన ఘనవిక్రమః।। 301 ।।
గదాప్రహారాభిహతైర్వజ్రభిన్నైరివాచలైః।
పతద్భిర్మత్తమాతఙ్గైశ్చకమ్పే చకితేవ భూః।। 302 ।।
నిహతే కుఞ్జరానీకే భీమేన భయదాయినా।

తమభ్యధావన్సంక్రుద్ధాః సర్వే దుర్యోధనాదయః।। 303 ।।
సుయోధనశరాఘాతమూర్ఛితోఽథ వృకోదరః।
సమాశ్వాస్య పరానీకం రథేన కుపితోఽవిశత్।। 304 ।।
విశ్వసంహారసంక్రుద్ధం తం కృతాన్తమివోత్థితమ్।
ప్రాప్యానుజాః కురుపతేశ్చతుర్దశ యయుః క్షయమ్।। 305 ।।
సేనాపతిం సుషేణం చ జయసంధం సులోచనమ్।
భీమముగ్రం భీమరథం భీమబాహుమలోలుపమ్।। 306 ।।
సమం వవిత్సుం కటకం దుర్ముఖం దుష్ప్రదర్శనమ్।
హత్త్వైనామకరోత్సేనాం కౌరవాణాం సహస్రధా।। 307 ।।
తమభ్యధావన్మత్తేన సుప్రతీకేన దన్తినా।
గమ్భీరఘోరఘోషేణ భగదత్తః సహానుగైః।। 308 ।।
గజోదయాచలరవేః శరైస్తీక్ష్ణైరివాంశుభిః।
ప్రతాపధామ్నస్తస్యారాత్స చ కోపారివాహినీ।। 309 ।।
తత్సాయకేన విద్ధోఽథ హృది మర్మావభేదినా।
ధ్వజయష్టిం సమాలమ్బ్య తస్థౌ భీమోఽతిమూర్ఛితః।। 310 ।।
తతో ఘటోత్కచః క్రుద్ధో దృష్ట్వా జనకమాకులమ్।
భగదత్తమభిద్రుత్య ఘోరాం మాయాం సమాదదే।। 311 ।।
ఐరావణగతః సోఽథ ప్రభిన్నైర్దిగ్ద్విపైః సహ।
అపీడయత్సుప్రతీకం దీప్తాభిః శస్త్రవృష్టిభిః।। 312 ।।
తస్య నిర్భిద్యమానస్య కుఞ్జరేన్ద్రస్య గర్జతః।
శబ్దేన తస్థురాలీయ సర్వే సంకుచితా గజాః।। 313 ।।
ఘటోత్కచేన సంసక్తం దృష్ట్వా ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరమ్।
సహ ద్రోణాదిభిర్వీరైర్భీష్మస్తం దేశమాద్రవత్।। 314 ।।
ఘటోత్కచం కాలరూపం నదన్తం వీక్ష్య భైరవమ్।

సంధ్యాయాం దుర్జయం మత్వా భీష్మస్తం భీమవిక్రమమ్ ।। 315 ।।
అవహారం సుసైన్యానాం విదధే ధీమతాం వరః।
యేనాభవన్కాలవక్త్రాన్నిష్క్రాన్తా ఇవ కౌరవాః ।। 316 ।।

చతుర్థో యుద్ధదివసః ।। 23 ।।

తతో నిశాయామభ్యేత్య కురురాజః పితామహమ్।
పప్రచ్ఛ పాణ్డుపుత్రాణాం దుఃఖితో జయకారణమ్ ।। 317 ।।
తమబ్రవీచ్ఛాన్తనవో రాజన్నుక్తోఽసి సర్వదా।
దేవేన విష్ణునా గుప్తా న జేయాః పాణ్డవా ఇతి ।। 318 ।।
పురా భూభారశాన్త్యర్థం స్వయంభూర్మునిసంసది।
ప్రాదుర్భూతం స్వయం విష్ణుం తుష్టావ సహసాం నిధిమ్ ।। 319 ।।
జయ విశ్వేశ విశ్వాత్మన్విశ్వక్సేన సుధానిధే।
అమన్దచిద్ఘనానన్ద సంవిత్సమరసద్యుతే ।। 320 ।।
నమస్తుభ్యం జగత్సర్గస్థితిసంహారకారిణే।
త్రివిక్రమాయ మహతే త్రిగుణాయ త్రిమూర్తయే ।। 321 ।।
నమః ప్రచణ్డచక్రాగ్రప్రభాబాసురబాహవే।
దైత్యాన్ధకారసంహారకారిణే మోహదారిణే ।। 322 ।।
అవతీర్ణా భువం నాథ దానవా యే హతాస్త్వయా।
తేషాం వధాయ దృప్తానాం మానుషీ తనుమావిశ ।। 323 ।।
ఇతి స్తుతః పద్మభువా దేవో నారాయణః ప్రభుః।
నరేణ సాకం భూభారశాన్త్యై క్షితిమవాతరత్ ।। 324 ।।
స ఏష కృష్ణో భగవాఞ్జాతో యాదవనన్దనః।
నరశ్చ విజయో ధీరః ప్రవరః సర్వధన్వినామ్ ।। 325 ।।
దేవౌ కృష్ణార్జునావేతౌ న జేయౌ త్రిదశైరపి।
ఇతి జ్ఞాత్వా శమః పుత్ర క్రియతాం పాణ్డునన్దనైః ।। 326 ।।

విశ్వోపాఖ్యానమ్ ।। 25 ।।

అథ ప్రభాతే మకరశ్యేనవ్యూహాగ్రవర్తినః।
భీష్మభీమముఖా యుద్ధం చక్రిరే పాణ్డునన్దనాః ।। 327 ।।
హతానాం హన్యమానానాం ఘ్నతాం చ సమరే మిథః।
పతతాం తత్ర వీరాణాం నిఃస్వస్తుములోఽభవత్ ।। 328 ।।
భీమఫల్గుణసౌభద్రమత్స్యసాత్యకిపార్షతైః।
భీష్మముఖ్యైశ్చ తే సేనే భిన్నే సంశయమాపతుః ।। 329 ।।
కబన్ధతాణ్డవశ్చణ్డే మత్తవేతాలసంకులే।
తస్మిన్నాయోధనే ఘోరే భూతానాముత్సవోఽభవత్ ।। 330 ।।
ధన్వినాం శరజాలేన దివముత్పతతాం ముహుః।
రవౌ సంఛాదితే రాజ్ఞాం వ్యర్థోఽభూచ్ఛస్త్రసంగ్రహః ।। 331 ।।
బీరేణ భూరిశ్రవసా సంసక్తం వీక్ష్య సాత్యకిమ్।
అభ్యాద్రబన్ధ్వినస్తం దేశం సాత్యకిసూనవః ।। 332 ।।
తేషామాపతతాం పూర్ణం సృజతాం శరదుర్దినమ్।
భూరిశ్రవాః శిరాంస్యారాదుశ్చకర్త శితైః శరైః ।। 333 ।।
హతేషు తేషు కుపితః ప్రదీప్తాస్త్రో ధనంజయః।
చకార కురుసేనానాం సంహారం హరిసారథిః ।। 334 ।।
హతే లక్షచతుర్భాగే భూభుజామనివర్తినామ్।
గాణ్డీవధన్వనా సైన్యం వాసరాన్తే న్యవర్తత ।। 335 ।।

పఞ్చమో యుద్ధదివసః ।। 26 ।।

పునః ప్రభాతే సంనద్ధా నిర్యయుః కురుపాణ్డవాః।
అలక్ష్యభేదావ్యూహాభ్యాం క్రౌఞ్చేన మకరేణ చ ।। 336 ।।
తతః ప్రమథ్య సహసా భీమసేనోఽరివాహినీమ్।
వివేశ భృశసంక్రుద్ధః సమం ద్రుపదసూనునా ।। 337 ।।

తాభ్యాం విదారితే వ్యూహే కుపితాః కురునన్దనాః।
విముఖైః కుఞ్జరానీకైస్తౌ తూర్ణం పర్యవారయన్।। 338 ।।
భీమసేనగదాఘాతనిష్పిష్టవపుషాం రణే।
అభూద్వ్యతికరో ఘోరః పతతాం గజయోధినామ్।। 339 ।।
యుధ్యమానేషు సైన్యేషు భీమేన భుజశాలినా।
అభ్యాద్రవత్సానుగస్తం స్వయం రాజా సుయోధనః।। 340 ।।
ఛాదితం కౌరవైర్దృష్ట్వా భీమం విశిఖవర్షిభిః।
విమోహం విదధే తేషాం మోహనాస్త్రేణ పార్షతః।। 341 ।।
ద్రోణేన స్వయమభ్యేత్య జ్ఞానాస్త్రేణ వినాశితే।
మోహనాస్త్రే కురుపతిం భీమస్తూర్ణముపాద్రవత్।। 342 ।।
మదాన్ధ క్వాధునా జీవన్మయి జీవతి యాస్యసి।
ఇత్యుక్త్వా తే శరశతైర్వజ్రవేగైరవాకిరన్।। 343 ।।
భీమచాపచ్యుతైర్బాణైః సోఽథ కృత్తరథధ్వజః।
హృది నిర్దారితో భేజే మూర్చాం వ్యథితమానసః।। 344 ।।
అత్రాన్తరే భీష్మశరైర్హన్యమానేషు రాజసు।
ఘోరో బభూవ సంమర్దః కృతాన్తసమరోత్సవః।। 345 ।।
ద్రౌపదేయేషు వీరేషు యుధ్యమానేషు కౌరవైః।
అవర్తత రణో ఘోరో గజవాజిరథక్షయః।। 346 ।।
అథావహారం సైన్యానాం చక్రే శన్తనునన్దనః।
రాజసేవావృతే సూర్యే యాతేఽస్తం రుధిరారుణే।। 347 ।।

షష్ఠో యుద్ధదివసః।। 27 ।।

అన్యేద్యుర్మణ్డలవ్యూహే భీష్మేణ విహితే స్వయమ్।
యుధిష్ఠిరః స దుర్భేద్యం వజ్రవ్యూహమకల్పయత్।। 348 ।।
తతః ప్రవృత్తే సమరే భీషణే భీష్మపార్థయోః।

విరాట ఆద్రవద్ద్రోణం గరిష్ఠం సర్వధన్వినామ్।। 349 ।।

ద్రోమస్తం బాణవర్షేణ సంఛాద్య శరవర్షిణమ్।

ఉన్ననాద ధనధ్వానో రథమస్య జఘాన చ।। 350 ।।

స హతాశ్వం సముత్సృజ్య రథం పుత్రస్య సంభ్రమాత్।

ఆరురోహ హతానీకం శఙ్ఖస్యారూఢధన్వినః।। 351 ।।

ద్రోణోఽథ తౌ పితాపుత్రౌ విలోక్యైకరథే స్థితౌ।

శఙ్ఖాయ ప్రాహిణోద్ఘోరం మృత్యుదణ్డోపమం శరమ్।। 352 ।।

స తేన భిన్నహృదయః పపాత క్షతజోక్షితః।

వాతేనోన్మథితః శైలాదుత్ఫుల్ల ఇవ కిశుకః।। 353 ।।

తతః శిఖణ్డినం ద్రోణః శరైర్విశిఖవర్షిణమ్।

హతాశ్వే సాత్యకిరథం సమారూఢే శిఖణ్డిని।

అలమ్బుసో రాక్షసేన్ద్రః క్రూరకర్మా తమాద్రవత్।। 354 ।।

మాయయా యుధ్యమానం తం గర్జన్తం రాక్షసేశ్వరమ్।

చకార విముఖం కోపాద్రౌద్రేణాస్త్రేణ సాత్యకిః।। 355 ।।

శైనేయేన జితే తస్మిన్నిరావానర్జునాత్మజః।

విన్ధానువిన్ధావభ్యాయాజ్జమ్భారిసమవిక్రమః।। 356 ।।

ఘటోత్కచమథాయాన్తం కృతాన్తమివ భైరవమ్।

అవారయద్గజేన్ద్రేణ భగదత్తో నృపాగ్రణీః।। 357 ।।

వీరం స హత్వా హైడమ్బం పాణ్డవానామనీకినీమ్।

దర్పాద్విలోడయామాస గజేన్ద్రో నలినీమివ।। 358 ।।

మాద్రీసుతౌ తతః శల్యం విధాయ విరథం శరైః।

చక్రతుర్విముఖం సంఖ్యే రాజచక్రస్య పశ్యత।। 359 ।।

స్వయం యుధిష్ఠిరో రాజా నృపం జిత్వా శ్రుతాయుధమ్।

విగాహ్య కౌరవానీకం విదధే విముఖం శరైః।। 360 ।।

చేకితానేన విజితే గౌతమే ధన్వినాం గురౌ।
భీష్మశ్చకార కదనం రాజ్ఞామన్యత్ర చార్జునః।। 361 ।।
యుధిష్ఠిరగిరా వీక్ష్య భీష్మాయ సమభిద్రవత్।
శిఖణ్డినం మద్రరాజో దివ్యైరస్త్రైరవారయత్।। 362 ।।
భీష్మేణ హన్యమానేషు భూపాలేష్వనివర్తిషు।
పార్థేన చ త్రిగర్తేషు జగామాస్తం దివాకరః।। 363 ।।
తమోభిరావృతే లోకే రణే రక్తాసవాకులే।
ప్రమత్తైరివ వేతాలైః శిబిరాణి యయుర్నృపాః।। 364 ।।

సప్తమో యుద్ధదివసః।। 28 ।।

భీష్మేణ సాగరవ్యూహే ప్రాతర్విరచితే పునః।
శృఙ్గాటకం మహావ్యూహం చక్రే ద్రుపదనన్దనః।। 365 ।।
విదీర్ణేష్వివ సైన్యేషు భీష్మచాపచ్యుతైః శరైః।
బభూవాభిముఖః కోపాదేక ఏవ వృకోదరః।। 366 ।।
స హత్వా సారథిం బాణైస్తూర్ణం శన్తనుజన్మనః।
ద్రోణస్య చ సముద్భ్రాన్తపతాకం విదధే రథమ్।। 367 ।।
లబ్ధలక్ష్యస్తతో భీమః సప్త దుర్యోధనానుజాన్।
జఘాన మదసంరబ్ధాన్పఞ్చానన ఇవ ద్విపాన్।। 368 ।।
బహ్వాశినం కుణ్డధారం విశాలాక్షం సుదుర్జయమ్।
మహోదరం మణ్డితకం సునాభం చ నిహత్య తాన్।। 369 ।।
విద్రావ్య కౌరవచమూం ననాదాస్ఫాలయన్దిశః।
క్షయాయ సర్వజగతాం దేవై రుద్ర ఇవోదితః।। 370 ।।
ఇరావానథ విక్రాన్తో వివేశ కురువాహినీమ్।
ఉలూపీ నాగలలనా ఫల్గునాద్యమజీజనత్।। 371 ।।
కార్యం సమరసాహాయ్యం స్వయమిత్యర్జునేన సః।

ఉక్తః పురా సురపురే తాం యుద్ధభువమాయయౌ।। 372 ।।
రత్నకాఞ్చనసంనాహైః స పాతాలతురఙ్గమైః।
ఉహ్యమానః శరైశ్చక్రే ఫణిలోకమివాపరమ్।। 373 ।।
స గత్వా విపులానీకాన్గాన్ధారాన్ష్వయయోధినః।
శకునేస్తనయాన్సప్త జఘాన ఘనవిక్రమాన్।। 374 ।।
తతో దుర్యోధనాదిష్టో మాయావీ రాక్షసాధిపః।
అలమ్బుసః సమభ్యాయాదిరావన్తం రణోత్కటః।। 375 ।।
ఇరావనథ ఖఙ్గేన ఛిత్త్వా సపది రక్షసః।
స నిషఙ్గం ధనుర్దీప్తం ననాద బలినాం వరః।। 376 ।।
తతో మాయాం సమాశ్రిత్య మహతీం మోహనీం నృణామ్।
యుయుధాతే సమావిశ్య తౌ నభో భీమవిక్రమౌ।। 377 ।।
ఇరావతా నిజాస్త్రౌఘైర్హన్యమానస్య రక్షసః।
ఘోరః సముదభూన్నాదః సర్వప్రాణిభయంకరః।। 378 ।।
అథ సాహాయ్యకం చక్రుర్భుజఙ్గా భుజగీభువః।
తద్వమన్తో విషం తీక్ష్ణం భోగాన్భోగభృతాం వరాః।। 379 ।।
రాక్షసోఽథ భృశం క్రుద్ధో రూపమాస్థాయ గారుడమ్।
భక్షయిత్వాఖిలాన్సర్పాన్స్వమం స్వం వపురాదదే।। 380 ।।
మాయావిమోహితస్యాథ ఖఙ్గేనారాదిరావతః।
జహార రాక్షసం కాయాచ్ఛిరస్తలకుణ్డలమ్।। 381 ।।
హతే ధనంజయసుతే హైడమ్బః క్రోధమూర్ఛితః।
రురావ యేన వసుధా చచాల సకులాచలా।। 382 ।।
తమభిద్రుతమాలోక్య రాజా దుర్యోధనః స్వయమ్।
సహ సర్వైర్నిజానీకైర్మహామాయమయోధయత్।। 383 ।।
విద్యుజ్జిహ్వం వేగవన్తం మహారౌద్రం ప్రమాథినమ్।

హైడిమ్బానుచరాన్ఘోరాన్స జఘాన నిశాచరాన్।। 384 ।।
శక్తిం ఘటోత్కచేనాథ ప్రేరితాం కురుభుభూజే।
మహాగజేన జగ్రాహ వఙ్గానామధిపః పురః।। 385 ।।
నాగే నిపతితే తస్మిన్రక్షితే చ సుయోధనే।
సంహారం పురుసైన్యానాం చకార పిశితాశనః।। 386 ।।
భగదత్తోఽథ విద్రావ్య పాణ్డవానామనీకినీమ్।
సుప్రతీకేన నాగేన ఘటోత్కచమయోధయత్।। 387 ।।
తనయం నిహతం శ్రుత్వా కుపితః శతమన్యుజః।
శిరోభిర్భూమిపాలానాం దుర్గమాం వసుధాం వ్యధాత్।। 388 ।।
భీమోఽపి క్రోధసంతప్తో భ్రాతుః పుత్రే నిపాతితే।
సుయోధనానుజాన్వీరాన్ప్రాహిణోద్యమమన్దిరమ్।। 389 ।।
అనాధృష్టిం కుణ్డలినం కుణ్డభేదిం సులోచనమ్।
విరాటం దీర్ఘబాహుం చ సుబాహుం కనకధ్వజమ్।। 390 ।।
హత్వైతాన్కౌరవానీకం కబన్ధశతసంకులమ్।
విదధే మత్తవేతాలనన్దనే దినసంక్షయే।। 391 ।।
విస్రస్తచాపకవచే భగ్నస్యన్దనకుఞ్జరే।
రణేఽవహారం సైన్యానాం తతశ్చక్రుర్మహారథాః।। 392 ।।

అష్టమే యుద్ధదివసే ఇరావద్వధః।। 29 ।।

తతో నిశాయామనుజైః సహ రాజా సుయోధనః।
కర్మమానాయ్య పార్థానాం పరాభవమచిన్తయత్।। 393 ।।
వైకర్తనస్తమవదత్క్రియతాం మద్వచః సఖే।
శస్త్రం న్యాసయ గాఙ్గేయమహం జేష్యామి పాణ్డవాన్।। 394 ।।
ఏష వృద్ధో నిరీహశ్చ సపక్షశ్చ ధనంజయే।
త్వయా న్యస్తోఽతిభారోఽస్మిన్నవిచార్యైవ కేవలమ్।। 395 ।।

ఏతదాకర్ణ్య కర్ణోక్తం హర్షాత్కర్మశతైరివ।
ఉత్థాయ భీష్మశిబిరం ప్రతస్థే భ్రాతృభిః సహ।। 396 ।।
మణిదీపసహస్రాంశుపిఞ్జీకృతదిగన్తరః।
నక్తం దీప్తౌషధివనః సకులాద్రిరివాబభౌ।। 397 ।।
రత్నకుణ్డలకేయూరకిరీటద్యుతినిర్జితాః।
పురో నిష్ప్రతిభా దీపాస్తస్యాసంల్లజ్జితా ఇవ।। 398 ।।
ప్రణతాన్దృక్త్రిమోదారైః భూమిపాలాన్విలోకయన్।
నామభిర్వ్రక్రభాగేన సూచితాన్వేత్రిమణ్డలైః।। 399 ।।
స బభౌ గతిలోలేన హారేణ తుహినాత్విషా।
సుధాకల్లోలజాలేన పాదదారేణ మన్మథః।। 400 ।।
శ్రీమాన్సంప్రాప్య శిబిరం శుభ్రం శన్తనుజన్మనః।
శయానం రత్నపర్యఙ్కే ప్రణనామ విలోక్య తమ్।। 401 ।।
రాజ్ఞేతి పూజితస్తేన కృతాసనపరిగ్రహః।
దుర్యోధనః క్షణం ధ్యాత్వా పితామహమభాషత।। 402 ।।
అయం జేతా భృగుభువః కార్ముకప్రమయీ తవ।
భుజస్త్రైలోక్యవిజయే పర్యాప్త ఇతి మే మతిః।। 403 ।।
కారుణ్యాదానృశంస్యాద్వా రక్ష్యాస్తే యది పాణ్డవాః।
తత్కర్ణమనుజానీహి యుద్ధాయ రణకర్కశమ్।। 404 ।।
ఇత్యుక్తః కురురాజేన మర్మణీవ సమాహతః।
ప్రభాతే ద్రక్ష్యసీత్యుక్త్వా నిఃశ్వసన్నామలోకయత్।। 405 ।।
కౌరవోఽపి తమామన్త్ర్య నిజం శిబిరమాయయౌ।
దిశః శబలయన్క్లిప్తం దీపదీప్తైర్విభూషణైః।। 406 ।।
అథ ప్రభాతే భీష్మేణ ద్రోణద్రౌణిముఖైః సహ।
విహితే సర్వతోభద్రే వ్యూహే వ్యూహాగ్రవర్తినా।। 407 ।।

ప్రతివ్యూహేష్వనీకేషు నదద్భిః పాణ్డునన్దనైః।
అభిమన్యుః కురుచమూరగ్రే వీరో వ్యదారయత్।। 408 ।।
శరాంశుశతదుష్ప్రేక్ష్యం నిదాఘార్కమివోద్యతమ్।
న సేహిరే తం భూపాలా మానినః సంహతా అపి।। 409 ।।
దుర్యోధనప్రేరితోఽథ రక్షఃపతిరలమ్బుసః।
తమభ్యధావద్బిభ్రాణో మాయాం త్రైలోక్యమోహినీమ్।। 410 ।।
తస్య నాదేన మహతా జగత్ప్రలయశంసినా।
నిపేతుః సహసా యోధా బహవో విగతాసవః।। 411 ।।
ద్రౌపదేయైః పురః ప్రాప్తైః స విధాయ రణం క్షణమ్।
అభిమన్యురథం బాణైః సమం దేహమివాకరోత్।। 412 ।।
శరనిర్దారితేనాథ విహితాం తేన రక్షసా।
సౌభద్రస్తామసీం మాయాం చిచ్ఛేదార్కాస్త్రతేజసా।। 413 ।।
అథ ద్రౌణిప్రభృతిభిః సాత్యకిప్రముఖా యుధి।
సంసక్తా గగనం చక్రుర్దివ్యాస్త్రదహనాకులమ్।। 414 ।।
అర్జునో ద్రోణమభ్యేత్య మహాస్త్రగ్రామదుఃసహమ్।
వాయవ్యాస్త్రేణ విదధే జగతాం క్షోభవిభ్రమమ్।। 415 ।।
సముదీర్య చ శైలాస్త్రం ద్రౌణేన క్షపితేఽనలే।
ధనంజయః కురుచమూం శరజాలైరపూరయత్।। 416 ।।
భీమభీమగదాఘాతనిర్భిన్నే గజమణ్డలే।
సుస్రావ శోణితనదీ పతాకాఫేనమాలినీ।। 417 ।।
తస్మిన్నాకులసంగ్రామే వర్తమానే భయంకరే।
వేతాలదత్తతాలేషు నృత్యత్సు ఛిన్నమూర్ధసు।। 418 ।।
భీష్మః పృథుశరజ్వాలాదుఃసహః సుభటేన్ధనః।
జజ్వాల చాపక్రేఙ్కారమన్త్రపూత ఇవానలః।। 419 ।।

తద్భుజప్రేరితాః క్షిప్రం సాయకా వివిశుర్నృపాన్।
విహఙ్గా ఇవ సాయాహ్నే ఘనచ్ఛాయాన్మహీరుహాన్॥ 420 ॥

ఖద్యోతా ఇవ వృక్షేషు శలభా ఇవ శాలిషు।
భీష్మబాణా నరేన్ద్రేషు పేతుర్హంసాః సహఃస్వివ॥ 421 ॥

నికృత్తైశ్చామరోష్ణీషైశ్ఛన్నాశ్చ పృథివీభుజామ్।
చకార సమరే భీష్మః స్వయశోవిషదా దిశః॥ 422 ॥

రాజ్ఞాం శిరోభిః పృథివీమాస్తీర్య పులకోజ్జ్వలః।
రణలక్ష్మ్యాః స విదధే కేలిపద్మాకరానివ॥ 423 ॥

శిరస్త్రశరనిర్ఘర్షజాతా వహ్నికణా బభుః।
రాజ్ఞాం హతానాం భీష్మేణ జీవా ఇవ నభశ్చరాః॥ 424 ॥

ఘనేన శరజాలేన గ్రస్తా లోకేన సర్వతః।
స చక్రే సర్వసైన్యానామకణ్ఠరజనీభ్రమమ్॥ 425 ॥

విదీర్ణే పాణ్డవబలే ఛిన్నవర్మరథధ్వజే।
గజానీకేషు భగ్నేషు భాఘశేషేషు రాజసు॥ 426 ॥

లజ్జాముత్సృజ్య యాతేషు త్యక్తచాపేషు కేశవః।
సత్యసంధం రణే భీష్మం జహీత్యర్జునమబ్రవీత్॥ 427 ॥

ధనంజయోఽథ నిఃశ్వస్య విషణ్ణవదనామ్బుజః।
నిన్దన్ముహుః క్షత్త్రధర్మం పితామహముపాద్రవత్॥ 428 ॥

దృషట్వా గాణ్డీవధన్వానముద్యతం శరవర్షిణమ్।
బలే తూర్ణముపావృత్తే పునర్యుయుధిరే భటాః॥ 429 ॥

భీష్మచాపచ్యుతైర్బాణైశ్ఛాదితం వీక్ష్య ఫల్గుణమ్।
రథముత్సృజ్య కంసారిస్తమధావద్భుజాయుధః॥ 430 ॥

విలోక్య కుపితం భీష్మః స్వయం కృష్మమభిద్రుతమ్।
ఉవాచ ధన్యతామానీ పులకాలంకృతాకృతిః॥ 431 ॥

పుణ్యభాజామహం ధుర్యో భగవన్కృతినాం వరః।
యస్య త్వం జగతాం నాథో వధాయ స్వయముద్యతః।। 432 ।।
ఇతి వాదిని గాఙ్గేయే రథాత్తూర్ణం ధనంజయః।
అవరుహ్య తతః కృష్ణమానినాయ రథం పునః।। 433 ।।
అథార్జునశరాసారైరాకీర్ణే కురుకాననే।
పునః శాన్తనవశ్చక్రే సంహారం పృథివీభుజామ్।। 434 ।।
ఘోరే వ్యతికరే తస్మిన్భగ్నే సుభటమణ్డలే।
అవహారమకుర్వన్త దినాన్తే పాణ్డునన్దనాః।। 435 ।।

నవమో యుద్ధదివసః।। 30 ।।

తతో రాజన్యాం విజనే ధర్మరాజో జనార్దనమ్।
జగాద రాజకం దృష్ట్వా భిన్నం భీష్మేణ దుఃఖితః।। 436 ।।
పశ్య కృష్ణ ప్రబుద్ధేన గాఙ్గేయవడవాగ్నినా।
సైన్యామ్బుధిరపర్యన్తే మమ నీతోఽల్పశేషతామ్।। 437 ।।
మణ్డలీకృతచాపస్య సహస్రాంశుశతత్విషః।
భీష్మస్యాఖణ్డలోప్యగ్రే సత్యం పరిభావాస్పదమ్।। 438 ।।
అలం రాజ్యేన మే తావదితి వాదిని ధర్మజే।
ఉవాచ శౌరిర్యోత్స్యేఽహం స్వయం శన్తనునన్దనమ్।। 439 ।।
నాకార్య మే భవత్కార్యముత్సృష్టసమయోఽధునా।
పాలయామి రణే భీష్మం పశ్యతాం జగతీభుజామ్।। 440 ।।
ఏతదాకర్ణ్య కృష్ణోక్తం బభాషే పాణ్డవాగ్రజః।
న మిథ్యావాదినం కామాత్త్వాం కుర్యామహమచ్యుత।। 441 ।।
జయోపాయమితో గత్వా భీష్మం పృచ్ఛామి భూతలే।
స హి మామాశిషా పూర్వం వాత్సల్యాత్సమయోజయత్।। 442 ।।
ఇతి నిశ్చిత్య కృష్ణేన భ్రాతృభిశ్చ సహాశు కృత్।

జగామ భీష్మశిబిరం గూఢచారీ యుధిష్ఠిరః।। 443 ।।

స ప్రమమ్యానుజసఖః శౌర్యరాశిం పితామహమ్।

పప్రచ్ఛ విజయోపాయం స చ పృష్టస్తమబ్రవీత్।। 444 ।।

న తం పశ్యామి లోకేషు వీరో మాం విజయేత యః।

జయలాభే చ యుష్మాకం మయి జీవతి కా కథా।। 445 ।।

న విశస్త్రేన సంత్రస్తే న స్త్రీపూర్వే మమేషవః।

పతన్తి తస్మాత్క్లీవేన మాం ఘాతయ శిఖణ్డినా।। 446 ।।

ఉక్తే దేవవ్రతేనేతి లజ్జావినమితాననః।

అకామ ఇవ దుఃఖేన యయౌ స్వశిబిరం నృపః।। 447 ।।

తతః ప్రభాతే వ్యూహేషు సైన్యేషు సుభటైర్మిథః।

శిఖణ్డిప్రముఖా వీరా పరానీకముపాద్రవన్।। 448 ।।

తతో భీష్మశరశ్రేణీలులితే రాజమణ్డలే।

శిఖణ్డీ ధుతకోదణ్డశ్చణ్డకోపస్తమభ్యధాత్।। 449 ।।

తమబ్రవీచ్ఛాన్తనవః కామం ప్రహర పార్షత।

ననామ భీష్మవిశిఖాః పతన్త్యనుజనే జనే।। 450 ।।

ఇతి వాదినమభ్యేత్య మణ్డలీకృతకార్ముకః।

శిఖణ్డీ నిఃశ్వసన్కోపాదాపగేయమభాషత।। 451 ।।

జేతారం భార్గవస్యాపి జానామి త్వాం మహౌజసమ్।

యుధి యుధ్యస్వ వా మా వా న మే జీవన్గమిష్యసి।। 452 ।।

ఉక్త్వైతద్బాణజాలేన పార్షతః సమపూరయత్।

రక్ష్యమాణః సమభ్యేత్య పశ్చాద్గాణ్డీవధన్వనా।। 453 ।।

భీష్మోఽపి తమనాదృత్య విద్ధ్వా కృష్ణార్జునౌ శరైః।

వివేశ పాణ్డవచమూం రాజవేణువనానలః।। 454 ।।

ధృష్టద్యుమ్నముఖైర్వీరైః కౌరవాణాం తరస్వినామ్।

దారుణోఽథ ప్రహారోఽభూద్రజఃపిహితదిఙ్ముఖః॥ 455 ॥

తతో ద్రోణిప్రభృతయో వీరా ద్రోణస్య శాసనాత్।

రక్షన్తః సమరే భీష్మం ధనంజయమయోధయన్॥ 456 ॥

తతః శాన్తనవో రాజ్ఞాం శరైరశనిగౌరవైః।

మౌలిరత్నాంశుశబలం సమున్మథ్య విరోచనమ్॥ 457 ॥

ఆక్రీడమివ కాలస్య విధాయ కదనం రణే।

అబ్రవీత్క్వణితమనా దూరాదేవ యుధిష్ఠిరమ్॥ 458 ॥

వధాయ కురు కౌన్తేయ యత్నం మే నృపతిక్షయాత్।

విషణ్ణోఽహం భృశం పుత్ర రౌద్రేణానేన కర్మణా॥ 459 ॥

ఇతి వాదిని గాఙ్గేయే శిథిలీకృతకార్ముకే।

సృఞ్జయాః సహ పాఞ్చాలైః సోమకైశ్చ సహాద్రవన్॥ 460 ॥

తతః కురుచమూవీరాః పాణ్డవానాం మహారథాన్।

ఆవార్య భీష్మరక్షాయై ద్వన్ద్వం యుద్ధాని చక్రిరే॥ 461 ॥

అథ గాఙ్గేయవిశిఖైరప్రయత్నోజ్ఝితైరపి।

అవర్తత మహారౌద్రో రాజజీవితసంక్షయః॥ 462 ॥

తమభ్యధావదాకర్ణాకృష్టకోదణ్డలః।

శిఖణ్డీ ఖణ్డపరశుప్రభావం ఫల్గునేరితః॥ 463 ॥

స్వయం దుర్యోధనేనాథ ప్రేరితాం వీక్ష్య వాహినీమ్।

తస్మిన్స్వభటసంహారే వర్తమానే పితామహః॥ 464 ॥

ఉదీర్య ఘోరం దివ్యాస్త్రమభ్యధావద్ధనంజయమ్।

అథార్జునస్యాగ్రమేత్య శిఖణ్డిని పురఃస్థితే॥ 465 ॥

విమానా ఇవ గాఙ్గేయో మహాస్త్రం సంజహార తత్।

బ్రహ్మలోకాభికామేషు యుధ్యమానేషు రాజసు॥ 466 ॥

వీరాణాం భీష్మవిశిఖైరయుతేషు పతత్సు చ।

దారయన్తం పరానీకం తమేత్య వసవోఽబ్రువన్॥ 467 ॥
భీష్మ సంన్యాసకాలోఽయం తవాస్మదభికాఙ్క్షితః।
తతః శ్లథోద్యమే తస్మిన్ప్రసన్నే భువనత్రయే॥ 468 ॥
అర్జునప్రముఖాః సర్వే సాయకైస్తమపూరయన్।
ఛిద్యమానేషు బాలేషు తస్య తూర్ణం కిరీటినా॥ 469 ॥
శిఖణ్డీ ప్రాహిణోత్తస్మై హేమపుఙ్ఖశరావలీమ్।
శైఖణ్డీం శరమాలాం తాం శైరోషీమివ పేశలామ్॥ 470 ॥
జగ్రాహ ప్రహసన్భీష్మః క్షణం స్థగితకార్ముకః।
దుర్యోధనసమాదిష్టాన్భీష్మస్య రథరక్షిణః॥ 471 ॥
మోహయన్బాణజాలేన ఫల్గుణస్తమవాకిరత్।
విదార్యమాణో నీరన్ధ్రైర్గాణ్డీవాన్నిఃసృతైః శరైః॥ 472 ॥
దుఃశాసనం పార్శ్వగతం భీష్మః సస్మితమబ్రవీత్।
నైతే శిఖణ్డినో బాణాః శిలాసంఘాతభేదినః॥ 473 ॥
విశన్తి మమ మర్మాణి బిలం విషధరా ఇవ।
ఏతే తే వజ్రసంస్పర్శా నివాతకవచచ్ఛిదః॥ 474 ॥
శరీరహారిణో ఘోరాః కిరాతరణసాక్షిణః।
ఇత్యుక్త్వా పాణ్డుపుత్రాయ శక్తిం చిక్షేప శక్తిమాన్॥ 475 ॥
తాం చ శక్రసుతస్తూర్ణం చకార విశిఖైస్త్రిధా।
సర్వాయుధేషు చ్ఛిన్నేషు తతో గాణ్డీవధన్వనా॥ 476 ॥
క్షణాద్బభూవ దుర్లక్ష్యో భీష్మో నిర్వివరైః శరైః।
యుధ్యమానేషు వీరేషు భూతావిష్టేష్వివాకులమ్॥ 477 ॥
దారుణే తుములే తస్మిన్నిర్విభాగే బలద్వయే।
అపరాహ్ణే రథాద్భీష్మః సహస్రాంశురివాపరః॥ 478 ॥
అస్పృష్టభూమిర్విశిఖైః పపాత మహసాం నిధిః।

తస్మిన్నిపతితే వీరే కేతౌ సర్వధనుష్మతామ్।। 479 ।।
మహతామపి వీరాణాం హృదయాని చకమ్పిరే।
తతో నివృత్తే సంగ్రామే హాహాకారే నభఃస్పృశిః।। 480 ।।
దివ్యం భేజే నిజం భావమలుప్తాత్మా పితామహః।
ఆకమ్పమానే భువనే వాగువాచాశరీరిణీ।। 481 ।।
భీష్మ కాలం ప్రతీక్షస్వ యోగవానుత్తరాయణమ్।
సర్వజ్ఞ ధారయ ప్రాణాన్స్వచ్ఛన్దనిధనో హృది।। 482 ।।
శ్రుత్వైతత్పరమం యోగమాససాద సురవ్రతః।
తత్రస్త్రిదశవాహిన్యా విసృష్ట హంసరూపిణః।। 483 ।।
తమేవార్థం సమభ్యేత్య మునయో భీష్మమబ్రువన్।
స్థితోఽస్మీతి చ గాఙ్గేయో నిగద్య యశసాం నిధిః।। 484 ।।
ఇరతల్పే గతః సర్వాన్కురూన్ప్రీతాననసాన్త్వయత్।
ప్రణతానథ సంప్రాప్తాన్పునః కౌరవపాణ్డవాన్।। 485 ।।
అశ్రుపూర్ణేక్షణానూచే సంభావ్య కురుపుంగవః।
ధారణం లమ్బమానస్య శిరసో మే విధీయతామ్।। 486 ।।
శ్రుత్వైతదుపధానేషు సమానీతేషు రాజభిః।
జగ్రాహ శాసనాత్తస్య త్రిభిః పార్థః శరైః శిరః।। 487 ।।
భీష్మస్తత్కర్మతుష్టోఽథ ప్రశశంస ధనంజయమ్।
పాణ్డవైః క్రియతాం సంధిరిత్యువాచ చ కౌరవమ్।। 488 ।।

దశమో యుద్ధదివసః।। 31 ।।

తతో రజన్యాం యాతాయాముపావిష్టేషు రాజసు।
సేవ్యమానో మునిజనైర్భీష్మో జలమయాచత।। 489 ।।
మణికాఞ్చనచిత్రేషు కలశేష్వమలామ్బుసః।
సమానీతేషు భూపాలైర్వ్యధాన్మేఘాస్త్రమర్జునః।। 490 ।।

తదుద్భూతేన పయసా గాఙ్గేయస్తేన తర్పితః।
నరావతారం ప్రీతాత్మా సాదరం తమపూజయత్।। 491 ।।
మహారథేషు యాతేషు సమామన్త్ర్యాపగాసుతమ్।
కర్ణః ప్రసాదయామాస తదభ్యర్చ్య కృతాఞ్జలిః।। 492 ।।
తమువాచ ప్రసన్నాత్మా వీతమన్యుః పితామహః।
భజస్వ పార్థేషు శమం వీరాస్తే భ్రాతరస్తవ।। 493 ।।
వైకర్తనస్తదాకర్ణ్య జగాద వినతాననః।
జానే సర్వమవశ్యం తు భవితవ్యమిదం ప్రభో।। 494 ।।
కింతు దుర్యోధనస్యార్థే సుహృదో మానకారిణః।
అనుజానీహి మాం తాత సమరాయ సముద్యతమ్।। 495 ।।
ఇతి బ్రువాణో భీష్మేణ సోఽనుజ్ఞాతో వరూథినీమ్।
ప్రయయౌ కురుపుత్రాణాం రథేన ఘననాదినా।। 496 ।।
అథ కురువృషబాణామఙ్గరాజోత్సుకానాం పరపరిభవదీక్షాభగ్నమానాదరాణామ్।
పతిహితమనీకం సామ్యమాప ద్రుతానాం సరయపవనపానీకమ్పితానాం వనానామ్।। 497 ।।
ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యా భీష్మపర్వ।

****

.

॥ద్రోణపర్వ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
సురవ్రతం హతం శ్రుత్వా ధృతరాష్ట్రోఽతిదుఃఖితః।
ముహుర్ముహుర్యశోరాశిం తమశోచదరిందమమ్॥ 2 ॥
పునః సంగ్రామమాలోక్య సమాయాతోఽథ సంజయః।
పృష్టో వైచిత్రవీర్యేణ వీరసంహారమభ్యధాత్॥ 3 ॥
తతో భీష్మేహతే రాజన్కురవో భృశదుఃఖితాః।
అబ్ధౌ భగ్నే ప్రవహణే వణిజః పతితా ఇవ॥ 4 ॥
వాఞ్ఛితం సమరే శర్మ దదృశుః కర్ణమాగతమ్।
విక్రీతాః పరదేశేషు స్నిగ్ధం బన్ధుమివాపది॥ 5 ॥
తతో దుర్యోధనః శోకం సంస్తమ్భ్య ధృతిసాగరః।

కర్ణస్యానుమతే చక్రే ద్రోణం సేనాసు నాయకమ్।। 6 ।।

తేనాభిషిక్తో విధివద్గురుః సర్వధనుష్మతామ్।

స బభౌ శక్తిమాన్వీరో మహాసేన ఇవాపరః।। 7 ।।

వృద్ధస్య స్వయశఃశుభ్రం ఛత్రం తస్య వ్యరోచత।

దుగ్ధోదధేరివ శ్రీమచ్చన్ద్రమణ్డలముద్యతమ్।। 8 ।।

ఆముక్తహేమకవచః స దీప్తః కిరణైర్బభౌ।

ఉపస్థితైః కృత్యకాలే దివ్యాస్త్రైరివ సేవితః।। 9 ।।

ప్రణేతా సర్వవీరాణాం సదృశః ప్రాజ్యతేజసా।

సాక్షాదివ ధనుర్వేదః సంహారస్యాగమావధిః।। 10 ।।

రేజే రథేన రౌక్మేన శోణాశ్వేన పతాకినా।

సంధ్యాజుషా నిర్ఝరిణా మేరుణేవ దివాకరః।। 11 ।।

విరరాజ రథే తస్య శాతకౌమ్భః కమణ్డలుః।

శౌర్యోష్మణా ప్రతిగతః ప్రతాప ఇవ పిణ్డితః।। 12 ।।

ఆకర్ణపలితః శ్యామో ధౌరేయః సర్వధన్వినామ్।

దదౌ వరం శ్రియా జుష్టః స రాజ్ఞా స్వయమర్థితః।। 13 ।।

జీవగ్రాహం సమాదాయ రాజానం తే యుధిష్ఠిరమ్।

హతేర్జునే ప్రదాస్యామి పశ్యతాం సర్వభుభుజామ్।। 14 ।।

ఏతద్గురువచో రాజా ప్రతిగృహ్య కృతాఞ్జలిః।

విశ్రావ్య నిజసేనాసు తూర్యనాదోత్సవం వ్యధాత్।। 15 ।।

తచ్చ ధర్మసుతో జ్ఞాత్వా సహ గాణ్డీవధన్వనా।

క్రౌఞ్చవ్యూహం సమాధాయ సంనద్ధో యోద్ధుముద్యయౌ।। 16 ।।

ద్రోమేన శకటవ్యూహే నిర్మితే భృశసంహతే।

అవర్తత మహద్యుద్ధం వీరాణాం దేహశాతనమ్।। 17 ।।

తతః సృఞ్జయపాఞ్చాలమత్స్యసేనాసు దుఃసహః।

శరీరహారిణః పేతుర్ద్రోణనామాఙ్కితాః శరాః।। 18 ।।
భిద్యమానేషు సైన్యేషు నిపతద్గజవాజిషు।
రక్తకల్లోలినీవేగైర్నితేషు స్యన్దనేష్వపి।। 19 ।।
యుధిష్ఠిరముఖాన్వీరాన్కోపాద్ద్రోణమభిద్రుతాన్।
అవారయన్సుసంరబ్ధాద్ద్రోణికర్ణకృపాదయః।। 20 ।।
అభిమన్యురథాకృష్య రథాత్కేశేషు పౌరవమ్।
అపాతయత్కృపాణేన పశ్యతాం సర్వధన్వినామ్।। 21 ।।
తత్కోపాత్ఖఙ్గమాదాయ జయద్రథముపాగతమ్।
శల్యం చ విరథం వీరో విదధే బలినాం వరమ్।। 22 ।।
తతః శల్యో గదాపాణిః పద్భ్యాం సౌభద్రమాద్రవత్।
గదయా వీరవారిన్యా భీమశ్చ తమవారయత్।। 23 ।।
తయోః పరస్పరాఘాతకీర్ణవహ్నికణాకులమ్।
నృణాం విమోహనం ఘోరం గదాయుద్ధమవర్తత।। 24 ।।
మణ్డలాని చరన్తౌ తౌ సమదావివ కుఞ్జరౌ।
అభిపత్య పదాన్యష్టౌ గదాభ్యాం జఘ్నతుర్మిథః।। 25 ।।
గాఢప్రహారసంజాతమూర్చ్ఛావిహ్వలమానసౌ।
తౌ దృష్ట్వా పతితౌ వీరాః సంనిపేతుః ప్రహారిణః।। 26 ।।
నీతే మద్రాధిపే తూర్ణం రథేన కృతవర్మణా।
భీమసేనః సమాదాయ కురుసేనామదారయత్।। 27 ।।
కర్ణసూనోరథ శరైర్వృషసేనస్య పాణ్డవాః।
ఆకీర్ణాన్ద్రౌపదీపుత్రాన్విలోక్య తముపాద్రవన్।। 28 ।।
తతో రుక్మరథో ద్రోణః స్వయం పాఞ్చాలవాహినీమ్।
ప్రవిశ్య బాణైర్విదధే విప్రకీర్ణాం సహస్రధా।। 29 ।।
శిఖణ్డిసాత్యకిముఖాన్స విదార్య మహారథాన్।

యుధిష్ఠిరమభిప్రేక్షుః కుర్వన్నరపతిక్షయమ్।। 30 ।।

యుగంధరం వ్యాఘ్రదత్తం సిహసేనం చ పార్థివమ్।

నినాయ మృత్యుసదన శరైరశనిదారుణైః।। 31 ।।

తిష్ఠ స్థితోఽహ యుద్ధస్వ హతోఽసీతి ముహుర్ముహుః।

ద్రోణాగ్రే యుధ్యమానానాం భూభుజామభవద్రణః।। 32 ।।

ద్రోణేన యుధ్యమానానాం నిశమ్య శ్వేతవాహనః।

కోలాహలం స్వసైన్యానాం తూర్ణం తం దేశమాయయౌ।। 33 ।।

స నిహత్యాస్త్రజాలేన వీరః కురువరూథినీమ్।

విదధే రక్తతటినీమావర్తహృతకుఞ్జరామ్।। 34 ।।

తతోఽవహారం సైన్యానాం పార్థసాయకపీడితాః।

యాతేఽస్తం తిగ్మకిరణే చక్రిరే కురుపుంగవాః।। 35 ।।

ద్రోణాభిషేకః ప్రథమో యుద్ధదివసశ్చ ।। 1 ।।

నిశాయాం సంనివిష్టేషు శిబిరే సర్వరాజసు।

లజ్జమాన ఇవాచార్యో దుర్యోధనమభాషత।। 36 ।।

ఉక్తమేవ మయా రాజన్రహితం సవ్యసాచినా।

యుధిష్ఠిరం గ్రహీష్యామి దుర్జయో హి ధనంజయః।। 37 ।।

ఇతి బ్రువాణే వైలక్ష్యాదాచార్యే రాజసంనిధౌ।

త్రిగర్వరాజః ప్రోవాచ కృతవైరః కిరీటినా।। 38 ।।

వయం సంశప్తకగణైర్మాలవైస్తుణ్డికైస్తథా।

వీరైర్మద్రకకామ్బోజలలితైశ్చ ప్రహారిభిః।। 39 ।।

రథాయుతైస్త్రిభిః పార్థమాహూయ పృథగాస్థితః।

యోత్స్యామహే సుప్రకృతైరితి సత్యం శపామహే।। 40 ।।

ఇత్యుక్తే శపథం కృత్వా త్రిగర్తా వహ్నిసాక్షిణః।

ప్రత్యూషే నిర్యయుర్వీరాః సుశర్మప్రముఖా నృపాః।। 41 ।।

తే తురఙ్గఖరోద్ధూతధూలిగ్రస్తనభస్తలాః।
చక్రిరే ఫల్గుణాహ్వానం నాదైః ప్రలయశంసిభిః।। 42 ।।
తాన్వ్యూహేనార్ధచన్ద్రేణ సమే దేశే వ్యవస్థితాన్।
దృష్ట్వా పార్థస్తదాహూతో యుధిష్ఠిరమభాషత।। 43 ।।
అనుజానాతు మామార్యస్త్రిగర్తానాం వధం ప్రతి।
ఏతే మామభివాఞ్ఛన్తి యోద్ధుం సంఘర్షశాలినః।। 44 ।।
అయం తే సత్యజిద్వీరః పాఞ్చాల్యః ప్రవరో రథః।
గోప్తా ద్రోణాభిసరణే శక్రతుల్యపరాక్రమః।। 45 ।।
ఇత్యుక్త్వా చణ్డగాణ్డీవఘోషఘణ్టితదిక్తటః।
ప్రలయామ్భోదసంరబ్ధస్తాన్యయౌ కపికేతనః।। 46 ।।
తేఽపి పాణ్డవమాయాన్తం దృష్ట్వా ప్రమదనిర్భరాః।
ఫుల్లసాలమివాదృశ్యం చక్రుః క్షిప్రం శిలీముఖైః।। 47 ।।
తతః శౌర్యామ్బుధేః ఫేనమట్టహాసం రణశ్రియః।
దధ్మౌ ధనంజయః శఙ్ఖం కన్దం నిజయశస్తరోః।। 48 ।।
తస్య శబ్దేన మహతా తత్సైన్యం భయకారిణా।
అభూన్నివృత్తమాతఙ్గం స్తిమితాఙ్గతురఙ్గమమ్।। 49 ।।
అథ సాయకజాలేన జీవమత్స్యాపహారిణా।
త్రిగర్తవాహినీం పార్థః సమన్తాత్పర్యవారయత్।। 50 ।।
తతః సంశప్తకగణోత్సృష్టైరవివరైః శరైః।
పిహితే భువనాభోగే బభూవాకాలశర్వరీ।। 51 ।।
తతః ప్రవిదధే త్వాష్ట్రం మహాస్త్రం వజ్రినన్దనః।
యేనార్జునసహస్రాణి దదృశుస్తే ససంభ్రమాః।। 52 ।।
జహారాకర్ణకృష్టేన భల్లేన చ మహౌజసః।
స్ఫురన్మౌలిప్రభాజాలం శిరః కాయాత్సుధన్వనః।। 53 ।।

తత్రప్రేషితాం శస్త్రవృష్టిం పవనాస్త్రేణ హారిణా।
విధూయ తచ్ఛిరఃపుఙ్ఖైరదృశ్యాం విదధే మహీమ్॥ 54 ॥
ఛిన్నచ్ఛత్రధ్వజరథం పతద్భుజభటాననమ్।
త్రిగర్తకదనం పార్థో ఘోరమాయోధనం వ్యధాత్॥ 55 ॥

సంశప్తకయుద్ధమ్॥ 2 ॥

అస్మిన్రణే వైనతేయవ్యూహే ద్రోణేన నిర్మితే।
వ్యూహేన నిర్మితార్ధేన పాణ్డుపుత్రాః సముద్యయుః॥ 56 ॥
తతః ప్రవృత్తే సంగ్రామే క్షయే చైవ మహీభుజామ్।
ధృష్టద్యుమ్నప్రభృతయో ద్రోణముఖ్యానయోధయన్॥ 57 ॥
రజోభిః పిహితే వ్యోమ్ని దిక్షు రుద్ధాసు సాయకైః।
అవిభాగమమర్యాదం ఘోరం యుద్ధమవర్తత॥ 58 ॥
అభిద్రుతే తతో ద్రోణే ధర్మరాజజిఘృక్షయా।
ఘోరో హలహలాశబ్దః సైన్యానాముదభూత్క్షణమ్॥ 59 ॥
కాలాగ్నితేజసం వీరం ధౌరేయం సర్వధన్వినామ్।
అవారయితుమభ్యేత్య సత్యజిత్సత్యవిక్రమః॥ 60 ॥
యుధ్యమానం తతో హత్వా వృకం రాజసుతం గురుః।
శరైః సత్యజితం చక్రే కీర్ణాంశుమివ భాస్కరమ్॥ 61 ॥
హేమనామాఙ్కితైర్బాణైర్ముహూర్తాదథ సత్యజిత్।
దీప్తైరపూరయద్ద్రోణం ఖద్యోతైరివ పాదపమ్॥ 62 ॥
తతః సత్యజితః కాయాదాచార్యః శౌర్యశాలినః।
శిరో జహార భల్లేన చణ్డతాణ్డవకుణ్డలమ్॥ 63 ॥
నిపాతితే సత్యజితి ప్రవరే సర్వధన్వినామ్।
విద్రుతే ధర్మతనయే వ్యదీర్యత వరూథినీ॥ 64 ॥

సత్యజిద్వధః॥ 3 ॥

హృత్వానుజం విరాటస్య శతానీకం ప్రహారిణమ్।
దృఢసేనం క్షత్రదేవం వసుదానం చ పార్థివమ్॥ 65 ॥
నిఘ్నన్నుక్మరథశ్చేదిమత్స్యపాఞ్చాలసృఞ్జయాన్।
విదధే రుధిరావర్తైః కృతాన్తోద్యానవాహినీమ్॥ 66 ॥
విద్రుతే పాణ్డవబలే పీడితే ద్రోణసాయకైః।
కర్ణదుర్యోధనముఖా భారద్వాజమపూజయన్॥ 67 ॥
పునరావర్తితే సైన్యే భీమేన భుజశాలినా।
సంహతాః పృథివీపాలాః కోపాద్ద్రోణముపాద్రవన్॥ 68 ॥
ఋష్యవర్ణైర్హయైర్భీమః సాత్యకిః స్ఫాటికప్రభైః।
పారావతప్రభైశ్చాశ్వైర్ధృష్టద్యుమ్నశ్చమూపతిః॥ 69 ॥
నకులః సహదేవశ్చ శుకతిత్తిరిసప్రభైః।
అభిమన్యుః పిశఙ్గాభైః పాణ్డ్యైశ్చ తుహినప్రభైః।
దన్తప్రభైః కృష్ణవాలైః స్వయం రాజా యుధిష్ఠిరః॥ 70 ॥
అన్యే తు వివిధచ్ఛాయైశ్చిత్రవర్మామ్బరధ్వజైః।
పరివార్య రణే ద్రోణం చక్రుర్బాణమయం జగత్॥ 71 ॥
మృదఙ్గనాదకౌ రాజ్ఞో ధ్వజో నన్దోపనన్దకౌ।
దివ్యయన్త్రేణ విహితౌ బభతుర్ధర్మజన్మనః॥ 72 ॥
ధర్మానిలేన్ద్రాశ్వినాం చ ప్రతిమా ద్రౌపదీభువామ్।
తుములే యుధ్యమానానాం రేజిరే కాఞ్చనోజ్జ్వలాః॥ 73 ॥
ఆవృతం ద్రోణమాలోక్య రాజభిః క్రూరయా ధియా।
దుర్యోధనాదయో వీరాన్భీమముఖ్యాన్సమాపతన్॥ 74 ॥
తేషు శల్యప్రధానేషు యుధిష్ఠిరపురోగమైః।
ద్వన్ద్వద్ధనిషక్తేషు సమరోత్సవరాజిషు॥ 75 ॥
కృతబాహౌ సుబాహౌ చ హతే వీరే యుయుత్సునా।

వఙ్గరాజే సమాతఙ్గే భీమసేనేన పాతితే।। 76 ।।
విద్రుతే కౌరవబలే నిహతేష్వభిమానిషు।
నిరాలోకేషు లోకేషు రజస్తిమిరమణ్డలైః।। 77 ।।
ప్రేరితో భగదత్తేన సంవర్తకఘనప్రభః।
సుప్రతీకో మదోద్ధామః పాణ్డుసేనాం వ్యగాహత।। 78 ।।
దైత్యసంగ్రామసాహాయ్యే జమ్భారిభవనస్థితః।
ఐరావణఘటాబన్ధః ప్రమాణం యస్య వర్ష్మమః।। 79 ।।
శశిశుభ్రైర్న ఖైరుద్యాదేకపాత్స క్షణం బభౌ।
స్వమహీపీడనరుషా దష్టః శేషశతైరివ।। 80 ।।
ఇతశ్చన్ద్రార్కముఖ్యానాం ప్రభవః సర్వతేజసామ్।
ఇతి నక్షత్రమాలాభిరుదయాద్రిరివాశ్రితః।। 81 ।।
దిగ్వారణరణావాప్తిం వినా వ్యర్థమిదం బలమ్।
ఇతీవ పృథుశూత్కారైర్నిఃశశ్వాస మదాలసః।। 82 ।।
ఏతా ఆయాన్తు వైక్లవ్యం మత్ప్రతాపోష్మణా దిశః।
ఇతీవ కర్ణతాలాభ్యాం ముహుర్ముహురవీజయత్।। 83 ।।
చణ్డీశడమరోచ్చణ్డడిణ్డిమధ్వాననిఃస్వనైః।
హేలయోన్మీలయన్నింంచిల్లోచనే ప్రచచాల సః।। 84 ।।
భగదత్తాస్త్రనిష్కృత్తవీరవక్త్రాఞ్చితాం మహీమ్।
గత్వా పదే పదే పశ్యన్సస్మార కమలాకరాన్।। 85 ।।
స వాహినీం పాణ్డవానాం ప్రవిశ్య నిబిడం గజః।
గజవాజిరతాన్పింషన్వసాకర్దమినీం వ్యధాత్।। 86 ।।
మృద్యమానాః కరీన్ద్రేణ తాః సేనాః కౌరవద్విషామ్।
సంకోచమాపుః సహసా దర్పేణేవ విభూతయః।। 87 ।।
తేన మన్దరతుల్యేన గజేనానీకవారిధేః।

సమాక్రాన్తస్య నిస్త్రింశకాలకూటచ్ఛటా బభుః।। 88 ।।
కుణ్డలీకృతశుణ్డాగ్రః సోఽభ్యధావద్వృకోదరమ్।
ఆకృష్టం పాశహస్తేన యేన తం మేనిరే జనాః।। 89 ।।
సంశయే పతితం భీమం దృష్ట్వా తూర్ణం యుధిష్ఠిరః।
సహ సర్వైర్మహీపాలైర్భగదత్తం సమభ్యధాత్।। 90 ।।
స త్తైః పరివృతో వీరైర్హత్వా దాశార్ణభూపతిమ్।
ఉన్మమాథ రథం వేగాత్సుప్రతీకేన సాత్యకేః।। 91 ।।
తస్య శీకరిణా ఘోరశీత్కృతేనాథ దన్తినః।
భీమసేనముఖా దూరం జహ్రుస్త్రస్తాస్తురఙ్గమాన్।। 92 ।।
సా సేనా భగదత్తేన కుఞ్జరస్థేన పీడితా।
జనతా కృనృపేణేవ న లేభే శరణం క్వచిత్।। 93 ।।
గజానాం పత్యమానానాం రథానాం స్ఫుటతామపి।
హాహాకారైశ్చ భీతానాం నిఃస్వనస్తుములోఽభవత్।। 94 ।।
స్వేషామాక్రన్దమాకర్ణ్య వజ్రాస్త్రేణేన్ద్రనన్దనః।
త్రిగర్తాన్సానుగాన్హత్వా భగదత్తమథాపతత్।। 95 ।।
దృష్ట్వా గాణ్డీవధన్వానం తార్క్ష్యవత్తర్ణమాగతమ్।
ప్రేరితో భగదత్తేన క్రుద్ధోఽదావద్ద్విపాధిపః।। 96 ।।
తమన్తకమివాయాన్తమపసవ్యేన కేశవః।
రథేన మోఘసంరమ్భం కృత్వా పునరభూత్పురః।। 97 ।।
విద్ధ్వా శరసహస్రేణ పార్థం ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః।
నారాయణాస్త్రమసృజత్తచ్చ జగ్రాహ కేశవః।। 98 ।।
అర్జునం రక్షతస్తూర్ణం తదస్త్రం కైటభద్విషః।
నిషక్తం వక్షసి ప్రాప హేమస్రగ్దామవిభ్రమమ్।। 99 ।।
తస్మిన్విఫలతాం యాతే మహాస్త్రే దీప్తతేజసి।

వైలక్ష్యాదర్జునః కృష్ణమువాచాస్ఫాలయన్ధనుః।। 100 ।।
నూనం యుద్ధేష్వయోగ్యోఽహం యేనాస్త్రం ధృతవానసి।
శ్రుత్వైతదవదత్పార్థం మానయన్గరుడధ్వజః।। 101 ।।
చతుర్మూర్తిమృతా పూర్వం పృథివీవచసా మయా।
వితీర్ణం నరకాయైతన్నిజాస్త్రం భూమిసూనవే।। 102 ।।
అమోఘమాప్తవాంస్తస్మాద్ధేత్యాతోఽసౌ నరాధిపః।
గృహీతం తన్మయా దివ్యం జహ్యేనమధునా నృపమ్।। 103 ।।
ఉక్తే జనార్దనేనేతి సవ్యసాచీ సకుఞ్జరమ్।
ఊర్ధ్వవక్త్రైః శరైః క్షిప్రం భగదత్తమపూరయత్।। 104 ।।
గిరివర్ష్మ గజారూఢో బాణైః ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః।
అదూరవిద్రుతామర్త్యవిమానమకరోన్నభః।। 105 ।।
తతః కర్ణాన్తకృష్టేన కుమ్భయోః కుఞ్జరేశ్వరమ్।
ఆపుచ్ఛగామినా పార్థో నారాచేనాకులం వ్యధాత్।। 106 ।।
స ఫల్గుణేషునిర్భిన్నః పతిన్ద్విరదభూధరః।
జఘాన మహీతం సేనాం పతితాః పాతయన్తి యత్।। 107 ।।
క్రుద్ధస్తతోఽర్ధచన్ద్రేణ హృది విద్ధః కిరీటినా।
ముక్తాఙ్కుశధనుర్బాణో భగదత్తోఽభవద్వ్యసుః।। 108 ।।

భగదత్తవధః।। 4 ।।

తస్మిన్నిపతితే వీరే కకుదే సర్వభూభుజామ్।
విజయే కురుసేనానామాశాబన్ధః శ్లథోఽభవత్।। 109 ।।
విద్రుతే కౌరవానీకే సౌబలౌ వృషకాచలౌ।
గాన్ధారౌ ధన్వినాం ధుర్యౌ ధనంజయమయుధ్యతామ్।। 110 ।।
తౌ బాణవర్షిణౌ పార్థశరేణైకేన సంహతౌ।
స్యూతావపాతయత్ప్రీత్యా యాతో భారుణ్డతామివ।। 111 ।।

వృషభకాచలవధః ।। 5 ।।

అనుజౌ నిహతౌ దృష్ట్వా శకునిః కోపకమ్పితః।
కల్పయన్విపులాం మాయాం సవ్యసాచినామాద్రవత్ ।। 112 ।।
అస్త్రైశ్చ క్రూరసత్త్వైశ్చ తమోభిశ్చభితో వృతః।
నాకమ్పత రణే పార్థస్తస్య మాయాశతైరపి ।। 113 ।।
సౌరేణాస్త్రేణ తన్మాయాం ఛిత్త్వా కాతరమోహినీమ్।
ప్రాహిణోత్సాయకాన్యేన శకునిః ప్రయయౌ భయాత్ ।। 114 ।।
యాతేఽర్జునమయం లోకం మన్యమానేఽథ సౌబలే।
న లేభే శరణం త్రాసాద్విద్రుతా కురువాహినీ ।। 115 ।।
తతో ద్రోణః సహానీకైర్యుధిష్ఠిరజిఘృక్షయా।
హరన్వక్త్రాణి వీరాణాం పాఞ్చాలాన్సముపాద్రవత్ ।। 116 ।।
వధ్యమానేష్వనీకేషు శోణాశ్వేన సహస్రశః।
రక్తాసవమదేనేవ చకమ్పే వసుధావధూః ।। 117 ।।
తూర్ణం ప్రహరత ద్రోణం తూర్ణం రక్షత సంగరే।
పాణ్డవానాం పరేషాం చ బభూవేతి మహాధ్వనిః ।। 118 ।।
పాఞ్చాలేష్వథ భగ్నేషు సృఞ్జయేషు చ సర్వతః।
అయోధయత్కురుచమూం నీలో మాహిష్మతీపతిః ।। 119 ।।
తం దహన్తమనీకాని దివ్యాస్త్రైర్వహ్నితేజసమ్।
ప్రత్యుద్యయౌ ధైర్యనిధిర్ద్రౌణిరేకో ధనుర్ధరః ।। 120 ।।
ఆచార్యసూనుస్తస్యాథ వజ్రసారేషువర్షిణః।
ఛత్త్రం ధ్వజం కార్ముకం చ భల్లైశ్చిచ్ఛేద నిర్వ్యథః ।। 121 ।।
అవరుహ్య రథాత్తూర్ణం నీలశ్చిత్రపరాక్రమః।
కృపాణేన శిరో హర్తుం ద్రౌణేః శ్యేన ఇవాపతత్ ।। 122 ।।
భారద్వాజసుతస్తస్య భల్లేనోజ్జ్వలకుణ్డలమ్।

కాన్తం శిరోఽహరత్తారాయుగయుక్తమివోడుపమ్ ।। 123 ।।

నీలవధః ।। 6 ।।

నీలే హతే పాణ్డవానాం భగ్నే సుభటమణ్డలే।
హత్వా సంశప్తకాన్పార్థో జవార్తాం భువమాయయౌ ।। 124 ।।
భీమఫల్గుణసౌభద్రమత్స్యచైద్యముఖైస్తతః।
భిద్యమానే పరానీకే నిఃస్వనస్తుములోఽభవత్ ।। 125 ।।
తతః కర్ణప్రభృతిభిస్తేషాం సమరశాలినామ్।
ఘోరో బభూత సంమర్దః సర్వలోకభయంకరః ।। 126 ।।
నిర్మర్యాదే రణే తస్మిన్నాధిరావర్తదుస్తరే।
భిన్నాం కురుచమూం దృష్ట్వా కర్ణః పార్థమయోధయత్ ।। 127 ।।
సోఽర్జునం పావకాస్త్రేణ సాత్యకిప్రముఖాంస్తథా।
చకార ఘోరదిగ్దాహపిఙ్గలానివ భూధరాన్ ।। 128 ।।
తతో ధనంజయముఖా హత్వాస్త్రైరస్త్రముత్కటమ్।
కర్ణం శరశతైశ్చక్రుర్ఘనవేత్రవనోపమమ్ ।। 129 ।।
శత్రుంజయం విపాటం చ వీరం చావరజం శరైః।
కర్ణానుజాన్యమపురం ప్రాహిణోత్కపికేతనః ।। 130 ।।

కర్ణానుజవధః ।। 7 ।।

అథ ద్రోణముఖాః సర్వే కౌరవాణాం మహారథాః।
కర్ణపార్శ్వం సమాజగ్ముర్దీప్తాస్త్రగ్రామదుఃసహాః ।। 131 ।।
తే సాత్యకిప్రభృతిభిః సంసక్తా ధన్వినాం వరాః।
చక్రిరే సమరం ఘోరం గజవాజిరథక్షయమ్ ।। 132 ।।
తతోఽర్జునశరాసారైర్భిన్నేషు భుజశాలిషు।
వాసరాన్తే న్యవర్తన్త పార్థివా భృశపీడితాః ।। 133 ।।

ద్వితీయో యుద్ధదివసః ।। 8 ।।

తతః ప్రాతః సమభ్యేత్య గురుం దుర్యోధనోఽబ్రవీత్।
కర్ణయన్భృశసంతప్తః పాణ్డవానాం పరాక్రమమ్॥ 134 ॥
అహో ను పుణ్యహీనస్య భవతాపి ప్రతిశ్రుతః।
వీరో నిష్ఫలతాం యాతో ధర్మజగ్రహణే మమ॥ 135 ॥
శక్తిమన్త- ప్రణయినామభిజాతా యశస్వినః।
వృథా మనోరథం కర్తుం శిక్షితా న భవద్విధాః॥ 136 ॥
శ్రుత్వా సుయోధనేనోక్తం జగాద కలశోద్భవః।
దుర్గ్రహ్యః పాణ్డవో రాజన్గుప్తో గాణ్డీవధన్వనా॥ 137 ॥
తథాప్యద్య కరోమ్యేష యథాశక్తి హితం తవ।
సంశప్తకాః పునర్యాన్తు రతాదాకృష్య ఫల్గుణమ్॥ 138 ॥
ఆచార్యేణేతి గదితే సంశప్తకగణాః పునః।
సమాహూయార్జునం నిన్యుర్దక్షిణాశాం యుయుత్సవః॥ 139 ॥
రామశిష్యస్తతో ద్రోణః క్షత్రియక్షయదీక్షితః।
సంసారచక్రదుర్భేద్యం చక్రవ్యూహం వినిర్మమే॥ 140 ॥
అరీణామయుతే తస్మిన్రాజపుత్రాయుతం బభౌ।
వ్యోమనిర్ఝరిణీస్వచ్ఛపతాకాలంకృతైర్ధ్వజైః॥ 141 ॥
నాభిమన్యే స్వయ శ్రీమాన్రాజా తస్థౌ సుయోధనః।
గజానీకేన మహతా వృతః సర్వైర్మహారథైః॥ 142 ॥
జయద్రథేన సహితో ద్రోణో వ్యూహముఖోఽభవత్।
త్రింశతా త్రిదశాకరైస్తథా దుర్యోధనానుజైః॥ 143 ॥
తదపారం బలం దృష్ట్వా వ్యూహం విక్రమశాలిభిః।
ద్రోణనిర్ధారితానీకః ప్రదధ్యౌ ధర్మనన్దనః॥ 144 ॥
స సౌభద్రం రణే మత్వా కంసారిసమవిక్రమమ్।
బభాషే సంనిధౌ రాజ్ఞాం త్రైలోక్యవిజయక్షమమ్॥ 145 ॥

అభిమన్యో తవ పితా యాతః సంశప్తకాన్ప్రతి।
తద్వోఢుర్మహసి ధురం త్వమిమాం తద్గుణాధికః।। 146 ।।
కృష్ణోఽర్జునో రౌక్మిణేయస్త్వం వా వజ్రిపరాక్రమః।
ప్రగల్భః పఞ్చమో నాస్తి చక్రవ్యూహవిభేదినే।। 147 ।।
శ్రుత్వైతదూచే సౌభద్రః ప్రహర్షోత్ఫుల్లలోచనః।
ఏష వ్యూహం విదార్యాద్య ప్రవిశామి త్వదాజ్ఞయా।। 148 ।।
నిర్గన్తుమనభిజ్ఞం మామనుయాన్తు మహారథాః।
ఉక్తేఽర్జునసుతేనేతి యుధిష్ఠిరముఖైర్నృపైః।। 149 ।।
తథేత్యభిహితే సూతం సౌభద్రః సమచోదయత్।
స ముక్తశైశ్వో వీరః కేసరీవ త్రిహాయనః।। 150 ।।
మన్యమానో రణముఖే వరాకం సర్వరాజకమ్।
కాన్తః కన్కసంనాహో బద్ధస్వఙ్గో విభూషితః।। 151 ।।
కౌతుకాత్కామివాయాతో వీరః సురకుమారకః।
అకఠోరతరాకారో వీరో జరఠవిక్రమః।। 152 ।।
ద్రోణానీకం శరైశ్చక్రే క్షుభితామ్బోధివిభ్రమమ్।
తతః ప్రవృత్తే సమరే మహతామపి మోహనే।। 153 ।।
విదార్య వ్యూహమవిశత్సౌభద్రస్తీక్ష్ణవిక్రమః।
లాఘవే సౌష్ఠవే చిత్రే యాతమేకమనేకతామ్।। 154 ।।
దృష్ట్వా ప్రవిష్టం తం సర్వే కురువీరాః సమాద్రవన్।
అయం గృహీతో యాతోఽయం హతోఽయం హన్త్యయం బహూన్।। 155 ।।
ఇతి రాజ్ఞాం నినాదోఽభూదభిమన్యురథం ప్రతి।
సరత్నముకుటైః శీర్షైః సప్రాసాసిశరైః కరైః।। 156 ।।
సహేమకవచైః కాయైః సకేయూరాఙ్గదైర్భుజైః।
తురఙ్గైః కృత్తసారఙ్గైర్భిన్నకుమ్భైశ్చ కుమ్భిభిః।। 157 ।।

నిపతద్భిరవిశ్రాన్తశ్ఛన్నాం చక్రే స మేదినీమ్।
వధ్యమానం బలం దృష్ట్వా సౌభద్రేణ ప్రహారిణా।। 158 ।।
తమాద్రవన్ససంరబ్ధాః ద్రౌణికర్ణకృపాదయః।
తాన్బాణవర్షిణో వీరాన్విధాయ విముఖాఞ్శరైః।। 159 ।।
శిరో జహార భల్లేన సౌభద్రోఽశ్మకభూపతేః।
భగ్నే తతో కురుబలే ద్రోణకర్ణకృపాః పునః।। 160 ।।
ద్రౌణిహార్దిక్యగాన్ధారశరశల్యబృహద్బలాః।
భూరిభూరిశ్రవశ్చిత్రదుఃశాసనసుయోధనాః।। 161 ।।
అన్యే చాభ్యేత్య భూపాలాః సాయకైస్తమవాకిరన్।
క్షిప్రైః శిలీముఖైస్తేషాం సంచ్ఛన్నోఽర్జుననన్దనః।। 162 ।।
వసన్తసమయే కాన్తః కర్ణికార ఇవాబభౌ।
తస్య పార్థకుమారస్య కుమారస్యేవ దానవాః।। 163 ।।
శక్త్యా శక్తిమతో యుద్ధే నిర్జితాస్తే ప్రదుద్రువుః।
మద్రరాజానుజం హత్వా స తూర్ణం భీమవిక్రమమ్।। 164 ।।
కర్ణస్య భ్రాతరం శూరం జఘాన ఘనగర్జితమ్।
క్రమేణైకైకశో జిత్వా సంహతాంశ్చ పునః పునః।। 165 ।।
కర్ణదుఃశాసనముఖాన్స చక్రే భూభుజాం క్షయమ్।
పరసైన్యాన్తరస్థస్య దిక్షు సర్వాసు భూమిపాః।। 166 ।।
హేమచాపసహస్రాణి దదృశుస్తస్య లాఘవాత్।
గజవాజిరథానీకే దారితే తేన పత్త్రిభిః।। 167 ।।
చామరోష్ణీషహాసాఙ్కా ప్రససర్పాస్రవాహినీ।
ఉత్థితేషు కబన్ధేషు భగ్నే సుభటమణ్డలే।। 168 ।।
దధ్మౌ పార్థసుతః శఙ్ఖం దిశః శకలయన్నివ।
అత్రాన్తరే పాణ్డుసుతాన్ప్రవేష్టుం వ్యూహముద్యతాన్।। 169 ।।

అవారయద్భర్గవరాద్ధృష్టో రాజా జయద్రథః।

స కృష్ణాహరణే పూర్వం విజితస్తైర్మహేశ్వరాత్।। 170 ।।

వరం తపః కృశో లేభే తజ్జయం ఫల్గుమం వినా।

స బభౌ పాణ్డుతనయాన్వారయన్సపదానుగాన్।। 171 ।।

వేలాచల ఇవోద్ధూతాన్వారివేగాన్మహోదధేః।

హైమం వరాహం బిభ్రాణో ధ్వజే వైశ్వానరప్రభమ్।। 172 ।।

దదాహ పాణ్డవచమూం సైన్ధవో రుద్రతేజసా।

తేనైకేన నిరుద్ధేషు ప్రసభం పాణ్డుసూనుషు।। 173 ।।

అభిమన్యుర్విశన్రాజ్ఞాముచ్చకర్త శిరోవనమ్।

వృషసేనం స విద్రావ్య వీరో వైకర్తనాత్మజమ్।। 174 ।।

జహార లులితోష్ణీషం కామ్బోజనృపతేః శిరః।

తస్మిన్విమర్ద్దే తుములే దిక్షు రుద్ధాసు పాంసుభిః।। 175 ।।

అసూచ్యన్త మహీపాలా రత్నాభరణరశిమభిః।

తతో విజయదాయాదః కేసరీవ మదద్విపమ్।। 176 ।।

జగ్రాహ సత్యశ్రవసం రాజానమతులౌజసమ్।

అభిమన్యోర్వశం యాతే తస్మిన్భూమిభృతాం వరే।। 177 ।।

శల్యాత్మజో రుక్మరథస్తం గర్జన్సముపాద్రవత్।

స తేషాం భ్రుకుటీధూమలక్ష్యకోపాగ్నిసంపదామ్।। 178 ।।

గాన్ధర్వాస్త్రేణ సహసా విదధే కీర్తిశేషతామ్।

తేన తుల్యవయోవేశే రాజపుత్రశతే హతే।। 179 ।।

రమ్భాకాణ్డవనే భగ్నే ప్రభిన్నేనేవ దన్తినా।

విద్రుతే భూభుజాం చక్రే భగ్నామానః సుయోధనః।। 180 ।।

నిఃశ్వాస హ్రియా నమ్రః సౌభద్రశరదారితః।

తతో దుర్యోధనసుతో లక్ష్మణో లక్ష్మణోపమః।। 181 ।।

అభిమన్యుం సమభ్యేత్య ప్రాహిణోద్విశిఖావలీమ్।
లక్ష్మీలతాకిసలయం సంభోగతరుకన్దరమ్॥ 182 ॥
తం రాజపుత్రం సౌభద్రః క్షణం తుల్యమయోధయత్।
తస్య ముక్తావలీతారాపఙక్తిసేవితమాననమ్॥ 183 ॥
శశాఙ్కమివ భల్లేన కణ్ఠమూలాజ్జహార సః।
కౌరవేన్ద్రస్తతః క్రుద్ధః ప్రియే పుత్రే నిపాతితే॥ 184 ॥
సౌభద్రమాద్రవద్వీరః సహ సర్వైర్మహారథైః।
నృపవైకర్తనద్రోణద్రౌణిహార్దిక్యగౌతమాన్॥ 185 ॥
శరైర్విద్రావ్య తరసా వృన్దారకమపాతయత్।
కోపాదాపతతః సోఽథ కోసలాధిపతేః శిరః॥ 186 ॥
బృహద్బలస్య చిచ్ఛేద భల్లేనాకులకుణ్డలమ్।
తతః కర్ణమభిద్రుత్య శరైరశనిదారుణైః॥ 187 ॥
నినాయ సంశయతులాం మృత్యుదంష్ట్రాఙ్కురైరివ।
నిపాత్య కర్ణసచివాన్రాజపుత్రాన్ప్రహారిణః॥ 188 ॥
జఘాన మార్తికం భోజం తథా కుఞ్జరేకతనమ్।
దౌఃశాసనిం తతః కృత్వా పృషత్కేన పరాఙ్ముఖమ్॥ 189 ॥
విధాయ విరథం శల్యం శరజాలైరమోహయత్।
శత్రుంజయం మేఘవేగం చన్ద్రకేతుం సువర్చసమ్॥ 190 ॥
సూర్యభాసం చ హత్వైతాన్గాన్ధారాణాం క్షయం వ్యధాత్।
విద్రావ్య భిన్నసర్వాఙ్గం శకునిం క్షతజోక్షితమ్॥ 191 ॥
శిరఃఫలోచ్చయం చక్రే రాజచూతవనేషు సః।
హేమపుఙఖేషుజాలేన జనకస్పర్ధయేవ సః॥ 192 ॥
చకార కౌరవానీకం జ్వలత్ఖాణ్డవవిభ్రమమ్।
స బభౌ బిమ్బితో రాజ్ఞాం స్వఙ్గేషు కవచేషు చ॥ 193 ॥

ఏకో విశ్వక్షయాయేవ ప్రయాతో విశ్వరూపతామ్।
తం దహన్తమనేకాని దృష్ట్వా శరశతార్చిషమ్।। 194 ।।
ఆచార్యమేత్య రాధేయో గాఢవిద్ధః సమభ్యధాత్।
బాలోఽప్యబాలచరితః కాకుత్స్థమవిక్రమః।। 195 ।।
అశేషం క్షపయత్యేష సైన్యం వజ్రిసుతాత్మజః।
విధీయతామత్ర నీతిర్దుర్ధ్వయోఽయముపేక్షితః।। 196 ।।
త్వదధీనా హి యుద్ధేఽస్మిన్కౌరవాణాం జయశ్రియః।
శ్రుత్వైతత్సస్మితో ద్రోణః సూతపుత్రమభాషత।। 197 ।।
సత్యం హినస్తి పృతనాం ముహుర్తేనార్జునాత్మజః।
అస్య ధైర్యమమర్యాదం దృష్ట్వా ప్రౌఢం చ విక్రమమ్।। 198 ।।
రోమాఞ్చకఞ్చుకః కాయః కస్య నామ న జాయతే।
సకార్ముకో న శక్యోఽయం సఖడ్గరథకఙ్కటః।। 199 ।।
సచక్రో వా రణే జేతుం భాస్వరైస్త్రిదశైరపి।
తదస్య క్రియతాం యత్నః సర్వాయుధవినాశనే।। 200 ।।
పరచక్రాన్తరస్థస్య యుష్మాభిర్యది శక్యతే।
తతో ద్రోణః సమాభాష్య కర్ణేన సహితో యయౌ।। 201 ।।
సౌభద్రం ద్రావితానీకం సహ సర్వైర్మహారథైః।
స తానాపతతో వీరాన్మణ్డలీకృతకార్ముకః।। 202 ।।
శరైశ్చకార విముఖాన్నదీవేగానివాచలః।
తతశ్చిచ్ఛేద పార్శ్వేన కర్ణస్తస్యానతం ధనుః।। 203 ।।
రథం జఘాన హార్దిక్యః సారథిం తస్య గౌతమః।
విరథం ఛిన్నధన్వానం ద్రోణముఖ్యాస్తమాద్రవన్।। 204 ।।
స దీప్తం స్వఙ్గమాదాయ చర్మ చానేకతారకమ్।
మణ్డలాని చరన్వీరో దుర్లక్ష్యః సమపద్యత।। 205 ।।

చరన్తం వ్యోమ్ని బాహుల్యాత్సహస్రాంశుమివాభితః।
పతితం మేనిరే మూర్ధ్ని తుల్యం సర్వే మహారథాః।। 206 ।।
ప్రహారిణః క్షురప్రేణ ద్రోణస్తస్యాకరోద్ద్విధా।
ఖఙ్గం భిన్నేభకుమ్భాగ్రసక్తమౌక్తికదన్తురమ్।। 207 ।।
ఛిన్నఖఙ్గః సమాదాయ చక్రం విక్రమలాఞ్ఛనః।
స చక్రే రాజచక్రాణాం క్షయం చక్రాయుధభ్రమమ్।। 208 ।।
తతస్తే సంహతాః సర్వే ద్రోణముఖ్యా మహారథాః।
తచ్చక్రం తిలశశ్చక్రుః శరైః సంహారశఙ్కితాః।। 209 ।।
హేమాఙ్గదగదాపాణిః సోఽథ భీమ ఇవాపరః।
సుబలస్యాత్మజం వీరం కాలికేయం జఘాన సః।। 210 ।।
గాన్ధారరాజపుత్రాణాం స హత్వా సప్తసప్తతిమ్।
నృపాన్బహ్మవసాతీయాన్గదయాపాతయద్దశ।। 211 ।।
నిష్పిష్టకేకయరథో గజానీకం చకార సః।
వజ్రపాతవినిర్భిన్నశైలమణ్డలసంనిభమ్।। 212 ।।
రథం దౌఃశాసనేః సాశ్వం స నిష్పిష్య ససారథిమ్।
గదయా గజఘాతిన్యా గదాపాణిం తమాద్రవత్।। 213 ।।
మణ్డలాని చరన్తౌ తావన్యోన్యమభిజఘ్నతుః।
గదాభ్యం భీషణాఘాతజాతవహ్నికణాకులౌ।। 214 ।।
గురుప్రహారాభిహతౌ పేతతుస్తౌ మహాభుజౌ।
సౌభద్రం పతితం దూరాద్బాణైర్జఘ్నుర్మహారథాః।। 215 ।।
సాయకాఞ్చితసర్వాఙ్గం వికీర్ణాకులకున్తలమ్।
దౌఃశాసనిస్తముత్థాన గదయా మూర్ధ్న్యతాడయత్।। 216 ।।
తస్మిన్నిపతితే వీరే వాలచూత ఇవానిలైః।
వీతశోభమభూత్సర్వం జగదుద్యానమాకులమ్।। 217 ।।

ప్రశాన్తమపి తం దృష్ట్వా క్షత్రవేణువనానలమ్।
పునరుత్తిష్ఠతీత్యాసీద్భూభుజాం హృదయభ్రమః।। 218 ।।
తం దృష్ట్వా చన్ద్రవదనం కుమారం భూమిపాతితమ్।
వ్యోమగా ముముచుర్బాష్పం సురవిద్యాధరాఙ్గనాః।। 219 ।।
బాలో లూనధనుష్ఖడ్గః శ్రాన్తో విహతవాహనః।
హతో మహారథైః సర్వైరిత్యభూద్దివి నిఃశ్వనః।। 220 ।।
తతః ప్రహృష్టైః కురుభిర్లబ్ధలక్ష్యైః సమన్తతః।
గర్జద్భిర్నిర్జితాః సేనా దుద్రువుర్ధర్మనన్దనమ్।। 221 ।।

తృతీయే దినేఽభిమన్యువధః।। 9 ।।

సహస్రపత్త్రనయనే సౌభద్రే యుధి పాతితే।
శోకార్త ఇవ రక్తాంశుః పపాతాస్తాద్రికన్దరాత్।। 222 ।।
తతో యుధిష్ఠిరముఖాః సంముఖం హతమాహవే।
అశోచ్యం శుశుచుః స్నేహాజ్జమ్భారితనయాత్మజమ్।। 223 ।।
సమాయయౌ తతో జిష్ణుః శిబిరం విమనా ఇవ।
ప్రాయః పూర్వం మనాంస్యేవ కథయన్తి శుభాశుభమ్।। 224 ।।
స నిజం సైన్యమాలోక్య ధ్వస్తచ్ఛాయమధోముఖమ్।
భ్రాతౄంశ్చ విషనారాచనిర్భిన్నానివ మర్మసు।। 225 ।।
దివసప్రోషితం పుత్రం ద్రష్టుముత్కణ్ఠితాశయః।
మూకీభూతానివ శుచా తానపృచ్ఛత్ససంభ్రమః।। 226 ।।
కచ్చిన్న ద్రోణవిహితం చక్రవ్యూహం మమాత్మజః।
ప్రవిష్టో నిధనం నీతః కురుభిః కూటయోధిభిః।। 227 ।।
ప్రవేశం శిక్షితో వ్యూహే మయా బాలో న నిర్గమమ్।
ధ్రువం స నిహతః పాపైర్వీరో రాజీవలోచనః।। 228 ।।
ఉక్త్వేతి శోకదనక్వాథ్యమానో ధనంజయః।

శ్రుత్వా తనయవృత్తాన్తం మోహాత్స్థాణురివాభవత్।
యశోమయీం ప్రవిష్టోऽసౌ వీరః కల్పస్థిరాం తనుమ్॥ 229 ॥
ఇత్యుచ్యమానః కృష్ణేన లబ్ధసంజ్ఞో జగాద సః।
అహో ను నాభవత్కశ్చిన్మత్పుత్రం యోऽరిమధ్యగమ్॥ 230 ॥
రరక్ష మధ్యే యుష్మాకం మిథ్యాశస్త్రపరిగ్రహః।
తం సమగ్రగుణారామం తనయం రామవిక్రమమ్॥ 231 ॥
ద్రక్ష్యామి క్వ పునః కాన్తం స్వప్నలబ్ధమివేప్సితమ్।
వ్యక్తం రిపుభిరాకీర్ణః పతన్సస్మార మాం సుతః॥ 232 ॥
స్వస్రీయః కేశవ త్వాం వా లుప్తధైర్యోऽథవా న సః।
హతా సుభద్రా రహితా పుత్రేణామృతవర్షిణా॥ 233 ॥
సర్వాతిశయలావణ్యగుణవిక్రమశాలినా।
మన్యే తం మన్యతే కాన్తం తారాపతినిభాననమ్॥ 234 ॥
నవం మన్మథమాయాతం దివి దేవవధూజనః।
పరిష్వజస్వ హా పుత్ర క్వ యాతోऽసి విహాయ మామ్॥ 235 ॥
ఇత్యుక్త్వా మూలనిర్లూనో భువి తాల ఇవాపతత్।
ప్రతిలభ్య పునః సంజ్ఞాం శ్రుత్వా హేతుం జయద్రథమ్॥ 236 ॥
సుతక్షయప్రకోపాగ్నిపీతశోకార్ణవోऽవదత్।
హన్తాహం సైన్ధవం పాపం త్రిదశైరపి రక్షితమ్॥ 237 ॥
అనస్తనో తిగ్మకరే పశ్యతాం సర్వభూజామ్।
యే చరన్తి గురుద్రోహం సాధూన్పరివదన్తి యే॥ 238 ॥
విశ్వస్తాన్ఘ్నన్తి యే స్వైరం నిక్షేపం భక్షయన్తి యే।
నిన్దన్తి యే స్త్రియం భుక్త్వా యే చ శాస్త్రార్థవర్జితాః॥ 239 ॥
ఆచరన్తి నిషిద్ధం యే విహితం చ త్యజన్తి యే।
లోకాన్వ్రజేయం తత్తుల్యాన్హన్యాం యది న తం యుధి॥ 240 ॥

అసమాప్తేఽహ్ని నిఖిలే న హతశ్చేజ్జయద్రథః।
తత్రప్రవేక్ష్యామి దహనం హూషణానృతశాన్తయే।। 241 ।।
భువి వా దివ పాతాలే మేరుమన్దరకన్దరే।
అపి స్థితం తం మద్బాణా దారయిష్యన్త్యవారితాః।। 242 ।।
ఇత్యుక్త్వా కోపతామ్రాక్షః సమం కాలియవిద్విషా।
దధ్మౌ శఙ్ఖం మహీ యేన చకమ్పే సకులాచలా।। 243 ।।

అర్జునప్రతిజ్ఞా।। 10 ।।

అస్మిన్నవసరే చారైర్విజ్ఞాయార్జునభాషితమ్।
భీతో దుర్యోధనాయైత్య సైన్ధవస్తన్న్యవేదయత్।। 244 ।।
కౌరవస్తం సమాదాయ ద్రోమమభ్యేత్య సానుగః।
ప్రతిజ్ఞామవదద్ఘోరాం సైన్ధవే సవ్యసాచినః।। 245 ।।
జయద్రథో వదత్యేష దినమేకమలక్షితః।
గచ్ఛామి పార్థివాః సర్వే మాం వా రక్షన్తు సంహతాః।। 246 ।।
ఇతి దుర్యోధనేనోక్తే భారద్వాజస్తమబ్రవీత్।
శ్వః కర్తాస్మి మహావ్యూహం దుర్భేద్యం త్రిదశైరపి।। 247 ।।
అహం ధనంజయం వీరం వారయిష్యామి సాయకైః।
సైన్ధవార్థినమాయాన్తం వేలశైల ఇవోదధిమ్।। 248 ।।
ఉక్తే శోణహయేనేతి ప్రహృష్టాః కురుపుంగవాః।
హతం పార్థమమన్యన్త ప్రతిజ్ఞాభఙ్గవహ్నినా।। 249 ।।
అధునైవాఖిలాం సేనామేకః క్రుద్ధో వినాశయేత్।
రాత్రావిత్యర్జునభయాత్కురవస్తస్థురుత్థితాః।। 250 ।।
అత్రాన్తరే పుత్రశోకవ్యథాతాప్రలాపినీమ్।
సుభద్రాం యాజ్ఞసేనీం చ శౌరిః సాన్త్వయితుం యయౌ।। 251 ।।
ఆశ్వాసితా కేశవేన సుభద్రా బాష్పగద్గదమ్।

విలలాప ముహుః కణ్ఠే స్నుషామాలమ్బ్య మూర్చ్ఛితామ్ ।। 252 ।।

హా పుత్ర నయనానన్ద మన్దిరామృతదీధితే।

క్వ ను తే పద్మపత్త్రాక్షం ద్రక్ష్యామి వదనం పునః।। 253 ।।

ఇయం తే మత్స్యదుహితా నవోఢా మహిషీ ప్రియా।

మర్తుమాహితసంకల్పా రక్ష్యతే గర్భగౌరవాత్।। 254 ।।

నాథే పితరి కృష్ణే చ భీమే చ బలినాం వరే।

రణే రేణుభిరకీర్ణః శేషే కథమనాథవత్।। 255 ।।

బ్రహ్మణ్యానాం వదాన్యానాం యజ్వనాం పుణ్యకర్మిణామ్।

సదాచారవ్రతజుషాం గతిమాప్నుహి పుత్రక।। 256 ।।

ఇతి ప్రలాపముఖరాం తాం సమాశ్వాస్య మాధవః।

తూర్ణం గాణ్డీవధన్వానం వీతనిద్రముపాయయౌ।। 257 ।।

కృష్ణాజ్ఞయా జపపరో విధివత్పరికల్పితే।

పవిత్రే శయనే నిద్రాం లేభే శక్రసుతస్తతః।। 258 ।।

సోఽపస్యద్వ్యోమగః స్వప్నే విష్ణునా సహ సంయుతః।

దివ్యపర్వతమారూఢో దేవం చన్ద్రార్ధసేఖరమ్।। 259 ।।

తం గోవిన్దసఖో దృష్ట్వా ప్రణమ్య రచితాఞ్జలిః।

భక్త్యా తుష్టావ వరదం వరేణ్యం హర్షనిర్భరః।। 260 ।।

నమో భవాయ భువనప్రభవాప్యాయకారిణే।

నమః శర్వాయ నిఃశేషదుష్కర్మవిషహారిణే।। 261 ।।

నమో రుద్రాయ దైత్యేన్ద్రద్రావితేన్ద్రభయచ్ఛిదే।

నమః శివాయ భీమాయ శ్రీకణ్ఠాయ కపాలినే।। 262 ।।

ఉగ్రాయ శ్రేయసాం ధామ్నే వామార్ధాయోర్ధ్వరేతసే।

వ్యాలాకులాయ సేవ్యాయ నిష్కలాయ కలాభృతే।। 263 ।।

త్రిగుణాయ త్రినేత్రాయ త్ర్యమ్బకాయ త్రిమూర్తయే।

సంకల్పకల్పవృక్షాయ నమస్తుభ్యం త్రిశూలినే।। 264 ।।

ఇతి రుద్రః స్తుతః స్వప్నే మహాభుజగవిగ్రహమ్।

ధనురస్త్రం చ పార్థాయ సస్థానకమదర్శయత్।। 265 ।।

పూర్వలబ్ధం మహాస్త్రం తద్దృష్ట్వా పాశుపతం జయః।

మన్త్రం చ ప్రాప్య చణ్డీశాత్కృతకృత్యో వ్యబుధ్యత।। 266 ।।

తతః ప్రభాతే కృష్ణాయ తన్నివేద్య ధనంజయః।

ప్రతిజ్ఞాభారమఖిలం హృష్టః స్వల్పమమన్యత।। 267 ।।

అథ స్నాతాః కృతావశ్యకరణీయా హుతాగ్నయః।

రణాఙ్గణం మహోత్సాహా నిర్యయుః కురుపాణ్డవాః।। 268 ।।

తతో వ్యూహం వ్యధాద్ద్రోణః పృథుచక్రపరిష్కృతమ్।

శకటం వికటాటోపం గుప్తం సుభటకోటిభిః।। 269 ।।

మహాదలం చ తన్మధ్యే పద్మం నృపతికేసరమ్।

తురఙ్గరథమాతఙ్గసహస్రాయుతకర్ణికమ్।। 270 ।।

కృతవర్మముఖైః కృత్వా సూచివ్యూహం తదన్తరే।

జయద్రథం వృతం వీరైః సూచీపాశే న్యవేదయత్।। 271 ।।

ఏవం వ్యూఢేష్వనీకేషు గురుణాద్భుతకారిణా।

గాణ్డీవధన్వా సేనాగ్రే దీప్తకేతురదృశ్యత।। 272 ।।

తస్య చణ్డకరస్యేవ శరరశ్మిసహస్రిణః।

సేహిరే న మహీపాలా ద్రష్టుం తేజో మహౌజసః।। 273 ।।

ఆకమ్పితేఽథ భువనే దుర్నిమిత్తశతాకులే।

శ్వేతాశ్వే స్యన్దనే కృష్ణౌ శుభ్రౌ శఙ్ఖౌ ప్రదధ్మతుః।। 274 ।।

తయోః శబ్దేన పవనస్కన్దసంఘట్టకారిణా।

అకాణ్డప్రలయారమ్భసర్వభూతాని మేనిరే।। 275 ।।

తతో మిలితయోస్తూర్ణం మిథః సేనాసముద్రయోః।

వ్యాలనీలవలతస్వఙ్గాతరఙ్గః సంగరోఽభవత్।। 276 ।।
శిరోభిరథ శూరాణాం బాహుభిశ్చ సభూషణైః।
మహీమాచ్ఛాదయన్పార్థో ద్రోణానీకమథావిశత్।। 277 ।।
స ప్రణమ్య గురుం వృద్ధమనుమాన్య ప్రసాద్య చ।
పూర్వోత్సృష్టశరం దీప్తైః శరజాలైరవాకిరత్।। 278 ।।
తతో జయద్రథాకాఙ్క్షీ తూర్ణమచ్యుతసారథిః।
ద్రోణం ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రవిశ్యానిలరంహసా।। 279 ।।
లాఘవాద్ద్రోణమృత్సృజ్య ప్రవిష్టే శ్వేతవాహనే।
చక్రరక్షౌ వివిశతుర్యుధామన్యూత్తమౌజసౌ।। 280 ।।
తతో మన్దరసంరబ్ధక్షుభితామ్బోధివిభ్రమః।
వ్యూహస్యాదీర్యమాణస్య నిర్ఘోషస్తుములోఽభవత్।। 281 ।।
ప్రసక్తం వ్రజతస్తస్య పురః కుఞ్జరభేదినః।
బభుః పద్మవనానీవ పతితైర్భూభుజాం ముఖైః।। 282 ।।
వృతో గతో హతో లబ్ధో హన్త్యేష పతితా వయమ్।
ఇత్యభూద్దారుణః శబ్దో యత్ర యత్ర ధనంజయః।। 283 ।।
తూర్ణం ప్రవిశతస్తస్య సిన్ధురాజవధేప్సయా।
ప్రలయామ్బుధరధ్వానధీరోఽభూతస్యన్దనస్వనః।। 284 ।।
అజయ్యం సమరే ద్రోణం త్యక్త్వా ధీమతి ఫల్గుణే।
ప్రవిష్టే శరవర్షాభ్రే చకమ్పే కురుకాననమ్।। 285 ।।
కృతవర్మముఖాన్వీరాంస్తతస్తూర్ణమభిద్రుతాన్।
జిత్వా యవనకామ్బోజం జఘాన శతమన్యుజః।। 286 ।।
ద్రోణః పశ్చాదథాభ్యేత్య బ్రహ్మాస్త్రేణ ధనంజయమ్।
రున్ధానః సమరే చక్రే జ్వాలాజాలజటం నభః।। 287 ।।
బ్రహ్మాస్త్రేణైవ సహసా హత్వాస్త్రం శక్రనన్దనః।

పరివర్జ్య గురుం ప్రాయాద్భోజానీకం మనోజవః।। 288 ।।
విధాయ విముఖం భోజం ప్రయాన్తం సవ్యసాచినమ్।
అభ్యుద్యయౌ వారిపతేః సుతో రాజా శ్రుతాయుధః।। 289 ।।
శరైస్తేనాయుతోత్సృష్టైర్విద్ధో ధైర్యమహోదధిః।
రథం హత్వాస్య విదధే పార్థః సర్వాయుధక్షయమ్।। 290 ।।
వరుణేన పురా పిత్రా స దత్తామాదదే గదామ్।
అయోద్ధే పాతితా మోహాత్తమేవైత్య నిహన్తి యా।। 291 ।।
స తయా కేశవం మూఢో మృత్యుదూత్యేవ ఘోరయా।
అతాడయన్మహావేగీ విచచాల న చాచ్యుతః।। 292 ।।
తయా ప్రతీపమభ్యేత్య స నిష్పిష్టో నరేశ్వరః।
పపాత భగ్నకటకో వజ్రేణేవ కులాచలః।। 293 ।।
సరితస్తనయే వీరే వర్ణమాయాః శ్రుతాయుధే।
హతే పార్థరథస్యాభూదభగ్నప్రణయా గతిః।। 294 ।।

శ్రుతాయుధవధః।। 11 ।।

జయోద్ధూతపతాకాగ్రం వ్రజన్తం వానరధ్వజమ్।
వేగదీర్ఘీకృతస్మేరకిరీటాభరణప్రభమ్।। 295 ।।
తడితాం మణ్డలేనేవ పిఙ్గం గాణ్డీవతేజసా।
రాజా సుదక్షిణోఽభ్యాయాత్కామ్బోజః కురుదక్షిణః।। 296 ।।
తస్యాస్త్రవర్షిణస్తూర్ణం ఛిత్వా కార్ముకమర్జునః।
చకర్త శక్తిం తన్ముక్తాం ఘనఘణ్టావిరావిణీమ్।। 297 ।।
సోఽథ పార్థశరాసారవిశరారుతనుర్నృపః।
పపాత హేమమాలాఙ్కో విద్యాధర ఇవామ్బరాత్।। 298 ।।

సుదక్షిమవధః।। 12 ।।

కామ్బోజే నిహతే వీరే భజ్యమానే బలార్ణవే।

సహాచ్యుతాయుషా రాజ్ఞా శ్రుతాయుః పార్థమాద్రవత్ ।। 299 ।।
శ్రుతాయుషా తోమరేమ శూలేనాన్యేన చాహతః।
తుల్యం బాణసహస్రైశ్చ ముమోహ కపికేతనః ।। 300 ।।
లబ్ధసంజ్ఞోఽథ శక్రాస్రం సముదీర్య ధనంజయః।
సాశ్వసూతౌ సుపత్రౌ చ కథాశేషౌ చకార తౌ ।। 301 ।।

శ్రుతాయుర్వధః ।। 13 ।।

అఙ్గాన్వఙ్గాన్కలిఙ్గాంశ్చ దాక్షిణాత్యాంశ్చ పాణ్డవః।
హత్వా జఘాన విపులం కుఞ్జరానీకమాశుగైః ।। 302 ।।
దరత్తురష్కచీనానాం మ్లేచ్ఛానాం చ వరూథినీమ్।
శరైర్నిపాత్య విదధే ఘోరాం రక్తతరఙ్గిణీమ్ ।। 303 ।।
అమ్బష్ఠాధిపతేశ్ఛిత్వా మౌలిరత్నోజ్జ్వలం శిరః।
అవారితగతిర్వీరో వివేశాచ్యుతసారథిః ।। 304 ।।
అథ ద్రోణం సమభ్యేత్య బభాషే కౌరవేశ్వరః।
ఆచార్య పశ్య పార్థేన భూభుజాం కదనం కృతమ్ ।। 305 ।।
కథం ను లఙ్ఘయేద్వీర వరాకస్త్వాం పృథాసుతః।
శిష్యానురోధో యది తే న స్యాత్సరలచేతసః ।। 306 ।।
దత్తాభయోఽద్య భవతా హేలయైవ జయద్రథః।
ప్రవేశితః స్వయం కాలకరాలవదనోదరే ।। 307 ।।
కో హి గాణ్డీవధన్వానం త్వయాపి సముపేక్షితమ్।
చరన్తం మమ సైన్యేషు సామాన్యో వారయిష్యతి ।। 308 ।।
ఇత్యుక్తే కురురాజేన భారద్వాజో జగాద తమ్।
తార్క్ష్యవేగో యువా పార్థో వృద్ధముల్లఙ్ఘ్య చాగతః ।। 309 ।।
వ్యూహద్వారే మయా రుద్ధా భీమసాత్యకిపార్షతాః।
ప్రవిశన్త్యేష బీభత్సుం వ్రజామి యది పృష్ఠతః ।। 310 ।।

ఇదం తు తే కరోమ్యద్య హితం లోకేషు దుష్కరమ్।
భవిష్యసి రణే యేన దేవానామపి దుర్జయః॥ 311 ॥
ఘోరే వృత్రరణే రుద్రః సురేన్ద్రాయ దదౌ పురా।
దివ్యం మన్త్రమయం వర్మ దుర్భేద్యో యేన సోఽభవత్॥ 312 ॥
తదేతన్మన్త్రసంయుక్తం ప్రాప్తం గురుముఖాన్మయా।
బధ్నామి బ్రహ్మసూత్రేణ తవ శత్రునిబర్హణమ్॥ 313 ॥
ఇత్యుక్త్వా తస్య మన్త్రేణ భాస్వత్కనకకఙ్కటమ్।
ప్రస్థితస్యార్జునం జేతుం బబన్ధ కురుభూపతేః॥ 314 ॥
ఆముక్తదివ్యకవచో గురుణా కౌరవేశ్వరః।
గజవాజిరథానీకైః ప్రయయౌ పార్థమోజసా॥ 315 ॥
అస్మిన్నవసరే యుద్ధే వ్యూహస్య ప్రముఖేఽభవన్।
ద్రోణశల్యశలాదీనాం ధృష్టద్యుమ్నపురోగమాః॥ 316 ॥
పాణ్డవా ద్రౌపదేయాశ్చ రాక్షసశ్చ ఘటోత్కచః।
సాత్యకిర్ద్రుపదో మత్స్యః కున్తిభోజస్చ కేకయాః॥ 317 ॥
వీరాశ్చాన్యే మహీపాలాః సమభిద్రుత్య సంహతాః।
దివ్యాస్త్రవిత్తమా వీరా జలసన్ధం నరాధిపమ్॥ 318 ॥
దుఃశాసనం వికర్ణం చ చిత్రసేనం వివింశతిమ్।
అలాయుధం రాక్షసేన్ద్రమలమ్బుమమలమ్బుసమ్॥ 319 ॥
బాహ్లికం శకునిం ద్రోణిం వృషసేనం చ గౌతమమ్।
ముహుర్మహారథాంశ్చాన్యాన్వ్యూహగర్భవినిర్గతాన్॥ 320 ॥
అవాకిరన్హేమపుఙ్ఖైర్నిజనామాఙ్కితైః శరైః।
మిథో రథాగ్రే కుర్వాణా రుధిరావర్తదుర్గమమ్॥ 321 ॥
తే చక్రుర్విక్రమోదారా ఘోరాభిః శస్త్రవృష్టిభిః।
కబన్ధతాణ్డవోచ్చణ్డసంరమ్భలలితా దిశః॥ 322 ॥

అత్రాన్తరే శ్వేతహయః ప్రవిశన్కురువాహినీమ్।
చకార నిపతచ్ఛత్రురాజహంసావలీసితామ్।। 323 ।।
శరాణామర్జునభుజోత్సృష్టానామాశుగామినామ్।
క్రోశద్వయం యయావగ్రే స కృష్ణప్రేరితో రథః।। 324 ।।
తే హయా హేమసంనాహా గాహమానా ఇవామ్బరమ్।
జవదీర్ఘైః ప్రభాజాలైశ్చక్రుః పల్లవితా దిశః।। 325 ।।
హతో గజో రథశ్ఛిన్నః పతితోఽయం నరాధిపః।
ఇత్యభూన్నిఃస్వనస్తత్ర చేరుర్యత్రార్జునేషవః।। 326 ।।
విన్దానువిన్దావావన్త్యావభిద్రుత్యాథ పాణ్డవమ్।
అదృశ్యం చక్రతుర్నానాశస్త్రవర్షైః సకేశవమ్।। 327 ।।
తయోః పార్థో రథౌ హత్వా ఛిత్వా చ ధనుషీ శరైః।
జహార శిరసీ యాభ్యాం ద్విచన్ద్రేవాభవన్మహీ।। 328 ।।

విన్దానువిన్దవధః।। 14 ।।

ససైన్యౌ రాజపుత్రౌ తౌ హత్వా విపులవిక్రమౌ।
నిజాశ్వాన్వ్యథితాన్వీక్ష్య బభాషే కృష్ణమర్జునః।। 329 ।।
కృష్ణార్తాన్వాజినః క్లాన్తాన్దస్యుశస్త్రశరక్షతాన్।
పాయయోద్ధృతశల్యాంస్త్వం ముక్త్వైతాన్సలిలం విభో।। 330 ।।
ఉక్త్వేతి సోఽవతీర్యాశు పాదచారీ నరేశ్వరాన్।
ఇదమన్తరమిత్యాప్తానేకః సర్వానయోధయత్।। 331 ।।
తతః పార్థాస్త్రజాలానాం తదస్త్రాణాం చ సంఘశః।
నిఘర్షనిఃసృతజ్వాలాకరాలమభవన్నభః।। 332 ।।
అర్జునేన కృతే క్షిప్రం శరపఞ్జరమన్దిరమ్।
తదస్త్రభిన్నవసుధాసంజాతవిమలోదకే।। 333 ।।
పరివృత్తాన్సమాకృష్టశల్యానాఘ్రాతభూతలాన్।

పాయయిత్వా హయాన్కృష్ణో హృష్టాన్పునరయోజయత్।। 334 ।।

తే కృష్ణావవహన్వాహా జాతద్విగుణరంహసః।

ఆరుహన్త ఇవాకాశం శక్రాశ్వివిజిగీషయా।। 335 ।।

అథ స్వల్పావశేషేఽహ్ని తూర్ణం సైన్ధవకాఙ్క్షిణః।

చకమ్పే కౌరవచమూః సాయకైః సవ్యసాచినః।। 336 ।।

విద్రుతేషు నరేన్ద్రేషు భగ్నే గజఘటావనే।

ద్రోణానుబద్ధకవచః కౌరవేన్ద్రః సమాయయౌ।। 337 ।।

విలోక్య విపులానీకం తమాయాన్తం మహౌజసమ్।

ఉవాచ కైటభారాతిర్నివాతకవచాన్తకమ్।। 338 ।।

అయం స కర్తా దర్పాన్ధో నికారాణాం స్థవీయసామ్।

ప్రాప్తో మూలమనర్థానాం జహ్యేనం కులకణ్టకమ్।। 339 ।।

ఇత్యుక్తే పుష్కరాక్షేణ వీరౌ జిష్ణుసుయోధనౌ।

క్షణం విలోక్య చక్రాతే సురేన్ద్రనముచిప్రభమ్।। 340 ।।

ప్రేరితా కురురాజేన శుభ్రపక్షా కిరీటినమ్।

క్రౌఞ్చాద్రిమివ హంసాలీ వివేశ విశిఖావలీ।। 341 ।।

గాణ్డీవధన్వనో బాణాన్వ్యర్థాన్దృష్ట్వా సుయోధనే।

కిమేతదితి గోవిన్దో జగాద పృథువిస్మయః।। 342 ।।

ధనంజయస్తమవదత్స్మితధౌతాధరద్యుతిః।

జ్ఞాతం కృష్ణ మయా యేన పాపోఽయం ప్రతిభాం శ్రితః।। 343 ।।

వర్మాస్య గురుణా బద్ధం విద్యయా వజ్రసంనిభమ్।

ప్రతియోగం చ జానేఽహం కృత్స్నమేతద్వినాశనే।। 344 ।।

ఇత్యుక్త్వాస్త్రం మహద్దివ్యం కవచోచ్ఛిత్తయే వ్యధాత్।

తచ్చ దూరాన్మహాస్త్రేణ ద్రోణపుత్రో వ్యదారయత్।। 345 ।।

ద్విఃప్రయోజ్యం న దివ్యాస్త్రమిత్యుక్త్వా పాణ్డునన్దనః।

చక్రే సుయోధనం ఛిన్నరథసారథికార్ముకమ్ ।। 346 ।।
హస్తయోశ్చ శరైరస్య చకారాప్రాప్తవర్మణోః ।
లక్ష్యాభ్యాసమివాసక్తం యేనాసౌ విముఖోఽభవత్ ।। 347 ।।
తతో ద్రౌణిప్రభృతయః పార్థం సర్వే మహారథాః ।
అభ్యాద్రవన్సుసంరబ్ధా విచిత్రకవచధ్వజాః ।। 348 ।।
శిఖిధ్వజః కర్ణసుతః సీరాఙ్కో మద్రభూపతిః ।
మణినాగధ్వజః శ్రీమాన్స్వయం రాజా సుయోధనః ।। 349 ।।
భూరిశ్రవా యూపకేతురన్యే చ వివిధధ్వజాః ।
హేమదీప్తాయుధధరా ఘోరం యుయుధిరే నృపాః ।। 350 ।।
తేషామాపతతాం తూర్ణం లఘుహస్తో ధనంజయః ।
చిచ్ఛేద బాణైర్మర్మాణి ఛత్రాణి చ ధనూంషి చ ।। 351 ।।
శరైర్వివర్మణాం తేషాం పద్మగర్భనిభాని సః ।
బాలాతపారుణానీవ వపూంషి రుధిరైర్వ్యధాత్ ।। 352 ।।
వధ్యమానేషు వీరేషు జిష్ణునా సర్వరాజసు ।
వలత్స్వఙ్గభుజః కాలో ననర్తేవ నిజోత్సవే ।। 353 ।।
అత్రాన్తరే ధర్మసుతం ద్రోణో వ్యూహముఖే స్థితః ।
మహారథైః పరివృతం జిఘృక్షుస్తూర్ణమాద్రవత్ ।। 354 ।।
స కృత్వా మత్స్యపాఞ్చాలచేదిసృఞ్జయకేకయాన్ ।
అల్పావశేషాన్రాజానం చకార విరథం శరైః ।। 355 ।।
హతాశ్వం కృత్తచాపం చ దృష్ట్వా సర్వే యుధిష్ఠిరమ్ ।
హృతో హృతో నృప ఇతి స్వారతారం ప్రచుక్రుశుః ।। 356 ।।
తతః పాణ్డుసుతః శక్తిం ప్రాహిణోత్ప్రాణహారిణీమ్ ।
బ్రహ్మాస్త్రేణ చ తాం ద్రోణో భస్మసాదకరోత్క్షణాత్ ।। 357 ।।
ఛిన్నసర్వాయుధో విద్ధః శరైః కులిశదారుణైః ।

సహ దేవరథేనాశు ముక్త్వా ద్రోణం యయౌ నృపః।। 358 ।।
విద్రుతే ధర్మతనయే భారద్వాజో రుషా జ్వలన్।
దదాహ పాణ్డవచమూం శరశ్రేణీశిఖాశతైః।। 359 ।।
కేకయోఽథ బృహత్క్షత్రః పాణ్డవానీకనాయకః।
ద్రోణానుగం క్షేమధూర్తిం మహీపాలమపాతయత్।। 360 ।।
త్రైగర్తం వీరధన్వానం ధృష్టకేతుం మహారథమ్।
విధాయ చ్ఛిన్నమూర్ధానం కబన్ధం విదధే క్షణమ్।। 361 ।।
నిరపత్యం హతమిత్రం సహదేవోఽవధీద్యుధి।
సాత్యకిర్వ్యాఘ్రదత్తం చ రాజపుత్రమపాతయత్।। 362 ।।
విధ్యమానం బలం దృష్ట్వా భారద్వాజసుతః పరైః।
శిరఃకూటావశేషాణి పాణ్డుసైన్యాన్యకల్పయత్।। 363 ।।
రాక్షసోఽథ బకభ్రాతా భీమసేనమలమ్బుసః।
యోధయిత్వా శరశతైస్తత్సేనాం మాయయావధీత్।। 364 ।।
ప్రవర్తితాం రాక్షసేన భీమో దృష్ట్వాసృగాపగామ్।
త్వాష్ట్రేణాస్త్రేణ తన్మాయాం ఛిత్వారమజయత్కృతీ।। 365 ।।
వధాయ భీమసేనస్య రక్షస్తత్పునరాగమత్।
అవారయన్మహాకాయం మహాకాయో ఘటోత్కచః।। 366 ।।
స రథాద్రథముత్సృజ్య కాలః కాల ఇవోన్నదన్।
ఆకృష్యాలమ్బుసం వేగాన్నిష్పిష్య విదధే వ్యసుమ్।। 367 ।।

అలమ్బుసవధః।। 15 ।।

ఘటోత్కచేన నిహతే రాక్షసే జమ్బువిక్రమే।
భయమావిరభూద్ఘోరం సమరే సర్వభూభుజామ్।। 368 ।।
అత్రాన్తరే ధర్మసుతో దూరస్థస్య కిరీటినః।
అశృణ్వఞ్శఙ్ఖనిర్ఘోషం కిమప్యాశఙ్కితోఽభవత్।। 369 ।।

భీతోఽభిమన్యువృక్తాన్తాద్విషణ్ణో భ్రాతృవత్సలః।
ఉవాచ సాత్యకిం మత్వా స ధుర్యం సర్వధన్వినామ్॥ 370 ॥
సాత్యకే పశ్య బన్ధూనాం గురూణాం సుహృదాం తథా।
దోర్దర్పస్య చ సంప్రాప్తః కాలోఽయముచితస్తవ॥ 371 ॥
స తే గురుః సఖా బన్ధుః కిరీటి శత్రుమధ్యగః।
న జ్ఞాయతే ప్రణష్టేఽత్ర శఙ్ఖశబ్దే కథం స్థితః॥ 372 ॥
ఋతే త్వాముజ్జ్వలాచారం ప్రవరం శౌర్యశాలినామ్।
భారః కస్మిన్నసహ్యోఽయం ధురంధర నిధీయతామ్॥ 373 ॥
పాత్రే వితరతాం పృథ్వీం రక్షతాం శరణాగతమ్।
మిత్రార్థే త్యజతాం ప్రాణాన్సమానం శ్రూయతే ఫలమ్॥ 374 ॥
ధన్యా భవద్విధా ఏవ క్రియతే యైః స్థిరం యశః।
పవనాకమ్పికదలీదలాలోలైర్నిజాసుభిః॥ 375 ॥
త్వయి యాతేఽర్జునం ద్రష్టుం ద్రోణగ్రహణజం భయమ్।
భీమపార్షతగుప్తస్య సత్యం మే న భవిష్యతి॥ 376 ॥
ఉక్త యుధిష్ఠిరేణేతి సాత్యకిః సత్త్వసాగరః।
సజ్జోఽభవత్తథేత్యుక్త్వా పరానీకబిభిత్సయా॥ 377 ॥
స హేమకవచః స్రగ్వీ శుభ్రాశ్వం రథమాస్థితః।
దీప్తసంహధ్వజః శ్రీమాన్ఘననిర్ఘోషకార్ముకః॥ 378 ॥
దాతా హుతానలో హృష్టో నృపమామన్త్ర్య సానుజమ్।
భీమే రక్షాం నిధాయాస్య మఙ్గలాలంకృతో యయౌ॥ 379 ॥
స భారద్వాజమాసాద్య వైనతేయ ఇవాశుగః।
చక్రే రాజభుజఙ్గానాం క్షణమాకమ్పవిభ్రమమ్॥ 380 ॥
తతో యుద్ధమభూద్ఘోరమాచార్యయుయుధానయోః।
మోహనం సర్వలోకానాం స్కన్దతారకయోరివ॥ 381 ॥

ద్రోణం స దుర్జయం మత్వా ధీమాన్సాత్యకిరబ్రవీత్।
గురో శిష్యం తవాన్వేష్టుం ఫల్గుణం ప్రస్థితస్య మే।
అస్మిన్నల్పావశేషేఽహ్ని న విఘ్నం కర్తుమర్హసి।। 382 ।।
శ్రుత్వైతచ్చాపమాకృష్య బభాషే కుమ్భసంభవః।
న ప్రవేష్టుం త్వయా శక్యం మయి జీవతి సాత్యకే।। 383 ।।
ఇతి బ్రువాణం శైనేయో మనో మారుతరంహసా।
రథేన వఞ్చయిత్వా తం పరాహూతం సమావిశత్।। 384 ।।
స వ్రజన్దుర్జయాఞ్జిత్వా కృతవర్మముఖాన్రణే।
ఘోరాన్మ్లేచ్ఛాన్కిరాతాంశ్చ కామ్బోజాంశ్చ న్యపాతయత్।। 385 ।।
సానుగాన్పాణ్డుతనయాన్నేతుం వ్యూహాగ్రముద్యతాన్।
నిర్గత్యావారయన్సర్వాన్కృతవర్మా ధనుర్ధనః।। 386 ।।
జవేన ప్రవిశన్తం చ సాత్యకిం సుభటాశనిమ్।
భిన్దానం కుఞ్జరఘటా రున్ధానం సాయకైర్దిశః।। 387 ।।
శస్త్రవృష్టిం తదుత్సృష్టాం శరైర్విక్షిప్య సాత్యకిః।
చిచ్ఛేద జలసంధస్య శక్రాయుధనిభం ధనుః।। 388 ।।
కుపితశ్ఛిన్నచాపాస్త్రః కృత్వా సర్వాయుధవ్యయమ్।
సావేగం ప్రేరితగజః సోఽథ సాత్యకిమాద్రవత్।। 389 ।।
జవాదాపతతస్తస్య శైనేయశ్చన్దనోక్షితౌ।
ఛిత్వా భుజౌ జహారాశు సరత్నముకుటం శిరః।। 390 ।।
తస్మిన్హతే స నాగేన్ద్రో యుయుధానశరార్దితః।
విద్రుతః కౌరవచమూం పిపేషాలమ్బికజ్కటః।। 391 ।।

జలసంధవధః।। 16 ।।

విదార్య మాగధానీకం ప్రవిశన్వృష్ణిపుంగవః।
దుర్యోధనముఖాన్వీరానయోధయదసంభ్రమః।। 392 ।।

పరాఙ్ముఖీకృతాశేషసుభటః సోఽథ మానినః।
సుదర్శనస్య నృపతేశ్చకర్త రుచిరం శిరః।। 393 ।।
శబరాన్యవనాన్పోజాన్బర్బరాంస్తామ్రలిప్తికాన్।
శకాన్ముణ్డాన్కువిన్దాంశ్చ హరన్దూరాన్మతఙ్గజాన్।। 394 ।।
దస్యుసంఘాంశ్చ వివిధాన్స హత్వా క్రూరవిక్రమాన్।
చక్రే కరభకుట్టాకః క్షితం మస్తిష్కకర్దమామ్।। 395 ।।
దుఃశాసనోఽథ నిశితైర్విద్ధః సాత్యకినా శరైః।
విహాయ సమరం తూర్ణం భారద్వాజాన్తికం యయౌ।। 396 ।।
తం దృష్ట్వా విహ్వలం ద్రోణో బభాషే పార్శ్వర్తినమ్।
కోఽయం తే సంభ్రమో వీర గత్వా రక్ష యజద్రథమ్।। 397 ।।
అహో న సాత్యకిశరైర్భిన్నాం దృష్ట్వా వరూథినీమ్।
కృతవైరశ్చ మానీ చ యోద్ధవ్యే విద్రుతోఽసి కిమ్।। 398 ।।
ఏతత్తావత్కృతం కర్మ శైనేయేనాతిమానుషమ్।
అతో బహుగుణం వీరౌ భీమపార్థౌ కరిష్యతః।। 399 ।।
నైషా సభా సా పాఞ్చాలీ యత్ర త్వం కృష్టవానసి।
ఇమాః ప్రాణపణప్రాప్యా యశోవిక్రమభూమయః।। 400 ।।
అద్యాపి రోచతాం సంధిర్యుష్మాకం పాణ్డునన్దనైః।
అన్తం న యాతా వీరాణాం సంప్రత్యర్జునసాయకాః।। 401 ।।
యుధ్యస్వ తూర్ణమథవా శాత్రవైరపరాఙ్ముఖః।
భగ్నప్రధానా హి చమూర్వార్యమాణాపి దీర్యతే।। 402 ।।
ఇతి రుక్మరథేనోక్తో వైలభ్యాత్క్ష్మాం విలోకయన్।
నిఘ్నన్నాసహాయ్యకం చక్రే మృత్యోరివ జగత్క్షతే।। 403 ।।
వీరకేతుం సుధన్వానం చిత్రకేతుం చ పార్థివమ్।
తథా చిత్రరథం వీరం పాఞ్చాలానవధీద్యుధి।। 404 ।।

ధృష్టద్యుమ్నస్తతః క్రుద్ధః సర్వాభరణభేదిభిః।
విద్ధ్వా ద్రోణమసంభ్రాన్తః శరైః సేనామదారయత్॥ 405 ॥
ఆచార్యం భృశమాకీర్ణం శరైర్మూర్చాముపాగతమ్।
ఖడ్గపాణిరభిద్రావ్య పార్షతో హన్తుముద్యయౌ॥ 406 ॥
లబ్ధసంజ్ఞస్తతో ద్రోణః శరైరాసన్నపాతిభిః।
కిష్కుప్రమాణైర్వ్రైత సైర్వంశోత్తైస్తమపూరయత్॥ 407 ॥
వృశ్చికైరివ తైర్వ్యాప్తో ధృష్టద్యుమ్నః పరాఙ్ముఖః।
ప్రయయౌ గురుణా పశ్చాద్ధారితః పృథుసాయకైః॥ 408 ॥
తతః శోణహయః క్రుద్ధః పాణ్డవానామనీకినీమ్।
దారయన్భూమిపాలానాం శిరోభిః క్ష్మామపూరయత్॥ 409 ॥
దుఃశాసనమథాయాన్తం సాత్యకిః శరవర్షిణమ్।
చకార చ్ఛిన్నవర్మాణం విరథధ్వజసాయకమ్॥ 410 ॥
సంత్యక్తం విద్రుతైర్మ్లెచ్ఛైః ప్రహారశకలీకృతైః।
రక్షన్ప్రతిజ్ఞాం భీమస్య విముఖం నావధీద్గతమ్॥ 411 ॥
అత్రాన్తరే రుక్మరథో విశన్పాఞ్చాలవాహినీమ్।
ద్రోణాయ ప్రాహిణోద్దీప్తాం శిశుపాలసుతో బలీ॥ 412 ॥
తస్య తూర్ణం శితైర్బాణైర్గురుః కృత్వా యుధి క్షయమ్।
చకార మౌలిరత్నాంశుచ్ఛురితోష్ణీషమాననమ్॥ 413 ॥
ధృష్టకేతౌ వినిహతే జలసంధసుతో బలీ।
బాణవర్షీ క్షణాత్ప్రాప ద్రోణానలపతఙ్గతామ్॥ 414 ॥

కేకయధృష్టకేతువధః॥ 17 ॥

ధృష్టద్యుమ్నసుతం హత్వా కృతవర్మాణమాశుగైః।
ద్రోణో జఘాన పాఞ్చాలాన్వైహయానివ భార్గవః॥ 415 ॥
భగ్నాసు పాణ్డుసేనాసు ఘోరే తస్మిన్మహాహవే।

నినిన్ద క్రూరవర్మాణమాచార్యం వ్యథితో జనః।। 416 ।।

సాత్యకిప్రవేశః।। 18 ।।

చిరప్రవిష్టే శేనేయే శఙ్కితో ధర్మజః పునః।
లమ్బమానే రవౌ భీమం సమభ్యేత్యాభ్యభాషత।। 417 ।।
యథా న శ్రూయతే భీమ శఙ్ఖశబ్దః కిరీటినః।
తథా మన్యే కిమప్యస్య కృతం సర్వైర్మహారథైః।। 418 ।।
తం వీరమమరారాతితమోవిధ్వంసభాస్కరమ్।
వినా తవానుజం భీమ కథం జీవితుముత్సహే।। 419 ।।
నిర్ఘోషః శ్రూయతే ఘోరః పాఞ్చజన్యస్య దుఃసహః।
జానేఽర్జునవధక్రోధాన్మాధవో యోద్ధుముద్యతః।। 420 ।।
తద్గత్వా వీర జానీహి వృత్తాన్తం సవ్యసాచినః।
పశ్యామి తిమిరాక్రాన్తాః కశ్మలాభిహతో దిశః।। 421 ।।
ఉక్తే యుధిష్ఠిరేణేతి తం జగాద వృకోదరః।
రాజన్ధనంజయే శఙ్కాం న మిథ్యా కర్తుమర్హసి।। 422 ।।
కో నామ విబుధారాతివధూవైధవ్యదాయినః।
ప్రగల్భతే ధురం ధత్తే యుధి గాణ్డీవధన్వనః।। 423 ।।
తథాప్యద్య గృహీత్వాహం శిరసా తవ శాసనమ్।
చరామి పదవీం జిష్ణోర్దారయన్కురువాహినీమ్।। 424 ।।
ఇత్యుక్త్వా మారుతసుతః స్యన్దనేనాభ్రనాదినా।
హేమచిత్రతనుత్రాణః పత్త్రిరాజ ఇవాద్రవత్।। 425 ।।
స రుక్మరథమారుహ్య రుక్మపుఙ్ఖైః శిలీముఖైః।
అపూరయత్కురువనం రత్నదీప్తైరివాహిభిః।। 426 ।।
ప్రవేష్టుకామమాచార్యస్తమభ్యేత్యాబ్రవీత్తతః।
మామనిర్జిత్య కౌన్తేయ భేత్తుం శక్యా న వాహినీ।। 427 ।।

త్వద్విధైః కురురాజస్య సంరమ్భం మా కృథా వృథా।
ఇత్యుక్త్వా పాణ్డవం ద్రోణః శరవర్షైరవాకిరత్।। 428 ।।
తద్బాణజాలనిర్భిన్నో బభాషే చ వృకోదరః।
యథా త్వం మన్యసే ద్రోణ నేదానీం నో గురుర్భవాన్।। 429 ।।
పూజయత్యర్జునో మాన్యాన్భీమోఽహం పశ్య మామితి।
ఇత్యుక్త్వా ప్రాహిణోత్తస్మై గదామశనిగౌరవామ్।। 430 ।।
తయా ద్రోణపరిత్యక్తో రథః శకలతాం యయౌ।
అపక్రాన్తే క్షణం ద్రోణే సానుజం కౌరవేశ్వరమ్।। 431 ।।
శరైరపూరయద్భీమో భీమసాయకవర్షిణమ్।
క్షురప్రోత్కృత్తవదనాన్స జఘానాథ కౌరవాన్।। 432 ।।
వృన్దారకం దీర్ఘనేత్రం సుషేణం దుర్విమోచనమ్।
రౌద్రకర్మాణమభయం చిత్రకాన్తిం సుదర్శనమ్।। 433 ।।
నిపాత్యైతాన్గదాభిన్న సైన్యశ్చక్రే తలస్వనమ్।
విద్రుతం స్వబలం దృష్ట్వా తం ద్రోమః పునరాద్రవత్।। 434 ।।
రథేనాకాలజలదధ్వనిగమ్భీరనాదినా।
సంప్రహారస్తతః క్షిప్రం దారుణో ద్రోణభీమయోః।। 435 ।।
యయౌ భార్గవకాకుత్స్థరణస్మరణహేతుతామ్।
స్యన్దనాదవరుహ్యాథ క్రూరకర్మా వృకోదరః।। 436 ।।
చిక్షేప దోర్భ్యాముత్క్షిప్య దూరదూరే రథం గురోః।
భగ్నచక్రధ్వజహయాద్వికీర్ణయుగకూబరాత్।। 437 ।।
అవప్లుత్య యయౌ తస్మాద్ద్రోణో గరుడవిక్రమః।
అథాన్తరం సమాసాద్య దారయన్వరవారణాన్।। 438 ।।
పోథయన్రణసంఘాతాన్వివేశ పవనాత్మజః।
పాతయన్రాజవక్త్రాణి పునః సస్మార మారుతిః।। 439 ।।

నిర్ధూననాలనలినాం కుబేరనలినీం ముహుః।
స వ్రజన్నోజకామ్భోజాన్విజిత్య విజయాగ్రజః।। 440 ।।
వివేశాకులితం తూర్ణం కర్ణానీకమనాకులః।
తస్య నాదం పరిజ్ఞాయ దూరాత్కృష్ణధనంజయౌ।। 441 ।।
ఆకర్ణ్య కార్ముకరవం ననాద ప్రమదాకులః।
తస్య నాదం పరిజ్ఞాయ దూరాత్కృష్ణధనంజయౌ।। 442 ।।
మన్దరోద్ధూతదుగ్ధాబ్ధిఘోషౌ సఙ్ఖౌ ప్రదధ్మతుః।
తేన దిక్తటసంఘట్టపట్టటాఙ్కారశాలినా।। 443 ।।
శబ్దేన సాధ్వసకృతా భువనాని చకమ్పిరే।
ఆకర్ణ్య కృష్ణయోస్తుల్యం శఙ్ఖనాదం యుధిష్ఠిరః।। 444 ।।
హృష్టో మేనే సముత్తీర్ణమర్జునం రిపుసాగరాత్।
భజ్యమానం బలం దృష్ట్వా భీమేన భుజశాలినా।। 445 ।।
కోపాదభ్యాయయౌ కర్ణః కుర్వన్బాణమయం జగత్।
తమాయాన్తం శరైర్విద్ధ్వా నదత్పవననన్దనః।। 446 ।।
చకార విముఖం కృత్తధ్వజస్యన్దనకార్ముకమ్।
భగ్నే సమితి రాధేయే ధౌరేయే ధైర్యశాలినామ్।। 447 ।।
ఉవాచ ద్రోణమాగత్య మ్లానమానః సుయోధనః।
అర్జునస్తే ప్రియః శిష్యస్త్వాముల్లఙ్ఘ్య గతో యది।। 448 ।।
తత్కిం ప్రవిష్టౌ ప్రసభం యుయుధానవృకోదరౌ।
కిమన్యద్విధివైముఖ్యం సత్యమస్మాసు జృమ్భతే।। 449 ।।
యత్ర వేలామతిక్రాన్తో భవాన్వీర్యమహోదధిః।
ఇత్యుక్తః కురురాజేన బభాషే కుమ్భసంభవః।। 450 ।।
సైన్యం పురశ్చ పశ్చాచ్చ గృహీతం ధార్యతే కథమ్।
రక్ష్యమాణమితో యత్నాత్పురతః ప్రవిదీర్యతే।। 451 ।।

అవారితా విశన్త్యేవ సర్వే పాఞ్చాలసృఞ్జయాః।
సైన్యద్వారమితో యత్నాద్రక్ష్యం సర్వాత్మనా మయా ।। 452 ।।
భవాన్కర్ణముఖైః సార్ధమేభిః సర్వైర్మహారథైః।
పార్థసాత్యకిభీమానాం పర్యాప్తః కిం న వారణే ।। 453 ।।
అస్మిన్ముహూర్తశేషేఽహ్ని గత్వా రక్ష జయద్రథమ్।
అధునా తత్పణావేవ రణద్యూతే జయాజయౌ ।। 454 ।।
ఇత్యుక్తో గురుణా రాజా గత్వా పాఞ్చాలనన్దనౌ।
సర్వైశ్చకార విరథౌ చక్రరక్షౌ కిరీటినః ।। 455 ।।
అత్రాన్తరే పునః కర్ణః సమాగత్య వృకోదరమ్।
హేమపుఙ్ఖైః శరైశ్చక్రే జ్వలితానలసంనిభమ్ ।। 456 ।।
తతో భీమభుజోత్సృష్టైః పత్త్రిభిర్గిరిభేదిభిః।
విద్ధశ్ఛిన్నాయుధరథో రణం తత్యాజ సూతజః ।। 457 ।।
తతో భగ్నే కురుబలే నదన్తం వాయునన్దనమ్।
కర్ణో మానీ సమాశ్వస్య రథేన పునరాద్రవత్ ।। 458 ।।
ఘోరే ప్రవృత్తే సమరే సుచిరం కర్ణభీమయోః।
బభూవ విశిఖవ్రాతైర్నరనాగరథక్షయః ।। 459 ।।
భీమోఽథ సూతపుత్రస్య ఛిత్వా తాలోపమం ధనుః।
జఘాన ఘననిర్ఘోషం రథం సహ మనోరథైః ।। 460 ।।
విరథం కర్ణమాలోక్య యుధ్యమానం ప్రయత్నతః।
ఆదిష్టః కురురాజేన దుర్జయస్తముపాద్రవత్ ।। 461 ।।
దుర్యోధనానుజం వీరమాయాన్తం శరవర్షిణమ్।
తం హత్వా వినదన్భీమః శరైః కర్ణమపూరయత్ ।। 462 ।।
పునః స్యన్దనమాస్థాయ సూతపుత్రో వృకోదరమ్।
అభ్యధావత్పృథుశరజ్వాలాజటిలకార్ముకమ్ ।। 463 ।।

తద్బాణదారితతనుః పావనిః కోపకమ్పితః।
గుర్వీం గదాం విసృజ్యాస్య నిష్పిపేష రథం జవాత్॥ 464 ॥
భువి స్థితం శరైర్భిన్నం కర్ణం దృష్ట్వా సుయోధనః।
ఆదిదేశానుజం కోపాద్దుర్ముఖం కర్ణగుప్తయే॥ 465 ॥
వేగాత్కౌరవమాయాన్తం తం శస్త్రాశనిదుఃసహమ్।
రథాదపాతయద్భీమో నిర్భిన్నహృదయం శరైః॥ 466 ॥
ఆరుహ్య దుర్ముఖరథం కర్ణో దుఃఖానలాకులః।
భీమాయ ప్రాహిణోద్బాణాఞ్జ్వలితానివ దుఃసహాన్॥ 467 ॥
తతో భీమభుజోత్సృష్టాః సనిఃశ్వాసా ఇవోరగాః।
అఙ్గరాజం వినిర్భిద్య శరాః పాతాలమావిశన్॥ 468 ॥
స గాఢవిద్ధో దుద్రావ జవవ్యాలోలకేతునా।
రథేన కురుసేనానాం ధృతిమున్మూలయన్నివ॥ 469 ॥
అభ్యధావంస్తతో భీమం పఞ్చ దుర్యోధనానుజాః।
జగదుః శల్యదుర్గ్రాహ్యాః సదుర్ధర్షనదుష్ప్రభాః॥ 470 ॥
యుధ్యమానాన్స తాన్బాణైర్మహార్హాభరణోజ్జ్వలాన్।
అపాతయన్మహావాత ఇవ సేన్ద్రాయుధాన్ఘనాన్॥ 471 ॥
హతేషు తేషు రాధేయో ధునానో విపులం ధనుః।
అయోధయత్పునర్భీమం మహాకాలేఽప్యసంభ్రమః॥ 472 ॥
తస్య భీమో ధనుశ్ఛిత్త్వా రథం చ గురువిక్రమః।
నర్దన్కరేఽభ్యో వీరాణామాయుధాని న్యపాతయత్॥ 473 ॥
విషమే వర్తమానస్య రాధేయస్య సుయోధనః।
సప్తానుజాన్సహాయార్థం ప్రేషయామాస సత్వరమ్॥ 474 ॥
చిత్రాక్షశ్చిత్రవర్మా చ చిత్రబాణః శరాసనః।
ఉపచిత్రః సచిత్రశ్చ చారుచిత్రశ్చ తే సమమ్॥ 475 ॥

ఆయాన్త ఏవ విముఖాస్తుల్యాభరణవాససః।
శరైర్భీమభుజోత్సృష్టైః ప్రేతాః పేతుర్మహీతలే।। 476 ।।
తాన్వీక్ష్య పతితాన్వీరాన్క్షీణపుణ్యానివ గ్రహాన్।
కర్ణోఽశ్రుపూర్ణనయనో రథమన్యం సమాదదే।। 477 ।।
క్రోధాదధికసంరమ్భో యుధ్యమానో వృకోదరః।
తం నిర్వికారో విశిఖైర్వజ్రవేగైరపూరయత్।। 478 ।।
కర్ణమాచ్ఛాదితం దృష్ట్వా భీమచాపచ్యుతైః శరైః।
వ్యాదిదేశానుజాన్సప్త తద్గుప్త్యై కౌరవేశ్వరః।। 479 ।।
చిత్రాయుధః శత్రుసహః శత్రుః శత్రుంజయస్తథా।
చిత్రాసుశ్చిత్రసేనశ్చ వికేశశ్చేతి తాన్స్తుతమ్।। 480 ।।
వీరానభిముఖాన్బాణవిద్ధాన్పవననన్దనః।
ఉన్మమాథ రథాగ్రేభ్యః శైలేభ్యః పాదపానివ।। 481 ।।
హతేషు రాజపుత్రేషు తేషు విక్రమశాలిషు।
భీమకర్ణశరైః క్షిప్రం బభూవ జనసంక్షయః।। 482 ।।
భీమబాణవినిర్భిన్నః సంస్తమ్భ్యాధిరథిర్వ్యథామ్।
మణ్డలీకృతకోదణ్డశ్చక్రే బాణమయం నభః।। 483 ।।
తతః కర్ణశరాశ్చక్రుర్వ్యశ్వసూతధనుర్ధ్వజమ్।
ఏకీభూతా ఇవ జవాద్భీమం విస్మయకారిణః।। 484 ।।
సర్వాయుధాని సంరబ్ధో విరథస్యోపసర్పతః।
వైకర్తనశ్చకర్తాస్య సంవర్తక ఇవోన్నదన్।। 485 ।।
క్షీణాయుధోఽథ ద్విరదాన్హయాంశ్చ పవనాత్మజః।
ప్రాహిణోత్సూతపుత్రాయ శరైశ్చిచ్ఛేద తాంశ్చ సః।। 486 ।।
విషమస్థం రణే కర్ణో న జఘాన వృకోదరమ్।
వీరః కున్తీవచః స్మృత్వా సత్యశీలా హి సాధవః।। 487 ।।

తం స్పృశన్నివ చాపేన ప్రోవాచ వినదన్నృపః।
మహద్భిర్మూఢమా యుద్ధమకృతాస్త్రః పునః కృథాః।। 488 ।।
హంహో బహుభుజో నేయముచితా తవ యుద్ధభూః।
మాంసాస్తికూటకుట్టాక సూదశాలాసు శోభసే।। 489 ।।
అథవా భారయోగ్యస్య శరీరస్యాస్య తే పశోః।
యుక్తాస్తూవరకాః స్ఫీతాః కాననే లబ్ధవృత్తయః।। 490 ।।
ఇతి బ్రువాణే రాధేయే భీమం కృచ్ఛ్రదశాశ్రితమ్।
విలోక్య దూరాత్కంసారిః ఫల్గుణాయ న్యవేదయత్।। 491 ।।
తతో ముహూర్తగణనే హేమరేఖానుకారిణీ।
తూర్ణం బాణావలీ కర్ణం గాణ్డీవపతితావిశత్।। 492 ।।
ఖాణ్డవానలసంక్రాన్తశిఖయేవ భృతో భృశమ్।
వ్యాప్తో దుద్రావ రాధేయో జయోద్ధూతధ్వజాంశుకః।। 493 ।।

భీమసేనప్రవేశః।। 19 ।।

ఆరూఢే సాత్యకిరథం కోపతప్తే వృకోదరే।
కర్ణాయ ప్రాహిణోత్పార్థో నారాచం వ్యోమవర్త్మనా।। 494 ।।
వజ్రతుల్యం తమాయాన్తం దారుణం సర్వభూభుజామ్।
దూరాదలక్షితో ద్రౌణిశ్చిచ్ఛేదాశు పతత్రిభిః।। 495 ।।
అథార్జునో బాణశతైర్ద్రోణాత్మజమపూరయత్।
సోఽపి తత్సాయకైర్భిన్నః సేనాసంగరమావిశత్।। 496 ।।
తతః కనకపృష్ఠానాం శరాణాం ధనుషాం తథా।
రశ్మిభిః కోపరచనా రటన్తమివ రాజకమ్।। 497 ।।
విదారయన్నాససాద సూచివ్యూహం ధనంజయః।
ఆస్తే మహారథైర్గుప్తో యత్ర పాపో జయద్రథః।। 498 ।।
అత్రాన్తరే శరజ్వాలీఇక్షితిపకాననమ్।

అలమ్బిషో ఘనధ్వానో గర్జన్సాత్యకిమాద్రవత్ ।। 499 ।।
తం రాజవరమాయాన్తం పూరయన్తం శరైర్దిశః।
అవారయన్మహానీకం సాత్యకిః సత్యపౌరుషః।। 500 ।।
తయోః కాఞ్చనపుఙ్ఖాభిః శరమాలాభిరావృతాః।
సిక్తా వీరరసేనేవ దిశః పల్లవితా బభుః।। 501 ।।
తతశ్చకర్త భల్లేన శిరస్తస్యాశు సాత్యకిః।
మౌలిశోణమణిచ్ఛాయాచ్ఛురితేన సమాహరన్।। 502 ।।
నిహత్యాలమ్బిపం వీరం ప్రవరాణాం ప్రహారిణామ్।
శతాని రాజపుత్రాణాం న్యవధీత్పఞ్చ సాత్యకిః।। 503 ।।
క్షపయన్తం కురుచమూం తం రణే దీప్తవిక్రమమ్।
అభ్యధావద్వీరకేతుర్వీరో భూరిశ్రవాః స్వయమ్।। 504 ।।
తయోర్విచిత్రధనుషోః శరదుర్దినమేఘయోః।
గర్జితం చకితాః సర్వే రాజహంసా న సేహిరే।। 505 ।।
తౌ మిథః శరసంపాతనిర్ఘర్షణసముత్థితైః।
విరేజతుః స్ఫులిఙ్గౌఘైః కీటరత్నైరివాచలౌ।। 506 ।।
ఛిత్వా పరస్పరం చాపం స్యన్దనం సంప్రమథ్య చ।
ఖఙ్గచర్మధరౌ వీరౌ యుయుధాతే చిరాయ తౌ।। 507 ।।
జవాదలక్ష్యవపుషోశ్చిత్రమణ్డలచారిణోః।
తయోః స్థగితసంగ్రామా వీరాః ప్రేక్షకతాం యయుః।। 508 ।।
తతః సాత్యకిమాకృష్య మాల్యవద్భిః శిరోరుహైః।
హత్వా వక్షసి పాదేన సౌమదత్తిరపాతయత్।। 509 ।।
ఖఙ్గేన సాత్యకిశిరశ్ఛేత్తుం దృష్ట్వా తముద్యతమ్।
ఉవాచ సహసా పార్థం సంభ్రాన్తః కైటభాన్తకః।। 510 ।।
ప్రేషితం ధర్మరాజేన త్వదర్థం వృష్ణిపుంగవమ్।

పశ్య శత్రువశం యాతం శ్రాన్తం సాత్యకిమాహవే।। 511 ।।
అనిత్యౌ సర్వథా నూనం సుభటానాం జయాజయౌ।
యదిమాం సాత్యకిరపి ప్రాప్తః క్లీబోచితాం దశామ్।। 512 ।।
ఏష భూరిశ్రవాస్తూర్ణం ఖడ్గేనాఖణ్డవిక్రమః।
సముద్యతః శిరో హర్తుం శిష్యస్య తవ సాత్యకేః।। 513 ।।
ఉక్తే జనార్దనేనేతి ప్రహారాభిముఖం భుజమ్।
భల్లేన భూరిశ్రవసో జహార కపికేతనః।। 514 ।।
కృత్తే దూరాదదృశ్యేన భుజస్తమ్భే కిరీటినా।
కాలవక్త్రాన్నిపతితం సాత్యకిం మేనిరే జనాః।। 515 ।।
పతన్స భువి దోర్దణ్డః కఙ్కణావలినిఃస్వనః।
నినాదైరివ కౌన్తేయం తారతారైరతర్జయత్।। 516 ।।
తస్మిఞ్జయద్విపాలానే విశ్రాన్తిసదనే క్షితేః।
ప్రతాపమన్దిరస్తమ్భే భుజే భువి నిపాతితే।। 517 ।।
త్యక్త్వా వామకరాకృష్టాం సాత్యకేర్మూర్ధజావలీమ్।
ఉవాచానల్పసంకల్పో యూపకేతుర్ధనంజయమ్।। 518 ।।
అహెూ వీరవ్రతం పార్థ కీదృశం దర్శినం త్వయా।
యేనాన్యరణసక్తస్య చ్ఛద్మనా మే హతో భుజః।। 519 ।।
ఉచితం వా తవైవైతన్మన్త్రీ యస్య జనార్దనః।
జాతా హృద్యార్థలోభేన కూటయుద్ధవిగ్దతా।। 520 ।।
ఇత్యుక్త్వా వామహస్తేన శరశయ్యాం విధాయ సః।
ఉపవిశ్య విశన్నన్తః సహితః స్వర్గవృత్తిభిః।। 521 ।।
హుత్వా ప్రాణానలం బాణైర్భ్రూమధ్యే నిహితేక్షణః।
తేజః ప్రవిదధే మూర్ధ్ని శశిసూర్యానలోత్తరమ్।। 522 ।।
తతో బీభత్సురవదన్నిన్దాముఖరితాన్నృపాన్।

విహ్వలో విషమాత్మా చ రక్షితః సాత్యకిర్మయా।। 523 ।।
హన్తా శిష్యస్య సఖ్యుశ్చ కృత్తహస్తః కృతో యది।
తత్ర కిం నామ మన్యధ్వం నిర్దోషా యూయమాహవే।। 524 ।।
ఏకోఽభిమన్యుర్నిహతః సమాయైః సర్వపార్థివైః।
శ్రాన్తశ్ఛిన్నధనుఃఖడ్గస్తత్కిం నామ వదన్తి నః।। 525 ।।
ఇత్యుక్తవతి కౌన్తేయే లబ్ధసంజ్ఞోఽథ సాత్యకిః।
యయాచే ప్రణతః పూర్వం రణం ప్రాయజుషో రిపోః।। 526 ।।
ఖడ్గేన యజ్ఞశీలస్య వీరస్య యశసాం నిధేః।
వక్త్రం ముక్తావలీభాభిర్జాతహాసమివాహరత్।। 527 ।।
స కృష్ణేన చ భూపాలైర్వార్యమాణేన సంభ్రమాత్।
క్రోధాదజ్ఞాతవృత్తేన తస్మిన్సాత్యకినా హతే।। 528 ।।
ధిక్శబ్దః సర్వవీరాణాముత్తస్థౌ స్థగితామ్బరః।
సౌమదత్తేశ్చ చరితం ప్రశశంసుః సురా దివి।। 529 ।।

భూరిశ్రవసో వధః।। 20 ।।

స తేన నిర్జితః పూర్వం సోమదత్తోఽతిమన్యునా।
ఆరాధ్య తపసా దేవం రూద్రం త్రిపురదారణమ్।। 530 ।।
లేభే సాత్యకిజేతారం భూరిశ్రవసమాత్మజమ్।
శేఖరం సర్వవీరాణాం వదాన్యం బహుయాజినమ్।। 531 ।।
తస్మిన్నిపతితే వీరే జయద్రథవధోత్సుకః।
తూర్ణం వివేశ శ్వేతాశ్వో నిబిడం రాజమణ్డలమ్।। 532 ।।
అస్తాద్రిచూడామణితాం గన్తుమిచ్ఛతి భాస్కరే।
దదర్శ సైన్ధవం పార్థో గుప్తం సర్వైర్మహారథైః।। 533 ।।
ఆకర్ణాకృష్టగాణ్డీవస్తం దూరాద్దుఃసహాగమమ్।
దృష్ట్వైవ కోపారుణయా తస్య దాహమివాకరోత్।। 534 ।।

తతో విలులితే సైన్యే పరావృత్త ఇవామ్బుధౌ।
హతో హతః సిన్ధురాజో బభూవేతి మహాస్వనః।। 535 ।।
అథ కర్ణకృపద్రౌణిదుఃశాసనసుయోధనాః।
సహ సర్వైర్మహీపాలైర్ధనంజయమయోధయత్।। 536 ।।
తాన్విధాయ శరైస్తూర్ణం ధ్వస్తవర్మరథధ్వజాన్।
పాతయన్రాజవక్త్రాణి జిష్ణుః సైన్ధవమాద్రవత్।। 537 ।।
జయద్రథోఽపి విజయం విలోక్యాచ్యుతసారథిమ్।
స నిష్కృష్యాసకృత్తైస్తైః సాయకైస్తమపూరయత్।। 538 ।।
తతోఽబ్రవీన్మధురిపుర్దినాన్తే సవ్యసాచినమ్।
ఛిన్ధి సిన్ధుపతేః క్షిప్రం శిరో దివ్యేన పత్రిణా।। 539 ।।
వృద్ధక్షత్త్రః పితా ప్రాదాద్వరమస్య క్షితౌ శిరః।
పాతయిష్యతి యస్తుల్యం తస్యాపి నిపతిష్యతి।। 540 ।।
సమన్తపఞ్చకాభ్యర్ణే పితాస్య తపసి స్థితః।
తదఙ్కే పాతయ రిపోః సిరస్తస్మాత్ప్రయాతు గామ్।। 541 ।।
ఇత్యుక్తే శౌరిణా జిష్ణుశ్ఛిత్త్వా సిన్ధుశిరో జవాత్।
శరేణ సంధ్యాధ్యానస్థజనకాఙ్కే న్యపాతయత్।। 542 ।।
అఙ్కాదజ్ఞాసవృత్తస్య క్షిపతస్తచ్ఛిరః క్షితౌ।
వృద్ధక్షత్త్రస్య సహసా పపాతాగ్రే నిజం శిరః।। 543 ।।

జయద్రథవధః।। 21 ।।

తస్మిన్నిపతితే వీరే త్రైలోక్యాశ్చర్యకారిణా।
గాణ్డీవధన్వనా కృష్ణో ననాదాస్ఫోటయన్దిశః।। 544 ।।
తతో విఘటితే వ్యూహే కురురాజవరూథినీ।
నౌరివాబ్ధేర్మహావాతైర్బభ్రామావర్తనర్తితా।। 545 ।।
భీమో ననర్ద తం నాదం హతం మత్వా జయద్రథమ్।

ప్రహృష్టః ప్రతిజగ్రాహ నానావాద్యం యుధిష్ఠిరః।। 546 ।।

అక్షౌహిణీః సప్త హత్వా హతః పార్థేన సైన్ధవః।

నూనం న దుర్గం దైవస్య కించిదిత్యూచిరే జనాః।। 547 ।।

నిర్విభాగే తతో యుద్ధే ప్రవృత్తే నృపతిక్షయే।

ద్రోణం కృపం చ విదధే శరైర్జిష్ణుః పరాఙ్ముఖమ్।। 548 ।।

భీమసాయకనిర్భిన్నజిహ్వాకర్ణం(?) చ సాత్యకిః।

ఆరురోహ రథం వీరో వితీర్ణ హరిణా నిజమ్।। 549 ।।

మారుతేరవమానం చ కలయఞ్జాతమన్యుజః।

పునః ప్రతిజ్ఞాం కర్ణస్య వృషసేనవధే వ్యధాత్।। 550 ।।

తతో యుధిష్ఠిరం ప్రాప్య తౌ చ సాత్యకిఫల్గుణౌ।

మిథః శశంసుః ప్రమదాదభినన్ద్య పరాక్రమమ్।। 551 ।।

కృష్ణావథ పరిష్వజ్య మానన్దం ధర్మనన్దనః।

తుష్టావ జగతాం నాథం విష్ణుం విజయకారణమ్।। 552 ।।

బాష్పాకులస్తతో రాజా ద్రోణమేత్య సుయోధనః।

ఊచే త్వయా కృతాశ్వాసో నిహతః స జయద్రథః।। 553 ।।

శ్రుత్వైతదవదద్ద్రోణో నిధనాయైవ దీక్షితః।

త్యక్ష్యామి కవచం రాజన్నాహత్వా తవ వైరిణః।। 554 ।।

ఆచార్యేణేత్యభిహితే సర్వే దుర్యోధనానుగాః।

ప్రాణహవ్యే రణమఖే తస్థురాబద్ధనిశ్చయాః।। 555 ।।

అథాంశుమతి యాతేఽస్తం దినకృత్కమలత్విషి।

శోణచ్ఛత్ర ఇవాకృష్టే సంధ్యారక్తసరిత్ప్లవైః।। 556 ।।

నక్షత్రైస్తారతరలైః కోపకమ్పజుషాం రణే।

హతానాం భూభునాం జీవైరివ వ్యాప్తే నభస్తలే।। 557 ।।

తమోభిరావృతే వ్యోమ్ని కృపాణవనమేచకైః।

దివ్యాస్త్రదగ్ధైర్మాతఙ్గైరివ త్రిదివగామిభిః।। 558 ।।
విస్ఫురన్మౌలికేయూరహేమసాయకకార్ముకాః।
చక్రిరే సమరం ఘోరం దుర్యోధనముఖాః పరైః।। 559 ।।
అర్జునధ్వానగర్జాభిః సింహనాదైశ్చ మారుతేః।
ద్రోణకార్ముకనిర్ఘోషైః పృథివీ సమకమ్పత।। 560 ।।
అశ్రాన్తం యుధ్యమానానాం కురుపాణ్డవభూభుజామ్।
బభౌ సాక్షాదివాయాతా కాలరాత్రిర్విభావరీ।। 561 ।।
ప్రాపుస్తమాంసి వైపుల్యం ఖడ్గేషు ద్విరదేషు చ।
ప్రాపుస్తమాంసి దారిద్ర్యం ఛత్త్రేషు వ్యజనేషు చ।। 562 ।।
గృధ్రభూతోత్సవే తస్మిన్వికరాలా వసుంధరా।
అవర్తమానమానేన తమసేవ విదారితా।। 563 ।।
దత్తవేతాలతాలోఽభూదకాణ్డధృతిఖణ్డనః।
కబన్ధోద్దణ్డదోర్దణ్డతాణ్డవాడమ్బరోత్సవః।। 564 ।।
శిరస్త్రకఙ్కటాపాతిశస్త్రజ్వాలాజటా బభుః।
తమఃపిశాచసంఘానాం పిఙ్గాః శ్మశ్రుసటా ఇవ।। 565 ।।
తత్ర ద్రోణో మహాస్త్రౌఘైః క్షపయన్రాజమణ్డలమ్।
ఆదీప్తరత్నముకుటం ప్రోచ్చకర్త శినేః శిరః।। 566 ।।
భీమసేనోఽపి కాలిఙ్గం రాజపుత్రం తరస్వినమ్।
రథాద్రథమభిప్లుత్య నిజఘానాశు ముష్టినా।। 567 ।।
తస్య ముష్టిహతస్యాజౌ పేతురస్థీని భూతలే।
ఫల్గున్యశ్మహతస్యేవ చిరపక్వస్య శాఖినః।। 568 ।।
కలిఙ్గకులసంహారం కృత్వా తూర్ణం వృకోదరః।
ధ్రువం చ జలధారం చ రాజపుత్రావదారయత్।। 569 ।।
విధాయ విముఖం కర్ణం భీమో దుర్యోధనానుజమ్।

నిష్పిపేష పదా హత్వా వీరో దుష్కరదుర్మదః।। 570 ।।

సోమదత్తస్య తనయం శలం హత్వాథ సాత్యకిః।

తం పుత్రశోకవిధురం చకార విముఖం శరైః।। 571 ।।

దారయన్తం కురుచమూం సాత్యకిం శరవర్షిణమ్।

దిశః సంపూరయన్బాణైరశ్వత్థామా సమాద్రవత్।। 572 ।।

క్షపయన్తమనీకాని దృష్ట్వా రుద్రమివాపరమ్।

నిశీథే ద్విగుణోత్సాహస్తమధావద్ఘటోత్కచః।। 573 ।।

తస్య నాదేన మహతా దిశః సమభిపూరితాః।

స్ఫుటితా యత్ర దలశస్తదాశ్చర్యమివాభవత్।। 574 ।।

అశ్వత్థామ్ని ప్రభాధామ్ని బాణోగ్రకిరణే రణే।

కుర్వన్ఘటోత్కచో రేజే రాహుజృమ్భావిజృమ్భితమ్।। 575 ।।

శరాణాం ద్రౌణిముక్తానాం దివ్యానాం సమరే రుచః।

న కూణితాని నేత్రాణి రాత్రౌ భూతాని సేహిరే।। 576 ।।

అక్షౌహిణీం రాక్షసానాం హైడమ్బవశవర్తినామ్।

తటాయుధాని దలయన్నేకో ద్రౌణిరయోధయత్।। 577 ।।

ఛిత్త్వా ఘటోత్కటో హృష్టం చక్రం కాలానలప్రభమ్।

జఘానాఞ్జనపర్వాణం తత్పుత్రం ఘోరవిక్రమమ్।। 578 ।।

తతో విమోహనీం మాయాం ద్రౌణిః క్రుద్ధస్య రక్షసః।

ఛిత్త్వా జఘాన విసిఖైర్ధృష్టద్యుమ్నానుజాన్రణే।। 579 ।।

కున్తిభోజసుతాన్హత్వా సహస్రాణి ప్రహారిణామ్।

జఘాన రాజపుత్రాణాం ద్రౌణిః కాల ఇవాకులః।। 580 ।।

అత్రాన్తరే భీమసేనో బాహ్లీకాధిపతేః శిరః।

గదయా వీరఘాతిన్యా నిష్పిపేషాశు మౌలినః।। 581 ।।

తతో జఘాన సంరబ్ధాన్దశ దుర్యోధనానుజాన్।

వీరబాహుం దృఢరథం నాగదన్తమయోభుజమ్।। 582 ।।
ప్రమాథినం విరజసం సుహస్తం సుదృఢం తథా।
హత్త్వైతాన్సప్త గాన్ధారానవధీత్సుబలాత్మజాన్।। 583 ।।
నిఘ్నన్తం కౌరవచమూం స్వయం యుధి యుధిష్ఠిరమ్।
ఐన్ద్రవారుణవాయవ్యైరస్త్రైర్ద్రోణోఽప్యయోధయత్।। 584 ।।
తతః ప్రయుక్తం బ్రహ్మాస్త్రం గురుణా తజ్జిహీర్షయా।
అవారయదసంరమ్భో బ్రహ్మాస్త్రేణైవ ధర్మజః।। 585 ।।
సానుగైః పాణ్డుతనయైర్గజైరివ సరోజినీమ్।
మృద్యమానాం చమూం దృష్ట్వా కర్ణమూచే సుయోధనః।। 586 ।।
కర్ణాకర్ణయ సంగ్రామే జయిభిః పాణ్డుసూనుభిః।
విరావం వధ్యమానానాం సైన్యానాం చ తరస్వినామ్।। 587 ।।
తుములేఽస్మిన్నిరాలోకే విషమే సముపస్థితే।
తేజసామాశ్రయః శూర త్వమేవైకః పరాయణమ్।। 588 ।।
ప్రణయాదితి రాధేయో భూభుజా స్వయమర్థితః।
ఉవాచ పాణ్డుసేనాసు క్షిపన్నివ శరవలీః।। 589 ।।
వీరశయ్యాస్థితే భీష్మే శేఖరే సర్వధన్వినామ్।
రాజన్భారః క్రమాయాతో మమైవాయం కిముచ్యతే।। 590 ।।
అద్య వీరవ్రతహరం హరస్యాపి కిరీటినమ్।
పాతయామ్యేష సమరే శక్త్యా వాసవదత్తయా।। 591 ।।
ఇత్యుక్తే సూతపుత్రేణ ప్రోవాచ ప్రహసన్కృపః।
లోకే సూత్యమవీరేఽస్మిన్నేకస్త్వం వీరతాం గతః।। 592 ।।
అహో ను మిథ్యా రాధేయ కథితేన తావమునా।
సతతం సర్వవీరాణాం శ్రవణౌ బధిరీకృతౌ।। 593 ।।
కుతస్త్వమశ్రుతోదన్త ఇవాయాతః పరాక్రమీ।

యదా హతః సిన్ధుపతిః కృతవాన్న భవాంస్తదా।। 594 ।।

దృష్టసారా వయం సర్వే తవ పాణ్డుసుతస్య చ।

బలానుసారం యుధ్యస్వ వృథా శ్లాఘాం తు మా కృథాః।। 595 ।।

ఇతి శారద్వతేనోక్తే కోపాద్వైకర్తనోఽబ్రవీత్।

గర్జన్తి సఫలం వీరాః ప్రావృషేణ్యా ఇవామ్బుదాః।। 596 ।।

త్వం తు వృద్ధ నిరాచారో మోహాదేవం ప్రభాషసే।

అన్యపక్షాశ్రయః కో హి బన్దీవాన్యాన్ప్రశంసతి।। 597 ।।

బ్రహ్మబన్ధో పునర్ద్వేషాద్యద్యేవమభిధాస్యతి।

ఛేతస్యామి జిహ్వాం కటుకాం తదనేనాసినా తవ।। 598 ।।

ఇతి కర్ణేన సంరమ్భాత్కోపితం వీక్ష్య మాతులమ్।

కరవాలమథాకృష్య క్రుధ్యంస్తం ద్రౌణిరాద్రవత్।। 599 ।।

రుద్రతుల్యం తమాయాన్తం త్రిజగత్ప్రలయక్షమమ్।

న్యవారయత్స్వయం రాజా నయవాగ్భిః సగౌతమమ్।। 600 ।।

ద్రోణికర్ణౌ ప్రసాద్యాథ కురురాజే రణోన్ముఖః।

వివేశ పాణ్డవచమూం సహ సర్వైర్మహారథైః।। 601 ।।

ఆకర్ణాఞ్చితకోదణ్డముక్తైః కర్ణశరైస్తథా।

అభూద్వ్యోధిష్ఠిరం సైన్యం విప్రకీర్ణం సమన్తతః।। 602 ।।

శరజ్వాలాకరాలం తం కర్ణపావకముత్కటమ్।

అభ్యేత్య పార్థజలదో బాణధారాభిరావృణోత్।। 603 ।।

క్షణాదథార్జునశరచ్ఛిన్నచాపరథధ్వజః।

కర్ణః కృపస్యారురోహ రథం భగ్నమనోరథః।। 604 ।।

దృష్ట్వా దుర్యోధనం వీరం యుధ్యమానమరాతిభిః।

జఘాన పాఞ్చాలచమూం ద్రౌణిరాహవదుర్మదః।। 605 ।।

సహస్రశో వధ్యమానాః క్షత్రకాననవహ్నినా।

పాఞ్చాలా ద్రోణపుత్రేణ హతశేషా దిశో యయుః।। 606 ।।

ధృష్టద్యుమ్నం తతో జిత్వా వీరం హత్వాస్య చానుగాన్।

ద్రౌణిరాయోధనం చక్రే కృతాన్తోద్యానవిభ్రమమ్।। 607 ।।

భీమార్జునాభ్యాం సహితః స్వయం రాజా యుధిష్ఠిరః।

విద్రావ్య కౌరవీం సేనాం ద్రోణశేషామివాకరోత్।। 608 ।।

సోమదత్తమథాయాన్తం సాత్యకిః పృథువిక్రమమ్।

అయోధవదసంభ్రాన్తః కుమార ఇవ తారకమ్।। 609 ।।

తద్బాణశతనిర్భిన్నో వ్యథాం సంస్తమ్భ్య సాత్యకిః।

శరేణాశనితుల్యేన విదార్య తమపాతయత్।। 610 ।।

తతో ద్రోణార్జునరణే దివ్యాస్త్రగ్రామదుఃసహే।

బభౌ రక్తామ్బరవతీ కాలరాత్రీవ శర్వరీ।। 611 ।।

తతః కిరీటిప్రముఖైర్ద్రౌణికృపేరితైః।

సైన్యానాం భజ్యమానానాం బభూవ భయదో రవః।। 612 ।।

తతో దుర్యోధనాదేశాద్గాఢే తమసి సంతతైః।

దీపైర్యుయుధిరే వీరా గజాశ్వేత్సఙ్గసఙ్గిభిః।। 613 ।।

తే సేనే దీపనికరైరభితో బభతుః క్షణాత్।

హతానాం కణశో యాతైస్తేజోభిరివ భూభుజామ్।। 614 ।।

విరేజుస్తాన్యనీకాని దీపైః ఖడ్గేషు బిమ్బితైః।

జ్వలితాని వనానీవ నక్తమోషధిమణ్డలైః।। 615 ।।

దీపదీప్తా నరేన్ద్రాణాం రత్నాభరణరోచిషః।

తమఃకషణపాషాణే హేమలేఖా ఇవాబభుః।। 616 ।।

తతో విమర్దనష్టేషు తేషు దీపేషు సంగరే।

నిశీథో యౌవనం ప్రాప వైరాణ్యపనయైరివ।। 617 ।।

నిర్విభాగే తతో యుద్ధే ప్రవృత్తే శౌర్యశాలిని।

స్వయం జితే ధర్మజేన సానుగే కౌరవేశ్వరే।। 618 ।।

మృత్యువీథీమపి ప్రాప్తం సహదేవమవారయత్।

న జఘాన రణే కర్ణః స్మరన్కున్తీవచో ముహుః।। 619 ।।

తతః కర్ణసుతో వీరో వృషసేనోఽరివాహినీమ్।

వివేశాస్త్రావలీజ్వాలాలీఢక్షత్త్రియకాననః।। 620 ।।

విద్రావితేషు వీరేషు వృషసేనేన సాయకైః।

కుపితో ద్రౌపదో రోషాత్కురుసైన్యం వ్యదారయత్।। 621 ।।

వర్తమానే రణే ఘోరే భారద్వాజస్య పశ్యతః।

ధృష్టద్యుమ్నోఽవధీద్వీరం ద్రుమసేనం నరాధిపమ్।। 622 ।।

తతో దుర్యోధనగిరా ద్రోణకర్ణౌ మహీభుజామ్।

కృత్తైః శిరోభిశ్చక్రాతే భువి పద్మాకరానివ।। 623 ।।

ధృష్టద్యుమ్నముఖాఞ్జిత్వా క్షపితానీకనాయకః।

విద్రావ్య పాణ్డవచమూం కర్ణశ్చక్రే నృపక్షయమ్।। 624 ।।

తం కర్ణం సాయకానేన కిరన్తం తేజసాం నిధిమ్।

న సేహిరే పరే ద్రష్టుం రణే తపనసంభవమ్।। 625 ।।

భజ్యమానేష్వనీకేషు కర్ణేన రణశాలినా।

జయాశా పాణ్డుపుత్త్రాణాం సకలా తనుతాం యయౌ।। 626 ।।

అథ కృష్ణస్య వచనాత్కృష్ణరాత్రౌ ఘటోత్కచః।

అవధీత్త్వరితం కర్ణం కృష్ణాకోప ఇవాపతన్।। 627 ।।

తస్మిన్నభ్యుద్గతే దీప్తశ్మశ్రుజిహ్వావిలోచనే।

వాహిన్యః శతధా జగ్ముః ప్రతాపపతితా ఇవ।। 628 ।।

స తదా జలదచ్ఛాయో భ్రుకుటీ విద్యుదుత్కటః।

స్ఫారాభిః శతధారాభిః పార్థః కర్ణమపూరయత్।। 629 ।।

ఆస్థితస్తప్తహేమాఙ్గం చతుర్హస్తశతం రథమ్।

సర్వాకారస్య లగ్నాగ్నేర్నీలాద్రేరుపమాక్షమమ్।। 630 ।।
దశహస్తపరీణాహం దధానో భాసురం ధనుః।
దావానలప్రజ్వలితం మహాసాలమివానలః।। 631 ।।
విస్ఫురత్స్ఫారముకుటో దీప్తజామ్బూనదాఙ్గదః।
తమఃశైలశిఖాసఙ్గో బభౌ విఘటయన్నివ।। 632 ।।
అట్టహాసపటుర్నాదస్తస్యాభూత్తమసామివ।
తం దృష్ట్వా వికటాజ్వాలం పాటితానాం వ్యథారవః।। 633 ।।
విద్రుతేష్వరిసైన్యేషు సంభోగార్తేషు రాజసు।
రాధేయగిరిరేవాస్య జగ్రాహ శరదుర్దినమ్।। 634 ।।
అథాఙ్గరాజరక్షాయై జటాసురసుతో బలీ।
కౌరవేశ్వరమామన్త్ర్య సమభ్యాయాదలమ్బుసః।। 635 ।।
తతస్తస్యాభవద్ఘోరః సంప్రహారః ప్రహారిణా।
ఘటోత్కచేన సశస్త్రాస్త్రశిలాపావకవర్షిణః।। 636 ।।
తయోర్మాయామయాశ్చర్యకూటప్రకటయోధినోః।
ఊర్జితైః శతశో యోధా గర్జితైర్వ్యసవోఽభవత్।। 637 ।।
రథాద్రథమభిద్రుత్య తతో భైమిరలమ్బుసమ్।
దోర్భ్యాం మిత్త్రమివాలిఙ్గ్య గాఢగాఢమపీడయత్।। 638 ।।
తస్య నిష్పిడ్యమానస్య నిర్యయుః స్రోతసాం ముఖైః।
సధూమాః సానలజ్వాలాః సశబ్దం శోణితచ్ఛటాః।। 639 ।।
తతో భువి వినిష్పిష్య రావిణం తం ఘటోత్కచః।
ఉద్ధృత్య తచ్ఛిరో వేగాద్దుర్యోధనమథాయయౌ।। 640 ।।
తమువాచ హతోఽయం తే మయా బన్ధుర్నిశాచరః।
ప్రియస్య పాతయ శిరః పునరేవ నృపాధమ్।। 641 ।।
ఉక్త్వేతత్కర్ణమభ్యాయాద్వినదన్రజనీచరః।

చణ్డానిలసముద్ధూతః కాలమేవ ఇవాకులః।। 642 ।।

అలమ్బుసవధః।। 22 ।।

తతః ప్రవృత్తే సమరే ఘోరే రాధేయరక్షసోః।
రామరావణసంగ్రామమస్మరన్విబుధా దివి।। 643 ।।
స్తమ్భప్రమాణైర్విశఖైర్జ్వలితైరుల్మకైరివ।
విద్ధోఽపి రక్షసా కర్ణో న చచాల మహాశయః।। 644 ।।
అథ క్రోధవినిర్ముక్తైర్విపులైః కర్ణసాయకైః।
నిర్భిన్నో రాక్షసశ్చక్రం ప్రాహిణోత్కర్ణపావకమ్।। 645 ।।
ప్రేక్ష్య చాయత్సహస్రారం తేజఃపిఞ్జరితామ్బరమ్।
చకార ఖణ్డశశ్చక్రం కర్ణః సావేగమాశుగైః।। 646 ।।
తతో ఘటోత్కచః కోపాన్మాయాం కృత్వా విమోహనీమ్।
పిష్ట్వా సూతధ్వరథం విశాలమవిశన్నభః।। 647 ।।
శాన్తతేజోమయే వహ్నౌ తారా తారాస్థిసంకులే।
వ్యోమ శ్మశానే తస్యాసన్మత్తవేతాలకోటయః।। 648 ।।
ముహుర్గజో ముహుః సింహః క్షణం మేఘః క్షణం గిరిః।
సర్వభూతమహాకాయో వర్షన్స విపులాః శిలాః।। 649 ।।
భువో వహ్నిం దివః శస్త్రం దిగ్భ్యో రాక్షసమణ్డలమ్।
విసృజన్కురుసేనాసు వైకర్తనమయోధయత్।। 650 ।।
తతో విధూయ తాం మాయాం కర్ణో దివ్యాస్త్రతేజసా।
నిర్దహన్పాణ్డవచమూం రక్షో వివ్యాధ సాయకైః।। 651 ।।
హేడిహన్పాణ్డవ యాతుధానాన్సహస్రశః।
కర్ణో ధనుష్మతాం ధుర్యో విబభౌ రామవిక్రమః।। 652 ।।
అష్టాష్టచక్రామశనిం కాలజిహ్వావిభీషణామ్।
భైమః ససర్జ కర్ణాయ స్వయం రుద్రేణ నిర్మితామ్।। 653 ।।

విసృష్టా రాక్షసేన్ద్రేణ శైలసంఘప్రమాథినీ।
సా భస్మసాన్మహాఘోషా రథమాధిరథేర్వ్యధాత్।। 654 ।।
తతోఽపరం సమాస్థాయ స్యన్దనం సూతనన్దనః।
పిశాచవదనానన్యాఙ్ఘాన పిశితాశినః।। 655 ।।
విరథః కోపహుతభుగ్జ్వాలావలయితేక్షణః।
ఘటోత్కచో మహామాయః పునరన్తరధీయత।। 656 ।।
అత్రాన్తరే రాక్షసేన్ద్రో బకస్య దయితః సఖా।
సుయోధనాభ్యనుజ్ఞాతో భీమమాయాదలాయుధః।। 657 ।।
హయానాం హస్తికర్ణానాం పిశాచముఖవర్చసామ్।
యుక్తే శతేన గమ్భీరనిర్ఘోషే స్యాన్దనే స్థితమ్।। 658 ।।
తం భీమః ప్రతిజగ్రాహ సంరమ్భగురుగర్జితమ్।
సిద్ధమన్త్ర ఇవాకమ్పో వీరో వేతాలముత్థితమ్।। 659 ।।
ఆకీర్యమాణో ఘోరేణ శిలశస్త్రస్త్రవర్షిణా।
రాక్షసేన గదాం భీమః ప్రాహిణోత్తద్వధాశయా।। 660 ।।
తాం గదాం గదయా రక్షో హత్వా జామ్బూనదాఙ్గదామ్।।
నదన్నకాలజలదధ్వానధీరః ఖమావిశత్।। 661 ।।
అలాయుధేన సంసక్తం రజన్యాం కూటయోధినా।
భీమం దృష్ట్వా క్షణం కృష్ణః సందేహాకులితోఽభవత్।। 662 ।।
తతః శౌరేర్గిరా వీరః ప్రవరో రౌద్రకర్మణామ్।
అలాయుధం సమభ్యాయాత్త్యక్త్వా కర్ణం ఘటోత్కచః।। 663 ।।
తయోః సంరబ్ధయోర్వ్యోమ్ని సంనిపాతో ఘనస్వనః।
అభూద్భృశం శిలాశస్త్రనిర్ఘర్షోద్ధూతపావకః।। 664 ।।
చితాగ్నిపఙ్గలశ్మశ్రుజటాభీషణయోస్తయోః।
దన్తనిష్పేషసంజాతాః స్ఫులిఙ్గా ఇవ బభ్రముః।। 665 ।।

అగ్నికుణ్డోపమానాభ్యాం కుణ్డలాభ్యాం విరాజితమ్।
అలాయుధస్యాశు శిరశ్చిచ్ఛేద చ ఘటోత్కచః।। 666 ।।

అలాయుధవధః।। 23 ।।

తం హత్వా వినదన్ఘోరం హైడిమ్బో ఘోరవిక్రమః।
ద్రుతం కర్ణం సమభ్యేత్య శిలవర్షైరతాడయత్।। 667 ।।
వైకర్తనోఽపి పార్థానాం క్షపయిత్వా వరూథినీమ్।
ఘటోత్కచసంభ్రాన్తః శరజాలైరపూరయత్।। 668 ।।
అథాస్త్రేణ రథం హత్వా కర్ణస్య రజనీచరః।
త్రిజగన్మోహనీం మాయాం సమాదాయావిశన్నభః।। 669 ।।
ఉల్ముకైరాయుధైర్వృక్షైః శిలాభిః పర్వతైస్తథా।
స జఘాన మహాఘోషః కౌరవాణామనీకినీమ్।। 670 ।।
నిశీథే సర్వవీరేషు యుధ్యమానేషు రక్షసా।
దుద్రువుః పృథివీపాలా భగ్నస్యన్దనకుఞ్జరాః।। 671 ।।
సంహారే సర్వయోధానాం తస్మిన్నతిభయంకరే।
నిష్కమ్పః సమరే కర్ణః సాయకైః ఖమపూరయత్।। 672 ।।
గగనే విధ్యమానానాం శిలానాం కర్ణమార్గణైః।
జ్వాలాజాలజటాలానామభూచ్చటచటారవః।। 673 ।।
తతః పరిఘనిస్త్రింశశతఘ్నిప్రాసముద్గరాః।
సత్రిశూలగదాచక్రభుసుణ్డిశరతోమరాః।। 674 ।।
కర్ణానవే రాక్షసేన ప్రాస్త విషమయోధినా।
చక్రిరే కౌరవానీకం హతం కాలశతైరివ।। 675 ।।
విద్రుతే చ తథా సైన్యే రక్తకుల్యావరోహిని।
విద్యమానే నిరాధారే రాధేయే ధైర్యశాలిని।। 676 ।।
స్వస్తీత్యుక్త్వా ప్రయాతేషు వ్యోమ్నః సిద్ధసురర్షిషు।

అకమ్పత జగత్సర్వం రాక్షసేన్ద్రస్య మాయయా।। 677 ।।

యుధ్యమానం తతో వీరం కర్ణమభ్యేత్య కౌరవః।

అవదత్సర్వసంహారసంత్రాసాయాసకాతరః।। 678 ।।

త్వయార్జునవధే శక్తిర్ధార్యతే కిమనర్థకా।

అస్మిన్నిశీథే కో హ్యస్మాన్మోచ్యతే యః పునర్జయేత్।। 679 ।।

ఏతదాకర్ణ్య రాధేయః శక్రదత్తాం మహాప్రభామ్।

ఏకవీరవధాయత్తాం సుచిరం పరిరక్షితామ్।। 680 ।।

దారణీం దైత్యసఙ్ఘానాముత్ససర్జ నభస్తలే।

యస్యా జ్వాలావలీధామ్నా సీమన్తితమివాభవత్।। 681 ।।

తేజస్వినో రాక్షసస్య దృఢం వక్షో విదార్య సా।

జగామ త్రిదివం దీప్తా ప్రాణశక్తిరివాపరా।। 682 ।।

దగ్ధమాయస్తదా క్షిప్రం హైడిమ్బో మన్దరాకృతిః।

పతన్నిర్భిన్నహృదయః పిపేష కురువాహినీమ్।। 683 ।।

రాత్రియుద్ధే ఘటోత్కచవధః।। 24 ।।

హతే ఘటోత్కచే వీరే దశకణ్ఠపరాక్రమే।

ప్రహృష్టాః కురవః కర్ణం రామోపమమపూజయన్।। 684 ।।

శక్తిహీనే తతః కర్ణే ననదత్కాలియసూదనః।

విష్ణో పాణ్డవానీకే ననర్తానన్దనిర్భరః।। 685 ।।

వలత్పీతాంశుకాస్తస్య నృత్యతో విబభుర్భుజాః।

స్ఫూర్జతికఙ్కల్కపటలా వాతలోలా ఇవ ద్రుమాః।। 686 ।।

తమూచే నిన్దయన్పార్థో హైడిమ్బవధదుఃఖితః।

కోఽయం విషాదసమయే ప్రహర్షస్తే జనార్దన।। 687 ।।

శ్రుత్వైతదబ్రవీత్కృష్ణో జితః కర్ణోఽధునా సఖే।

హైడిమ్బవపుషః ప్రాణశ్చిన్తాచపలచేతసః।। 688 ।।

శక్తిశ్చ కర్ణదోర్దణ్డాత్సమం యాతా జయాయ వః।
ఏకలవ్యజరాసంధశిశుపాలాదయో మయా।। 689 ।।
పురా యుద్ధమిదం జ్ఞాత్వా దుర్జయాః శక్తిభిర్వృతాః।
ఏవమేవ రణే కర్ణో న జేయస్త్రిదశైరపి।। 690 ।।
కిం పునర్ఘోరయా పార్థ శక్త్యా వాసవదత్తయా।
త్వయి నోత్సృష్టవాఞ్శక్తిం సతతం మోహితో మయా।
కర్ణ ప్రతినిశం పాపైః ప్రేర్యమాణోఽపి కౌరవైః।। 691 ।।
ఇత్యుక్తవతి దాశార్హే సిద్ధవీరవధార్దితాః।
నిర్విభాగం యుయుధిరే క్రోధాన్ధాః కురుపాణ్డవాః।। 692 ।।
హైడిమ్బే నిహతే రాజా శోకతప్తో యుధిష్ఠిరః।
ఆశ్వాసితః కేశవేన కుపితః కర్ణమాద్రవత్।। 693 ।।
నృపైరనుగతః సర్వైః ప్రవిష్టః కురువాహినీమ్।
అభ్యేత్య భగవాన్వ్యాసో ధర్మరాజమభాషత।। 694 ।।
దిష్ట్యా నాధిరథేః శక్త్యా కృతం జగదనర్జునమ్।
అధునా వీర యుధ్యస్వ నిఃసంరమ్భమనాకులః।। 695 ।।
ఇతశ్చతుర్భిర్దివసైర్న భవిష్యన్తి భూమిపాః।
ధర్మవీర త్యజ క్రోధం సదా ధర్మానుగో జయః।। 696 ।।
ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే వ్యాసే భీమార్జునయుధిష్ఠిరాః।
చక్రిరే సమరం ఘోరం ద్రోణకర్ణకృపాదిభిః।। 697 ।।
సా కాలరాత్రిః శూరాణాముత్సవో యక్షరక్షసామ్।
సహస్రయామతాం యాతా త్రియామాబూన్మహీభుజామ్।। 698 ।।
తతో నిద్రాకులే సైన్యే శాన్తే శస్త్రకృతక్షతే।
దృష్ట్వా జగాద కారుణ్యాచ్ఛ్వేతాశ్వో యశసాం నిధిః।। 699 ।।
ముహుర్తేఽస్మిన్నిరాలోకే ఖిన్నాః సర్వే మహారథాః।

క్షణం భజన్తు విశ్రాన్తిం నిద్రాముకులితేక్షణాః॥ 700 ॥

ఇత్యుక్తే సైనికాః సర్వే ప్రశంసన్తో ధనంజయమ్।

క్షణం గజరథస్కన్ధనిష్ణాస్తత్యజుః శ్రమమ్॥ 701 ॥

నిఃస్యన్దనాగతురగా నిస్చలచ్ఛత్రచామరాః।

అఙ్కన్యస్తాయుధభటాస్తాః సేనా నిశ్చలా భభుః॥ 702 ॥

అథోద్యయౌ వ్యోమకృపాణపట్టదన్తత్సరుః కాన్తిసరిన్మరాలః।

చన్ద్రో జగత్కుఞ్జరకర్ణశఙ్ఖో దిగఙ్గనామణ్డనదర్పణశ్రీః॥ 703 ॥

తతః సమస్తవీరాణాం సంముఖాహవపాతినామ్।

యశోభిరివ శీతాంశురంశుభిర్వ్యామపూరయత్॥ 704 ॥

తుషారహరరుచిరైః కిరణైరమృతత్విషః।

చామరైరివ భూపాలా వీజ్యమానాః క్షణం బభుః॥ 705 ॥

శరేష్వఙ్కురితశ్చన్ద్రః సాన్ద్రం పల్లవితోమింషు।

హరేషు ఫుల్లితో రాజ్ఞాం శఙ్ఖేషు ఫలితోఽభవత్॥ 706 ॥

ప్రతిబిమ్బగతో రక్తతటినీషు నిశాకరః।

బభౌ సంధ్యాసవేనేవ ఘూర్ణమానారుణచ్ఛవిః॥ 707 ॥

తతః క్షీణే క్షపాకాలే ధ్వజినీ రాజయక్ష్మణి।

ఉద్యయౌ శోణితాతామ్రో భగవాన్వాసరేశ్వరః॥ 708 ॥

చతుర్థదివసే రాత్రియుద్ధమ్॥ 25 ॥

దుర్యోధనేన వాక్యైర్యైరర్థితః కుమ్భసంభవః।

తతో దదాహ దివ్యాస్త్రైరనస్త్రజ్ఞానపి క్రుధా॥ 709 ॥

పునః ప్రవృత్తే సమరే నిర్మర్యాదే జగత్క్షయే।

ద్రోణేన వధ్యమానానామానన్దస్తుములోఽభవత్॥ 710 ॥

తస్మిన్నకాలకల్పాన్తే రుద్రః కిం వాపుషామునా।

సంహర్తుముద్యతో లోకానిత్యూచుర్వ్యోమచారిణః॥ 711 ॥

చేదిసోమకపాఞ్చాలమత్స్యకేకయసృఞ్జయాః।
న శర్మ లేభిరే వీరాః పీడితా ద్రోణసాయకైః।। 712 ।।
తతో విరాటద్రుపదౌ భారద్వాజం శితైః శరైః।
సంచ్ఛాద్య చక్రతుః క్షిప్రం విస్మయం తవ ధన్వినామ్।। 713 ।।
ద్రోణోఽథ పార్షతసుతాన్హత్వా విపులవిక్రమాన్।
కణ్ఠాఞ్జహార భల్లాభ్యాం విరాటద్రుపదౌ సమమ్।। 714 ।।

విరాటద్రుపదవధః।। 26 ।।

మత్స్యపాఞ్చాలసేనాసు భగ్నాసు పవనాత్మజః।
ధృష్టద్యుమ్నముఖైః సార్ధం ద్రోణానీకముపాద్రవత్।। 715 ।।
కర్ణసౌబలహార్దిక్యదుఃశాసనముఖాస్తతః।
భీమపార్షతసైనేయఫల్గునాద్యానయోధయన్।। 716 ।।
సంఘట్టః సర్వవీరాణాం తుములే సంప్రహారిణి।
ఆయాతోత్సల్లోలకీలాలకుల్యా కల్లోలమాలినీ।। 717 ।।
పాఞ్చాలచేదిమత్స్యానాం కుర్వాణాం కదనం రణే।
ద్రోణం విలోక్య కంసారిర్బభాషే పాణ్డునన్దనమ్।। 718 ।।
జామదగ్న్యస్య శిష్యోఽయం ప్రవృద్ధః క్షత్రియానలః।
దివ్యాస్త్రదుఃసహశిఖః సోఢుం నః కేన పార్యతే।। 719 ।।
సర్వాత్మనా యుధ్యమానో దుర్జయః సాయుధో గురుః।
ఉద్యతః కర్తుమద్యైవ జానే నిష్పాణ్డవం జగత్।। 720 ।।
పుత్రం తు నిహతం శ్రుత్వా ధ్రువమేష న యోత్స్యతే।
తస్మాద్యుక్తిముపాశ్రిత్య జయే నీతిర్విధీయతామ్।। 721 ।।
శ్రుత్వైతదర్జునే కర్ణౌ పిధాయాధోముఖస్థితే।
కథంచిదభ్యుపగమాన్మూకే పాణ్డవభూపతౌ।। 722 ।।
అశ్వత్థామాభిధం హత్వా గదయా మదకుఞ్జరమ్।

ఉచ్చైః పుత్రవధం భీమో ద్రోణమశ్రావయత్పురః।। 723 ।।

లజ్జమానేన భీమేన వ్యాహృతం భృశమప్రియమ్।

దుర్జయం తనయం మత్వా ద్రోణో మేనే న తత్తథా।। 724 ।।

స ప్రవిశ్యాథ పాఞ్చాలాన్ధృష్టద్యుమ్నజిఘాంసయా।

జఘాన వీరయోధానాం రథానామయుతాని షట్।। 725 ।।

చేదిపాఞ్చాలమత్స్యానాం బ్రహ్మాస్త్రేణోగ్రవిక్రమః।

ప్రయుతాన్యదహత్క్రుద్ధో ద్రోణో రుద్ర ఇవాపరః।। 726 ।।

నిఘ్నన్ప్రభద్రకాన్వీరాన్సోమకాశ్చ ప్రహారిణః।

చతుర్వర్షశతో దర్పాద్యువేవ విచచార సః।। 727 ।।

ఋషయోఽథ సమభ్యేత్య తం క్రూరతరకారిణమ్।

తస్మాదవారయన్ఘోరాల్లోకసంహారవైశసాత్।। 728 ।।

మునిసంఘే గతే వ్యోమ్నా ద్రోణో భీమవచః స్మరన్।

యుధిష్ఠిరం శఙ్కితధీరపృచ్ఛత్సత్యవిక్రమమ్।। 729 ।।

గోవిన్దేనార్థితో యత్నాల్లోకసంహారశాన్తయే।

యుధిష్ఠిరస్తదేవోక్త్వా స్వైరం హస్తీత్యభాషత।। 730 ।।

అస్పృశన్తో హయా భూమిమవహన్యే యుధిష్ఠిరమ్।

తే నీచగామినస్తూర్ణమసత్యగురవోఽభవన్।। 731 ।।

తతః సవిషనారాచైర్నిర్భిన్న ఇవ మర్మసు।

నిశ్చిత్యాత్మవధం ద్రోణశ్చిత్రార్పిత ఇవాభవత్।। 732 ।।

తం జిహ్వదీప్తవిశిఖో ధృష్టద్యుమ్నోఽవదద్ద్రుతమ్।

అహో తను బ్రాహ్మణో భూత్వా పిశితాశీవ నిష్కృపః।

కరోషి కలుషం కర్మ నిహతేఽపి ప్రియే సుతే।। 733 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా సహసా ద్రోణస్త్యక్త్వా చాపం సహ క్రుధా।

దత్త్వా సర్వాభయం మౌనీ దదర్శ జ్యోతిరాన్తరమ్।। 734 ।।

తస్య షట్కోశసంఘస్య సంపుటత్రయపాతనాత్।
బ్రహ్మరన్ధ్రవినిష్క్రాన్తం జ్యోతిర్వ్యోమ సమావిశత్॥ 735 ॥
అత్రాన్తరే సమాకృష్య ధృష్టద్యుమ్నః శిరోరుహైః।
క్రోధాన్ధః పాణ్డుతనయైర్వార్యమాణోఽపి సంభ్రమమ్॥ 736 ॥
గురోరకృష్టశస్త్రస్య ధామ్ని సంక్రాన్తతేజసః।
శిరో జహార ఖడ్గేన ధిక్కృతః సర్వరాజభిః॥ 737 ॥

ద్రోణవధః॥ 27 ॥

హతే రుక్మరథే వీరే గురౌ సర్వధనుష్మతామ్।
సంభ్రాన్తా దుద్రువుః సర్వే కౌరవాణాం మహారథాః॥ 738 ॥
భగ్నం కురుబలం దృష్ట్వా శఙ్కితో ద్రోణనన్దనః।
కిమేతదితి పప్రచ్ఛ సాశ్రునేత్రం సుయోధనమ్॥ 739 ॥
తస్మిన్నధోముఖే దుఃఖాద్ఘోరం వక్తుమనీశ్వరే।
తత్రేరితః పితృవధం గౌతమోఽస్మై న్యవేదయత్॥ 740 ॥
శ్రుత్వా స వైశసం ఘోరం ఛద్మనా విహితం గురౌ।
పాఞ్చాల్యేన నృశంసేన జజ్వాల క్రోధవహ్నినా॥ 741 ॥
తస్య నిఃశ్వసతః కోపాత్కాలస్యేవ దిధక్షతః।
సంరమ్భః సర్వభూతానాం బభూవాతిభయంకరః॥ 742 ॥
నిష్పిష్యపాణినా పాణిం సోఽబ్రవీత్సాశ్రులోచనః।
అహో మమాపి జనకః కేశగ్రహణమాప్తవాన్॥ 743 ॥
ఘాతయిత్వా మృషావాదీ గురుం రాజా బకవ్రతః।
మయి జీవతి కౌన్తేయః కథం ప్రాప్స్యతి మేదినీమ్॥ 744 ॥
అద్య మత్కోపనిర్దగ్ధే పాణ్డుపుత్రే సరాజకే।
భార్గవస్య స్మరిష్యన్తి వీరాః క్షత్త్రకులచ్ఛిదః॥ 745 ॥
కృత్వాద్య పార్షతపశుం క్రోధాగ్నేరుపహారతామ్।

అకృష్ణపార్థాం పృథివీమేషోఽహం కర్తుముద్యతః।। 746 ।।
పురా మహ్యం పితా ప్రాదాదస్త్రం నారాయణోదితమ్।
తేనాద్య సంహృతాంల్లోకాన్మయా పశ్యన్తు ఖేచరాః।। 747 ।।
ఇత్యుక్త్వా సందధే దీప్తం తదస్త్రం నియతః శుచిః।
యేనాశ్వత్థదలాలోలా విచచాలజగత్త్రయీ।। 748 ।।
తతో ననాద మన్థాద్రిక్షుభితామ్భోధినిఃస్వనమ్।
ద్రౌణిర్యేన దిశః సర్వా యయుః శకలతామివ।। 749 ।।
తతో వ్యథితమాలోక్య స్వసైన్యం శ్వేతవాహనః।
జగాద ధర్మతనయం శ్వసన్ననుశయాకులః।
వ్యాజాద్విభవలుబ్ధేన శిష్యేణ నిహతో గురుః।। 750 ।।
ఇతి ప్రలాపముఖరే సురరాజసుతే గురోః।
కోపాదాతామ్రనయనః ప్రోవాచ పవనాత్మజః।। 751 ।।
న నామ మునివత్పార్థ క్షత్త్రియో వక్తుమర్హసి।
ఘోరాపకారే కః శత్రౌ రణే న్యాయముపేక్షతే।। 752 ।।
అస్మిన్మమ భుజే వీరే గదాప్రణయిని స్థితే।
త్వయి కృష్ణే చ కిం నామ ద్రౌణిశ్లాఘాభినన్ద్యతే।। 753 ।।
ఇత్యుక్తే భీమసేనేన పార్షతోఽర్జునమబ్రవీత్।
లోకాన్తకో వికర్మస్థో బ్రహ్మబన్ధుర్హతో మయా।। 754 ।।
బ్రహ్మాస్త్రేణ హతో యేన ముక్తవర్మా పృథగ్జనః।
సర్వోపాయైః స హన్తవ్యోఽసురవద్విశ్వకణ్టకః।। 755 ।।
త్వయా హతః కథం భీష్మః స చ ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః।
పితుః సఖా కిమేతేన గహనా వీరవృత్తయః।। 756 ।।
ధృష్టద్యుమ్నవచః శ్రుత్వా తిర్యగ్జిహ్మీకృతేక్షణః।
నిఃశ్వస్య కోపసంతప్తో ధిగ్ధిగిత్యర్జునోఽబ్రవీత్।। 757 ।।

లజ్జానతే ధర్మసుతే మూకీభూతేషు రాజసు।
సాత్యకిః కోపసంతప్తో ధృష్టద్యుమ్నమభాషత।। 758 ।।
బత పాప వయం సర్వే యే గురుఘ్నం పురః స్థితమ్।
స్వస్తివక్త్రప్రతిభాషన్తే హన్తవ్యం త్వాం ప్రయత్నతః।। 759 ।।
ఇత్యుక్తవతి శైనేయే జగాద ద్రుపదాత్మజః।
అహో ను పరదోషజ్ఞో నిర్దోష ఇవ భాషసే।। 760 ।।
భూరిశ్రవాః ప్రాయగతః కృత్తబాహుః కిరీటినా।
నృశంస పతితాచార కేనాన్యేన నిపాతితః।। 761 ।।
నైతద్వాచ్యం త్వయా భూపో బాణైస్త్వామన్యథా శితైః।
కరోమి శిక్షాగురుభిర్వినయావనివర్తినమ్।। 762 ।।
ఇతి బ్రువాణౌ సంరమ్భాత్తౌ మిథో హన్తుముద్యతౌ।
ని(న్య)వారయత్కృష్ణగిరా భీమసేనః సహానుజైః।। 763 ।।
తతః క్షణాత్సమావృత్తే కురురాజబలార్ణవే।
ద్రోణాత్మజాస్త్రపిహితా నాలక్ష్యన్త దిశో దశ।। 764 ।।
నారాయణాస్త్రనిఃసృతైః ప్రదీప్తాయుధమణ్డలైః।
బధ్యమానాల్పశేషాభూత్పాణ్డవానామనీకినీ।। 765 ।।
తస్మిన్నాయుధసంఘర్షజాతజ్వాలాశతాకులే।
ఘోరే సుభటసంహారే త్రస్తో రాజా యుధిష్ఠిరః।। 766 ।।
ఉవాచ పార్థతముఖాన్వీక్షమాణః కిరీటినమ్।
పలాయన్తామితః సర్వే మహద్భయముపస్థితమ్।। 767 ।।
మాధ్యస్థ్యమాస్థితో జిష్ణుః కోపితో నిధనాద్గురోః।
యేనాభిమన్యుర్వృద్ధేన వ్యాజాద్బాలో నిపాతితః।। 768 ।।
సత్యజిత్ప్రముఖా యేన హతాస్తే తే మహారథాః।
దుర్భేద్యం కవచం ప్రాదాద్దివ్యం దుర్యోధనాయ యః।। 769 ।।

క్రియతాం నాధునా యుద్ధం స్వస్తి పార్థాయ ధీమతే।
ఏవం వహ్నిం ప్రవేక్ష్యామి ద్రౌణిం కాలం సహేత కః।। 770 ।।
ఇత్యుక్తే ధర్మరాజేన భుజావుత్క్షిప్య కేశవః।
ఉచ్చైరువాచ భూపాలాఞ్జ్వలితాస్త్రస్య తేజసా।। 771 ।।
భో భోః శస్త్రం పరిత్యజ్య రథేభ్యో వ్రజత క్షితిమ్।
అస్త్రేణానేన హన్యన్తే న విశస్త్రా భువి స్థితాః।। 772 ।।
ఇతి బ్రువాణే సంరమ్భాత్సావేగం కైటభద్విషి।
భీమో బభాషే భూపాలానభయం కర్తుమర్థథ।। 773 ।।
ఏషోఽహం సమయప్రఖ్యాం గదామాదాయ దంశితః।
ద్రౌణిమభ్యుద్యతో హన్తుం పశ్యన్తు కురుపాణ్డవాః।। 774 ।।
ఇతి గర్జన్తమాయాన్తం పావనిం ద్రోణనన్దనః।
హసన్మూఢోఽయమిత్యుక్త్వా శరజాలైరపూరయత్।। 775 ।।
తతో నారాయణాస్త్రేణ దహ్యమానాః సమన్తతః।
అవాతరన్వాహనేభ్య శస్త్రాణ్యుత్సృజ్య భూమిపాః।। 776 ।।
రథే స్థితం యుధ్యమానం భీమసేనమసంభ్రమాత్।
అస్త్రజ్వాలావలీచక్రమేకీభూతం సమాపతత్।। 777 ।।
ప్రజవాగ్నిశిఖాకూటసంఘట్టన్తరితం క్షణాత్।
అర్జునో భీమమాలోక్య వరుణాస్త్రమవాసృజత్।। 778 ।।
నారాయణాస్త్రదహనైస్తదస్త్రమభితో హతమ్।
మోధీకృతం క్షణేనాభూదప్రయుక్తమివామ్బరే।। 779 ।।
మహాస్త్రసంకటే ఘోరే వర్తమానం వృకోదరమ్।
అవరుహ్య రథాత్కృష్ణౌ ద్రాగ్భుజాభ్యాం వికృష్య తమ్।। 780 ।।
శస్త్రం హృత్వా బలాద్వీరం నీత్వాశు స్యన్దనాద్భువమ్।
వీరౌ చిత్రోజ్జ్వలౌ హృష్టౌ తస్థాతుః కృష్ణపాణ్డవౌ।। 781 ।।

అస్త్రే తతః స్వయం శాన్తే ప్రసన్నే భువనత్రయే।
ఊచే దుర్యోధనో ద్రౌణిం పునరస్త్రం ప్రయుజ్యతామ్॥ 782 ॥
ద్విః ప్రయోజ్యం న దివ్యాస్త్రమిత్యుక్త్వా ద్రౌణిరాకులః।
శరైశ్చకార పాఞ్చాలమత్స్యకేకయసంక్షయమ్॥ 783 ॥
స సాత్యకిం పార్షతం చ జిత్వా విద్రావ్య వాహినీమ్।
జఘాన పౌరవం వీరం రాజానం చ సుదర్శనమ్॥ 784 ॥
పాణ్డుసైన్యేషు భగ్నేషు ద్రౌణిం పశ్చాదభిద్రుతమ్।
అవారయత్స్వయం క్రుద్ధో బాణవర్షైర్ధనంజయః॥ 785 ॥
ప్రాదుశ్చక్రే తతో ఘోరం జ్వాలావలయితామ్బరమ్।
ఆగ్నేయమస్త్రం లోకానాం క్షయాయ ద్రౌణిరుద్యతః॥ 786 ॥
అథ కాఞ్చనసంనాహౌరివ సర్వే సమావృతాః।
మహాస్త్రతేజసా వ్యాప్తాః పేతుర్భూమిభృతాం వరాః॥ 787 ॥
అస్త్రేణాక్షౌహిణీం దగ్ధాం వహ్నివ్యాప్తో ధనంజయః।
దృష్ట్వా ప్రాదుశ్చకారోగ్రం బ్రహ్మాస్త్రం తత్ప్రశాన్తయే॥ 788 ॥
అస్త్రే తిరోహితే తస్మిన్విముక్తౌ కేశవార్జునౌ।
దృష్ట్వా ద్రోణసుతః క్రుద్ధో ధిగస్త్రాణీత్యభాషత॥ 789 ॥
అత్రాన్తరే జ్ఞానసహస్రరశ్మిరపారవేదామృతసిన్ధుసేతుః।
సరస్వతీమానసరాజహంసః కృష్ణోఽప్యకృష్ణో మునిరాజగామ॥ 790 ॥
రథం సముత్సృజ్య తముగ్రకర్మా ప్రణమ్య పప్రచ్ఛ గురోస్తనూజః।
అస్త్రాణి దివ్యాన్యఫలాని కస్మాత్పార్థే సకృష్ణే భగవన్గతాని॥ 791 ॥
పృష్టః కోపాకులేనేతి తమువాచ మునీశ్వరః।
వీరౌ కృష్ణార్జునావేతౌ నరనారాయణావృషీ॥ 792 ॥
షష్టిం వర్షసహస్రాణి తపః కృత్వా పినాకినమ్।
నారాయణస్తోషయిత్వా లేభే తత్తుల్యతాం పురా॥ 793 ॥

స ఏష దుర్జయః కృష్ణః స్వయం లిఙ్గార్చనవ్రతః।
ద్రౌణే త్వమపి రుద్రాంశస్తస్మాన్మా విక్రియాం గమః।। 794 ।।
ఏతద్వ్యాసవచః శ్రుత్వా శాన్తమన్యుర్గురోః సుతః।
ధియా రుద్రం నమస్కృత్య దేవౌ కృష్ణావమన్యత।। 795 ।।
తతోఽవహారే సైన్యానాం విహితే కురుపాణ్డవైః।
నివృత్తః సమరాత్పార్థః పథి వ్యాసం వ్యలోకయత్।। 796 ।।
తం నమస్కృత్య పప్రచ్ఛ భగవన్సమరే పురః।
దృష్టో మయా శూలహస్తః పురుషో దహనద్యుతిః।। 797 ।।
తచ్ఛూలినఃసృతైర్దీప్తైరసంఖ్యైః శూలమణ్డలైః।
కురుసేనా మయా దృష్టా దహ్యమానా సమన్తతః।। 798 ।।
క్రోశార్ధస్పృష్టవసుధో రౌద్రో రుద్ర ఇవాపరః।
పృష్టో ధనంజయేనేతి హృష్యే ద్వైపాయనోఽబ్రవీత్। 799 ।।
స దేవస్త్రిపురారాతిర్గజాసురవిమర్దనః।
రుద్రః కృతాన్తదహనస్త్రిజగత్ప్రలయక్షమః।। 800 ।।
యం నమస్కృత్య వరదం రాజన్తే దివి దేవతాః।
అస్తమ్భయద్భుజస్తమ్భం జమ్భారాతేః స్మితాననః।। 801 ।।
స్మరహరమసురారిం తం స్మర స్మేరకాన్తిం హరమజరమజయ్యం శాశ్వతం విశ్వరూపమ్।
విషమదృశమనీశం శాన్తమీసానమీశం తరుణతరణిమాలాస్పారతేజఃప్రకారమ్।। 802 ।।
క్షపితదినకరాక్షం దక్షదీక్షావిఘాతం భవమభవమభేదం స్వచ్ఛభావోపలభ్యమ్।
శివమచలమచిన్త్యం బాలచన్ద్రావతంసం గిరిపరివృఢపుత్రీద్యూతగోష్ఠీగరిష్ఠమ్।। 803 ।।
హత్యాగ్రహాత్పరమమాగ్రహమిన్ద్రసూనోః ప్రీత్యా విధాయ మునిమౌలిమణౌ ప్రయాతే।
భూపాః ప్రవిశ్య శిబిరాణి దినావసానే చక్రుః కథాః ప్రవరవీరకథానుబద్ధాః।। 804 ।।
ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం ద్రోణపర్వ।।

****

.

॥కర్ణపర్వ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
హతే ద్రోణే కురుక్షేత్రే పునరభ్యేత్య సంజయః।

రాజ్ఞే న్యవేదయద్యుద్ధమాశ్చర్యం కర్ణపార్థయోః।। 2 ।।
తతో దుర్యోధనః కర్ణం చిత్తసంకల్పశాలినమ్।
చక్రే ద్రౌణిగిరా హృష్టః శూరం సేనాసు నాయకమ్।। 3 ।।
అభిషిక్తో మణిమయైః కలశైర్యశసాం నిధిః।
మనోరథసుధావర్షీ సోఽభవత్కురుభూపతేః।। 4 ।।
విధాయ మకరవ్యూహం స్థితో వైరికులేషు సః।
చక్రిరే పాణ్డవా వ్యూహమర్ధచన్ద్రమతన్ద్రితమ్।। 5 ।।
తతః శస్త్రాస్త్రసంఘర్షకీర్ణవహ్నికణాకులే।
ఘోరే ప్రవృత్తే సమరే నిర్ఘోషస్తుములోఽభవత్।। 6 ।।
భీమోఽథ కుఞ్జరారూఢో మత్తమాతఙ్గమాస్థితమ్।
చతుర్దన్తం జఘానోగ్రం కులూతనృపతిం రణే।। 7 ।।
తతః కర్ణాన్తనిర్ముక్తైః కర్ణచాపచ్యుతైః శరైః।
నిర్భిన్నాః కుఞ్జరాః పేతుశ్ఛిన్నపక్షా ఇవాచలాః।। 8 ।।
పార్థసాత్యకిపాఞ్చాలద్రౌపదేయశిఖణ్డినః।
కృపద్రౌణిముఖైశ్చక్రుః పరం నవమివాహరమ్।। 9 ।।
పార్థః సంశప్తకాన్హత్వా నినాయ భ్రాతరౌ నృపౌ।
దణ్డాధారం సదణ్డం చ దణ్డాధారపురం శరైః।। 10 ।।
అథ పాణ్డ్యః కురుచమూం దారయఞ్జగతీభుజామ్।
భల్లైః శిరాంసి చిచ్ఛేద లబ్ధలక్ష్యః ప్రహారిణామ్।। 11 ।।
భీష్మద్రోణార్జునస్పర్ధాం దర్పజ్వరభవాం నయః।
సహతే నిత్యమాత్మానం మన్యమానో బలాధికమ్।। 12 ।।
దక్షిణాపథనాథేన కర్ణాటీస్మితకీర్తినా।
లాటీనేత్రశితాస్త్రేణ తేన బాణైర్నిపీడితా।। 13 ।।
ద్రౌణినా సూతపుత్రేణ సౌబలేన కృపేణ చ।

వార్యమాణాపి దుద్రావ కురురాజవరూథినీ ।। 14 ।।

తమభ్యేత్య జవాద్ద్రౌణిర్విశిఖాశనివర్షిణమ్ ।

అయోధయదసంభ్రాన్తో జమ్భారిరివ శమ్బరమ్ ।। 15 ।।

తస్య లీలావతీలోలలోచనభ్రమరామ్బుజమ్ ।

ద్రౌణిః శిరో జహారాథ భల్లేనాన్దోలికుణ్డలమ్ ।। 16 ।।

పాణ్డ్యసంజ్ఞే హతే వీరే మౌలిరత్నే మహీభుజామ్ ।

పాణ్డుసేనా న శుశుభే శశిహీనేవ శర్వరీ ।। 17 ।।

పాణ్డ్యవధః ।। 1 ।।

తతో గాఢనిషక్తేషు శస్త్రవృష్టిం పిబత్స్వివ ।

ఆవిష్టేష్వివ వీరేషు యుధి మానేష్వవారితమ్ ।। 18 ।।

మిశ్రీభూతేషు భూపానాం రథేషు చ గజేషు చ ।

నష్టాలోకేషు లోకేషు వపుర్గాఢేన పాంసునా ।। 19 ।।

మ్లేచ్ఛరాజం మహానీకం నకులః క్రూరయోధినమ్ ।

జఘాన రాక్షసాచారం సర్వాయుధవిశారదమ్ ।। 20 ।।

విమర్దే నిబిడే తస్మిన్నకులం వధగోచరమ్ ।

స్మరన్కున్తీవచః కర్ణో నావధీత్సత్యవిక్రమః ।। 21 ।।

తతః కర్ణముఖైర్వీరైః కీర్ణాః పాఞ్చాలసృఞ్జయాః ।

న లేభిరే పరిత్రాణం కురవశ్చార్జునాదిభిః ।। 22 ।।

హతవీరేషు భగ్నేషు ఛిన్నధ్వజరథేషు చ ।

గాఢవిద్ధస్రవద్దన్తిఘటానిష్పిష్టపత్తిషు ।। 23 ।।

అకాణ్డతాణ్డవావిద్ధకబన్ధాకులవర్త్మసు ।

విశాలశోణితనదీమజ్జత్కుఞ్జరవాజిషు ।। 24 ।।

హతశేషేషు సైన్యేషు శ్రాన్తేషు కురుపాణ్డవాః ।

అవహారం దినాపాయే చక్రుః శిథిలకార్ముకాః ।। 25 ।।

ప్రథమో యుద్ధదివసః ।। 2 ।।

అథ ప్రభాతే సంనద్ధే సంనికృష్టే బలద్వయే।
ఊచే దుర్యోధనం కర్ణః పాణ్డుసేనాం వ్యలోకయన్ ।। 26 ।।
త్వత్ప్రసాదప్రణయినో మానస్య విభవస్య చ।
అద్యాహమనృణో భూత్వా రణే గచ్ఛామి నిర్వృతిమ్ ।। 27 ।।
అద్య గాణ్డీవధన్వానం హత్వా సారం భవద్ద్విషామ్।
సఫలం తే కరోమ్యేష సంకల్పం చిరసంభృతమ్ ।। 28 ।।
నిన్ద్యం సర్వాత్మనా లోకే సతాం స్వగుణకీర్తనమ్।
కింతు కర్తవ్యకాలేషు న ప్రశంసన్తి మూకతామ్ ।। 29 ।।
అహమభ్యధికః పార్థాద్విద్యయా విక్రమేణ చ।
ఏతావదధికం కృష్ణో యదనర్ఘోఽస్య సారథిః ।। 30 ।।
కృష్ణాదభ్యధికః శల్యో విదితః సర్వభూభుజామ్।
తేన సారథినా జిష్ణుం విజేతుమహముత్సహే ।। 31 ।।
ఇతి వైకర్తనేనోక్తే హృష్టో రాజా సుయోధనః।
తదేవాభ్యేత్య వినయాన్మద్రరాజమభాషత ।। 32 ।।
తతో మద్రాధిపః క్రుద్ధః సంరమ్భలులితాంశుకః।
సాసూయం వీక్ష్య రాధేయం కౌరవాధిపమభ్యధాత్ ।। 33 ।।
అహో సరలతా రాజన్నవమానాయ కేవలమ్।
యదహం దీర్ఘసంఘాభ్యాం సారథ్యే గదితస్త్వయా ।। 34 ।।
కిమహం పాణ్డవాన్సర్వాన్హన్తుం శక్తే న సంగరే।
నృపం మాం సూతపుత్రస్య సూతం కర్తుం యదిచ్ఛసి ।। 35 ।।
ఉక్త్వేతి సహసా శల్యే సానుగే హన్తుముద్యతే।
ప్రసాద్య తం కురుపతిర్వక్తుం సముపచక్రమే ।। 36 ।।
మద్రరాజ జ సంరమ్భమస్థానే కర్తుమర్హసి।

అధికస్త్వం హి గోవిన్దాదతోఽస్మాభిరిహార్థ్యతే।। 37 ।।

అర్జునాదధికః కృష్ణః సారథిర్విహితః పరైః।

త్వం కర్ణాదధికస్తస్మాత్సారథ్యే మా హఠం కృథాః।। 38 ।।

త్రైలోక్యోపప్లవే దైత్యైః ప్రజాపతివరోర్జితైః।

రాజతాయససౌవర్ణస్వచ్ఛన్దపురవాసిభిః।। 39 ।।

వధ్యమానేషు లోకేషు దేవాః శక్రపురోగమాః।

పురా పినాకినం దేవం శంకరం శరణం యయుః।। 40 ।।

విశ్వత్రాణాయ విశ్వేశస్త్రిదశైరర్థితస్తతః।

సర్వదేవమయం కృత్వా రథం విష్ణుం చ సాయకమ్।। 41 ।।

ఉవాచ దేవాన్సంనద్ధః సారథిః కల్ప్యతాం మమ।

మత్ప్రభావాధికః కశ్చిద్యేన హన్తాస్మి దానవాన్।। 42 ।।

తతః శక్రముఖా దేవా విచార్య సుచిరం ధియా।

బ్రహ్మాణం విశ్వకర్తారం సారథ్యే పర్యకల్పయన్।। 43 ।।

తేనోఙ్కారప్రతోదేన గృహీతే స్యన్దనే హరః।

ఏకీభూతాన్పురే దైత్యాన్దదాహ విశిఖాగ్నినా।। 44 ।।

త్రిపురవధోపాఖ్యానమ్।। 3 ।।

ఇతి రుద్రస్య ధాతాపి స్వయం సూతోఽభవత్పురా।

తథా త్వమపి కర్ణస్య నావజ్ఞాం కర్తుమర్హసి।। 45 ।।

ఐశ్వర్యస్యాభిజన్యస్య గుణానాం విక్రమస్య చ।

సన్తః ఫలం హి మన్యన్తే మిత్రప్రణయపూరణమ్।। 46 ।।

ఉక్తే దుర్యోధనేనేతి మద్రరాజః స్మితాననః।

స్వచ్ఛన్దవాదీ సూతోఽహం భవిష్యామీత్యభాషత।। 47 ।।

శల్యసారథ్యస్వీకారః।। 4 ।।

తతః స్వకల్పితైః శ్వేతైస్తురఙ్గైరివ మాతలిః।

తప్తకాఞ్చనసంనాహే కర్ణస్య రుచిరే రథే।। 48 ।।
జగ్రాహ హేలయా శల్యో రశ్మిమమాలాం సుశిక్షితామ్।
ప్రతాపధామ్నః సూర్యస్య దివీవ గరుడాగ్రజః।। 49 ।।
యుయుత్సుం కర్ణమాలోక్య ధన్వినం శల్యసారథిమ్।
జయం హస్తగతం మేనే కురురాజః సహానుగః।। 50 ।।
నదస్తు కురుసైన్యేషు శఙ్ఖదున్దుభినిఃస్వనైః।
మౌర్వీమాస్ఫాలయన్కర్ణో మద్రరాజమభాషత।। 51 ।।
అద్య శక్రః సుతం దృష్ట్వా మయా నిహతమర్జునమ్।
దివ్యాస్త్రేషు దృశః శఙ్కే సాసూయం క్షిపతి క్షణాత్।। 52 ।।
అద్య మద్బాణదలితం పార్థం వీక్ష్య యుధిష్ఠిరః।
భీష్మద్రోణవధాయాసవైఫల్యాత్పరితప్యతామ్।। 53 ।।
ఇతి బ్రువాణం రాధేయం కర్ణ మద్రాధిపోఽబ్రవీత్।
మా సూతపుత్ర మిథ్యైవ ప్రలాపం శిశువత్కృథాః।। 54 ।।
గన్ధర్వసమరే పూర్వం త్వయి ధీమతి విద్రుతే।
యేన త్రైలోక్యవీరేణ కౌరవాః పరిరక్షితాః।। 55 ।।
మానినామాత్తశస్త్రభాణాం తస్మిన్గోగ్రహవిగ్రహే।
యుష్మద్విధానాం సహసా హృతా యేనాంశుకావలీ।। 56 ।।
ఆఖణ్డలః సానుచరః ఖాణ్డవే యేన నిర్జితః।
తం సముత్సహసే జేతుం కర్ణ కర్ణోఽసి కిం న వా।। 57 ।।
ఇతి శల్యేన సహసా శల్యేనేవార్దితో ముహుః।
సంస్తమ్భ్య కోపం రాధేయో ద్రక్ష్యసీతి తమభ్యధాత్।। 58 ।।
తతో వ్యూహేష్వనీకేషు సవ్యసాచిరణోత్సుకః।
అగ్రేసరో రథాగ్ర్యాణాం కర్ణః పప్రచ్ఛ సైనికాన్।। 59 ।।
క్వాసౌ జయద్రథారాతిర్వీరో వానరకేతనః।

తం వినా రభసాదేతే తామ్యన్త్యేవ మమేషవః।। 60 ।।

విధత్తే లోచనపథం మమ యస్తూర్ణమర్జునమ్।

దదామి తస్మై వాసాంసి చిత్రాణ్యాభరణాని చ।। 61 ।।

రథాన్సమత్తమాతఙ్గాః సువర్ణం పురాణి చ।

కాన్తాశ్చ వివిధం చాన్యద్ద్రవిణం యావదిచ్ఛతి।। 62 ।।

ఏతదాకర్ణ్య సోత్ప్రాసం బభాషే మద్రభూపతిః।

హాసో దుఃఖాయ జాయేత రాధేయ త్వద్విచేష్టితైః।। 63 ।।

మూమూర్షురివ నిష్పుత్రో ద్రవిణం చిరసంభృతమ్।

అవిచార్యైవ కిం మోహాత్పరేషు త్యక్తుమిచ్ఛసి।। 64 ।।

స్వయమర్జునమాయాన్తం వశః సితసటాభరమ్।

ద్రష్టాసి బాణనఖరైః కురఙ్గ ఇవ కాతరః।। 65 ।।

శ్రుత్వైతత్కుపితః కర్ణో జగాద భ్రుకుటీముఖః।

నిర్గుణస్త్వం న జానీషే న మాం న చ ధనంజయమ్।। 66 ।।

అహమేవార్జునం జానే ప్రతిమల్లం పినాకినః।

స చ మాం వేత్తి తత్త్వేన త్వం మిథ్యా తు ప్రగల్భసే।। 67 ।।

అయం మిత్రోపధిః శత్రుః కేనాపి ప్రేషితోఽసి నః।

కుదేశజస్య వా నైతత్తవ కౌటిల్యమద్భుతమ్।। 68 ।।

మద్రకాః కుత్సితాచారాః సత్యశీలార్జవోజ్ఝితాః।

మానం ప్రచక్షతే లోకే సర్వవేదవిదో జనాః।। 69 ।।

నిర్లజ్జాః సర్వగామిన్యో లోభమోహమదాకులాః।

అనార్యా మద్రికాయాస్తాః స్వసారో మాతరశ్చ తే।। 70 ।।

రాధేయేనేతి సంరమ్భాద్భాషితో మద్రభూపతిః।

ఉవాచ మూఢ బహుశో హితముక్తం న బుధ్యసే।। 71 ।।

స్మర్తాసి విగలద్దర్పో నిర్జితః సవ్యసాచినా।

హితోపదేశవాక్యానాం శోచన్ననుశయాకులః।। 72 ।।

సముద్రకూలనిలయః పురా వైశ్యో మహాధనః।

బహ్వపత్యోఽభవద్రాజ్ఞా రక్షితో నిరుపద్రవః।। 73 ।।

తత్పుత్రాణామభూత్కాకః సతతోచ్ఛిష్టభోజనః।

పుష్టాఙ్గో యో ధనాఢ్యానాం ప్రణయీ పుత్రవత్ప్రియః।। 74 ।।

తతః కదాచిదాయాతా హంసా మానసగామినః।

సోఽవదజ్ఞాతసంఘర్షస్తుల్యా యూయం న మే జవే।। 75 ।।

జానే పాతశతం పూర్ణం విడీనోడ్డీనభేదతః।

జ్ఞాయతే తుల్యపాతాన్మే యుష్మాకం చ తరస్వితా।। 76 ।।

ఇత్యుచ్ఛిష్టభుజా తేన రాజహంసా వివల్గితాః।

ఆహూతా విహసన్తోఽన్తర్వీరా నో కించిదూచిరే।। 77 ।।

ఏకస్తు హంసో జలధౌ వ్రజావ ఇతి సంవిదా।

కాకేన సార్ధం శరవన్నిపపాత స్మితాననః।। 78 ।।

తేన వాతజవేనాబ్ధౌ వాయసః ఖే వ్రజన్సమమ్।

స చ క్రోశార్ధమాత్రేఽభూద్ధస్తపక్షోఽతివిహ్వలః।। 79 ।।

తేనైవ భగ్నదర్పోఽథ తీరే న్యస్తః కృపావతా।

రక్తష్ఠీవీ చిరాత్ప్రాప సంజ్ఞాం జ్ఞాతఖగాన్తరః।। 80 ।।

హంసకాకీయమ్।। 5 ।।

ఏవం త్వమపి రాధేయ కౌరవైః పరివారితః।

అర్జునం సమరే ప్రాప్య హీనదర్పో భవిష్యసి।। 81 ।।

శ్రుత్వైతన్మద్రరాజేన కథితం మర్మదారణమ్।

ఊచే వైకర్తనో వీరః పృథుకోపోఽప్యవిక్రియః।। 82 ।।

యుష్మద్విధానాం వచసా జాయతే న భయం మమ।

పశ్యార్జునం మయా శల్య సమరే వినిపాతితమ్।। 83 ।।

లక్ష్యాభ్యాసే మయా వత్సః పురా బాణేన దారితః।
ప్రచ్ఛన్నస్తరుఖణ్డేన హోమధేనోర్ద్విజన్మనః।। 84 ।।
తచ్చాపాద్రథచక్రం మే పర్యన్తం సాధయిష్యతి।
ఇత్యేతచ్ఛిద్రమేకం మే దుర్జయోఽహమతోఽన్యథా।। 85 ।।
త్వం తు కేవలయానేన నృపేణ వాహినా వృతః।
మయా స్వయం సంనికర్షే ద్విజిహ్వః కుటిలో వృతః।। 86 ।।
మద్రకాణాం కువృత్తానాం పాపదేశనివాసినామ్।
తీర్థాచారవిహీనానామధిపోఽసి కిముచ్యతే।। 87 ।।
అభక్ష్యం భుఞ్జతే నిత్యమపాతవ్యం పిబన్తి యే।
అగమ్యాసు రమన్తే చ తే మద్రాస్తవ బాన్ధవాః।। 88 ।।
సర్వసాధారణా యోషాః సర్వభక్ష్యా ద్విజాతయః।
సర్వపాతకసంపృక్తా మద్రా యేషు భవాన్నృపః।। 89 ।।

మద్రకుత్సనమ్।। 6 ।।

ఇతి కర్ణేన గదితే మద్రరాజోఽప్యభాషత।
కర్ణ రాజా త్వమఙ్గానాం మాతుల్యత్యాగపాపినామ్।। 90 ।।
విక్రీయన్తే సదా యత్ర దారాః పుత్రాశ్చ మానవైః।
తస్మిన్ప్రణేతా విషయే నైవం మే వక్తుమర్హసి।। 91 ।।

అఙ్గకుత్సనమ్।। 7 ।।

ఇత్యుక్తే మద్రరాజేన చోదితాస్తే తురఙ్గమాః।
దారయన్త ఇవ క్షోణీం జాతపక్షా ఇవోద్యయుః।। 92 ।।
అథాదృశ్యత శుభ్రాశ్వో జిష్ణురచ్యుతసారథిః।
అగ్రే సమగ్రసైన్యానాం వ్యగ్రః శత్రునిబర్హణే।। 93 ।।
తతః ప్రవృత్తే వీరాణాం సమరే ప్రాణహారిణి।
ధనుషాం కూజతాం శబ్దే ఛాదితే తూర్యనిఃస్వనైః।। 94 ।।

ఉవాచ శల్యో రాధేయం ధనంజయరణోత్సుకమ్।
పశ్య గాణ్డీవధన్వానం భిన్దానం కురువాహినీమ్॥ 95 ॥
ఏతే సంశప్తకాః పార్థశరశ్రేణీశతార్దితాః।
హతద్విపఘటాకూటకుటీషు నిభృతం స్థితాః॥ 96 ॥
పశ్యార్జునశరోత్కృత్తకణ్ఠానాం మౌక్తికావలీ।
పతితా భూమిపాలానామశ్రుమాలా ఇవ శ్రియః॥ 97 ॥
ఇతి మద్రాధిపేనోక్తే క్వ యాస్యతి ధనంజయః।
మద్బాణగోచరం యాతో హర్షాదిత్యవదన్నృపః॥ 98 ॥
తతో వైకర్తనశరైః పూరితే భువనోదరే।
చకమ్పే పాణ్డవానీకం వాతైరివ మహద్వనమ్॥ 99 ॥
ధృష్టద్యుమ్నముఖాన్వీరాన్కుర్వాణో విరథాన్ముహుః।
అయుతాని క్షణాత్కర్ణో వీరాణామవధీద్దశ॥ 100 ॥
చేదిమాగధపాఞ్చాలసైన్యే భగ్నే యుధిష్ఠిరః।
మహారథైరనుగతః స్వయం రాధేయమాద్రవత్॥ 101 ॥
రాజవల్లభ వాగ్యుద్ధం నేదం యత్ర ప్రగల్భసే।
ఇత్యుక్త్వా ధర్మతనయః శరైః కర్ణమపూరయత్॥ 102 ॥
అథ కర్ణో నరపతేశ్చక్రరక్షౌ మహారథౌ।
హత్వా శరైరున్మమాథ ధ్వజం చాపం చకర్త చ॥ 103 ॥
తతః శక్తిం నిశాతాగ్రాం కాలదంష్ట్రామివోత్కటామ్।
ప్రాహిణోత్సూతపుత్రాయ స నిర్హ్రాదాం యుధిష్ఠిరః॥ 104 ॥
భిత్త్వా వైకర్తనః శక్తిం తాం ఘణ్టాక్రన్దినీం ముహుః।
జాతరూపమయం వర్మ చకర్త నృపతేః శరైః॥ 105 ॥
ముహూర్తం తం సమాపూర్య చ్ఛిన్నవర్మాణమాశుగైః।
దన్తవర్ణాఞ్జఘానాస్య కృష్ణబాలాంస్తురఙ్గమాన్॥ 106 ॥

విద్రుతం ధర్మతనయం దృష్ట్వా క్రోధీ వృకోదరః।
కర్ణం పరాఙ్ముఖం చక్రే శరైరశనిదారుణైః॥ 107 ॥
దుర్యోధనానుజాన్వీరానాయాతాన్భ్రాతురజ్ఞయా।
విదధే విపులైర్బాణైర్భీమః ప్రేతపురాశ్రయాన్॥ 108 ॥
నన్దోపనన్దౌ దుర్ధర్షం ధనుర్గ్రాహం మహాభుజమ్।
జరాసంధం శ్రుతర్వాణం దుర్దినం సనిషఙ్గిణమ్॥ 109 ॥
పాశహస్తం కవచినం క్రోధం చ స మహాభుజమ్।
హత్వా ప్రవిశ్య పృతనాం నాగానీకమపోథయత్॥ 110 ॥
తతః సాత్యకిపాఞ్చాలమాద్రీసుతయుధిష్ఠిరాః।
అయోధయన్కర్ణముఖ్యాంస్తస్మిన్సుభటసంక్షయే॥ 111 ॥
వృషసేనముఖైర్వీరైర్భిద్యమానే బలార్ణవే।
ఉదభూచ్చణ్డగాణ్డీవధ్వనిరాఘట్టితామ్బరః॥ 112 ॥
హత్వా సంశప్తకాన్సర్వాన్ప్రత్యావృత్తే ధనంజయే।
ఆవర్తనర్తితేవాభూత్సహసా కురువాహినీ॥ 113 ॥
భగ్నే సుశర్మప్రముఖే పార్థాస్త్రైర్నృపమణ్డలే।
కర్ణః పాణ్డవసైన్యేషు కాలలీలాయితం వ్యధాత్॥ 114 ॥
అయుతాని గజేన్ద్రాణాం సప్త హత్వా తరస్వినామ్।
తావన్త్యేవ రథానాం చ చక్రే భూమిభుజాం క్షయమ్॥ 115 ॥
వ్యాఘ్రకేతుం జయం శఙ్కుం రుద్రముగ్రాయుధం పరమ్।
సింహసేనం రోచమానం శుక్తం చిత్రాయుధం హరిమ్॥ 116 ॥
దేవాపిం జిష్ణుకర్మాణం శలభం చిత్రదణ్డకౌ।
అన్యాంశ్చ భూమిపాన్హత్వా పాఞ్చాలకదనం వ్యధాత్॥ 117 ॥
వధ్యమానేఽథ కర్ణేన విదీర్ణే చ సహస్రధా।
బభూవ పాణ్డవే సైన్యే ఘోరో వ్యతికరో నవః॥ 118 ॥

కర్ణేన ద్రోణపుత్రేణ కృపేణ కృతవర్మణా।
కిరీటినా పార్షతేన శైనేయేన శిఖణ్డినా।। 119 ।।
కుపితేన చ భీమేన తే సేనే ప్రవిదారితే।
బభూవతుర్విప్రకీర్ణే విధ్వస్తకవచాయుధే।। 120 ।।
దివ్యాస్త్రవర్షిణం ద్రౌణిం దివ్యాస్త్రేణైవ ఫల్గుణః।
జిత్వా దదర్శ కర్ణేన వధ్యమానాన్మహారథాన్।। 121 ।।
తమబ్రవీన్మధురిపుర్విస్మితః కర్ణావిక్రమాత్।
పశ్య కౌన్తేయ కర్ణాస్త్రవహ్నిదగ్ధాం వరూథినీమ్।। 122 ।।
పశ్య కాలకటాక్షేణ లక్షితః సూతనన్దనః।
కటాక్షేణ మదాధ్మాతః సారథ్యే మాం యదైక్షత।। 123 ।।
క్షణేన నిఖిలాం స్యూతాం తాం సేనాం కురుతే నృపః।
పశ్యాస్య శరజాలేన నీరన్ధ్రేణావృతా దిశః।। 124 ।।
ఇత్యుక్త్వా కేశవస్తూర్ణం రథేన ఘననాదినా।
నినాయ శక్రతనయం భీమసేనరథాన్తికమ్।। 125 ।।
తతో భీమగిరా ధ్యాత్వా ధర్మరాజం ధనంజయః।
కర్ణసాయకనిర్భిన్నం ప్రయాతం శిబిరం శనైః।। 126 ।।
నిఃశ్వసన్భృశసంతప్తః కేసరీవ తలాహతః।
ప్రయయౌ భ్రాతరం ద్రష్టుం సహ కాలియవిద్విషా।। 127 ।।
స హేమపుఙ్ఖైర్నిర్భిన్నం కర్ణనామాఙ్కితైః శరైః।
శయానం ధర్మతనయం దదర్శ చ్ఛిన్నకఙ్కటమ్।। 128 ।।
తస్యాభివాద్య చరణౌ నిషణ్ణౌ కేశవార్జునౌ।
చిన్తాసంతాపితతనూ తస్థతుః క్షణమాకులౌ।। 129 ।।
యుధిష్ఠిరస్తం విజ్ఞాయ కర్ణం హత్వా సమాగతమ్।
ఉత్థాయ నిర్వ్యథో హర్షాజ్జయాదపృథువిస్మయః।। 130 ।।

ప్రాయో నిఃశేషితాః సేనా యేనాస్త్రదహనేన నః।
స దిష్ట్యా సమరే పార్థ త్వయా కర్ణో నిపాతితః॥ 131 ॥
వీరాః స విద్విషాం హన్తా ధౌరేయః సర్వధన్వినామ్।
రామశిష్యస్త్వయా బ్రూహి కథం వైకర్తనో హతః॥ 132 ॥
ఇతి పృష్టో నృపతినా బభాషే శ్వేతవాహనః।
యుధ్యమానస్య సుచిరం ద్రౌణినా రుద్రతేజసా॥ 133 ॥
సంశప్తకైశ్చ విఘ్నోఽభూన్మమ కర్ణనిపాతనే।
భీమసేనమవస్థాప్య ప్రత్యనీకే మహాభుజమ్॥ 134 ॥
ప్రహారవిక్షతం దేవ త్వామహం ద్రష్టుమాగతః।
అధునా త్వదనుజ్ఞాతః కౌరవాణాం పరాయణమ్॥ 135 ॥
కథాశేషం కరోఽప్యేష కర్ణం కర్ణాయతైః శరైః।
ఇతి బ్రువాణం బిభత్సుం మోఘసంకల్పదుఃఖితః॥ 136 ॥
ఉవాచ సాయకాకీర్ణః కోపతప్తో యుధిష్ఠిరః।
భారం విన్యస్య విపులం భీమసేనే ధనుర్ధరః॥ 137 ॥
అపయాతోఽసి కర్ణస్య సత్యం దృష్ట్వా పరాక్రమమ్।
మిథ్యైవ కున్త్యా గర్భే త్వం క్షత్రియవ్యఞ్జనో ధృతః॥ 138 ॥
పూరకః పుత్రసంఖ్యాయాం బాణస్తృణమయో యథా।
త్రయోదశ సమాస్తే తే సంకల్పా విహితాస్త్వయి॥ 139 ॥
సర్వే ప్రయాతా వైఫల్యముపకారా ఇవాధమే।
క ఏవ నామ జానీతే కర్ణాద్భీతో ధనంజయః॥ 140 ॥
అపయాస్యతి సంగ్రామాద్యో వర్తేత తథా విధిమ్।
ఏతత్త్వయచ్ఛ కస్మైచిద్గాణ్డీవం శౌర్యశాలినే॥ 141 ॥
సమరే కర్ణసంత్రాసం యోఽస్మాకమపనేష్యతి।
ఏతదాకర్ణ్య బీభత్సుర్మర్మణీవ సమాహతః॥ 142 ॥

ఏతద్గిరా దదౌ ఖడ్గే క్రుద్ధః సాశ్రులవా దృశః।
తం కోపసంకటో ఘోరే దుఃఖాగ్నౌ చ నిరన్తరే।। 143 ।।
పతితం వీక్ష్య గోవిన్దః సర్వవ్యాపీ తమభ్యధాత్।
జానే తే హృద్గతం పార్థ యేన దోలాయసే ముహుః।। 144 ।।
గాణ్డీవం వితరాన్యస్మై త్వాం బ్రూయాద్యః స తే ధ్రువమ్।
వధ్య ఇత్యుచితాచార ప్రతిజ్ఞా తవ విశ్రుతా।। 145 ।।
తదర్థమసి కోపార్తో నిహన్తుం కింస్విదగ్రజమ్।
ఆత్మానం వా వ్రతభ్రంశభయాత్ఖడ్గం నిరీక్షసే।। 146 ।।
శ్రుయతామత్ర సత్యేన కేవలేన విముహ్యసే।
ధర్మాధర్మౌ న జానీషే సత్యమాత్రదృఢవ్రతః।। 147 ।।
అసత్యం ధర్మతాం యాతి సత్యమాయాత్యధర్మతామ్।
కదాచిత్కర్మభేదేన తద్విచార్యం ధియా బుధైః।। 148 ।।
ధర్మోఽపి గహనః సూక్ష్మో జ్ఞాయతే న యథా తథా।
పురా బభూవ విపినే బలాకో నామ లుబ్ధకః।। 149 ।।
ఘోరసత్త్వం కదాచిత్స గోబ్రాహ్మణగణాన్తకమ్।
హత్వా శరేణ సహసా శక్రలోకమవాప్తవాన్।। 150 ।।
కౌశికో నామ విప్రః ప్రాక్సత్యవాక్యకృతవ్రతః।
విద్రుతాన్వనికాన్పృష్టో దస్యుభిః క్వ గతా ఇతి।। 151 ।।
అదర్శయత్సత్యవాదీ స తాన్గుణదయాశ్రయాన్।
దృష్టాంశ్చ దస్యవో జఘ్నుస్తూర్ణం తాన్ధనవిణాశయా।। 152 ।।
కౌశికోఽప్యథ కాలేన పతితో నరకం యయౌ।
ఇత్యేవం గహనా పార్థ ప్రవృత్తిః సత్యధర్మయోః।। 153 ।।
తస్మాత్త్వమగ్రజే రాజ్ఞి ధర్మనిష్ఠే యుధిష్ఠిరే।
మోహాదసాంప్రతం కించిన్న చిన్తయితుమర్హసి।। 154 ।।

శ్రుత్వైతత్ఖఢ్గమాకృష్య హన్తుమాత్మానముద్యతమ్।
ప్రతిజ్ఞాభఙ్గనిర్భిన్నం పార్థం కృష్ణోఽబ్రవీత్పునః।। 155 ।।
అవమానేన నిహతో గురుర్భవతి సర్వథా।
భవత్యాత్మా చ నిహతః శ్లాఘయా గురుసంసది।। 156 ।।
రక్షన్ప్రతిజ్ఞామజ్ఞానం నిరస్య క్రోధసంభవమ్।
తస్మాదేతద్వ్యధాయాద్య నివృత్తో భవ ఫల్గుణ।। 157 ।।
ఇత్యుక్తవతి దాశార్హే తథేత్యుక్త్వా ధనంజయః।
భీరుః ప్రమాదీ క్రూరస్త్వమిత్యువాచ యుధిష్ఠిరమ్।। 158 ।।
మయైకేన హతాః సర్వే సంహతా దైత్యదానవాః।
ధుర్యోఽహం కార్ముకభృతామిత్యాత్మానమువాచ చ।। 159 ।।
తతో ధర్మసుతం దుఃఖాత్కాననం గన్తుముద్యతమ్।
యత్నాత్ప్రసాదయామాస గృహీత్వా చరణౌ హరిః।। 160 ।।
పార్థం చ పాదపతితం సాశ్రునేత్రం యుధిష్ఠిరః।
రురోధ గాఢమాలిఙ్గ్య విగలన్మన్యువిప్లవః।। 161 ।।
కృతశౌచౌ తతో వీరౌ ధర్మరాజధనంజయౌ।
రథావారుహ్య సంనద్ధౌ జగ్మతుః సమరాఙ్గణమ్।। 162 ।।
అథార్జునశరవ్రాతకృత్తవక్త్రైర్నరేశ్వరైః।
క్షణం బభూవ పతితైః సా కబన్ధమయీవ భూః।। 163 ।।
అత్రాన్తరే భీమసేనో హత్వా దుర్యోధనానుజాన్।
దుఃశాసనం యుధ్యమానమాససాదేభవిక్రమమ్।। 164 ।।
నిష్పిష్య గదయా తస్య రథం సాశ్వాయుధధ్వజమ్।
ఆచకర్ష రణే ధ్వస్తం తం హిడిమ్బాపతిర్బలాత్।। 165 ।।
ప్రియాపరిభవం ఘోరం స్మరన్నథ వృకోదరః।
ప్రకోపరాక్షసావిష్టః కోష్ణం శోణితమాపపౌ।। 166 ।।

ఘోరం తత్కర్మ భీమస్య దృష్ట్వా స్రస్తాసికార్ముకాః।

త్రస్తా మహారథాః సర్వే మీలితాక్షాకమ్పిరే।। 167 ।।

అసృక్ప్రసరగర్వితః పులకదణ్డగణ్డాననో మదాదతివిశృఙ్ఖలః స్ఖలితపాదచారక్రమః।

బభౌ భయదవిభ్రమభ్రమితభీమభాస్వద్గదః ప్రియాచికురసంయమోద్యతమతిః సమీరాత్మజః।। 168 ।।

అపూర్వేణైవ విధినా హతే దుఃశాసనే తథా।

మహతామపి భూతానామభూత్కణ్టకితా తనుః।। 169 ।।

దుఃశాసనవధః।। 8 ।।

అత్రాన్తరే పాణ్డవానాం వృషసేనశరార్దితే।

సైన్యే బభూవ నిర్ఘోషః పతతాం గజవాజినామ్।। 170 ।।

సంహతా అపి భూపాలా భీమసాత్యకిరక్షితాః।

న సేహిరే రణే దీప్తం కర్ణసూనోః పరాక్రమమ్।। 171 ।।

స సాత్యకిం భీమసేనం మాద్రీపుత్రౌ కిరీటినమ్।

ధృష్టద్యుమ్నం నృపాశ్చాన్యాన్వీరస్తుల్యమయోధయత్।। 172 ।।

ఆశ్చర్యయోధినస్తస్య స్మయమాన ఇవార్జునః।

భుజౌ శిరశ్చ చిచ్ఛేద కమలాకమలోపమమ్।। 173 ।।

వృషసేనవధః।। 9 ।।

వృషసేనే హతే కర్ణః పురో గాణ్డీవధన్వనా।

సస్మార సాశ్రునయనః సౌభద్రం బహుభిర్హతమ్।। 174 ।।

అథామర్షాజ్యసిక్తేన భ్రుకుటీధూమకేతునా।

క్రోధాగ్నినా దహ్యమానః కర్ణోఽధావద్ధనంజయమ్।। 175 ।।

మనోరథశతాభ్యస్తే ప్రవృత్తే సమరే తయోః।

బభూవ కౌతుకాయాతసురసిద్ధాకులం నభః।। 176 ।।

కర్ణార్జునరణే తస్మిన్స్వపుత్రజయశంసినోః।

జాతే వివాదే సహసా దివి సూర్యసురేన్ద్రయోః। 177 ॥

పృష్టో ద్విధా స్థితైర్దేవైర్వృషాఙ్కకమలోద్భవౌ।

కృష్ణో యత్ర జయస్తత్రేత్యూచతుర్నిశ్చితం పురా॥ 178 ॥

అథ గమ్భీరనిర్ఘోషౌ శఙ్ఖౌ కర్ణకిరీటినౌ।

దధ్మతుః శౌరిశల్యౌ చ యైశ్చకమ్పే జగత్త్రయీ॥ 179 ॥

తతో ధవలపక్షాగ్రాః స్వయశోభిరివాఙ్కితాః।

వైకర్తనః పాణ్డవాయ ప్రాహిణోద్విశిఖావలీః॥ 180 ॥

పార్థధ్వజేనాభిహతః కర్ణకేతురకమ్పత।

కృష్ణస్య దృక్త్రిభాగశ్చ శల్యం శల్యమివావిశత్॥ 181 ॥

అథార్జునశరైర్దిక్షు పూర్యమాణాసు సంతతమ్।

బాణపాతమతిక్రమ్య తస్థుః కౌరవసైనికాః॥ 182 ॥

దుర్యోధనప్రయుక్తానాం రాధేయరథరక్షిణామ్।

మహారథానాం వక్త్రాణి జహారాథ కపిధ్వజః॥ 183 ॥

అసంభ్రాన్తస్తతః కర్ణో ముష్టిమూలే కిరీటినః।

ప్రయుజ్యమానమసకృచ్చిచ్ఛేద శరమణ్డలమ్॥ 184 ॥

తతో భీమోఽబ్రవీత్పార్థమచ్యుతశ్చాతివిస్మితః।

దుర్జయః సమరే కర్ణః స్థిరో యుధ్యస్వ ఫల్గుణ॥ 185 ॥

కైరాతే ఖాణ్డవే వీర కాలకేయవధేఽపి వా।

యోఽభవత్తవ సంరమ్భో గృహాణాభ్యధికం తతః॥ 186 ॥

ఏతదాకర్ణ్య విజయో వేల్లన్ముఖరకఙ్కణః।

గాఢమాకృష్య గాణ్డీవం దివ్యాస్త్రైర్ద్యామపూరయత్॥ 187 ॥

భార్గవాస్త్రేణ హత్వా తామస్త్రవృష్టిం కిరీటినః।

తం చ భీమం చ కృష్ణం చ కర్ణో బాణైరపూరయత్॥ 188 ॥

తతః కర్ణశరాసారైరర్జునాస్త్రైశ్చ సర్వతః।

పాణ్డుకౌరవసేనాసు బభూవ విపులః క్షయః ।। 189 ।।

అథ సర్పముఖం దీప్తం కీర్ణచన్దనశాలినమ్ ।

అస్త్రం కర్ణో మహాభోగం ప్రాహిణోత్సవ్యసాచినః ।। 190 ।।

విసృష్టే భుజగే తస్మిన్శల్యోఽఙ్గపతిమభ్యధాత్ ।

నాయం ప్రాప్నోతి పార్థస్య కణ్ఠం నాగస్త్వయేరితః ।। 191 ।।

పునః సంధానయోగ్యస్తే రాధేయ యది మన్యసే ।

అకర్ణోఽస్యథ వా కర్ణహితవాక్యేషు సర్వదా ।। 192 ।।

ఇతి తేజోవధాయోక్తః శల్యేన తపనాత్మజః ।

ఉవాచ ద్విర్న సంధత్తే కర్ణ ఇత్యమలాశయః ।। 193 ।।

కర్ణచ్యుతం మహాఘోరమాపతన్తం విషోల్బణమ్ ।

వ్యాలం దృష్ట్వా హరిశ్చక్రే వపుర్మన్దరగౌరవమ్ ।। 194 ।।

జానుభిర్వసుధాం యాతే తతో హయచతుష్టయే ।

ఫణీ జగ్రాహ నమ్రస్య కిరీటాగ్రం కిరీటినః ।। 195 ।।

కిరీటఖణ్డే పతితే ముక్తారత్నాట్టహాసిని ।

సోఽవిశద్వసుధాం సర్పో విప్రలబ్ధో వినిఃశ్వసన్ ।। 196 ।।

తతః కృష్ణార్జునౌ విధ్యన్కాలదణ్డోపమైః శరైః ।

కర్ణః కర్ణాయతోఽసృష్టైరున్ననాద హసన్ముహుః ।। 197 ।।

అథ శక్రసుతః కోపాద్దివ్యరత్నవిరాజితమ్ ।

వర్మ చిచ్ఛేద కర్ణస్య శరైశ్చాపూరయద్వపుః ।। 198 ।।

ఖాణ్డవే కృతవైరం తం ఖం వ్రజన్తం మహోరగమ్ ।

ఛిత్త్వా షడ్భిః శరైః పార్థః కర్ణం పునరతాడయత్ ।। 199 ।।

వైకర్తనేన నిహతే బ్రహ్మాస్త్రే శాక్రమర్జునః ।

ప్రాదుశ్చక్రే విఘాతాయ వజ్రాశనిశతాకులమ్ ।। 200 ।।

హత్వా తమస్త్రం రాధేయో జ్యాం చిచ్ఛేద కిరీటినః ।

క్షణాదభినవాం మౌర్వీ విదధే చ ధనంజయః।। 201 ।।

తతో రౌద్రం స్ఫురజ్జ్వాలాజటాలం సందధేఽర్జునః।

అస్త్రం యేనాభవద్వ్యోమ ఘోరదిగ్దాహభీషణమ్।। 202 ।।

అత్రాన్తరే మహీ స్వయం రథచక్రం విధేర్వశాత్।

జగ్రాహ సమయే తస్మిన్నఙ్గరాజస్య సంగరే।। 203 ।।

తతస్తచ్చక్రముద్ధర్తుముద్యతో విషమస్థితః।

ఉవాచ కర్ణః కౌన్తేయం ముహూర్తం క్షమతాం భవాన్।। 204 ।।

ఉద్ధృతేఽస్మిన్మయా చక్రే మహాస్త్రం ముఞ్చ ఫల్గుణ।

వ్యసనస్థే విశస్తే చ నహి శూరా భవాదృశః।। 205 ।।

ఏతచ్ఛ్రుత్వావదత్కర్ణం హసన్కాలియసూదనః।

దిష్ట్యాద్య కర్ణ జానీషే ధర్మం వీరవ్రతే స్థితః।। 206 ।।

బహుభిర్నిహతో బాలః సౌభద్రః కిం ను విస్మృతః।

గణ్యతాం తచ్చ యత్కృష్ణాం సభాయాముక్తవానసి।। 207 ।।

విషవహ్నిప్రదానేషు చ్ఛిన్నధర్మః స్మృతస్త్వయా।

నూనం విపది నీచానాం నృపాణాం ధర్మవృత్తయః।। 208 ।।

ఉక్తే జనార్దనేనేతి మన్యునా ప్రజ్వలన్నివ।

బ్రహ్మాస్త్రం కర్ణవిహితం బ్రాహ్మేణ విజయోఽవధీత్।। 209 ।।

ఆగ్నేయమర్జునోత్సృష్టం వారుణేనాఙ్గభూపతిః।

అస్త్రేణాస్త్రం సమాహృత్య గ్రస్తచక్రో వ్యలమ్బత।। 210 ।।

అథోన్మమాథ బాణేన ధ్వజం కనకభాస్వరమ్।

కర్ణస్యాఖణ్డలసుతో మనోరథమివోన్నతమ్।। 211 ।।

తతోఽఞ్జలికమాదాయ శరం కాఞ్చనభూషితమ్।

అభిమన్త్ర్య సమాకృష్య మృత్యుదంష్ట్రాసితాననమ్।। 212 ।।

రుద్రాదయోఽస్త్రగురవస్తుష్టా మే తపసా యది।

తదనేన రిపుం హన్యామిత్యుక్త్వాసృజదర్జునః।। 213 ।।

నిర్భిన్న స్తేన సహసా కణ్ఠే హారపరిష్కృతే।

రాధేయః క్రకచోత్కృత్త హేమతాల ఇవాపతత్।। 214 ।।

హతే ధనుష్మతాం ధుర్యే కౌరవానీకనాయకే।

కర్ణే ద్రుతం యయౌ శల్యః శల్యయన్హృదయాననమ్।। 215 ।।

ప్రాప్తం రథేన శూన్యేన దృష్ట్వా మద్రనరేశ్వరమ్।

హతో దుర్యోధనః కర్ణో జీవతీత్యూచిరే నృపాః।। 216 ।।

దుర్యోధనోఽర్జునశరైరఙ్గరాజే నిపాతితే।

ఉత్తమాఙ్గ ఇవాఙ్గాసీన్న కించిద్విహతేన్ద్రియః।। 217 ।।

తేజస్తతస్తరలదీధితికర్ణదేహాదభ్యుద్గతం తరణిమణ్డలమావివేశ।

యేనావకాశవిశరారువిమానమాసీజ్జ్వాలాకలాపజటిలం క్షణమన్తరిక్షమ్।। 218 ।।

ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం కర్ణపర్వ।।

****

.

||శల్యపర్వ||

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీ సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
ఏవం జమ్బ ఇవేన్ద్రేణ హతే కర్ణే కిరీటినా।
యుద్ధం న్యవేదయద్రాజ్ఞే పునరభ్యేత్య సంజయః॥ 2 ॥
శేఖరే సర్వవీరాణామర్థినాం కల్పపాదపే।
హతే వైకర్తనే రాజన్సర్వాశారజనీకృతి॥ 3 ॥
తదాత్మనా గతే క్వాపి నిజజీవ ఇవాకులః।
దుర్యోధనో నిరుచ్ఛ్వాసో మేనే శూన్యా దిశో దశ॥ 4 ॥
చచార రథినాం మధ్యే పాణ్డవాన్యోద్ధుముద్యతః।
పరేణైవ శరీరేణ పరలోకగతో నరః॥ 5 ॥
తతో ద్రౌణిగిరా కృత్వా శల్యం సేనాపతిం నృపః।
రణం వితర(?)రాజ్యార్థే వివేశ త్రిదశాలయమ్॥ 6 ॥
రథానామయుతం సాగ్రం తావదేవ చ దన్తినామ్।
లక్ష్యద్వయం ద్వయానాం చ తిస్రః కోట్యః పదాతినామ్॥ 7 ॥

సైన్యశేషమభూదేతత్కురురాజస్య సంగరే।
అతోఽర్ధం పాణ్డవానాం చ హతశేషమభూద్బలమ్।। 8 ।।
అస్మిన్నాయోధనే ఘోరే రాజ్ఞాం సంహారమణ్డలే।
మస్తిష్కకర్దమలుఠత్పత్తిస్యన్దనకుఞ్జరే।। 9 ।।
ఆకీర్ణవక్త్రకమలే రఙ్గోద్భఙ్గరథాఙ్గకే।
విస్రస్తారాజంసౌఘే ఖఙ్గఖణ్డోత్పలాకులే।। 10 ।।
కేశశేవాలజమ్బాలశేషకీలాలపిచ్ఛిలే।
అకాలకాలకరిణా సరసీవ విలోడితే।। 11 ।।
స్రస్తవరాశ్వకర్ణాజ్కే భగ్నబాణాసనావృతే।
కదలీశకలాలోలే వనే వజ్రైరివాహతే।। 12 ।।
ఉత్పలావయవాపూర్ణవ్యక్తశక్త్యాసవోదితే।
ఉద్యాన ఇవ కాలస్య కపాలచషకాకులే।। 13 ।।
పునః ప్రవృత్తే సమరే శల్యహార్దిక్యసౌవలాః।
వివిశుః పాణ్డవచమూం కృపద్రౌణిసుయోధనాః।। 14 ।।
పార్థపార్షతశైనేయద్రౌపదేయశిఖణ్డినః।
జఘ్నుస్త్రిగర్తగాన్ధారకపినాథవరూథినీః।। 15 ।।
అమర్యాదే రణే తస్మిన్నీబా ఇవ మహారథాః।
క్రుద్ధా యుయుధిరే ఘోరం హతబన్ధుసుహృద్గణాః।। 16 ।।
సత్యసేనం సుషేణం చ చిత్రసేనం చ కర్ణజమ్।
జఘాన నకులో వీరాన్కర్ణతుల్యపరాక్రమాన్।। 17 ।।
తతః శల్యేన బలినా గజేనేవ సరోజినీ।
మృద్యమానా సనిర్ఘోషా చకమ్పే పాణ్డువాహినీ।। 18 ।।
శల్యేన రిపుశల్యేనా వధ్యమానాం వరూథినీమ్।
దృష్ట్వా భీమో గదాపాణిర్భీమకోపస్తమాద్రవత్।। 19 ।।

స హత్వా గదయా తస్య రథం రథశతచ్ఛిదః।
ముమూర్ధోర్దణ్డముద్యమ్య తస్థౌ కాల ఇవాగ్రతః।। 20 ।।
ఆదాయ మద్రరాజోఽపి గదాం చామీకరాఙ్గదామ్।
భీమం భీమబలః కోపాద్దర్పోద్ధతమయోధయత్।। 21 ।।
మణ్డలాని చరన్తౌ తావభిపత్య పరస్పరమ్।
ఘాతజాతస్ఫులిఙ్గాభ్యాం గదాభ్యామభిజఘ్నతుః।। 22 ।।
తయోర్మూర్చ్ఛితయోః క్షిప్రం మోహాత్పతితయోర్భువి।
సానుగాస్తూర్ణమాజగ్ముః సంరబ్ధాః కురుపాణ్డవాః।। 23 ।।
సంజ్ఞామవాప్య సహసా యథావత్స్థితయోస్తయోః।
దుర్యోధనముఖా వీరాః పార్థముఖ్యానయోధయన్।। 24 ।।
బ్రహ్మలోకాభికామేషు యుధ్యమానేషు రాజసు।
సుయోధనశ్చేకితానమవధీద్భూభుజాం వరమ్।। 25 ।।
మద్రరాజస్తతః క్రుద్ధః పాణ్డుపుత్రాన్సహానుగాన్।
అవారయద్బలాదేకః పూజ్యమానో నభశ్చరైః।। 26 ।।
శస్త్రవృష్టిం తదుత్సృష్టాం ఛిత్త్వా బాణైరసంభ్రమః।
ముహూర్తాద్విదధే శల్యస్తానదృశ్యాన్పతత్రిభిః।। 27 ।।
ఛాదితే శరజాలేన సైన్యే మద్రమహీభుజా।
క్రుద్ధోఽవధీత్సహస్రే ద్వే రథానాం ధర్మనన్దనః।। 28 ।।
దృష్ట్వానుగాన్హతాన్రాజ్ఞా శల్యో యుధి యుధిష్ఠిరమ్।
శిలీముఖశతైః పూర్ణమథాశోకమివాకరోత్।। 29 ।।
పీడితే ధర్మతనయే నకులః కోపకమ్పితః।
భీమసాత్యకిముఖ్యాశ్చ శరైః శల్యమవాకిరన్।। 30 ।।
తతః శరాన్ధకారేణ స్థగయన్భువనోదరమ్।
ఉన్మమాథః ఘనధ్వానః శల్యః పార్థవరూథినీమ్।। 31 ।।

ఆకులః సమరే తస్మిఞ్జిష్ణుర్ద్రౌణిమయోధయత్।
దుర్యోధనం భీమసేనో నకులః సుబలాత్మజమ్॥ 32 ॥
క్షపితాశేషనృపతేః శల్యస్యాథ యుధిష్ఠిరః।
ఛిత్త్వాయుధాని సర్వాణి తిలశో విదధే రథమ్॥ 33 ॥
అపరం రథమాస్థాయ మద్రరాజః క్రుధా జ్వలన్।
చకార ధర్మతనయం కృత్తచాపరథధ్వజమ్॥ 34 ॥
భీమసేనోఽథ విరథం దృష్ట్వా రాజానమాకులః।
చకర్త మద్రరాజస్య రథం సర్వాయుధైః సహ॥ 35 ॥
ఖడ్గహస్తస్తతః శల్యో నిఘ్నన్స్యన్దనకుఞ్జరాన్।
చచారాలక్షితతనుర్మార్గైర్గరుడవిక్రమః॥ 36 ॥
అథ జ్వాలాయమానేన శోణపట్టేన గుణ్ఠితామ్।
భ్రాజిష్ణురత్నఖచితాం మృత్యోర్దన్తావలీమివ॥ 37 ॥
ఏతదన్తం కురుబలం యుద్ధమేవంవిధం కుతః।
ఇతీవ ఘణ్టాపటలైః క్రోశన్తీమశనిస్వనామ్॥ 38 ॥
యుధిష్ఠిరః సహస్రఘ్నీం దీప్తాం షణ్ముఖవిక్రమః।
ప్రాహిణోన్మద్రరాజాయ శక్తిం శక్తిమతాం వరః॥ 39 ॥
స తయా భిన్నహృదయః పపాత క్ష్మాభృతాం వరః।
శ్రోత్రనాసాస్యవివరస్రవద్రుధిరనిర్ఝరః॥ 40 ॥

శల్యవధః॥ 1 ॥

శల్యే హతే కౌరవాణామాశా శేషావలమ్బనే।
రథినో దుద్రువుః సర్వే భగ్నమానమనోరథాః॥ 41 ॥
తతః శల్యానుజః క్రుద్ధో విచిత్రకవచాభిధః।
అభ్యాయాయౌ ధర్మరాజం దారయన్తమనీకినీమ్॥ 42 ॥
పృషత్కవర్షిణస్తస్య చిత్రరత్నోజ్జ్వలం శిరః।

రోహణాద్రేరివోత్తుఙ్గం శృఙ్గం చిచ్ఛేద ధర్మజః।। 43 ।।
తస్మిన్హతే భజ్యమానాం నాథహీనాం పతాకినీమ్।
పరావృత్య కృపద్రౌణిహార్దిక్యాస్తూర్ణమాయయుః।। 44 ।।
నదద్భిశ్చేదిపాఞ్చాలైర్లబ్ధలక్ష్యైర్మహారథాః।
తే ముహూర్తం యుయుధిరే ప్రయాతా బహుతామివ।। 45 ।।
తతః స్వామివధామర్షాద్యుధిష్ఠిరమభిద్రుతాన్।
హత్వా శేషానహో మద్రానమద్రాం పృథివీం వ్యధాత్।। 46 ।।
అథ భీమో గదాపాణిర్నిపుణః క్షయకర్మసు।
నిష్పిష్య మ్లేచ్ఛాన్సర్వాంశ్చ రణం శూన్యమివాకరోత్।। 47 ।।
తతః సాత్యకినా వీరే సత్యరాజే నిపాతితే।
స్వయం దుర్యోధనోఽభ్యేత్య పాణ్డుపుత్రానయోధయత్।। 48 ।।
న రథో న గజో నాశ్వో న యోధః పాణ్డవేష్వభూత్।
హైమనామాఙ్కితైర్వ్యాప్తో యో న దుర్యోధనేషుభిః।। 49 ।।
చకమ్పే కుఞ్జరకులం తస్య నారాచవర్షిణః।
మణికాఞ్చనఝాఙ్కారతారమౌర్వీరవైర్ముహుః।। 50 ।।
దుర్యోధనే యుధ్యమానే లబ్ధలక్ష్యైరరాతిభిః।
ఆయయుర్ద్రౌణిహార్దిక్యసుశర్మకృపసౌబలాః।। 51 ।।
ఘోరే రణవ్యతికరే తేషాం నిబిడపాతినామ్।
నిరాలోకోఽభవల్లోకో రజసా సంవృతే రవౌ।। 52 ।।
కుఞ్జరేన్ద్రతటాఘాతక్షమే రజసి దుఃసహే।
విభాగో నాభవత్కశ్చిత్కల్పాపాయ ఇవాగతే।। 53 ।।
క్వ ద్రౌణిః క్వ చ గాన్ధారః క్వ చ రాజా సుయోధనః।
ఇత్యభూద్విపులః శబ్దః పాణ్డుసేనాసు సర్వతః।। 54 ।।
తస్మిన్ముహూర్తే ప్రలయావర్తసంక్రాన్తగోచరే।

జఘాన మారుతసుతః శేషాన్దుర్యోధనానుజాన్॥ 55 ॥

మహాబాహుం భూరిబలం జైత్రం దుర్ధర్శనం శలమ్।

సునాదం చ స హత్వా తానున్ననాద క్షయోచితాన్॥ 56 ॥

తతో మామగ్రహీద్వీరః సాత్యకిర్విరలే రణే।

సంజయోఽయం మయా లబ్ధో నిగద్యేతి ససంభ్రమమ్॥ 57 ॥

అథార్జునః సుశర్మాణం సపుత్రం సపదానుగమ్।

హత్వా సంశప్తకానీకం నిఃశేషం విశిఖైర్వ్యధాత్॥ 58 ॥

ద్యూతే రణాభిధే తస్మిన్నాయకాక్షాన్నిపన్ముహుః।

సహదేవోఽర్ధచన్ద్రేణ జహార శకునేః శిరః॥ 59 ॥

శకునివధః॥ 2 ॥

ఉలూకం తత్సుతం హత్వా గాన్ధారాణామనీకినీమ్।

జఘాన మాద్రీతనయో వనవాసదశాం స్మరన్॥ 60 ॥

అథ నిఃశేషితే సైన్యే శ్రాన్తో నిహతవాహనః।

అపసృత్య రణాత్త్రాయాత్పద్భ్యాం రాజా సుయోధనః॥ 61 ॥

కృతవర్మకృపద్రౌణిశేషే తస్మిన్మహారణే।

క్షణాదశేషతాం యాతే భూతవేతాలమణ్డలే॥ 62 ॥

ధృష్టద్యుమ్నస్య వచసా మాం నిహన్తుం సముద్యతే।

శైనేయే భగవాన్వ్యాసో రరక్ష కరుణానిధిః॥ 63 ॥

తతో దినాన్తే శోకార్తః ప్రస్థితోఽహం సుయోధనమ్।

అపశ్యం వజ్రహృదయం ప్రయాన్తం చక్రవర్తినమ్॥ 64 ॥

స పాదచారీ మాం దృష్ట్వా లజ్జాకుటిలకన్ధరః।

ఊచే సంజయరాజానం బ్రూయాస్త్వం జనకం మమ॥ 65 ॥

తేన కర్ణేన సుహృదా త్రైశ్చ వీరైర్వినా కృతః।

హ్రదం ప్రవిష్టః పుత్ర స్తే హీనో దుఃశాసనాదిభిః॥ 66 ॥

మామిత్యుక్త్వా స సంస్తమ్భ్య సలిలం దైత్యమాయయా
హ్రదం వివేశ విపులం ప్రౌఢశోకానలాకులః।। 67 ।।
తం స్తమ్భితోరుసలిలే సరసి ప్రవిష్టం జ్ఞాత్వా గిరా మమ గురోస్తనయః కృపశ్చ।
భోజశ్చ భూపతిశిఖామణిలీఢపాదం లక్ష్మీవిలాససదనం శుశుచుస్తమేత్య।। 68 ।।
అక్షౌహిణీపరివృతోఽథ విసృజ్య గేహం రాత్రౌ యుయుత్సుమఖిలైః సహ రాజదారైః।
ధర్మాత్మజస్తమృణశేషమివ ప్రదధ్యౌ దుర్యోధనం సహ ధనంజయభీమముఖ్యైః।। 69 ।।
యత్పాదపద్మనఖచన్ద్రమరీచిమాలా మాలా ఇవ క్షితిభృతాం బభురుత్తమాఙ్గే।
సోఽప్యేక ఏవ కురురాజసుతః పదాతిర్యాతో ధిగాస్థిరవిలాసవికాసి దైవమ్।। 70 ।।
యస్యా వశాద్భుత నతోన్నతభాఞ్జి భావచక్రాణి హన్త విశరారుదశాం విశన్తి।
సంక్రన్దనాని యతివిభ్రమముద్రితాని తస్యై నమోఽస్తు సతతం భవితవ్యతాయై।। 71 ।।
ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం శల్యపర్వ।।

****

.

॥సౌప్తికపర్వ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
ప్రతాపధామ్ని యాతేఽస్తం రవౌ కమలినీప్రియే।
శోకావకీర్ణకేశేన తమోభిరభవన్మహీ॥ 2 ॥
క్షయం కాలేన నీతేఽహ్ని శాన్తే సంధ్యాచితానలే।
అస్థిశేషైరివాపూర్ణం తారకాభిరభూన్నభః॥ 3 ॥
శ్యామా ప్రత్యగ్రదుఃఖేన ప్రసరత్తిమిరాఞ్జనా।
బభార తారతరలాం నక్షత్రాశ్రుకణావలీమ్॥ 4 ॥
ఘోరే తస్మిన్నిశావక్త్రే ఘోరసత్త్వఘనే వనే।
శ్రమాన్నిద్రాముపగతే కృపే స కృతవర్మణి॥ 5 ॥
ధ్యాయన్దుర్యోధనవధం మన్యుహాలాహలాకులః।
ప్రతిజ్ఞాం శత్రునిధనే ద్రౌణిరేకో వ్యచిన్తయత్॥ 6 ॥
అత్రాన్తరే దదర్శోచ్చైర్న్యగ్రోధశిఖరాశ్రయమ్।
వధ్యమానములూకేన వాయసానాం చ మణ్డలమ్॥ 7 ॥
కాకాన్కాలబలేనైత్య దృష్ట్వా ఘూకేన పాతితాన్।

తామేవ పాణ్డవవధే నీతిం ద్రౌణిరచిన్తయత్।। 8 ।।
క్రుధా క్రూరాం ధియం కృత్వా కృపభోజౌ విబోధ్య సః।
ఉవాచ నిఃశ్వసన్దీర్ఘం దహ్యమాన ఇవ క్రుధా।। 9 ।।
రాజా రాజసహస్రాణామేకాకీ విషమస్థితిః।
వ్యాజాదస్మాసు జీవత్సు భీమసేనేన పాతితః।। 10 ।।
శస్త్రం వహద్భిర్మిథ్యైవ దృష్టోఽస్మాభిః స భూతలే।
అశ్రుపాతప్రతీకారాక్షమైః క్లీబతరైరివ।। 11 ।।
దేశకాలౌ సమాశ్రిత్య వధ్యః సర్వాత్మనా రిపుః।
తస్మాత్ప్రసుప్తానద్యైవ సానుగాన్హన్మి పాణ్డవాన్।। 12 ।।
శ్రుత్వైతత్క్వణితమనాః ప్రసుప్తవధపాతకమ్।
కృపః కృపాకులో నిన్దన్న భాషత సుతం స్వసుః।। 13 ।।
ధిగేతత్కుత్సితం యుద్ధం నిశ్చేష్టో యత్ర హన్యతే।
భగ్నధైర్యేఽపి నో వీరాః ప్రహరన్తి యశస్వినః।। 14 ।।
భవానహం చ భోజశ్చ కర్తారః ప్రాతరేవ తత్।
పునర్యేన న యాస్యామో దుర్యోధనవధవ్యథామ్।। 15 ।।
సురాణామపి పర్యాప్తాః సంహతాః సమరే వయమ్।
ప్రవేక్ష్యామో వైరివనం జ్వలితా ఇవ పావకాః।। 16 ।।
గౌతమేనేత్యభిహితే సంమతే కృతవర్మణః।
నిఃశ్వసన్సాశ్రునయనః పునర్ద్రౌణిరభాషత।। 17 ।।
మాయోపమా విదగ్ధేషు నికృత్యావిచరన్తు యే।
స్పృశన్త్యధర్మమర్యాదాం న తే తత్ఫలభాగినః।। 18 ।।
అర్జునేన హతః కర్ణః స చ శాన్తనవో యథా।
తత్కిం న విదితం లోకే శేషం వక్తుం న పార్యతే।। 19 ।।
అధునా స్వస్తి ధర్మాయ రచితోఽస్మై మయాఞ్జలిః।

పరాభవమిమం తావన్న సహే మర్మదారణమ్ ।। 20 ।।
ద్రౌణిర్దారుణసంకల్పమిత్యుక్త్వా కృతనిశ్చయః।
రథేన తమసి ప్రాయాచ్ఛిబిరం కౌరవద్విషమ్ ।। 21 ।।
కృష్ణస్య శాసనాత్పూర్వం యాతేషు శిబిరాన్తరమ్।
సహ సాత్యకినా యోద్ధైః పాణ్డవేషు వినానుగైః ।। 22 ।।
కృపభోజావతిక్రమ్య జవాద్ద్రౌణిరుపాగతః।
శిబిరద్వారమాసాద్య మహద్భూతం వ్యలోకయత్ ।। 23 ।।
హరిశ్మశ్రుజటానేత్రం జ్వాలానామివ సంచయమ్।
తమసామివ సంఘాతమఞ్జనాచలసంనిభమ్ ।। 24 ।।
సహస్రశీర్షనయనం సహస్రచరణాద్భుతమ్।
సర్పయజ్ఞోపవీతాఙ్గం సర్పకేయూరకఙ్కణమ్।
భయంకరం భయస్యాపి కృతాన్తస్యేవ దైవతమ్ ।। 25 ।।
తద్దృష్ట్వా ఘోరసంరమ్భో ద్రౌణిర్దుర్జయవిక్రమః।
సర్వాయుధావలీ తస్మై ప్రాహిణోద్ధైర్యభూధరః ।। 26 ।।
తాన్యాయుధాని సహసా జ్వలితాన్యేవ తేజసా।
బృమ్భమాణం మహద్భూతం తదాసాద్య క్షయం యయుః ।। 27 ।।
ద్రౌణిస్తతస్తదాకారమరీచిభ్యో వ్యలోకయత్।
చక్రాయుధసహస్రాణి నిఃసృతాని స విస్మయః ।। 28 ।।
క్షణాద్భగ్నాయుధస్తేన గాఢానుశయతాపితః।
ప్రస్తుతం మలినం కర్మ నినిన్ద స్వయమాకులః ।। 29 ।।
స రథాదవతీర్యాథ ప్రయతస్త్రిపురాన్తకమ్।
శూలినం శరణం ప్రాయాత్తతోస్త్రముఖరాననః ।। 30 ।।
ఆత్మోపహారం రుద్రాయ తస్మిన్దాతుం సముద్యతే।
జ్వాలాకులా హేమవేదీ పురస్తాత్ప్రత్యదృశ్యత ।। 31 ।।

తదుద్భూతైర్గణైర్ఘోరైర్నానాప్రాణిముఖోదరైః।
నానాప్రహరణైర్దీప్తైర్వ్యోమ క్షిప్రమపూరయత్॥ 32 ॥
తతో వేద్యాం మహావహ్నౌ జ్వలితే ద్రోణనన్దనః।
భక్త్యాత్మానం త్రినేత్రాయ నివేద్యాభ్యపతత్స్వయమ్॥ 33 ॥
తుష్టోఽథ భగవానేత్య స్వయమన్ధకసూదనః।
తమువాచ స్వమేవాంశముత్తిష్ఠాఙ్గిరసాం వర॥ 34 ॥
సంస్థానాయ మయైతావత్కృతం కైటభవిద్విషః।
ఆత్మానం విద్ధి మే కృష్ణం స మే బహుమతః సదా॥ 35 ॥
కాలపక్వాస్తు పాఞ్చాలా నైషాం రక్షాస్తి కుత్రచిత్।
గృహాణ ఖడ్గమేతేన దారయైతానశఙ్కితః॥ 36 ॥
ఇత్యుక్త్వా భైరవే దీప్తం ఖడ్గం దత్వా తిరోహితే।
తదా వికారాద్దుష్ప్రేక్ష్యో ద్రౌణిః శిబిరమావిశత్॥ 37 ॥
ద్వారి భోజకృపౌ ధృత్వా విద్రుతానాం వధాయ సః।
ప్రవిశ్య శయనే శుభ్రే ధృష్టద్యుమ్నం వ్యలోకయత్॥ 38 ॥
తారహారాంశునఖరం దీప్తకేసరిసంనిభమ్।
ఘూర్ణమానశిఖైర్దీపైర్విస్మయాదివ వీక్షితమ్॥ 39 ॥
అనేకరణసంమర్దశ్రాన్తైర్నిద్రావిమోహితైః।
అధిష్ఠితం బహుభటైర్ముక్తపర్యాణవాహనైః॥ 40 ॥
తం దృష్ట్వా కోపశిఖినా దహ్యమానః స్మరన్పితుః।
ఉత్తిష్ఠ రే గురుఘ్నేతి ద్రౌణిరుక్త్వా పదాస్పృశత్॥ 41 ॥
బోధితః సహసా తేన సంభ్రమస్వీకృతాయుధః।
ద్రోణపుత్రం పరిజ్ఞాయ చకమ్పే ద్రుపదాత్మజః॥ 42 ॥
ద్రౌణిస్తముత్థితం వేగాన్మాల్యవద్భిః శిరోరుహైః।
ఆకృష్యాపాతయత్కణ్ఠే గాఢం నిష్పిడ్య విహ్వలమ్॥ 43 ॥

నిష్పిష్యమాణః సంరమ్భాద్రక్తోద్గారాకులాననః।
కుపిత్వా పాదయోర్ద్రౌణిం నఖైర్దన్తైశ్చ విస్ఫురన్॥ 44 ॥
శస్త్రేణ ఛిన్ధి మాం తూర్ణం మా పదేనేతి గద్గదమ్।
కణ్ఠరుద్ధస్వరః శ్వాసాదస్ఫుటాక్షరమభ్యధాత్॥ 45 ॥
తమబ్రవీద్ద్రోణసుతః పాప పద్భ్యాం నిహన్యసే।
లోకానాం శస్త్రపూతానాం న పాపం గురుఘాతినామ్॥ 46 ॥
ఇత్యుక్త్వా చరణాఘాతైర్జర్జరం తమపోథయత్।
తస్మిన్హతే తద్విమర్దశబ్దేన బుబుధే జనః॥ 47 ॥

ధృష్టద్యుమ్నవధః॥ 1 ॥

తతో ద్రౌణిం సమాలేక్య రిపురక్తచ్ఛటాఙ్కితమ్।
పాఞ్చాలా ద్రౌపదేయాశ్చ కాలోఽయమితి మేనిరే॥ 48 ॥
నిద్రాశేషారుణదృశాం శస్త్రాణ్యానయతాం మిథః।
క్రోశతాం వర్మ వర్మేతి తేషామాసీన్మహాస్వనః॥ 49 ॥
క్వ గజః క్వ రథః క్వాశ్వః క్వ చాపం క్వ శిలీముఖాః।
ఇతి బ్రువాణాన్ఖఙ్గేన ద్రౌణిశ్చిచ్ఛేద తాన్బహుధా॥ 50 ॥
హత్వోత్తమౌజసం పద్భ్యాం కణ్ఠే కఠినవిక్రమః।
గదాహస్తం యుధామన్యుం నిష్పిపేష విరావిణమ్॥ 51 ॥
తతః ఖఙ్గేన శూరాణాం శిరాంసి భువి పాతయన్।
కాలరాత్ర్యాః స విదధే వినోదం కన్దుకైరివ॥ 52 ॥
కృష్ణాసుతానాపతతో ద్రౌపదేయానసంభ్రమాత్।
చకార కరవాలేన స కాలకవలోచితాన్॥ 53 ॥
ప్రతివిన్ధ్యే హతే వీరే సుతసోమే నిపాతితే।
శ్రుతకీర్తౌ శతానీకే ఛిన్నే చ శ్రుతవర్మణి॥ 54 ॥
శిఖణ్డీ కృష్టకోదణ్డః శరైర్ద్రౌణిమపూరయత్।

ద్రోణపుత్రోఽపి ఖడ్గేన క్రుద్ధస్తం విదధే ద్విధా॥ 55 ॥

ద్రౌపదేయశిఖణ్డివధః॥ 2 ॥

కోపాదాచార్యపుత్రేణ వధ్యమానాః ప్రభద్రకాః।
మత్స్యసృఞ్జయపాఞ్చాలాః కాలం దదృశురన్తికే॥ 56 ॥
అసితం రక్తవసనం రక్తమాల్యానులేపనమ్।
హసన్తం వీక్ష్య తం వీరాః సంహారం మేనిరే స్ఫుటమ్॥ 57 ॥
ఘనాన్ధకారే వీరాణాం రథకుఞ్జరవాజినామ్।
యోధానాం చ క్షయం ద్వారి చక్రతుర్భోజగౌతమౌ॥ 58 ॥
ఏవమక్షౌహిణీం హత్వా వసారక్తానులేపనః।
నిర్యయౌ రౌద్రచరితో ద్రౌణిర్భైరవవిగ్రహః॥ 59 ॥
స గత్వా సహితస్తూర్ణం హార్దిక్యేన కృపేణ చ।
దదర్శ భువి రాజానం భగ్నశక్తిం సుయోధనమ్॥ 60 ॥
వారయన్తం గదాగ్రేణ ముహుః క్రవ్యాదమణ్డలమ్।
వ్యథయా మర్మదిన్యా భక్షయన్తం వసుంధరామ్॥ 61 ॥
శోణితం వదనోద్వాన్తం పరిమృజ్యాశు తస్య తే।
సర్వపాఞ్చలసంహారకథయా వవృషుః సుధామ్॥ 62 ॥
స కించిచ్ఛేషజీవోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా వృత్తకన్ధరః।
పర్యన్తగ్రసితావ్యక్తభాషితైః ప్రశశంస తాన్॥ 63 ॥
స పరిష్వజ్య యత్నేన ద్రౌణిం సాశ్రువిలోచనమ్।
పునర్నః సంగమః స్వర్గే భూయాదిత్యవదచ్ఛనైః॥ 64 ॥
అఙ్గే విధాయ దయితాం స గదాం సదైవ భుక్తాం చిరం వసుమతీమవగూహ్య దోర్భ్యామ్।
కణ్ఠావలమ్బితబలోద్ధతజీవచారో వీరః శనైః సురవధూప్రణయీ బభూవ॥ 65 ॥

దుర్యోధనస్వర్గగమనమ్॥ 3 ॥

అత్రాన్తరే ప్రయాతాయాం క్షపాయాం క్షపితారయః।

జజ్ఞిరే పాణ్డవాః కర్మ దారుణం ద్రౌణినా కృతమ్।। 66 ।।
ముక్తాన్మహాభయాత్తస్మాత్కృష్ణా శ్రుత్వా హతాన్సుతాన్।
అనుజాంశ్చ సపాఞ్చాలాన్పపాత భువి మూర్చ్ఛితా।। 67 ।।
శనకైర్లబ్ధసంజ్ఞా సా విలపన్తీ సులోచనా।
పార్థానాం శోకవిధురా హృదయాని వ్యదారయత్।। 68 ।।
యావన్న విశిఖైః కృత్తముత్తమాఙ్గం వికర్మణః।
ద్రౌణేర్దృష్టం మయా తావజ్జీవితస్యాయమఞ్జలిః।। 69 ।।
ఇత్యుక్త్వా ద్రౌపదీ దుఃఖాద్వీక్షమాణా వృకోదరమ్।
నోవాచ కించిత్సంతాపాన్మరణే కృతనిశ్చయా।। 70 ।।
తతో భీమః ప్రియాశోకశూలేనాభ్యాహతో హృది।
ప్రయయౌ రథమారుహ్య ద్రోణపుత్రజిఘాంసయా।। 71 ।।
వ్రజతస్తస్య కాలగ్నేరివ లోకాన్దిధక్షతః।
ధూమమాలాభ్రమం చక్రే లలాటే భ్రుకుటిః క్షణమ్।। 72 ।।
రౌద్రో రుద్రాశ్రయో ద్రౌణిః క్రుద్ధశ్చ పవనాత్మజః।
గచ్ఛామః పృష్ఠతస్తస్మాదిత్యూచే పాణ్డవాన్హరిః।। 73 ।।
తతః కిరీటిప్రముఖాః సహ సాత్యకినా యయుః।
రథినః సేషవః సర్వే పాణ్డుపుత్రా యుయుత్సవః।। 74 ।।
తత స్తే ద్రౌణిమాసాద్య ప్రసుప్తవధపాతకాత్।
ధ్వస్తచ్ఛాయం క్రియాహీనం కోపేనాకులతాం యయుః।। 75 ।।
అభిద్రుతే భీమసేనే ద్రౌణిం నకులసారథౌ।
పాదచారీ ఘృతాభ్యక్తః సరస్వత్యాస్తటే క్షణమ్।
అపాణ్డవం జగత్కర్తుం బ్రహ్మశీర్షాస్త్రమాదదే।। 76 ।।
తద్వినాశాయ పార్థోఽపి బ్రహ్మాస్త్రమసృజత్కృతీ।
యేనాభవన్దిశో వ్యాప్తాః కమ్పాతఙ్కతరఙ్గితాః।। 77 ।।

అత్రాన్తరే సమభ్యాయాన్నారదేన సహ స్వయమ్।
మునిః సత్యవతీసూనుర్భగవాన్భూతభావనః।। 78 ।।
సోఽబ్రవీద్ద్రోణతనయం జిష్ణుం చ క్షయశఙ్కితః।
అయం దివ్యాస్త్రసంమర్దో హతవీరం జగద్దహేత్।। 79 ।।
పార్థ సంహర దివ్యాస్త్రం త్వం చ ద్రౌణే గిరా మమ।
అకాణ్డే మా భవన్త్వేతే లోకాః ప్రలయభాగినః।। 80 ।।
ఇత్యుక్తే మునినా క్షిప్రం సంజహారాస్త్రమర్జునః।
ద్రౌణిః ప్రయోగకుశలో నేశోఽభూదస్త్రసంహృతౌ।। 81 ।।
తతః ప్రజ్వలితే లోకే వ్యథితే సురమణ్డలే।
అభిమన్యువధూగర్భే ద్రౌణిరస్త్రమపాతయత్।। 82 ।।
భూయస్తత్ప్రతిషేధాయ పుత్రసంతానవాఞ్ఛయా।
నిన్దన్ద్రోణసుతం పార్థస్తదస్త్రం కుపితోఽసృజత్।। 83 ।।
తతః కృష్ణోఽవదజ్జిష్ణుం విషణ్ణం సంతతిక్షయాత్।
మా శుచో ధైర్యజలధే న తే వంశో వినఙ్క్ష్యతి।। 84 ।।
జాత్వేనం జీవయిష్యామి దగ్ధమప్యస్త్రతేజసా।
ఉత్తరాయాః స్థితం గర్భే సౌభద్రతనయం శిశుమ్।। 85 ।।
ఇతి బ్రువాణే గోవిన్దే పార్థాస్త్రే జ్వలితే భువి।
ఉవాచ ద్రోణతనయం వ్యాసో దేవర్షిణా సహ।। 86 ।।
త్యజ చూడామణిం రక్ష జీవరత్నం మహాస్త్రతః।
అశక్తశ్చ ప్రమాదీ చ జానీషే న యథోచితమ్।। 87 ।।
వత్సరాణాం సహస్ర త్వం విస్రరోగీ సమాహితః।
దుర్భిక్షవ్యఙ్గకో దుఃఖీ విజనే విచరిష్యసి।। 88 ।।
ఇతి శప్తో గురుసుతః కోపాద్వ్యాసమభాషత।
వ్యసనే పతితః కస్మాత్క్షిప్తోఽహం సంకటే త్వయా।। 89 ।।

యత్ర యత్ర భవిష్యామి తత్ర తత్ర మమానుగః।
త్వమపి ప్రతిశాపేన మునే నిత్యం భవిష్యసి॥ 90 ॥
ఇత్యుక్త్వాస్త్రోపహారాయ చూడారత్నం వితీర్య సః।
ప్రయయౌ ద్రోణతనయో మునిశ్చ మునినా సహ॥ 91 ॥
తతః ప్రశాన్తే బ్రహ్మాస్త్రే పాణ్డవాః సహ శౌరిణా।
చూడారత్నం సమాదాయ యాజ్ఞసేన్యై న్యవేదయన్॥ 92 ॥

ఐషీకమస్త్రమ్॥ 4 ॥

ఏవం ప్రసాద్య పాఞ్చాలీం శోకార్తాః పాణ్డునన్దనాః।
పాఞ్చాలకదనం ఘోరం ధ్యాయన్తో న యయుర్ధృతిమ్॥ 93 ॥
సంజయేనేతి కథితే శ్రుత్వా రాజామ్బికాసుతః।
పపాత మూర్చ్ఛితో మోహాల్లీనశోకానలః క్షణమ్॥ 94 ॥
తం శీతసలిలాపూరైరాశ్వాస్యోవాచ సంజయః।
మన్త్రిణశ్చ ప్రియాన్పుత్రాఞ్శోచన్తం వ్యథితేన్ద్రియమ్॥ 95 ॥
స్వప్నమాయావిలసితైః పర్యన్తే శోకమోహదైః।
సంసారవిభ్రమైర్ధీరాః స్పృశ్యన్తే న మనీషిణః॥ 96 ॥
దేవైన్ద్రజాలికకృతైశ్ఛాయాక్రీడనకైరివ।
పుత్రైర్ధనైశ్చ దారైశ్చ న ముహ్యన్తి మదాశయాః॥ 97 ॥
ఉపేక్షితస్త్వయైవాయం దుర్నయాద్బాన్ధవక్షయః।
వృత్తే తస్మిన్నమిథ్యైవ శోకం కర్తుమిహార్హసి॥ 98 ॥
ప్రభావప్రభవైర్భావైర్మాయావిభవభావితైః।
అభావనిష్ఠాపర్యన్తైః సతాం న క్రియతే భ్రమః॥ 99 ॥
స్వకర్మముద్రితే లోకే నియతౌ ప్రలయోదధౌ।
కలయామి న కాలస్య కశ్చ తావతి వర్తతే॥ 100 ॥
ఇత్యాది సంజయముఖా నృపముగ్రమోహభగ్నం స్వయం విహితదుర్నయదృష్టపారమ్।

హేలావలత్కలభచ్ఛలకర్ణతాలలోలాం భవస్థితికథామసకృత్తమూచుః।। 101 ।

ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం సౌప్తికపర్వ।।

****

.

।।స్త్రీపర్వ।।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్।। 1 ।।
గాన్ధారీ ధృతరాష్ట్రశ్చ రాజా వ్యాకులమానసౌ।
హతావథ సుతాన్ద్రష్టుం సోత్కణ్ఠావివ జగ్మతుః।। 2 ।।
తత్ర తౌ విలపన్తౌ చ క్షిపన్తౌ చ తనుం భువి।
భగవానథ చాభ్యేత్య పారాశర్యో వ్యలోకయత్।। 3 ।।
స దీనం పతితం భూమౌ హతపుత్రం నరేశ్వరమ్।
విదురేణ సహోవాచ కృష్ణేన చ కృపాకులః।। 4 ।।
అభావః ప్రాక్చ పశ్చాచ్చ దేహినాం సతతం స్థితః।
తేషు మధ్యవికారేషు కః స్నేహం కర్తుమర్హసి।। 5 ।।
అపారేఽస్మిన్భవామ్భోధౌ భవన్తి న భవన్తి చ।
జలబుద్బుదవత్సర్వే కర్మయోగేన జన్తవః।। 6 ।।
సత్యం భూభారశాన్త్యర్థమజాయత సుయోధనః।
స చ యాతస్తథా కృత్వా కస్త్వం తస్య స కస్తవ।। 7 ।।
నరేన్ద్ర మా కృథాః శోకం ప్రవృత్తేఽస్మిన్మహాలయే।
ప్రతీపమేతి యాతానాం కణికాపి న పార్థివామ్।। 8 ।।
ఆయాసాయ ప్రయాసోఽయం శోకవ్యసనసంభవః।
అధునా దుఃఖవృక్షాణాం స్నేహో మూలం నివార్యతామ్।। 9 ।।
నమః కాలాయ యః కోఽపి విద్యతే మృత్యునా వృతః।
కాయో వార్ధకమాయాతి స్వయం యేన శరీరిణామ్।। 10 ।।
ఆత్మాపరాధాత్పుత్రాస్తే కాలేన కవలీకృతాః।
తస్మాన్న పాణ్డుపుత్రేభ్యః కిల్బిషాత్క్రోద్ధమర్హసి।। 11 ।।
ధర్మనిత్యాః కృతధియస్తే ధర్మేణ క్షతాస్తవ।
పాణ్డవా భ్రాతరం స్మృత్వా కాలుష్యం తేషు మా కృథాః।। 12 ।।

గాన్ధారీం బ్రూహి సహసా మోహే మజ్జతి నో యథా।
ఏషైవోక్తవతీ పూర్వం జయే ధర్మో నిబన్ధనమ్॥ 13 ॥
ఇతి తేషాం గిరా క్షిప్రం సమోహం కౌరవేశ్వరమ్।
ద్రష్టుమభ్యాయయుః పార్థా లజ్జానమ్రశిరోధరాః॥ 14 ॥
ఆలిలిఙ్గ తతో రాజా ప్రజ్ఞాచక్షుర్యుధిష్ఠిరమ్।
భీమం మాయామయం పశ్చాత్కృష్ణబుద్ధ్యా వివర్ధితమ్॥ 15 ॥
ఆయయౌ మారుతిర్ద్వేషాద్భుజాభ్యాం తేన పీడితః।
ప్రయయౌ కణశస్తేన సర్వే విస్మయమాయయుః॥ 16 ॥
ధర్మసూనుస్తతో వృద్ధాం ప్రణనామ పతివ్రతామ్।
గాన్ధారీం భర్తృసాదృశ్యాత్సదా వస్త్రావృతేక్షణామ్॥ 17 ॥
అథో నిపతితస్తస్యాః పాదయోర్ధర్మనన్దనః।
దదాహాఙ్గుష్ఠయుగలం దృష్టికోపానలాకులః॥ 18 ॥
తతో హతానాం దుఃఖార్తా వల్లభా జగతీభుజామ్।
రణమధ్యం ప్రతియయుర్గాన్ధారీ చ స్నుషాకులా॥ 19 ॥
విలప్య కరుణం తత్ర విహ్వలా సుబలాత్మజా।
బభాషే కేశవం సాస్రా దివ్యదృష్టిః పతివ్రతా॥ 20 ॥
పశ్యైతాన్కృష్ణ మత్పుత్రాన్సీమన్తిన్యో రణే హతాన్।
శోచన్తి యాః పురా దృష్టా న సూర్యేణ న చేన్దునా॥ 21 ॥
పశ్యాన్తఃపురచారీభిరప్సరోభిరివావృతః।
సంముఖం నిహతః శూరో భగ్నోరుస్తనయో మమ॥ 22 ॥
హతనాగాం హతాశ్వాం చ సుయోధనవధూరియమ్।
క్షామం సపత్నీమివాలోక్య పశ్య మూర్చ్ఛాముపాగతా॥ 23 ॥
లబ్ధసంజ్ఞా శనైరేషా పరిమృజ్య రజశ్చిరమ్।
రాజరాజస్య మహిషీ పరిపృచ్ఛతి వల్లభమ్॥ 24 ॥

ఉత్సఙ్గే మామివాదాయ రత్నాంశుకవతీం గదామ్।
దోర్భ్యాం చ భువమాలిఙ్గ్య కథం సుప్తోऽసి భూపతే।। 25 ।।
న తే కనకపర్యఙ్కే విలాసశయనే వృతా।
అస్మిన్నరపతే సుప్తా రక్తక్షీబా కథం శివా।। 26 ।।
ఏషః దుఃశాసనః శేతే ప్రియో రమ్యస్తవానుజః।
నిపీతం రాక్ష సేనేవ యస్య భీమేన శోణితమ్।। 27 ।।
అయం తే దయితః పుత్రో లక్ష్మణః శత్రుణా హతః।
సజీవ ఇవ వక్తుం త్వం నాథ కించిత్సమీహతే।। 28 ।।
దన్తస్తమ్భావివ భ్రష్టావనఙ్గఙ్గనతోరణౌ।
సరలౌ పాతితావత్య(?) మన్యేతే కాలదన్తినా।। 29 ।।
అయం తే మౌలిరుచితశ్చిరం మూర్ధ్ని సుఖోషితః।
రోచిష్ణురిహ విభ్రష్టః స్పృష్టః కాన్తిపరిక్షయాత్।। 30 ।।
పాదాభ్యాం రుధిరార్ద్రాభ్యాం రణసంచారిణస్తవ।
వాన్తేవ సతతా పీతా రాజచూడామణిచ్ఛవిః।। 31 ।।
లోకపాలే త్వయి దివం యాతే నన్దనకౌతుకాత్।
ధన్యాభిమానితేవైకా కీర్తిస్త్వదనుయాయినీ।। 32 ।।
భ్రాజిష్ణురత్నవలయే దోష్ణి కర్పూరపాణ్డురే।
కస్యాన్యస్య మహీ యాతు శేషవిశ్రాన్తినిర్వృతిమ్।। 33 ।।
యః స కఙ్కణ్ఙాఙ్కారైర్వ్యజనైర్వీజితో నృపః।
క్రవ్యాదపక్షివాతేనే సోऽయమద్యాపి వీజ్యతే।। 34 ।।
ఇతి దుర్యోధనవధూం క్రోశన్తీం కౌరవస్త్రియః।
సమాకృష్య వివేష్టన్తే పతితాః పశ్య భూతలే।। 35 ।।
ఇతః సుభద్రా సౌభద్రం పుత్రకం పుత్రవత్సలా।
పరిమార్ష్టి రజోదిగ్ధం స్తనౌ దాతుమివోద్యతా।। 36 ।।

అఙ్కే శశాఙ్కసదృశం కృత్వేయం పత్యురుత్తరా।
వదనం బాష్పధారాభిః ప్రక్షాల్య పరిపృచ్ఛతి।। 37 ।।
అయి నాథ తథా తత్తదుక్త్వా ప్రణయపేశలమ్।
భూమిమాలిఙ్గ్య కిం శేషే ప్రియామద్య విహాయ మామ్।। 38 ।।
గాణ్డీవధన్వనః పుత్రశ్చక్రపాణేః స్వసుః సుతః।
త్వం శక్రసదృశః శౌర్యే కథమేకో హతః పరైః।। 39 ।।
ఇదం తే వదనం కాన్తం కమలాకమలోపమమ్।
నూనమాపాస్యతి స్మేరం ధన్యాః స్వర్గవధూజనః।। 40 ।।
నన్వనఙ్గతయానఙ్గస్త్వయ్యభూన్నోపమాస్పదమ్।।
సోఽయమఙ్గవధాత్కాన్త త్వయాద్య సఫలీకృతః।। 41 ।।
శశాఙ్కశఙ్కయా శఙ్కే త్వయి త్రిదివగామిని।
కరోతి తారకాపఙ్క్తిః కణ్ఠే ముక్తావలీభ్రమమ్।। 42 ।।
యాహం త్వయా నవవధూః ప్రత్యాలాపం పురార్థితా।
త్వాం స్వయం భాష్యమాణాం మాం కథం న ప్రతిభాషసే।। 43 ।।
క్వ ను సర్వగుణగ్రామగణనీయస్య తే గతమ్।
దాక్షిణ్యం స్వర్గలలనాసక్తో యన్మాముపేక్షసే।। 44।।
పునః కర్తుమశక్యేఽస్మిన్ధాతుః సౌభాగ్యవర్ణనే।
ప్రహృతం త్వచ్ఛరీరే యైర్ధిక్తాన్దగ్ధవిలోచనాన్।। 45 ।।
కుసుమాయుధతుల్యస్య కుసుమాయుధతైవ తే।
నూనం రణేఽభూత్త్వాం వీరాః సేహిరే కథమన్యథా।। 46 ।।
ఏవం విలాపినీం బాలాం బలాదాకృష్య పుత్రికామ్।
విరాటపత్న్యో యాన్త్యేతా రుదన్త్యః పత్యురన్తికమ్।। 47 ।।
సానుజః స సుతామాత్యో విరాటనృపతిర్వృతః।
వధూభిరావృతో భూమౌ దివీవాప్సరసాం గణైః।। 48 ।।

ఏషా ద్రోణశచ్ఛిన్నం సుదోష్ణా భర్తురాననమ్।
విలోక్య తారం క్రోశన్తీ రుద్ధా సఖ్యేవ మూర్ఛ్ఛయా।। 49 ।।
క్రవ్యాదలుప్తావయవం పశ్య కర్ణం వధూజనః।
పరాయణం కౌరవాణామాలిఙ్గ్యాలిఙ్గ్య శోచతి।। 50 ।।
నామ్ని సంకీర్తితే యస్య ప్రాపుర్నిద్రాం న శత్రవః।
స త్వమద్య హతః శేషే ధిక్కాలస్య దురన్తతామ్।। 51 ।।
జమ్భారిరభవద్యస్య వర్మకుణ్డలయాచకః।
సత్యసంధః కథం కణః కర్ణశేషీకృతః ఖగైః।। 52 ।।
నిసర్గవిసరః సర్గః సర్వథా హతవేధసః।
కృత్వా యః శక్రతుల్యత్వం న చక్రే కల్పసాక్షిణమ్।। 53 ।।
ఇతి ప్రకీర్ణాభరణాః క్రన్దన్త్యః కర్ణయోషితః।
దారయన్తి కుచాభోగం వృషసేనస్య మాతరః।। 54 ।।
పశ్య జామాతరం కృష్ణ హతం మమ జయద్రథమ్।
బాలా శోచితి మత్పుత్రీ న చ జానాతి శోచితుమ్।। 55 ।।
ఏష శల్యో హతః సంఖ్యే రిపుశల్యపరాక్రమః।
శల్యతామధునా యాతః పశ్యాన్తఃపురయోషితామ్।। 56 ।।
పశ్యాస్య కృష్యతే జిహ్వా మద్రరాజస్య వాయసైః।
రాధేయస్యైష విదధే యుధి తేజోవధం యయా।। 57 ।।
పశ్య ద్రోణస్య సమరే వహ్నేః శాన్తార్చిషో యథా।
సంస్కారః క్రియతే విప్రైః క్రిమీనుత్సార్య మూర్చ్ఛితాన్।। 58 ।।
ఏష భూరిశ్రవా వీరః సోమదత్తసుతో హతః।
మహిష్యా శోచ్యతే వీరశ్ఛిన్నబాహుః కిరీటినా।। 59 ।।
రణయజ్ఞమహీయూపే యూపధ్వజభుజే తవ।
నికృతే జిష్ణునా మన్యే యశో నిర్లూనమాత్మనః।। 60 ।।

లక్ష్మీకరేణుకాలానే భూభారభుజగేశ్వరే।
శివాకృష్టే విరౌతీవ దోష్ణి తే కఙ్కణావలీ।। 61 ।।
చన్ద్రికాభరణే హర్మ్యే త్వన్త్రేమాభరణాః స్త్రియః।
ఆలిలిఙ్గ పురా సోఽయం విలాసాభరణో భుజః।। 62 ।।
అర్థికల్పద్రుమే దోష్ణి ఛిన్నేఽస్మిఞ్ఛత్రుయోషితామ్।
వైధవ్యదీక్షాగురుతాం వీర యాస్యతి కోఽపరః।। 63 ।।
హఠకణ్ఠగ్రహః ప్రౌఢః కో నామ హరిణీదృశామ్।
కేయూరకాన్తికలికాం కర్ణపూరీకరిష్యతి।। 64 ।।
ఇతి ప్రలాపినీ వక్తి విహ్వలా కమలేశ్వరమ్।
ప్రవరం భూరియశసం భూరిశ్రవసమాత్మనా।। 65 ।।
హితోపదేశవిద్వేషీ శకునిః పశ్య భక్ష్యతే।
శివాభిరశివాచారో వేశ్యాభిరివ విత్తవాన్।। 66 ।।
పృథివీ క్షపితా క్షిప్రం క్షుద్రైః కర్ణాన్తగామిభిః।
ఇతః పూర్వమనేనాక్షైరితో బాణైః కిరీటినా।। 67 ।।
ఇతః సుదక్షిణస్యైతాః ప్రియాః కామ్బోజభూపతేః।
హృదయాని ప్రలాపేన దారయన్త్యశ్మనామపి।। 68 ।।
సౌభద్రశరనిర్భిన్నం రాజపుత్రం బృహద్బలమ్।
ఏతాః కోమలకామిన్యః శోచన్తి శశిరోచిషమ్।। 69 ।।
ధృష్టద్యుమ్నసుతా దీప్తహేమమాలావిభూషితాః।
భాన్త్యేతే ద్రోణనిహతా భ్రష్టా విద్యాధరా ఇవ।। 70 ।।
కేకయో ధృష్టకేతుశ్చ జయత్సేనశ్చ మాగధః।
వృద్ధశ్చ రాజా ద్రుపదః సామాత్యసుతబాన్ధవః।। 71 ।।
అలాయుధోఽలమ్బుసశ్చ భగదత్తః శ్రుతాయుధః।
విన్దానువిన్దావావన్త్యౌ జలసంధః సులోచనః।। 72 ।।

ప్రవరాః పార్థివాశ్చాన్యే హతా వీరాః సహస్రశః।
లబ్ధజీవా ఇవాభాన్తి కాన్తాభిః పరివారితాః।। 73 ।।
శక్తేనాపి త్వయా కృష్ణ యస్మాత్కామాదుపేక్షితాః।
సర్వక్షయాద్వా ద్వేషాద్వా సర్వజ్ఞేన చ లీలయా।। 74 ।।
షడ్వింశే వత్సరే ప్రాప్తే వృష్ణీనాం సమరే మిథః।
తస్మాత్త్వావాపి భవితా విపులో బాన్ధవక్షయః।। 75 ।।
తవాప్యనుచితః కోఽపి వధహేతుర్భవిష్యతి।
ఇత్యుక్త్వా తారకరుణం రురోద సుబలాత్మజా।। 76 ।।
తామువాచ హసన్కృష్ణః స్వేచ్ఛాసృష్టలయోదయః।
విధినైతత్పురాదిష్టం పునరుక్తం త్వయోదితమ్।। 77 ।।
అవశ్యభావిని శుచం క్షయేఽస్మిన్మా వృథా కృథాః।
అవశ్యం క్షత్రియసుతే హన్తాహం కిల విద్విషామ్।। 78 ।।
ఇత్యుక్తవతి దాశార్హే ధృతరాష్ట్రో యుధిష్ఠిరమ్।
గతిం పప్రచ్ఛ వీరాణాం పరిమాణం చ సంక్షయే।। 79 ।।
తమబ్రవీద్ధర్మరాజో లక్షణామధురం రణే।
వింశతిశ్చ సహస్రాణి కోట్యః షడధికాశ్చ షట్।। 80 ।।
వీరాణాం గణనార్థాణామస్మిన్నాయోధనే హతాః।
అప్రహృష్టా హతా యే చ తే గన్ధర్వపురం గతాః।। 81 ।।
భయాత్పరాఙ్ముఖా యే చ తే యక్షత్వముపాగతాః।
యే త్వఖణ్డితసత్త్వస్థాస్తే బ్రహ్మభువనం శ్రితాః।। 82 ।।
మేరుపార్శ్వం ప్రయాతాస్తే యే పద్భ్యాం వాహనైర్వృతాః।
ప్రసాదాల్లోమశస్యైతన్మునేః పశ్యామి దివ్యదృక్।। 83 ।।
ఇత్యుక్త్వా ధర్మతనయో హతానాం జగతీభుజామ్।
బన్ధూనాం చాదిదేశాశు సంస్కారం విభవోచితమ్।। 84 ।।

ఇన్ద్రసేనముఖాః సూతాః సంజయో విదురస్తథా।

యుయుత్సుశ్చ గిరా తస్య తేషామన్త్యవిధౌ యయుః।। 85 ।।

మాల్యైర్వస్త్రైరలంకారైర్భూషితాస్తే మహారథాః।

చితానలేషు నిహితాః స్వప్రతాపమివావిశన్।। 86 ।।

అథోదతిష్ఠన్నారీణాం సంహతానామితస్తతః।

మిథః కణ్ఠవిలగ్నానాం కరుణో రోదనధ్వనిః।। 87 ।।

ధృతరాష్ట్రేణ సహితః సానుగోఽథ యుధిష్ఠిరః।

అనుయాతో నృపస్త్రీభిర్యయౌ స్నాతుమథాపగామ్।। 88 ।।

శ్రావితః కర్ణవృత్తాన్తం స మాత్రా గూఢసంభవమ్।

భ్రాత్రే దుఃఖాద్దదౌ తస్మై బాష్పమిశ్రాం జలాఞ్జలిమ్।। 89 ।।

స యథావిధి బన్ధూనాం విధాయ స్వోచితాం క్రియామ్।

ఆదిదేశ నృపస్త్రీణాం క్రియాయౌ పటమణ్డపాన్।। 90 ।।

తా భూమిపాలలలనా సరలాయతాక్ష్యో నేత్రామ్బునిర్ఝరవినిర్జితతారహారాః।

భాగీరథీమథ యయుః కలహంసమఞ్జుకాఞ్చీవిరావిపులినోరునితమ్బబిమ్బాః।। 91 ।।

ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం స్త్రీపర్వ।।

****

.

॥శాన్తిపర్వ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
కృతోదకం కృతాశౌచం స్థితం సురసరిత్తటే।
మునయోఽభ్యాయయుర్ద్రష్టుం నారదాద్యా యుధిష్ఠిరమ్॥ 2 ॥
తేషు ప్రాప్తాసనార్ఘ్యేషు పూజితేషు పురోధసా।
ప్రీత్యా ప్రోవాచ దేవర్షిః పృష్ట్వా నృపమనామయమ్॥ 3 ॥
దిష్ట్యా విరాజసే రాజన్కుశలీ నిహతాహితః।
దిష్ట్యా శల్యాదయో వీరా యాతా వృత్రసమా క్షయమ్॥ 4 ॥
కచ్చిన్న బన్ధువిరహాదవస్థాం కాతరోచితామ్।
మోహాదాలమ్బ్య ధైర్యఘ్నీం విజయం నాభినన్దసి॥ 5 ॥
ఇత్యుక్తే దివ్యమునినా నిఃశ్వస్యోవాచ ధర్మజః।

శ్మశానసదృశే రాజ్యే కోऽస్మిన్మోదేత మాదృశః।। 6 ।।

గురవః సుహృదః పుత్రా భృత్యాః సంబన్ధిబాన్ధవాః।

శరీరశేషైరస్మాభిర్ఘాతితా విభవార్థిభిః।। 7 ।।

యదర్థం రాజ్యమీహన్తే రాజానో హతకణ్టకమ్।

తే హతాః స్వజనాః సర్వే గతో నిష్ఫలతాం శ్రమః।। 8 ।।

ఇదం దహతి మే చేతో యత్కర్ణో వినిపాతితః।

స హి మే కథితః కున్త్యా భ్రాతా తపనసంభవః।। 9 ।।

పురా వికారజః క్రోధస్తస్మిన్మమ పురఃసరః।

కున్త్యాః సదృశపాదోऽసావితి మార్దవమాయయౌ।। 10 ।।

ఐశ్వర్యలుబ్ధైరస్మాభిర్నిహతః స సహోదరః।

నరకాపరపర్యాయం ధిగ్రాజ్యమధునా మమ।। 11 ।।

అస్మదర్థే రహో మాత్రా యాచితః స మహాయశాః।

కాలే కాలే రరక్షాస్మాన్పతితాన్వధగోచరే।। 12 ।।

శ్రోతుమిచ్ఛామి భగవంస్తస్య శాపో యథాభవత్।

ఇతి రాజ్ఞా విషణ్ణేన పృష్టః ప్రోవాచ నారదః।। 13 ।।

యుష్మద్ద్వేషాత్పురా కర్ణో భారద్వాజమయాచత।

బ్రహ్మాస్త్రం తచ్చ న దదౌ ద్రోణోऽస్మై ఫల్గుణప్రియాత్।। 14 ।।

జ్ఞాతవ్యం బ్రాహ్మణేనైతదిత్యుక్తస్తేన దుఃఖితః।

విప్రవేషం విధాయాశు జామదగ్న్యాశ్రమం యయౌ।। 15 ।।

అన్తేవాసీ భృగుభువః సోऽథ బ్రహ్మాస్త్రయాచకః।

విచచార చిరం ధన్వీ మహేన్ద్రగిరిసానుషు।। 16 ।।

తం కదాచిద్ద్విజః కశ్చిదజ్ఞానావాప్తకిల్బిషమ్।

శశాపాత్యన్తకుపితో హోమధేనునికారతః।। 17 ।।

మోహాదపకృతం యస్మాద్ధోమధేనోర్మమ త్వయా।

సక్తస్య శత్రుణా తస్మాద్బ్రాస్తే చక్రం గ్రసిష్యతి।। 18 ।।

ఇతి శప్తః స విప్రేణ దహ్యమాన ఇవానిశమ్।

ఆరాధ్య రామం బ్రహ్మాస్త్రమవాప విపులశ్రమః।। 19 ।।

తతః కదాచిత్సంజాతవిస్రమవాప భృగుసంభవః।

కర్ణస్యాఙ్కే శిరః కృత్వా సుష్వాప వ్రతకర్శితః।। 20 ।।

అత్రాన్తరే కృమిస్తీక్ష్ణదంష్ట్రోష్ఠచరణః కృశః।

అదశద్దారుణః కర్ణమలర్కో నామ దుఃసహః।। 21 ।।

గురుప్రబోధచకితో యావత్సేహే స తద్వ్యథామ్।

తావత్తద్రుధిరాసిక్తో నిద్రాం తత్యాజ భార్గవః।। 22 ।।

కిమేతదితి సంభ్రాన్తః శోణితస్పర్శకూణితః।

దష్టం రాధేయమాలోక్య దదర్శ వికృతాకృతిమ్।। 23 ।।

రామేణ దృష్టమాత్రోఽథ భస్మీభూతః కృమిః క్షణాత్।

రాక్షసో లోహితగ్రీవః ప్రదీప్తాక్షో బభూవ సః।। 24 ।।

సోఽబ్రవీద్భృగుభార్యాయాం చాపలాదభిలాషుకః।

గృధ్రో నామ సురారాతిః శప్తోఽహం మునినా పురా।। 25 ।।

తచ్ఛాపాన్నిరయం యాతః పాపాం యోనిమిమాం విభో।

త్వత్సందర్శనపర్యన్తాం ప్రపన్నః క్షపితా చ సా।। 26 ।।

ఇత్యుక్త్వా రాక్షసే యాతే కర్ణం పప్రచ్ఛ భార్గవః।

కస్త్వం నాసి ద్విజో నూనం క్షత్రస్తీవ్రవ్యథాసహః।। 27 ।।

శ్రుత్వైతచ్చకితః కర్ణో నిజం తస్మై న్యవేదయత్।

కులం నామ చ యేనాశు తం శశాప రుషా గురుః।। 28 ।।

బ్రాహ్మణచ్ఛద్మనా యస్మాద్బ్రహ్మాస్త్రం ప్రాప్తవానసి।

తస్మాత్తవైతత్పర్యన్తే వినాశముపయాస్యతి।। 29 ।।

నిరస్తో భార్గవేణేతి కర్ణః ప్రాప్య సుయోధనమ్।

యుష్మత్సంఘర్షసౌహార్దాత్తేనాఙ్గేషు కృతః పతిః।। 30 ।।

చిత్రాఙ్గదస్య తనయాం కలిఙ్గనృపతేః పురా।

తద్బాహుబలమాశ్రిత్య జహార ధృతరాష్ట్రజః।। 31 ।।

తస్మిన్స్వయంవరే కర్ణః కుపితం రాజమణ్డలమ్।

యాతే దుర్యోధనే పూర్వమేకో దర్పదయోధయత్।। 32 ।।

జిత్వా సమస్తభూపాలాఞ్జరాసంధం యశోనిధిః।

సందేహదోలామనయన్ని యుద్ధేన బలోద్ధతః।। 33 ।।

జరాసంధో దదౌ తస్మై మాలినీం నగరీం జితః।

అన్యే చ తత్యజుర్వీరా భాగం భాగం నరేశ్వరాః।। 34 ।।

వఞ్చితః స సురేన్ద్రేణ వర్మకుణ్డలహారిణా।

శప్తః పూర్వం ద్విజేన్ద్రేణ గురుణా భార్గవేన చ।। 35 ।।

ప్రాజ్ఞయామన్త్రితః కున్త్యా గాఙ్గేయేన తిరస్కృతః।

శల్యేన తేజసః శాన్త్యై శ్రావితః పరుషా గిరః।। 36 ।।

హతః కృష్ణధియా ధీరో దివ్యాస్త్రైః శక్రజన్మనా।

అన్యథా సమరే హన్యాత్కస్తమూర్జితవిక్రమమ్।। 37 ।।

నారదేనేతి కథితే శోకార్తం ధర్మనన్దనమ్।

ఉవాచ కున్తీ ధైర్యేణ విధూయ తనయవ్యథామ్।। 38 ।।

రవిణాప్యర్థితః సంధిం బుబుధే న విధేర్వశాత్।

యుష్మద్ద్వేషీ స సతతం మయా స్వయముపేక్షితః।। 39 ।।

యాతః స సూర్యసదనం సంముఖం సమరే హతః।

మా శుచః ప్రాప్తమధునా భుఙ్క్ష్వ రాజ్యమనాకులః।। 40 ।।

న లేభే శర్మ విపులాన్కర్ణస్య కలయన్గుణాన్।

సోఽబ్రవీద్గూహనాన్మాతురజ్ఞాతోఽస్మాభిరగ్రజః।। 41 ।।

యస్మాత్తస్మాద్భవిష్యన్తి చ్ఛిన్నసత్త్వా సదా స్త్రియః।

భైక్ష్యేణ ఫలమూలైర్వా వృత్తయః సన్త్యవారితాః।। 42 ।।

తాస్త్యక్తాః కథమస్మాభిర్ఘోరః సర్వక్షయః కృతః।

లోభాద్ధర్మం పరిత్యజ్య ప్రజ్ఞాహీనైరభిక్షవత్।। 43 ।।

ధ్యాత్వాస్మాభిః కులాచారం విక్రీతా త్రిదివే గతిః।

అహో శ్వభిరివాస్మాభిర్ఘోరః సర్వక్షయః కృతః।। 44 ।।

అఙ్గక్షయావధి క్షుద్రైః కలహో విపులః కృతః।

మిత్త్రబనధువియోగోగ్రగ్రాహసంసారవారిధిమ్।। 45 ।।

సంగత్యాగప్లవో నైష తరామి వితరస్పృహః।

అర్జునః పృథివీం వీరో రక్షత్వస్మాసు గౌరవాత్।। 46 ।।

త్యజామ్యాయాసవిరసామేతాం కుత్సితజీవికామ్।

ఇత్యుక్త్వతి సంతప్తే ధర్మపుత్రే ధనంజయః।। 47 ।।

ఉవాచ కోపతామ్రాక్షః క్షణమాలోకయన్నితిమ్।

అహో ను దేవశప్తానాం దుఃఖాన్యన్తే సుఖాన్యతి।। 48 ।।

తత్సర్వేష్వపి శోచన్తి సర్వథా విధివఞ్చితాః।

హాసాయ సాధుగోష్ఠీషు సంన్యాసోఽయం తవాధునా।। 49 ।।

నష్టామర్థయమానస్య ప్రాప్తాం చ త్యజతః శ్రియమ్।

అవస్థావిపరీతేషు క్లీబకార్యేషు మజ్జతామ్।। 50 ।।

సంన్యాసో దీర్ఘసూత్రాణామాలస్యమభిధీయతే।

లజ్జాకరమతో లోకే కిమన్యత్ప్రాజ్ఞగర్హితమ్।। 51 ।।

యత్సర్వం త్యజతి క్షిప్రం నరః క్లీబ ఇవామ్బరమ్।

అపూర్వమిదమారబ్ధం భవతా వ్యసనాధికమ్।। 52 ।।

న కదాచిచ్ఛ్రుతోఽస్మాభిః కిల భిక్షాశనో నృపః।

క్రమప్రాప్తామిమాం లక్ష్మీం భజ రాజన్నవిక్రియః।। 53 ।।

ధనినామేవ ధన్యానాం యజ్ఞదానాదికాః క్రియాః।

యథా హి శోచ్యస్త్యక్తార్థో న తథా త్యక్తజీవితః।। 54 ।।
వ్యసుర్ముహూర్తం నిధనో నిర్ధనస్తు సదా మృతః।
ఇమాం వసుమతీం రాజన్మాన్ధాతృనహుషోపమః।। 55 ।।
అవాప్య వివిధైర్యజ్ఞైర్యజస్వ బహుదక్షిణైః।
ఇతి శక్రసుతేనోక్తో ధర్మసూనురభాషత।। 56 ।।
శ్రోతుమర్హసి మే పార్థ హిత్వా గ్రామ్యసుఖస్పృహామ్।
శీర్ణపర్ణలవాహారః సమః శాన్తప్రియాప్రియః।। 57 ।।
స బ్రహ్మచారీ విపినే కురఙ్గాణాం విహారిణామ్।
ధియా న చిన్తయే కించిన్మౌనీ విగలితాగ్రహః।। 58 ।।
నిరాహారో భవిష్యామి సంసారోచ్ఛిత్తయే మునిః।
ఇతి బ్రువాణం రాజానమభ్యధాన్మారుతాత్మజః।। 59 ।।
బత దేవ జడస్యేవ బుద్ధిస్తే దుర్గ్రహే దృఢా।
అఘాతయిత్వా పృథివీం కిం నైషా ధీస్త్వయా కృతాః।। 60 ।।
కిం జలాహృతయన్త్రేణ నిర్దగ్ధే నగరేఽగ్నినా।
రాజన్న పశ్చిమవయాః సర్వత్యాగీ న శోభసే।। 61 ।।
మధుమాసు ఇవాశోకః సహసా శుష్కపల్లవః।
పాప్తాం పాణపణేనాథ శ్రమేణ పృథివీమిమామ్।। 62 ।।
త్యజతస్తవ సావజ్ఞం మోహాదన్యత్కిముచ్యతే।
విధూయ విఘ్నసంమర్దమాస్థాయ స చిరాన్నిధిమ్।। 63 ।।
పదా క్షిపసి కిం రాజన్గతం న ప్రాప్యతే పునః।
తైస్తైః ప్రాణపరిత్యాగైః కాన్తమాహృత్య గత్వరామ్।। 64 ।।
మధుమత్తో యథా శేతే తథా త్వం కర్తుముద్యతః।
సంన్యాసవిప్రలబ్ధాత్మా న స్థితిం హాతుమర్హసి।। 65 ।।
ముక్తా వృక్షా న దృశ్యన్తే మోక్షశ్చేత్త్యక్తకర్మణామ్।

కిం వాన్యత్పతితాః సర్వే తదైవ వ్యసనే వయమ్।। 66 ।।

యదైవ త్వం గ్రామకామస్త్వం ధాత్రా జ్యేష్ఠః కృతోఽసి నః।

పురా వనే గ్రామకామస్త్వం గ్రామేఽద్య వనోత్సుకః।। 67 ।।

తిష్ఠత్యజ్కే న చ స్కనధే కష్టం బాల ఇవాతురః।

సత్త్వశీలాః స్వకర్మస్థా ముచ్యన్తే గృహమేధినః।। 68 ।।

వనే కురఙ్గమాతఙ్గా న తు దృష్టా దివం గతాః।

ఇత్యుక్తే భీమసేనేన పునరూచే ధనంజయః।। 69 ।।

రాజన్నస్తి గృహే మోక్షో ధన్యానాం విఘసాశినామ్।

అజాతశ్మశ్రవో బాలాః పురా బ్రాహ్మణపుత్రకాః।। 70 ।।

అకాలే శ్రితవైరాగ్యా వనమేత్య ప్రవవ్రజుః।

సంజాతకరుమస్తేషు పక్షిరూపీ పురందరః।। 71 ।।

ప్రశశంస తదభ్యాసే గృహస్థాన్విఘసాశినః।

హిరణ్మయస్య శుకనేస్తే శ్రుత్వా భాషితం ద్విజాః।। 72 ।।

ఆత్మానం మేనిరే మూర్ఖాః ప్రహృష్టా విఘసాశినమ్।

శకునిః సోఽథ తైః పృష్టో జగాద విహసన్నివ।। 73 ।।

రూక్షాః కృశా మలాదిగ్ధా విపినే కష్టవృత్తయః।

దుఃఖైకభాగినో నిత్యం న యూయం విఘసాసినః।। 74 ।।

సాయం ప్రాతర్విభజ్యాన్నం విధివద్గృహమేధినః।

భృత్యార్థిశేషం యేఽశ్నన్తి తే ధన్యా విఘసాశినః।। 75 ।।

తేషాం పుణ్యైరపర్యన్తైర్దివి లోకాః సనాతనాః।

గృహాదాశ్రమిణః సర్వే జీవన్త్యభ్రాదివ ప్రజాః।। 76 ।।

ఏవం తే బోధితా యుక్త్వా స్వగరూపేణ వజ్రిణా।

వనవాసం పరిత్యజ్య ద్విజాః స్వగృహమాయయుః।। 77 ।।

గతిజ్ఞః సర్వధర్మాణామాచార్యాణాం చ తత్త్వవిత్।

త్వమప్యేవం మహీపాల న స్థితిం త్యక్తుమర్హసి ।। 78 ।।

అర్జునేనేతి కథితే మాద్రీపుత్రావథోచతుః ।

భజ రాజ్యమనాయాసమిదముద్ధృతకణ్టకమ్ ।। 79 ।।

సామ్రాజ్యవిజయీ యజ్వా పాహి భూమిపతే ప్రజాః ।

యమాభ్యామిత్యభిహితే ప్రియా ప్రణయినీ ప్రియమ్ ।। 80 ।।

ద్రౌపదీ ధర్మతనయం బభాషే వల్గువాదినీ ।

త్వదాజ్ఞాకారిణో వీరా భ్రాతరస్త్రిదశత్విషః ।। 81 ।।

అనుత్సాహేన తే పశ్య లిఖన్త్యేతే మృషా భువమ్ ।

యదేతైర్దుష్కరం కర్మ సమరే కృతమోజసా ।। 82 ।।

తదద్య రాజ్యభాగేన సఫలం కర్తుమర్హసి ।

అధోముఖానాం శ్వసతాం నిష్ఫలారమ్భదుఃఖినామ్ ।। 83 ।।

ప్రణయైర్మానయైతేషామభినన్య పరాక్రమమ్ ।

అక్లీబచరితో రాజన్రాజ్యం నిజభుజార్జితమ్ ।। 84 ।।

భజస్వ విజయోత్థానాం న క్లీబాః సంపదాం పదమ్ ।

ఇత్యుక్తే కృష్ణయా జిష్ణుః పునర్నృపమభాషత ।। 85 ।।

లోకస్య పాలనాత్సమ్యగ్రాజానః స్వర్గగామినః ।

స్వధర్మేషు ప్రవర్తన్తే రాజదణ్డభయాత్ప్రజాః ।। 86 ।।

మిథో మత్స్య ఇవాశ్నన్తి జనా దణ్డవివర్జితాః ।

యత్ర సంనిహితో దణ్డః శ్యామో లోహితలోచనః ।। 87 ।।

తత్ర వేదైశ్చ యజ్ఞైశ్చ వర్ధన్తే ధర్మసంపదః ।

తైస్తైస్తపోభిరుచితైర్యత్ఫలం శాన్తతోజసామ్ ।। 88 ।।

తదేవ దణ్డధారస్య ధర్మభ్రాతుర్మహీభృతః ।

జనకం రాజ్యవిముఖం యియాసుం కాననం పురా ।। 89 ।।

ఉవాచ పత్నీ ప్రణయాన్మధురం ధర్మవాదినీ ।

రాజన్వనే న మోక్షో౽స్తి బన్ధో నాస్తి గృహేషు చ।। 90 ।।
స్వకర్మణి ప్రవృత్తానామపవర్గో వివేకినామ్।
అముణ్డితస్పృహా ముణ్డా బహిరన్తః కషాయిణః।। 91 ।।
దమ్భధర్మధ్వజా లోకే కథ్యన్తే ధర్మవాదిభిః।
తస్మాద్రాజ్యే౽పి భవతా వర్తమానేన సర్వదా।। 92 ।।
లభ్యః సత్యమసక్తేన సుఖినా సంస్కృతిక్షయః।
ఇత్యుక్తో మైథిలః పత్న్యా జీవన్ముక్తదశాం శ్రితః।। 93 ।।
యయావత్యక్తరాజ్యో౽పి పరమం ధామ శాశ్వతమ్।
ఫల్గుణేనేతి కథితే దేవస్థానే ప్రశంసతి।। 94 ।।
మునిః ప్రవృత్తధర్మం చ కృష్ణద్వైపాయనో౽బ్రవీత్।
ప్రజానాం పాలనం సమ్యక్స్వధర్మ స్తే మహీపతే।। 95 ।।
అరణ్యగమనం రాజ్ఞామకాలే స్థితివిప్లవః।
సిద్ధిం ప్రకృతినో(తో) యాతాః సుద్యుమ్నప్రముఖా నృపాః।। 96 ।।
తపఃక్లేశైరసంస్పృష్ట యథావద్దణ్డధారణాత్।
భ్రాతరౌ ప్రాడ్మునివరౌ శ్రుతిస్మృతివిశారదౌ।। 97 ।।
అభూతాం శఙ్ఖలిఖితావాచారనిశితవ్రతౌ।
కదాచిదాశ్రమే భ్రాతుః స్వయమాదాయ పాదపాత్।। 98 ।।
ఫలాని లిఖితో మోహాద్బుభుక్షువాన్ప్రణయాదివ।
తమభ్యేత్యాబ్రవీచ్ఛఙ్ఖో ధర్మభ్రంశభయాకులః।। 99 ।।
స్తైన్యమేతన్న జానీషే కస్మాత్పరఫలాశనమ్।
గచ్ఛ పాపం కృతం భ్రాతః స్వయం రాజ్ఞే నివేదయ।। 100 ।।
ఇత్యుక్తో లిఖిత స్తేన సుద్యుమ్నం వసుధాధిపమ్।
శ్రుత్వాచచక్షే దణ్డార్థం స స్వయం ఫలభక్షణమ్।। 101 ।।
తమభ్యధాత్క్షితిపతిర్భగవన్విపులవ్రతాః।

యూయం ప్రమాణం ధర్మాణాం శుచిర్గచ్ఛ వరాన్మమ ।। 102 ।।

ఇత్యుచ్యమానో రాజ్ఞాపి దణ్డమేవ పునః పునః।

సోఽయాచత సదాచారభ్రంశభీరుర్నరేశ్వరమ్ ।। 103 ।।

తతస్తస్య కరచ్ఛేదమాదిదేశ మహీపతిః।

ఛిన్నహస్తః స చ యయౌ ప్రహృష్టో భ్రాతురన్తికమ్ ।। 104 ।।

తద్గిరా చ పునర్ద్యాం స్నాత్వా జాతకరద్వయః।

స బభూవ తపోయోగాత్ప్రశాన్తానుశయజ్వరః ।। 105 ।।

సుద్యుమ్నోఽపి ప్రజానాథః సమ్యగ్దణ్డస్య ధారణాత్।

తపఃసముచితాంల్లోకానవాప యశసాం నిధిః ।। 106 ।।

సుద్యుమ్నోపాఖ్యానమ్ ।। 1 ।।

తస్మాత్పాలయ భూపాల క్షత్త్రధర్మే స్థితః ప్రజాః।

క్షయం కాలకృతం వీక్ష్య మా చ శోకే మనః కృథాః ।। 107 ।।

భూత్వా భూత్వా ప్రలీయన్తే కాలేన కలితాః కిల।

లోకాః కాలకలాజాలైశ్చిత్రశ్చాయం భవక్రమః ।। 108 ।।

ఉక్తం సేనజితా రాజ్ఞా పురా రాజన్వివేకినా।

దుఃఖే దృఢం మనః కుర్యాన్నర్తిశోకగదౌషధమ్ ।। 109 ।।

శోచతాం ధృతిహీనానాం న శాన్తిర్జాయతే క్వచిత్।

దుఃఖైరాయాన్తి దుఃఖాని ధనానీవ ధనైర్నృణామ్ ।। 110 ।।

దృష్ట్వా జగతి జన్తూనాం కాలే కాలే భవాభవమ్।

ఫలానామివ కాలజ్ఞః కోఽనుశోచతి తత్త్వధీః ।। 111 ।।

జనకేన పురా పృష్టో జగాద బ్రాహ్మణోఽశ్మకః।

స్వభావనశ్వరాన్భావాన్న శోచన్తి వివేకినః ।। 112 ।।

న కశ్చిద్దృశ్యతేఽత్యేతుం స్థావరేషు చరేషు చ।

శక్తో హ్యాయుషి మర్యాదాం యః కాలవిహితాం భవేత్ ।। 113 ।।

ధనమాయుః శరీరం చ జాతిస్తరుణతా తథా।

భజన్తే కాలవైచిత్ర్యాన్నానారూపవిపర్యయమ్।। 114 ।।

ఉచ్చా నీచత్వమాయాన్తి విశీర్యన్తే చ సంహతాః।

భవన్తి కిల కాలేన నిమ్నాన్యుచ్చాయవన్తి చ।। 115 ।।

హీనవంశాః కులీనత్వం ధనినశ్చ దరిద్రతామ్।

యాన్తి మూర్ఖాశ్చ వైదుష్యం దౌర్భాగ్యం సుభగాస్తథా।। 116 ।।

స్వల్పాయుషశ్చ రాజానో దరిద్రాశ్చ శతాయుషః।

జరాభగ్నాశ్చ దృశ్యన్తే రసాయనవిచక్షణాః।। 117 ।।

ధనినో వ్యాధిసంతప్తా దరిద్రాశ్చ నిరామయాః।

ఆయుర్వేదవిదో యాన్తి తరుణా ఏవ పఞ్చతామ్।। 118 ।।

మూర్ఖాః సదాచారరతాః పణ్డితా ధర్మవర్జితాః।

భవన్తి కాలవిహతైస్తైస్తైః కిల విపర్యయైః।। 119 ।।

అపి త్రైలోక్యకర్తారస్చతుర్ముఖముఖాః సురాః।

న హి కాలకటాక్షేణ లక్షితం రక్షితుం క్షమాః।। 120 ।।

శ్రీమతాం హీనవిత్తానాం ధీమతాం జడచేతసామ్।

తుల్యం నిరనురక్తో హి కాలపణ్యగృహే క్రయః।। 121 ।।

కాలానిలవిలోలానాం దేహినాం భవకాననే।

ద్రుమాణామివ జాయన్తే మిథో నిత్యం గమాగమాః।। 122 ।।

అకస్మాత్సంగతో నామ యద్యకస్మాద్వినశ్యన్తి।

శోకః కిం తత్ర జన్తూనాం సతతం హి గతాగతమ్।। 123 ।।

న వియోగేషు సంతాపః కార్యః కిల వివేకిభిః।

అభావానుభవే భావా భవే హి క్షణభఙ్గినః।। 124 ।।

అశ్మకేనేతి కథితం కథయిత్వా మునీశ్వరః।

విరరామ సమాలోక్య గాఢశోక యుధిష్ఠిరమ్।। 125 ।।

అశ్మకగీతా।। 2 ।।

అథార్జునేన ప్రణయాత్ప్రేరితః పుష్కరేక్షణః।
భగవాన్కైటభారాతిర్ధర్మసూనుభాషత।। 126 ।।
విషాదం మా వృథా రాజఞ్శరీరోచ్ఛోషణం కృథాః।
తేషాం హతానాం వీరాణాం న శోకాత్పునరాగమః।। 127 ।।
ఏకేఽద్య ప్రాతరపరే పశ్చాదన్యే పునః పరే।
సర్వే నిఃసీమ్ని సంసారే యాన్తి కః కేన శోచ్యతే।। 128 ।।
నూనమక్షయమాత్మానం మోహాత్సర్వోఽభిమన్యతే।
యత్పురఃస్థితనాశోఽపి నష్టఞ్శోచతి నశ్వరః।। 129 ।।
తే జనాస్తే ప్రభావాశ్చ తాశ్చ ప్రజ్వలితాః శ్రియః।
హేలయా కిల కాలేన ప్రాపితాః స్మృతిశేషతామ్।। 130 ।।
సృఞ్జయం నామ భూపాలం భగవానేష నారదః।
కృపయాశ్వాసయన్నూచే పుత్రశోకాకులం పురా।। 131।।
రాజన్ప్రాప్తావధిం పుత్రం యాతం కిమనుశోచసి।
సర్వం జగత్సహాస్మాభిః పర్యన్తే న భవిష్యతి।। 132 ।।
మరుత్తః పృథివీపాలః కాలేన నిధనం గతః।
యస్యాసన్భువి గీర్వాణాః సేన్ద్రా యజ్ఞసభాసదాః।। 133 ।।
వవర్ష కనకం యస్మై వత్సరం పాకశాసనః।
అభూద్బృహస్పతిభ్రాతా సంవర్తో యస్య యాజకః।। 134 ।।
సుహోత్రశ్చ మహీనాథః కథాశేషత్వమాగతః।
యో యథార్థాం వసుమతీం చక్రే కాఞ్చనవృష్టిభిః।। 135 ।।
బృహద్రథశ్చ నృపతిర్యాతోఽస్తం రథినాం వరః।
యస్య యజ్ఞే సురపతిః సోమం పీత్వా ముదం యయౌ।। 136 ।।
శిబిరౌశీనరః పృథ్వీమేకచ్ఛత్రాం శశాస యః।

స ధుర్యః సర్వదాత్తౄణాం ప్రయాతః కీర్తిశేషతామ్।। 137 ।।

సహస్రేణాశ్వమేధానాం రాజసూయశతేన చ।

ఈజే యః సోఽపి భరతః కాలేన త్రిదివం గతః।। 138 ।।

స చ దాశరాథీ రామో దశకణ్ఠకులాన్తకః।

యాతః పర్యన్తపదవీం గీయమానగుణః సురైః।। 139 ।।

భగీరథశ్చ భూపాలస్తపసా యస్ జాహ్నవీ।

అవాప శంకరశిరః స కాలస్యేచ్ఛయా గతః।। 140 ।।

సోఽపి స్మృతిదశాం ప్రాప్తో దిలీపః పృథివీపతిః।

యూపే హిరణ్మయే యస్య ననృతుస్త్రిదివౌకసః।। 141 ।।

అయోనిజశ్చ మాంధాతా స సర్వవిజయీ నృపః।

గతః శక్రాదయో దేవా యస్యాసన్నాన్తవిక్రమే।। 142 ।।

యయాతిరపి కాలేన క్ష్మాపాలః ప్రలయం గతః।

దేవాసురరణే వీరో యో జఘానామరద్విషః।। 143 ।।

యశః శరీరమవిశతోఽమ్బరీషశ్చ పార్థివః।

యస్య శాసనమమ్లానం నృపా మాల్యమివావహన్।। 144 ।।

శశబిన్దుర్నరపతిః సోఽప్యన్తపదమాశ్రితః।

అభూత్కోటిశతం యస్య పుత్రాణాం శక్రవర్చసామ్।। 145 ।।

గతో గయశ్చ నృపతిర్యః కాఞ్చనమయీం మహీమ్।

ప్రదదౌ యస్య సంఖ్యాం చ యజ్ఞానాం న ప్రచక్షతే।। 146 ।।

ప్రయాతో రన్తిదేవశ్చ యజ్ఞేషు పశుచర్మభిః।

స్రుతైః ప్రవర్తితా తేన పుణ్యా చర్మణ్వతీ నదీ।। 147 ।।

అతీతః స చ భూపాలః సగరో యేన సాగరాః।

షష్ట్యా పుత్రసహస్రాణాం కృతాస్తురగరక్షిణామ్।। 148 ।।

వైన్యశ్చ యో ధనుష్కోట్యా పర్వతాన్కరోత్పృథక్।

సోఽపి శక్రాధిపో రాజా ప్రియం తత్యాజ విగ్రహమ్ ॥ 149 ॥
ఏతే చాన్యే చ భూపాలాః కాలేన కవలీకృతాః।
మా శచస్తవ మద్వాక్యాత్పుత్రః సృఞ్జయ జీవతు ॥ 150 ॥
ఇత్యుక్త్వా నారదో రాజ్ఞః కనకష్ఠీవినం సుతమ్।
తం సహస్రాయుషం చక్రే జీవయిత్వా కృపానిధిః ॥ 151 ॥

షోడశరాజకీయమ్ ॥ 3 ॥

కథం స కాఞ్చనష్ఠీవీ సృఞ్జయస్య సుతోఽభవత్।
పృష్టో ధర్మసుతేనేతి పునరుచే చతుర్భుజః ॥ 152 ॥
సృఞ్జయస్య క్షితిపతేస్తథా నారదపర్వతౌ।
దేవర్షీ తస్థతుర్గేహే మర్త్యలోకవిహారిణౌ ॥ 153 ॥
వక్తవ్యం హృద్గతం సర్వం మిథస్తావితి సంవిదమ్।
చక్రతుస్తత్ర సహితౌ ప్రీత్యా ప్రణయశాలినౌ ॥ 154 ॥
సృఞ్జయస్తత్సపర్యాయై కన్యాం లావణ్యభూషణామ్।
యథార్థనామ్నీం తనయాం సుకుమారీం సమాదిశత్ ॥ 155 ॥
బాలాం పరిచరన్తీం తాం హరిణీహారిలోచనామ్।
నిర్వర్ణయన్ననిమిషో నారదోఽభూత్స్మరాకులః ॥ 156 ॥
తం తస్య హృద్గతం భావం గూహమానస్య లజ్జయా।
స్వస్రీయః పర్వతః క్షిప్రం బుబుధే జ్ఞానచక్షుషా ॥ 157 ॥
మర్యాదాభ్రంశకుపితః స శశాపాథ మాతులమ్।
పతిర్వానరరూపోఽస్యాః సుకుమార్యా భవిష్యసి ॥ 158 ॥
ఇతి తేన రుషా శప్తః కోపాత్తమపి నారదః।
శశాపాశ్వర్గగో భూయాద్భవానితి సుతం స్వసుః ॥ 159 ॥
వితీర్ణాం సృఞ్జయేనాథ కన్యాం కాలేన నారదః।
తాం ప్రాప్యోద్వాహసమయే క్షణాచ్చాసీత్తథవిధః ॥ 160 ॥

సాపి తద్విధమాసాద్య భర్తారం నారదం సతీ।
అనన్యమనసా మేనే తం నేత్రామృతనిర్ఝరమ్॥ 161 ॥
శమయిత్వా మిథః శాపం ప్రశాన్తే మన్యువిప్లవే।
ప్రీత్యా బభూవతుః స్వస్థౌ తౌ పరిత్యజ్య విక్రియామ్॥ 162 ॥
త్యక్తవానరరూపం చ సుకుమారీ పతివ్రతా।
శఙ్కితా నారదం భేజే చిరేణ జ్ఞాతతత్కథా॥ 163 ॥
అతః శేషాం కథామేష స్వయం వదతు నారదః।
ఇత్యుక్త్వా విరతే కృష్ణే తమపృచ్ఛద్యుధిష్ఠిరః॥ 164 ॥
మునిస్తేనాబ్రవీత్పృష్టస్తథాహం పర్వతానుగః।
ఉషిత్వా సృఞ్జయగృహే పరితోషముపాగతః॥ 165 ॥
అస్మద్వరాత్తతో రాజ్ఞః సృఞ్జయస్య సుతో గతః।
యథార్థం కాఞ్చనష్ఠీవీ న సేహే తం శతక్రతుః॥ 166 ॥
తం శిశుం జాహ్నవీతీరే కేలిసక్తం యదృచ్ఛయా।
అఘాతయత్సురపతిర్వజ్రేణ వ్యాఘ్రరూపిణా॥ 167 ॥
సృఞ్జయస్తం హతం దృష్ట్వా పుత్రం రాజీవలోచనమ్।
శుశోచ విషమాయాసమూర్చ్ఛావిహ్వలమానసః॥ 168 ॥
ప్రలాపముఖరం క్ష్మాపం తం విలోక్యాహమాకులమ్।
కృపయాజీవయం తస్య స్వర్ణష్ఠీవినమాత్మజమ్॥ 169 ॥
మద్వరాత్స సహస్రాయుర్భుక్త్వా వసుమతీమిమామ్।
కాలేన యాతస్త్రిదివం స్థాయినో న హి దేహినః॥ 170 ॥

స్వర్ణష్ఠీవ్యుపాఖ్యానమ్॥ 4 ॥

నారదేనేతి కథితే వ్యాసేనాపి ముహుర్ముహుః।
బోధితో ధర్మతనయః శోకార్తః పునరబ్రవీత్॥ 171 ॥
లోభాన్ధం పతితం ధిఙ్మామస్మిన్కిల్బిషసంకటే।

భోగాశయా కృతో యేన గురుబన్ధుసుతక్షయః।। 172 ।।
పునః పునరిమాం హుత్వా వహ్నౌ పాతకినీం తనుమ్।
క్షయం యాస్యతి మన్యే నో న భీష్మవధపాతకమ్।। 173 ।।
ఇతి శోకానలక్రాన్తం విలపన్తం యుధిష్ఠిరమ్।
ఉవాచ లోకస్థితయే పరాశరసుతో మునిః।। 174 ।।
సంగ్రామజీవినాం రాజ్ఞాం ధర్మః శత్రువధః సదా।
కృత్వా కులోచితం కర్మ మా విషాదం వృథా కృథాః।। 175 ।।
కీర్తనైరనుతాపైశ్చ ప్రాయశ్చిత్తైర్మహాబలైః।
దానైస్తీర్థాభిషేకైశ్చ పాపానామస్తి నిష్కృతిః।। 176 ।।
నిజధర్మపరిత్యాగాత్త్వం తు రాజన్నకల్మషః।
యజస్వ హయమేధేన మిథ్యా యది విశఙ్కసే।। 177 ।।
ప్రజాః పాలయ విస్రబ్ధం హతనాథాశ్చ యోషితః।
నిహతారాతిపుత్రాణాం పుత్రవత్పశ్య కన్యకాః।। 178 ।।
ఇతి బ్రువాణో భగవాన్రాజ్ఞా పృష్టో మునిః పునః।
ఉవాచ సర్వపాపానాం ప్రశాన్తిం శాన్తవిప్లవః।। 179 ।।
సత్కర్మణామకరణాన్నిన్దితానాం చ సేవనాత్।
పశ్చాత్తాపమనాసాద్య ప్రాయశ్చిత్తం నరోఽర్హతి।। 180 ।।
కపాలీ ద్వాదశ సమాశ్చరన్భైక్ష్యమసంవృతః।
బ్రహ్మహత్యాభయాత్తీవ్రాద్వ్రతాన్తే ముచ్యతే నరః।। 181 ।।
ఏతత్తుల్యాని పాపాని యజ్ఞైర్విపులదక్షిణైః।
గోసహస్రప్రదానైశ్చ తరన్తి కిల దేహినః।। 182 ।।
సురాపైశ్చైర్యత పాపం పీత్వాగ్నిసదృశీం సురామ్।
వహ్నివర్ణశిఖాశాయీ ముచ్యతే గురుతల్పగః।। 183 ।।
భృగువహ్నినిపాతేన మహాప్రస్థానకేన చ।

మహీదానేన దాతౄణాం క్షీయతే గురుపాతకమ్।। 184 ।।
ప్రాయశ్చిత్తం న తు స్త్రీణాం రజసా సంవృతా హితాః।
మహౌఘేనేవ వాహిన్యో భవన్తి విమలాశయాః।। 185 ।।
భక్ష్యాభక్ష్యవిచారేణ కార్యాకార్యవిభేదతః।
విహితావిహితోదీర్ణః సూక్ష్మోఽయం ధర్మసంకరః।। 186 ।।
అభినన్ద్య నిజం రాజ్యం స్వీకృత్య ప్రకృతీస్తథా।
గచ్ఛ శాన్తనవం భీష్మం స తే ధర్మాన్ప్రవక్ష్యతి।। 187 ।।
ఇతి ద్వైపాయనేనోక్తః కృష్ణేన చ విబోధితః।
ధృతరాష్ట్రం పురస్కృత్య నగరం సానుగోఽవిశత్।। 188 ।।
పూజ్యమానః ప్రకృతిభిర్గీయమానశ్చ మాగధైః।
రాజధానీం సమాసాద్య వివేశ రుచిరాం సభామ్।। 189 ।।
ఉపస్థితాన్స్వయం తత్ర బ్రాహ్మణాన్విపులాశిషః।
అపూజయత్పురస్కృత్య ధౌమ్యం ధుర్యం పురోధసామ్।। 190 ।।

యుధిష్ఠిరనగరప్రవేశః।। 5 ।।

అత్రాన్తరే త్రిదణ్డాఙ్కస్త్రిశిఖః కపటో మునిః।
సుహృద్దుర్యోధనస్యాయాచ్చార్వాకో నామ రాక్షసః।। 191 ।।
సోఽబ్రవీద్ధర్మజం రాజన్వచ్మి త్వాం బ్రాహ్మణాజ్ఞయా।
బన్ధుమిత్త్రద్రుహః కిం తే రాజ్యేన ధ్వస్తతేజసః।। 192 ।।
ఇతి బ్రువాణే చార్వాకే విషణ్ణే చ యుధిష్ఠిరే।
బ్రాహ్మణాస్తే క్రుధావిష్టా జజ్ఞిరే జ్ఞానచక్షుషః।। 193 ।।
సఖా దుర్యోధనస్యాయం చార్వాకో నామ రాక్షసః।
ఉక్త్వేతి తం ద్విజాశ్చక్రుర్హుంకారేణైవ భస్మసాత్।। 194 ।।
తస్మిన్బ్రాహ్మణకోపేన నిర్దగ్ధే రజనీచరే।
ఉవాచ విహసఞ్శౌరిరమృతం వికిరన్నివ।। 195 ।।

అవధ్యః సర్వభూతానాం తపస్వీ వేధసో వరాత్।
ఏధో బ్రాహ్మణకోపాగ్నేర్బభూవైష నిశాచరః॥ 196 ॥
సోఽయం దిష్ట్యా హతః పాపస్తేజసా బ్రహ్మవాదినామ్।
ఇత్యుక్తవతి గోవిన్దే సభాయాముత్సవోఽభవత్॥ 197 ॥

చార్వాకనిగ్రహః॥ 6 ॥

అథాభిషేకో దివ్యేన విధినా ధర్మజన్మనః।
అవర్తత హతే వృత్రే దేవస్యేవ శతక్రతోః॥ 198 ॥
సుమేరువిపులే పీఠే పరిష్వక్తో జయశ్రియా।
ప్రదీపసంధ్యారుచిరో దివాకర ఇవాబభౌ॥ 199 ॥
ధృత్వా దైవతవత్పూర్వం ధృతరాష్ట్రం వధూసఖమ్।
నిధాయ మారుతసుతం యౌవరాజ్యే మహాభుజమ్॥ 200 ॥
విదురం మన్త్రకార్యేషు దిగ్జయేషు ధనంజయమ్।
సంజయం వ్యయచిన్తాసు నకులం సైన్యపాలనే॥ 201 ॥
ధౌమ్యం బ్రాహ్మణచిన్తాసు సహదేవం చ సంనిధౌ।
ఉచితేషు చ కార్యేషు వృద్ధామాత్యానకల్పయత్॥ 202 ॥

యుధిష్ఠిరాభిషేకః॥ 7 ॥

తతః స్తుత్వా హృషీకేశం దుర్యోధననివేశనమ్।
మహార్ఘరత్నరుచిరం దదౌ భీమాయ ధర్మజః॥ 203 ॥
వృతం దాసీసహస్రైశ్చ దుఃశాసనగృహం నృపః।
అర్జునాయ దదౌ రత్నకాఞ్చనోదారమన్దిరమ్॥ 204 ॥
అన్యేభ్యోఽపి విలభ్యైవం కౌరవావసథావలీమ్।
లబ్ధప్రశమనం చక్రే చక్రాయుధమతే స్థితః॥ 205 ॥
తతో విధాయ బన్ధూనాం రాజా శ్రాద్ధం యథావిధి।
ప్రపాకూపనిపానాఙ్కాన్స్తేభ్యో ధర్మానకల్పయత్॥ 206 ॥

అథ ప్రభాతే భూపాలః పూజయిత్వామ్బికాసుతమ్।
గాన్ధరీం స్వాం చ జననీం ప్రణమ్య రచితాఞ్జలిః।। 207 ।।
విశ్రాన్తం పుణ్డరీకాక్షం స్తితమర్జునమన్దిరే।
సానుగః ప్రయయౌ ద్రుష్టుం బ్రహ్మణమివ వాసవః।। 208 ।।
తమాసాద్య నభఃశ్యామం వ్యాప్తం కౌస్తుభకాన్తిభిః।
దినేశకిరణోదారవాసరారమ్భవిభ్రమమ్।। 209 ।।
సుమేరుకూటవికటే నిషణ్ణం కనకాసనే।
తత్కాన్తివలయేనేవ సంవీతం పీతవాససా।। 210 ।।
ధ్యాయన్తం కిమపి ప్రహ్వో జగాద జగతీపతిః।
తద్దర్శనానన్దసుధాం దన్తకాన్త్యా కిరన్నివ।। 211 ।।
సుఖేన కచ్చిద్భగవన్వ్యతీతా తవ శర్వరీ।
త్వద్యోగనిద్రాసరసీవిలాస్రమరావలీ।। 212 ।।
ఇత్యుక్తః కమలాకాన్తః కిమపి ధ్యానమాస్థితః।
న జగాద యదా కించిత్తదా రాజావదత్పునః।। 213 ।।
అహో న సర్వభూతాత్మన్ధ్యేయస్త్వం తత్త్వదర్శినామ్।
విమలం ధ్యానమాలమ్బ్య విస్మయం విదధాసి నః।। 214 ।।
కుశలం జగతాం కచ్చిదితి వాదిని భూపతౌ।
ఈషదున్మీల్య నయనే విశ్వరూపీ తమభ్యధాత్।। 215 ।।
శరశయ్యాగతో భీష్మః ప్రవృత్తః స్తోతుమద్య మామ్।
తమహం మనసా యాతో మాన్యం సర్వమనీషిణామ్।। 216 ।।
స మే బహుమతః శ్రీమాన్యోగినం చిన్తయామి తమ్।
యే మాం స్మరన్తి సతతం దేహత్యాగే స్మరామి తాన్।। 217 ।।
ఉత్తరాశాప్రణయితాం యాతః ప్రాయో దివాకరః।
దేవవ్రతస్య కాలేఽయం ముముక్షోర్దేహముక్తయే।। 218 ।।

శ్రుత్వైతద్ధర్మతనయః ప్రణయావర్తితాఞ్జలిః।
ఉవాచ భగవన్భీష్మస్త్వత్సందర్శనమర్హతి।। 219 ।।
తదేహి సర్వే గచ్ఛామస్తం ద్రుష్టుం తేజసాం నిధిమ్।
అశేషసంశయచ్ఛేత్తా స మే జ్ఞానం ప్రవక్ష్యతి।। 220 ।।
ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన సహితః ఫల్గుణేన చ।
భీమసాత్యకిముఖ్యైశ్చ ప్రతస్థే స్యన్దనే హరిః।। 221 ।।
అస్మిన్నవసరే భీష్మః సర్వైర్మునిగణైర్వృతః।
తుష్టావ ప్రయతో ధ్యాత్వా విష్ణుం జిష్ణుం జగద్ధిపామ్।। 222 ।।
సంసారమరుసంతాపనిర్వాణసురశాఖినే।
మోహస్తమ్భేరమఘటాహరయే హరయే నమః।। 223 ।।
స్ఫురత్సంవిన్మణిశిఖాం చిత్తప్రాఙ్గనచన్ద్రికామ్।
ప్రపద్యే భగవద్భక్తిమానన్దోద్యానవాహినీమ్।। 224 ।।
ఫుల్లోల్లసత్సముత్సాహశక్తివ్యాప్తజగత్త్రయామ్।
యా పూర్వకోటిర్భావానాం సత్తాం తాం వైష్ణవీం నమః।। 225 ।।
పవనాఘట్టితామ్భోజవనపర్యన్తలమ్బినామ్।
జలానామివ జన్తూనాం స్థైర్యమేకో హరిః స్మృతః।। 226 ।।
నమః సూర్యాత్మనే తస్మై సంవిత్కిరణశాలినే।
హృత్కుశేశయకోశశ్రీసమున్మేషవిధాయినే।। 227 ।।
నమస్తస్మై యమీక్షన్తే తమసాం మహసాం తథా।। 228 ।।
యజ్ఞాయ యజ్ఞహవిషే యజ్ఞసోమమయాత్మనే।
నమః సరస్వతీవాహహంసాయాఖిలరూపిణే।। 229 ।।
సత్యాయ ధర్మనిధయే క్షేత్రజ్ఞాయామృతాత్మనే।
సాంఖ్యయోగప్రతిష్ఠాయ నమో మోక్షైకహేతవే।। 230 ।।
ఘోరాయ మాయానిధయే సహస్రశిరసే నమః।

యోగనిద్రాత్మనే నాభిపద్మోద్భూతజగత్స్రుజే।। 231 ।।
నమః సలిలరూపాయ కారణాయ జగత్స్థితౌ।
దుష్టకాలాయ వలినే జీవాయ పవనాత్మనే।। 232 ।।
కాలాయ ధామ్నే వర్ణానాం సర్వలోకమయాత్మనే।
లోకప్రాణాయ భూతానాం నమో విశ్వాయ వేధసే।। 233 ।।
తృప్తాయ సింహవపుషే దైత్యసంహారకారిణే।
వీర్యాయానన్తమహసే జగద్భారభృతే నమః।। 234 ।।
సంసారకర్త్రే మోహాయ జ్ఞానాయ తిమిరచ్ఛిదే।
అచిత్యధామ్నే గుహ్యాయ రుద్రాయ జటినే నమః।। 235 ।।
శాన్తాయ శాన్తకల్లోలకైవల్యపదశాయినే।
సర్వభావాతిరిక్తాయ నమః సర్వమయాత్మనే।। 236 ।।
ఇన్దీవరవనశ్యాసమే స్ఫురత్కిఞ్జల్కవిభ్రమే।
బిభ్రాణం వాససీ విష్ణుం నౌమి నేత్రరసాయనమ్।। 237 ।।
ఇత్యుక్త్వా నిర్భరానన్దః ప్రణమ్య మనసా హరిమ్।
దధ్యౌ శాన్తనవః సాస్త్రైః స్తూయమానో మహర్షిభిః।। 238 ।।
అథ పాణ్డుసుతైః సార్ధం రథైర్గమ్భీరనాదిభిః।
ఆయయౌ సాత్యకిసఖః సంజయాద్యైశ్చ కేశవః।। 239 ।।
ఆయాత్కృష్ణః కురుక్షేత్రం తాన్పశ్యన్భార్గవహ్రదాన్।
యుధిష్ఠిరాయాకథయద్ధర్మ్యం రామపరాక్రమమ్।। 240 ।।
తతః సురసరిత్సూనుం దదర్శ శరశాయినమ్।
సానుగః శౌరిరభ్యేత్య స్వాంశుజాలైరివావృతమ్।। 241 ।।
తరుణార్కోపమాపాత్రం వృద్ధం వృద్ధేన తేజసా।
రుద్ధం సింహమివ స్ఫారశరకాఞ్చనపఞ్జరే।। 242 ।।
అవరుహ్య రథాత్కృష్ణః సానుగశ్చ యుధిష్ఠిరః।

ప్రణమ్యోపావిశన్సర్వే ప్రశంసన్తః పితామహమ్ ।। 243 ।।

తతోఽబ్రవీచ్ఛాన్తనవం శరశ్రేణీవృథాకులమ్ ।

సాదరం పుణ్డరీకాక్షో దృశా నిర్వాపయన్నివష ।। 244 ।।

కఞ్చిత్తే విమలం జ్ఞానం పరమం బ్రహ్మదర్శనమ్ ।

వజ్రాగ్రదారుణశరస్యూతస్య న విలుప్యతే ।। 245 ।।

నిధానం గుణరత్నానాం శేఖరం శౌర్యశాలినామ్ ।

ధన్యతా మానినీ మన్యే వహతి త్వాం వసుంధరా ।। 246 ।।

గాఢానుశయసంతప్తస్త్వయి వీర శరార్దితే ।

వ్యథితో ధర్మతనయో న క్వాపి లభతే ధృతిమ్ ।। 247 ।।

సర్వజ్ఞ ధర్మానఖిలాన్కథయాస్మై గిరా మమ ।

ప్రసన్నకరణజ్ఞానపటుర్భవ గతవ్యథః ।। 248 ।।

క్షీరోదశాయీ భగవానిత్యుక్త్వా గరుడధ్వజః ।

కరామృతకరాలుప్తవ్యథం చక్రే సురవ్రతమ్ ।। 249 ।।

అథాపతత్పుష్పవృష్టిర్మూర్ధ్ని గాఙ్గేయకృష్ణయోః ।

వ్యాసనారదముఖ్యాశ్చ ప్రశశంసుః స్మయేన తౌ ।। 250 ।।

శ్వో వక్తాస్మ్యఖిలాన్ధర్మానిత్యుక్తేఽథ జనార్దనః ।

జాహ్నవీసుతమామన్త్ర్య ప్రతస్థే పాణ్డవైః సహ ।। 251 ।।

ఉషిత్వా రజనీం శౌరిః పార్థాశ్చ నిజవేశ్మని ।

రథైః శాన్తనవం ద్రుష్టుం ప్రాతః సర్వే సమాయయుః ।। 252 ।।

తే విహాయ రథాంస్తూర్ణం ప్రణిపత్య పితామహమ్ ।

పరివార్యోపవివిశుః సేవ్యమానం మహర్షిభిః ।। 253 ।।

తతః పృష్టో హరిర్భీష్మం శాన్తవ్యథమనామయమ్ ।

ఉవాచ కథ్యతాం దివ్యన్స్వధర్మాన్ధర్మసూనవే ।। 254 ।।

భవత్ప్రసాదాత్స్వర్థోఽహం వక్ష్యామి తవ శాసనాత్ ।

కిం తు పృచ్ఛతు మాం రాజా ధర్మనిష్ఠో యుధిష్ఠిరః।। 255 ।।
వృత్తే క్షత్రోచితే కార్యే న లజ్జా కర్తుమర్హతి।
ఉక్తే పితామహేనేతి కృష్ణవాక్యాద్యుధిష్ఠిరః।। 256 ।।
అభ్యేత్య భీష్మచరణౌ వవన్దే హ్రీనతాననః।
స తేన మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ పృచ్ఛ మామితి చోదితః।। 257 ।।
ప్రజానాం పాలనే ధర్మం పూర్వం పప్రచ్ఛ ధర్మజః।
తతో జగాద గాఙ్గేయః ప్రణమ్య మనసా హరిమ్।। 258 ।।
శృణు పుత్ర యథా రాజ్యే విరాజన్తే నరేశ్వరాః।
పరమం సంశయస్థానమాధిపత్యం ప్రమాదినామ్।। 259 ।।
అతికఙ్కణకేయూరహారం రాజ్ఞాం విభూషణమ్।
నిత్యం ద్విజాతిమాన్యత్వం ప్రజాపాలనరఞ్జనమ్।। 260 ।।
పరమం దైవతం విప్రా నిగ్రహానుగ్రహాయ చ।
రాజ్ఞాం శ్రియో హి తద్వాక్యాద్భవన్తి న భవన్తి చ।। 261 ।।
జాతం బ్రాహ్మణతః క్షత్త్రం సలిలాచ్చ హుతాశనః।
శస్త్రం తథాశ్మతో యాని క్షత(య)మేతే స్వజన్మసు।। 262 ।।
రాజవృత్తిరియం పూర్వా యన్న తీవ్రం న మార్దవమ్।
రూఢిర్విషామృతస్ఫారైర్భీమః సేవ్యశ్చ సాగరః।। 263 ।।
హితైర్మాన్యైశ్చ రక్ష్యన్తే భృత్యైర్నృపతిసంపదః।
తానేవ నాభిమన్యన్తే రాజానో హి నిరఙ్కుశాః।। 264 ।।
సునయో రాజవృత్తీనాం వినయో గుణసంపదామ్।
లావణ్యమివ నారీణాం విభూషణమకృత్రిమమ్।। 265 ।।
స నృపః కమలాకేలిధామకర్ణాబ్జషట్పదః।
పిశునైర్నాభిమన్యన్తే యస్మిన్నసంభృతవృత్తయః।। 266 ।।
సిద్ధయే సంయతధియాం సన్మన్త్రబలశాలినామ్।

సమస్తచిత్తగ్రహణం యోగినామివ భూభుజామ్।। 267 ।।
మృదుం బాలమివాధైర్యం వినోదరసికం సదా।
రాజానం హాస్యసంపన్నం మన్యన్తే సేవకాస్తృణమ్।। 268 ।।
నర్మసాచివ్యమాప్తాస్తే భూపతేర్లఘుచేతసః।
తాం తాముత్క్రమ్య మర్యాదాం వర్తన్తే కామచారిణః।। 269 ।।
రాజస్త్రీసంగమం యాన్తి రాజతుల్యవిభూషణాః।
సుషిరం కుర్వతే రాజ్యం స్వాం స్వనిం మూషికా ఇవ।। 270 ।।
హయం రథం గజం వాసో రాజయోగ్యం తథాసనమ్।
ఆరుహ్య రాజ్ఞా స్పర్ధన్తే విస్మరన్తి చ భృత్యతామ్।। 271 ।।
బహు దత్తం న మన్యన్తే యాచన్తే దుర్లభాన్యపి।
నిన్దన్తి స్వాభిచరితం బహిర్మన్త్రం కిరన్తి చ।। 272 ।।
రాజదేయం హరన్తశ్చ లజ్జన్తే నిజకర్మసు।
ప్రథయన్తి చ మిథ్యైవ లోకే భూపాలవశ్యతామ్।। 273 ।।
స్వామినా కేలిసక్తేన శనకైర్మర్మదర్శినః।
కిమన్యత్తేఽశలధియా ఖేలన్తే రాజవల్లభాః।। 274 ।।
మన్త్రైర్భూతాని శామ్యన్తి దానైర్మృత్యుర్నివర్తతే।
ప్రజానాం దలనే సక్తా న తు తే రాజసంమతాః।। 275 ।।
సుసహాయః స్థిరారమ్భో గూఢమన్త్రః సదోద్యతః।
ప్రజాహితోఽప్రమత్తశ్చ రాజా రాజ్యే విరాజతే।। 276 ।।
కో హి పశ్యేదిమం లోకం గాఢేన తమసా వృతమ్।
రాజ్ఞః శశాఙ్కయశసః ప్రతాపో యది న స్ఫురేత్।। 277 ।।
అవశ్యమేకచరణో ధర్మోఽస్మిన్కలికర్దమే।
ప్రస్ఖలేద్భూమిపాలానాం వినా దణ్డావలమ్బనమ్।। 278 ।।
అరాజకే పురా లోకే ప్రవృత్తే ధర్మవిప్లవే।

సురార్థితేన విధినా నయోపాయే ప్రవర్తతే।। 279 ।।

చతుర్వర్గఫలే శాస్త్రే భాగైరాత్తే మునీశ్వరైః।

అసృజన్మానసం జిష్ణుం తుములం విరజం సుతమ్।। 280 ।।

స నియుక్తో భగవతా ప్రజానాం పరిపాలనే।

తచ్చాసనమనాదృత్య సంన్యాసవిరతోఽభవత్।। 281 ।।

కీర్త్యమానోఽపి తత్పుత్రస్తథైవ తపసే గతః।

తత్సుతః కర్దమాఖ్యశ్చ విరక్తః కాననం యయౌ।। 282 ।।

అనఙ్గనామ్నస్తత్సూనోస్తనయోఽతిబలస్తతః।

రాజాభూన్మృత్యుతనయాం మునీనాం ప్రాప యః ప్రియామ్।। 283 ।।

వేనం నామ సుతం తస్యాం సంప్రాప్య తపసే యయౌ।

తతః క్రూరోఽభవద్రాజా వేనః కోపవిషోల్బణః।। 284 ।।

మునయో మన్త్రపూతైస్తం జఘ్నుర్వజ్రశితైః కుశైః।

తస్యోరుం దక్షిణం మన్త్రైస్తే నిర్మథ్య మహర్షయః।। 285 ।।

హ్రస్వం దేహం తదుద్భూతం దదృశుర్వికృతం నరమ్।

స తైరుక్తో నిషీదేతి నిషాదజనకోఽభవత్।। 286 ।।

వేనస్య దక్షిణం పాణిం నిర్మథ్య మునయః పునః।

అపశ్యన్వైన్యముదితం సాయుధం శక్రవిక్రమమ్।। 287 ।।

స దణ్డనీతిమాసాద్య శశాస మునిశాసనాత్।

ప్రాప్తాం రత్నప్రదాం సాక్షాత్పృథ్వీం సగిరిసాగరామ్।। 288 ।।

తమావివేశ భగవాంల్లోకపాలసఖో హరిః।

నరదేవా ఇతి ఖ్యాతాస్తతః ప్రభృతి భూమిపాః।। 289 ।।

రాజమానగుణే తస్మిన్రాజని క్ష్మాం ప్రశాసతి।

స్వధర్మనిరతాస్తస్థుః సమ్యగ్దణ్డభయాత్ప్రజాః।। 290 ।।

తేనేయం విహితా రాజ్ఞాం స్థితయే దణ్డధారతా।

యథా లోకాః ప్రకాశన్తే న సూర్యేణ న చేన్దునా।। 291 ।।

రాజోత్పత్తిః।। 8 ।।

సమ్యగ్వ్యవసితే త్రాతుం రాజ్ఞి ధర్మపరే ప్రజాః।
స్థితయో న విలుప్యన్తే చాతుర్వర్ణ్యవిభాగజాః।। 292 ।।
యథావిధిప్రయాతానామాశ్రమాదాశ్రమాన్తరమ్।
చాతురాశ్రమ్యవిహితా సిద్ధిర్విఘ్నైర్న హన్యతే।। 293 ।।
మాంధాతుర్నృపతేః పూర్వం యజ్ఞదర్శనకాఙ్క్షిణః।
శక్రరూపధరో విష్ణుర్భగవాన్స్వయమాయయౌ।। 294 ।।
పృష్టో జిజ్ఞాసయా తేన స రాజా ప్రణిపత్య తమ్।
ఉవాచ సర్వధర్మాణాం ప్రతిష్ఠిః రాజశాన్తయే।। 295 ।।
రాజనీత్యా ప్రవర్తన్తే ఖకర్మసు సదా ప్రజాః।
శ్రుతిస్మృతిసదాచారే కారణం రాజవృత్తయః।। 296 ।।
త్రాతా ధర్మగతస్యాస్య యస్మాత్కిల నరేశ్వరః।
గౌరవాదాత్మతుల్యం తం స్వధర్మస్థమమన్యత।। 297 ।।
పితా ప్రజానాం నృపతిర్జగత్సీదత్యరాజకమ్।
వస్తవ్యం మ్లేచ్ఛమధ్యేఽపి సాధుభిర్న త్వరాజకే।। 298 ।।
దుర్బలం ఘ్నన్తి బలినః సేవన్తే చ పరస్త్రియః।
మాంసం మిథశ్చ ఖాదన్తే రాష్ట్రే రాజవివర్జితే।। 299 ।।
అరాజకాః ప్రజాః పూర్వం నిమగ్నాః స్థితివిప్లవే।
చక్రిరే రాజభాగార్థం మనుం నిమగ్నాః స్థితివిప్లవే।
చక్రిరే రాజభాగార్థం మనుం వైవస్వతం నృపమ్।। 300 ।।
రాజ్ఞా సుమనసా పూర్వం కౌసల్యేన బృహస్పతిః।
పృష్టో బభాషే లోకానాం దణ్డధారం పరాయణమ్।। 301 ।।
నారాజకేషు రాష్ట్రేషు హవ్యం వహతి పావకః।

న చ ధర్మాః ప్రవర్తన్తే న చ వర్షతి వాసవః।। 302 ।।
కుతో ధనం కుతో దారాః శరీరం చ కుతో నృణామ్।
సర్వదేవమయస్త్రాతా యావన్న వసుధాధిపః।। 303 ।।
సర్వావలోకనే సూర్యః పాపానాం నిగ్రహే యమః।
కుబేరో భరణే రాజా ప్రాయశ్చిత్తేషు పావకః।। 304 ।।
ఆచ్ఛేత్తా రాజవిత్తానాం హన్తా మర్షయితాపి వా।
సర్వే ప్రయాన్తి నరకం యథా బ్రహ్మస్వహరిమః।। 305 ।।
యజ్వనాం ధర్మశీలానాం వైరాగ్యన్యస్తకర్మణామ్।
తుల్యమాప్నోతి భూపాలః ఫలం లోకానుపాలనాత్।। 306 ।।
ఇతి దేవగురోర్వాక్యం నిశమ్య స మహీపతిః।
చిరం ప్రజాః స్వధర్మస్థాః పాలయిత్వా దివం యయౌ।। 307 ।।
కోశేదుర్గబలాదీనాం క్షయం శత్రుషు(ష్వ)నిర్దిశన్।
అప్రమత్తః సద రాజా కుర్యాత్సంశ్రయమాత్మనః।। 308 ।।
సర్వతో గుప్తమన్త్రాణాం గూఢప్రణిధిచక్షుషామ్।
స్వస్థప్రకృతిసారాణాం రాజ్ఞాం లక్ష్మీరనశ్వరా।। 309 ।।
సేవేత ధర్మానద్వేషస్త్యజేత్ప్రీతిమదారుణః।
అకర్కశో లభేతార్థాన్కామీ స్యాదమదోద్ధతః।। 310 ।।
ప్రియం వదేదదైన్యశ్చ విక్రాన్తశ్చావికత్థనః।
దయాదానమకామశ్చ పటుః స్యాదకటుర్గిరామ్।। 311 ।।
మైత్రః స్యాదఖలాసఙ్గీ యుధ్యేత న తు బన్ధుభిః।
విద్ధ్యేత శత్రున్నానాస్త్రైః కుర్యాత్సర్వమహింసకః।। 312 ।।
జ్ఞానం దిశేన్న చాసత్సు గుణాఞ్శ్లాఘేత నాత్మనః।
హరేదర్థాన్న సాధుభ్యః సంశ్రయేత న దుర్జనమ్।। 313 ।।
దణ్డయేన్నావిచారేణ మన్త్రసేన్న న సంసది।

పూరయేన్న కదర్యాంస్తు విశ్వసేన్న చ వైరిషు।। 314 ।।
రక్షేద్ధారాన్నహీర్ష్యాలుః కలావాన్స్యాదవఞ్చకః।
భజేన కాన్తా నాత్యన్తమద్యాత్స్వాధు న చాహితమ్।। 315 ।।
సేవేతార్చ్యాన్న తు స్తబ్ధో భవేచ్ఛిష్యో న మాయయా।
యజేత దేవాన్నో దమ్భాదిచ్ఛేద్భూతిమనిన్దితామ్।। 316 ।।
ప్రీతిం భజేన్నాతినయో దక్షశ్చారభసో భవేత్।
ఆశాం సృజేన్న విఫలాం విభజేత న విష్ఠురమ్।। 317 ।।
ప్రహర్తా స్తాన్న సర్వత్ర హన్యాచ్ఛత్రూన్నశేషకృత్।
ప్రకుప్యేన్న త్వదోషేభ్యః పేశలః స్యాన్న శత్రుషు।। 318 ।।
ఏతైర్యుక్తాః కిల గుణైః పార్థివాః పృథువంశజాః।
యశఃశుభ్రా ప్రయాన్త్యేవ సతతం హారతాం శ్రియః।। 319 ।।

గుణషట్త్రింత్రశకాః।। 9 ।।

బ్రాహ్మణాః సర్వదా రాజ్ఞా మూర్ధ్ని కార్యా బుభూషతా।
బ్రాహ్మేణ తేజసా యుక్తం బలం క్షాత్రం హి దుఃసహమ్।। 320 ।।
ఐడేన భూభుజా పృష్టః పురా ప్రోవాచ మారుతః।
బ్రాహ్మణానామియం పృథ్వీ ధనం వా జాతు రక్షితమ్।। 321 ।।
అనివేద్య మహీం తస్మాద్విప్రేభ్యః పృథివీపతిః।
స్వయమప్యర్జితం వీరో న కామాద్భోక్తుమర్హతి।। 322 ।।
పురోధసా బ్రాహ్మణేన సంయుక్తః శ్రేయసాం నృపః।
జేతా భవతి శత్రూణాం సర్వలోకాభయంకరః।। 323 ।।
ముచుకున్దః పురా రాజా విజిత్య సకలా దిశః।
యయౌ వయస్యం రుద్రస్య కుబేరం జేతుమోజసా।। 324 ।।
తతః ప్రవృత్తే సమరే గుహ్యకా బలవత్తరాః।
పృథునా ముచుకున్దస్య తేజసా చ క్షయం యయుః।

క్షణాదలక్ష్యమన్త్రస్య వీరాస్తే యక్షరాక్షసాః।। 325 ।।
తతః ప్రాప్తాః కుబేరేణ దత్తాం వసుమతీం నృపః।
త్యక్త్వా పరాక్రమేణైవ స జగ్రాహ బలోత్కటః।। 326 ।।
ఇతి రాజబలం బ్రహ్మబాలానుప్రాణితం సదా।
అభగ్నప్రణయాం ధత్తే త్రైలోక్యవిజయశ్రియమ్।। 327 ।।

ముచుకున్దోపాఖ్యానమ్।। 10 ।।

బ్రాహ్మణాన్ప్రతః కృత్వా ప్రజా ధర్మేణ పాలయేత్।
చతుర్భాగహరో రాజా ప్రజానాం పుణ్యపాపయోః।। 328 ।।
తస్య సంవృతమన్త్రస్య ప్రజాకార్యాణి పశ్యతః।
వదాన్యస్యానృశంసస్య క్వచిద్ధర్మో న లుప్యతే।। 329 ।।
విప్రాః పూజ్యాః సదా రాజ్ఞా యథోక్తాచారవర్తినః।
శూద్రవత్క్రూరకర్మార్థా దణ్డ్యాస్త్వాచారవర్జితాః।। 330 ।।
పురా కేకయభూపాలో గృహీతో రక్షసా వనే।
ఆశ్వాసయన్నిజం చేతో జగాద ధృతిసాగరః।
న భేతవ్యం త్వయా చిత్త రాష్ట్రే మే నాస్తి విప్లవః।। 331 ।।
నాయజ్వా న వికర్మస్థో న పాపీ న కులచ్యుతః।
విద్యతే నగరే కశ్చిత్క్షత్త్రధర్మే స్థితస్య మే।। 332 ।।
ఇతి బ్రువాణం నృపతిం స తత్యాజ నిశాచరః।
సత్యశీలాః స్వధర్మస్థా లభన్తే న పరాభవమ్।। 333 ।।
విశ్వసేన్న చ సర్వత్ర న చ శఙ్కేత పార్థివః।
విశ్వాసీ చాతిశఙ్కీ చ సర్వథా విపదాం పదమ్।। 334 ।।
ఆప్తేష్వపి న విశ్వాసః కర్తవ్యః కిల భూభుజా।
న శరీరాణి చేతాంసి స్థిరాణి న హి దేహినామ్।। 335 ।।
తస్మాత్కోశశ్చ మన్త్రశ్చ రక్షణీయః ప్రయత్నతః।

కాలే కాలే స్వయం రాజ్ఞా ద్రష్టవ్యశ్చాప్రమాదినా।। 336 ।।

పురా బభాషే భగవాన్నారదం గరుడధ్వజః।

వృష్ణీనామాహ్నికం రాజ్ఞాం చిన్తాభరమహం సహే।। 337 ।।

గుణవిక్రమసంపన్నాః సాభిమానా మతా న మే।

న శృణ్వన్తి న మన్యన్తే గిరా మాం వ్యథయన్నివ।। 338 ।।

ఏతచ్ఛ్రుత్వా సురమునిః కేశవం ప్రత్యభాషత।

సత్త్వసారా వహన్త్యేవ గణకార్యం మహాశయాః।। 339 ।।

దానేన క్షమయా శక్త్యా మార్దవేనార్జవేన చ।

వశే తిష్ఠన్తి ధీరాణాం గుణబద్ధా మహాగుణాః।। 340 ।।

ఆర్జవం న తు కోశేషు ప్రశంసన్త్యర్థదర్శినః।

శ్రుత్వైతన్నారదేనోక్తం తథేతి హరిరభ్యధాత్।। 341 ।।

హరినారదసంవాదః।। 11 ।।

సర్వాత్మనా విశుద్ధేషు సచివేషు నరేశ్వరః।

చారైః సదా తదాచారం జానన్కార్యాణి నిక్షిపేత్।। 342 ।।

కోశాధ్యక్షః స్వయం రాజా పరిరక్ష్యః శుచిః సదా।

అమాత్యా న సహన్తే తం గోప్తారం కోశహారిణః।। 343 ।।

కోసలాధిపతేః పూర్వం నగరే క్షేమదర్శినః।

మునిః కాలకవృక్షే(క్షీ)యో యదృచ్ఛాభ్యాగతోఽవసత్।। 344 ।।

పఞ్జరే కాకమాదాయ సా రాజా సర్వపక్షిణామ్।

సంచరన్నుబుధే సర్వం స్వవృత్తం రాజజీవినామ్।। 345 ।।

మన్త్రస్రావమకార్యం చ కోశలోపం చ మన్త్రిణామ్।

స నివేద్య సదా రాజ్ఞే ప్రత్యక్షం సమదర్శయత్।। 346 ।।

తే సర్వే కణ్టకం మత్వా సంహత్య నృపజీవినః।

సుప్తం తం వాయసం రాత్రౌ జఘ్నుర్బాణేన నిర్జనే।। 347 ।।

కాకం నిహతమాలోక్య నృపమేత్యాబ్రవీన్మునిః।
స్వస్తి గచ్ఛామి భూపాల భయాత్త్వదనుజీవినామ్॥ 348 ॥
స తైర్మే నిహతః కాకః ప్రాహ యో మాం భవ ద్వితమ్।
కాకో నిపతితో దైవాన్మదర్థం ప్రేరితః శరః।
విభేద్య పాతయామాత్యానిత్యుక్త్వా విరరామ సః॥ 349 ॥
రాజాపి తద్గిరా కాలే శోషయిత్వా క్రమేణ తాన్।
దానేన భేదయిత్వా చ చక్రే నిష్కణ్టకాం శ్రియమ్॥ 350 ॥

కాకపఞ్జరికా॥ 12 ॥

తస్మాత్క్రమాగతం కుర్యాద్ద్రష్టారం నృపతిర్హితమ్।
భవన్తి యద్భయాత్సర్వే కాయస్థా భిన్నసంహతాః॥ 351 ॥
దాసాధిపశతస్యైకో భవేదుపరిచిన్తకః।
తత్సహస్రస్య చాధ్యక్షః సర్వం రాజ్ఞో నివేదయేత్॥ 352 ॥
ఘోషం గ్రామం పురం రాష్ట్రం భక్షయన్త్యధికారిణః।
క్రియన్తే యది న ప్రాజ్ఞైరుపర్యుపరి చిన్తకాః।
మలోపదానేనార్థాశ్చ తీవ్రపాకానివారిణః॥ 353 ॥
శీత్కారకమలోత్కారవిపర్యస్తలిపిక్రమైః।
క ఏషాం భృతభస్త్రాణాం చౌర్యస్యోద్భాసనే క్షమః॥ 354 ॥
తేషాం లుణ్ఠకవృత్తీనాం జృమ్భారమ్భమృజా జుషామ్।
నగరాణ్యేవ చులకం గలగర్తగలద్గిరామ్॥ 355 ॥
తైర్ఘట్యమానాం పృథివీం రక్షేద్వేతాలచేష్టితైః।
యేషాం నరకపాకోగ్రపర్యన్తే విషమా స్థితిః॥ 356 ॥
యౌవనాశ్వం నరపతిం ప్రాగుతథ్యోఽవదన్మునిః।
పృథివీపాలనే రాజన్కురు కణ్టకశోధనమ్॥ 357 ॥
అనాథాన్దుర్బలాన్రక్షేత్కృపణాంశ్చానులేపయేత్।

రాజ్ఞాం హి కృపణాక్రన్దైర్మూలాన్నశ్యన్తి సంపదః।। 358 ।।
అర్థోఽప్యనర్థతాం యాతి భూభుజాం జనపీడనాత్।
జనాపవాదపరశుం సహతే శ్రీలతా కథమ్।। 359 ।।
వదాన్యః సభ్యవాన్వీరః కృతజ్ఞః సత్యవాక్పటుః।
అభిజాతో భవత్యేవ ప్రజానాం సుకృతైర్నృపః।। 360 ।।
ఉతథ్యేనేతి కథితే మాంధాతా పృథివీపతిః।
తథా శశాస యశసా యథా జీవన్నివ స్థితః।। 361 ।।

ఉతథ్యగీతాః।। 13 ।।

ఉవాచ కోసలాధీశం వామదేవః పురా మునిః।
ధర్మలోపేన భూపానాం క్షీయన్తే సహసా శ్రియః।। 362 ।।
సుహృద్భిః ప్రణయక్రీతైర్మానక్రీతైర్మనీషిభిః।
ధనక్రీతైస్తథా భృత్యైర్ధార్యతే శ్రీర్మహీభుజా।। 363 ।।
శృణోతి కరుణాక్రన్దం శ్రుత్వా చ త్రాయతే భయత్।
నావిచార్య సృజేద్దణ్డం యః స సర్వప్రియో నృపః।। 364 ।।
నాతః పరతరం కించిద్రాజ్ఞః కిల్బిషకారణమ్।
ప్రజా విరక్తతాం యాన్తి యత్కుభర్తురివాబలాః।। 365 ।।
ఇత్యుక్తం వామదేవేన శ్రుత్వా స వసుధాధిపః।
వర్తమానః స్వధర్మేణ ప్రజానామభవత్ప్రియః।। 366 ।।

వామదేవగీతాః।। 14 ।।

విషమస్థైరసంనద్ధైః క్షీణసైన్యైర్భయార్దితైః।
న యుధ్యతే క్షత్రియో యః స ధర్మవిజయీ నృపః।। 367 ।।
తథా మన్యే న శోచ్యః శ్వా మృతో విణ్మూత్రకర్దమే।
నిహతః స్వజనస్యాగ్రే క్షత్రియః శయనే యథా।। 368 ।।
పరైర్విదారితే సైన్యే హతే భృత్యజనే పురః।

యే స్వయం క్షేమిణో యాన్తి ధిక్తాన్క్షత్రియపాంసనాన్।। 369 ।।

యస్య పృష్ఠం న పశ్యన్తి యుధ్యమానస్య శత్రవః।

స హతః స్వర్గమాసాద్య శక్రేణ స్పర్ధతే నృపః।। 370 ।।

విజిగీషమాణవృత్తమ్।। 15 ।।

అమ్బరీషః పురా రాజా యజ్వా ప్రాప్య సురాలయమ్।

సుదేవాఖ్యం చమూనాథం దదర్శాభ్యధికం శ్రియా।। 371 ।।

ఉపర్యుపరి గచ్ఛన్తం సర్వేషాం పుణ్యశాలినామ్।

తం దృష్ట్వా విస్మితః శక్రం పప్రాచ్ఛ స మహీపతిః।। 372 ।।

యథాధర్మం యథాశాస్త్రం పాలయిత్వా వసుంధరామ్।

ఇష్ట్వా దత్త్వా చ తప్త్వా చ ప్రాప్తోఽహం త్వత్పురీమిమామ్।। 373 ।।

మమ సేనాపతిరయం సుదేవః కేన కర్మణా।

ప్రభాభిరభిభూయాస్మానుచ్చైః సూర్య ఇవ స్థితః।। 374 ।।

ఇతి రాజ్ఞా సురపతిః పృష్టస్తం ప్రత్యభాషత।

శ్రృణు యేనాధికో రాజంస్త్వత్తోఽయం పృతనాపతిః।। 375 ।।

శస్త్రానలే రణమఖే రుధిరాజ్యే ధనుఃస్రవే।

కబన్ధయూపే కృతినా హుతానేన నిజా తనుః।। 376 ।।

సోఽయం విరాజతే వీరస్తేజసా కృతమణ్డలః।

నిష్కమ్పః సమరే కృత్తస్రస్తానామభయప్రదః।। 377 ।।

శ్రుత్వైతద్విస్మితో రాజా ప్రశంసన్వీరవిక్రమాన్।

విస్మితశ్చ ప్రహృష్టశ్చ మనసా తమపూజయత్।। 378 ।।

శక్రామ్బరీషసంవాదః।। 16 ।।

పృష్టః పురా సురేన్ద్రేణ రాజనీతిం బృహస్పతిః।

ఉవాచ శ్రీర్యథా రాజ్ఞాం న కరోతి తడిద్భ్రమమ్।। 379 ।।

వచసా మధురేణైవ కుర్యాన్మూలక్షయం రిపోః।

ఘోరేణ కలహేనాప్తో జఘన్యో హి జయః స్మృతః।। 380 ।।
సందేహాయోద్ధృతం శస్త్రం వాగ్యుద్ధం కణ్ఠశోషణమ్।
శత్రుం హన్యాత్ప్రియాలాపైః కురఙ్గమివ లుబ్ధకః।। 381 ।।
ప్రణమేద్దేశకాలజ్ఞో బలినం రిపుముద్యతమ్।
తమేవాపచితే కాలే హన్యాదేష నయక్రమః।। 382 ।।
సామ్నా సేవేత బలినం లుబ్ధం దానేన సాధయేత్।
భేదేన కుపితామాత్యం హీనం దణ్డేన పాతయేత్।। 383 ।।
ప్రమాదినం సహానీకం కోశదుర్గబలోచితమ్।
సర్వోపాయవిహీనం చ తూష్ణీం దణ్డేన యోజయేత్।। 384 ।।
సదా విబుధ్యేత నిజాన్విరక్తాననుజీవినః।
ఆత్మనస్తాంశ్చ గూహేత చ్ఛిద్రం యచ్చిన్తయేదరేః।। 385 ।।
న భాషతే వేపతే చ లక్షితః క్ష్మాం నిరీక్షతే।
న చతుష్పతిదానేన విరక్తహృదయో జనః।। 386 ।।
గురుణా కథితం శ్రీమాన్నిశమ్యైతత్పురందరః।
ఆత్మగుప్తః పరాన్వేషీ బభూవావహితః సదా।। 387 ।।

ఇన్ద్రబృహస్పతిసంవాదః।। 17 ।।

దైవాదవాప్తో విపదం న శోచేద్వసుధాధిపః।
అనిర్వేదేన లభ్యన్తే హారితా అపి సంపదః।। 388 ।।
మునిః కాలకవృక్షీయః క్ష్మాభుజా క్షేమదర్శినా।
విభ్రష్టేన పురా పృష్టో జగాద నయకోవిదః।। 389 ।।
విద్యుద్విలాసతరలాః సురాణామపి సంపదః।
రాజన్న నిత్యమాయుశ్చ యత్కృతే శ్రియమీహసే।। 390 ।।
తథాపి యది తే వాఞ్ఛా స్వే రాజ్యే శత్రుణా హతే।
గత్వా తమేవ సేవస్వ మౌనం కృత్వా కృతాఞ్జలిః।। 391 ।।

తావచ్చ సేవకో భూత్వా సర్వథా వ్యసనాలసమ్।
యావత్కోశే చ మిత్రే చ శనకైరుపచీయసే।। 392 ।।
ప్రవిశ్య చ మనః ప్రీత్యా ప్రియవాదీ యథా తథా।
ప్రోత్సాహనామకార్యేషు కుర్వీథా దుస్తేరష్వరేః।। 393 ।।
తతస్తం సంశయాపన్నం ద్రుతకోశం ప్రమాదినమ్।
త్తైస్తైరుపాయైర్ద్వైర్వా కుర్వీథాః క్షణసాధనమ్।। 394 ।।
ఇత్యుక్తే మునినా రాజా కుత్సితాచారకూణితః।
మానీ నైతత్కరోమీతి జగాదాభిజనోజ్జ్వలః।। 395 ।।
తస్య సత్యవతో భావముపలభ్య మునిస్తతః।
దూతో భూత్వా స్వయం సంధౌ తస్య శత్రుమయోఽజయత్।। 396 ।।
సంధాయ మునివాక్యేన వైదేహః క్షేమదర్శినా।
వితతార సుతాం తస్మై విభవం చ యథోచితమ్।। 397 ।।

కాలకవృక్షీయమ్।। 18 ।।

పాలయేత్స్వగణం రాజా పరేషాం భేదయేద్గణమ్।
సమ్యగ్వృత్తేన సత్యేన వర్తన్తే హి గణాః సదా।। 398 ।।
గణైర్విజయతే రాజా చిన్తితైః స్వభృత్తైస్తథా।
ఉపేక్షితైః సంహతైశ్చ తైరేవాశు విపద్యతే।। 399 ।।
ప్రశామ్యతి బహిః కోపో రాజ్ఞాం సామాదిభిః క్షణాత్।
గూఢస్తు వేశ్మనీవాగ్నిర్నాన్తః కోపో గణోద్భవః।। 400 ।।

గణవృత్తమ్।। 19 ।।

దైవతం పితరో యస్య ధర్మో యస్య ప్రజాహితమ్।
సమ్యగ్దణ్డో వ్రతం యస్య స రాజా యజ్వనాం వరః।। 401 ।।
న సత్యం కేవలం సత్యమనృతం న తథానృతమ్।
హితం యత్సర్వలోకస్య తత్సత్యం శేషమన్యథా।। 402 ।।

అనృతేనానృతాచారశ్చికిత్స్యః కిల భూభుజా।
సత్యేన సత్యశీలశ్చ సేవ్యో విభవమిచ్ఛతా॥ 403 ॥

సత్యానృతకమ్॥ 20 ॥

యాజినః శుద్ధసంకల్పాస్త్యాగినః పాత్రవర్షిణః।
త్రాతారః సర్వధర్మాణం కర్తారః పుణ్యకర్మణామ్॥ 404 ॥
శ్రోతారః సాధువచసాం భేత్తారో ధనహారిణామ్।
తరన్తి ఘోరదుర్గాణి పరత్రేహ చ భూమిపాః॥ 405 ॥
సదాచారాస్తపోయుక్తాః ప్రశాన్తాః సత్యవాదినః।
సంతరన్తి చ దుర్గాణి నారాయణపరాయణాః॥ 406 ॥

దుర్గాతితరణమ్॥ 21 ॥

అసౌమ్యాః సౌమ్యచరితా మృదవః క్రూరకారిణః।
భవన్తి పురుషా లోకే తాంశ్చ బుధ్యేత భూమిపః॥ 407 ॥
పురా బభూవ భూపాలః ప్రేరకః పూరికాపతిః।
దారుమః పురుషః క్షుద్రః పిశితాశనచేష్టితః॥ 408 ॥
కాలేన పఞ్చతాం యాతః స చ ప్రాప్తః శృగాలతామ్।
జన్మాన్తరకృతైః పుణ్యైర్జాతం సస్మార దుఃఖితః॥ 409 ॥
ఆపన్నః కుత్సితం సర్గం నిర్వేదాచ్ఛాతమానసః।
పరైరప్యాహృతం మాంసం నాదదే ఫలభోజనఃఛ॥ 410 ॥
శ్మశాననిలయం కోపాత్తం విలోక్య శుచివ్రతమ్।
ఊతుర్చుర్గోమాయవః సర్వే నిన్దన్తస్తద్విచేష్టితమ్॥ 411 ॥
వసతాపి శ్మశానేఽస్మిన్వారితం జడబుద్ధినా।
త్వయా మూఢవ్రతేనేదం స్వాదు మాంసరసాయనమ్॥ 412 ॥
విపరీతమిదం సర్వం దునోతి హృదయం సతామ్।
అస్మిన్పితృవనే ఘోరే శృగాలో యదమాంసభుక్॥ 413 ॥

భుజ్క్ష్వేతి తైరభిహితః సోఽవదద్విమలాశయః।
న శీలకారణం జాతిర్నాశ్రమః పుణ్యకారణమ్॥ 414 ॥
కిమాశ్రమే ప్రాణివధః పాతకం న ప్రచక్షతే।
మనః శుద్ధికృతం సర్వం ప్రమాణం కర్మ దేహినామ్॥ 415 ॥
ఇతి బ్రువాణం తం సర్వే విజ్ఞాయ దృఢనిశ్చయమ్।
నోచుః కించిదమర్షేన కింత్వతప్యన్త కేవలమ్॥ 416 ॥
తతః కదాచిత్తద్వృత్తం శ్రుత్వా వ్యాఘ్రోఽభిపత్య తమ్।
ఉవాచ మమ సాచివ్యం శుద్ధాత్మా భజతాం భవాన్॥ 417 ॥
గోమాయురథ తచ్ఛ్రుత్వా బభాషే వినయానతః।
స్వాచ్ఛన్ద్యమమృతం త్యక్త్వా కః సేవాం వికటాం శ్రయేత్॥ 418 ॥
సంతోషద్రవిణం త్యక్త్వా నిరాయాసమనశ్వరమ్।
అభ్యర్థయేత కః సేవాం దైవ్యాతఙ్కకలఙ్కితామ్॥ 419 ॥
అథవా యది నిర్బన్ధాత్తత్కరోమి భవద్వచః।
మయ్యైవేకేన భృత్యేన భవితవ్యం సదా త్వయా॥ 420 ॥
త్వదేకసంశ్రయం భక్త్యా న చ సంఘాతవాసినమ్।
వినాశయన్తి పిశునా న యథా మాం తథా కృథాః॥ 421 ॥
ఏవముక్త్వా శమమయం నిష్కామః పూజ్యగౌరావత్।
తథేతి వాదినస్తస్య వ్యాఘ్రస్యామాత్యతాం యయౌ॥ 422 ॥
తమాశ్వాస్య భువం నీతమేకం సర్వాధిపం కృతమ్।
వ్యాఘ్రేణ వీక్ష్య దుఃఖాబ్ధౌ పేతుస్తదనుజీవినః॥ 423 ॥
వ్యాఘ్రాయ కల్పితం మాంసం నిన్యుర్గోమాయుకేతనమ్।
క్వ మాంసమితి తే పృష్టా వ్యాఘ్రేణ క్షుద్రకారిణః।
ఊచుశ్చౌర్యేణ తన్నీతం శుచినా తవ మన్త్రిణా॥ 424 ॥
మిథ్యాచారం విదిత్వా తం దృష్ట్వా మాంసం చ తద్గృహే।

క్రోధాన్ధో హన్తుకామస్తం వ్యాఘ్రః సంరమ్భమాయయౌ।। 425 ।।
తమభ్యేత్యాబ్రవీన్మాతా వ్యాఘ్రీ పిశునశఙ్కితా।
శుద్ధాయ తస్మై భృత్యాయ విమోహాత్పుత్ర మా క్రుధః।। 426 ।।
బహవః సంహతా ధూర్తాః సంమతం సచివం నవమ్।
మిథ్యాదోషేణ లిమ్పన్తి నిర్దోషం క్షుద్రపణ్డితాః।। 427 ।।
స్వరూపం వికృతో ద్వేష్టి శూరం భూరురుర్భధం జడః।
కులీనం హీనజన్మా చ దుఃశీలా చ పతివ్రతామ్।। 428 ।।
ఏవం విబోధితో మాత్రా తత్త్వమన్విష్య చారతః।
శుద్ధం విజ్ఞాయ తం వ్యాఘ్రః ప్రసాద్యసీద్విలజ్జితః।। 429 ।।
తమబ్రవీచ్ఛృగాలోఽథ స్వస్తి గచ్ఛామ్యహం విభో।
విమానితస్త్వయా వస్తుం నోత్సహే త్యక్తసంవిదా।। 430 ।।
గుమవానితి సంసత్సు యః స్తుతః సాధుభిః పురా।
సత్యప్రతిజ్ఞైర్దోషేఽపి న స వాచ్యోఽన్యథా పునః।। 431 ।।
భిన్న తథాస్మిన్సంశ్లేషే పునః ప్రీతిః సుదుర్లభా।
ఇత్యుక్త్వా వ్యాఘ్రమామన్త్ర్య గోమాయుస్తపసే యయౌ।। 432 ।।
స కాలేన నిరాహారః శాన్తసంసారవాసనః।
వనే కలేవరం త్యక్త్వా త్రిదివం ప్రయయౌ కృతీ।। 433 ।।

వ్యాఘ్రగోమాయుసంవాదః।। 22 ।।

ఆస్థాయ వైతసీం వృత్తిం దేశకాలౌ సమీక్ష్య యే।
న సన్తి తిష్ఠన్త్యుచ్చైర్వా న తే యాన్తి పరాభవమ్।। 434 ।।
సాగరః సరితః సర్వాః పురా పప్రచ్ఛ కౌతుకాత్।
యుష్మత్ప్రవాహేష్వఖిలాన్పశ్యామ్యున్మూలితాన్ద్రుమాన్।। 435 ।।
ఏతే విశన్తి మాం వృక్షా హృతా కూలంకషైర్జలైః।
వేతసం న తు పశ్యామి కస్మాదత్ర తటోద్భవమ్।। 436 ।।

సముద్రేణేతి పృష్ఠాసు నదీషు ప్రాహ జాహ్నవీ।
హ్రియమాణః సదామ్భోభిర్వినమత్యేవ వేతసః।। 437 ।।
హన్తుం న శక్యాస్తే వృక్షా మహౌఘైర్వినమన్తి యే।
త్రుట్యన్తి త్రాసాదేవాన్యే ద్రుమా మూర్ఖా ఇవోద్ధతాః।। 438 ।।
ఏతద్గాఙ్గం వచః శ్రుత్వా తథేత్యూచే సరిత్పతిః।
మేనే చ వైతసీం వృత్తిం శ్రేయసే దేశకాలయోః।। 439 ।।

సరిత్సాగరసంవాదః।। 23 ।।

రాజ్ఞాం ధనం నిజా బుద్ధిర్దాక్ష్యం చోత్సాహశాలినామ్।
అలసా బుద్ధిహీనాశ్చ సర్వథా విపదాం పదమ్।। 440 ।।
ఉష్ట్రః పరేణ తపసా ప్రజాపతివరాత్పురా।
ఆలస్యోపహతో గ్రీవామవాప శతయోజనీమ్।। 441 ।।
ఆసనే చోపవిష్టోఽథ తయా పీలువనేషు సః।
ప్రాణయాత్రాం సదా చక్రే మన్యమానో మహత్సుఖమ్।। 442 ।।
దుర్దినాభిహతే కాలే కదాచిత్తస్య జమ్బుకైః।
క్షుత్క్షామైర్భక్షితా గ్రీవా దీర్ఘా సా మణ్డలీకృతా।। 443 ।।

ఉష్ట్రగ్రీవికమ్।। 24 ।।

కులీనాన్విదితాచారాన్రాజా కర్మసు యోజయేత్।
పదే మహతి విన్యస్తాః సంశయాయైవ దుర్జనాః।। 444 ।।
ఉవాస శ్వా కృపాపాత్రమాశ్రమే కస్యచిన్మునేః।।
స దృష్ట్వా ద్వీపినం ఘోరం కదాచిదవదద్భయాత్।
భగవన్నేష మాం ద్వీపీ క్షుధితో హన్తుమాగతః।। 445 ।।
పాహి పాహీతి తేనోక్తః స మునిః కరుణానిధిః।
ఏతత్తుల్యో భవేత్యుక్త్వా తం చక్రే ద్వీపివిగ్రహమ్।। 446 ।।
సోఽపి శ్వా ద్వీపితాం ప్రాప్తస్తస్తో వ్యాఘ్రాత్పునర్మునిమ్।

త్రాయస్వేత్యభిధాయైవ వ్యాఘ్రతాం తద్గిరా యయౌ।। 447 ।।
సోఽపి మత్తగజాద్భీతః కాలేన మదమన్థరాత్।
మునినా కల్పితాం ప్రీత్యా ప్రాప్తౌ మత్తగజేన్ద్రతామ్।। 448 ।।
సోఽపి పఞ్చాననాద్భీతః కరాలాత్తాలకేసరాత్।
యాతస్తచ్ఛాసనాదేవ సహసా మృగరాజతామ్।। 449 ।।
అష్టపాదం మహాదంష్ట్రం దృష్ట్వా శరభమాగతమ్।
స విషణ్ణో మునిగిరా బభూవ శరభః క్షణాత్।। 450 ।।
కాలేన శరభాకారః సర్వప్రాణిభయంకరః।
స జాతదర్పః సహసా తం మునిం హన్తుముద్యయౌ।। 451 ।।
అపధ్వస్తస్తత స్తేన మునినా హుంకృతేన సః।
స బభూవ పునర్దీనః క్షణాదశుచివిగ్రహః।। 452 ।।
ఇత్యవిజ్ఞాతశీలేభ్యో హీనేభ్యో వితరఞ్ఛ్రియమ్।
కులాచారమనాలోచ్య రాజా పతతి సంశయే।। 453 ।।

శ్వఋషిసంవాదః।। 25 ।।

నయమేవాంవిధం జ్ఞాత్వా రాజదణ్డేన గామిమామ్।
సర్వకామదుఘాం వీరః పాలయేన్న తు పీడయేత్।। 454 ।।
వసుహోమోఽఙ్గనృపతిర్హిమవచ్ఛిఖరే పురా।
అవదద్యౌవనాశ్వేన పృష్టో దణ్డస్య సంభవమ్।। 455 ।।
ధృతో వర్షసహస్రం ప్రాఙ్బ్రహ్మా గర్భః ప్రాజాసృజా।।
క్షుతేన సహసోఽత్సృష్టః స శ్రీమాన్క్షుప ఇత్యభూత్।। 456 ।।
అత్రాన్తరే జగత్సర్వమాశాసనమయన్త్రణమ్।
నిర్మర్యాదం విలోక్యేదం వ్యాకులోఽభూత్ప్రజాపతిః।। 457 ।।
అథాస్య వచసా రుద్రః ప్రయయౌ దణ్డతాం స్వయమ్।।
దంష్ట్రీ చతుర్భుజో దీప్తః శ్యామోష్ఠచరణో జటీ।। 458 ।।

దేవస్తం విష్ణవే ప్రాదాద్విష్ణురఙ్గీరసే దదౌ।
సోఽపి శక్రమరీచిభ్యాం మరీచిర్భృగవే తతః।। 459 ।।
స మునిభ్యో దదౌ తేఽపి దిక్పతిభ్యో క్షుపాయ తే।
క్షుపశ్చ మనవే ప్రాదాద్దణ్డం ధర్మస్య గుప్తయే।। 460 ।।
తస్మిన్సమ్యక్ప్రణిహితే రక్షాయై పూతతేజసి।
లభన్తే శాశ్వతం వీరా యశః స్వర్గం చ భూమిపాః।। 461 ।।
ఇత్యుక్తమఙ్గరాజేన మాంధాతా పృథివీపతిః।
నిశమ్యోత్ఫుల్లనయనః సాదరం తమపూజయత్।। 462 ।।

వసుహోమోపాఖ్యానమ్।। 26 ।।

కామలోభోద్భవం పాపం రాజ్ఞో బ్రాహ్మసేవయా।
పునశ్చాకరణాద్దానాత్కీర్తనాచ్చ వినశ్యతి।। 463 ।।
త్రయీ త్రాతా తతో ధర్మం భజతే త్యక్తకిల్బిషః।
ఇత్యరిష్టేన పృష్టః ప్రాఙ్మునిః కామర్దకోఽబ్రవీత్।। 464 ।।

కామన్దారిష్టసంవాదః।। 27 ।।

శీలమాభరణం రాజ్ఞాం సౌజన్యం విదుషామివ।
శీలేన రాజతే లక్ష్మీర్వసన్తేనేవ మఞ్జరీ।। 465 ।।
రాజసూయే శ్రియం దృష్ట్వా తవ ద్వేషవిపాకులః।
దుర్యోధనః పురా పిత్రే ద్యూతే కామం న్యవేదయత్।। 466 ।।
ధృతరాష్ట్రస్తమవదత్పుత్ర మా భవ విప్లుతః।
ప్రవర్తన్తాం తవాప్యన్తే యజ్ఞా విపులసంపదః।। 467 ।।
శీలవాన్ప్రాప్స్యసి సదా లక్ష్మీం పాణ్డుసుతాధికః।
న హి శీలవతః కించిద్విద్యతే భువి దుర్లభమ్।। 468 ।।
శీలం రాజ్ఞాం దిశాం చన్ద్రస్తారుణ్యం బహరిణీదృశామ్।
మధుమాసశ్చ వృక్షాణాం మనోహార్యం విభూషణమ్।। 469 ।।

విదేశేషు ధనం విద్యా వ్యసనేషు ధనం మతిః।
పరలోకే ధనం ధర్మః శీలం తు నిఖిలం ధనమ్॥ 470 ॥
శీలవిత్తోచితం శక్రః ప్రదీప్తవిభవం పురా।
బృహస్పతిపురః ప్రాయాత్ప్రహ్లాదం బ్రాహ్మణాకృతిః॥ 471 ॥
శ్రేయో వదేతి వినయాద్దైత్యేన్ద్రస్తేన శిష్యవత్।
పృష్టో బభాషే కాలేన ప్రాజాకార్యైకసక్తధీః॥ 472 ॥
త్రైలోక్యరాజ్యం సంప్రాప్తం మయా శీలవతా సదా।
శృణోతి విద్యా విదుషాం కవీనాం సంశయే వచః॥ 473 ॥
అనిర్ణీతమసంస్పృష్టమనాఖ్యాతమచిన్తితమ్।
సహసా న భజేత్కించిదపి స్వాదు విచారధీః॥ 474 ॥
ఏతదేవ హితం విప్ర సర్వేషామపి దేహినామ్।
వరం గృహాణ తుష్టోఽహం తవ ప్రణయసేవయా॥ 475 ॥
ఇత్యుక్తో దానవేన్ద్రేణ తుష్టః ప్రోవాచ వృత్రహా।
సర్వం దేహి నిజం మహ్యం శీలం శీలవతాం వర॥ 476 ॥
శ్రుత్వైతత్సత్యవాగ్దైత్యో దదానీతి తమబ్రవీత్।
శక్రోఽపి తద్గిరా ప్రాప్య ప్రయయౌ ద్విజవేశభృత్॥ 477 ॥
గతే తస్మిన్మహోత్సాహే ఛాయారూపో వరాకృతిః।
ప్రహ్లాదవిగ్రహాత్తూర్ణం నిర్యయౌ పురుషో బహిః॥ 478 ॥
కోఽసీతి పృష్టస్తేనాథ సోఽవదద్దైత్యభూపతిమ్।
వితీర్ణోఽద్య త్వయా కామాదహం శీలాభిధో గుణః॥ 479 ॥
ఉక్త్వేతి శక్రం యాతేఽస్మిన్నపరో నిరగాత్తతః।
సోఽపి పృష్టోఽవదద్దైత్యం ధర్మోఽహం శీలమార్గగః॥ 480 ॥
వినిఃసృతస్తృతీయోఽపి సత్యమరమీత్యువాచ తామ్।
అవదద్వృత్తమస్మీతి చతుర్థోఽప్యథ నిర్గతః।

అహం బలమితి క్షిప్రం నిర్యాతః పఞ్చమోఽవదత్।। 481 ।।
తతః కమలపర్యఙ్కస్థితా కమలలోచనా।
ప్రహ్లాదవక్త్రాన్నిర్గత్య జగాద కమలా స్వయమ్।। 482 ।।
వ్రజామ్యహం హసస్రాక్షం యస్తే శిష్యోఽభవద్ద్విజః।
తస్మై త్వయా వితీర్ణం హి శీలం శీలవిభూషణ।। 483 ।।
శీలాదనుగతో ధర్మః సత్యం తదనుయాయి చ।
యాతం విత్తం చ తన్మూలం బలం చైతన్నిబన్ధనమ్।। 484 ।।
ఏతేషు సురరాజస్య ప్రవిష్టేషు క్రమాద్వపుః।
శీలాశ్రయాం శ్రియం విద్ధి మామపి ప్రస్థితాం విభో।। 485 ।।
ఇత్యుక్త్వా శక్రసదనం యయౌ లక్ష్మీర్విహాయ తమ్।
ఏవం శీలోద్భవాః సర్వా దుర్యోధనవిభూతయః।। 486 ।।
ఇత్యుక్తోఽప్యామ్బికేయేన న శశామ సుయోధనః।
పూజ్యేషు విముఖా మోహాత్సర్వథా హి ముమూర్షవః।। 487 ।।

శీలవర్ణనమ్।। 28 ।।

ఏతత్పితామహేనోక్తం శ్రుత్వా సర్వం నృపోచితమ్।
స్మృత్వా దుర్యోధనకథాం నిఃశ్వస్యోవాచ ధర్మజః।। 488 ।।
ఆశా మమాభూద్విపులా సతతం ధృతరాష్ట్రజే।
యథా వననివృత్తేషు సా మాస్మాసు విధాస్యతి।। 489 ।।
సర్వథా యుద్ధరుచినా ప్రత్యాఖ్యాతే జనార్దనే।
ఆశా విఫలతాం నీతా సా తేన మమ సంవృతా।। 490 ।।
తస్మాద్వైపుల్యమాయాతాస్తద్భఙ్గే దుఃసహాః శుచః।
నివర్తన్తే కథం నామ కథ్యతాం మే పితామహ।। 491 ।।
పృష్టో యుధిష్ఠిరేణేతి పునః శాన్తనవోఽబ్రవీత్।
ఆశా సుమహతీ పార్థ దశా జీవితహారిణీ।। 492 ।।

హైహయో రాజపుత్రః ప్రాకుస్సమిత్రో నామ కాననే।
జవాదనుససారైకం కురఙ్గం వేగవత్తరమ్॥ 493 ॥
సమేషు తరుకుఞ్జేషు శ్వభ్రేషు విషమేషు చ।
మృగానుసారీ సుచిరాత్స ధన్వీ క్లమమాయయౌ॥ 494 ॥
తతస్తపోవనం ప్రాప్య దృష్టనష్టే మృగే పునః।
ఆశావినాశసంతప్తో మునీనామవిశత్సభామ్॥ 495 ॥
స తాన్ప్రణమ్య పప్రచ్ఛ కష్టామాశాం మహత్తమామ్।
మునిస్తం వృషభో నామ బభాషే సస్మితాననః।
రాజపుత్ర కృశామాశాం జహి దుఃఖానుబన్ధినీమ్॥ 496 ॥
భూరిద్యుమ్నః పురా రాజా వీరద్యుమ్నాభిధం సుతామ్।
విచిన్వన్నృతమశ్వేన బదర్యాశ్రమమాయయౌ॥ 497 ॥
తతస్తపోవనం ప్రాప్య దృష్టనష్టే మృగే పునః।
ఆశావినాశసంతప్తో మునీనామవిశత్సభామ్॥ 498 ॥
స తాన్ప్రణమ్య పప్రచ్ఛ కష్టామాశాం మహత్తమామ్।
మునిస్తం వృషభో నామ బభాషే స స్మితాననః॥ 499 ॥
రాజపుత్ర కృశామాశాం జహి దుఃఖానుబన్ధినీమ్।
భూరిద్యుమ్నః పురా రాజా వీరద్యుమ్నాభిధం సుతమ్॥ 500 ॥
నతుర్నామ మునిస్తత్ర ప్రాంశుః కృశతరాకృతిః।
దుఃఖాన్తేనావదత్పృష్టో మా రాజన్విక్లవో భవ॥ 501 ॥
న విద్యతే జనః కశ్చిదాశయా యో న హీయతే।
న చ పశ్యామి తం లోకే యాచకం యోఽభిమన్యతే॥ 502 ॥
కృతఘ్నేషు నృశంసేషు కుటిలేష్వలసేషు చ।
ఆశాదౌర్వల్యమాయాన్తి శరదీవాల్పనిమ్నగాః॥ 503 ॥
ధిక్తాం కృశతరామాశాం కాయశోషవిధాయినీమ్।

ప్రతిశ్రుతమసంప్రాప్య హృదయాత్పరివర్తతే।। 504 ।।

పుత్రే మృతే వా నష్టే వా పితురేకాత్మజస్య వా।

ఆశా దహతి గాత్రాణి సా కృశాపి మహీయసీ।। 505 ।।

వృద్ధానాం పుత్రలాభేషు నిత్యమాశా భవన్తి యాః।

స్థావిరే జీర్ణకాయానాం తాః కృశా అపి దుఃసహాః।। 506 ।।

భ్రామయత్యాప్తమాత్రైవ శోషయత్యాయతీ కృశా।

హన్తి మగ్నా జటిల్యేవ ధిగాశాం మృత్యుదాయినీమ్।। 507 ।।

ఇత్యుక్త్వా తనయం రాజ్ఞే స మునిర్దివ్యలోచనః।

అదర్శయత్స్వయం చాభూత్ప్రకటం ధర్మవిగ్రహః।। 508 ।।

ఋషభగీతాః।। 29 ।।

ఆశాపాశాన్పరిత్యజ్య యోగీవ విజితేన్ద్రియః।

పాతుర్మహసి కౌన్తేయ పృథ్వీం పృథురివాపరః।। 509 ।।

కోశమూలం బలం రాజ్ఞాం తస్మిన్క్షీణే యథా తథా।

అబ్రాహ్మణధనైః కార్యాత్తద్వృద్ధిర్ధర్మసంపదే।। 510 ।।

రాజధర్మాః।। 30 ।।

వక్తారం సర్వధర్మాణాం సిద్ధసిన్ధుసుతం నృపః।

క్షీణకోశసహాయానాం వృత్తిం పప్రచ్ఛ భూభుజామ్।। 511 ।।

బలిభిర్విజితో రాజా భిన్నమన్త్రో నిరాశ్రయః।

నిరుత్సాహతయా భ్రష్టః కిం శ్రేయః సంశ్రయేదితి।। 512 ।।

భీష్మోఽవదన్నరపతిః క్షీణః సంధాయ వైరిభిః।

శనైః కోశబలాదీనాం యత్నాత్కుర్యాద్వివర్ధనమ్।। 513 ।।

తూర్ణం వర్తేత సామ్నా వా త్యక్తాత్మా వారణం వ్రజేత్।

ఉభయోరన్తరే తిష్ఠన్దీర్ఘసూత్రో వినశ్యతి।। 514 ।।

విపదానాం మూలఘాతీ యోఽయం కోశాపరిక్షయః।

ఉత్థానోపహతాస్తేన ప్రభవన్తి న తాః కిల ।। 515 ।।

గృధ్రాః ప్రయాన్త్యేవ శవం దగ్ధమఙ్గారకాష్ఠకమ్ ।

న తు దారిద్ర్యసంస్పష్టం కశ్చిత్స్పృశతి పూరుషమ్ ।। 516 ।।

అపి క్లిన్నసిరాజాలం పూతిర్యుషితం శవమ్ ।

న తథా వర్జయన్త్యారాద్ధనహీనం యథా జనమ్ ।। 517 ।।

విలుప్తవిభవోద్భ్రాన్తచేతసాం విషమే పదే ।

అనశ్వరమనాక్రమ్యం మర్యాదా మానినాం ధనమ్ ।। 518 ।।

అప్యనుత్సృష్టమర్యాదో దస్యుః స్యాన్న విశృఙ్ఖలః ।

మర్యాదా సంపదాం ధామ మూఢతా విపదామివ ।। 519 ।।

పురా దస్యుపతిర్వీరః కోపవ్యో గురుపూజకః ।

అపరిత్యక్తమర్యాదః ప్రాప సిద్ధిమనుత్తమామ్ ।। 520 ।।

రక్షితా న్యస్తశస్త్రాణాం ద్విజానాం యోషితాం తథా ।

నిఃశేషదానవసఖః స లేభే విపులం యశః ।। 521 ।।

కోపవ్యచరితమ్ ।। 31 ।।

న తజ్జగతి నామాస్తి యదనాక్రమ్యమాపదామ్ ।

శరీరరక్షా ప్రథమం తాసాం బుద్ధిశ్చ భేషజమ్ ।। 522 ।।

ప్రాప్తజ్ఞో దీర్ఘదర్శీ చ దీర్ఘసూక్ష్త్రశ్చ సానుగాః ।

బహుపుత్రాః పురా మత్స్యా న్యవసన్సలిలాశయే ।। 523 ।।

స్రావ్యమాణో జలే తత్ర ధీర్వరైస్తజ్జిఘృక్షయా ।

దీర్ఘదర్శీ పరానూచే గచ్ఛామో మానసాన్తరమ్ ।। 524 ।।

ఇత్యర్థితౌ తేన యదా తౌ విమోహాన్న జగ్మతుః ।

దీర్ఘదర్శీ తదా పూర్వం స్వయం ప్రాయాత్సరః పరమ్ ।। 525 ।।

తతః స్రుతజలే దాశైః కృష్టే మత్స్యకదమ్బకే ।

లలమ్బే కృతకం ధామ్ని ప్రాప్తజ్ఞో మృతవత్స్వయమ్ ।। 526 ।।

సోఽఫాలానఖిలాన్మత్వాన్యస్తత్వా ప్రోతానథాపరాన్।
జలాన్తరే క్షాలంనాయ విక్షిపుర్జాలజీవినః।। 527 ।।
న్యస్తేషు తేషు నిఃశఙ్కైర్నదీష్వమ్భసి ధీవరైః।
అలక్షితో యయౌ తూర్ణం ప్రాప్తజ్ఞో ధీమతాం వరః।। 528 ।।
అర్ధజీవస్తు విచలన్దీర్ఘసూత్రో మహాకృతిః।
వ్యపాద్యత నిషాదేన లగుడైర్జర్జరీకృతః।। 529 ।।

దీర్ఘదర్శియమ్।। 32 ।।

బహునాం గోచరం యాతో వైరిణాం విషమే స్థితః।
కుర్యాద్బలాధికం తేభ్యో మిత్రం కింత్వతిశఙ్కితః।। 530 ।।
న్యగ్రోధమూలనిలయః ప్రలయో మూషికః పురాః।
లోమశం నామ మార్జారం జాలబద్ధం వ్యలోకయత్।। 531 ।।
బద్ధే తస్మిన్గతాశఙ్కః స జిఘ్రంశ్చపలాననః।
భక్ష్యం నిశి చచారాఖుర్విలిఖన్నఖరైర్మహీమ్।। 532 ।।
హరితం నామ సోఽపశ్యన్నకులం లోహితాననమ్।
చన్ద్రకాఖ్యములూకం చ కూజన్తం ఘోరలోచనమ్।। 533 ।।
తౌ దృష్ట్వా బలినౌ భీతః సంప్రాప్తే ప్రాణసంశయే।
మూషికః కలయన్సర్వా దిశః క్షణమచిన్తయత్।। 534 ।।
నకులోలూకభీతోఽహం మార్జారం బలినాం వరమ్।
సంశయే విషమస్థానాం సంధిస్త్రాణం హి శత్రుణా।। 535 ।।
స నిశ్చిత్యేతి తత్పాశచ్ఛేదాయోద్యతమానసః।
మార్జారమవదన్నీలకాచకాచరలోచనమ్।। 536 ।।
అమిత్రో మిత్రతాం యాతి మిత్రమాయాత్యమిత్రతామ్।
కాలేన తస్మాచ్ఛేత్స్యామి పాశం తే మిత్రతాం గతః।। 537 ।।
శ్రుత్వైతన్మధురం హృష్టో మార్జారః సుహృదం వ్యధాత్।

గాఢమఙ్కే పరిష్వజ్య మూషికం విపది స్థితః।। 538 ।।

తద్దృష్ట్వా నకులోలూకౌ నిరాశావాశ్వభక్షణే।

బభూవతుర్భుగ్నముఖౌ బలవత్ప్రీతిశఙ్కితౌ।। 539 ।।

శనైః శనైర్మూషికోఽథ చిచ్ఛేద స్నాయుబన్ధనమ్।

తం తూర్ణం తూర్ణమిత్యూచే మార్జారశ్చిరకారిణమ్।। 540 ।।

స్వార్థముద్దిశ్య లమ్భన్తే యే క్షణం ప్రీతితన్తుభిః।

ధూర్తాంస్తాన్కార్యశేషేణ యాపయేత్కార్యయాచకాన్।। 541 ।।

ఏతద్ధ్యాత్వా ధియైవాఖుర్లుబ్ధకాగమనావనధి।

ఏకపాశాంశశేషం తం చకార నయకోవిదః।। 542 ।।

ప్రాతర్ఘోరతరే ప్రాప్తే చణ్డాలే పరిఘాభిధే।

జాలనిక్షిప్తనయనే సశస్త్రే పాశజీవిని।। 543 ।।

పాశశేషం చకర్తాఖుశ్ఛిత్త్వా చ బిలమావిశత్।

యాతో వ్యాధో నిరాశశ్చ మార్జారే విద్రుతే ద్రుతమ్।। 544 ।।

తస్మాన్మృత్యుభయాన్ముక్తః కాలేనాభ్యేత్య మూషికమ్।

అన్తఃస్థితం బిలద్వారాన్మార్జారః ప్రణతోఽవదత్।। 545 ।।

అహం స తే పరం మిత్త్రముపకారవశీకృతః।

భృశముత్కణ్ఠితాం ప్రాప్తః సఖే నిర్గమ్యతామితః।। 546 ।।

ఇతి బ్రువాణం మార్జారం దృష్ట్వా భక్షణదీక్షితమ్।

శుక్లతీక్ష్ణాగ్రదశనం శ్మశ్రుసూచీచితాననమ్।। 547 ।।

జిఘ్రన్తం ముషికామోదమర్ధోన్మీలితలోచనమ్।

ఉచ్చైకపాదనిభృతం తమభాషత మూషికః।। 548 ।।

సౌహార్దేనోపయుక్తః ప్రాక్తవ చాహం భావంశ్చ మే।

గమ్యతాం స గతః కాలో న భూమిర్వఞ్చనేష్వహమ్।। 549 ।।

యద్భవాన్మధురం వక్తి తన్మహ్యం నాద్య రోచతే।

యాచకః కార్యకాలోఽసావధునా నాస్తి సంగతమ్ ।। 550 ।।
నిజప్రయోజనాపేక్షాపేశలప్రియభాషణమ్ ।
దుర్బలః క్రూరమనసం ధీరః దూరాదేవార్యచేతసమ్ ।
న శ్రేయోఽస్తి విరుద్ధో హి భోజ్యభోక్తృసమాగమః ।। 551 ।।
కృతఘ్న భవసే మిత్త్రం దూరాదేవార్యచేతసమ్ ।
న శ్రేయోఽస్తి విరుద్ధో హి భోజ్యభోక్తృసమాగమః ।। 552 ।।
నిరస్య బహుభిర్వాక్యైర్మార్జారమితి మూషికః ।
బిలం తత్యాజ కాలేన దృష్టం ధూర్తేన శత్రుణా ।। 553 ।।

మార్జారమూషికసంవాదః ।। 33 ।।

ఏవమేష నయః ప్రాజ్ఞైర్జ్ఞాతవ్యః శత్రుసంధిషు ।
న విశ్వసేత్ప్రియగిరాం విశేషేణ కృతాగసామ్ ।। 554 ।।
కామ్పిల్యే నగరే పూర్వం బ్రహ్మదత్తస్య భూపతేః ।
ఉవాస పూతనా నామ విహగీ జీవజీవికా ।। 555 ।।
సా రాజభవనే జాతవిస్రమ్భాజీజనత్సుతమ్ ।
తత్పుత్రతుల్యజన్మా చ పుత్రోఽభూత్తస్య భూభుజః ।। 556 ।।
వితీర్య సాగరద్వీపసంజాతం సా ఫలద్వయమ్ ।
స్వపుత్రం రాజపత్రం చ బాల్యేఽపి బలినౌ వ్యధాత్ ।। 557 ।।
తతః కదాచిద్విహగం శిశుం రాజసుతో బలీ ।
ఆదాయ కేలిసంసక్తం చకార గతజీవితమ్ ।। 558 ।।
విలోక్య నిహతం పుత్రం సమభ్యేత్యాథ పూతనా ।
తుణ్డేన రాజపుత్రస్య క్రుద్ధా నేత్రే వ్యదారయత్ ।
ప్రతికృత్య నికారేణ దుఃఖితా గన్తుముద్యయౌ ।। 559 ।।
వ్రజన్తీం బ్రహ్మదత్తస్తాం హర్మ్యాదాలోక్య సంభ్రమాత్ ।
విదారితాక్షం పుత్రం చ జగాదాచ్ఛాద్య విక్రియామ్ ।। 560 ।।

అపకారే ప్రతికృతే వైరం వైరేణ పాతితమ్।
కోపః సామ్యాదపక్రాన్తో మా గమః పుత్రి పూతనే।। 561 ।।
తచ్ఛ్రుత్వోవాచ విహగీ నేదానీమస్తి సంగతమ్।
కృతప్రతికృతం వైరమభ్యాసాద్ద్విగుణం భవేత్।। 562 ।।
శ్రుత్వా చ గురువృద్ధేభ్యః పురాణమపి విస్మృతమ్।
సహసా నవతాం యాతి వైరం కోటరవహ్నివత్।। 563 ।।
కృతాపకారే విశ్వాసం మోహాద్యో యాతి బాలిశః।
స విస్మృతాత్మా సహసా యాతి కాలవిధేయతామ్।। 564 ।।
గీతేనేవ కురఙ్గాణమామిషేణేవ పక్షిణామ్।
బడిశేనేవ మత్స్యానాం విశ్వాసనవ్యథా నృణామ్।। 565 ।।
ప్రియవాద్యైర్విభిన్నానాం సంశ్లేషః కిల దుర్లభః।
ముక్తాఫలానాం భగ్నానాం జతులేశైర్న సంధయః।। 566 ।।
ధిక్తం కుదేశః యత్రాత్మా న శేతేఽశాఙ్కితః సుఖమ్।
ప్రవాదః కిల సత్యోఽయం యదాత్మార్థే మహీం త్యజేత్।। 567 ।।
ఇతి బ్రువాణా సా రాజ్ఞా ప్రార్థితాపి పునః పునః।
అవిశ్వాసభయాత్త్రాయాత్త్యక్త్వా ప్రణయగౌరవమ్।। 568 ।।

బ్రహ్మదత్తపూతనాసంవాదః।। 34 ।।

ఆపత్కాలే ఘృణాం త్యక్త్వా కృతస్నేహేషు గౌరవైః।
ప్రతికూలేషు వర్తేత ప్రతికూలతరం ధియా।। 569 ।।
రాజ్ఞా శత్రున్తపాఖ్యేన వృత్తిం నీతిం చ భూభుజామ్।
కణిఙ్కనామా నీతిజ్ఞః పురా పృష్టోఽబ్రవీన్మునిః।। 570 ।।
మూలచ్ఛేదం రిపోః కుర్యాదథవా న ప్రకోపయేత్।
అన్యథాసౌ వినాశాయ పాదస్పృష్ట ఇవోరగః।। 571 ।।
జనం విశ్వసయేద్వాచా శౌచం దమ్భేన దర్శయేత్।

ప్రగాఢైః శపథైః శాస్త్రైః శత్రుం సేవేత శమ్బరైః ।। 572 ।।

అతీతశాన్తయే స్నేహై సమం జడమనాగతైః।

ప్రత్యక్షైరుపపత్రైశ్చ పిణ్డితైః ఫలవర్జితైః ।। 573 ।।

తూలవత్సహసా క్షిప్రం జ్వలేదవసరే క్వచిత్।

మన్దప్రతాపో ధూమార్కో న భవేద్ధుమవహ్నివత్ ।। 574 ।।

ప్రయోజనార్థినః కుర్యాదాశాబన్ధాన్సదా మదా।

న హి కశ్చిత్కృతే కార్యే కర్తారమనుమన్యతే ।। 575 ।।

లోకాపవాదాదుద్వేగో మార్దవం చిరకారితమ్।

అసంవృత్తిః స్వమన్త్రే వా మూలచ్ఛేదోఽర్థసంపదామ్ ।। 576 ।।

ప్రసుప్తో బధిరోఽన్ధో వా కాలే స్యాత్స్వార్థసిద్ధయే।

ప్రపాతమధువత్తిష్ఠేద్దుర్లభః సర్వదేహినామ్ ।। 577 ।।

దారుణః స్యాన్ముఖే స్వాదుర్గుడలిప్త ఇవోపలః।

విశేదన్తశ్చ శత్రూణాం మధుదిగ్ధ ఇవ క్షురః ।। 578 ।।

దీర్ఘమాశామిషం దాతుం చిన్తయేజ్జ్ఞానసంగ్రహమ్।

ఆశాం నిష్ఫైర్నిమిత్తైశ్చ హేతుభిశ్చ తథా వదేత్ ।। 579 ।।

న యథా రతిమాయాతి సంవత్సరశతైరపి।

అతృప్తిజనకా ప్రీతిర్దద్యాత్స్వస్యాన్తరం నృణామ్ ।। 580 ।।

కాకవత్పరిశఙ్కేన నాశయేన్మృగముగ్ధతామ్।

చారైర్భవేచ్చ సర్వజ్ఞః ప్రహరేద్వ్యసనే రిపౌ ।। 581 ।।

పూర్వం మాయాభిఘాతీ స్యాద్ధతం శోచేత్స్వబన్ధువత్।

న కుర్యాన్నిష్ఫలం వైరం న హరేదప్యపుష్కలమ్ ।। 582 ।।

దన్తానాం శాతనం మిథ్యా శుష్కాస్థిపరిచర్వణమ్।

శ్రుణవద్వ్యాధివచ్ఛేషం న శత్రోః పరివర్జయేత్ ।। 583 ।।

అపి పుత్రం స్వయం హన్యాదర్థవిఘ్నవిధాయినమ్।

గృధ్రవద్దీర్ఘదర్శీ స్యాద్బకవత్కపటవ్రతః।। 584 ।।
శార్దూలవన్మహోత్సాహః కుటిలశ్చ భుజఙ్గవత్।
భేదనాయ సదా కుర్యాత్పరేషాం పౌరసాన్త్వనమ్।। 585 ।।
గణాంశ్చోపజపేత్పూర్వం ధనైరాకృష్య వల్లభాన్।
పణ్డితైర్వైరముత్పాద్య న నిఃశఙ్కః సుఖం చరేత్।। 586 ।।
ఏతద్బుద్ధ్వైవ నిఖిల నను సేవేత సజ్జనమ్।
సువేరరాజః శ్రుత్వైతద్బారద్వాజేన భాషితమ్।
కణిఙ్కాఖ్యేన మునినా బభూవ నయకోవిదః।। 587 ।।

కణిఙ్కోపాఖ్యానమ్।। 35 ।।

ఆపదం కాలదౌరాత్మ్యాద్దైవదోషేణ వా బుధః।
సంప్రాప్తో దైవదిష్టాద్వా ధియా వర్తేత సంకటే।। 588 ।।
అయమేవ సదోపాయో భావి కల్యాణసంపదామ్।
త్రివర్గసాధనం దేహం రక్షేదాపత్సు యద్బుధః।। 589 ।।
అనావృష్టిహతే కాలే పురా ద్వాదశవార్షికే।
కథాశేషేషు తోయేషు దుర్భిక్షక్షపితే జనే।। 590 ।।
ఉత్సన్నే ధర్మసంతానే శవాకీర్ణే మహీతలే।
త్యక్త్వాగ్నిదైవతాః సర్వే మునయో లుప్తసంయమాః।। 591 ।।
బభ్రముర్నష్టసంకేతా నిర్దగ్ధాశ్రమకాననాః।
విశ్వామిత్రోఽథ విచరన్నవాప శ్వపచాలయమ్।। 592 ।।
కృత్తప్రాణివసావిస్రం శుష్కమాంసాస్థిభాలికమ్।
ఆయాసనియమావాసం శ్వచర్మాస్తీర్ణపక్కణమ్।। 593 ।।
శోణితాపూర్ణపిఠరం సరమాసఙ్ఘసంకులమ్।
స్నాయుప్రలమ్బసంబాధం కఙ్కాలశకలాకులమ్।। 594 ।।
క్షుత్క్షామకుక్షిస్తత్రాపి మునిర్భిక్షామయాచత।

అర్థమానోఽపి స యదా తతో లోభేన కించన।। 595 ।।
తదా కృచ్ఛ్రాం దశాం యాతః పపాత భువి మూర్చితః।
సోఽచిన్తయదహో కష్టమియమాపదుపస్థితా।। 596 ।।
శ్వమాంసలేశమథవా హరామి నిశి చౌరవత్।
ప్రాణార్థీ సర్వమాదద్యాత్సర్వతః స్థితివిప్లవే।। 597 ।।
ఆపది ప్రాణరక్షా హి ధర్మస్య ప్రథమాఙ్కురః।
ఏతచ్చిన్తయతస్తస్య కృష్ణరాత్రిః ప్రవర్తితా।। 598 ।।
శ్వపాకవఞ్చితానేకకాకపక్షైరివావృతా।
స సక్తికాం స్నాయుతన్త్రీం లమ్బమానాం విచిన్త్య సః।। 599 ।।
కుటీద్వారం శనైః ప్రాప్య సకమ్పో హర్తుముద్యయౌ।
అన్తః ప్రసుప్తో నిర్నిద్రః శ్లేష్మవ్యాలగ్నలోచనః।। 600 ।।
వృద్ధః శ్వజీవీ ప్రోవాచ తం కాసోద్ధర్ఘరస్వరః।
స్నాయురాకృష్యతే కేన నాస్మి నిద్రావశం గతః।। 601 ।।
ఏష శస్త్రేణ సహసా హన్యతే యోఽత్ర లమ్బతే।
విశ్వామిత్రో నిశమ్యైతత్తమూచే దుర్బలస్వరః।। 602 ।।
కౌశికోఽహం మునిః ప్రాణరక్షాయై చౌరతాం గతః।
అలబ్ధభైక్షః క్షుత్క్షామో హరామ్యేనాం శ్వజాఘనీమ్।। 603 ।।
అధర్మో నాతురస్యాస్తి ఘోరం కృచ్ఛ్రం గతస్య చ।
మూలం చ జీవో ధర్మస్య తస్మిన్నాపత్సు రక్ష్యతే।। 604 ।।
ప్రవర్తన్తే పునః సర్వాః సదాచారోచితాః క్రియాః।
ఇత్యుక్తో మునినా వృద్ధః సముత్థాయ జగాద సః।। 605 ।।
అహో ను భగవన్ప్రాణలోభాత్పాపం ప్రశంససి।
యుష్మాభిరేవ విహితో భక్ష్యాభక్ష్యేషు నిర్ణయః।। 606 ।।
స కథం జీవితభ్రంశభయాత్పాపే ప్రవర్తసే।

న వారయామి తే మాంసం వితరామి న తే స్వయమ్ ।। 607 ।।
వక్తాసి సర్వధర్మాణాం మోహాన్మా నిరయం గమః।
ఏతత్స మునినాకర్ణ్య జగాద ప్రస్థలన్ముహుః ।। 608 ।।
యస్మింస్తపశ్చ సత్యం చ స్వఙ్గాన చ ప్రతిష్ఠితమ్।
శరీరే రక్షితే తస్మిన్సర్వం భవతి రక్షితమ్ ।। 609 ।।
అభక్ష్యం భక్షయిత్వాపి విముక్తః ప్రాణసంశయాత్।
వ్రతతీర్థేషు పుణ్యేన క్షపయిష్యామి పాతకమ్ ।। 610 ।।
ఇత్యుక్త్వా తాం సమాదాయ యయౌ తూర్ణం శ్వజాఘనీమ్।
అస్మిన్నవసరే మేఘా వవర్షుః సస్యసంపదః ।। 611 ।।
ఇత్యేవం ప్రాణరక్షాయై మునినాప్యతిగర్హితే।
శ్వమాంసే విహితా బుద్ధిస్తస్మాత్త్రాయేత జీవితమ్ ।। 612 ।।

విశ్వామిత్రశ్వపచసంవాదః ।। 36 ।।

ధర్మసూనుర్నిశమ్యైతద్భీష్మం పప్రచ్ఛ విస్మితః।
పితామహ గతిం బ్రూహి శరణాగతరక్షిణామ్ ।। 613 ।।
ఏతత్పృష్టో నృపతినా ప్రాహ శన్తనునన్దనః।
పృష్టః పూర్వం జగాదేదం ముచుకున్దేన భార్గవః ।। 614 ।।
విపులే దుర్దినాయాసే లుబ్ధకః కాననే పురా।
శీతసంపిణ్డితో రాత్రౌ మూలే సుష్వాప శాఖినః ।। 615 ।।
స్కన్ధే విటపినస్తస్య కపోతః కృతసంశ్రయః।
వాసరాన్తేఽపి నాయాతాం స్మృత్వా భార్యామతప్యత ।। 616 ।।
విలలాప స సంతప్తః ప్రియావిరహకాతరః।
కపోతీ తచ్ఛ శుశ్రావ బద్ధా వ్యాధేన పఞ్జరే ।। 617 ।।
సా తమూచే సుకృతినో న ప్రయాన్తి విషణ్ణతామ్।
ప్రథమం సుకృతమేతచ్ఛరణాగతరక్షణమ్ ।। 618 ।।

లుబ్ధకో వృక్షమూలేఽస్మిన్సుప్తో హ్యస్మై యథోచితమ్।
పూజాం విధత్స్వ శీతార్తః శరణం హ్యేష వాఞ్ఛతి ।। 619 ।।
ప్రియస్యా వచనం శ్రుత్వా లుబ్ధకం విహగోఽబ్రవీత్।
భద్ర మద్గృహమాప్తోఽసి వితరామి తవేప్సితమ్ ।। 620 ।।
శీతార్దితస్తదాకర్ణ్య లుబ్ధకస్తమయాచత।
వహ్నిం సోఽపి ఖగస్తూర్ణం మానినాయ దివోఽన్తికమ్ ।। 621 ।।
తృణపర్ణసుసిద్ధేఽగ్నౌ జ్వలితే లుబ్ధకస్తతః।
వినష్టశీతః క్షుత్క్షామస్తమయాచత భోజనమ్ ।। 622 ।।
మాం భక్షయేతి కారుణ్యాన్నిగద్య విహగః స్వయమ్।
వివేశ వహ్నిం తదదృష్ట్వా వ్యాధోఽప్యనుశయం యయౌ ।। 623 ।।
స త్యక్త్వా కూటయన్త్రాణి సముత్పాట్య చ పఞ్జరమ్।
విరక్తః కాననం ప్రాయాద్విహితానశనవ్రతః ।। 624 ।।
కపోతే త్రిదివం యాతే విమానేనార్కవర్చసా।
భర్తారమనుశోచన్తీ కపోతీ వహ్నిమావిశత్ ।। 625 ।।
తస్యాం నివసమానాయాం భర్త్రా సహ సురాలయే।
దావానలే తనుం త్యక్త్వా లుబ్ధకోఽపి దివం యయౌ ।। 626 ।।

లుబ్ధకకపోతీయమ్ ।। 37 ।।

పాపమర్జితమజ్ఞానాత్కథం నశ్యతి దేహినామ్।
పృష్టో యుధిష్ఠిరేణేతి పునః శాన్తనవోఽబ్రవీత్ ।। 627 ।।
ఇన్ద్రోతాఖ్యం మునివరం రాజా పారిక్షితిః పురా।
బ్రహ్మహత్యాకులః ప్రాయాద్విశ్వస్తః శరణం వనే ।। 628 ।।
ముహుస్తేన నిరస్తోఽపి పాపసంసర్గభీరుణా।
నినాయ కరుణైర్వాక్యైస్తం రాజా కరుణార్ద్రతామ్ ।। 629 ।।
తస్య కీర్తయతః పాపం తప్తస్యానుశయాగ్నినా।

తీర్థాప్లుతస్య శనకైః స మునిర్యాజకోఽభవత్ ।। 630 ।।
అశ్వమేధేన విధివత్పూతాత్మా సోఽథ భూపతిః।
తారితః కిల్బిషాద్ఘోరాదిన్ద్రోతేన కృపాలునా ।। 631 ।।
ఇన్ద్రోతపారిక్షితీయమ్ ।। 38 ।।
వ్యయసాయేన బుద్ధ్యా చ నిశ్చయేన చ దేహినః।
తరన్తి నరకం బాలం శుశుచుర్బాన్ధవాః పురా ।। 632 ।।
తాన్సమేత్యాబ్రవీద్గృధ్రో గమ్యతాం త్యజ్యతాం శిశుః।
ఇమామవస్థాం పర్యన్తే కో నామ న గమిష్యతి ।। 633 ।।
మా తిష్ఠత చిరం ఘోరే శ్మశానే ప్రేతబాన్ధవాః।
ఇహ మర్త్యసహస్రాణి యయుర్యాస్యన్తి చ క్షయమ్ ।। 634 ।।
శ్రుత్వైతద్బాలకం త్యక్త్వా శనైస్తాన్గన్తుముద్యతామ్।
ఉవాచ జమ్బుకోఽభ్యేత్య ధిగ్యుష్మాన్నిర్ఘృణాశయాన్ ।। 635 ।।
అహో ను దారుణా యూయం త్యక్త్వా గచ్ఛన్తి యే సుతమ్।
గతాసవోఽపి జీవన్తి కదాచిత్సుప్తభౌతికాః ।। 636 ।।
కింత వో భయం శ్మశానేఽస్మిన్యాతోఽస్తం న దివాకరః।
తిరశ్చామపి బాలేఽస్మిఞ్జాయతే కరుణాకణః ।। 637 ।।
శ్రృగాలేనేతి గదితే పునః శవభృతశ్చ తాన్।
గృధ్రో జగాద చిత్రం వో జమ్బుకస్య గిరా భ్రమః ।। 638 ।।
జీవరత్నభృతో యూయం కాష్ఠలోష్ఠోపమాకృతేః।
స్నేహేన పాతజీవస్య శిశోః కిం యాత మూఢతామ్ ।। 639 ।।
వనం వ్రజత వైరాగ్యాత్తపః కురుత వా మహత్।
వియోగసారే సంసారే సత్యాన్నాన్యత్పరాయణమ్ ।। 640 ।।
అన్యేన వర్త్మనా పుత్రః పితా చాన్యేన గచ్ఛతి।
స్వకర్మభిః పరే లోకే త్యజత స్నేహవిక్రియామ్ ।। 641 ।।

యాన్త్యేవ వృద్ధాస్తరుణా బాలా గర్భగతాస్తథా।

క్రియతే కిం విచారోఽస్తి న కాలస్య ప్రమాథినః।। 642 ।।

బన్ధూనామిదమానృణ్యం స్థితిజ్ఞానం ప్రచక్షతే।

మృతః ప్రలాపం బాష్పం చ న శృణోతి న పశ్యతి।। 643 ।।

వత్సరాణాం సహస్రం మే సాగ్రం జాతస్య వర్తతే।

నిర్గతాసుర్మయా దృష్టః ప్రలాపైర్నోత్థితః క్వచిత్।। 644 ।।

ఇత్యుక్త్వా విరతే గృధ్రే గోమాయుః పునరబ్రవీత్।

దయాం కురుత కాన్తేఽస్మిన్బాలే కమలలోచనే।। 645 ।।

శమ్బుకస్య వధాత్పూర్వం మృతోఽపి బ్రాహ్మణాత్మజః।

దశకణ్ఠద్విషో రాజ్యే జీవితం ప్రాప దుర్లభమ్।। 646 ।।

కరాభ్యాం శిశునానేన వితీర్ణం సలిలాఞ్జలిమ్।

కదాచిత్పాస్యతి పితా సుకృతీ పరలోకగః।। 647 ।।

భాషితే జమ్బుకేనేతి గృధ్రః పునరువాచ తాన్।

సన్తః శోకామయే నౄణాం న ప్రశంసన్తి భేషజమ్।। 648 ।।

దినాన్తే దారుణతరా భవత్యేషా శ్మశానభూః।

కఙ్కాలమాలాకలితైర్భూతవేతాలమణ్డలైః।। 649 ।।

క్షణేన హి న గీర్యన్తే సహస్రాణి భవాదృశామ్।

మా కురుధ్వం ప్రయాసేఽస్మిన్వ్యసనే కలహే మతిమ్।

వపుషాం జీవితానాం చ గతానామగమః కుతః।। 650 ।।

ఇతి గృధ్రస్య వచసా నివృత్తాన్వీక్ష్య బాన్ధవాన్।

ఉవాచాభ్యేత్య గోమాయుః పునః స్వార్థైకపణ్డితః।। 651 ।।

అబాన్ధవేఽస్మిన్నధునా న సంసారే మతిర్మమ।

గచ్ఛన్తి కాష్ఠవత్త్యక్త్వా పుత్రకం యత్ర మానుషాః।। 652 ।।

వృద్ధః ప్రయాత్యాత్మభయాద్విజనే త్యజ్యతే శిశుః।

కోఽస్మిన్ప్రత్యయమాధత్తాం జనః స్వార్థపరే జనే।। 653 ।।
ఇత్యూచతుస్తౌ భక్ష్యార్థం క్షుత్క్షామౌ గృధ్రజమ్బుకౌ।
దివా గృధ్రస్య భోజ్యం యద్రాత్రౌ గోమాయుకస్య తత్।। 654 ।।
అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య భగవానమ్బికాసుతః।
స్వేచ్ఛావిహారీ వరదస్తం బాలకమజీవయత్।। 655 ।।
శతాయుషం స్కన్దవరాత్తే యయుః ప్రాప్య తం సుతమ్।
ప్రాపతుశ్చేశ్వరదృశా కుశలం గృధ్రజమ్బుకౌ।। 656 ।।
ఇత్యనిర్వేదశీలానాం ధీమతాం వ్యవసాయినామ్।
అభీప్సితాని సహసా సిధ్యన్తీశ్వరశాసనాత్।। 657 ।।

గృధ్రగోమాయుసంవాదః।। 39 ।।

న కుర్యాద్బలినా వైరం దుర్బలో దర్పమాశ్రితః।
వినష్టః స్పర్ధయా వాయోర్మహాఞ్శాల్మలిపాదపః।। 658 ।।
విస్తీర్ణశాఖావిపులః సంతప్తాధ్వన్యసంశ్రయః।
బభూవ హిమవత్ప్రస్థే శల్మలిశ్చుమ్బితామ్బరః।। 659 ।।
పప్రచ్ఛ నారదః ప్రీత్యా తం యదృచ్ఛాగతో మునిః।
అహో ను తవ నీరన్ధ్రాః పత్రపుష్పఫలశ్రియః।। 660 ।।
మన్యే తవ పరం మిత్రం వాయుర్యేనాసి రక్ష్యసే।
తరవస్తద్బలాక్రాన్తా విశీర్యన్తే పతన్తి చ।। 661 ।।
శ్రుత్వైతదూచే దర్పాన్ధః శల్మలిః స్కన్ధబన్ధురః।
చిత్రం మునే న జానీషే బలే తుల్యో న మేఽనిలః।। 662 ।।
కత్థనేనేత్యభిహితే బహుశస్తేన శాఖినా।
తదేవ నారదో గత్వా పవనాయ న్యవేదయత్।। 663 ।।
తద్గిరా క్రోధవిధురః స్ఫారః ప్రలయమారుతః।
శ్వో ద్రష్టాసీతి తం వృక్షం సమభ్యేత్య తదాబ్రవీత్।। 664 ।।

రజన్యామథ సంత్రాసాత్స సంచిన్త్యైవ శల్మలిః।
ప్రభఞ్జనం మహావేగం ధీమాన్భయమశీర్యత।। 665 ।।
తతః ప్రాతః శకలితాశేషశాఖాసమాకులమ్।
అపశ్యద్వాయురభ్యేత్య విశీర్ణం శల్మలిం స్వయమ్।। 666 ।।
అహో ను ధన్యమన్త్రోఽసి బుద్ధ్యా త్వం రక్షితస్తరో।
ఇత్యుక్త్వా విగతక్రోధో వాయుః ప్రాయాద్యథాగతమ్।। 667 ।।

నారదశల్మలిసంవాదః।। 40 ।।

లోభే ఏవ మహత్పాపం జ్ఞానమేవ పరం మహః।
దమ ఏవ పరా శాన్తిస్తప ఏవ పరం పదమ్।। 668 ।।
సత్యమేవ పరం పుణ్యం శ్రేయః క్రోధాభినిగ్రహః।
ఆనృశంస్యం పరో ధర్మః సారోఽయం ధర్మవాదినామ్।। 669 ।।

అధ్యాయః।। 41 ।।

శ్రుతిస్మృతికృతైస్తైస్తైః ప్రాయశ్చిత్తైః శరీరిణామ్।
కీర్తనాత్తీర్థసేవాభిః పాపం దానైశ్చ నశ్యతి।। 670 ।।
బ్రహ్మహా ద్వాదశ సమాః కపాలాఙ్కో వ్రతం చరేత్।
సంముఖః ఖడ్గలితో భ్రూణహా ముచ్యతే యుధి।। 671 ।।
బ్రాహ్మణార్థే హతాః పాపం తరన్తి గురుతల్పగాః।
ముచ్యన్తే సర్వపాపేభ్యో హయమేధేన భూమిపాః।। 672 ।।

ప్రాయాశ్చిత్తవిధిః।। 42 ।।

ధర్మాత్మజోపదేశేషు నకులేన కథాన్తరే।
అథ పృష్టోఽబ్రవీద్భీష్మః కరవాలస్య సంభవమ్।। 673 ।।
అసురాభిహతే కాలే హిమవచ్ఛిఖరే పురా।
స్వయంభూర్భగవాన్యజ్ఞో ధాత్రా ధ్యాతః సమాయయౌ।। 674 ।।
ప్రాంశుర్నీలోత్పలశ్యామో భువనాని విలోకయన్।

స బభూవ త్రినేత్రస్య బ్రహ్మవాక్యాత్కరాగ్రగః ।। 675 ।।

తేన నిష్కణ్టకం కృత్వా రుద్రో రౌద్రేణ కతేజసా ।

జగచ్ఛివాకృతిః పశ్చాద్బభూవ శశిభూషణః ।। 676 ।।

తం ఖడ్గం లేభిరే భూపా మనుప్రభృతయః క్రమాత్ ।

యస్య ధారానిపాతేన పునర్జన్మ న దేహినామ్ ।। 677 ।।

ఖడ్గోత్పత్తిః ।। 43 ।।

శ్రుత్వేతి మన్దిరం పార్థో గత్వా భీష్మగిరః స్మరన్ ।

విదురేణ కథాశ్చక్రే ధర్మసర్వస్వవాదినా ।। 678 ।।

తేషాం విదురపష్ఠానాం బభూవుర్వివిధాః కథాః ।

శుద్ధప్రవృత్తధర్మాణాం ధర్మకామార్థసంశ్రయాః ।। 679 ।।

షడ్గీతాః ।। 44 ।।

సమభ్యేత్యాథ పప్రచ్ఛ పునర్భీష్మం యుధిష్ఠిరః ।

సౌహార్దం కేన న చలేదితి పృష్టోఽబ్రవీచ్ఛ సః ।। 680 ।।

కృతజ్ఞైః సాధుభిః సభ్యైః కులీనైరనపాయిభిః ।

సతాం న నశ్యతి ప్రీతిర్గుణాదానైకతత్పరైః ।। 681 ।।

మిత్రద్రుహః కృతఘ్నాంశ్చ వర్జయేత్కుటిలాశయాన్ ।

కృతఘ్నతాసమం రాజన్న హి పశ్యామి పాతకమ్ ।। 682 ।।

దర్పవాన్మలినాచారో వేదాధ్యాపనవర్జితః ।

మధ్యదేశ్యోఽసితతనుః శీలాచారపరాఙ్ముఖః ।। 683 ।।

గౌతమో నామ కలుషో బ్రహ్మబన్ధురభూత్పురా ।

స వసఞ్శబరీసక్తః పర్యన్తేషు ధనార్థితామ్ ।

బిభ్రద్భ్రాన్త్వా వసుమతీం సార్థభ్రష్టోఽవిశద్వనమ్ ।। 684 ।।

తస్మిన్స్నిగ్ధతరుచ్ఛాయే ప్రసన్నహరికుఞ్జరే ।

న్యగ్రోధపాదపస్యాగ్రే ఛాయార్థీ సముపావిశత్ ।। 685 ।।

నాడీజఙ్ఘాభిధస్తూర్ణం బకః సుగతసద్వ్రతః।
విలోక్య తం కృపావిష్టో దుర్గతం వినతోఽబ్రవీత్॥ 686 ॥
బ్రహ్మన్దారిద్ర్యమున్నిద్రం తవైతత్త్వదహామ్యహమ్।
సుహృదం మే విరూపాక్షం రాక్షసేన్ద్రమితో వ్రజ॥ 687 ॥
కార్త్తిక్యాం స హి దాతౄణాం ధుర్యో దాస్యతి తే ధనమ్।
మదీయమితి తచ్ఛ్రుత్వా స గత్వా కరుణాకులాత్॥ 688 ॥
తస్మాత్కనకమాసాద్య బహులం తూర్ణమాగతః।
బకం విలోక్య తత్రైవ ధనతుష్టో వ్యచిన్తయత్॥ 689 ॥
న హ్యేతద్వక్ష్యతే హేమ వనే విగతవిక్రియే।
సాంప్రతం బకమేవాద్య పాతయామి సుపీవరమ్॥ 690 ॥
ఇతి సంచిన్త్య సుచిరం పాథేయార్థీ ద్విజాధమః।
హేమభారనతః సుప్తం జఘాన సరలాశయమ్॥ 691 ॥
అదర్శనేన తస్యాథ ఖిన్నో రాక్షసభూపతిః।
శఙ్కాకులశ్చారచక్రం విసృజ్య ప్రాప తం ద్విజమ్॥ 692 ॥
హతం తేన బకం జ్ఞాత్వా నిజగ్రాహ తముత్కటమ్।
ఆకాశధుని ఫేనైశ్చ జీవితం ప్రాప ఖేచరః॥ 693 ॥
అపరాధహతం దృష్ట్వా నాడీజఙ్ఘోఽపి గౌతమమ్।
అజీవయద్దురాచారం న మన్యురధమే సతామ్॥ 694 ॥
ఏవం కృఘ్నచరితో గౌతమః సుగతవ్రతమ్।
జఘాన పాపే పాపానాం నిఃశఙ్కం రమతే మనః॥ 695 ॥
న్యాసాపహారిణో ధేనుస్త్రీగురుబ్రాహ్మణాన్తకాః।
ధర్మిష్ఠా ఇవ యస్యాగ్రే స కృతఘ్నో విచార్యతామ్॥ 696 ॥

ఆపద్ధర్మాః॥ 45 ॥

అథ పప్రాచ్ఛ ధర్మజ్ఞం ధర్మరాజః పితామహమ్।

కథం సమాశ్రయేద్ధర్మం వినష్టధనబాన్ధవః।। 697 ।।
స తేన పృష్టః ప్రోవాచ శ్రృణు సేనజితం నృపమ్।
పుత్రశోకాకులం కశ్చిజ్జ్ఞాత్వాభ్యేత్యావదద్ద్విజః।। 698 ।।
అభావాయైవ జాయన్తే భవేఽస్మిన్సర్వజన్తవః।
శోచ్యస్త్వమపి కాలేన కథం శోచసి పార్థివ।। 699 ।।
యదృచ్ఛయా సంగతశ్చేత్ప్రతియాతో యదృచ్ఛయా।
సంసారాధ్వని తత్కోఽయం వియోగే మోహవిభ్రమః।। 700 ।।
జాయతే క్షణదృష్టేషు స్నేహో దుఃఖాయ దేహినామ్।
మమాయమితి ముగ్ధానాం న స తేషాం న తస్య తే।। 701 ।।
శోచన్త్యలుబ్ధం వాఞ్ఛన్తః ప్రాప్తం శోచన్తి దుర్భగమ్।
నష్టం శోచన్తి దుఃఖార్తా జన్తవః సుఖినః కదా।। 702 ।।
ధనపుత్రకలత్రేషు న స్నిహ్యన్తి విపశ్చితః।
అవశ్యం విప్రయోగో హి తైః పరైశ్చ నృణాం సదా।। 703 ।।
కో నామ ప్రియసంయోగాన్న మన్యేతామృతోపమాన్।
మర్మచ్ఛిదో వియోగేషు యది న స్యుర్విషోత్కటాః।। 704 ।।
పిఙ్గలా దత్తసంకేతం కాన్తం వారాఙ్గనా పురా।
అనాగతం చిరం ధ్యాత్వా స్వయమేకాబ్రవీన్నిశి।। 705 ।।
ఆగతేనాపి కిం తేన వియోగే దుఃఖదాయినా।
భజే కాన్తమిహానన్తస్థామనశ్వరమశోచకమ్।। 706 ।।
ఇతి సంతోషపీయూషశాన్తా శాపాపవేదనా।
ప్రతిబుద్ధ్వైవ సుష్వాప పరమే ధామ్ని పిఙ్గలా।। 707 ।।
సేనజిద్గీతాః।। 46 ।।
అస్మిన్ప్రవాహవద్యాతి నృణామాయుషి కిం సుఖమ్।
పృష్టో యుధిష్ఠిరేణేతి పునరూచే పితామహః।। 708 ।।

మేధావినా పురా పృష్టః పుత్రేణైతద్ద్విజః పితా।
ఉవాచాధ్యయనం కృత్వా బ్రహ్మచారీ తతో గృహీ।। 709 ।।
పుత్రైః పితౄణామనృణో భూత్వా పీత్వానిలాన్వనే।
మునిస్తుల్యసుహృద్ద్వేష్యః ప్రయాతి పరమం పదమ్।। 710 ।।
తచ్ఛ్రుత్వోవాచ తనయః సర్వమేతదనిన్దితమ్।
శ్లాఘ్యాయ శ్రేయసే కర్మ యది కాలః ప్రతీక్షతే।। 711 ।।
అసమాప్తస్వకార్యాణామాయుః స్వల్పమముద్రితమ్।
అహోరాత్రగణైరేవ స్రవయేతదలక్షితమ్।। 712 ।।
ముహూర్తమపి జన్తూనాం కాలోఽయం కలితాఖిలః।
సార్థః సుదూరగామీవ నార్థితోఽపి విలమ్బతే।। 713 ।।
క్షణార్ధమపి కార్యేషు న విలమ్బేత పణ్డితః।
న జానీమః కదా కస్మిన్కృతాన్తో నిపతిష్యతి।। 714 ।।
న వాత్సల్యాన్న కారుణ్యాన్నోపయోగాన్న గౌరవాత్।
ప్రతీక్షాం క్షమతే కాలః కార్యశేషేషు దేహినామ్।। 715 ।।
మృత్యునా యస్య సౌహార్దం యో న వేత్త్యాయుషోఽవధిమ్।
శ్వః కర్తాస్మీదమిత్యేషా వాణీ తస్యైవ శోభతే।। 716 ।।
అహో ను మోహముగ్ధస్య లోకస్యేయం ప్రమాదితా।
యద్బాలం మృతమాలోక్య వృద్ధస్తిష్ఠతి నిర్భయః।। 717 ।।
నవే వయసి భోగార్థే నవేషు విభవేషు చ।
నవోఢేషు చ దారేషు హ్రియతే మృత్యునా జనః।। 718 ।।
తస్మాత్కుశలమేవాదౌ కార్యం సంసారశాన్తయే।
తరత్తరఙ్గలోలో హి దేహిదేహసమాగమః।। 719 ।।

పితాపుత్రసంవాదః।। 47 ।।

ధనినాం నిర్ధనానాం చ విభాగం సుఖదుఃఖయోః।

పృష్టోఽథ ధర్మరాజేన పునః శాన్తనవోఽబ్రవీత్ ।। 720 ।।

శమ్పాకో నామవాన్విప్రః పురా ధీమానభాషత।

వితృష్ణయాతిపీడ్యన్తే సంతోషోఽమృతనిర్ఝరః ।। 721 ।।

భయానభిజ్ఞో నిశ్చిన్తో నిద్రావాన్రోగవర్జితః।

నిర్ధనః సుఖితో నిత్యం యథావాప్తకృతక్రియః ।। 722 ।।

సుఖమాస్తే సుఖం శేతే సుఖం చ ప్రతిబుధ్యతే।

సంతోషవాన్నిరాయాసో నిరపాయో నిరామయః ।। 723 ।।

ధనినో దర్పపూర్ణస్య భ్రూభఙ్గాద్వక్రదర్శినః।

కుమిత్రన్యస్తధనత్రాణచిన్తాపాణ్డుకృశత్విషః ।। 724 ।।

చౌరో భూపాలభీతస్య వృద్ధ్యార్థం పాపకారిణః।

అజీర్ణరోగగ్రస్తస్య క్షీవినో భోజ్యకాఙ్క్షిణః ।। 725 ।।

లోభశుష్కకలత్రస్య దుఃఖైకఫలభాగినః।

స్పర్ధాకథైవ కా నిత్యమాకించన్యామృతాశిభిః ।। 726 ।।

మన్యతే తావదాత్మానం శక్రవైశ్రవణోపమమ్।

గృహ్యతే ధనవాన్యావన్న దస్యునృపమన్యుభిః ।। 727 ।।

ధనం గమయతాం భూరి గృహాంశ్చ సుపరిచ్ఛదాన్।

నిర్ధనాద్ధనినామేవ కృచ్ఛ్రాచ్ఛద్దుఃఖవిషూచికా ।। 728 ।।

శమ్పాకగీతాః ।। 48 ।।

యాతే వైఫల్యమారమ్భే కిం కుర్యాద్ధవిణోత్సుకః।

ఏతత్పృష్టః క్షితిభుజా ధ్యాత్వా శాన్తనవోఽవదత్।

శ్రూయతాం యద్వినష్టార్థసమయే దుఃఖభేషజమ్ ।। 729 ।।

మఙ్కిర్నామ ద్విజః పూర్వమీహమానోఽసకృద్ధనమ్।

ప్రయత్నైరపి న ప్రాప విధివైముఖ్యహేలాయ ।। 730 ।।

క్షీణార్థః సోఽర్థశేషేణ క్రీత్వా చాథ వృషద్వయమ్।

స్వయముత్కర్షణం చక్రే క్షేత్రే విపులవాహకః।। 731 ।।
అత్రాన్తరే పృథుగ్రీవో నిద్రాభఙ్గాత్సముత్థితః।
జహారోష్ట్రో మహాకాయస్తౌ వృషౌ స్కన్ధలమ్బినౌ।। 732 ।।
యుగోత్క్షేపాల్లమ్బ్యమానౌ తౌ తేన బలశాలినా।
వృషౌ విలోక్య శోకార్తో విలలాప ద్విజాత్మజః।। 733 ।।
అహో ను చిత్రవర్ణాఙ్గౌ మమ వత్సతరౌ ప్రియౌ।
కర్షన్విభాతి కరభో రత్నాఢ్యావివ భూషణౌ।। 734 ।।
ఇత్యుక్త్వా జాతనిర్వేదగాఢవైరాగ్యవాసనః।
తృష్ణాం నినిన్ద సహసా ప్రశాన్తానుశయజ్వరః।। 735 ।।
దుఃఖాయ బత జన్తూనాం తృష్ణా పరిభవాస్పదమ్।
విప్రలబ్ధో జనః సర్వో యయా శోచత్యహర్నిశమ్।। 736 ।।
అలబ్ధం వాఞ్ఛతాం విత్తం లబ్ధం చ పరిరక్షతామ్।
నష్టం చ శోచతాం పుంసాం కదా దుఃఖం నివర్తతే।। 737 ।।
కామోఽర్థేషు విపన్మూలం సంతోషః పరమం సుఖమ్।
నిష్కామశ్చ సకామశ్చ మతౌ మే స్వస్థరోగిణౌ।। 738 ।।
సధనశ్ఛిన్ద్యతే రాజ్ఞా దస్యునా స్వజనేన చ।
వికలశ్చేతి లోకేన నిర్ధనశ్చ న గణ్యతే।। 739 ।।
తస్మాత్సంత్యక్తకామానాం సంతోషధనశాలినామ్।
క్షయోదయవ్యయాయాసైర్న చేతః పరిభూయతే।। 740 ।।
ఇదం లబ్ధమిదం నష్టమిదం లప్స్యే పునర్ధియా।
ఇదం చిన్తయతామేవ జీర్ణమాయుః శరీరిణామ్।। 741 ।।
అధునా లోభమున్మూల్య స్పృహాం దూరే నిరస్య చ।
వీతమోహో భవామ్యేష మునిస్తుల్యప్రియాప్రియః।। 742 ।।
త్యాగో హి హన్తి వ్యసనం తథా హి జనకః పురా।

దహ్యమానేఽపి నగరే నాభజద్దుఃఖవిక్రియామ్ ।। 743 ।।

ఇతి ధ్యాత్వా చిరం మఙ్కిర్నిర్వేదాచ్ఛాన్తమానసః।

ఆశాపాశం పరిత్యజ్య పరం పదమవాప్తవాన్ ।। 744 ।।

మఙ్కిగీతాః ।। 49 ।।

ఏతద్ధర్మసుతః శ్రుత్వా పునః శన్తనునన్దనమ్।

సమభ్యధాత్కథం జన్తుర్వీతశోకశ్చరేదితి ।। 745 ।।

సోఽబ్రవీచ్ఛృణు భూపాల ప్రహ్లాదో దానవాధిపః।

నిత్యానన్దం పురా విప్రమూచే స్వచ్ఛన్దచారిణామ్ ।। 746 ।।

సుఖదుఃఖశతావర్తే విపులేఽస్మిన్భవార్ణవే।

అవిలుప్తః కథం బ్రహ్మన్నిత్యతుష్టోఽభిలక్ష్యసే ।। 747 ।।

కేయం శ్లాఘ్యతరా వృత్తిః కో వాయం విభవో ధియః।

క్రీడావిహారీ లోకేఽస్మిన్యదసక్తో న లిప్యసే ।। 748 ।।

ఇతి పృష్టో ద్విజస్తేన బభాషే విపులాశయః।

తటస్థః సర్వభావేషు నిత్యతృప్తశ్చరామ్యహమ్ ।। 749 ।।

మాయావిలసితం సర్వం జానన్సంసారవిభ్రమమ్।

క్షయోదయేషు భూతానాం న దుఃఖం న సుఖం భజే ।। 750 ।।

ఆయుషాం విభవానాం చ భావానాం చ స్వభావతః।

పశ్యన్నసారతామేతాన్నానుశోచామి నిర్వ్యథః ।। 751 ।।

భుఞ్జానో వివిధాన్భోగాన్నిరాహారోఽథవా క్వచిత్।

నగ్నశ్చరామ్బరో వాపి మహార్హవసనోఽపి వా ।। 752 ।।

భుజోపధానః క్ష్మాశాయీ పర్యఙ్కశయనోఽపి వా।

సమః శమదమాభ్యాం చ ధరామ్యాజగరం వ్రతమ్ ।। 753 ।।

పరావరజ్ఞో భావానాం కూటస్థో విగతస్పృహః।

త్యక్తమోహభయద్వేషశ్చరామ్యాజగరం వ్రతమ్ ।। 754 ।।

ప్రాప్తం గిరత్యజగరః కురఙ్గం మహిషం గజమ్।
అసంప్రాప్తేష్వనుద్వేగం విధత్తే నిశ్చలస్థితిః।। 755 ।।
ఏతామాజగరీం వృత్తిమాశ్రిత్య విమలాశయః।
న చిన్తయామి సత్త్వస్థో లాభాలాభౌ సుఖాసుఖే।। 756 ।।
బ్రాహ్మణేనేతి కథితం శ్రుత్వా విస్మితమానసః।
జీవన్ముక్తదశాం తస్య ప్రహ్లాదః ప్రశశంస తామ్।। 757 ।।
ప్రహ్లాదబ్రాహ్మణసంవాదః।। 50 ।।
ఏతత్పాణ్డుసుతః శ్రుత్వా పునర్భీష్మమభాషత।
కులకర్మార్థబుద్ధీనాం పితామహ కిముత్తమమ్।। 758 ।।
ఇతి పృష్టో నృపతినా బభాషే జాహ్నవీసుతః।
అతిక్రమ్య గుణాన్సర్వాన్ప్రజ్ఞైవోపరి వర్తతే।। 759 ।।
వైశ్యో ధనమదాధ్మాతః స్యన్దనేన పురా వ్రజన్।
అపాతయత్కృశతరం మునిం వర్త్మని కశ్యపమ్।। 760 ।।
లలత్కుణ్డలగణ్డేన స తేన భువి పాతితః।
శోచన్దరిద్రమాత్మానం నిశ్చయం నిధనే వ్యధాత్।। 761 ।।
తం పాంసుశాయినం దీనం ప్రాణత్యాగకృతవ్రతమ్।
శక్రః శృగాలరూపేణ కృపయా వక్తుమాయయౌ।। 762 ।।
సోఽవదదద్భుత సంతోషః సంసారే నాస్తి కస్యచిత్।
మునే యదుజ్జ్వలాచారో నాత్మానం బహు మన్యసే।। 763 ।।
ధన్యా మనుష్యాః సంసారే యైః స్వహస్తేన భుజ్యతే।
కణ్డూర్నివార్యతే కీటకణ్టకాదిర్వికృష్యతే।। 764 ।।
అహో సుకృతినాం రాజా త్వం యన్మానుషయోనిజః।
బ్రాహ్మణశ్చ తపస్వీ చ స్పృహణీయోఽసి కశ్యప।। 765 ।।
అహో ధన్యోఽసి యన్నాస్యుష్ట్ర మణ్డూకో న కుక్కుటః।

న పుక్కసో న చాణ్డాలో న కుష్ఠీ న జడోఽపి వా।। 766 ।।

దృశ్యన్తే దీర్ఘరోగార్తా దుఃఖాద్దుఃఖతరం శ్రితాః।

శోచన్తస్తామసీం యోనీం ప్రపన్నాస్తాన్విలోకయ।। 767 ।।

మనుష్యః పరిపూర్ణాఙ్గో వ్యాధివ్యసనవర్జితః।।

బ్రాహ్మణశ్చ త్వముదితస్త్వత్తో ధన్యతరోఽస్తి కః।। 768 ।।

అసంతోషే మతిం మోహాన్మా కృథా విభవాశయా।

ప్రాప్యేన్ద్రతామపి జనస్తతోఽప్యాధిక్యమీహతే।। 769 ।।

తృష్ణేయం సతతాభ్యాసాద్వర్ధమానా శరీరిణామ్।

అన్తస్నాయుమయీ తన్త్రీ కృష్ణేవాయాతి దీర్ఘతామ్।। 770 ।।

తస్మాత్స్వధర్మనిరతః స్పృహణీయః కులోద్గతః।

పరస్య విభవం దృష్ట్వా న కామాన్మర్తుమర్హసి।। 771 ।।

అహం కుతార్కికో భూత్వా ధూమాగ్నిప్రాయవాదభృత్।

వేదద్వేషీ నాస్తికశ్చ పాపయోనిమిమాం శ్రితః।। 772 ।।

అస్మిఞ్శరీరే బహుశో నిర్విణ్ణోఽపి భయాదహమ్।

న త్యజామి తనుం పాప యోనయః సన్త్యతోఽధికాః।। 773 ।।

ఇతి బుద్ధ్వా సురపతిర్వీతశోకం విధాయ తమ్।

రూపం చ దర్శయిత్వాస్మై ప్రయయౌ త్రిదశాలయమ్।। 774 ।।

ఇన్ద్రకశ్యపసంవాదః।। 51 ।।

శ్రుత్వైతదూచే కౌన్తేయః కేన సృష్టమిదం జగత్।

జీవశ్చ కీదృశో దేహే స చ యాతః క్వ తిష్ఠతి।। 775 ।।

భీష్మోఽబ్రవీదేతదేవ పురా కైలాసశేఖరే।

భారద్వాజేన మునినా పృష్టో భృగురభాషత।। 776 ।।

పృథివీపద్మసంస్థస్య మానసస్య ప్రజాపతేః।

ఆకాశః పూర్వసర్గోఽయం విష్ణోర్వ్యక్తాకృతిస్పృశః।

వృక్షాణాం మానుషాణాం చ సమానం పాఞ్చభౌతికమ్॥ 777 ॥

తేనైవాస్మిన్మహాసర్గే చిత్రాశ్చ వ్యక్తయః కృతాః।

ప్రాణాపానాదిరూపేణ వాయునా సహితోఽనలః॥ 778 ॥

ఉత్తరే హిమవత్పార్శ్వే ఫలభూమిర్నిరామయా।

తాం పుణ్యకారిణో యాన్తి విపరీతా విపర్యయమ్॥ 779 ॥

ఇహాపి లోకే దృశ్యేతే సుఖహర్షధనాదిభిః।

దారిద్ర్యక్లేశదుఃఖైశ్చ జన్తూనాం శుభదుష్కృతే॥ 780 ॥

భృగుభరద్వాజసంవాదః॥ 52 ॥

అథాబ్రవీత్సదాచారో రాజ్ఞా పృష్టః పితామహః।

ప్రాతః ప్రబుద్ధో విజనే మలం త్యక్త్వా శుచిః సదా॥ 781 ॥

దేవపూజారతో హోతా దాతా మౌనీ చ భోజనే।

ఋతుకాలాభిగామీ చ జ్యేష్ఠానాం ప్రణతః క్షమీ।

యో నరః స సదాచారః ప్రాప్నోతి పదముత్తమమ్॥ 782 ॥

ఆచారవిధిః॥ 53 ॥

పునః క్షితిభుజా పృష్టః కిమధ్యాత్మేతి సర్వవిత్।

ఊచే శాన్తనవస్తత్త్వం ధ్యాత్వా హృది సనాతనమ్॥ 783 ॥

క్షేత్రజ్ఞస్త్రిగుణః క్షేత్రే రశ్మివత్ప్రసృతేన్ద్రియః।

అసక్తః సక్తవద్భాతి చ్ఛన్నో వ్యవహితైరపి॥ 784 ॥

నివాతదీపనిష్కమ్పమానసః శాన్తధీః సమః।

అయత్నాత్తేన్ద్రియో మౌనీ స్థాణుభూతస్తమీక్షతే॥ 785 ॥

బాహ్యవృత్తినిరోధేన మనసో నియమేన చ।

రాగశోకభయద్వేషత్యాగాత్సద్భిః స దృశ్యతే॥ 786 ॥

తడిత్తరఙ్గతరలం చరత్యారతచఞ్చలమ్।

చిత్తం వాతవదుద్భ్రాన్తం భవత్యేవాసమర్థినామ్॥ 787 ॥

అభ్యాసేన సమీభూతే నిస్తరఙ్గ ఇవోదధౌ।
చేతస్యచలతాం యాతే ప్రశాన్తాశేషవిప్లవే॥ 788 ॥
ప్రకాశతమసోః పారే పురుషం శాశ్వతం శివమ్।
ధ్యానేనాత్యన్తసుఖదం పరం పశ్యన్తి యోగినః॥ 789 ॥

అధ్యాత్మసంకీర్తనమ్॥ 54 ॥

ఏతదాకర్ణ్య కౌన్తేయః పితామహమభాషత।
పాతకానాం ఫలావాప్తిః కీదృశీ గతయశ్చ కాః॥ 790 ॥
ఇతి పృష్టః క్షితిభుజా గాఙ్గేయః పునరబ్రవీత్।
అభిధ్యాసదృశీ పుంసాం ఫలావాప్తిరపాయినీ॥ 791 ॥
అహంకారప్రవృత్తానాం భోగైశ్వర్యసుఖార్థినామ్।
నిరయేష్వేవ నిలయః కామినాం కామసంనిభః॥ 792 ॥
పారిజాతలతాలోలా మన్దారోదారసౌరభాః।
హేమాబ్జసరసీ రమ్యా నాకనాయకసేవితాః॥ 793 ॥
వేల్లద్విమానసులభాస్తాస్త్రిదశభూమయః।
నియతావధయః సర్వా నిరయః సంప్రచక్షతే॥ 794 ॥
అనాదినిధనం ధామ గుణత్రయవివర్జితమ్।
అస్పృష్టం కాలకలయా నిష్కామేనైవ లభ్యతే॥ 795 ॥
ప్రయతః సంహితాజాపీ కామరాగోజ్ఝితః పురా।
ఉవాస బ్రాహ్మణః కశ్చిత్పాదే తుహినభూభృతః॥ 796 ॥
తస్య పర్వసహస్రాన్తే దివ్యజ్ఞానస్య జాపినః।
జపవృద్ధిం దదౌ తుష్టా సావిత్రీ స్వయమాగతా॥ 797 ॥
అథ కాలేన భగవాన్ధర్మోఽభ్యేత్య తమబ్రవీత్।
త్యక్త్వా శరీరమాగచ్ఛ దివ్యం దివ్యవపుః పదమ్॥ 798 ॥
తచ్ఛ్రుత్వా సోఽవదన్నైతాం త్యజేఽహం సహజాం తనుమ్।

స్వర్గస్పృహా న మే కాచిద్ద్వేష్మీ చ సమే మమ।। 799 ।।
న వాఞ్ఛా న చ మే ద్వేషః స్వర్గేఽప్యస్త్యవశం మయా।
సర్వథా యది గన్తవ్యం తత్సదేహేన నాన్యథా।। 800 ।।
ఇత్యుక్తే తేన భగవాన్యమో మృత్యుశ్చ తాం భువమ్।
కాలశ్చాభ్యేత్య జగదుర్విప్రం ధర్మో యదుక్తవాన్।। 801 ।।
అస్మిన్నవసరే శ్రీమానిక్ష్వాకుః పృథివీపతిః।
తీర్థయాత్రాప్రసఙ్గేన తమాశ్రమముపాయయౌ।। 802 ।।
స తం జాపకమభ్యేత్య బభాషే తేజసాం నిధిమ్।
గృహాణ మే ధనం విప్ర పాత్రం త్వత్సదృశోఽస్తి కః।। 803 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా జాపకోఽవాదీన్నివృత్తోఽహం మహీపతే।
ప్రవృత్తధర్మనిరతా విప్రాః పాత్రం ప్రతిగ్రహే।। 804 ।।
సమీహితమహం తుభ్యం దదాన్యేవావిలమ్బితమ్।
బ్రాహ్మణేనేతి కథితే జగాద పృథివీపతిః।। 805 ।।
జపస్యాస్య ఫలం దేహి యత్త్వయా సముపార్జితమ్।
ఇత్యుక్తో భూభుజా విప్రో గృహాణేతి తమభ్యధాత్।। 806 ।।
రాజావదద్వచోయుద్ధైరజేయః సత్త్వవాన్నవాన్।
న మమైతజ్జపఫలం త్వద్దత్తముపయుజ్యతే।। 807 ।।
ఇతి బ్రువాణో విప్రేణాభ్యర్థితోఽపి సకృన్నృపః।
న తజ్జగ్రాహ దాతాహం భూభృదిత్యభిమానవాన్।। 808 ।।
అత్రాన్తరే తమభ్యేత్య కామక్రోధౌ వివాదినౌ।
విరూపౌ వికృతాకారౌ న్యాయం పప్రచ్ఛతుర్ముదా।। 809 ।।
ఏకోఽవదద్ధేనుఫలం దేయమస్మై దదామ్యహమ్।
దత్తం మయా పునర్గ్రాహ్యం నేత్యువాచ తథా పరః।। 810 ।।
రాజా విచార్య సుచిరం తయోర్వివదమానయోః।

ఉవాచ దీయమానం యో న గృహ్ణాసి జితోఽథ సః।। 811 ।।
అథాబ్రవీన్నృపం విప్రస్త్వం న గృహ్ణాసి కిం మమ।
పరోపదేశేష్వథవా సర్వో భవతి పణ్డితః।। 812 ।।
జాపకేనేతి గదితే కామక్రోధౌ విలోక్య తౌ।
సహ భోక్తవ్యమిత్యుక్త్వా జగ్రాహ నృపతిః ఫలమ్।। 813 ।।
తతః స్వర్గే స విబుధే ప్రాప్తే స బ్రహ్మణి స్వయమ్।
వివేశ జాపకస్త్యాగసమాధిం భూభుజా సహ।। 814 ।।
ప్రాణే మనః సమావేశ్య పశ్యన్నాసాపుటద్వయమ్।
ఆపూర్య వ్యోమ షట్కోశం ప్రకాశేనాన్తరం నభః।। 815 ।।
భ్రూమధ్యనిహితజ్యోతిరుద్ఘాట్య బ్రహ్మసంపుటచమ్।
క్షిప్రముత్క్రాన్తసూర్యోఽభూదతిసూర్యానలద్యుతిః।। 816 ।।
తాలురన్ధ్రసముత్థం తత్తేజో ద్విజమహీభుజోః।
బ్రహ్మణమవిశత్సాక్షాత్ప్రాదేశపురుషాకృతి।। 817 ।।

జాపకోపాఖ్యానమ్।। 55 ।।

జ్ఞానయోగ్యస్య వేదానాం నియమస్య చ భూభుజా।
ఫలం స్వర్గం చ భూతానాం భీష్మః పృష్టోఽబ్రవీత్పునః।। 818 ।।
ప్రజాపతిర్మనుః పూర్వమేతదూచే బృహస్పతిమ్।
సుఖదుఃఖాదికం కర్మ హేయోపాదేయలక్షణమ్।। 819 ।।
సుఖమస్త్యసుఖం యస్మాత్ప్రవృత్తిరితి కర్మణః।
సుఖదుఃఖోజ్ఝితం జ్ఞాతం కామరాగవివర్జితమ్।। 820 ।।
శ్రౌతం కర్మ సుఖాయైవ విరుద్ధమసుఖాయ చ।
శుద్ధాః సమాధినియమైర్యాన్తి దానాదికాః క్రియాః।। 821 ।।
నరాః కర్మఫలైస్తైస్తైస్తత్తదాకారభేదతః।
సుఖదుఃఖేషు సీదన్తి రాగమోహవశీకృతాః।। 822 ।।

మాయేయం జగదుత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ।
కృతా మహాభూతమయీ ఛాయేవాకాశదర్శినీ।। 823 ।।
దృష్ట్వా శరీరాన్తరగో మోహాద్ద్వైర్న విలోక్యతే।
స్రధూమ ఇవ కాష్ఠాన్తః సదా సంనిహితోఽనలః।। 824 ।।
హేమ్నీవ కటకాదిత్వం కాష్ఠే వా సాలభఞ్జికా।
ఆత్మన్యేవాఖిలం భాతి సదప్యసదివ స్థితమ్।। 825 ।।
జ్ఞానేన గృహ్యతే జ్ఞానం గజేనేవ వనే గజః।
తదేవాస్య గతిం వేత్తి సర్పపాదానివోరగః।। 826 ।।

మనుబృహస్పతిసంవాదః।। 56 ।।

స్వరూపం వైష్ణవం పృష్టః పార్థేనాథ పితామహః।
ఉవాచ జ్ఞాననయనైః కథితం నారదాదిభిః।। 827 ।।
భగవాన్పుణ్డరీకాక్షః కేశవో నాభిపఙ్కజాత్।
సృష్ట్వా చతుర్ముఖం చక్రే జగన్నిఖిలమీశ్వరః।। 828 ।।
హత్వా మధుముఖాన్దైత్యాన్విదధే శాశ్వతీం స్థితిమ్।
సంకర్షణః సర్వహరః ప్రలయే యాతి రుద్రతామ్।। 829 ।।
సర్గస్థితివినాశానామిత్యేష కిల కారణమ్।
మృణాలీలీలయా యేన వరాహేణోద్ధృతా మహీ।। 830 ।।
వాసుదేవః పరం ధామ శాశ్వతం ధ్రువమవ్యయమ్।
నివృత్తధర్మాయ గురుః శిష్యాయేతి న్యవేదయత్।। 831 ।।
విచిత్రమాయయా విష్ణోర్మోహితాః కిల జన్తవః।
రాగద్వేషమదగ్రస్తాః పునరాయాన్తి యాన్తి చ।। 832 ।।
శుక్రశోణితసంభూతా యాన్తి సంసారిణస్తతః।
తాన్మోహయన్తి లలనా విపాకవిషమభ్రమాః।। 833 ।।
స్త్రియో హి నామ సంసారకారామన్దిరశృఙ్ఖలాః।

రాదద్వేషవిషాదానాం సంగతిగ్రన్థిరజ్జవః।। 834 ।।

స్నేహాద్వా క్షయమాయాన్తి స్వాఙ్గజైః కృమిభిః సుతైః।

జన్తవః సంతతిమయాః క్లిన్నచర్మలవా ఇవ।। 835 ।।

యతేన్ద్రియేచ్ఛా ముచ్యన్తే సంసారాద్బ్రహ్మచారిణః।

మూలబీజపరిప్లోషా యేషు కామో న జాయతే।। 836 ।।

సంకల్పజం వహన్త్యేతాః సిరాః శ్వభ్రం మనోవహాః।

తచ్ఛుష్యతి విరాగేణ యేషాం తే పరమం గతాః।। 837 ।।

తృష్ణాతన్తురనాద్యన్తో బిసానామివ దేహినామ్।

సహజోఽన్తఃస్థితో హన్తుం నిఃశేషం చ న శక్యతే।। 838 ।।

సమైర్యుక్తసమాచారైర్విశుద్ధగగనప్రభమ్।

హృది నారాయణం దృష్ట్వా శాన్తిః శానైరవాప్యతే।। 839 ।।

వైష్ణవాధ్యాత్మ।। 57 ।।

మోక్షం ప్రయాతో జనకః కథమిత్యథ భూభుజా।

దేవవ్రతోఽవదత్పృష్టో మిథిలాధిపతేః కథామ్।। 840 ।।

జనకస్యాభవత్పూర్వమాచార్యశత సేవినః।

గురుః పఞ్చశిఖో నామ కపిలో బ్రహ్మనైష్ఠికః।। 841 ।।

స రాజానమువాచేదమాచార్యశతసంనిధౌ।

స్ఫురన్నిఃసారసంసారవికారపరిహారధీః।। 842 ।।

స గలజ్జాతినిర్బన్ధః కర్మబద్ధోఽప్యవాసనః।

విశరారుసమాహారసర్వగ్రహపరిగ్రహః।। 843 ।।

అహంకారవికారేషు మూలచ్ఛేదవిధాయినామ్।

అవధానలవాదేవ భిద్యతే భవవిభ్రమః।। 844 ।।

మయి సర్వమిదం భాతి సర్వత్రాహమవస్థితః।

ఇత్యసంసారిణామేవ సతాం వృత్తిర్మహీయసీ।। 845 ।।

సత్యం సంక్షయనిష్ఠానాం జరామరణధర్మిణామ్।
క్రమేణేన్ద్రియవైకల్యాచ్ఛరీరం యాతి పఞ్చధా।। 846 ।।
ఏతే శబ్దాదయః పఞ్చ యేషు తత్త్వార్థనిశ్చయః।
అవ్యయం పరమం చక్రం బుద్ధిశ్చేతి పరం మహత్।। 847 ।।
అసమ్యగ్దర్శినామేషాం దుఃఖతత్పరమన్యథా।
త్యాగా ఏవం పరం తత్త్వం ముక్తానాం న్యస్తకర్మణామ్।
మిథ్యాప్రయాతచిత్తానాం ఫలన్తి హృదయభ్రమాః।। 848 ।।
ద్రవ్యత్యాగః కర్మ హన్తి భోగత్యాగో వ్రతక్రియామ్।
సుఖత్యాగస్తపోయోగం సర్వత్యాగస్తు శాన్తయే।। 849 ।।
గుణత్రయవిముక్తోఽసౌ క్షేత్రజ్ఞః శాశ్వతోఽవ్యయః।
యైర్దృష్టస్తే న లిప్యన్తే పఙ్కే శశికరా ఇవ।। 850 ।।
నష్టే ఫలే తోషజుషి క్షీణయోః పుణ్యపాపయోః।
అవ్యఙ్గా గగనాకారా మహత్పశ్యన్తి సూరయః।। 851 ।।
చరన్మృగః శృఙ్గమివ త్వచం వృద్ధం ఇవోరగః।
పక్షీవోన్మథితం సాలం బన్ధం ముఞ్చతి సాత్త్వికః।। 852 ।।
ఇత్యాకర్ణ్య వచో రాజా జనకో మిథిలాం పురా।
దగ్ధామదగ్ధాం నాజ్ఞాసీత్తృష్ణారాగవివర్జితః।। 853 ।।

జనకరాజానం ప్రతి పఞ్చశిఖాచార్యోపదేశః।। 58 ।।

సుఖం కిమితి పార్థేన భీష్మః పృష్టోఽబ్రవీత్పునః।
ఇహాముత్ర చ దాన్తానాం సుఖం సంతోషశాలినామ్।। 854 ।।
దమో ధృతిర్దమస్తేజో జమః కీర్తిర్దమో రతిః।
పుంసాం దమప్రసక్తానాం శత్రుర్నామ న విద్యతే।। 855 ।।

దాన్తాధ్యాయః।। 59 ।।

కిం తపో వా న వేత్యేతదుపవాసాదికం వ్రతమ్।

పృష్టః ప్రోవాచ కౌన్తేయం పునః శన్తనునన్దనః।। 856 ।।

భుఞ్జానోఽప్యుపవాసీ స్యాద్యుక్తాహారో నరః సదా।

ఉపవాసో హి మూర్ఖాణాం కేవలం ప్రాణశషణమ్।। 857 ।।

సదా రతః స్వదారేషు బ్రహ్మచారీ భవేన్నరః।

యజ్ఞోపయుక్తమాంసాశీ భవేన్మాంసవివర్జకః।। 858 ।।

అతిథిద్విజభృత్యానాం శేషమశ్నాతి యః సదా।

అమృతాశీ స విజ్ఞేయః సురా నామ్నామృతాశినః।। 859 ।।

అమృతప్రాశికా।। 60 ।।

నరః కర్మఫలే కర్తా కిం న వేత్తి క్షమాభుజా।

భీష్మః పృష్టోఽబ్రవీచ్ఛక్రః పురా ప్రహ్లాదమబ్రవీత్।। 860 ।।

స్థానాచ్చ్యుతస్త్వం దైత్యేన్ద్ర హతాస్తే బాన్ధవా మయా।

శోకస్థానం కథం స్వస్థో నిరాకుల ఇవేక్ష్యసే।। 861 ।।

శ్రుత్వేతి దైత్యస్తం ప్రాహ శక్ర కిం కత్థసే వృథా।

భావాః స్వభావచపలాః పురుషార్థో నిరర్థకః।। 862 ।।

మూర్ఖో బుద్ధిమతాం ధుర్యః సురూపో రూపవర్జితః।

ప్రమత్తా నయసంపన్నా యాన్త్యేతే హేతురత్ర కః।। 863 ।।

న హి శోకః సుఖభ్రంశే కర్తవ్యో వృద్ధసేవిభిః।

భవేదభావః సద్భావే భావా భ్రూభఙ్గభఙ్గురాః।। 864 ।।

ఇతి శ్రుత్వా యయౌ శక్రస్తత్ప్రజ్ఞోపదేశతః।

ప్రహృష్టా బుద్ధిసారాణామద్వేష్టారో హి సాధవః।। 865 ।।

శక్రప్రహ్లాదసంవాదః।। 61 ।।

అకాలవహ్నినా దగ్ధే రాజ్ఞామైశ్వర్యకాననే।

కిం ధైర్యమితి పృష్టోఽథ పార్థేనాహ పితామహః।। 866 ।।

భ్రష్టరాజ్యేషు దైత్యేషు ప్రాప్తైశ్వర్యః శతక్రతుః।

పప్రచ్ఛ గత్వా బ్రహ్మాణం నష్టే వైరోచనం పురా।। 867 ।।
విభవం లోకపాలానామభిభూయ నిజశ్రియా।
యో బభూవ జగన్నాథః స బడిః(లిః) క్వాద్య వర్తతే।। 868 ।।
ఇతి పృష్టః సురేన్ద్రేణ జగాద కమలోద్భవః।
శూన్యాగారే ఖరో భూత్వా భ్రష్టైశ్వర్యో బడిః(లిః) స్థితః।। 869 ।।
శ్రుత్వైతన్ముదితః శక్రస్తూర్ణ తం ద్రష్టుమాయయౌ।
ఐరావణం సమారుహ్య కైలాసమివ జఙ్గమమ్।। 870 ।।
స గత్వా శూన్యనిలయే దదర్శ ఖరరూపిణమ్।
తుషాశినం బలిం కో వా విపద్భిర్నైవ పీడ్యతే।। 871 ।।
దృష్ట్వా తమూచే త్రైలోక్యనాథో భూత్వైశాసనః।
త్వమిమాం గతిమాపన్నః కథం శోచ్యాం న శోచసి।। 872 ।।
లక్ష్మీవిలాసహాసాచ్ఛం క్వ తచ్ఛత్రం క్వ చామరమ్।
తాలవ్యాలోలవలయం గీతమప్సరాసం క్వ తత్।। 873 ।।
బ్రహ్మదత్తా క్వ సా హేమమాలా మౌలిమతస్తవ।
క్షపాస్వపి యయా దిక్షు బభుర్బాలాతపశ్రియః।
అథవా యాన్తి చేతాంసి మహతాం సహ భూతిభిః।। 874 ।।
అపి స్మరసి కిం దైత్య భాస్వతస్తవ శాసనాత్।
అకృష్టపచ్యా పృథివీ యదభూద్భూరియాజినః।। 875 ।।
యశ్చాతపత్రే యాత్రాయాం శీతాంశుధవలే తవ।
గన్ధర్వాణాం సహస్రాణి ననృతుర్హేమమాలినామ్।। 876 ।।
ఐరావణగతస్యేతి శ్రుత్వా శక్రస్య భాషితమ్।
అవులుప్తమనాః ప్రాహ బడి(లి)ర్వామనవఞ్చితః।। 877 ।।
తరఙ్గతరలా లక్ష్మీర్యద్యాయాతి చ యాతి చ।
కృతమస్మాభిరితి కి తత్రప్ననృత్యన్తి శత్రవః।। 878 ।।

న శోచామి స్వసత్త్వస్థో నిస్తరఙ్గ ఇవోదధిః।
దృష్ట్వా కాలేన మహతా కథాశేషీకృతాః శ్రియః।। 879 ।।
అవశ్యం విధిదౌరాత్మ్యాద్విపదన్తా హి సంపదః।
లక్ష్మీం వినశ్వరః శోచేత్కః కాలకవలీకృతామ్।। 880 ।।
అనతిక్రమణీయోఽయం కాలః సర్వత్ర జృమ్భతే।
తుష్టైః కల్పితవృత్తిర్యత్ప్రయాతః స్వరతామహమ్।। 881 ।।
వికోశాశాపలాశేఽస్మిన్సంసారోరుసరోరుహే।
కాలభృఙ్గః పిబత్యేవ జనకిఞ్జల్కమఞ్జసా।। 882 ।।
జగద్గ్రాసగరిష్ఠస్య తస్య కాలస్య శాసనాత్।
స్మృతిశేషదశాం శక్ర సమేష్యతి భవానపి।। 883 ।।
కిం న విప్లవాయన్త్యేతా హరిణ్యః శీఘ్రగాః క్షణమ్।
స్ఫీత ఫేనసితచ్ఛత్త్రాస్తరఙ్గిణ్యో విభూతయః।। 884 ।।
ప్రయాతి తరలా లక్ష్మీః స్రవత్యాయురలక్షితమ్।
ఇతి వస్తుస్వభావేఽస్మిన్కో ను శోచతి మద్విధః।। 885 ।।
ఆయుః కేనాక్షయం లబ్ధం వియోగః కస్య వా ప్రియః।
కస్మిన్వా చపలా లక్ష్మీర్నిషణ్ణా చరవీక్షితా।। 886 ।।
అలీకలీలాచటులైః సంగమైర్దృష్టనష్టయా।
అనయా సర్వగామిన్యా కియన్తో న విడమ్బితాః।। 887 ।।
ఐశ్వర్యసౌరభభరాన్గుణభృఙ్గసఙ్ఘాన్కాన్తాలతావలయితానభిమానవృక్షాన్।
ఉత్ఫుల్లకీర్తికుసుమాన్ఫలపూరితాశాన్సర్వకషో హరతి కాలమహాప్రవాహః।। 888 ।।
తస్యైతద్వదతః నిర్గతాం శక్రో దృష్ట్వాపృచ్ఛచ్చ విస్మితః।। 889 ।।
లీలాశిఖణ్డాభరణా కా త్వం హరిణలోచనే।
కిమర్థమసి నిష్క్రాన్తా దైత్యాధిపతివిగ్రహాత్।। 890 ।।
సా తచ్ఛ్రుత్వావదచ్ఛక్రం త్వామహం సముపస్థితా।

త్యక్త్వైనం విస్మృతాచారముచ్ఛిష్టస్పృష్టసర్పిషమ్।। 891 ।।
అహం సుభటఖడ్గాగ్రధారాజలనివాసినీ।
కమలాపూతమష్టాల్యా కమలాకరవాసినీ।। 892 ।।
ఏతదుక్త్వా చుర్భిః శ్రీర్భ్యామ్యమ్బావహ్నివాయుషు।
పాద్రైః సంనిధిమాదాయ సహస్రాక్షముపాయయౌ।। 893 ।।

శ్రీసంనిధానమ్।। 62 ।।

శ్రీవిహీనం పురా శక్రో నముచిం నామ దానవమ్।
పప్రచ్ఛ శోకకాలేఽస్మిన్కిం న శోచసి దానవ।। 894 ।।
ఇతి పృష్టోఽవద్దైత్యో నిఃస్యన్దోదధిధైర్యభూః।
నష్టాః శోకేన నశ్యన్తి ద్విషదానన్దదాయినః।। 895 ।।
శోకదగ్ధశరీరాణాం ప్రరోహః క్వ పునః శ్రియః।
శోకేన నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రజ్ఞానాశో విపత్తయే।। 896 ।।
శోకేన స్పృష్టచిత్తానాం నష్టానాముద్భవః కుతః।
స్వకృతం భుజ్యతే కర్మ పరిపాకే శుభాశుభమ్।
సతామమ్లానవక్త్రాణాం నాన్తరజ్ఞాస్తు శత్రవః।। 897 ।।

శక్రనముచిసంవాదః।। 63 ।।

భూతిమాసాద్య శక్రేణ బడిః(లిః) స్వపదవిచ్యుతః।
పునరేవావదత్పృష్టో వ్యసనేఽప్యవిలుప్తధీః।। 898 ।।
అవశ్యమేవ శూరాణాం స్థితౌ జయపరాజయౌ।
కర్మాయత్తౌ న కర్తా త్వం కాలప్రాప్తమిదం భజ।। 899 ।।
కాలో న యాతి యాస్యన్తి సహస్రాణి భవాదృశామ్।
గన్తా త్వమపి కాలేన కిం ధైర్యేణ వికత్థసే।। 900 ।।
న తల్లోకేషు పశ్యామి విచిన్వానోఽపి సూక్ష్మధీః।
దుష్ప్రాపం యదయత్నేన న లీఢం కాలజిహ్వయా।। 901 ।।

కథావశేషవిభవాః కాలేన భువనాధిపాః।
శ్రూయన్తే విహితాస్తే తే కిం వృథా శక్ర మాద్యసి।। 902 ।।
శక్తోఽస్మి జేతుం త్వామేకః సానుగం దర్పమోహితమ్।
కింతు న క్షమతే కాలో వేలేవాబ్ధేర్బలం మమ।। 903 ।।
కాలేనాయాన్తి విపదః కాలేనాయాన్తి సంపదః।
పుంసాం స్వకర్మముద్రాణాం శోకస్యావసరోఽత్ర కః।। 904 ।।
నిశమ్యైతత్సహస్రాక్షో విరతోఽమర్షసాహసాత్।
స తమూచే కాలవశం త్వం యథాత్థ తథైవ తత్।। 905 ।।
యదా లోకా భవిషఅయన్తి నిర్మర్యాదాః కలిస్పృశః।
తదా త్వం దారుణైః పాశైర్ముక్తః స్వాస్థ్యం గమిష్యసి।। 906 ।।

బడి(లి)వాసవసంవాదః।। 64 ।।

శుభాశుభస్య పృష్టోఽథ పూర్వం రూపం మహీభుజా।
జగాద భీష్మో జన్తూనాం వినాశోదయలక్షణమ్।। 907 ।।
ఆకాశతటినీతీరే పురా శక్రః సనారదః।
విలోక్య లక్ష్మీం పప్రచ్ఛ వికాసికమలాననామ్।। 908 ।।
దేవి శంస యథా తత్త్వమిహాగమనకారణమ్।
ఇతి పృష్టా మహేన్ద్రేణ సావదత్కమలేక్షణా।। 909 ।।
త్యక్త్వా దైత్యానహం శక్ర నష్టాచారాన్విశృఙ్ఖలాన్।
సురాణాం సద్మ సాధూనాం సంప్రాప్తా తవ చాన్తికమ్।। 910 ।।
అసురాః పూర్వమభవన్సదాచారవిభూషణాః।
స్నాతా హుతాగ్నయశ్చాసన్నిజితాః స్త్రీభిరర్చితాః।। 911 ।।
దాతారో నిఃస్పృహాః క్షాన్తాః ప్రభాతే ఘృతదర్శినః।
న నిశీథే న చోత్సఙ్గే దధిసక్తుభుజోఽభవన్।। 912 ।।
అవన్ద్యరతిసర్గాశ్చ తేనాహం తానభూషయమ్।

అద్య తూత్సన్నమర్యాదాస్త్యక్తాస్తే దుర్మదా మయా ।। 913 ।।

ఆయత్తాః పతయః స్త్రీణాం శణ్ఠీనామద్య తత్పరే।

ప్రత్యుత్థానాదికం తాంశ్చ కుర్వన్త్యుచ్చైర్వదన్తి చ ।। 914 ।।

తరుణా ధూర్తసచివా వృద్ధానాం వచనం వయః।

విడమ్బయన్తి దర్పాన్ధా హేలోల్లోలితకున్తలాః ।। 915 ।।

అశౌచోచ్ఛిష్టసూద్రైశ్చ విహితం భక్షయన్తి తే।

గుప్తోద్యానేషు దేవార్థిభృత్యస్వజనవర్జితాః ।। 916 ।।

ధాన్యం పయోన్నం వివృతం స్వోచ్ఛిష్టస్పృష్టసర్పిషమ్।

గృహే తేషాం న వీక్షన్తే హాసకేలిరతాః స్త్రియః ।। 917 ।।

స్త్రీయోగ్యం పురుషో ధత్తే కేశాంశుకవిభూషణమ్।

ఆచారగతిసంలాపం పౌరుషం స్త్రీ బిభర్తి చ ।। 918 ।।

ఇత్థం తేషాం మదాన్ధానాం వసతిం పాపినామహమ్।

త్యక్త్వాన్తికమవాప్తా త్వాం సత్యశీలే మమ్ స్థితిః ।। 919 ।।

ఆశా శ్రద్ధా ధృతిః క్షాన్తిః కాన్తిర్వృత్తిర్జితిర్మతిః।

యుష్మానేవ సమాయాతా దేవ్యోఽష్టౌ మత్పురఃసరాః ।। 920 ।।

ఇతి బ్రువాణాం తాం శక్రః ప్రాప్య ప్రాయాత్త్రివిష్టపమ్।

నిమిత్తమేతత్ప్రథమం సుభాశుభఫలం నృణామ్ ।। 921 ।।

శ్రీవాసవసంవాదః ।। 65 ।।

రాజ్ఞా బ్రహ్మపదం పృష్టః పునరూచే పితామహః।

అసితో దేవలః పూర్వం జైగీషవ్యమభాషత ।। 922 ।।

వన్దితో నిన్దితశ్చాసి సమస్తుల్యప్రియాప్రియః।

త్యక్తరాగభయద్వేషో లక్ష్యసే కేన హేతునా ।। 923 ।।

ఇతి పృష్టో మునీన్ద్రేణ జైగీషవ్యః స్వతన్త్రవిత్।

ఉవాచ శాన్తమనసః సత్యం జాతమిదం మమ ।। 924 ।।

విద్యానలసముద్భూతవివేకవ్యస్తవిప్లవాః।
న హృష్యన్తి న శోచన్తి సన్తః సంతోషనిర్భరాః॥ 925 ॥
మానావమానయోస్తుల్యా న స్నిగ్ధా న చ వైరిణః।
మమాయమితి నో యేషామహమస్యేతి వా క్వచిత్॥ 926 ॥
మాత్సర్యమనురాగో వా నిరపాయసుఖస్పృశామ్।
సర్వబన్ధవినిర్ముక్తా నిర్భయాః సంచరన్తి యే।
ప్రబుద్ధాః స్వప్నమాయాసు లభన్తే బ్రహ్మణః పదమ్॥ 927 ॥

జైగీషవ్యసంవాదః॥ 66 ॥

ప్రియః సర్వత్ర పూజ్యశ్చ కోఽస్తీతి జగతీభుజా।
భీష్మః పృష్టోఽవదత్కృష్ణో యదాహాన్ధకభూపతిమ్॥ 928 ॥
ఏక ఏవాస్తి నిఖిలప్రియః పూజ్యశ్చ నారదః।
స్వచ్ఛన్దచారీ సుఖితః సోద్యోగో విజితేన్ద్రియః॥ 929 ॥
అసంనిరుద్ధప్రసరో నిఃసఙ్గో బహుసంగతః।
క్రీడారతిర్జగద్ద్రష్టా కామక్రోధవివర్జితః॥ 930 ॥
శ్రుత్వేతి పృష్టః పార్థేన భూతానాం ప్రభవోఽప్యయమ్।
కాలస్య చ గతిం భీష్మో బభాషే విశ్వతత్త్వవిత్॥ 931 ॥
పురా శుకేన భగవాన్వ్యాసః పృష్టోఽబ్రవీదిదమ్।
సర్గాస్థితిం చ కాలం చ యచ్చ కృత్యం ద్విజన్మనామ్॥ 932 ॥
సహస్రయుగపర్యన్తేష్వవ్యక్తో వ్యక్తతాం గతః।
బ్రహ్మ సృజతి శబ్దాత్తు వ్యోమాదిక్ష్మాన్తపఞ్చకమ్॥ 933 ॥
తదుద్భుతే పునః సర్గే కాలేనాకాశశేషతామ్।
గతే వ్యోమాది విలయం ప్రయాత్యవ్యక్తసంజ్ఞకే॥ 934 ॥
ఇత్యయం సర్గసంక్షేపః శృణు కృత్యం ద్విజన్మనామ్।
సంస్కృతో జాతకర్మాద్యైర్బ్రహ్మచారీ భవేద్గృహీ॥ 935 ॥

ఆత్మానమాత్మనా పశ్యన్వానప్రస్థస్తతో యతిః।
బ్రాహ్మం కర్మేతి కథితం జ్ఞానినాం వృత్తిరుచ్యతే।। 936 ।।
అనాదరవిరక్తేచ్ఛో విద్యుత్తరలమాత్మనా।
పశ్యన్నన్తః పరం జ్యోతిః సర్వవ్యాపీ సమీరవత్।। 937 ।।
శూన్యస్థానైకనిలయః సమో బ్రహ్మణి లీయతే।
కర్మణా యాతి సంసారం నిఃసంసారస్తు విద్యయా।। 938 ।।
నిజోద్భవవిలీనేచ్ఛః సంవిద్వికచమానసః।
సతతం స్వాన్తవిశ్రాన్తః పరమామృతమశ్నుతే।। 939 ।।

వ్యాసశుకసంవాదః।। 67 ।।

శ్రుత్వేతి భీష్మం పప్రచ్ఛ య ఏతే పృథివీశ్వరాః।
యాతా మృత్యువశం తేషాం కో మృత్యురితి పాణ్డవః।। 940 ।।
భీష్మోఽబ్రవీత్పురా ప్రాహ రాజానమనుకమ్పకమ్।
నారదః పుత్రశోకార్తం శత్రూణాం వశమాగతమ్।। 941 ।।
సర్వమేతద్విధిః సృష్ట్వా ప్రజా విపులతాం గతాః।
ఆవర్తమానే భువనే దృష్ట్వా క్రోధం సమాయయౌ।। 942 ।।
తత్క్రోధాద్దీప్తశిఖినా దహ్యమానేషు జన్తుషు।
కృపావాంరుయమ్పకో దేవశ్చతుర్ముఖమయాచత।
శంభునాభ్యర్థితో ధాతా కోపాగ్నిం సంజహార తమ్।। 943 ।।
సంహృతాత్క్రోధదహనాత్కన్యా కమలలోచనా।
ఉదతిష్ఠన్నభఃశ్యామా రక్తామ్బరవిభూషణా।। 944 ।।
ఉవాచ తాం తతో బ్రహ్మ త్వం శనైః సంహర ప్రజాః।
అప్సు ప్రతిష్ఠితా హ్యేషా భూమిర్భారేణ మజ్జతి।। 945 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా దారుణం ధాతుః కృపయా నేత్రజం జలమ్।
నిజం జగ్రాహ పాణిభ్యాం నిన్దన్తీ జన్మ దుఃఖితా।। 946 ।।

కథం తవ సుతా దేవ ఘోరే కర్మణి మద్విధా।
యోగ్యా బన్ధువియుక్తానాం న సహే దుఃఖినాం గిరః।। 947 ।।
ఇత్యుక్త్వా విపులం చక్రే దుష్కరం వివిధం తపః।
సా మృత్యుః సర్వసంహారభీతా కారుణ్యశాలినీ।। 948 ।।
తస్యై వరం దదౌ ధాతా వ్యాధయస్తేఽశ్రుబిన్దవః।
భవిష్యన్తి జనాన్తాయ త్వాం న జ్ఞాస్యన్తి మోహితాః।। 949 ।।
ఇతి మృత్యుః పురా సృష్ట్వా బ్రహ్మణా సర్వసంహృతిః।
మా శుచః పృథివీపాల సా హి కం నోపసర్పతి।। 950 ।।

మృత్యుప్రజాపతిసంవాదః।। 38 ।।

ధర్మతత్త్వం పునః పృష్టో ధర్మజేన పితామహః।
శశంస సారం ధర్మస్య సత్యం పరహితం తథా।। 951 ।।
గతిర్ధర్మస్య వివిధా సూక్ష్మా జ్ఞాతుం న శక్యతే।
విపరీతవిచారాణామధర్మో యాతి ధర్మతామ్।। 952 ।।
అన్తర్జలతపాః పూర్వమభవజ్జాజలిర్మునిః।
జటాసు యస్య విశ్వాసాత్కులాయాః పక్షిభిః కృతాః।। 953 ।।
స దృష్ట్వా పక్షిణాం మూర్ధ్ని నిర్వృత్తానిర్వాకాఙ్క్షిణైః।
బభూవ ధర్మసంమత్తస్తమూచురథ రాక్షసాః।। 954 ।।
తులాధరస్య సమతామనాసాద్యైవ కిం మునే।
మాద్యసి స్ఫారతపసాం వ్యయం కర్తుమిహోద్యతః।। 955 ।।
ఇతి శ్రుత్వా సమన్విష్య గత్వా వారాణసీం మునిః।
తులాధరం దదర్శాథ మాంసవిక్రయజీవితమ్।। 956 ।।
జ్ఞానదృష్ట్యా స్వయం జ్ఞాత్వా తస్యాగమనకారణణ్।
తులాధరోఽబ్రవీద్బ్రహ్మన్ధర్మో హి గగనాత్మకః।। 957 ।।
అభీతైః సర్వభూతేభ్యో భూతానామభయప్రదైః।

అసక్తైః కర్మనిపుణైర్ధర్మస్యాసాద్యతే గతిః।। 958 ।।

అహింసా పరమో యజ్ఞః పుణ్యైర్యష్టుం స శక్యతే।

పశ్య పాపం కృశాప్రాప్యం గోపశుప్రాణపీడనాత్।। 959 ।।

ఆత్మయజ్ఞాప్తపుణ్యానామాత్మతీర్థైకసేవినామ్।

త్యక్తాభిమానస్పర్ధానాం నైవ శోచన్తి బాన్ధవాః।। 960 ।।

ఇతి మానమహామోహం జాజలేః స తులాధరః।

నివార్యాసక్తకర్మస్థః ప్రయయౌ పరమాం గతిమ్।। 961 ।।

తులాధరజాజలిసంవాదః।। 69 ।।

గీతం విచరవ్నునా పూర్వం ధర్మఽస్మిన్నేవ భూభుజా।

అహింసా పరమో ధర్మః క్రతుశ్చాద్రవ్యడమ్బరః।। 962 ।।

పశుప్రాణైర్యజన్త్యేతే కామాత్మానః ఫలేప్సవః।

మాంసమత్స్యమధుప్రఆయం ధూర్తైర్భోగాయ కల్పితమ్।। 963 ।।

లోలుపైర్దమ్భగురుభిః పశుయాగోఽధిగమ్యతే।

పూజ్యో హి భగవాన్విష్ణుః సోఽద్భిః పుష్పైశ్చ తుష్యతి।। 964 ।।

రలానిం శరీరం నాయాతి యథా న మరణం భవేత్।

తథా కర్మ ప్రవర్తేన శరీరం ధర్మసాధనమ్।। 965 ।।

విచరవ్నుగీతాః।। 70 ।।

కార్యాకార్యవిమర్శాయ రాజ్ఞా పృష్టః పితామహః।

ఉవాచ చిరకారీతి బభూవాఙ్గిరసో మునిః।। 966 ।।

చిరం విచార్య కర్మామి స కరోతి యదా తదా।

అలసో దీర్ఘదర్శీ చ మూర్ఖైరితి విడమ్బ్యతే।। 967 ।।

స కదాచిత్స్వయం పిత్రా ప్రేరితో జననీవధే।

చిరం నిదధ్యౌ సందేహదోలావిశ్లథమానసః।। 968 ।।

అవిలఙ్ఘ్యం గురువచో దుఃసహో జననీవధః।

ఇత్యభూద్దుఃఖకలుషః పతితో ధర్మసంశయే।। 969 ।।
తావచ్చిన్తాపరః సోఽభూద్యావత్తస్య పితా స్వయమ్।
పశ్చాత్తాపమనుప్రాప్తో నిజామాజ్ఞామవారయత్।। 970 ।।
చిరకారీ విమర్శేన రరక్షేతి స్వయం మునిః।
మాతరం గురువాక్యం చ విమర్శో హి శుభాస్పదమ్।। 971 ।।

చిరకారిచరితమ్।। 71 ।।

రాజా రక్షేత్సదాచారం కథం లోకానపీడయన్।
ఇతి పృష్టో నరేన్ద్రేణ పునః శాన్తనవోఽబ్రవీత్।। 972 ।।
ద్యుమత్సేన పురా పుత్రం సాల్వరాజో మహామతిః।
బభాషే సత్యవాన్నామ వధ్యాన్వీక్ష్యాతిపీడితాన్।। 973 ।।
రాజన్ధర్మగతిః సూక్ష్మా కిమేతే దస్యవస్త్వయా।
అసామర్థ్యేన విప్రాణాం నిగృహ్యన్తే యథా తథా।। 974 ।।
ఏకస్య హి వధేనైవ తే భార్యాపుత్రబాన్ధవాః।
హతా భవన్తి బహవస్తస్మాద్దణ్డో వివేచ్యతే।। 975 ।।
ద్యుమత్సేనో నిశమ్యేతి ప్రాహ దణ్డ్యానదణ్డయన్।
రాజా క్షిపత్యగాధేఽస్మిన్ప్రజా భయమహావటే।। 976 ।।
లఘుదణ్డాః పురాభూవన్మృదవోఽల్పద్రుహో జనాః।
అద్య కాలవిపర్యాసాద్వధ్యదణ్డేఽప్యసంయతాః। 977 ।।
ఇత్యాసీద్రాజపుత్రస్య రాజ్ఞశ్చ పరిభాషణమ్।
నివృత్తే చ ప్రవృత్తే చ ధర్మే ధర్మవిదాం వర।। 978 ।।

ద్యుమత్సేనోపాఖ్యానమ్।। 72 ।।

నివృత్తం చ ప్రవృత్తం చ ధర్మం పృష్టోఽథ భూభుజా।
వ్యాజహారోభయోస్తత్త్వం ద్రష్టా శన్తనునన్దనః।। 979 ।।
నహుషస్య పురా సౌరే సత్రే గాం యూపసంగతామ్।

స్వేచ్ఛాచారో ద్విజో యోగీ విలోక్య కపిలోఽబ్రవీత్ ।। 980 ।।
అహో ను హింసా దుర్వృత్తైర్ధర్మాయ పరికల్పితా।
పరోపఘాతే నన్దన్తి లుబ్ధాః కామఫలేప్సవః।। 981 ।।
ఇత్యాకర్ణ్య ద్విజస్తత్ర స్యూమరశ్మిః ప్రవిశ్య గామ్।
అవదద్వేదవచనప్రామాణ్యం నేష్యతే త్వయా।। 982 ।।
యజేత దద్యాదిత్యేషా న శ్రుతా కిం శ్రుతిః స్మృతిః।
గార్హస్థ్యలక్షణో ధర్మో యజ్ఞాఙ్గో హ్యఖిలాశ్రయః।। 983 ।।
శ్రుత్వేతి కపిలః ప్రాహ శుద్ధజ్ఞానమయః క్రతుః।
తారయత్యేవ తమసో ద్రవ్యయాగో హి బన్ధనమ్।। 984 ।।
స్యూమరశ్మిర్నిశమ్యైతత్ప్రోవాచ క్రియయా పునః।
విశుద్ధేఽచిర్మణౌ జ్ఞానం ప్రతిమామాశ్రయేదితి।। 985 ।।

గౌకాపిలీయమ్।। 73 ।।

వరం ధర్మార్థకామానాం కిమితి క్ష్మాభుజా పునః।
పృష్టోఽబ్రవీచ్ఛాన్తనవస్త్రివర్గగతికోవిదః।। 986 ।।
ధనార్థీ బ్రాహ్మణః కశ్చిద్దేవానారాధ్య నిష్ఫలః।
సిషేవే కుణ్డధారాఖ్యం భక్త్యా జ్ఞానధరం చిరమ్।। 987 ।।
తుష్టే తస్మిన్దదర్శాథ స్వప్నే వైశ్రవణాలయే।
మణిభద్రం ధనచయాన్వితరన్తం యథోచితమ్।। 988 ।।
కుణ్డధారస్తమభ్యేత్య బ్రాహ్మణార్థమయాచత।
కుణ్డధారస్య యోగేన బ్రాహ్మణో హితకారిణా।। 989 ।।
వరాన్నిర్వేదమాపన్నో ధర్మవాంస్తపసే యయౌ।
నభశ్చరో దివ్యదృష్టిః సోఽభవత్తపసా కృతీ।। 990 ।।
ఏవం సారస్త్రివర్గస్య ధర్మః శుభఫలప్రదః।
అర్థకామప్రసక్తానాం నృపాణాం నరకే స్థితిమ్।

నిశమ్య కుర్యాత్కో నామ న ధర్మోపార్జనే మతిమ్ ।। 991 ।।

కుణ్డధారోపాఖ్యానమ్ ।। 74 ।।

అహింసా పరమో ధర్మో నిర్వేదో జ్ఞానదేశకః।

సర్వత్యాగః పరా శాన్తిః కామినాం త్వన్యథాఖిలమ్ ।। 992 ।।

అసితో దేవలః పృష్టో నారదేనాబ్రవీత్పురా।

అష్టాదశాత్మకః సోష్మా సంగతః పాఞ్చభౌతికః ।। 993 ।।

క్షేత్రజ్ఞేన పునర్యాతి సంగమం వృక్షపక్షివత్।

అక్షీణవాసనాతన్తుర్భిన్నోఽపి న విముచ్యతే ।। 994 ।।

విచ్ఛిన్నకర్మా నిర్ద్వన్ద్వః పుణ్యపాపవివర్జితః।

దేహీ దేహవియోగే స్వం బ్రహ్మ గచ్ఛతి నిర్గుణః ।। 995 ।।

నారదాసితసంవాదః ।। 75 ।।

ప్రక్షీణవాసనాజాలో మాణ్డవ్యం జనకోఽబ్రవీత్।

ధుర్యోఽహమస్మి సుఖినామేక ఏవార్థవర్జితః।

దహ్యమానేఽపి నగరే యస్య కించిన్న దహ్యతే ।। 996 ।।

సంసారమరుతప్తానాం తృష్ణామూర్ఛితచేతసామ్।

భేషజం పరమం నామ సంతోషామృతవారిదః ।। 997 ।।

ధనేన వర్ధనే తృష్ణా లావణేనేవ వారిణా।

శోకో వివృద్ధతృష్ణాయా గోః శృఙ్గమివ వర్ధతే ।। 998 ।।

తాం త్యక్త్వా గతసంసర్గో నిర్దుఃఖపదమాశ్రితః।

కూర్మాఙ్గవత్సంహృతేచ్ఛః స్వేచ్ఛాచారీ విముచ్యతే ।। 999 ।।

జనకస్యేతి వచసా మాణ్డవ్యః స్రస్తసంసృతిః।

బ్రహ్మప్రకాశమవిశద్ధ్రువం శాన్తమనామయమ్ ।। 1000 ।।

మాణ్డవ్యజనకసంవాదః ।। 76 ।।

యతేన్ద్రియేచ్ఛః సంన్యాసీ నిర్భయో జనితాభయః।

అవజ్ఞాతోఽవధూతశ్చ శూన్యాచారోఽప్యనాశ్రయః।। 1001 ।।
అనిర్విణ్ణః ప్రహృష్టశ్చ జ్ఞాతా మౌనీ చ ముచ్యతే।
బుధ ఇత్యాహ హారీతో విశుద్ధజ్ఞానసంశ్రయః।। 1002 ।।

హారీతగీతాః।। 77 ।।

భ్రష్టైశ్వర్యః పురా వృత్రః శుక్రం గురుమభాషత।
జీవానాం కర్మబన్ధానాం తిష్ఠతాం పాఞ్చభౌతికే।
పర్యాయేణ భవన్త్యేవ సంపదో విపదస్తథా।। 1003 ।।
నిఃస్పృహోఽస్మి న శోచామి భజే సామ్యమనశ్వరమ్।
న యాస్యామ్యధునా రాగమవర్ణో వర్ణసంగమాత్।। 1004 ।।
ఇత్యుక్త్వా దానవపతిర్యదృచ్ఛోపగతాన్మునేః।
సనత్కుమారాదజ్ఞాసీద్విష్ణుం కారణమవ్యయమ్।। 1005 ।।
స విజ్ఞాయాచ్యుతం దేవం ప్రయయౌ పరమాం గతిమ్।
సోఽయం నారాయణః కృష్ణః సంబన్ధీ తవ పాణ్డవ।। 1006 ।।

వృత్రగీతాః।। 78 ।।

రాజ్ఞా వృత్రకథాం పృష్టః పునః ప్రాహ పితామహః।
పురా వృత్రేణ విజితో రణే జమ్భనిసూదనః।। 1007 ।।
స బోధితో వసిష్ఠేన గర్వజ్వరవిమోహితమ్।
విష్ణుతేజో దధద్వజ్రం తం జఘాన మహాకృతిమ్।। 1008 ।।
హతస్య కాయాద్వృత్రస్య బ్రహ్మహత్యా వినిర్గతా।
ముక్తకేశీ కృశా ఘోరా మలదిగ్ధా కపాలినీ।। 1009 ।।
సా విద్రుతం సహస్రాక్షం చిరమన్విష్య సర్వతః।
విలోక్య కణ్ఠే జగ్రాహ నిశ్చలాభయకమ్పితమ్। 1010 ।।
తం తయా గూఢమాక్రాన్తం చిరాయ చతురాననః।
విలోక్య కృపయా హత్యాం యయాచే శక్రముక్తయే।। 1011 ।।

విరతా బ్రహ్మణో వాక్యాద్బ్రహ్మహత్యా సురేశ్వరమ్।
తత్యాజ స్థితిమాసాద్య చతుర్ధా ఘోరదర్శనా।। 1012 ।।
యోఽగ్నౌ ప్రజ్వలితే యత్నాన్న బీజాదికమర్పయేత్।
యః పర్వకాలే విటపిచ్ఛేత్తా యశ్చ రజస్వలామ్।। 1013 ।।
కామయేచ్చ జలే యశ్చ క్షిపేచ్ఛ్లేష్మమలాదికమ్।
స పదం బ్రహ్మహత్యాయాః స్వయంభూరిత్యభాషత।। 1014 ।।

వృత్రవధః।। 79 ।।

జ్వరోత్పత్తిం పునః పృష్టో భీష్మః పార్థమభాషత।
సుమేరుశృఙ్గే భగవాన్స్థితో గౌరీవపతిః పురా।
శుశ్రావ యజ్ఞం దక్షస్య దేవాకీర్ణం ప్రజాపతేః।। 1015 ।।
అభాగార్హోఽసి కిం యజ్ఞేష్వితి గౌరీగిరా హరః।
అనాహూతశ్చకారాథ దక్షయజ్ఞక్షయే మతిమ్।। 1016 ।।
క్రుద్ధస్య తస్య లాలాటస్వేదవారికణాత్క్షణాత్।
సముద్యయౌ జ్వరో దీప్తస్త్రిశిరాస్తామ్రలోచనః।। 1017 ।।
బ్రహ్మణా దుఃసహ సోఽథ విన్యస్తః కిల భాగశః।
తేషు తేషూత్కటో యత్నాదేకః కో ను సహేత తమ్।। 1018 ।।
సంతాపం గజకుమ్భేషు పర్వతేషు శిలాజతు।
నిర్మోకపట్టం సర్పేషు నీలికాం సలిలేషు చ।। 1019 ।।
గోషు ఖోరకనిఃశ్వాసమూషిరం క్షేత్రభూమిషు।
పాదరోగం తథాశ్వేషు నేత్రరోగం పికేషు చ।। 1020 ।।
మేషేషు పిత్తభేదం చ హిక్కాశ్వాసం శుకేషు చ।
శిఖాభేదం మయూరేషు శ్రమం పఞ్చాననేషు చ।। 1021 ।।
జన్మన్యన్తే వివాహే చ మనుష్యేషు జ్వరం తథా।
బహుధావస్థితం ఘోరం సతతం చ ప్రచక్షతే।। 1022 ।।

రుద్రోఽథ వీరభద్రాఖ్యం ససర్జ గణముత్కటమ్।
భద్రకాలీం తథా దేవీం కాలానలశిఖోపమామ్॥ 1023 ॥
తౌ గత్వా చక్రతుర్యజ్ఞం బహుద్రవ్యం ప్రజాపతేః।
భిన్నభిన్నాపవిద్ధాఙ్గం నిహత్య మృగరూపిణమ్॥ 1024 ॥
తతః ప్రజాపతిః పూర్వం దేవాహితవినాశకమ్।
విరూపాక్షమనేకాక్షం త్ర్యక్షం యక్షపతిప్రియమ్॥ 1025 ॥
సర్వాత్మనా సర్వగతం సర్వాకారమనామయమ్।
తుష్టావ శంకరం దక్షో గూఢార్థైర్దివ్యనామభిః॥ 1026 ॥
నమో యజ్ఞాయ విజ్ఞేయతత్త్వానుభవశాలినే।
సర్వవేదమయోఙ్కారవాచ్యాయ వృషకేతవే॥ 1027 ॥
అనవచ్ఛిన్నరూపాయ వ్యాపినే విశ్వమూర్తయే।
సర్వతః పాణిశిరసే నమః సర్వాన్తరాత్మనే॥ 1028 ॥
ఉగ్రాయోదగ్రమహసే శర్వాయాగర్వశాలినే।
రుద్రాయోదగ్రయశసే వన్ద్యాయేన్దుభృతే నమః॥ 1029 ॥
తతస్తుష్టే భగవతి త్ర్యమ్బకే త్రిపురాన్తకే।
ఫలం యజ్ఞసహస్రస్య దక్షోఽలభత తద్వరాత్॥ 1030 ॥

దక్షయజ్ఞధ్వంసః॥ 80 ॥

కథం విజితలోకానాం భయం మృత్యోర్నివర్తతే।
ఇతి ప్రృష్టో నరేన్ద్రేణ వ్యాజహార పితామహః॥ 1031 ॥
నారదేన పురా పృష్టః సమఙ్గః సర్వతత్త్వవిత్।
ప్రాణేన్ద్రియజయాన్మానం శోకో మృత్యుశ్చ నశ్యతి॥ 1032 ॥
పఞ్చేన్ద్రియహితం తుష్ట్యై తుష్టిరుత్సేకకారిణీ।
ఉత్సేకో వినిపాతాయ సంసారసరణౌ సదా॥ 1033 ॥
అరాగమోహో హృష్టాత్మా చరామ్యనుపలక్షితః।

అశోకశ్చామృతశ్చాహం తేన నారద పశ్య మామ్ ।। 1034 ।।

సమఙ్గనారదసంవాదః ।। 81 ।।

శాస్త్రనిఃసంశయం శ్రేయో రాజ్ఞా పృష్టోఽబ్రవీత్పునః ।

భీష్మో యద్గాలవం ప్రాహ నారదః సర్వదర్శినమ్ ।। 1035 ।।

హితే వర్తేత భూతానామహంకారం పరిత్యజేత్ ।

ప్రఖ్యాపయేన్న సంసత్సు స్వోత్కర్షం పరనిన్దయా ।। 1036 ।।

పైశున్యం లౌల్యమాలస్యం రాత్రిచర్యాం చ వర్జయేత్ ।

న దర్పాద్బహుభాషీ స్యాన్నేన్ద్రియాణాం హితం చరేత్ ।। 1037 ।।

నానుశోచేత్సుఖభ్రంశే కామయేత న దుర్లభమ్ ।

జానన్నపి న కుర్వీత కౌటిల్యం న చ విశ్వసేత్ ।। 1038 ।।

సతాం సఙ్గే మతిం కుర్యాత్సదాచారపురే వసేత్ ।

సహసా సంత్యజేత్పాపం న కుర్యాదనుతాపదమ్ ।। 1039 ।।

నారదగాలవసంవాదః ।। 82 ।।

ముక్తిః శనైః కథమితి భీష్మః పృష్టోఽబ్రవీత్పునః ।

అరిష్టనేమిః సగరం యద్బభాషే విముక్తయే ।। 1040 ।।

ఆశాలతావలయితం బద్ధమూలమవిద్యయా ।

న హి పాతయితుం శక్తః సుఖేన భవపాదపమ్ ।। 1041 ।।

కో హి జన్మసహస్రోత్థాం వాసనాభ్యాసజాం నిజామ్ ।

ప్రీతితం వారయితుం శక్తో లలనాధనబన్ధుషు ।। 1042 ।।

సమారూఢః శ్రియం కాన్తాం లలనామ్భోజషట్పదః ।

త్యజేతి విషసంకాశం కో నామ వచనం పిబేత్ ।। 1043 ।।

ధనపుత్రకలత్రేషు స్వయమేవార్జితేష్వహో ।

అవసన్నా వినశ్యన్తి క్షుద్రాః క్షౌద్రరసేష్వివ ।। 1044 ।।

శిశూనం వృత్తిమాలోక్య వ్యస్తాం దేవేన కల్పితామ్ ।

కో హి తద్వర్తనాదానైరాత్మానమవసాదయేత్।। 1045 ।।

పరిచ్ఛిన్నాశినః కిం తే కోటిభిర్భూమిసంచయైః।

న పశ్యసి మృతః కించిత్కోఽయం సర్వగ్రహస్తవ।। 1046 ।।

కాఞ్చనే లోష్టశకలే పర్యఙ్కే పాంసుసంస్తరే।

చీనాంశుకే వల్కలే చ సమానః కిల ముచ్యతే।। 1047 ।।

అన్తవత్కలయన్సర్వం నిర్వేదం పరమం గతః।

తటస్థః సర్వభావేషు భవత్యేవాభవో నరః।। 1048 ।।

గణయన్మూర్ధశామన్తే సమానః కాఞ్చనాశ్మనోః।

అవిద్యాగ్రన్థిభేదేన ముచ్యతే నిర్మమః సుఖమ్।। 1049 ।।

సగరారిష్టనేమిసంవాదః।। 83 ।।

అథ శుక్రకథాం పృష్టో రాజ్ఞా ప్రాహ సురవ3తః।

పురా యోగీశ్వరః శుక్రో భృగుసూనుర్ధనప్రభోః।

గుహ్యకాధిపతేర్దేహం ప్రవిశ్యాక్రమ్య సర్వతః।। 1050 ।।

ధనం భూరి జహారాశు తచ్చ దుఃఖాద్ధనాధిపః।

పినాకినే దస్యువృత్తం వయస్యాయ న్యవేదయత్।। 1051 ।।

కుపితస్త్రిపురారాతిరాదాయ భృగునన్దనమ్।

పపౌ స చోదరే శంభోర్బభ్రామ విపులే చిరమ్।। 1052 ।।

స రుద్రధారణావహ్నిదహ్యమానోఽన్తరస్థితః।

రుద్ధేషు సర్వస్రోతఃసు తస్య తుష్టావ వల్లభామ్।। 1053 ।।

తతః స శుక్రద్వారేణ నిర్గతః శుక్రతాం యయౌ।

సతీసంరక్షితో లేభే న చ వై పూర్వవత్స్థితిమ్।। 1054 ।।

శుక్రోత్పత్తిః।। 84 ।।

శ్రేయః కిమితి పృష్టోఽథ పునరాహ పితామహః।

పురా విదేహాధిపతిం యదువాచ పరాశరః।। 1055 ।।

మనోరథో రథో యస్య సంయతః శాన్తిరశ్మిభిః।
న చరత్యవశే తస్య కర్మణోఽపి సుఖం సదా।। 1056 ।।
రత్యై భోగా విమూఢానాం సా దుఃఖాయ వియోగినామ్।
తమసే దుఃఖమేవైషాం బన్ధాయ మహతే తమః।। 1057 ।।
సతాం భోగవియోగేషు నిర్వేదో నామ జాయతే।
నిర్వేదస్తపసే తేషాం తపః సంసారశాన్తయే।। 1058 ।।
సదాచారప్రవృత్తానాం యథాశాస్త్రానుసారిణామ్।
స్వకర్మసక్తమనసాం స్వయమాయాన్తి సంపదః।। 1059 ।।

పరాశరగీతాః।। 85 ।।

ప్రజాపతిర్హంసరూపీ రాజ్ఞా పృష్టోఽబ్రవీత్పురా।
క్రోధో మృత్యుః కుజన్తూనాం స్వసుఖాద్యది నిర్గతః।। 1060 ।।
దగ్ధాః క్రోధేన శోచన్తి క్రోధానధా నిపతనతి చ।
జితక్రోధః శసుఖం శేతే గ్రస్తరాగాదిబన్ధనః।। 1061 ।।

హంసగీతాః।। 86 ।।

పృష్టః కిమక్షరమితి ప్రాహ భీష్మో నరేశ్వరమ్।
భగవాఞ్జనకం పూర్వం వసిష్ఠో యదభాషత।। 1062 ।।
చతుర్దశవిధః సర్గో గుణాః కర్మాణి చోదనాః।
సర్వమేతత్క్షరం విద్యాదక్షరం పరమం పదమ్।। 1063 ।।
అక్షరక్షరసఙ్గోఽయం దేహిదేహసమాగమః।
దేహతామ్రకలాదాహే హేమవద్దృశ్యతేఽభరమ్।। 1064 ।।

వసిష్ఠజనకసంవాదః।। 87 ।।

పునః పృష్టోఽవదద్భీష్మో యాజ్ఞవల్క్యో గురుః పురా।
ప్రోవాచ శిష్యం జనకం పరమాక్షరనిర్ణయమ్।। 1065 ।।
అధ్యాత్మచిన్తాగన్తవ్యమధిభూతే చ కారణమ్।

గుణత్రయవినిర్ముక్తమక్షరం వేద్యవర్జితమ్ ।। 1066 ।।
సాంఖ్యయోగోదితం శాన్తం శాశ్వతం ధ్రువమవ్యయమ్ ।
నిస్తరఙ్గోదధినిభి యుక్తాః పశ్యన్తి నిర్భయాః ।। 1067 ।।
సూర్యప్రసాదాద్వదనం ప్రవిష్టా మే సరస్వతీ ।
తయాస్మి వేదకృద్భూత్వా సారమేవ పదం శ్రితః ।। 1068 ।।
షడ్వింశో ముచ్యతే వ్యక్తం ప్రలీనం పఞ్చవింశకే ।
ఇతి గన్ధర్వభూపాలో విశ్వావసుమబోధయత్ ।। 1069 ।।

యాజ్ఞవల్క్యజనకసంవాదః ।। 88 ।।

తిష్ఠన్గృహే కో ను ముక్తః పార్థేనేతి సురవ్రతః ।
పృష్టో బభాషే సులభా యదూచే జనకం పురా ।। 1070 ।।
త్రిదణ్డధారిణీ ముక్తా సులభా నామ భిక్షుకీ ।
మిథిలాం జనకం ద్రష్టుం పురా ప్రాయాద్విహాయసా ।। 1071 ।।
యౌవనాభరణం రూపం దధతీ సా సుమధ్యమా ।
దదర్శ జనకం కాన్తా లావణ్యలలితాకృతిః ।। 1072 ।।
తాం విలోక్య సుధాసారసిక్తాఙ్గ ఇవ మైథిలః ।
చక్రే సముచితాం పూజాం తస్మై పాపాసనాదిభిః ।। 1073 ।।
తతః సుఖోషితా తత్ర ముక్తాత్తరముపేత్య సా ।
సభాయాం జనకం చక్రే రశ్మిభిః స్వీకృతాన్తరమ్ ।। 1074 ।।
నేత్రాభ్యాం చారునయనా విశన్తీ తమలక్షితా ।
అన్తరఙ్గా క్షణమభూత్సా సుప్తేవ సుధానదీ ।। 1075 ।।
తద్భావస్పృష్టభావోఽథ బభాషే దన్తకాన్తిభిః ।
జనకో నిర్గుణాం కుర్వన్విముక్తాం హారవల్లరీమ్ ।। 1076 ।।
అయి చిత్తసుధాసిన్ధుచన్ద్రికా కాసి కస్య వా ।
కుతస్త్వమనవద్యాఙ్గి నయనామృతవర్షిణీ ।। 1077 ।।

శిష్యః పఞ్చశిఖస్యాహం సాంఖ్యవేదవిదో మునిః।
వివేకాస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠో మోక్షం ప్రాప్తో జనాధిపః।। 1078 ।।
కిరీటీ కఙ్కణధరశ్ఛత్త్రవ్యజనవాహనః।
ముణ్డితేచ్ఛః శమారణ్యే మనః కర్మప్రసాదనః।। 1079 ।।
స్వాన్తబోధకపాలేఽస్మిన్నుప్లష్టం పఞ్చశిఖేన మే।
జ్ఞానబీజస్య సామర్థ్యాద్విషయేషు న జాయతే।। 1080 ।।
నైకాన్తవాసితా శాన్త్యై న గేహం బన్ధనాయ చ।
సర్వత్ర విహితా నామ ముక్తిర్నిర్లేపచేతసామ్।। 1081 ।।
అన్తఃప్రవేశః కిమయం త్వయా మే యోగతః కృతః।
వర్ణగోత్రాశ్రమాదీనాం విభేదాదేష సంకరః।। 1082 ।।
జేతుమిచ్ఛసి చేదస్మాన్సిద్ధో మానస్తదేష తే।
అయం స్వశాస్త్రదోషశ్చ తవ స్పృశసి యత్పరాన్।। 1083 ।।
సర్వాఙ్గసఙ్గం కురుషే సతీ భూత్వా న లజ్జసే।
కారణం బ్రూహి సుభగే న మిథ్యా వక్తుమర్హసి।। 1084 ।।
ఇతి పృష్టాతిపరుషం న ధైర్యాత్సంచచాల సా।
ఈషదున్నమితైకభ్రూర్హాసపల్లవితాధరా।। 1085 ।।
సా బభాషే ప్రవిష్టాపి చ్ఛాయేవ పురతః స్థితా।
పూర్వాపరహితం వాక్యం వదన్సజ్జనసంసది।
ముక్తశ్చ భేదవక్తా చేత్యహో రాజన్న రాజసే।। 1086 ।।
కాసి కస్య కుతో వా త్వం యదేవమభిధీయతే।
తత్ర కిం న శ్రుతం కాష్ఠజన్తువద్గుణభౌతికమ్।। 1087 ।।
త్రింశద్గుణకలాకారో వ్యక్తో వ్యక్తత్వమాగతః।
సంఘాతస్తత్త్వచక్రస్య సోఽయం కస్య న కస్య వా।। 1088 ।।
శుక్రసేకాద్యవస్థాస్తా న లక్ష్యన్తే జరావధి।

దీపస్యేవార్చిషో యాతా యస్య సోఽయం కుతః కథమ్ ।। 1089 ।।

స్వాఙ్గైరపి న సంబన్ధః సంబన్ధో జగతామివ।

కిముతాత్మని నాత్మానం ముక్తః పశ్యసి బిమ్బవత్ ।। 1090 ।।

వికల్పం పృచ్ఛతో నైషా ముక్తతా తవ శోభతే।

సమరారావభగ్నస్య జయమాలేవ దన్తినః ।। 1091 ।।

ఇదం రాజ్యమపర్యన్తం తిష్ఠత స్తే విముక్తతా।

న మన్యేఽహం మరుతటే తప్తస్యేవ వితృష్ణతా ।। 1092 ।।

చామరైర్లోలయన్త్యేవ చ్ఛత్త్రైరాచ్ఛాదయన్తి చ।

వివేకం మదకల్లోలైర్హరన్తి చ నృణాం శ్రియః ।। 1093 ।।

హతాః సేనాః పునర్యుద్ధే రాజపుత్రో నిపాతితః।

ఇతి సాధారణైర్దోషైర్భూభుజామేవ దుఃఖితా ।। 1094 ।।

ధనం కోశే గజాః శాలే స్వగృహేషు చ మన్త్రిణః।

శయ్యావిభాగే మహిషీ త్రియామాయాం త్వమేకకః ।। 1095 ।।

అకఙ్కణమహారం చ శయ్యాయాం వర్తతే వపుః।

ఉచ్ఛ్వాసశేషో విముఖః స్వప్నే ధావసి చాన్యతః ।। 1096 ।।

భిక్షుకీ శూన్యనిలయా శూన్యేఽస్మింస్తవ విగ్రహే।

నివసామి క్షపామేకాం కా ను తే నృపతే క్షతిః ।। 1097 ।।

అస్పృశన్తీ వపుస్తేఽహం ప్రవిష్టా యది యోగతః।

తత్కథం నృపతే ముక్తః స్పర్శం వేత్సి సరాగవత్ ।। 1098 ।।

వర్ణసంకరభీరోస్తే కథం పఞ్చశిఖో గురుః।

వృథా తదధునా జాతం యత్త్వయోక్తం నరేశ్వర ।। 1099 ।।

నైవాఙ్కురసమర్థం మే జ్ఞానబీజం ప్రరోహతి।

విషయేష్వితి తద్రాజన్స్వయముక్తం న పశ్యసి ।। 1100 ।।

అవిభిన్నా వయం సర్వే సమాశ్రయిసమాశ్రయాత్।

తరౌ లతా తత్ర పుష్పం తస్మిన్షట్చరణా ఇవ॥ 1101 ॥
సర్వాత్మనా పృథక్త్వం చేదితి భాగం విపశ్యసి।
తదేకాన్తవిభిన్నస్య కస్య కేనాత్ర సంకరః॥ 1102 ॥
స త్వం ప్రవృత్తివిముఖో న చ ప్రాప్తో నివృత్తతామ్।
త్రిశఙ్కురివ మధ్యస్థో న దివం న భువం శ్రితః॥ 1103 ॥
సర్వమేతన్మమ న వా యత్సర్వమహమేవ వా।
నిష్ఠామేతామనాసాద్య కథం ముక్తోఽసి పార్థివ॥ 1104 ॥
ఇత్యవాప్తోపదేశార్థః సులభావచసా నృపః।
న హృష్టో నాపహృష్టశ్చ తూష్ణీం నభ ఇవాభవత్॥ 1105 ॥

సులభాజనకసంవాదః॥ 89 ॥

రాజ్ఞా శుకస్య వైరాగ్యం భీష్మః పృష్టోఽబ్రవీత్పునః।
యదువాచ శుకం పుత్రం పరాశరసుతో మునిః॥ 1106 ॥
పుత్ర సంసారమరణౌ సరతామవివేకినామ్।
పశ్య శీతాతపవ్యాధిమరణావధిదుఃస్థితిమ్॥ 1107 ॥
అస్మిన్శరీరకుసుమే భృఙ్గవజ్జీవితే స్థితే।
చపలేషు చ బావేషు తాటస్థ్యం పుత్ర నోచితమ్॥ 1108 ॥
యథా లిఖితమేవాయుః క్షణరాత్రిం దివం తతః।
కోటిభిః ప్రాప్తకాలానాం ముహూర్తమపి దుర్లభమ్॥ 1109 ॥
వాసనాక్షౌద్రపటలే నానాభావరసాహృతే।
స్వయముత్పాదితే మగ్నః క్షుద్రః కో నామ ముచ్యతే॥ 1110 ॥
అపర్యాప్తమనః స్వేచ్ఛాస్త్యక్త్వా దారాన్ధనం సుతాన్।
కాలవ్యాలసమాకృష్టా హన్త గచ్ఛన్తి జన్తవః॥ 1111 ॥
అసిపత్త్రవనం ఘోరం తప్తా వైతరణీ నదీ।
పరత్రోష్ణకటాహాశ్చ సన్తి గేహం న బాన్ధవాః॥ 1112 ॥

న యావదేతత్తారుణ్యం గలత్యనుపలక్షితమ్।
న యాసి యావత్సంకోచం జరయా తప్తచర్మవత్॥ 1113 ॥
హిక్కాశ్వాసవిపర్యస్తో యావత్స్వప్నవిలోచనః।
కులాలచక్రవద్భ్రాన్తో న పశ్యసి దిశో దశ॥ 1114 ॥
హిరణ్యవర్ణాం వసుధాం యావద్వీక్ష్య విశ్రృఙ్ఖలమ్।
న గచ్ఛసి తమో దీర్ఘం సూచ్యభేద్యమబాన్ధవః॥ 1115 ॥
యావచ్ఛుభాశుభాక్రాన్తో న హృష్యసి విరౌషి వా।
తావత్సమాధివిబుధో వినివృత్తభవో భవ॥ 1116 ॥
శ్రుత్వేత్యవాప్తనిర్వేదః శుకస్త్యక్త్వా స్వమాశ్రయమ్।
ఆమన్త్ర్య పితరౌ యోగీ యయౌ శ్రేయఃసమాధయే॥ 1117 ॥

యావత్కమ్॥ 90 ॥

కర్మమూలం నిశమ్యాథ నృణాం సుకృతదుష్కృతమ్।
రాజ్ఞా శుకకథాం పష్టః పునరాహ పితామహః॥ 1118 ॥
కర్ణికారవనే మేరోః పురా శీతాంశుశేఖరః।
విజహార హరో హారఫణిరత్నాంశుపిఞ్జరః॥ 1119 ॥
తత్రోగ్రతపసా యుక్తో వ్యాసః సత్యవతీసుతః।
పుత్రకామో వరం ప్రాప దాస్యమీతి మహేశ్వరాత్॥ 1120 ॥
తతః కాలేన స మునిర్వహ్న్యర్థమరణీం స్వయమ్।
మమన్థాప్సరసం పశ్యన్ఘృతాచీమగ్రచారిణీమ్॥ 1121 ॥
తస్య శుక్రం పపాతాశు శుకీభూతాం విలోక్య తామ్।
అరణ్యామరతస్యాపి తత్రాస్య తనయోఽభవత్॥ 1122 ॥
అరణ్యా గర్భసంభూతః సోఽభూద్వ్యాససుతః శుకః।
శుక్రః కమణ్డలుం యస్మై ద్యౌశ్చ దణ్డాజినం దదౌ॥ 1123 ॥
వేదానధీత్య సాకారానవాప్య చ బృహస్పతేః।

తపసా బ్రహ్మచర్యేణ మాన్యోఽభూత్స దివౌకసామ్।। 1124 ।।

ఉపదేశం పితుః ప్రాప్య తద్గిరా జనకం యయౌ।

మోక్షధర్మార్థనిపుణం ద్రష్టుం పద్భ్యాం నభశ్చరః।। 1125 ।।

మేరువర్షానతిక్రమ్య మిథిలాం ప్రవివేశ సః।

నివార్యమాణోఽప్యక్రోధో ద్వాఃస్థైః పరుషవాదిభిః।। 1126 ।।

పరం జనకరాజస్య కక్ష్యాద్వయమతీత్య సః।

మన్త్రిప్రవేశితస్తత్ర పూజితోఽన్తఃపురే మునిః।। 1127 ।।

తతః పర్యచరన్కాన్తాస్తముత్పలవిలోచనాః।

యాసాం స్మితామృతైః కామః శివదగ్ధోఽపి జీవతి।। 1128 ।।

వరాహ(ర్హ)శయనే తత్ర యోగీ ధ్యానపరాయణః।

నినాయ రాత్రిం ప్రాతశ్చ నృపో ద్రష్టుం తమాయయౌ।। 1129 ।।

గురోర్వ్యాసస్య తనయో జనకేన స పూజితః।

రత్నాసనోపవిష్టోఽథ పప్రాచ్ఛ మిథిలేశ్వరమ్।। 1130 ।।

విసృష్టోఽహం భగవతా పిత్రా వ్యాసేన తేఽన్తికమ్।

గురూపదేశసంబన్ధం వద జ్ఞానమనామయమ్।। 1131 ।।

జనకః ప్రాహ శనకైః క్రియాసోపానపఙ్క్తిభిః।

ఆరుహ్యోచ్చైః పరం ధామ విసుద్ధం శుద్ధచేతసా।। 1132 ।।

జ్ఞానానిలహృతాశేషవికల్పఘనడమ్బరః।

ద్వన్ద్వత్రియామావిరతౌ దృశ్యతే బోధభాస్కరః।। 1133 ।।

సర్వమాత్మని సర్వత్ర తమాత్మానం విలోకయన్।

గుణత్రయవినిర్ముక్తో మునిశ్చరతి నిర్మమః।। 1134 ।।

తస్యోత్సృష్టకలఙ్కస్య ప్రసన్నాసక్తచేతసః।

సర్వత్ర విజితో మోక్షః సర్వకర్తృపదస్పృశః।। 1135 ।।

స్పృహాగ్రన్థిం పురో ముక్త్వా తతో రాగం తతః శుచమ్।

అహంకారపరిత్యాగాద్యోగీ బ్రహ్మమయో భవేత్॥ 1136 ॥
సర్వాన్తరాత్మతాం యాతః సర్వజ్ఞపదమాస్థితః।
యుక్తో విమిశ్రతాం యాతి శైలేషు సలిలేషు చ॥ 1137 ॥
అహమిత్యేవ సంసారో నాహమిత్యేవ తత్క్షయః।
దేహమానవిరామే చ ప్రాణమానం సమాశ్రయేత్॥ 1138 ॥
భావస్నేహం పరిత్యజ్య దేహమానం సమాశ్రయేత్।
దేహమానవిరామే చ ప్రాణమానం సమాశ్రయేత్॥ 1139 ॥
నిరస్య ప్రాణమానం చ విశ్వాహంకారమాశ్రయేత్।
శూన్యతాం చిన్తయేత్పశ్చాద్యయా బ్రహ్మణి లీయతే॥ 1140 ॥
ఇత్యాది మిథిలేన్ద్రస్య నిశమ్య విశదం వచః।
తమామన్త్ర్య కృతీ ప్రాయాచ్ఛుకస్తుహినభూధరమ్॥ 1141 ॥
అత్రాన్తరే సురమునిర్నారదో ద్రష్టుమాయయౌ।
హిమాచలం లతాలాస్యవిలాసమణిమన్దిరమ్॥ 1142 ॥
విద్యాధరఘటాజుష్టనిర్ఝరోదారకన్దరమ్।
హేమపఙ్కజినీకుఞ్జకూజన్మఞ్జువిహఙ్గమమ్॥ 1143 ॥
శుకోఽథ తత్ర పితరం శిష్యాన్వినయశాలినః।
అధ్యాపయన్తమభ్యేత్య స్వవృత్తాన్త న్యవేదయత్॥ 1144 ॥
సుమన్తుః పైలసహితో వైశమ్పాయనజైమినీ।
తే వ్యాసశిష్యాః ప్రమదాత్పరిషస్వజిరే శుకమ్॥ 1145 ॥
కదాచిదథ యాతేషు కృష్ణద్వైపాయనం గురుమ్।
వైశంపాయనముఖ్యేషు సమామన్త్ర్య మహీతలమ్॥ 1146 ॥
ఏక ఏవ శుకస్తస్థౌ తత్ర ధ్యానపరాయణః।
అధీయానః పరం బ్రహ్మ వ్యస్తం వ్యాసేన ధీమతా॥ 1147 ॥
అథ ప్రవాతి పవనే కృతే చాధ్యయనే శుకః।

సమీరణగతీస్తాస్తాః శుశ్రావ గురుణోదితాః।। 1148 ।।

దివ్యో వాయుః సమానాఖ్యస్తస్యోదానః సుతో బలీ।

వ్యానశ్చ తస్య తనయః ఖ్యాతోఽపానశ్చ తత్సుతః।। 1149 ।।

తత్సంభవః ప్రాణనామా తేషాం సప్త గతిక్రమాః।

కర్మ చైషాం బహువిధం నామ్నా సదృశముచ్యతే।। 1150 ।।

ప్రవహో నామ తద్రూపో ధూమాభ్రప్రేరకోఽనిలః।

ఆవహో నామ పవనస్తడిద్విభ్రమకృన్మనేః।। 1151 ।।

జలం వహతి మేఘేషు యశ్చోదీరయతి గ్రహాన్।

ఉద్వహో నామ స జ్ఞేయః సర్వసాగరఘస్మరః।। 1152 ।।

విమానవాహీ దేవానాం సంగర్జః సంవహాభిధః।

వ్యోమగఙ్గామ్బుధర్తా చ నివహః పఞ్చమోఽనిలః।। 1153 ।।

పూరయత్యమృతేనేన్దుం షష్ఠః పరివహః స్మృతః।

అన్త్యోఽన్తకృచ్చ భూతానాం ఘోరో వాయుః పరావహః।। 1154 ।।

స ఏవ వాయుర్నిఃశ్వాసో వహత్స్వేతేషు నో పతే(రే)త్।

ఏతదుక్త్వా నభోగఙ్గాం కృష్ణద్వైపాయనే గతే।। 1155 ।।

శుక్రమేకాకినం ప్రీత్యా నారదః సముపాయయౌ।

ఆదరాద్వ్యాసతనయస్తం ప్రణమ్య సుఖస్థితమ్।। 1156 ।।

అపృచ్ఛద్రైహికం శ్రేయః పృష్టస్తేన స చాబ్రవీత్।

విద్యాచక్షుస్తపః సత్యం త్యాగరాగౌ సుఖాసుఖే।। 1157 ।।

క్రోధశ్చ మృత్యురిత్యేతద్యో వేత్తి న స శోచతి।

అహింసా ధామ ధర్మస్య దుఃఖస్యాయతనం స్పృహా।। 1158 ।।

సఙ్గత్యాగః పదం ముక్తేర్భోగాభ్యాసో గృహం శుచః।

విప్రయోగే మహాఙ్క్లేషస్తాపకృద్భ్యైః ప్రజాయతే।। 1159 ।।

ఆపాతరమణీయాంస్తాన్భావాన్సాధుర్న చిన్తయేత్।

బహు మన్యేన న ధనం సంతోషం శమమాస్థితః ।। 1160 ।।

సంసారసారవైచిత్ర్యం గణయన్బహుబాధకమ్ ।

న విస్మయం న సంతాపం వానురాగం భజేత చ ।। 1161 ।।

అలసా దీర్ఘసూత్రాశ్చ దృశ్యన్తే విభవైర్యుతాః ।

ఈహమానాశ్చ దక్షాశ్చ న క్వచిద్ధనభాగినః ।। 1162 ।।

అనిచ్ఛతాం సంతతిం చ జాయన్తే బహవః సుతాః ।

లభన్తే పుత్రకామాశ్చ పాతం వా నైవ వా సుతమ్ ।। 1163 ।।

దుర్ధరాః సహసా యస్మిఞ్జీర్యన్తే క్షిప్రమాస్థితాః ।

తస్మిన్నేవోదరే గర్భో మాసాన్దశ వివర్ధతే ।। 1164 ।।

వ్యాధిదగ్ధా విపద్యన్తే నరా వైద్యశతైర్వృతాః ।

రోగానతితరన్త్యన్యే రథ్యాకర్దమశాయినః ।। 1165 ।।

రూపబుద్ధివిహీనానాం దాసాః స్వాకృతయో బుధాః ।

శోచన్త్యన్యత్ర విధవా గతభార్యాస్తథా క్వచిత్ ।। 1166 ।।

ఇత్యేవం వివిధాం మాయాం కలయన్నఖిలాం ధియా ।

భవస్వభావవైరీ స్యాన్న తు సజ్జేత పణ్డితః ।। 1167 ।।

నారదేనేతి కథితం నిశమ్య వ్యాసనన్దనః ।

ధ్యాయన్సంసారసరణిం నిర్వేదాన్న ధృతిం యయౌ ।। 1168 ।।

సర్వత్యాగధృతోద్యోగః స సమామన్త్ర్య నారదమ్ ।

వ్యాసమేత్య సరిత్తీరే వవన్దే హర్షనిర్భరః ।। 1169 ।।

తస్మై నివేద్య వినయాన్నిర్వేదం గతవాసనః ।

ప్రదక్షిణీకృత్య గురుం గన్తుమభ్యుద్యయౌ శుకః ।। 1170 ।।

క్షణం పుత్ర ప్రతీక్షఖ యావత్త్వద్దర్శనామృతైః ।

ప్రీణామి నిర్భరం చేతస్తమిత్యూచే పితా తతః ।। 1171 ।।

నిరక్షేపః స గత్వాథ సమారుహ్య గిరేః శిరః ।

నిఃశబ్దః స సమే దేశే సర్వజ్ఞః సముపావిశత్।। 1172 ।।

ఉల్లఙ్ఘనాక్రమేణైవ గ్రన్థిబన్ధాన్విముచ్య సః।

తేజస్యేకరసే తేజో ధృత్వా హేమ్నీవ కాఞ్చనమ్।। 1173 ।।

రవిం వాయుం జలం భూమిం ప్రవిశ్య గగనం తథా।

విశ్వావిష్కారకలయా శూన్యాశూన్యసమాశ్రయః।। 1174 ।।

విహాస్యోత్పత్య సహసా సశరీరోఽప్యదేహవత్।

సమీరవదసక్తాఙ్గః ఖే యయౌ వైనతేయవత్।। 1175 ।।

తం ప్రాప్తం పరమాం సిద్ధిం దేవగన్ధర్వయోషితః।

అవాకిరన్పుష్పవర్షైః సర్వే చ వ్యోమచారిణః।। 1176 ।।

సోఽబ్రవీద్దేవతాః సర్వా విచిన్వానస్య మాం పితుః।

ప్రలాపినః ప్రతివచో దేయం సర్వాభిరాశ్రమే।। 1177 ।।

ఇత్యుక్త్వా స సముల్లఙ్ఘ్య క్షిప్రమష్టవిధం తమః।

త్యక్త్వా రజః సప్తవిధం సత్త్వం చోత్సృజ్య కేవలమ్।। 1178 ।।

ఉల్కాపాతైః స దిగ్దాహైః కమ్పితే భువనత్రయే।

నిర్వ్యఞ్జనం నిర్గుణం చ బ్రాహ్మం తేజః సమావిశత్।। 1179 ।।

స వ్రజన్విపులాయామం ద్విశృఙ్గం దివ్యభూధరమ్।

ద్విధా వ్యధాదలగ్నాఙ్గస్తతో దేవాః స్వయం యయుః।। 1180 ।।

అథ మన్దాకినీతీరే కచత్కాఞ్చనపఙ్కజే।

ఉత్ఫుల్లోదారమన్దారపారిజాతమనోహరే।। 1181 ।।

స్నానకేలీరతా లోలదృశస్త్రిదశయోషితః।

హేమకుమ్భోపమకుచాః పీనోరుశ్రోణిమణ్డలాః।। 1182 ।।

శ్యామరోమలతాకాన్తతనుమధ్యా వివాససః।

వీతరాగం శుకం దృష్ట్వా తస్థుర్విస్మయనిశ్చలాః।। 1183 ।।

తం కామకఞ్చుకోత్తీర్ణం తాః సమున్ముక్తకఞ్చుకాః।

కాన్తం దదృశురేకాగ్రమసంకోచకుఞ్చితాః।। 1184 ।।

వాతస్కన్ధానతిక్రమ్య యాతే తస్మిన్సుతప్రియః।

తమన్వేష్టుం సమభ్యాయాద్వ్యాసస్తూర్ణం విహాయసా।। 1185 ।।

హా పుత్రేతి పితుర్వాచం శ్రుత్వా సర్వాన్తరాత్మతామ్।

అవాప్తః శుద్ధచిన్మాత్రో భోఃశబ్దమకరోచ్ఛుకః।। 1186 ।।

శూన్యాకారస్య శబ్దేన తస్య ప్రతిరవం నగాః।

చక్రుః సైవ స్థితిరభూత్ప్రతిశ్రుత్వా స భూభృతామ్।। 1187 ।।

లీనే తతః పరే ధామ్ని శుకే తనయవత్సలః।

వ్యాసో న్యషీదద్ధ్యుసరిత్తీరే హేమశిలాతలే।। 1188 ।।

తం దృష్ట్వాప్సరసో వారిక్రీడాసక్తాః పరస్పరమ్।

గాత్రే నిధాయ వాసాంసి హ్రియా సంకోచమాయయుః।। 1189 ।।

తతః శోకసమాక్రాన్తం తమపి జ్ఞానభాస్కరమ్।

సమేత్యాశ్వాస్య విదధే వీతశోకం శివః స్వయమ్।। 1190 ।।

శుకాతిపాతనమ్।। 91 ।।

ఏక ఏవ పరో దేవః కో వేద్య ఇతి భూభుజా।

పృష్టోఽబ్రవీచ్ఛాన్తనవో ధ్యాత్వా నారాయణం హృది।। 1191 ।।

నారదేన పురాభ్యేత్య బదర్యాశ్రమమీశ్వరః।

నారాయణో దర్శనాయ ప్రార్థితస్తమభాషత।। 1192 ।।

విష్ణోరవ్యక్తరూపస్య చతుర్ధా వ్యక్తరూపిణః।

ఇచ్ఛామాత్రసమున్మేషో నరశ్చాహం చ నారద।। 1193 ।।

ఏకాయనైరేకదేవైరేకవ్రతధరైః సదా।

స విభుర్దృశ్యతే యుక్తైర్జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషైః।। 1194 ।।

శ్వేతద్వీపమితో గత్వా విష్ణురూపాననామయాన్।

విష్ణుధ్యానపరాఞ్శుభ్రాన్పశ్య శ్రీవత్సలక్షణాన్।। 1195 ।।

ఇతి శ్రుత్వా మునిరభూత్తచ్చిత్తస్తత్పరాయణః।

ప్రయయౌ చ పరం ద్రష్టుం కారణం విష్ణుమవ్యయమ్॥ 1196 ॥

ఏకతేన ద్వితేనాపి త్రితేన చ తపస్వినా।

వస్త్రయజ్ఞసదస్యైర్యః శ్వేతద్వీపే పురా స్తుతః॥ 1197 ॥

శ్వేతద్వీపం సమాసాద్య నారదో రుచిరాన్నరాన్।

దదర్శ శశికర్పూరతుషారరజతాప్రభాన్॥ 1198 ॥

తాన్ప్రణమ్య స సత్త్వస్థైర్మనసా తైశ్చ వన్దితః।

దివ్యైర్మన్త్రపదైర్విష్ణుం తుష్టావ రచితాఞ్జలిః॥ 1199 ॥

ఓం జయ అజిత అవ్యయ అప్రమేయ అనన్త అచ్యుత అపరిమిత అచల అచిన్త్య అప్రతిహత అభవ మహావిభవ నిరతిశయ నిరఞ్జన నిర్లేప నిష్ప్రపఞ్చ నిరుపమ నిర్వికార నిర్గుణ నిత్యోదిత విశ్వ విశ్వరూప విశ్వేశ్వర విశ్వసముద్ధరణ శుద్ధసూక్ష్మ ధ్రువ శాశ్వత శాన్త సంవిత్స్వరూప పరమానన్దమన్దిర భక్తిమన్దాకినీమరాల స్వేచ్ఛాశక్తివ్యక్తీకృతనిజప్రసార లక్ష్మీలతావసన్త మధువధూగణ్డపాణ్డితాఖణ్డల కౌస్తుభప్రభారచితకమలాకుచకుఙ్కుమభఙ్గ అపరిష్వఙ్గసఙ్గమాకులీకృతస్వర్భానుభామినీలోక దంష్ట్రేన్దుకలాలేఖాయితవసుధాభిరామమహావరాహ హిరణ్యకశిపుకాననదవానల వామనలీలాసంపదవామనీకృతసురైశ్వర్య చరణనఖమయూఖాయితస్వర్వాహినీప్రవాహ క్షత్రక్షయాధ్వరోద్దీపితకుఠారానల దశవదనవదనకన్దుకవినోదానన్దిత కాలియకులకమలినీకుఞ్జర రుక్మిణీకపోలదన్తపత్త్రీకృతపాఞ్చజన్యప్రభాపుర విద్రుమద్రుమాయితకైటభరుధిరారుణోరుస్తమ్భ బ్రహ్మపద్మపద్మాకరతురగముఖఖలీనఖనఖనాయమానసామవేదోచ్చార।

ఇత్యాదిభిః స్తుతిశతైర్దివ్యైర్గుహ్యైశ్చ నామభిః।

నానావర్ణం తతోఽపశ్యజ్జ్యోతీరూపం సనాతనమ్॥ 1200 ॥

జితన్తాద్యేన మన్త్రేణ స్తూయమానం సితైర్నరైః।

తం విశ్వవ్యాపినం దృష్ట్వా కృతకృత్యో యయౌ మునిః॥ 1202 ॥

ఇత్యేవం నారదాదన్యో న దదర్శ తమీశ్వరమ్।

సోఽవ్యక్తః పరమో విష్ణుర్భూతానాం ప్రభవోఽవ్యయః।

అనాదినిధనః శుద్ధో వేద్యః సూక్ష్మో నిరఞ్జనః॥ 1202 ॥

నారాయణీయమ్॥ 92 ॥

నివృత్తధర్మమాకర్ణ్య శాన్తయే ధర్మజన్మనా।
పునరాశ్రమిణాం ధర్మం పృష్టః ప్రాహ సురవ్రతః।। 1203 ।।
గఙ్గాతీరే ద్విజః కశ్చిదతిథిం గృహమాగతమ్।
కిమగ్ర్యం సర్వధర్మాణామిత్యపృచ్ఛదుదారధీః।। 1204 ।।
పద్మో నామ మహాన్నాగో నైమిషే గోమతీతటే।
స జానాతీతి విప్రేణ స పృష్టోఽతిథిరబ్రవీత్।। 1205 ।।
తతస్తద్వచసా గత్వా గోమతీతీరమగ్ర్యజః।
వారేణ సూర్యరథగం న దదర్శ భుజఙ్గమమ్।। 1206 ।।
స్థిత్వా తత్ర నిరాహారో దినాని కతిచిద్ద్విజః।
నాగం దదర్శ తం ప్రాప్తం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛ కౌతుకమ్।। 1207 ।।
బ్రూహి తావదిదం నాగ త్వయా రవిరథస్థితౌ।
దివి దృష్టం కిమాశ్చర్యం పశ్చాద్ధర్మ ప్రవక్ష్యసి।। 1208 ।।
ఇత్యాకర్ణ్యాబ్రవీన్నాగో దృష్టం మార్తణ్డవర్త్మని।
రథస్య చక్రం వారేణ బలేన వహతా మయా।। 1209 ।।
అంశుశాఖాసహస్రేషు రవేః శకునయో యథా।
తిష్ఠన్తి దేవాః సిద్ధాశ్చ మునయశ్చేతి కౌతుకమ్।। 1210 ।।
కరైర్గృహీత్వా త్యజతి పయో భూమౌ ప్రవిశ్య చ।
పశ్యత్యలక్షితః సర్వం భగవానితి కౌతుకమ్।। 1211 ।।
స భిత్త్వా మణ్డలం భానోస్తేజస్యేవ సమావిశత్।
తేజస్తేజసి సంలీనం దృష్ట్వాస్మాభిర్దివాకరః।
పృష్టః కోఽయమితి శ్రీమాన్స్వర్గపూర్ణోఽబ్రవీద్రవిః।। 1212 ।।
స భిత్త్వా మణ్డలం భానోస్తేజస్యేవ సమావిశత్।
తేజస్తేజసి సంలీనం దృష్ట్వాస్మాభిర్దివాకరః।
పృష్టః కోఽయమితి శ్రీమాన్స్వర్,పూర్ణోఽబ్రవీద్రవిః।। 1213 ।।

ఉఞ్ఛవృత్తిరయం సిద్ధః కాపోతీం వృత్తిమాశ్రితః।
మదీయం ధామ యాతోఽసావిత్యేతదపి కౌతుకమ్।। 1214 ।।
శ్రుత్వేతి నాగాద్విప్రోఽభూత్ప్రహర్షవికచాననః।।
అవాన్తరకథావాప్తస్వాభిధేయోపదేశవాక్।। 1215 ।।
ఆమన్త్ర్య పన్నగం విప్రో విధాయ చ్యవనం గురుమ్।
ఉఞ్ఛవ్రతో యయౌ సిద్ధిం గీయమానః సురైర్దివి।। 1216 ।।
చ్యవనాన్నారదేనైతత్తస్మాజ్జమ్భలద్విషా।
శక్రాచ్చ వసుభిస్తేభ్యో మయా మత్తస్త్వయా శ్రుతమ్।। 1217 ।।

మోక్షధర్మాః।। 93 ।।

శమం వివిధమాకర్ణ్య ధర్మరాజః పితామహమ్।
బభాషే శోకవివశశ్చిన్తయన్బాన్ధవక్షయమ్।। 1218 ।।
అహో బతాహం సంసారే ధుర్యః కిల్బిషకారిణామ్।
సర్వస్వజనసంహారే నీతో దైవేన హేతుతామ్।। 1219 ।।
జాయేత మాదృశః కోఽన్యః సదృశో మమ దుష్కృతీ।
పితామహ శరైర్యస్త్వాం ఘాతయిత్వా నిరీక్షతే।। 1220 ।।
ధన్యః సుయోధనస్తాత ధిఙ్ మాం పుణ్యైర్నిరాకృతమ్।
బనధూనాం త్వత్ప్రధానానాం యః క్షయే సాక్షితాం గతః।। 1221 ।।
శైశవే క్షౌమవసనం యస్యాఙ్కే లడతా మయా।
మ్లాపితం రాజ్యలుబ్ధేన స ఏవ నిహతో భవాన్।। 1222 ।।
శ్రుత్వా యుధిష్ఠిరేణైతద్వక్తుం శన్తనునన్దనః।
తమూచే మా కృథాః పుత్ర మిథ్యైవానుశయవ్యథామ్।। 1223 ।।
పరతన్త్రమిదం సర్వం జగత్స్వయమనీశ్వరమ్।
స్వకర్మముద్రితో లోకః ప్రాప్నోత్యేవ భవాభవమ్।। 1224 ।।
బ్రాహ్మణీ గౌతమీ నామ పుత్రకం పుత్రవత్సలా।

దష్టం దదర్శ సర్పేణ గతాసుం కాననే పురా ।। 1225 ।।
తాం దృష్ట్వా పుత్రశోకార్తాం లుబ్ధకోఽర్జునకాభిధః ।
బద్ధ్వా తం సర్పమాదాయ జగాదాభ్యేత్య గౌతమీమ్ ।। 1226 ।।
అయం పుత్రస్య తే హన్తా మయా బద్ధో భుజఙ్గమః ।
బ్రూహి యావత్క్షిపామ్యేనం వహ్నౌ శస్త్రేణ హన్మి వా ।। 1227 ।।
శ్రుత్వైతల్లుబ్ధకవచో వివిగ్నా ప్రాహ గౌతమీ ।
వరాకః పన్నగో నాయమజ్ఞానాద్వధర్మహతి ।। 1228 ।।
అన్తవన్త్యేవ భూతాని నియతావధి ముద్రయా ।
ఉపయాన్తి స్వయం మృత్యుం హన్తా కశ్చిన్న కస్యచిత్ ।। 1229 ।।
తస్మాదస్మిన్న కోపో మే కుతః కోపేఽపి నిగ్రహః ।
జడ వ్యాధ విముఞ్చైనం హతః కాలేన మే సుతః ।। 1230 ।।
ఇత్యుక్తోఽప్యసకృద్వ్యాధస్తయా సర్పవధే మతిమ్ ।
న తత్యాజ యదా కోపాత్తదా దీనోఽవదత్ఫణీ ।। 1231 ।।
హతోఽయం మృత్యునా బాలో యో మాం ప్రేరితవాన్స్వయమ్ ।
అస్వతన్త్రస్య కా శక్తిస్తదా జ్ఞాతిక్రమాన్మమ ।। 1232 ।।
పన్నగేనేత్యభిహితే లుబ్ధకః పునరబ్రవీత్ ।
కారణేన త్వయా సర్ప నీతోఽయం మృత్యునా శిశుః ।। 1233 ।।
న హి నామ స్వయం కశ్చిత్కరేణాకృష్య మృత్యునా ।
నీతో భవద్విధా యావద్యాతాః సర్ప న హేతుతామ్ ।
వధ్యోఽసి సర్వథా తస్మాద్వినాశే కారణం శిశోః ।। 1234 ।।
ఇతి బ్రువాణే బహుశః కోపాద్వ్యాధే భుజఙ్గమమ్ ।
స్వయమనిగ్రహాన్మృత్యురభ్యేత్య తమభాషత ।। 1235 ।।
నాహమస్య శిశోర్హన్తా న చాయం భుజగో జడ ।
ప్రేరకో భగవాన్కాలః సర్వం క్షయతి సంక్షయే ।। 1236 ।।

కాలేన కలితాస్తే తే భావాస్త్రైలోక్యవర్తినః।
స్పృశన్త్యభావపదవీం భవన్తి చ పునః పునః।। 1237 ।।
ఇత్యుక్తే మృత్యునా కాలః స్వయమేత్య తమభ్యధాత్।
నాహం న మృత్యుర్నో సర్పః ప్రభుర్బాలనిపాతనే।। 1238 ।।
స్వకర్మభిరయం లోకో లభతే నిధనోదయౌ।
కర్మసూత్రైర్విచేష్టన్తే నరా యన్త్రమయా ఇవ।। 1239 ।।
జాయతే వర్ధతే భుఙ్క్తే ప్రసూతే మోదతే పునః।
జీర్యతే క్షీయతే వాపి న జన్తుః కర్మణా వినా।। 1240 ।।
ఇతి కాలేన కథితే సర్పం తత్యాజ లుబ్ధకః।
పృథగ్యయుశ్చ తే సర్వే నష్టశోకా చ గౌతమీ।। 1241 ।।
ఇత్యేవం స్వకృతైరేవ క్షీయన్తే కర్మభిర్జనాః।
కర్మణా నిధనం యాతాన్మా శుచః పృథివీధరాన్।। 1242 ।।

గౌతమీసర్పమృత్యులుబ్ధకసంవాదః।। 94 ।।

గృహాశ్రమే కేన మృత్యుర్వర్తమానేన ధర్మతః।
జితః పాణ్డుసుతేనేతి పృష్టః శాన్తనవోఽబ్రవీత్।। 1243 ।।
ఇక్ష్వాకువంశజో రాజా మాహిష్మత్యామభూత్పురా।
శ్రీమాన్సుయోధనో నామ స్మరేన్ద్రధనదోపమః।। 1244 ।।
తం నర్మదా నదీ దృష్ట్వా స్నాతం కమలలోచనమ్।
అకామయత కామార్తా విలాసలలితాకృతిమ్।। 1245 ।।
తస్యామజీజనత్కన్యాం రాజా రాజీవలోచనామ్।
కాన్తాం సుదర్శనాం నామ నయనానన్దిదర్శనామ్।। 1246 ।।
తాం యౌవనవతీం కాలే భగవాన్వీక్ష్య పావకః।
స్మరాకులో నరపతి యయాచే బ్రాహ్మణాకృతిః।। 1247 ।।
నిర్ధనావజ్ఞయా తస్మై తాం యదా న దదౌ నృపః।

తదా తస్య స యజ్ఞేఽగ్నిః ప్రాయాత్కోపాదదర్శనమ్।। 1248 ।।
ఋత్విగ్భిరథ సప్తార్చిర్నియమేన ప్రసాదితః।
స్వప్నే జగాద తం మహ్యం కన్యైషా దీయతామితి।। 1249 ।।
తతః ప్రత్యక్షవపుషే తస్మై రాజా సుదర్శనాత్।
ప్రహృష్టస్తనయాం ప్రాదాత్ప్రాప్య తత్సంనిధిం మఖే।। 1250 ।।
రాజ్ఞా తేనార్థితోఽద్యాపి మాహిష్మత్యాం హుతాశనః।
ఆస్తే సదా సంనిహితః క్షపయన్సర్వవిప్లవాన్।। 1251 ।।
సుదర్శనాయాం నయో బభూవాథ విభావసోః।
కాన్తః సుదర్శనో నామ గుణరత్నమహోదధిః।। 1252 ।।
సుతా మోఘవతో రాజ్ఞః కాన్తాం మోఘవతీం యువా।
స లేభే క్షీణావాణస్య నవా శక్తిం మనోభువః।। 1253 ।।
తయా సహ కురుక్షేత్రే గృహీ ధర్మపదే స్థితః।
చక్రే మృత్యుజయే యత్నం సోఽర్థికల్పద్రుమస్తదా।। 1254 ।।
అభగ్నప్రణయాః కార్యాః సర్వథార్థిమనోరథాః।
ఇత్యూచే స సదా జాయాం ధర్మసబ్రహ్మచారిణీమ్।। 1255 ।।
ధర్మాదచ్యవతస్తస్య చ్ఛిద్రపేక్షీ సదాభవత్।
ప్రచ్ఛన్నః సర్వతో మృత్యుర్న చాన్తరమవాప్తవాన్।। 1256 ।।
తతః కదాచిదిధ్మార్థం స్వయం యాతే సుదర్శనే।
అతిథిః కశ్చిదభ్యేత్య తద్భార్యాం బ్రాహ్మణోఽబ్రవీత్। 1257 ।।
ఆతిథ్యం క్రియతాం సుభ్రు రాజపుత్రి మమ త్వయా।
యది ధర్మః ప్రమాణం తే తన్మాం భజ సులోచనే।। 1258 ।।
ఇతి బ్రువాణః స తయా వారితోఽప్యపైరర్వరైః।
త్వాం వినా నార్థయే కించిదిత్యువాచాసకృద్ద్విజః।। 1259 ।।
ధర్మ్యం తతః సా వచనం స్మృత్వా భర్తుః పతివ్రతా।

తథేత్యుక్త్వాకరోత్సర్వం బ్రాహ్మణస్య సమీహితమ్ ।। 1260 ।।

అస్మిన్నవసరే గేహద్వారమేత్య సుదర్శనః ।

ఏహీత్యాహూయ దయితాం సోత్కణ్ఠోఽపి వ్యలమ్బత ।। 1261 ।।

సా భర్త్రా సహసాహూతా న చ ప్రాప్తా ద్విజాన్తికమ్ ।

దోలావిలోలహృదయా తస్థౌ లజ్జాకులా క్షణమ్ ।। 1262 ।।

తతో గృహాన్తరాద్విప్రః సుదర్శనమభాషత ।

ఇయం మయా తవ వధూరర్థితాతిథినా రతమ్ ।। 1263 ।।

ప్రాప్తా నాద్యాపి శయనం ప్రాప్తశ్చ త్వం గృహాధిపః ।

కిమత్ర మన్యసే యుక్తమిత్యుక్త్వా విరరామ సః ।। 1264 ।।

అత్రాన్తరే ఛన్నవపుర్మృత్యురాదాయ ముద్గరమ్ ।

లబ్ధోఽవకాశ ఇత్యుక్త్వా బభూవానన్దనిర్భరః ।। 1265 ।।

తతః సుదర్శనో విప్రమువాచావికృతాశయః ।

నిఃశఙ్కో మద్గిరా బ్రహ్మన్రమస్వ మమ భార్యయా ।। 1266 ।।

ఇత్యుక్తే వహ్నిపుత్రేణ గగనాత్సాధు సాధ్వితి ।

శబ్దో బభూవ విపులః సహసా త్రిదివౌకసామ్ ।। 1267 ।।

అతిథిర్విప్రరూపం స పరిత్యజ్య మహాకృతిః ।

ఉవాచ మహసాం రాశిః ప్రీత్యాభ్యేత్య సుదర్శనమ్ ।। 1268 ।।

ధర్మోఽహం దమ్పతీ ప్రాప్తో యువాం జిజ్ఞాసురాశ్రమే ।

అంఖణ్డితం చ యువయోర్దృష్టం సత్త్వమిదం మయా ।। 1269 ।।

అధృష్ట తేజసా చేయం త్వద్భార్యా కేన లఙ్ఘ్యతే ।

ద్విధాత్మానం విభజ్యైషా యోగేనౌఘవతీ నదీ ।

భవిష్యతి క్షితౌ పుణ్యా నిత్యం త్వాం చానుయాస్యతి ।। 1270 ।।

ఇత్యుక్త్వాన్తర్దధే ధర్మో మృత్యుశ్చ విముఖో యయౌ ।

స చ వీరో దివం ప్రాప సభార్యశ్చ సుదర్శనః ।। 1271 ।।

సుదర్శనోపాఖ్యానమ్ ।। 95 ।।

విశ్వామిత్రేణ సంప్రాప్తం బ్రాహ్మణ్యం దుర్లభం కథమ్।
పృష్టో యుధిష్ఠిరేణేతి గాఙ్గేయః పునరబ్రవీత్ ।। 1272 ।।
కుశికస్య పురా రాజ్ఞః శ్రీమాన్గాధిః సుతోఽభవత్।
పుత్రీ సత్యవతీ నామ తస్యాభూన్మృగలోచనా ।। 1273 ।।
ఋచీకస్తాం మునివరః శుల్కలభ్యామవాప్తవాన్।
హయానాం శ్యామకర్ణానాం సహస్రేణేన్దువర్చసామ్ ।। 1274 ।।
స తయా శీలశాలిన్యా యత్నదారాధితో మునిః।
యాచితస్తు వరం తుష్టః పుత్రం మాతుస్తథాత్మనః। 1275 ।।
త్వమశ్వత్థం సమాలిఙ్గ్య తవ మాతాప్యుదుమ్బరమ్।
చరుం చ ప్రాప్య మద్దత్తం పుత్రిణీత్యవదన్మునిః ।। 1276 ।।
వరమేవం సమాసాద్య హృష్టా మాత్రే న్యవేదయత్।
తద్గిరా వ్యత్యయం చక్రే వృక్షయోః పాయసే తథా ।। 1277 ।।
తచ్చ జ్ఞాత్వా మునిర్జాయామువాచ జ్ఞానలోచనః।
త్వన్మాతుర్బ్రాహ్మణః పుత్రః క్షత్రాత్మా తే భవిష్యతి ।। 1278 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా దుఃఖసంతప్తా యయాచే సా మునిం పునః।
క్షత్రాచారస్తు మే పౌత్రో మా పుత్ర ఇతి మూర్చ్ఛితా ।। 1279 ।।
ఏవమస్త్వితి తేనోక్తే లేభే సత్యవతీ సుతమ్।
జమదగ్నిం సుతశ్చాస్య రామోఽభూత్క్షత్రియోచితః ।। 1280 ।।
గాధిపత్నీ చ కాలేన విశ్వామిత్రమజీజనత్।
వృక్షపాయసయోర్యోఽభూద్వ్యత్యయాద్బ్రాహ్మణాగ్రణీః ।। 1281 ।।

విశ్వామిత్రోత్పత్తిః ।। 96 ।।

ఆనృశంస్యగుణం రాజ్ఞా పునః పృష్టః సురవ్రతః।
ఉవాచ కాననే పూర్వం ఘనచ్ఛాయోఽభవద్ద్రుమః ।। 1282 ।।

స విద్ధో విషదగ్దేన శరేమ మృగగామినా।
లుబ్ధకేన యయౌ శోషం స్పృష్టో దావానలైరివ।। 1283 ।।
తం పరిత్యజ్య యాతేషు నిష్ఫలం సర్వపత్రిషు।
ఏక ఏవ శుకస్తత్రౌ సాతం ప్రీతిరచఞ్చలా।। 1284 ।।
నిదాఘప్లోషపరుషే ఫలపుష్పవివర్జితే।
స్థితం తత్ర శుకం వీక్ష్య శక్రోఽభ్యేత్య తమబ్రవీత్।। 1285 ।।
స్వచ్ఛచ్ఛాయాఫలాద్యేషు వృక్షేషు విగతద్యుతిః।
కిం త్వయాయం శ్రితః శాఖీ త్యక్త్వైనః చర నిర్వృతః।। 1286 ।।
అథోవాచ శుకః శక్రం నేదం సదృశముచ్యతే।
సమానా సుఖదుఃఖేషు సజ్జనైః సహ సంగతిః।। 1287 ।।
యత్రోషితం చ భుక్తం చ విహృతం చ యథాసుఖమ్।
తస్మిన్కాలహతైశ్వర్యే పలాయన్తే న సాధవః।। 1288 ।।
మఘవానేతదాకర్ణ్య తోషాద్వృక్షం సుధాకణైః।
చకార సహసోద్దీర్ణపత్రపుష్పఫలాకులమ్।। 1289 ।।
ఆనృశంస్యాత్స చ శుకః ప్రయయౌ పరమాం గతిమ్।
ఏవం దాక్షిణ్యసదృశో నాపరో విద్యతే గుణః।। 1290 ।।
శుకశక్రసంవాదః।। 97 ।।
దైవం సపౌరుషం రాజ్ఞా భీష్మః పృష్టోఽబ్రవీత్పునః।
ఉభయోః సంగమః సిద్ధ్యై వియోగో నిష్ఫలోఽనయోః।। 1291 ।।
అనుప్తబీజే కృష్టేఽపి దైవం క్షేత్రే కరోతి కిమ్।
పౌరుషం కర్మ పురుషైర్యథా యత్ర యదా కృతమ్।
తథా తత్ర తదాభ్యేత్య విసంవాదో న దృశ్యతే।। 1292 ।।
దాతౄణాం పుణ్యశీలానాం వ్రతినాం సత్యవాదినామ్।
దృశ్యన్తే ధన్యతాస్తాస్తా రాజ్యస్వర్గతిభూతిభిః।। 1293 ।।

దైవపురుకారీయమ్।। 98 ।।

కే పూజ్యా ఇతి పార్థేన పృష్టోఽవాదీత్సురవ్రతః।
సదా ద్విజాతయః పూజ్యాస్తే సర్వత్ర పరాయణమ్।। 1294 ।।
నరౌ జన్మాన్తరే పూర్వం కపిజమ్బుకతాం గతౌ।
జాతిస్మరౌ దదృశతుః శ్మశానం సుహృదౌ మిథః।। 1295 ।।
తత్రోచే వానరః ప్రేక్ష్య శృగాలం స్విన్నమానసః।
కర్మణా కేన యాతోఽసి శవమాంసాశితామితి।। 1296 ।।
ప్రతిశ్రుత్య మయా పూర్వం న వితీర్ణం ద్విజన్మనే।
సార్గాలీం యోనిమాపన్నస్తేనాహమితి సోఽబ్రవీత్।। 1297 ।।
ఏతదేవ శృగాలేన పృష్ట ప్రోవాచ వానరః।
బ్రాహ్మణానవమన్యాహం ప్రయాన్తః కపితామితి।। 1298 ।।
బ్రాహ్మణాతిక్రమేణైవ భజన్తే తామసీం దశామ్।
తస్మాత్సర్వాత్మనా విప్రాః పూజ్యాః కుశలమిచ్ఛతా।। 1299 ।।

బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యమ్।। 99 ।।

అసవర్ణోపదేష్టారః కిం న స్యుః శ్రేయసాం పదమ్।
విప్రా ఇతి పునః పృష్టో రాజ్ఞా శాన్తనవోఽబ్రవీత్।। 1300 ।।
పురా వనే శూద్రమునేర్బ్రహ్మర్షిరభవత్సఖా।
కదాచిత్సోఽర్థితః శ్రాద్ధే శూద్రేణాగాత్తదాశ్రమమ్।। 1301 ।।
పితృకర్మణి తస్యాసౌ హవ్యకవ్యోపదేశకృత్।
పూర్వం శేషాం వృసీమేతాం కురుష్వేత్యవదన్మునిః।। 1302 ।।
తతః కాలేన మహతా క్షపయిత్వా కలేవరమ్।
కర్మశేషోపభోగాయ తౌ జన్మాన్తరమాపతుః।। 1303 ।।
స సూద్రోఽభూత్క్షితిపతిః స బ్రహ్మర్షిః పురోహితః।
తస్య రాజ్ఞోఽభవల్లప్తజ్ఞానో నష్టాఖిలస్మృతిః।। 1304 ।।

స్వస్తిపుణ్యాహవాదేషు నృపో జాతిస్మరః సతామ్।
సదా జహాస తచ్చాసౌ నృపం పప్రచ్ఛ లజ్జితః।। 1305 ।।
పృష్టః శపథదానేన భూపతిర్హాసకారణమ్।
పురోహితం రహః ప్రాహ శూద్రోఽహమభవం పురా।। 1306 ।।
బ్రహ్మర్షిశ్చ భవాన్మహ్యముపదేశం వ్యధాత్సకృత్।
తేనాద్య సురవన్ద్యోఽపి ప్రాప్తోఽస్యనుచితాం దశామ్।। 1307 ।।
శ్రుత్వైతత్సహసా స్మృత్వా తపసే స యయౌ మునిః।
ఏవం నైవోపదేష్టా స్యాదవరాణాం ద్విజోత్తమః।। 1308 ।।

గురూపదిష్టమ్।। 100 ।।

కః శ్రియో భాజనమితి క్ష్మాభుజా జాహ్నవీసుతః।
పృష్టః ప్రాహ హరేరగ్రే రుక్మిణీం శ్రీః పురాభ్యధాత్।। 1309 ।।
సుభగేషు ప్రగల్భేషు దక్షేషూజ్జ్వలకర్మసు।
జితేన్ద్రియేషు వీరేషు ప్రీత్యా మే శాశ్వతీ స్థితిః।। 1310 ।।
ఉత్సేకలోభసంత్రాసదైన్యక్రోధవినాకృతాః।
కృతజ్ఞాః కేలిసదనం సదాచారాః సదా మమ।। 1311 ।।
పతివ్రతామకలహామలౌల్యామకుతూహలామ్।
అవిప్రకీర్ణభాణ్డాం చ గతనిద్రాం భజే స్త్రియమ్।। 1312 ।।
మత్తేషు కుఞ్జరేన్ద్రేషు హయేషు వృషభేషు చ।
ఫుల్లారవిన్దవృన్దేషు శరచ్చన్ద్రకరేషు చ।। 1313 ।।
నదీషు హంసహాసాసు రాజద్రాజరణేషు చ।
వనేషు మునిపుణ్యేషు యజ్ఞేషు చ వసామ్యహమ్।। 1314 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా పునర్భీష్మమపృచ్ఛత్పాణ్డునన్దనః।
స్పర్శాధిక్యం కిము స్త్రీణాం నృణాం వా సంగమేష్వితి।। 1315 ।।
సోఽబ్రవీదభవద్యజ్వా భృఙ్గాశ్వో నామ భూపతిః।

యశః కుసుమవల్లీషు యోఽభూత్సంతతమాధవః।। 1316 ।।

ప్రతికూలం స శక్రస్య యజ్ఞమగ్నిష్టుతం పునః।

ఆజహార జగామాస్య శత్రుతాం యేన వాసవః।। 1317 ।।

స కదాచిన్మృగప్రేప్సుర్వాజినా విపినే వ్రజన్।

ఇన్ద్రేణ మోహితో వత్స నాజ్ఞాసీత్తృష్ణయార్దితః।। 1318 ।।

సోఽపశ్యదగ్రే విపులం సరః స్ఫటికనిర్మలమ్।

లోలకల్లోలదోలాఙ్కం కేలివేశ్మ హిమత్విషః।। 1319 ।।

తస్మిన్స సహసా స్నాతః పాయయిత్వా తురఙ్గమమ్।

అభవల్లలనారూపః పీనశ్రోణిపయోధరః।। 1320 ।।

స లజ్జాదుఃఖవివశో గత్వాశ్వేన నిజాం పురీమ్।

నివేద్య నిజవృత్తాన్తం రాజ్యే పుత్రశతం వ్యధాత్।। 1321 ।।

స్త్రీరూపః సోఽథ విజనం త్యక్తరాజ్యస్తపోవనమ్।

ప్రయయౌ కలయన్నన్తర్విధేరుత్సాహవామతామ్।। 1322 ।।

తత్ర తం కామినీరూపమకామయత తాపసః।

పతన్తి షట్పదాస్తత్ర యత్ర యత్ర సరోజినీ।। 1323 ।।

తస్మాదసూత పుత్రాణాం స శతం బలశాలినామ్।

కాన్తావపురభూన్నిత్యం తేషు చాత్యన్తవత్సలః।। 1324 ।।

పూర్వపుత్రానథాభ్యేత్య పుంస్త్వజాతానువాచ సః।

స్త్రీత్వజాతైః సుతైస్తైస్తైర్వసుధా సహ భుజ్యతామ్।। 1325 ।।

తద్గిరా మిశ్రతాం యాతం తతః పుత్రశతద్వయమ్।

బుభుజే భువమమ్లానయశోవిక్రమశాసనామ్।। 1326 ।।

అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య విప్రరూపీ శతక్రతుః।

భేదేన రాజపుత్రాణాం విదధే కలహోదయమ్।। 1327 ।।

తతస్తే యుధి సంనద్ధా రాజ్యహేతోః పరస్పరమ్।

కృత్వా సైన్యక్షయం ఘోరం నిఃశేషాః ప్రలయం యయుః।। 1328 ।।
భేదాత్ప్రయాతే నిధనం యుధి పుత్రశతద్వయే।
భృఙ్గాశ్వో లలనారూపః శుశోచ కరుమస్వనమ్।। 1329 ।।
తమిన్ద్రో బ్రాహ్మణవపుర్దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ తత్కథామ్।
ప్రలీనమన్యుః కారుణ్యాదువాచ విహసన్ముహుః।। 1330 ।।
శక్రోఽహం తవ పుత్రాస్తే మయా విప్రియకారిణః।
భేదితా నాధునా వైరమాపన్నే త్వయి మే నృప।। 1331 ।।
పుత్రాణాం శతమేకం తే మద్వరాదద్య జీవతు।
యత్త్వమిచ్ఛసి జాతం ప్రాక్ పుంసః స్త్రీవపుషోఽథవా।। 1332 ।।
ఇత్యుక్తే దేవరాజేన భృఙ్గాశ్వస్తమయాచత।
జీవితం స్త్రీత్వజాతానాం పుత్రాణాం ప్రణతాననః।। 1333 ।।
తమబ్రవీత్సురపతిః పుంస్త్వజాతాన్కథం సుతాన్।
త్యక్త్వా స్త్రీత్వప్రజాతేషు పుత్రేషు స్నిహ్యతి భవాన్।। 1334 ।।
ఇతి పృష్టో మఘవతా బభాషే స్త్రీవపుర్నృపః।
స్నేహవాత్సల్యరాగాణాం లలనా ఏవ మన్దిరమ్।। 1335 ।।
శ్రుత్వైతదవదచ్ఛక్రః సర్వే జీవన్తు తే సుతాః।
స్త్రీరూపం తు పరిత్యజ్య పురుషో భవ మద్వరాత్।। 1336 ।।
ఇత్యుక్తో పార్థివోఽవాదీత్స్త్రీత్వం నైవ త్యజామ్యహమ్।
స్త్రీణాం స్పర్శేషు యా ప్రీతిః సా పుంభిర్లభ్యతే కుతః।। 1337 ।।
ద్వైవాత్సమనుభూయేదం సుచిరం ప్రకృతిద్వయమ్।
ఏతావదేవ జానేఽహం యత్ప్రీతేర్భాజనం స్త్రియః।। 1338 ।।
కామస్య సారం సురతం రతస్య స్పర్శామృతం తచ్చ సులోచనానామ్।
సర్వాత్మనా నిర్వృతిజీవశూన్యం భవే భవే జీవితమేవ కాన్తాః।। 1339 ।।
యథార్థమితి తేనోక్తం నిశమ్య విబుధాధిపః।

జగామ జీవయిత్వాస్య ప్రీతః పుత్రశతద్వయమ్ ।। 1340 ।।

భృఙ్గాశ్వోపాఖ్యానమ్ ।। 101 ।।

శ్రుత్వైతద్ధర్మతనయః పునర్గాఙ్గేయమబ్రవీత్ ।

మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి దేవస్య త్రిపురద్విషః ।। 1341 ।।

ఇతి పృష్టో నరేన్ద్రేణ వ్యాజహార పితామహః ।

మాహాత్మ్యం దేవదేవస్య వక్తుమర్హతి కేశవః ।। 1342 ।।

హరిరేవ హరం వేత్తి హరో వేత్తి తథా హరిమ్ ।

ఏకైవ మూర్తిరనయోః కారణాద్ద్వైతమాశ్రితా ।। 1343 ।।

ఇతి దేవవ్రతేనోక్తే మురారిర్ధమజన్మనా ।

పృష్టః శశాఙ్కచూడస్య ప్రభావం ప్రయతోఽవదత్ ।। 1344 ।।

పుత్రార్థినీ జామ్బవతీ ప్రియా ప్రోవాచ మాం పురా ।

ప్రద్యుమ్నసదృశం దేవ త్వత్తః పుత్రగుణోచితమ్ ।

ప్రాప్తుమిచ్ఛామి సంకల్పః పూర్యతామేష మే త్వయా ।। 1345 ।।

ఇత్యుక్తోఽహం దయితయా తయా బాలమృగీదృశా ।

ధ్యాత్వా ముహూర్తం పుత్రార్థీ ప్రయాతముపసేవనమ్ ।। 1346 ।।

అథారుహ్య గిరేః శఙ్గే పురా మునితపోవనమ్ ।

అపశ్యం తేజసాం రాశిముపమన్యుం నిజాశ్రమే ।। 1347 ।।

ప్రహృష్టం జ్యేష్ఠవయసం పినాకివరభూషితమ్ ।

దీప్తం తపోభిర్వివిధైః పూర్ణలావణ్యవిగ్రహమ్ ।। 1348 ।।

ప్రశాన్తరమణీయేన సత్త్వేనానన్దదాయినా ।

కిరన్తం మధురోదారనిర్వాణామృతవాహినీమ్ ।। 1349 ।।

తం విలోక్య ప్రణమ్యాహం పూజామాదాయ తత్కృతామ్ ।

తత్సంభాషణసంజాతపరానన్దమయోఽభవమ్ ।। 1350 ।।

స మామువాచ ప్రణతం ప్రీత్యా జ్ఞానవిలోచనః ।

దేవం గిరిశమారాధ్య తుల్యం పుత్రమవాప్స్యసి।। 1351 ।।
తే తే త్రైలోక్యజయినః సుకేశిప్రముకాః పురా।
శ్రూయన్తే శంకరవరాత్ప్రాప్తాః శక్రాధికం పదమ్।। 1352 ।।
పురాస్మిన్వ్యాఘ్రపాదస్య మహర్షేః పితురాశ్రమే।
సకృదాస్వాద్య గోక్షీరం యాచితా జననీ మయా।। 1353 ।।
పయసోఽసంభవాన్మాత్రా దత్తం పిష్టరసం తతః।
పీత్వాహం విరసం దుఃఖాదభవం సాశ్రులోచనః।। 1354 ।।
అథాబ్రవీన్మాం జననీ వనే పుత్ర పయః కుతః।
శ్రీకణ్ఠం న హ్యనారాధ్య లభ్యతేఽభిమతం క్వచిత్।। 1355 ।।
ఇతి మాతుర్వచః శ్రుత్వా ప్రయాతోఽస్మి తపోవనే।
యత్నాదకరవం తీవ్రం తపో వార్షసహస్రికమ్।। 1356 ।।
నాన్యతః ప్రార్థయే శక్రవరం ప్రాప్తమపి స్వయమ్।
పీయూషకిరణోత్తంసాద్దేవాదన్యత్ర ధూర్జటేః।। 1357 ।।
తేనాలం సురరాజ్యేన కిం మోక్షేణాపి తేన మే।
నిర్వ్యాజభక్తిదయితో దాతా యస్మిన్న శంకరః।। 1358 ।।
ఇత్యుక్తో బహుశః శక్రో మయా భర్గానురాగిణా।
రూపమైన్ద్రం పరిత్యజ్య బభూవ వృషభధ్వజః।। 1359 ।।
శూలినం జటినం దేవం వీక్ష్య చన్ద్రకలాధరమ్।
అభవం నిర్భరానన్దప్రసరద్బాష్పనిర్ఝరః।। 1360 ।।
తతః స్తుతో మయా శంభుర్మహ్యం క్షీరోదధిం దదౌ।
ఆదధే చాశ్రమే తస్మిన్సంకల్పాన్మమ సంనిధిమ్।। 1361 ।।
తం త్వమారాధ్య వరదం తపసా పార్వతీపతిమ్।
లభఖ తనయం కృష్ణ తస్యాత్మా త్వం స వా తవ।। 1362 ।।
ఉక్త్వైవముపమన్యుర్మాం దీక్షితం శివశాసనే।

ఆదిదేశ తపోయోగే రహస్యం గృహ్యతామితి।। 1363 ।।

మన్త్రేణ తద్వితీర్ణేన తపసా చ సమాహితః।

తతోఽపశ్యమహం కాలే దేవం చన్ద్రార్ధశేఖరమ్।। 1364 ।।

తం విలోక్యాభినన్ద్యాహం స్తుత్వా హర్షపరోఽభవమ్।। 1365 ।।

తతో యథేప్సితాన్దత్త్వా వరాన్మహ్యం మహేశ్వరః।

అన్తర్దధే సుధాపూరైరాపూర్యేవ దిశో దశ।। 1366 ।।

అథోపమన్యుర్మామేత్య ప్రకృష్టం హృష్టమబ్రవీత్।

తణ్డిప్రోక్తాని నామాని శృణు మాధవ ధూర్జటేః।। 1367 ।।

తణ్డిర్నామ మునిః పూర్వం గుహ్యైర్గీతైః స్వయంభువా।

త్రినేత్రం ప్రయతం నామ్నాం తుష్టావ దశభిః శతైః।। 1368 ।।

స్థాణో స్థిరస్థితే శంభో శర్వ భానో వరప్రద।

హర రుద్ర స్మరారాతే విశ్వ విశ్వేశ్వరేశ్వర।। 1369 ।।

భవ భర్గ శివాశ్వాస భవానీవల్లభ ప్రభో।

శశాఙ్కశకలోత్తంస శివ శాన్త మహేశ్వర।। 1370 ।।

నమస్తుభ్యం జగత్సర్గస్థితిసంహారకారిణే।

బ్రహ్మోపేన్ద్రేన్ద్రవపుషే త్రిగుణాయ త్రిమూర్తయే।। 1371 ।।

ఇతి స్తుతిపదైర్దివ్యైర్వేదప్రోక్తైశ్చ నామభిః।

సహస్రసంఖ్యైః స మునిస్తుష్టావ శశిశేఖరమ్।। 1372 ।।

ఏవమీశ్వరసంబద్ధాః కృత్వాహం మునినా కథా।

అగమం గరుడారూఢో ద్వారకం హర్షనిర్భరః।। 1373 ।।

జామ్బవత్యాస్తతః శ్రీమాన్వంశముక్తామణిః సుతః।

సామ్బోఽభవద్గుణాన్యస్య జానీషే ధర్మనన్దన।। 1374 ।।

ఇతి కృష్ణేన కథితం శ్రుత్వా భీష్మసభాసదః।

మునయో మనసా దేవం నీలకణ్ఠం వవన్దిరే।। 1375 ।।

మేఘవాహనపర్వ ।। 102 ।।

చపలాః సహచారిణ్యః కథం జాయా నృణామితి।
పునః పృష్టః క్షితిభుజా బభాషే జాహ్నవీసుతః ।। 1376 ।।
అష్టావక్రో మునిః పూర్వం వివాహార్థీ సులోచనామ్।
అపశ్యత్సుప్రభాం నామ వదన్యస్య మునేః సుతామ్ ।। 1377 ।।
ఇన్దుకున్దాఙ్కురాకారసుకుమారతరాకృతిమ్।
స తామాలోక్య సుముఖీం యయాచే సోత్సుకో మునిమ్ ।। 1378 ।।
తం వదన్యోఽవదద్గచ్ఛ విశాలాం దిశముత్తరామ్।
అతిక్రమ్య కుబేరస్య భవనం భవసేవితమ్ ।। 1379 ।।
తతః ప్రతినివృత్తాయ తుభ్యం దాస్యామి సుప్రభామ్।
ఇత్యుక్తః స వదన్యేన ప్రతస్థే తాం దిశం శనైః ।। 1380 ।।
తతో హిమాద్రిముల్లఙ్ఘ్య బాహుదాం చ మహానదీమ్।
అశోకే విమలే స్నాత్వా రుద్రాణీ కూపమాప్తవాన్ ।। 1381 ।।
స కైలాసతటం ప్రాప్య దదర్శ ధనదాలయమ్।
హేమపఙ్కజినీతీరలసత్కల్పలతావనమ్ ।। 1382 ।।
సాదరం పూజితస్తేన రాజ్ఞా వైశ్రవణేన సః।
ఉవాస వత్సరం సాగ్రం విలాసమణివేశ్మసు ।। 1383 ।।
చిరమప్సరసాం నృత్తైర్గీతైర్గన్ధర్వయోషితామ్।
ప్రీతిమాసాద్య విపులామామన్త్ర్య ధనదం యయౌ ।। 1384 ।।
తో గిరీన్ద్రానుల్లఙ్ఘ్య సమాం మణిమయీం భువమ్।
అవతీర్య ఘనచ్ఛాయం పాప రత్నలతావనమ్ ।। 1385 ।।
హేమపుష్కరిణీశీతే స తస్మిన్దివ్యకాననే।
మణిమౌక్తికజాలాఢ్యం దదర్శోదారమన్దిరమ్ ।। 1386 ।।
సోఽథ ద్వారాగ్రమభ్యేత్య తస్య వైడూర్యవేశ్మనః।

ప్రాప్తోఽహమతిథిర్దూరాదిత్యూచే సంశ్రయాశయా।। 1387 ।।

తతః సప్త వినిర్గత్య కన్యాః కమలలోచనాః।

దివ్యభూషణసంపన్నాస్తస్యాతిథ్యం ప్రచక్రిరే।। 1388 ।।

గృహం ప్రవేశితస్తాభిర్హేమరత్నాసనోజ్జ్వలమ్।

దదర్శ మణిపర్యఙ్కే వృద్ధాం భాస్వరభూషణామ్।। 1389 ।।

తయా మధురవాదిన్యా ప్రాప్య నిర్దిష్టమాసనమ్।

గతక్లమః క్షణం తస్థౌ మునిర్విస్మయనిశ్చలః।। 1390 ।।

దినాన్తే సోఽథ తాః ప్రాహ యాన్తు సర్వాః స్వమాలయమ్।

ఏకైవ శాన్తహృదయా పరిచర్యాం కరోతు మే।। 1391 ।।

ఇత్యుక్తే మునినా సర్వాః ప్రయయుస్తాః సులోచనాః।

ఏకైవ జరతీ తత్ర స్థౌ శశిసితాంశుకా।। 1392 ।।

అష్టావక్రోఽథ సుష్వాప శయనే స్పర్శశాలిని।

వితానాలమ్బిమన్దారదామ్ని స్వచ్ఛోత్తరచ్ఛదే।। 1393 ।।

ద్వితీయశయనాద్వృద్ధా సముత్థాయ తతః శనైః।

మునేః శయ్యాన్తికం పాయాన్నిభృతా బ్రహ్మచారిణః।। 1394 ।।

కమ్పమానతనుః సాథ శయ్యామారుహ్య విక్లవా।

మునిం శీతాపదేశేన నిబిడం పరిషస్వజే।। 1395 ।।

ఆలిఙ్గ్యమానః స తయా తస్థౌ కాష్ఠమివాచలః।

పరదారపరిష్వఙ్గశఙ్కాసక్తచితాశయః।। 1396 ।।

సాథ తం స్పర్శవిముఖం ప్రణయాన్మఞ్జువాదినీ।

ఉవాచ భోగసంకల్పభఙ్గం మా మే కృథాః ప్రభో।। 1397 ।।

ఇదం మే రత్నభవనం చారురత్నలతావనమ్।

త్వదధీనమకస్మాన్మే చేతో హి రమతే త్వయి।। 1398 ।।

న తే దోషోఽస్తి మత్సఙ్గే త్యాజ్యా నైవ తు యోషితః।

దుర్గమం నాభిజానన్తి గణయన్తి న చ శ్రమమ్ ।। 1399 ।।
ప్రయాన్తి పురుషానేవ రాగవాగురయా స్త్రియః ।
నైతాః కులానురోధేన నివర్తన్తే న చేర్ష్యయా ।। 1400 ।।
రామాస్వరుద్ధప్రసరః సర్వథా మకరధ్వజః ।
స్త్రీ సతీతి ప్రవాదోఽయమేకసక్తేతి కా కథా ।। 1401 ।।
నరాన్తరం ప్రయాన్త్యేతా నిమ్నాన్నమివాపగాః ।
మన్మథప్రేరితా నారీ విమర్శం భజతే కథమ్ ।। 1402 ।।
యాసాం ప్రాణపణేనాపి వల్లభం సురతామృతమ్ ।
ఇత్యర్థమానోఽపి తయా నాభ్యనన్దత్స తాం మునిః ।। 1403 ।।
అన్యేద్యురపి సా రాత్రౌ తథైవ తమభాషత ।
భజస్వ స్వయమాయాతాం దుఃసహో మే స్మరజ్వరః ।। 1404 ।।
నిషేధో రతివాఞ్ఛాసు నిధనం కిల యోషితామ్ ।
ఇత్యుక్త్వా నిర్వికారం తం సా దృష్ట్వా పునరబ్రవీత్ ।। 1405 ।।
మాముత్తరాం దిశం విద్ధి స్త్రీవృత్తాన్తం ప్రదర్శితమ్ ।
అధునా తాం వదన్యస్య గత్వా ప్రాప్నుహి కన్యకామ్ ।। 1406 ।।
ఏతదాకర్ణ్య స మునిస్తామామన్త్ర్య సవిస్మయః ।
శనైః ప్రతియయౌ జ్ఞానస్త్రీవృత్తో నిజమాశ్రమమ్ ।। 1407 ।।
తతో వదన్యమభ్యేత్య స్త్రీవృత్తాన్తం నివేద్య తమ్ ।
అవాపోద్వాహవిధినా వితీర్ణాం తేన సుప్రభామ్ ।। 1408 ।।

అష్టావక్రదిక్సంవాదః ।। 103 ।।

అథ విధ్యనుగం శ్రాద్ధం పాత్రాపాత్రక్రమం తథా ।
రాజ్ఞా గతిం చ తీర్థం చ పృష్టః శాన్తనవోఽబ్రవీత్ ।। 1409 ।।
యజేత దేవాన్పూర్వాహ్ణే శుచిః శుక్లో జితేన్ద్రియః ।
మఙ్గలాలంకృతం స్రగ్వీ భోగైః సుద్ధైర్మనోరమైః ।। 1410 ।।

విత్త్యం కర్మాపరాహ్ణే తు కుర్యాత్ప్రయతమానసః।
తేషు తేషు చ కాలేషు దేశేషు చ యతావిధి॥ 1411 ॥
దేశకాలాదిరహితం శ్వావలీఢం రసచ్యుతమ్।
కీటకోశాస్థిసంస్పృష్టం శ్రాద్ధమశ్నన్తి రాక్షసాః॥ 1412 ॥
ఉన్మత్తాః కృపణాః కాణాః కుష్ఠినో వృషలీవరాః।
చికిత్సకా వార్ధుషికా గీతనృత్యాదిజీవినః॥ 1413 ॥
హీనాధికాఙ్గా గురవో బ్రహ్మవిక్రయిణోఽనృతాః।
అనగ్నయః సత్త్రభుజః క్షత్త్రియాః క్షేత్రజీవినః॥ 1414 ॥
పిశునా వ్రతహీనాశ్చ వేదవిద్యావివర్జితాః।
పరిహార్యాః సదా విప్రాః శ్రాద్ధాఘ్నా హైతుకాస్తథా॥ 1415 ॥
పరస్వహారిణాం పుంసాం పరదారాభిగామినామ్।
భగ్నవ్రతానాం లుబ్ధానాం నిషిద్ధక్రయ్యజీవినామ్॥ 1416 ॥
వృత్తిచ్ఛేదం సుహృచ్ఛేదం భర్తృచ్ఛేదం చ కుర్వతామ్।
విహితాచారహీనానాం నిరయో నిలయోఽక్షయః॥ 1417 ॥
కరుణాపూర్ణమనసాం త్యాగినాం పాత్రవర్షిణామ్।
క్షమావతామాశ్రమిణాం ప్రపాకూపసభాకృతామ్॥ 1418 ॥
యాజినాం తీర్థపూతానాం విదుషాం సత్యవాదినామ్।
మద్యమాంసవిరక్తానాం స్వర్గమార్గో నిరర్గలః॥ 1419 ॥
గౌతమేన పురా పృష్టః సర్వవిన్మునిరఙ్గిరాః।
ఉవాచ పుణ్యం తీర్థానాం తపోయోగేన సస్మితమ్॥ 1420 ॥
చన్ద్రభాగా వితస్తా చ కశ్మీరసరితస్తథా।
మునితుల్యాం గతిం పుంసాం ప్రయచ్ఛన్త్యేవ సేవితాః॥ 1421 ॥
భాగీరథీం కౌశికీం చ రామణీం నర్మదాం తథా।
ప్రయాగం నన్దికుణ్డం చ విపాశం మానసం సరః॥ 1422 ॥

పుణ్యతీర్థాని చాన్యాని నరః ప్రాప్య జితేన్ద్రియః।
సర్వతీర్థఫలం దాతా లభతే ప్రాగుపోషితః।। 1423 ।।
గఙ్గా తు సర్వతీర్థానాం ప్రవరం తీర్థముచ్యతే।
అస్థిమాత్రే యయా స్పృష్టే నృణాం స్వర్గతిరక్షయా।। 1424 ।।
న తే దేశా న తే శైలా న తే జనపదాః క్షితౌ।
పతాకా యస్య పుణ్యస్య జాహ్నవీ న విభావ్యతే।। 1425 ।।
కిమపాయమయైర్యజ్ఞైః కిం తపోభిః శ్రమప్రదైః।
జహ్నుకన్యాపయఃపూతం యది పుణ్యవతాం వపుః।। 1426 ।।
వ్యోమశ్రీమౌక్తికలతా శ్రీకణ్ఠోత్తంసమాలికా।
యాతా స్మృతిపదం యేషాం భఙ్గాయైవాఖిలైనసామ్।। 1427 ।।
గఙ్గాజలేన స్పృష్టానాం ఫలమల్పం సురాలయః।
శిలోఞ్ఛవృత్తినా పూర్వం సిద్ధః పృష్టోఽబ్రవీదితి।। 1428 ।।
ఏతదఙ్గిరసా ప్రోక్తం నిశమ్య కిల గౌతమః।
స్మృత్వా వవన్దే సానన్దః పుణ్యాం మన్దాకినీం మునిః।। 1429 ।।

ఆఙ్గిరసీయమ్।। 104 ।।

కథం ప్రాప్యం మనుష్యేణ బ్రాహ్మణ్యమితి భూభుజా।
పృష్టో దేవవ్రతః ప్రాహ బ్రాహ్మణ్యం దుర్లభం నృప।। 1430 ।।
పితుర్నియోగాద్యజ్ఞార్థం మతఙ్గాఖ్యో ద్విజన్మనః।
వ్రజన్వాహం ప్రతోదేన ఖరం గాఢమతాడయత్।। 1431 ।।
గర్దభీ వ్యథితం దృష్ట్వా పుత్రం దుఃఖాదువాచ తమ్।
బ్రాహ్మణ్యం నాస్య తేనైష జాతశ్చణ్డాలచేష్టితః।
వహైనమితి తచ్ఛ్రుత్వా ప్రియః పప్రచ్ఛ తాం పునః।। 1432 ।।
తయా నివేదితాం జాతిం నిజాం జ్ఞాత్వా స దుఃఖితః।
మేరోః శృఙ్గాదివ శ్వభ్రే పతితో విలలాప సః।। 1433 ।।

పిత్రే నివేద్య తత్పాపం మాతుః స తపసే వనమ్।
గత్వా బ్రాహ్మణ్యకామోఽభూత్స్థాణుభూతః శతం సమాః।। 1434 ।।
శక్రాదపి స్వయం ప్రాప్తాన్నైవ బ్రాహ్మణ్యమాప్తవాన్।
తతో గత్వా గయాం చక్రే సహస్రాబ్దం పరంతపః।। 1435 ।।
పునః పునః స తపసా ధూమాయితజగత్త్రయః।
ఇన్ద్రాదవాప దేవత్వం న తు బ్రాహ్మణ్యముత్తమమ్।। 1436 ।।
ఛన్దోదేవ ఇతి ఖ్యాతః స మతఙ్గాభిధః పురా।
ఖేచరోఽభూన్మృగాక్షీణాం పూజ్యః పరమవల్లభః।। 1437 ।।

ఇన్ద్రమాతఙ్గమ్।। 105 ।।

వీతహవ్యస్య నృపతేర్బ్రాహ్మణ్యం శ్రూయతే కిల।
తద్వదేతి పునః పృష్టో రాజ్ఞా ప్రాహ పితామహః।। 1438 ।।
వీతహవ్యసుతైః పూర్వం హైహయైర్బలవత్తరైః।
హర్యశ్వో నామ సమరే కాశిరాజో నిపాతితః।। 1439 ।।
కాలేన తస్య పుత్రోఽపి పునస్తైరేవ సంగరే।
స దేవః కాశినగరే లబ్ధలక్ష్యైర్నిపాతితః।। 1440 ।।
తత్సుతోఽపి దివోదాసస్తైరేవ యుధి నిర్జితః।
భరద్వాజప్రసాదాత్స లేభే పుత్రం ప్రతర్దనమ్।। 1441 ।।
స వీతహవ్యతనయాన్సర్వానభ్యేత్య సంగరే।
జఘాన పరమాస్త్రజ్ఞో భరద్వాజవరోఽర్జితః।। 1442 ।।
వీతహవ్యో హతసుతః ప్రనష్టబలవాహనః।
ప్రతర్దనేనానుసృతః ప్రయయౌ శరణం భృగుమ్।। 1443 ।।
భృగోరాశ్రమమాసాద్య వీతహవ్యవధోద్యతః।
ప్రతర్దనో మునిం ప్రాహ ముఞ్చైనమితి దుర్మదః।। 1444 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా క్షత్రియో నేహ కశ్చిత్సర్వే ద్విజా వయమ్।

ఇత్యువాచ భృగుర్బ్రతస్తతోఽసత్యాదకమ్పత।। 1445 ।।
క్షత్త్రాభిధానాత్త్రభ్రష్టం శత్రుం జ్ఞాత్వా ప్రతర్దనే।
యాతే భృగుర్వీతహవ్యం సత్యవాగ్బ్రాహ్మణం వ్యధాత్।। 1446 ।।

వీతహవ్యోపాఖ్యానమ్।। 106 ।।

కే ప్రణమ్యా ఇతి పునః పృష్టః శాన్తనవోఽబ్రవీత్।
స్వకర్మధర్మనిరతా హంసారాగవివర్జితాః।। 1447 ।।
ప్రణమ్యా బ్రాహ్మణా ఏవ పవిత్రచరితవ్రతాః।
యైషాం కోపప్రసాదాభ్యాం శోషః పోషశ్చ భూభుజామ్।। 1448 ।।
భూమిదేవాః సదా పూజ్యా యత్ర్పసాదాద్ధుతాశనః।
హవ్యం కవ్యం చ వహతి కృష్ణమిత్యాహ నారదః।। 1449 ।।
జేయ బలం భయే రక్షా భేషజం వ్యసనామయే।
పరలోకేఽస్తు వో విప్రాః శక్రమిత్యాహ శమ్బరః।। 1450 ।।

బ్రాహ్మణప్రశంసా।। 107 ।।

స్త్రీణాం నిసర్గలోలానాం స్వభావం పాణ్డుసూనునా।
పృష్టో దుర్లక్ష్యచిత్తానాం వ్యాజహార పితామహః।। 1451 ।।
స్త్రీస్వభావం పురా పృష్టా నారదేన సురాఙ్గనా।
జగాద పఞ్చచూలాఖ్యా యథార్థం శాపకమ్పితా।। 1452 ।।
స్త్రీ సతీ స్త్రీస్వభావం చ మాదృశీ వక్తుమర్హతి।
శాసనాత్తవ భీతాహం కింతు వక్ష్యామి తత్త్వతః।। 1453 ।।
సంఘర్షక్షోభకారిణ్యః సోద్వేగాః కలుషాశయాః।
మత్తా హరన్త్యేవ వపుర్నిమ్నగా ఇవ నిమ్నగాః।। 1454 ।।
అప్యన్విష్టా న లభ్యన్తే సంత్యక్తా న త్యజన్తి చ।
వాసనా ఇవ సంసారే మోహనైకరతాః స్త్రియః।। 1455 ।।
ప్రహసన్తి విషాదిన్యో హృష్టాః శోచన్తి హేలయా।

రాగిణ్యోఽపి ప్రియం ఘ్నన్తి కో హి తాం వేత్తి యోషితమ్ ।। 1456 ।।

న కులేన న మానేన న ధనేన న సేవయా।

మర్యాదామనువర్తన్తే లలనాశ్చపలాశయాః ।। 1457 ।।

సువేశం సుభగం కాన్తం త్యక్త్వా పరిచితం చిరమ్।

నిర్ధ్యేనాదృష్టపూర్వేణ రమన్తే స్వేచ్ఛయా స్త్రియః ।। 1458 ।।

సంభాషితాశ్చేన్మధురం సస్మితం చేద్విలోకితాః।

యన్త్రితాః స్వజనేనాపి తదా సాధ్యా న యోషితః ।। 1459 ।।

అర్థినామప్యలాభేన దుఃఖదైన్యశ్రమేణ వా।

అకస్మాదేవ నారీణాం సతీత్వం జాయతే క్వచిత్ ।। 1460 ।।

నానాపురుషసంవాసహాసోల్లాసవిలాసినీమ్।

వేశ్యాయోషాం నిరీక్షన్తే సస్పృహం కులయోషితః ।। 1461 ।।

నిషేధాదేవ నారీణమభిలాషో వివర్ధతే।

పరసఙ్గేష్వపథ్యేషు బాలానామివ రోగిణామ్ ।। 1462 ।।

అచ్ఛిన్నప్రసరః కామో నైవాసాం క్షమతే ధృతిమ్।

మిథో యావత్ప్రవర్తన్తే పురుషాసంభవే స్త్రియః ।। 1463 ।।

క్రూరాణాం క్షణరాగాణాం సంధ్యానామివ యోషితామ్।

సతతాసన్నదోషాణాం ధీమాన్కో నామ విశ్వసేత్ ।। 1464 ।।

సర్వథా న భవత్యేవ కారుణ్యమివ పాపినామ్।

అనుత్సేక ఇవాఢ్యానామార్జవం హరిణీదృశామ్ ।। 1465 ।।

ఉపరోధైర్బహువిధైరపి సాధ్వ్యో నియన్త్రితాః।

కాన్తం పురుషమాలోక్య యాన్త్యేవ సహసార్ద్రతామ్ ।। 1466 ।।

సురశఙ్కాస్పదమభూత్పురా వన్ద్యో వధూజనః।

తతః సురార్థితో ధాతా కృత్యాసర్గాద్వ్యధాత్త్రి్స్త్రియః ।। 1467 ।।

లజ్జాం లభన్తే లలనాః పుంసాం కౌతుకవృద్ధయే।

పత్యుర్విశ్వాసనోపాయం కృతకం చ సతీవ్రతమ్॥ 1468 ॥

నృత్యన్తి శోచన్తి పతన్తి యాన్తి హసన్తి గాయన్తి వదన్తి యచ్చ।

తద్యోషితః స్వప్నసమానచేష్టం మాయామయం సర్వమసత్యమేవ॥ 1469 ॥

నారదపఞ్చచూడాసంవాదః॥ 108 ॥

తాః స్త్రియో లోలమతయః కథం రక్ష్యా నరైరితి।

పృష్టో యుధిష్ఠిరేణాహ పునస్త్రిపథగాసుతః॥ 1470 ॥

దేవశర్మాం మునిః పూర్వం యజ్ఞార్థం గన్తుముద్యతః।

శశాస శిష్యం విపులం బహుమాయం శతక్రతుమ్॥ 1471 ॥

జ్ఞాత్వా రుచిం శరీరాన్తః ప్రవిశ త్వం సమీరవత్।

గాత్రైర్గాత్రాణ్యవష్టభ్య తస్యాస్తస్థౌ స యత్నవాన్॥ 1472 ॥

అత్రాన్తరం సమాసాద్య సహస్రాక్షః సమాయయౌ।

స దదర్శ రుచిం చారులోచనామచలాం పునః॥ 1473 ॥

హేమస్తనోరుజఘనాం కాఞ్చనీమివ పుత్రికామ్।

ఆఖణ్డలమథాసాద్య సా సంజాతమనోభవా॥ 1474 ॥

వక్తుం విపులసంరుద్ధా న శశాక సులోచనా।

ఆకీర్ణహాసకుసుమా విలోలాలకషట్పదమ్।

లతామివ నివాతస్థాం సకమ్పకరపల్లవామ్॥ 1475 ॥

దృష్ట్వా తాం విస్మితః శక్రః ప్రాయాద్విపులతర్జితః।

అభ్యేత్య దేవశర్మాథ సర్వం తద్బుబుధే మునిః॥ 1476 ॥

తస్మాదవాప్య విపులస్తతస్తుష్టాద్గురోర్వరాన్।

చచార కృతకృత్యః క్ష్మాం పూజ్యమానో నృపైర్ద్విజైః॥ 1477 ॥

అత్రాన్తరే స్వసుర్భర్త్రా రుచిరఙ్గమహీభుజా।

నిమన్త్రితా గృహేఽపశ్యద్భగినీం పుష్పభూషితామ్॥ 1478 ॥

విసృష్టస్తద్గిరా శిష్యః పుష్పార్థం దేవశర్మణా।

దదర్శ మిథునం షట్ చ దేవినః కితవాన్పథి ।। 1479 ।।

తేషాం వివాదే శుశ్రావ శపథం విపులార్జితాన్।

స లోకానాప్నుయాద్యశ్చ ప్రచలేత్సంవిదమితి ।। 1480 ।।

తచ్ఛ్రుత్వా దుఃఖితోఽభ్యేత్య గురవే స న్యవేదయత్।

శఙ్కమానో గురువధూగాత్రసంస్పర్శపాతకమ్ ।। 1481 ।।

గురుస్తమూచే మిథునమహోరాత్రం తదుచ్యతే।

ఋతవః షట్ చ కితవాస్తే నృణాం కర్మసాక్షిణః ।। 1482 ।।

న శక్యా రక్షితుం నార్యో రక్షితా చ త్వయా రుచిః।

అసత్యేన తవోదీర్ణం తస్మాన్న శ్యతు పాతకమ్ ।। 1483 ।।

ఇత్యేవం రక్షఇతా పూర్వం విపులేన గురోః ప్రియా।

న త్వేతా రక్షితుం శక్తః కశ్చిల్లోలవిలోచనాః ।। 1484 ।।

విపులోపాఖ్యానమ్ ।। 109 ।।

వివాహధర్మం పృష్టోఽథ రాజ్ఞా భీష్మోఽబ్రవీత్పునః।

కన్యా గుణవతే దేయా కులీనాయాతిరూపిణే ।। 1485 ।।

శూద్రాయేవ శ్రుతిః కన్యా హీనాయ ప్రతిపాదితా।

కులద్వయం దహత్యేవ తస్మాత్పాత్రం విచారయేత్ ।। 1486 ।।

అశాస్త్రోక్తైః పరిణయైర్జాయతే వర్ణసంకరః।

సంయోగైర్విషమైః పుంసాం పతతి వ్యసనే కులమ్ ।। 1487 ।।

వివాహధర్మాః ।। 110 ।।

దర్శనే సహవాసే చ సతాం పృష్టో మహీభుజా।

మాహాత్మ్యం చ గవాం బీష్మః సర్వజ్ఞః పునరబ్రవీత్ ।। 1488 ।।

గఙ్గాయమునయోర్మధ్యే చ్యవనోఽన్తర్జలవ్రతః।

తస్థౌ మునీన్ద్రః సుచిరం స్థాణుభూతో మహాతపాః ।। 1489 ।।

ఆఘ్రాయ పుణ్యమామోదం తస్య కారుణ్యశాలినః।

ఆలీయ తస్థుర్గాత్రేషు మత్స్యా వలయలీలయా।। 1490 ।।

తతః కాలేన మహతా జాలేనాకృష్య ధీవరాః।

విపులం మత్స్యసంఘాతం తన్మధ్యే దదృశుర్మునిమ్।। 1491 ।।

శైవాలనాలవలితం శఙ్ఖకఙ్కణమాలితమ్।

హరిశ్మశ్రుజటాపిఙ్గం తేజసామివ సంచయమ్।। 1492 ।।

తం వీక్ష్య కమ్పితాః సర్వే సహసా జాలజీవినః।

నిమీలితాక్షం జగదుః ప్రసీద భగవన్నితి।। 1493 ।।

తతః స కరుమావిష్టో మత్స్యేషు సహవాసిషు।

నిషాదానవదత్పశ్యన్దృశానుగ్రహవాఞ్ఛయా।। 1494 ।।

విక్రీయ మాం విముచ్యన్తాం యుష్మాభిః సలిలౌకసః।

దయితాః సహవాసాన్మే మత్స్యా యూయం చ దర్శనాత్।। 1495 ।।

ఇత్యుక్తే మునినా దాశాస్తూర్ణం గత్వా మహీభుజే।

వేపమానాః స్వవృత్తాన్తం నహుషాయ న్యవేదయన్।। 1496 ।।

తతః స్వయం స నృపతిః పూజామాదాయ సత్వరః।

పురోహితం పురస్కృత్య చ్యవనం ద్రష్టుమాయయౌ।। 1497 ।।

కృతప్రణామం నహుషం మునిర్వీక్ష్య కృతాఞ్జలిమ్।

యథోచితేన మూల్యేన మాం గృహాణేత్యచోదయత్।। 1498 ।।

ధీవరేభ్యః సహస్రాణి కోటికోటిశతాని చ।

రాజ్యార్ధమథవా రాజ్యం దదానీత్యబ్రవీన్నృపః।। 1499 ।।

నైతన్మమోచితం మూల్యం చిన్త్యతాం మునిభిః సహ।

నృపం దాశేషు కారుణ్యాదిత్యువాచాసకృన్మునిః।। 1500 ।।

తతో విషణ్ణం నహుషం శాపభీతమధోముఖమ్।

గవి జాతో ద్విజవరో బభాషే ధీమతాం వరః।। 1501 ।।

మూల్యం మునీశ్వరస్యాస్య తుల్యం గౌరేవ యత్పరమ్।

తస్మాదేనం గవా రాజన్గృహాణ భవ నిర్వృతః।। 1502 ।।

బ్రాహ్మణేనేత్యభిహితే ప్రహృష్టః పృథివీపతిః।

ముక్తయే మత్స్యసంఘానాం గవా జగ్రాహ భార్గవమ్।। 1503 ।।

తతో దర్శనవాత్సల్యాచ్చ్యవనః కరుణానిధిః।

దాశేభ్యః ప్రతిజగ్రాహ ధేనుం తత్కుశలే స్థితః।। 1504 ।।

మునీన్ద్రేణ గృహీతాయాం విధివద్గవి ధీవరాః।

తద్దృష్టిపాతాన్మత్స్యాశ్చ సశరీరా దివం గతాః।। 1505 ।।

అమృతాయతనం గావః పవిత్రా రుద్రమాతరః।

స్మృతిమాత్రేణ ముష్ణన్తి కిల్బిషం కిల దేహినామ్।। 1506 ।।

చ్యవనోపాఖ్యానమ్।। 111 ।।

కుశికస్య క్షితిపతేర్జాతో విప్రః కథం కులే।

భృగోర్నృపశ్చేతి రాజ్ఞా పృష్టోఽవాదీత్సురవ్రతః।। 1507 ।।

పురా భావికథాభిజ్ఞశ్చ్యవనస్తేజసాం నిధిః।

మన్దిరే పూజితస్తస్థౌ కుశికస్య మహీపతేః।। 1508 ।।

స భూభుజా సభార్యేణ పరిచర్యావ్రతే ధృతే।

భుక్త్వా సుష్వాప నిశ్చేష్టః సప్తరాత్రత్రయం మునిః।। 1509 ।।

పాదసంవాహనం తస్య నిరాహారో వధూసఖః।

రాజా చకార నిభృతో నిద్రాభఙ్గభయాకులః।। 1510 ।।

తతో మునిః సముత్థాయ మౌనీ గత్వా మనోజవః।

అన్తర్దధే సభార్యేణ నృపేణానుసృతః పథి।। 1511 ।।

తస్మిన్నన్తర్హితే రాజా నిరాహారోఽతిమూర్చ్ఛితః।

పతితః క్షణమాశ్వాస్య వివేశ స్వగృహం పునః।। 1512 ।।

తౌ దమ్పతీ దదృశతుర్యామకం కాష్ఠమివాచలమ్।

ఏకపార్శ్వేన సుప్తస్య క్షపాస్తస్యైకవింశతిమ్।

తస్థతుస్తౌ నిరాహారౌ పాదసంవాహనే పునః।। 1513 ।।

ప్రతిబుద్ధోఽథ తైలేన శతపాతేన భుభుజా।

భక్త్యా నిర్వర్తితస్నానో భేజే సింహాసనం మునిః।। 1514 ।।

తతో నానావిధం భోజ్యం రాజయోగ్యం స్వయం కృతమ్।

దత్తం రాజ్ఞా సభార్యేణ దదాహ భృగునన్దనః।। 1515 ।।

పునరన్తర్హితో భూత్వా పునః కృత్వాస్య సంనిధిమ్।

నిర్వికారం సభార్యం తం దృష్ట్వాభూద్విస్మితో మునిః।। 1516 ।।

అవిక్రియం నిరాహారం స రాజానం వధూసఖమ్।

రథేన సాంయుగీనేన వహ మామిత్యచోదయత్।। 1517 ।।

ఇత్యుక్త్వా దమ్పతీ ధృత్వా తౌ రథే విచచార సః।

త్రికణ్ఠకకషాఘాతసంజాతకృతజోక్షితౌ।। 1518 ।।

అదర్శయత్తతశ్చిత్ర హేమవల్లీమనోహరమ్।

స్వర్గం సనన్దనోద్యానం మునిస్తౌ మోహయన్ముహుః।। 1519 ।।

దృష్టనష్టైర్బహువిధైర్మాయాచటులవిభ్రమైః।

మునినా విహితైర్మోహం దమ్పతీ తౌ న జగ్మతుః।। 1520 ।।

వేపమానౌ నిరాహారౌ దూరాధ్వశ్రమకర్షితౌ।

తుష్టశ్చిరానమునివరో రథాన్ముక్త్వా జగాద తౌ।। 1521 ।।

ప్రీతోఽహం యువయోర్భక్త్యా గృహ్ణీతమధునా వరమ్।

పౌత్ర స్తే బ్రాహ్మణో రాజన్భవిష్యతి మహాతపాః।। 1522 ।।

తద్వంశజైర్విరోధోఽయం భార్గవానాముపస్థితః।

తస్మాత్క్షత్రియవిచ్ఛేదధియా త్వం పీడితో మయా।। 1523 ।।

గతక్లమో నివృత్తశ్చ పీయూషైరివ పూరితః।

భవ మద్వచసా ధన్యః సభార్యః పృథివీపతే।। 1524 ।।

ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే తస్మింస్తస్య కాలేన భూపతేః।

అజాయత కులే శ్రీమాన్విశ్వామిత్రస్తపోనిధిః।। 1525 ।।
భార్గవశ్చ యథా జాతో రామః క్షత్రక్షయోఽర్జితః।
ఋచీకస్య ప్రభావేణ తన్మయా కథితం పురా।। 1526 ।।

చ్యవనకుశికసంవాదః।। 112 ।।

శ్రుత్వైతద్భూభుజా పృథ్వీక్షయపాతకశఙ్కినా।
పునః పృష్టోఽవదద్భీష్మో దానానాం ఫలముత్తమమ్।। 1527 ।।
తపసా లభ్యతే సర్వమాచారేణ దమేన చ।
ఆనృశంస్యేన సత్యేన దానేన చ సమీహితమ్।। 1528 ।।
దత్త్వా విభూషితాం ధేనుం కపిలాం కాంస్యదోహనీమ్।
పృథివీదానసదృశం ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః।। 1529 ।।
ప్రయాతి వసులోకం చ తిలధేనుప్రదో నరః।
కన్యాభూమిప్రదః శక్రలోకమాసాద్య మోదతే।। 1530 ।।
భూతాభయప్రదానం తు దానానాం ప్రవరం స్మృతమ్।
నిజాభిమతదానం చ సర్వకామఫలప్రదమ్।
సువర్ణదానేన నృణాం క్షీయతే కిల పాతకమ్।। 1531 ।।
సర్వం సూతే వసుమతీ ధత్తే చ నిఖిలం జగత్।
జ్ఞేయః సర్వప్రదస్తస్మాద్దాతౄణాం భూమిదో వరః।। 1532 ।।
అన్నం శరీరిణాం ప్రాణాస్తస్మాత్ప్రాణప్రదోఽన్నదః।
అన్నదానసమం లోకే నాస్తీతి ప్రాహ నారదః।। 1533 ।।
పానీయదానమమృతం ప్రాణినాం సంప్రచక్షతే।
విచ్ఛాయతాపజ్వలితాః పరలోకే హి భూమయః।। 1534 ।।
తిలప్రదానం శంసన్తి క్షయాయ నిఖిలైనసామ్।
తుష్టో యమః పురా విప్రం తిలాన్దేహీత్యచోదయత్।। 1535 ।।
బ్రహ్మస్వవర్జం సర్వస్వం దత్త్వా దుర్గాణి సంతరేత్।

బ్రహ్మస్వశల్యం హి నృణాం తీవ్రపాతం ప్రచక్షతే।। 1536 ।।

ద్వారవత్యాం మహాకూపే పురా గుల్మతృణావృతే।

కృకలాసం మహాకాయం దదృశుః సర్వవృష్ణయః।। 1537 ।।

స తైః పృష్టః సముద్ధర్తుమశక్తైరవదచ్ఛనైః।

నృగోఽహం నృపతిర్బ్రహ్మశాపాద్యాతో దశామిమామ్।। 1538 ।।

విప్రేభ్యో గృహమేధిభ్యో నిఖర్వాణి పురా గవామ్।

హేమకోటిప్రదో దత్త్వా యాతోఽహం నిర్వృతిం పరామ్।। 1539 ।।

తతః కదాచిన్మద్దత్తధేనుం విప్రస్య మన్దిరే।

నిజాం చౌరహృతాం దృష్ట్వా జగ్రాహ బ్రాహ్మణోఽపరః।। 1540 ।।

రాజ్ఞా మమేయం ప్రాగ్దత్తా హృతేయం దస్యునా పరః।

ఏవం వివదమానౌ తౌ మత్సభామభిజగ్మతుః।। 1541 ।।

తద్వృత్తాన్తమహం శ్రుత్వా ప్రార్థనా బహుశస్తయోః।

ధనైర్గోభిర్నరైరశ్వైర్యత్నాదకరవం పృథక్।। 1542 ।।

తథాప్యేకో న తత్యాజ గాం ప్రతిగ్రహపాలనాత్।

ద్వితీయశ్చ గృహే జాతాం తాం స్నేహభయకాతరః।। 1543 ।।

అథ కాలేన యాతోఽహం ధర్మరాజనికేతనమ్।

బహుదానార్జితాంల్లోకాన్దివ్యానశ్రౌషమాత్మనః।। 1544 ।।

కింతు బ్రహ్మస్వవిభ్రంశాన్మమేమాం కృకలాసతామ్।

శౌరిదర్శనపర్యన్తామాదిదేశ స్వయం యమః।। 1545 ।।

ఇతి బ్రువాణః కృష్ణస్య దశా విధ్వస్తపాతకః।

నృగో జగామ త్రిదివం త్యక్త్వా తాం కృకలాసతామ్।। 1546 ।।

నృగోపాఖ్యానమ్।। 113 ।।

ఉద్దాలకస్య బ్రహ్మర్షేః పితుః కోపాన్మహామునిః।

నాసికేతాభిధః ప్రాణాంస్తత్యాజాభిహతో దృశా।। 1547 ।।

పుత్రం నిపతితం దృష్ట్వా శాన్తక్రోధో మునిః శనైః।
అజీవయన్మన్త్రనిధిః కారుణ్యాత్సాశ్రులోచనః।। 1548 ।।
తతః స్వప్నోత్థిత ఇవ ప్రాప్తజీవో మునేః సుతః।
పిత్రా పృష్టోఽవదత్సర్వం దృష్టం యద్యమమన్దిరే।। 1549 ।।
రత్నస్తమ్భశతోదారే పితృరాజసభాతలే।
అవాపం విపులాం పూజాం పాద్యమర్ఘ్యం తథాసనమ్।। 1550 ।।
తత్రాపశ్యం విమానేషు సూర్యేన్దుద్యుతికాన్తిషు।
భాస్వరాభరణస్మేరాన్నరాన్సుకృతశాలినః।। 1551 ।।
ఘృతక్షీరామృతజలా దృష్టాస్తత్ర మయాపగాః।
హేమాబ్జపుఞ్జకుఞ్జాగ్రకూజన్మణివిహఙ్గమాః।। 1552 ।।
దివ్యాన్భోగాన్మయా దృష్ట్వా పృష్టో వైవస్వతః స్మయాత్।
ఏతాః పీయూషవాహిన్యః కేషాం స్వేచ్ఛాపరిగ్రహాః।। 1553 ।।
యమోఽబ్రవీద్గోప్రదానామేతాః క్షీరఘృతాపగాః।
నాదత్త్వా పురుషో ధేనుం పరమామృతమశ్నుతే।। 1554 ।।
అసంభవే గవాం యావత్సలిలేన తిలేన చ।
ఘృతేన వా కల్పయిత్వా ధేనుం దద్యాత్సుధాశయా।। 1555 ।।
గోదానసదృశం లోకే దానమన్యన్న విద్యతే।
సాదరం మాం పుత్రపతిర్జగాదేతి పునః పునః।। 1556 ।।
ఇత్యుక్తే నాసికేతేన మునిర్మునిశతైర్వృతః।
గోప్రదానం మహత్పుణ్యం ప్రశశంస ముహుర్ముహుః।। 1557 ।।

నాసికేతోపాఖ్యానమ్।। 114 ।।

సర్వలోకానతిక్రమ్య గవాం లోకః ప్రకశతే।
యత్సత్యం నిరయాయన్తే తత్ర స్వర్గసుఖశ్రియః।। 1558 ।।
గోప్రదా ఏవ గోలోకం ప్రాయన్తి సుకృతోజ్జ్వలాః।

ఇత్యువాచ పురా పృష్టః శక్రేణ కమలాసనః।। 1559 ।।
వసిష్ఠాద్య మునివరా నృపా దశరథాదయః।
సురాశ్చ శక్రప్రముఖా గోతుల్యం న ప్రచక్షతే।। 1560 ।।
నివాసార్థం పురా గావః ప్రార్థితా బహుశః శ్రియా।
నిగద్య చపలాసీతి ప్రదదుర్న ప్రతిశ్రయమ్।। 1561 ।।
అభాషత తతో లక్ష్మీర్భవతీభిరనాదరాత్।
త్యక్తా నిన్ద్యా భవిష్యామి తస్మాద్యాచే పునః పునః।। 1562 ।।
అథాదిష్టా శ్రియో గోభిర్వేలయా గోమయే స్థితిః।
తస్మాదేతాః పరం పుణ్యం పవిత్రం నాస్త్యతః పరమ్।। 1563 ।।

గోప్రదానమ్।। 115 ।।

హేమదానం దహత్యేవం సర్వపాపాని దేహినామ్।
తేజో హి పరమం పుత్ర కాఞ్చనం జాతవేదసః।। 1564 ।।
పురాహం జాహ్నవీకూలే శ్రాద్ధే పిణ్డప్రద పితుః।
అపశ్యం శన్తనోః పాణిముత్థితం రత్నకఙ్కణమ్।। 1565 ।।
పిణ్డో మయా కుశేష్వేవ తం విలోక్య సమర్పితః।
తుష్టస్తదా మే జనకం స్వప్నే ప్రోవాచ మామిదమ్।। 1566 ।।
శాస్త్రానువర్తినా పుత్ర త్వయా ధన్యోఽస్మి సూనునా।
కనకం దేహి విప్రేభ్యో దానానాముత్తమం హి తత్।। 1567 ।।
జామదగ్న్యః పురా రామః కృత్వా నిఃక్షత్రియం జగత్।
మునిభిర్దాపితో హేమ తస్మాత్పాపాదముచ్యత।। 1568 ।।
తారకోపప్లుతా దేవాః పురా శీతాంశుశేఖరమ్।
స్కన్దోత్పత్తిమయాచన్త కథాం విజ్ఞాయ భావినీమ్।। 1569 ।।
తతో గౌరీపతివీర్యం వదనే జాతవేదసః।
రతివిఘ్నకృతో దేవస్తత్యాజ పరమం మహః।। 1570 ।।

వహ్నినాథ ధృతో గర్భః శ్రీమాన్సంవత్సరాయుతమ్।
గఙ్గాయాం నిహితః సాపి నిదధే తం గిరేస్తటే।। 1571 ।।
స కార్తికేయో భగవాఞ్జాతః శరవనే శిశుః।
సురాణాం శక్తిమానాసీత్సేనానీస్తారకాన్తకః।। 1572 ।।
తస్య జన్మని యత్పూర్వం సంజాతం జాతవేదసః।
మహీ వసుమతీ యేన తత్సువర్ణం ప్రచక్షతే।। 1573 ।।

సువర్ణోత్పత్తిః।। 116 ।।

అథ శ్రాద్ధవిధిం పృష్టో రాజ్ఞా శాన్తనవోఽబ్రవీత్।
తిలప్రదానం విజ్ఞేయం శ్రాద్ధం మధుఘృతాప్లుతమ్।। 1574 ।।
మాషమత్స్యైడశశకచ్ఛాగవారాహశాకునైః।
పార్షతన్యఙ్కుగవయమాహిషైర్వై నవైరపి।। 1575 ।।
మాంసైర్వివృద్ధ్యా మాసానాం క్రమాత్సంవత్సరం సదా।
తృప్తిం పితౄణాం శ్రాద్ధేషు వదన్తి శ్రుతికోవిదాః।। 1576 ।।
వాధ్రీణసస్య మాంసేన ద్వాదశాబ్దముశన్తి చ।
ఖఙ్గమాంసైర్లోహపృష్ఠైః కాలశాకైస్తథా క్షయమ్।। 1577 ।।
న తేషాం పితరః శోచ్యాస్త్రయోదశ్యాం మఘాసు చ।
వర్షాసు విహితం శ్రాద్ధం పాయసేన ససర్పిషా।। 1578 ।।
గాయకూపే వటతలే ఛాయాయాం కుఞ్జరస్య వా।
అనన్తం కలయన్త్యేవ శ్రాద్ధం పుణ్యదినేషు చ।। 1579 ।।
విధినక్షత్రయోగేషు కామ్యం శ్రాద్ధం వినిర్దిశేత్।
సదాచారోఽర్హతి శ్రాద్ధం విప్రో నిర్దోషవిగ్రహః।। 1580 ।।
వైశ్వదేవేన విధినా సంస్కృతేనన చ వహ్నినా।
రక్ష్యతే బ్రాహ్మణైః శ్రాద్ధం విష్ణుపూజాపురఃసరైః।। 1581 ।।
శ్రాద్ధే నిషిద్ధం సతతం సగుడం లవణత్రయమ్।

అజాజీహిఙ్గుసౌవీరపలాణ్డులశునాని చ।। 1582 ।।

శ్రాద్ధవిధిః।। 117 ।।

దాతృప్రతిగ్రహీతౄణాం విశేషం జగతీభుజా।
పృష్టః సురసరిత్సూనుర్ధ్యాత్వా పునరభాషత।। 1583 ।।
అనావృష్టిహతే కాలే పురా నిర్దగ్ధపాదపే।
అరున్ధతీసఖాశ్చేరుః శాన్తాః సప్తర్షయః క్షితౌ।। 1584 ।।
దాసః పశుసఖో నామ దాసీ చణ్డా చ తద్వధూః।
తానేవానుప్రయయతుః క్షుత్తృష్ణాపరిపీడితౌ।। 1585 ।।
రాజ్యే సురాజ్ఞః శైబ్యస్య గతాసుం తనయం తతః।
మునయస్తే క్షుధాక్రాన్తాః స్థాల్యాం పక్తుం సముద్యయుః।। 1586 ।।
అథ రాజా వృషాదర్భిర్దృష్ట్వా వైశ్రవణోపమః।
వ్యగ్రాన్మునీన్విషణ్ణాత్మా తానువాచ కృతాఞ్జలిః।। 1587 ।।
యథేచ్ఛం గృహ్యతాం మత్తః సర్వం వా వివిధం వసు।
జుగుప్సా జననీ వృత్తిర్భవద్భిస్త్యజ్యతామియమ్।। 1588 ।।
ఇత్యుక్తే భూమిపాలేన ప్రత్యూచుర్మునిపుంగవాః।
తపఃక్షయకరో రాజన్ఘోరో రాజప్రతిగ్రహః।। 1589 ।।
ప్రతిగ్రహాగ్నిదగ్ధానాం సకృద్బ్రాహ్మణశాఖినామ్।
కిల్బిషాజ్ఞానశేషాణాం పునః పుణ్యఫలం కుతః।। 1590 ।।
ఏతదుక్త్వా పరిత్యజ్య స్థాలీం తే కాననం యయుః।
ప్రాణపీడాపణేనాపి ప్రతిగ్రహపరాఙ్ముఖాః।। 1591 ।।
వనే తేషాం వృషాదర్భిః ఫలాన్యౌదుమ్బరాణ్యథ।
మన్త్రిభిర్హేమగర్భాణి కారయిత్వాక్షిపత్పురః।। 1592 ।।
తాన్యపి జ్వలితాన్యేవ భీతాస్త్యక్త్వా మునీశ్వరాః।
యయుర్మిథః ప్రశంసన్తః పుణ్యసంతోషశీలతామ్।। 1593 ।।

తత్రత్వకోపాద్వృషాదర్భిర్హుత్వా సపది పావకమ్।
కృత్యాముత్పాద్య భయదామాదిదేశ మునిక్షయే।। 1594 ।।
అత్రాన్తరే తే మునయశ్చరన్తః కాననే సుఖమ।
దదృశుః పీవరాకారం పరివ్రాజం శునఃసఖమ్।। 1595 ।।
విలోక్య తమరున్ధత్యా పృష్టాస్తత్పుష్టికారణమ్।
ఊచుర్మునివరా నాయం క్రియావ్యగ్రో యథా వయమ్।। 1596 ।।
అగ్నిహోత్రం న వేదాశ్చ శాస్త్రకన్థా న దుఃసహా।
నానేన్ధనప్రయత్నశ్చ న కలత్రం న యాచకాః।। 1597 ।।
శునఃసఖస్య స్వచ్ఛన్దచారిణః సుఖశాలినః।
శరీరం పీవరమిదం చిన్తాశూన్యస్య వర్ధతే।। 1598 ।।
ఇత్యుక్త్వా తేన సంజాతసౌహార్దా మునయో వనే।
దదృశుర్నలినీం ఫుల్లకమలోత్పలశాలినీమ్।। 1599 ।।
వృషాదర్భిప్రయుక్తా సా యాతుధానీభి(వి)సార్థినః।
తత్ర తానవదద్ఘోరా రక్షామి నలినీమిమామ్।। 1600 ।।
నివేద్య నిజనామాని గృహ్యన్తాం తు మృణాలికాః।
అజ్ఞాతనామధేయానాం నేహ మత్సంనిధౌ గతిః।। 1601 ।।
ఏతదత్రిప్రభృతయః శ్రుత్వా తే మునయః క్రమాత్।
గూఢనిర్వచనైస్తైస్తైర్నామాన్యస్యై న్యవేదయన్।। 1602 ।।
తుల్యాక్షరపదక్షోభం నామ తేషాం నిరుక్తతః।
శ్రుత్వా నిష్ప్రతిభా కృత్యాభి(వి)సరక్ష్యామవారయత్।। 1603 ।।
శునఃసఖోదితం నామ పునః పప్రచ్ఛ సా యదా।
తదా క్రుద్ధాస్తు దణ్డేన విదధుస్తాం చ భస్మసాత్।। 1604 ।।
తతః శశికరాకారాః సముద్ధృత్య మృణాలికాః।
తీరే నిక్షిప్య మునయః స్నాత్వా చక్రుర్జలక్రియామ్।। 1605 ।।

అథోత్థాయ విసాహారసాదరాస్తే శ్రమాకులాః।
విసాని తాని నాపశ్యన్న్యస్తాని నలినీతటే।। 1606 ।।
పరస్పరం శఙ్కితాశ్చ చక్రిరే శపథం క్రమాత్।
సహసాభిమతోచ్ఛేదో మహతామపి దుఃసహః।। 1607 ।।
వృథాపాకో వృథాచారః కూటసాక్షీ నిషిద్ధకృత్।
దృశంసః కామచరితశ్చౌరో వేదవివర్జితః।। 1608 ।।
పదా స్పృశతు గాం వహ్నిమప్సు శ్లేష్మాభియచ్ఛతు।
పరదారాభిగామీ చ గరదః సోమవిక్రయీ।
పిశునశ్చాస్త్వసౌ యేన హృతం నో విసభోజనమ్।। 1609 ।।
ఇత్యుక్తే మునిభిః పశ్చాత్తానువాచ శునఃసఖః।
యాజినే ఛన్దసాం ధామ్నే శుద్ధాయ బ్రహ్మచారిణే।। 1610 ।।
దేయాత్స కన్యకాం యేన హతాన్యత్ర భి(వి)సాని నః।
శ్రుత్వైతదూచుర్మునయస్త్వయా భాషితమీప్సితమ్।। 1611 ।।
త్వయైవ హృతమస్మాకం సర్వథాభి(వి)సభోజనమ్।
ఇతి తేషు బ్రువాణేషు హసన్నాహ శునఃసఖః।। 1612 ।।
మయైవేహ విసస్తైన్యం కృతం వో హితకారిణా।
సా చ కృత్యా హతా ఘోరో దేవోఽహం త్రిదశేశ్వరః।। 1613 ।।
ఇత్యుక్త్వా నిజమాస్థాయ రూపం సప్తర్షిభిః సహ।
వేల్లద్విమానమాలాఙ్కం నాకం నాకపతిర్యయౌ।। 1614 ।।
ప్రతిగ్రహనివృత్తానామేవముజ్జ్వలచేతసామ్।
విభాత్యలౌల్యాభరణా వృత్తిః సంతోషశాలినామ్।। 1615 ।।

విసస్తైన్యమ్।। 118 ।।

మునయః కశ్యపముఖా నృపాశ్చ నహుషాదయః।
శతక్రతుం పురస్కృత్య తీర్థాని ప్రయయుః పురా।। 1616 ।।

తే స్నాత్వా పుణ్యతీర్థేషు పుష్కరాహరిణీం యయుః।
తత్రాగస్త్యమునిర్న్యస్తం నాపశ్యన్నిజపుష్కరమ్॥ 1617 ॥
తతస్తే శపథం చక్రుః క్రమేణ గురుపాతకమ్।
ఇన్ద్రస్తు ప్రాహ ధన్యోఽస్తు స హృతం యేన పుష్కరమ్॥ 1618 ॥

పుష్కరస్తైన్యమ్॥ 119 ॥

ఛత్త్రోపానత్ప్రధా(దా)నం చ భీష్మః పృష్టో మహీభుజా।
ఉవాచేహ పరం పుణ్యం పరత్ర త్రాణమిష్యతే॥ 1619 ॥
జమదగ్నిః పురా ధన్వీ లక్ష్యాభ్యాసరతో వనే।
ససర్జ సాయకశ్రేణీం రశ్మిమాలామివాంశుమాన్॥ 1620 ॥
విసృష్టాన్విశిఖాన్భర్త్రా రేణుకా తత్ర తద్గిరా।
ఆనినాయేన్దువదనా సుకుమారా పునః పునః॥ 1621 ॥
తాం చణ్డకిరణస్ఫారసంతాపాయాసమూర్చ్ఛితామ్।
స జాయాం వీక్ష్య మధ్యాహ్నే క్రుద్ధః సూర్యముదైక్షత॥ 1622 ॥
తతో దివ్యాస్త్రవికటం ఖే ప్రహర్తుం సముద్యతమ్।
రవిః ప్రసాదయామాస భయాదేత్య కృతాఞ్జలిః॥ 1623 ॥
గతక్రోధస్య తస్యాథ ఛత్త్రమాతపవారణమ్।
ఉపానహౌ చ ప్రదదౌ ప్రీతయే వాసరేశ్వరః॥ 1624 ॥
ఛత్త్రోపానత్ప్రధా(దా)నం తద్దానానాముత్తమం స్మృతమ్।
సంతాపశమనం నృణామస్మింల్లోకే పరత్ర చ॥ 1625 ॥

ఛత్త్రోత్పత్తిః॥ 120 ॥

తడాకకూపదానం చ పుణ్యం శర్మ శరీరిణామ్।
పరత్ర మరుసంతప్తే పానీయం కిల దుర్లభమ్॥ 1626 ॥
అపారతిమిరే ఘోరే పరలోకే నిరాశ్రయే।
ఆలోకదుర్లభస్తస్మాద్దీపం దద్యాన్నరః సదా॥ 1627 ॥

ప్రీణాతి సకలాఀల్లోకాన్సుమనోవలిధూపదః।
అసురేన్ద్రమితి ప్రాహ పురా శుక్రః కథాన్తరే।। 1628 ।।
పుష్పధూపప్రదః స్వర్గే దుర్ధర్షో నహుషోఽభవత్।
ఆఖణ్డలస్యాసనం చ ప్రాపాఖణ్డితశాసనః।। 1629 ।।
యదా పస్పర్శ పాదేన సర్పేతి మునిపుంగవమ్।
దృష్టోఽగస్త్యం సమావిశ్య భృగుణా పాతితస్తదా।। 1630 ।।
భీమబాహుగ్రహకృతో ఘోరాజగరరూపిణః।
అరణ్యే భవతా యస్య శాపమోక్షః పురా కృతః।। 1631 ।।

పుష్పాదిదానమ్।। 121 ।।

పునః పృష్టో నృపతినా గతిం బ్రహ్మస్వహారిణామ్।
ఊచే శాన్తనవో రాజన్బ్రహ్మస్వం విషమం విషమ్।। 1632 ।।
జాతిస్మరః పురా కశ్చిద్రాజపుత్రః సకౌతుకః।
కుజాతిహేతుం పప్రాచ్ఛ చణ్డాలం సోఽప్యభాషత।। 1633 ।।
శ్రూయతాం కారణం యేన ప్రాప్తశ్చణ్డాలతామహమ్।
బ్రాహ్మణస్య పురా గావో హృతాః ప్రబలదస్యుభిః।। 1634 ।।
తాసాం రజో యజ్ఞభూమౌ సోమమధ్యేఽపతత్క్వచిత్।
తత్పీత్వా నరకం విప్రా దీక్షితేన సహాయయుః।। 1635 ।।
భిక్షాపాత్రే నిపతితం తద్రేణు బ్రహ్మచారిణః।
తద్రేణు తత్స్థితం చాన్నం మోహాన్మే భక్ష్యతాం యయౌ।। 1636 ।।
బ్రాహ్మణః శ్రోత్రియశ్చాహం బ్రహ్మచారీ జితేన్ద్రియః।
తేనావస్థామిమాం ప్రాప్తః పశ్య బ్రహ్మస్వగౌరవమ్।। 1637 ।।
ఇత్యుక్త్వా క్షత్రియగిరా బ్రాహ్మణార్థే రణానలే।
హుత్వా శరీరం చణ్డాలః ప్రాప పుణ్యం పునర్గతిమ్।। 1638 ।।

రాజన్యచణ్డాలసంవాదః।। 122 ।।

నానా గతీః పుణ్యకృతాం భీష్మః పృష్టో మహీభుజా।
ఉవాచ కర్మవైచిత్ర్యాత్తే తే లోకాః శరీరిణామ్॥ 1639 ॥
గౌతమేనాశ్రమే పూర్వం శిశుర్హస్తీ వివర్ధితః।
హోమావశేషపయసా నీవారప్రసవేన చ॥ 1640 ॥
తతో మదజలశ్యామకపోలాలీనషట్పదః।
లీలాలసః స కాలేన బభూవాచలసంనిభః॥ 1641 ॥
ఇధ్మదర్భఫలాహారీ నిర్జరాశ్రమపాలకః।
మునేః పుత్ర ఇవ ప్రీత్యా స బభూవ మహాగజః॥ 1642 ॥
తం ప్రవృద్ధం తథా నాగం స్వయమేత్య శతక్రతుః।
జహార రూపమాస్థాయ ధృతరాష్ట్రస్య భూపతేః॥ 1643 ॥
పునః పునర్యాచ్యమానో మునినా స యదా నృపః।
న తత్యాజ గజం దర్పాత్తదా తం గౌతమోఽవదత్॥ 1644 ॥
గత్వా యత్ర శరీరాన్తే నరాః కాలవశీకృతాః।
నన్దన్తి శోచన్త్యథవా తత్ర దాస్యసి మే గజమ్॥ 1645 ॥
పాపాత్మానో విశస్యన్తే యత్ర తైర్భ్రుకుటీముఖైః।
వైవస్వతసమాదిష్టైస్తత్ర దాస్యసి మే గజమ్॥ 1646 ॥
సమానా భీరవః శూరా దుర్బలా బలినస్తథా।
యత్ర ముగ్ధా విదగ్ధాశ్చ తత్ర దాస్యతి మే గజమ్॥ 1647 ॥
ధనదస్య పురే రమ్యే మేరౌ వా నన్దనే వనే।
ధామ్ని శీతమయూఖస్య సహస్రకిరణస్య వా॥ 1648 ॥
వరుణస్య సురేన్ద్రస్య సురభీణాం స్వయంభువః।
లోకే వా దాస్యసి గజం న తత్ర బలవానసి॥ 1649 ॥
ఏతచ్ఛ్రుత్వావదద్రాజా నరకం యాన్తి నాస్తికాః।
నరా వ్యామిశ్రకర్మాణః ప్రయాన్తి యమమన్దిరమ్॥ 1650 ॥

ధనదస్య పురం యాన్తి వ్రతినోఽతిథిపూజకాః।
యక్షారో నన్దనం యాన్తి దాతారః సోమమణ్డలమ్॥ 1651 ॥
ఖాధ్యాయినః సూర్యలోకం నియతాస్తీర్థసేవినః।
యాన్తి ప్రశాన్తాః సంసారాత్పరం ధామ స్వయంభువః।
నాహం క్వచిద్గమిష్యామి క్వ ను దాస్యామి తే గజమ్॥ 1652 ॥
ఇత్యుక్త్వా కుఞ్జరం తస్మై దత్త్వా దివ్యాం తథా గతిమ్।
స్వం వపుర్దర్శయిత్వా చ హసన్నిన్ద్రో యయౌ దివమ్॥ 1653 ॥

హస్తికూటీయమ్॥ 123 ॥

సశరీరః పురా రాజా బ్రహ్మలోకం భగీరథః।
యయౌ మహీగోవృషదః కన్యాగ్రామపురప్రదః॥ 1654 ॥
సదాచారాః సత్యవన్తో జ్యేష్ఠశుశ్రూషవో నరాః।
గురుపూజారతాః క్షాన్తా భవన్తీహ శతాయుషః॥ 1655 ॥
ఉపవాసవ్రతజుషాం తిథినక్షత్రయోగతః।
నియమా దివ్యఫలదా జగాదేత్యఙ్గిరాః పురా॥ 1656 ॥
శ్రుత్వేతి ధర్మతనయే దేహి దేహగతిం పునః।
ప్రష్టుం సముద్యతే సాక్షాద్బృహస్పతిరథాయయౌ॥ 1657 ॥
స పూజితో మునివరైర్భీష్మేణ విదురేణ చ।
ధృతారాష్ట్రేణ కృష్ణేన భేజే రత్నోజ్జ్వలాసనమ్॥ 1658 ॥
యుధిష్ఠిరోఽర్చయిత్వా తం ప్రయాతో భీష్మశాసనాత్।
పప్రచ్ఛాచారసంసారమరణం దేహదేహినోః॥ 1659 ॥
తతోఽబ్రవీత్సురగురుః శరీరం పాఞ్చభౌతికమ్।
పఞ్చధా యాతముత్సృజ్య స్వప్నవచ్చేష్టతే నరః॥ 1660 ॥
దేహభఙ్గే నిరాలోకం గత్వా దేశమబాన్ధవమ్।
దేహీ వాసనయా విద్ధస్తత్తద్వేత్తి శుభాశుభమ్॥ 1661 ॥

త్యక్త్వా కలేవరం జన్తుర్నిర్మోకమివ పన్నగః।
ధర్మాధర్మయుతో యాతి సామోద ఇవ మారుతః।। 1662 ।।
తత్తద్భుక్త్వా నిరాకారః కర్మపుర్యష్టకాశ్రయః।
భూతైః సమాగమం యాతి పునః శుక్రముఖాచ్చ్యుతః।। 1663 ।।
కర్మభిః శవలైస్తత్ర మధువల్లిప్యతే పునః।
చక్రవత్పశుకోటీనాం లిప్తో భ్రామ్యతి యోనిషు।। 1664 ।।
దత్త్వా చ విపులం దానం మోదతే పుణ్యవాన్సుఖీ।
అహింసయా యాతి దివం తృష్ణయా కష్టమశ్నుతే।। 1665 ।।
గృహీత్వా పతితో విప్రశ్చిరం భవతి గర్దభః।
సూకరః కృకవాకుశ్చ జమ్బుకః శ్వ స జాయతే।। 1666 ।।
గురోర్నికారం కృత్వా చ భవతి శ్వా తతో వృకః।
తతశ్చ రాసభో ఘోరో నరకావర్తనిర్గతః।। 1667 ।।
పిత్రోః కృతాపకారశ్చ శ్వా కూర్మః శల్యకస్తథా।
వ్యాడో దాసశ్చ భవతి క్రమాత్కర్మక్షయావధి।। 1668 ।।
భర్తృద్వేషీ కపిర్భూత్వా మూషికః శ్వాపి జాయతే।
నిక్షేపహర్తా దుఃఖాయ భ్రాన్త్వా యోనిశతం శనైః।। 1669 ।।
అమేధ్యావర్తకలిలే జాయతే కుత్సితః క్రిమీ।
పరనిన్దారతః శార్ఙ్గో మత్స్యో విశ్వస్తగాతకః।। 1670 ।।
మృగశ్చాగోఽథ కీటశ్చ క్రమాద్భవతి దుష్కృతీ।
సస్యహర్తా భవత్యాఖుః క్రోడః కౌలేయకస్తథా।। 1671 ।।
క్రవ్యాదజాతిం వివిధాం భజతే పారజాయికః।
శూద్రో విప్రవధూం గత్వా క్రిమిరాఖుశ్చ జాయతే।। 1672 ।।
కృతఘ్నః కాలపురుషైర్నరకేష్వాహతో భృశమ్।
కృమిర్భూత్వా తతో గర్భశతేష్వన్తర్విపద్యతే।। 1673 ।।

కృమిస్త్రిః సప్తకృత్వశ్చ భవతి భ్రూణహా నరః।
మక్షికా భోజనహరో మూషికశ్చ యవాన్నహృత్॥ 1674 ॥
చీరీ చ లలనస్తేనో దధిహర్తా తథా బకః।
వర్షీ వర్ణహరో రక్తవస్త్రహృజ్జీవజీవకః॥ 1675 ॥
పిప్లస్తైలహరణాత్పలస్తైన్యాత్పిపీలకః।
మిష్టాన్నచౌర్యాద్ఘూకశ్చ వస్త్రచౌర్యాత్కపోతకః।
ఛచ్ఛున్దరిర్గన్ధహరీ మత్స్యో భవతి నిహ్నవీ॥ 1676 ॥
ఏవం బహువిధైస్తైస్తైశ్చిత్రపాకైః కుకర్మభిః।
తాం తాం తమోమయీం యోనిం సంసరన్తి శరీరిణః॥ 1677 ॥

సంసారచక్రమ్॥ 124 ॥

ఏవంవిధాని పాపాని ప్రాయశ్చిత్తైర్వినా నృణామ్।
దానేన కిల శామ్యన్తి దానం హి పరమా గతిః॥ 1678 ॥
అన్నమేవ పరం ప్రాణా భూతానామమృతోద్గతిః।
అన్నదానం మహత్తస్మాత్పాత్రం యత్ర న గణ్యతే॥ 1679 ॥
అన్నప్రదః సుధావర్షీ జాయతే ధనవాన్సదా।
శ్రీమాన్పునర్దదాన్యన్నం ప్రాక్సంస్కారధియైవ సః॥ 1680 ॥
లభతే పునరైశ్వర్యమిత్యేవ చక్రలీలయా।
పరివర్తిని కాలేఽస్మిన్పుణ్యవాన్నాపచీయతే॥ 1681 ॥

కాలచక్రమ్॥ 125 ॥

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్సాక్షాత్పూజ్యమానో మహర్షిభిః।
తేజోరఞ్జితదిక్చక్రో దివమాచక్రమే గురుః॥ 1682 ॥
అహింసాలక్షణం ధర్మం సర్వభూతాభయప్రదమ్।
అజాతశత్రుణ పృష్టః పునః శాన్తనవోఽబ్రవీత్॥ 1683 ॥
అమాంసభక్షణం నృణామశ్వమేధశతైః సమమ్।

మాంసం హి జాయతే ఘోరాన్నాన్యత్ర వధపాతకాత్।। 1684 ।।

మాంసాదేవ సముత్పన్నం మాంసం మాంసమయో నరః।

తుల్యవ్యథేఽస్మిన్సంసారే భుఞ్జానః కిం న లజ్జతే।। 1685 ।।

కణ్టకేనాపి సంస్పృష్టా యాన్తి కామపి విక్రియామ్।

తేఽపి శస్త్రనికృత్తస్య పశోరశ్నన్తి విగ్రహమ్।। 1686 ।।

భయమాకమ్పనం తీవ్రం దేహినాం దేహసంక్షయే।

దృష్ట్వా కో నామ మాంసేభ్యః స్పృహాం కుర్యాదరాక్షసః।। 1687 ।।

అమాంసాశీ జగద్బన్ధుః ప్రాణినామభయప్రదః।

ప్రయాతి నిర్భయం ధామ పుణ్యకారుణ్యసాగరః।। 1688 ।।

క్రతుర్నిర్విఘ్నసంభారస్తీర్థమధ్వశ్రమోఙ్ఝితమ్।

అహింసా నామ పరమం వ్రతమత్యక్తభోజనమ్।। 1689 ।।

అమాంసభక్షణమ్।। 126 ।।

ప్రాణాః ప్రియతరాః పుంసాం యైర్ధృతాస్తే రణానలే।

తద్గతిం కథయేత్యుక్తో రాజ్ఞా భీష్మోఽవదత్పునః।। 1690 ।।

ఏవమేతత్ప్రియాః ప్రాణా దుఃఖినామపి దేహినామ్।

శక్నోతి కస్తాన్సహసా త్యక్తుం సత్త్వవతో వినా।। 1691 ।।

సర్వథా జీవితాభ్రంశే భీరవో భయవిక్లవాః।

తృణాఞ్చితేఽపి నయనే మీలయన్త్యేవ కాతరాః।। 1692 ।।

పురా శకటసంత్రాసాద్విద్రుతం పథి కీటకమ్।

వ్యాసో విలోక్య పప్రచ్ఛ సస్మితం జ్ఞానలోచనః।। 1693 ।।

అస్మిన్నపి శరీరే తే రక్షార్థం కోఽయమాగ్రహః।

తత్సర్వం మరణం మన్యే తవ కుత్సితజీవినః।। 1694 ।।

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మునివచస్తం కీటః ప్రత్యభాషత।

నాస్తి కాయసమం కించిద్దేహినాం వల్లభం విభో।। 1695 ।।

కీటికాప్రేమబద్ధస్య సూక్ష్మకీటకపుత్రిణః।
వివరాన్తరగేహే మే శక్రస్యేవ సుఖం దివి॥ 1696 ॥
స్నేహస్యాయతనం ప్రాణాః కః స్వయం త్యక్తుమీశ్వరః।
ముహూర్తమపి లభ్యన్తే నైతే మేరుశతైరపి॥ 1697 ॥
శూద్రోఽహం బహుభిః పాపైః కీటయోనిమిమాం శ్రితః।
పిత్రోః శుశ్రూషయా కింతు మునే జాతిం స్మరామ్యహమ్॥ 1698 ॥
తచ్ఛ్రుత్వా కరుణామ్భోధిర్భగవాన్భూతభావనః।
తస్మై నృపపదం వ్యాసో దదౌ జన్మాన్తరే క్రమాత్॥ 1699 ॥
విప్రోఽథ తద్గిరా భూత్వా స యయౌ పరమాం గతిమ్।
ఆపత్సు మహతామేవ దర్శనం కల్పపాదపః॥ 1700 ॥
తస్మాదతిప్రియాః ప్రాణా యైస్త్యక్తాః సంముఖైర్యుధి।
ధైర్యాబ్ధయస్తే త్రిదివే స్పర్ధన్తే విబుధాధిపమ్॥ 1701 ॥

కీటకోపాఖ్యానమ్॥ 127 ॥

విద్యాయాస్తపసో వాపి దానాద్వా కిం విశిష్యతే।
ఇతి పృష్టః క్షితిభుజా బభాషే జాహ్నవీసుతః॥ 1702 ॥
వారాణస్యాం పురా వ్యాసో మైత్రేయేణ నిమన్త్రితః।
భుక్త్వా ప్రహృష్టః ప్రోవాచ కథాన్తే తపసాం నిధిః॥ 1703 ॥
తేజః పరం తపో నామ దివ్యమేవ బలం తపః।
పశ్యన్తి సన్తస్తపసా జ్ఞానం హి తపసః ఫలమ్॥ 1704 ॥
అస్మిన్భవమహామోహతమో వ్యాప్తే జగత్త్రయే।
విద్యైవ పరమం చక్షురక్షుణ్ణా లోకకారణమ్॥ 1705 ॥
కింతు సర్వమతీత్యైతద్దానమేవ విశిష్యతే।
దానాత్పరం న సంసారే దేహినాం శర్మ విద్యతే॥ 1706 ॥
అన్నదానైః సుకృతినః ప్రయాతాః పరమం పదమ్।

మునిప్రాప్యమనాయాసలీలయా సత్త్వశాలినః।। 1707 ।।
అన్నం హవిః సుధా పాణాస్తద్దాతా జీవితప్రదః।
ఇత్యుక్త్వా మునిమామన్త్ర్య జగామ మునిపుంగవః।। 1708 ।।

మైత్రేయభిక్షా।। 128 ।।

పృష్టోఽథ యోషితాం రాజ్ఞా సదాచారః పితామహః।
ఉవాచ సతతం స్త్రీణాం సదాచారః సతీవ్రతమ్।। 1709 ।।
కైకేయీ సుమనా నామ సురలోకస్థితాం పురా।
పప్రచ్ఛ శాణ్డిలీం దీప్తతేజఃపుఞ్జజితామరామ్।। 1710 ।।
సుభగే కేన తపసా దానేన చరితేన వా।
భాసి దివ్యవిమానేఽస్మిన్మమూర్తేవాంశుమతః ప్రభా।। 1711 ।।
కుతూహలేనేతి తయా పృష్టా ప్రోవాచ శాణ్డిలీ।
నాహం వ్రతైర్న సంన్యాసైర్న దానేన దివం శ్రితా।। 1712 ।।
పూజితః సతతం భక్త్యా మయా దైవతవత్పతిః।
న హి సన్తః ప్రశంసన్తి తపః స్త్రీణామతః పరమ్।। 1713 ।।
నిష్కుటే ద్వారి హర్మ్యే వా రాజమార్గావలోకినీ।
నాభవం ప్రోషితే వాపి పత్యౌ వ్రతవివర్జితా।। 1714 ।।
ఛాయేవానపగా(నుగతా) భర్తుః కోపే భీతా హితైషిణీ।
భూత్వాహం త్రిదివం ప్రాప్తా మనోవాక్కర్మభిః సతీ।। 1715 ।।
ఇత్యుక్త్వా శాణ్డిలీ ప్రాయాత్తతో నిషధమున్నతమ్।
తస్మాత్సతీవ్రతాదన్యన్నారీణాం న పరాయణమ్।। 1716 ।।

శాణ్డిలీసుమనాసంవాదః।। 129 ।।

అధికం ప్రీయతే కింస్విత్సామ్నా దానేన వా జనః।
పృష్టో యుధిష్ఠిరేణేతి పునర్దేవవ్రతోఽబ్రవీత్।। 1717 ।।
పురా వనే ద్విజః కశ్చిద్గృహీతో రక్షసా బలాత్।

సర్వోపాయవిహీనత్వాత్సామ్నా ముక్తిమచిన్తయత్ ।। 1718 ।।
నిశాచరస్తమవద్విఙ్చనాయ వధోద్యతః ।
పాణ్డురో దుర్బలశ్చాహం కేనైత్కథ్యతామితి ।। 1719 ।।
విప్రస్తమూచే నూనం తే దూరీభూతః సుహృజ్జనః ।
నిఃసహాయేన చాప్తా శ్రీస్త్వయా తేనాసి పాణ్డురః ।। 1720 ।।
ఆరాధ్యమానో యత్నేన తే వ్యక్తమనిమిత్తతః ।
విరక్తః స్వజనో యాసి తేన వా పరిశుష్యసి ।। 1721 ।।
త్వత్తో హీనగుణానన్యాన్వ్యక్తే పశ్యసి పూజితాన్ ।
ఐశ్వర్యమానసుభగాంస్తేన వా దుర్బలో భవాన్ ।। 1722 ।।
వ్యక్తం త్యాగీ దరిద్రోఽసి గుణైర్మానం న పూజ్యసే ।
ప్రాజ్ఞస్య తే న శృణ్వన్తి సాధుర్వా వఞ్చ్యసే ఖలైః ।। 1723 ।।
మూర్ఖో వా శాస్త్రరసికో మానీ హీనకులోఽసి వా ।
దుఃఖం స్వపిషి మన్యేఽహం చిన్తయా హరిణః కృశః ।। 1724 ।।
శ్రుత్వైతదాశయగ్రాహీ బ్రాహ్మణోక్తం నిశాచరః ।
ప్రీతస్తత్యాజ తం సామ్నా కో హి సాన్త్వైర్న తుష్యతి ।। 1725 ।।

హరిమకృశీయమ్ ।। 130 ।।

కృష్ణప్రభావం పృష్టోఽత రాజ్ఞా శాన్తనవోఽబ్రవీత్ ।
పురా తపఃస్థితం శౌరిం మునయో ద్రష్టుమాయయుః ।। 1726 ।।
దదృశుస్తే తతస్తత్ర విష్ణువక్త్రోత్థితాగ్నినా ।
దగ్ధం వనం మహత్పశ్చాత్తేనైవాప్యాయితం దృశా ।। 1727 ।।
తద్దృష్ట్వా నారదముఖాద్దివ్యం బుబుధిరే పరమ్ ।
తద్గిరా వైష్ణవం ధామ విప్లుష్టాచలశేఖరమ్ ।। 1728 ।।
తతో నానాకథాఖ్యానకోవిదః కైటభత్విషా ।
కథాన్తే నారదః పృష్టః ప్రస్తావోచితమభ్యధాత్ ।। 1729 ।।

పురా హిమగిరౌ గౌరీ ధూర్జటేః కిల లీలయా।
నేత్రే కరాభ్యాం పిదధే స తేనాభూత్త్రిలోచనః।। 1730 ।।
తృతీయనయనోద్భూతవహ్నినా సోఽభవద్గిరిః।
ప్లుష్యత్సాలలతాజాలజ్వాలావలయితామ్బరః।। 1731 ।।
తతో గౌరీగిరా చక్రే పునర్గౌరీగురుం గిరిమ్।
స్మేరపుష్పలతావృక్షం దృశా శీతాంశుశేఖరః।। 1732 ।।
తత్ర పృష్టో బహువిధాః కథాః ప్రణయలాలసః।
దేవ్యా కథాన్తే భగవానూచే ధర్మార్థనిర్ణయమ్।। 1733 ।।
ప్రవృత్తానాం సదాచారం వర్ణాశ్రమవిభాగజమ్।
నివృత్తానాం చ నిఃసఙ్గక్రియానిర్వాణజం ఫలమ్।। 1734 ।।
తతః శశాఙ్కచూడేన పృష్టా దేవీ మృగీదృశామ్।
శశంస పుణ్యం చరితం వరారాధనదైవతమ్।। 1735 ।।
అథాబ్రవీన్నీలకణ్ఠః పృష్టః సర్వైర్మునీశ్వరైః।
కారణం పరమం విష్ణుం భూతానాం ప్రభవాప్యయే।। 1736 ।।
వసుదేవస్య తనయో భవిష్యతి హరిః క్షితౌ।
అంశావతీర్ణో విబుధారాతిసంహారతత్పరః।। 1737 ।।
స సూర్యః స చ శీతాంశు సోఽహం స చ చతుర్ముఖః।
సర్వదేవమయః శౌరిః కంసకేశినిషూదనః।
ఉమాపతేరపి పురః శ్రుతమస్మాభిరీశ్వరాత్।। 1738 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా మునివచో ద్వారకామేత్య కేశవః।
అవాప పుత్రం రుక్మిణ్యాం స్వేచ్ఛాసృష్టజగత్త్రయః।। 1739 ।।
ధన్యోఽసి యస్య తే రాజన్కమలావల్లభో విభుః।
విశ్వరక్షామణిః సోఽయం గోప్తా గరుడలాఞ్ఛనః।। 1740 ।।

ఉమామహేశ్వరసంవాదః।। 131 ।।

కథయిత్వేతి గాఙ్గేయే ముహూర్తం మౌనమాస్థితే।
ఊచే మునిసభామధ్యే శనకైర్ధర్మనన్దనః।। 1741 ।।
దైవతం పరమం శర్మ కిమేకం సర్వదేహినామ్।
కస్మిన్ప్రతిష్ఠితం విశ్వం స్తుత్యా ముక్తిప్రదశ్చ కః।। 1742 ।।
ఇత్యుక్తే ధర్మపుత్రేణ బభాషే జాహ్నవీసుతః।
మనసా పుణ్డరీకాక్షం నత్వా విష్ణుమనామయమ్।। 1743 ।।
అనన్తో భగవాన్విష్ణుర్దేవదేవో జగత్ప్రభుః।
స్తుతో నామసహస్రేణ మోక్షదో గరుడధ్వజః।। 1744 ।।
జగత్ప్రతిష్ఠితం తస్మిన్దైవతం పరమం చ సః।
నామ్నాం సహస్రం మునయో యస్య గాయన్తి ముక్తయే।। 1745 ।।
విశ్వం విష్ణుర్వషట్కారో భూతభవ్యభవాత్మనః।
ప్రభోర్భూతభృతో భూతభావనస్య భవచ్ఛిదః।। 1746 ।।
పత్యుః పుంసః పురాణస్య క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసాక్షిణః।
భువః స్వయంభువః శంభోర్విధాతుర్వేధసో విధేః।। 1747 ।।
హరేర్హిరణ్యగర్భస్య శ్రీపతోర్విశ్వకర్మణః।
వృషాకపేరమోఘస్య సహస్రాక్షస్య గోపతేః।। 1748 ।।
సహస్రశిరసో విష్ణోర్వ్యాపినః ప్రణవాత్మనః।
స్తోత్రం నామసహస్రాఙ్కం మన్త్రరాజం ప్రచక్షతే।। 1749 ।।
ఇత్యుక్త్వా వైదికైర్దివ్యైర్గౌణముఖ్యైశ్చ నామభిః।
సహస్రసంఖ్యైస్తుష్టావ దేవ భీష్మః సనాతనమ్।। 1750 ।।
శ్రుత్వైతత్ప్రయతః కృష్ణం వన్దిత్వా ధర్మనన్దనః।
ప్రభావం భూమిదేవానాం పప్రచ్ఛ ద్యునదీసుతమ్।। 1751 ।।
సోఽవదద్బ్రహ్మనిష్ఠానాం బ్రాహ్మణానాం భయాత్కిల।
ఉదేతి సోమః సూర్యశ్చ ప్రయాతి చ సమీరణః।। 1752 ।।

దత్తాత్రేయవరావాప్తసహస్రభుజమున్మదమ్।
కార్తవీర్యం పురా ప్రాహ వాయుర్జితగత్త్రయమ్॥ 1753 ॥
బ్రాహ్మణేభ్యః పరో నాస్తి రాజేన్ద్ర బలవత్తరః।
భవాదృశా దృశా యేషాం భవన్తి న భవన్తి చ॥ 1754 ॥
సోమపుత్ర్యా వృతః పూర్వముత్తస్థే యాదసాం ప్రభుమ్।
తత్కామమపిబత్కోపాద్ధయితామాజహార చ॥ 1755 ॥
నిర్జితాఖిలగీర్వాణగన్ధర్వా దానవాః పురా।
సృష్టోఽత్రిణా శీతకరః శక్రం చ చ్యవనోఽజయత్॥ 1756 ॥
సురాణాం దైత్యసమరే రక్షితా తిమిరే పురా।
సృష్టోఽత్రిణా శీతకరః శక్రం చ చ్యవనోఽజయత్॥ 1757 ॥
ఇతి బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యం శ్రుత్వా హైహయభూపతిః।
అర్జునోఽపుజయన్నిత్యం భూమిదేవానానన్యధీః॥ 1758 ॥

పవనార్జునసంవాదః॥ 132 ॥

అతః పరం బ్రాహ్మణానాం ప్రభావం కేశవో విభుః।
జానాతి నాభినలినస్వేచ్ఛాసృష్టచతుర్ముఖః॥ 1759 ॥
ఇతి భీష్మేణ కథితే హృషీకేశం యుధిష్ఠిరః।
పప్రచ్ఛ విప్రమాహాత్మ్యం స చ పృష్టస్తమభ్యధాత్॥ 1760 ॥
పురాహం రౌక్మిణేయేన పృష్టః శక్తిం ద్విజన్మనామ్।
అవదం తపసా యేషాం కమ్పన్తే దైవతాన్యపి॥ 1761 ॥
పుత్ర సర్వప్రయత్నేన పూజయ బ్రాహ్మణాన్సదా।
ఏతే క్రోధప్రసాదాభ్యాం జీవయన్తి దహన్తి చ॥ 1762 ॥
ప్రతిశ్రాయర్థీ దుర్వాసాః పురా దీప్తాక్షిమూర్ధజః।
ఉవాస మద్గృహే తైస్తైః సేవ్యమానః ప్రియైర్మయా॥ 1763 ॥
స భుక్త్వా పాయసం తప్తముచ్ఛిష్టేన రుషా జ్వలన్।

లిమ్పాఙ్గానీతి మామాహ తచ్చాస్మ్యకరవం భయాత్ll 1764 ll
రుక్మిణీం స రథే కృత్వా బభ్రామ బహుయోజనమ్l
నిర్వికారం చ మాం దృష్ట్వా తుతోష పరుషాశ్రయః ll 1765 ll
స మామూచే తవోచ్ఛిష్టలిప్తం వజ్రమయం వపుఃl
భవిష్యతి వినా పాదౌ తౌ నిలిప్తౌ యతస్త్వయా ll 1766 ll

దుర్వాససో భిక్షా ll 133 ll

ఏతత్కృష్ణవచః శ్రుత్వా పార్థః శాన్తనవాత్పునఃl
శుశ్రావ దేవరాజర్షివంశాన్కల్మషనాశనాన్ ll 1767 ll
కణ్వైరభ్యవక్రీతవసిష్ఠభృగుకశ్యపాన్l
దుఃష్యన్తరామనహుషాలర్కశ్వేతభగీరథాన్ ll 1768 ll
కథయిత్వా క్షణం స్థిత్వా తూష్ణీం నిఃశబ్దస
పురం వ్యాసాజ్ఞయా పార్థం విససర్జ సురవ్రతః ll 1769 ll
కృష్ణేన సహ కౌన్తేయో భ్రాతృభిశ్చ సహానుగైఃl
ధృతరాష్ట్రం పురస్కృత్య ప్రయయౌ హస్తినాపురమ్ ll 1770 ll
పూజ్యమానః సురైర్ధాతా స్థిత్వా తత్ర యుధిష్ఠిరఃl
దృష్ట్వోత్తరం స సంప్రాప్తం పునరాయాత్పితామహమ్ ll 1771 ll
సానుగః స సమభ్యేత్య గాఙ్గేయం శరశాయినమ్l
ప్రణమ్య పాణ్డవోఽస్మీతి నిగద్య సముపావిశత్ ll 1772 ll
మునీన్ద్రజుష్టే సదసి బ్రహ్మలోక ఇవాపరేl
జాతే నిఃశబ్దసంచారే భీష్మవక్త్రావలోకిని ll 1773 ll
శనైరున్మీల్య నయనే పాణ్డవాన్వీక్ష్య సానుగాన్l
వాగ్మీ గమ్భీరమవదద్గాఙ్గేయః పాణ్డవాగ్రజమ్ ll 1774 ll
కాలే దిష్ట్యా భవాన్ప్రాప్తః పరివృత్తే దివాకరఃl
మాసద్వయమతీతం మే నిశాతశరశాయినఃl

త్వామామన్త్ర్య వ్రజామ్యేష పుత్ర లోకాన్సనాతనాన్।। 1775 ।।

ఇత్యుక్త్వా సత్యదుగ్ధాబ్ధిః కించిదావృత్తకంధరః।

ఉవాచ విదురస్యాగ్రే ధృతరాష్ట్రం పితామహః।। 1776 ।।

రాజన్విద్యామయం చక్షురక్షుణ్ణాం తవ లక్ష్యతే।

మా గమః పుత్రశోకార్త్యా మోహం కాలో హి దుర్జయః।। 1777 ।।

పుత్రవత్పశ్య భూపాలమనృశంసం యుధిష్ఠిరమ్।

ప్రయాతు శేషః కాలేఽయం తవ సంతోషశాలినః।। 1778 ।।

ఏతదుక్త్వా హృషీకేశం స్తుత్వా మూర్ధ్నా ప్రణమ్య చ।

బభాషే భగవన్గన్తుమనుజానీహి మామితి।। 1779 ।।

అథ కృష్ణాభ్యనుజ్ఞాతో నిస్తరఙ్గ ఇవోదధిః।

ముహూర్తమభవద్భీష్మో దధానః ప్రాణధారణామ్।। 1780 ।।

అన్తః స్ఫుర్జరసాత్తస్య గాత్రాణి త్యజతో బహిః।

విశల్యాని శనైః సర్వే దదృశుర్విస్మయాకులాః।। 1781 ।।

స గలితసకలాన్తఃస్వాన్తవిశ్రాన్తిమూలోద్గతనిజబలశక్తిస్ఫోటితాశేషచక్రమ్।

వితతతరలతారస్ఫారతేజఃప్రకారప్రసృతమరుదుదఞ్చన్మధ్యనాడిక్రమేణ।। 1782 ।।

లలితదలసరోజప్రోచ్చటజ్జీవహంసో దృశమతిశశిసూర్యాం భ్రూవిభాగే నివేశ్య।

గలితకరణవృత్తిగ్రామనిఃస్యనాదలక్ష్యః సపది కిమపి భీష్మశ్చిన్తయన్సంబభూవ।। 1783 ।।

భీష్మోత్క్రాన్తిః।। 134 ।।

అథ జ్యోతిస్తడిత్పుఞ్జరాంశుశతాచితమ్।

భిత్త్వా భీష్మస్య మూర్ధానం వివేశ విమలం నభః।। 1784 ।।

తతోఽస్య రత్నాభరణైర్వాసోభిః కుసుమైస్తథా।

ధర్మరాజః సవిదురశ్చక్రే వైమానికం స్వయమ్।। 1785 ।।

ఛత్త్రం తస్య యశః శుభ్రం యుయుత్సుస్తూర్ణమగ్రహీత్।

చామరే సత్త్వధవలే భీమసేనార్జునావపి।। 1786 ।।

సబాష్పం భరతస్త్రీభిస్తాలవృన్తానిలేన సః।
వీజ్యమానశ్చితాం ప్రాప శ్రీఖణ్డాగురుకల్పితామ్।। 1787 ।।
సజీవ ఇవ సంలీనే గాఙ్గేయే స్ఫారతేజసి।
యుధిష్ఠిరముఖాశ్చక్రుః సాశ్రునేత్రా జలక్రియామ్।। 1788 ।।
తత్ర మన్దాకినీతీరే విషణ్ణో రాజ్ఞి సానుగే।
జలమధ్యాత్సముత్తస్థౌ జాహ్నవీ సాశ్రులోచనా।। 1789 ।।
సా విహ్వలా శోకవతీ విషణ్ణైః పరమర్షిభిః।
వ్యాసనారదకణ్వాద్యైర్ముహురాలోకితావదత్।। 1790
హా పుత్ర త్రిపురారాతిశిష్యస్య క్షత్రియద్విషః।
జేతా తస్యాపి రామస్య నిహతోఽసి కథం పరైః।। 1791 ।।
అహో ను త్వయి కాలేన యాతేఽస్తం యశసాం నిధౌ।
శోచ్యేయం పృథివీ శూన్యా వీరరత్నవినా కృతా।। 1792 ।।
కా నామ జననీ పాపా మద్విధాన్యా భవిష్యతి।
నిహతం త్వాదృశం పుత్రం యా శ్రుత్వాపి న దీర్యతే।। 1793 ।।
అహో బత వరాకేణ హతో భీష్మః శిఖణ్డినా।
కుపితః కుఞ్జరారాతిర్జమ్బుకేన నిపాతితః।। 1794 ।।
ఇతి ప్రలాపముఖరాం జహ్నుకన్యాం జనార్దనః।
శనైరాశ్వాసయన్నూచే మేఘగమ్భీరనిఃస్వనః।। 1795 ।।
విజ్ఞాతపరమార్థాపి వసుశాపేఽపి సాక్షిణీ।
సామాన్యజననీవ త్వం కథం దేవి విముహ్యసే।। 1796 ।।
న హి శాన్తనవం భీష్మం త్రిపురారిపరాక్రమమ్।
హన్తుం శిఖణ్డినః శక్తిర్వినా కాలాద్బలీయసః।। 1797 ।।
స యాతః పరమం ధామ స్వచ్ఛన్దనిధనః స్వయమ్।
అశోచ్యం మా శుచః పుత్రం కోఽన్యో జాయేత తద్విధః।। 1798 ।।

ఇతి వ్యాసాదిభిః సార్ధం కృష్ణేనాశ్వాసితా శనైః।

నిఃస్యన్దమీనమకరా క్షణం మన్దాకినీ బభౌ ।। 1799 ।।

తతో యుధిష్ఠిరముఖాస్తాం సమామన్త్ర్య సానుగాః।

దుఃఖాకులా న్యవర్తన్త యాతేఽస్తం వాసరేశ్వరే ।। 1800 ।।

ఇతి శాన్తిపర్వణి దానధర్మాః సమాప్తాః।

సమాప్తం శాన్తిపర్వ।

****

.

।।గదాపర్వ।।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్।। 1 ।।
తతో ద్రౌణిముఖా వీరాః సమభ్యేత్య రథాస్త్రయః।
హ్రదం ప్రవిష్టం రాజానమూచుర్మానధనం శరైః।। 2 ।।
రాజన్నుత్తిష్ఠ సంగ్రామే జహి శత్రుం ధనుర్ధర।
సహాస్మాభిరయం కాలో విక్రమస్య యశోభువః।। 3 ।।
ఇతి శ్రుత్వా కురుపతిః ప్రశంసంస్తత్పరాక్రమమ్।
ఊచే ప్రాతః సమాశ్వాస్య మమ క్షత్రోచితా గతిః।। 4 ।।
ఇతి తేషాం సమాలాపం శ్రుత్వా జ్ఞాత్వా సుయోధనమ్।
శశంసుర్భీమసేనాయ లుబ్ధకా ధనలుబ్ధకాః।। 5 ।।
భీమసేనగిరా రాజా ససైన్యోఽథ యుధిష్ఠిరః।
కృష్ణప్రధానైః సహితస్తం దేశం తూర్ణమాయయౌ।। 6 ।।
గర్జద్గజరథానీకైః పార్థాన్వీక్ష్య సమాగతాన్।
నరేన్ద్రసూచనభయాత్ప్రయయుర్గౌతమాదయః।। 7 ।।
తస్య కృష్ణస్య వచసా ధర్మసూనుః సుయోధనమ్।
తతః స సలిలాన్తఃస్థమువాచ క్ష్మాభృతాం వరః।। 8 ।।
రాజన్రజతకర్పూరరజనీపతిసున్దరమ్।
అహో వీర యశః శుభ్రం భవతా మలినీకృతమ్।। 9 ।।
ఘాతయిత్వా నరపతీంల్లక్ష్మీకులగృహాఙ్గణే।
ప్రాణరక్షాపరో మానీ కథం జీవన్న లజ్జసే।। 10 ।।

ఉత్తిష్ఠ యుద్ధే స్వాం లక్ష్మీం త్రిదివం వా సమాప్నుహి।
లాక్షః సమో హి వీరాణాం విజయో నిధనం ను వా।। 11 ।।
ఇతి యౌధిష్ఠిరం శ్రుత్వా వచో మన్యువిషాకులః।
ప్రాహ దూర్యోధనస్తోయే స్తమ్భేరమ్ ఇవ శ్వసన్।। 12 ।।
ఏవమేతద్యథాత్థ త్వం శ్రియం నిధనమేవ మే।
బన్ధుస్వజనహీనా తు లక్ష్మీః కస్య మనః స్పృశేత్।। 13 ।।
ధ్వజినీ వీరహీనేన గోష్ఠీవ బుధవర్జితా।
స్వజనేన వినా లక్ష్మీః కస్య ప్రీణాతి మానసమ్।। 14 ।।
స కర్ణః సుహృదామగ్ర్యః స గురుః స పితామహః।
వినా తపోవనమహో సుమునేః కస్య విస్మరేత్।। 15 ।।
బన్ధుమిత్రవియుక్తానాం భూతయో హి విడమ్బనాః।
అన్ధానామివ సౌన్దర్యవిచిత్రాశ్చిత్రమాలికాః।। 16 ।।
భుక్త్వా భుక్తాం మయా పృథ్వీం వీరరత్నవివర్జితామ్।
వైరాగ్యముక్తాభరణాం జరతీమివ యోషితమ్।। 17 ।।
ఇత్యాకర్ణ్య పృథాసూనుర్ధార్తరాష్ట్రమభాషత।
దిష్ట్యా తపోవనరుచిః శాన్తోఽసి వసుధాపతే।। 18 ।।
సూచ్యగ్రమపి న త్యాజ్యం పాణ్డవాన్ప్రతి తే భువః।
సమగ్రాం పృథివీమద్య దాతుమిచ్ఛసి కౌతుకమ్।। 19 ।।
ఉత్తిష్ఠ యుద్ధమేకేన తవాస్తు విజితః స చేత్।
జితాః సర్వే త్వయా రాజన్మా ప్రలాపైః కృశో భవ।। 20 ।।
ఉదతిష్ఠన్నిశమ్యైతత్పార్థవాక్యం నృపః క్రుధా।
సావలేపం వచః శ్రుత్వా న సహన్తే హి మానినః।। 21 ।।
హేమాఙ్గదగదాపాణిః సుమేరురివ శృఙ్గవాన్।
ఉత్థితః స బభౌ రాజా దణ్డధార ఇవాపరః।। 22 ।।

కృష్ణవాక్యాత్స సంనద్ధో గదాపాణిర్వృకోదరః।
తస్య తస్థౌ పురః కృష్ణానికారగణనాపరః।। 23 ।।

దుర్యోధనావిర్భావః।। 1 ।।

అత్రాన్తరే హలధరః కురుపాణ్డవసంక్షయే।
బన్ధునాశభయోద్విగ్నస్తీర్థయాత్రాగతః శనైః।। 24 ।।
తదాభ్యేత్య కురుక్షేత్రం తావపశ్యద్గదాయుధౌ।
శిష్యయోః సమరం పశ్యన్ఙ్రుణ్వన్నివ గిరో మిథః।। 25 ।।
స పూజితః కృష్ణముఖ్యైః పార్థైః శశిశతద్యుతిః।
ఉపావిశన్నీలవాసా హిమవానివ సామ్బుదః।। 26 ।।
ఇత్యాకర్ణ్య కథాపద్యే పప్రచ్ఛ జనమేజయః।
తీర్థయాత్రాం హలభృతో వైశమ్పాయనమాదరాత్।। 27 ।।
సోఽబ్రవీత్ప్రస్తుతే యుద్ధే కురుపాణ్డవభూభుజామ్।
ఆమన్త్ర్య కృష్ణం ప్రయయౌ క్షయాశఙ్కీ ప్రలమ్బహా।। 28 ।।
పుష్యేణ నిర్గతో రామో ద్విజేభ్యః సర్వకామదః।
సరస్వతీమవాప్యాథ ప్రభాసం శయనేన సః।। 29 ।।
యత్ర తారాపతిం తారా రోహిణీసక్తమానసమ్।
ఖిన్నా న్యవేదయత్పిత్రే తచ్ఛాపాత్సోఽభవత్క్షయీ।। 30 ।।
క్షణేన శాపాత్ప్రక్షీణే శశలక్ష్మణి యక్ష్మణా।
సర్వక్షయభయోద్విగ్నైర్దైవైర్దిష్టం తదా యయౌ।। 31 ।।
తత్ప్రభాసం హసంస్తూర్ణం తత్రాపి ప్రాప పూర్ణతామ్।
తత్ర భరాద్వజః స్నాత్వా త్రితకూపం సమాయయౌ।। 32 ।।
ఉపేక్షితః పురా యత్ర భ్రాతృభ్యాం నృపతిస్త్రితః।
స చక్రే మానసం యజ్ఞం తతో దేవాః సమభ్యయుః।। 33 ।।
తతో వరాత్సకూపోఽభూత్సోమపానఫలప్రదః।

తస్మిన్సరస్వతీతీరే సస్నే రామేణ సాదరమ్।। 34 ।।
తతో వినశనం పుణ్యం ప్రాప యత్ర సరస్వతీ।
శూద్రభీరుకవిద్విష్టా వినష్టా దుష్టనాశినీ।। 35 ।।
స భూమికం తతః ప్రాయాద్బలీ యత్రాప్సరఃసఖా।
క్రీడన్తి సురగన్ధర్వా నృత్యగీతవినోదనైః।। 36 ।।
దుర్గస్రోతః శఙ్ఖతీర్థం పుణ్యం ద్వైతవనం తథా।
అవాప్య నగధన్వానం వసతిర్యత్ర వాసుకేః।। 37 ।।
వివేశ నైమిష రామో యత్ర ప్రాచీ సరస్వతీ।
మునీనాం దర్శనం యత్ర నైమిషారణ్యవాసినామ్।। 38 ।।
సప్త సారస్వతం ప్రాయాద్యత్ర చఙ్కణకో మునిః।
ననర్త గాత్రాదాలోక్య నిజాచ్ఛాకరసం స్రుతమ్।। 39 ।।
నృత్యతస్తస్య సావేగం సఖేలం వరకాననమ్।
మునేస్తపఃప్రభావేన జగత్సర్వం ననర్త చ।। 40 ।।
దేవైరథార్థితోఽభ్యేత్య తస్య శమ్బరదర్శనాత్।
స్వకరాన్నిఃసృతం భస్మ తేనాభూన్నిర్మదో మునిః।। 41 ।।
తస్మై స్తుతికృతే తుష్టస్తపోవృద్ధిం దదౌ విభుః।
సప్తసారస్వతే తీర్థే సంనిధానం చ శంకరః।। 42 ।।
కపాలమోచనం ప్రాప తీర్థమౌశనసం బలః।
యత్ర జఙ్ఘాగ్రహాన్ముక్తో మునిర్ఘోరాన్మహోదరః।। 43 ।।
రాఘువేషునికృత్తస్య రాక్షసస్య శిరః పురా।
మహోదరస్య జఙ్ఘాయాం లగ్నం కిల విసర్పదమ్।। 44 ।।
సర్వతీర్థనిమగ్నోఽపి తత్రైవ స్వాస్థ్యమాప సః।
ఉత్తఙ్కాశ్రమమాసాద్య పృథూదకమవాప చ।। 45 ।।
వసిష్ఠేన జితః పూర్వం ధేనుహృద్బ్రహ్మతేజసా।

రాజన్యవంశ్యో యత్రాప బ్రహ్మతాం కౌశికో మునిః।। 46 ।।
తత్ర రామో దదౌ భూరి ధనం వార్ష్ణేయనన్దనః।
తతః సారస్వతే కుఞ్జే యత్రేన్ద్రో నముచేర్వధాత్।। 47 ।।
బ్రహ్మహత్యాకులో ముక్తస్తం ప్రాప దారుణం శనైః।
సోమతీర్థం తతః ప్రాప యత్రేష్టమమృతత్విషా।। 48 ।।
తారకఖ్యో హతో యత్ర షణ్ముఖేన మహాసురః।
స్కన్దాభిషేకాత్స్నాత్వాథ వహ్నితీర్థం సమాయయౌ।। 49 ।।
యత్రానలో భృగోః శాపాన్నష్టోఽభూన్నిర్వృతః పునః।
కౌబేరమిన్ద్రతీర్థం చ యామునం చాచ్యుతాగ్రజః।। 50 ।।
దేవలస్యాశ్రమం ప్రాప్య జైజీషవ్యః సుయోగవిత్।
యత్ర సర్వగతం బ్రహ్మ దేవలాయ జగౌ మునిః।। 51 ।।
తతః సారస్వతం తీర్థమాససాద హలాయుధః।
అపసరోదర్శనాత్పూర్వం శుక్రం నిపతితం జలే।। 52 ।।
దధీచస్య మునేస్తేన పుత్రం లేభే సరస్వతీ।
దధీచస్యాస్థినిచయే మహేన్ద్రాయుధతాం గతే।। 53 ।।
అనావృష్ట్యాం స తనయస్తయా మత్స్యాశనైర్వృతః।
సారస్వతః సుతో వేదాన్స సస్మార మహామతిః।। 54 ।।
దుర్భిక్షకర్శితా నామ విస్మృతేఽధ్యయనే తతః।
సర్వేషాం మునిముఖ్యానాం బభూవ గురురర్థితః।। 55 ।।
తస్మింస్తీర్థే బలః స్నాత్వా యయౌ యత్ర పురా వపుః।
సనత్కుమారీ తపసా స్వర్గాయ త్యక్తుముద్యతా।। 56 ।।
నారదః ప్రాహ నోద్వాహం వినా స్వర్గో భవేదితి।
సా గాలవసుతాయైవ దినభోగ్యాం తనుం దదౌ।। 57 ।।
కృత్వా లలితమాకారం త్రిదివం చ యయౌ తతః।

తత్ర స్నాత్వా చ దత్వా చ ప్లక్షప్రస్రవణే తథా। 58 ॥
అవాప కారపవనం తీర్థాన్యాలోకయఞ్శనైః।
నారదాత్తత్ర శుశ్రావ కురుక్షేత్రే నృపక్షయమ్॥ 59 ॥

రామతీర్థయాత్రా॥ 2 ॥

పృష్టోఽథ ధృతరాష్ట్రేణ సంజయో యుద్ధమబ్రవీత్।
భీమసేనస్య విరథం కౌరవస్య చ మానినః॥ 60 ॥
సమన్తపఞ్చకం గత్వా పద్భ్యామేవ సుయోధనః।
తస్థావకమ్పో మహతామధికం ధైర్యమాపది॥ 61 ॥
తతో దుర్యోధనోఽవాదీద్ధర్మపుత్రం సహానుగాః।
ఉపవిశ్య నిరీక్షన్తాం భవన్తో యుధ్యమానయోః॥ 62 ॥
అజాతశత్రుః శ్రుత్వైతత్సహ పాఞ్చాలసైనికైః।
ఉపావిశత్కృష్ణసఖః పరివార్య హలాయుధమ్॥ 63 ॥
అథ భీమం గదాపాణిం బద్ధకక్షస్తరస్వినమ్।
ఆజుహావ వచోయుద్ధే ప్రవృత్తే కురునన్దనః॥ 64 ॥
తతస్తయోర్గదాఘాతజాతా వహ్నికణావలీ।
విదధే సంభ్రమావృత్తహేమాభరణవిభ్రమమ్॥ 65 ॥
సురైరాపూరితే వ్యోమ్ని యుద్ధదర్శనలాలసైః।
బభూవ నాకకాన్తానాం కోఽపి కౌతుకవిభ్రమః॥ 66 ॥
ఆక్షేపే వర్జనే మోక్షే రాజవృత్తౌ నివర్తకే।
ధావనే సమవస్థానే విప్లుతే సమవిప్లుతే॥ 67 ॥
తౌ ప్రగల్భతయా వీరౌ చిత్రమణ్డలచారిణౌ।
సనిర్ఘోషం మహావేగః పార్శ్వదేశమతాడయత్॥ 68 ॥
తతో భీమః సమాధూయ గదామశనినిఃస్వనామ్।
భ్రామయామాస యేనాభూద్ఘోరో ఘురఘురారవః॥ 69 ॥

తతస్తాం ప్రహిణోద్భీమో గిరిగుర్వీం గదాం జవాత్।
అకమ్పితస్తాడితోఽపి పునర్భీమోఽసృజద్గదామ్।
పునర్మోఘీకృతా రాజ్ఞా సాపతత్కమ్పితావనిః।। 70 ।।
అథ వక్షస్తటే భీమః కౌరవేణ సమాహతః।
న వివేద క్షణం కించిన్మూర్చ్ఛావ్యాకులితాశయః।। 71 ।।
పాఞ్చాలసృఞ్జయానీకే సందేహాకులితే తతః।
శనైర్భీమః సమాశ్వస్య పార్శ్వే నృపమతాడయత్।। 72 ।।
గాఢప్రహారాభిహతః పతితః కౌరవేశ్వరః।
ఉత్థాయ తూర్ణమాహత్య భువి భీమమపాతయత్।। 73 ।।
అథాపతత్పురోత్సృష్ట పుష్పవృష్టిర్యశఃసితా।
సాధువాదావలీ మూర్ధ్ని సూనవే కురుభూపతేః।। 74 ।।
అథోత్థితే భీమసేనే పరిమృజ్యాశు శోణితమ్।
కోఽనయోరధికో యోద్ధా పప్రచ్ఛేత్యర్జునో హరిమ్।। 75 ।।
సోఽబ్రవీద్బలవాన్భీమో భీమవీర్యః కిముచ్యతే।
ఉపదేశే గదాయుద్ధే కింతు యుద్ధపరాక్రమే।। 76 ।।
స ప్రయత్నః కురుపతిర్భీమసేనాద్విలోక్యతే।
తస్మాన్న ధర్మయుద్ధేన భీమః శక్తో నిపాతనే।। 77 ।।
మాయయా నిహతా దైత్యా మాయావధ్యా హి మాయినః।
ఊరుభఙ్గమతో భీమో విదధాత్వస్య మాయయా।। 78 ।।
అన్యథా దుర్జయో రాజా త్రయోదశసమావ్యధాత్।
ఏష లోకభయం భీమో(మే) విధాయ గదయా శ్రమమ్।। 79 ।।
వ్యాయామచతురో వేగాదూర్ధ్వచారీ సుయోధనః।
మహాశైలేయభఙ్గోఽస్మిన్సకరశ్చిద్రదదర్శనాత్।। 80 ।।
ఉక్తే జనార్దనేనేతి భీమశ్చిక్షేప భీషణామ్।

గదాం తాం కురురాజోఽపి విలఙ్ఘ్య తమతాడయత్॥ 81 ॥

వ్యథాం సంస్తమ్భ్య భీమోఽథ ఘూర్ణమానతనుః క్షణమ్।

గదాం రన్ధ్రం విచిన్త్యాస్మై ప్రాహిణోత్కనకాఙ్గదామ్॥ 82 ॥

పుష్పాయుధపురోదారహేమాభరణవిభ్రమే।

ఊరుయుగ్మే భుజఙ్గీవ సా పపాత మహీపతేః॥ 83 ॥

నిర్ఘాతఘోరఘనఘోషగదానిపాతనిష్పేషజర్జరతరత్రుటితోరుసంధిః।

దుర్యోధనోఽథ నిపపాత దివం విలోక్య వజ్రావపాతహతపక్ష ఇవాద్రిరాజః॥ 84 ॥

అక్షౌహిణీపతినరేశ్వరమౌలిరత్నరశ్మిచ్ఛటాపటలపాటలపాదపీఠే।

అస్మిన్మహీపరివృఢే పతితే చ భూమౌ కైర్నిన్దితం న భవభఙ్గురభఙ్గి జన్మ॥ 85 ॥

గదాయుద్ధమ్॥ 3 ॥

తస్మిన్నేకాదశచమూనాథే భువి నిపాతితే।

చకమ్పే లోలతటినీరశనా వసుధావధూః॥ 86 ॥

బభూవ భయదైర్వ్యాప్తం దుర్నిమిత్తశతైర్జగత్।

ప్రశంసన్తశ్చ తద్యుద్ధం ప్రయయుర్వ్యోమచారిణః॥ 87 ॥

భీమో నికారగణనాం కుర్వన్కురుపతేః శిరః।

చరణేనాస్పృశల్లక్ష్మీవిలాససదనం తతః॥ 88 ॥

తం విలోక్య రురోదేవ పతితం చక్రవర్తినమ్।

త్వఙ్గద్గదాఙ్గదచ్ఛిన్నహారముక్తాశ్రుభిర్మహీ॥ 89 ॥

భీమం నిరస్య గర్జన్తం ధర్మరాజః సుయోధనమ్।

ఊచే రాజంస్తవైవాయమనయాత్సుహృదాం క్షయః॥ 90 ॥

దృష్ట్వా శిరః పదా స్పృష్టం భీమేన జగతీభుజః।

ప్రాహోత్తాలహలః కోపకరాలస్తాలలాఞ్ఛనః॥ 91 ॥

ప్రతాపతాపితరిపోర్యశః శత్రుహృతశ్రియః।

శిరో వ్యాజహతస్యాస్య కః స్పృశేదపశుః పదా॥ 92 ॥

ఇత్యుక్త్వా క్రోధశిఖినా తం భీమం దగ్ధుముద్యతమ్।

శమయామాస కంసారిస్తైస్తైర్వినయభాషితైః।। 93 ।।

విషద్యూతాగ్నిదోషాణాం ప్రభావోఽసీతి వాదినమ్।

కృష్ణం దుర్యోధనోఽవాదీత్సంస్తమ్భ్య రుజముత్కటామ్।। 94 ।।

గోపాలబాల మూర్ఖాణాం సంజ్ఞాం కృత్వాస్మి వఞ్చితః।

త్వయా భీష్మముఖా వీరాస్తే వ్యాజైరేవ పాతితాః।। 95 ।।

భుక్తం సుహృద్భిర్విహృతం కాన్తాభిర్భుతమగ్ర్యజైః।

వధః క్షత్రోచితః ప్రాప్తః కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా।। 96 ।।

భ్రూభఙ్గేన నివాసితా వనభువం శుష్యన్ముఖాః శత్రవో దృష్టా శ్రీః
స్వయమర్పితాగ్ర్యసుహృదాముష్ణీషహారస్మితా।

సంగ్రామేఽప్యపరాఙ్ముఖస్య నిధనం దిక్షు ప్రరూఢం యశః కర్తవ్య స్పృహణీయమన్యదిచితం
యుక్తం కిమస్త్యాయుషః।। 97 ।।

ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్య లజ్జితా ఇవ మానినః।

నృపైః సహ యయుః పార్థా నాదయన్తో రథైర్ధ్వయమ్।। 98 ।।

అథావరోప్య ప్రథమం ఫల్గుణం మధుసూదనః।

రథాదవాతరత్పస్చాజ్జజ్వాల స రథస్తతః।। 99 ।।

ద్రోణకర్ణాస్త్రదగ్ధోఽయమత్యన్తం జ్వలితో రథః।

ఇతి పృష్టోఽవదత్పార్థం విస్మితం కాలియాన్తకః।। 100 ।।

శ్రుత్వేతి సంజయాద్రాజా దారుణం మోహవిహ్వలః।

శుశోచ పుత్రాన్వాక్యాని విదురస్య స్మరన్ముహుః।। 101 ।।

తతః కృష్ణమునౌ ప్రాప్తే కురువేశ్మ హరిర్నృపమ్।

గాన్ధారీం చావదత్ప్రాప్య విసృష్టోఽజాతశత్రుణా।। 102 ।।

యాచితోఽపిశమం నైచ్ఛత్కౌరవో నిజదుర్నయాత్।

న చ ధర్మాచ్చ్యుతాః పార్థాస్తేన తేన పదం రుషః।। 103 ।।

పుత్రాస్తే యువయోరద్య పాణ్డుపుత్రాః సురత్విషః।

యువాభ్యామేవ చోక్తం ప్రాగ్యతో ధర్మస్తతో జయః॥ 104 ॥
ఇతి ప్రసాద్య తౌ యాతే వృష్ణివీరేఽమ్బికాసుతః।
మునావాశ్వాస్య యాతే చ శేషం పప్రచ్ఛ సంజయమ్॥ 105 ॥
సోఽబ్రవీదథ పుత్ర స్తే వేష్య(ప)మానో మహీతలే।
మామూచే పశ్య సూదేన మాయయాహం నిపాతితః॥ 106 ॥
అత్రాన్తరే సమభ్యేత్య ద్రౌణిహార్దిక్యగౌతమాః।
దదృశుః కౌరవపతిం నీతం కాలేన తాం దశామ్॥ 107 ॥
తతో గురుసుతః కోపాద్వినిష్పిష్య కరే కరమ్।
నిఃశేషశత్రునిధనే ప్రతిజ్ఞాం నిఃశ్వసన్వ్యధాత్॥ 108 ॥
అథ వీరం తమాలిఙ్గ్య చక్రే సేనాపతిం నృపః।
న హ్యహంకారశైథిల్యం పర్యన్తేఽప్యభిమానినామ్॥ 109 ॥
ప్రలయామ్బుదనిర్ఘోషం వినద్య ద్రోణనన్దనః।
నిశాయాం తాం రుజా రాజా విషమామగమద్దశామ్॥ 110 ॥
తతో గౌతమహార్దిక్యగురుపుత్రా మహావనమ్।
వివిశుః కలయన్తోఽన్తః శ్రియః కల్లోలలోలతామ్॥ 111 ॥
ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం గదాపర్వ॥

****

.

॥ఆశ్వమేధికంపర్వ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
యశః శశాఙ్కే శేషేఽస్తం ప్రయాతే భీష్మభాస్వతి।
పపాత ధర్మతనయః శోకమ్లానముఖామ్బుజః॥ 2 ॥
మోహమూర్చ్ఛాకులే తస్మిన్విషణ్ణే సహ బాన్ధవైః।
శుచం సంస్తమ్భ్య శనకైర్ధృతరాష్ట్రస్తమబ్రవీత్॥ 3 ॥
ఉత్తిష్ఠ పృథివీపాల న ధైర్యం హాతుమర్హసి।
సంసారాసారచరితం మునిభ్యః శ్రుతవానసి॥ 4 ॥
శోకస్యావసరో నాయం స్వధర్మాదచ్యుతస్య తే।
పాహి సత్త్వసుధాసిన్ధో ప్రజాపతిరివ ప్రజాః॥ 5 ॥

శోచితవ్యో మమైవాయం కాలః సముచితోఽధునా।
విదురస్య గిరో యేన న శ్రుతాః సునయోజ్జ్వలాః।। 6 ।।
ఇత్యుక్తే ధృతరాష్ట్రేణ కృష్ణః క్ష్మాపాలమభ్యధాత్।
మా శుచః క్షత్రధర్మేణ లబ్ధాం భుఙ్క్ష్వ మహీమిమామ్।। 7 ।।
దుఃఖిభ్యో హి పలాయన్తే ధైర్యాయత్తా విభూతయః।
యజస్వ విజయీ రాజన్పాపశఙ్కాపనుత్తయే।। 8 ।।
అశ్వమేధేన విధినా యాతస్తద్యోగ్యతామసి।
ఏతన్మునివచః శ్రుత్వా యజ్ఞే బద్ధమనోరథః।। 9 ।।
ధనమూలాం క్రియం మత్వా రాజ్యకోశమచిన్తయత్।
సోఽథ సర్వాన్సమాహూయ కోశాధ్యక్షాన్మఖోత్సుకః।। 10 ।।
తేభ్యః శుశ్రావ సర్వస్వం క్షయితం యుధి కౌరవైః।
అశ్వమేధే నిరాశం తం విజ్ఞాయ ద్రవిణం వినా।। 11 ।।
ఉవాచ కరుణాసిన్ధుర్వ్యాసో నిర్వాపయన్నివ।
మరుత్తస్య క్షితిపతేర్యజ్ఞశేషం హిమాచలే।। 12 ।।
కాఞ్చనం విద్యతే భూరి యజ్ఞార్థం తదవాప్స్యసి।
శ్రుత్వైతత్పాణ్డుపుత్రేణ మరుత్తస్య మహీపతేః।। 13 ।।
మహాయజ్ఞకథాం పృష్టః ప్రోవాచ మునిపుంగవః।
మహీయసి మనోర్వంశే మహతాం యశసాం నిధిః।। 14 ।।
కరంధమకులే శ్రీమాన్మరుత్తోఽభూన్మహీపతిః।
తమగ్నిః స్పర్ధతే నిత్యం న స శక్నోతి చేష్టితైః।। 15 ।।
యదా తదా మన్యుతప్తో రహః ప్రాహ బృహస్పతిమ్।
కరంధమోఽభవద్యాజ్యస్త్వత్పితుః పృథివీపతిః।। 16 ।।
క్రమాత్తవాపి తత్సూనుర్మరుత్తస్తద్గుణాధికః।
కింతు తద్దర్పసంఘర్షాద్భవన్తమహమర్థయే।। 17 ।।

న యాజకపదం తస్య గన్తవ్యం భవతాధునా।
ఇత్యర్థితో మఘవతా తథేత్యూచే బృహస్పతిః।। 18 ।।
అద్యప్రభృతి మర్త్యో మే న యాజ్య ఇతి సంవిదా।
అత్రాన్తరే నరపతిర్మరుత్తో విపులం క్రతుమ్।। 19 ।।
ఆహర్తుం కృతసంకల్పో బృహస్పతిముపాయయౌ।
స తేనాభ్యర్థితో యత్నాద్యాజకోఽస్తు భవానితి।। 20 ।।
న చకారాభ్యుపగమం శక్రప్రణయయన్త్రితః।
ప్రత్యాఖ్యాతః స గురుణా రాజా లజ్జానతాననః।। 21 ।।
వ్రజన్వినష్టసంకల్పో దదర్శ పథి నారదమ్।
నారదోఽపి తమాలోక్య పృష్ట్వా శ్రుత్వా చ తత్కథామ్।। 22 ।।
ఉవాచ త్యజ సంతాపం మా రాజన్విమనా భవ।
సంవర్తాఖ్యో నిధిర్ధామ్నామనుజోఽస్తి బృహస్పతేః।। 23 ।।
స్వచ్ఛన్దచారీ యోగీన్ద్రో వారాణస్యాం స వర్తతే।
సంవర్తః స పరిజ్ఞేయో వ్రజేథాః శరణం తు తమ్।। 24 ।।
నివేదితోఽహం కేనేతి పృష్టస్తేన త్వమానతః।
బ్రవీథా నారదో మహ్యం త్వామిహస్థం న్యవేదయత్।। 25 ।।
కథయిత్వా ప్రహృష్టశ్చ జ్వలితం జాతవేదసమ్।
ఇత్యుక్త్వా ప్రార్థయేథాస్తం యాజకం యజ్వనాం వరః।। 26 ।।
నారదేనేత్యభిహితే భూపాలో హర్షనిర్భరః।
తదుక్తం విదధే సర్వం గత్వా వారణసీం స్వయమ్।। 27 ।।
సంత్యక్తోన్మత్తరూపం స ప్రాప్య తం యాజకం నృపః।
చకార తదనుజ్ఞాతస్తపో హిమగిరేస్తటే।। 28 ।।
తపసా యజ్ఞవిత్తార్థీ దేవమారాధ్య శంకరమ్।
అనేకమేరువిపులం లేభే హేమ స పార్థివః।। 29 ।।

హైమేషు సర్వభాణ్డేషు రచితేష్వథ శిల్పిభిః।
సంపూర్ణో యజ్ఞసంభారః ప్రావర్తత మహీభుజః।। 30 ।।
సమృద్ధిమతులాం తస్య యజ్ఞే జ్ఞాత్వా బృహస్పతిః।
సంవర్తకం యాజకం చ సంతప్తస్తనుతాం యయౌ।। 31 ।।
స శోకకారణం పృష్టః శక్రేణ మ్లానమానసః।
మరుత్తయజ్ఞవిభవం భ్రాతృస్పర్ధాకులోఽవదత్।। 32 ।।
తతః శతక్రతుస్తస్య ప్రీత్యై గురువత్సలః।
ఉవాచ వహ్నిమాహూయ మరుత్తం వ్రజ పార్థివమ్।। 33 ।।
గత్వా మద్వచసా వాచ్యః స చ రాజా త్వయా క్రతౌ।
యథా సంవర్తకం త్యక్త్వా భవేద్యాజ్యో బృహస్పతేః।। 34 ।।
ఇత్యుక్తః సురరాజేన గత్వా వహ్నిర్నరాధిపమ్।
శక్రసందేశమవదన్న చ రాజాభ్యమన్యత।। 35 ।।
తతః ప్రతినివృత్తోఽథ పునర్గచ్ఛేతి వజ్రిణా।
ప్రేరితః పావకోఽవాదీత్సంవర్తభయకమ్పితః।। 36 ।।
స తత్ర బ్రహ్మచారీ మామూచే సంవర్తకః క్రుధా।
తేజోరాశిః శపేయం త్వాం సమేష్యసి పునర్యది।। 37 ।।
శ్రుత్వైతత్కాతరోఽసీతి తం జగాద పురందరః।
జ్వలనః ప్రత్యువాచాథ తం కోపహవిషా జ్వలన్।। 38 ।।
అహో ను బ్రహ్మకోపాగ్నిరహల్యావల్లభస్య తే।
ప్రమాదాదథ కోపాద్వా మోహాద్వా శక్ర విస్మృతః।। 39 ।।
స యదా చ్యవనః కోపాన్మహాదంష్ట్రం మహాసురమ్।
అసృజత్త్వద్వధాయోగ్రం తదా ధైర్యం క్వ తే గతమ్।। 40 ।।
దుఃసహా బ్రాహ్మణరుషో నిర్దహన్తి జగత్క్షణాత్।
ఉక్తే హుతాశనేనేతి న శక్తః కించిదబ్రవీత్।। 41 ।।

విసృష్టః పునరిన్ద్రేణ గన్ధర్వాధిపతిర్నృపమ్।
ఊచే గురుం భజస్వేతి న చ రాజా తమగ్రహీత్॥ 42 ॥
తతః క్రుద్ధః స్వయం వజ్రీ గర్జద్గమ్భీరనిఃస్వనః।
యజ్ఞాఙ్గనం నరపతేర్వ్యోమ్నా మేఘైర్వృతో యయౌ॥ 43 ॥
ప్రభావేనాథ మహతా సంవర్తస్యోగ్రతేజసః।
శతమన్యుసముత్సృష్టం వజ్రం మేఘాన్సమావిశత్॥ 44 ॥
తన్మన్త్రశక్త్యా వివశః సమాహూతోఽథ వృత్రహా।
ఆయయౌ సహ భాగార్థైస్త్రిదశైః సోమపీథిభిః॥ 45 ॥
పూజితోఽథ మరుత్తేన శాన్తమన్యుః శతక్రతుః।
యజ్ఞక్రియాపరికరే పరిచర్యాపరోఽభవత్॥ 46 ॥
తదాజ్ఞయా సురాః సర్వే యజ్ఞసంభారకారిణః।
బభూవుర్భూమిపాలస్య నిదేశవశగాశ్చిరమ్॥ 47 ॥
ఏవం తస్యేన్ద్రజయినో రాజ్ఞః సంవర్తతేజసా।
నిర్విఘ్నః పూర్ణతాం ప్రాప యజ్ఞః కనకవర్షిణః॥ 48 ॥
తచ్ఛేషద్రవిణేన త్వం హయమేధమహామఖమ్।
ప్రయతః ప్రాప్నుహీత్యుక్త్వా విరరామ మునీశ్వరః॥ 49 ॥

సంవర్తమరుత్తీయమ్॥ 1 ॥

కృష్ణేనాశ్వాస్యమానోఽథ మునిభిర్భ్రాతృభిస్తథా।
అశ్వమేధధృతోద్యోగో ధృతిం లేభే యుధిష్ఠిరః॥ 50 ॥
ద్రష్టుం తతః ప్రజాకార్యం ప్రవృత్తే ధర్మనన్దనే।
అన్తర్దధే తమామన్త్ర్య సర్వం తన్మునిమణ్డలమ్॥ 51 ॥
హేమరత్నలతాకాన్తే వికాసికనకామ్బుజే।
అథ కృష్ణౌ సభోద్యానే స్వైరం ప్రీత్యా విజహ్రతుః॥ 52 ॥
కథాన్తే తత్ర కంసారిం సుభద్రావల్లభోఽవదత్।

యుద్ధారమ్భే త్వయోక్తం యత్సర్వం తన్మమ విస్మృతమ్ ।। 53 ।।
విసృష్టం పరమార్థజ్ఞ జ్ఞానం తత్పునరుచ్యతామ్ ।
ఇత్యుక్తః పాణ్డుపుత్రేణ విషణ్ణః కేశవోఽబ్రవీత్ ।। 54 ।।
అహో త్వయావధానేన న శ్రుతం తదబుద్ధినా ।
న శక్యతే పునర్వక్తుం తథాపి శ్రూయతామిదమ్ ।। 55 ।।
బ్రాహ్మణేన పురా కశ్చిజ్జీవన్ముక్తదశాం శ్రితః ।
సిద్ధః పృష్టోఽవదత్సర్వం విజ్ఞాయ భవవిభ్రమమ్ ।। 56 ।।
అస్మిన్నసత్యసంఘాతే భూతానాం పాఞ్చభౌతికే ।
గుణైర్నిబద్ధః పక్షీవ జీవస్తిష్ఠతి పఞ్జరే ।। 57 ।।
అహంకారైకసారాణాం దేహినాం విస్మృతాత్మనామ్ ।
చక్రవత్పరివర్తన్తే సుఖదుఃఖక్షయోదయాః ।। 58 ।।
దేహాన్తే కర్మసంసర్గాజ్జన్తవః శుభదుష్కృతైః ।
తారారూపా విమానాని భజన్తే నరకాణి వా ।। 59 ।।
తతో భోగక్షయే గర్భం జరాయుపరివేష్టితమ్ ।
శుక్రరూపో విశత్యాత్మా యోన్యాం శోణితసంప్లుతః ।। 60 ।।
నిఃశ్వాసాగ్రైర్యథా వారి లీయతే దర్పణోదరే ।
నిర్ధూతస్య యథా వహ్నేరూష్మా వ్యోమ్ని ప్రసర్పతి ।। 61 ।।
యథా వా కుసుమామోదః ప్రవిశత్యన్తరేఽనిలే ।
రాగః సంక్రాన్తిమాయాతి సరన్ధ్రే స్ఫటికే యథా ।। 62 ।।
తథా దుర్లక్ష్యసంచారో గర్భమాత్మా ప్రధావతి ।
బిభ్రాణో వాసనామన్తః శీతస్పర్శమివానిలః ।। 63 ।।
జాతస్య జాయతే తస్య వర్ధమానస్య వర్ధతే ।
తృష్ణాతన్తుర్బి(ర్వి)సస్యేవ శుష్యతో న తు శుష్యతి ।। 64 ।।
వివేకాద్దుఃఖసంయోగాద్వైరాగ్యం గాఢమాశ్రితః ।

నాహమసస్మీతి మన్త్రేణ ముచ్యతే బ్రహ్మదీక్షితః।। 65 ।।
పూర్వం భావేషు నిర్వాణస్తతః కారణవృత్తిషు।
నిరాలమ్బదశామేత్య యోగీ బ్రహ్మణి లీయతే।। 66 ।।
సర్వతః పాణిచరణం సర్వవ్యాపినమవ్యయమ్।
ఆత్మానం స పరిజ్ఞాయ సత్యామేతాం భవస్థితిమ్।। 67 ।।
ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణం సిద్ధః సహసాన్తరధీయత।
ఇదమన్యచ్చ కౌన్తేయ శ్రేయసే ప్రయతః శృణు।। 68 ।।
ఉవాచ బ్రాహ్మణీ కాచిద్భర్తారం విజనే పురా।
గమిష్యామి గతిం సాధ్వీ కామహం త్వత్పరాయణా।। 69 ।।
ఇతి పృష్టస్తయా విప్రస్తాముువాచ స్మితాననః।
అగ్నిర్వైశ్వానరో నామ స్థితోఽన్తః కిల దేహినామ్।। 70 ।।
ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిస్తస్య సప్తార్చిష స్మృతాః।
విషయాశ్చాస్య సమిధో భోక్తారః సప్త చర్త్విజః।
తస్మిన్హుతే సర్వమిదం జాయతే చ పునః పునః।। 71 ।।
ఇన్ద్రియాణీవ మనసో మనస్తేషాం చ సర్వదా।
పరస్పరోపకారేణ ప్రీయతే దేహసంగమే।। 72 ।।
మనోబుద్ధిప్రభృతయః సప్తేన్ద్రియమృగాః పురా।
అతర్కేణైవ నిహతా రాజ్ఞా యోగమయైః శరైః।। 73 ।।
జితేన్ద్రియస్య నో కించిదిదం తస్యైవ చాఖిలమ్।
విషయా విషయస్యేతి జనకో విప్రమభ్యదాత్।। 74 ।।
తస్మాదసక్తమనసా దృష్ట్వా సర్వమిదం మయా।
త్యక్తం పరావరజ్ఞేన భవావిర్భావశాన్తయే।। 75 ।।
గతిస్తవాపి కల్యాణి మద్భావసదృశీ సదా।
బ్రహ్మారణీసముద్భూతం జానీహి జ్ఞానపావకమ్।। 76 ।।

ఏతత్ప్రత్యుర్వచః శ్రుత్వా బ్రాహ్మణీ తత్త్వదర్శినీ।
క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిజ్ఞానం పరం ప్రావీణ్యమాయయౌ॥ 77 ॥
శ్రుత్వైతదర్జునః కృష్ణం బభాషే విస్మయాకులః।
యోగీన్ద్రో బ్రాహ్మణః కోఽసౌ క్వాస్తే వా సా చ తద్వధూః॥ 78 ॥
ఇత్యుక్తః కైటభారాతిః పునరూచే ధనంజయమ్।
శిష్యేణ పృష్టః సర్వజ్ఞః పురా గురురభాషత॥ 79 ॥
బృహస్పతిప్రభృతిభిర్మునీన్ద్రైః సర్వదర్శిభిః।
శ్రుతేయం భవవిచ్ఛేదకథా ప్రోక్తా స్వయంభువా॥ 80 ॥
గుణత్రయనిబద్ధానాం కర్మభేదవికారిణామ్।
భావోఽయం ప్రాణినాం శశ్వదల్పోఽప్యాయాత్యనల్పతామ్॥ 81 ॥
విచిత్రః కిల సర్గోఽయమహంకారాద్వినిర్గతః।
తస్మిన్నేవ లయం యాతి శ్వభ్రే పుష్పచయో యథా॥ 82 ॥
జన్మాన్తరశతాభ్యాసాదన్తరజ్ఞత్వమాగతః।
అహంకారః స మనసో లీలయా కేన భేద్యతే॥ 83 ॥
అవిద్యా తానవేనైవ శనైః సంన్యస్తకర్మణః।
వికల్పద్వంద్వవిరతౌ జ్ఞానాలోకః ప్రజాయతే॥ 84 ॥
జ్ఞానాగ్నినా ప్రవృద్ధేన దగ్ధ్వా భవవిషద్రుమమ్।
సర్వగ్రన్థివినిర్ముక్తః పరమామృతమశ్నుతే॥ 85 ॥
ఇతి బ్రహ్మోదితం జ్ఞానం శిష్యాయ గురుణా పురా।
నానానిదర్శనోపేతం కథితం భవశాన్తయే॥ 86 ॥
అహమేవ గురుః పార్థ శిష్యశ్చ త్వం సమో మమ।
ఇత్యుక్త్వా జ్ఞానసర్వస్వం విరరామ జనార్దనః॥ 87 ॥

అనుగీతాః॥ 2 ॥

తతో విహృత్య సుచిరం ప్రీత్యా కృష్ణః కిరీటినా।

ద్వారకాగమనే చక్రే మతిం బన్ధుజనోత్సుకః ।। 88 ।।

స గత్వా నృపమామన్త్ర్య ధృతరాష్ట్రం చ సానుగమ్ ।

ఆశ్వాస్య కృష్ణాం కున్తీం చ ప్రణమ్యాదాయ చానుజామ్ ।। 89 ।।

అశ్వమేధే సమేష్యామి పునః కృత్వేతి సంవిదమ్ ।

దారుకప్రేరితరథః ప్రతస్థే గరుడధ్వజః ।। 90 ।।

స వ్రజన్సాత్యకిసఖస్తేజోరఞ్జితదిఙ్ముఖః ।

ఉత్తఙ్కం తపసాం రాశిమాలులోకే మునిః పథి ।। 91 ।।

తం దృష్ట్వా సాదరం శౌరిః ప్రణమ్య రచితాఞ్జలిః ।

కుశలం వీతవైరాణాం పప్రచ్ఛాశ్రమవాసినామ్ ।। 92 ।।

ఉత్తఙ్కోఽపి హరిం దృష్ట్వా ప్రీతిపూర్వమనామయమ్ ।

ఊచే కచ్చిత్త్వయా సామ్నా రక్షితం భారతం కులమ్ ।। 93 ।।

కచ్చిద్దుర్యోధనో రాజా ధర్మపుత్రశ్చ సానుగౌ ।

స్థితౌ విగతసంఘర్షౌ త్వద్బుద్ధ్యా పైత్రికే పదే ।। 94 ।।

ఇత్యుత్తఙ్కేన గోవిన్దః పృష్టస్తం ప్రత్యభాషత ।

భారతానాం మునే యత్నః పరః సంధౌ కృతో మయా ।। 95 ।।

హితముక్తోఽపి బహుశః కౌరవో విదురాదిభిః ।

న జగ్రాహ కృతాన్తేన దైవేన చ విమోహితః ।। 96 ।।

నిర్బన్ధాత్కురురాజస్య రాధేయమునివర్తినః ।

నిహతాః పార్థివాః సర్వే శేషాః పఞ్చైవ పాణ్డవాః ।। 97 ।।

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మునిః కోపాజ్జ్వలితానలసంనిభః ।

తమూచే వక్రమనసా తే త్వయైవ నిపాతితాః ।। 98 ।।

శక్తేనాపి త్వయా కృష్ణ యస్మాత్పార్థహితైషిణా ।

ఉపేక్షితః క్షయో ఘోరస్తస్మాచ్ఛాపం దదాని తే ।। 99 ।।

ఉత్తఙ్కేనేత్యభిహితే బభాషే కైటభాన్తకః ।

జానామి తేజసాం రాశిం త్వాముత్తఙ్క తపోనిధిమ్ ।। 100 ।।

కింతు నార్హసి కోపేన తీవ్రం కర్తుం తపోవ్యయమ్ ।

తమో హి దుఃసహం ఘోరం క్రోధో మృత్యుః శరీరిణామ్ ।। 101 ।।

నాద్యాపి నష్టమోహోఽసి నను నాద్యాపి పశ్యసి ।

కిం న జానాసి మాం సర్వం సర్వవ్యాపినమవ్యయమ్ ।। 102 ।।

సర్వదేవమయః కర్తా విశ్వాత్మా జగతామహమ్ ।

ఇత్యుక్తే పుష్కరాక్షేణ శాన్తకోపోఽబ్రవీన్మునిః ।। 103 ।।

జానే త్వాం కిం తు తద్దివ్యం ద్రష్టుమిచ్ఛామి తే వపుః ।

ఇత్యర్థితో మునీన్ద్రేణ విశ్వావిష్కారలీలయా ।। 104 ।।

శక్తిప్రకాశపరిపూరితసంవిదగ్రే రేఖాస్ఫురద్ద్రుహిణరుద్రమహేన్ద్రచన్ద్రమ్ ।

ధామత్రయోత్తరమనశ్వరమైశ్వరం త ద్దృష్ట్వా వపుర్మునివరోఽభవదస్తమోహః ।। 105 ।।

తతః స్తోత్రైరుత్తఙ్కేన విష్ణుర్భక్త్యా నమస్కృతః ।

తద్గిరా స్వవపుః సౌమ్యం తదేవ పునరాదదే ।। 106 ।।

సంనిధి తే విధాస్యామి సర్వతః స్మరణాన్మునే ।

ఇత్యుక్త్వా తం సమామన్త్ర్య ప్రాయాద్గరుడకేతనః ।। 107 ।।

తతః కదాచిత్స మునిర్జలార్థీ మరుధన్వసు ।

చరన్దదర్శ చణ్డాలం ధనుష్పాణిం జలప్రదమ్ ।। 108 ।।

గృహాణేత్యసకృత్తేన ప్రార్థితోఽపి మునిర్యదా ।

న జగ్రాహాశుచి జలముత్తఙ్కోఽన్తర్దధే తదా ।। 109 ।।

తతః సమేత్య భగవాన్స్వయం విష్ణుస్తమబ్రవీత్ ।

మునే మద్వచసా శక్రః సుధాం త్వాం దాతుమాయయౌ ।। 110 ।।

జలదో న స చాణ్డాలో మిథ్యా శఙ్కా తవాభవత్ ।

ప్రత్యాఖ్యాతః స యన్మోహాన్న తద్యుక్తం త్వయా కృతమ్ ।। 111 ।।

అధునా మద్వరాత్తేఽస్తు సామృతైర్జలనిర్ఝరైః ।

పూరితేయం మరుమహీ నిగద్యేతి యయౌ హరిః।। 112 ।।
ఏవం మహాప్రభావోఽసావుత్తఙ్కో యశసాం నిధిః।
దుర్లభం దర్శనం విష్ణోః సానుగ్రహమవాప్తవాన్।। 113 ।।
ఆసాద్య పరమం జ్ఞానం యః పురా గురుసేవయా।
తద్దక్షిణార్థీ ప్రయయౌ రాజ్ఞః పౌషస్య మన్దిరమ్।। 114 ।।
కుణ్డలే ప్రాప్య రుచిరే వితీర్ణే పౌషభార్యయా।
హృతే చ దృష్ట్వా నాశేన జీవితేశరసాతలమ్।। 115 ।।
జిత్వా నాగాన్సమాసాద్య తే పురా రత్నకుణ్డలే।
యో దదౌ గురుభార్యాయై కృతకృత్యో బభూవ చ।। 116 ।।

ఉత్తఙ్కవిశ్వరూపదర్శనమ్।। 3 ।।

యాతే ద్వారవతీం కృష్ణే యాదవానన్దదాయిని।
యుధిష్ఠిరః సహామాత్యో యజ్ఞకార్యమచిన్తయత్।। 117 ।।
స గత్వా సానుజః శైలం శ్రీకణ్ఠదయితం శనైః।
ఆరాధ్య తపసా రుద్రం దేవదేవం పినాకినమ్।। 118 ।।
ఉపహారేణ విధినా ముహూర్తే శుభశంసిని।
అభ్యర్చ్య గుహ్యకాధీశం మణిభద్రం చ సానుగమ్।। 119 ।।
మునిభిస్తర్పితే వహ్నౌ ధౌమ్యేన చ పురోధసా।
లేభే పాణడుసుతః శ్రీమాన్మరుత్తనిహితం నిధిమ్।। 120 ।।
పృథుప్రమాణరూపాణి భాస్వన్తి వివిధాని చ।
హేమభాణ్డసహస్రాణి రత్నభారశతాని చ।। 121 ।।
ఉష్ట్రాణాం శకటానాం చ హయానాం కరిణాం తథా।
దశలక్షాణి తద్విత్తమనయద్ధస్తినాపురమ్।। 122 ।।
మహిషాణాం స్వరాణాం చ పురుషాణాం గవాం తథా।
న బభూవ తదా సంఖ్యా వహతాం భూరి కాఞ్చనమ్।। 123 ।।

అక్షయ్యం కోశమాదాయ ప్రాప్తేఽథ స్వపురం నృపే।
సహితో వృష్ణిభిః సర్వైరాయయౌ మధుసూదనః।। 124 ।।
ఏతస్మిన్నేవ సమయే సౌభద్రమహిషీ సుతమ్।
ద్రోణపుత్రాస్త్రనిర్దగ్ధమసూత గతజీవితమ్।। 125 ।।
ఉత్తరాయాః సుతో జాతః స్త్రీణామిత్యుత్సవస్వనః।
వ్యసుర్వ్యసుశ్చేత్యభవత్స ఏవ రోదనధ్వనిః।। 126 ।।
బాలప్రవాలకలికాకోమలావయవే శిశౌ।
జాతే నిర్జీవితే శోకాన్ముమోహ జననీజనః।। 127 ।।
తతః కున్తీ సుభద్రా చ సమేత్య కరుణానిధిమ్।
బాష్పసందిగ్ధయా వాచా రుక్మిణీపతిమూచతుః।। 128 ।।
స్వస్రేయస్య యశోమూర్తేరభిమన్యోః ప్రియస్య తే।
బాలస్య బాలస్తనయో జాతోఽద్య గతజీవనః।। 129 ।।
కరుణార్ద్రో నిశమ్యైతద్భగవాన్భూతభావనః।
వివేశ సూతికావేశ్మ శౌరిః కలశభూషితమ్।। 130 ।।
రత్నదీప్తాంశుకపిశం దీప్తౌషధిశతాచితమ్।
మన్త్రైర్భిషగ్భిః శిఖినా శస్త్రైరస్త్రైశ్చ రక్షితమ్।। 131 ।।
అథోత్తరా ప్రాప్య సంజ్ఞాం శీతవారిభిరుక్షితా।
తమఙ్కే శిశుమాదాయ విలలాప హరేః పురః।। 132 ।।
తతో జలదగమ్భీరఘోషః శౌరిరభాషత।
దృశా పీయూషవర్షిణ్యా విలోక్య శనకైః శిశుమ్।। 133 ।।
సత్యాద్ద్విజేభ్యో ధర్మాచ్చ యథా నాన్యత్ప్రియం మమ।
తేన సత్యేన బాలోఽయమస్త్రముక్తోఽద్య జీవతు।। 134 ।।
మాధవేనేత్యభిహితే లబ్ధజీవః స బాలకః।
సూర్యాంశుభిరివ స్పృష్టో బభూవామ్బుజకోరకః।। 135 ।।

తతః ప్రవృత్తే విపులే సహసా నగరోత్సవే।
నభశ్చరాణామప్యాసీత్యసాధు సాధ్వితి నిఃస్వనః।। 136 ।।
పరిక్షీణే కురులయే యస్మాజ్జాతోఽయమర్భకః।
తస్మాత్పరీక్షిన్నామ్నాస్తు జగాదేత్యథ కేశవః।। 137 ।।

పిరక్షిజ్జన్మ।। 4 ।।

వ్యాసాజ్ఞయా తతో రాజ్ఞో యజ్ఞయోగ్యో మహాధనః।
ప్రావర్తతోరురత్నాఢ్యః సంభారో బహుకౌతుకః।। 138 ।।
అథోత్సృజ్య విధానేన కృష్ణశారం తురఙ్గమమ్।
రక్షితం పాణ్డుపుత్రేణ స్వయం గాణ్డీవధన్వనా।। 139 ।।
బభూవ చైత్రశుక్లాన్తే దీక్షితో ధర్మనన్దనః।
హేమమాలాధరో దణ్డీ ముణ్డః కృష్ణాజినావృతః।। 140 ।।
తతస్త్రిగర్తవిషయం ప్రాప్తే యజ్ఞతురఙ్గమే।
రాజపుత్రైరభూద్యుద్ధం తుములం సవ్యసాచినః।। 141 ।।
యుధిష్ఠిరాజ్ఞా తస్యాభూన్న హన్తవ్యా నృపా ఇతి।
తాం స్మరన్నావధీద్భూపాన్స విజిగ్యే తు కేవలమ్।। 142 ।।
ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరం వీరం భగదత్తాత్మజం యుధి।
త్రిభిర్దినైర్వజ్రదత్తం జిత్వా కుఞ్జరయోధినమ్।। 143 ।।
సైన్ధవైరకరోద్యుద్ధం సుచిరం క్రూరయోధిభిః।
పాదచారీ రణే పార్థో రథకుఞ్జరవర్తిభిః।। 144 ।।
పౌత్రం జయద్రథస్యాథ శిశుమాదాయ దుఃశలా।
సవ్యసాచినమాసాద్య బభాషే సాశ్రులోచనా।। 145 ।।
భ్రాతస్త్వయి సమాయాతే త్వన్నామైవ నిశమ్య మే।
పుత్రో జాయద్రథిర్యాతః పఞ్చతాం స్ఫుటితాశయః।। 146 ।।
తతస్సుతో మమ పౌత్రోఽయం స్వస్రయతనయస్తవ।

రక్ష్యః సర్వాత్మనేత్యుక్త్వా రురోద ధృతరాష్ట్రజా ।। 147 ।।

విషణ్ణాస్తాం సమాశ్వాస్య పార్థో బాష్పార్ద్రలోచనః ।

నిర్దన్నిజాం క్షత్త్రజాతిం జగామ తురగానుగః ।। 148 ।।

శ్వేతాశ్వమశ్వగోప్తారం మణిపూరపురం తతః ।

ప్రాప్తం ప్రత్యుద్యయౌ రాజా తత్పుత్రో బభ్రువాహనః ।।149 ।।

పూజామాదాయ తనయం నమ్రం దృష్ట్వా పురః స్థితమ్ ।

యుద్ధార్థీ శక్రతనయో నాభ్యనన్దత్కృతాఞ్జలిమ్ ।। 150 ।।

దృష్ట్వా మాం సాయుధం ప్రాప్తం సామ్నా ప్రత్యుద్యతోఽసి కిమ్ ।

ధిక్త్వామక్షత్త్రియం భీరుమిత్యూచే తం ధనంజయః ।। 151 ।।

అత్రాన్తరే మహీం భిత్త్వా సముత్థాయోరగాఙ్గనా ।

భర్తుః పాణ్డుసుతస్యాగ్రే బభాషే బభ్రువాహనమ్ ।। 152 ।।

యుద్ధేన తుష్యతి పితా తవాయం సుభటప్రియః ।

వీరసంతానసఫలా శౌర్యశ్రీరభిమానినామ్ ।। 153 ।।

ఇత్యుక్తః స తయా ధన్వీ రథం హేమహరిధ్వజమ్ ।

ఆరుహ్యాముక్తకవచః పితరం యోద్ధుమాయయౌ ।। 154 ।।

తతః శరశతైర్విద్ధస్తేన శ్రాన్తో ధనంజయః ।

ఆనన్దనిర్భరస్తస్య ప్రశశంస పరాక్రమమ్ ।। 155 ।।

గాణ్డీవధన్వనా ముక్తాన్నారాచాన్వజ్రగౌరవాన్ ।

అప్రాప్తానేవ చిచ్ఛేద శరైశ్చిత్రాఙ్గదాసుతః ।। 156 ।।

అథోన్మమాథ పుత్రస్య స్యన్దనం శక్రనన్దనః ।

హేమపత్త్రలతాచిత్రముద్యానమివ మారుతః ।। 157 ।।

విలోక్య విరథం పుత్రం యుధ్యమానమసంభ్రమమ్ ।

మన్దప్రయత్నశిథిలాన్ప్రాహిణోద్విజయః శరాన్ ।। 158 ।।

అథ తీక్ష్ణేన హృదయే పత్త్రిణా బభ్రువాహనః ।

వజ్రేణేవాచలభిదా జఘాన శ్వేతవాహనమ్।। 159 ।।

అవధ్యే సర్వభూతానాం పుత్రేణ నిహతేఽర్జునే।

నాదో బభూవ గగనే హా హేతి త్రిదివౌకసామ్।। 160 ।।

పితరం పతితం దృష్ట్వా శక్రకేతుమివ క్షితౌ।

ముమోహ నిన్దన్నాత్మానం త్యక్తచాపోఽర్జునాత్మజః।। 161 ।।

అథ చిత్రాఙ్గదాభ్యేత్య పుత్రేణ నిహతం పతిమ్।

విలోక్య శోకసంపన్నా విలలాప సుమధ్యమా।। 162 ।।

అహో బత చిరాదేత్య జాయాయా మమ మన్దిరమ్।

ఆర్యపుత్ర త్వయాతిథ్యం ప్రాప్తం పుత్రాద్బలీయసః।। 163 ।।

అహో ను హతభాగ్యాహం చిరవిప్రోషితం పతిమ్।

త్వాం ప్రాప్తం నయనానన్దం పశ్యామి నిహతం క్షితౌ।। 164 ।।

ఇత్యుక్త్వా గాఢమాలిఙ్గ్య సా పతిం బాష్పగద్గదా।

ఉలూపీ నాగతనయా భువి చిత్రాఙ్గదాపతత్।। 165 ।।

లబ్ధసంజ్ఞోఽథ శోకార్తః ప్రలపన్బభ్రువాహనః।

శరీరత్యాగనియమం చక్రే కిల్బిషకూణితః।। 166 ।।

తతః ప్రదధ్యౌ మనసా నాగీ సంజీవనం మణిమ్।

స చ ధ్యాతస్తయా సత్యా నాగలోకాత్సమాయయౌ।। 167 ।।

స్పృష్టోఽథ హృదయే తేన జీవితం ప్రాప్య ఫల్గుణః।

చిత్రాఙ్గదా చ సహసా శోకం త్యక్త్వా హ్రియం యయౌ।। 168 ।।

తతో నివేద్య వృత్తాన్తం జగాద భుజగాత్మజా।

ఉలూపీ ధైర్యలధిం సుప్తోత్థితమివార్జునమ్।। 169 ।।

శాపో భీష్మవధాదేష దత్తస్తే వసుభిః పురా।

కోఽన్యథా త్వాం రణే శక్తో జేతుం నిర్జితధూర్జటిమ్।। 170 ।।

మత్పితా మయి వాత్సల్యాచ్చాపితా వసవశ్చ తే।

ఊచుస్త్వచ్చాపనిర్వాణం రత్నమేతన్మహాప్రభమ్॥ 171 ॥
శ్రుత్వైతద్విస్మితః పార్థో నాగీం చిత్రాఙ్గదాం తథా।
పరిసాన్త్వ్య శనైః పూజాం జగ్రాహ తనయార్పితామ్॥ 172 ॥
తతస్తం దయితం వీరః పుత్రమామన్త్ర్య పాణ్డవః।
హయానుసారీ బభ్రామ వసుధామబ్ధిమేఖలామ్॥ 173 ॥
స జిత్వా మగధాధీశం జరాసంధాత్మజాత్మజమ్।
వఙ్గాన్పుణ్డ్రాన్కిరాతాంశ్చ దాక్షిణాత్యాన్సమాగధాన్॥ 174 ॥
గాన్ధారాన్సౌబలసుతాన్రాజపుత్రాన్ప్రహారిణః।
ఆగన్తవ్యం మఖే రాజ్ఞః సర్వైరిత్యాదిదేశ తాన్॥ 175 ॥
తతః ప్రతినివృత్తేన తురగేన సహార్జునః।
వివేశ పూజితః పౌరైర్విజయీ హస్తినాపురమ్॥ 176 ॥

హయోత్సర్గః॥ 5 ॥

తతః ప్రవృత్తే విధివద్యజ్ఞే కనకవర్షిణః।
రాజ్ఞో మునిజనాకీర్ణే ప్రాప్తేష్వఖిలరాజసు॥ 177 ॥
జనన్యా సహ భూపాలే సంప్రాప్తే బభ్రువాహనే।
సాదరం ఫల్గుణప్రీత్యా పూజితే పాణ్డునన్దనైః॥ 178 ॥
నిఃశేషకల్మషప్లోషదివ్యదీక్షాకృతక్షణః।
క్రియామహీనాం విదధే స్వయం సత్యవతీసుతః॥ 179 ॥
హైమం తత్రాభవత్సర్వమిష్టకాచయనాదికమ్।
యూపభాణ్డఘనస్థాలీపర్యఙ్కగృహతోరణమ్॥ 180 ॥
దేవర్షిసిద్ధగన్ధర్వకింనరా మఙ్గలం జగుః।
కర్మాన్తరేషు యజ్ఞస్య ననృతుశ్చాప్సరోగణాః॥ 181 ॥
శమితే పశుసఙ్ఘే చ తురగం బ్రాహ్మణోత్తమాః।
ఆలభన్త యథాశాస్త్రముపసంరోధ్య పార్షతీమ్॥ 182 ॥

తత స్తే యాజకాస్తత్ర వపాముద్ధృత్య వాజినః।
శ్రపయిత్వా శుభం ధూమం పాణ్డవేభ్యో న్యవేదయన్॥ 183 ॥
తతః పూర్ణే న విధినా వ్యాసాయ పృథివీపతిః।
చతుఃసముద్రరసనాం పృథివీం దక్షిణాం దదౌ॥ 184 ॥
దత్త్వాథ హేమకోటీనాం కోటిం తద్వచసా నృపః।
బ్రాహ్మణేభ్యః పునః క్షోణీం జగ్రాహ మునినార్పితామ్॥ 185 ॥
పూజయిత్వా నరేన్ద్రేణ మానార్హేష్వథ రాజసు।
విసృష్టేష్వభవత్కోఽపి బ్రహ్మసఙ్ఘమహోత్సవః॥ 186 ॥
బభూవుస్తత్ర వాహిన్యో మధునః క్షీరసర్పిషామ్।
బభుశ్చ కులశైలాభా భక్ష్యా మోదకరాశయః॥ 187 ॥
ద్విజేభ్యో దీయమానేషు హేమరత్నేషు భూభుజా।
శక్రాయుధైరివ వ్యాప్తా దిశో దశ చకాశిరే॥ 188 ॥
ధృతరాష్ట్రః సవిదురః సఞ్జయః సుబలాత్మజాః।
తస్థుర్దైవతవత్తత్ర పూజ్యమానా మహీభుజా॥ 189 ॥

యజ్ఞః॥ 6 ॥

అత్రాన్తరే హేమచిత్రపార్శ్వో బిలముఖోద్గతః।
నకులో లఘుసంచారో యజ్ఞభూమిముపాయయౌ॥ 190 ॥
స మనుష్యగిరా ప్రాహ జనయఞ్జనకౌతుకమ్।
అహో ను సక్తుప్రస్థేన న తుల్యోఽయం మహామఖః॥ 191 ॥
నూనం దానకణః శుద్ధః కృశోఽపి ప్రథతే నృణామ్।
నూనం బహుద్రవిణతా మిథ్యైవోత్సవడమ్బరః॥ 192 ॥
ఇతి బ్రువాణః పృష్టోఽసౌ విప్రైర్విస్మయనిర్భరైః।
ఉవాచ సక్తుప్రస్థస్య మాహాత్మ్యం శ్రూయతాం ద్విజాః॥ 193 ॥
శిలోఞ్ఛవృత్తిరభవత్కురుక్షేత్రే పురా ద్విజః।

విశుద్ధసత్త్వద్రవిణః కృశో బహుకుటుమ్బకః।। 194 ।।

ఘోరే కదాచిద్దుర్భిక్షే క్షీణవృత్తిశ్చిరేణ సః।

కృచ్ఛ్రాత్క్షేత్రశతం భ్రాన్త్వా సక్తుప్రస్థమవాప్తవాన్।। 195 ।।

బైశ్వదేవేన విధినా స కృత్వావశ్యకం గృహే।

కలత్రసహితో భోక్తుం ప్రస్థితోఽపశ్యదర్థినమ్।। 196 ।।

క్షుత్పరీతః క్షుధాక్రాన్తం స తం దృష్ట్వాతిథిం ద్విజః।

దదౌ స్వమశనం తస్మై సంతోషవిషదాశయః।। 197 ।।

తద్భుక్త్వా నాభవత్తస్య క్షున్నవృత్తిర్యదార్థినః।

తద్భార్యా తత్సుతశ్చాస్మై తత్స్నుషా చ దదౌ తదా।। 198 ।।

సర్వేషాం భోజనేనాథ తృప్తః సోఽతిథిరబ్రవీత్।

ధర్మస్తుష్టోఽస్మి సత్త్వేన మహతీ సిద్ధిరస్తు వః।। 199 ।।

ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే తస్మిన్విమానైస్తరణిప్రభైః।

సశరీరా దివం ప్రాపుః సర్వే తే శ్లాఘ్యవృత్తయః।। 200 ।।

అథాహం సక్తుగన్ధేన సమాహూతో బిలాశ్రయః।

తాముచ్ఛిష్టభువం ప్రాప్తో భుక్తవాన్యత్ర సోఽతిథిః।। 201 ।।

తత్పాత్రసలిలస్పృష్టమేకం పార్శ్వమిదం మమ।

లుఠితం హేమరుచిరం జాతం పుణ్యైరివాప్లుతమ్।। 202 ।।

ద్వితీయపార్శ్వచిన్తా మే కథం హైమం భవేదితి।

బభూవ సుచిరం తస్మాత్ప్రాప్తోఽహం వసుధాధిపమ్।। 203 ।।

ద్విజలక్షసహస్రాణామిహ భోజనభూమిషు।

భ్రాన్తస్యాపి న సంజాతః కోఽపి కాన్తో లవస్తనౌ।। 204 ।।

తస్మాన్న సక్తుప్రస్థస్య సమతామర్హతి క్రతుః।

ఇత్యుక్త్వా నకులః ప్రాయాచ్చిత్రకాన్తిరదర్శనమ్।। 205 ।।

ఏవం యజ్ఞసహస్రేభ్యః శ్రేయసీ భావశుద్ధతా।

మనసః కిల వైమల్యం పరం బ్రహ్మ ప్రచక్షతే।। 206 ।।

అగస్త్యస్య పురా సత్రే విప్రా ద్వాదశవార్షికే।

శశంసుర్భావినీం ఘోరామనావృష్టిం పరస్పరమ్।। 207 ।।

తతోఽగస్త్యః పరిత్యజ్య ద్రవ్యయజ్ఞం మహామతిః।

చకార స్తబ్ధమనసా ధ్యానయజ్ఞం తపోనిధిః।। 208 ।।

స ఏవ వసుసంపన్నః సర్వవిత్కృతసంనిధిః।

క్రతుర్బభూవ యేనేన్ద్రో వవర్షానన్దనిర్భరః।। 209 ।।

శ్రేయాన్సత్త్వవిశుద్ధస్య పాణ్డవస్యాభవత్క్రతుః।

కిం తు స్వకార్యాన్నకులస్తత్ర చక్రే విమాననామ్।। 210 ।।

జిజ్ఞాసుర్జమదగ్నిం ప్రాక్స్వయం క్రోధః శ్వవిగ్రహః।

పస్పర్శ జిహ్వయా శ్రాద్ధే ధృతం హి పిఠరే పయః।। 211 ।।

క్రోధోఽయమితి విజ్ఞాయ మునిస్తం జ్ఞానలోచనః।

న శశాప తతో భీతః క్రోధః కమ్పాకులోఽభవత్।। 212 ।।

తత స్తే పితరః క్రుద్ధా యేషాం శ్రాద్ధే ధృతం పయః।

అశపన్సుచిరం యేన క్రోధో నకులతాం యయౌ।। 213 ।।

అవమానకథాం కృత్వా స్వయం యౌధిష్ఠిరే క్రతౌ।

శాపక్షయం ప్రాప్స్యసీతి తైరేవాస్య కృతోఽవధిః।। 214 ।।

నకులోపాఖ్యానమ్।। 7 ।।

ఇతి సకలనరేన్ద్రైర్వన్ద్యమానస్య రాజ్ఞో ద్విజజనపరిపుష్టః సత్త్వపుష్పప్రకారః।

శుభఫలనిచయాఢ్యో యజ్ఞసంభారమూలశ్చరితతరురుదారః సత్యశాఖో రరాజ।। 215 ।।

ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యామాశ్వమేధికం పర్వ।

****

.

||ఆశ్రమవాసికపర్వ||

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
ఏకచ్ఛత్రాం మహీం రాజ్ఞి ప్రశాసతి యుధిష్ఠిరే।
నాశ్రూయతార్తిజః శబ్దో న చాదృశ్యత యాచకః॥ 2 ॥

యశసా ధర్మవీరస్య తస్య వ్యాప్తే జగత్త్రయే।
రాఘవాదికథాబన్ధేష్వభూన్మన్దాచరో జనః।। 3 ।।
ధృతరాష్ట్రః సవిదురో గాన్ధారీ చ పతివ్రతా।
సతతం దైవతం తస్య బభూవుః ప్రతిమాం వినా।। 4 ।।
రాజ(జ్ఞః) షడ్రసవైచిత్ర్యవేశవారవిధాయినః।
భోజనే ధృతరాష్ట్రస్య స సూదాన్స్వయమైక్షత।। 5 ।।
తచ్చాసనాన్నాప్రియాణి కురువృద్ధస్య పాణ్డవాః।
అశ్లీలం దదతః సర్వే ప్రతివాదం ప్రచక్రిరే।। 6 ।।
రాజార్థం భోజనం భుఙ్క్తే సర్వమేవామ్బికాసుతః।
ఇతి విశ్రావ్య గూఢం తు సోఽభవత్ఫలభోజనః।। 7 ।।
అహో వ్రతవతస్తస్య జాపినః క్షితిశాయినః।
జాయాసఖస్య వైరాగ్యం బుబుధే న యుధిష్ఠిరః।। 8 ।।
ఏవం నివసతాం తేషాం మిథః ప్రణయశాలినామ్।
కాలే ప్రవాహిని యయుః సమః పఞ్చాధికా దశ।। 9 ।।
కదాచిదథ సంస్మృత్య భీమః కౌరవదుర్నయాన్।
చకార తద్వధకథాం బహుశబ్దం చ దుర్మదః।। 10 ।।
ధృతరాష్ట్రో జితక్రోధస్తదాకర్ణ్య వధూసఖః।
విధాయాశ్రుతవత్సర్వమభూత్సంన్యాసలాలసః।। 11 ।।
తతస్తస్యాతినిర్వేదాద్భావభ్రమపరాఙ్ముఖమ్।
బభువ శమకామస్య వైరాగ్యాభరణం మనః।। 12 ।।
వియోగశతదగ్ధానామవమానవిషాశినామ్।
సర్వత్యాగః సుఖాయైవ నిర్వాణామృతనిర్ఝరః।। 13 ।।
స యుధిష్ఠిరమభ్యేత్య వనవాససముత్సుకః।
ఉవాచ నియమక్షామో దమోపశమమణ్డనమ్।। 14 ।।

వర్ణాశ్రమగురో రాజన్ననుజానీహి పార్థ మామ్।
దశాం వృద్ధోచితాం లబ్ధుం వ్రజామ్యేష తపోవనమ్॥ 15 ॥
ఇయం భవసుఖాస్వాదరతిస్తత్పరచేతసామ్।
నృణామజీర్ణతృష్ణేవ సతతం పరివర్ధతే॥ 16 ॥
స్పృశ మాం పుణ్యగన్ధేన వపుషా ధర్మనన్దన।
స్వస్తి తే పాహి పృథివీం పుత్రవత్పశ్య చ ప్రజాః॥ 17 ॥
కోశదుర్గబలాదానే కుర్వీథా యత్నముత్తమమ్।
గూఢమన్త్రః ప్రజాపాల ఉన్మూలా హి నృపశ్రియః॥ 18 ॥
ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ నిరాహారః కృశో నృపమ్।
కమ్పమానతనుర్వృద్ధో బభూవ గమనోత్సుకః॥ 19 ॥
తం సాశ్రులోచనో రాజా యయాచే రచితాఞ్జలిః।
మాముత్సృజ్య కథం నామ గన్తుమర్హసి కాననమ్॥ 20 ॥
త్వత్పాదసేవాసంతోషం త్యక్తుం నాహమిహోత్సహే।
వీతరాగస్య తే తాత గృహేష్వేవ తపోవనమ్॥ 21 ॥
ఇతి తేనార్థ్యమానోఽపి బుబుధే న యదా స తత్।
తదా సత్యవతీసూనుర్మునిః స్వయముపాయయౌ॥ 22 ॥
స ధర్మరాజమభ్యేత్య బభాషే జ్ఞానలోచనః।
త్యజ్యతామేష భూపాల వృద్ధో యాతు తపోవనమ్॥ 23 ॥
శ్రుతస్య వయసో బుద్ధేర్వివేకస్య కులస్య చ।
సుపక్వమనసాం కాలే వైరాగ్యం పరమం ఫలమ్॥ 24 ॥
జరాశుభ్రేషు కేశేషు ప్రశాన్తే విషయాదరే।
తపోవనాత్పరం మన్యే భూషణం న శరీరిణామ్॥ 25 ॥
ఇత్యుక్త్వాన్తర్హితే వ్యాసే విషణ్ణేన మహీభుజా।
కృచ్ఛ్రాదివ తథేత్యుక్తో జహర్ష కురుపుంగవః॥ 26 ॥

స కృత్వా భీష్మముఖ్యానాం గురూణాం శ్రాద్ధముత్తమమ్।
మహార్థః విపులం దానం దదౌ బ్రాహ్మణసంమతమ్॥ 27 ॥
దదతస్తస్య నో విఘ్నం చక్రిరే పాణ్డునన్దనాః।
భమస్తు కోపతామ్రాక్షో ధనంజయమభాషత॥ 28 ॥
కిల్బిషం యైః కృతం ఘోరం పురాస్మాసు బహుచ్ఛలమ్।
కౌరవాణాం కథం శ్రాద్ధే తేషాం విత్తవ్యయం సహే॥ 29 ॥
యాతు దుర్యోధనః పాపో నరకం సహితోఽనుజైః।
వయం శ్రాద్ధం కరిష్యామః స్వయం శంతనునన్దనే॥ 30 ॥
ఇతి బ్రువాణమసకృన్నివార్య పవనాత్మజమ్।
నైతద్వాచ్యం పునరితి ప్రోవాచ శ్వేతవాహనః॥ 31 ॥
అథ ప్రత స్థే గాన్ధార్యా సహ రాజామ్బికాసుతః।
గావల్గనిసఖః పౌరానామన్త్ర్య విదురానుగః॥ 32 ॥
పుత్రైరుదశ్రునయనైః స్నుషాభిశ్చార్థితా భృశమ్।
కున్తీ తపోవనరుచిం నాత్యజద్దేవరానుగా॥ 33 ॥
అథాగ్రే సహితః కున్త్యా ధృతరాష్ట్రః సహానుజః।
రాజర్షిజుష్టం విపినం వివేశ విశదాశయః॥ 34 ॥
తత్ర రాజర్షివర్యేణ శతయూపేన సంగతః।
జటావల్కలభృచ్చక్రే సానుజః సుచిరం తపః॥ 35 ॥
తం తీవ్రనియమక్షామం నారదాద్యా మహర్షయః।
కృతకృత్యతయా ప్రాప్తం ద్రష్టవ్యా ద్రష్టుమాయయుః॥ 36 ॥
సర్వాభిర్భరతస్త్రీభిః సహితాస్తే మహారథాః।
నిధాయ కాననోపాన్తే చతురఙ్గే మహద్బలమ్॥ 37 ॥
అపనీతసితచ్ఛత్రచామరాః పాదచారిణః।
తపోవనం ప్రవివిశుర్ధృతరాష్ట్రేణ సేవితమ్॥ 38 ॥

తే ప్రణమ్యామ్బికాసూనుం జననీం సంజయం తథా।
విషణ్ణాః ప్రయయుర్మార్చాం స్నాయుశేషాన్విలోక్య తాన్।। 39 ।।
ధృతరాష్ట్రోఽపి రాజానం సంజయేన నివేదితమ్।
పప్రచ్చ కుశలం కోశే పౌరే జనపదే తథా।। 40 ।।
తపోవృద్ధిం తతః పృష్ట్వా కురువృద్ధం యుధిష్ఠిరః।
విదురః క్వేతి పప్రచ్చ స చ పృష్టస్తమబ్రవీత్।। 41 ।।
వాయుభక్షోఽస్థిశేషాఙ్గః స్వేచ్చాచారీ నిరమ్బరః।
విదురోఽస్మిన్వనే పుత్ర దృశ్యతే న చ దృశ్యతే।। 42 ।।
ఇత్యుక్తే ధృతరాష్ట్రేణ సమభ్యాయాద్యదృచ్చయా।
విదురో ధూలిదిగ్ధాఙ్గో బిల్వమాత్రముఖః కృశః।। 43 ।।
ఆశ్రమే స జనం దృష్ట్వా పలాయనపరోఽభవత్।
తమన్వధావదేకాకీ సాశ్రునేత్రో యుధిష్ఠిరః।। 44 ।।
దృశ్యః క్వచిదదృశ్యశ్చ విదురస్తమనాదరాత్।
అపశ్యద్వీతరాగాణాం తృణే రాజ్ఞి చ తుల్యతా।। 45 ।।
స వృక్షమూలమాశ్రిత్య జ్ఞానదేహో జ్వలన్నివ।
ఉక్తో యుధిష్ఠిరోఽస్మీతి రాజ్ఞా సంభాషణార్థినా।। 46 ।।
నిర్నిమేషేక్షణో మౌనీ తం వీక్ష్య క్షపితాశయః।
నేత్రపాణేన్ద్రియైః క్షిప్రం తమేవ సహసావిశత్।। 47 ।।
దేహం నిర్మోకవత్త్యక్త్వా ప్రవిష్టే విదురే నృపః।
విహాయ రాజసం భావం బభూవ జ్ఞాననిర్భరః।। 48 ।।
దగ్ధుమభ్యుద్యతం క్షత్తురథ తత్ర కలేవరమ్।
యుధిష్ఠిరం వ్యోమచరా జ్ఞానసిద్ధా న్యవారయన్।। 49 ।।
తతః సమేత్య తత్సర్వం ధృతరాష్ట్రాయ భూపతిః।
నివేద్య తస్థౌ నిర్దుఃఖః సానుజో మాతురన్తికే।। 50 ।।

ఫలాహారః క్షమాశాయీ క్షపయిత్వాథ శర్వరీమ్।
ప్రాతర్దత్వా యథాకామం ద్విజేభ్యో రత్నకాఞ్చనమ్॥ 51 ॥
రాజర్షిభిః సహాసీనం ప్రణమ్య కురుపుంగవమ్।
దదర్శ తేజసాం రాశిం ప్రాప్తం సత్యవతీసుతమ్॥ 52 ॥
వ్యాసోఽపి ధర్మతనయం సంభావ్య రచితాఞ్జలిమ్।
యతిధర్మేణ తాం సిద్ధిం శ్లాఘ్యాం క్షత్తురపూజయత్॥ 53 ॥
అర్థితః క్షత్రవృద్ధేన గాన్ధార్యా పృథయా తయా।
పరలోకగతాన్సర్వాన్భూపాలాన్సహ కౌరవైః॥ 54 ॥
అదర్శయత్కురుస్త్రీణాం వ్యాసః స్వర్గనదీజలే।
సాధ్వ్యోఽపి తాననుయయుర్విమానైస్త్యక్తవిగ్రహాః॥ 55 ॥
అథ ధర్మాత్మజో రాజా తత్ర సప్తర్షిసేవితే।
మాసం స్థిత్వా పురం ప్రాయాత్కురువృద్ధేన చోదితః॥ 56 ॥
రథాశ్వకుఞ్జరానీకైః స గత్వా నిఃశ్వసన్ముహుః।
అకామ ఇవ కృచ్ఛ్రేణ రాజధానీం సమావిశత్॥ 57 ॥
అథ ధర్మేణ వసుధాం ధర్మరాజస్య శాసతః।
యాతి కాలే సురమునిర్నారదః సముపాయయౌ॥ 58 ॥
ధృతరాష్ట్రకథాం పృష్టః పూజితః స మహీభుజా।
ఉవాచ రాజన్యాతోఽసౌ రాజర్షిః పరమాం గతిమ్॥ 59 ॥
సంవత్సరం వాయుభక్షో వర్షం చ త్యక్తభోజనః।
కన్దుకాకారవదనో దుర్లక్ష్యః సోఽభవత్కృశః॥ 60 ॥
తతః స వహ్నీంస్తత్యాజ ముముక్షుర్నిష్క్రియో మునిః।
కాననే తేఽప్యవర్తన్త జరత్తరునిరన్తరే॥ 61 ॥
తత్ర ప్రియాసఖో రాజా కున్త్యా సహ మహామతిః।
వనం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా సమాధి విదధే పరమ్॥ 62 ॥

అవ్యాప్తౌ వ్యాపకాః స్వచ్చాః స్వయం గలితవృత్తయః।

స్పచబ్రహ్మాణ్డవివరాస్తే ధామ పరమం యయుః।। 63 ।।

ఏవం శమాఙ్కురస్తేషాం సర్వసంన్యాసపల్లవః।

స్వాన్తప్రకాశకుసుమః ఫలితో జ్ఞానపాదపః।। 64 ।।

తతో దావాగ్నినా తేన దగ్ధాస్తే బన్ధునా యథా।

సంజయస్తు వ్రతక్షామో యాతస్తుహినభూధరమ్।। 65 ।।

శ్రుత్వైతత్పాణ్డుతనయో వ్యాప్తః శోకకృషాణు(శాను)నా।

శుశోచ సానుజః కున్తీం ససుతం చ కురూద్వహమ్।। 66 ।।

తతః ప్రయాతే దేవర్షౌ రాజా కృత్వా జలక్రియామ్।

తానేవోద్దిశ్య విపులం దదౌ ద్రవిణమక్షయమ్।। 67 ।।

సోఽథ ధైర్యం సమాలమ్బ్య శోకముత్సార్య దేహజమ్।

సంసారాసారతాం ధ్యాయన్వివేకశరణోఽభవత్।। 68 ।।

భావాః స్వభావవిశరారవ ఏవ తేషు సక్తం మనో న విరహే సహతేఽనుతాపమ్।

తత్సర్వథా ప్రియవియోగవిషాహతానాం శాన్త్యై సుధా తనుభృతాం విపులో వివేకః।। 69 ।।

ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యామాశ్రమవాసికం పర్వ।

****

.

।।మౌసలపర్వ।।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్।। 1 ।।
మహీం మహీభృతాం ధుర్యే ధర్మరాజే ప్రశాసతి।
షడ్వింశేఽబ్దే మహాభాగా ద్వారకాం మునయో యయుః।। 2 ।।
తాన్దృష్ట్వా కౌశికముఖాన్ప్రహర్షన్మదవిప్లుతాః।
సామ్బం కృత్వా వధూవేశం పప్రచ్ఛుర్వృష్ణిపుంగవాః।। 3 ।।
అపి పుత్రః సుతా వాస్యా భవిష్యతి మునీశ్వరాః।
తచ్ఛ్రుత్వా తేఽవదన్నస్యాః కులమృత్యుర్భవిష్యతి।। 4 ।।
ముసలం బ్రహ్మదణ్డాఖ్యమిత్యుక్త్వాదర్శనం యయుః।
లౌహం సామ్బస్తతోఽసూత ముసలం వజ్రసంహతమ్।। 5 ।।

తదాహ్వకో భయాత్ప్రష్వా తూర్ణం తత్యాజ సాగరే।
సర్వజ్ఞో జ్ఞాతవృత్తాన్తో వృష్ణిక్షయముపస్థితమ్॥ 6 ॥
విజ్ఞాయ కైటభారాతిస్తీర్థయాత్రారసాద్యయౌ।
చణ్డాంశుమణ్డలోచ్చణ్డం తతశ్చక్రం సురద్విషః॥ 7 ॥
రథో ధ్వజశ్చ సౌవర్ణః సహసాన్తరధీయత।
అథ మార్జారవిచ్చాయే కబన్ధావృతమణ్డలే॥ 8 ॥
సూర్యే విఘట్టితాశేషదిక్తటే వాతి మారుతే।
ముణ్డో వికటజ్కవదనో యాదవానాం గృహే గృహే॥ 9 ॥
సందర్శ్య వదనం ప్రాయాద్వాచాన్విష్టోఽప్యదృశ్యత।
చీత్కారపురుషః శబ్దః శారికానాం గృహేష్వభూత్॥ 10 ॥
గృధ్రగోమాయునాదేన రాజమార్గోఽప్యపూర్యత।
విపరీతా ప్రసూతిశ్చ పశూనామభవత్తదా॥ 11 ॥
కోశేషు కనకాబన్ధే రత్నాని స్వయమస్ఫుటన్।
తేషు ఘోరనిమిత్తేషు జాతేష్వప్యవిశజ్కితాః॥ 12 ॥
బభూవుర్వృష్ణయో భాన్తి న హి నాశేషు బుద్ధయః।
ప్రభాసమథ సంప్రాప్తే కృష్ణే యాదవవృష్ణయః॥ 13 ॥
తమేవ దేశమభ్యేత్య చక్రిరే విపులోత్సవమ్।
ఉద్యానేషు విచిత్రేషు విజహ్రుస్తత్ర తే సుఖమ్॥ 14 ॥
గీతనృత్యరసాసక్తాః కలితాః కాలచక్షుషా।
ఆపానకేలిసంసక్తే తతో వృష్ణికులేఽభవత్॥ 15 ॥
వివాదే యుద్ధసంబద్ధః శైనేయకృతవర్మణోః।
హార్దిక్యం సాత్యాకిః ప్రాహ సుప్తహా సౌప్తికో భవాన్॥ 16 ॥
స తమూచే త్వయా ప్రాయగతో భూరిశ్రవా హతః।
ఏవం వివాదాత్సంగ్రామస్తేషామాసీత్సుదారుణః॥ 17 ॥

ప్రాక్తస్మాద్వజ్రముసలాత్త్వజాతైర్వ్యల్లరీచయైః।
తృణమప్యభవత్తత్ర బ్రహ్మదణ్డమదోత్కటమ్।। 18 ।।
క్షయాయ ముసలీభూతం సహసాన్ధకవృష్ణిషు।
యా భూదాపానభూస్తేషాం లలనానయనోత్సవః।। 19 ।।
సైవ మృత్యోరభూద్ఘోరసంహారాహారమణ్డపః।
సామ్బే గదే చారుదోష్ణి ప్రద్యుమ్నే కృతవర్మణి।। 20 ।।
అనిరుద్ధే చ శైనేయే నిహతే పశ్యతో హరేః।
వృత్తే వృష్ణిక్షయే ఘోరే స్త్రీశేషా యాదవే కులే।। 21 ।।
ద్వారకా ప్రరురోదేవ చ్ఛిన్నహారాశ్రునిర్ఝరైః।
తతః శౌరిర్హలధరం ద్రష్టుం దుఃఖాకులో వ్రజన్।। 22 ।।
దారుకం తత్కథయితుం ప్రాహిణోత్సవ్యసాచినే।
యోషితాం దస్తురక్షాయై బభ్రుమాదాయ కేశవః।। 23 ।।
గత్వా జనకమామన్త్ర్య రౌహిణేయముపాయయౌ।
అథాపశ్యన్ముఖాత్తస్య నిఃసృతం మధుసూదనః।। 24 ।।
సహస్రశీర్షం భుజగం శ్వేతం శ్వేతాచలోపమమ్।
వాసుకిప్రముఖైర్నాగైరథ ప్రత్యుద్యతైః సహ।। 25 ।।
దృష్ట్వార్ణవం ప్రవిష్టం తం వరుణేనార్చితం పునః।
గతిజ్ఞః సర్వభూతానాం న శుశోచ జనార్దనః।। 26 ।।
భవే హ్యభావసద్భావే భావానాం స్థిరతా కుతః।
అనన్తధామ్ని మిలితే బలభద్రే సకాననే।। 27 ।।
ప్రవిశ్య యోగీ సుష్వాప నిబద్ధప్రాణధారణః।
తం స్వజ్యోతిషి సంసక్తం లుబ్ధకో మృగశఙ్కయా।। 28 ।।
జఘాన నిశితాగ్రేణ శరేణ చరణోదరే।
కృష్ణశారధియా కృష్ణో లుబ్ధకేనేషుణా హతః।। 29 ।।

నారాయణాఖ్యమవిశత్పరం ధామ సనాతనమ్।
సురసిద్ధర్షిగన్ధర్వైః పూజ్యమానే సహ శ్రియా।। 30 ।।
విష్ణుం ప్రవిష్టే గోవిన్దే బభూవ క్షుభితం జగత్।
అత్రాన్తరే దారుకేన కథితే యాదవక్షయే।। 31 ।।
శోకం త్రాసం చ దైన్యం చ భేజిరే పాణ్డవాః పరమ్।
తతో యుధిష్ఠిరగిరా ద్వారకాం శ్వేతవాహనః।। 32 ।।
దారుకేనైవ సహితః ప్రయయౌ శోకమూర్చ్ఛితః।
స ప్రాప యాదవపురీమపద్మామివ పద్మినీమ్।। 33 ।।
వృష్ణిసింహైర్విరహితా గుహాం హైమవతీమివ।
కష్టైరరిష్టనిచయైః స్పృష్టాం దుఃఖాద్విలోక్య తామ్।। 34 ।।
ద్రష్టుం వివేశ శోకార్త్తం జనకం కంసవిద్విషః।
తారప్రలాపముఖరైర్వృతం వృష్ణివధూజనైః।। 35 ।।
షోడశస్త్రీసహస్రాణి కలత్రం కమలాపతేః।
సౌభద్రజనకో దృష్ట్వా ముమోహ భయవిహ్వలమ్।। 36 ।।
శయానం భువి పార్థోఽపి వసుదేవం ప్రలాపినమ్।
విలోక్య శోకవివశో వజ్రభిన్న ఇవాపతత్।। 37 ।।
క్వ రామః క్వ చ గోవిన్దః క్వ ప్రద్యుమ్నః క్వ సాత్యకిః।
అహో విధేర్దురన్తేయం శక్తిరిత్యర్జునోఽవదత్।। 38 ।।
మణికఙ్కణఝఙ్కారినృత్తగీతఘనధ్వనిః।
అవిశ్రాన్తమభూద్యత్ర శ్రవణానన్దనిర్ఝరైః।। 39 ।।
తత్రైవ వృష్ణినారీణాం శృణ్వన్నారోదనధ్వనిమ్।
నిశాం నినాయ బీభత్సుర్నిరపాయమయీం శ్రియమ్।। 40 ।।
తతః ప్రాతః ప్రియసుతో వసుదేవః ప్రియాం తనుమ్।
తత్యాజ దేవకీముఖ్యైరనుయాతో వధూజనైః।। 41 ।।

తతః సాత్త్వతముఖ్యానాం సర్వేషాం శోకవిహ్వలః।
పార్థః శరీరం సంస్కృత్య చకార సలిలక్రియామ్।। 42 ।।
వజ్రాభిధానం కృష్ణస్య పౌత్రం కున్తీసుతస్తతః।
ఆదాయ వృష్ణికాన్తాశ్చ ప్రతస్థే దారుకానుగః।। 43 ।।
అథ ద్వారవతీం స్ఫారతరఙ్గభుజమణ్డలైః।
శఙ్ఖాట్టహాసవికటో జహార మకరాకరః। 44 ।।
హతే వృష్ణిపురే క్షిప్రం రత్నలోభాదివాబ్ధినా।
పురుషానుగతం సర్వమిత్యూచే దుఃఖితో జనః।। 45 ।।
కలత్రం వృష్ణిసింహానామాదాయ శ్వేతవాహనః।
ఇన్ద్రప్రస్థం వ్రజన్ప్రాప దుర్గమాం వికటాటవీమ్।। 46 ।।
దస్యవస్తత్ర గోపాలా బలినః పశుజీవినః।
అదృష్టపూర్వాః స్వర్యోషితుస్సుభగాః సాత్త్వతాఙ్గనాః।। 47 ।।
తడిత్తరలరత్నాంశుపుఞ్జరితామ్బరాః।
విలోక్య లోభవశగా హర్తుమభ్యుద్యయుర్బలాత్।। 48 ।।
గోపానాపతితాన్దృష్ట్వా తానుగ్రలగుడాయుధాన్।
గాణ్డీవధన్వా గాణ్డీపమధిజ్యమకరోత్క్రుధా।। 49 ।।
కాలశక్తిహతస్యాపి తస్యాపి క్షపితద్విషః।
న శక్తిరభవత్కాచిత్క్షీణేషోర్జ్యావికర్షణే।। 50 ।।
చాపయష్టిరనాయత్తా తస్యాభూదతిదుఃఖగా।
వృద్ధస్యేవ దరిద్రస్య తరుణీ రూపిణీ వధూః।। 51 ।।
తస్య కోపాగ్నితప్తస్య వృథా భ్రూభఙ్గకారిణః।
భృత్యా ఇవావినీతస్య బభూవురవశాః శరాః।। 52 ।।
తే దివ్యాస్త్రగణాః క్వాపి జగ్మురుత్సృజ్య తం మృధే।
గుణసఙ్ఘామనాదృత్య ధూర్తా మిత్రమివాధనమ్।। 53 ।।

స నిఃశ్వాస విపులైర్మార్గణైః పరివర్జితః।
క్షీణకోశ ఇవ త్యాగీ వైలక్ష్యవినతాననః।। 54 ।।
తతో నిష్ప్రతిభే తత్ర పార్థే సర్వాయుధక్షయాత్।
వృష్ణిపౌరాఙ్గనా జహ్రుర్నిర్వివేకా వనేచరాః।। 55 ।।
న తు ప్రధాననారీషు తేషామాసీత్ప్రగల్భతా।
అనర్ఘస్య మహార్ఘేషు నీచస్యోజస్వితా కథమ్।। 56 ।।
తైః ప్రసహ్య హృతే స్త్రైణే భగ్నమానో ధనంజయః।
ప్రశస్తే నిజదోర్దణ్డే సాసూయాః పాతయన్దృశః।। 57 ।।
అహో బలవతీ దేవీ సంసారేఽస్మిన్ననిత్యతా।
అహో నిఃసారపర్యన్తా భావానాం ప్రభవిష్ణుతా।। 58 ।।
అహో సర్వకషః కాలశ్చిత్రపాకమహో జగత్।
విజితే విజయో గోపైర్దుఃఖాదిత్యవదజ్జనః।। 59 ।।
ధిగనిత్యవిలాసస్య విభ్రమభ్రాన్తికారిణః।
ధాతురద్భుతనిర్మాణవినోదవిశరారుతామ్।। 60 ।।
ఆఖణ్డలప్రభృతయః ఖాణ్డవే యేన ఖణ్డితాః।
కైరాతే త్రిపురారాతిః సమరే యేన తోషితః।। 61 ।।
జిత్వా తమపి గోపాలా వరాకాః సుహృదం హరేః।
జహ్రుర్విష్ణుకలత్రాణి ధిక్కాలస్య దురన్తతామ్।। 62 ।।
రేవతీం రుక్మిణీం సత్యభామాం జామ్బవతీం తథా।
వజ్రం పౌత్రం చ కంసారేరన్యాశ్చ యదుయోషితః।। 63 ।।
ఆదాయ ఫల్గుణః శోచన్నిన్ద్రప్రస్థం సమావిశత్।
సబాష్పం పౌరసంఘాతైరభితః పరివారితః।। 64 ।।
రాజ్యే నిధాయ తత్రైవ వజ్రం యాతే ధనంజయే।
సత్యభామానుగా దేవ్యః పావకం వివిశుః శుచా।। 65 ।।

ప్రజన్వృష్ణివియోగార్తః కిరీటి హస్తినాపురమ్।
పరావరజ్ఞం భావానాం వనే వ్యాసం వ్యలోకయత్।। 66 ।।
దుఃఖాన్న్యవేదయత్తస్మై ఘోరం వృష్ణికులక్షయమ్।
ఆత్మనశ్చాత్తచాపస్య గోపైః పథి పరాభవమ్।। 67 ।।
తమబ్రవీజ్జ్ఞాననిధిర్మునిరాశ్వాస్య మూర్చ్ఛితమ్।
పుత్ర కాలవిలాసానాం సర్వమేతద్విజృమ్భితమ్।। 68 ।।
మతిర్విభూతయో భోగాః ప్రభావాః శక్తయో గుణాః।
సర్వథా కాలకలయా నీయతే స్మృతిశేషతామ్।। 69 ।।
ధ్రువం సర్వపరిత్యాగే న కుర్యుర్మునయో మతిమ్।
అవసానైకవిరసా యది న స్యాద్భవస్థితిః।। 70 ।।
ఇత్యుక్తో మునినా పార్థః ప్రయయౌ హస్తినాపురమ్।
ప్రభావం వృష్ణిసింహస్య కలయన్భృశవిహ్వలః।। 71 ।।
ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం మౌసలం పర్వ।

****

.

।।మహాప్రస్థానికపర్వ।।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్।। 1 ।।
అథ వృష్ణిక్షయం శ్రుత్వా ధర్మసూనుర్ధనంజయాత్।
నమః కాలాయ బలినే నిఃశ్వసన్నిత్యభాషత।। 2 ।।
సర్వత్యాగకృతో యోగో వివేశ భ్రాతృభిః సహ।
రాజ్యం దౌర్యోధనం దత్త్వా గుణాహార్య యుయుత్సవే।। 3 ।।
నిజే పరిక్షితం రాజ్యే స్థాపయిత్వాభిమన్యుజమ్।
తత్పాలనే సమాదిశ్య సుభద్రం సత్యశాసనః।। 4 ।।
ప్రకృతిభ్యో వినిక్షిప్య తం ద్విజేభ్యశ్చ ధర్మవిత్।
శ్రాద్ధం విధాయ బన్ధుభ్యః పుణ్యామిష్టిం చ నైష్ఠికీమ్।। 5 ।।
అగ్నినుత్సృజ్య సలిలే పౌరానాశ్వాస్య దుఃఖితాన్।
దేవీమామన్త్ర్య వసుధాం సానుజో ద్రౌపదీసఖః।

ప్రతస్థే సర్వసంన్యాసీ యోగయుక్తో యుధిష్ఠిరః।। 6 ।।
తతః సమేత్య భగవాన్స్వయమేవ హుతాశనః।
పార్థాజ్జగ్రాహ గాణ్డీవం తౌ చాక్షయ్యౌ మహేషుధీ।। 7 ।।
శ్వా తాననుయయావేకో వార్యమాణోఽపి యత్నతః।
అథ తే శనకైః ప్రాపుర్దిశం దక్షిణపశ్చిమామ్।। 8 ।।
దృష్ట్వా తత్ర సముద్రేణ భృతాం ద్వారవతీం జలైః।
ఆశాముదీచీం ప్రయయుర్భువః కృత్వా ప్రదక్షిణమ్।। 9 ।।
హిమాచలమతిక్రమ్య ప్రాప్తాస్తే వాలుకార్ణవమ్।
దదృశుర్మేరుముత్తుఙ్గశృఙ్గాలిఙ్గితనన్దనమ్।। 10 ।।
నిరగారే నిరాలమ్బే తస్మిన్నధ్వని దుస్తరే।
శిరీషపేలవతనుః పపాత ద్రుపదాత్మజా।। 11 ।।
తాం యాతజీవితాం దృష్ట్వా భీమః ప్రాహ యుధిష్ఠిరమ్।
రాజన్పాఞ్చాలరాజస్య సుతేయం పతితా భువి।। 12 ।।
చిన్తయన్నపి పశ్యామి నాస్యాః కిమపి కిల్బిషమ్।
కస్మాదేషా తపోయేగం త్యక్త్వా పఞ్చత్వమాగతా।। 13 ।।
ధర్మసూనుర్నిశమ్యైతదనావృత్తముఖోఽవదత్।
బభువ పక్షపాతోఽస్యాః సర్వదాభ్యధికోఽర్జునే।। 14 ।।
ఇత్యుక్తే భూమిపాలేన సహదేవోఽపతద్భువి।
తస్మిన్నిపతితే పృష్టో భీమేనోచే నృపః పునః।। 15 ।।
ఏష ప్రజ్ఞాభిమానేన జడం జగదమన్యత।
ఇతి ధర్మసుతేనోక్తే పపాత నకులః క్షితౌ।। 16 ।।
రాజా పృష్టోఽథ భీమేన వ్రజన్నేవాబ్రవీత్పునః।
రూపమానీ స్మరేణాపి స్పర్ధామేష న చ క్షమీ।। 17 ।।
ఇత్యుక్తే వ్రజతా రాజ్ఞా నిపపాత ధనంజయః।

పునశ్చ పృష్టో భీమేన జగాద జగతీపతిః।। 18 ।।

శూరమానీ చచారైష శిథిలం సమరాఙ్గనే।

ఇతి బ్రువాణో భూపాలో జగామైవావిలుప్తధీః।। 19 ।।

భీమస్తతో నిపతితః పతితోఽస్మీత్యువాచ తమ్।

సోఽబ్రవీద్బలదర్పోఽభూద్భీమ బహ్వాశనస్య తే।। 20 ।।

తతోఽభూదేక ఏవాథ వ్రజన్ననుగతః శునా।

దదర్శ సాక్షాదాయాతం రథేనేన్ద్రం యుధిష్ఠిరః।। 21 ।।

రాజన్మత్పురమేహీతి శక్రేణోక్తో జగాద సః।

శునా విరహితః స్వర్గం సశరీరో న కామయే।। 22 ।।

తమబ్రవీత్సురపతిః శునాం స్వర్గే కుతో గతిః।

ధిష్ణ్యమారోహతు శ్వేతి త్వదన్యః కోఽనుభాషతే।। 23 ।।

తతస్తమూచే నృపతిర్భక్తత్యాగం కథం సహే।

భక్తవిద్వేషిణః స్వర్గే నృశంసస్య కుతో గతిః।। 24 ।।

యద్యస్తి సుకుతం కించిన్మమ తేన సురేశ్వర।

యాతు స్వర్గం సదేహః స్వా నైనం త్యక్తుం సముత్సహే।। 25 ।।

స్త్రీవధేనైవ సదృశం బ్రహ్మస్వహరణేన చ।

సర్వపాపాత్మకం సన్తో భక్తత్యాగం ప్రచక్షతే।। 26 ।।

ఇత్యుక్తే ధర్మరాజేన ధర్మస్త్యక్త్వా శ్వవిగ్రహమ్।

తమూచే పుత్ర తుష్టోఽస్మి సద్వృత్తేన తవామునా।। 27 ।।

దృష్టోఽసి పాథసో హేతోః పురా ద్వైతవనే మయా।

స్వస్తి తే వ్రజ భూపాల సశరీరః సురాలయమ్।। 28 ।।

ఇతి పిత్రా సమాదిష్టో విమానం విపులప్రభమ్।

ఆరుహ్య పుణ్యసోపానం వివేశ సురమన్దిరమ్।। 29 ।।

పూజ్యమానః సురైః సార్ధం మునిభిర్నారదాదిభిః।

రాజర్షితారకామధ్యే స రరాజాంశుమానివ।। 30 ।।

తతః స శక్రమవద్భ్రాతరో యత్ర మే స్థితాః।

శ్యామా చ యత్ర దయితా తత్ర వాసో మమేప్సితః।। 31 ।।

తమబ్రవీత్సహస్రాక్షో భావం మా మానుషం గమః।

రాజర్షిభిరనాసాద్యాం ప్రాప్తోఽసి గతిముత్తమామ్।। 32 ।।

ఇత్యుక్తోఽప్యసకృద్యత్నాద్వజ్రిణా ధర్మనన్దనః।

భ్రాతౄనవాప్తుమిచ్ఛామీత్యభాషత పునః పునః।। 33 ।।

ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం మహాప్రస్థానికం పర్వ।

****

.

||స్వర్గపర్వ||

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్|| 1 ||
తతః స్వర్గశ్రియా జుష్టం భ్రాజిష్ణుముకుటాఙ్గదమ్।
దదర్శ శక్రసంకాశం కురురాజం యుధిష్ఠిరః|| 2 ||
తం వీక్ష్య సానుజం తత్ర జాతమన్యుః శతక్రతుమ్।
ఉవాచ స్వస్తి దేవేభ్యః స్వర్గాయాస్త్వయమఞ్జలిః|| 3 ||
యత్ర దుర్యోధనః పాపః పృథివీక్షయకారణమ్।
సుమేరుకూటవికటే విభాతి పరమాసనే|| 4 ||
న తత్ర మమ వాసోఽస్తి వ్రజామ్యేష నమోఽస్తు తే।
యత్ర మే భ్రాతరః శూరాస్తత్ర వాసో మమాధునా|| 5 ||
ఇతి రాజ్ఞో బ్రువాణస్య దేవదూతం సురాస్తతః।
భ్రాతౄన్ప్రతి ప్రయాహీతి ప్రాహుర్వాయుమనోజవమ్|| 6 ||
స దేవదూతాదిష్టేన వ్రజన్సపది వర్త్మనా।
దదర్శ పురుషాన్ఘోరాన్నరకాన్తరవర్తినః|| 7 ||
కేశశోణితమాంసాసృగ్వసాసంఘాతపిచ్ఛిలే।
ప్రక్లిన్నానేకకుణపవ్యాకీర్ణకృమిసంకులే|| 8 ||
కాకకఙ్కబకోలూకవదనైరభితో వృతే।
శవదుర్గన్ధనీరన్ధ్రసంఘట్టశతసంకులే|| 9 ||

కరపత్త్రశిలాపాకసంతప్తసికతాతతే।
లోహితైలవసాకుమ్భకూటశల్మలిదారుణే।। 10 ।।
క్షురకణ్టకకీలోగ్రజ్వాలాస్తమ్భవిభీషణే।
తప్తవైతరణీవిస్రపూయపూరితసైకతే।। 11 ।।
అసిపత్రవనోత్కృత్తనరనారీకృతస్వనే।
ఘోరాన్ధకారగహనే తత్ర శుశ్రావ ధర్మజః।। 12 ।।
పాపినాం క్వాథ్యమానానామాక్రన్దం ధృతిదారుణమ్।
క్షణమేకమితో రాజన్మా నివర్తస్వ శీతలైః।। 13 ।।
త్వత్పుణ్యవాతైః స్పృష్టానామస్మాకం బాధతే తమః।
వయం భీమప్రభృతయః పాణ్డవా భ్రాతరస్తవ।। 14 ।।
కృష్ణా చేయం వరారోహా మహిషీ వల్లభా సతీ।
శ్రుత్వైతత్కరుణం రాజా వజ్రేణేవ విదారితః।। 15 ।।
తత్రైవ తస్థౌ నిర్ద్వన్ద్వో నిన్దన్దుర్లలితం విధేః।
సోఽవదద్భుత దేవానామవిచారహతైవ ధీః।। 16 ।।
యైరేత ధర్మనిరతాః క్లేశేఽస్మిన్సముపేక్షితాః।
అయం మోహః ప్రసాదో వా వివేకో నాయమీదృశః।। 17 ।।
విబుధానాం న జానన్తి యే ధర్మస్య వ్యతిక్రమమ్।
భ్రమః స్వప్నోఽథ మాయేయం కిమేతదితి చిన్తయన్।। 18 ।।
దేవదూత న జానామి కస్యేదం దుర్విచేష్టతే।
ఇహైవాహం స్థితో గచ్ఛ న మే స్వర్గేణ కారణమ్।। 19 ।।
పూజ్యన్తే యత్ర దుర్వృత్తా విశస్యన్తే ను సాధవః।
ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన దేవదూతః సురాధిపమ్।। 20 ।।
గత్వా వ్యజిజ్ఞపత్సర్వం స చ తూష్ణీం సమాయయౌ।
ప్రాప్తే సురాధిపే తత్ర సహ ధర్మాదిభిః సురైః।। 21 ।।

నాదృశ్యతాశుభం కించిద్వవౌ పుణ్యశ్చ మారుతః।
తతోఽబ్రవీత్సురపతిర్విష్ణుం ధర్మనన్దనమ్।। 22 ।।
అసత్యమేతన్మాయేయం మయైవేహ ప్రదర్శితా।
ఏతదాలోకనం రాజ్ఞామవశ్యం మిశ్రకర్మణామ్।। 23 ।।
అసత్యలేశసంస్పర్శాదేతద్ద్రోణవధాత్తవ।
ఏహి పశ్య నిజాన్భ్రాతౄన్దివ్యం స్వపదమాశ్రితాన్।। 24 ।।
స్వర్గశ్రియం చ పాఞ్చాలీం పుత్రాంశ్చామరతాం గతాన్।
ఇత్యుక్తే దేవరాజేన వీతశోకో యుధిష్ఠిరః।। 25 ।।
స్నాత్వా ధర్మగిరా స్వర్గగఙ్గామ్భసి నభఃప్రభే।
ఉత్సృజ్య మానుషం భావం పుణ్యాం సురసభాం యయౌ।। 26 ।।
అప్సరోనృత్తలలితాన్గాయద్గన్ధర్వకింనరాన్।
తత్ర స్వపదమారూఢానపశ్యదనుజాన్నిజాన్।। 27 ।।
మణ్డలే చ రవేః కర్ణం స్వయమిన్ద్రేణ దర్శితమ్।
అభిమన్యుం చ రుచిరాకారనిర్జితమన్మథమ్।। 28 ।।
వర్చోభిధానం సోమస్య తం సుతం సోమమణ్డలే।
గన్ధర్వరాజం సాక్షాచ్చ ధృతరాష్ట్రం జనేశ్వరమ్।। 29 ।।
వసుం శాన్తనవం భీష్మం గురుం ద్రోణం బృహస్పతిమ్।
నారాయణం చ విశ్వేశం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్।। 30 ।।
యదంశా భువి యే జాతాస్తాంశ్చ దృష్ట్వా తదాశ్రయాన్।
ఆససాద సదానన్దం వన్ద్యం నన్దనవాసినామ్।
ధర్మసూనుర్నిధిర్ధామ్నాం హరిశ్చన్ద్రోచితం పదమ్।। 31 ।।
అథ నహుషదిలీపధున్ధుమారసగరభగీరథరామకార్తవీర్యైః।
నృపతిభిరభితోఽభివన్ద్యమానః సితచరితః స రరాజ రాజచన్ద్రః।। 32 ।।
శ్రుత్వేతి భారతకథాం వైశమ్పాయనకీర్తితామ్।

సంపన్నసర్పసత్రోఽభూన్నిర్వృత్తో జనమేజయః।। 33 ।।

ఏతత్సూతేన కథితం నైమిషారణ్యవాసినః।

నిశమ్య శౌనకముఖాస్తస్థురానన్దనిర్భరాః।। 34 ।।

ఇతి శ్రీక్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం స్వర్గపర్వ।

****

.

।।హరివంశః।।

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్॥ 1 ॥
మునిః పునాతు వో వ్యాసః సదా సంనిహితా సుఖే।
త్రిమార్గగా మధుమతీ యస్య శుద్ధా సరస్వతీ॥ 2 ॥
శౌనకేన పునః పృష్టో నైమిషే లౌమహర్షణిః।
అభ్యధాదద్భుతం భూమౌ సంభవం కైటభద్విషః॥ 3 ॥
ఆకర్ణ్య భారతకథాం ప్రహృష్టో జనమేజయః।
అపృచ్ఛద్వైష్ణవం వంశం వైశమ్పాయనమాదరాత్॥ 4 ॥
స పృష్టః పృషువంశేన పార్థివేన కథాం హరేః।
జగాద జగతాం హేతుం ప్రణమ్య ప్రయతః ప్రభుమ్॥ 5 ॥
అప ఏవాసృజత్పూర్వం భగవాన్విష్ణురవ్యయః।
తాసు వీర్యం నరాఖ్యాసు యేన నారాయణః స్మృతః॥ 6 ॥
తదణ్డమభవద్ధైమం యస్మిఞ్జాతః ప్రజాపతిః।
అసృజన్మనుముఖ్యాంశ్చ కర్దమాద్యాన్ప్రజాపతీన్॥ 7 ॥
దక్షం చ సర్వభూతాని యస్య దౌహిత్రసంతతిః।
పృథక్పృథక్చ రాజ్యాని సోమాదినామకల్పయత్॥ 8 ॥
కదాచిదత్రివంశస్య సుతోఽఙ్గస్య ప్రజాపతేః।
మృత్యుపుత్ర్యాం సునీథాయాం జాతః స్థితివిలోపకృత్॥ 9 ॥
స్వర్వో నామాభవద్రాజా కిల్బిషాత్కలుషాశయః।
ప్రజానాం విధివైముఖ్యాన్మూర్తిమానివ విప్లవః॥ 10 ॥
అనునీతోఽపి బహుశః స యదా నాభవద్వశీ।
తదా నిగృహ్యాతిబలం మునయస్తమపాతయన్॥ 11 ॥

మమన్థురస్య తే సవ్యమూరుం క్రోధానలాకులాః।
తతః సముదభూత్స్వర్వో నరః కృష్ణో భయాకులః।। 12 ।।
నిషీదేత్యత్రిణోక్తోఽసౌ నిషాదజనకోఽభవత్।
తతో మమన్థుర్మునయః పాణిం వేనస్య దక్షిణమ్।। 13 ।।
తామ్రాఙ్గులిదలాత్పాణికమలాదుదభూత్తతః।
పితామహ ఇవ శ్రీమాన్పృథుః పృథులలోచనః।। 14 ।।
ధనురాజగవం తస్య విబభౌ హేమవర్షిణః।
నిజజ్వాలావలీ ధామ దీప్తస్యేవ విభావసోః।। 15 ।।
తత్ప్రసాదాద్దివం యాతే వేనే వైన్యోఽథ భూభుజామ్।
ఆద్యో రత్నాకరైరేత్య రత్నైరభ్యర్చితః స్వయమ్।। 16 ।।
జలే శైలే చ తస్యాభూదభగ్నప్రణయా గతిః।
తం తుష్టువుర్నవోత్పన్నాః సూతమాగధబన్దినః।। 17 ।।
ప్రజానాం వృత్తయే భూమిస్తేనాదిష్టా తరస్వినా।
భీతా దుద్రావ గౌర్భూత్వా ధన్వీ తామాద్రవత్స చ।। 18 ।।
సా లోకాన్బ్రహ్మలోకాన్తానశేషాన్విద్రుతా జవాత్।
తమేవాత్తాయుధం పశ్చాదపశ్యద్జ్వలితాననా।। 19 ।।
పరిత్రాణమపశ్యన్తీ సా తమూచే కృతాఞ్జలిః।
కోపం జహి మహీపాల యోషితం పరిరక్ష మామ్।। 20 ।।
వినా ధరిత్రీం తిష్ఠన్తి ప్రజానాథ కథం ప్రజాః।
ఇతి క్షితివచః శ్రుత్వా వీతకోపోఽబ్రవీన్నృపః।। 21 ।।
ప్రజావృత్తినిమిత్తోఽయం సమారమ్భో మమ త్వయి।
బహూనాం ప్రాణరక్షార్థమేకహింసా ప్రశస్యతే।। 22 ।।
విస్తార్య స్వయమాత్మానం ధారయిష్యామ్యహం ప్రజాః।
న చేద్వితర లోకానాం వృత్తిం పుత్రీ చ మే భవ।। 23 ।।

ఇతి క్షితిభుజాదిష్టా జగాద జగతీ నతా।
అహం వృత్తి విధాస్యామి ప్రజానాం త్వత్సుతా సతీ।। 24 ।।
దేశాన్సమీకురు విభో శిలాకూటవిశఙ్కటాన్।
సర్వస్యాపి భవత్యేతద్యథా క్షీరం స్రుతంత మాయ।। 25 ।।
నిశమ్యైతత్పృథుయశాః పృథుః పృథుశిలోచ్చయాన్।
పృథక్చక్రే ధనుష్కోట్యా సుస్పష్టా యేన భూరభూత్।। 26 ।।
తతః సస్యాని పృథివీం స్వనామాఙ్కాం దుదోహ సః।
మనుం స్వాయంభువం వత్సం కృత్వా కరపుటోదరే।। 27 ।।
శ్రూయతే మునిభిర్దుగ్ధా తపో బ్రహ్మ చ భూః పురా।
వత్సః సోమో గురుర్దోగ్ధా పాత్రమాసీచ్చ కాఞ్చనమ్।। 28 ।।
రూప్యపాత్రే చ పితృభిర్దుగ్ధేయం వసుధా సుధామ్।
యమం వత్సం సమాదాయ తథా దోగ్ధారమన్తకమ్।। 29 ।।
అలాబుపాత్రే నాగైశ్చ విషం దుగ్ధా బలప్రదమ్।
ధృతరాష్రం చ దోగ్ధారం కృత్వా వత్సం చ తక్షకమ్।। 30 ।।
అసురైరాయసే పాత్రే మాయాం దుగ్ధా వసుంధరా।
వత్సస్తదాభూత్ప్రహ్లాదో దోగ్ధా చ దనుజో మధుః।। 31 ।।
యక్షైరపి పురా దుగ్ధా వత్సం కృత్వా ధనేశ్వరమ్।
అన్తర్ధానకరం క్షీరమామపాత్రే భయంకరమ్।। 32 ।।
రుధిరం రాక్షసైర్దుగ్ధా వత్సకేన సుమాలినా।
పద్మపాత్రే శుభాన్గన్ధాన్దుగ్ధా గన్ధర్వకింనరైః।। 33 ।।
పర్వతైర్మేరుమాదాయ దోగ్ధారం శైలభాజనే।
రత్నౌషధిగణాన్దుగ్ధా వత్సం కృత్వా హిమాలయమ్।। 34 ।।
వృక్షైః పాలాశపాత్రే చ దుగ్ధా పుష్పం ఫలం తతః।
దోగ్ధృత్వమగమత్సాలస్తదా ప్లక్షశ్చ వత్సతామ్।। 35 ।।

సర్వదా సర్వదా భూమిరిత్యేవం శాసనాత్పృథోః।
ఆదిరాజస్య జయినః కర్మ యస్యైతదద్భుతమ్॥ 36 ॥

పృథివీదోహః॥ 1 ॥

శ్రుత్వేతి వైన్యచరితం విస్మితో జనమేజయః।
మునిం మన్వన్తరకథామపృచ్ఛత్సోఽప్యభాషత॥ 37 ॥
స్వాయంభువో మనుః పూర్వమభూత్సప్తర్షయస్తదా।
మరీచ్యత్రిపులస్త్యాద్యా................॥ 38 ॥
.........................।
............దేవాశ్చ తుషితాభిధాః॥ 39 ॥
ఔత్తమాఖ్యస్తృతీయోఽభూన్మనుః సప్తర్షయస్తదా।
వసిష్ఠపుత్రాస్తస్యాసన్నృభవశ్చ దివౌకసః॥ 40 ॥
తామసోఽభూన్మనుస్తుర్యో యస్య సప్తర్షయోఽన్తరే।
బభూవుః పృథుగార్గ్యాద్యాః సభ్యాశ్చ త్రిదివౌకసః॥ 41 ॥
రైవతః పఞ్చమోఽప్యాసీన్మనుః సప్తర్షయస్తదా।
వేదబాహుముఖాశ్చాసన్నభూతరజసః సురాః॥ 42 ॥
చాక్షుషోఽథ మనుః షష్ఠో భృగుముఖ్యా యదన్తరే।
అభవన్సప్త మునయో లేఖసంజ్ఞాస్తథామరాః॥ 43 ॥
ఏతేషు బహుపుత్రేషు షట్సు యాతేషు సాంప్రతమ్।
వర్తతే సప్తమః శ్రీమానద్య వైవస్వతో మనుః॥ 44 ॥
కశ్యపోఽత్రిర్వసిష్ఠశ్చ భారద్వాజోఽథ గౌతమః।
కౌశికో జమదగ్నిశ్చ సప్తైతేఽద్య మహర్షయః॥ 45 ॥
సాశ్విరుద్రాశ్చ మరుతో వస్వాదిత్యాశ్చ దేవతాః।
ఇక్ష్వాకుప్రముఖాశ్చాస్య మనోః పుత్రా మహీభుజః॥ 46 ॥
సావర్ణోఽథ మనుర్భావీ తస్య సప్తర్షయోఽన్తరే।

రామవ్యాసకృపాత్రేయద్రౌణిగాలవకాశ్యపాః।। 47 ।।
చత్వారో మేరుసావర్ణా భావినో మనవః పరే।
తేషాం నవ నవాశ్చాన్యే తే తే సప్తర్షయః క్రమాత్।। 48 ।।
రోచ్యో నామ మనుః షష్ఠో భౌత్యాఖ్యః సప్తమో మనుః।
చతుర్దశైతే మనవో యేభ్యో మన్వన్తరాః క్రమాత్।। 49 ।।
చతుర్యుగానాం పూర్ణానాం సాగ్రాణామేకసప్తతిః।
మన్వన్తరాణాం ప్రత్యేకమేష సంఖ్యాకృతోఽవధిః।। 50 ।।
చతుర్దశసు యాతేషు తేషు మన్వన్తరేష్వథ।
కల్పక్షయే జగద్విష్ణోరన్తః సర్వం ప్రలీయతే।। 51 ।।
పునశ్చ భవతీత్యేవం చక్రవత్పరివర్తతే।
కల్పసంక్షయలక్షాణామనాదినిధనా గతిః।। 52 ।।
సాంప్రతస్య మనోస్తావదస్మిన్వైవస్వతేఽన్తరే।
హరివంశప్రసఙ్గేన శ్రూయతామథ సంభవః।। 53 ।।

మన్వన్తరవర్ణనమ్।। 2 ।।

ఆదిత్యః కశ్యపాజ్జాతో వివస్వాన్మహసాం నిధిః।
ఉగ్రరూపోఽభవద్ఘోరదీప్తిసంతానసంచయః।। 54 ।।
దిష్టయా నాయం మృతోఽణ్డస్థః ప్రవృద్ధేన స్వతేజసా।
స్నేహాదిత్యుదితః పిత్రా మార్తణ్డ ఇతి విశ్రుతః।। 55 ।।
సంజ్ఞా నామాభవత్తస్య లావణ్యనలినీ ప్రియా।
బహుకౌతుకనిర్మాతుః పుత్రీ త్వష్టుః ప్రజాపతేః।। 56 ।।
తస్యామజీజనత్పుత్రం శ్రాద్ధదేవం మనుం రవిః।
యమం కన్యాం చ యమునాం యమలత్వాత్కృతాభిధౌ।। 57 ।।
తీక్ష్ణాంశోరథ తద్రూపం వికృతం ఘోరతేజసః।
న సేహే ధృతిధైర్యాపి సంజ్ఞా కాన్తికుముద్వతీ।। 58 ।।

తుల్యరూపాం నిజచ్ఛాయాం మాయాయోగవినిర్మితామ్।
సా ధృత్వా స్వపతేర్గూఢం జగామ జనకాన్తికమ్।। 59 ।।
పత్యుః సమీపం గచ్ఛేతి నిరస్తా తేన మానినా।
లజ్జితా వడవా భూత్వా ప్రయయావుత్తరాన్కురూన్।। 60 ।।
తతః సంజ్ఞాసవర్ణాయాం సావర్ణాఖ్యః పరో మనుః।
రవేరజ్ఞాతవృత్తస్య చ్ఛాయాయామభవత్సుతః।। 61 ।।
శనైశ్చరో ద్వితీయశ్చ స్నేహమభ్యధికం తయోః।
ఛాయా చకార వాత్సల్యాన్న తథాపరపుత్రయోః।। 62 ।।
క్షమీ జ్యేష్ఠో మనుః సేహే తద్యమస్తు న చక్షమే।
బాల్యాత్తేనాహతా దైవాద్బాలేన జననీ పురా।। 63 ।।
సా తం శశాప కుపితా చరణాస్తే పతన్త్వితి।
తచ్ఛ్రుత్వా శఙ్కితో భాస్వాన్కోపాత్తాం శప్తుముద్యతః।। 64 ।।
గత్వా త్వష్టుర్గృహం తూర్ణం సంజ్ఞావృత్తాన్తమభ్యధాత్।
తేజస్త్వైతదత్యుగ్రం సంజ్ఞా న సహతే సతీ।। 65 ।।
ప్రచ్ఛన్నం తత్ర వడవా వనే చరతి శాద్వలమ్।
ఇతి త్వష్టుర్గిరా జ్ఞాత్వా తేనైవారోపితో భ్రమమ్।। 66 ।।
అశాతయన్నిజం తేజో దయితాదర్శనోత్సుకః।
తేజసా తేన విదధే త్వష్టా చక్రం సుదర్శనమ్।। 67 ।।
దైత్యాన్ధకారసంహారసహాయం కైటభద్విషః।
తతః కమలినీకాన్తః కాన్తరూపో దివాకరః।। 68 ।।
గత్వా దదర్శ విపినే వడవారూపిణీం ప్రియామ్।
తత్ర తేన వివేష్టన్తీ హ్యాక్రాన్తా హయరూపిణా।। 69 ।।
పరావృత్తముఖైవాసీత్పరసంస్పర్శశఙ్కయా।
తతో వివస్వతో వీర్యం నాసికాభ్యాత్కృతేన సా।। 70 ।।

తత్ససర్జ యతో జాతౌ నాసత్యావశ్వినౌ యమౌ।
అథ సంజ్ఞా పరిజ్ఞాయ సౌమ్యం దేవం దివాకరమ్।। 71 ।।
నిజరూపవతీ ప్రాయాద్గృహం తదనుయాయినీ।
మనుః ప్రజాపతిససీత్పితౄణామధిపో యమః।। 72 ।।
త్రిదశానాం చ భిషజావశ్వినౌ యమునా సరిత్।
భావీ ప్రజాపతిశ్చాన్యః సవర్ణాతనయో మనుః।। 73 ।।
గ్రహాణాం సప్తమశ్చాసీన్మన్దచారీ శనైశ్వరః।
ఇక్ష్వాకుశిబిశర్యాతినాభాగాద్యాః సుతా మనోః।। 74 ।।
తేషు జాతేషు పుత్రార్థీ మిత్రావరుణయోర్మనుః।
ఇష్టిం చకార తత్రాస్య సుతాభూల్లలితద్యుతిః।। 75 ।।
ఇడా నామ స్ఫురద్రత్నభూషణోద్ద్యోతితామ్బరా।
ప్రణమ్య పద్మవదనా మనుం తచ్చాసనానుగా।। 76 ।।
మిత్రావరుణయోర్వాసం తదంశాస్మీతి సా యయౌ।
సదాచారోచితా తాభ్యాం సా పుత్రీత్యభినన్దితా।। 77 ।।
తద్వరం ప్రాప పుత్రస్త్వం భవిష్యసి మనోరితి।
తతః ప్రతినివృత్తా సా వ్రజన్తీ గజగామినీ।। 78 ।।
దృష్ట్వా హరిణశావాక్షీ బుధేన శశిసూనునా।
తత్సంగమాత్సమాసాద్య పురూరవసమాత్మజమ్।। 79 ।।
స్త్రీరూపం సా సముత్సృజ్య ప్రద్యుమ్నాఖ్యోఽభవన్నృపః।
ఉత్కలో వినతాశ్వశ్చ గయశ్చేతి తదాత్మజః।। 80 ।।
ఇక్ష్వాకోస్తుముపాదోఽభూత్కకుత్స్థస్తస్య చాత్మజః।
తద్వంశే కువలాశ్వోఽభూదుత్తఙ్కవచసా చ యః।। 81 ।।
వాలుకాన్తర్గతం ఘోరం ధున్ధుం నామ మహాసురమ్।
జఘాన యస్య నిఃశ్వాసైః పృథివీ సమదహ్యత।। 82 ।।

కువలాశ్వస్య నృపతేర్జాతస్త్వయ్యారుణిః కులే।
తేన సత్యవ్రతో నామ పౌరకన్యాపహారతః।। 83 ।।
పుత్రః శప్తోఽన్త్యజాతిస్త్వమవాప్తో విజనేఽవసత్।
అత్రాన్తరే వినా వర్షం కృచ్ఛ్రే ద్వాదశవార్షికే।। 84 ।।
తత్యాజ ససుతాం భార్యాం విశ్వామిత్రోఽమ్బుధేస్తటే।
సాం మధ్యమం గలే బద్ధ్వా విక్రేతుం ప్రస్తుతా సుతమ్।। 85 ।।
సత్యవ్రతేన కృపయా వారితా వృత్తిదాయినా।
విశ్వామిత్రసుతశ్చాభూద్గలబన్ధః స గాలవః।। 86 ।।
స త్యాగాద్వారితః కిం మే న పితేతి పురోహితే।
సత్యవ్రతో రాజపుత్రో వసిష్ఠే మన్యుమానభూత్।। 87 ।।
కామధేనుం స తస్యాథ చరన్తీం శాపమోహితః।
నిహత్య గాధిపుత్రాణామాత్మనశ్చాశనం వ్యధాత్।। 88 ।।
కోపకత్వాత్పితుర్ధేనువధాదప్రోక్షితాశనాత్।
శాపశఙ్కుత్రంయ తస్య వశిష్ఠః సమపాతయత్।। 89 ।।
తస్య త్రిశఙ్కుసంజ్ఞస్య విశ్వామిత్రః పితుః పదమ్।
దత్వాభూద్యాజకో యేన సదేహస్త్రిదివం యయౌ।। 90 ।।
తస్య పుత్రో హరిశ్చన్ద్రో రాజసూయే రరాజ యః।
సగరస్తత్కులే రాజా యత్సుతైః సాగరః కృతః।। 91 ।।
మాతుః సపత్నీదత్తేన జాతః సహ గరేణ యః।
ప్రత్యన్తదేశాఞ్జిత్వాసౌ పితుః పూర్వాపకారిణః।। 92 ।।
నిఃస్వాధ్యాయవషట్కారాన్విదధే లక్షణాఙ్కితాన్।
చకార ముణ్డశిరసః కామ్బోజాన్వధరక్షణాత్।। 93 ।।
శకకోర్ధశిరోముణ్డాన్ముక్తకేశాంశ్చ పారతాన్।
పహ్లవాన్యవనాద్యాంశ్చ శ్మశ్రుచిహ్నానకల్పయత్।। 94 ।।

వంశే తస్య దిలీపోఽభూత్తస్య సూనుర్భగీరథః।
దుహితృత్వమగాద్యస్య భువి భాగీరథీ నదీ।। 95 ।।
కులే తస్యాభవద్రాజా రామో దశరథాత్మజః।
రాజర్షివంశా బహవో బభూవుస్తత్సుతాత్కుశాత్।। 96 ।।
ఇక్ష్వాకోరిత్యయం వంశస్తద్భ్రాతుస్తు మరిష్యతః।
శకా బభూవుస్తనయా నాభాగస్య సుతోఽభవత్।। 97 ।।
అమ్బరీషో మహీపాలో వృష్ణేః పుత్రాశ్చ వృష్ణయః।
రణధృష్టాః శిబేః పుత్రాః శర్యాతేరభవత్సుతా।। 98 ।।
సుకన్యా చ్యవనేనోఢా పుత్రశ్చానర్తభూపతిః।
రవేతీ తస్య తనయా స పురా సహితస్తయా।। 99 ।।
బ్రహ్మలోకం యయౌ శ్రోతుం గాన్ధర్వ బ్రహ్మణోఽన్తికే।
తతో బహుయుగే కాలే వ్యతీతే క్షణలేశవత్।। 100 ।।
అపశ్యత్స్వపురీమేత్య ద్వారకాం వృష్ణిభిర్వృతామ్।
అస్పృష్టాం కాలకలయా బ్రహ్మలోకనివాసతః।। 101 ।।
ప్రదదౌ బలభద్రాయ బాలామేవ స రేవతీమ్।
దత్త్వా చ తనయాం ప్రాయాత్తపసే మేరుకన్దరమ్।। 102 ।।
ఇక్ష్వాకోరనుజః షష్ఠో రిష్టాఖ్యస్తస్య చాత్మజౌ।
వైశ్యౌ బ్రాహ్మణతాం ప్రాప్తౌ తపోయోగాదకల్మషౌ।। 103 ।।
కరూషః సప్తమో యస్తు కారుషాస్తత్సుతా నృపాః।
పృథుకశ్చాష్టమః శూద్రో బభూవ గురుగోవధాత్।। 104 ।।
ఏతే బభూవురిక్ష్వాకోర్భ్రాతరోఽష్టౌ మనోః సుతాః।
ఇత్యేతే శ్రాద్ధదేవస్య భువి వంశధరా మనోః।। 105 ।।

మనువంశః।। 3 ।।

పృష్టః శ్రాద్ధప్రసఙ్గేన పితృకల్పం మహీభుజా।

మునిః ప్రాహావదద్భీష్మః ప్రశ్నాన్తే యద్యుధిష్ఠిరమ్ ।। 106 ।।
పితరః పూజితాః శ్రాద్ధే త్రిభిః పిణ్డైస్త్రిపౌరుషైః।
దేవతత్త్వేన పుష్ణన్తి జన్తూన్నానాగతిష్వపి ।। 107 ।।
శంతనోరుద్యతే పిణ్డే శ్రాద్ధకాలే మయా పితుః।
ఉత్తస్థౌ కఙ్కణోదారః కరః కమలకోమలః ।। 108 ।।
తం విలోక్య మయా పిణ్డే కుశేష్వేవ సమర్పితే।
శాస్త్రక్రియానువర్తిత్వాత్తతోషజనకో మమ ।। 109 ।।
స్వచ్ఛన్దమరణం తస్మాదవాప్యాహం వరం వరమ్।
తేనోపదిష్టం తత్కాలం మార్కణ్డేయముపస్థితమ్ ।। 110 ।।
అపృచ్ఛం దైవతం శ్రాద్ధం ఫలం చ పితృయాజినామ్।
సోఽబ్రవీన్మేరుశిఖరే మయా పృష్టస్తపస్యతా ।। 111 ।।
సనత్కుమారే భగవాన్ప్రాహైతత్తేజసాం నిధిః।
బ్రహ్మా పురా సురాన్సృష్ట్వా దృష్ట్వా తానాత్మయాజినః ।। 112 ।।
కథం నైతే యజన్తే మామితి శాపాదమోహయత్।
తే నష్టసంవిదః సర్వే ప్రసాద్య కమలోద్భవమ్ ।। 113 ।।
ప్రాయశ్చిత్తం నిజాన్పుత్రాన్పప్రచ్ఛుస్తస్య శాసనాత్।
ప్రాయశ్చిత్తైస్తతః పూతాః క్రియాజ్ఞానోపదేశతః ।। 114 ।।
గురుత్వాత్స్వసుతైరుక్తా గమ్యతాం పుత్రకా ఇతి।
త ఏతే పితరః పూజ్యా దేవానాం తనయా అపి ।। 115 ।।
యేషాం శ్రాద్ధం వినా ప్రాహుస్త్రిదశా నిష్ఫలాః క్రియాః।
తద్విహీనేషు యాగేషు ఫలమశ్నన్తి రాక్షసాః ।। 116 ।।
అన్యోన్యం పితరస్తస్మాద్దేవాః పితృగణా అపి।
శ్రాద్ధేనాప్యాయతే సోమః స పుష్ణాత్యఖిలాః ప్రజాః ।। 117 ।।
శ్రాద్ధేన పితరః ప్రీతా నృణాం పితృపితామహాన్।

ఆప్యాయయన్తి సర్వత్ర తిర్యగ్యోనిగతానపి ।। 118 ।।
చత్వారస్తద్గణా మూర్తా మూర్తిహీనాస్త్రయో గణాః।
సుధాభుజో యోగజుషో వైరాజా ఇతి విశ్రుతాః ।। 119 ।।
మేనాఖ్యా మానసీ తేషాం కన్యా హిమగిరేః ప్రియా।
మైనాకో యత్సుతః శ్రీమాన్పితా క్రౌఞ్చమహాగిరేః ।। 120 ।।
మేనాయాస్తనయాస్తిస్రో యాశ్చేరుర్దుశ్చరం తపః।
జ్యేష్ఠా తాసామపార్ణాఖ్యా భవానీ భవవల్లభా ।। 121 ।।
ఉ మేతి తపసో మాత్రా వారితాభూదుమేతి యా।
దేవలస్యైకపర్ణాఖ్యా ద్వితీయాభూన్మనేర్వధూః ।। 122 ।।
జైగీషవ్యస్య భార్యాభూత్తృతీయాప్యేకపాటలా।
పుత్రీ మరీచిపుత్రాణాం పితౄణామపి మానసీ ।। 123 ।।
అచ్ఛోదాఖ్యా వరసరిత్ప్రాగచ్ఛోదసరఃస్నుతా।
అపరిజ్ఞాయ పితరం సాభిలాషా విలోక్య సా ।। 124 ।।
భ్రష్టా పపాత తచ్చాపాత్తత్ప్రసాదకృతావధిః।
అష్టావింశే ద్వాపరే సా సంభూతా మత్స్యయోనిజా ।। 125 ।।
అసూత యా సుతం వ్యాసం గన్ధకాలీ పరాశరాత్।
పులస్త్యపుత్రాః పితరో దివి బర్హిషదః పరే ।। 126 ।।
మానసీ కన్యకా తేషాం పీవరీ నామ యోగినీ।
జనయిష్యత్యపత్యాని యస్యాం వ్యాససుతః శుకః ।। 127 ।।
పుత్రీం చ కృత్వా జననీం బ్రహ్మదత్తస్య భూపతేః।
అమూర్తాః కర్మసంన్యాసాదేతే పితృగణాస్త్రయః ।। 128 ।।
సోమదేవాన్మానవాదీన్పూజితా భావయన్తి యే।
మూర్తాస్తు సోమపా నామ పితరోఽన్యే సుధాభుజః ।। 129 ।।
తేషాం గౌర్మానసీ కన్యా యజన్తే బ్రాహ్మణాశ్చ తామ్।

అన్యే త్వఙ్గిరసః పుత్రాః పితరః శ్రద్ధవర్జితాః।। 130 ।।

యష్ఠారః క్షత్రియాస్తేషాం యశోదాఖ్యా చ కన్యకా।

సహస్రయాజినో మాత్రా దిలీపస్య మహీపతేః।। 131 ।।

ఆజ్యపాః పితరః పుత్రాః కశ్యపస్య ప్రజాపతేః।

యజన్తే తాన్సదా వైశ్యా కన్యా తేషాం చ మానసీ।। 132 ।।

విరజా నామ జననీ యయాతేః పృథివీపతేః।

సుకాలా నామ పితరో వశిష్ఠస్య మునేః సుతాః।। 133 ।।

శూద్రాణామేవ తే పూజ్యాస్తత్పుత్రీ నర్మదా సరిత్।

కురుకుత్సప్రియా యస్యాస్త్రసద్దస్యుః సుతో నృపః।। 134 ।।

ఏతే పితృగణా మూర్తాశ్చత్వారో వర్ణదైవతమ్।

యేషాం యుగే యుగే పూజాం శ్రాద్ధదేవోఽభ్యధాన్మనుః।। 135 ।।

రాజతం రాజతాఙ్కం వా యాతం తేషాం స్వధాభుజామ్।

శస్తం శ్రాద్ధే సోమవహ్నిమనుపూజాపురః సరే।। 136 ।।

త ఏతే పితరః పూజ్యాః క్రోధహీనాః ప్రసాదినః।

సంకల్పకల్పలతికా భక్తిర్యేషాం మహాఫలా।। 137 ।।

ధర్మాపచారాద్విభ్రష్టా బ్రాహ్మణాః పితృపూజయా।

యథా స్వపదమేష్యన్తి తత్సర్వం ద్రక్ష్యసి క్రతౌ।। 138 ।।

శ్రాద్ధభావం విజానీహి స్వయమిత్యభిధాయ సః।

సనత్కుమారో దివ్యం మే చక్షుర్దత్త్వా తిరోదధే।। 139 ।।

తతోఽపశ్యం కురుక్షేత్రే విప్రాన్కాలేన సప్త తాన్।

వాగ్దుష్టః క్రోధనో హింస్రః పిశునః స్వప్టమః కవిః।। 140 ।।

పితృవర్తీ చేతి నామ సదృశాకారసేవినః।

అథ కౌశికదాయాదా గురోర్గార్గ్యస్య తే పురా।। 141 ।।

ప్రస్థితాః పథి గాం మూఢాః క్షుధార్తా హన్తుముద్యయుః।

యదా నివార్యమాణాస్తే కవినా స్వష్టమేన చ।। 142 ।।

న నివృత్తాస్తదా కోపాత్పితృవర్తీ జగాద తాన్।

సర్వథైతదకార్యం వో గర్హితం సర్వజన్తుభిః।। 143 ।।

శ్రాద్ధపూర్వోఽయమారమ్భః క్రియతాం యది దుర్గ్రహః।

ఏతదాకర్ణ్య తే సర్వే తదుక్తం చక్రిరే విధిమ్।। 144 ।।

తతస్తే హింసయా కాలే శప్తాజాయన్త లుబ్ధకాః।

దశార్ణేషు స్వకర్మస్థాః సత్యశీలపరాయణాః।। 145 ।।

జన్మాన్తరే శ్రాద్ధఫలాల్లుప్తా తేషాం న తు స్మృతిః।

నిర్వైరీ నిర్వృతిః క్షాన్తో నిర్మన్యుర్వైధసః కృతిః।। 146 ।।

మాతృవర్తీ చ తే వ్యాధాః పితృసేవాకృతక్షణాః।

ధనూంషి పిత్రోః పానీయే విహాయ వ్యసవోఽభవన్।। 147 ।।

తతః ఫుల్లలతాపుఞ్జకుఞ్జే కాలాఞ్జనే గిరౌ।

త్రాసాయాసవివిగ్నా స్తే జాతా జాతిస్మరా మృగాః।। 148 ।।

ఉన్ముఖో నిత్యచకితః స్తబ్ధవర్ణః సులోచనః।

ఘస్మరః పిణ్డితో నాదీ చేతి చేష్టోచితాభిధాః।। 149 ।।

తే బ్రహ్మచారిణః క్షాన్తాః పూర్వవిద్యావివాసితాః।

విహారిణో మేరుతటీ గత్వా ప్రాణాన్పర్యత్యజన్।। 150 ।।

అద్యామి మేరుగామిన్యః కాలాఞ్జనతటోత్థితాః।

తేషాం కనకకూటేషు దృశ్యన్తే పాదపఙ్క్తయః।। 151 ।।

తతః శుచిసరిద్ద్వీపే లహరీధైతసైకతే।

బభూవుశ్చక్రవాకాస్తే తరుణా బ్రహ్మచారిణః।। 152 ।।

నిర్మమో నిఃస్పృహః క్షాన్తో నిర్వైరో నిష్ప్రతిగ్రహః।

నిర్వృతో నిభృతశ్చేతి యోగినస్తే విహఙ్గమాః।। 153 ।।

జాతాస్తత్ర చ తే హంసాస్తపోయోగపరాయణాః।

వాలానిలాకులోత్పుల్లకమలోత్పలమాలినే।। 154 ।।
సలిలే విలసన్త్యేతే విభ్రాజం నామ భూపతిమ్।
దదృశుః పద్మవదనావృన్దైర్జితసరోవరమ్।। 155 ।।
పాతుం యదృచ్ఛయాయాతం తీరోపాన్తలతావనే।
శచీపతిమివాలోక్య తం కనీయాన్విహఙ్గమః।। 156 ।।
తస్య రాజ్యస్పృహాం చక్రే తదైశ్వర్యహృతాశయః।
ద్వౌ చాభూతాం ఖగౌ తస్య స్పృహానుగతమానసౌ।। 157 ।।
తతః కాలేన తే సర్వే సారసా వ్యసవోఽభవన్।
వి(వై)భ్రాజం తద్వనమభూత్సరశ్చ నృపసేవితమ్।। 158 ।।
విభ్రాజస్యాథ పుత్రోఽభూదణుహో నామ భూపతిః।
తస్మై విత్రూణాం దౌహిత్రీం పుత్రీం వ్యాససుతః శుకః।। 159 ।।
కృత్వీం నామ దదౌ దివ్యయోగినామధిదేవతామ్।
తస్యాః స హంసః పుత్రోఽభూద్యోగభ్రష్టో హతస్మృతిః।। 160 ।।
బ్రహ్మదత్త ఇతి ఖ్యాతః కామ్పిల్యే నగరే నృపః।
పాఞ్చాలపు(క)ణ్డరీకాఖ్యౌ తస్యాస్తాం సచివౌ నృపౌ।। 161 ।।
హంసౌ స్పృహాభ్రష్టయోగౌ యౌ తౌ తదనుగాశయౌ।
జాతిస్మరాస్తు చత్వారో జాతాః సబ్రహ్మచారిణః।। 162 ।।
బ్రహ్మదత్తస్య దయితా దేవలస్యాత్మజా మునేః।
బభూవ సంనతిర్నామ మానినీ మదిరావనిః।। 163 ।।
స కదాచిల్లతాలాస్యవ్యాలోలపవనే వనే।
సేవ్యమానస్తయా తన్వ్యా విజహార స్మరోపమః।। 164 ।।
సర్వప్రాణిరుతజ్ఞోఽసౌ తత్ర ప్రణయకోపతః।
పిపీలకాయాః శుశ్రావ భర్తుస్తాం తాం ప్రసాదనామ్।। 165 ।।
స తచ్ఛ్రుత్వా చలచ్చారుకపోలఫలకో నృపః।

జహాస దయితాకణ్ఠే కుర్వన్ముక్తావలీమివ।। 166 ।।

కస్మాదకస్మాన్మే నాథో హసతీతి విలజ్జితా।

సాభవత్పద్మవదనా చన్ద్రోదయ ఇవాబ్జినీ।। 167 ।।

పిపీలకరుతాశ్చర్యే కథితేఽపి మహీభుజా।

ప్రాణత్యాగైకసంకల్పా తదసత్యమమన్యత।। 168 ।।

దయితాదీర్ఘకోపేన వివిగ్నో వసుధాధిపః।

నిరాహారవ్రతో విష్ణుం దదర్శ ప్రయతాశయః।। 169 ।।

కుశలం భవితా ప్రాతస్తవేతి హరిశాసనాత్।

ప్రభాతే రథమారుహ్య పురం ససచివోఽవిశత్।। 170 ।।

అత్రాన్తరే తైశ్చతుర్భిర్ద్విజైర్జాతిస్మరైః పితా।

విసృష్టః శ్రావయ నృపం శ్లోకమిత్యాజగామ తమ్।। 171 ।।

స సమాసాద్య భూపాలం సచివాభ్యాం సహ స్థితమ్।

ఇదమాశ్రావయద్విప్రః కిమప్యుత్సుకమానసమ్।। 172 ।।

సప్త దాశా దశార్ణేషు గిరౌ కాలాఞ్జనే మృగాః।

చక్రవాకా నదీద్వీపే హంసాః సరసి మానసే।। 173 ।।

వయం తేఽద్య కురుక్షేత్రే జాతా వేదవిదో ద్విజాః।

గన్తారో దూరమధ్వానం యూయం కిమవసాదినః।। 174 ।।

శ్రుత్వైతతత్స్మృతయోగాత్మా నిఃస్పన్దకరణో నృపః।

సచివాభ్యాం సహ పరం ధామ తచ్చ సమాయయౌ।। 175 ।।

శ్రాద్ధప్రభావాదిత్యేతత్కథయిత్వోగ్రపాతకమ్।

యాతాః కౌశికదాయాదా యోగినః పరమం పదమ్।। 176 ।।

శాన్తనోః శాసనాదేతన్మార్కణ్డేయాచ్ఛ్రుతం మయా।

బ్రహ్మదత్తస్య పుత్రోఽభూద్విశ్వక్సేనో మహీపతిః।। 177 ।।

దణ్డసేనః సుతస్తస్య భల్లాటశ్చ తదాత్మజః।

యః కర్ణేన పురా వీరో దిగ్జయే వినిపాతితః।। 178 ।।

భల్లాటస్యాభవత్పూనుర్దుర్నయీ జనమేజయః।

ఉగ్రాయుధోఽథ తత్పుత్రః పాపాచారో నిరఙ్కుశః।। 179 ।।

త్రిదివం శన్తనౌ యాతే హర్తుం సత్యవతీం బలాత్।

మనశ్చకార దుర్వృత్తస్తతో యధి మయా హతః।। 180 ।।

ఇతి శ్రాద్ధఫలం భీష్మో బభాషే ధర్మనన్దనమ్।

శ్రాద్ధేనాప్యాయతే సోమో వృష్ణయో యస్య వంశజాః।। 181 ।।

పితృకల్పః।। 4 ।।

అత్రిశ్చచార భగవాన్మౌనీ మునివరః పురా।

తపో వర్షసహస్రాణి దివ్యాని త్రీణీ నిశ్చలః।। 182 ।।

తస్యాథ నిర్నిమేషస్య శరీరం బ్రహ్మచారిణః।

అభూద్దివ్యామృతమయం కాన్తం దుగ్ధోదధేరివ।। 183 ।।

తతః సుస్రావ నేత్రాభ్యామత్రేస్తద్దశధా స్రుతమ్।

అమృతం దిక్షు దశసు ప్రభాసంపూరితామ్బరమ్।। 184 ।।

వృతం తద్దశభిర్గర్భే దిగ్భిర్యత్నేన దుఃసహమ్।

సోమత్వమాప్తం సహసా పపాత భువి భాస్వరమ్।। 185 ।।

తస్మిన్నిపతితే తూర్ణం కమ్పితే భువనత్రయే।

రథే వేదమయే బ్రహ్మా సహస్రాశ్వే తమాదధే।। 186 ।।

తం రథస్థం మునివరా దేవాస్త్రైలోక్యభావనమ్।

తుష్టువుస్తేజసో వృద్ధయో సర్వజిద్యేన సోఽభవత్।। 187 ।।

వత్సరాణాం చకారాసౌ పూర్ణం పద్మశతం తపః।

ఉత్పన్నాస్తేజసా తస్య దివ్యౌషధిసుధాగణాః।। 188 ।।

రాజా రాజ్యాభిషిక్తోఽథ బ్రహ్మణా బ్రాహ్మణాధిపః।

వల్లభో దక్షపుత్రీణాం రాజసూయే రరాజ సః।। 189 ।।

సురసిద్ధర్షిగన్ధర్వ సేవ్యస్త్రిభువనేశ్వరః।
లోకానవినయోత్సేకాశ్చచార శ్రీవిశ్రృఙ్ఖలః।। 190 ।।
జహార తరసా సోఽథ తారాం నామ బృహస్పతేః।
వల్లభాం విభవోద్భూతభూతేనోద్భావ్యతే న కః।। 191 ।।
త్రిదశైర్బోధ్యమానోఽపి న స తత్యాజ తాం యదా।
తదా బృహస్పతేః పక్షం శుక్రో రుద్రస్తథాగ్రహీత్।। 192 ।।
తతః ప్రవృత్తే సమరే భైరవే తారకామయే।
దేవానాం రుద్రముఖ్యానాం వీరేణ తుహినాత్విషా।। 193 ।।
అస్త్రం బ్రహ్మశిరః స్పృ(సృ)ష్టం యశశ్ఛేది దివౌకసామ్।
అల్పావశేషామకరోద్భగ్నధ్వస్తహతాం చమూమ్।। 194 ।।
త్రస్తైరథ సురైరేత్య యాచితః కమలోద్భవః।
నిర్వాయ సామ్నా సమరం దదౌ జాయాం బృహస్పతేః।। 195 ।।
సగర్భామాగతామూచే స తామీర్ష్యావిషోల్బణః।
న ధార్యోఽయం త్వయా గర్భో మద్యోనావిత్యధోముఖీమ్।। 196 ।।
తతస్తత్యాజ సా గర్భమిషీకాస్తమ్బసంస్తరే।
తేజసా జాతమాత్రోఽసౌ విబుధానజయద్బుధః।। 197 ।।
పృష్టా తతోఽయం కస్యేతి దేవైర్నోవాచ సా యదా।
తదా పృష్టా విరిఞ్చేన చన్ద్రస్యేత్యవదల్లఘు।। 198 ।।
స పుత్రః శశినః శ్రీమాన్ప్రతికూలోదయో దివి।
శిశిరవ్యజనో ధీమాన్బభౌ విబుధనన్దనః।। 199 ।।
అథ కాలేన శీతాంశుర్దక్షిణాక్షీణమణ్డలః।
పరదారపరామర్శాత్తప్తోఽత్రిం శరణం యయౌ।। 200 ।।
స తేన పుత్రవాత్సల్యాన్మన్త్రైః క్షపితకిల్బిషః।
రరాజ యక్ష్మణా ముక్తః పునర్యుక్తో నిజశ్రియా।। 201 ।।

సోమోత్పత్తిః।। 5 ।।

ఇడాయామథ పుత్రోఽభూద్బుధస్య స పురూరవాః।
యస్యాభూద్భువనశ్లాఘ్యా కాన్తా కీర్తిరివోర్వశీ।। 202 ।।
తస్య షట్ తనయాస్తస్యామభవంస్త్రిదశాలయే।
ఆయుర్జ్యేష్ఠో నృపస్తేషాం నహుషోఽప్యాయుషః సుతః।। 203 ।।
రజిప్రభృతయస్తస్య చత్వారోఽప్యనుజాః పురా।
దేవాసురరణే పూర్వం సాహాయ్యే వజ్రపాణినా।। 204 ।।
రజిర్వృతః స్వరాజ్యేన పణేన నహుషానుజః।
స హత్వా దితిజాన్వీరాన్సురేన్ద్రత్వం పణార్జితమ్।। 205 ।।
త్వత్పుత్రోఽస్మీతి శక్రేణ ధూర్తేనాభిహితోఽత్యజత్।
అథ కాలేన జయినో రజేః పుత్రా మహౌజసః।। 206 ।।
రాజ్యం త్రిదశరాజస్య జహ్రుః పితృబలార్జితమ్।
హృతరాజ్యః స శక్రోఽథ హృతభాగః క్రతుష్వపి।। 207 ।।
యయాచే బదరీమాత్రం పురోడాశం బృహస్పతిమ్।
తేన బాలముఖాబ్జేన యాచితో నష్టచేతసా।। 208 ।।
చకార రజిపుత్రాణాం మతిమోహం బృహస్పతిః।
తత స్తే రాగిణో మత్తా విభ్రష్టా న్యాయవర్త్మనః।। 209 ।।
సంవృత్తా భృశముత్సేకాన్నష్టవీర్యపరాక్రమాః।
తేన తాన్దుర్జయాన్హత్వా వజ్రీ స్వపదమాప్తవాన్।। 210 ।।
శఫరోత్పలచటులా దుర్వృత్తానాం హి సంపదః।
నహుషస్యాభవత్పుత్రో యయాతిః పృథివీపతిః।। 211 ।।
దివ్యేన యో రథాగ్ర్యేణ షడ్రాత్రేణాజయజ్జగత్।
యోఽసౌ కాలేన తద్వంశే శాపాన్నష్టో రథోత్తమః।। 212 ।।
జరాసంధేన సంప్రాప్తో హృతో యోఽప్యసురారిణా।

యయాతేః శుక్రకన్యాయాం దేవయాన్యాం బభూవతుః।। 213 ।।

యదుశ్చతుర్వసుశ్చేతి తనయౌ సంమతౌ సతామ్।

వృషపర్వసుతాయాశ్చ శర్మిష్ఠాయాః సుతాస్త్రయః।। 214 ।।

ద్రుహ్యానుపూరునామానస్తస్యాసన్వంశవర్ధనాః।

కాలేఽథ విపులే యాతే యయాతిః ప్రవయాః సుతాన్।। 215 ।।

యయాచే యౌవనం కామీ జరయా జగతీపతిః।

మృత్యుసింహనఖశ్రేణీం సుఖపద్మహిమాహతిమ్।। 216 ।।

యదా కశ్చిన్న జగ్రాహ జరాం పురుస్తదాగ్రహీత్।

తస్మాద్యౌవనమాసాద్య యదుముఖ్యానథో పరాన్।। 217 ।।

యయాతిరశపద్వంశ్యా యేనైషామనృపాః సదా।

తతో దిదృక్షుః కామానాం పారం తరుణవిగ్రహః।। 218 ।।

విశ్వస్య నాకకామిన్యా నన్దనే విజహార సః।

సుచిరం సేవమానోఽపి రాజా రాజీవలోచనామ్।। 219 ।।

యదా ప్రవర్ధమానేచ్ఛః కామానాం నాన్తమాయయౌ।

తదా రాజ్యం సుతస్యైవ పురోర్దత్వా జరాం నిజామ్।। 220 ।।

జగ్రాహ జాతవైరాగ్యో జగౌ చేదం మునివ్రతః।

చిత్రం భోగాభిలాషోఽయం భోగాభ్యాసేన వర్ధతే।। 221 ।।

వేల్లత్కల్లోలజాలేన సలిలేనేవ వాడవః।

బత విస్ఫారసంసారసరోరుహరజశ్చటా।। 222 ।।

ప్రీతిః ప్రతినిశం ముగ్ధాన్బధ్నాతి మధుపానివ।

జీర్యతామప్యజీర్యో(ర్ణో)ఽయం నశ్యతామపి నశ్వరః।। 223 ।।

కామః కామవతామన్తర్ఘుణః క్షితిరుహామివ।

నిషిద్ధో నియమేనాపి ధైర్యేణాప్యవధీరితః।। 224 ।।

రాగో జ్వలత్యహో వస్త్రేణాచ్ఛాదిత ఇవానిలః।

ఇతి సంచిన్త్య నియతో యయాతిస్తపసా యుతః।। 225 ।।

కులోచితేన విధినా యశఃశేషత్వమాయయౌ।

పూరోర్యయాతిపుత్రస్య వశే సువిపులే క్షితౌ।। 226 ।।

ప్రవర్తమానే బహుధా కాలేనాభూన్మహీపతిః।

దుష్యన్తో యస్య భరతః పుత్రో భారతవంశకృత్।। 227 ।।

అవదాతే కులే యస్య జాతోఽసి జనమేజయః।

ఇత్యేష పౌరవో వంశః పూర్వమేవ మయోదితః।। 228 ।।

పూరువంశః।। 6 ।।

తుర్వసోస్తు మహాన్వంశో యస్మిఞ్జాతః కరంధమః।

మరుత్తస్తత్సుతో యస్మై దదౌ హేమ మహేశ్వరః।। 229 ।।

తస్యాసన్విపులే వంశే పాణ్డ్యచౌలాః సకేరలాః।

రాజా మరుత్పతిర్నామ ద్రుహ్యవంశే త్వజాయత।। 230 ।।

కృచ్ఛ్రేణ దీర్ఘసంగ్రామే యౌవనాశ్వేన యో హతః।

గాన్ధారస్తత్సుతో యస్య వంశే జాతాస్తురఙ్గమాః।। 231 ।।

అనోస్తు వంశే ధర్మాద్యా జాతాః ప్రత్యన్తభూమిపాః।

యదోస్తు ప్రసృతే వంశే కృతవీర్యాత్మజో నృపః।। 232 ।।

కార్తవీర్యార్జునో జాతః సహస్రభుజదుర్మదః।

హైహయానర్తభోజాద్యస్తాలజఙ్ఘాశ్చ తత్కులే।। 233 ।।

కాలేన జాతస్తద్వంశే వృషో వృషసుతో మధుః।

వృషణస్తత్సుతో యస్య వంశే సాగరవృష్ణయః।। 234 ।।

అన్ధకోఽప్యన్వయే తేషామభూదన్ధకవంశకృత్।

బహుశాఖే చ తద్వంశే జాతో క్రూరః సహస్రదః।। 235 ।।

తత్పితృవ్యకులే కాలే శూరః శ్రీమానజాయత।

వసుదేవః సుతస్తస్య బభూవానకదున్దుభిః।। 236 ।।

యస్మిఞ్జాతే దివి మహానభూద్దున్దుభినిఃస్వనః।
భ్రాతాస్య దేవభాగాఖ్యస్తథా దేవశ్రవాః పరః।। 237 ।।
అనాధృష్టిః కనవకో వత్సః శ్యామో వవృఞ్జ సః।
పృథుకీర్తిః పృథాఖ్యా చ శ్రుతదేవీ శ్రుతశ్రవాః।। 238 ।।
రాజాధిదేవీ పఞ్చైతాః శూరపుత్ర్యోఽస్య చానుజాః।
పృథుకీర్తిసుతో రాజా దన్తవక్రో నృపాత్మజః।। 239 ।।
పృథాసుతా ధర్మరాజభీమసేనధనంజయాః।
శ్రుతశ్రవాయాస్తనయః శిశుపాలో మహాబలః।। 240 ।
దైత్యరాజోఽభవద్యోఽసౌ హిరణ్యకశిపుః పురా।
పితృవ్యవంశే శూరస్య శైనేయః సత్యకోఽభవత్।। 241 ।।
సాత్యకిస్తస్య తనయో యుయుధానాపరాభిధః।
ఉద్ధవో విబుధాచార్యః శత్రుదేవముఖాస్తథా।। 242 ।।
శత్రుదేవస్య నైషాదిరేకలవ్యోఽభవత్కులే।
వత్సావతే త్వపుత్రాయ వసుదేవః ప్రతాపవాన్।। 243 ।।
అద్భిర్దదౌ సుతం వీరం శౌరిః కౌశికమౌరసమ్।
గణ్డూషకాయాపుత్రాయ చారుదోష్ణాదికాన్హరిః।। 244 ।।
ద్వే భార్యే వసుదేవస్య రోహిణీ దేవకీ తథా।
రోహిణీతనయో రామః సారణో దుర్దమః సుభః।। 245 ।।
శుభ్రపిణ్డారదమనాస్తే మహావదనాత్మజాః।
అనుజా చ సుభద్రైషా మహిషీ సవ్యసాచినః।। 246 ।।
రామస్య నిషధో నామ రేవత్యామభవత్సుతః।
దేవకీనన్దనః కృష్ణో దేవో దానవసూదనః।। 247 ।।
వసుదేవస్య చాన్యాసు భార్యాసు హ్యభవన్సుతాః।
భోజోపాసఙ్గవిజయా వృషదేవో గదస్తథా।। 248 ।।

ఆశావహో లోమపాదః కపిలో వర్ధమానకః।
పౌణ్డ్రో నిషాదనాథశ్చేత్యుగ్రవీర్యపరాక్రమాః।। 249 ।।
అత్రాన్తరే గార్గ్యమునిర్ధను కాలాయసాశనః।
చచార ద్వాదశ సమా బ్రహ్మచారీ పరం తపః।। 250 ।।
త్రిగర్తరాజసుతయా పరీక్షాయై సవిభ్రమమ్।
న చచాలాయసప్రఖ్యో హ్రియమాణశయోఽపి యః।। 251 ।।
స మన్యుతప్తో గోపాలకన్యాయాం రుద్రశాసనాత్।
అసృజత్కాలయవనం కాలం సర్వమహీభుజామ్।। 252 ।।
రథే యస్య హయా ఘోరా వృషపూర్వార్ధవిగ్రహాః।
గృహీతో యవనేన్ద్రేణ నిష్పుత్రేణ స పుత్రకః।। 253 ।।
యుద్ధార్థీ దర్పసంమత్తః పప్రచ్ఛ సుభటాన్భువి।
నారదస్య గిరా జ్ఞాత్వా స వీరాన్వృష్ణియాదవాన్।। 254 ।।
మధురానిలయాఞ్జేతుమక్షౌహిణ్యా సమాద్రవత్।
తే కాలయవనాక్రాన్తా జరాసంధేన చార్దితాః।। 255 ।।
వృష్ణయో మధురాం త్యక్త్వా ద్వారకాం చక్రురమ్బుధౌ।
వంశస్కన్ధేషు చాన్యేషు సంభూతా యాదవాః పరే।। 256 ।।
సాత్వతస్యాభవద్వైరుధ్గీతచరితః కులే।
యజ్వా దేవావృధో రాజా బభ్రుస్తస్యాత్మజోఽభవత్।। 257 ।।
ఆపగాయాం సర్వర్ణాయాం జాతః కోటిసహస్రదః।
సంభూతాస్తత్కులే వీరా భోజాస్తే శాన్తికావతాః।। 258 ।।
అన్ధకాత్కుక్కురో జాతస్తద్వంశ్యోఽప్యాహుకోఽభవత్।
ప్రణేతా వృష్ణివంశానాం రాజా కృతయుగోచితః।। 259 ।।
దేవకశ్చోగ్రసేనశ్చ తత్సుతౌ దేవకస్య తు।
దేవవత్ప్రముకాః పుత్రా దేవక్యాద్యశ్చ కన్యకాః।। 260 ।।

యాః సప్త వసుదేవాయ వితీర్ణా వీరమాతరః।
ఉగ్రసేనసుతః కంసో న్యగ్రోధప్రముఖాగ్రజః॥ 261 ॥
కంసా కంసవతీ తన్వీ పాలీ కహ్వా చ కన్యకాః।
విదూరథకులే భోజే బభూవ హృదికాభిధః॥ 262 ॥
కృతవర్మముఖాస్తస్య శతధన్వాదయః సుతాః।
క్రోష్టోర్వంశే ప్రసేనోఽభూత్సత్రాజిత్సేనజిత్తథా।
ఇత్యేతే బహవో వంశా విశ్రుతా యాదవా యదోః॥ 263 ॥

యదువంశః॥ 7 ॥

అబ్ధేస్తటే ద్వారవత్యాం నివేశే విషదం మణిమ్।
దివ్యం స్యమన్తకం నామ ప్రసేనః కిల లబ్ధవాన్॥ 264 ॥
స మణిః కనకస్యన్దీ వ్యాయిదుర్భిక్షనాశనః।
శక్తేనాప్యుత్సుకేనాపి న హృతస్తస్య శౌరిణా॥ 265 ॥
కాలేన మృగయాసక్తః ప్రసేనో మణిభూషితః।
సింహేన నిహతో యుద్ధే సహసా మణిహారిణా॥ 266 ॥
యాన్తం జవేన తం సింహమృక్షరాజోఽథ జామ్బవాన్।
నిహత్య మణిమాదాయ బలవాన్బిలమావిశత్॥ 267 ॥
వృష్ణ్యన్ధకహతం దృష్ట్వా ప్రసేనం విజనే వనే।
మణిలోభాత్కృతం సర్వం కృష్ణేనేతి శశఙ్కిరే॥ 268 ॥
విశుద్ధభావః కృష్ణోఽపి తమన్వేష్టుం యయౌ మణిమ్।
మిథ్యాకలఙ్కం యశసామపవాదం సహేత కః॥ 269 ॥
సాస్రం ప్రసేనమాలోక్య స సింహేత విదారితమ్।
తస్యావిదూరే సింహం చ దదర్శ వినిపాతితమ్॥ 270 ॥
మణేరలాభే విజ్ఞాయ పదవీమృక్షశంసినీమ్।
గుహాం ప్రవిశ్య గమ్భీరం దదర్శ విపులం బిలమ్॥ 271 ॥

తత్ర ధాత్ర్యా స శుశ్రావ వచనం బాలసాన్త్వనే।
తవైవాసౌ మణిః పుత్ర మా రోదీః సుకుమారక।। 272 ।।
శ్రుత్వేతి జ్ఞాతవృత్తాన్తో జామ్బవన్తం దదర్శ సః।
తేనాథ యుయుధే కృష్ణో దివసానేకవింశతిమ్।। 273 ।।
దశగ్రీవోగ్రసంగ్రామశస్త్రోల్లిఖితవక్షసమ్।
జామ్బవన్తం విజిత్యాథ దత్తాం తేన సుతాం హరిః।। 274 ।।
బిమ్బాధరాం జామ్బవతీం లేభే తం చ స్యమన్తకమ్।
తతో ద్వారవతీమేత్య స్యమన్తకముదారధీః।। 275 ।।
స ప్రసేనానుజాయైవ దదౌ సత్రాజితే మణిమ్।
సత్యభామాముఖాస్తిస్రః సత్రాజిన్మురవైరిణః।। 276 ।।
ప్రదదౌ కన్యకాః కామకుముదాకారచన్ద్రికాః।
సత్రాజితం ఘాతయిత్వా భోజేన శతధన్వనా।। 277 ।।
అహరన్మణిమక్రూరో మిథః సాహాయ్యసంవిదా।
సత్యభామా స్వయం గత్వా హతే పితరి దుఃఖితా।। 278 ।।
జతువేశ్మని దగ్ధేషు పార్థేషు ధృతరాష్ట్రజైః।
శార్ఙ్గధన్వానమాసాద్య వారణావతవాసినమ్।। 279 ।।
హతం న్యవేదయత్సాశ్రుః పితరం శతధన్వనా।
తతస్తూర్ణం సమభ్యేత్య ద్వారకాం గరుడధ్వజః।। 280 ।।
రామేణ సహితి గత్వా యుయుధే శతధన్వనా।
చక్రే మణిప్రదస్యాపి నాక్రూరోఽస్య సహాయతామ్।। 281 ।।
స్వార్థకాలే వ్యతీతే హి ధూర్తా నో కస్యచిన్నిజాః।
అధిరుహ్యాశు వడవాం శతయోజనగామినీమ్।। 282 ।।
విద్రుతం శతధన్వానం మిథిలాభిముఖం జవాత్।
జఘాన కైటభారాతిర్నాససాద చ తం మణిమ్।। 283 ।।

సోఽపహ్నుతో మణిరితి క్రుద్ధోఽస్మై లాఙ్గలీ మృషా।
న ద్వారకాం విశామీతి మిథిలాం విముఖో యయౌ।। 284 ।।
తత్ర దుర్యోధనస్తస్మాద్గదాశిక్షామవాప్తవాన్।
తతః కృష్ణానుగైరేత్య వృష్ణివీరైః ప్రసాదితః।। 285 ।।
ద్వారకామాయయౌ శ్రీమాఞ్జాతతత్త్వో హలాయుధః।
అక్రూరోఽపి మణిస్ఫీతో బహుయజ్ఞో బహుప్రదః।। 286 ।।
సుఖం నినాయ షష్ట్యబ్దీం దీక్షాకవచరక్షితః।
వ్యక్తిం యాతే మణౌ కించిద్భీతే రామత్సకేశవాత్।। 287 ।।
అపయాతే తతోఽక్రూరే నావర్షత్పాకశాసనః।
జ్ఞాతిభేదభయాత్పూర్వం కృష్ణేనోపేక్షితశ్చిరమ్।। 288 ।।
ప్రసాద్య పనరానీతో దుర్భిక్షార్తైః సయాదవైః।
తస్మిన్దానపతౌ ప్రాప్తే వవర్ష త్రిదివవేశ్వరః।। 289 ।।
కాలేన యాచితః సామ్నా కృష్ణేన స దదౌ మణిమ్।
తస్మై స్వసారం చాక్రూరః ప్రీతయే చారులోచనామ్।। 290 ।।
వినయార్జవతుష్టస్తం కేశవోఽపి మణిం దదౌ।
అక్రూరాయైవ మహతాం ప్రణయాస్తో హి దుర్గ్రహః।। 291 ।।

స్యమన్తకాలమ్బః।। 8 ।।

కులావలీం యాదవానాం నిశమ్య జనమేజయః।
విస్మితో జన్మనా విష్ణోర్వైశమ్పాయనమబ్రవీత్।। 292 ।।
అహో ను మహదాశ్చర్యమపూర్వం ప్రతిభాతి మే।
కథం జగన్నివాసోఽభూచ్చరాచరగురుర్నరః।। 293 ।।
యత్కుక్షికోటరే శేతే కల్పాన్తే భువనావలీ।
సకథం మానుషీగర్భం ప్రపేదే భూతభావనః।। 294 ।।
వైశ్వరూప్యమిదం యస్య సర్వభూతాన్తరాత్మనః।

ఇచ్ఛామాత్రసమున్మేషదర్పణే ప్రతిబిమ్బితమ్।। 295 ।।

ఇతి పృష్టః క్షితిభుజా జగాద ముదితో మునిః।

శ్రూయతామద్భుతం జన్మ విష్ణోర్జన్మభయచ్ఛిదః।। 296 ।।

యేన యజ్ఞవరాహేణ వేదయజ్ఞమయం వపుః।

కృత్వోద్ధృతా వసుమతీ చతురర్ణవమేఖలా।। 297 ।।

బభౌ కువలయశ్యామా దంష్ట్రాగ్రే యస్య మేదినీ।

బాలశేవలవల్లీవ లీనా పల్వలకేలిషు।। 298 ।।

యేన కేసరిణా శఙ్ఖశుభ్రాభిర్నఖశుక్తిభిః।

ఆయుషా సహ నిష్పీతం హిరణ్యకశిపోర్యశః।। 299 ।।

ఉరఃస్థలాస్థినిర్ఘర్షాన్నఖక్రకచపఞ్జరే।

యస్య దైత్యవధే కోపః ప్రాప కల్పాగ్నికేతుతామ్।। 300 ।।

త్రైలోక్యక్రమణే యస్య విజయధ్వజతాం యయౌ।

పాదో గఙ్గాజలోల్లాసవ్యాలోలధవలాంశుకః।। 301 ।।

ఖర్వః పూర్వమథ ప్రాంశురప్రమేయస్తతోఽభవత్।

యశ్చ హర్షశ్చ దేవానాం మోహశ్చ త్రిదశద్విషామ్।। 302 ।।

యస్య కుణ్డలతాం కర్ణే రవిర్నాభౌ సరోజతామ్।

ప్రాప ప్రవర్ధమానస్య గుల్ఫే కటకరత్నతామ్।। 303 ।।

ఉచ్చైర్విలోకయన్తీనాం తద్వపుః సురయోషితామ్।

వలివిధ్వంసభీత్యేవ నాదృశ్యత వలిత్రయమ్।। 304 ।।

దత్తాత్రేయావతారేణ ధర్మాచారస్య మజ్జతః।

వేదానాం చ కృతం యేన స్థిత్యై హస్తావలమ్బనమ్।। 305 ।।

జామదగ్న్యవపుర్భూత్వా కార్తవీర్యస్య కర్మఠమ్।

మృణాలమణ్డలీలావం దోఃసహస్రం లులావ యః।। 306 ।।

యః కుఠారేఽస్థినిష్పేషఖణ్డనా దన్తమాలికామ్।

క్షత్రియక్షయకాలానాం బభార గణనామివ।। 307 ।।

యః పూర్వాభ్గవతీం చారుమధ్యదేశాం పయస్వినీమ్।

సప్తద్వీపకాననాం ప్రాదాత్సవత్సాం కశ్యపాయ గామ్।। 308 ।।

యోఽభవద్భువనాభోగభూషణం రఘునన్దనః।

వీరః సుబాహుమారీచ ఘోరమేఘమహానిలః।। 309 ।।

భ్రాన్తః సప్తసు లోకేషు సప్తాబ్ధిక్షోభసంభృతః।

సప్తతాలభిదో యస్య ధన్వినో ధనుషధ్వనిః।। 310 ।।

అద్యాపి సేతుసంఘట్టవిస్ఫుటచ్ఛుక్తిసంపుటః।

సువ్యక్తముక్తాదశనో వక్తి యస్యామ్బుధిర్యశః।। 311 ।।

కిరీటకోటివిశ్రాన్తం యేన శుభ్రయశోంశుకైః।

ఉన్మృష్టం లోకపాలానామిన్ద్రజిత్సైన్యజం రజః।। 312 ।।

పతితోత్పతితైర్యస్య దశాస్యవదనైర్ముహుః।

బభూవ కన్దుకామన్దవినోదానన్దవిభ్రమః।। 313 ।।

భువో భారావతారాయ కృష్ణో వృష్ణికులేఽభవత్।

శిశుపాలాదిభూపాలకాలః శకలితాసురః।। 314 ।।

యద్వక్షసి గ్రావభిదః శృఙ్గభఙ్గపరాభవః।

అసక్తివిషమోల్లేఖైరరిష్టస్యాప్యసూచ్యత।। 315 ।।

చక్రే యశ్చరణః శుభ్రైర్మూర్ధ్ని కాలియభోగినః।

నఖకాన్తిఫణాచక్రైః శేషస్పర్ధధిరోహణమ్।। 316 ।।

మూలాస్థిచ్ఛేదనిష్పేషజాతజ్వాలాజటాజుషా।

బాణబాహువనే యస్య చక్రేణ క్రకచాయితమ్।। 317 ।।

కర్కీ(ల్కి) విష్ణుయశా యశ్చ భవిష్యతి యయుగక్షయే।

సత్త్వధర్మలతోద్యాననవసౌరభమాధవః।। 318 ।।

తస్యాశ్చర్యప్రభావస్య శ్రూయతామిదముజ్జ్వలమ్।

చరితం పుణ్యపీయూషైః కిల్బిషక్షాలనక్షమమ్।। 319 ।।

ప్రభావం తస్య తత్త్వేన వక్తుం కో ను ప్రగల్భతే।

యత్ర వాచస్పతిర్మూకో దూరే భోగిపతేర్గిరః।। 320 ।।

ప్రాదుర్భావసంగ్రహః।। 9 ।।

వృత్తే వృత్రవధే పూర్వం సంగ్రామే తారకామయే।

త్రిదశాః శరణం జగ్ముర్విశ్వక్సేనం జనార్దనమ్।। 321 ।।

దత్తం తేనాభయం తేషాం విషమే దైత్యజే భయే।

సంహతా దానవాః సర్వే వివిశుః సమరాఙ్గనమ్।। 322 ।।

మయో మాయానిధిస్తేషామగ్రణీరుగ్రవిగ్రహః।

బభౌ హైమం సమారూఢో రథమృక్షసహస్రగమ్।। 323 ।।

తారః క్రోశాధికాయామమాయసం రథమాస్థితః।

యుక్తం స్వరసహస్రేణ ధూమోత్థోఽగ్నిరివాబభౌ।। 324 ।।

హయగ్రీవః సమారుహ్య రథం హయసహస్రగమ్।

మత్తకుఞ్జరయుక్తం చ త్వష్టా మన్దరగౌరవమ్।। 325 ।।

వీరా విరోచనాద్యాశ్చ తస్థుః సమరసంముఖాః।

కల్పాన్తజలదబ్యూహవిపులం తద్బలార్ణవమ్।। 326 ।।

విష్ణునా విహితాశ్వాసా వీక్ష్య దేవాః సమాద్రవన్।

ఐరావణగతస్తేషాం సహస్రాక్షః పురో బభౌ।। 327 ।।

ఇన్ద్రాయుధసహస్రాణి దర్శయన్వజ్రరశ్మిభిః।

యమస్తారమహాహారః శ్యామో మహిషవాహనః।। 328 ।।

తస్థౌ లమ్బామ్బుదో నీలశైలో నిర్ఝరవానివ।

శ్వేతాశ్వో మణిమాలాఙ్కో వరుణస్తరణిప్రభః।। 329 ।।

రథే రరాజ కైలాసే రత్నకూట ఇవోద్గతః।

హేమవర్మా హేమరథో హేమాఙ్గదాధరః।। 330 ।।

జహార ధనదో మేరోః సూర్యాతపజుషః శ్రియమ్।
హిమరశ్మిర్హిమశిలాశుభ్రాశ్వస్తుహినాయుధః।। 331 ।।
తస్థౌ జలదవాహశ్చ వాయురాయుః శరీరిణామ్।
దేవశ్చ స్వయమభ్యాయాద్భగవాన్కైటభాన్తకః।। 332 ।।
దీప్తచక్రగదాశార్ఙ్గనన్దనో గరుడధ్వజః।
చక్రం రరాజ తస్యాజౌ ధారాబిమ్బితదానవమ్।। 333 ।।
అన్తఃప్రవిష్టనిహతారాతివ్రాతమివాభితః।
ప్రశాన్తే జ్వలితే మేరురివాస్య భుజగాన్తకః।। 334 ।।
బభాసే భాస్వరో వాహః ప్రవాహః శత్రుతేజసామ్।
తస్య దీప్తతరైః పక్షైర్బభూవ పిహితం నభః।। 335 ।।
అన్యైర్ద్వాదశభిః సూర్యైరివైకఘనతాం గతైః।
విరరాజ తదారూఢో హరిః కౌస్తుభభూషితః।। 336 ।।
వడవానలసంయుక్తో మైనాక ఇవ రత్నసూః।
రుద్రాదిత్యమరుద్విశ్వసాధ్యాశ్వివసుచారణాః।। 337 ।।
ఉద్యయుః క్షుబ్ధసైన్యాబ్ధేః కల్లోలా ఇవ సంగతాః।
అథోద్ధూతామ్బుధిధ్వానడజీకృతజగత్త్రయః।। 338 ।।
రరాస ఘోషగమ్భీరః సమరామ్బుదున్దుభిః।
పేతుః పరస్పరం తేషాం దేహే తేజస్వినాం ప్రభాః।। 339 ।।
ప్రవృత్తే సమరే హేమనారాచనిచయా ఇవ।
సురాసురకరోత్సృష్టశస్త్రాస్త్రనికపోత్థితాః।। 340 ।।
జ్వాలాశ్చక్రుర్ధ్వజాగ్రేషు క్షణం పీతాంశుకభ్రమమ్।
చేరుస్త్రిదశమాతఙ్గదన్తోల్లిఖితకఙ్కటాః।। 341 ।।
జాతధూమానలా దైత్యా మేఘా ఇవ సవిద్యుతః।
తేషాం వక్షస్తటే భుగ్నదన్తాస్తే దివ్యకుఞ్జరాః।। 342 ।।

సికతాసేతునిఃసారానమన్యన్త కులాచలాన్।
తతో దైత్యభుజోద్ధూతశస్త్రనిర్వివిరా దివి।। 343 ।।
బభూవుర్నిశ్చలాః క్షిప్రం చిత్రన్యస్తా ఇవామరాః।
ఇయమత్యన్తదుర్వారా దైత్యమాయా మహీయసీ।। 344 ।।
యమోఽపి నియమేనేవ బద్ధస్తస్మిన్ధనేషు యత్।
వాయుః పఙ్గురివ క్షిప్రమప్రకాశ ఇవాంశుమాన్।। 345 ।।
జయస్తు యుధి దైత్యేషు వహ్నిః శీత ఇవాభవత్।
తతః సహస్రనయనో వజ్రేణోన్మృ దైత్యజామ్।। 346 ।।
మాయాం మయముఖాన్వీరాన్సురైః పునరయోధయత్।
వజ్రివజ్రనికృత్తానాం దైత్యానాం పతతాం భువి।। 347 ।।
గురుభిర్విగ్రహైః ప్రాపురైక్యం సప్తాపి తేఽబ్ధయః।
తే గజేన్ద్ర ఇవాలిప్తా దానవా దానవారిభిః।। 348 ।।
తమోభిరావృతాః పేతుః సురేన్ద్రేమ విమోహితాః।
బహుమాయస్తతో మాయాం మయః సమయవర్తినీమ్।। 349 ।।
ప్రమయాయైవ దేవానామౌర్వానలవతీం వ్యధాత్।
ఊరుజస్తనయో వహ్నేః సంకల్పాద్బ్రహ్మచారిణః।। 350 ।।
లోకాన్దిధక్షుః కాలాత్మా వార్బుక్షో బ్రహ్మణో వరాత్।
హిరణ్యకశిపోః పూర్వమౌర్వో భక్త్యా వరప్రదః।। 351 ।।
జజ్వాల సురేసనాసు తస్మిన్సమరసంకటే।
ఔర్వేణ దహ్యమానాస్తే జ్వాలాజటిలవిగ్రహాః।। 352 ।।
ఏకీభూతాన్యమన్యన్త తేజాంసి చ తమాంసి చ।
వివశాస్త్రిదశాః సర్వే తేనౌర్వానలపర్వణా।। 353 ।।
వరుణం శీతరశ్మిం చ త్రాణమేవ వ్యచిన్తయన్।
అథాఖణ్డలనిర్దిష్టశ్చన్ద్రమా వరుణాగ్రగః।। 354 ।।

క్షిపన్హిమశిలాసంఘానుద్యయౌ యుధి దానవాన్।
తుషారవారిపూరైస్తే భృశం తాభ్యాం సమాహతాః।। 355 ।।
నిశ్చేష్టా దానవాః ప్రాపుః కాష్ఠపాషాణతుల్యతామ్।
హిమస్య మహతీ శక్తిః సా కాపి దహనాత్మికా।। 356 ।।
యయా దానవసంఘానామస్థిభఙ్గో మహానభూత్।
తుషారాశనిసంఛన్నా దానవానామనీకినీ।। 357 ।।
నాసానిఃశ్వాసవివరైర్నిర్విభాగమసూచ్యత।
మాయావినిమయం జ్ఞాత్వా మయః స్వజనసిద్ధయే।। 358 ।।
అసృజత్పార్వతీం మాయాం ద్రుమశస్త్రశిలాఘనామ్।
ద్రుమశైలనిరుద్ధానాం స్ఫుటితాయుధవర్మణామ్।। 359 ।।
మోహో జజృమ్భే దేవానామృతే చక్రగదాధరమ్।
తతః క్షణాత్తదాదిష్టౌ తదను పాణితౌజసా।। 360 ।।
సమం వివిశతుః సేనాం దైత్యానామగ్నిమారుతౌ।
భస్మకూటావలీశేషాన్కృత్వా ద్రుమశిలోచ్చయాన్।। 361 ।।
ఉద్ధూతాన్దిక్షు విక్షిప్య తౌ రణాగ్రే విచేరతుః।
అనిలోల్లాసితజ్వాలాజ్వలితశ్మశ్రుభీషణః।। 362 ।।
దైత్యానాం దహ్యమానానాం ధూమః కాల ఇవోద్యయౌ।
మారుతస్యాగ్నితప్తస్య వహ్నేతోద్యతస్య చ।। 363 ।।
అభూత్కృతాన్తహుంకారఘోరః కహకహారవః।
విచటచ్చర్మణామేషం ఛమచ్ఛమితి మేదసామ్।। 364 ।।
స్ఫుటస్ఫూల్లాస్థిబన్ధానాం కోఽపి వ్యతికరోఽభవత్।
జయత్సు సురసఙ్ఘేషు భఙ్గే దితిజమణ్డలే।। 365 ।।
కాలనేమిః సముత్తస్థౌ త్రిజగద్గ్రసలాలసః।
జృమ్భావిస్పష్టదంష్ట్రాగ్రైరుగ్రవక్త్రైర్భృతామ్బరః।। 366 ।।

జగత్త్రయాయేవ రసాదహంపూర్వికయోత్థితైః।
తస్యాఞ్జనశిలాస్తమ్భసంభారైర్భుజమణ్డలైః।। 367 ।।
అభవన్కకుభో భీమభోగిభోగవృతా ఇవ।
విటఙ్కముకుటప్రాప్తఘృష్టబ్రహ్మాణ్డకర్పరే।। 368 ।।
అసృజద్ధూమజాలేన క్షయజీమూతడమ్బరాన్।
శతవక్త్రస్య నేత్రేభ్యస్తస్య జ్వాలా దిశో యయుః।। 369 ।।
తచ్ఛాయయా జగత్సర్వమదృశ్యమభవత్క్షణాత్।
అఘోరైః కాలరజనీసఙ్ఘైః సంఘట్టితైరివ।। 370 ।।
తస్య విశ్వక్షయాక్షేపదీక్షాసమయమణ్డలైః।
దీప్తాయుధప్రభాచక్రైరాలోకః కకుభామభూత్।। 371 ।।
ఘట్టయన్సర్వతేజాంసి సర్వభూతాని కమ్పయన్।
జహార జలదవ్యూహాన్కోపనిఃశ్వాసమారుతైః।। 372 ।।
ఉద్యమ్య పవనాస్కన్ధసంఘట్టోద్ధట్టనం భుజమ్।
అజీవవత్స దితిజాన్షుబ్ధాబ్ధిధ్వానయా గిరా।। 373 ।।
ఉదాయుధైః ప్రముదితైర్దానవైస్తత్పురః సరైః।
తతో యుయుధిరే దేవాః కాలనేమిహతౌజసః।। 374 ।।
తస్మిన్సమరసంఘట్టే తుములే ప్రాణహారిణి।
వ్యవర్ధత మహాన్కాయః కరాలః కాలనేమినః।। 375 ।।
తద్వక్త్రకుహరోద్వాన్తజ్వాలావలయితాః సురాః।
తిర్యగూర్ధ్వం ప్రవృద్ధైశ్చ తద్భుజైరభితో హతాః।। 376 ।।
తచ్ఛస్త్రవృష్టిదలితాస్తత్కరాకృష్టమౌలయః।
పేతుర్భ్రష్టా విమానేభ్యః క్షీణపుణ్యా ఇవ క్షితౌ।। 377 ।।
భగ్నే వజ్రముఖే శక్రే వరుణే కరుణాస్పదే।
ధనదే నిధనాపన్నే శశాఙ్కే గ్రాసశఙ్కితే।। 378 ।।

భగ్నాయుధధ్వజచ్ఛత్రా ఛిన్నస్యన్దనకుఞ్జరాః।
నిశ్చేష్టాస్త్రిదశాస్తస్థుర్దినదీపా ఇవాప్రభాః।। 379 ।।
శీతస్య వహ్నేః కా వార్తా తరణిస్తారదర్పణః।
ఆస్థా కిం నిశ్చలే వాయౌ కిం యమేన హతౌజసా।। 380 ।।
కిమేతే ముద్రితా రుద్రా వసవో వ్యసవో ను కిమ్।
ఇతి బ్రువాణా నాదేన ననన్దుర్దితినన్దనాః।। 381 ।।
తతః సంప్రాప్తవిజయః కాలనేమిః క్షతామరః।
లోకపాలపదే తస్థౌ విభజ్యానేకధా వపుః।। 382 ।।
జలం భూత్వాభవద్వ్యాపీ వాయుర్భూత్వా వవౌ స్వయమ్।
సోమసూర్యతనుర్భూత్వా రాత్ర్యహాని చకార సః।। 383 ।।
జగ్రాహ సర్వలోకాత్మా హవ్యమగ్నిముఖః స్వయమ్।
సర్వదేవమయః సోఽభూదితి విష్ణుజిగీషయా।। 384 ।।
సమస్తభువనాధీశః సర్వదేవగణైర్యుతః।
వేదధర్మకృపాసత్యైః శ్రియా చ న సమాశ్రితః।। 385 ।।
స దదర్శాథ దేవాదిం దేవం గరుడలాఞ్ఛనమ్।
ఉపేక్షితాగ్రసంమర్దం రణకౌతుకలీలయా।। 386 ।।
ప్రభాదామాభిరామేణ కౌస్తుభేన విభూషితమ్।
స్ఫురదిన్ద్రాయుధోదారం స్నిగ్ధశ్యామమివామ్బుదమ్।। 387 ।।
భుజైర్విభ్రాజితం రత్నకేయూరధృతిపల్లవైః।
హారకాన్తిసుధాసిక్తైః పారిజాతైరివాపరైః।। 388 ।।
ఉహ్యమానం సుపర్ణేన సువర్ణచ్ఛవిహారిణా।
మన్దరోద్ధారభీతేన మూర్తేనేవ సుమేరుణా।। 389 ।।
దైత్యసంహారగణనాచిహ్నహేమాఙ్గదాం గదామ్।
ధారయన్తం గిరీన్ద్రాణాం గౌరవైరివ నిర్మితామ్।। 390 ।।

అరుణైరూరుయుగలే రలసూర్యాంశుభిర్వృతమ్।
మధుకైటభకణ్ఠాసృక్ఛటాభిరివ చర్చితమ్।। 391 ।।
శఙ్ఖకాన్తివితానేన రత్నమాలాతరఙ్గిణా।
క్షీరోదేనేవ శయనాయాసత్ర స్తేన సేవితమ్।। 392 ।।
రాహుకణ్ఠాటవీఛేదప్రోచ్చలచ్ఛోణితారుణైః।
వ్యాప్తం చక్రప్రభాచక్రైః సూర్యాశుభిరివామ్బరమ్।। 393 ।।
అహో బతాయమస్మాకం శత్రుర్లోచనగోచరః।
నిరఞ్జనదశాం యేన నీతా దైత్యవధూదృశః।। 394 ।।
ఘ్నతా హిరణ్యకశిపుం సుతారైర్నఖరాఙ్కురైః।
హన్తా హతాన్యనేనైవ ముక్తాభాని యశాంసి నః।। 395 ।।
నృసింహచరణాక్రాన్తిరజోదిగ్ధాం సభాభువమ్।
హత్వేమం క్షాలయామ్యేష దైత్యహర్షాశ్రువారిభిః।। 396 ।।
ఇతి బ్రువాణం సావజ్ఞం లీలాస్మితసితాధరః।
పాతినా దర్పమధునా మత్తోఽస్మీత్యభ్యధాద్విభుః।। 397 ।।
ఘోరాట్టహాసవికటో దానవాధిపతిస్తతః।
అపాతయచ్ఛస్త్రవృష్టిం దేవోరసి భుజైర్ఘనైః।। 398 ।।
అకమ్ప్యత సుపర్ణోఽపి గదయా చణ్డవేగయా।
దేవోరసి భుజైర్యేన నిష్కమ్పోఽకమ్పత క్షణమ్।। 399 ।।
విస్మితః కోపసంరమ్భాదథ విష్ణుర్వ్యవర్ధత।
సహస్రబాహుచరణః సహస్రవదనేక్షణః।। 400 ।।
స సుదర్శనమాసాద్య విషదం భయదం ద్విషామ్।
పర్యన్తతేజఃప్రసరైః కిరత్కాఞ్చనావాలుకమ్।। 401 ।।
దైత్యాస్థికూటకుణ్ఠాకం క్షురాగ్రం వజ్రమణ్డలమ్।
చిక్షేప క్రకచక్రూరం దానవాననకాననే।। 402 ।।

తద్విష్ణుభుజనిర్ముక్తం ప్రతిమానం వివస్వతః।
చకర్తాగ్నిశిఖోద్గారం ఘోరం వక్త్రశతం ద్విషః।। 403 ।।
నికృత్తభుజవక్త్రోత్థసరద్రుధిరనిర్ఝరః।
న పపాత చిరం దైత్యో మన్యుస్తబ్ధ ఇవ స్థితః।। 404 ।।
పక్షవాతేన తార్క్ష్యస్య క్షుణ్ణక్ష్మాధరమౌలినా।
సప్తాబ్ధయః సముత్పేతుస్తరఙ్గాలిఙ్గితామ్బరాః।। 405 ।।
సర్వతః పాణిపాదేన సర్వే సర్వత్ర దానవాః।
పీడితా విశ్వరూపేణ ప్రయయుః స్మృతిశేషతామ్।। 406 ।।

కాలనేమివధః।। 10 ।।

తతో నివృత్తే దుర్వృత్తే ప్రవృత్తే ధర్మకర్మణి।
బ్రహ్మప్రభృతిభిర్దేవైః స్తూయమానో మహర్షిభిః।। 407 ।।
స్వపదే శక్రమాదాయ బ్రహ్మసద్మ యయౌ హరిః।
వన్దితస్త్రిజగద్వన్ద్యైః సిద్ధైః సంవిన్మయాత్మభిః।। 408 ।।
తతో నిజాశ్రమం గత్వా స్వప్రభోద్భాసితం విభుః।
భేజేఽమ్బుధౌ యోగనిద్రామదభ్రాభ్రోత్తరచ్ఛదే।। 409 ।।
తం శేషశాయినం కృష్ణం సహస్రవదనం శనైః।
నిద్రా సిషేవే మత్తాలిమాలేవ కమలాకరమ్।। 410 ।।
తస్య పీతాంశుకోదారం సుప్తస్య విబభౌ వపుః।
నాభేర్బ్రహ్మసరోజోత్థరజః పుఞ్జైరివాచితమ్।। 411 ।।
కలయన్నక్షసూత్రేణ లౌకికీం కాలకల్మషామ్।
ప్రజాః శ్వాసావలీసూత్రైః సంజహారోత్ససర్జ చ।। 412 ।।
తస్మిన్ప్రసుప్తే విధినా దక్షిణాయనకారిణా।
నిద్రాపి నిద్రయేవాభూత్తమఃపటలమీలితా।। 413 ।।
జృమ్భాలస్యవిమోహాఙ్కా నృణాం జీవార్థహారిణీ।

అదీర్ఘప్రలయే సేయం పావనీ విష్ణుసంగమాత్।। 414 ।।
తతో వర్షసహస్రేషు యాతేషు చ కృతే కతే।
త్రేతాయాం వినివృత్తాయాం ద్వాపరే తనుతాం గతే।। 415 ।।
కమలాకేలికమలప్రాన్తవాతవిబోధితమ్।
పితామహముఖా దేవాః సహస్రాక్షపురాఃసరాః।। 416 ।।
ఏకీభూతాః సమభ్యేత్య జగత్కార్యార్థముద్యతాః।
తం తుష్టువుర్మునిగణాః ఫుల్లపద్మకరాః క్షణమ్।। 417 ।।
యోగనిద్రాపదేశేన గర్భీకృతజగత్త్రయే।
త్వయి దేవ న జానీమః కర్తవ్యం సుప్తసంవిదా।। 418 ।।
త్రైలోక్యకర్మణాం ముద్రాం నిద్రాం నేత్రాబ్జషట్పదీమ్।
త్యజ భోగపరిమ్లానామివ నీలోత్పలస్రజమ్।। 419 ।।
స్ఫారేణ దక్షిణేనాక్ష్ణా జన్మక్షేత్రేణ భాస్వతః।
జగన్తి కమలానీవ వికాసయ జగత్పతే।। 420 ।।
సవ్యేనేన్దూదయానన్దవిష్యన్దామృతవర్షిణా।
భూతాని సర్వభూతాత్మన్కుముదానీవ జీవయ।। 421 ।।
దేవ దేవాః ప్రతీక్షన్తే త్వత్ప్రసాదావలోకనమ్।
విజ్ఞప్తిః శ్రూయతామేషా జగతాం కార్యగౌరవాత్।। 422 ।।
శ్రుత్వేతి దేవర్షివచో నిద్రావిషదలోచనః।
పార్శ్వే వలితహారార్ధవిశ్రాన్తికృతమణ్డలః।। 423 ।।
ఆవృత్తకంధరో దేవానవదద్దశనాంశుభిః।
కుర్వన్వదనపద్మానాం మృణాలీకాణ్డమణ్డలమ్।। 424 ।।
కిమయం లోకపాలానాం మన్త్రశంసీ సమాగమః।
అపి నామ న దైత్యేన్ద్రైః క్రాన్తాస్త్రిదశభూమయః।। 425 ।।
ఫుల్లాబ్జపుఞ్జజయినీ కిరణాఙ్కురకేసరా।

ఇయం వో వదనచ్చాయా న శంసతి పరాభవమ్।। 426 ।।
అయం చ స్వయమాయాతః పద్మజన్మా పితామహః।
హితం చ జగతాం కార్యం నాల్పమేతద్భవిష్యతి।। 427 ।।
సజ్జో౽హం భవతామర్థే కర్తవ్యమధునోచ్యతామ్।
ఇతి వాదిని దేవేశే బభాషే చతురాననః।। 428 ।।
సర్వం త్వమేవ సర్వాత్మన్జానీషే కార్యమాత్మనా।
ప్రశ్నాజ్ఞాః కింతు భవతః పరేణ న విలఙ్ఘ్యతే।। 429 ।।
సహస్రశీర్షః శేషో౽యం వక్తుం జానాతి తే స్తుతిమ్।
తవైవ భారతీ దేవీ యది వైషా సరస్వతీ।। 430 ।।
త్వచ్చక్రక్రకరోత్కృత్తదైత్యోగ్రవిషపాదపే।
ధర్మస్యతి జగత్యస్మిన్నభగ్నప్రణయో రథః।। 431 ।।
వివృద్ధః సర్వభూపాలాః సదాచారానువర్తినః।
ప్రభూతబలసంభారైర్భారః కింతు మహాన్క్షితేః।। 432 ।।
సేయం మహీయసీ చిన్తా మహీమజ్ఞనశఙ్కయా।
సద్వృత్తానాం నరేన్ద్రాణాం క్షయే యదయముద్యమః।। 433 ।।
ప్రజాపతేరితి వచః శ్రుత్వా దేవః ప్రజాహితమ్।
తథేత్యుక్త్వా యయౌ సార్ధం త్రిదశైరమరావతీమ్।। 434 ।।
తాం కల్పపాదపవతీం రత్నమన్దిరసున్దరామ్।
ప్రవిశ్య భేజే ప్రోద్భూతరత్నస్తమ్భప్రభాం సమభామ్।। 435 ।।
చన్ద్రకాన్తాసనే తత్ర క్షీరార్ణవ ఇవాపరే।
స్థితే విష్ణౌ సురాః ప్రాపుర్హేమరత్నాసనాన్యథ।। 436 ।।
బ్రహ్మవాక్యాత్ప్రతీహారే వేత్రపాణౌ సమీరణే।
నివాతసుప్తదుగ్ధాబ్ధినిఃశబ్దమభవత్సదః।। 437 ।।
తతస్తం సూచితాభిఖ్యా స్వయం తామరసాకసా।

పాదపీఠే పురో విష్ణోరుపవిశ్యానతాననా।। 438 ।।

శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ హారాంశుశబలస్తనీ।

నానారత్నప్రభాభఙ్గేన దేవీ రోహిణభూభృతః।। 439 ।।

ఉవాచోర్వీ ముఖామ్భోజదివ్యగన్ధాధివాసినీ।

హరన్తీ బాలవల్లీనాం భృఙ్గభారకదర్థనామ్।। 440 ।।

దేవ త్వచ్చరణామ్భోజమధ్యవిశ్రాన్తిలాలితా।

న కదాచన జానేఽహం జగద్భారపరిశ్రమమ।। 441 ।।

లలనా క్వ ను నామాహం క్వ చేమే కులభూధరాః।

తదేతత్త్వదవష్టమ్భసంభారస్య విదృమ్భితమ్।। 442 ।।

మజ్జన్తీ సలిలే పూర్వం నలినీదలలీలయా।

త్వయైవాదివరాహేణ దంష్ట్రాగ్రేణాహముద్ధృతా।। 443 ।।

జగత్యేకార్ణవే పూర్వం నిర్మథ్య మధుకైటభౌ।

తన్మేదసా ఘనీభూతా త్వయాహం మేదినీ కృతా।। 444 ।।

భార్గవేణ కృతే కోపాదసకృత్క్షత్త్రసంక్షయే।

కాలేన పునరుద్భూతా మనోర్వంశే నరేశ్వరాః।। 445 ।।

తేషాం సుభటసంఘాతే గజవాజిసమాకులే।

వృద్ధ్యా నిర్వివరీభూతే భారేణాస్మి నిపీడితా।। 446 ।।

క్రియతాం తత్క్షయోపాయేఽప్యవధానలవః క్షణమ్।

శరణ్యం త్రిదేశేశానాం త్వామస్మి శరణం గతా।। 447 ।।

గురురగ్నిః సువర్ణస్య తిగ్మాంశుశ్చ గవాం గురుః।

తారకాణాం గురుః సోమః సదా మమ గురుర్భవాన్।। 448 ।।

శ్రుత్వేతి పృథివీవాక్యం విష్ణునా తిర్యగీక్షితః।

తత్సమీహితతత్త్వజ్ఞో దేవాన్ప్రాహ పితామహః।। 449 ।।

అంశావతారః క్రియతాం భవద్భిర్భూతయే భువః।

ఏష విష్ణుః క్షితౌ సాక్షాదవతారే కృతక్షణః।। 450 ।।

పురా జలనిధేస్తీరే కశ్యపేన సహ స్థితమ్।

మాం గఙ్గానుగతః శ్రీమానాయయౌ భూషితోఽమ్బుధిః।। 451 ।।

తేనాహం ప్లావితో వార్భిర్దృప్తం తమవదం రుషా।

భో రాజవేశ శాన్తోఽసీత్యురక్తమాత్రో భవత్తనుః।। 452 ।।

స జాతః శంతనుర్నామ మచ్చాపాద్వసుధాధిపః।

వసూనాం జననీ గఙ్గా తమేవానుగతా ప్రియా।। 453 ।।

తద్వంశే పాణ్డురుత్పన్నో ధృతరాష్ట్రశ్చ భూమిపౌ।

ధర్మానిలేన్ద్రాశ్విభాగాః పాణ్డోరాయాన్తి పుత్రతామ్।। 454 ।।

కేలరంశస్య పుత్రోఽస్తు ధృతరాష్ట్రస్య సానుజః।

అన్యేషు రాజవంశేషు భవన్తు చ సురాః పరే।। 455 ।।

రుద్రశ్చ శిశిరాంశుశ్చ గన్ధర్వోరగారాక్షసాః।

తేషాం పరస్పరం ఘోరే వైరారణిముద్భవే।

రణానలే క్షయం యాతు ఘనం క్షితిపకాననమ్।। 456 ।।

తాన్ప్రజాపతిరిత్యుక్త్వా విససర్జ వుసంధరామ్।

తతోంఽశైస్తత్సమాదిష్టాస్త్రిదశాః క్ష్మామవాతరన్।। 457 ।।

అత్రాన్తరే హేరరంశో భగవాన్నారదో మునిః।

అభ్యాయాత్తేజసా కుర్వన్దిశః కనకపిఙ్గలాః।। 458 ।।

నాదశక్తిం కుటిలతాం భువనోదరసంకటే।

మూర్తామివ వహన్వీణాం స్వరజ్ఞశ్ఛన్దసాం నిధిః।। 459 ।।

రహస్యభేత్తా జగతాం కలికేలికుతూహలీ।

ఆవర్జితజటాబన్ధః స విష్ణు ప్రణతోఽభ్యధాత్।। 460 ।।

భగవన్భువి భూపాలవంశేషు త్రిదశేశ్వరాః।

అవతీర్ణా భవద్వాక్యాత్కిత్వేష విఫలః శ్రమః।। 461 ।।

అసతాం తావదమరాః సముద్ధతమహోరగాః।

తృష్ణాఇచ్ఛనేఽపి కా శక్తిస్త్వాం వినా పరమేష్ఠినమ్।। 462 ।।

దానవా భువి సంభూతా భవతా యే హతాః పురా।

అవతీర్య భవానేవ తేషాం మూలక్షయే క్షమః।। 463 ।।

లవణం దానవం హత్వా శత్రుఘ్నో రాఘవానుజః।

ఛిత్త్వా మధువనం చక్రే యాం పురీం మథురాం పురా।। 464 ।।

తస్యామద్య సముత్పన్నః కంసో యదుకులే నృపః।

యోఽసౌ హతస్త్వయా పూర్వం కాలనేమిర్మహాసురః।। 465 ।।

హయగ్రీవాదయో యే చ దైత్యాః పూర్వం హరాస్త్వయా।

తే కేశిధేనుకారిష్టప్రలమ్బాద్యా భువి స్థితాః।। 466 ।।

తేషాం వధాయ భగవన్క్రియతాం స్వయముద్యమః।

నారదేనేత్యభిహితే తథేత్యూచే జగత్పతిః।। 467 ।।

జన్మధామోచితం పృష్టస్తేన బ్రహ్మావదత్తతః।

శ్రూయతాం భగవన్యస్తే ధన్యః సముచితః పితా।। 468 ।।

యజ్ఞార్థే యాజ్ఞియాం ధేనుం పురా పుత్రస్య కశ్యపః।

అదితిః సురభిశ్చాస్య వల్లభే జగతీపతేః।। 469 ।।

స యాదవకులే జాతో వసుదేవో మహాయశాః।

దేవకీ రోహిణీ చేతి తే తస్య దయితే ఉభే।। 470 ।।

తస్య పుత్రత్వమాసాద్య గోపక్రీడారసాకులః।

అత్యద్భుతాని కర్మణి దర్శయఞ్జహి దానవాన్।। 471 ।।

ధన్యః స జగతాం వన్ద్యః కస్య వా న స్పృహాపదమ్।

యః శ్రోష్యతి తవావ్యక్తవర్ణం తాతేతి జల్పతః।। 472 ।।

ఇతి పద్మోద్భవగిరా కృతాభ్యుపగమే హరౌ।

నారదః ప్రయయౌ భేదీ కౌతుకేనార్ణవేన చ।। 473 ।।

విచిత్రభాస్కరాల్లోకలోకసంచరణవ్రతః।
స మహీమేత్య మథురాం వివేశ విషదాం పురీమ్॥ 474 ॥
కౌతుకానాం కులగృహం కోఽయం సకలసంపదామ్।
ఉద్యానం కల్పవల్లీనాం వీక్ష్య తాం విస్మితోఽభవత్॥ 475 ॥
తత్ర సింహాసనాసీనాం కంసం భీమం మహీభుజామ్।
ప్రత్యగ్రం తం దదర్శోగ్రముగ్రసేనజమగ్రజః॥ 476 ॥
తత్సభాం పూజిత స్తేన రత్నసింహాసనోజ్జ్వలామ్।
ప్రవిశ్య క్షణమాసీనస్తమూచే బలగర్వితమ్॥ 477 ॥
లోకసంచారిణా కంస మయా సురసభాన్తరే।
శ్రుతస్తవ వధోపాయే మన్త్రః సుచిరచిన్తితః॥ 478 ॥
పితుః స్వసుస్తే దేవక్యా యో గర్భో భవితాష్టమః।
సానుగస్య స తే మృత్యుర్విహితః శఙ్కితైః సురైః॥ 479 ॥
ఇత్యుదీర్య మునౌ యాతే శ్వసన్కంసః సభాస్థితః।
జహాస కాన్తిం శత్రూణాం దంష్ట్రాభిస్తర్జయన్నివ॥ 480 ॥
సోఽవదత్సచివానన్తఃకోపేఽప్యవికృతాననః।
అసూయయేవ దేవానాం ముహురాలోకయన్నభః॥ 481 ॥
అహో ను భేదశీలేన మునినా మూఢచేతసా।
నాకౌకసామవిషయే కథితో మన్త్ర ఏష నః॥ 482 ॥
నితరాం ప్రతికూలోఽహం దేవానామధునా స్థితః।
కేశిముఖ్యాః క్షయాయోర్వ్యాం విచరన్తు మదాశయా॥ 483 ॥
ప్రలమ్బలేనుకారిష్టపూతనాకాలియాదయః।
కుర్వన్తి యజ్వనాం లోకే దేవద్వేషాత్పరాభవమ్॥ 484 ॥
దేవకీగర్భనిధనే తిష్ఠన్త్వవహితాః సదా।
ఆప్తవాదేన నార్యస్తు పురుషాశ్చ హితా మమ॥ 485 ॥

ఇత్యుక్తః సచివాన్కంసో నిర్వికారోఽభవద్బహిః।
అన్తస్తు చిన్తాసంతాపమువాహ విషదుఃసహమ్॥ 486 ॥
తస్మిన్నవసరే కృష్ణో జగద్రక్షాకృతక్షణః।
పాతాలమేత్య తాన్గర్భానపశ్యత్కాలనేమిజాన్॥ 487 ॥
తపసోగ్రేణ తే ప్రాపుః పురా కమలజాద్వరాత్।
హిరణ్యకశిపుశ్చైతానశపద్బ్రహ్మనిన్దకః॥ 488 ॥
మామనాదృత్య యుష్మాభిర్యస్మాదారాధితో విధిః।
తస్మాత్పూర్వం పితుర్వధ్యా యూయం గర్భాన్మృతా భువి॥ 489 ॥
ఇతి తచ్ఛాపవివశాన్సలిలాన్తరనిశ్చలాన్।
తాన్సుప్తాన్వీక్ష్య భగవాన్నిద్రామూచే స్వరూపిణీమ్॥ 490 ॥
షట్సు గర్భేషు దేవక్యా జీవానేతాన్నిప స్వయమ్।
భవిష్యత్యన్తకస్తత్ర తేషాం కంసః స్వచిన్తయా॥ 491 ॥
సప్తమో రోహిణీగర్భే త్యాజ్యో వినిమయేన తు।
గర్భస్తదన్తే దేవక్యా భవిష్యామ్యహమష్టమః॥ 492 ॥
గోవ్రజే నన్దగోపస్య యశోదాఖ్యా కుటుమ్బినీ।
మజ్జన్మ సమకాలత్వం తద్గర్భేఽవతర స్వయమ్॥ 493 ॥
మాసేఽష్టమే నవమ్యాం తు కృష్ణరాత్ర్యాం మృగేక్షణే।
వ్యత్యాసస్తత్ర భవితా తుల్యే జన్మన్యథావయోః॥ 494 ॥
తతస్త్వం కంసపురుషైః శిలాయామాహతా భృశమ్।
గమిష్యసి దివం దేవి దివ్యేన వపుషాన్వితా॥ 495 ॥
తత్ర త్వం శక్రభగినీ భూత్వా పూజ్యా దివౌకసామ్।
దుర్గా నిసుమ్భసుమ్భఘ్నీ పదం విన్ధ్యే కరిష్యసి॥ 496 ॥
చన్ద్రాననా కృష్ణతనుః సింహవాహా శిఖిధ్వజా।
వ్యక్తావ్యక్తా పరా శక్తిః కాలరాత్రిర్జయా ధృతిః॥ 497 ॥

హ్రీః శ్రీర్మాయా మతిః పుష్టిర్దేవానామధిదేవతా।
జననీ వ్యాపినీ కాలీ పార్వతీ ధరణీ ప్రభా।। 498 ।।
సర్వక్షయకరీ ఘోరా శివా పీయూషవర్షిణీ।
నవమీ సంనిధిః సిద్ధిదాయినీ త్వం భవిష్యసి।। 499 ।।
ఇత్యాదిశ్య హరిర్నిద్రామున్నిద్రామ్బురుహేక్షణః।
తత్కార్యం మనసా ధ్యాత్వా స్వధామ భగవాన్యయౌ।। 500 ।।
అథ గర్భేషు దేవక్యాః షట్సు కంసస్య శాసనాత్।
హతేషు తేషు క్రమశః కింకరైః క్రూరకారిభిః।। 501 ।।
సప్తమేఽపి సమాకృష్య నీతే సంకర్షణాభిధే।
విన్యస్తరోహిణీగర్భగేహే స్వజననీధియా।। 502 ।।
అష్టమం జగతాం నాథం గర్భమాదత్త దేవకీ।
యేన ప్రభాతవేలేవ సాభూదాసన్నభాస్కరా।। 503 ।।
తతః పూర్ణేఽష్టమే మాసి రాత్ర్యర్ధేఽభిజితా యుతే।
అసూత దేవకీ విష్ణుం హుతాశనమివారణిః।। 504 ।।
తస్మిన్నేవ క్షణే కన్యాం యశోదా విషదద్యుతిమ్।
అజీజనత్ప్రసన్నేషు లోకేష్వచ్యుతజన్మనా।। 505 ।।
కమ్పితే భువనే దేవగణే మఙ్గలభాషిణి।
పుష్పవర్షైః ప్రకాశాసు దిక్షు కీర్త్యా హరేరివ।। 506 ।।
నిద్రయా మోహితే రక్షిజనే తత్రేరితాశయః।
వసుదేవో రహశ్చక్రే గర్భయోర్వ్యత్యయం స్వయమ్।। 507 ।।
నన్దగోపగృహే పుత్రం విన్యస్యాదాయ తత్సుతామ్।
దేవకీగర్భశయనే తత్యాజ భయశఙ్కితః।। 508 ।।
తతః ప్రబుద్ధైః కన్యేయం జాతేత్యద్భుతవాదిభిః।
కంసాయ దర్శితా గర్భసలిలార్ద్రైవ రక్షిభిః।। 509 ।।

తచ్చాపసనాదాహతాథ సా తైః పృథుశిలాతలే।
దీప్తాయుధానేకభుజా శిఖేవాగ్నేః స్వమావిశత్॥ 510 ॥
హారనక్షత్రమాలాఙ్కా శశాఙ్కరుచిరాననా।
భూతసంమోహజననీ రజనీవ సవిగ్రహా॥ 511 ॥
హంసరత్నప్రభాదీప్తకుణ్డలాభ్యాం విరాజితా।
ద్యౌరివాస్తోదయాసక్తశశిమార్తాణ్డమణ్డలా॥ 512 ॥
మయూరబర్హాభరణా మాయూరధ్వజభూషితా।
శ్యామా సశక్రచాపేవ ప్రావృట్పీనపయోధరా॥ 513 ॥
ముకుటేన త్రిశృఙ్గేణ నానారత్నాట్టహాసినా।
విభూషితకచాబన్ధా రోహిణాద్రివతీవ భూః॥ 514 ॥
సా భూతసంఘానుగతా హసన్తీ సఖనం ముహుః।
దారయన్తీ తమః కంసం తర్జయన్తీ సమభ్యధాత్॥ 515 ॥
కంస కంసాన్తకాలేఽహం కృష్యమాణస్య వైరిణా।
విదార్య జీవితం దేహే పాస్యామి తవ శోణితమ్॥ 516 ॥
ఇత్యుక్త్వాభిమతం దేశం యయౌ కాత్యాయనీ దివః।
చకమ్పే విఫలోద్యోగలజ్జితశ్చోగ్రసేనజః॥ 517 ॥
స గత్వా దేవకీం మూర్ధ్నా ప్రణిపత్య ప్రసాద్య చ।
గర్భాః కాలేన తే మాతః క్షపితా ఇత్యభాషత॥ 518 ॥

కృష్ణోత్పత్తిః॥ 11 ॥

శఙ్కితో వసుదేవస్తు రోహిణీసుతమత్యజత్।
నన్దగోపగృహేష్వేవ శీతాంశుసుభగద్యుతిమ్॥ 519 ॥
న్యాసీకృత్య యశోదాయాం జ్యేష్ఠం సంకర్షణం శిశుమ్।
గూఢే చ కృష్ణవృత్తాన్తే తచ్చిన్తానిరతోఽభవత్॥ 520 ॥
ప్రేరితో నన్దగోపస్తు తేన పుత్రహితైషిణా।

త్యక్త్వా వృన్దావనం ఘోరం దైత్యకణ్టకపన్నగైః।। 521 ।।
గోవర్ధనవనోపాన్తే యమునాస్నిగ్ధపాదపే।
వీతవిఘ్నో వ్రజం చక్రే బహుభిర్గోకులైర్వృతః।। 522 ।।
గమ్భీరమన్ధనిర్ఘోషఘనానన్దితచాతకే।
పాకావర్తిఘృతామోదసంపూరితసమీరణే।। 523 ।।
వనప్రాప్యప్రతిచ్ఛన్నవత్సహుంకారగోగణే।
గోపాలీకాకలీగీతనిశ్చలాఙ్గకురఙ్గకే।। 524 ।।
కాలిన్దీతీరవానీరలతాదోలాయితార్భకే।
భ్రాత్రా సహేన్దుశుభ్రేణ కృష్ణో మరకతద్యుతిః।। 525 ।।
వ్యవర్ధత వనోద్భేదః స గాఙ్గ ఇవ యామునః।
ప్రసుప్తం శకటస్యాధస్తృప్తే స్తన్యేన నిశ్చలమ్।। 526 ।।
కదాచిత్తం సముత్సృజ్య యశోదా యమునాం యయౌ।
ప్రబుద్ధః సోఽథ శనకైః పాణిపాదం క్షిపన్ముహుః।। 527 ।।
రురోద దశనోద్ద్యోతైః క్షీరపూరైరివాఙ్కితః।
చరణౌ చ ప్రసార్యోర్ధ్వం జృమ్భావికసితాననః।। 528 ।।
పాదేనైకేన శకటం విపర్యస్తమధో వ్యధాత్।
అత్రాన్తరే సమేత్యాత్య యశోదా ప్రస్నుతస్తనీ।। 529 ।।
శకటం భగ్నమాలోక్య చకమ్పే సుతవత్సలా।
సా శిశుం స్వస్థమాదాయేత్యూచే నన్దో విశఙ్కితః।। 530 ।।
కేనేదం శకటం భగ్నం వినా మత్తవృషాహతీః।
తేనేతి పృష్టాః శిశవః కృష్ణేనేతి బభాషిరే।। 531 ।।

శకటభఙ్గః।। 12 ।।

తతః కృష్ణోత్సవే లోకే సుప్తే నిశి నిశాచరీ।
ఆయయౌ పూతనా నామ మాయయా ప్రస్నుతస్తనీ।। 532 ।।

సా దధౌ వదనే తస్య శిశోర్నిధనకాఙ్క్షిణీ।
స్తనం ప్రాణైః సహాస్యాశ్చ తమాకృష్యోచ్చకర్త సః॥ 533 ॥
హతాయాం వ్యాఘ్రఘోషాయాం తస్యామభ్యుత్థితో భయాత్।
సభార్యో నన్దగోపోఽభూన్మగ్నోన్మగ్న ఇవామ్బుధౌ॥ 534 ॥
తతో విదితవృత్తాన్తౌ విస్మయానన్దనిర్భరౌ।
తౌ దమ్పతీ బహిః కంసభయాన్నో కంసభయాన్నో కించిదూచతుః॥ 535 ॥

పూతనావధః॥ 13 ॥

శనకైశ్చరణన్యాసమక్రూరైః సగతాగతైః।
హర్షం వవర్ష బన్ధూనాం త్రైలోక్యాక్రమణక్షమః॥ 536 ॥
కాలేన వర్ధమానౌ తౌ కృష్ణసంకర్షణౌ వనే।
పూర్యమాణౌ మదేనేవ పఞ్చాననకిశోరకౌ॥ 537 ॥
విరేజతుః శిశుక్రీడాయాం సుభూషితవిగ్రహౌ।
రక్ష్యమాణావివాలిఙ్గ్య భువో భారక్షయక్షమౌ॥ 538 ॥
కాన్తౌ కమలపత్త్రాక్షౌ చలత్కుటిలకున్తలౌ।
స్మితేన చక్రతుః కణ్ఠే సితముక్తావలీరివ॥ 539 ॥
తుల్యలావణ్యమాధుర్యధుర్యం వపురభూత్తయోః।
మహతాం సంశ్రయే నూనమేకకార్యవిరోధినే॥ 540 ॥
స్వేచ్ఛాగోపతనౌ తత్ర దేవే త్రైలోక్యగోప్తరి।
స్పృహా తత్సఙ్గధన్యేభ్యో గోపేభ్యోఽభూద్దివౌకసామ్॥ 541 ॥
ధర్తుం యదా యశోదా తం న శశాక మహాజవమ్।
ఆబబన్ధోదరే ధీరా దామ్నా దామోదరం తదా॥ 542 ॥
తరసా స సమాకృష్య దామబద్ధములూఖలమ్।
విచచార వనే కేలిచతురో విగతశ్రమః॥ 543 ॥
విస్మయం ప్రయయుర్గోపాస్తస్యోలూఖలకర్షణాత్।

మన్దరాధారధైర్యేఽపి జగద్యస్మిన్న విస్మితమ్ ।। 544 ।।
విపులౌ యమునాతీరే సంహతావర్జునద్రుమౌ।
స ప్రాప్య తన్మధ్యగతశ్చకర్షోలూఖలం బలాత్ ।। 545 ।।
తద్బలోన్మూలితౌ వేగాత్పేతతురథ తౌ ద్రుమౌ।
యేనాభూత్క్షోభగమ్భీరః సంరమ్భో యమునామ్భసః ।। 546 ।।
గోపబాలాస్తదాలోక్య భయస్మయతయాకులాః।
యశోదామూచిరే గత్వా సంభ్రమాకులితస్వరాః ।। 547 ।।
అయి ప్రమాదశీలే త్వం సుఖసుప్తేన మోహితా।
పూజ్యౌ తౌ తవ పుత్రస్య పతితావుపరి ద్రుమౌ ।। 548 ।।
దేవాన్మహాభయాన్ముక్తం గత్వా తం పశ్య దారకమ్ ।।
శ్రుత్వేతి స్వేదమగ్నేవ యశోదా కమ్పితా యయౌ ।। 549 ।।
సా విలోక్య తయోర్మధ్యే మహాపాదపయోః సుతమ్।
సంత్రాసం చ ప్రసాదం చ విస్మయం చ యయౌ క్రమాత్ ।। 550 ।।
తతః సర్వే సమభ్యేత్య గోపవృద్ధాః ససంభ్రమమ్।
అవదన్కేన ఘోషస్య దైవతౌ(?) పాతితావిమౌ ।। 551 ।।
నాభవన్మేఘనిర్ఘాతో వ్యభ్రే కా విద్యుతాం కథా।
నేహ మత్తో ద్విపః కస్మాదకస్మాద్ద్రుమయోః క్షయః ।। 552 ।।
ఇతి వాదిని గోపాలమణ్డలే సుతమగ్రహీత్।
విముచ్య నన్దః సాసూయం యశోదామవలోకయన్ ।। 553 ।।
నిన్దతి స్వవధూం యాతే నన్దగోపే సహానుగే।
గృహే గృహే భవత్కోఽపి ద్రుమభఙ్గకథాస్మయః ।। 554 ।।

ద్రుమనిపాతః ।। 14 ।।

కించిదున్ముక్తబాల్యౌ తావథ సంకర్షణాచ్యుతౌ।
నీలపీతామ్బరౌ కాకపక్షాఙ్కౌ చేరతుర్వనే ।। 555 ।।

ఉత్తంసకుసుమాపీడైః ఫలవిభ్రమకారిణౌ।
రక్షాతిలకరత్నాగ్రావివ నాగకుమారకౌ।। 556 ।।
మయూరపక్షాభరణప్రభాపల్లవశాలినౌ।
లావణ్యామృతనిష్యన్దౌ పారిజాతాత్మజావివ।। 557 ।।
హ్రస్వవేణుకలక్వాణస్వభావమధురస్వనౌ।
ప్రాంశుశైలశిలాసీనావివ కిన్నరదారకౌ।। 558 ।।
ఉత్ప్లుతత్కన్దుకోదారగులికాచతురభ్రమౌ।
విచిత్రమాల్యలలితౌ విద్యాధరసుతావివ।। 559 ।।
పాణౌ దధానౌ బాణాఙ్కకేలికోదణ్డయష్టికామ్।
పునర్వనమివాయాతౌ వీరౌ రాఘవలక్ష్మణౌ।। 560 ।।
విహరన్తౌ మదోదారౌ తౌ రాజీవవిలోచనౌ।
రేజతుః కించిదాసన్ననవయౌవనవిభ్రమౌ।। 561 ।।
చిరభోగపరిమ్లానవిరలౌషధిపాదపే।
నారంస్త కేశవస్తత్ర నవకాననకౌతుకీ।। 562 ।।
స కృత్వా వ్రజసంత్రాసం గూఢం మాయామయైర్వృకైః।
రన్తుం వృన్దావనోపాన్తం కాలిన్దీసున్దరం యయౌ।। 563 ।।
నివిష్టే గోకులే తత్ర నిర్భయే సేవ్యసంశ్రయే।
నవకాననసంభోగః కోఽపి గోపకులేఽభవత్।। 564 ।।
అదృశ్యత తతః శ్యామా నవోద్గతపయోధరా।
వధూర్నవేవ కృష్ణస్య ప్రావృడ్విహితకౌతుకా।। 565 ।।
నవవారిధరైర్వ్యోమ్ని చలత్కలభవిభ్రమైః।
వియోగినీమనోజన్మవహ్నిధూమోద్గమాయితమ్।। 566 ।।
జయినః స్మరరాజస్య వీజయన్వ్యజనైరివ।
తతో విరహిణీచిన్తానిఃశ్వాసప్రసభోఽనిలః।। 567 ।।

భువి కాన్తాస్మితసితా బభుః కేతకసూచయః।
మేఘామర్దవిశీర్ణస్య శిశిరాంశోః కలా ఇవ।। 568 ।।
బలాకావలయాశ్చేరుర్గురుగర్జరతా దివి।
మత్తమేఘగజేన్ద్రాణాం దన్తకాన్తిచయా ఇవ।। 569 ।।
ఘనానాం శక్రచాపేన వనానాం శిఖితాణ్డవైః।
పరస్పరప్రభాపుఞ్జస్పర్ధేవ సమజాయత।। 570 ।।
వర్షాక్షాలితసచ్ఛాయతమాలకదలీభరాః।
స్నిగ్ధస్నాతేవ యువతిర్విరరాజ వసుంధరా।। 571 ।।
త్వఙ్గత్తురఙ్గభ్రూభఙ్గా ఫేనకూటాహ్వ(ట్ట)హాసినీ।
మత్తేవ యౌవనవతీ బభ్రామ యమునావనే।। 572 ।।
బభౌ సౌదామినీదామకాన్తిః కాపి పయోముచామ్।
మేరుశేఖరలగ్నేవ తప్తజామ్బూనదచ్ఛటా।। 573 ।।
నీలాభ్రచకితాః క్వాపి రాజహంసగణా యయుః।
చిరం నష్టమివాన్వేష్టుం శశాఙ్కం కుముదాకరాః।। 574 ।।
తస్మిన్కదమ్బకుటజామోదప్రముద(?)నిర్భరే।
కాలే విరహిణాం కాలే కృష్ణం సంకర్షణోఽబ్రవీత్।। 575 ।।
పూరితం పరిసర్పద్భిర్బలాకాఫేనహాసిభిః।
పశ్య కృష్ణ ఘనైర్వ్యోమ యామునైరివ వారిభిః।। 576 ।।
తడిత్పీతామ్బరజుషాం వనమాలావలమ్బినామ్।
విభాతి వారివాహానాం తవేవ శ్యామలం వపుః।। 577 ।।
ఇత్యగ్రజవచః శ్రుత్వా ప్రణయాభరణం హరిః।
లలాస లీలాభరణో మధూరాభరణే వనే।। 578 ।।

ప్రావృడ్వర్ణనమ్।। 15 ।।

వర్షచ్ఛేదప్రకాశేఽథ నవీభూత ఇవాఖిలే।

కదాచిద్విహరన్కృష్ణః కాననే భ్రాతరం వినా।। 579 ।।

న్యగ్రోధం ప్రాప విపులం వృతో గోపకుమారకైః।

ప్రవృద్ధభుజసంభారైర్నభో మాతుమివోద్గతమ్।। 580 ।।

విద్యాధరసనాధాని త్రిదశాధ్యుషితాని చ।

కులాద్రిశిఖరాణీవ కౌతుకాద్ద్రష్టుముత్థితమ్।। 581 ।।

సర్వాశాపూరణోదారసచ్ఛాయం భూషణం భువః।

ప్రాసాదం వన్దేవీనాం భాణ్డీరం నామ పాదపమ్।। 582 ।।

తం దృష్ట్వా స్నిగ్ధమానన్దబన్ధుం శౌరిర్నిరన్తరమ్।

హృష్టశ్చచార తన్మూలే గీతవాద్యవినోదకృత్।। 583 ।।

తతో దదర్శ కాలిన్దీం జగద్ద్వీపమదచ్చుటామ్।

త్వఙ్గత్తరఙ్గకుటిలాం దీర్ఘవేణీమివావనేః।। 584 ।।

ఫేనబుద్బుదనక్షత్రమాలాం పుణ్యజనోచితామ్।

యాతాం తాపిచ్ఛసచ్ఛాయాం ద్రవతామివ శర్వరీమ్।। 585 ।।

విస్ఫారశఫరోత్ఫాలస్ఫురత్స్ఫీతఫణాఙ్కితామ్।

సేనామివ భుజఙ్గానాం తరఙ్గాభోగభఙ్గురామ్।। 586 ।।

ఉన్నిద్రపద్మవదనాం వికచోత్పలలోచనామ్।

చక్రవాకకుచాభోగాం శ్యామాం హంససితస్మితామ్।। 587 ।।

చణ్డాంశుతాపవిగలన్మణిపర్వతకన్దరామ్।

సంప్రవృత్తామివావర్తస్ఫూర్జన్మరకతద్రవామ్।। 588 ।।

క్వచిత్సుప్తామివాస్పన్దాం క్వచిన్మత్తామివోద్ధతామ్।

మూర్ఛితాం విషవేగేన క్వచిద్దష్టామివాహినా।। 589 ।।

క్వచిదీభూతామివ చ్ఛన్నాం క్వచిద్వ్యగ్రమివాకులామ్।

అమన్దవిభ్రమాలోలాం క్వచిన్మానవతీమివ।। 590 ।।

మజ్జద్గోపాఙ్గనాతుఙ్గకుచకుమ్భోన్నతోదకామ్।

ననన్ద కృష్ణస్తాం దృష్ట్వా తరుణీమివ హారిణీమ్ ।। 591 ।।
తతో దదర్శ పాతాలతలగమ్భీరభీషణమ్ ।
కరాలకాలభ్రూభఙ్గభఙ్గురోర్మిశతాకులమ్ ।। 592 ।।
తమోమలినమత్యుగ్రమకారణభయప్రదమ్ ।
దూరాత్పరిహృతం సర్వైః ఖలం నరమివేశ్వరమ్ ।। 593 ।।
అద్యాపి న జగద్గ్రస్తం మయేతి జ్వలితాశయమ్ ।
ధూమోద్గమాయితైస్తోయైర్నిఃశ్వసన్తమివానిశమ్ ।। 594 ।।
వ్యాప్తమాశీర్విషైర్ఘోరైస్తీరకోటరశాయిభిః ।
వీతచన్ద్రార్కనక్షత్రం స్వమివాతఙ్కదం హ్రదమ్ ।। 595 ।।
నిక్షీక్ష్య దూరాక్షోభ్యం క్షణం హరిరచిన్తయత్ ।
అస్మిన్స కాలియో నామ కాలకూటోత్కటః ఫణీ ।। 596 ।।
నివాసత్యసితాకారః సర్వప్రాణిభయంకరః ।
యేనేయం విషనిఃశ్వాసైర్దూషితా యమునాతటీ ।। 597 ।।
సోఽయం మత్తోఽతిదర్పేణ మత్తో నాశమిహార్హతి ।
సంభవోఽయం మమ ప్రాయో వినాశాయ దురాత్మనామ్ ।। 598 ।।
విచిన్త్యేతి హ్రదోపాన్తాకదమ్బతరుపుత్రకమ్ ।
బద్ధకక్ష్యః సమారుహ్య పపాత నభసోఽమ్బసి ।। 599 ।।
గర్జతా కృష్ణమేఘేన సా వేగమవపాతినా ।
ఉద్యయౌ క్షోభితాం వారి వికరాలోర్మిశేఖరమ్ ।। 600 ।।
దూరోత్పతితశైలాభకల్లోలవినిపాతజః ।
తదభూద్ధోరసంఘట్టటాఙ్కారో ఘట్టితామ్బరః ।। 601 ।।
తతః స దహనోద్గారవిషఫూల్కారభీషణః ।
పఞ్చాస్యో రక్తనయనః కాలియః సమదృశ్యత ।। 602 ।।
అఞ్జనాచలతుల్యేన తస్య భోగేన సర్వతః ।

వర్ధమానేన సంరుద్ధం జలం వ్యోమ వ్యగాహత।। 603 ।।
తత్కోపజ్వలనజ్వాలావలయే క్షిప్రమమ్బసామ్।
అపరౌర్వానలభ్రాన్తిజనకః ప్రలోయఽభవత్।। 604 ।।
దన్తనిష్పేషజాస్తస్య విషానలపరమ్పరాః।
భస్మసాత్సహసా తీరతరుమాలాం ప్రచక్రిరే।। 605 ।।
భోగేనావేష్ట్యమానోఽథ కృష్ణః కృష్ణేన భోగినా।
బభౌ వలయితో వార్భిస్తమాల ఇవ యామునైః।। 606 ।।
సానుగేనోరగేన్ద్రేణ గోవిన్దం గోపదారకాః।
దంష్ట్రాకోటివిషోల్కభిర్వ్యాప్తం వీక్ష్య సమన్తతః।। 607 ।।
సంత్రస్తా వ్రజమభ్యేత్య చక్రన్దుః స్రస్తకన్ధకాః।
ఏష దామోదరో ఘోరే పతితః కాలియామ్బుసి।। 608 ।।
వేష్టితః కాలకల్పేన భోగినాథ విషేత్కటమ్।
వచః శ్రుత్వా యయుః సర్వే నన్దగోపముఖా హ్రదమ్।। 609 ।।
ప్రత్యగ్రాయాసనిఃస్పన్దే సందేహాదోలితాశయే।
నన్దగోపే ఫణివ్యాప్తపుత్రవక్త్రావలోకిని।। 610 ।।
తారప్రలాపముఖరే యశోదాదుఃస్వదారితే।
స్త్రీజనేఽతీవ సంతప్తే ప్యాప్తే రాగవిషైరివ।। 611 ।।
తీరం సంకర్షణేనైత్య సంజ్ఞయైవ విబోధితః।
భుజాభ్యాం భీషణాభోగం భోగమాస్ఫాల్య భోగినః।। 612 ।।
చరణాభ్యాం సమాక్రమ్య హరిర్బన్ధాద్వినిర్గతః।
అవనామ్య ఫణాచక్రం సరత్నం జ్వలనోల్బణమ్।
ఆరురోహ శిరఃస్ఫారం మధ్యమం మధుసూదనః।। 613 ।।
తతః స సర్వజగతాం చరాచరగురుర్గురుః।
ఉన్మమర్ద పదన్యాసైర్నృత్యన్నివ సవిభ్రమమ్।। 614 ।।

స్రస్తదర్పో గలద్ధైర్యః ప్రోద్వాన్తోగ్రవిషస్తతః।
స కృష్ణం రుధిరోద్గారగలితాక్షరమభ్యధాత్।। 615 ।।
భీతః సంరక్షణీయోఽహం నస్రః సర్వాత్మనా త్వయా।
అఞ్జలివ్యఞ్జనం దైన్యం జీవపుణ్యమిదం మమ।। 616 ।।
దామోదరో నిశమ్యైతజ్జగాద భుజగాధిపమ్।
హ్రదోఽయమశివాచార సేవ్యోఽస్తు భవతా వినా।। 617 ।।
తతస్త్వమమ్బుధిం గచ్ఛ యది వాఞ్ఛసి జీవితమ్।
తత్ర మత్పాదముద్రా తే తార్క్ష్యరక్షా భవిష్యతి।। 618 ।।
ఇతి తచ్ఛాసనాద్యాతే సానుగే భుజగే క్షణాత్।
యయుః కృష్ణం ప్రశంసన్తో గోపాః సానన్దవిస్మయాః।। 619 ।।

కాలియసూదనమ్।। 16 ।।

తతో వివిశతుః కేలికలౌ హలధరాచ్యుతౌ।
విశాలతాలహిన్తాలతమాలశ్యామలం వనమ్।। 620 ।।
పఞ్చతాలఫలాస్వాదనన్దితోన్మదమానసౌ।
చేరతుస్తత్ర తౌ డిమ్భక్రీడాడమ్బరతత్పరౌ।। 621 ।।
అథాయయౌ ధేనుకాఖ్యో దైత్యస్తాలవనాశ్రయః।
కరాలకేసరస్ఫారస్కన్ధబన్ధోద్ధురః ఖరః।। 622 ।।
తస్యానుగైర్మహాకాయైర్గర్దభైరభితో వృతమ్।
ఉదభూత్తాలగహనం వ్యాప్తం ధూమోద్గతైరివ।। 623 ।।
ధేనుకోఽథ భృశం కోపాద్రుధిరారుణలోచనః।
స్వురైర్నిర్దారయన్భూమిం రామకృష్ణవధేప్సయా।। 624 ।।
ఆహ్వానమివ దైత్యానాం కుర్వన్పాతాలవాసినామ్।
ఘట్టయన్నివ హేషాభిర్వజ్రోగ్రదశనాయుధః।। 625 ।।
అభ్యధావత్సముద్భ్రాన్తపుచ్ఛః సంకర్షణం జవాత్।

వాతావధూతైకశిఖశ్చన్ద్రం మేఘ ఇవాకులః।। 626 ।।
విదార్ దశనైః సోఽథ రౌహిణేయమసంభ్రమమ్।
బభూవ పశ్చిమముఖః ప్రహారాయ పరాఙ్ముఖః।। 627 ।।
తాభ్యామేవ సమాదాయ తం ఖురాభ్యాం ప్రహారిణమ్।
చిక్షేప తాలశిఖరే ఫలార్థీవ హలాయుధః।। 628 ।।
స భగ్నోరుతరుస్కన్ధస్రుట్యత్కఠినకీకసః।
పపాత నిష్ఠారమ్భః సహ తాలఫలైర్భువి।। 629 ।।
సానుగేఽథ హతే తస్మిన్హతే ఖరపరాక్రమే।
వీతవిఘ్నమభూత్సేవ్యం తత్తాలవనమాయతమ్।। 630 ।।

ధేనుకవధః।। 17 ।।

భూయో భాణ్డీరవిపినం తౌ గత్వా కేలిశాలినౌ।
ద్వన్ద్వోపతనలీలాభిర్గోపపుత్రైర్వ్యజహ్రతుః।। 631 ।।
అథ తావాయయౌ వన్యకుసుమోత్తంసభూషణః।
గోపవేషచ్ఛలచ్ఛన్నః ప్రలమ్బో నామ దానవః।। 632 ।।
క్రీడాభిరాశయగ్రాహీ తోషయిత్వా స తౌ ముహుః।
జహార స్కన్ధమారూఢం కదాచిత్కేశవాగ్రజమ్।। 633 ।।
స తం హృత్వా ద్రుతతిర్నిజరూపమదర్శయత్।
తమఃపటావృతా యేన భీత్యేవ కకుభోఽభవన్।। 634 ।।
తస్యాఞ్జనాద్రిశిఖరాకారే మూర్ధ్ని పరిస్ఫురన్।
దావానలశిఖాపుఞ్జపిఙ్గశ్చూడామణిర్బభౌ।। 635 ।।
తస్యాబభౌ ముఖోద్గీర్ణా సధూమదహనావలీ।
నీలపీతా పతాకేవ దంష్ట్రాతోరణలమ్బినీ।। 636 ।।
నీలశైలశిలాకూటవికటే రోహిణీసుతః।
బభార దానవస్కన్ధే శరదమ్బోదవిభ్రమమ్।। 637 ।।

ప్రియమామః స తేనాశు మానుషం భావమాశ్రితః।
సంమితం కేశవేనారాత్పురాణం స్మారితో వపుః।। 638 ।।
యత్తత్పరతరం ధామ వాగీశం విశ్వతోముఖమ్।
సర్వదేవమయం సత్యమనన్తమజమవ్యయమ్।। 639 ।।
నిజం విపులామాస్థాయ బలం భూమిధృతిక్షమమ్।
జఘాన ముష్టినా మూర్ధ్ని ప్రలమ్బం ధేనుకాన్తకః।। 640 ।।
ముష్టిపాతాద్విఘటితస్ఫుటల్లాలాటకర్పరమ్।
కాయే వివేశ దైత్యస్య కీర్మరక్తచ్ఛటం శిరః।। 641 ।।
స్కన్ధాదవస్రుతే రామే గిరిస్ఫారం కలేవరమ్।
నిపపాత ప్రలమ్బస్య లమ్బమానభుజద్వయమ్।। 642 ।।

ప్రలమ్బవధః।। 18 ।।

బలినా బలదేవేన ప్రలమ్బే వినిపాతితే।
ప్రయాతే వార్షికే తత్ర శనైర్మాసచతుష్టయే।। 643 ।।
ప్రత్యాసన్నే నవౌత్సుక్యనిర్భరానన్దదాయిని।
క్రతూత్సవే సమారమ్భో బభూవ వనవాసినామ్।। 644 ।।
తతః సప్తచ్ఛదామోదమాలినీహంసనూపురా।
విషదేన్దుముఖీ ఫుల్లనీలోత్పలవిలోచనా।। 645 ।।
నిమన్త్రితేవ ప్రమదా తస్మిన్వ్రజమహోత్సవే।
అదృశ్యత సితామ్భోదభక్తిస్మేరామ్బరా శరత్।। 646 ।।
తత్ర గోపగిరా జ్ఞాత్వా యాగం కృష్ణం మరుత్పతేః।
ఊచే స్మితసితాలోకైః పాఞ్చజన్యమివాసృజన్।। 647 ।।
అహో ను హాస్యజననీ ముగ్ధేయం భవతాం మతిః।
యాగః శక్రాయ నార్హోఽయం గోపా హి గిరిదైవతాః।। 648 ।।
ఇతి తద్వచసా గోపైర్గిరియజ్ఞే ప్రవర్తతే।

విహితా భక్ష్యగిరయో ఘృతక్షీరోరునిర్ఝరాః।। 649 ।।
గోవర్ధనగిరేర్యజ్ఞే తస్మిన్నభ్యన్నసంభృతే।
పాయసైః సదధిచ్ఛన్నైర్ఘిమచ్ఛన్నేవ భూరభూత్।। 650 ।।
మయూరపత్త్రాభరణాః కుసుమోత్తంసశేఖరాః।
తస్మిన్యాగే బభుర్గోపా గావశ్చ సువిభూషితాః।। 651 ।।
గిరిమూర్ధని విశ్వాత్మా పరేణ గిరివర్ష్మణా।
వపుషా బుభుజే కృష్ణస్తత్సర్వం తైర్నివేదితమ్।। 652 ।।
తత్రప్రహర్షస్మితోదారం నిజం దివ్యం మహద్వపుః।
ప్రణనామ స్వయం కృష్ణో గోపైః సహ గిరిప్రభమ్।। 653 ।।

గిరియజ్ఞః।। 19 ।।

వృత్తే మహోత్సవే తస్మిఞ్శతమన్యుః క్రుధా జ్వలన్।
ఆదిదేశ వ్రజోచ్ఛిత్త్యై ఘోరాన్సంవర్తకామ్బుదాన్।। 654 ।।
తేన తే ప్రేరితాః క్షిప్రం నీలశైలశిలాఘనాః।
ఘనాశ్చక్రుర్జగద్వ్యాప్తం కాలరాత్రిశతైరివ।। 655 ।।
భిన్నాఞ్జనఘనచ్ఛాయైర్జీమూతైర్గర్జితోర్జితైః।
గ్రస్తా ఇవోద్ధతైః క్షిప్రం నాదృశ్యన్త దిశో దశ।। 656 ।।
తతః కరికరాకారా స్తమ్భసంరమ్భవిభ్రమాః।
పేతుర్ధరాధరే ధారాః పరిహారా ధృతేః పరమ్।। 657 ।।
కాలాట్టహాసవికటా జలోద్గారాః ప్రపాతినః।
విరేజుః కాలమేఘానాం గిరీణామివ నిర్ఝరాః।। 658 ।।
సోఽభవద్భీషణాభోగమేఘసంఘాతనిర్మితః।
ఉల్లసత్స్ఫూలకల్లోలలోలః సలిలవిప్లవః।। 659 ।।
విద్యుత్పిశఙ్గకేశానాం గర్జతాం మేఘరక్షసామ్।
భయేనేవ యయౌ క్వాపీ జగతీ జలసంస్తుతా।। 660 ।।

తే శక్రాధిష్ఠితా ఘోరా దీప్తాశక్రాయుధాఙ్కితాః।

వర్షాశనినిపాతేన చక్రిరే కదనం గవామ్।। 661 ।।

వర్త్మవిన్యస్తనేత్రాణాం పతన్తీనామితస్తతః।

త్రాసశీతపరీతానాం ఘోరస్తసామభూత్క్షయః।। 662 ।।

అయం స ప్రలయారమ్భః పుష్కరావర్తభీషణః।

సంప్రాప్త ఇతి భీతానాం గోపానామభవద్భవః।। 663 ।।

తద్దృష్ట్వా వైశసం ఘోరం నాశాయోపస్థితం గవామ్।

గోవిన్దో జగతాం గోప్తా రక్షాం క్షణమచిన్తయత్।। 664 ।।

ఇమముత్పాట్య శైలేన్ద్రమహం గోవర్ధనం బలాత్।

ఛత్త్రీకరోమ్యుపస్థానాం సంశ్రయం విపులం గవామ్।। 665 ।।

ఇతి ధ్యాత్వా ధియం ధీరో నిదధే భూధరే దృశమ్।

ఉత్పాటనక్షణక్షాన్త్యై ఫుల్లపద్మావలీమివ।। 666 ।।

తతః సపది విశ్వాత్మా బలేన మహతాన్వితః।

ఉజ్జహార గిరిం దోర్భ్యాం స్ఫుటన్మూలశిఖాతలమ్।। 667 ।।

మూలావలమ్బినః క్షిప్రం పాతాలమివ నిర్గతాః।

ఉద్ధృతస్య గిరేః సర్పాః స్నాయుజాలతులాం యయుః।। 668 ।।

సంపీడితశిలాపీడానిబడికృతనిర్ఝరైః।

బభుః పలితకల్లోలదుకూలవలితా దిశః।। 669 ।।

హరితాలరజఃపుఞ్జైః పవనావర్తనర్తితైః।

బభౌ తత్పాతితైర్వ్యాప్తః కృష్ణః పీతాంశుకైరివ।। 670 ।।

వ్యాధూతాస్తస్య పార్శ్వేషు క్షణముత్పతతో ఘనాః।

క్ష్మాభృతః పక్షవిక్షేపభ్రాన్తిం చక్రుః స్వచారిణామ్।। 671 ।।

తస్మిన్గోవిన్దదోర్దణ్డచ్ఛత్త్రీభూతే మహీభృతి।

ఫుల్లమాలావలీ స్రస్తా చక్రే స్రగ్దామవిభ్రమమ్।। 672 ।।

స్వచారిణో౽ద్య సుచిరాదిమే తే గిరయో వయమ్।
జాతా వజ్రధర క్ష్మాభృత్పక్షచ్ఛేదమదం త్యజ।। 673 ।।
ఇతి త్రాసోత్పతన్తీనాం విద్యాధరమృగీదృశామ్।
రశనానూపురారావైః స జగాదేవ భూధరః।। 674 ।।
పర్యస్తప్రసరస్తోభక్షుభ్యత్కేసరిగర్జితైః।
స ఘోరఘనసంఘాతానతర్జయదివోర్జితాన్।। 675 ।।
స సమున్మూలనాయాససంభ్రాన్తద్విపయూథపైః।
బభౌ ఖే శేఖరోల్లేఖపాతితైరివ వారిదైః।। 676 ।।
ఘూర్ణమానమహాశాఖికుసుమోత్కరరేణుభిః।
స రక్షామణ్డలానీవ ధేనూనాం విదధే ముహుః।। 677 ।।
త్రాసాపతత్సిద్ధవధూతారహారైస్తరఙ్గిభిః।
అధఃస్థాన్గగనస్థో౽ద్రిర్జహాసేవ మహీధరాన్।। 678 ।।
తం దృష్ట్వా ఖేచరాః ప్రాహుః కిమయం గిరిరుత్థితః।
యది న ప్రలయారమ్భో యది నాకాలవిప్లవః।। 679 ।।
తతః కృష్ణగిరా గోపాః శైలోత్పాటనభూగృహమ్।
విపులం వివిశుః శాన్త్యై నిఖిలైః సహ గోధనైః।। 680 ।।
నివాతే నిర్జలే తస్మిన్సువిశాలే గిరేస్తటే।
తస్థుర్జగన్నివాసేన గావో గోపాశ్చ రక్షితాః।। 681 ।।
వృష్టిచ్ఛన్నే ప్రయాతే౽థ సప్తరాత్రే మరుత్పతిః।
జగామ విఫలోద్యోగలజ్జితో జలదైః సహ।। 682 ।।
తతస్తం విపులాభోగతుఙ్గశృఙ్గం గురుం గిరిమ్।
న్యవేశయన్నిజపదే లీలయైవ జగద్గురుః।। 683 ।।

గోవర్ధనోద్ధరణమ్।। 20 ।।

సప్తరాత్రం ధృతే తస్మిన్గిరౌ గరుడలక్ష్మణాః।

తం ద్రష్టుమాయయయౌ సాక్షాత్సహస్రాక్షోఽతివిస్మితః।। 684 ।।
జఙ్గమాదివ కైలాసాత్సోఽవతీర్య సురద్విపాత్।
గోవర్ధనశిలాసీనం దదర్శ మధుసూదనమ్।। 685 ।।
అన్తర్హితేన తార్క్ష్యేణ పక్షైరాచ్ఛాదితాతపమ్।
అసత్యాకలితేనైవ తేజసాపూరితామ్బరమ్।। 686 ।।
మయూరకణ్ఠసచ్ఛాయం తప్తహేమప్రభాంశుకమ్।
ఇన్ద్రనీలగిరేః శృఙ్గం తప్తం బాలాతపైరివ।। 687 ।।
తం వీక్ష్య కమలాకాన్తం గోపవేషధరం హరిమ్।
సహస్రనేత్రమాత్మానం మనసా ప్రశశంస సః।। 688 ।।
మౌలికుణ్డలకేయూరస్ఫారరత్నాంశుసంచయైః।
ఇన్ద్రాయుధసహస్రాణి ముహుర్దిక్షు క్షిపన్నివ।। 689 ।।
అభ్యేత్య కేశవం శక్రో బభాషే ప్రణయోచితమ్।
దన్తత్విషా దశ దిశః సుధయా పూరయన్నివ।। 690 ।।
అతిదైవమిదం కర్మ తవ కృష్ణ కిమద్భుతమ్।
శక్తిరల్పీయసీ యస్య సమగ్రజగతాం గతిః।। 691 ।।
సర్వలోకోపరి పరం వర్తన్తే కామధేనవః।
తాసాం త్రిదశపూజ్యానాం బ్రహ్మణశ్చాస్మి శాసనాత్।। 692 ।।
ప్రాప్తోఽభిషేక్తుం గోవిన్ద రాజ్యే త్వామీప్సితం గవామ్।
ఇత్యుక్త్వా రత్నకుమ్భేన మూర్ధ్ని తస్య దదౌ పయః।। 693 ।।
ఉపేన్ద్రమభిషిచ్యేన్ద్రః ప్రసాద్య చ పునః పునః।
పాల్యస్త్వయా సఖా బన్ధుః స్వస్రేయో జనకస్య యః।। 694 ।।
త్వయా దైత్యచ్ఛిదా కృష్ణ కేశికంసవధే కృతే।
భవత్సహాయః పృథివీం స జేష్యతి ధనంజయః।। 695 ।।
ఇతి ప్రణయినో వాచం కృష్ణః శ్రుత్వా శచీపతేః।

జానన్భారతవృత్తాన్తం తథేతి ప్రత్యపద్యత।। 696 ।।
ఏవం రహః సమాభాష్య జమ్భహాసురసూదనమ్।
ఐరావణకరాలూనమేఘేన నభసా యయౌ।। 697 ।।

గోవిన్దాభిషేకః।। 21 ।।

గోపవేషధరం గోపా దేవం మత్వా తమద్భుతమ్।
ముద్రితా ఇవ తచ్ఛక్త్యా ముగ్ధా నో కించిదూచిరే।। 698 ।।
తతస్తం పద్మపత్రాక్షం నివృత్తాశేషశౌశవమ్।
జనా నిర్భరతారుణ్యలావణ్యం నయనైః పపుః।। 699 ।।
శరన్నిశాసు సంపూర్ణచన్ద్రస్మితసితాసు సః।
హరిణీహారినేత్రాభిర్విజహార రతిప్రియః।। 700 ।।
స రాగవృషయుద్ధేషు నియుద్ధేషు చ కౌతుకీ।
వీరశృఙ్గారరభసః స బభూవ మనోహరః।। 701 ।।
ఛేకోక్తిషు కృతాభ్యాసా వేశకర్మసు సాదరాః।
బభుస్తా విస్మితో లాపా విభ్రమేషు కృతక్షణాః।। 702 ।।
తల్లీలానుకృతౌ యత్నస్తత్కథాశ్రవణే రసః।
తత్స్వైరభాషణే హర్షః కోఽప్యభూద్గోపయోషితామ్।। 703 ।।
తాసామకృతకస్మేరస్ఫురితాధరపల్లవమ్।
ముగ్ధానాం వదనం ప్రీత్యై బభూవాభ్యధికం హరేః।। 704 ।।
యద్గురూణామనాయత్తాయత్తాస్త్యక్తగృహక్రియాః।
ద్వేషిణ్యః స్వజనే యచ్చ తత్కృష్ణాస్యవిజృమ్భితమ్।। 705 ।।
సలజ్జా అపి మానిన్యః ప్రకటస్మరవిక్రియాః।
తన్వ్యోఽపి తనుతాం ప్రాపుస్తాస్తదర్పితమానసాః।। 706 ।।
కమ్పస్వేదవతీ కస్మాదకస్మాత్సఖి మూర్చ్ఛితా।
అపి కృష్ణభుజఙ్గేన న దష్టాసి ప్రమాదినీ।। 707 ।।

నాయం తవ గృహే మార్గో మార్గోఽయం విజనే వనే।
యమునాతీరవానీరవల్లరీకేలివేశ్మనః।। 708 ।।
అముష్మిన్కుసుమారామే కృష్ణషట్చరణేన కిమ్।
కృతవ్రణా త్వమధరే యేనాసి వినతాననా।। 709 ।।
గాయన్తి యది కృష్ణస్య చరితం గోపకన్యకాః।
త్వం న స్మరసి కిం మూఢే స్రస్తం శీలమివాంశుకమ్।। 710 ।।
దామోదరమతాస్మీతి మదాన్ధే కిం న పస్యసి।
స కాన్తాశతసంకేతసక్తో హి బహువల్లభః।। 711 ।।
కిం ను నామ స్తనౌ తన్వి సోత్కమ్పౌ వినిగూహసే।
పులకాఙ్కకపోలస్య వదనస్య కరోషి కిమ్।। 712 ।।
ఇయమిన్దీవరశ్యామా శ్యామా కుసుమహాసినీ।
కృష్ణశ్చ గూఢసంచారీ చరస్యేకాకినీ కథమ్।। 713 ।।
ఇతి గోపాఙ్గనాః సేర్ష్యం సంభోగసుభగా మిథః।
వ్యాహరన్తి స్మ సాసూయం స్వైరం స్మరశరాతురాః।। 714 ।।
కాన్తాకరరుహాలూనబాలవఞ్జులపల్లవమ్।
రతిశయ్యారసే శైరేవర్బభూవ విలలం వనమ్।। 715 ।।
తస్య కాన్తతరం కాన్తాః సమదాః సంమదాకులమ్।
వదనం వదనోదారా ఘూర్ణమానేక్షణాః పపుః।। 716 ।।
తాసామభిసరన్తీనామవశం కేశవం ప్రతి।
పేతుః శశాఙ్కే సాసూయా దృశో దర్శనశఙ్కయా।। 717 ।।
మాధవే మధురోదారసున్దరీరతితత్పరే।
సఫలం ధన్యమాత్మానం మన్యే మేనే మనోభవః।। 718 ।।
అహో ను జయినీ శక్తిః సమరస్య స్మయకారిణీ।
ప్రజాపతిగురౌ యస్యాః సంపూర్ణప్రణయా గతిః।। 719 ।।

గోపీసంక్రీడనమ్ ।। 22 ।।

తతః కదాచిల్లలనాకేలిశాలిని కేశవే।
అదృశ్యత ప్రదోషాన్తే దైత్యో మత్తవృషాకృతిః।। 720 ।।
అరిష్టో దుష్టచరితస్తీక్ష్ణశృఙ్గోఽరుణేక్షణః।
పుఞ్జీకృతః శశికరైస్తమఃకూట ఇవాసితః।। 721 ।।
భాయయన్వృషభాన్భీమో భేరీగమ్భీరనిఃస్వనః।
నీలశైలశిలాపీఠకఠోరస్కన్ధబన్ధురః।। 722 ।।
ప్రహారాభిముఖం కృష్ణకుక్షినిక్షిప్తచక్షుషః।
తస్య శృఙ్గయుగం లేభే కాలతోరణతుల్యతామ్।। 723 ।।
ప్రహారిణం మదోదగ్రం జగ్రాహోగ్రం తమచ్యుతః।
ఖలం మూర్ఖం నవైశ్వర్యం ప్రియవాదీవ వఞ్చకః।। 724 ।।
గృహీతస్తేన బలినా బలదేవానుజేన సః।
బభూవోద్భ్రాన్తసావేగపుచ్ఛోద్ధుతరజఃపటః।। 725 ।।
తస్యాన్దోలివక్త్రస్య ఘోరహుంకారకారిణః।
వ్యాలఘ్నా సజ్జమాలేవ స్ఫారఫేనావలీ గలే।। 726 ।।
తతః కణ్ఠం నిపీడ్యాస్య ధృత్వా మూర్ధ్ని పదం జవాత్।
శృఙ్గమేకం సముత్పాట్య జఘాన వదనే హరిః।। 727 ।।
స తీక్ష్ణశృఙ్గాభిహతః పపాత భువి దానవః।
ప్రస్త్యానరుధిరోద్గారవిచలద్ఘర్ఘరారవః।। 728 ।।

అరిష్టవధః।। 23 ।।

అరిష్టే నిహతే తస్మిన్నరిష్టే త్రిదివౌకసామ్।
ప్రభావః పప్రథే శౌరేర్మథురాధిపతేః పురః।। 729 ।।
స వృష్ణివృద్ధాన్విబుధాన్వసుదేవపురోగమమ్।
ఉగ్రసేనం చ పితరం దార్దిక్యాక్రూరసాత్యకాన్।। 730 ।।

అచిన్త్యత్సమానాయ్య నిశ్చయం నయకోవిదాన్।
నిఃశబ్దజనసంచారే నిశీథే వ్యస్తసేవకః।। 731 ।।
ప్రదీపప్రతిబిమ్బాఙ్కరత్నాభరణతేజసా।
గూఢచిన్తానలజ్వాలం బహిః ప్రకటయన్నివ।। 732 ।।
సోఽబ్రవీత్క్షణమాలోక్య వదనాన్యభిమానినామ్।
దీర్ఘోచ్ఛ్వాసేన కథయన్నవం వైరిపరాభవమ్।। 733 ।।
ఇయం ప్రథితసారాణాం విదుషాం సత్త్వశాలినామ్।
సూచ్యతే భవతామగ్రే మానగ్లానికదర్థనా।। 734 ।।
ప్రమాదాదవలేపాద్వా విస్మృతేనాల్పకేన నః।
చూడామణిషు విన్యస్తం చరణప్రభవం రజః।। 735 ।।
న సహన్తే సురగురోర్యే సామ్యం గురుకోవిదాః।
స్పర్ధయా బత లజ్జన్తే యుధి వజ్రాయుధేన యే।। 736 ।।
తే యూయం యస్య సచివః సచివారోపితశ్రియః।
తస్య కా నామ గణనా గణనాథేఽపి జాయతే।। 737 ।।
అవజ్ఞోపేక్షితస్యాయం విపాకః శత్రుజన్మనః।
వయమప్యధునా యేన యాతాశ్చిన్తావిధేయతామ్।। 738 ।।
శ్రూయతే నన్దగోపస్య ప్రవృద్ధచరితః శిశుః।
దైత్యానామపి యః శఙ్కే శఙ్కతఙ్కగురుర్నవః।। 739 ।।
విన్యస్య చరణం యేన మూర్ధ్ని కాలియభోగినః।
స్వరీకృతాని శూరాణాం శిరాంసి చ యశాంసి చ।। 740 ।।
సాగ్రజేన హతాస్తేన ప్రలమ్బారిష్టధేనుకాః।
అవజ్ఞాస్పదమేవాభూద్యేషాం శక్రోఽపి సంగరే।। 741 ।।
గిరిర్గోవర్ధనో నామ సప్తాహం పాణినా ధృతః।
స్మయాయ దుర్నిమిత్తాయ నాశాయ చ న కస్య సః।। 742 ।।

న జానీమః స కిం తావదద్భూతమత్యద్భుతం క్షితౌ।
సముద్భూతమధో యేన నీయతే నః పరాక్రమః।। 743 ।।
తస్మాన్మనీషిభిర్వీరైర్భవద్భిశ్చిన్త్యతమయమ్।
యశఃకుసుమవల్లీనాం పరశుర్వ్యసనోదయః।। 744 ।।
ఉక్తం చ నారదేనైతత్పునరేత్య పురా స్వయమ్।
వసుదేవసుతః కృష్ణో నన్దగోపగృహే స్థితః।। 745 ।।
నన్దగోపసుతా చాసౌ శిలాయామాహతా త్వయా।
సా గత్వా విన్ధ్యగహనం పులిన్దశబరార్చితా।। 746 ।।
నిశుమ్భశుమ్భౌ దితిజౌ జఘాన ఘనవిక్రమౌ।
విహితో వసుదేవేన గర్భయోర్వ్యత్యయస్తయోః।। 747 ।।
కృష్ణః స తే భయస్థానమిత్యుక్త్వా నారదో యయౌ।
సోఽయం బన్ధుః కృతఘ్నో మే వసుదేవః స్థితోఽన్తికే।। 748 ।।
యేన నః క్షయసందేహతులామారోపితం యశః।
నరకావర్తకలిలా యస్య కిల్బిషవిప్రుషః।। 749 ।।
స కృతఘ్నోఽధమః కేన పాతకేనోపమీయతే।
ఘోరహాలాహలాపూర్ణః కుటిలోఽయం మయా స్వయమ్।। 750 ।।
ధృతః సర్పో నిజగృహే యేనాప్తః సత్కులే కలిః।
మిథ్యా ధవలకూర్చోఽయం బన్ధుచ్ఛద్మా జడో రిపుః।। 751 ।।
వసుదేవః సదా జిహ్మో వధార్హోఽప్యేష రక్షితః।
సర్వాభిశఙ్కితా రాజ్ఞాం సునయజ్ఞైరుదాహృతా।। 752 ।।
అతః సంచిన్త్యతే డిమ్భో న తు మే గణనాస్పదమ్।
జగద్గ్రసగరిష్ఠస్య సత్రపతాపహావిర్భుజః।। 753 ।।
అన్తేర న భవత్యేవ శిశుర్గోపపతఙ్గకః।
అథవా వర్తతే సాధుర్యద్యస్మాన్నృపతి సాగ్రజః।। 754 ।।

కా క్షతిర్భోగభాగీ మే బన్ధుమధ్యే భవిష్యతి।

అక్రూరో మథ్గిరా యాతు వ్రజం దానపతిః స్వయమ్ ।। 755 ।।

ఏతేన తౌ సమాహూతౌ ద్రష్టుమిచ్ఛామి దారకౌ।

నన్దగోపప్రభృతయః కరదా మమ శాసనాత్ ।। 756 ।।

ధనుర్మఖే సమాయాన్తు ప్రస్తుతాధికదాయినః।

వీరాణాం హర్షజననౌ కృష్ణసంకర్షణౌ చ తౌ ।। 757 ।।

మల్లాభ్యాం యుధ్యమానౌ మే రఙ్గే ప్రీతతిం కరిష్యతః।

ఇతి దివ్యదృశాక్రూరః శ్రుత్వా కంసేన భాషితమ్ ।। 758 ।।

యయౌ యాదవశార్దూలః శౌరిదర్శనలాలసః।

అక్రూరే గోవ్రజం యాతే వృద్ధాస్తే వృష్ణిపుంగవాః ।। 759 ।।

నిన్దయా వుసుదేవస్య క్రుద్ధాస్తస్థురధోముఖాః।

తతః పితామహః కంసం పితామహ ఇవాపరః ।। 760 ।।

అభ్యధాదన్ధకోఽపీమాన్దుర్జయః ప్రతిబన్ధకః।

వన్ద్యాః కులేఽపి సతతం మయన్యే ధన్యతరాః స్త్రియః ।। 761 ।।

న కులఘ్నః సుతో యాసాం కదాచిదపి జాయతే।

న జాతు వజ్రజిహ్వేషు తీక్ష్ణేషు క్రూరకారిషు ।। 762 ।।

సుధాలయా తిష్ఠతి శ్రీః కమలాఙ్కురకోమలా।

అహో ను శోచ్యతాం యాతాశ్చిరాద్యాదవవృష్ణయః ।। 763 ।।

వృద్ధావమానకృద్బాలో యేషాం కంస త్వమగ్రణీః।

క ఏవం నామ జడధీరనున్మత్తః ప్రభాషతే ।। 764 ।।

రక్షితో వసుదేవేన పిత్రా పుత్రః కిమప్యహో।

నేహ పుత్రాత్ప్రియతరం కించిదస్తి శరీరిణామ్ ।। 765 ।।

పుత్ర స్వజనకం పృచ్ఛ పుత్రస్నేహస్య గౌరవమ్।

పరలోకపరిత్రాణాం పిత్రా చేద్రక్షితః సుతః ।। 766 ।।

తస్యాస్య వాచ్యతా కేయం యూయం సర్వేఽపి పుత్రిణః।
వసుదేవాత్మజో వీరః కృష్ణః సంకర్షణానుజః।। 767 ।।
బన్ధుబుద్ధ్యా ప్రణయినా సంధేయః సర్వథా త్వయా।
హితం పథ్యం చ మే మోహాన్న కరిష్యసి చేద్వచః।। 768 ।।
తద్రైశ్వర్యప్రభావోఽద్య సంపూర్ణావధిరేష తే।
దృశ్యన్తే క్షయసంసిన్యో దుర్నిమిత్తపరమ్పరాః।। 769 ।।
అన్యత్ర కృష్ణసంధానాత్తాసు శాన్తిర్న తే పరా।
ఇత్యన్ధకవచః శ్రుత్వా నిఃశ్వసన్భ్రుకుటీముఖః।। 770 ।।
నిర్జగామ తతః కంసః పరాఙ్ముఖ ఇవ శ్రియః।
నాయమస్తీతి వృద్ధేషు భాషమాణేషు వృష్ణిషు।। 771 ।।
ఆదిదేశాశు శ్వేతాఙ్గం కంసః కేశితురఙ్గమమ్।
స కృష్ణనిధనాయోగ్రః ప్రేరితస్తేన దానవః।। 772 ।।
జగామ గోవ్రజం ఘోరసంధ్యాసృక్సంప్లుతేఽహని।
స కోపాద్రుధిరేణేవ పూరితాక్షః శ్వసన్ముహుః।। 773 ।।
ఉరఃస్థలమిలత్ప్రోథఃకుఞ్చితోరుశిరోధరః।
వజ్రసారస్ఫురాఘాతనిర్దారితశిలాతలః।। 774 ।।
విస్ఫారకేసరసటాకరాలస్కన్ధకన్ధరః।
ఘట్టయన్నివ హేషాభిః పిబన్నివ దిశో దశ।। 775 ।।
నిర్మాంసచర్వణాస్వాదప్రస్రవత్సృక్విశోణితః।
కృతాన్తచామరాకారవలితోద్ధూతవలధిః।। 776 ।।
వివృత్తాననవిస్పష్టనిర్యద్దన్తాంశుమణ్డలః।
దిక్షు మానుషమాంసాదః క్షిపన్నస్థిచయానివ।। 777 ।।
సోఽభిదుద్రావ వేగేన కృష్ణమాపాణ్డురచ్ఛవిః।
పవనాప్రేరితస్ఫారః శరన్మేఘ ఇవాచలమ్।। 778 ।।

సముత్క్షిప్తాగ్రచరణం కేశవః కేశినం పురః।
దృష్ట్వా నివార్యమాణోఽపి గోపైః క్రోధాత్తమాద్రవత్॥ 779 ॥
ఖురాభ్యాం కృతశల్యాభ్యాం బలాద్వక్షసి తాడితః।
ఘోరహేషారవోగ్రేణ తేన నాకమ్పతాచ్యుతః॥ 780 ॥
కేసరాధూననోద్ధూతరజసస్తస్య వల్గితైః।
బభూవుః కకుభశ్ఛన్నా ధూమకేతుశతైరివ॥ 781 ॥
తస్య ప్రహారతో వక్త్రకుహరే వివరే హరిః।
దారుణే దారుణాయేవ ద్విగుణం భుజమాదదే॥ 782 ॥
కేశిదన్తాన్తరాసక్తః స రరాజ హరేర్భుజః।
ఫేనావలీపరిక్షిప్తః పారిజాత ఇవార్ణవే॥ 783 ॥
కేశీశైలశిలాస్తమ్భదృఢే దోష్ణి మురద్విషః।
భగ్నదన్తశ్చిరం చక్రే వక్త్రాఞ్చనకదర్థనాః॥ 784 ॥
ప్రస్రవత్స్వేదసలిలః స్రోతః ప్రోద్ధాన్తశోణితః।
వ్యావృత్తనయనః కేశీ నిఃశ్వసన్నిశ్చలోఽభవత్॥ 785 ॥
స్ఫారితే దోష్ణి కృష్ణేన గణ్డకూటతటాన్తరే।
స్ఫుటస్థూలాస్థిటాఙ్కారం తద్వక్త్రమభవద్ద్విధా॥ 786 ॥
స దామోదరదుర్వారదోర్దణ్డదలితాకృతిః।
పపాత రుధిరోద్గారఘోరస్తురగదానవః॥ 787 ॥

కేశివధః॥ 24 ॥

హతే కేశిని కంసస్య ప్రియే సుహృది దానవే।
భువనేష్వభవత్కోఽపి హర్షోత్సాహమహోత్సవః॥ 788 ॥
అన్తర్హితో మునిః ప్రీత్యా నారదః కృష్ణమబ్రవీత్।
సాధు మాధవ నిఃశల్యం త్వాయా కృతమిదం జగత్॥ 789 ॥
కేశినిర్దారణాత్స్వయాతః కేశవస్త్వం భవిష్యసి।

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ హర్షాన్నారదోఽభిమతాం దిశమ్।। 790 ।।

ప్రాదురాసీత్తతః శౌరేర్నిమిత్తనిచయః శుభః।

బన్ధునా పితృతుల్యేన యః శంసతి సమాగమమ్।। 791 ।।

మేరుపార్శ్వాన్తరం ప్రాయాద్దినాన్తే వాసరేశ్వరః।

కృష్ణకేశివధాశ్చర్యకథాం వక్తుమివాదరాత్।। 792 ।।

తతః పీతాంశుకోదారదామోదరమనోహరమ్।

బభూవ సహజశ్యామం సంధ్యాంశుశబలం నభః।। 793 ।।

శనైః సంఘట్టితాః శ్యామాస్తమోభిరభవద్దిశః।

తారకాంశుస్రుతక్షీరా గోపాలైరివ ధేనవః।। 794 ।।

వ్యోమాబ్ధిపాఞ్చజన్యోఽథ నిశానాథః సముద్యయౌ।

యామినీకామినీకేలిమణ్డనో మణిదర్పణః।। 795 ।।

శశాఙ్కకరసారేణ విహారేణ సురశ్రియః।

తమసః పరిహారేణ హారేణైవ నభో బభౌ।। 796 ।।

నేత్రప్రేష్ఠి సుధాసీమ్ని సితిమ్ని వ్యోమ్ని గాఢతామ్।

యశసీవాశ్రితే శౌరేర్నిశాకరకరచ్ఛలాత్।। 797 ।।

ప్రహర్షయన్నీలకణ్ఠాన్రథేన ఘననాదినా।

శేఖరో వృష్ణివీరాణామక్రూరః ప్రత్యపద్యత।। 798 ।।

నన్దగోపస్య సదనం స సమాసాద్య గోకులే।

దదర్శ శతపత్త్రాక్షం కృష్ణం కేశినిసూదనమ్।। 799 ।।

అయం స కైటభారాతిర్భగవాన్మధుసూదనః।

భువో భారావతారాయ జాతో యాదవనన్దనః।। 800 ।।

శ్రీవత్సలక్షణో వక్షో బిభ్రాణః కుస్తుభోచితమ్।

నిఃస్పన్దాలిఙ్గనే యోగ్యం కమలాకుచకుమ్భయోః।। 801 ।।

మేఘశ్యామేన వపుషా నయనామృతవర్షిణా।

ధత్తే సౌదామినీదామరమ్యం పీతాంశుకద్వయమ్ ।। 802 ।।

అనేన నృత్యతి మనఃస్ఫారం ప్రసరతో దృశౌ ।

ఏతదాలిఙ్గనాయేవ భుజౌ మే పరిధావతః ।। 803 ।।

ఏహి మాధవ కృష్ణేతి వ్యాహరన్ప్రీతినిర్భరః ।

పూజితో నన్దగోపేన కృష్ణేన చ వివేశ సః ।। 804 ।।

ప్రాప్తపూజాసనః సోఽథ ససంకర్షణమచ్యుతమ్ ।

ఉవాచ పుణ్డరీకాక్షమాపిబన్నివ చక్షుషా ।। 805 ।।

ఇయం తే ధీరగమ్భీరా హర్షపీయూషవర్షిణీ ।

ప్రయాతి నా పుణ్యవతాం మూర్తిర్లోచనగోచరమ్ ।। 806 ।।

మోహాత్త్వద్భక్తివిముఖస్త్వాం దృష్ట్వా ప్రాతరాగతమ్ ।

వాఞ్ఛితః కృతకృత్యశ్చ భవితా మథురేశ్వరః ।। 807 ।।

ద్రష్టుమిచ్ఛతి కంసస్త్వాం ప్రాతర్గన్తాసి తత్పురీమ్ ।

త్వద్వపుః పూర్ణపుణ్యేన ధన్యాః పశ్యన్తు యాదవాః ।। 808 ।।

తత్ర కంసస్య సంభారధనాధామ్ని ధనుర్మహీమ్ ।

ఉపతిష్ఠన్తు ధనినః సర్వే గోపాః కరప్రదాః ।। 809 ।।

ఏతావదేవ ప్రచురం మమాగమనకారణమ్ ।

ఇదం తు బాన్ధవస్నేహాద్యత్కించిదభిధీయతే ।। 810 ।।

వృద్ధః స సుకృతీ తత్ర పుత్ర పుత్రవతాం వరః ।

విలోక్య వసుదేవస్త్వాం ఫలం ప్రాప్నోతు జన్మనః ।। 811 ।।

త్వత్కృతే సతతం యస్య కంసవాక్యశరాః స్వరాః ।

త్వామవాప్నోతు మాహాత్మ్యం రోహణాద్రివసుంధరా ।। 812 ।।

అపి కంసభయాత్పుత్రైరసంపీతపయోధరా ।

కృష్ణేతి నామ్నా సతతం సీదతి ప్రస్నుస్తనీ ।। 813 ।।

గూఢచిన్తావినిఃశ్వాసధూసరాధరపల్లవా ।

దూరీకృతసుత స్నేహవైక్లవ్యాప్తవిపల్లవామ్।। 814 ।।

రహితామివ రామేణ కౌసల్యాం కులమౌలినా।

దర్శనామృతవర్షేణ నిర్వాపయ సమేత్య తామ్।। 815 ।।

అహో తృష్ణేవ సహజాచ్ఛాయేవ సహచారిణీ।

వాసనేవాపరిక్షీణా సర్వథా భవితవ్యతా।। 816 ।।

విశ్వోద్ధరణదక్షస్య జగద్రక్షాశిఖామణేః।

తవాపి జన్మ సవృధాచిన్తయా యత్ర్పశుష్యతి।। 817 ।।

కంసనిర్భర్త్సనానన్రమస్త్వాం ప్రాప్య జనకశ్చిరాత్।

వహతు త్రిజగత్పూజ్య పుత్ర మానోన్నతం శిరః।। 818 ।।

అక్రూరసందేశః।। 25 ।।

ఇత్యుక్తే దానపతినా స్నేహవాత్సల్యశాలినా।

సర్వం కరోమీతి వదన్నిర్వికారాననోఽభవత్। 819 ।।

గన్తుం కృతాభ్యుపగమే కృష్ణే గోపమృగీదృశామ్।

చిన్తాసంతప్తనిఃశ్వాసైరివేన్దుర్మ్లానతాం యయౌ।। 820 ।।

దుగ్ధా నిశీథతేన్సన జ్యోత్స్నా పూరపయస్వినీ।

ప్రాతర్ద్యోః సాంధ్యరాగేణ కపిలా గౌరివాబభౌ।। 821 ।।

అథోదయాచలశిరోరత్నతామాగతే రవౌ।

ఉద్యత్ర్పదీప్తచక్రస్య శోభాం లేభే హరేర్నభః।। 822 ।।

కరోపనయసంపూర్ణైః శకటైరథ భూరిభిః।

గన్తుమభ్యుద్యయుర్గోపపతయః కంసశాసనాత్।। 823 ।।

రథైః ప్రయయురక్రూరరౌహిణేయాచ్యుతాదయః।

అర్ఘ్యమానా ఇవోత్తాలగోపాలీలోచనోత్పలైః।। 824 ।।

అవాప్య యమునాతీరమక్రూరః కృష్ణమబ్రవీత్।

అస్మిన్హ్రదే భోగివృతే కృష్ణ శేషం ఫణీశ్వరమ్।। 825 ।।

నిమజ్జ్య భగవన్మన్త్రైః పూజయామ్యమృతాశనః।
ఇత్యుక్త్వా కృష్ణనిక్షిప్తరథస్తత్ర మమజ్జ సః।। 826 ।।
నిమగ్నః సోఽథ పాతాలం దివ్యఖస్తికలాఞ్ఛనమ్।
శేషం సహస్రమూర్ధానం దదర్శాసీనమీశ్వరమ్।। 827 ।।
హేమాబ్జమాలాభరణం సర్వరత్నాభూషితమ్।
సహస్రశిఖరస్ఫారతుషారగిరివిభ్రమమ్।। 828 ।।
ఆసేవ్యమానం ప్రణతైర్నిఖిలైః కులభోగిభిః।
నీలామ్బరం నాలకేతుం హలినం ముసలాయుధమ్।। 829 ।।
ఉత్సఙ్గే తస్య కృష్ణం చ శీతాంశోరివ లాఞ్ఛనమ్।
నిషణ్ణం విస్మితోఽపశ్యఞ్జపన్బ్రహ్మ సనాతనమ్।। 830 ।।
రౌహిణేయాచ్యుతౌ మత్వా తావేవోన్మజ్జయ సత్వరః।
దృష్ట్వా రథస్థౌ తావేవ మమజ్జ పునరాదరాత్।। 831 ।।
పునస్తథైవ తౌ దృష్ట్వా సమున్మజ్జ్యాస్తసంశయః।
త్వమేవ సర్వమిత్యూచే పృష్టః కృష్ణేన సస్మితమ్।। 832 ।।

హ్రదదర్శనమ్।। 26 ।।

దినాన్తే ప్రాప్య మథురామక్రూరః స్వగృహాన్తరే।
స్వైరం జగాద గోవిన్దం కంసదుర్నయశఙ్కితః।। 833 ।।
వసుదేవగృహం తాత న గన్తవ్యం త్వయాధునా।
న చ రామేణ నితరాం కంసాదాప్నోతి భర్త్సనామ్।। 834 ।।
ఇత్యుక్తే దానపతినా కృష్ణః సస్మితమబ్రవీత్।
సత్యం తత్ర న గచ్ఛావః పశ్యావః కౌతుకాత్పురీమ్।। 835 ।।
ఇత్యాభాష్య మదోదారౌ రామకృష్ణౌ విచేరతుః।
అవతీర్ణౌ విమానాభ్యాం వీరౌ విద్యాధరావివ।। 836 ।।
తౌ రాజరజకం ప్రాప్య యయాచాతే మహాభుజౌ।

వాసాంసి రుచిరాభాంసి న దదావధమశ్చ సః।। 837 ।।
క్రోధదర్పావలిప్తం తం రజకం క్రూరవాదినమ్।
హత్వా జహార వాసాంసి బలదేవానుజో బలాత్।। 838 ।।
స్వయం మాల్యోపనయనం మాలాకారీ వలీమతీ।
శ్రీపతేః శ్రీప్రదం ప్రాదాత్ప్రీత్యా ప్రణయవాదినీ।। 839 ।।
క్రమేణ లీలయా కృష్ణః సుస్పష్టావయవాం క్షణాత్।
తాం చక్రే యౌవనోద్యానపూర్ణలావణ్యవల్లరీమ్।। 840 ।।
తతః ప్రాప్యాయుధాగారం పూజితం దైత్యదానవైః।
ఉత్సాహోర్ధ్వం శిలాస్తమ్భసారం దదృశతుర్ధనుః।। 841 ।।
దామోదరస్తదాదాయ దోర్భ్యామాకృష్య దుర్ధరమ్।
బభఞ్జ స్ఫారిటాఙ్కారం మృణాలీనాలలీలయా।। 842 ।।
తేన శబ్దేన పవనస్కన్ధసంఘట్టకారిణా।
రరాస దారితేవ ద్యౌశ్చకమ్పే చ వసుంధరా।। 843 ।।
ఆయుధాగారికోఽప్యాశు ధనుర్భఙ్గం న్యవేదయత్।
కంసాయాకమ్పితమనాశ్చక్రే దర్పాత్స చాశ్రుతమ్।। 844 ।।
భగ్నం కేనాపి మల్లేన శ్రుత్వా చాపం నరేశ్వరః।
దిదేశ సర్వమల్లానాం యుద్ధప్రేక్షామహోత్సవమ్।। 845 ।।
స్వైరం తతః సమాహూయ మల్లౌ చాణూరమౌష్టికౌ।
చిరసంధారితౌ చక్రే వధసజ్జౌ మురద్విషః।। 846 ।।
గజశాలాధిపం కంసః సంగ్రామసచివం రహః।
ఊచే మోహేఽపి సంప్రాప్తసుకృతః శౌరిచిన్తయా।। 847 ।।
ప్రాతర్ధనుర్మహీరఙ్గమాగన్తా వసుదేవజః।
సాగ్రజో దర్పసంమత్తో మత్తః స వధర్మహతి।। 848 ।।
రఙ్గద్వారి త్వయా చాసౌ నిర్ఘాతీ వ్యాలకుఞ్జరః।

కార్యః కువలయాపీడః క్రోధాత్తన్నిధనోద్యతః।। 849 ।।
హతపుత్రం కరోమ్యేవ వసుదేవం నిరంశకమ్।
బన్ధుచ్ఛద్మప్రతిచ్ఛన్నాన్నృపాంశ్చాన్ధకయాదవాన్।। 850 ।।
పురా మమార్తవవతీ జననీ నవకౌతుకాత్।
ప్రియాసనాదికటకే చచార కుసుమోజ్జ్వలే।। 851 ।।
తత్ర వాలానిలోల్లాసవేల్లితాశోకపల్లవే।
స్ఫూర్జద్బకులకిఞ్జల్కపిఞ్జరీకృతషట్పదే।। 852 ।।
పుఞ్జీకృతలతాకుఞ్జమఞ్జుగుఞ్జద్విహఙ్గమే।
రతిరాగరసోదారస్మరసంజీవనే వనే।। 853 ।।
దదర్శ తాం సౌరపతిర్ద్రుమిలో దానవేశ్వరః।
లతాం స్తనస్తబకినీం కామకల్పతరోరివ।। 854 ।।
మయో యోగీశ్వరః సోఽథ రూపం కృత్వా పితుర్మమ।
భేజే తాం మన్మథావిష్టః సతీం ప్రేమనిరర్గలామ్।। 855 ।।
తతః సా వృత్తకర్తవ్యా శఙ్కితా వీక్ష్య దానవమ్।
పాపం శశాప కుపితా దూషితాస్మీతి దుఃఖితా।। 856 ।।
వధం ప్రాప్స్యసి దుర్వృత్త మద్భర్తృకులజాద్యుధి।
అయం చ మమ గర్భేఽద్య త్వయా యస్తనయో ధృతః।। 857 ।।
ఇత్యుక్త్వా శనకైః ప్రాయాదితి మామాహ నారదః।
తస్మాదహం దైత్యపతేర్ద్రుమిలస్యాత్మజో మతః।। 858 ।।
సుతోఽహం నోగ్రసేనస్య యాదవా మే న బాన్ధవాః।
తే హి ర్వే మమోచ్ఛేద్యాః కృష్ణోత్సాహప్రతీక్షిణః।। 859 ।।
సందిశ్యేతి మహామాత్యం సంక్లృప్తమపేఽహని।
సంగతప్రేక్షకం రఙ్గం వివేశ విషదాంశుకః।। 860 ।।
వలభీతుఙ్గరత్నాంశుంతరఙ్గాలిఙ్గితామ్బరే।

సంగతానన్తసామన్తసమాగమనిరన్తేర।। 861 ।।

భోజవృష్ణ్యన్ధకైస్తత్ర వీరైః పరివృతో బభౌ।

హేమసింహాసనాసీనః పీనాంసః కంసభూపతిః।। 862 ।।

మౌలికుణ్డలకేయూరరత్నాంశుశబలద్యుతిః।

కాన్తాభిశ్చామరప్రాన్తకమ్పితోష్ణీషపల్లవః।। 863 ।।

నానాదేశాగతాస్తస్య శాసనాదథ దుర్మదాః।

సముత్పేతుర్మహామల్లా భుజాస్ఫాలనశాలినః।। 864 ।।

సంకర్షణాచ్యుతౌ వీరౌ నీలపీతామ్బరౌ తతః।

సితాసితఘనచ్ఛాయౌ రఙ్గద్వారమవాపతుః।। 865 ।।

గాత్రైః కువాలయాపీడాకారిణం తత్ర గౌరవాత్।

పునః కువలయాపీడం సజ్జం దదృశతుర్గజమ్।। 866 ।।

భోగీన్ద్రాభోగసంభ్రాన్తికరం కజ్జలమేచకమ్।

కాలకూటచ్ఛటాటోపనిర్ధగ్ధమివ మన్దిరమ్।। 867 ।।

ఆధోరణేన దుర్వారదర్పప్రేరితమోజసా।

తం యుద్ధసంముఖం దృష్ట్వా దన్తాఘాతక్షతాచలమ్।। 868 ।।

పునః కుణ్డలితోద్దణ్డఘోరశుణ్డాలమణ్డలమ్।

త్రైలోక్యకవలీకారవికరాలమివాన్తకమ్।। 869 ।।

మణ్డలాని చరన్కృష్ణః సవ్యదక్షిణపార్శ్వయోః।

స్వసహస్తాలమ్బనం కుర్వన్వేగేన తమమోహయత్।। 870 ।।

ఆఘతాకులితః సోఽథ వివలత్పర్వతాకృతిః।

ప్రవృద్ధశ్రమశూత్కారశీకరాపురితామ్బరః।। 871 ।।

దన్తాభిఘావైఫల్యాజ్జానుభ్యామవనిం గతః।

సహసోత్థాయ గోవిన్దం లఘుచిత్రపరాక్రమమ్।। 872 ।।

చరన్తం కరదన్తాగ్రచరణాభ్యన్తరేఽపి సః।

న ప్రాప కృతయత్నోఽపి భాగ్యహీన ఇవోప్సితమ్ ।। 873 ।।
హరిర్దదత్సుకటకం దత్వాస్య చరణం ముఖే।
సంగ్రామతోరణస్తమ్భం పాణిభ్యాం దన్తమగ్రహీత్ ।। 874 ।।
కంసశ్రీనలినీమూలమివోత్పాట్య ద్విపాననాత్।
తీక్ష్ణాగ్రం దన్తముసలం తేనైవ నిజఘాన తమ్ ।। 875 ।।
నిజదన్తప్రహారేణ రక్తోద్గారీ విదారితః।
హస్తీ స్రుతశకృన్మూత్రశ్చచాలాచలసంనిభః ।। 876 ।।
ఆకృష్టపుచ్ఛో రామేణ హతారోహః స శౌరిణా।
దన్తనిర్దారితకటః పపాత వికటః క్షితౌ ।। 877 ।।

కువలయాపీడవధః ।। 27 ।।

హత్వా కువలయాపీడం జగత్పీడాక్షయోద్యతః।
రఙ్గం వివేశ గోవిన్దః కామినీకౌతుకప్రదః ।। 878 ।।
గజరక్తచ్ఛటాఙ్కస్య లీలావల్గితవాససః।
రూపం తస్య బభౌ రఙ్గే మేఘస్యేవ సవిద్యుతః ।। 879 ।।
దన్తిదన్తః స శుశుభే కరే కాలియవిద్విషః।
అష్టమీశీతకిరణః ప్రభాదీప్త ఇవామ్బరే ।। 880 ।।
తతః కంసాజ్ఞయా మల్లో బలవానన్ధ్రదేశజః।
చాణూరః పర్వతాకారస్తత్ర కృష్ణమయోధయత్ ।। 881 ।।
తయోర్జానుభుజాబన్ధైః ప్రేరణాకర్షణాచ్ఛనైః।
పీడనాస్ఫాలనాఘాతైః పృథివీ సమకమ్పతః ।। 882 ।।
పుత్రః పీయూషవర్షీతి హర్షబాష్పార్ద్రచక్షుషా।
సకమ్పం వసుదేవేన మాత్రా చ జయసంశ్రయే ।। 883 ।।
శ్రీకాన్త ఇత్యప్సరోభిర్దైత్యచ్ఛేదీతి ఖేచరైః।
బన్ధురిత్యాదరాద్గోపైః ప్రవీర ఇతి యాదవైః ।। 884 ।।

మల్లో వరాకోఽస్య కియానితి సంకర్షణేన చ।
తరస్వీ వీక్ష్యమాణోఽసౌ మల్లానాం విస్మయం వ్యధాత్।। 885 ।।
తతః కోపాకులః కంసః కృష్ణోత్సాహవివర్ధనమ్।
భుజముద్యమ్య విపులం తూర్యస్వనమవారయత్।। 886 ।।
ఉత్సాహవాద్యే కంసేన కృష్ణద్వేషాన్నివారితే।
దేవదున్దుభయో నేదుస్తారతూర్యరవైర్దివి।। 887 ।।
మల్లం కృష్ణ జహీత్యాశు సప్తర్షిభిరుదీరితే।
పపాతోద్ద్యోతితాకాశః కంసస్య ముకుటాన్మణిః।। 888 ।।
అథ దైత్యావతారస్య మల్లస్యాద్భుతవిక్రమః।
ముష్టిప్రహారేణ శిరశ్చకార దలితేన్ద్రియమ్।। 889 ।।
తస్య స్ఫుటల్లలాటస్య లోచనే దీపసంనిభే।
నిపేతతుః క్షితితలే తారాయుగలశోభనే।। 890 ।।
తతో నిపతితాశేషమల్లే మల్లే నిపాతితే।
అభూత్క్షుబ్ధాబ్ధిగమ్భీరో రఙ్గక్షోభభవః స్వనః।। 891 ।।
సంకర్షణోఽపి జగ్రాహ మల్లం మణ్డలకోవిదః।
మౌష్టికం నామ వికటం తామరాఖ్యం చ కేశవః।। 892 ।।
జన్మావర్తం పరిభ్రామ్య తోమలం కాలియాన్తకః।
పపాత భువి నిష్పిష్య మౌష్టికం చ హలాయుధః।। 893 ।।
హతేషు తేషు మల్లేషు శల్యేషు త్రిదివౌకసామ్।
విస్మితే యాదవకులే లులితే రఙ్గమణ్డలే।। 894 ।।
సుధాసారైరివాసిక్తే వసుదేవ వధూసఖే।
చుకోప భ్రుకుటీభీష్మః కంసః కమ్పితమానసః।। 895 ।।
సావేగైస్తస్య నిఃశ్వాసైరివ ప్రలయతాం గతే।
కోపాగ్నౌ సర్వభూతానాం ఘోరమావిరభూద్భయమ్।। 896 ।।

తస్య గణ్డతటే స్పష్టం ఖేదబిన్దులతా బభౌ।
లడత్కుణ్డలసక్తేవ బిమ్బితా మౌక్తికావలీ।। 897 ।।
భ్రూభఙ్గేన నివార్యైవ రఙ్గకోలాహలస్వనమ్।
వేత్రిప్రోత్సారితజనో జగాద జగతీపతిః।। 898 ।।
ఇయం సరలతా జాతు జాతా సారక్షయాయ నః।
కథం ప్రథితసారాణాం మధ్యే గోపః ప్రదృశ్యతే।। 899 ।।
జమ్బుకేన హతాః సింహా యది తత్క్రియతేఽత్ర కిమ్।
నిష్కాస్యన్తామితో గోపా నన్దగోపశ్చ బధ్యతామ్।। 900 ।।
బాన్ధవవ్యసనశ్చాయం వసుదేవః కులాధమః।
నిధీయతాం క్షయముఖే స్వపక్షైః సహ యాదవైః।। 901 ।।
ఉగ్రసేనసుతస్యేతి శాసనాదుగ్రవిక్రమః।
సముద్యయుర్యథాదిష్టం కర్తుం తన్మతివర్తినః।। 902 ।।
తతస్త్రాసాకులాన్వీక్ష్య గోపాన్గోప్తా దివౌకసామ్।
దేవీం చ దేవకీం పుత్రస్నేహవైక్లవ్యవిక్లవామ్।। 903 ।।
హేమసంహాసనోపాన్తమభిపత్య త్రివిక్రమః।
జగ్రాహ లోలమాల్యేషు కంసం కేశేషు కేశవః।। 904 ।।
అగ్రే దిగ్భిరివ న్యస్తమవతీర్ణమివామ్బరాత్।
సహసా పతితం కృష్ణం కంసః కాలమమన్యత।। 905 ।।
కృష్ణేనాకృష్యమాణేషు మాల్యవత్సు మహీపతేః।
కేశేషు విలలాపేవ రాజశ్రీర్భృఙ్గశిఞ్జితైః।। 906 ।।
నామ్యమానాననః కంసః శౌరిణా భారపీడితామ్।
వధే నిమిత్తతాం యాతామాలులోకే మహీమివ।। 907 ।।
వక్త్రామ్బరరవిర్లక్ష్మీవిహారమణిపర్వతః।
మౌలిస్తస్యాపతత్త్రస్తముక్తాస్రుకణసంతతిః।। 908 ।।

తమాకృష్య స్ఫుటన్ముక్తాహారకేయూరకుణ్డలమ్।
స్వారైశ్వర్యాదివ మహాహేమసింహాసనాచ్చ్యుతమ్॥ 909 ॥
రక్తకుట్టిమనిర్ఘృష్టగాత్రప్రస్రుతశోణితమ్।
ఉత్ససర్జ విశీర్ణాసుం కంసం దూరే హరిర్వ్యసుమ్।
అజితం సర్వభూపాలైరభగ్నం వజ్రిసంగరే॥ 910 ॥
తం వీక్ష్య సర్వభూతానామవశ్యం శౌరిణా హతమ్।
రఙ్గే సముదభూద్ఘోరః క్షణం హలహలారవః॥ 911 ॥

కంసవధః॥ 28 ॥

తస్మిన్వీరకులోత్తంసే హతే కంసే మురారిణా।
కంసానుజం సునామానం నిజఘాన హలాయుధః॥ 912 ॥
దేవోఽథ దేవకీసూనుర్వవన్దే దేవవన్దితః।
వసుదేవస్య పాదాబ్జో(బ్జే) మాతుశ్చానన్దనిర్భరః॥ 913 ॥
సహసా హతమాకర్ణ్య కంసం కంసవధూజనః।
అకాణ్డవజ్రపాతేన నిర్దారిత ఇవాయయౌ॥ 914 ॥
తం పాంసురూషితం భూమౌ సింహాహతమివ ద్విపమ్।
సంవీక్ష్యోన్మథితం వేగాద్వాతేనేవ మహాద్రుమమ్॥ 915 ॥
క్రోశన్త్యస్తారకరుణం ఛిన్నహారవిబూషణాః।
వివేష్టన్త్యః క్షితితలే జగదుస్తుం మృగీదృశః॥ 916 ॥
హా నాథ లలనాకేలికలనాకుసుమాయుధ।
యుధి ప్రచణ్డదోర్దణ్డఖణ్డితారాతిమణ్డల॥ 917 ॥
కథం ప్రియాసు విముఖః ప్రేమప్రణయభూమిషు।
భూమిమాలిఙ్గ్య సుప్తోఽసి భుభాభ్యాం విస్మృతాదరః॥ 918 ॥
జరాసంధితో వారినాథరత్నాపహారిణః।
క్షతయక్షస్య తే వీరః వధః కథమనాయుధః॥ 919 ॥

ఐరావణవిషాణాగ్రవిషమోల్లిఖితోరసః।
వధే తవాపి భూపాల కథం న క్షుభితం జగత్।। 920 ।।
అక్షౌహిణీనాం నాథస్య రాజరాజస్య తే కథమ్।
నిజః పరో వా సంగ్రామే నైకోఽపి నిహతః పురః।। 921।।
ఉదఞ్చయ దృశం దేవ విలోకయ వధూజనమ్।
ఇయం కృతకనిద్రా వా కోపః ప్రణయినీషు వా।। 922 ।।
అయం నిష్కరుణః కోఽపి పుంసాం పర్యన్తయాత్రికః।
పన్థాః ప్రతీక్ష్యతే క్షిప్రం న యత్ర దయితో జనః।। 923 ।।
ఇత్యన్తఃపురనారీషు విలపన్తీషు కమ్పితా।
ఆయయౌ కంసజననీ సహసా శోకవిక్లవా।। 924 ।।
ఉత్సఙ్గే సా శిరః కృత్వా పుత్రస్య క్షితిశాయినః।
బాష్పం దుర్ధరమాదాయ శుశోచార్తప్రలాపినీ।। 925 ।।
అహో ను త్వాం నృశంసేన పుత్ర కాలేన నిఘ్నతా।
ఛిన్నః పితుస్తే వృద్ధస్య జలాఞ్జలిమనోరథః।। 926 ।।
ఏకాకీ పాంశుశయనే మహార్హశయనోచితః।
కథం పృథగ్జన ఇవ స్థితోఽసి పృథివీపతే।। 927 ।।
జ్ఞాతిభ్యో దుఃసహం పుంసాం జాయతే నాన్యతో భయమ్।
ఇతి రక్షః సభాసీనః సత్యమూచే దశాననః।। 928 ।।
స్వభుజోపార్జితా యేన బన్ధుసాధారణీకృతా।
లక్ష్మీః స త్వం హతః పుత్ర జ్ఞాతినా జ్ఞాతివత్సలః।। 929 ।।
ఇత్యుక్త్వా నృపతిం వృద్ధముగ్రసేనమువాచ సా।
భర్తారం పుత్రశోకేన విషేణేవాతిమూర్చ్ఛితమ్।। 930 ।।
అయం తే తనయో రాజన్బాన్ధవైః పరివర్జితః।
హతశ్చౌర ఇవైకాకీ సంస్కారం యాచతాం హరిమ్।। 931 ।।

రాజ్యే ప్రవీరో భోజోఽస్మిన్నథవా మాధవో విభుః।
ఇయం శ్రీః సతతం రాజన్వీరవక్త్రావలోకినీ।। 932 ।।
గచ్ఛ విజ్ఞాపయ విభో కృష్ణం యాదవసంసది।
కంసోఽయం పృథివీపాలస్త్యజ్యతామౌర్ధ్వదైహికే।। 933 ।।
కస్య నామ హతే వైరం ప్రాణైః సంశోధితాగసి।
త్యక్త్వా ప్రయాతః సర్వస్వం నోత్తిష్ఠతి హతః పునః।। 934 ।।
ఉగ్రసేనో నిశమ్యేతి సంధ్యారక్తాంశుమానివ।
వసుదేవాలయం ప్రాయాద్గలే దష్ట ఇవాహినా।। 935 ।।
స బన్ధుసహితః కృష్ణం దదర్శావనతాననః।
స్వబన్ధునిధనధ్యానపశ్చాత్తాపాకులాశయమ్।। 936 ।।
తమబ్రవీదుగ్రసేనః క్రియతాముచితం త్వయా।
అపరిమ్లానసద్వృత్తాన్పరిపాలయ యాదవాన్।। 937 ।।
త్వదాజ్ఞయా కరోమ్యేష క్రియాం కంసస్య పశ్చిమామ్।
దత్త్వా జలాఞ్జలిం చాస్య భవామి విపినే మునిః।। 938 ।।
ప్రాప్తే విధేర్నియోగేన వియోగే యోగినో నయే।
కాననే కాననే తేషాం బాష్పమాత్రోచితే ప్రభా।। 939 ।।
తచ్ఛ్రుత్వోవాచ కంసారిః సకత్యమేతత్కులోచితమ్।
సదృశం తవ భూపాల శ్రుతస్య చరితస్య చ।। 940 ।।
భవాభవపరిచ్ఛేదరేఖేయం భవితవ్యతా।
జన్తోర్లలాటపాషాణలిఖితేవావినాశినీ।। 941 ।।
మా కృథాః శోకమధునా వృత్తేఽస్మిన్నవిర్తిని।
కాలే కలితకాలాగ్రా న హి ముహ్యన్తి ధీధనాః।। 942 ।।
సత్క్రియాం భజతాం కంసో రాజ్యం చ భజతాం భవాన్।
రాజ్యార్థినో న హి వయం న కంసస్తత్కృతే హతః।। 943 ।।

జగత్కార్యకృతేఽస్మాసు ప్రసన్నం యది తే మనః।
తద్రాజ్యమపరిత్యాజ్యం నిజం నిర్వ్యాజకారిణః॥ 944 ॥
ఇత్యుక్త్వాధోముఖః కృష్ణో యదువంశవిభూషణః।
వృద్ధమైశ్వర్యవిముఖం బలాన్నృపపదే వ్యధాత్॥ 945 ॥
తతః కంసస్య రాజార్హే సత్కార్యే బన్ధుభిః కృతే।
ఉవాస సానుజః కృష్ణస్తత్ర వృష్ణిభిరర్చితః॥ 946 ॥

కం ససత్క్రియా॥ 29 ॥

తతః సందీపనేర్గత్వా కశ్యపస్యాన్తవాసినః।
తౌ గురోర్వ్రతసంపన్నౌ సర్వవిద్యావిధేర్గృహమ్॥ 947 ॥
దివ్యాస్త్రేషు సశబ్దేషు వేదేషు విదితాత్మసు।
నిరవద్యాసు విద్యాసు కలాస్వవికలాసు చ॥ 948 ॥
అవాపతుః పరం పారం ప్రతిభామణిదర్పణౌ।
పూజయన్తౌ శివం సాక్షాత్తౌ పర్వసు విసంభ్రమమ్॥ 949 ॥
ఉక్తస్తతో గురుస్తాభ్యాం దక్షిణా గృహ్యతామితి।
ఉవాచ ప్రాప్తుమిచ్ఛామి ప్రభావాద్యువోయరహమ్।
పుత్రం ప్రభాసయాత్రాయాం సముద్రే తిమినా హృతమ్॥ 950 ॥
గురోరితి గిరా కృష్ణః సంకర్షణమతే స్థితః।
గత్వా జలనిధిం ఘోరం మమజ్జ మహసాం నిధిః॥ 951 ॥
గురోర్మమ సుతః క్వాసావితి వాదినమాశు తమ్।
కృతాఞ్జలిర్జలనిధిర్జగాద జగతాం పతిమ్॥ 952 ॥
ఇహ పఞ్చజనో నామ దైత్యో వసతి దుఃసహః।
తిమిరూపేణ తేనాసౌ హృతః సాందీపనేః సుతః॥ 953 ॥
ఇత్యమ్బుధిగిరా వీరో హత్వా పఞ్చజనం హరిః।
అవాప పాఞ్చజన్యాఖ్యం శఙ్ఖం న తు గురోః సుతమ్॥ 954 ॥

తతో వైవస్వతం జిత్వా గురోః ప్రేతపురాదపి।
సశరీరం సమాదాయ దదౌ దామోదరః సుతమ్।। 955 ।।
మథురామథ సంప్రాప్య కృతాస్త్రః సర్వయాదవాన్।
రామేణ సార్ధం విదధే విస్మయానన్దనిర్భరాన్।। 956 ।।

ఇష్వస్త్రశిక్షా।। 30 ।।

అత్రాన్తరే కంసవధార్మర్షదీప్తానలాకులః।
స్వసుతే విధవే దృష్ట్వా దుఃఖితః కంసవల్లభే।। 957 ।।
సమభ్యాయాజ్జరాసంధో మగధాధిపతిర్బలీ।
రాజ్యం యత్సంశ్రయాత్కంసో బద్ధ్వా పితరమాప్తవాన్।। 958 ।।
వీరాస్తదనుగాశ్చాన్యే భూమిపాలాః సమాయయుః।
కారీషో దన్తవక్త్రాఖ్యః శిశుపాలశ్చ చేదిపః।। 959 ।।
కలిఙ్గః కౌశికః పౌణ్డ్రః క్రాథో రుక్మీ సభీష్మకః।
అంశుమానాహృతః సాల్వవేణుదారిసముద్రగాః।। 960 ।।
త్రైగర్తః సుహ్యసౌవీరశైబ్యపాణ్డ్యవిదేహపాః।
కాశ్యకౌసల్యగాన్ధారకాశ్మీరయవనాదయః।। 961 ।।
దశార్మభగదత్తాద్యాస్తే నృపా బలశాలినః।
రున్ధానా మధురాం చక్రుర్జగన్నిర్వివరం గజైః।। 962 ।।
తచ్ఛత్త్రచామరస్ఫారఫేనాన్క్షితిపసాగరాన్।
వీక్ష్య తాన్సమయం మేనే ప్రాప్తం కాలియసూదనః।। 963 ।।
అక్షౌహిణీనాం వింశత్యా మాగధేన తరస్వినా।
మధురాయాం నిరుద్ధాయాం నిర్యయుర్వృష్ణియాదవాః।। 964 ।।
తతః ప్రవృత్తే సమరే లాఙ్గలీ ముసలాయుధః।
శార్ఙ్గపాణిః స కంసారిర్వ్యహన్కౌమోదకీ గదామ్।। 965 ।।
తాలతార్క్ష్యధ్వజాగ్రాభ్యాం రథాభ్యాం హేమకఙ్కటామ్।

వీరౌ వివిశతుర్వైరిసేనాం రణసమాకులామ్ ।। 966 ।।

తస్మిన్నాకృష్టదేహేషు పిష్టేషు మసులేన చ।

రామేణ కుఞ్జరేన్ద్రేషు నిపతత్సు రథేషు చ।

వృష్ణిభిర్యుధ్యమానేషు శౌర్యశాలిషు రాజసు ।। 967 ।।

శబ్దేనాకృష్యమాణస్య శార్ఙ్గస్య మురవైరిణః।

దైత్యాత్మనాం నరేన్ద్రాణాం హృదయాని చకమ్పిరే ।। 968 ।।

జరాసంధశరాసారైర్విరథౌ రామకేశవౌ।

పద్భ్యాం విచేరతుర్వీరౌ కుర్వాణౌ సుభటక్షయమ్ ।। 969 ।।

సంకర్షణేన గదయా నిష్పిష్టస్యన్దనో యుధి।

గదాపాణిర్జరాసంధః స్వయం కోపాత్తమాద్రవత్ ।। 970 ।।

తయోర్ఘోరగదాయుద్ధే సుశిక్షాబలశాలినోః।

బభూవ కౌతుకాయాతసురనిర్వివరం నభః ।। 971 ।।

తయోః ప్రహారైః సావేగైర్గిరిసంచూర్ణనోచితైః।

ధైర్యతుల్యాని గాత్రాణి దృఢాని చ చకమ్పిరే ।। 972 ।।

తతః సముద్యతే ఘోరే ప్రహారే జీవహారిణి।

జరాసంధాయ రామేణ ప్రోచ్చచార వచో దివః ।। 973 ।।

అలం మిథ్యాప్రయాసేన యుధి ధేనుకసూదనః।

నాయం వధ్యస్త్వయా రాజా ప్రాజాతోఽస్యాన్తకః పరః ।। 974 ।।

శ్రుత్వైతద్విరతే రామే యాతి చాస్తం దివాకరే।

బలయోరవహారోఽభుద్ధారితోదారవీరయోః ।। 975 ।।

జరాసంధయుద్ధమ్ ।। 31 ।।

యాతే జితే జరాసంధేవీతవిఘ్నేషు వృష్ణిషు।

బాలక్రీడాః స్మరన్రామః కదాచిద్గోవ్రజం యయౌ ।। 976 ।।

ప్రహృష్టః పూజితస్తత్ర గోపైర్గోవిన్దపూర్వజః।

విజహార వనాన్తేషు కాన్తేషు కుసుమశ్రియా।। 977 ।।

స కదమ్బతరోర్మూలే నిషణ్ణః పుష్పహాసినః।

విలోలపల్లవై స్తేన వ్యజనైరివ వీజితః।। 978 ।।

హృష్టః పానోత్సుకః శుభ్రః కదమ్బోదరనిర్గతామ్।

పపౌ కాదమ్బరీం దివ్యాం పుష్పామృతమయీం సురామ్।। 979 ।।

మదతామ్రకపోలాగ్రం సంధ్యారుణశశిప్రభమ్।

శుశుభే వదనం తస్య లీలాన్దోతకుణ్డలమ్।। 980 ।।

తతః కాదమ్బరీ దేవీ దివ్యామ్బరవిభూషణా।

కదమ్బకేసరావాససంక్రాన్తోదారసౌరభా।। 981 ।।

వ్యాలోలకమలాకారమదాఘూర్ణితలోచనా।

సిషేవే రూపిణీ రామం రమమాణం మనోరమమ్।। 982 ।।

కాన్తాముఖోపమానస్య కాన్తిశ్చ తుహినద్యుతేః।

ప్రియాభిర్గీర్భిరభ్యేత్య ప్రహృష్టా తమతోషయత్।। 983 ।।

శ్రీశ్చ విగ్రహిణీ తస్మై దదౌ హేమామ్బుజస్రజమ్।

కుణ్డలం కిరణోదారం హారం చ హరిణేక్షణా।। 984 ।।

నీలామ్బరః స విబభౌ హేమమాలావిభూషితః।

కైలాస ఇవ సంసక్తవిద్యుద్ద్యోతితతోయదః।। 985 ।।

రరాజరాజసస్తస్య హారస్తర్జితతారకః।

దుగ్ధాబ్ధేరివ ఫేనైఘశ్చన్ద్రస్యేవామృతద్రవః।। 986 ।।

తతః స మజ్జనక్రీడాజాతోత్కణ్ఠో మదాలసః।

ఏహీతి దూరాద్యమునామువాచ స్ఖలితాక్షరమ్।। 987 ।।

సా తద్వాక్యమనాదృశ్య కించిన్నోవాచ నిమ్నగా।

యదా తదా రుషా రామః సముత్థాయాదదే హలమ్।। 988 ।।

తాం లోలనీలసలిలాం హలాగ్రేణాచకర్ష సః।

సంరమ్భస్రస్తకబరీం మానినీం కుపితామివ।। 989 ।।
క్షోభాకులితహంసాలీమేఖలాముఖరా ముహుః।
సంలక్ష్య పులకశ్రేణీ క్వచిత్రస్తజలాంశుకా।। 990 ।।
క్వచిత్తరఙ్గభ్రూభఙ్గపరివృత్తిపరాఙ్ముఖీ।
ఛిన్న ఫేనావలీహారాకీర్ణశీకరమౌక్తికా।। 991 ।।
క్వచిత్సలిలకల్లోలదుకూలగ్రహణాకులా।
క్వచిద్వీచీకరాచ్ఛన్నచక్రవాకోన్నతస్తనీ।। 992 ।।
త్రాసాకులితవాచాలవిహఙ్గవలయా క్వచిత్।
ఆవర్తనర్తితోత్ఫుల్లనీలాబ్జచకితేక్షణా।। 993 ।।
క్వచిద్వారికుహూత్కారసనిఃశ్వాసప్రలాపినీ।
సావేగగమనాయాసవిషస్ఖలితా క్వచిత్।। 994 ।।
హలేనాకృష్యమాణా సా సముద్భ్రాన్తాభవన్నదీ।
మధ్యే బృన్దావనం నీతా తతః ప్రత్యక్షరూపిణీ।। 995 ।।
ఉవాచ రామం యమునా కమ్పమానా కృతాఞ్జలిః।
విస్రస్తవారివసనా కమ్పణ్యాకులగామినీ।
ఫేనైర్మాం ప్రహసిష్యన్తి సరితః సాగరాన్తికే।। 996 ।।
స్వరూపం ప్రాప్తుమిచ్ఛామి ప్రసన్నే త్వయి మానద।
మహాత్మనాం నికారేఽపి మాననీయా హి యోషితః।। 997 ।।
ఇతి ప్రసాదితో రామస్తయా బాలమృగీదృశా।
విరరామాద్భుతాక్రాన్తైరర్చితో వ్రజవాసిభిః।। 998 ।।

యమునాకర్షణమ్।। 32 ।।

తతః ప్రాప్తః స మధురాం పూజితః కాలియద్విషా।
దివ్యమాలామ్బరః శ్రీమాన్యాదవానన్దకృద్బభౌ।। 999 ।।
విచిన్త్యాథ జరాసంధం గతం భగ్నమనోరథమ్।

తం దుఃసహమహానీకం పునరాగమనోత్సుకమ్ II 1000 II
అత్యల్పాం మథురాం వీక్ష్య వర్ధమానాంశ్చ యాదవాన్I
ఉగ్రసేనాదిభిర్వృద్ధైరమన్త్ర్యత కేశవః II 1001 II
సోఽబ్రవీదయమత్యన్తప్రణయోపచితః క్రమః I
గురూణాం భవతామగ్రే యదస్మాభిరిహోచ్యతే II 1002 II
ఇయం నయవిదాం కాపి ప్రఖ్యాతాభిమతా మతిః I
తిష్ఠన్తు చిన్త్యతే నీతిర్యద్వీరేషు మహత్స్వపి II 1003 II
జరాసంధేన నస్తావత్ప్రజాతో బలశాలినా I
నిఃసామసీమా వైరాగ్నిరఙ్గచ్ఛేదసముద్భవః II 1004 II
విరక్తాః పృథివీపాలాస్తే తే తదనుయాయినః I
జరాసంధేన సహితా యే న జేయాః సురైరపి II 1005 II
స కాలయవనో మ్లేచ్ఛదరచ్ఛినశకాగ్రగః I
తథా బలనిరోధేన పురీం నః సమపీడయత్ II 1006 II
స గార్గ్యస్యోగ్రతపసా సంజాతస్త్రిజగజ్జయీ I
అవధ్యః సర్వభూతానాం వరాద్వీరః పినాకినః II 1007 II
ఇయమస్మత్పురీబన్ధే తస్యాశ్వాకృదుద్భవా I
సరిదశ్వశకృత్సంజ్ఞా లోకే ఖ్యాతా ప్రసర్పతి II 1008 II
క్రమేణ వినిపాతానాం భయం తే మహతాం ద్విషామ్ I
నగర్యాం ప్రాప దుర్గాయాం కాలదేశోదయేన న II 1009 II
తస్మాద్ద్వారవతీం దుర్గాం పరిఖాట్టలమాలినీమ్ I
నివేశయితుమిచ్ఛామి పశ్చిమాబ్ధౌ కుశస్థలీమ్ II 1010 II
ఇత్యుక్తే శౌరిణా ప్రాహుస్తథేతి యదుపుంగవాః I
శ్రద్ధా హి హితవాక్యేషు భావికల్యాణసంపదామ్ II 1011 II
కృష్ణసర్పః తతః కృష్ణః కుమ్భే ప్రక్షిప్య ముద్రితే I

ప్రాహిణోద్యవనేన్ద్రాయ దుఃసహోఽసీమ్మిత్యుదాహరన్।। 1012 ।।

తం దృష్ట్వా కాలయవనః ప్రహస్యోగ్రైః పిపీలకైః।

భక్షితం ప్రేషయామాస సర్పం సేనాధ్యతాం వదన్।। 1013 ।।

తతః కృష్ణేన సహితాః పురీం జలధిమేఖలామ్।

ప్రయయుర్మధురాం త్యక్త్వా సర్వే యాదవవృష్ణయః।। 1014 ।।

తతః పరివృతా వీరైర్భ్రాజమానా సురైరివ।

పురీ కృష్ణేన శుశుభే శక్రేణేవామరావతీ।। 1015 ।।

తతః కదాచిదేకాకీ పాదచారీ జనార్దనః।

ఆక్రష్టుం కాలయవనం ప్రయయౌ నయకోవిదః।। 1016 ।।

గోవిన్దమాగతం దృష్ట్వా ప్రహృష్టో యవనాధిపః।

అభ్యాద్రవన్మహాకాయః కాలః కాల ఇవోత్కటః।। 1017 ।।

మనోజవం జగద్వైరీ స జిఘృక్షుర్జనార్దనమ్।

వేగాభిసారీ విదధే కమ్పక్షుభాకులా దిశః।। 1018 ।।

స్వమాయామివ గమ్భీరాం ధీరో గిరిగుహాం తతః।

వివేశ విపులాయామామచిన్త్యగతిరచ్యుతః।। 1019 ।।

మాన్ధాతుస్తనయస్తత్ర ముచుకున్దః క్షితీశ్వరః।

దేవాసురరణే కృత్వా శక్రస్య రిపుసంక్షయమ్।। 1020 ।।

శ్రాన్తో నిద్రాం వరాత్ప్రాప్య విదధే సంవిదం సురైః।

నిద్రాక్షయం మే యః కుర్యాత్స గచ్ఛేద్భస్మసాదితి।। 1021 ।।

సుచిరం రత్నపర్యఙ్కే శయానస్యాథ తస్య సః।

రాజ్ఞో గుహాయాం గోవిన్దః శీర్షన్తే సముపావిశత్।। 1022 ।।

తతః ప్రవిశ్య సావేగం కోపప్రజ్వలితః శ్వసన్।

సుప్తం దదర్శ రాజర్షిం యవనః పర్వతాకృతిమ్।। 1023 ।।

పిహితాననమాలోక్య తం కాలయవనః క్రుధా।

కృష్ణోఽయమితి సంచిన్త్య పదా పస్పర్శ భూమిపమ్।। 1024 ।।
సహసా ప్రతిబుద్ధో ఽథ ముచుకున్దనృపః పదా।
స్పృశన్తం దుఃకహరుషా చక్షుషా భస్మసాద్వ్యధాత్।। 1025 ।।
నిర్దగ్ధే కాలయవనే పరివృత్తాననో నృపః।
నిద్రాకషాయనయనః పుణ్డరీకాక్షమైక్షత।। 1026 ।।
స దృష్ట్వా మన్దరాకారః కృష్ణమత్యల్పవిగ్రహమ్।
విపులం కాలసంజ్ఞాసీదతీతం జగతీపతిః।। 1027 ।।
కో భవానితి పృష్టోఽథ ముచుకున్దేన కేశవః।
న్యవేదయత్స్వవృత్తాన్తమభివాద్య కృతాఞ్జలిః।। 1028 ।।
యుగత్రయం గతం జ్ఞాత్వా నిద్రాయాః పృథివీపతిః।
గుల్పప్రమాణా దృష్ట్వా చ ప్రజా హ్రస్వత్వమాగతాః।
న చకార మతిం రాజ్యే విరసే విగతస్పృహః।। 1029 ।।
సమానేషు వ్యతీతేషు శూన్యాసు ప్రేమభూమిషు।
జీర్ణే జగతి విచ్ఛాయే సజనే కా రతిః సతామ్।। 1030 ।।
స గత్వా తపసే ధీమాన్కన్దరం హిమభూభృతః।
ఆరురోహ నృపః స్వర్గం స్వారోహం పుణ్యసంపదామ్।। 1031 ।।

కాలయవనవధః।। 33 ।।

కృష్ణోఽథ ద్వారకాం గత్వా విహితాం విశ్వకర్మణా।
హేమప్రతోలీప్రాకారాం రత్నగోపురతోరణామ్।। 1032 ।।
స్ఫారస్ఫటికహర్మ్యాంశుమాలారచితచన్ద్రికామ్।
అమృతోద్గారిణీం క్షీరసాగరాదివ నిర్మితామ్।। 1033 ।।
మణిభిత్తిషు సంక్రాన్తకాన్తావదనమాలికామ్।
విజజ్య బహుధాత్మానం శశాఙ్కేనేవ సేవితామ్।। 1034 ।।
వివేశ విషదోద్ద్యోతాం సానుగాం సతతోఽసవామ్।

స సైన్యధనమాదాయ నిఖిలం యవనార్జితమ్।। 1035 ।।

తస్యాం పౌరజనం సర్వం శఙ్ఖో నామ నిధీశ్వరః।

కృష్ణస్య శాసనాత్తూర్ణం హేమరత్నైరపూరయత్।। 1036 ।।

విసృజ్య పవనం సాక్షాత్త్రిదివం దేవకీసుతః।

ఆనినాయ సుధర్మాఖ్యాం దివ్యాం దేవసభాం విభుః।। 1037 ।।

సా పురీ సుభటైర్గుప్తా వృష్ణిసాత్వతయాదవైః।

మేరోరివ గుహాసింహైః శుశుభే కాన్తినిర్భరా।। 1038 ।।

దత్తేవ కాలే విపులే సముద్రేణ హరేర్గిరా।

అనేకయోజనాయామా పురీ సాభూద్గరీయసీ।। 1039 ।।

అత్రాన్తరే భీష్మకస్య దాక్షిణాత్యస్య భూపతేః।

శుశ్రావ రుక్మిణీం కృష్ణః కన్యాం రూపేమ విశ్రుతామ్।। 1040 ।।

సాపి శుశ్రావ కంసారిం కృష్ణం కమలలోచనమ్।

అభిలాషరసోదారం కిమప్యాసీన్మనస్తయోః।। 1041 ।।

భీష్మకస్యాత్మజో రుక్మీ భుజశాలీ రణోత్కటః।

వీరో బిభర్తి యః స్పర్ధాం భువి భార్గవభీష్మయోః।। 1042 ।।

అనుజాం రుక్మిణీం దృప్తః స కృష్ణేనార్థితాం సదా।

న దదౌ కంసదాసోఽయమితి ద్వేషాదుదాహరన్।। 1043 ।।

తతో జరాసంధగిరా శిశుపాలాయ భూభుజే।

తాం దాతుముద్యయౌ పుత్రీం భీష్మకః పుత్రసంమతే।। 1044 ।।

వసుదేవస్వసుః పుత్రః శిశుపాలోఽథ తత్పురీమ్।

కృష్ణాదిభిర్వృష్ణివీరైర్వారయాత్రాభిమన్త్రితైః।। 1045 ।।

దన్తవక్రజరాసంధముఖ్యైశ్చ సహ రాజభిః।

స వివాహోత్సవే ప్రాయాద్భీష్మకేనాభిపూజితః।। 1046 ।।

ఇన్ద్రాణీపూజనవ్యగ్రాం తత్ర లోచనచన్ద్రికామ్।

దదర్శ రుక్మిణీం కృష్ణః కృష్ణశారాయతేక్షణామ్।। 1047 ।।
సుముఖీం కాన్తిలలితామాతామ్రాధరపల్లవామ్।
లక్ష్మీమివ సహోత్పన్నాం చన్ద్రామృతసురద్రుమైః।। 1048 ।।
తాం వీక్ష్య పద్మవదనాం మదనోద్యానమాధవీమ్।
మాధవో మధుసంసిక్త ఇవ క్షణమచిన్తయత్। 1049 ।।
ఇయం శుభ్రాంశుకోత్ఫుల్లఫేనా కాన్తితరఙ్గిణీ।
హరహుంకారదగ్ధస్య జీవతీ పుష్పధన్వనః।। 1050 ।।
లజ్జైవ జలజస్పర్ధా ప్రభేయం శశినః కుతః।
ఉపమానం సుఖస్యాస్యాః స్వముఖం దర్పణే యది।। 1051 ।।
చిన్తయన్నితి వైకుణ్ఠః సోత్కణ్ఠం మన్మథాకులః।
జహార సంమతే భ్రాతుః సహసా భీష్మకాత్మజామ్।। 1052 ।।
రథేన రథినా తేన హృతాయాం వాతరంహసా।
ఉదభూత్సుభటక్షోభగమ్భీరో భూభుజాం రవః।। 1053 ।।
ఇయం కృష్ణేన కృష్ణేన కన్యా కన్యా హృతా హృతా।
ఇతి వ్యాహరతామేవ రాజ్ఞాం మోహ ఇవాభవత్।। 1054 ।।
వృష్ణీనాం రామముఖ్యానాం భారం విన్యస్య దుఃసహమ్।
తార్క్ష్యకేతౌ ద్రుతం యాతే ఘోరం యుద్ధమవర్తత।। 1055 ।।
రామసాత్యకిహార్దిక్యగదాక్రూరవిదూరథైః।
వక్రదేవసునక్షత్రసారణాద్యైశ్చ యాదవైః।। 1056 ।।
శిశుపాలజరాసంధముఖ్యానాం భూభుజాం రణే।
అకాలరజనీవాభూత్క్షణం నిర్వివరైః శరైః।। 1057 ।।
బలినా బలదేవేన వధ్యమానేషు వైరిషు।
శిశుపాలేన చాన్యేషు సంక్షయః సైన్యయోరభూత్।। 1058 ।।
అత్రాన్తరే పురో రాజ్ఞాం సిక్మ క్రోధాగ్నినా జ్వలన్।

పితుశ్చోవాచ సంనద్ధః శ్వసన్నాగ ఇవాహతః।। 1059 ।।

నాహత్వా మలినాచారం కృష్ణం దుర్నయకారిణమ్।

స్వపురం సముపేష్యామి వీరవ్రతపరిచ్యుతః।। 1060 ।।

ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య వీరైరనుగతో నృపైః।

జవోద్ధూతపతాకాగ్రః స యయౌ నాదయన్దిశః।। 1061 ।।

దూరాదాయాన్తమాలోక్య రథస్థో రుక్మిణీసఖః।

తస్థౌ హరిః పరావృత్య కర్ణాన్తాకృష్టకార్ముకః।। 1062 ।।

తతః శ్రేణీకృతైః క్షిప్రం ఘనైః కృష్ణశిలీముఖైః।

ఆచ్ఛాద్యమానా విబభుర్భూపాలకమలాకరాః।। 1063 ।।

శౌరిరాపూర్యమాణోఽథ రుక్మిచాపచ్యుతైః శరైః।

హేమపుఙ్ఖైరభూద్వ్యాప్తః సూర్యాంశుభిరివాచలః।। 1064 ।।

అక్షయాం క్షితిపైః క్షిప్తాం దీప్తశస్త్రపరస్పరామ్।

భిన్దానః సాయకైస్తూర్ణం బభౌ నృత్యన్నివాచ్యుతః।। 1065 ।।

తతః కృష్ణశరైః క్షిప్రం ఛిన్నచ్ఛత్రరథధ్వజాః।

బభూవుః కృత్తకోదణ్డాస్తే ఖణ్డితమనోరథాః।। 1066 ।।

దివ్యాస్త్రవర్షిణః శౌరిశ్ఛిత్వా సర్వాయుధాన్యథ।

రుక్మిణస్త్రీన్వనారాచైర్వివ్యాధ హృదయం త్రిభిః।। 1067 ।।

మూర్చ్ఛితే పతితే తస్మిన్విద్రుతే రాజమణ్డలే।

రరక్ష శౌరిర్దయయా రుక్మిణం రుక్మిణీగిరా।। 1068 ।।

యాతే ద్వారవతీం కృష్ణే వినివృత్తేషు వృష్ణిషు।

కుణ్డినాఖ్యం పురం రుక్మీ ప్రవివేశ న లజ్జయా।। 1069 ।।

ప్రతిజ్ఞయా పరిత్యక్తపురః స విదధే పరమ్।

పురం భోజకటం నామ మానభఙ్గం విచిన్తయన్।। 1070 ।।

రుక్మిణీహరణమ్।। 34 ।।

జయశ్రియమివాదాయ శ్రియం మూర్త్యన్తరాగతమ్।
భేజే వివాహవిధినా రుక్మిణీం రుక్మిణీప్రియః।। 1071 ।।
స తయా పుణ్డరీకాక్షః ఫుల్లేన్దీవచతక్షుషా।
విజహార సుధాసారపరిపూరితమానసః।। 1072 ।।
తస్యామజీజనత్పుత్రాన్దశ త్రిదశసంనిభాన్।
ప్రద్యుమ్నచారుదేష్ణాద్యాన్కన్యాం చారుమతీం తథా।। 1073 ।।
తతః ప్రాప ప్రియాః ప్రేమప్రణయోద్యానవల్లరీః।
అన్యా జగత్పతిః పత్నీర్మూర్తా ఇవ దిశో దశ।। 1074 ।।
కాలిన్దీ సత్యభామా చ సత్యా జామ్బవతీ తథా।
మిత్రవిన్దా సుశీలా చ లక్ష్మణా జాలవాసినీ।। 1075 ।।
సుదన్తా రోహిణీ చేతి తాశ్చన్ద్రవదనాః సదా।
శ్యామాః శ్యామా ఇవ ప్రీత్యా భేజిరే శేషశాయినమ్।। 1076 ।।
స షోడశసహస్రాణి దివ్యానాం హరిణీదృశామ్।
స్వైరం కన్దర్పలీలాసు విశ్వరూపం సిషేవిరే।। 1077 ।।
తాసు విశ్వసృజస్తస్య లక్షసంఖ్యోఽభవద్విభోః।
పుత్రవర్గః సురారాతిక్షయక్షమపరాక్రమః।। 1078 ।।
నారాయణీం చన్ద్రసేనాం వైదర్భీం కృష్ణనన్దనః।
లేభే స్వయంవరే కన్యాం ప్రద్యుమ్నశ్చారులోచనః।। 1079 ।।
తేనాజని సుతస్తస్యామనిరుద్ధః స్మరద్యుతిః।
రూపం యస్యాయతాక్షీణాం దృగ్వశీకరణాఞ్జనమ్।। 1080 ।।
కాలేన రుక్మిణః పౌత్రీమనిరుద్ధః సులోచనామ్।
ప్రాప్తుం యయౌ రుక్మవతీం సహ యాదవవృష్ణిభిః।। 1081 ।।
హలాయుధప్రధానేషు తేషు తత్ర స్థితేష్వథ।
ఛద్మద్యూతే మతిరభూద్దాక్షిణాత్యమహీభుజామ్।। 1082 ।।

తే సంమన్త్ర్య సభాసీనా రత్నాసనజుషో నృపాః।
కితవే చక్రురాహ్వానం సంహతాస్తాలలక్ష్మణః।। 1083 ।।
తస్య తైః సంప్రవృత్తేఽథ ద్యూతే కలహదోహదే।
పణేషు వర్తమానేషు మిథః కనకకోటిభిః।। 1084 ।।
క్షుద్రైర్నికృత్యానిర్వ్యాజో రామ ఏవ జితోఽసకృత్।
తమువాచాజితో రుక్మీ విహస్యాక్షాన్నృతోలయన్।। 1085 ।।
అవిద్యో దుర్బలశ్చాయమహో బహుధనో జితః।
తచ్ఛ్రుత్వా మన్యుసంతప్తః శ్వసన్కృష్ణాగ్రజోఽవదత్।। 1086 ।।
దశకోటిసహస్రాణి హిరణ్యస్య పణో మమ।
ఇత్యుక్తో హలినా రుక్మీ న కించిత్ప్రత్యువాచ తమ్।। 1087 ।।
నిపాతితేష్వథాక్షేషు జితః కృష్ణాగ్రజేన సః।
మౌనకృన్న జితోఽస్మీతి జగాద వ్యాజమాశ్రితః।। 1088 ।।
తేనాస్య జిహ్వవచసా కుపితే ముసలాయుధే।
ఉచ్చచార స్ఫుటా వాణీ గగనాదశరీరిణీ।। 1089 ।।
రామేణ విజితో రుక్మీ కృత్వాభ్యుపగమో ధియా।
ప్రమాణం హి మనోవృత్తిః సర్వకార్యేషు దేహినామ్।। 1090 ।।
తచ్ఛ్రుత్వా న జితోఽస్మీతి వాదినం పునరేవ తమ్।
అష్టాపదేన సావేగమవధీన్ముసలాయుధః।। 1091 ।।
దన్తాన్కలిఙ్గరాజస్య నిపాత్య సమదో బలః।
ఉత్పాట్య కలభస్తమ్భమాద్రవత్క్రథకైశికాన్।। 1092 ।।
కాలానలద్విపస్తస్య త్రాసాద్యాతేషు రాజసు।
రుక్మిణి క్ష్మాభృతాం నాథే హతే శక్రపరాక్రమే।। 1093 ।।
యాతేషు వృష్ణివీరేషు శనైః సానుశయేష్వివ।
వృత్తం న్యవేదయత్సర్వమచ్యుతాయాచ్యుతాగ్రజః।। 1094 ।।

తతో విలాపముఖరాం రుక్మిణీం మధుసూదనః।
పరిసాన్త్వ్యనతముఖం కించిన్నోచే హలాయుధమ్ ।। 1095 ।।

రుక్మివధః ।। 35 ।।

ఏవం భార్గవతుల్యోఽసావవధ్యస్త్రిదశైరపి।
హతః శేషావతారేణ స రుక్మీ తాలకేతునా ।। 1096 ।।
సామ్బో నామ కదాచిత్తు జామ్బవత్యాం హరేః సుతః।
దుర్యోధనసుతాం హర్తుం ప్రయయౌ హస్తినాపురమ్ ।। 1097 ।।
కన్యాహరణకోపేన తస్మిన్రాజస్వయంవరే।
సంరుద్ధో ధార్తరాష్ట్రేణ మానినా మాధవాత్మజః ।। 1098 ।।
క్రుద్ధోఽథ తద్విమోక్షాయ స్వయమేత్య హలాయుధ।
పురం కౌరవరాజస్య తరసా భఙ్క్తుముద్యతః ।। 1099 ।।
ప్రాకారవప్రే విదధే హలం గఙ్గాతటోన్ముఖమ్।
చచాల యేన నిఖిల సహసాం హస్తినాపురమ్ ।। 1100 ।।
పురం సగోపురాట్టాలం హలాకర్షణఘూర్ణితమ్।
గఙ్గాయాముద్యతం క్షేప్తుం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధం హలాయుధమ్ ।। 1101 ।।
దుర్యోధనః స్వంయ గత్వా ప్రణిపత్య ప్రసాద్య చ।
సామ్బం ముక్త్వా గదాయుద్ధే ప్రయయౌ తస్య శిష్యతామ్ ।। 1102 ।।
ఇత్యేవం బలదేవస్య బలమత్యద్భుతం విభోః।
యేన నాగాయుతప్రాణో భీమో దోర్భ్యాం పరాజితః ।। 1103 ।।

బలదేవమాహాత్మ్యమ్ ।। 36 ।।

అత్రాన్తరే భువః సూనుర్నరకో నామ దానవః।
జహార సర్వరత్నాని స్త్రియశ్చ త్రిదివౌకసామ్ ।। 1104 ।।
అదితేః కుణ్డలాహారీ భయదీక్షాం చకార యః।
యుధి సేహే న తం కశ్చిత్ప్రవృద్ధం లోకకణ్టకమ్ ।। 1105 ।।

తతః కదాచిద్వైడూర్యస్తమ్భభూరిప్రభాం సభామ్।
ఆసీనే వృష్మిభిః సార్ధం కృష్ణే రత్నాసనోజ్జ్వలామ్॥ 1106 ॥
అదృశ్యత స్ఫురత్తేజఃపుఞ్జైః పిఞ్జరితం నభః।
రవివాజిఖురక్షుణ్ణమేరుహేమరజఃప్రభైః॥ 1107 ॥
తన్మధ్యే శనకైః శ్రీమాన్సురేన్ద్రః స్ఫుటమాబభౌ।
ఐరావణకరాశీర్ణవ్యోమగఙ్గామ్బునిర్ఝరః॥ 1108 ॥
సోఽవతీర్య దివశ్చన్ద్రధవలచ్ఛత్త్రచామరః।
భూషణాంశువనైర్వ్యాప్తః శక్రచాపచయైరివ॥ 1109 ॥
సహసాభ్యుత్థితైర్హర్షవిస్మయాదరశాలిభిః।
పూజితో వృష్మిభిః కృష్ణబలదేవాహ్వకాదిభిః॥ 1110 ॥
అవతీర్య గజాతూర్ణమలంకృతమహాసనః।
ప్రీత్యా విలోకయన్విష్ణుం సహస్రాక్షః సమభ్యధాత్॥ 1111 ॥
అహో సుచరితశ్లాఘ్యా ధన్యా మాధవవృష్ణయః।
ఉదితే దృశ్యసే యైస్త్వం రవిః పద్మాకరైరివ॥ 1112 ॥
కర్తారం లోకకార్యాణాం హర్తారం సురవిద్విషామ్।
త్రైలోక్యోపప్లవచ్ఛిత్త్యై త్వామహం సముపాగతః॥ 1113 ॥
జగన్తి జగతాం నాథ నరకో నామ భూమిజః।
బాధతే కామగం యస్య పురం ప్రాగ్జ్యోతిషం దివి॥ 1114 ॥
దేవ్యా దివౌకసాం మాతురదితేర్దివ్యకుణ్డలే।
జహార తరసా దీప్తే స మహాదిత్యతేజసా॥ 1115 ॥
దైత్యా సురహయగ్రీవనిసున్దాఖ్యాస్తదాశ్రయాః।
క్షపయన్త్యక్షయా భాంసి మహాంసి చ యశాంసి నః॥ 1116 ॥
తస్యాన్ధతమసస్యేవ నిధనే ధరణీభువః।
క్షమస్త్వమేవ ప్రోచ్చణ్డచక్రసూర్యోదయాచలః॥ 1117 ॥

మనోరథ ఇవాస్మాకమయం త్వాం పతగేశ్వరః।
ప్రాపయిష్యతి యత్రాసౌ దైత్యః స్వపురసంశ్రయః।। 1118 ।।
ఇత్యుక్త్వా విరతే శక్రే తథేత్యుక్తే మురారిణా।
విద్యుత్పుఞ్జ ఇవాకాశే గరుడః ప్రత్యపద్యత।। 1119 ।।
చక్రాయుధః సమారుహ్య సత్యభామాసఖః క్షణాత్।
ఐరావణం సురేన్ద్రశ్చ వ్యోమమార్గేణ జగ్మతుః।। 1120 ।।
నాకం నాకపతౌ యాతే హరిః ప్రాగ్జ్యోతిషం పురమ్।
వ్రజన్పాశసహస్రాణి షట్ ఛిత్త్వాసురమన్దిరే।। 1121 ।।
సభృత్యామాత్యతనయం మురం హత్వా సబాన్ధవమ్।
నిసున్దం చ శిలాసంఘాన్విదార్యాశనిసంహతాన్।। 1122 ।।
హయగ్రీవం చ యో వర్షసహస్రం యుయుధే సురైః।
విరూపాక్షం చ పాప్మానమలకాయాం సహానుగమ్।। 1123 ।।
మధ్యే లోహితగఙ్గస్య తారం పఞ్చకరం తథా।
హత్వా ప్రాగ్జ్యోతిషపురం సమాసాద్య మనోజవమ్।
అష్టౌ లక్షాణి దైత్యానాం నింజఘాన ఘనౌజసామ్।। 1124 ।।
తతో యుద్ధమభూద్ఘోరం నరకేన(ణ) మధుచ్ఛిదః।
భయదం సర్వభూతానాం భువనాకమ్పనం మహత్।। 1125 ।।
అథ క్రకచధారేణ వజ్రనాభేన భాస్వతా।
చక్రే చక్రేణ నరకం ద్విధా చక్రాయుధః క్రుధా।। 1126 ।।
విస్ఫారభూధరాకారే పతితే భువి భూమిజే।
చక్రధారానలప్లుష్టే తస్మిన్నపురమన్దిరే।। 1127 ।।
పుత్రశోకాకులా దేవీ ఛత్రం చ ప్రదదౌ మహీ।
తత్రత్వజాపరిరక్షాయై కుణ్డలే కైటభద్విషః।। 1128 ।।

నరకవధః।। 37 ।।

తస్యాథ లుణ్ఠితాశేషసురేన్ద్రధనదశ్రియః।
రత్నసంచయమాహృత్య తత్పురాన్నిర్యయౌ హరిః।। 1129 ।।
నరకేణ మహచ్ఛత్రం హృతం యత్పాథసాం పతేః।
ధారాశతసహస్రాఙ్కం దాశార్హస్తజ్జహార చ।। 1130 ।।
నిరుద్ధాస్తేన గన్ధర్వసురకిన్నరకన్యకాః।
రత్నశైలే వినిహితా దదర్శ మధుసూదనః।। 1131 ।।
గోవిన్దదదర్శనానన్దసుధాస్యన్దతరఙ్గితాః।
మణిపర్వతముత్పాద్య తార్క్ష్యకేతుర్నినాయ తాః।। 1132 ।।
స దృష్ట్వా దివి దేవేశం పూజిత స్తేన సాదరమ్।
శచ్యా సంమానితాం సత్యభామామాలోకయన్ముదా।। 1133 ।।
దేవీం చ దేవజననీమదితిం దానవాన్తకః।
ప్రణమ్య సహ శక్రేణ దత్వాస్యై దివ్యకుణ్డలే।। 1134 ।।
దదర్శ నన్దనోత్తంసం సర్వకామప్రదం సదా।
పారిజాతం సుధాజాతమభిజాతమివేశ్వరమ్।। 1135 ।।
తం దృష్ట్వా నయనానన్దబాన్ధవం మాధవః స్వయమ్।
సముత్పాద్య జహారాశు తచ్చామన్యత బృత్రహా।। 1136 ।।
సత్యభామాసఖః పారిజాతయుక్తో వ్రజన్దివి।
సుపర్ణవాహనః సోఽభూన్మూర్తో రస ఇవాద్భుతః।। 1137 ।।
విద్యాధరవధూవృన్దైర్విస్మయానన్దనిర్భరైః।
ముహుః స కౌతుకోత్కణ్ఠైః పీయమాన ఇవేక్షణైః।। 1138 ।।
ద్వారకాం స సమాసాద్య విసృజ్య విహగేశ్వరమ్।
భూయో విచిత్రసంస్కారైర్భూషితాం శక్రశాసనాత్।। 1139 ।।
రత్నాన్తఃపురసంబాధామద్భుతాం విశ్వకర్మణా।
లోలహేమలతాజాలైర్మణికాఞ్చనశేఖరైః।

భూధరైరభితో గుప్తాం నిర్ఝరోదారకన్దరైః।। 1140 ।।

భూధరైరభితో పురీం వీరః పూజితో వృష్ణియాదవైః।

స్వసారం మధ్యగాం భ్రాత్రోర్నీత్వా దేవీం బలాధికామ్।। 1141 ।।

చరిత్రైర్విజయోదారైర్నారదేన స్తుతః స్వయమ్।

హరిణీహారినేత్రాభిర్విజహార హరిశ్చిరమ్।। 1142 ।।

పారిజాతహరణమ్।। 38 ।।

ప్రద్యుమ్నో యస్తు రుక్మిణ్యామజాయత హరేః సుతః।

దైత్యేన శమ్బరాఖ్యేన హృతో యః సూతికాలయాత్।। 1143 ।।

యశోచ్ఛ్రమతి దైత్యస్య ప్రవృద్ధో నగరే శిశుః।

ప్రీత్యాః శనైః కృతస్తేన సర్వమాయాస్త్రపారగః।। 1144 ।।

నిజం హరణవృత్తాన్తం జ్ఞాత్వా తద్వల్లభాగిరా।

సమం సమస్తమాయాజ్ఞం హత్వాష్టమ్యాం మహారణే।। 1145 ।।

తం కాలశమ్బరం ఘోరం సాభిలాషాం చ తద్వధూమ్।

విహితప్రార్థనాం కాన్తః కాన్తాం మాయావతీం జవాత్।। 1146 ।।

హృత్వా గగనమార్గేణ ద్వారకామభిపత్య యః।

వవన్దే నిర్భరానన్దం జనకం రుక్మిణీసఖమ్।। 1147 ।।

స్మరవతారో యః శ్రీమాన్శమ్బరస్య విమోహనః।

స బభూవ పరం వీరః కార్ష్ణిలోకేషు విశ్రుతః।

తత్తుల్యాః సామ్బముఖ్యాశ్చ విఖ్యాతా మాధవాత్మజాః।। 1148 ।।

శమ్బరవధః।। 39 ।।

త్రిదశస్పృహణీయాం తామాశ్చర్యాం భువి దుర్లభామ్।

సపుత్రస్య హరేర్భూపా విభూతిం ద్రష్టుమాయయుః।। 1149 ।।

దుర్యోధనప్రధానాస్తే నానాదేశ్యా నరాధిపాః।

అక్షౌహిణీభిర్వీరాణామష్టాదశభిరావృతాః।। 1150 ।।

గిరిం రైవతకం సర్వే పరివార్య సవిస్మయాః।

తస్థుర్వివిక్తరమ్యాసు ద్వారకోపాన్తభూమిషు।। 1151 ।।

తతో నిర్గత్య భగవన్సర్వైర్వృష్ణిగణైః సహ।

యథాక్రమం హరిః సర్వాన్పూజయంస్తాన్క్షితీశ్వరాన్।। 1152 ।।

తేషు సింహాసనస్థేషు భేజే రత్నాసనం మహత్।

ధామ్నాం నిధిరివ శ్రీమాన్రోహణాచలశేఖరమ్।। 1153 ।।

రాజామ్బుజవనోత్థా శ్రీర్బన్దినూపురరావిణీ।

గోవిన్దమాలిఙ్గేవ చ్ఛత్త్రచామరహాసినీ।। 1154 ।।

తం భూపతిసభాసీనం ద్రష్టుమభ్యేత్య నారదః।

ఉవాచ దేవ ధన్యస్త్వమాశ్చర్యం త్రిదివౌకసాన్।। 1155 ।।

దక్షిణాభిః సహాస్మీతి ప్రత్యుక్తే తేన నారదే।

కిమేతాదితి పప్రచ్ఛ భూపాలాః కౌతుకాకులాః।। 1156 ।।

కథ్యతామితి కృష్ణేన సాదరం ప్రేరితోఽవదత్।

అహం త్రిషవణస్నాయీ కదాచిద్ద్యునదీతటే।

అవదం కూర్మమాలోక్య ధన్యోఽస్మీత్యద్భుతాకృతిమ్।। 1157 ।।

సోఽబ్రవీదద్భుతా గఙ్గా ధన్యా వా(యా)స్మద్విధైః శ్రితా।

ధన్యాసీతి మయా సాపి పృష్టా మాం ప్రత్యభాషత।। 1158 ।।

ధన్యోఽబ్ధిరద్భుతతతరః సర్వాసాం సరితా పతిః।

పృష్టః సోఽపి మయా ప్రాహ మత్తః క్షితిరియం వరా।। 1159 ।।

సాప్యువాచాద్భుతతరా భూధరా యైరహం ధృతా।

జగదుస్తేఽపి జగతాం స్రష్టా పద్మోద్భవోఽద్భుతః।। 1160 ।।

పృష్టః సోఽప్యవదద్వేదాః సర్వాశ్చర్యమహత్తరాః।

దేఽప్యూచురద్భుతా యజ్ఞా యేషామర్థే వయం స్థితాః।। 1161 ।।

తేఽప్యూచిరే మయా పృష్టా గతిర్నో విష్ణురద్భుతః।

సత్యః సనాతనః పుణ్యో యః సర్వహుతమశ్నుతే।। 1162 ।।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా మయాభ్యేత్య కృష్ణః పృష్టోఽతికౌతుకాత్।
దక్షిణాభిః సహాస్మీతి విభుర్మామేతదుక్తవాన్।। 1163 ।।
ఇత్యుక్త్వా నారదే యాతే విస్మితే రాజమణ్డలే।
గతే సంప్రాప్తసత్కారే వివేశ స్వపురం హరిః।। 1164 ।।

ఆశ్చర్యపర్వ।। 40 ।।

కదాచిద్విపులే యజ్ఞే దీక్షితః కేశవః స్వయమ్।
త్రాయస్వేత్యర్థితోఽభ్యేత్య దుఃఖితేన ద్విజన్మనా।। 1165 ।।
బ్రూహి కిం తే భయమితి బ్రాహ్మణః శౌరిణోదితః।
ఉవాచ భాగ్యహీనస్య జాతా జాతాః సుతాస్త్రయః।। 1166 ।।
హృతాః కేనాపి భూతేన చతుర్థం పరిరక్ష మే।
జాయాయాః సూతికాలోఽయం మమేత్యుక్తే ద్విజన్మనా।
తద్రక్షాయై దదౌ విష్ణుర్వృష్ణివీరైః సహార్జునమ్।। 1167 ।।
గాణ్డీవధన్వా సంప్రాప్య బ్రాహ్మణావసథం క్షణాత్।
దిశో వృష్ణిభిరావృత్య తస్థౌ రక్షాకృతక్షణః।। 1168 ।।
తతోఽర్ధరాత్రే సూతాయాం బ్రాహ్మణ్యాం దుర్నిమిత్తవాన్।
హృతో హృతః సుత ఇతి ప్రాదురాసీజ్జనస్వనః।। 1169 ।।
స్త్రీణామార్తస్వనం శ్రుత్వా బాలస్య కరుమస్వనమ్।
పార్థసాత్యకిముఖ్యాస్తే సాయకైః స్వమపూరయన్।। 1170 ।।
తేషు మోఘశ్రమేష్వేవ ధిక్కృతేషు ద్విజన్మనా।
లజ్జితేషు ప్రయాతేషు శ్రుత్వా తద్వృత్తమచ్యుతః।। 1171 ।।
శైబ్యసుగ్రీవయుక్తేన రథేనార్జునసారథిః।
దత్తవర్త్మా సముద్రేణ ప్రతస్థే గరుడధ్వజః।। 1172 ।।
స్తబ్ధతోయం సముత్తీర్య సాగరం స మనోజవః।

ప్రణతైర్మేరుకైలాసముఖ్యైర్దత్తాన్తరః పథి॥ 1173 ॥
పునశ్చక్రేణ తిమిరం సముత్పాట్య శిలాఘనమ్।
ఆసాద్య విమలం వ్యోమ తేజః పురుషవిగ్రహమ్॥ 1174 ॥
అవిచ్ఛిన్నం జగద్వ్యాపి దృష్ట్వా త్యక్త్వా చ తం రథమ్।
ప్రవిశ్యార్కసహస్రాభం ముహూర్తాన్నిర్యయౌ హరిః॥ 1175 ॥
తత ఏవ సమాదాయ దదౌ పుత్రచతుష్టయమ్।
సహర్షవిస్మయాపూర్ణహృదయాయ ద్విజన్మనే॥ 1176 ॥
ద్వారకామథ సంప్రాప్తః కైటభారిః కిరీటినా।
పృష్టస్తదద్భుతతరం ప్రోవాచాశ్చర్యసాగరః॥ 1177 ॥
తే శైలాస్తచ్చ తిమిరం తేజస్తచ్చాతిభాస్కరమ్।
అహమేవ జగజ్జన్మస్థితిసంహారకారణమ్॥ 1178 ॥
తేజోమయేన తే తేన మత్సమాగమకాఙ్క్షిణా।
బ్రాహ్మణస్య హృతాః పుత్రా వితీర్ణాశ్చ మహాత్మనా॥ 1179 ॥

వాసుదేవమాహాత్మ్యమ్॥ 41 ॥

అత్రాన్తరే బడేః(లేః) సూనుర్బాణో నామ మహాసురః।
జహార సురసంఘానాం తేజాంసి చ యశాంసి చ॥ 1180 ॥
తతః ప్రసన్నో భగవాన్భవో భక్తజనప్రియః।
ఆస్థానే యస్య స గణః సభ్యతాం సతతం యయౌ॥ 1181 ॥
యః సహస్రభుజస్తమ్భస్తమ్భితామరవిక్రమః।
త్రివిక్రమస్యాప్యనయత్ప్రాప్తం వామనతాం యశః॥ 1182 ॥
స వీరః సమరాకాఙ్క్షీ కదాచిత్త్రిపురాన్తకమ్।
పప్రచ్ఛ విజితాశేషః ప్రణయావర్జితాఞ్జలిః॥ 1183 ॥
చిరవిస్మృతసంగ్రామః ప్రార్థయే భగవన్యుధి।
అమీషాం భుజదణ్డానాం రణకణ్డూతిఖణ్డనమ్॥ 1184 ॥

తం విహస్యాబ్రవీద్దేవః శూలపాణిర్భుజోచితః।
భవితా తవ సంగ్రామః కేతుభఙ్గేన సూచితః॥ 1185 ॥
శ్రుత్వైతత్సాహసం హర్షనిర్భరో భూరివిక్రమః।
బాణః స్వభవనం గత్వా మన్త్రిణే తన్న్యవేదయత్॥ 1186 ॥
తమువాచాథ కుమ్భాణ్డో మన్త్రీ మతిమతాం వరః।
అహో ను ఫలశూన్యోఽయం రాజన్యుద్ధాదరస్తవ॥ 1187 ॥
త్రైలోక్యలక్ష్మీః సంప్రాప్తా జితాః సర్వే దివౌకసః।
కిం యుద్ధేన ప్రవృద్ధానామపి లోలౌ జయాజయౌ॥ 1188 ॥
ఇతి వాదిని కుమ్భాణ్డే బాణే చ సమరోత్సుకే।
ధ్వజః పపాత దైత్యశ్రీక్రీడాశైల ఇవోచ్ఛ్రితః॥ 1189 ॥
కేతౌ నిపతితే తస్మిన్దానవక్షయశంసిని।
ఘోరేషు దుర్నిమిత్తేషు ప్రాదుర్భూతేషు సర్వతః॥ 1190 ॥
ప్రహర్షవివశే బాణే పానక్రీడావిలాసిని।
నయచక్షుషి కుమ్భాణ్డే చిన్తాసంతాపితాశయే॥ 1191 ॥
కదాచిద్బాణనగరే సర్వర్తుకుసుమే వనే।
విజహారాచలసుతాసఖశ్చన్ద్రార్ధశేఖరః॥ 1192 ॥
గీతనృత్యకలాలోలగన్ధర్వాప్సరసాం గణైః।
సేవ్యమానస్య సంభోగవిభ్రమః శుశుభే విభోః॥ 1193 ॥
హాసాయ చిత్రలేఖాఖ్యా తత్ర దేవవిలాసినీ।
నాట్యం చకార విధివత్సేవితుం పార్వతీపతిమ్॥ 1194 ॥
నర్మక్రీడావినోదేన పరిహాసవిడమ్బనైః।
అప్సరోవిహితైస్తైస్తైర్జహాస భవవల్లభా॥ 1195 ॥
తత్రోషా నామ బాణస్య కన్యా కువలయేక్షణా।
దదర్శ శివయోః క్రీడావిలాసమమరోత్సవమ్॥ 1196 ॥

తాం వీక్ష్య సాదరాం దేవీ బభాషే లలితాననామ్।
ఉషే త్వమపి కాన్తేన కేలిసక్తా భవిష్యసి।। 1197 ।।
వైశాఖే హర్మ్యసక్తాయా ద్వాదశ్యాం నిశి యేన తే।
భవితా సంగమః స్వప్నే స తే ప్రాగ్జాతివల్లభః।। 1198 ।।
ఇత్యుక్తా బాణతనయా భవాన్యా భక్తిశాలినీ।
జగామాన్తఃపురం హర్షవ్యాకోశనయనోత్పలా।। 1199 ।।
కిమేతదితి పృష్టేవ శిఞ్జానమణిభూషణైః।
తాం సోత్కమ్పకచన్యస్తహస్తాం లజ్జానతాననామ్।। 1200 ।।
పప్రచ్ఛ చిత్రలేఖాఖ్యా కుమ్భాణ్డదుహితాసఖీ।
కుత స్తే భయముత్పన్నం కిం లతేవ ప్రకమ్పసే।। 1201 ।।
తనయా హ్యసి బాణస్య జమ్భారిభయకారిణః।
ఇత్యుషా సహసా సఖ్యా పృష్టా తాం ప్రత్యభాషత।। 1202 ।।
ముకేన్దౌ లాఞ్ఛనచ్ఛాయాం కుర్వాణామఞ్జనాస్రుభిః।
కథం ను దూషితా నామ పూజ్యాసి జనమానినీ।। 1203 ।।
ఉత్సహే జీవితం జాతు కలఙ్కితకులా సతీ।
ఇతి ప్రలాపముఖరాం సఖీం తామవదన్ముదా।। 1204 ।।
స్వప్నసఙ్గేన దూష్యన్తే న ముగ్ధే కులయోషితః।
కిం న స్మరసి యద్గౌర్యా సూచితం కేలికాననే।
స్వప్నే హృదయచౌరస్తే భవితా భీరు వల్లభః।। 1205 ।।
ఇతి సంస్మారితా స్వైరం సహసా చిత్రలేఖయా।
ప్రదధ్యౌ వలలమ్భం హర్షాన్మనసామృతదీధితిమ్।। 1206 ।।
అభిలాషరసస్తస్యా నవః కోఽపి వ్యవర్ధత।
సహసా యేన జజ్వాల ప్రబలో మన్మథానలః।। 1207 ।।
తాం వీక్ష్య సంతతోచ్ఛ్వాసధూసరాధరపల్లవామ్।

లతామివాతపక్లాన్తాం చిత్రలేఖావదత్సఖీమ్ ।। 1208 ।।

సఖి కోఽయమనాలేఖ్యచిత్రత్రకౌతుకవిభ్రమః।

స్వప్నదృష్టజనే రాగః స్వపుష్పోత్తంసశేఖరః।। 1209 ।।

దర్పణప్రతిమాలాభస్తారకాచన్ద్రయాచనమ్।

హేవాకః స్వప్నదృష్టే చ బాలే బాలమనోరథః।। 1210 ।।

న జానీమః స కః క్వాస్తే కథం వా కేన లభ్యతే।

అవశ్యమేవ భవితా స్వయం తే తత్సమాగమః।। 1211 ।।

అథవా సురగన్ధర్వకిన్నరోరగరక్షసామ్।

వపూంషి భూమిపానాం చ త్రైలోక్యాన్తరవర్తినామ్।। 1212 ।।

పటాన్తే నిర్విశేషాణి లిఖిత్వా సఖి మాయయా।

దర్శయామి తవ క్షిప్రం తతో జానీహి వల్లభమ్।। 1213 ।।

ఇత్యుక్త్వా సప్తరాత్రేణ లిఖిత్వా సకలాన్పటే।

అచిత్రయచ్చిత్రలేఖా సఖ్యాః సర్వానుకారిణీ।। 1214 ।।

చిత్రపట్టగతాన్వీక్ష్య సురభోగినృమానుషాన్।

దదర్శ వృష్ణివీరాణాం మధ్యే గోవిన్దసున్దరమ్।। 1215 ।।

అనిరుద్ధం తమాలోక్య విస్మయానన్దనిర్భరా।

ఉషా బభాషే కౌమారవ్రతచౌరో మమైష సః।। 1216 ।।

సఖి ప్రాజ్యభుజః కాన్తః కోఽయం కమలలోచనః।

ప్రసహ్యాపహృతం యేన ధైర్యం మే మనసా సహ।। 1217 ।।

చిత్రలేఖా నిశమ్యైతదువాచ రుచిరస్మితా।

అయం సఖి మురారాతేః కృష్ణస్య తనయాత్మజః।। 1218 ।।

వీరోఽనిరుద్ధస్తే దేవ్యాదిష్టో హృదయవల్లభః।

స్వప్నే త్వాం రతిమన్వేష్టుం నూనం కామోఽయమాగతః।। 1219 ।।

విస్మితైర్విక్రమేణాస్య సంగ్రామేషు సురాసురైః।

ఖర్వీక్రియన్తే సుభటాః సబాన్ధవమనోరథాః।। 1220 ।।
శ్రుత్వైతన్మన్మథావిష్టా ప్రతిమాన్యస్తలోచనా।
ఉషావదద్వినా కాన్తం నాహం జీవితుముత్సహే।। 1221 ।।
యది తేఽర్థో మమ ప్రాణైర్యది తేఽహం ప్రియా సఖీ।
తదనేన కురు క్షిప్రం కాన్తేన మమ సంగమమ్।। 1222 ।।
ఇతి బ్రువాణామసకృచ్చిత్రలేఖా జగాద తామ్।
పితుస్తే శోణితపురం యథా సుభటరక్షితమ్।। 1223 ।।
తథైవ ద్వారకా వీరైర్వృష్ణిభిః పరిపాలితా।
ఆగమ్యా చ పరస్యాపి వికటాట్టాలమాలినీ।। 1224 ।।
తతః సఖి కథం నామ వీరం తే జీవితేశ్వరమ్।
ప్రసహ్యాహర్తుమబలాజనో జాతు ప్రగల్భతే।। 1225 ।।
తథాపి త్వత్ప్రియాయైషాం గచ్ఛామి గగనేఽగ్రగా।
సిద్ధిస్తు దేవ్యైవాదిష్టా త్వద్భాగ్యేషు సఖి స్థితా।। 1226 ।।
ఇత్యుక్త్వా ఖం వివేశాశు సా రత్నాభరణాంశుభిః।
ఘనశ్రీరివ కుర్వాణా శక్రచాపచితా దిశః।। 1227 ।।
ముహూర్తే బాణనగరాత్తృతీయే సా గతా జవాత్।
క్షణేన ద్వారకాం ప్రాప కాన్త్యా కైలాసహాసినీమ్।। 1228 ।।
తత్రోరురత్నవలలక్ష్మీప్రభాప్రోద్భాసితామ్బరమ్।
అనిరుద్ధస్య భవనం వివేశాలక్షితాకృతిః।। 1229 ।।
తత్ర బాలమృగాక్షీభిః కాన్తాభిః పరివారితమ్।
అనిరుద్ధం మనోజన్మలీలాలలితచేష్టితమ్।। 1230 ।।
దదర్శ స్నిగ్ధలలనా కటాక్షశబలద్యుతిమ్।
రతికర్ణోత్పలాఘాతలగ్నచ్ఛదమి వస్మరన్।। 1231 ।।
అఙ్గనాలిఙ్గనాలీనస్తనపత్త్రలతాఙ్కితమ్।

ధమ్మిల్లకుసుమైర్వ్యాప్తం పారిజాతమివాపరమ్।। 1232 ।।

తం వీక్ష్య విక్రమోదారం శ్రృఙ్గారలలితాకృతిమ్।

అచిన్తయచ్చిత్రలేఖా ముహూర్తం జాతసాధ్వసా।। 1233 ।।

అహెూ బత మహత్యస్మిన్నుద్యాతాహం ససంశయే।

కార్యే ప్రియసఖీప్రీత్యా ప్రేష్ఠి వా కిం విచిన్త్యతే।। 1234 ।।

ఇతి ధ్యాత్వా ముహుర్వీరా సా తమోవిద్యయా పురః।

ఆచ్ఛాద్య స్త్రీగణం సర్వం ప్ర(ప్రా)ద్యుమ్న(మ్ని)మనయత్క్షణాత్।। 1235 ।।

సంకల్పశక్తిరివ సా మాయయా క్షిప్రగామినీ।

ప్రవిశ్య శోణితపురం హర్మ్యస్థాం ప్రయయౌ సఖీమ్।। 1236 ।।

ఉషాపి వల్లభావాప్తిమనోరథశతాకులా।

సహసా దయితం వీక్ష్య సఖ్యాతీతం విహాయసా।। 1237 ।।

పీయూషప్లావితేవాశు హర్షలజ్జాభయాకులా।

కిం కరోమీతి సంభ్రాన్తా కమ్పమానా లతేవ సా।। 1238 ।।

అనిర్వాచ్యదశాం యాతా శిఞ్జానమణిభూషణా।

ప్రహృష్టా సా తమాదాయ దయితం గుహ్యమన్దిరమ్।। 1239 ।।

వివేశ జనసంచారభీతా తరలలోచనా।

స్రస్తయా బాణభీత్యేవ త్యక్తా మేఖలయా స్వయమ్।। 1240 ।।

తత్ర సుస్మేరమన్దారశేఖరం లోలకుణ్డలమ్।

తారతారావలీచారుహారం తారాధిపప్రభమ్।। 1241 ।।

శ్రృఙ్గారదీక్షాగురుణా తేన సాఙ్గస్మరత్విషా।

ఉషా సస్మార సంభోగసౌభాగ్యవిభవం రతేః।। 1242 ।।

శ్రృఙ్గారదీక్షాగురుణా తేన సాఙ్గస్మరత్విషా।

ఉషా సస్మార సంభోగాసౌభాగ్యవిభవం రతేః।। 1243 ।।

అనిరుద్ధోఽపి తాం ప్రాప్య వల్లభాం భువి దుర్లభామ్।

మేనే భాజనమాత్మానం స్మరసామ్రజ్యసంపదామ్ ।। 1244 ।।
రమమాణస్తయా గూఢం తత్ర ప్రద్యుమ్నసంభవః।
లక్షణైర్బహుభిర్జ్ఞాతః కన్యాన్తఃపురరక్షిభిః।। 1245 ।।
తనయాదూషణరుషా నిర్దిష్టా బలిసూనునా।
బాణేన కింకరా ఘోరాః ప్రాద్యుమ్నిం హన్తుమాయయుః।। 1246 ।।
దంష్ట్రావికటవక్త్రోగ్రబద్ధభ్రుకుటిభీషణాన్।
వీరోఽనిరుద్ధస్తాన్దృష్ట్వా కృష్టఘోరాసికార్ముకాన్।। 1247 ।।
ఉత్థాయ సమరారమ్భనిఃసంరమ్భపరాక్రమః।
ఉత్థాయ ద్వారపరిఘం మృగాన్సింహ ఇవాద్రవత్।। 1248 ।।
కాన్తాకటాక్షదృష్టస్య తస్ శౌర్యనిధేర్వపుః।
వీరశృఙ్గారరభసం బభౌ మన్మథరూపిణః।। 1249 ।।
శస్త్రవృష్టిం తదుత్సృష్టాం పుష్పమాలామివోరసా।
ఆదాయ దానవభటాఞ్జఘాన ఘననిఃస్వనః।। 1250 ।।
తే తత్ర్పహారాభిహతా భగ్నభీషణవిగ్రహాః।
హతశేషా యయుర్భీతా యత్ర బాణో రణోత్కటః।। 1251 ।।
పురందరపురధ్వంససాక్షిణాం కోఽయమాగతః।
సంభ్రమః కోపసంమోహజనకః కాతరోచితః।। 1252 ।।
క్రియతామాదర శౌర్యే యశఃకుసుమమాధవే।
త్రాసోఽయమభిమానాద్రివజ్రపాతో హి దుఃసహః।। 1253 ।।
వచోభిరితి వీరాణాం తే బాణస్య చ శాసనాత్।
అనిరుద్ధం సుమహతా సైన్యేన పునరాద్రవన్।। 1254 ।।
ఆముక్తహేమకవచైః ప్రదీప్తవివిధాయుధైః।
నిశి దీప్తౌషధివనైర్గిరీన్ద్రైరివ జఙ్గమైః।। 1255 ।।
యుయుధే యుధి సంరబ్ధైశ్చక్రాయుధసుతాత్మజః।

సోత్కమ్పకుచవిన్యస్తహస్తామాలోక్యన్ప్రియామ్।। 1256 ।।

ఆదాయ తత్సముత్సృష్టం ఖడ్గం చర్మ చ భాస్వరమ్।

మణ్డలాని చరన్వీరః స చకర్త రణే రిపూన్।। 1257 ।।

తేన కృత్తశిరఃస్కన్ధభుజజానుకరోదరాః।

పేతుర్మహాఘనాః కల్పవాతేనోన్మథితా ఇవ।। 1258 ।।

విద్రుతే దానవానీకే భగ్నస్యన్దనకుఞ్జరే।

నివర్తితబలామ్బోధిర్బాణః స్వయమదృశ్యత।। 1259 ।।

కుమ్భాణ్డాహితవల్గేన సహస్రాశ్వేన భాస్వతా।

రథేన భీమనాదేన సహస్రాశ్వేన భాశ్వతా।

రథేన భీమనాదేన యుక్తస్త్రిదశమర్దినా।। 1260 ।।

దోఃసహస్రసముద్భ్రాన్తదీప్తాయుధవరోత్కటః।

ఫణరత్నోగ్రభుజగవ్యాప్తశృఙ్గ ఇవాచలః।। 1261 ।।

ముకుటేనార్కవర్ణేన రత్నజ్వాలాజటాజుషా।

తర్జయన్నివ తేజాంసి సితపట్టాట్టహాసినా।। 1262 ।।

మార్తణ్డమణ్డలోచ్చణ్డకుణ్డలోదగ్రవర్చసా।

భ్రూభఙ్గభీమవక్త్రేణ సంత్రాసితజగత్త్రయః।। 1263 ।।

నిశాకరకరోదారతారహారతరఙ్గితః।

విస్ఫారనిర్ఘరోద్గార ఇవ నీలధరాధరః।। 1264 ।।

ఉత్తప్తకాఞ్చనచ్ఛాయశ్మశ్రుకేశవిభూషణః।

క్రోధనిర్ఘృష్టదన్తాగ్రజాతజ్వాల ఇవాదితః।। 1265 ।।

గర్జన్తం తిష్ఠ తిష్ఠేతి ప్రలయామ్భోజనిఃస్వనమ్।

తమాపతన్తమాలోక్య ప్రాద్యుమ్నిర్న వ్యకమ్పత।। 1266 ।।

బాణబాహువనోన్ముక్తైర్బాణజాలైర్నిరన్తరైః।

ఛాదితోఽర్క ఇవామ్భోదైర్నిర్విభాగైర్బభూవ సః।। 1267 ।।

తయోర్హరిహరణ్యాక్షరణస్మరణహేతుతామ్।
భువనాకమ్పనాకమ్పమగమద్యుద్ధముద్ధతమ్।। 1268 ।।
అనిరుద్ధోఽథ ఖడ్గేన బాణబాణపరమ్పరామ్।
ఛిత్త్వాస్య లఘుసంచారీ చిచ్ఛేద రథకూబరమ్।। 1269 ।।
జ్వాలాకులాం తతః శక్తిం శోణపట్టజ్కితామివ।
చిక్షేప దానవపతిస్తస్మై భోగివధూమివ।। 1270 ।।
హస్తేన కాలదంష్ట్రాభాం తామేవాదాయ ధైర్యభూః।
ప్రాహిణోద్దానవేన్ద్రాయ దాశార్హోఽద్భుతవిక్రమః।। 1271 ।।
బాణస్య భిత్త్వా సా దేహం వివేశ ధరణీతలమ్।
శక్త్యా విదారితం దృష్ట్వా కుమ్భాణ్డో బాణమబ్రవీత్।। 1272 ।।
మాయామాశ్రిత్య యుధ్యస్వ దుర్జయోఽయముపేక్షితః।
నిఃసంశయజయావాప్తిర్ధ్యుతే యుద్ధే చ మాయినామ్।। 1273 ।।
ఇతి కుమ్భాణ్డవచసా బాణో మాయాం విమోహనీమ్।
ఆదాయ తామసీం ఘోరాం సహసాన్తరధీయత।। 1274 ।।
అదృశ్యః స మహాభాగైర్బాణైర్భుజగవిగ్రహైః।
నభోగతస్తం విదధే విష్టితాఙ్గం విషోల్బణైః।। 1275 ।।
రుఫురత్ఫణామణిజ్వాలాజ్వలితైర్వేష్టితోఽహిభిః।
స బభౌ శబలచ్ఛాయశ్చన్దనద్రుమవిభ్రమః।। 1276 ।।
నాగపాశనిరుద్ధస్య ధైర్యనిష్కమ్పచేతసః।
అనిరుద్ధస్య విదధే వధే దైత్యపతిర్మతిమ్।। 1277 ।।
మహాప్రభావః కోఽప్యేష నాజ్ఞాతో వధమర్హతి।
ఇతి కుమ్భాణ్డవచసా విరరామ బడేః(లేః) సుతః।। 1278 ।।
అత్రాన్తరే ద్వారకాయాం తారమన్తఃపురోదరే।
హృతోఽనిరుద్ధః కేనాపి ప్రోచ్చచారేతి నిఃస్వనః।। 1279 ।।

ముహుర్విమోహవివశాస్తత్ర త్రస్తా మృగీదృశః।
అనిరుద్ధస్య దయితాః శుశుచుః శోకవిహ్వలాః।। 1280 ।।
అథ వృష్ణిప్రవీరాణాం కైటభారిసభాన్తరే।
భేరీనినాదహూతానాం సమాజః సుమహానభూత్।। 1281 ।।
తతో నివాతనిష్కమ్పసప్తసాగరసంనిభమ్।
దదృశుః సాశ్రునేత్రాస్తే చిన్తాస్తిమితమచ్యుతమ్।। 1282 ।।
శోకమోహవిషాక్రాన్తే మూకే యాదవమణ్డలే।
ఉవాచ విపృథుర్ధీమాన్విష్ణుం జిష్ణుం సురద్విషామ్।। 1283 ।।
కోఽయం తవాపి భగవన్భువనాభయదాయినః।
అచిన్త్యమహసశ్చితాసంతాపప్రసరో నవః।। 1284 ।।
న హి నామ మహామ్భోధిగమ్భీరోదారచేతసామ్।
భవన్తి సుఖదుఃఖేషు హర్షశోకపరిప్లవాః।। 1285 ।।
యది దేవ త్వమప్యేవం చిన్తాసంతాపితోఽచ్యుతః।
తదిదానాం నిరాలమ్బా ధైర్యస్య స్ఖలితా గతిః।। 1286 ।।
త్రైలోక్యరక్షాం నిక్షిప్య త్వద్భుజే జమ్భసూదనః।
శేతే శచీకుచాభోగసభోగానన్దనిర్వృతః।। 1287 ।।
ఇతి తేనోక్తమాకర్ణ్య కృష్ణో గమ్భీరమన్థరమ్।
సమాదధే గిరం వైరియశోహంసకులామ్బుదః।। 1288 ।।
పరావజ్ఞా నికారేణ కరోతి హృదయే పదమ్।
చిన్తాభిమానినాం సత్యమవిద్యేవ శరీరిణామ్।। 1289 ।।
అయం యదుకులస్యాద్య కేనాప్యుత్సిక్తచేతసా।
పాతితశ్చరణో మూర్ధ్ని రథ్యాపఙ్కపరిప్లుతః।। 1290 ।।
అనిరుద్ధే హృతే యాతః పురోమన్యే మహీభుజామ్।
ఉపహాసకథామాత్రపాత్రతాం నః పరాక్రమః।। 1291 ।।

అవిజ్ఞాతేన విహితే నికారేఽస్మిన్విదారణే।
కిం కుర్మః కోపతుల్యోగ్రదణ్డైర్గగనతాడనమ్॥ 1292 ॥
చారాశ్చరన్తు సర్వత్ర బాహ్యాభ్యన్తరచారిణః।
ఆహుకస్యాజ్ఞయా తూర్ణమనిరుద్ధోపలబ్ధయే॥ 1293 ॥
ఇత్యుక్తే కంసరిపుణా దేవర్షిస్తత్ర నారదః।
అదృశ్యత నిధిర్ధామ్నాం కలికేలివిశారదః॥ 1294 ॥
స చిన్తాస్తిమితం దృష్ట్వా జగన్నాథమచిన్తయత్।
అహో ను బాలశఫరోత్పాలేనాకులితోఽమ్బుధిః॥ 1295 ॥
ఇత్యాకలయతస్తస్య పాద్యాసనపురః సరామ్।
పూజాం జనార్దనశ్చక్రే పూజితః సోఽప్యభాషత॥ 1296 ॥
అహో బత విమోహో వః ప్రతిపక్షః పరాక్రమే।
లక్ష్యతే యేన జానీధ్వమనిరుద్ధస్య చేష్టితమ్॥ 1297 ॥
అనిరుద్ధస్య బాణేన బలినా బలిసూనునా।
వృత్తః ప్రవృత్తశస్త్రాస్త్రభైరవః సమరోత్సవః॥ 1298 ॥
కృష్ణ పౌత్రోఽనిరుద్ధస్తే హృతో దైత్యేన్ద్రకన్యయా।
మన్యే ముహ్యతి యాం దృష్ట్వా స్మరోఽపి స్మరపీడితః॥ 1299 ॥
సహస్రబాహోర్బాణస్య బలిసూనోః సురద్విషః।
ఉషా నామామ్బుజాక్షీ సా లావణ్యనలినీ సుతా॥ 1300 ॥
స స్వైరకాముకం పుత్ర్యా జ్ఞాత్వా హృదయనన్దనమ్।
దృష్ట్వా చ దుర్జయం యుద్ధే బబన్ధ ఫణిమణ్డలైః॥ 1301 ॥
తదితః శోణితపురం బాణస్య గగనాగ్రగమ్।
గన్తవ్యం భవతా యోద్ధుం సామసాధ్యా న దానవాః॥ 1302 ॥
అమర్త్యభూమిర్దుర్లఙ్ఘ్యా తార్క్ష్యమారుహ్య గమ్యతామ్।
యస్యాం త్రిదశహృద్బాణో బాణో నామాశనిర్ద్విషామ్॥ 1303 ॥

ఉక్త్వేతి యాతే దేవర్షౌ దేవోఽపి మధుసూదనః।
హర్షవిస్మయకోపానాం తుల్యాం ప్రాప విధేయతామ్ ।। 1304 ।।
తతః ప్రదధ్యౌ భగవాన్గరుడం గరుడధ్వజః।
స చ ధ్యాతోఽర్కలంక్షాభః సహసా ప్రత్యదృశ్యత ।। 1305 ।।
తమారురోహ విశ్వాత్మా హర్మ్యారోహణలీలయా।
బలదేవసఖః శ్రీమాన్రుక్మిణీతనయానుగః ।। 1306 ।।
స బభౌ విషదశ్యామః కౌస్తుభాభరణో విభుః।
మధ్యావతీర్ణసూర్యస్య నభసోఽభిభవన్ప్రభామ్ ।। 1307 ।।
చతుర్భుజస్య విభభుస్తస్య ప్రాజ్యభుజద్రుమాః।
చక్రప్రభాపల్లవితాః పాఞ్చజన్యాంశుపుష్పితాః ।। 1308 ।।
వ్రజన్స పవనోద్ధూతపీతామ్బరమనోహరః।
తార్క్ష్యపక్షప్రబాచక్రైశ్చక్రే హేమప్రభం నభః ।। 1309 ।।
సర్వాభరణరత్నేషు బిమ్బితైః కౌతుకాగతైః।
సిషేవే వ్యోమతటనీవర్తితోష్ణీషపల్లవైః ।। 1310 ।।
సురవిద్యాధరవధూపాణిపద్మవనోజ్ఝితైః।
మన్దారవృన్దైరభవంస్తస్య స్రగ్దామవిభ్రమాః ।। 1311 ।।
రుద్ధోఽనిరుద్ధః సమరే యదా వీరః సహోషయా।
భుజఙ్గపాశైః స్వపురే బాణేన బలశాలినా ।। 1312 ।।
దుర్గసంతారిణీం దుర్గాం తదా స శరణం గతః।
మహేన్ద్రోపేన్ద్రభగినీం దివ్యైస్తుష్టావ నామభిః ।। 1313 ।।
నౌమి కంసాసురైశ్వర్యతమఃపటలచన్ద్రికామ్।
పూర్ణచన్ద్రాననాం దేవీం దుష్టసంమోహనక్షమామ్ ।। 1314 ।।
దీప్తశూలప్రభాజాలభీషణాం లలితాకృతిమ్।
వేల్లద్విషోల్బణవ్యాలామివ చన్దనవల్లరీమ్ ।। 1315 ।।

మహిషన్యస్తచరణాం శ్యామాం హారవిభూషితామ్।
సకాలియహ్రదాం ఫేనహాసినీం యమునామివ।। 1316 ।।
పాణిసంసక్తభుజగాభోగనీలాసివల్లరీమ్।
ఏకపద్మోదరోర్ధ్వచ్ఛదలిమాలామివాబ్జినీమ్।। 1317 ।।
మయూరపక్షాభరణైః శబలైర్మేచకప్రభైః।
సేవితాం ప్రావృషమివ స్ఫురదిన్ద్రాయుధైర్ఘనైః।। 1318 ।।
కరాలకేశవిస్ఫారశుద్ధసంచారలాలసామ్।
హిమాద్రిశిఖరోద్భూతాం కాలాగురులతామివ।। 1319 ।।
కవీన్ద్రమానసావాసరాజహంసీం సరస్వతీమ్।
విచిత్రమధురోదారశబ్దాం చారుపదక్రమామ్।। 1320 ।।
సంసారమరుసంతాపనిర్వాపణసముద్యతామ్।
సంవిత్సమరసానన్దసుధాస్యన్దతరఙ్గిణీమ్।। 1321 ।।
రణసంరమ్భసంభారగమ్భీరారమ్భవిభ్రమామ్।
నిశుమ్భశుమ్భారవష్టమ్భభీతసంభావితామరామ్।। 1322 ।।
సంధ్యామవన్ధ్యాం విన్ధ్యాద్రివాసినీం వాసవానుజామ్।
శశిఖణ్డశిఖణ్డాఙ్కాం ముణ్డమణ్డలమణ్డితామ్।। 1323 ।।
ఫుల్లోత్పలవనశ్యామాం ఫుల్లోత్పలవిలోచనామ్।
గమ్భీరనాభికుహరామిభకుమ్భనిభస్తనీమ్।। 1324 ।।
ధన్యాం కాత్యాయనీం చణ్డాం చాముణ్డాం ఖణ్డితాహితామ్।
శర్వాణీం శర్వరీం శర్వాం సిద్ధగన్ధర్వసేవితామ్।। 1325 ।।
కాలసంకర్షిణీం ఘోరాం త్రిజగద్గ్రామలాలసామ్।
కమలాసనకఙ్కాలమాలాకలితశేఖరామ్।। 1326 ।।
శివాం శివప్రదాం శాన్తాం శివకాన్తాం శతాననామ్।
త్రినేత్రాం సౌమ్యవదనాం మదనారిమదప్రభామ్।। 1327 ।।

స్ఫీతఫేనసుధామ్బోధిదుకూలాం రత్నమేఖలామ్।
కరాకలితహేమాద్రిమాతులఙ్గాంశుపిఙ్గలామ్॥ 1328 ॥
అక్షసూత్రకృతావృత్తనక్షత్రమణిమాలికామ్।
పాణిసక్తసుధామ్బోధిపూర్ణబ్రహ్మాణ్డకర్పరామ్॥ 1329 ॥
సంవిత్ప్రకాశవిషదవ్యాకోశాకాశదర్పణామ్।
శేషాదికులభోగీన్ద్రహారకేయూరకఙ్కణామ్॥ 1330 ॥
తారకామౌక్తికస్మేరశశిమార్తణ్డమణ్డలామ్।
త్రిశృఙ్గరత్నశైలేన్ద్రవిటఙ్కముకుటోజ్జ్వలామ్॥ 1331 ॥
కల్లోలలోస్వఃసిన్ధుధవలోష్ణీషభూషితామ్।
సేన్ద్రాయుధక్షయామ్బోదమాయూరచ్ఛత్రవిభ్రమామ్॥ 1332 ॥
కన్దాగ్రకుణ్డలితనాభిమృణాలదణ్డహృత్పుణ్డరీకనిబిడామృతపానశౌణ్డామ్।
భృఙ్గాఙ్గనామివ సదోదితనాదశక్తిసంవేద్యవేద్యజననీం జననీం ప్రపద్యే॥ 1333 ॥

దుర్గాస్తోత్రమ్॥ 42 ॥

ఇతి స్తుతా భగవతీ భక్త్యా ప్రద్యుమ్నసూనునా।
సాంనిధ్యమకరోత్సాక్షాద్దుర్గ దశభుజా పురః॥ 1334 ॥
భుజఙ్గపఞ్జరం ఘోరం పాణినా కమలత్విషా।
దుర్భేద్యం స్ఫోటయిత్వాస్య వజ్రప్రాకారసంనిభమ్॥ 1335 ॥
నిజతేజోభిరభితః స్ఫీతైరనుసృతా ముహుః।
ఆయూంషి దితిజేన్ద్రాణాం కర్షన్తీవావిశన్నభః॥ 1336 ॥
అత్రాన్తరే మహావేగో భగవాన్గరుడధ్వజః।
బాణస్య శోణితపురం ప్రాప పావకరక్షితమ్॥ 1337 ॥
అష్టబాహురభూద్భీమవిగ్రహః కాలియాన్తకః।
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మశరశార్ఙ్గోసిచర్మభృత్॥ 1338 ॥
సహస్రశిఖరస్ఫారతుషారగిరిసంనిభః।

సహస్రకాయవదనో బభూవ చ హలాయుధః।। 1339 ।।
సనత్కుమారకల్పశ్చ ప్రద్యుమ్నః సమపద్యత।
తేష్వేవ పృథురూపేషు పృథివీ సమకమ్పత।। 1340 ।।
తార్క్ష్యపక్షానిలాక్షేపక్షుమ్భ(త్)స్తబ్ధాబ్ధిమణ్డలః।
ఉదభూజ్జగతాం కోఽపి ప్రలయారమ్భసంభ్రమః।। 1341 ।।
బభాషే విస్మయావిష్టస్తతః కృష్ణం హలాయుధః।
కస్మాదకస్మాత్సంవృత్తాః కనకద్యుతయో వయమ్।। 1342 ।।
తమబ్రవీత్తార్క్ష్యకేతుర్బాణస్య పురరక్షితా।
అగ్నిరాహవనీయోఽత్ర పురోఽస్మానుద్యతః క్రుధా।। 1343 ।।
జగత్యకాలసంధ్యేవ తేజసాస్య విభావ్యతే।
సుపర్ణాయత్తమధునా కార్యమేతద్భవిష్యతి।। 1344 ।।
ఇత్యుక్తే శౌరిణా తార్క్ష్యః పక్షాక్షేపధుతామ్బుధిః।
గఙ్గామాదాయ విదధే ప్రశమం జాతవేదసః।। 1345 ।।
తతో విస్ఫారశిఖరాకారజ్వాలాజటాకులాః।
రుద్రస్యానుచరా ఘోరా వహ్నయోఽన్యే సముద్యయుః।। 1346 ।।
తేషాం మధ్యేఽఙ్గిరా దీప్తశూలజ్వాలావిభూషణః।
సుమేరురివ మార్తణ్డమణ్డలాఙ్కః సమాబభౌ।। 1347 ।।
తస్యార్ధచన్ద్రేణ హరిః ప్రహర్తుః శూలముత్కటమ్।
చిచ్ఛేద స ప్రయత్నస్య వామో విధిరివేప్సితమ్।। 1348 ।।
స్థూలాకర్ణేన నిహతః స మహాస్త్రేణ శౌరిణా।
పపాత పాతితరిపుర్నిర్దగ్ధోఽగ్నిరివాగ్నినా।। 1349 ।।
తతో భగ్నేఽగ్నిగహనే బాణానీకే ససంభ్రమే।
దధ్మౌ నిజయశః శుద్ధం పాఞ్చజన్యం జనార్దనః।। 1350 ।।
తస్య శబ్దేన మహతా వాతస్కన్ధవిమర్దినా।

బభూవ భువనాభోగసంఘట్టవిషమః స్వనః।। 1351 ।।

తతః ప్రవిశ్య బాణస్య నగరం గరుడధ్వజః।

అవాప యుద్ధసంనద్ధక్షుబ్ధదైత్యమహార్ణవమ్।। 1352 ।।

తదపారం హరిః సైన్యం పావకాస్త్రశిలాశితైః।

వ్యాప్తం చకార మాఞ్జిష్ఠైర్బద్ధైర్వధ్యపటైరివ।। 1353 ।।

తతస్తూర్ణం రణరసాదవతీర్య గరుత్మతః।

విబుధారాతిభిర్వీరో యుయుధే లాఙ్గలాయుధః।। 1354 ।।

శుద్ధస్తమాలమలినే స దైత్యసదనే బభౌ।

ఐరావణ ఇవాదభ్రనీలాభ్రే నభసి భ్రమన్।। 1355 ।।

సంకర్షణహలాకృష్టాస్తతస్తన్ముసలాహతే।

నిపేతుర్దానవాః సర్వే వజ్రభిన్నా ఇవాచలాః।। 1356 ।।

అవతీర్య సుపర్ణాగ్రాత్ప్రద్యుమ్నేన సహాచ్యుతః।

జహార శరజాలేన దైత్యజీవవిహఙ్గమాన్।। 1357 ।।

తే చణ్డచఞ్చుచరణైః పక్షాక్షేపైశ్చ పీడితాః।

క్షపితాః పక్షిరాజేన క్షణం శర్మ న లేభిరే।। 1358 ।।

తతో భస్మప్రహరణాస్త్రిముఖస్త్రిశిఖస్త్రిపాత్।

నిద్రావ్యాఘూర్ణితాతామ్రనేత్రో జృమ్భాలసః స్వయమ్।। 1359 ।।

శీతోద్ధతైః ఖరతరైర్లోమభిర్మకరోపమః।

భ్రమగ్లానిపరిమ్లానధూసరోఽదృశ్యత జ్వరః।। 1360 ।।

స రౌహిణేయమాహూయ చిత్రమణ్డలచారిణమ్।

కమ్ప్రమానతనుః కోపాత్తత్క్షయే విదధే మతిమ్।। 1361 ।।

చిక్షేప దుఃసహం తస్మై భస్మాపస్మారసంనిభః।

వక్షోవలక్షం రామస్య యేన వ్యాప్తమభూత్క్షణాత్।। 1362 ।।

తద్వక్షసః ప్రదీప్తోత్థం భస్మ మేరుతటే పతత్।

దదాహ పృథుటాఙ్కారి శిఖరం సహసా జ్వలత్।। 1363 ।।

శేషేణ దీప్తసర్వాఙ్గో భస్మనా విస్మృతస్మృతిః।

స్ఖలద్గతిస్తాలకేతుః పరం క్షీబ ఇవాబభౌ।। 1364 ।।

సోఽబ్రవీత్కృష్ణ కృష్ణాహం ప్రదీప్తో న లభే ధృతిమ్।

కులాలచక్రవిభ్రాన్తం పశ్యామి నిఖిలం జగత్।। 1365 ।।

ఇతి బ్రువాణమభ్యేత్య శార్ఙ్గధన్వా హలాయుధమ్।

భస్మశాన్త్యై పిరష్వజ్య జగ్రాహ జ్వరమోజసా।। 1366 ।।

స తేన సమరే ఘోరే సమాక్రాన్తః క్రుధా జ్వలన్।

జ్వరశ్చిక్షేపే ముష్టిభ్యాం భస్మ జ్వాలాజటాకులమ్।। 1367 ।।

క్షణం ప్రదీప్తః కృష్ణోఽపి ప్రశాన్తాగ్నిశ్చ తత్క్షణాత్।

తుల్యం తేనాహతో దోర్భిస్త్రిభిర్నాకమ్పతాచ్యుతః।। 1368 ।।

స కృష్ణజ్వరయోర్ఘోరః సంగ్రామో వజ్రనిఃస్వనః।

బభూవ సర్వభూతానాం భయకృల్లోమహర్షణః।। 1369 ।।

కాఞ్చనాభరణచ్చాయా బభూవుర్జ్వవిగ్రహే।

వినిర్గతా ఇవ జ్వాలాః కృష్ణదోర్దణ్డపీడనాత్।। 1370 ।।

నిపీడ్య నిబిడం దోర్భిః క్షితౌ క్షిపత్తః స శౌరిణా।

అలక్షితోఽవిశత్క్షిప్రం తచ్ఛరీరం సమీరవత్।। 1371 ।।

తేనావిష్టః శ్వసఞ్జృమ్భాభ్రమనిద్రాలసః స్ఖలన్।

క్షణం బభూవ భూతాత్మా ప్రోద్ధూతాద్భుతవిప్లవః।। 1372 ।।

అహెూ బతాప్రతిహతా వస్తుశక్తిర్గరీయసీ।

జగన్నాతేఽపి యద్భేజే జ్వరసంస్పర్శవిక్రియామ్।। 1373 ।।

సోఽసృజద్వైష్ణవం ఘోరం జ్వరం పూర్వజ్వరాపహమ్।

కృష్ణస్తేన జ్వరేణాశు పునః పూర్వోఽభవజ్జ్వరః।। 1374 ।।

తం హన్తుముద్యతో యావత్కాలియారిః స్వయం క్రుధా।

ఉచ్చచార వచస్తావద్గగనాద్ధోరనిఃస్వనమ్ ।। 1375 ।।

సంరక్ష్యో భగవన్నేష రుద్రస్యానుచరో జ్వరః।

శ్రుత్వేతి విరరామాశు తద్వధాన్మధుసూదనః ।। 1376 ।।

కృతాఞ్జలిస్తమవదజ్జ్వరో విష్ణుజ్వరార్దితః।

నిజం సంహర విశ్వేశ జ్వరం మదనుకమ్పయా ।। 1377 ।।

మాధవేన తు తద్వాక్యాత్సంహృతే చ నిజే జ్వరే।

ప్రణనామ హరిం హర్షాజ్జ్వరః శర్వపురఃసరః ।। 1378 ।।

కిం తే ప్రియం కరోమీతి వాదినం హృష్టమానసమ్।

తమబ్రవీన్మధురిపుః ప్రసాదమధురాక్షరమ్ ।। 1379 ।।

భుజాయుధమిదం యుద్ధమావయోః ప్రణిపత్య మామ్।

యే మన్మయాః సంస్మరన్తి సన్తు తే విజ్వరా నరాః ।। 1380 ।।

త్రిపాద్భూతిప్రహరణస్త్రిశిరాః సాస్రులోచనః।

ధ్యాతః ప్రీతిసుఖం దద్యాత్త్వదాకారః శరీరిణామ్ ।। 1381 ।।

నాద్యన్తాః కవయః పూర్వే శాస్త్రారోఽల్పమహాత్తమాః।

ఘ్నన్తు జ్వరాంశ్చానిరుద్ధప్రద్యుమ్నబలకేశవాః ।। 1382 ।।

ఇత్యుక్తః శౌరిణా ప్రీత్యా తథేత్యాహ హరి జ్వరః।

అభ్యధాన్మౌలిరత్నాగ్రే ప్రణయావర్జితాఞ్జలిః ।। 1383 ।।

అహం హరేణ త్రిపురాన్తకేన వినిర్మితః కాలియసూదనేన।

జితస్త్వయా దానవకాననాగ్రే ప్రసహ్య యుద్ధే తవ కిం కరోమి ।। 1384 ।।

ఇత్యుక్త్వాపసృతే శర్వజ్వరే పూర్వం రణాఙ్గనాత్।

తార్క్ష్యమారుహ్య యుయుధే సాత్మజః సాగ్రజో హరిః ।। 1385 ।।

విదారితాః కృష్ణశరైః స్వామిసన్మానయన్త్రితాః।

మానినో దైత్యసుభటా న తస్థుర్న యయుః క్షణమ్ ।। 1386 ।।

తతో విఘటితవ్యూహా భగ్నస్యన్దనకుఞ్జరాః।

యయుస్త్యకత్వా రణం దైత్యా దామోదరవిదారితాః।। 1387 ।।

విద్రావితాస్తే హరిణా హరిణా హరిణా ఇవ।

నదీవేగా ఇవ గతాః ప్రతీపం న సమాయయుః।। 1388 ।।

ప్రాణైస్తృణాగ్రలఘుభిః కల్పాపాయస్థిరం యశః।

విక్రీయ కిం గతా యూయం మృత్యుః సర్వత్ర దేహినామ్।। 1389 ।।

మానపర్వతవజ్రేణ కీర్తివల్లీ దవాగ్నినా।

ఔచిత్యచిత్రధూమేన భయేనాభిహతాః కథమ్।। 1390 ।।

ఇతి బాణేన బహుశః కుమ్భాణ్డేన చ మానినా।

నివార్యమాణా అపి తే జగ్మురేవ దిశో దశ।। 1391 ।।

తతో రణాఙ్గనే రుద్రో భగవాన్వృగనేత్రహా।

దేవః పినాకీ సగుహః స్వయం యోద్ధుమథాయయౌ।। 1392 ।।

తుషారనికరస్మేరస్ఫారైర్గాత్రాంశుసంచయైః।

కుర్వన్నివ జగన్నాథో భూరిభూతివిభూషితమ్।। 1393 ।।

వలద్వలయకేయూరకుణ్డలవ్యాలమణ్డలైః।

త్రిపురానలధూమాలీభఙ్గైరివ తరఙ్గితః।। 1394 ।।

సృజన్కణ్ఠప్రభాచక్రైర్దిగ్వధూనీలకఞ్చుకైః।

ప్రలయారమ్భసచివాన్పుష్కరావర్తకానివ।। 1395 ।।

గాఢబన్ధజటాజూటస్ఫుటచ్చన్ద్రకలాఙ్కురః।

స్ఫూర్జత్స్వర్ణామరనదీరచితోష్ణీషవిభ్రమః।। 1396 ।।

రథేన నన్దియుక్తేన సింహయుక్తేన భాస్వతా।

కోపపావకపుఞ్జేన మూర్తేనేవావృతామ్బరః।। 1397 ।।

తారకావజయోదారకుమారానుగతం హరమ్।

హరిరాలోక్య నిష్కమ్పః సజ్జం చక్రే నిజం ధనుః।। 1398 ।।

క్రుద్ధస్య ఖణ్డపరశోః సమరాడమ్బరే స్వయమ్।

అభూదకాణ్డప్రలయారమ్భశఙ్కా శరీరిణామ్।। 1399 ।।
తతః కనకనాచైర్భర్గః కృష్ణమపూరయత్।
తృతీయనయనోద్ధూతభూరివహ్నిశిఖోపమైః।। 1400 ।।
ఉగ్రైరుగ్రభుజోత్సృష్టైర్వేగస్ఫుష్టీకృత్తైర్వృతః।
స తైస్తద్వలయవ్యాలైర్జ్యాకృష్టిత్రుటితైరివ।। 1401 ।।
శరధారాసహస్రోగ్రం విస్ఫూర్జద్గర్జితోర్జితమ్।
ముమోచ భద్రం రుద్రాయ పర్జన్యాస్త్రం జనార్దనః।। 1402 ।।
అస్త్రేణ త్రిపురారాతిర్వ్యాప్తస్తేన ప్రమాథినా।
ఆగ్నేయమస్త్రం విదధే విత్రాసితజగత్త్రయమ్।। 1403 ।।
వహ్నిజ్వాలావలయితః సాగ్రజో గరుడధ్వజః।
హేమపఞ్జరబద్ధస్య భేజే కేసరిణః శ్రియమ్।। 1404 ।।
వారుణేన శమం నీతే తస్మిన్నస్త్రే మురారిణా।
పైశాచరౌద్రాఙ్గీరసైర్యుయుధేఽస్త్రైస్త్రిలోచనః।। 1405 ।।
నివార్యాస్త్రాణి తాన్యాశు సౌరవాయవ్యవాసవైః।
సందధే క్రోధవిధురస్త్రిపురాన్తకరం శరమ్।। 1406 ।।
చిరాచ్చాపప్రణయితాం తస్మిన్నీతేఽన్ధకద్విషా।
హరిర్విజృమ్భమాణాస్త్రం తం విజృమ్భాకులం వ్యధాత్।। 1407 ।।
ఘోరఘోషేణ శార్ఙ్గస్య పాఞ్చజన్యస్య చాసకృత్।
జృమ్భితే భైరవే భీమం భయం భూతాని లేభిరే।। 1408 ।।
తతః కుమ్భాణ్డసూతేన రథేన పృథురంహసా।
ప్రత్యుద్యయౌ రామకృష్ణప్రద్యుమ్నాన్కుపితో గుహః।। 1409 ।।
అనిలానలపర్జన్యైరస్త్రైరభిహతః స తైః।
దీప్తాస్త్రజాలైర్విదధే జగత్సంక్షోభవిభ్రమమ్।। 1410 ।।
షణ్ముఖోఽపి బభౌ హేమపుఙ్ఖైస్తద్విద్ధైర్వృతః।

జన్మక్షేత్రం శరవరం ప్రీత్యా పునరివాశ్రితః।। 1411 ।।

అస్త్రం బ్రహ్మశిరో రౌద్రమసృజత్తారకాన్తకః।

జ్వాలాభిజ్వలితా యస్య శైలాః ప్రాపుః సుమేరుతామ్।। 1412 ।।

తస్మిన్విశ్వక్షయాక్షేపదీక్షావిక్షోభితాఖిలే।

అస్త్రానలే ప్రవిసృతే హరిశ్చక్రం సమాదధే।। 1413 ।।

తత్సర్వాస్త్రహరం ఘోరం మార్తణ్డోచ్చణ్డమణ్డలమ్।

హరిదోర్దణ్డసంసక్తం జహారాస్త్రానలప్రభామ్।। 1414 ।।

చక్రాంశుక్రకచోత్కృత్తే తస్మిన్నస్త్రప్రభావనే।

ప్రజగ్రాహ గుహః శక్తిం క్రూరాం క్రౌఞ్చాద్రిదారిణీమ్।। 1415 ।।

మృత్యుదన్తావలీతారరత్నరాజివిరాజితామ్।

తారకాసృక్కణాకారశోణపట్టవిభూషితామ్।। 1416 ।।

చిక్షేప కార్తికేయస్తాం ఘణ్టాపటలరావిణీమ్।

క్రోశన్తీం త్రిజగద్గ్రాసలాలసాం క్షుధితామివ।। 1417 ।।

సా దీప్తాగ్రప్రభాతామ్రభ్రూకేశశ్మశ్రుభీషణే।

చక్రే వ్యోమ మహాకాలవక్త్రే జిహ్వావిజృమ్భితమ్।। 1418 ।।

స్వస్తి స్వస్త్యచ్యుతాయేతి దివి దేవైరుదీరితమ్।

సా కృష్ణాభిముఖీ శక్తిర్వేగాద్విద్యుదివాబభౌ।। 1419 ।।

సా కృష్ణహుంకారహతా తస్మాన్నిష్ఫలతాం యయౌ।

ఆశేవ బద్ధా ముగ్ధేన లబ్ధే కుటిలచేతసి।। 1420 ।।

తతశ్చక్రాయుధశ్చక్రే కలయన్వలయం రుషః।

గుహం వీక్ష్య కటాక్షేణ తద్వధే విదధే మతిమ్।। 1421 ।।

నిరమ్బరా ముక్తకేశీ శ్యామా లోహితలోచనా।

తస్థౌ కుమారరక్షాయై మూర్తా శక్తిరివాగ్రతః।। 1422 ।।

అపగచ్ఛాపగచ్ఛేతి సాసూయం కాలియాద్విషా।

నివార్యమాణాప్యసకృత్తతో నాపససార సా ।। 1423 ।।

అత్రాన్తరే ఘనధ్వానధీరగమ్భీరనిఃస్వనైః।

తారతీరరవైః సైన్యైర్బాణః స్వయమదృశ్యత ।। 1424 ।।

స కౌమారమయూరస్య శుశుభే పృష్ఠమాస్థితః।

అఞ్జనాద్రితటం నీలమేఘసంఘ ఇవోచ్ఛ్రితః ।। 1425 ।।

సోఽవదత్కృష్ణమభ్యేత్య బహుబాహుబలోర్జితః।

ప్రత్యాసన్నవినాశోఽద్య దీపవద్భృత వర్ధసే ।। 1426 ।।

హతో మయా విదేశేఽస్మిన్నవిజ్ఞాతః సుహృజ్జనైః।

ధ్రువం త్యక్ష్యసి కృచ్ఛ్రేణ జీవితం మృతబాన్ధవః ।। 1427 ।।

ఇతి బాణేన గదితే గర్వాద్గరుడలాఞ్ఛనః।

కత్థనేనైవ శూరోఽసి నూనమిత్యాహ సస్మితః ।। 1428 ।।

తతః శితశరాసారైః పూరితః స మురారిణా।

అసృజద్దోఃసహస్రేణ ఘోరాయుధపరమ్పరామ్ ।। 1429 ।।

తత్కృశానుకణాకారపూరపూరితమమ్బరమ్।

వికీర్ణస్వర్ణచూర్ణాయా లేభే మణిభువః ప్రభామ్ ।। 1430 ।।

అస్త్రం హిరణ్యకశిపోరథ బాణః సమాదధే।

యదీప్సితైవ దిశః క్వాపి యయుః సంతమసావృతాః ।। 1431 ।।

తదుద్భూతాస్త్రనిచయైః పూరితే గగనాఙ్గనే।

వాయోరపి గతిర్నాభూత్కా కథా వ్యోమచారిణామ్ ।। 1432 ।।

పర్జన్యాస్త్రేణ హరిణా తస్మిన్నస్త్రే నివారితే।

బాణబాహువనోత్సృష్టా శరవృష్టిః సముద్యయౌ ।। 1433 ।।

బభర్తుర్బర్హిగరుడౌ యుద్ధే చఞ్చునఖాయుధౌ।

మిశ్రీభూతావివ ముహుర్నీలశైలసురాచలౌ ।। 1434 ।।

తతస్తార్క్ష్యేణ పక్షాగ్రక్షేపవిక్షేపకారిణా।

ఆకృష్టాభిహతో మూర్ధ్ని మయూరోఽద్రిరివాపతత్॥ 1435 ॥

దైత్యేన్ద్రే నిహతే నన్దీ ప్రేరితస్త్రిపురారిణా।

రౌద్రం రథం సమాదాయ సజ్జోఽభూత్సమరే పునః॥ 1436 ॥

బాణస్తూర్ణం సమారుహ్య మానీ మన్యువిషాకులః।

చకార బ్రహ్మశిరసా మహాస్త్రేణ జగత్త్రయమ్॥ 1437 ॥

తతశ్చక్రం సహస్రారం సంహారం త్రిదశద్విషామ్।

ఉద్యమ్య గ్రస్తదైత్యాస్త్రం హరిర్దైత్యేన్ద్రమాద్రవత్॥ 1438 ॥

పునః సంన్యస్తవసనా కాలీ కువలయేక్షణా।

పురో బభూవ రక్షార్థం బాణస్య ప్రాణసంశయే॥ 1439 ॥

దృష్ట్వా తామవదత్కృష్ణస్త్రాణం వః కథమఙ్గనా।

బాణ సంశయకాలేషు నేదం వీరవ్రతోచితమ్॥ 1440 ॥

ఇత్యుక్త్వా మీలితాక్షస్తాం పరివర్జ్యాఙ్గనాం హరిః।

ఉత్ససర్జ ప్రభాచక్రదుష్ప్రేక్షం చక్రమఞ్జసా॥ 1441 ॥

తదలక్ష్యభ్రమోద్భ్రాన్తం బాణబాహువనే ముహుః।

చక్రం పూర్ణానలాపూరక్రూరం క్రకచతాం యయౌ॥ 1442 ॥

క్షణేన మూలనిర్లూనప్రభూతభుజాపాదపః।

బభూవ బాణః సావేగస్రవద్రుధిరనిర్ఝరః॥ 1443 ॥

కణ్ఠచ్ఛేదోద్యతం దృష్ట్వా బాణస్య మధుసూదనమ్।

అభ్యేత్య భగవాన్భర్గః సగుహః ప్రణతోఽభ్యధాత్॥ 1444 ॥

కృష్ణ జానే జగజ్జనమస్థితిసంహారకారణమ్।

త్వాం తథాప్యేష నః కోఽపి దైత్యపక్షపరిగ్రహః॥ 1445 ॥

మద్భక్త ఏవ భక్తస్తే సంరక్ష్యస్తే మహాశ్రయః।

అహమేవ భవాన్బ్రహ్మమూర్తిస్త్రైగుణ్యసఙ్గతః॥ 1446 ॥

మదేకశరణస్తస్మాద్రక్ష్యో బాణస్త్వయాధునా।

ఉక్తో హరేణేతి హరిస్తథేత్యుక్త్వానురక్షితమ్ ।। 1447 ।।

తతస్త్రినేత్రమామన్త్ర్య ప్రయాతే గరుడధ్వజే।

పశ్చాత్కృత్తభుజం బాణం నన్దీ చిన్తాకులోఽభ్యధాత్ ।। 1448 ।।

అహెూ బత న జానీమః కియతీ భవితవ్యతా।

బాణస్త్ర్యక్షే సపక్షేఽపి ప్రాప్తో జీవితసంశయమ్ ।। 1449 ।।

బాణ చ్ఛిన్నభుజోఽప్యత్ర నృత్యేనారాధయ ప్రభుమ్।

భవం భవభయోచ్ఛేదకోవిదం వరదం సఖే ।। 1450 ।।

ఇత్యుక్తో నన్దినా బాణశ్చిరచారీ పదక్రమైః।

ననర్త భగవాన్యేన వరదోఽస్యాభవద్భవః ।। 1451 ।।

అమరో నిర్వ్యథః శ్రీమాఞ్జాతః పూజ్యభుజద్వయః।

బాణోఽభూదీశ్వరవరాన్మహాకాలో గణాగ్రణీః ।। 1452 ।।

అన్తర్హితేఽథ సగణే సహసా పార్వతీపతౌ।

బభూవ శోణితపురం శూన్యం దైత్యజనోజ్ఝితమ్ ।। 1453 ।।

ఉషాసహాయమాదాయ బాణాన్తఃపురమన్దిరాత్।

అనిరుద్ధం ప్రముదితః ప్రయయౌ గరుడధ్వజః ।। 1454 ।।

వ్రజన్స తార్క్ష్యపక్షాంశుపిశఙ్గీకృతదిఙ్ముఖః।

సస్మార సత్యభామాయా వచనం చారులోచనః ।। 1455 ।।

సన్తి దివ్యామృతక్షీరా దివ్యా బాణస్య ధేనవః।

తా మదర్థం త్వయా దేవ హర్తవ్యా ఇతి సస్మితః ।। 1456 ।।

తా హర్తుముద్యయౌ యావచ్చరన్తీర్జలధేస్తటే।

తావత్తా వివిశుః సర్వా జవేన వరుణాలయమ్ ।। 1457 ।।

తతః సుపర్ణపక్షోగ్రవాతసంక్షోభితేఽమ్బుధౌ।

ఘోరం రథసహస్రౌఘైరుద్యయౌ వారుణం బలమ్ ।। 1458 ।।

మురారిశరసంభారదారితే చ బలార్ణవే।

ఉదతిష్ఠన్మణిచ్ఛత్రః కుపితో వరుణః స్వయమ్ ।। 1459 ।।
దివ్యాస్త్రవర్షీ సమరే వైష్ణవాస్త్రేణ శౌరిణా।
నిర్దహ్యమానో వరుణః ప్రాఞ్జలిస్తమభాషత ।। 1460 ।।
మూర్తిరాద్యా తవైవాహం జగత్సర్గే జగత్పతే।
క్షన్తుమర్హసి మే దేవ జహి కోపం తమోమయమ్ ।। 1461 ।।
న్యాసీకృతం గోధనం చ బాణేన పరిరక్ష మే।
ఇత్యుక్తస్తేన భగవాన్ప్రీతః ప్రాయాద్విహాయసా ।। 1462 ।।
స్తూయమానః సురగణైర్ద్వారకోపాన్తమేత్య సః।
నిక్షిప్య నిజచక్రే చ పాఞ్చజన్యమపూరయత్ ।। 1463 ।।
తస్య గమ్భీరఘోషేణ సుస్నిగ్ధఘననాదినా।
హర్షోత్సవోఽభవత్కోఽపి వృష్ణివీరశిఖణ్డినామ్ ।। 1464 ।।
ప్రవిశ్య ద్వారకాం దేవః పూజితః సర్వయాదవైః।
పశ్చాదవాప్తసత్కృత్యం విసృజ్యేన్ద్రం సహానుగమ్ ।। 1465 ।।
గరుడం చ ప్రియతమాప్రణయప్రేమలాలసః।
విజహార సురారాతిర్నిఃశేషక్షయనిర్వృతిః ।। 1466 ।।

బాణయుద్ధమ్ ।। 43 ।।

వైశమ్పాయన ఇత్యూచే రాజానం జనమేజయమ్।
ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా పునః పప్రచ్ఛ శౌనకః ।। 1467 ।।
పూర్వే వంశాః శ్రుతాః సర్వే జనమేజయభూపతేః।
సంతానవంశమిచ్ఛామి శ్రోతుం సూత త్వయోదితమ్ ।। 1468 ।।
ఇతి పృష్టోఽబ్రవీత్సూతో జనమేజయసంభవాౕ।
చన్ద్రాపీడో మహీపాలః సూర్యాపీడశ్చ మక్తిభాక్ ।। 1469 ।।
చన్ద్రపీడసుతః సత్యకర్ణో భ్రాతృశతాగ్రజః।
తత్పుత్రః శ్వేతకర్ణాఖ్యో మహాప్రస్థానమావిశత్ ।। 1470 ।।

తం జాయా మాలినీ నామ సగర్భానుయయౌ సతీ।
ప్రతిజాతస్తయా త్యక్తః కుమారో గిరికన్దరే।। 1471 ।।
రురోద తస్య కారుణ్యాత్ప్రాదురాసన్పయోముచః।
గృహీతో మునిపుత్రాభ్యాం ధృష్టపార్శ్వద్వయో గిరౌ।। 1472 ।।
అజపార్శ్వ ఇతి ఖ్యాతః సోఽభవద్యన్వనాం వరః।
తత్పుత్రపౌత్రైర్విపులైః పూరువంశో వివర్ధితః।। 1473 ।।
యయాతిప్రోక్తమప్యర్కగ్రహహీనా మహీ భవేత్।
పూరువంశవిహీనా తు న కదాచిద్భవిష్యతి।। 1474 ।।

జనమేజయవంశః।। 44 ।।

భారతే పూర్వపూజాసు జనమేజయభూభుజా।
శ్రుత్వా దానవిధిం పృష్టో వ్యాసశిష్యోఽబ్రవీత్పునః।। 1475 ।।
ఆదిపర్వణి విప్రేభ్యః ప్రదద్యాన్మధుపాయసమ్।
అపూపమోదకైః కుర్యాత్సభాపర్వణి తర్పణమ్।। 1476 ।।
ఆరణ్యకే మూలఫలైర్వైరాటే వస్త్రమర్పయేత్।
విచిత్రభోజ్యపానాన్నం దద్యాదుద్యోగభీష్మయోః।। 1477 ।।
ద్రోణపర్వణ్యాయుధాని శుద్ధాన్నం కర్ణపర్వణి।
శల్యపర్వణ్యపూపాదిసమోదకగుడోదనమ్।। 1478 ।।
ముద్గమిశ్రం గదాయుద్ధే స్త్రీపర్వణి విభూషణమ్।
ఘృతౌదనమథైషా(షీ)కే హవిష్యం శాన్తిపర్వణి।। 1479 ।।
అశ్వమేధే యతాకామం హవిష్యం తద్వదాశ్రమే।
మౌసలే గన్ధమాల్యాది ప్రస్థానాఖ్యే ఉపానహౌ।। 1480 ।।
స్వర్గపర్వణి భక్ష్యాది హరివంశే తు పాయసమ్।
భారతాన్తే సరస్వత్యాః పూజామాదాయ పుస్తకే।। 1481 ।।
హిరణ్యదోఽచింతహరిః సర్వయజ్ఞఫలోచితః।

పర్వపూజాం నిశమ్యేతి పునః పప్రచ్ఛ శౌనకః।। 1482 ।।

పర్వపూజా।। 45 ।।

సర్వసత్రే నివృత్తే తు రక్షితే తక్షకే తథా।
తతః కిమకరోత్సూత స రాజా జనమేజయః।। 1483 ।।
సూతోऽవదత్తతో రాజా విద్వన్మన్త్రిపురోహితైః।
చిన్తయిత్వాశ్వమేధాయ పూర్ణం సంభారమాదధే।। 1484 ।।
అథాజగామ భగవాన్దివ్యజ్ఞానమయో మునిః।
వేదవిద్యానిధిః శ్రీమాన్వ్యాసః సత్యతపోనిధిః।। 1485 ।।
తం మహార్ఘాసనాసీనం పూజయిత్వా నతో నృపః।
పప్రచ్ఛ భారతసుధాచర్వణానన్దనిర్భరః।। 1486 ।।
భగవన్రాజసూయేన కృతః క్షత్త్రక్షయో మహాన్।
స కథం పాణ్డుపుత్త్రాణాం భవతా న నివారితః।। 1487 ।।
పృష్టో నృపేణేత్యవదన్మునిర్దన్తాంశుభిర్దిశన్।
ముఖే సరస్వతీవాసకమలే కేసరావలీమ్।। 1488 ।।
అవశ్యభావిని కథం తస్మిన్క్షత్త్రక్షయే వయమ్।
ప్రభవామో హితం కశ్చ మన్యతే విధిచోదితః।। 1489 ।।
ఇయం భవాసక్తజన్తుయాతాయాతానిలాహతిః।
సర్వాత్మనా బలవతీ జృమ్భతే భవితవ్యతా।। 1490 ।।
శుభాశుభఫలైః ప్రాప్తిః సహజాప్యగ్రవర్తినీ।
భ్రూలతేవ లలాటస్థా స్వదృశా కేన దృశ్యతే।। 1491 ।।
తేషాం కాలపరీతానాం ధీరభూద్దృఢనిశ్చయా।
సర్వంకషో హి భగవాన్కాలః కవలితాఖిలః।। 1492 ।।
దేహిభర్దైవనిర్దిష్టం వచసా యది లఙ్ఘ్యతే।
తత్సత్త్రమప్యశ్వమేధం మా కృథా విఘ్నదో హి సః।। 1493 ।।

శ్రుత్వా శతక్రతుర్ద్వైపాత్తేవ క్రతుశతత్రయమ్।
పత్నీం ప్రవిశ్య యజ్ఞాశ్వం రాగాన్ధో ధర్షయిష్యతి।। 1494 ।।
తతః ప్రభృతి లోకేऽస్మిన్ప్రవృద్ధే కలికల్మషే।
మహాయజ్ఞకథామాత్రమపి దూరే భవిష్యతి।। 1495 ।।
సేనానీః కాశ్యపిః కశ్చిదౌద్భిదః కలిగోచరే।
అశ్వమేధం కృతీ విప్రః పునః ప్రత్యాహరిష్యతి।। 1496 ।।
ఇతి శ్రుత్వా వి ష్ణేన మునిః పృష్టో మహీభుజా।
ఉవాచ జ్ఞాననయనః పర్యన్తయుగలక్షణమ్।। 1497 ।।
వర్ణాశ్రమాచారచర్చా విపరీతా యతేప్సితా।
భవిష్యతి యదా లోకే తద్యుగాన్తస్య యౌవనమ్।। 1498 ।।
శిథిలక్షణసౌహార్దాః సత్యశీలవివర్జితాః।
కేశవేశా భవిష్యన్తి నిరుష్ణీషామ్బరా నరాః।। 1499 ।।
దస్యవో రాజచరితా రాజానో దస్యుచేష్టితాః।
కరిష్యన్తి కలేః సర్వే సాహాయ్యం ధర్మసంక్షయే।। 1500 ।।
పక్వాన్నవిక్రయో లోకే వేదవిక్రయిణో ద్విజాః।
భవిష్యన్తి యుగే క్షీణే గృహిణ్యో భగవిక్రయాః।। 1501 ।।
ఉపదేశకృతః శూద్రా బ్రహ్మదీక్షావిధాయినః।
భోఃశబ్దేన భవిష్యన్తి విప్రా అవమతాః పునః।। 1502 ।।
ముణ్డాః కషాయవసనా నానావ్రతవికారిణః।
ప్రతిగ్రహాన్గ్రహీష్యన్తి శూద్రా విద్రావితద్విజాః।। 1503 ।।
రూపలావణ్యమాధుర్యే పరిక్షీణే సుభూషణే।
కేశాలంకరణా నార్యో భవిష్యన్తి గతత్రపాః।। 1504 ।।
స్వశాస్త్రపణ్డితాః సర్వే నిర్వివేకా ముముక్షవః।
భవిష్యన్తి కులే జాతా నిష్ప్రయత్నఫలేప్సవః।। 1505 ।।

వఞ్చనా వఞ్చనాజ్ఞానాం తస్కరాణాం చ తస్కరాః।
కిమన్యత్ర్పభవిష్యన్తి రాజానో దారహారిణః।। 1506 ।।
బభ్రుస్త్రీకోఽల్పపురుషో హిమవత్పార్శ్వసంశ్రయః।
లోకస్కన్ధార్పితాపత్యో హాహాభూతశ్చరిష్యతి।। 1507 ।।
దమ్భః శౌచం వక్రమాయాకృతిత్వం హింసాశౌర్యం వృత్తిరన్యోపఘాతః।
తర్కః శాస్త్రం నాస్తికత్వం చ బోధః శౌచాచారత్యాగ ఏవాశు ముక్తిః।। 1508 ।।
ఇత్యేవం కలినా లోకే కిల్బిషైరాకులీకృతే।
పునః కాలవిపాకేన కృతధర్మః ప్రవర్తతే।। 1509 ।।

భవిష్యత్।। 46 ।।

తతస్తిరోహితే క్షిప్రం మునౌ జ్ఞానదివాకరే।
అశ్వమేధో నరపతేః క్రతుః శ్రీమానవర్తత।। 1510 ।।
తస్మిన్యజ్ఞే ప్రవిశ్యాశ్వం రాజపత్నీం వపుష్టమామ్।
అకామాం కామవశతః శతక్రతురధర్షయత్।। 1511 ।।
తదధ్వర్యుగిరా ప్రాప్తో రాజా కోపవిషోల్బణః।
శశాప శక్రం యజ్ఞాంశనిషేధేనాజితేన్ద్రియమ్।। 1512 ।।
నిరస్య సర్వాన్సాసూయం బ్రాహ్మణాద్విషయాన్నిజాత్।
ప్రవిశ్యాకమ్పితతనుః పత్నీశాలామభాషత।। 1513 ।।
ఇయం నిష్కాస్యతాం పఙ్కకుల్యా కుటిలచారిణీ।
కిల్బిషాలోలకల్లోలాకులకూలావపాతినీ।। 1514 ।।
గృహే దూషితాచారిత్రా నేయం మే స్థాతుమర్హతి।
యశఃపూర్ణశశాఙ్కస్య మేఘమాలాయితం యయా।। 1515 ।।
స్వాదు నాశ్నన్తి సంతప్తా న చ రాత్రిషు శేరతే।
శల్యం మర్మాన్తరే యేషాం గృహే భార్యా హి దూషితా।। 1516 ।।
ఇతి వాదిని భూపాలే గన్ధర్వాధిపతిః స్వయమ్।

విశ్వావసుస్తమభ్యేత్య సౌహార్దాదిదమబ్రవీత్ ।। 1517 ।।
రాజన్రమ్భా తవ వధూరియం దేవవిలాసినీ।
వపుష్టమా సురేన్ద్రేణ యజ్ఞేఽస్మిన్ధర్షితా సతీ ।। 1518 ।।
త్వత్ప్రభావభయాద్విప్రభయాద్ద్వేషాన్మనోభవాత్।
దైవదిష్టశ్చ శక్రేణ విఘ్నస్తే విహితః క్రతౌ ।। 1519 ।।
విప్రేభ్యో మా క్రుధః పత్నీం మా త్యాక్షీః శుద్ధమానసామ్।
గుహ్యస్పర్శో హ్యకామాయా దృశ్యయాఙ్గస్పర్శసంనిభః ।। 1520 ।।
జనజన్మ మహీరన్ధ్రే పురంధ్రీణాం స్వభావతః।
అశుద్ధం శుద్ధిమాధత్తే బ్రాహ్మణాన్మా ముధా వధీః ।। 1521 ।।
ఇతి గన్ధర్వరాజేన బోధితో జనమేజయః।
ప్రశాన్తకోపః సంచిన్త్య తథేతి ప్రత్యపద్యత ।। 1522 ।।

జనమేజయయజ్ఞసమాప్తిః ।। 47 ।।

నిశమ్య విష్ణుచరితం వైశమ్పాయనకీర్తితమ్।
పునః ప్రపచ్ఛ వారాహం ప్రాదుర్భావం మహీపతిః ।। 1523 ।।
స పృష్టస్తేన వినయాత్ప్రణిపత్య హరిం మునిః।
విష్ణోరానాయయద్దివ్యం ప్రభావం కల్మషాపహమ్ ।। 1524 ।।
పూర్ణే యుగసహస్రాన్తే నివృత్తే బ్రహ్మవాసరే।
హిరణ్యరేతాస్త్రిశిరాః స్వయం దేవో వృషాకపిః ।। 1525 ।।
శిఖాభిర్లోకమఖిలం దగ్ధ్వా సగిరిసాగరమ్।
ఏకో నారాయణః శేతే గర్భీకృతజగత్త్రయః ।। 1526 ।।
స గర్భీకృతవిశ్వః ప్రాబ్బుమోచాణ్డం హిరణ్మయమ్।
ఊర్ధ్వాధస్తేన తద్భిన్నం వివృతం దిక్షు చాష్టధా ।। 1527 ।।
బభూవ త్రిజగత్క్షేత్రం భూతలాన్తం ఖశేఖరమ్।
గర్భం హిరణ్యగర్భస్య యమాహుర్బ్రహ్మవాదినః ।। 1528 ।।

స్వచ్ఛం యత్సలిలం తత్ర సుమేరుః కాఞ్చనాచలః।
మమజ్జ మేదినీ తస్మిన్గిరీన్ద్రశతపీడితా।। 1529 ।।
అశక్తా ధర్తుమఖిలం ప్రాణితం విష్ణుతేజసా।
వైకుణ్ఠం శరణం ప్రాయానమగ్నా గౌరివ మేదినీ।। 1530 ।।
తతో విశ్వంభరోద్ధారధీరం వపురకల్పయత్।
వారాహం దుష్టసంహారి హరిర్గిరిమహోచ్ఛ్రితమ్।। 1531 ।।
భిన్నాఞ్జనచయచ్ఛాయం శుభదంష్ట్రాంశుసంచయమ్।
నీలజీమూతసంఘాతాదివ నిర్యన్నిశాకరమ్।। 1532 ।।
బభ్రుభ్రూశ్మశ్రుకేశేన వక్త్రేణారఞ్జితామ్బరమ్।
నీలాద్రిశిఖరేణేవ హేమరాజిరజోజుషా।। 1533 ।।
స పాతాలతలం తాలతమాలమలినోదరమ్।
వివేశ దంష్ట్రాఖణ్డేన్దుఖణ్డితధ్వాన్తమణ్డలః।। 1534 ।।
మన్త్రాత్మా వేద యజ్ఞాఙ్గః స వరాహో మహాకృతిః।
దంష్ట్రాగ్రేణోజ్జహార క్ష్మాం శేవాలలతికామివ।। 1535 ।।
సా తస్య దంష్ట్రాపర్యన్తే సక్తా కువలయేక్షణా।
బభౌ లాఞ్ఛనలేఖేన శ్యామశీతాంశుమణ్డలే।। 1536 ।।
జగన్నివాసో వసుధాముద్ధృత్య జగతః స్థితిమ్।
విదధే దిగ్విభాగేన భూధరాంశ్చ న్యవేశయేత్।। 1537 ।।
శఙ్ఖచక్రగదాకారాన్పర్వతాన్వినివేశ్య సః।
అసృజత్పురుషం వక్త్రాద్దేవమాద్యం ప్రజాపతిమ్।। 1538 ।।
కిం కరోమీతి పురతస్తస్మిన్వదతి సాదరమ్।
విభజాత్మానమిత్యుక్త్వా విశ్వయోనిస్తిరోదధే।। 1539 ।।
తతశ్చిన్తయతస్తస్య చిదాకాశసముద్భవః।
ఓమిత్యుదచరన్నాదః సంపూరితజగత్త్రయః।। 1540 ।।

తతోఽభవద్వషట్కారో మహావ్యాహృతయస్తథా।
వేదమాతా చ సావిత్రీ వేదైః సహ సనాతనైః।। 1541 ।।
విశుద్ధమానసావాసరాజహంసాః ప్రజాపతేః।
అజాయన్త జగద్వన్ద్యాః సప్త పూర్వే మహర్షయః।। 1542 ।।
దక్షస్తు దక్షిమాఙ్గుష్ఠాదుదభూద్యః ప్రజాపతిః।
తత్సుతాః కన్యకాః ప్రాపుర్ధర్మేన్దుమనుకశ్యపాః।। 1543 ।।
తాసామయం విశ్వసర్గః సంతానః స సురాసురః।
అసూత దేవానదితిర్దితిర్దైత్యాంశ్చ కశ్యపాత్।। 1544 ।।
హిరణ్యాక్షం సమాశ్రిత్య కదాచిద్దితిజేశ్వరమ్।
సపక్షాః పర్వతాశ్చక్రుర్గత్యా భువనవిప్లవమ్।। 1545 ।।
పక్షచ్ఛేదోద్యతే తేషాం శక్రే తత్పక్షపాతినా।
హిరణ్యాక్షేణ దేవానాం దారుణః సంగరోఽభవత్।। 1546 ।।
తస్మిన్మహాస్త్రవిక్షేపభూతక్షోభవిభీషణే।
హిరణ్యాక్షోఽజయద్దేవాన్భువనాకమ్పనే రణే।। 1547 ।।
సురేషు ధ్వస్తధైర్యేషు వరాహో గిరివిగ్రహః।
భగవాన్స్వయమభ్యేత్య తస్థౌ దైత్యవధోత్సుకః।
దధ్మౌ దంష్ట్రాకరాలేన శఙ్ఖం వక్త్రేణ చక్రభృత్।। 1548 ।।
నాదేన తస్య బ్రహ్మాణ్డమణ్డలావర్తకారిణా।
ఓఙ్కారాయితముద్ధర్పదైత్యక్షయమహాధ్వరే।। 1549 ।।
తతోఽభ్యేత్య హిరణ్యాక్షః క్షయదూతికయా ద్విషామ్।
శక్త్యా వక్షసి దేవేశం జఘాన ఘననిఃస్వనః।। 1550 ।।
లీలయా వీక్ష్య భగవాన్దైత్యమద్భుతవిక్రమమ్।
అసృజద్వైరిసంహారం సహస్రారం సుదర్శనమ్।। 1551 ।।
కృతోత్తమాఙ్గశృఙ్గేఽథ తేన దైత్యమహీభృతి।

పతితే భువి విధ్వస్తాః ప్రయయుర్దానవా దిశః।। 1552 ।।

హిరణ్యాక్షే హతే వీరే శేఖరే త్రిదశద్విషామ్।

ధృతా మహావరాహేణ స్వపదం భేజిరే సురాః।। 1553 ।।

దంష్ట్రానిర్భిన్నభిన్నఞ్జనగిరిగహనస్ఫారదైత్యాన్ధకారశ్చన్ద్రార్కోదారతారాపథరుచిరతరప్రస్ఫురచ్ఛఙ్ఖచక్రః।

పాయాన్నః శేషశీర్షాక్రమణసముదితైర్వ్యాప్తకాయః ఫణాగ్రైః క్షుభ్యత్క్షీరాబ్ధిఫేనైరివ మణిశబలైర్మన్దరాభో వరాహః।। 1554 ।।

వరాహప్రాదుర్భావః।। 48 ।।

పురా కృతయుగే శ్రీమాన్కాశ్యపో దితినన్దనః।

చక్రే హిరణ్యకశిపుః సాగ్రం వర్షాయుతం తపః।। 1555 ।।

అవధ్యః సురగన్ధర్వకిన్నరోరగరక్షసామ్।

ఆయుధానాం చ సర్వేషాం సోఽభవద్బ్రహ్మణో వరాత్।। 1556 ।।

సమం ప్రాప్తపదో దర్పాదాక్రాన్తభువనత్రయః।

వీరః సురాఙ్గనాః సర్వాశ్చక్రే ప్రోషితభర్తృకాః।। 1557 ।।

తతః సంత్రస్తవిధ్వస్తాస్తత్ప్రతాపాగ్నినిష్ప్రభాః।

బ్రహ్మవాక్యాయుర్దేవాః శరణం దేవమచ్యుతమ్।। 1558 ।।

స దత్త్వా వరదస్తేషామభయం భూతభావనః।

ఓఙ్కారానుగతం చక్రే నారసింహం మహద్వపుః।। 1559 ।।

సోఽభూజ్జ్వలితహేమాద్రిప్రభాసంభారఘస్మరః।

సావేగచరణాక్రాన్తిఖర్వీకృతమహీధరః।। 1560 ।।

విద్రుమాగ్రాఙ్కురాకారైశ్చఞ్చద్రోమాఞ్చకఞ్చుకైః।

క్రూరక్రోధానలోద్భూతైర్విస్ఫులిఙ్గైరివావృతః।। 1561 ।।

ప్రతాపమన్దిరాగారకనకస్తమ్భసంనిభైః।

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మలాఞ్ఛనైర్భూషితో భుజైః।। 1562 ।।

కృతాన్తద్విరదోదీర్ణకర్ణచామరవిభ్రమైః।

నఖరాంశుచయైః కుర్వన్నాట్టహాసమివామ్బరమ్ ।। 1563 ।।

మేరుకూటోన్నతస్కన్ధశిఖరాసక్తకేసరైః।

ఘోరః కరాలకాలాగ్నిజీవనవ్యజనైరివ ।। 1564 ।।

జృమ్భావిస్పష్టదంష్ట్రాంశుపటలైరాదిశన్ముహుః।

చణ్డాంశుపుణ్డరీకస్య విసినీకాణ్డమణ్డలమ్ ।। 1565 ।।

దృప్తదైత్యశతోత్పాతశంసినీం రుధిరారుణామ్।

అకాలసంధ్యాం కుర్వాణః పిఙ్గోగ్రనయనాతపైః ।। 1566 ।।

బభ్రుభ్రుభఙ్గవికటం లలాటతటమున్నతమ్।

అదభ్రమివ సంధ్యాభ్రం స్ఫురత్తారతడిద్గణమ్ ।। 1567 ।।

స గత్వా దైతేయనిలయం ప్రలయానలసంనిభః।

దదర్శార్కసహస్రాభాం హిరణ్యకశిపోః సభామ్ ।। 1568 ।।

స్థితాం జగత్త్రయీమూర్ధ్ని హేమమాలామివోజ్జ్వలామ్।

దివ్యరత్నఫలోదారసర్వర్తుకుసుమద్రుమామ్ ।। 1569 ।।

మణికుట్టిమసంక్రాన్తకాన్తకాన్తాముఖామ్బుజామ్।

తస్యాం దైత్యపతిః శ్రీమాన్వీరరాజోర్జితద్యుతిః ।। 1570 ।।

పృథురత్నాసనోత్సఙ్గే సహస్రాంశురివోదయే।

శుశుభే హేమపద్మస్రగ్విపులే తస్య వక్షసి ।। 1571 ।।

కల్పాన్తసూర్యమాలేవ తటే కనకభూభృతః।

నిషిద్ధా లోకపాలానాం స్థితిరత్రేతి శాసనమ్ ।। 1572 ।।

క్షణం దిక్షు లిలేఖేవ రత్నకుణ్డలరశ్మిభిః।

విటఙ్కరత్నముకుటోద్ద్యోతైరిన్ద్రాయుధప్రభైః ।। 1573 ।।

ముహుర్వ్యోమమయూరస్య రత్నాభారమివాకరోత్।

సేవితః సిద్ధగన్ధర్వకిన్నరాప్సరసాం గణైః ।। 1574 ।।

విశ్వైశ్వర్యాబ్ధిఫేనౌఘం బభారోష్ణీషముజ్జ్వలమ్।

తస్మిన్స్వర్గాఙ్గనాపాణిమన్దాన్దోలితచామరైః।
రాజలక్ష్మీర్గ్హసేవ తరఙ్గితసితాంశుకే।। 1575 ।।
అథాదృశ్యత దిగ్దాహౌఘోద్ధారదారుణమమ్బరమ్।
కేనాపి........క్షరత్క్షతజనిర్భరమ్।। 1576 ।।
ప్రాదురాసీత్తతః సింహః శ్రీమాన్పురుషవిగ్రహః।
దేవో దేవారిదలనః కృశానుశతపిఙ్గలః।। 1577 ।।
తం వీక్ష్య హృదయోత్కమ్పనవదీక్షావిధాయినమ్।
మిథోముఖాని దితిజా విస్మయార్తా వ్యలోకయన్।। 1578 ।।
కోఽయమిత్యాకులే క్షిప్రం దైత్యాస్థానసభాఙ్గణే।
ధీమానువాచ ప్రహ్లాదో హిరణ్యకశిపోః సుతః।। 1579 ।।
సర్వదేవమయః కోఽపి దేవోఽయం మహసాం నిధిః।
యేన నః స్థగితానీవ చేతాంసి చ వచాంసి చ।। 1580 ।।
స ఏవాయం హిరణ్యాక్షో యేన నీతః ప్రమాథినా।
కాలకాపాలికోత్తలస్కన్ధవల్కలకేతుతామ్।। 1581 ।।
ఇతి బ్రువాణే ప్రహ్లాదే భ్రుకుటీకుటిలాననః।
హిరణ్యకశిపుర్దైత్యాన్గృహ్యతామిత్యభాషత।। 1582 ।।
విప్రచిత్తిప్రభృతయస్తత స్తే దానవర్షభాః।
ప్రదీప్తకఙ్కటా ఘోరాస్తం సర్వే పర్యవారయన్।। 1583 ।।
శస్త్రవృష్టిం తదుత్సృష్టాం జ్వాలాజాలజటాకులామ్।
జగ్రాహ నిశ్చలో దేవః శోణపుష్పామివ స్రజమ్।। 1584 ।।
స స్వద్యోతైరివ వ్యాప్తః శరైః శిఖదిదారుణైః।
దృఙ్మాత్రేణైవ తాంశ్చక్రే వాతక్షిప్తతృణోపమాన్।। 1585 ।।
నదత్ప్రలయజీమూతనిఃస్వనస్తాన్విధూయ సః।
సభాం బభఞ్జ సంజాతజనక్షోభవిరావిణీమ్।। 1586 ।।

దైత్యచక్రేఽథ విధ్వస్తే సహసా తస్య తేజసా।
దష్టౌష్ఠః స్వయముత్తస్థౌ హిరణ్యకశిపుః క్రుధా।। 1587 ।।
స క్షిపన్నస్త్రసంఘాతం దణ్డం చిక్షేప భీషణమ్।
కాలచక్రం త్రిశూలం చ కఙ్కాలం ముసలం తథా।। 1588 ।।
బ్రహ్మాస్త్రమశనిం త్వాష్ట్రం శక్తిం పాశుపతం హలమ్।
కాలముద్గరమత్యుగ్రం కృతాన్తాస్త్రం సవిగ్రహమ్।। 1589 ।।
ఇత్యేతైశ్ఛాద్యమానోఽపి న చకమ్పే నృకేసరీ।
నానాప్రాణిముఖైర్దైత్యైర్ఘోరామాయామయైర్వృతః।। 1590 ।।
తతో హిరణ్యకశిపుః క్రోధాన్ధః పృథువిగ్రహః।
చకార జగతాం క్షోభం యేన లోకాశ్చకమ్పిరే।। 1591 ।।
సపత్తనపురీద్వీపపురీనగరశాసనా।
మహీ చచాల తటినీ మాలినీ శైలశాలినీ।। 1592 ।।
అథాకృష్య బాలద్దైత్యం కృత్వోత్సఙ్గే రణోత్కటమ్।
వక్షస్యదారయద్దేవో వజ్రోగ్రనఖరైః ఖరైః।। 1593 ।।
దైత్యహృత్కమలోదీర్ణా నిర్యయుః శోణితచ్ఛటాః।
నఖక్రకచనిష్పేషజాతవహ్నిశిఖా ఇవ।। 1594 ।।
హతే దైత్యేశ్వరే వీరే ప్రవరే దర్పశాలినామ్।
దేవా నృహరినిర్దిష్టాం నిజాం లక్ష్మీం ప్రపేదిరే।। 1595 ।।
స్తుతశ్చతుర్ముఖముఖైర్ధ్యేయో మోక్షపథార్థినామ్।
తతః క్షీరోదధేః కూలముత్తరం ప్రయయౌ హరిః।। 1596 ।।
రక్తచ్ఛటాఛురితదారుణదైత్యవక్షఃసంధ్యాభ్రరన్ధ్రవిసృతా నఖశుక్తయస్తాః।
దేవస్య సింహవపుషః సురవైరినారీవక్త్రాబ్జపుఞ్జశిశిరాంశుకలా జయన్తి।। 1597 ।।

నరసింహప్రాదుర్భావః।। 49 ।।

హిరణ్యకశిపోః సూనుః ప్రహ్లాదో దైత్యశేఖరః।

ప్రహ్లాదస్య సుతో వీరః సురవైరీ విరోచనః।। 1598 ।।
విరోచనస్య తనయస్త్రైలోక్యవిజయీ బడిః(లిః)।
ధృతః శక్రపదే చక్రవర్తీ దైత్యగణైః స్వయమ్।। 1599 ।।
ప్రయయౌ త్రిదశాఞ్జేతుం త్రిజగద్వ్యాపిభిర్బలైః।
మత్తద్విపఘటాఘణ్టాటఙ్కారఘట్టితామ్బరః।। 1600 ।।
రథైర్నగరనిస్సారైర్గిరిరాజనిభైర్గజైః।
వాతవేగైశ్చ తురగైస్తేన ఖం సమపూర్యత।। 1601 ।।
స్వర్భానువిఘ్ననముచిప్రహ్లాదబలశమ్బరైః।
జమ్భకుమ్భోదరోగ్రాక్షతారకాక్షవిరోచనైః।। 1602 ।।
విప్రచిత్తిహయగ్రీవమయముఖ్యైః సురారిభిః।
ప్రదీప్తధ్వజసంనాహైః కోటీనాం కోటిభిర్వృతః।। 1603 ।।
చకార ధవలోష్ణీషచ్ఛత్రచామరమణ్డలైః।
స్ఫారఫేనావలీస్ఫీతదుగ్ధోదధినిభం నభః।। 1604 ।।
శక్రోఽపి సహ లోకేశైర్వృతస్త్రిదశకోటిభిః।
చక్రే కుటిలదీప్తాంశుమణ్డలీకపిశా దిశః।। 1605 ।।
అతాడ్యత తతశ్చణ్డస్త్రిదశాసురసైన్యయోః।
ప్రలయామ్బుధరధ్వానధీరః సమరదున్దుభిః।। 1606 ।।
అథ శస్త్రాస్త్రసంఘట్టజ్వాలాజటిలవిగ్రహః।
కోపానలే ఖడ్గయూపే రుధిరాజ్యే ధనుఃస్రువే।
తస్మిన్రణమహాయజ్ఞే విబభౌ దీక్షితో బలిః।। 1607 ।।
ఇతః శక్రార్కదహనైర్బాణాసురముఖైరితః।
శరాన్ధకారే విహితే ఘోరోఽభూత్సైన్యయోః క్షయః।। 1608 ।।
తతో దైత్యాస్త్రనిస్త్రింశదారితాస్త్రిదశా దిశః।
త్రస్తా యయుర్దేహమాత్రపరిత్రాణత్రపాకులాః।। 1609 ।।

భగ్నచక్రే గతే శక్రే దహనే గహనైషణి।
విరతే మారుతే యుద్ధాద్గృహీతప్రశమే యమే।। 1610 ।।
త్రైలోక్యాధిపతిర్వీరః శశాస త్రిదశాన్బలిః।
నిఃశేషభువనాధీశమస్తకన్యస్తశాసనః।। 1611 ।।
సురరాజ్యే కథాశేషే ప్రాజ్యే రాజ్యే సురద్విషామ్।
సురాశ్చతుర్ముఖగిరా త్రాణాం నారాయణం యయుః।। 1612 ।।
అవ్యక్తరూపో భగవన్గీర్వాణైరర్థితో విభుః।
వివేశ యోగాదదితేర్గర్భం వార్షసహస్రికమ్।। 1613 ।।
స కాశ్యపస్తతో విష్ణుః శ్యామో వామనవిగ్రహః।
అజాయత జగచ్ఛ్యేష్ఠో బాలః శ్రేష్ఠో దివౌకసామ్।। 1614 ।।
అత్రాన్తరే బడి(లి)ర్ధీమానశ్వమేధాయ దీక్షితః।
బభూవ సర్వకామానాం దాతా కల్పద్రుమోఽర్థిషు।। 1615 ।।
తస్య యజ్ఞభువం దేవో బృహస్పతిసఖః స్వయమ్।
గత్వా వివేశ త్రిశిఖః కిరీటి ఛత్రదణ్డవత్।। 1616 ।।
శ్యామం పద్మపలాశాక్షం చలత్కుటిలకున్తలమ్।
తం లావణ్యమయం వీక్షఅయ యయౌ నిశ్చలతాం బడిః(లిః)।। 1617 ।।
దైత్యేన్ద్రం స సమభ్యేత్య మహాత్మా వామనాకృతిః।
ఉవాచ మధురోదారగిరా వర్షన్నివామృతమ్।। 1618 ।।
మహేన్ద్రస్య కుబేరస్య చన్ద్రస్య వరుమస్య చ।
బ్రహ్మణశ్చాభవద్యజ్ఞస్త్వత్క్రతుశ్చ విరాజతే।। 1619 ।।
యజ్ఞానామశ్వమేధోఽయం వరస్త్వమివ దేహినామ్।
శ్రుత్వేతి వామనవచః పూతాత్మా బడి(లి)రభ్యధాత్।। 1620 ।।
ఇదం తే దర్శనం సాధో ప్రీణాతి మమ మానసమ్।
శ్రోత్రశుక్తిసుధాధారా వాణీ తే కస్య న ప్రియా।। 1621 ।।

దదాని కిం తేఽభిమతం త్వాదృశాం హి మహాత్మనామ్।
శరీరమపి నాదేయం కిం పునర్బ్రాహ్మతశ్చిరమ్।। 1622 ।।
ఇత్యుక్తే బడి(లి)నా ప్రీత్యా ప్రత్యభాషత వామనః।
దన్తత్విషా ముహుః కుర్వన్నీరక్షాలితమమ్బరమ్।। 1623 ।।
పదత్రయం త్వయా మహ్యం గుర్వర్థం సంప్రదీయతామ్।
అతః పరం భవత్ప్రీతిం బహు మన్యే ప్రియంవద।। 1624 ।।
శ్రుత్వేతి విస్మితమనా బడిః(లిః) ప్రోవాచ సస్మితః।
దాతా బడి(లి)ర్భవానర్థీ త్రిపదీ దీయతాం కథమ్।। 1625 ।।
దయితం బహుమానం మే యథేష్టం గృహ్యతాం మునే।
ససాగరగిరీన్ద్రాపి స్వల్పా తే రత్నసూర్మహీ।। 1626 ।।
ఇత్యుచ్యమానేఽపి యదా యయాచే నాధికం హరిః।
హస్తోదకం తదా ప్రాదాద్బడి(లి)ర్లజ్జానతాననః।। 1627 ।।
తతః ప్రవవృధే దేవః సర్వదేవమయో విభుః।
వ్యాప పద్భ్యాం వసుమతీం శిరసా చ దివం క్షణాత్।। 1628 ।।
తస్య ప్రవర్ధమానస్య త్రైలోక్యాక్రాన్తికారిణః।
బ్రహ్మాణ్డమానదణ్డోఽభూదణ్డపాదోఽన్తరిక్షగః।। 1629 ।।
జగత్పర్యాప్తమేతన్మే న సంపూర్ణే పదద్వయే।
ఇతీవ కమ్పవిలుఠద్గిరిశబ్దైర్జగాద సః।। 1630 ।।
యః పూర్వమభవద్రత్నం ముకుటే ప్రాప్తమౌక్తికే।
వక్త్రే స్మితాంశుచక్రం చ శనైః శఙ్ఖోఽపి వక్షసి।। 1631 ।।
వ్యోమ్ని చన్ద్రః స ఏవాస్య పరమాక్రన్తికారిణః।
ఊరుమాలే జగామాశు స్రగ్దామ సితపద్మతామ్।। 1632 ।।
బ్రహ్మణా క్షాలితే తస్య పాదపద్మే ఇవామ్బుభిః।
జాతా హరజటాజూటమాలా జగతి జాహ్నవీ।। 1633 ।।

ఇతి త్రైలోక్యమాత్రక్కమ్య హృత్వా దైత్యపతేః క్షణాత్।

సుతలే నామ్ని పాతాలతలే తస్యాదిశత్స్థితిమ్॥ 1634 ॥

అహో మహోదధిస్ఫీతం సత్త్వం బలవతో బలేః।

యేన స్వకాయబన్ధేన దానశేషో విశోధితః॥ 1635 ॥

విస్మితాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ లజ్జితాః కమ్పితాస్తథా।

బభూవుః సురగన్ధర్వసిద్ధచారణకింనరాః॥ 1636 ॥

హత్వా దితిజసంఘాతం బడే(లే)ర్వృత్తిమకల్పయత్।

అశ్రద్ధయా హుతం దత్తం శ్రాద్ధమశ్రోత్రియం తథా॥ 1637 ॥

అమన్త్రమవ్రతం యశ్చ యజ్ఞాదికమదక్షిణమ్।

విధిహీనం యదన్యచ్చ తదస్మై ప్రదదౌ హరిః॥ 1638 ॥

తతో నిజపదే దేవాన్యథాస్థానం నివేశ్య సః।

ఆదిదేశ సురేన్ద్రస్య శ్రియం స్రజమివోజ్జ్వలామ్॥ 1639 ॥

ఇతి తే చరితం పుణ్యం దేవస్య కమలాపతేః।

ప్రాదుర్భావప్రసఙ్గేన కథితం కిల్బిషాపహమ్॥ 1640 ॥

త్రైలోక్యాక్రాన్తిలీలోదితచరణనఖఖచ్చకాన్తిప్రవాహైః కుర్వన్బ్రహ్మాణ్డమూర్ధ్ని ప్రసృతసురసరిద్వైజయన్తీవిలాసమ్।

ప్రోద్భూతబ్రహ్మపద్మప్రతిమపరిసరన్నాభిలగ్నార్కబిమ్బం నిఃశేషాతఙ్కశాన్త్యై భవతు భగవతో రూపమత్యద్భుతం నః॥ 1641 ॥

వామప్రాదుర్భావః॥ 50 ॥

ఇతి క్షేమేన్ద్రవిరచితాయాం భారతమఞ్జర్యాం పరిపూర్ణో హరివంశః।

కాశ్మీరికో గుణాధారః ప్రకాశేన్ద్రాభిధోఽభవత్।

నానార్థిసార్థసంకల్పపూరణే కల్పపాదపః॥ 1 ॥

సంపూర్ణదానసంతుష్టాః ప్రాహుస్తం బ్రాహ్మణాః సదా।

ఇన్ద్ర ఏవాసి కింత్వేకః ప్రకాశస్తే గుణోఽధికః॥ 2 ॥

యస్య మేరోరివోదారాః కల్యాణపూర్ణసంపదః।

అవారితమభూద్గేహే భోజ్యసత్త్రం ద్విజన్మనామ్ ।। 3 ।।
సూర్యగ్రహే త్రిభిర్లక్షైర్దత్త్వా కృష్ణాజినత్రయమ్ ।
అల్పప్రదోఽస్మీత్యభవత్క్షణం లజ్జానతాననః ।। 4 ।।
స్వయంభూశంభువిజయే యః ప్రతిష్ఠాప్య దేవతాః ।
దత్త్వా కోటిచతుర్భాగం దేవద్విజమఠాదిషు ।। 5 ।।
పూజయిత్వా స్వయం శర్వం ప్రసరద్బాష్పనిర్ఝరః ।
గాఢం దోర్భ్యాం సమాలిఙ్గ్య యస్తత్రైవ వ్యపద్యత ।। 6 ।।
క్షేమేన్ద్రనామా తనయస్తస్య విద్వత్సపర్యయా ।
ప్రయాతః కవిగోష్ఠీషు నామగ్రహణయోగ్యతామ్ ।। 7 ।।
ఆచార్యశేఖరమణేర్విద్యావివృతికారిణః ।
శ్రుత్వాభినవగుప్తాఖ్యాత్సాహిత్యం బోధవారిధేః ।। 8 ।।
శ్రీమద్భాగవతాచార్యసోమపాదబ్జరేణుభిః ।
ధన్యతాం యః పరాం ప్రాప్తో నారాయణపరాయణః ।। 9 ।।
కదాచిద్బ్రాహ్మణేనైత్య స రామయశసార్థితః ।
సంక్షిప్తాం భారతకథాం కురుష్వేత్యార్యచేతసా ।। 10 ।।
స తమూచే కరోమ్యేవ ప్రాగేతచ్చరితం మమ ।
హృష్టః సత్యవతీసూనుః స్వప్నే జ్ఞాననిధిర్దదౌ ।। 11 ।।
తం నమస్కృత్య వరదం సజ్జోఽహం త్వత్సమీహితే ।
ఇత్యుక్త్వా స్వప్నదృష్టస్య మునేస్తుష్టవ తద్వపుః ।। 12 ।।
నమో జ్ఞానానలశిఖాపుఞ్జపిఙ్గజటాభృతే ।
కృష్ణాయాకృష్ణమహసే కృష్ణద్వైపాయనాయ తే ।। 13 ।।
నమస్తేజోమయశ్మశ్రుప్రభాశబలితత్విషే ।
వక్త్రవాగీశ్వరీపద్మరజసేవోదితశ్రియే ।। 14 ।।
నమః సంధ్యాసమాధాననిష్పీతరవితేజసే ।

త్రైలోక్యతిమిరోచ్ఛేదదీపప్రతిమచక్షుషే।। 15 ।।

నమః సహస్రశాఖాయ ధర్మోపవనశాఖినే।

సత్త్వప్రతిష్ఠాపుష్పాయ నిర్వాణఫలశాలినే।। 16 ।।

నమః కృష్ణాజినజుషే బోధనన్దనవాసినే।

వ్యాప్తాయేవాలిజాలేన పుణ్యసౌరభలిప్సయా।। 17 ।।

నమః శశికలాకారబ్రహ్మసూత్రాంశుశోభినే।

శ్రితాయ హంసకాన్త్యేవ సంపర్కార్కమలౌకసః।। 18 ।।

నమో విద్యానదీపూర్ణశాస్త్రాబ్ధిసకలేన్దవే।

పీయూషరససారాయ కవివ్యాపారవేధసే।। 19 ।।

నమఃసత్యనివాసాయ స్వవికాశవిలాసినే।

వ్యాసాయ ధామ్నే తపసాం సంసారాయాసహారిణే।। 20 ।।

వ్యాసాష్టకస్తోత్రమ్।। 41 ।।

ఇతి వ్యాసాష్టకం కృత్వా మహాభారతమఞ్జరీమ్।

సచక్రే విబుధానన్దసుధాస్యన్దతరఙ్గిణీమ్।। 21 ।।

సమాప్తేయం మహాభారతమఞ్జరీ కృతిః కవేర్వ్యాసదాసాపనామ్నః ప్రకాశేన్ద్రసూనోః క్షేమేన్ద్రస్య।।

అహో కవిసరస్వత్యా విచిత్రేయం ప్రసన్నతా।

సద్యో మలినతా వక్త్రే ఖలానాం జాయతే యయా।। 1 ।।

మద్వచోదర్పణతలే మహాభారతదిగ్ద్విపః।

సమస్తావయవోఽప్యేష ముష్టిమేయ ఇవేక్ష్యతే।। 2 ।।

రత్నోదారచతుఃసముద్రరశనాం భుక్త్వా భువం కౌరవో భగ్నోరుః పతితః స నిష్పరిజనే జీవన్వృకైర్భక్షితః।

గోపైర్విశ్వజయీ జితః స విజయః కక్షైః క్షితా వృష్ణయస్తస్మాత్సర్వమిదం విచార్య సుచిరం శాన్త్యై మనో దీయతామ్।। 3 ।।

ఫుల్లేన్దీవరసున్దరద్యుతిముషః శౌరేః శరీరత్విషః
పాయాసుర్నిజనాభిపఙ్కజరజోలుబ్ధాలిమాలోపమాః।

యాః కుర్వన్తి శశాఙ్కబిమ్బవిపదే లక్ష్మీముఖాబ్జే ముహుః కస్తూరీరసపత్త్రభఙ్గసుభగా
లక్ష్మీముఖాబ్జే ముహః కస్తూరీరసపత్త్రభఙ్గసుభగా లక్ష్మీప్రభావిభ్రమమ్ ।। 4 ।।

ఏష విష్ణుకథాతీర్థపుణ్యవత్సలిలోక్షితః।

ప్రాప్తః సామాన్యజల్పోఽపి క్షేమేన్ద్రోఽద్య కవీన్ద్రతామ్ ।। 5 ।।

।।శుభం భూయత్।।